៕ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស៕

វិនយវិនិច្ឆយដីកា

(បឋមោ ភាគោ)

គន្ថារម្ភកថា

(ក)

អាទិច្ចវំសម្ពរបាតុភូតំ ;
ព្យាមប្បភាមណ្ឌលទេវចាបំ;
ធម្មម្ពុនិជ្ឈាបិតបាបឃម្មំ;
វន្ទាមហំ **ពុទ្ធ** មហម្ពុវន្តំ៕

(ខ)

បសន្នគម្ភីរបទាឡិសោតំ;
នានានយានន្តតរង្គមាលំ;
សីលាទិខន្ធាមិតមច្ឆគុម្ពំ ;
វន្ទាមហំ **ធម្ម** មហាសវន្តឹ៕

(គ)

សីលោរុវេលំ ធុតសង្ខមាលំ;
សន្តោសតោយំ សមថូមិចិត្តំ;
បធានកិច្ចំ អធិចិត្តសារំ;
វន្ទាមហំ **សង្ឃ** មហាសមុទ្ទំ៕

(ឃ)

យេ តន្តិធម្មំ មុនិរាជបុត្តា;
យាវជ្ជកាលំ បរិបាលយន្តា;
សំវណ្ណនំ និម្មលមានយីសុ;
តេ បុព្ពកេ ចាចរិយេ នមាមិ៕

(ង)

យោ ធម្មសេនាបតិតុល្យនាមោ;
តថូបមោ សីហឡទីបទីបោ;
មមំ មហាសាមិមហាយតិន្ទោ;
បាបេសិ វុឌ្ឍឹ ជិនសាសនម្ហិ៕

(ច)

ដីកា កតា អដ្ឋកថាយ យេន;
សមន្តបាសាទិកនាមិកាយ;
អង្គុត្តរាយដ្ឋកថាយ ចេវ;
សត្ថន្តរស្សាបិ ច **ជោតិសត្ថំ**៕

(ឆ)

និកាយសាមគ្គិវិធាយកេន;
រញ្ញា **បរក្កន្តិភុជេន** សម្មា;
លង្កិស្សរេនាបិ កតោបហារំ;
វន្ទេ **គរុំ** គារវភាជនំ តំ។

(ជ)

នមស្សមានោហមលត្ថមេវំ ;
វត្ថុត្តយំ វន្ទិតវន្ទនេយ្យំ;
យំ បុញ្ញសន្ទោហមមន្ទភូតំ;
តស្សានុភាវេន ហតន្តរាយោ។

(ឈ)

យោ **ពុទ្ធឃោសា**ចរិយាសភេន;
វិញ្ញុប្បសត្ថេនបិ សុប្បសត្ថោ;
សោ **ពុទ្ធទត្តា**ចរិយាភិធានោ;
មហាកវី ថេរិយវំសទីបោ។

(ញ)

អកាសិ យំ ***វិនយវិនិច្ឆយ***វ្ហយំ;
សឧត្តរំ បករណមុត្តមំ ហិតំ;
អបេក្ខតំ វិនយនយេសុ បាដវំ;
បុរាសិ យំ វិវរណមស្ស សីហឡំ។

(ដ)

យស្មា ន ទីបន្តរិកានមត្ថំ;
សាធេតិ ភិក្ខូនមសេសតោ តំ;
តស្មា ហិ សព្ពត្ថ យតីនមត្ថំ;
អាសីសមានេន ទយាលយេន។

(ឋ)

សុមង្គលត្ថេរវរេន យស្មា;
សក្កច្ច កល្យាណមនោរថេន;
នយញ្ញុនារញ្ញនិវាសិកេន;
អជ្ឈេសិតោ សាធុគុណាករេន។

(ឌ)

អាកង្ខមានេន ចិរប្បវត្តឹ;
ធម្មស្ស ធម្មិស្សរទេសិតស្ស;
ចោឡប្បទីបេន ច **ពុទ្ធមិត្ត-**
ត្ថេរេន សទ្ធាទិគុណោទិតេន។

(ឍ)

គថា **មហាកស្សប**អវ្ហយេន;
ថេរេន សិក្ខាសុ សគារវេន;
កុទិដ្ឋិមត្តេភវិទារកេន;
សីហេន ចោឡាវនិបូជិតេន។

(ណ)

យោ **ធម្មកិត្តី**តិ បសត្ថនាមោ;
តេនាបិ សទ្ធេន ឧបាសកេន;
សីលាទិនានាគុណមណ្ឌិតេន;
សទ្ធម្មកាមេនិធ បណ្ឌិតេន។

(ត)

សទ្ធេន បញ្ញាណវតា វឡក្កា-;
មង្គល្យវំសេន មហាយសេន;
អាយាចិតោ **វាណិជភាណុនា**បិ;
វរញ្ញុនា សាធុគុណោទយេន។

(ថ)

តស្មា តមារោបិយ បាឡិភាសំ;
និស្សាយ បុព្ពាចរិយោបទេសំ;
ហិត្វា និកាយន្តរលទ្ធិទោសំ;
កត្វាតិវិត្ថារនយំ សមាសំ។

(ទ)

អវុត្តមត្ថញ្ច បកាសយន្តោ;
បាឋក្កមញ្ចាបិ អវោក្កមន្តោ;
សំវណ្ណយិស្សាមិ តទត្ថសារំ;
អាទាយ គន្ថន្តរតោបិ សារំ។

(ធ)

ចិរដ្ឋិតី បត្ថយតា ជនានំ;
ហិតាវហស្សាមលសាសនស្ស;
មយា សមាសេន វិធីយមានំ;
សំវណ្ណនំ សាធុ សុណន្តុ សន្តោតិ។

គន្ថារម្ភកថាវណ្ណនា

១-៥

. សុវិបុលាមលសទ្ធាបញ្ញាទិគុណសមុទយាវហំ សកលជនហិតេកហេតុជិនសាសនដ្ឋិតិមូលភូតំ វិនយប្បករណមិទមារភន្តោយមាចរិយោ បករណារម្ភេ រតនត្តយប្បណាមបករណាភិធានាភិធេយ្យករណប្បការបយោជននិមិត្តកត្តុបរិមាណាទីនិ ទស្សេតុមាហ **“វន្ទិត្វា”**តិអាទិ។ តត្ថ **រតនត្តយំ** នាម។

“ចិត្តីកតំ មហគ្ឃញ្ច, អតុលំ ទុល្លភទស្សនំ;
អនោមសត្តបរិភោគំ, រតនំ តេន វុច្ចតី”តិ។ (ទី. និ. អដ្ឋ. ២.៣៣; សំ. និ. អដ្ឋ. ៣.៥.២២៣; ខុ. បា. អដ្ឋ. ៦.៣; សុ. និ. អដ្ឋ. ១.២២៦; មហានិ. អដ្ឋ. ៥០) –

និទិដ្ឋសភាវំ

> “ពុទ្ធោ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ, ធម្មោ លោកុត្តរោ នវ;
> សង្ឃោ មគ្គផលដ្ឋោ ច, ឥច្ចេតំ រតនត្តយ”ន្តិ។ –

វិភាវិតប្បភេទំ សកលភវទុក្ខវិនិវារណំ តិភវេនេកបដិសរណំ វត្ថុត្តយំ។

តស្ស **បណាមោ** នាម បណាមកិរិយានិប្ផាទិកា ចេតនា។ សា តិវិធា កាយបណាមោ វចីបណាមោ មនោបណាមោតិ។ តត្ថ **កាយបណាមោ** នាម រតនត្តយគុណានុស្សរណបុព្ពិកា អញ្ជលិកម្មាទិកាយកិរិយាវសប្បវត្តិកា កាយវិញ្ញត្តិសមុដ្ឋាបិកា ចេតនា។ **វចីបណាមោ** នាម តថេវ បវត្តា នានាវិធគុណវិសេសវិភាវនសភាវថោមនាកិរិយាវសប្បវត្តិកា វចីវិញ្ញត្តិសមុដ្ឋាបិកា ចេតនា។ **មនោបណាមោ** នាម ឧភយវិញ្ញត្តិយោ អសមុដ្ឋាបេត្វា កេវលំ គុណានុស្សរណេន ចិត្តសន្តានស្ស តន្និន្នតប្បោណតប្បព្ភារតាយ គារវពហុមាននវសប្បវត្តិសាធិកា ចេតនា។

ឥមស្ស គារវ រតនត្តយបណាមស្ស ទស្សនំ យថាធិប្បេតត្ថសាធនត្ថំ។ គុណាតិសយយោគេន ហិ បណាមារហេ រតនត្តយេ កតោ បណាមោ បុញ្ញវិសេសភាវតោ ឥច្ឆិតត្ថាភិនិប្ផត្តិវិពន្ធកេន ឧបឃាតកេន, ឧបបីឡកេន ច អបុញ្ញកម្មេន ឧបនីយមានស្ស ឧបទ្ទវជាលស្ស វិនិវារណេន យថាលទ្ធសម្បត្តិនិមិត្តកស្ស បុញ្ញកម្មស្ស អនុពលប្បទានេន ច តព្ពិបាកសន្តតិយា អាយុសុខពលាទិវឌ្ឍនេន ច ចិរកាលប្បវត្តិហេតុកោតិ យថាធិប្បេតបករណនិប្ផត្តិនិពន្ធនកោ ហោតិ។ អថាបិ សោតូនញ្ច វន្ទនីយវន្ទនាបុព្ពកេនារម្ភេន អនន្តរាយេន ឧគ្គហណធារណាទិក្កមេន បករណាវពោធប្បយោជនសាធនត្ថំ។ អបិច សោតូនមេវ វិញ្ញាតសត្ថុកានំ ភគវតោ យថាភូតគុណវិសេសានុស្សរនេន សមុបជាតប្បសាទានំ បករណេ គារវុប្បាទនត្ថំ, អវិញ្ញាតសត្ថុកានំ បន បករណស្ស ស្វាខ្យាតតាយ តប្បភវេ សត្ថរិ គារវុប្បាទនត្ថញ្ច សោតុជនានុគ្គហមេវ បធានំ កត្វា អាចរិយេហិ គន្ថារម្ភេ ថុតិប្បណាមបរិទីបកានំ គាថាវាក្យានំ និក្ខេបោ វិធីយតិ។ ឥតរថា វិនាបិ តន្និក្ខេបំ កាយមនោបណាមេនាបិ យថាធិប្បេតប្បយោជនសិទ្ធិតោ កិមេតេន គន្ថគារវករេនាតិ អយមេត្ថ សង្ខេបោ។ វិត្ថារតោ បន បណាមប្បយោជនំ **សារត្ថទីបនិយា**ទីសុ (សារត្ថ. ដី. ១.គន្ថារម្ភកថាវណ្ណនា; វិ. វិ. ដី. ២.គន្ថារម្ភកថាវណ្ណនា) ទស្សិតនយេនេវ ញាតព្ពំ។

អភិធានកថនំ បន វោហារសុខត្ថំ។ **អភិធេយ្យស្ស** សមុទិតេន បករណេន បដិបាទេតព្ពស្ស កថនំ បករណស្ស អារភិតព្ពសភាវទស្សនត្ថំ។ វិទិតានិទ្ទិតសាត្ថកសុករានុដ្ឋានាភិ ធេយ្យមេវ ហិ បករណំ បរិក្ខកជនា អារភិតព្ពំ មញ្ញន្តីតិ។ **ករណប្បការ**សន្ទស្សនំ សោតុជនសមុស្សាហនត្ថំ។ អនាកុលមសំកិណ្ណតាទិប្បការេន ហិ វិរចិតំ បករណំ សោតារោ សោតុមុស្សហន្តីតិ។ **បយោជន**កថនំ បន បករណជ្ឈាយនេ សោតុជនសមុត្តេជនត្ថំ។ អសតិ ហិ បយោជនកថនេ អវិញ្ញាតប្បយោជនា អជ្ឈាយនេ ព្យាវដា ន ហោន្តីតិ។ **និមិត្ត**កថនំ សវិក្ខកជនានំ បករណេ គារវុប្បាទនត្ថំ។ បសត្ថការណុប្បន្នេយេវ ហិ បករណេ សវិក្ខកា គារវំ ជនេន្តីតិ។

កត្តុកថនំ បុគ្គលគរុកស្ស បករណេ គារវោ បុគ្គលគារវេនបិ ហោតូតិ។ **បរិមាណ**កថនំ អសជ្ឈាយនាទិបសុតានំ សម្បហំសនត្ថំ។ បករណបរិមាណស្សវនេន ហិ តេ សម្បហដ្ឋា “កិត្តកមិទមប្បកំ ន ចិរេនេវ បរិសមាបេស្សាមា”តិ សជ្ឈាយនាទីសុ វត្តន្តីតិ។ **អាទិ**-សទ្ទេន សក្កច្ចសវននិយោជនំ សង្គហិតំ, តំ សព្ពសម្បត្តិនិទានសុតមយញាណនិប្ផាទនត្ថំ។ អសក្កច្ចំ សុណមានស្ស ច សវនាភាវតោ តំហេតុកស្ស សុតមយញាណស្សាបិ អភាវោតិ។ តថា ហិ វិក្ខិត្តចិត្តោ បុគ្គលោ សព្ពសម្បត្តិយា វុច្ចមានោបិ “ន មយា សុតំ, បុន ភណិតព្ព”ន្តិ ភណតិ។

តត្ថ បឋមគាថាយំ តាវ **“វន្ទិត្វា”**តិ ឥមិនា តិវិធោបិ បណាមោ អវិសេសតោ ទស្សិតោ។ វិសេសតោ បន **“សេដ្ឋំ, អប្បដិបុគ្គលំ, ភវាភាវករំ, និរង្គណ”**ន្តិ ឥមេហិ ចតូហិ បទេហិ វចីបណាមោ, **“សិរសា”**តិ ឥមិនា កាយប្បណាមោ, **“ពុទ្ធំ, ធម្មំ, គណញ្ច”**តិ ឥមេហិ បន តីហិ បទេហិ បណាមកិរិយាយ កម្មភូតំ រតនត្តយំ ទស្សិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

“វិនយស្សវិនិច្ឆយ”ន្តិ ឥមិនា អភិធានំ ទស្សិតំ អលុត្តសមាសេន វិនយវិនិច្ឆយនាមស្ស ទស្សនតោ។ តស្ស អន្វត្ថភាវេន សទ្ទប្បវត្តិនិមិត្តភូតំ សកលេនានេន បករណេន បដិបាទេតព្ពមភិធេយ្យម្បិ តេនេវ ទស្សិតំ។ **“សមាសេនា”**តិ ច **“អនាកុលមសំកិណ្ណំ, មធុរត្ថបទក្កម”**ន្តិ ច ឯតេហិ ករណប្បការោ ទស្សិតោ។ **“ហិតត្ថាយា”**តិ ច **“បដុភាវករំ វិនយក្កមេ”**តិ ច **“អបារំ ឱតរន្តាន”**ន្តិអាទិនា ច បយោជនំ។ **“ភិក្ខូនំ**

ភិក្ខុនីន”ន្តិ ឥមិនា ពាហិរនិមិត្តំ ទស្សិតំ។ អព្ភន្តរនិមិត្តំ បន ពាហិរនិមិត្តភូតភិក្ខុភិក្ខុនិវិសយា ករុណា, សា អាចរិយស្ស បករណារម្ភេនេវ វិញ្ញាយតីតិ វិសុំ ន វុត្តា។ “**បវក្ខាមី**”តិ ឥមិនា សមានាធិករណភាវេន លព្ភមានោ “អហ”ន្តិ សុទ្ធកត្តា សាមញ្ញេន ទស្សិតោ។ វិសេសតោ បន បករណាវសានេ –

> “រចិតោ **ពុទ្ធទត្តេន**, សុទ្ធចិត្តេន ធីមតា;
> សុចិរដ្ឋិតិកាមេន, សាសនស្ស មហេសិនោ”តិ។ (ឧ. វិ. ៩៦១) –

ឥមាយ គាថាយ ចេវ “ឥតិ តម្ពបណ្ណិយេន បរមវេយ្យាករណេន តិបិដកនយវិធិកុសលេន បរមកវិជន ហទយបទុមវនវិកសនករេន កវិវរសភេន បរមរតិករវរមធុរវចនុគ្គារេន ឧរគបុរេន **ពុទ្ធទត្តេន** រចិតោយំ វិនយវិនិច្ឆយោ”តិ (វិ. វិ. ៣១៨៣) ឥមិនា វាក្យេន ច ទស្សិតោ – “មាទិសាបិ កវី ហោន្តិ, ពុទ្ធទត្តេ ទិវង្គតេ”តិអាទិនា បច្ឆិមកេហិ ច បសត្ថគរេហិ កវិវរេហិ អភិត្ថុតគុណោ **ភទន្តពុទ្ធទត្តាចរិយោ** វេទិតព្ពោ។ ហេតុកត្តា ច តត្ថេវ វក្ខមានោ បករណជ្ឈេសនេ កតាធីនោ **ពុទ្ធសីហមហា**ថេរោ, សោ –

> “វុត្តស្ស ពុទ្ធសីហេន;
> វិនយស្ស វិនិច្ឆយោ;
> ពុទ្ធសីហំ សមុទ្ទិស្ស;
> មម សទ្ធិវិហារិកំ;
> កតោយំ បន ភិក្ខូនំ;
> ហិតត្ថាយ សមាសតោ”តិ។ (វិ. វិ. ៣១៧៧-៣១៧៨) –

ឯវំ ទស្សិតោ។

ឧត្តរប្បករណស្ស ហេតុកត្តា បន **សង្ឃបាល**មហាថេរោ, សោបិ –

> “ខន្តិសោរច្ចសោសិល្យ-ពុទ្ធិសទ្ធាទយាទយោ;
> បតិដ្ឋិតា គុណា យស្មិំ, រតនានីវ សាគរេ។

> “វិនយាចារយុត្តេន, តេន សក្កច្ច សាទរំ;
> យាចិតោ **សង្ឃបាលេន**, ថេរេន ថិរចេតសា។

> “សុចិរដ្ឋិតិកាមេន , វិនយស្ស មហេសិនោ;
> ភិក្ខូនំ បាដវត្ថាយ, វិនយស្សវិនិច្ឆយេ;
> អកាសី បរមំ ឯតំ, **ឧត្តរំ** នាម នាមតោ”តិ។ (ឧ. វិ. ៩៦៥-៩៦៨) –

ឯវំ ទស្សិតោ។ ន កេវលមេតេ ទ្វេយេវ មហាថេរា ហេតុកត្តារោ, អថ ខោ **មហាវំសា**ទីសុ –

> “ពុទ្ធស្ស វិយ គម្ភីរ-
> ឃោសត្តា តំ វិយាករុំ;
> ‘**ពុទ្ធឃោសោ**’តិ ឃោ សោ ហិ;
> ពុទ្ធោ វិយ មហីតលេ”តិ។ –

អាទិនា នយេន អភិត្ថុតគុណោ តិបិដកបរិយត្តិយា អដ្ឋកថាការោ **ភទន្តពុទ្ធឃោសា**ចរិយោ ច អនុស្សុតិវសេន “ហេតុកត្តា”តិ វេទិតព្ពោ។

កថំ? អយំ កិរ **ភទន្តពុទ្ធទត្តា**ចរិយោ លង្កាទីបតោ សជាតិភូមឹ ជម្ពុទីបមាគច្ឆន្តោ **ភទន្តពុទ្ធឃោសាច**រិយំ ជម្ពុទីបវាសិកេហិ បដិបត្តិបរាយនេហិ យុត្តព្យត្តគុណោបេតេហិ មហាថេរវរេហិ កតារាធនំ សីហឡដ្ឋកថំ បរិវត្តេត្វា សកលជនសាធារណាយ មូលភាសាយ តិបិដកបរិយត្តិយា អដ្ឋកថំ លិខិតុំ លង្កាទីបំ គច្ឆន្តំ អន្តរាមគ្គេ ទិស្វា សាកច្ឆាយ សមុបបរិក្ខិត្វា សព្ពលោកាតីតេន អសទិសេន បញ្ញិច្ចគុណេន រតននិធិ ទស្សនេ បរមទលិទ្ទោ វិយ ពលវបរិតោសំ បត្វា អដ្ឋកថមស្ស កាតុកាមតំ ញត្វា “តុម្ហេ យថាធិប្បេតបរិយន្ត លិខិតមដ្ឋកថំ អម្ហាកំ បេសេថ, មយមស្សា បករណំ លិខាមា”តិ តស្ស សម្មុខា បដិជានិត្វា តេន ច “សាធុ

តថា កាតព្ព”ន្តិ អជ្ឈេសិតោ អភិធម្មដ្ឋកថាយ **អភិធម្មាវតារំ**, វិនយដ្ឋកថាយ **សឧត្តរំ វិនយវិនិច្ឆយបករណញ្ច** អកាសីតិ អនុស្សុយ្យតេតិ។

“**សមាសេនា**”តិ ឥមិនា ច បរិមាណម្បិ សាមញ្ញេន ទស្សិតំ វិត្ថារបរិមាណេ តស្ស បរិមាណសាមញ្ញស្ស វិញ្ញាយមានត្តា។ វិសេសតោ បន បរិច្ឆេទបរិមាណំ គន្ថបរិមាណន្តិ ទុវិធំ។ តត្ថ បរិច្ឆេទបរិមាណំ ឥមស្មិំ បករណេ កថាវោហារេន វុច្ចតិ។

សេយ្យថិទំ? – បារាជិកកថា សង្ឃាទិសេសកថា អនិយតកថា និស្សគ្គិយកថា បាចិត្តិយកថា បាដិទេសនីយកថា សេខិយកថាតិ ភិក្ខុវិភង្គកថា សត្តវិធា, តតោ អនិយតកថំ វជ្ជេត្វា តថេវ ភិក្ខុនិវិភង្គកថា ឆព្ពិធា, មហាខន្ធកកថាទិកា ភិក្ខុនិក្ខន្ធកកថាវសានា វីសតិវិធា ខន្ធកកថា, កម្មកថា, កម្មវិបត្តិកថា, បកិណ្ណកវិនិច្ឆយោ, កម្មដ្ឋានភាវនាវិធានន្តិ **វិនយវិនិច្ឆយេ កថាបរិច្ឆេទោ សត្តតឹស**។

ឧត្តរប្បករណេ ច វុត្តនយេន ភិក្ខុវិភង្គេ សត្តវិធា កថា, ភិក្ខុនិវិភង្គេ ឆព្ពិធា, តទនន្តរា វិបត្តិកថា, អធិករណបច្ចយកថា, ខន្ធកបញ្ហាកថា, សមុដ្ឋានសីសកថា, អាបត្តិសមុដ្ឋានកថា, ឯកុត្តរនយកថា, សេទមោចនកថា, វិភង្គទ្វយនិទានាទិកថា, សព្ពង្គលក្ខណកថា, បរិវារសង្កលនកថាតិ **ឆត្តឹស កថាបរិច្ឆេទា**។

និស្សន្ទេហេ បន “អដ្ឋតឹស កថាបរិច្ឆេទា”តិ វុត្តំ, តំ ឯកុត្តរនយេ អទស្សិតេហិបិ ទ្វាទសកបន្នរសកនយេហិ សហ សោឡសបរិច្ឆេទេ គហេត្វា អប្បកំ ឩនមធិកំ គណនូបគំ ន ហោតីតិ កត្វា វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឧភយត្ថ កថាបរិច្ឆេទបរិមាណំ **តេសត្តតិវិធំ** ហោតិ។ **និស្សន្ទេហេ** “បញ្ចសត្តតិវិធា”តិ វចនេ បរិហារោ វុត្តនយោវ។ គន្ថបរិមាណំ បន វិនយវិនិច្ឆយេ **អសីតិគន្ថាធិកានិ ចត្តារិ គន្ថសហស្សានិ** , ឧត្តរេ **បញ្ញាសគន្ថាធិកានិ នវ គន្ថសតានិ** ហោន្តិ។ តេន វុត្តំ **ឧត្តរាវសានេ** –

> “គាថា ចតុសហស្សានិ, សតញ្ច ឩនវីសតិ;
> បរិមាណតោតិ វិញ្ញេយ្យោ, វិនយស្សវិនិច្ឆយោ។
>
> បញ្ញាសាធិកសង្ខានិ, នវ គាថាសតានិ ហិ;
> គណនា ឧត្តរស្សាយំ, ឆន្ទសានុដ្ឋុភេន តូ”តិ។ (ឧ. វិ. ៩៦៩-៩៧០);

ឥច្ចេវំ វិនយវិនិច្ឆយោ ឧត្តរោ ចាតិ ទ្វេ បករណានិ តីសាធិកានិ បញ្ចគាថាសហស្សានិ។ ឯត្ថ ច **វិនយវិនិច្ឆយោ** នាម ឧភតោវិភង្គខន្ធកាគតវិនិច្ឆយសង្គាហកបករណំ។ តតោ បរំ បរិវារត្ថសង្គាហកបករណំ **ឧត្តរោ** នាម។ តេនេវ វក្ខតិ –

> “យោ មយា រចិតោ សារោ, វិនយស្សវិនិច្ឆយោ;
> តស្ស ទានិ ករិស្សាមិ, សព្ពានុត្តរមុត្តរ”ន្តិ។ (ឧ. វិ. ២)

តំ កស្មា ឧត្តរនាមេន វោហរិយតីតិ? បញ្ញត្តិវសេន ឋិតេ បរិវារេ តថេវ សង្គហេតព្ពេបិ តេន បការេន បារាជិកកថាមត្តំ ទស្សេត្វា –

> “ឥតោ បដ្ឋាយ មុញ្ចិត្វា, បញ្ហាបុច្ឆនមត្តកំ;
> វិស្សជ្ជនវសេនេវ, ហោតិ អត្ថវិនិច្ឆយោ”តិ។ (ឧ. វិ. ១៤) –

វត្វា បញ្ហំ បហាយ តតោ បដ្ឋាយ ឧត្តរមត្តស្សេវ ទស្សិតត្តា តថា វោហរិយន្តិ។

“**តស្មា វិនយនូបាយ**”ន្តិអាទិនា បន សោតុជនំ សក្កច្ចសវនេ និយោជេតិ។ សក្កច្ចសវនបដិពទ្ធា ហិ សព្ពាបិ លោកិយលោកុត្តរសម្បត្តីតិ អយមេត្ថ សមុទាយត្ថោ។ អយំ បន អវយវត្ថោ – សោ យស្មា អត្ថយោជនក្កមេន បទយោជនំ កត្វា វណ្ណិតេ សុវិញ្ញេយ្យោ ហោតិ, តស្មា តថា បទយោជនំ កត្វា អត្ថវណ្ណនំ ករិស្សាម –

សេដ្ឋំ អប្បដិបុគ្គលំ ពុទ្ធញ្ចេវ ភវាភាវករំ ធម្មញ្ចេវ និរង្គណំ គណញ្ចេវ សិរសា វន្ទិត្វា ភិក្ខូនំ ភិក្ខុនីនញ្ច ហិតត្ថាយ សមាសេន សមាហិតោ វិនយស្សវិនិច្ឆយំ វក្ខាមីតិ យោជនា។

តត្ថ **សេដ្ឋ**ន្តិ សព្ពេ ឥមេ បសត្ថា អយមេតេសំ អតិសយេន បសត្ថោតិ សេដ្ឋោ។ តថា ហិ សោ ភគវា “អហញ្ហិ ព្រាហ្មណ ជេដ្ឋោ សេដ្ឋោ លោកស្សា”តិ (បារា. ១១) វេរញ្ជព្រាហ្មណស្ស អត្តនោ ជេដ្ឋសេដ្ឋភាវស្ស បរិជាននវិនិច្ឆយហេតុភូតាហិ ឈានាទីហិ និរតិសយគុណសម្បត្តីហិ សមន្នាគតត្តា –

> “ត្វមេវ អសិ សម្ពុទ្ធោ, តុវំ សត្ថា អនុត្តរោ;
> សទេវកស្មិំ លោកស្មិំ, នត្ថិ តេ បដិបុគ្គលោ។ (ទី. និ. ២.៣៧០);
>
> តុវំ ពុទ្ធោ តុវំ សត្ថា, តុវំ មារាភិភូ មុនិ;
> តុវំ អនុសយេ ឆេត្វា, តិណ្ណោ តារេសិមំ បជំ។
>
> ឧបធី តេ សមតិក្កន្តា, អាសវា តេ បទាលិតា;
> សីហោសិ អនុបាទានោ, បហីនភយភេរវោ។ (ម. និ. ២.៤០០; សុ. និ. ៥៥០-៥៥១; ថេរគា. ៨៣៩-៨៤០);
>
> មហាវីរ មហាបញ្ញ, ឥទ្ធិយា យសសា ជល;
> សព្ពវេរភយាតីត, បាទេ វន្ទាមិ ចក្ខុមា”តិ។ (សំ. និ. ១.១៥៩; ធ. ប. អដ្ឋ. ១.៥៦); –

អាទីហិ នានានយេហិ សទេវកេន លោកេន អភិត្ថុវិយតាយ បសត្ថតមោ, តមេវ សេដ្ឋំ បសត្ថតមន្តិ អត្ថោ។

អប្បដិបុគ្គលន្តិ នត្ថិ ឯតស្ស បដិបុគ្គលោ អធិកោ, សទិសោ វាតិ អប្បដិបុគ្គលោ។ តថា ហិ គុណវសេន អនន្តាបរិមាណាសុ លោកធាតូសុ អត្តនា អធិកស្ស, សទិសស្ស វា បុគ្គលស្ស អភាវតោ –

> “ន មេ អាចរិយោ អត្ថិ, សទិសោ មេ ន វិជ្ជតិ;
> សទេវកស្មិំ លោកស្មិំ, នត្ថិ មេ បដិបុគ្គលោ”តិ។ (មហាវ. ១១) –

អត្តនាវ អត្តនោ អវិបរីតោ អប្បដិបុគ្គលភាវោ បដិញ្ញាតោ, តស្មា តំ អប្បដិបុគ្គលំ សព្ពលោកុត្តមន្តិ អត្ថោ។

ពុទ្ធន្តិ អនន្តមបរិមេយ្យំ ញេយ្យមណ្ឌលមនវសេសំ ពុទ្ធវាតិ ពុទ្ធោ, ឯតេន អនេកកប្បកោដិសតសហស្សំ សម្ភតបុញ្ញញាណសម្ភារានុភាវសិទ្ធិធម្មរូបកាយសិរិវិលាសបដិមណ្ឌិតោ សទ្ធម្មវរចក្កវត្តី សម្មាសម្ពុទ្ធោ ទស្សិតោ។ អថ វា ចត្តារិ សច្ចានិ សយំ វិចិតោបចិតបារមិតាបរិបាចិតេន សវាសនានវសេសកិលេសប្បហាយកេន សយម្ភុញាណេន ពុជ្ឈីតិ **ពុទ្ធោ**។ យថាហ –

> “អភិញ្ញេយ្យំ អភិញ្ញាតំ, ភាវេតព្ពញ្ច ភាវិតំ;
> បហាតព្ពំ បហីនំ មេ, តស្មា ពុទ្ធោស្មិ ព្រាហ្មណា”តិ។ (ម. និ. ២.៣៩២, ៣៩៩; សុ. និ. ៥៦៣; ថេរគា. ៨២៨);

វិត្ថារោ បនស្ស “ពុជ្ឈិតា សច្ចានីតិ ពុទ្ធោ, ពោធេតា បជាយាតិ ពុទ្ធោ”តិអាទិនា (មហានិ. ១៩២; ចូឡនិ. បារាយនត្ថុតិគាថានិទ្ទេស ៩៧; បដិ. ម. ១.១៦២) **និទ្ទេសា**ទីសុ វុត្តនយេន វេទិតព្ពោ។ សទ្ទសិទ្ធិ សាសនិកានំ អវគមនត្ថេ វត្តមានា ពុធ-ធាតុតោ “ភាវកម្មេសុ ត” ឥតិ ឥតោ តាតិវត្តមានេ “ពុធគមាទិត្ថេ កត្តរី”តិ ឥមិនា **កច្ចាយន**សុត្តេន កត្តរិ តប្បច្ចយវិធានតោ វេទិតព្ពា។ លោកិយានំ បន ពោធនត្ថធាតូនម្បិ គមនត្ថតាយ វុត្តត្តា គត្យត្ថាកម្មកាទិ សុត្តតោ កត្តរិ ត-ប្បច្ចយករណេន វេទិតព្ពា។

អថ វា ធាតូនំ អនេកត្ថតាយ ពុធ-ឥច្ចយំ ធាតុ ជាគរណវិកសនត្ថេសុ វត្តមានោ អកម្មកោតិ “បពុទ្ធោ បុរិសោ, បពុទ្ធំ បទុម”ន្តិអាទីសុ វិយ ពុទ្ធវា អញ្ញាណនិទ្ទាវិគមេន ញាណចក្ខូនិ ឧម្មីលន្តោ បពុទ្ធោ, គុណេហិ វា វិកសិតោតិ កត្តរិ សិទ្ធេន ពុទ្ធ-សទ្ទេន “ពុទ្ធោ”តិ តិភវនេកចូឡាមណិបាទបង្កជរាគរតនោ ភគវា លោកនាថោ វុច្ចតិ, ឥមស្មិំ បក្ខេបិ គត្យត្ថាទិសុត្តេ អកម្មកគ្គហណេន បច្ចយវិធានំ ទដ្ឋព្ពំ។

អថ វា សកម្មកានំ ធាតូនំ កម្មវចនិច្ឆាយ អភាវេ អកម្មកភាវតោ “ផលំ សយមេវ បក្កំ”ន្តិអាទីសុ វិយ ពោធនត្ថេយេវ ពុធ-ធាតុតោ កត្តរិ វិធានំ សិជ្ឈតិ។ អថ វា នីលគុណយោគេន បដាទីសុ នីលវោហារោ វិយ ភាវសាធនំ ពុទ្ធ-សទ្ទំ គហេត្វា ពុទ្ធគុណយោគតោ “ពុទ្ធោ”តិ វោហរីយតិ។ ឯវមនេកធា សិទ្ធេន ពុទ្ធ-សទ្ទេន វុច្ចមានំ តំ ភគវន្តំ តំ ធម្មរាជន្តិ អត្ថោ។

“**សេដ្ឋំ អប្បដិបុគ្គល**”ន្តិ បទទ្វយំ “ពុទ្ធ”ន្តិ ឯតស្ស វិសេសនំ។ ឯត្ថ ច “ពុទ្ធំ, សេដ្ឋំ, អប្បដិបុគ្គល”ន្តិ ឥមេហិ តីហិ បទេហិ នយតោ “ឥតិបិ សោ ភគវា អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ”តិអាទិនា (ទី. និ. ១.១៥៧; ៣.៦; ម. និ. ១.១៤៧, ១៤៤; ៣.៤៣៤; សំ. និ. ១.២៤៩; ៥.៤៧៩; អ. និ. ៥.១៤, ៣០; ៦.២៥, ២៦; នេត្តិ. ៩៣), “យោ វទតំ បវរោ មនុជេសុ, សក្យមុនី ភគវា កតកិច្ចោ”តិអាទីហិ (វិ. វ. ៨៨៦) ច អនេកេហិ សុត្តបទេហិ ទស្សិតទូរាវិទូរសន្តិកនិទានហេតុផលសត្តោបការាវត្ថាធម្មត្ថ- លោកុត្តរាត្តិកត្តយសង្គហិតំ សុបរិសុទ្ធំ ពុទ្ធគុណសមុទយំ និរវសេសំ ទស្សេតិ។ អយមេវ ហិ ពុទ្ធគុណានំ និរវសេសតោ ទស្សនូបាយោ, យទិទំ នយទស្សនំ។ ឥតរថា បដិបទវណ្ណនាយ អបរិមិតានំ ពុទ្ធគុណានំ កោ ហិ នាម សមត្ថោ បរិយន្តំ គន្តុំ។ យថាហ –

> “ពុទ្ធោបិ ពុទ្ធស្ស ភណេយ្យ វណ្ណំ;
> កប្បម្បិ ចេ អញ្ញមភាសមានោ;
> ខីយេថ កប្បោ ចិរទីឃមន្តរេ;
> វណ្ណោ ន ខីយេថ តថាគតស្សា”តិ។ (ទី. និ. អដ្ឋ. ៣.១៤១; ម. និ. អដ្ឋ. ២.៤២៥; ឧទា. អដ្ឋ. ៥៣; អប. អដ្ឋ. ២.៧.២០; ពុ. វំ. អដ្ឋ. ៤.៤; ចរិយា. អដ្ឋ. និទានកថា, បកិណ្ណកកថា; ទី. និ. ដី. ១.គន្ថារម្ភកថាវណ្ណនា; ម. និ. ដី. ១.គន្ថារម្ភកថាវណ្ណនា; សំ. និ. ដី. ១.១.គន្ថារម្ភកថាវណ្ណនា; អ. និ. ដី. ១.១.គន្ថារម្ភកថាវណ្ណនា; វជិរ. ដី. គន្ថារម្ភកថាវណ្ណនា; សារត្ថ. ដី. ១.គន្ថារម្ភកថាវណ្ណនា; នេត្តិ. ដី. គន្ថារម្ភកថាវណ្ណនា);

ឯវមេតេហិ តីហិ បទេហិ និរវសេសគុណសំកិត្តនថុតិយា វសេន “វន្ទិត្វា”តិ ឥមិនា បណាមស្ស ច វុត្តត្តា ឥមាយ អឌ្ឍគាថាយ ពុទ្ធរតនសង្ខាតបឋមវន្ទនីយវត្ថុវិសយា ថុតិបណាមសភាវា វន្ទនា ទស្សិតាតិ ទដ្ឋព្ពំ។

តទនន្តរំ ធម្មរតនស្ស បណាមំ ទស្សេតុមាហ “***ភវាភាវករំ ធម្ម***”ន្តិ។ ឯត្ថ ***ភវ***-សទ្ទេន ទ្វេ ភវា វុត្តា កម្មភវោ, ឧបបត្តិភវោតិ។ តត្ថ កម្មភវោ ភវតិ ឯតស្មា ផលន្តិ “***ភវោ***”តិ វុច្ចតិ។ វិបាកក្ខន្ធកដត្តារូបសង្ខាតោ បន ឧបបត្តិភវោ អវិជ្ជាតណ្ហុបាទានសង្ខារាទិសហការិការណយុត្តេន កុសលាកុសលចេតនាសង្ខាតកម្មភវបច្ចយេន យថារហំ ភវតីតិ “***ភវោ***”តិ វុច្ចតិ។ សោ បន កាមភវរូបភវអរូបភវសញ្ញីភវអសញ្ញីភវនេវសញ្ញីនាសញ្ញីភវ- ឯកវោការភវចតុវោការភវបញ្ចវោការភវវសេន នវវិធោ។ ឯវមេតេសុ នវសុ ភវេសុ ទសវិធោបិ ធម្មោ អត្តានំ ធារេន្តស្ស បុគ្គលសន្តានស្ស អនុបាទិសេសនិព្ពានធាតុយា បរំ អប្បដិសន្ធិកតាសាធនេន ភវេសុ , ភវស្ស វា អភាវំ ករោតីតិ ***ភវាភាវករោ***, តំ, អបរាបរជាតិប្បពន្ធស្ស ហេតុសមុគ្ឃាតេន អប្បវត្តិធម្មតាបាទកន្តិ អត្ថោ។

ធម្មន្តិ អត្តានំ ធារេន្តេ ចតូសុ អបាយេសុ, សំសារេ ច អបតមានេ ធារេតីតិ ធម្មោ, សោ ចតុមគ្គផលនិព្ពានសង្ខាតនវលោកុត្តរធម្មោ ច តប្បដិបាទកោ នវង្គសាសនាបរនាមធេយ្យចតុរាសីតិសហស្សធម្មក្ខន្ធប្បភេទភិន្នោ បរិយត្តិធម្មោ ចាតិ ទសវិធោ។ សោបិ និប្បរិយាយធម្មោ, បរិយាយធម្មោ ចាតិ ទុវិធោ។ តត្ថ និប្បរិយាយធម្មោ នាម អបាយេ, សំសារេ វា បធានហេតុភូតានំ ឧទ្ធម្ភាគិយានំ, ឱរម្ភាគិយានញ្ច ទសន្នំ សំយោជនានំ សមុច្ឆិន្ទនេន មគ្គធម្មោ, តស្ស តំកិច្ចនិប្ផត្តិនិមិត្តភាវេន និព្ពានធម្មោ ចាតិ បញ្ចវិធោបិ និប្បរិយាយេន បុគ្គលសន្តានំ ធារេតីតិ កត្វា “និប្បរិយាយធម្មោ”តិ វុច្ចតិ។ ចត្តារិ បន សាមញ្ញផលានិ បដិប្បស្សទ្ធិបហានេន មគ្គានុគុណប្បវត្តិយា, បរិយត្តិ ច មគ្គនិព្ពានាធិគមស្ស មូលការណភាវតោតិ បញ្ចវិធោបិ **បរិយាយធម្មោ** នាម។

ឯត្តាវតា “ស្វាក្ខាតោ ភគវតា ធម្មោ”តិអាទិនា (សំ. និ. ១.២៤៩; អ. និ. ៣.៧៦; ទី. និ. ៣.៦; អ. និ. ៦.១០, ២៥, ២៦), “រាគវិរាគមនេជមសោក”ន្តិអាទីហិ (វិ. វ. ៨៨៧) ច សុត្តន្តេហិ វុត្តស្ស, **តទដ្ឋកថាទីសុ** ច វណ្ណិតស្ស សរណានុស្សរណវសេនាបិ សគ្គមោក្ខសម្បត្តិបដិលាភការណស្ស អនវសេសស្ស ធម្មរតនគុណស្ស នយតោ ឧទ្ទិដ្ឋត្តា ច “វន្ទិត្វា”តិ ឥមិនា បណាមស្ស ទស្សិតត្តា ច ធម្មរតនសង្ខាតស្ស ទុតិយស្ស វន្ទនីយស្ស ថុតិបណាមសភាវា វន្ទនា ទស្សិតាតិ ទដ្ឋព្ពំ។

តទនន្តរំ សង្ឃរតនស្ស វន្ទនាសន្ទស្សនត្ថំ វុត្តំ “**គណញ្ចេវ និរង្គណ**”ន្តិ។ ឯត្ថ “រាគោ អង្គណំ ទោសោ អង្គណំ មោហោ អង្គណ”ន្តិ (វិភ. ៩២៤) វុត្តេហិ រាគាទិអង្គណេហិ តទង្គវិក្ខម្ភនសមុច្ឆេទបដិប្បស្សទ្ធិនិស្សរណវិមុត្តិវសេន និគ្គតោ វិមុត្តោតិ **និរង្គណោ**, តំ និរង្គណំ។ អរិយវំសេ សីលសមាធិបញ្ញាវិមុត្តិវិមុត្តិញាណទស្សនសង្ខាតេហិ គុណគណេហិ គណីយតីតិ **គណោ**, តំ។

ឯត្ថាវតា “សុប្បដិបន្នោ ភគវតោ សាវកសង្ឃោ”តិអាទិនា (សំ. និ. ១.២៤៩; អ. និ. ៣.៧៦; ទី. និ. ៣.៦; អ. និ. ៦.១០, ២៥, ២៦;), “យត្ថ ច ទិន្នំ មហប្ផលមាហុ, ចតូសុ សុចីសុ បុរិសយុគេសូ”តិអាទីហិ (វិ. វ. ៨៨៨) ច តេហិ តេហិ សុត្តបទេហិ វុត្តានំ, **តទដ្ឋកថា**ទីសុ ច វណ្ណិតានំ វិមលាតុលនិខិលវិសាលបេសលសីលាទិនានប្ប ការានគ្ឃសង្ឃរតនគុណានំ សំកិត្តនសភាវាយ ថុតិយា ច “វន្ទិត្វា”តិ ឯតេន យថាវុត្តសរូបបភេទបណាមស្ស វុត្តត្តា ច សង្ឃរតនសង្ខាតគតិយវន្ទនីយវត្ថុវិសយា ថុតិប្បណាមសង្ខាតា វន្ទនា ទស្សិតាតិ វេទិតព្ពា។ **សិរសា**តិ អត្តប្បសាទគារវាវហន្តេន មុទ្ធនា។ **វន្ទិត្វា**តិ បណមិត្វា ថោមិត្វា វា។

ឯវំ បឋមគាថាយ វន្ទនីយស្ស រតនត្តយស្ស ថុតិប្បណាមសង្ខាតំ វន្ទនំ ទស្សេត្វា តទនន្តរាយ សន្ទស្សេតព្ពបយោជនាទិបដិបាទិកាយ គាថាយ “ភិក្ខូន”ន្តិ ឥមិនា កិញ្ចាបិ សំសារេ ភយំ ឥក្ខតីតិ “ភិក្ខូ”តិ កល្យាណបុថុជ្ជនេន សទ្ធិំ អដ្ឋ អរិយបុគ្គលា វុច្ចន្តិ, **បាឡិយំ** (បារា. ៤៤-៤៥; វិភ. ៥១០) បន “ភិន្នបដំ ធារេតីតិ ភិក្ខុ, ភិក្ខនសីលោតិ ភិក្ខូ”តិអាទិនា ភិក្ខុសទ្ទស្ស អត្ថុទ្ធារវសេន និព្ពចនន្តរានិ ទស្សេត្វា បាតិមោក្ខ សំវរសំវរណារហស្សេវ អធិប្បេតភាវំ ទស្សេតុំ “សមគ្គេន សង្ឃេន ញត្តិចតុត្ថេន កម្មេន អកុប្បេន ឋានារហេន ឧបសម្បន្នោ, អយំ ឥមស្មិំ អត្ថេ អធិប្បេតោ ភិក្ខូ”តិ ទស្សិតា សិក្ខាកាមា សាសនាវចារា កុលបុត្តា ឥធាធិប្បេតា, តេសំ ភិក្ខូនញ្ច។ **ភិក្ខុនីនញ្ចា**តិ អដ្ឋវាចិកឧបសម្បទាកម្មេន ឧភតោសង្ឃេ ឧបសម្បន្នាតា ទិសាយេវ កុលធីតរោ ទស្សិតា។ ឯកតោឧបសម្បន្នាបិ សាមញ្ញេន គយ្ហន្តិ។ **ឯកតោឧបសម្បន្នា**តិ ច ភិក្ខុនិសង្ឃេ ឧបសម្បជ្ជិត្វា យាវ ភិក្ខុសង្ឃេ ន ឧបសម្បជ្ជន្តិ, តាវ, ភិក្ខុនី ច លិង្គបរិវត្តនេន ភិក្ខុនិភាវប្បត្តា អធិប្បេតា, តាសំ ភិក្ខុនីនញ្ច។

ហិតត្ថាយាតិ សព្ពសម្បត្តិនិប្ផាទករណត្ថាយ ហិនោតិ គច្ឆតិ យថាធិប្បេតផលសាធនេ បវត្តតីតិ ហិតន្តិ អរោគតាទិការណំ អមតោសធាទិ វុច្ចតិ។ ឥធ បន សគ្គមោក្ខសម្បត្តិសិទ្ធិការណំ បាតិមោក្ខសំវរសីលរក្ខនំ វុច្ចតិ, តទត្ថាយ។

សមាហិតោ សម្មា អាហិតោ បវត្តិតោ វិនិច្ឆយមគ្គោ ឯតេនាតិ “សមាហិតោ”តិ បករណការកោ ទស្សិតោ។ អថ វា សម្មា អាហិតំ វិនយវិនិច្ឆយេ ឋបិតំ បវត្តិតំ ចិត្តមេតស្សាតិ “សមាហិតចិត្តោ”តិ វត្តព្ពេ ឧត្តរបទលោបេន **“សមាហិតោ”**តិ វុត្តោ។ បរមគម្ភីរសុទុត្តរវិនយបិដកត្ថវិនិច្ឆយេ បវត្តនារហស្ស ឥមិនា វិសេសនេន អត្តនិ សមាហិតចិត្តប្បវត្តិនិមិត្តភូតោ អត្តនោ ញាណស្ស បទដ្ឋានភូតោ សមាធិ ទស្សិតោ តេន សមាធិនា សមាហិតោ ហុត្វាតិ អត្ថោ។

បវក្ខាមីតិ បការេន វក្ខាមិ, យេន បការេន វិនយវិនិច្ឆយេ វុត្តេ អជ្ឈេតនា មន្ទសតិមតិវិរិយា បដិបជ្ជនកា គម្ភីរតរំ វិនយបិដកត្ថវិនិច្ឆយំ សុខេន ឧគ្គណ្ហិតុំ, ធារេតុញ្ច សក្កោន្តិ, តាទិសេន បការវិសេសេន វក្ខាមីតិ អត្ថោ។ **សមាសេនា**តិ សមសនំ សំខិបនំ សមាសោ, តេន, សំខិត្តរុចិកានមុគ្ឃាដិតញ្ញូនំ កតាធិការានំ ញាណុត្តរានំ បុគ្គលានញ្ច បបញ្ចភីរុកានំ គហណធារណេ មន្ទយន្តានំ មន្ទពុទ្ធីនញ្ច ឧបការកេន នាតិវិត្ថារក្ក មេនាតិ អត្ថោ។ **វិនយស្សា**តិ វិនយបិដកស្ស។ តញ្ហិ –

> “វិវិធវិសេសនយត្តា;
> វិនយនតោ ចេវ កាយវាចានំ;
> វិនយត្ថវិទូហិ អយំ;
> វិនយោ ‘វិនយោ’តិ អក្ខាតោ”តិ។ (ទី. និ. អដ្ឋ. ១.បឋមសង្គីតិកថា; បារា. អដ្ឋ. ១.បឋមមហា សង្គីតិកថា; ធ. ស. អដ្ឋ. និទានកថា) –

វុត្តេហិ អត្ថវិសេសេហិ “វិនយោ”តិ វុច្ចតិ។ តស្ស ឯវំ សន្ទស្សិតសភាវស្ស “វិនយោ នាម សាសនស្ស អាយូ”តិ (ទី. និ. អដ្ឋ. ១.បឋមសង្គីតិកថា; បារា. អដ្ឋ. ១.បឋមសង្គីតិកថា; ខុ. បា. អដ្ឋ. ៥.បឋមមហាសង្គីតិកថា) សង្គីតិការកេហិ មហាកស្សបាទីហិ អភិត្ថុតគុណស្ស វិនយបិដកុត្តមស្ស។ **វិនិច្ឆយ**ន្តិ វិសេសេន, វិវិធេន វា អាការេន វិប្បដិបត្តិនីហរណវសេន ចីយតិ វិភជីយតីតិ “វិនិច្ឆយោ”តិ លទ្ធនាមំ វិភជនំ, វិនយវិនិច្ឆយំ នាម បករណន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ “**វិនយស្សវិនិច្ឆយ**”ន្តិ ច អលុត្តសមាសោយំ “ទេវានំបិយតិស្សោ, កណ្ឋេកាឡោ”តិអាទីសុ វិយ។

ឯវំ ទុតិយគាថាយ កត្តុនិមិត្តបយោជនាភិធានាភិធេយ្យបករណប្បការេកទេសំ ទស្សេត្វា សក្កច្ចសវន ការណនិទស្សនមុខេនាបិ បករណប្បការាទី ទស្សេតុមាហ “**អនាកុល**”មិច្ចាទិ។ តត្ថ **អនាកុល**ន្តិ នត្ថិ ឯត្ថ

សទ្ទតោ, អត្ថតោ, វិនិច្ឆយតោ វា អាកុលំ បុព្ពាបរវិរោធោ, មិស្សតា វាតិ អនាកុលោ, វិនយវិនិច្ឆយោ, តំ វទតោ មេ និពោធថាតិ សម្ពន្ធោ។ **អសំកិណ្ណ**ន្តិ និកាយន្តរលទ្ធីហិ អសម្មិស្សំ។

មធុរត្ថបទក្កមន្តិ បទានំ កមោ បទក្កមោ, បទគតិ, សទ្ទានមុច្ចារណន្តិ អត្ថោ។ មធុរោ អត្ថោ ច បទក្កមោ ច យស្ស សោ មធុរត្ថបទក្កមោ, តំ –

"បទាសត្តំ បទត្ថានំ, មធុរត្ថមុទីរិតំ;
យេន មជ្ជន្តិ ធីមន្តោ, មធុនេវ មធុព្ពតា"តិ។ –

ឥមិនា លក្ខណេន សទ្ទានមត្ថានញ្ច វសេន បទាសត្តាបរនាមធេយ្យមាធុរិយាលង្ការេន សមលង្កតត្តា មធុរត្ថបទក្កមំ។

បដុភាវករន្តិ បដតិ គច្ឆតិ បជានាតីតិ បដុ, បញ្ញវា, បដុនោ ភាវោ, សទ្ទប្បវត្តិនិមិត្តភូតា បញ្ញា, តំ បដុភាវំ បញ្ញាវិសេសំ ករោតិ ជនេតីតិ បដុភាវករោ, តំ, បញ្ញាវិសេសជនកន្តិ អត្ថោ។ ឯតំ វិនយស្ស វិនិច្ឆយន្តិ យោជនា។ **បរម**ន្តិ ឧត្តមំ។ **វិនយក្កមេ**តិ វិនយបិដកេ, តទត្ថេ ច, បវត្តិក្កមេ បដុភាវករន្តិ អត្ថោ។

ឯវំ តតិយគាថាយ បករណគុណាបទេសេន សោតុជនំ សមុស្សាហេត្វា ឥទានិ "**អបារ**"ន្តិអាទិចតុត្ថគាថាយ បករណញ្ច តន្និស្សយំ វិនយបិដកញ្ច នាវាសាគរភាវេន ទស្សេត្វា តិរោភូតោបមេយ្យោបមានភេទេន រូបកាលង្ការេន បករណគុណំ បកាសេន្តោ សោតុជនំ សមុត្តេជេតិ។ តត្ថ **អបារ**ន្តិ នត្ថិ បារំ ឯតស្សាតិ អបារោ, វិនយសាគរោ។ សោ ហិ បុរិមពុទ្ធុប្បាទេសុ សាសនំ បសីទិត្វា វិនយបិដកេ ឧគ្គហណធារណបដិបាទនបដិបត្តិវសេន អកតាធិការេហិ បុគ្គលេហិ ទុរធិគមនីយធម្មត្ថនិរុត្តិបដិភានបរិយន្តតាយ "អបារោ"តិ វុច្ចតិ។

ឱតរន្តានន្តិ សជ្ឈាយនសវនធារណាទិវសេន អជ្ឈោគាហន្តានំ។ **សារ**ន្តិ និព្ពានសម្បាបកភាវេន សារភូតាយ អរិយមគ្គសម្ភារាយ បុព្ពភាគបដិបត្តិយា មូលភូតបាតិមោក្ខសំវរសង្ខាតសីលសារប្បកាសកតាយ សារំ។ **វិនយសាគរ**ន្តិ វិនយបិដកសង្ខាតំ សាគរំ។ វិនយោ ហិ សិក្ខាបទបញ្ញត្តិយា កាលប្បត្តជាននស្សាបិ ធម្មសេនាបតិអាទីនម្បិ អវិសយត្តា អតិគម្ភីរាតិវិត្ថិណ្ណភាវេន សាគរោ វិយាតិ សាគរោ, វិនយោ ច សោ សាគរោ ចាតិ វិនយសាគរោ, តំ, អគាធាបារគុណយោគតោ សាគរោបមំ វិនយបិដកន្តិ អត្ថោ។

ទុតិយគាថាយ "ភិក្ខូនំ ភិក្ខុនីន"ន្តិ វត្វាបិ "ហិតត្ថាយា"តិ ឥមិនា សម្ពន្ធត្តា ច វាក្យន្តរេហិ អន្តរិតភាវេន ទូរត្តា ច តំ អនាទិយិត្វា ឯត្ថ វិនយសាគរជ្ឈោគាហនតទត្ថបដិបជ្ជនារហកត្តុវិសេសសន្ទស្សនត្ថាយ "**ភិក្ខូនំ ភិក្ខុនីន**"ន្តិ បុន វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ នាវា វិយ ភូតោ **នាវាភូតោ**, តំ, នាវាដ្ឋានិយំ មហានាវាសទិសន្តិ អត្ថោ។ **មនោរម**ន្តិ មនោ រមតិ ឯត្ថ, ឯតេនាតិ វា មនោរមោ, តំ, អជ្ឈាយនវោហារបសុតានំ បដិបត្តិបរាយនានញ្ច សាធូនំ មនោរមន្តិ អត្ថោ។

ឯត្តាវតា បករណគុណសំកិត្តនេន សោតុជនំ សមុត្តេជេត្វា ឥទានិ សក្កច្ចសវនេ និយោជេន្តោ "**តស្មា វិនយនូបាយ**"ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ **តស្មា**តិ យស្មា យថាវុត្តំ អនាកុលតាទិវីវិធានគ្ឃគុណាលង្ការបដិមណ្ឌិតំ, តេន ហេតុនាតិ អត្ថោ។ **វិនយនូបាយ**ន្តិ វីវិធាការេន, វិសេសនយតោ វា កាយវាចានំ នយនំ ទមនំ អកត្តព្ពតោ និវត្តេត្វា កត្តព្ពេសុ និយោជនំ វិនយនំ, ឧបេច្ច តំ ផលំ អាយតិ ឧប្បជ្ជតីតិ ឧបាយោ, ហេតុ, វិនយនស្ស ឧបាយោ វិនយនូបាយោ, តំ, កាយជីវិតានបេក្ខានំ សិក្ខាកាមានំ បេសលានំ ភិក្ខូនំ ភិក្ខុនីនំ កាយវាចានំ អននុលោមិកវិប្បន្ទិតាបនយនសង្ខាតទមនស្ស ការណភូតន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

ឯត្តាវតា អត្តនា កត្តុមិច្ឆិតេ បករណេ បណ្ឌិតានំ បវត្តិហេតុភូតានំ អនាកុលតាទិគុណានំ វិភាវនវសេន "អនាកុល"ន្តិអាទិវិសេសនានិ វត្វា ឥទានិ សក្កច្ចសវនាវពោធេ វិសយំ វិសេសិតព្ពំ ទស្សេតុមាហ "**វិនយស្ស វិនិច្ឆយ**"ន្តិ។ ឯត្ថ ច ទុតិយគាថាយ "វិនយស្សវិនិច្ឆយ"ន្តិ "បវក្ខាមី"តិ កិរិយាយ កម្មទស្សនវសេន វុត្តំ, តំ ឥធ អានេត្វា សម្ពន្ធិយមានម្បិ ទូរសម្ពន្ធំ ហោតីតិ តមនានេត្វា "និពោធថា"តិ ឥមិស្សា កិរិយាយ កម្មសន្ទស្សនត្ថំ "វិនយស្សវិនិច្ឆយ"ន្តិ វុត្តត្តា បុនវុត្តិទោសាភាវោតិ ទដ្ឋព្ពំ។

អវិក្ខិត្តេន ចិត្តេនាតិ ឯត្ថ វីវិធេ អារម្មណេ ខិត្តំ បេសិតំ វិក្ខិត្តំ, ឧទ្ធច្ចវិចិកិច្ឆាទិបរេតំ អសមាហិតំ ចិត្តំ, ន វិក្ខិត្តំ អវិក្ខិត្តំ, តប្បដិបក្ខំ សមាហិតំ កុសលចិត្តំ, តេន, ឯតស្ស បករណុត្តមស្ស សវនាទិព្យាបារំ វិនា នានារម្មណេសុ បវត្តិវសេន វិក្ខេបមនាបន្នេន សមាហិតេន ចិត្តេនាតិ អត្ថោ។ "អវិក្ខិត្តេន...បេ....

និពោធថា”តិ វទន្តេន ច “អវិក្ខិត្តស្សាយំ ធម្មោ, នាយំ ធម្មោ វិក្ខិត្តស្សា”តិ វចនតោ វិក្ខិត្តស្ស ធម្មេសុ ទាយាទាភាវតោ អត្តនោ បករណត្ថភូតាយ អធិសីលសិក្ខាយ សម្មាបដិបជ្ជនាបទេសោ កតោ ហោតិ។

វទតោ មេតិ ឯត្ថ “គារវេន ចា”តិ បាឋសេសោ។ តត្ថាយមត្ថោ – ភាសមានេ មយិ គារវេន, យថាវុត្តេន ការណេន ចាតិ សាមិភុម្មានមវិសេសតាយ “មេ”តិ សាមិវចនស្ស “មយី”តិ អត្ថសម្ភវតោ អយមត្ថោ វុត្តោ។ បករណស្ស អនាកុលតាទិគុណសមន្នាគតត្តា ច វត្តរិ មយិ គារវេន ច សមាហិតេន ចេតសាតិ អធិប្បាយោ។ **និពោធថា**តិ វាក្យត្ថបទត្ថំ សន្ធាយភាសិតត្ថភាវត្ថាទិវសេន និសេសតោ ពោធថ, សក្កច្ចំ សុត្វា វិនយវិនិច្ឆយំ ពុជ្ឈថ វិជានាថាតិ អត្ថោ, ចិន្តាភាវនាមយញាណានំ មូលភូតបករណវិសយំ សុតមយញាណំ និប្ផាទេថាតិ អធិប្បាយោ។

គន្ថារម្ភកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ភិក្ខុវិភង្គ

បារាជិកកថា

បឋមបារាជិកកថាវណ្ណនា

៦. ឯវំ បញ្ចហិ គាថាហិ រតនត្តយបណាមាទី ទស្សេត្វា ឥទានិ យថាបដិញ្ញាតវិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ “**តិវិធេ**”តិអាទិ។ តត្ថ “**តិវិធេ**”តិអាទិនា បឋមបារាជិកសិក្ខាបទវិនិច្ឆយំ ទស្សេតិ។ **តិវិធេ**តិ វច្ចបស្សាវមុខមគ្គានំ វសេន តិប្បការេ **មគ្គេ**តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ **តិលមត្តម្បី**តិ តិលពីជមត្តម្បិ អង្គជាតន្តិ សម្ពន្ធោ។ **មគ្គេ**តិ វច្ចបស្សាវានំ និក្ខមនទ្វារតាយ, អន្នបានបិត្តសេម្ហាទីនំ បវេសននិក្ខមនទ្វារតាយ ច មគ្គវោហារគតេ សរីរប្បទេសេ, អល្លោកាសេតិ សម្ពន្ធោ។ “មគ្គេសុ តិលមត្តម្បិ, តីសុ សេវនចេតនោ”តិ វត្តព្ពេបិ “តិវិធេ”តិ បការវាចិវិធសទ្ទោបាទាននេន សជាតិសង្គហវសេន តីហិ រាសីហិ សង្គហេត្វា បភេទវសេន តីសវិធោ មគ្គោ ទស្សិតោ ហោតិ។

សេយ្យថិទំ? បារាជិកវត្ថុភូតមុខាទិមគ្គានំ និស្សយភូតេ សត្តេ ទស្សេតុំ “តិស្សោ ឥត្ថិយោ មនុស្សិត្ថី អមនុស្សិត្ថី តិរច្ឆានគតិត្ថី”តិអាទិនា (បារា. ៥៦) នយេន **បាឡិយំ** ទស្សិតមនុស្សាមនុស្សតិរច្ឆានគតិត្ថីនំ បច្ចេកំ តិណ្ណំ មគ្គានំ វសេន នវ មគ្គា, តថេវ ទស្សិតានំ តិណ្ណំ ឧភតោព្យញ្ជនកានំ វសេន នវ មគ្គា, តិណ្ណំ បន បណ្ឌកានំ មុខមគ្គវច្ចមគ្គានំ វសេន បច្ចេកំ ទ្វេ ទ្វេ មគ្គាតិ ឆ មគ្គា, តថា តិណ្ណំ បន បុរិសានន្តិ ឯវំ តីសវិធោ ហោតិ។

សេវនចេតនោតិ សេវនេ មេថុនបយោគេ ចេតនា អស្សាតិ វិគ្គហោ, មេថុនរាគូបសំហិតាយ ចេតនាយ សមន្នាគតោតិ អត្ថោ។ **អល្លោកាសេ**តិ តីសមគ្គានមញ្ញតរេ មគ្គេ បកតិវាតេន អសំផុដ្ឋេ អល្លបទេសេ, ឥមិនា ពាហិរំ បារាជិកក្ខេត្តំ ន ហោតីតិ ទីបេតិ។ វិសេសនស្ស វិសេសាបេក្ខត្តា ទុតិយគាថាយ “សសិក្ខោ សោ”តិ បទទ្វយំ អាហរិត្វា “សេវនចេតនោ សសិក្ខោ សោ ភិក្ខូ”តិ យោជេតព្ពំ។

អង្គេ សរីរេ ជាតន្តិ **អង្គជាតំ**, បុរិសនិមិត្តំ។ សតិបិ អវសេសសរីរាវយវានំ តថាភាវេ រុឡ្ហិវសេន តទេវ តថា វុត្តំ។ **បវេសេន្តោ**តិ ទ្វយំទ្វយសមាបត្តិសង្ខាតកាយិកកិរិយំ និប្ផាទេន្តោ។ **បរាជិតោ**តិ ទុល្លភាយ ខណសម្បត្តិយា លទ្ធព្ពតោ ទុល្លភា លោកិយលោកុត្តរគុណសម្បត្តិសុខតោ បរិហាបេត្វា កិលេសសបត្តេហិ បរាជយមាបាទិតោតិ អត្ថោ។

អយមេត្ថ យោជនា – សសិក្ខោ សេវនចេតនោ តិវិធេ មគ្គេ អល្លោកាសេ អង្គជាតំ តិលមត្តម្បិ បវេសេន្តោ សោ ភិក្ខុ បរាជិតោ ហោតីតិ។ ឯត្តាវតា –

> “យោ បន ភិក្ខុ ភិក្ខូនំ សិក្ខាសាជីវសមាបន្នោ សិក្ខំ អបច្ចក្ខាយ ទុព្ពល្យំ អនាវិកត្វា មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវេយ្យ, អន្តមសោ តិរច្ឆានគតាយបិ, បារាជិកោ ហោតិ អសំវាសោ”តិ (បារា. ៤៤) –

ភគវតា បញ្ញត្តសិក្ខាបទំ សង្គហិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

៧. ឯវំ ឥមិស្សា គាថាយ អត្តូបក្កមមូលកំ បារាជិកំ ទស្សេត្វា ឥទានិ “ភិក្ខុបច្ចត្ថិកា មនុស្សិត្ថី ភិក្ខុស្ស សន្តិកេ អានេត្វា វច្ចមគ្គេន (បារា. ៥៨) អង្គជាតេ អភិនិសីទេន្តី”តិអាទិនយប្បវត្តំ បរោបក្កមមូលកំ បារាជិកញ្ច ទស្សេតុមាហ “**បវេសន**”ន្តិអាទិ។ តត្ថ **បវេសន**ន្តិ ភិក្ខុបច្ចត្ថិកេហិ សុត្តបមត្តាទិមនុស្សិត្ថិអាទីនមញ្ញតរំ អានេត្វា យថាវុត្តមគ្គានមញ្ញតរំ មគ្គំ យថា បវិសតិ, តថា ភិក្ខុនោ អង្គជាតេ អភិនិសីទាបនេ សម្បវត្តំ មគ្គប្បវេសនមាហ។ បវេសនំ សាទិយន្តោ សសិក្ខោ សោតិ យោជនា។ ឯត្ថ “បវេសនំ សាទិយតិ អធិវាសេតិ, តស្មិំ ខណេ សេវនចិត្តំ ឧបដ្ឋាបេតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.៥៨) **អដ្ឋកថា**វចនតោ អគ្គតោ យាវ មូលំ បវេសេន្តេសុ អស្សាទចិត្តំ ឧបដ្ឋាបេន្តោ តង្ខណេយេវ សាសនតោ ចុតោតិ អត្ថោ។ **បវិដ្ឋ**ន្តិអាទីសុ បទេសុបិ ឯវមេវ យោជនា។

បវិដ្ឋន្តិ បវិដ្ឋក្ខណោ។ “បវិដ្ឋ”ន្តិអាទិនា តាយ តាយ កិរិយាយ ឧបលក្ខិតោ ខណោ គហេតព្ពោ។ តេនេវេត្ថ អច្ចន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ កតំ។ **ឋិត**ន្តិ ឯត្ថ “សុក្កវិស្សដ្ឋិសមយេ”តិ អដ្ឋកថាវចនស្ស សព្ពថា ព្យាបាររហិតំ កាលំ សន្ធាយ វុត្តត្តា សុក្កវិស្សដ្ឋិសមយោបិ គហេតព្ពោ។ តេនេវ **គណ្ឋិបទេ** វុត្តនយេន បវិដ្ឋស្ស ច យាវ ឧទ្ធរណារម្ភោ, តាវ សម្បវត្តោ ឋិតកាលោបិ គហេតព្ពោ។ **ឧទ្ធរណ**ន្តិ នីហរណកាលោ។

វាតិ វិកប្បេ, **អបិ**តិ សមុច្ចយេ, សោ **វា**-សទ្ទេន វិកប្បិតានំ បក្ខានំ តុល្យពលតំ ជោតេតិ។ ឥតិ ឥមេហិ ទ្វីហិបិ “សោ ចេ បវេសនំ សាទិយតិ, បវិដ្ឋំ សាទិយតី”តិអាទិនា (បារា. ៥៨) **បាឡិយំ** អាគតនយេន លព្ភមានំ បវេសនាទិឯកក្ខណម្បិ សាទិយនបច្ចយា អាបជ្ជមានំ បារាជិកំ ទស្សេតិ។ **សសិក្ខោ**តិ សិក្ខាយ សហ វត្តតីតិ សសិក្ខោ, អបច្ចក្ខាតសិក្ខោតិ អត្ថោ។ **សាទិយន្តោ**តិ សេវនចិត្តំ ឧបដ្ឋាបេន្តោ។ **សោ** ភិក្ខុ។ **ឋបេត្វា កិរិយ**ន្តិ អត្តូបក្កមនំ វិនា។ **ចុតោ**តិ “ភិក្ខុបច្ចត្ថិកេហិ កតមិទំ, ន មយា”តិ លេសេន ន មុច្ចតិ, សាទិយនចិត្តេ សតិ សាសនតោ ចុតោយេវ ហោតីតិ អធិប្បាយោ។

ឯត្ថ ច **សសិក្ខោ**តិ ឥទំ “សិក្ខំ អបច្ចក្ខាយ ទុព្ពល្យំ អនាវិកត្វា”តិ (បារា. ៤៤) សិក្ខាបទបាឋស្ស អត្ថទស្សនវសេន និទ្ទិដ្ឋំ។ តស្ស **បទភាជនេ** (បារា. ៤៥), **តទដ្ឋកថាយ** ច វិភត្តំ សិក្ខាបច្ចក្ខានំ សង្ខេបតោ ឯវំ វេទិតព្ពំ – ចិត្តខេត្តកាលបយោគបុគ្គលវិជាននវសេន សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហោតិ, ន តទភាវេន។ ឧបសម្បន្នភាវតោ ចវិតុកាមតាចិត្តេនេវ ហិ សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហោតិ, ន ទវា វា រវា វា វទន្តស្ស។ ឯវំ ចិត្តវសេន សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហោតិ, ន តទភាវេន។

តថា “ពុទ្ធំ បច្ចក្ខាមិ, ធម្មំ បច្ចក្ខាមិ, សង្ឃំ បច្ចក្ខាមិ, សិក្ខំ, វិនយំ, បាតិមោក្ខំ, ឧទ្ទេសំ, ឧបជ្ឈាយំ, អាចរិយំ, សទ្ធិវិហារិកំ, អន្តេវាសិកំ, សមានុបជ្ឈាយកំ, សមានាចរិយកំ, សព្រហ្មចារឹ បច្ចក្ខាមី”តិ ឯវំ វុត្តានំ ពុទ្ធាទីនំ ចតុទ្ទសន្នំ, “គិហីតិ មំ ធារេហិ, ឧបាសកោ, អារាមិកោ, សាមណេរោ, តិត្ថិយោ, តិត្ថិយសាវកោ, អស្សមណោ, អសក្យបុត្តិយោតិ មំ ធារេហី”តិ ឯវំ វុត្តានំ គិហិអាទីនំ អដ្ឋន្នញ្ចាតិ ឥមេសំ ពាវីសតិយា ខេត្តបទានំ យស្ស កស្សចិ សវេវចនស្ស វសេន តេសុ យំ កិញ្ចិ វត្តុកាមស្ស យំ កិញ្ចិ វទតោ សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហោតិ, ន រុក្ខាទីនំ អញ្ញតរស្ស នាមំ គហេត្វា សិក្ខំ បច្ចក្ខន្តស្ស។ ឯវំ ខេត្តវសេន សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហោតិ, ន តទភាវេន។

តត្ថ យទេតំ “បច្ចក្ខាមី”តិ ច “មំ ធារេហី”តិ ចាតិ វុត្តំ វត្តមានកាលវចនំ, យានិ ច “អលំ មេ ពុទ្ធេន, កិំ នុ មេ ពុទ្ធេន, ន មមត្ថោ ពុទ្ធេន, សុមុត្តាហំ ពុទ្ធេនា”តិអាទិនា នយេន អាខ្យាតវសេន កាលំ អនាមសិត្វា បុរិមេហិ ចុទ្ទសហិ បទេហិ សទ្ធិំ យោជេត្វា វុត្តានិ “អលំ មេ”តិអាទីនិ ចត្តារិ បទានិ, តេសំយេវ សវេវចនានំ វសេន បច្ចក្ខានំ ហោតិ, ន “បច្ចក្ខាសិ”ន្តិ វា “បច្ចក្ខិស្ស”ន្តិ វា “មំ ធារេសី”តិ វា “មំ ធារេស្សតី”តិ វា “យំ នូនាហំ បច្ចក្ខេយ្យ”ន្តិ វាតិអាទីនិ អតីតានាគតបរិកប្បវចនានិ ភណន្តស្ស។ ឯវំ វត្តមានកាលវសេន ចេវ អនាមដ្ឋកាលវសេន ច បច្ចក្ខានំ ហោតិ, ន តទភាវេន។

បយោគោ បន ទុវិធោ កាយិកោ ច វាចសិកោ ច។ តត្ថ “ពុទ្ធំ បច្ចក្ខាមី”តិអាទិនា នយេន យាយ កាយចិ ភាសាយ វចីភេទំ កត្វា វាចសិកបយោគេនេវ បច្ចក្ខានំ ហោតិ, ន អក្ខរលិខនំ វា ហត្ថមុទ្ទាទិទស្សនំ វា កាយបយោគំ ករោន្តស្ស។ ឯវំ វាចសិកបយោគេនេវ បច្ចក្ខានំ ហោតិ, ន តទភាវេន។

បុគ្គលោ បន ទុវិធោ យោ ច បច្ចក្ខាតិ, យស្ស ច បច្ចក្ខាតិ។ តត្ថ យោ បច្ចក្ខាតិ, សោ សចេ ឧម្មត្តកខិត្តចិត្តវេទនដ្ដានំ អញ្ញតរោ ន ហោតិ។ យស្ស បន បច្ចក្ខាតិ, សោ សចេ មនុស្សជាតិកោ ហោតិ, ន ច ឧម្មត្តកាទីនំ អញ្ញតរោ, សម្មុខីភូតោ ច សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហោតិ។ ន ហិ អសម្មុខីភូតស្ស ទូតេន វា បណ្ណេន វា អារោចនំ រុហតិ។ ឯវំ យថាវុត្តស្ស បុគ្គលស្ស វសេន បច្ចក្ខានំ ហោតិ, ន តទភាវេន។

វិជាននម្បិ និយមិតានិយមិតវសេន ទុវិធំ។ តត្ថ យស្ស, យេសំ វា និយមេត្វា “ឥមស្ស, ឥមេសំ វា អារោចេមី”តិ វទតិ។ សចេ តេ យថា បកតិយា លោកេ មនុស្សា វចនំ សុត្វា អាវជ្ជនសមយេ ជានន្តិ, ឯវំ តស្ស វចនានន្តរមេវ តស្ស “អយំ ឧក្កណ្ឋិតោ”តិ វា “គិហិភាវំ បត្ថយតី”តិ វា យេន កេនចិ អាការេន សិក្ខាបច្ចក្ខានភាវំ ជានន្តិ, បច្ចក្ខាតាវ ហោតិ សិក្ខា។ អថ អបរភាគេ “កិំ ឥមិនា វុត្ត”ន្តិ ចិន្តេត្វា ជានន្តិ, អញ្ញេ វា ជានន្តិ, អបច្ចក្ខាតាវ ហោតិ សិក្ខា។ អនិយមេត្វា អារោចេន្តស្ស បន សចេ វុត្តនយេន យោ កោចិ មនុស្សជាតិកោ វចនត្ថំ ជានាតិ, បច្ចក្ខាតាវ ហោតិ សិក្ខា។ ឯវំ វិជាននវសេន បច្ចក្ខានំ ហោតិ, ន តទភាវេន។ យោ បន អន្តមសោ ទវាយបិ បច្ចក្ខាតិ, តេន អបច្ចក្ខាតាវ ហោតិ សិក្ខា។

ឥតិ ឥមេសំ វុត្តប្បការានំ ចិត្តាទីនំ វសេន អបច្ចក្ខាតសិក្ខោ “សសិក្ខោ”តិ វុត្តោ។

៨-១០. “ឥទានិ សន្ថតេន សន្ថតស្ស ឃដ្ដនេ ឧបាទិន្នកឃដ្ដនាភាវតោ ទោសោ នត្ថី”តិ បាបភិក្ខូនំ លេសកប្បនំ បដិក្ខិបិតុំ “ភិក្ខុបច្ចត្ថិកា មនុស្សិត្ថឹ ភិក្ខុស្ស សន្តិកេ អានេត្វា វច្ចមគ្គេន, បស្សាវមគ្គេន, មុខេន អង្គជាតំ អភិនិសីទេន្តិ សន្ថតាយ អសន្ថតស្សា”តិអាទិនា (បារា. ៦១) នយេន **បាឡិយំ** វុត្តសន្ថតវារានមត្ថំ សង្គណ្ហន្តោ អាហ “**សន្ថតេនា**”តិអាទិ។ តត្ថ **សន្ថតេនា**តិ ចម្មចោឡតិបុបដ្ដាទីហិ បដិច្ឆាទិតេន។ “**បវេ**

សេន្តោ”តិ ឥមិនា សន្ថតវារស្ស បរោបក្កមំ និស្សាយ ទស្សនមុបលក្ខណន្តិ អត្តូបក្កមេបិ យោជេតព្ពតំ ទស្សេតិ, តស្ស វក្ខមានេន “បារាជិកោ”តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ **“តថេវា**”តិ ឥមិនា បវេសេន្តោតិអាទិប្បការំ បរាមសតិ។

ឯវំ បវេសេន្តោ កទា បារាជិកោ ហោតីតិ អាហ **“ឧបាទិន្នេនា**”តិអាទិ។ ឯត្ថ **ឧបាទិន្នេនា**តិ តណ្ហាទិដ្ឋីហិ ឧបេតេន កម្មុនា អត្តនោ ផលភាវេនេវ អាទិន្នំ គហិតន្តិ ឧបាទិន្នំ, ឯតេន អត្តនោ អង្គជាតស្ស, វត្ថុ បុគ្គលានំ មគ្គស្ស ច យដ្ឋនដ្ឋានគតំ កាយប្បសាទំ ទស្សេតិ។ ឥមិនាវ អង្គជាតគតំ អនដ្ឋកាយប្បសាទំ ចម្មខិលំ, បិឡកាទិ ច គហេតព្ពំ។ “ឧបាទិន្នកំ នាម កាយិន្ទ្រិយ”ន្តិ **គណ្ឋិបទេ** វុត្តំ។ តព្ពិបរិយាយេន “អនុបាទិន្នក”ន្តិ តប្បដិច្ឆាទកំ ចោឡាទិ វុត្តំ។ ឧបាទិន្នេន ឧបាទិន្នេ, អនុបាទិន្នេ វា បារាជិកក្ខេត្តេ ឃដ្ដិតេ, អនុបាទិន្នកេន វា ឧបាទិន្នេ អនុបាទិន្នេ វា បារាជិកក្ខេត្តេ ឃដ្ដិតេតិ យោជនា។ ឯត្ថ ច ករណវចនន្តានិ បទានិ “អង្គជាតេនា”តិ ឥមស្ស វិសេសនានិ។

ឯត្តាវតា សន្ថតចតុក្កវសេន អត្តូបក្កមេ សតិ បារាជិកក្ខេត្តេ បារាជិកំ ទស្សេត្វា ឥទានិ បរូបក្កមេបិ ទស្សេតុមាហ **“សចេ**”តិអាទិ។ **ឯត្ថា**តិ ឯតេសុ ចតូសុ វិកប្បេសុ។ **បារាជិកក្ខេត្តេ បវិដ្ឋេ តូ**តិ ឯត្ថ **តុ**-សទ្ទេន បវេសនដ្ឋិតុទ្ធារក្ខណត្តយំ សមុច្ចិនោតិ។ យំតំ-សទ្ទានំ និច្ចសម្ពន្ធត្តា ហិ “សោ”តិ តំ-សទ្ទោបាទានេ “យោ”តិ យំ-សទ្ទោបិ អជ្ឈាហរិតព្ពោ, សាមត្ថិយេន សម្បិណ្ឌនត្ថោ អបិសទ្ទោ ច។ អយមេត្ថ អត្ថយោជនា – ភិក្ខុ បច្ចត្ថិកេហិ អានេត្វា ភិក្ខុនោ អង្គជាតេ អភិនិសីទាបិតមនុស្សិត្ថិអាទីនំ តីសុ មគ្គេសុ អញ្ញតរមគ្គសង្ខាតំ បារាជិកក្ខេត្តំ បវិដ្ឋេ វា **តុ**-សទ្ទេន សម្បិណ្ឌិតបវេសនដ្ឋិតុទ្ធារានមញ្ញតរក្ខណេ វា សចេ យោ **សាទិយតិ,** សប្បមុខាទិប្បវេសនកាលេ វិយ អនុត្តសិត្វា កាមរាគបិបាសាភិភូតោ យទិ សាទិយតិ, សោបិ ភិក្ខុ បារាជិកោ ហោតីតិ យោជនា។ **“សចេ សាទិយតី**”តិ ឥមិនា សាសង្ករវចនេន ន សាទិយតិ, អនាបត្តីតិ សូចិតំ ហោតិ។

“បារាជិកក្ខេត្តេ”តិ ឥមិនា ព្យវច្ឆិន្នេ អញ្ញស្មឹ ឋានេ វីតិក្កមន្តស្ស ឥមស្មឹយេវ វិកប្បេ សម្ភវន្តិយោ តតោ រាបត្តិយោ ទស្សេតុមាហ **“ខេត្តេ**”តិអាទិ។ “ឯត្ថា”តិ អានេត្វា សម្ពន្ធនីយំ។ **“ខេត្តេ**”តិ សាមញ្ញនិទ្ទេសេបិ ហេដ្ឋា “បារាជិកក្ខេត្តេ”តិ វិសេសិតត្តា, ឧបរិថុល្លច្ចយាទីនញ្ច វិធិយមានត្តា អញ្ញថានុបបត្តិលក្ខណាយ សាមត្ថិយា ថុល្លច្ចយទុក្កដានំ ខេត្តេតិ អយមត្ថោ លព្ភតិ។ “កណ្ណច្ឆិទ្ទក្ខិនាសាសូ”តិអាទិនា នយេន វក្ខមានេសុ ជីវមានកសរីរគតថុល្លច្ចយទុក្កដក្ខេត្តេសូតិ វុត្តំ ហោតិ។

ឥមេសុ ទ្វីសុ ខេត្តេសុ “សន្ថតាទិនា សន្ថតាទី បវេសេន្តស្ស ឧបាទិន្នាទីហិ ឧបាទិន្នាទីនំ ឃដ្ដនេ អធិវាសេន្តស្ស អនាបត្តី”តិ វត្តមសក្កុណេយ្យតាយ បារាជិកក្ខេត្តេ វុត្តសព្ពវិកប្បេ ឯត្ថ យោជេន្តោហិ ឯវំ យោជេតព្ពំ – ថុល្លច្ចយក្ខេត្តេ សន្ថតេ វា អសន្ថតេ វា សន្ថតេន វា អសន្ថតេន វា អង្គជាតេន សេវន្តស្ស ឧបាទិន្នេ វា អនុបាទិន្នេ វា ឧបាទិន្នេន, តថា អនុបាទិន្នេន វា ឃដ្ដិតេ ថុល្លច្ចយំ តស្ស វិនិទ្ទិសេតិ។ ឯវំ ទុក្កដក្ខេត្តេ សន្ថតេ វា…បេ…. ឃដ្ដិតេ ទុក្កដញ្ច តស្ស វិនិទ្ទិសេតិ យោជេតព្ពំ។

ឥហ សព្ពត្ថ តីសុបិ ខេត្តេសុ **ឧបាទិន្ន**-សទ្ទេន អនដ្ឋកាយប្បសាទំ អង្គជាតញ្ច តត្ថជាតចម្មខិលបិឡកា ច គយ្ហន្តិ, ទុក្កដក្ខេត្តេ បន អង្គុលិអាទិឥតរាវយវាបិ។ តីសុបិ ខេត្តេសុ **អនុបាទិន្ន**-សទ្ទេន អង្គជាតាទិបដិច្ឆាទិតវត្ថាទយោ ច គយ្ហន្តិ, ទុក្កដក្ខេត្តេ បន និមិត្តេ នដ្ឋកាយប្បសាទចម្មខិលបិឡករោមាទីនិ។ ឥមានិ ច អនុបាទិន្នានិ។ អង្គជាតេតរោបាទិន្នាវយវេ ច តីសុបិ ខេត្តេសុ បវេសេន្តស្ស ទុក្កដមេវ។

១១. ឯត្តាវតា ជីវមានសរីរេ សន្ថតាសន្ថតវសេន បច្ចេកំ តិវិធេសុបិ បារាជិកថុល្លច្ចយទុក្កដក្ខេត្តេសុ សន្ថតាសន្ថតវសេនេវ ទុវិធេន និមិត្តេន សេវន្តស្ស បរោបក្កមេ សតិ សាទិយន្តស្ស លព្ភមានបារាជិកថុល្លច្ចយទុក្កដាបត្តិយោ យថាសម្ភវំ ទស្សេត្វា ឥទានិ “មតសរីរេ បន តថា តថា សេវន្តានំ ទោសោ នត្ថី”តិ បាបភិក្ខូនំ លេសោកាសបដិពាហនត្ថំ **បាឡិយំ** ទស្សិតេសុ យថាវុត្តេសុ តីសុ ខេត្តេសុ លព្ភមានា តិស្សោ អាបត្តិយោ ទស្សេតុមាហ **“មតេ**”តិអាទិ។

តត្ថ **“មតេ**”តិ ឯតស្ស “មនុស្សិត្ថិអាទីនំ សរីរេ”តិ អជ្ឈាហរិត្វា អត្ថយោជនា កាតព្ពា។ ឥមិនា **“អក្ខាយិតេ**”តិអាទិនា ទស្សិតានំ និមិត្តានំ និស្សយំ ទស្សិតំ ហោតិ។ “និមិត្តមត្តំ សេសេត្វា”តិអាទិនា នយេន វក្ខមានគាថាយំ វិយ សកលសរីរេ ខាទិតេបិ និមិត្តស្ស វិជ្ជមានាវិជ្ជមានភាវោយេវ អាបត្តិយាភាវាភាវស្ស បមាណន្តិ “អក្ខាយិតេ”តិ ឯតេន “មតេ”តិ ឯតំ អវិសេសេត្វា “និមិត្តេ”តិ អជ្ឈាហរិត្វា តំ តេន វិសេសិតព្ពំ។ អថ វា “និមិត្តមត្ត”ន្តិអាទិនា វក្ខមានគាថាយ “និមិត្តេ”តិ បទំ អានេត្វា យោជេតព្ពំ។

អក្ខាយិតេតិ សព្ពថា អក្ខាយិតេ បារាជិកវត្ថុភូតេ និមិត្តេ។ **យេភុយ្យក្ខាយិតេបិ ចា**តិ កិញ្ចិ កិញ្ចិ ខាទិត្វា ពហុការសិដ្ឋេ និមិត្តេ។ "យស្ស ចតូសុ ភាគេសុ តិភាគមត្តំ ខាទិតំ, តំ និមិត្តំ យេភុយ្យក្ខាយិតំ នាមា"តិ វទន្តិ។ **មេថុន**ន្តិ រាគបរិយុដ្ឋានេន សទិសភាវាបត្តិយា មិថុនានំ ឥទំ មេថុនំ, មតិត្ថិអាទីនំ រាគបរិយុដ្ឋានេន សទិសត្តាភាវេបិ តត្ថ វីតិក្កមោ រុឡ្ហិយា "មេថុន"ន្តិ វុច្ចតិ។

បារាជិកោតិ បរាជិតោ, បរាជយមាបន្នោតិ អត្ថោ។ អយញ្ហិ បារាជិក-សទ្ទោ សិក្ខាបទាបត្តិបុគ្គលេសុ វត្តតិ។ តត្ថ "អដ្ឋានមេតំ អានន្ទ អនវកាសោ, យំ តថាគតោ វជ្ជីនំ វា វជ្ជិបុត្តកានំ វា ការណា សាវកានំ បារាជិកំ សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តំ សមូហនេយ្យា"តិ (បារា. ៤៣) ឯវំ សិក្ខាបទេ វត្តមានោ វេទិតព្ពោ។ "អាបត្តិ ត្វំ ភិក្ខុ អាបន្នោ បារាជិក"ន្តិ (បារា. ៦៧) អាបត្តិយា។ "ន មយំ បារាជិកា, យោ អវហដោ, សោ បារាជិកោ"តិ (បារា. ១៥៥) ឯវំ បុគ្គលេ។ "បារាជិកេន ធម្មេន អនុទ្ធំសេយ្យា"តិអាទីសុ (បារា. ៣៨៤) បន ធម្មេ វត្តតីតិ វទន្តិ។ យស្មា បន តត្ថ ធម្មោតិ កត្ថចិ អាបត្តិ, កត្ថចិ សិក្ខាបទមេវ អធិប្បេតំ, តស្មា សោ វិសុំ ន វត្តព្ពោ។

តត្ថ សិក្ខាបទំ យោ តំ អតិក្កមតិ តំ បរាជេតិ, តស្មា "បារាជិក"ន្តិ វុច្ចតិ។ អាបត្តិ បន យោ នំ អជ្ឈាបជ្ជតិ តំ បរាជេតិ, តស្មា "បារាជិកា"តិ វុច្ចតិ។ បុគ្គលោ យស្មា បរាជិតោ បរាជយមាបន្នោ, តស្មា "បារាជិកោ"តិ វុច្ចតិ។ សិក្ខាបទាបត្តីសុ បារាជិក-សទ្ទោ បរាជេតីតិ "បារាជិកោ"តិ កត្តុសាធនោ, បុគ្គលេ បន បរាជីយតីតិ កម្មសាធនោតិ វេទិតព្ពោ។ "**នរោ**"តិ ឥមិនា បុព្ពេ វុត្តភិក្ខុយេវ អធិប្បេតោ។ សាមញ្ញជោតនា វិសេសេ អវតិដ្ឋតីតិ។

១២. **យេភុយ្យក្ខាយិតេ**តិ ចតូសុ កោដ្ឋាសេសុ ឯកកោដ្ឋាសាវសេសំ កត្វា ខាទិតេ។ **ឧបឌ្ឍក្ខាយិតេ**តិ សមភាគាវសេសំ ខាទិតេ។ ថូលោ អច្ចយោ **ថុល្លច្ចយោ**, សោយេវ អាបជ្ជីយតីតិ **អាបត្តីតិ ថុល្លច្ចយាបត្តិ**។ បាចិត្តិយាទយោ សន្ធាយេត្ថ ថុល្លច្ចយវោហារោ, ន បារាជិកសង្ឃាទិសេសេតិ ទដ្ឋព្ពំ។ **សេសេ**តិ អវសេសេ ឧបកច្ឆកាទីសុ។ វុត្តញ្ហិ **អដ្ឋកថាយំ** "អវសេសសរីរេ ឧបកច្ឆកាទីសុ ទុក្កដ"ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.៥៩-៦០)។ ទុដ្ឋុ កតន្តិ **ទុក្កដំ, ទុក្កដ**-សទ្ទោ និយតនបុំសកត្តា ឥត្ថិលិង្គស្សាបិ **អាបត្តិ**-សទ្ទស្ស សលិង្គេន វិសេសនំ ហោតិ។

១៣. **និមិត្តមត្តំ សេសេត្វា ខាយិតេបី**តិ ឯត្ថ តិណ្ណមញ្ញតរំ និមិត្តំ សេសេត្វា សកលសរីរេ ខាទិតេបិ។ **បិ**-សទ្ទោ ព្យតិរេកេ, បគេវ ឥតរេតិ ទីបេតិ។ តស្មិំ **និមិត្តេ** អក្ខាយិតេ វា យេភុយ្យក្ខាយិតេ វាតិ ទ្វិធា វុត្តេសុ តីសុ និមិត្តេសុ អញ្ញតរស្មិំ និមិត្តេ មេថុនំ សេវតោបិ **បរាជយោ** បារាជិកាបត្តិ ហោតីតិ អធិប្បាយោ ។ **សេវតោបី**តិ ឯត្ថ **បិ**-សទ្ទោ អបេក្ខាយំ។ តស្មា ន កេវលំ ហេដ្ឋា វុត្តានមេវាតិ អបេក្ខតិ។ សន្ធិតាទយោ វិកប្បា យថាវុត្តនយេន ឯត្ថាបិ យោជេតព្ពា។

១៤. "ឧទ្ធុមាតាទិសម្បត្តេ"តិ ឯត្ថ "យទា បន សរីរំ ឧទ្ធុមាតកំ ហោតិ កុថិតំ នីលមក្ខិកាសមាកិណ្ណំ កិមិកុលសមាកុលំ នវហិ វណមុខេហិ បគ្ឃរិតបុព្ពកុណបភាវេន ឧបគន្តុម្បិ អសក្កុណេយ្យំ, តទា បារាជិកវត្ថុញ្ច ថុល្លច្ចយវត្ថុញ្ច ជហាតិ, តាទិសេ សរីរេ យត្ថ កត្ថចិ ឧបក្កមតោ ទុក្កដមេវា"តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.៥៩-៦០) **អដ្ឋកថា**វចនតោ **សព្ពត្ថាបិ ចា**តិ អក្ខាយិតាទិសព្ពវិកប្បេបគតានិ បារាជិកថុល្លច្ចយទុក្កដក្ខេត្តានិ គហិតានីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ តត្ថាបិ វីតិក្កមោ អនាបត្តិ ន ហោតីតិ ទស្សេតុមាហ "**ទុក្កដ**"ន្តិ។ "**ខាយិតក្ខាយិត**"ន្តិអាទីសុ ខាយិតក្ខាយិតញ្ច នាមេតំ សព្ពំ មតសរីរកេយេវ វេទិតព្ពំ, ន ជីវមានេតិ យោជេតព្ពំ។

១៥. ជីវមានេ កថន្តិ អាហ "**ឆិន្ទិត្វា បនា**"តិអាទិ។ តត្ថ **វណសង្ខេបតោ**តិ វណសង្គហតោ។ **តស្មិ**ន្តិ យត្ថ ឋិតំ និមិត្តំ ឧប្បាដិតំ, តស្មិំ បទេសេ។ ឯត្ថ ទុតិយោ **បន**-សទ្ទោ ឥធ អទស្សិតំ អដ្ឋកថាយំ អាគតនយេន វិញ្ញាយមានំ អត្ថវិសេសំ ជោតេតិ។ **អដ្ឋកថាយ**ហិ "យទិបិ និមិត្តំ សព្ពសោ ខាយិតំ, ឆវិចម្មម្បិ នត្ថិ, និមិត្តសណ្ឋានំ បញ្ញាយតិ, បវេសនំ ជាយតិ, បារាជិកមេវា"តិ ឯវំ អជីវមានេ វុត្តវិនិច្ឆយានុសារេន ជីវមានេបិ ឆវិចម្មមត្តំ ចេ សព្ពសោ ឧប្បាដិតំ, និមិត្តសណ្ឋានំ បញ្ញាយតិ, បវេសនក្ខមំ ហោតិ, តត្ថ សេវន្តស្ស បារាជិកមេវាតិ វិញ្ញាយមានមត្ថំ ជោតេតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

១៦. តតោ និមិត្តតោតិ សម្ពន្ធោ។ **បតិតាយា**តិ បតិតាយំ, អយមេវ វា បាឋោ។ **និមិត្តតោ**តិ និមិត្តប្បទេសតោ បតិតាយំ មំសបេសិយន្តិ សម្ពន្ធោ។ ឆិន្ទិត្វា វា តច្ឆេត្វា វា បតិតាយំ តស្សំ និមិត្តមំសបេសិយន្តិ អត្ថោ។ មេថុនរាគេន ឧបក្កមន្តស្ស ទុក្កដំ វិនិទ្ទិសេតិ យោជនា។

១៧. "**នខបិដ្ឋិប្បមាណេបី**"តិអាទិគាថាយ "ឆិន្ទិត្វា"តិអាទិកា អដ្ឋកថា អានេត្វា សម្ពន្ធិតព្ពា។ **សតី**តិ ឯត្ថ "អវសិដ្ឋេ"តិ បាឋសេសោ។ **ជីវមានេ**តិ ឯត្ថ "សរីរេ"តិ បាឋសេសោ។ ជីវមានសរីរេ បន ឆិន្ទិត្វា តច្ឆេត្វា

និមិត្តេ ឧប្បាដិតេ នខបិដ្ឋិប្បមាណេបិ មំសេ, ន្ហារុម្ហិ វា អវសិដ្ឋេ សតិ មេថុនំ បដិសេវន្តោ បារាជិកោតិ យោជនា។

១៨. “កណ្ណច្ឆិទ្ទក្ខី”តិ គាថាយ “ជីវមានេ”តិ អានេត្វា សម្ពន្ធិតព្ពំ, “សរីរេ”តិ បាឋសេសោ។ “អស្សគោមហិសាទីន”ន្តិអាទិនា អស្សាទីនំ វក្ខមានត្តា បារិសេសតោ “មនុស្សាន”ន្តិ លព្ភតិ។ មនុស្សានំ ជីវមានសរីរេ កណ្ណ...បេ.... វណេសុ វាតិ យោជនា។ **វត្ថិកោសេ**តិ មុត្តបថព្ភន្តរេ។ **វណេសុ វា**តិ សត្ថកាទីហិ កតវណេសុ។ **អង្គជាត**ន្តិ តិលមត្តម្បិ អង្គជាតេកទេសំ។ **រាគា**តិ មេថុនរាគេន។

១៩. **អវសេសសរីរស្មិ**ន្តិ កណ្ណច្ឆិទ្ទាទិយថាវុត្តសរីរាវយវវជ្ជិតសរីរប្បទេសេ។ តេនាហ “**ឧបកច្ឆូរុកាទិសូ**”តិ **ឧបកច្ឆំ** នាម ពាហុមូលន្តរំ។ **ឩរុកាទិសូ**តិ ឩរុវេមជ្ឈាទីសុ។ **អាទិ**-សទ្ទេន វុត្តាវសេសំ សរីរប្បទេសំ សង្គណ្ហាតិ។ “អង្គជាត”ន្តិ អានេត្វា សម្ពន្ធិតព្ពំ។ “បវេសេត្វា”តិ សាមត្ថិយា លព្ភតិ, អង្គជាតំ តិលពីជមត្តំ បវេសេត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **វសា មេថុនរាគស្ស សេវមានស្សា**តិ មេថុនរាគេន វីតិក្កមន្តស្សាតិ អត្ថោ។ “សន្ថតេនា”តិអាទិនា វុត្តប្បការោ ឯត្ថាបិ យោជេតព្ពោ។

២០. **អស្សគោមហិសាទីន**ន្តិ **អាទិ**-សទ្ទេន គោកណ្ណគវជាទយោ សង្គហិតា។ អស្សាទយោ បាកដាយេវ។ “មតាន”ន្តិ វក្ខមានត្តា “ជីវមានាន”ន្តិ សាមត្ថិយា លព្ភតិ។ **សេវ**ន្តិ “វសា មេថុនរាគស្សា”តិ អនុវត្តមានត្តា មេថុនរាគវសេន តិលពីជមត្តម្បិ អង្គជាតប្បទេសំ បវេសេន្តោ ថុល្លច្ចយំ ផុសេតិ យោជនា។ ឯត្ថ ច “ឱដ្ឋគទ្រភទន្តីនំ, អស្សគោមហិសាទិន”ន្តិ បាឋេន ភវិតព្ពំ។ ឯវញ្ហិ សតិ អដ្ឋកថាវសានេ និទ្ទិដ្ឋេន បការត្ថវាចិនា **អាទិ**-សទ្ទេន ថុល្លច្ចយវីតិក្កមារហនាសាវត្ថិកោសវន្តោ អវុត្តា សព្ពេបិ សត្តា គយ្ហន្តិ។ “អស្សគោមហិសាទីន”ន្តិ បឋមបាទាវសានេ និទ្ទិដ្ឋេន **អាទិ**-សទ្ទេន ឱដ្ឋគទ្រភទន្តីនម្បិ សង្គហោ ហោតីតិ តេសំ បុនវចនំ និរត្ថកំ សិយាតិ។

២១. តថា សេវមានស្ស ទុក្កដន្តិ សម្ពន្ធោ។ **សព្ពតិរច្ឆាន**ន្តិ តិរិយំ អញ្ចន្តិ វឌ្ឍន្តីតិ តិរច្ឆា, សព្ពេ ច តេ តិរច្ឆាចាតិ សព្ពតិរច្ឆា, តេសំ សព្ពតិរច្ឆានំ។ “**តថា**”តិ ឥមិនា “វសា មេថុនរាគស្សា”តិអាទីនំ បរាមដ្ឋត្តា សព្ពតិរច្ឆានានំ អក្ខិអាទីសុ តិលពីជមត្តម្បិ អង្គជាតប្បទេសំ មេថុនរាគេន បវេសេន្តស្ស ទុក្កដន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯត្ថាបិ សន្ថតាទិវិកប្បោ និទ្ទោសភាវោ ន សក្កា វត្តុន្តិ តម្បិ យោជេតព្ពំ។

២២. ឯវំ តិរច្ឆានានំ ជីវមានកសរីរេ លព្ភមានា អាបត្តិយោ ទស្សេត្វា តេសំយេវ មតសរីរេបិ សម្ភវនកអាបត្តិយោ ទស្សេតុមាហ “**តេស**”ន្តិអាទិ។ “**តេស**”ន្តិ ឥមិនា មនុស្សតិរច្ឆានគតានំ គហណន្តិ វទន្តិ។ មនុស្សានំ មតាមតសរីរេ បារាជិកថុល្លច្ចយទុក្កដក្ខេត្តេសុ តិស្សន្នំ អាបត្តីនំ ទស្សិតត្តា, បុន គហណេ បយោជនាភាវា តេ វជ្ជេត្វា អនុវត្តមានសព្ពតិរច្ឆានន្តិ ឥមិនា យោជេតព្ពំ, តេសំ សព្ពតិរច្ឆានគតានន្តិ អត្ថោ។ **អល្លសរីរេសូ**តិ ឧទ្ធុមាតកាទិភាវមសម្បត្តេសុ អល្លមតសរីរេសុ **តិវិធេ ខេត្តស្មឹ** អសន្ថតេ, សន្ថតេ វា សតិ មេថុនរាគស្ស វសា សេវតោ តិវិធាបិ អាបត្តិ សិយាតិ អនុវត្តមានបទេហិ សហ យោជនា។

តិវិធេ ខេត្តស្មិន្តិ មតមនុស្សសរីរេ វុត្តនយេន អក្ខាយិតយេភុយ្យក្ខាយិតភេទេ មគ្គត្តយសង្ខាតេ បារាជិកក្ខេត្តេ ច យេភុយ្យក្ខាយិតឧបឌ្ឍក្ខាយិតភេទេ តស្មឹយេវ មគ្គត្តយសង្ខាតេ ច, អក្ខាយិតយេភុយ្យក្ខាយិតភេទេ កណ្ណច្ឆិទ្ទក្ខិនាសាវត្ថិកោសវណសង្ខាតេ ច ថុល្លច្ចយក្ខេត្តេ ឧបឌ្ឍក្ខាយិតយេភុយ្យក្ខាយិតភេទេ តស្មឹយេវ កណ្ណច្ឆិទ្ទក្ខិនាសាវត្ថិកោសវណសង្ខាតេ ច, អក្ខាយិតយេភុយ្យក្ខាយិតឧបឌ្ឍក្ខាយិត យេភុយ្យក្ខាយិតភេទេ អវសេសសរីរសង្ខាតេ ទុក្កដក្ខេត្តេ ចាតិ តិវិធេបិ ខេត្តេ។ **សតី**តិ វិជ្ជមានេ។ សន្ថតេ វា អសន្ថតេ វា មេថុនរាគស្ស វសា សេវតោ យថារហំ បារាជិកថុល្លច្ចយទុក្កដសង្ខាតា តិវិធា អាបត្តិ ភវេយ្យាតិ អត្ថោ។

ឯតេសមេវ ច ឧទ្ធុមាតាទិភាវំ សម្បត្តេ សរីរេ សន្ថតាទិវុត្តវិកប្បយុត្តេសុ តីសុ មគ្គេសុ យត្ថ កត្ថចិ មេថុនរាគេន សេវតោ អាបជ្ជិតព្ពទុក្កដញ្ច ឧទ្ធុមាតាទិសម្បត្តេ សព្ពត្ថាបិ ច ទុក្កដន្តិ មនុស្សសរីរេ វុត្តនយេន វិញ្ញាតុំ សក្កាតិ ឥមស្មឹ តិរច្ឆានគតសរីរេ វិសេសមត្តំ ទស្សេតុំ “តេសំ អល្លសរីរេសូ”តិអាទីនំ វុត្តត្តា ទុក្កដំ បុព្ពេ វុត្តនយេន វេទិតព្ពំ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “កុថិតកុណបេ បន បុព្ពេ វុត្តនយេនេវ សព្ពត្ថ ទុក្កដ”ន្តិ។

២៣. ពាហិ ឆុបន្តស្សាតិ យោជនា។ **និមិត្តំ** មុត្តករណំ។ “**ឥត្ថិយា**”តិ សាមញ្ញេន វុត្តេបិ ចតុត្ថគាថាយ “តិរច្ឆានគតិត្ថិយា”តិ វក្ខមានត្តា បារិសេសតោ ឥមិនា មនុស្សាមនុស្សិត្ថីនមេវ គហណំ, ឥមិនា អមនុស្សិត្ថិយាបិ គហណស្ស។ ឥមិស្សានន្តរគាថាយ ឥតោ “ឥត្ថិយា”តិ អនុវត្តិតេ តត្រាបិ អមនុស្សិត្ថិយាបិ

គហណំ សិយាតិ តម្បិ វជ្ជេត្វា កាយសំសគ្គសង្ឃាទិសេសស្ស វត្ថុភូតំ មនុស្សិត្ថិមេវ ទស្សេតុំ តត្ថ វុត្តំ “ឥត្ថិយា”តិ អធិកវចនមេវ ញាបកន្តិ វេទិតព្ពំ។

មហាអដ្ឋកថាយំ (បារា. អដ្ឋ. ១.៥៩-៦០) “ឥត្ថិនិមិត្តំ មេថុនរាគេន មុខេន ឆុបតិ, ថុល្លច្ចយ”ន្តិ សាមញ្ញេន វុត្តត្តា ច **ធម្មក្ខន្ធកេ** “ន ច ភិក្ខវេ រត្តចិត្តេន អង្គជាតំ ឆុបិតព្ពំ, យោ ឆុបេយ្យ, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្សា”តិ (មហាវ. ២៥២) សាមញ្ញវចនតោ ច ឧទ្ធុមាតាទិភាវមសម្បត្តាយ អល្លមតមនុស្សិត្ថិយា ច អក្ខាយិតេ វា យេភុយ្យក្ខាយិតេ វា និមិត្តេ សតិ បារាជិកវត្ថុភាវតោ តត្ថាបិ ពហិ ឆុបន្តស្ស ថុល្លច្ចយន្តិ អយមត្ថោបិ មតាមតវិសេសំ អកត្វា “ឥត្ថិយា”តិ ឥមិនាវ សាមញ្ញវចនេន គហេតព្ពោ។

២៤. **និមិត្តេនា**តិ អត្តនោ អង្គជាតេន។ **មុខេនា**តិ បកតិមុខេន។ **និមិត្តំ ឥត្ថិយា**តិ ជីវមានកមនុស្សិត្ថិយា អង្គជាតំ។ យស្មា បន កាយសំសគ្គសិក្ខាបទវិនីតវត្ថូសុ **មតិត្ថិវត្ថុម្ហិ** មតិត្ថិយា សរីរេ កាយសំសគ្គរាគេន យោ ឆុបតិ, តស្ស “អនាបត្តិ ភិក្ខុ សង្ឃាទិសេសស្ស, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្សា”តិ (បារា. ២៨១) វុត្តត្តា មតមនុស្សិត្ថី ន គហេតព្ពា។ តថេវ **យក្ខិវត្ថុម្ហិ** កាយសំសគ្គរាគេន យក្ខិនិយា សរីរំ យេន ផុដ្ឋំ, តស្ស “អនាបត្តិ ភិក្ខុ សង្ឃាទិសេសស្ស, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្សា”តិ វុត្តត្តា, ឥធេវ ឧបរិ ទុតិយសង្ឃាទិសេសេ “បណ្ឌកេ យក្ខិបេតីសុ, តស្ស ថុល្លច្ចយំ សិយា”តិ (វិ. វិ. ៣៤១) វក្ខមានត្តា ច អមនុស្សិត្ថីបិ ន គហេតព្ពា។ តេន វុត្តំ “ជីវមានកមនុស្សិត្ថិយា អង្គជាត”ន្តិ។ អន្តោ បវេសេតុកាមតាយ សតិ កាយសំសគ្គរាគាសម្ភវតោ “កាយសំសគ្គរាគេនា”តិ ឥមិនា ច ពហិ ឆុបិតុកាមតា វិញ្ញាយតីតិ “ពហី”តិ អនុវត្តនំ វិនាបិ តទត្ថោ លព្ភតិ។ **គរុក**ន្តិ សង្ឃាទិសេសោ។

២៥. តថេវ ពហិ ឆុបន្តស្សាតិ យោជនា, អន្តោ អប្បវេសេត្វា ពហិយេវ ឆុបន្តស្សាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឧភយរាគេនា**តិ កាយសំសគ្គរាគេន, មេថុនរាគេន វា។ **បុរិសស្សាបី**តិ ជីវមានកបុរិសស្សបិ។ **បិ**-សទ្ទោ ន កេវលំ វុត្តនយេន ឥត្ថិយា និមិត្តំ ផុសន្តស្សេវ អាបត្តិ, អថ ខោ បុរិសស្សាបីតិ ទីបេតិ។ **“និមិត្ត”**ន្តិ មុត្តករណមេវ វុច្ចតិ។ “ជីវមានកបុរិសស្សា”តិ អយំ វិសេសោ កុតោ លព្ភតីតិ ចេ? “កាយសំសគ្គរាគេន វា មេថុនរាគេន វា ជីវមានកបុរិសស្ស វត្ថិកោសំ អប្បវេសេន្តោ និមិត្តេន និមិត្តំ ឆុបតិ, ទុក្កដ”ន្តិ ឥតោ **អដ្ឋកថា**វចនតោ (បារា. អដ្ឋ. ១.៥៩-៦០) លព្ភតិ។

២៦. អចិរវតិតរន្តានំ គុន្នំ បិដ្ឋឹ អភិរុហន្តា ឆព្ពគ្គិយា ភិក្ខូ មេថុនរាគេន អង្គជាតេន អង្គជាតំ ឆុបឹសូតិ ឥមស្មឹ វត្ថុម្ហិ “ន ច ភិក្ខវេ រត្តចិត្តេន អង្គជាតំ ឆុបិតព្ពំ, យោ ឆុបេយ្យ, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្សា”តិ (មហាវ. ២៥២) អាគតនយំ ទស្សេតុមាហ **“និមិត្តេនា”**តិអាទិ។ ឯត្ថាបិ “តថា”តិ ឥមស្សានុវត្តនតោ “ពហី”តិ លព្ភតិ។ អត្តនោ **និមិត្តេន** តិរច្ឆានគតិត្ថិយា និមិត្តំ មេថុនរាគតោ ពហិ ឆុបន្តស្ស ថុល្លច្ចយំ ហោតីតិ យោជនា។

២៧. “មេថុនរាគតោ”តិ ឥមិនា ព្យវច្ឆិន្នមត្ថំ ទស្សេតុមាហ **“កាយសំសគ្គរាគេនា”**តិអាទិ។ ឯត្ថាបិ **“កាយសំសគ្គរាគេនា”**តិវចនសាមត្ថិយា ពហិ ឆុបនំ វេទិតព្ពំ។ **និមិត្តស្សា**តិ បស្សាវមគ្គស្ស។ **ឆុបនេ**តិ ផុសនេ។

២៨. **តមាវដ្តកតេ**តិ ឯត្ថ “តំ អាវដ្តកតេ”តិ បទច្ឆេទោ។ **អាវដ្តកតេ**តិ វិវដេ។ “មុខេ”តិ សម្ពន្ធិសទ្ទត្តា, អញ្ញស្ស សម្ពន្ធិនោ ច អនិទ្ទិដ្ឋត្តា សុតានុលោមិកានំ សុតសម្ពន្ធស្សេវ ពលវត្តា ច បុរិមានន្តរគាថាយ “តិរច្ឆានគតិត្ថិយា មុខេ”តិ កិញ្ចាបិ សុតស្សេវ សម្ពន្ធោ វិញ្ញាយតិ, តថាបិ ឥមាយ គាថាយ **វិនីតវត្ថុម្ហិ** (បារា. ៧៣) **“អញ្ញតរោ ភិក្ខុ សិវថិកំ គន្ត្វា ឆិន្នសីសំ បស្សិត្វា វដ្តកតេ មុខេ អច្ឆុបន្តំ អង្គជាតំ បវេសេសី”**តិ ទស្សិតឆិន្នសីសវត្ថុស្ស សង្គហិតត្តា មនុស្សមុខមេវ គហេតព្ពំ សិយា។ តិរច្ឆានគតានំ, បន អមនុស្សានញ្ច មុខេ តថា បវេសោ និទ្ទោសោតិ វត្តុមសក្កុណេយ្យត្តា តត្ថាបិ ឥទមេវ ឧបលក្ខណន្តិ បារាជិកប្បហោនកានំ សព្ពេសំ មុខេតិ ទដ្ឋព្ពំ។ តំ អង្គជាតំ។ តត្ថ អាវដ្តកតេ បារាជិកប្បហោនកានំ **មុខេ អាកាសគតំ កត្វា** កត្ថចិ អផុសាបេត្វា **នីហរន្តស្ស** ឧក្ខិបន្តស្ស ទុក្កដន្តិ យោជនា។ អថ វា តិរច្ឆានានំ អាវដ្តកតេ មុខេតិ យោជេត្វា តទញ្ញសង្គហោ ឧបលក្ខណវសេន កាតព្ពោ។

២៩. **តថា**តិ “អាកាសគតំ កត្វា”តិ យថាវុត្តប្បការំ បរាមសតិ។ **ចតូហិ បស្សេហី**តិ សហត្ថេ ករណវចនំ។ **“បស្សេហី”**តិ សម្ពន្ធិសទ្ទត្តា “និមិត្តស្សា”តិ សាមត្ថិយា លព្ភតិ។ **“ឥត្ថិយា”**តិ សាមញ្ញសទ្ទត្តា “សព្ពស្សា”តិ បាឋសេសោ។ ជាតិវាចកត្តា ឯកវចនំ។ **“ចតូហិ បស្សេហិ, ហេដ្ឋិមត្តល”**ន្តិ ច ឥមេសំ សម្ពន្ធិបទស្ស អនិទ្ទេសេបិ មេថុនបារាជិកាធិការត្តា ច សន្ថតចតុក្កស្ស អដ្ឋកថាវសានេ ឥមាយ គាថាយ សង្គហិតស្ស ឥមស្ស វិនិច្ឆយស្ស បរិយោសានេ “យថា ច ឥត្ថិនិមិត្តេ វុត្តំ, ឯវំ សព្ពត្ថ លក្ខណំ វេទិតព្ព”ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.៦១-៦២)

និមិត្តវិនិច្ឆយស្សាតិទេសស្ស កតត្តា ច សាមត្ថិយេន “និមិត្តស្សា”តិ លព្ភតិ។ តទេវ “**បវេសេត្វា**”តិ ឯតស្ស អាធារវសេន គហេតព្ពំ។ “អង្គជាត”ន្តិ អនុវត្តតិ។

ឯវំ វាក្យំ បូរេត្វា “យថា អាវដ្តកតេ មុខេ អង្គជាតំ បវេសេត្វា តមាកាសគតំ កត្វា នីហរន្តស្ស ទុក្កដំ, តថា សព្ពស្សា **ឥត្ថិយា** និមិត្តេ បស្សាវមគ្គសង្ខាតេ អង្គជាតំ បវេសេត្វា តស្ស ចតូហិ បស្សេហិ សហ **ហេដ្ឋិមត្តលំ** ចត្តារោ បស្សេ, ហេដ្ឋិមត្តលញ្ច អច្ឆុបន្តំ អាកាសគតំ កត្វា នីហរន្តស្ស ទុក្កដ”ន្តិ យោជេត្វា អត្ថោ វត្តព្ពោ។

៣០. **ឧប្បាដិតោដ្ឋមំសេសូ**តិ ឧប្បាដិតំ ឱដ្ឋមំសំ យេសន្តិ វិគ្គហោ។ **តេសុ** ទន្តេសុ។ **ពាហិនិក្ខន្តកេសុ វា**តិ បកតិយា ឱដ្ឋមំសតោ ពហិ និក្ខមិត្វា ឋិតេសុ វា ទន្តេសុ។ **វាយមន្តស្សា**តិ អង្គជាតេន ឆុបន្តស្ស។

៣១. **អដ្ឋិសង្ឃដ្ដនំ កត្វា**តិ និមិត្តមំសសន្ធិស្សយានិ អដ្ឋីនិ សង្ឃដ្ដេត្វា។ **មគ្គេ**តិ អដ្ឋិសង្ឃាតមយេ មគ្គេ។ **ទុវិធរាគតោ**តិ មេថុនរាគេន វា កាយសំសគ្គរាគេន វា។ **វាយមន្តស្សា**តិ អង្គជាតំ បវេសេត្វា ចារេន្តស្ស។

៣២. **អាលិង្គន្តស្សា**តិ បរិស្សជន្តស្ស។ **ហត្ថគាហា**ទីសុ **ហត្ថោ** នាម កប្បរតោ បដ្ឋាយ យាវ អគ្គនខា។ ហត្ថស្ស, តប្បដិពទ្ធស្ស ច គហណំ **ហត្ថគ្គាហោ**។ អវសេសសរីរស្ស, តប្បដិពទ្ធស្ស ច បរាមសនំ **បរាមាសោ**។ **និស្សន្ទេហេ** បន “មាតុគាមស្ស សរីរស្ស វា តប្បដិពទ្ធស្ស វា ហត្ថេន គហណំ ហត្ថគ្គាហោ”តិ វុត្តំ, តំ អដ្ឋកថាយ ន សមេតិ។ តស្មា យថាវុត្តនយស្សេវ អដ្ឋកថាសុ អាគតត្តា សោយេវ សារតោ បច្ចេតព្ពោ។ បរាមសេបិ “ហត្ថេន សរីរស្ស, តប្បដិពទ្ធស្ស ច បរាមសន”ន្តិ យំ តត្ថ វុត្តំ, តម្បិ ន យុជ្ជតិ។ អវសេសសរីរវយវេនាបិ បរាមសតោ ទុក្កដមេវ ហោតីតិ។ **ចុម្ពនាទីសូ**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន វេណិគ្គាហាទី សង្គណ្ហាតិ។ “**អយំ នយោ**”តិ ឯតេន “ឥត្ថិយា មេថុនរាគេន ហត្ថគ្គាហាទីសុ ទុក្កដ”ន្តិ ឥមមត្ថំ អតិទិសតិ។

៣៣. មនុស្សាមនុស្សេហិ អញ្ញេសុ តិរច្ឆានគតេសុ ហេដ្ឋិមបរិច្ឆេទេន មេថុនធម្មបារាជិកវត្ថុភូតេ សត្តេ ទស្សេតុមាហ “**អបទេ**”តិអាទិ។ “**អបទេ, ទ្វិបទេ, ចតុប្បទេ**”តិ ឥមេហិ វិសេសនេហិ វិសេសិតព្ពំ “សត្តនិកាយេ”តិ ឥទំ វត្តព្ពំ។ **អបទេ** សត្តនិកាយេ។ **អហយោ**តិ ថលចរេសុ ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទតោ ហត្ថិគិលនកេ អជគរេ ឧបាទាយ ហេដ្ឋិមបរិច្ឆេទេន នាគា ច។ **មច្ឆា**តិ ជលជេសុ ឧបរិមកោដិយា បញ្ចសតយោជនិកានិ តិមិរបិង្គលាទិមច្ឆេ ឧបាទាយ ហេដ្ឋិមន្តតោ បាឋីនបាវុសាទយោ មច្ឆា ច។ **ទ្វិបទេ** សត្តនិកាយេ។ **កបោតា**តិ ឧបរិមកោដិយា គរុឡេ ឧបាទាយ ហេដ្ឋិមន្តតោ កបោតាកបោតបក្ខី ច។ បារាវតាតិ កេចិ។ **ចតុប្បទេ** សត្តនិកាយេ។ **គោធា**តិ ឧបរិមកោដិយា ហត្ថី ឧបាទាយ ហេដ្ឋិមន្តតោ គោធា ចាតិ **ឥមេ** សត្តា។ **ហេដ្ឋា**តិ ហេដ្ឋិមបរិច្ឆេទតោ។ **បារាជិកស្សវត្ថូ**តិ មេថុនធម្មបារាជិកស្ស វត្ថូនីតិ បាឋសេសោ។

៣៤. **សេវេតុកាមតា** មេថុនសេវាយ តណ្ហា, តាយ មេថុនរាគសង្ខាតាយ សម្បយុត្តំ ចិត្តំ **សេវេតុកាមតាចិត្តំ**។ **មគ្គេ**តិ វច្ចមគ្គាទីនំ អញ្ញតរេ **មគ្គេ**។ មគ្គស្ស អត្តនោ មុត្តករណស្ស បវេសនំ។ បព្ពជ្ជាយ, បាតិមោក្ខសំវរសីលស្ស វា អន្តេ វិនាសេ ភវោតិ **អន្តិមោ,** បារាជិកាបន្នោ បុគ្គលោ, តស្ស វត្ថុ អន្តិមភាវស្ស ការណត្តា បារាជិកាបត្តិ **អន្តិមវត្ថូ**តិ វុច្ចតិ, តទេវ បឋមំ ចតុន្នំ បារាជិកានំ អាទិម្ហិ ទេសិតត្តា បឋមន្តិមវត្ថុ, តស្ស **បឋមន្តិមវត្ថុនោ,** បឋមបារាជិកស្សាតិ វុត្តំ ហោតិ។

៣៥. សាមន្តា អាបត្តិសមីបេ ភវំ **សាមន្តំ,** បារាជិកាបត្តិយា សមីបេ បុព្ពភាគេ ភវន្តិ អត្ថោ។ **សេសានំ បន តិណ្ណម្បី**តិ អវសេសានំ អទិន្នាទានាទីនំ តិណ្ណំ បារាជិកធម្មានំ។ ថុល្លច្ចយំ សាមន្តមិតិ ឧទីរិតន្តិ សម្ពន្ធោ។ កថមុទីរិតំ? “ផន្ទាបេតិ, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្សា”តិ (បារា. ៩៤) ទុតិយេ, “មនុស្សំ ឧទ្ទិស្ស ឱបាតំ ខណតិ, បតិត្វា ទុក្ខវេទនំ ឧប្បាទេតិ, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្សា”តិ, តតិយេ, “បដិវិជានន្តស្ស អាបត្តិ បារាជិកស្ស, អប្បដិវិជានន្តស្ស អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្សា”តិ (បារា. ២១៥) ចតុត្ថេ សមុទីរិតំ។

ឯត្ថ ច ចតុត្ថបារាជិកស្ស ថុល្លច្ចយាបត្តិយា សាមន្តាបត្តិភាវោ យស្ស ឧត្តរិមនុស្សធម្មំ សមុល្លបតិ, សោ យាវ ន បដិវិជានាតិ, តាវ សមុល្លបនបច្ចយា ថុល្លច្ចយាបត្តិសម្ភាវេ, សមុល្លបិតេ តស្មិំ សមុល្លបិតមត្តេ បដិវិជានន្តេ បារាជិកាបត្តិសម្ភាវេ ច យុជ្ជតិ។ សោ ច “អប្បដិវិជានន្តស្ស វុត្តេ ថុល្លច្ចយ”ន្តិ ឥមិនាវ សង្គហិតោតិ ទដ្ឋព្ពំ។

៣៦. **អជានន្តស្ស** វាតូបត្ថទ្ធំ អង្គជាតំ ទិស្វា អត្តនោ រុចិយា វីតិក្កមំ កត្វា មាតុគាមេសុ គច្ឆន្តេសុ អជានមានស្ស, មហាវនេ ទិវា និទ្ទូបគតភិក្ខុនោ វិយ បរេហិ កិរិយមានំ អជានន្តស្សាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឥថេវា**តិ ឥមិនា “អនាបត្តីតិ ញាតព្ព”ន្តិ ឥទមាកឌ្ឍតិ។ **អស្សាទិយន្តស្សា**តិ ភិក្ខុបច្ចត្ថិកេសុ អភិភវិត្វា វីតិក្កមំ

ករោន្តេសុ ច ការាបេន្តេសុ ច, សប្បមុខំ បរិវត្តកាលេ វិយ ឧត្តសិត្វា អនធិវាសេន្តស្ស ច, មហាវនេ ទិវាវិហារោបគតភិក្ខុនោ វិយ បរោបក្កមំ ញត្វាបិ កាយេ អាទិត្តអគ្គិនា វិយ ឧត្តសិត្វា អនធិវាសេន្តស្សាតិ អត្ថោ។ “អជានន្តស្សា”តិ ឯត្ថ អបិ-សទ្ទោ យោជេតព្ពោ។ ពុទ្ធសាសនេ ខីរសាគរសលិលនិម្មលេ សព្ពបឋមំ បាតុភូតត្តា អាទិ ច តំ វីតិក្កមសង្ខាតំ កម្មញ្ចាតិ **អាទិកម្មំ**, តំ ឯតស្ស អត្ថីតិ អាទិកម្មី, ឯត្ថ សុទិន្នោ ភិក្ខុ, តស្ស **អាទិកម្មិនោ**តិ គហេតព្ពោ។ ឧបរិបិ ឥមេសំ បទានំ អាគតាគតដ្ឋានេ ឥមិនាវ នយេន អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ ឥធ ច ឧបរិ សព្ពសិក្ខាបទេសុ ច និទានាទិវសេន សត្តរសវិធោ សាធារណវិនិច្ឆយោ បកិណ្ណកេ សង្ខេបតោ, ឧត្តរេ វិត្ថារតោ ច អាវិ ភវិស្សតិ។ តស្មា ឯត្ថ ន ទស្សិតោតិ វេទិតព្ពំ។

៣៧-៣៨. **វិនយេ**តិ វិនយបិដកេ។ **អនយូបរមេ**តិ នេតិ បាបេតិ សីលសម្បទំ សមាធិសម្បទំ បញ្ញាសម្បទញ្ចាតិ **នយោ**, កាយវចីទ្វារេហិ អវីតិក្កមសង្ខាតោ សំវរោ, តប្បដិបក្ខោ អសំវរោ **អនយោ** នាម, តស្ស ឧបរមោ និវត្តិ ឯត្ថាតិ អនយូបរមោ, វិនយោ, តត្ថ អនយូបរមេ វិនយេ។

តតោ ឯវ **បរមេ** ឧក្កដ្ឋេ។ អនយស្ស វា ឧបរមេ និវត្តនេ **បរមេ** ឧក្កដ្ឋេតិ គហេតព្ពំ។ បរា ឧត្តមា មា សាសនសិរី ឯត្ថាតិ **បរមោ**, វិនយោតិ ឯវម្បិ គហេតព្ពំ។ “វិនយោ នាម សាសនស្ស អាយូ”តិ (ទី. និ. អដ្ឋ. ១.បឋមសង្គីតិកថា; បារា. អដ្ឋ. ១.បឋមសង្គីតិកថា; ខុ. បា. អដ្ឋ. ៥.មហាសង្គីតិកថា; ថេរគា. អដ្ឋ. ១.២៥១) វចនតោ ឧត្តមសាសនសម្បត្តិយុត្តោតិ អត្ថោ។

សុជនស្សាតិ សោភណោ ជនោ សុជនោ, សិក្ខាកាមោ អធិសីលសិក្ខាយ សោភមានោ បិយសីលោ កុលបុត្តោ, តស្ស នយនេ នយនូបមេ វិនយេតិ សម្ពន្ធោ។ អនយូបរមត្តា, បរមត្តា ច សុជនស្ស កុលបុត្តស្ស **នយនេ** នយនូបមេ។ **សុខានយនេ**តិ លោកិយលោកុត្តរភេទំ សុខំ អានេតីតិ សុខានយនំ, តស្មិំ។ ឥទញ្ច “នយនេ”តិ ឯតស្ស វិសេសនំ។

ឯតំ វិសេសនំ កិមត្ថន្តិ ចេ? ឧបមាភាវេន គហិតបកតិនយនតោ ឥធ សម្ភាវន្តំ វិសេសំ ទស្សេតុន្តិ វេទិតព្ពំ។ កតរោ សោ វិសេសោតិ ចេ? បកតិនយនំ រាគទោសាទិកិលេសូបនិស្សយោ ហុត្វា ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកទុក្ខស្ស ច បច្ចយោ ហោតិ។ ឥទំ បន វិនយនយនំ ឥមស្ស កុលបុត្តស្ស ឯវំ អហុត្វា ឯកំសេន មោក្ខាវហនសុខស្សេវ បច្ចយោ ហោតីតិ ឥមស្ស វិសេសស្ស ទស្សនត្ថំ។ យថា វិនយមវិរាធេត្វា បដិបជ្ជនេន សិជ្ឈនកសីលសំវរមូលកអវិប្បដិសារាទិអនុបាទិសេសបរិនិព្ពានាវសា- នផលសម្បត្តិវសេន ឧប្បជ្ជនកលោកិយលោកុត្តរសុខាវហនេ វិនយេតិ វុត្តំ ហោតិ។

បធានរតោតិ ឯត្ថ “អបិ”តិ បាឋសេសោ។ បធានេ វិនយាភិយោគេ រតោបិ, វិនយេ អជ្ឈាយនសវនចិន្តនាទិវសេន វាយមន្តោបីតិ អត្ថោ។ អថ វា “វិរាគោ សេដ្ឋោ ធម្មាន”ន្តិ (ធ. ប. ២៧៣; នេត្តិ. ១៧០; កថា. ៨៧២) វចនតោ **បធានំ** និព្ពានំ, តស្មិំ រតោតិ អត្ថោ ។ **សារមតេ**តិ “សារ”ន្តិ អធិមតេ។ អថ វា សារំ អផេគ្គុមតំ មហាវិហារវាសីនំ អាចរិយមតំ ឯត្ថាតិ **“សារមតោ”**តិ វិនយវិនិច្ឆយោ វុត្តោ, តស្មិំ។ **ឥធា**តិ ឥមស្មិំ វិនយវិនិច្ឆយេ។ **រតោ**តិ អច្ចន្តាភិរតោ។ **“ន រតោ”**តិ ឯត្ថ ន-ការំ “រមតេ”តិ ឱសានបទេន យោជេត្វា យោ បន ន រមតេតិ សម្ពន្ធោ។

ថេរនវមជ្ឈិមភិក្ខុភិក្ខុនីនំ អន្តរេ **យោ បន** បុគ្គលោ និច្ចបរិវត្តនសវនានុស្សរណចិន្តនវសេន **ន រមតេ ន** កីឡតិ, សោ បុគ្គលោ **វិនយេ បធានរតោបិ** វិនយបិដកេ អជ្ឈយនសវនាទិវសេន យុត្តបយុត្តោបិ បដុ ហោតិ កិំ, ន ហោតេវាតិ ទស្សេតិ។ វិនយបិដកេ បាដវមាកង្ខន្តេហិ បឋមំ តាវេត្ថ សក្កច្ចំ អភិយោគោ កាតព្ពោតិ អធិប្បាយោ។

ឥមមេវត្ថំ អានិសំសបារំបរិយបយោជនេន សហ ទស្សេតុមាហ **“ឥម”**ន្តិអាទិ។ **ឥម**ន្តិ វុច្ចមានំ វិនយវិនិច្ឆយំ, “អវេទី”តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ “យោ”តិ បាឋសេសោ។ យោ កុលបុត្តោ សតិសម្បជញ្ញសទ្ធាសម្បន្នោ **ឥមំ** វិនយវិនិច្ឆយំ សម្មា **អវេទិ** អញ្ញាសិ។ កី ភូតន្តិ អាហ **“ហិតវិភាវន”**ន្តិ។ លោកិយលោកុត្តរសម្បត្តិយា មូលសាធនត្តា សីលមិធ ហិតំ នាម, តំ វិភាវេតិ បកាសេតីតិ ហិតវិភាវនោតិ វិគ្គហោ។ “សីលេ បតិដ្ឋាយ…បេ…. វិជដយេ ជដ”ន្តិ (សំ. និ. ១.២៣, ១៩២; មិ. ប. ២.១.៩) វុត្តត្តា សព្ពកិលេសជដាវិជដនលោកុត្តរញាណស្ស បទដ្ឋានសោបចារសាភិញ្ញារូបារូបអដ្ឋសមាធីនំ បទដ្ឋានតាយ សព្ពលោកិយលោកុត្តរគុណសម្បទានំ មូលភូតេសុ ចតុបារិសុទ្ធិសីលេសុ បធានំ បាតិមោក្ខសំវរសីលំ, តប្បកាសកត្តា អយំ វិនយវិនិច្ឆយោ “ហិតវិភាវនោ”តិ វុត្តោ។

ភាវេនន្តិ ភាវិយតិ បុនប្បុនំ ចេតសិ និវេសីយតីតិ ភាវនោ, ភាវនីយោតិ វុត្តំ ហោតិ។ ហិតវិភាវកត្តាយេវ ហិតត្ថីហិ បុនប្បុនំ ចិត្តេ វាសេតព្ពោតិ វុត្តំ ហោតិ, តំ ឯវរិធំ វិនយវិនិច្ឆយំ។ **សុរសម្មាវន្តិ** រសីយតិ អស្សាទីយតីតិ រសោ, សទ្ទរសោ អត្ថរសោ ករុណាទិរសោ វិមុត្តិរសោ ច, សោភណោ រសោ ឯតស្សាតិ **សុរសោ**, វិនយវិនិច្ឆយោ, តំ សុរសំ។ **ភាវ** ភាវន្តំ, សន្តន្តិ វុត្តំ ហោតិ, សុរសំ សមានំ, សុរសំ ភូតន្តិ អត្ថោ។ កឹ វុត្តំ ហោតិ? “សិលេសោ បសាទោ សមតា មធុរតា សុខុមាលតា អត្ថព្យត្តិ ឧទារតា ឱជោ កន្តិ សមាធី”តិ ឯវំ វុត្តេហិ ករិជនេហិ អស្សា ទេតព្ពសិលេសាទិទសវិធសទ្ទជីវិតគុណសង្ខាតសទ្ទរសសម្បត្តីហិ ច សភាវាខ្យានំ ឧបមា រូបកំ ទីបកំ អាវុត្តីតិ ឯវមាទិក្កមនិទ្ទិដ្ឋបញ្ចតឹសអត្ថាលង្ការេសុ អនុរូបសភាវាខ្យានាទិប្បធានអត្ថាលង្ការសង្ខាតអត្ថរសសម្បត្តីហិ ច យថាសម្ភវំ បកាសិតព្ពករុណារសអព្ភុតរសសន្តរសាទីហិ ច យុត្តត្តា សុរសំ ឥមំ វិនយវិនិច្ឆយន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

អថ វា ឥមិនា បករណេន បធានតោ វិធីយមានបាតិមោក្ខសំវរសីលស្ស ឯកន្តេន សមាធិសំវត្តនិកត្តា សមាធិស្ស ច បញ្ញាយ បទដ្ឋានត្តា បញ្ញាយ ច និព្ពានបាបនតោ មូលការណំ ហុត្វា កមេន និព្ពា នាមតផលរសសម្បទាយកំ ឥមំ វិនយវិនិច្ឆយំ បរមស្សាទនីយរូបេន ឋិតិវិមុត្តិរសេន សុរសភូតន្តិ វុត្តំ ហោតីតិ ច វេទិតព្វំ។ **សម្មាវន្តិ** ឯត្ថ **សំ** វុច្ចតិ សុខំ កាយិកំ ចេតសិកញ្ច, តំ ភាវតិ ឯតស្មាតិ សម្ភាវោ, វិនយវិនិច្ឆយោ, តំ, កាយចិត្តសុខានំ មូលការណភូតំ, វុត្តនយេន សុរសត្តា ច យថាវុត្តរសសម្បទសារមហុស្សវេន សម្ភូតមានសិកសុខស្ស, តំសមុដ្ឋានរូបនិស្សយកាយិកសុខស្ស ច បភវភូតន្តិ អត្ថោ។ ឯត្តាវតា ឥមស្ស វិនយវិនិច្ឆយស្ស សម្មាវិញ្ញាតព្ពតាយ ការណំ ទស្សិតំ ហោតិ។

ឯវំ នានាគុណរតនាករំ ឥមំ វិនយវិនិច្ឆយំ សម្បជានន្តោ សោ កុលបុត្តោ កឹ ហោតីតិ ចេ? បាលិនា ឧបាលិនា សមោ ភវតិ។ **បាលិនា**តិ សាសនំ បាលេតីតិ “**បាលោ**”តិ វិនយោ វុច្ចតិ, វុត្តញ្ហិ “វិនយោ នាម សាសនស្ស អាយូ”តិ (ទី. និ. អដ្ឋ. ១.បឋមសង្គីតិកថា; បារា. អដ្ឋ. ១.បឋមសង្គីតិកថា; ខុ. បា. អដ្ឋ. ៥.មហាសង្គីតិកថា; ថេរគា. អដ្ឋ. ១.២៥១) សោ អស្ស អត្ថីតិ **បាលី**, បរិយត្តិបដិបត្តិបដិវេធវសេន តិវិធសាសនស្ស ជីវិតភូតវិនយបញ្ញត្តិសង្ខាតសាសនធរត្តា “បាលី”តិ លទ្ធនាមេន ឧបាលិនា, “ឯតទគ្គំ ភិក្ខវេ មម សាវកានំ ភិក្ខូនំ វិនយធរានំ យទិទំ ឧបាលី”តិ (អ. និ. ១.២១៩, ២២៨) ចតុបរិសមជ្ឈេ និសិន្នេន សទ្ធម្មវរចក្កវត្តិនា សម្មាសម្ពុទ្ធេន មុខបទុមំ វិកាសេត្វា បកាសិតឯតទគ្គដ្ឋានេន វិសេសតោ សាយនវក្ខនកភាវេន បដិលទ្ធបាលីតិនាមធេយ្យេន ឧបាលិមហាថេរេន សមោ ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

កស្មឹ វិសយេ សមោ ភវតីតិ ចេ? សាសនេ។ **សាសនេ**តិ យថាវុត្តេ តិវិធេ សាសនេ, តត្រាបិ ថាវរជង្គមសកលវត្ថុវិត្ថារាធរមណ្ឌលសទិសេ បដិបត្តិបដិវេធទ្វយធារេ បរិយត្តិសាសនេ, តត្ថាបិ វិនយកថាធិការត្តា លព្ភមានេ វិនយបិដកសង្ខាតបរិយត្តិសាសនេកទេសេ សមោ ភវតីតិ អត្ថោ។

កីទិសេ សាសនេ? មារពលិសាសនេ។ មារស្ស ពលិ **មារពលិ**, មារគោចរោ, តស្ស សាសនំ ហឹសកំ **មារពលិសាសនំ**, តស្មឹ។ ខន្ធាទីសុ បញ្ចសុ មារេសុ បធានភូតកាមរាគាទិបភវកិលេសមារស្ស គោចរភាវេន ពលិសង្ខាតឥត្ថិសរីរាទិនិស្សយផោដ្ឋព្ពាទិវិសយស្ស បរិច្ចជាបនត្ថំ “យោ បន ភិក្ខុ…បេ…. អសំវាសោ”តិអាទិនា (បារា. ៤៤) នយេន វុត្តត្តា តស្ស មារពលិស្ស ហឹសកំ ហោតីតិ មារពលិសាសននាមធេយ្យវិនយបញ្ញត្តិសង្ខាតសាសនេតិ អត្ថោ។

អថ វា “ពឡិសេនបិ ជាលេន, ហត្ថេន កុមិនេន វា”តិ **ឧទកដ្ឋកថាយ** វក្ខមានត្តា ពឡិស-សទ្ទេន មច្ឆមារណកណ្ដកមាហ, តំ មារស្ស ពឡិសំ អសតិ ខិបតិ វឌ្ឍេតីតិ **មារពាឡិសាសនំ**, តស្មឹ, “សមន្តបាសោ មារស្សា”តិ វុត្តត្តា សំសារសាគរេ បរិវត្តមានកសំកិលេសទាសបុថុជ្ជនសង្ខាតមច្ឆេ គណ្ហិតុំ មារមហាកេវដ្ដេន បក្ខិត្តពឡិសសង្ខាតឥត្ថិរូបសទ្ទាទិបញ្ចកាមគុណា- មិសាវុតកាមរាគាទិកិលេសមហាពឡិសំ តទង្គប្បហានវិតិក្កមប្បហានាទិវសេន បជហន្តេ វិនយបញ្ញត្តិសង្ខាតេ សាសនេតិ អធិប្បាយោ។

ឯត្ថ ច សារមតេ **ឥធ** ឥមស្មឹ វិនយវិនិច្ឆយេ យោ បន ន រមតេ, សោ បុគ្គលោ អនយូបរមេ តតោ ឯវ **បរមេ** ឧត្តមេ សុជនស្ស សុខានយនេ **នយនេ** នយនុបមេ វិនយេ **រតោ** អភិរតោ **បធានរតោបិ** វិនយេ អជ្ឈាយនាទីសុ យោគមាបជ្ជន្តោបិ **បដុ ហោតិ** បដុតរោ ហោតិ កឹ, ន ហោតេវ។ តស្មា វិនយេ បាដវត្ថិនា ឯត្ថេវ សក្កច្ចាភិយោគោ កាតព្ពោតិ សង្ខេបតោ សាធិប្បាយា អត្ថយោជនា វេទិតព្ពា។ អថ វា បធានេ ចតុព្ពិធេ សម្មប្បធានេ វិរិយេ **រតោ** អភិរតោ **យោ បន** នរោ សារមតេ **ឥធ** ឥមស្មឹ វិនយវិនិច្ឆយេ យតោ រមតេ, អតោ តស្មា សោ អនយូបរមេ សុជនស្ស សុខានយនេ វិនយេ **បដុ ហោតិ** កុសលោ ហោតីតិ យោជនាតិ នោ ខន្តិ។

ហិតវិភាវនំ ហិតប្បកាសកំ **ភាវនំ** ភាវនីយំ អាសេវិតព្វំ **សុរសម្ភវំ** សុរសំ សមានំ សុរសំ ភូតំ **សម្ភវំ** សុខហេតុកំ **ឥមំ** វិនយវិនិច្ឆយំ យោ **អវេទិ** អញ្ញាសិ, សោ បុគ្គលោ **មារពាឡិសាសនេ** មារវិសយប្បហានករេ, អថ វា មារពាឡិសស្ស មារស្ស វត្ថុកាមាមិសាវុតកិលេសកាមពាឡិសស្ស អសនេ វជ្ឈមានេ **សាសនេ** តិវិធេបិ ជិនសាសនេ, តត្ថាបិ បដិបត្តិបដិវេធានំ បតិដ្ឋានភូតេ បរិយត្តិសាសនេ, តត្រាបិ សកលសាសនស្ស ជីវិតសមានេ វិនយបញ្ញត្តិសង្ខាតបរិយត្តិសាសនេកទេសេ **បាលិនា** វិនយបរិយត្តិយំ ឯតទគ្គេ ឋបនេន សាសនបាលនេ តំមូលភាវតោ បាលសង្ខាតវិនយបរិយត្តិយា បសត្ថតរេន **ឧបាលិនា** ឧបាលិមហាថេរេន សមោ ភវតីតិ យោជនា។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្ទីបនិយា

វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណនាយ

បឋមបារាជិកកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ទុតិយបារាជិកកថាវណ្ណនា

៣៩. ឥទានិ ទុតិយំ បារាជិកវិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ **"អាទិយន្តោ"**តិអាទិ។ តត្ថ "ថេយ្យចិត្តេនា"តិ បាឋសេសោ។ សោ ច បច្ចត្តេករវចនន្តេហិ សព្ពបទេហិ យោជេតព្ពោ, ថេយ្យចិត្តេន **អាទិយន្តោ** បារាជិកោតិ សម្ពន្ធោ។ បរសន្តកំ អារាមាទឹ អភិយុញ្ជិត្វា សាមិកំ បរាជេត្វា ថេយ្យចិត្តេន គណ្ហន្តោ តទត្ថាយ កតេ បុព្ពបយោគេ ទុក្កដំ, សាមិកស្ស វិមតុប្បាទនេ ថុល្លច្ចយញ្ច អាបជ្ជិត្វា តស្ស ច អត្តនោ ច ធុរនិក្ខេបេន បាតិមោក្ខសំវរសីលសម្បត្តិយា អទាយាទោ ហុត្វា បារាជិកោ ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

"តថា"តិ ច **"អបី"**តិ ច **"បារាជិកោ"**តិ ច "ថេយ្យចិត្តេនា"តិ ឥមិនា សហ ឯកតោ កត្វា **"ហរន្តោ"**តិអាទីហិ ចតូហិបិ បទេហិ យោជេតព្ពំ។ ថេយ្យចិត្តេន **ហរន្តោបិ** តថា បារាជិកោតិ យោជនា សីសាទីហិ បរសន្តកំ ភណ្ឌំ ហរន្តោ ថេយ្យចិត្តេន ភណ្ឌស្ស អាមសនេ ទុក្កដញ្ច ផន្ទាបនេ ថុល្លច្ចយញ្ច អាបជ្ជិត្វា សីសតោ ខន្ធោហរណាទិបយោគំ ករោន្តោបិ តថា បារាជិកោ ហោតីតិ អត្ថោ។

ថេយ្យចិត្តេន **អវហរន្តោបិ** តថា បារាជិកោតិ យោជនា។ អយំ បនេត្ថ អត្ថោ – អញ្ញេហិ សង្គោបនាទីសន្ធាយ អត្តនិ ឧបនិក្ខិត្តភណ្ឌំ "ទេហិ មេ ភណ្ឌ"ន្តិ ចោទិយមានោ "ន មយា គហិត"ន្តិអាទិនា មុសា វត្វា ថេយ្យចិត្តេន គណ្ហន្តោបិ តស្ស វិមតុប្បាទនេ ថុល្លច្ចយមាបជ្ជិត្វា តថេវ ធុរនិក្ខេបេន បារាជិកោ ហោតីតិ។ "នាហំ អគ្គហេសិ"ន្តិអាទិនា អវជានិត្វា បដិក្ខិបិត្វា ហរន្តោ "អវហរន្តោ"តិ វុត្តោ។

ថេយ្យចិត្តេន **ឥរិយាបថំ វិកោបេន្តោបិ** តថា បារាជិកោតិ យោជនា។ យំ បន អញ្ញេសំ ភណ្ឌហរណកមនុស្សាទីនមញ្ញតរំ "តេន ភណ្ឌេន សហ គណ្ហាមី"តិ ភណ្ឌំ ហរន្តំ ថេយ្យចិត្តេន និវារេត្វា អត្តនា ឥច្ឆិតទិសាភិមុខំ កត្វា តស្ស បកតិឥរិយាបថំ វិកោបេន្តោបិ បឋមបាទុទ្ធារេន ថុល្លច្ចយមាបជ្ជិត្វា ទុតិយបទវារាតិក្កមេន តថេវ បារាជិកោ ហោតីតិ អត្ថោ។

ថេយ្យចិត្តេន **ឋានា ចាវេន្តោបិ** តថា បារាជិកោតិ យោជនា។ ថលាទីសុ ឋិតំ ភណ្ឌំ ថេយ្យចិត្តេន អវហរិតុកាមតាយ ឋិតដ្ឋានតោ អបនេន្តោបិ ទុតិយបរិយេសនាទីសុ អាមសនាវសានេសុ សព្ពេសុបិ បយោគេសុ ទុក្កដានិ ច ផន្ទាបនេ ថុល្លច្ចយញ្ច អាបជ្ជិត្វា ឧបរិ វក្ខមានប្បការេសុ វិយ ឋិតដ្ឋានតោ កេសគ្គមត្តម្បិ អបនេន្តោ តថេវ បារាជិកោ ហោតីតិ អត្ថោ។

ឯវមេតាយ គាថាយ "អាទិយេយ្យ ហរេយ្យ អវហរេយ្យ ឥរិយាបថំ វិកោបេយ្យ ឋានាចាវេយ្យ សង្កេតំ វីតិនាមេយ្យា"តិ (បារា. ៩២) បទភាជនាគតេសុ ឆសុ បទេសុ អាទោ បញ្ច បទានិ សង្គហេត្វា ឆដ្ឋំ បទំ កស្មា ន សង្គហិតន្តិ ចេ? អយំ គាថា ន តំបទភាជនំ ទស្សេតុំ វុត្តា, អថ ខោ តេសំ បទានំ វិនិច្ឆយំ សន្ធាយ **អដ្ឋកថាសុ** (បារា. អដ្ឋ. ១.៩២) វុត្តបញ្ចវីសតិអវហារេ ទស្សេតុំ តទវយវភូតបញ្ចបញ្ចកានិ ទស្សេតុកាមេន វុត្តា, តស្មា ឯត្ថ ឆដ្ឋំ បទំ ន វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ អថ វា វក្ខមានេ តតិយបញ្ចកេ និស្សគ្គិយាវហារបទេន, បញ្ចមបញ្ចកេ បរិកប្បាវហារបទេន ច សង្គយ្ហមានត្តា ឯត្ថ នានេកភណ្ឌបញ្ចកទ្វយំ អសង្ករតោ ទស្សេតុំ ឆដ្ឋំ បទំ ន គហិតន្តិ វេទិតព្ពំ។

៤០. ឥមស្មឹ អទិន្នាទានបារាជិកេ វត្ថុម្ហិ ឱតិណ្ណេ កត្តព្ពវិនិច្ឆយស្ស បញ្ចវីសតិអវហារានំ អង្គានិ ហោន្តិ, តេ ច នានាភណ្ឌបញ្ចកំ ឯកភណ្ឌបញ្ចកំ សាហត្ថិកបញ្ចកំ បុព្ពបយោគបញ្ចកំ ថេយ្យាវហារបញ្ចកន្តិ និទ្ទិដ្ឋា បញ្ច បញ្ចកភេទា, តត្ថ ឥមាយ គាថាយ នានេកភណ្ឌបញ្ចកទ្វយប្បភេទេ ទស អវហារេ សង្គហេត្វា អវសេសបញ្ចកត្តយំ ទស្សេតុំ “**តត្ថា**”តិ អារទ្ធំ។ តត្ថ **តត្ថា**តិ តិស្សំ គាថាយំ។ **នានេកភណ្ឌាន**ន្តិ នានា, ឯកោ ច ភណ្ឌោ យេ សន្តិ វិគ្គហោ។ សវិញ្ញាណកអវិញ្ញាណកភណ្ឌវសេន នានាភណ្ឌបញ្ចកញ្ច សវិញ្ញាណកភណ្ឌវសេនេវ ឯកភណ្ឌបញ្ចកញ្ច វេទិតព្ពំ។ បញ្ច បរិមាណា យេសន្តេ **បញ្ចកា**, តេសំ។ **អវហារា**តិ អវហរណានិ, ចោរកម្មានីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឯតេ**តិ អនន្តរគាថាយ “អាទិយន្តោ”តិអាទិនា និទ្ទិដ្ឋា អាទិយន្តាទយោ។ បដិបត្តិសន្តានេ វិសេសំ វិនិច្ឆយំ ភាវេតិ ឧប្បាទេតីតិ វិភាវី, វិនយធរោ, តេន **វិភាវិនា**។ **វិញ្ញាតព្ពា**តិ បរេសំ អារាមាទិសវិញ្ញាណកវត្ថូនិ វា ទាសមយូរាទី កេវលំ សវិញ្ញាណកវត្ថុមត្តំ វា អវហរិតុំ កតា យថាវុត្តសរូបា អាទិយនាទយោ ឋានាចាវនបរិយោសានា បញ្ច អវហារា យថាវុត្តនានាភណ្ឌឯកភណ្ឌវិសយា ហុត្វា បវត្តន្តីតិ នានាភណ្ឌបញ្ចកំ ឯកភណ្ឌបញ្ចកន្តិ ទស អវហារា ភវន្តីតិ វិនយធរេន ឱតិណ្ណស្ស វត្ថុនោ វិនិច្ឆយោបការកត្តា តថតោ ញាតព្ពាតិ អត្ថោ។

៤១. ឯវំ បញ្ចវីសតិ អវហារេ ទស្សេតុំ វត្តព្ពេសុ បញ្ចសុ បញ្ចកេសុ នានេកភណ្ឌបញ្ចកានិ ទ្វេ ទស្សេត្វា ឥទានិ អវសេសបញ្ចកត្តយំ ទស្សេតុមាហ “**សាហត្ថា**”តិអាទិ។ តត្ថ **សាហត្ថោ**តិ សកោ ហត្ថោ, តេន និព្ពត្តោ, តស្ស វា សម្ពន្ធីតិ សាហត្ថោ, អវហារោ, ចោរេន សហត្ថា កតោ អវហារោតិ អត្ថោ។ **អាណត្តិកោ ចោរា**តិ អាណត្តិយា និព្ពត្តោ អាណត្តិកោ, អវហារោ, ចោរស្ស “ឥមំ នាម ភណ្ឌំ គណ្ហា”តិ យស្ស កស្សចិ អាណាបនេន សិទ្ធោ អវហារោ ច។ **និស្សគ្គោ**តិ និស្សជ្ជនំ និស្សគ្គោ, អវហារោ, សុង្កឃាតដ្ឋានេ, បរិកប្បិតោកាសេ វា ឋត្វា ភណ្ឌស្ស ពហិ បាតនន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

អត្ថសាធកោតិ បារាជិកាបត្តិសង្ខាតំ អត្ថំ សាធេតីតិ អត្ថសាធកោ, សោ អវហារោ ច យថាណត្តិកំ អវិរាធេត្វា ឯកំសេន អវហរន្តស្ស “អសុកស្ស ភណ្ឌំ អវហរា”តិ អវិសេសេន វា អវហរិតព្ពវត្ថុវិសេសោ គហណកាលោ គហណទេសោ គហណាការោ ចាតិ ឯវមាទិវិសេសានមញ្ញតរេន វិសេសេត្វា វា អាណាបនញ្ច ឯកំសេន បាទគ្ឃនកតេលបិវនកំ ឧបាហនាទិកិញ្ចិវត្ថុំ តេលភាជនាទីសុ បាតនាទិប្បយោគោ ចាតិ ឯវមាទិប្បយោគោ ច កិរិយាសិទ្ធិយា បុរេតរមេវ បារាជិកសង្ខាតស្ស អត្ថស្ស សាធនតោ អត្ថសាធកោ អវហារោ ចាតិ វុត្តំ ហោតិ។

ធុរនិក្ខេបនញ្ចាតិ ធុរស្ស និក្ខេបនំ ធុរនិក្ខេបនំ, តញ្ច អវហារោ, បរសន្តកានំ អារាមាទីនំ អភិយោគវិសយេ ច ឧបនិក្ខិត្តស្ស ភណ្ឌាទិនោ វិសយេ ច ចោរស្ស សាមិនោ វិស្សជ្ជនេ ច សាមិនោ ច, យទា កទាចិ យថាកថញ្ចិ គណ្ហិស្សាមីតិ គហណេ និរុស្សាហភាវសង្ខាតោ ធុរនិក្ខេបាវហារោ ចាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥតិ ឥទំ ធុរនិក្ខេបនញ្ច យថាវុត្តប្បការំ សាហត្ថាទិចតុក្កញ្ច បញ្ចន្នំ អវហារានំ សមូហោ **បញ្ចកំ**, សាហត្ថាទិបញ្ចកំ “**សាហត្ថបញ្ចក**”ន្តិ វុច្ចតិ។ **អាទិ**-សទ្ទោ លុត្តនិទ្ទិដ្ឋោតិ វេទិតព្ពំ។

៤២. **បុព្ពសហបយោគា ចា**តិ ឯត្ថ “បុព្ពបយោគោ សហបយោគោ”តិ បយោគ-សទ្ទោ បច្ចេកំ យោជេតព្ពោ។ “អាណត្តិវសេន បុព្ពបយោគោ វេទិតព្ពោ”តិ **អដ្ឋកថា**វចនតោ (បារា. អដ្ឋ. ១.៩២) យថាណត្តិកមវិរាធេត្វា គណ្ហតោ “អសុកស្ស ឥត្ថន្នាមំ ភណ្ឌំ អវហរា”តិ អាណាបនំ **បុព្ពបយោគោ** នាម អវហារោ។ កាយេន, វាចាយ វា បយុជ្ជនំ អាណាបនំ **បយោគោ**, អាណត្តស្ស ភណ្ឌគ្គហណតោ បុព្ពត្តា បុព្ពោ ច សោ បយោគោ ចាតិ **បុព្ពបយោគោ** អវហារោតិ ទដ្ឋព្ពំ។ “ឋានាចាវនវសេន សហបយោគោ វេទិតព្ពោ”តិ **អដ្ឋកថា**វចនស្ស ឧបលក្ខណបទត្តា ឋានាចាវនញ្ច បរាយត្តភូមិគហណេ ខីលសង្កមនាទិកញ្ច សហបយោគោ អវហារោតិ វេទិតព្ពោ។

សំវិទាហរណន្តិ ពហូហិ ឯកតោ ហុត្វា “ឥទំ នាម ភណ្ឌំ អវហរិស្សាមា”តិ សំវិទហិត្វា សព្ពេហិ, ឯកតោ វា សព្ពេសំ អនុមតិយា ឯកេន វា គន្ត្វា បរសន្តកស្ស ថេយ្យចិត្តេន ហរណសង្ខាតោ សំវិទាវហារោ ច។ សមំ ឯកី ហុត្វា វិសុំ ឯកេនាបិ ថេយ្យចិត្តេន បាទេ វា បាទារហេ វា គហិតេ កតមន្តនានំ សព្ពេសម្បិ បារាជិកំ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ ។ សំវិទហិត្វា មន្តេត្វា អវហរណំ **សំវិទាហរណំ**។ និរុត្តិនយេន សទ្ទសិទ្ធិ វេទិតព្ពា។ “សំវិទាហរណ”ន្តិ “សំវិទាវហារោ”តិ ឥមស្ស វេវចនំ។ “សម្ពហុលា សំវិទហិត្វា ឯកោ ភណ្ឌំ អវហរតិ, អាបត្តិ សព្ពេសំ បារាជិកស្សា”តិ (បារា. ១១៨) វចនតោ ឯវំ សហកតមន្តនេសុ ឯកេនាបិ ថេយ្យចិត្តេន បាទេ វា បាទារហេ វា គហិតេ កតមន្តនានំ សព្ពេសំ បារាជិកំ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

សង្កេតកម្មន្តិ បុព្ពណ្ហាទិកាលបរិច្ឆេទេន សញ្ជាននំ **សង្កេតោ**, តេន កតំ កម្មំ អវហរណំ សង្កេតកម្មំ នាម។ តំ បន បុរេភត្តាទីសុ កញ្ចិ កាលំ បរិច្ឆិន្ទិត្វា “ឥមស្មឹ កាលេ ឥត្ថន្នាមំ ភណ្ឌំ អវហរា”តិ វុត្តេ តស្មឹយេវ កាលេ តំយេវ យថាវុត្តំ ភណ្ឌំ អវហរតិ ចេ, សង្កេតការកស្ស សង្កេតក្ខណេយេវ បារាជិកន្តិ សង្ខេបតោ វេទិតព្ពំ។

នេមិត្តន្តិ បរភណ្ឌាវហារស្ស ហេតុត្តា អក្ខិនិខណនាទិ **និមិត្តំ** នាម, តេន និព្ពត្តំ នេមិត្តំ, អវហរណសង្ខាត កម្មំ អវហារោ។ “មយា អក្ខិម្ហិ និខណិតេ វា ភមុម្ហិ ឧក្ខិត្តេ វា ឥត្ថន្នាមំ ភណ្ឌំ អវហរា”តិ អាណត្តេន តំ និមិត្តំ ទិស្វា វុត្តមេវ ភណ្ឌំ វុត្តនិយាមមវិរាធេត្វា គហិតំ ចេ, និមិត្តការកស្ស និមិត្តករណក្ខណេយេវ បារាជិកំ ហោតិ។ វុត្តនិយាមំ វិរាធេត្វា គហិតំ ចេ, និមិត្តការកោ មុច្ចតិ, អវហារកស្សេវ បារាជិកំ។ បុព្ពបយោគោ អាទិ យស្ស តំ **បុព្ពបយោគាទិ**, បុព្ពបយោគាទិ ច តំ បញ្ចកញ្ចាតិ វិគ្គហោ។

៤៣. ថេយ្យញ្ច បសយ្ហញ្ច បរិកប្បោ ច បដិច្ឆន្នោ ច កុសោ ច **ថេយ្យបសយ្ហបរិកប្បបដិច្ឆន្នកុសា**, តេ អាទី ឧបបទភូតា យេសំ អវហារានំ តេ **ថេយ្យ...បេ.... កុសាទិកា** , អវហារា, ឥមិនា ថេយ្យាវហារោ ច...បេ.... កុសាវហារោ ចាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តត្ថ **ថេយ្យាវហារោតិ ថេនោ** វុច្ចតិ ចោរោ, តស្ស ភាវោ **ថេយ្យំ**, ឯត្ថ ន-ការលោបោ និរុត្តិនយេន ទដ្ឋព្ពោ, តេន អវហរណំ ថេយ្យាវហារោ, សន្ធិច្ឆេទាទិវសេន អទិស្សមានេន គហណញ្ច កូដមានកូដកហាបណាទីហិ វញ្ចេត្វា គហណញ្ច ថេយ្យាវហារោ។

បសយ្ហ អភិភវិត្វា អវហរណំ **បសយ្ហាវហារោ**, គាមវិលោបកា វិយ សាមិកេ អភិភវិត្វា គហណញ្ច រាជភដាទយោ វិយ អភិភវិត្វា និពទ្ធករគ្គហណេ អធិកគ្គហណញ្ច បសយ្ហាវហារោ។

វត្ថសុត្តាទិកំ បរិច្ឆិជ្ជ កប្បេត្វា អវហរណំ **បរិកប្បាវហារោ**, សោ ច ភណ្ឌោកាសបរិកប្បវសេន ទុវិធោ ហោតិ។ តត្ថ និក្ខិត្តភណ្ឌំ អន្ធការប្បទេសំ បវិសិត្វា សុត្តាទិភណ្ឌានិ តត្ថ និក្ខិត្តានិ, តេ បេឡាទយោ គណ្ហន្តស្ស “វត្ថានិ ចេ គណ្ហិស្សាមិ, សុត្តានិ ចេ ន គណ្ហិស្សាមី”តិអាទិនា នយេន បរិកប្បេត្វា ឧក្ខិបនំ ភណ្ឌបរិកប្បបុព្ពកត្តា **ភណ្ឌបរិកប្បាវហារោ** នាម។ អារាមបរិវេណាទីនិ បវិសិត្វា លោភនីយំ ភណ្ឌំ ទិស្វា គព្ភបាសាទតលប មុខមាឡកបាការទ្វារកោដ្ឋកាទី យំ កិញ្ចិ ឋានំ បរិកប្បេត្វា “ឯត្ថន្តរេ ទិដ្ឋោ ចេ, ឱលោកេតុំ គហិតំ វិយ ទស្សាមិ, នោ ចេ, ហរិស្សាមី”តិ បរិកប្បេត្វា អាទាយ គន្ត្វា បរិកប្បិតដ្ឋានាតិក្កមោ ឱកាសបរិកប្បបុព្ពកត្តា **ឱកាសបរិកប្បាវហារោ** នាមាតិ សង្ខេបតោ វេទិតព្ពោ។

តិណបណ្ណាទីហិ បដិច្ឆន្នស្ស ភណ្ឌស្ស អវហរណំ **បដិច្ឆន្នាវហារោ**, ឧយ្យានាទីសុ កីឡមានេហិ វា សង្ឃបរិវិសន្តេហិ វា មនុស្សេហិ ឱមុញ្ចិត្វា ឋបិតំ អលង្ការាទិកំ យំ កិញ្ចិ ភណ្ឌំ ទិស្វា “ឱណមិត្វា គណ្ហន្តេ អាសង្កន្តី”តិ ឋត្វា តិណបណ្ណបំសុវាលុកាទីហិ បដិច្ឆាទេត្វា សាមិកេសុ បរិយេសិត្វា អទិស្វា សាលយេសុ គតេសុ បច្ឆា ថេយ្យចិត្តេន គហណញ្ច តទេវ ភណ្ឌំ កទ្ទមាទីសុ ថេយ្យចិត្តេន អង្គុដ្ឋាទីហិ បីឡេត្វា ឱសីទាបេត្វា ហេដ្ឋាភាគេន ផុដ្ឋដ្ឋានំ ឧបរិភាគេន អតិក្កមនញ្ច បដិច្ឆន្នាវហារោតិ វុត្តំ ហោតិ។

កុសេន អវហារោ **កុសាវហារោ**, ថេយ្យចិត្តេន កុសំ សង្កាមេត្វា បរកោដ្ឋាសស្ស អគ្ឃេន មហន្តស្ស វា សមសមស្ស វា គហណន្តិ អត្ថោ។ យោ បន ភិក្ខុ កុសបាតនេន សង្ឃស្ស ចីវរេសុ ភាជិយមានេសុ អត្តនោ កោដ្ឋាសេន សមំ វា អធិកំ វា ឩនកំ វា អគ្ឃេន បញ្ចមាសកំ វា អតិរេកបញ្ចមាសកំ វា អគ្ឃនកំ អញ្ញស្ស កោដ្ឋាសំ អវហរិតុកាមោ អត្តនោ កោដ្ឋាសេ បតិតំ កុសំ បរកោដ្ឋាសេ បាតេតុកាមោ ឧទ្ធរតិ, តង្ខណេ ច បរស្ស កោដ្ឋាសេ បាតិតក្ខណេ ច ន បារាជិកំ អនាបជ្ជិត្វា បរកោដ្ឋាសតោ បរនាមលិខិតំ កុសំ ឧក្ខិបន្តោ តតោ កេសគ្គមត្តម្បិ អបនាមេតិ, បារាជិកោ ហោតិ។ យទិ បឋមំ បរកោដ្ឋាសតោ កុសំ ឧទ្ធរតិ, ឧទ្ធដក្ខណេ ច អត្តនោ កោដ្ឋាសេ បាតិតក្ខណេ ច សកនាមលិខិតំ កុសំ ឧទ្ធរណក្ខណេ ច បារាជិកំ អនាបជ្ជិត្វា បរកោដ្ឋាសេ បាតនក្ខណេ ហត្ថតោ កេសគ្គមត្តម្បិ មុត្តេ បារាជិកោ ហោតិ។

យទិ ទ្វេបិ កុសេ បដិច្ឆាទេត្វា សព្ពេសុ ភិក្ខូសុ សកសកកោដ្ឋាសំ អាទាយ គតេសុ យស្មឹ កុសំ បដិច្ឆាទេសិ, តស្ស សាមិកេន អាគន្ត្វា “មយ្ហំ កុសោ កស្មា ន ទិស្សតី”តិ វុត្តេ ចោរោ “មយ្ហម្បិ កុសោ ន ទិស្សតី”តិ វត្វា អត្តនោ កោដ្ឋាសំ តស្ស សន្តកំ វិយ ទស្សេត្វា តស្មឹ វិវទិត្វា វា អវិវទិត្វា វា គហេត្វា គតេ ឥតរំ កោដ្ឋាសំ ឧទ្ធរតិ ចេ, ឧទ្ធដក្ខណេយេវ បារាជិកោ ហោតិ។ យទិ បរោ “មយ្ហំ កោដ្ឋាសំ តុយ្ហំ ន ទេមិ, ត្វំ តុយ្ហំ កោដ្ឋាសំ វិចិនិត្វា គណ្ហាហី”តិ វទតិ, ឯវំ វុត្តេ សោ អត្តនោ អស្សាមិកភាវំ ជានន្តោបិ បរស្ស កោដ្ឋាសំ ឧទ្ធរតិ, ឧទ្ធដក្ខណេ បារាជិកោ ហោតិ។ យទិ បរោ វិវាទភីរុកត្តា “កឹ វិវាទេនា”តិ ចិន្តេត្វា “មយ្ហំ វា បត្តំ ហោតុ តុយ្ហំ វា, វរកោដ្ឋាសំ ត្វំ គណ្ហាហី”តិ វទេយ្យ, ទិន្នកំ នាម គហិតំ ហោតីតិ បារាជិកំ ន ហោតីតិ។ យទិ “តវ រុច្ចនកំ គណ្ហាហី”តិ វុត្តោ វិវាទភយេន អត្តនោ បត្តំ វរភាគំ បហេត្វា លាមកភាគំ គហេត្វា គតោ, ចោរោ បច្ឆា គណ្ហន្តោ វិចិតាវសេសំ នាម អគ្គហេសីតិ បារាជិកោ ន ហោតិ។ ឯវំ កុសាវហារវិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។ អយមេត្ថ បញ្ចវីសតិយា អវហារេសុ សង្ខេបោ, វិត្ថារោ បន **សមន្តបាសាទិកាយ** វិនយសំវណ្ណនាយ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។

៤៤. ឯត្តាវតា អទិន្នាទានបារាជិកស្ស វិនិច្ឆយាវយវរូបេន ឧគ្គហេតព្ពេ បញ្ចវីសតិ អវហារេ ទស្សេត្វា ឥទានិ អទិន្នាទានវិនិច្ឆយេ សម្បត្តេ សហសា អាបត្តឹ អនារោបេត្វា បឋមំ ឱលោកេតព្ពានិ បញ្ច ឋានានិ ទស្សេតុំ “**វត្ថុកាលគ្ឃទេសេ ចា**”តិអាទិ អារទ្ធំ។

តត្ថ **វត្ថុ** នាម អវហដភណ្ឌំ។ កឹ វុត្តំ ហោតិ? អវហារកេន “មយា ឥត្ថន្នាមំ ភណ្ឌំ អវហដ”ន្តិ វុត្តេបិ តស្ស ភណ្ឌស្ស សស្សាមិកអស្សាមិកភាវំ ឧបបរិក្ខិត្វា សស្សាមិកំ ចេ, អវហារកាលេ តេសំ សាលយភាវំ វា និរាលយភាវំ វា និយមេត្វា សាលយកាលេ ចេ គហិតំ, ភណ្ឌំ អគ្ឃាបេត្វា មាសកំ វា ឩនមាសកំ វា ហោតិ, ទុក្កដេន, អតិរេកមាសកំ វា ឩនបញ្ចមាសកំ វា ហោតិ, ថុល្លច្ចយេន, បញ្ចមាសកំ វា អតិរេកបញ្ចមាសកំ វា ហោតិ, បារាជិកេន កាតព្ពោ។ សាមិកានំ និរាលយកាលេ ចេ គហិតំ, នត្ថិ បារាជិកំ។ ភណ្ឌសាមិកេ បន ភណ្ឌំ អាហរាបេន្តេ តំ វា ភណ្ឌំ តទគ្ឃនកំ វា ទាតព្ពន្តិ។

កាលោ នាម អវហារកាលោ។ ភណ្ឌំ នាមេតំ កទាចិ មហគ្ឃំ ហោតិ, កទាចិ សមគ្ឃំ។ តស្មា អវហដភណ្ឌស្ស អគ្ឃំ បរិច្ឆិន្ទន្តេហិ អវហដកាលានុរូបំ កត្វា បរិច្ឆិន្ទនត្ថំ កាលវិនិច្ឆយោ កាតព្ពោតិ វុត្តំ ហោតិ។

អគ្ឃោ នាម អវហដភណ្ឌស្ស អគ្ឃោ។ ឯត្ថ ច សព្ពទា ភណ្ឌានំ អគ្ឃោ សមានរូបោ ន ហោតិ, នវភណ្ឌំ មហគ្ឃំ ហោតិ, បុរាណំ ចេ សមគ្ឃំ។ តស្មា អវហារកាលេ ភណ្ឌស្ស នវភាវំ វា បុរាណភាវំ វា និយមេត្វា អគ្ឃោ បរិច្ឆិន្ទិតព្ពោតិ អធិប្បាយោ។

ទេសោ ចាតិ ភណ្ឌាវហារទេសោ។ ឯត្ថ ច សព្ពស្សាបិ ភណ្ឌស្ស ឧដ្ឋានទេសេ សមគ្ឃំ ហុត្វា អញ្ញត្ថ មហគ្ឃត្តា អវហដភណ្ឌេ អគ្ឃំ បរិច្ឆិន្ទិត្វា តទនុរូបា អាបត្តិយោ និយមេន្តេហិ អគ្ឃំ បរិច្ឆិន្ទនត្ថាយ អវហារទេសំ និយមេត្វា តស្មឹ ទេសេ អគ្ឃវសេន តទនុរូបា អាបត្តិយោ ការេតព្ពាតិ អធិប្បាយោ។

បរិភោគោ នាម អវហដភណ្ឌេ អវហារតោ បុព្ពេ បរេហិ កតបរិភោគោ។ ឯត្ថ ច យស្ស កស្សចិ ភណ្ឌស្ស បរិភោគេន អគ្ឃោ បរិហាយតីតិ ភណ្ឌសាមិកំ បុច្ឆិត្វា តស្មឹ ភណ្ឌេ នវេបិ ឯកវារម្បិ យេន កេនចិ បការេន បរិភុត្តេ បរិហាបេត្វា អគ្ឃោ បរិច្ឆិន្ទិតព្ពោតិ វុត្តំ ហោតិ។

ឯវមាទិនា នយេន ឯតានិ បញ្ច ឋានានិ ឧបបរិក្ខិត្វាវ វិនិច្ឆយោ កាតព្ពោតិ ទស្សេតុមាហ “**បញ្ចបិ ញត្វា ឯតានិ កត្តព្ពោ បណ្ឌិតេន វិនិច្ឆយោ**”តិ។

៤៥. ឯត្តាវតា អទិន្នាទានវិនិច្ឆយាវយវភូតេ បញ្ចវីសតិ អវហារេ ច បញ្ចដ្ឋានាវលោកនញ្ច ទស្សេត្វា ឥទានិ អនាគតេ បាបភិក្ខូនំ លេសោកាសបិទហនត្ថំ បរសន្តកំ យំ កិញ្ចិ វត្ថុំ យត្ថ កត្ថចិ ឋិតំ យេន កេនចិ បការេន គណ្ហតោ មោក្ខាភាវំ ទស្សេតុកាមេន តថាគតេន យា បទេតា –

ភូមដ្ឋញ្ច ថលដ្ឋញ្ច;
អាកាសដ្ឋ មថាបរំ;
វេហាសដ្ឋោ ទកដ្ឋញ្ច;
នាវា យានដ្ឋមេវ ច។

ភារា រាម វិហារដ្ឋំ;
ខេត្ត វត្ថុដ្ឋមេវ ច;
គាមា រញ្ញដ្ឋ មុទកំ;
ទន្តបោនោ វនប្បតិ។

ហរណកោ បនិធិ ថេវ;
សុង្កឃាតកំ បាណកា;
អបទំ ទ្វិបទញ្ចេវ;
ចតុប្បទំ ពហុប្បទំ។

ឱចរកោណិរក្ខោ ច;
សំវិទាហរណម្បិ ច;

សង្កេតកម្មំ និមិត្ត-
មិតិ តី សេត្ថ មាតិកា។ –

និក្ខិត្តា , តាសំ យថាក្កមំ **បទភាជនេ, តទដ្ឋកថាយ** ច អាគតនយេន វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុកាមោ បឋមំ តាវ ភូមដ្ឋេ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ “**ទុតិយំ វាបី**”តិអាទិ។

តត្ថ ទុតិយំ ថេយ្យចិត្តេន បរិយេសតោ ទុក្កដន្តិ សម្ពន្ធោ។ ឯវំ សព្ពបទេសុ។ ឧបរិ សញ្ញាតាហិ រុក្ខលតាហិ, តដ្ឋកបាសាណាទីហិ ច សញ្ញានំ មហានិធឹ ឧទ្ធរិតុកាមេន “មយា ឯកេនេវ ន សក្កា”តិ អត្តនោ អញ្ញំ សហាយំ បរិយេសិតុំ ថេយ្យចិត្តេន សយិតដ្ឋានា ឧដ្ឋានាទីសុ សព្ពបយោគេសុ ទុក្កដំ ហោតីតិ អត្ថោ។ **កុទាលំ** ភូមិខណនត្ថាយ **បិដកំ វាបិ** បំសុឧទ្ធរណត្ថាយ យំ កិញ្ចិ ភាជនំ។ តមេសុ ទ្វីសុ កុទាលស្ស ចេ ទណ្ឌោ នត្ថិ, ទណ្ឌត្ថាយ រុក្ខតោ ទណ្ឌំ ឆិន្ទតោ ច កុទាលោ ចេ ន ហោតិ, កុទាលករណត្ថាយ អយោពីជំ ឧទ្ធរណត្ថាយ អកប្បិយបថវឹ ខណន្តស្សបិ បច្ឆិករណត្ថាយ បណ្ណានិ ឆិន្ទតោបិ បិដកវាយនត្ថាយ វល្លឹ ឆិន្ទតោបិ ឧភយត្ថាបិ បរិយេសនេ មុសា ភណតោបិ ទុក្កដញ្ចេវ បាចិត្តិយញ្ច, តតរបយោគេសុ ទុក្កដមេវាតិ វេទិតព្ពំ។

គច្ឆតោតិ ទុតិយាទី បរិយេសិត្វា លទ្ធា វា អលទ្ធា វា និធិដ្ឋានំ គច្ឆន្តស្ស បទេ បទេ **ទុក្កដ**ន្តិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ច “ថេយ្យចិត្តោ ទុតិយំ វា បរិយេសតី”តិអាទិ **បាឡិយំ** (បារា. ៩៤) “ថេយ្យចិត្តោ”តិ វុត្តត្តា, តេច “ថេយ្យចិត្តេនា”តិ វចនតោ “តមំ និធឹ លភិត្វា ពុទ្ធបូជំ វា ករិស្សាមិ, សង្ឃភត្តំ វា ករិស្សាមី”តិ ឯវមាទិនា នយេន កុសលចិត្តប្បវត្តិយា សតិ អនាបត្តីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ **បុព្ពយោគតោ**តិ អទិន្នាទានស្ស បុព្ពបយោគភាវតោ, ទុតិយបរិយេសនាទីសុ បុព្ពបយោគេសុ ទុក្កដន្តិ អត្ថោ។

ទុក្កដញ្ច អដ្ឋវិធំ ហោតិ បុព្ពបយោគទុក្កដំ សហបយោគទុក្កដំ អនាមាសទុក្កដំ ទុរុបចិណ្ណទុក្កដំ វិនយទុក្កដំ ញាតទុក្កដំ ញត្តិទុក្កដំ បដិស្សវទុក្កដន្តិ។ តត្ថ “ថេយ្យចិត្តោ ទុតិយំ វា កុទាលំ វា បិដកំ វា បរិយេសតិ គច្ឆតិ វា, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ វុត្តំ **បុព្ពបយោគទុក្កដំ** នាម។ តេច បាចិត្តិយដ្ឋានេ បាចិត្តិយំ, តតរេសុ បុព្ពបយោគេសុ ទុក្កដំ។ “តត្ថជាតកំ កដ្ឋំ វា លតំ វា ឆិន្ទតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ វុត្តំ **សហបយោគទុក្កដំ**។ តេច អទិន្នាទានសហិតបយោគត្តា បាចិត្តិយវត្ថុម្ហិ, តតរត្រ ច ទុក្កដមេវាតិ អយមេត្ថ វិសេសោ។ មុត្តាមណិអាទីសុ ទសសុ រតនេសុ, សាលិអាទីសុ សត្តសុ ធញ្ញេសុ, សព្ពេសុ ច អាវុធភណ្ឌាទីសុ អាមសនបច្ចយា ទុក្កដំ **អនាមាសទុក្កដំ**។ កទលិនាឡិកេរបនសាទិរុក្ខដ្ឋមេវ ផលំ អាមសន្តស្ស វុត្តំ ទុក្កដំ **ទុរុបចិណ្ណទុក្កដំ**។ ឧបចរណំ **ឧបចិណ្ណំ**, បរាមសនន្តិ អត្ថោ។ ទុដ្ឋុ ឧបចិណ្ណំ ទុរុបចិណ្ណំ, ទុរុបចិណ្ណេ ទុក្កដំ ទុរុបចិណ្ណទុក្កដំ។ ភិក្ខាចារកាលេ បត្តេ រជស្មឹ បតិតេ បត្តំ អប្បដិគ្គហេត្វា វា អធោវិត្វា វា ភិក្ខាបដិគ្គហណេន ទុក្កដំ **វិនយទុក្កដំ**, វិនយេ បញ្ញត្តំ ទុក្កដំ វិនយទុក្កដំ។ កិញ្ចាបិ អវសេសទុក្កដានិបិ វិនយេ បញ្ញត្តានេវ, តថាបិ រុឡ្ហិយា មយូរាទិសទ្ទេហិ មោរាទយោ វិយ តទេមេវ តថា វុច្ចតិ។ “សុត្វា ន វទន្តិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ វុត្តំ **ញាតទុក្កដំ** នាម។ ឯកាទសសុ សមនុភាសនាសុ “ញត្តិយា ទុក្កដ”ន្តិ វុត្តំ **ញត្តិទុក្កដំ**។ “តស្ស ភិក្ខវេ ភិក្ខុនោ បុរិមិកា ច ន បញ្ញាយតិ, បដិស្សវេ ច អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ២០៧) វុត្តំ **បដិស្សវទុក្កដំ** នាម។ តមេសុ អដ្ឋសុ ទុក្កដេសុ តេច អាបជ្ជិតព្ពំ ទុក្កដំ បុព្ពបយោគទុក្កដំ នាម។ តេនាហ “បុព្ពយោគតោ”តិ។ គាថាពន្ធសុខត្ថំ ឧបសគ្គំ អនាទិយិត្វា “បុព្ពបយោគតោ”តិ វត្តព្ពេ “បុព្ពយោគតោ”តិ វុត្តន្តិ គហេតព្ពំ។

ឯត្ថ ច កិញ្ចាបិ តមេសុ ទុក្កដេសុ អសង្គហិតានិ ឧភតោវិភង្គាគតានិ ទិវាសេយ្យាទិទុក្កដានិ ចេវ ខន្ធកាគតានិ ច ពហូនិ ទុក្កដានិ សន្តិ, តានិ បនេត្ថ វិនយទុក្កដេយេវ សង្គហិតព្ពានិ។ “វិនយេ បញ្ញត្តំ ទុក្កដំ វិនយទុក្កដ”ន្តិ ហិ **សារត្ថទីបនិយំ** (សារត្ថ. ដី. ២.៩៤) វុត្តន្តិ។ **អដ្ឋកថាយំ** (បារា. អដ្ឋ. ១.៩៤) បន រជោកិណ្ណទុក្កដស្សេវ “វិនយទុក្កដ”ន្តិ គហណំ ឧបលក្ខណមត្តំ។ តតរថា អដ្ឋ ទុក្កដានីតិ គណនាបរិច្ឆេទោយេវ និរត្ថកោ សិយាតិ បុព្ពបយោគេ ទុក្កដាទីនម្បិ វិនយទុក្កដេយេវ សង្គហេតព្ពភាវេបិ កតិបយានិ ទស្សេត្វា តតរេសមេកតោ ទស្សនត្ថំ តេសំ វិសុំ គហណំ សុត្តង្គសង្គហិតត្តេបិ គេយ្យគាថាទីនំ អដ្ឋន្នំ វិសុំ ទស្សនំ វិយាតិ វេទិតព្ពំ។

៩៦. តត្ថជាតកំ កដ្ឋំ វាតិ តស្មឹ ចិរនិហិតនិធូបរិ ជាតំ អល្លំ សុក្ខំ កដ្ឋំ វា។ **លតំ វា**តិ តាទិសំ វល្លឹ វា។ តទំ ឧបលក្ខណំ តិណាទីនំ ខុទ្ទកគច្ឆានញ្ច គហេតព្ពត្តា។ **ឧភយត្ថាបី**តិ អល្លេ ច សុក្ខេ ចាតិ វុត្តំ ហោតិ។ អល្លរុក្ខាទីនិ ឆិន្ទតោ បាចិត្តិយំ អហុត្វា ទុក្កដមត្តស្ស ភវនេ ការណំ ទស្សេតិ “**សហបយោគតោ**”តិ។ អវហារេន សហិតបយោគត្តា បាចិត្តិយដ្ឋានេបិ ទុក្កដមេវាតិ វុត្តំ ហោតិ។ “សហបយោគតោ ឧភយត្ថាបិ ទុក្កដ”ន្តិ វទន្តោ បឋមគាថាយ ទស្សិតបុព្ពបយោគតោ តមាយ ទស្សិតសហបយោគស្ស វិសេសំ ទស្សេតិ។

៤៧. **បថវីន្តិ** កប្បិយំ វា អកប្បិយំ វា បថវឹ។ អកប្បិយបថវឹ ខណតោ សហបយោគត្តា ទុក្កដមេវ។ **ព្យូហតោតិ** បំសុំ ឯកតោ រាសឹ ករោន្តស្ស។ “វិយូហតិ ឯកបស្សេ រាសឹ ករោតី”តិ **អដ្ឋកថាវចនតោ** ឩហ-ឥច្ចេតស្ស ធាតុនោ វិតក្កេ ឧប្បន្នត្តេបិ ធាតូនមនេកត្ថត្តា វិ-ឧបសគ្គវសេន ឥធ រាសិករណេ វត្តតីតិ គហេតព្ពំ។ រាសិភូតំ បំសុំ កុទាលេន វា ហត្ថេន វា បច្ឆិយា វា ឧទ្ធរន្តស្ស ច អបនេន្តស្ស ច បយោគគណនាយ ទុក្កដំ **បំសុមេវ វាតិ** ឯត្ថ អវុត្តសមុច្ចយត្ថេន **វា**-សទ្ទេន សង្គហិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ **អាមសន្តស្សាតិ** និធិកុម្ភឹ ហត្ថេន បរាមសន្តស្ស។ **វាតិ** សមុច្ចយេ។ **ទុក្កដន្តិ** ទុដ្ឋុ កតំ កិរិយំ សត្ថារា វុត្តំ វិរាធេត្វា ខលិត្វា កតត្តាតិ ទុក្កដំ។ វុត្តញ្ហេតំ **បរិវារេ** (បរិ. ៣៣៩) –

> “ទុក្កដន្តិ ហិ យំ វុត្តំ, តំ សុណោហិ យថាតថំ;
> អបរទ្ធំ វិរទ្ធញ្ច, ខលិតំ យញ្ច ទុក្កដ”ន្តិ។

ទុដ្ឋុ វា វិរូបំ កតំ កិរិយាតិ ទុក្កដំ។ វុត្តម្បិ ចេតំ **បរិវារេ** (បរិ. ៣៣៩) –

> “យំ មនុស្សោ ករេ បាបំ, អាវិ វា យទិ វា រហោ;
> ‘ទុក្កដ’ន្តិ បវេទេន្តិ, តេនេតំ ឥតិ វុច្ចតី”តិ។

ឯវំ “តត្ថជាតក”ន្តិអាទិគាថាទ្វយាគតំ ឆេទនទុក្កដំ ខណនទុក្កដំ ព្យូហនទុក្កដំ ឧទ្ធរណទុក្កដំ អាមសនទុក្កដន្តិ បញ្ចសុ សហបយោគទុក្កដេសុ បុរិមបុរិមបយោគេហិ អាបន្នា ទុក្កដាបត្តិយោ បច្ឆិមំ បច្ឆិមំ ទុក្កដំ បត្វា បដិបស្សម្ភន្តិ, តំតំបយោគាវសានេ លជ្ជិធម្មំ ឱក្កមិត្វា ឱរមតិ ចេ, តំតំទុក្កដមត្តំ ទេសេត្វា បរិសុទ្ធោ ហោតិ។ ធុរនិក្ខេបមកត្វា ផន្ទាបេន្តស្ស ថុល្លច្ចយំ បត្វា អាមសនទុក្កដំ បដិបស្សម្ភតីតិ **មហាអដ្ឋកថាយំ** (បារា. អដ្ឋ. ១.៩៤) វុត្តំ។ យថាបាឡិយា គយ្ហមានេ បុរិមបុរិមាបត្តីនំ បដិបស្សទ្ធិ “ញត្តិយា ទុក្កដំ, ទ្វីហិ កម្មវាចាហិ ថុល្លច្ចយា បដិបស្សម្ភន្តី”តិ **បាឡិយំ** (បារា. ៤១៤, ៤២១, ៤២៨, ៤៣៩) អាគតត្តា អនុស្សាវនាយ ឯវ លព្ភតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ តមស្ស បន សុត្តស្ស អនុលោមវសេន **មហាអដ្ឋកថាយំ** វុត្តា តមត្ថឹ អទិន្នាទានសិក្ខាបទេបិ អាបត្តិបដិបស្សទ្ធិ បមាណន្តិ និដ្ឋមេត្ថ គន្តព្ពំ។

៤៨. “ផន្ទាបេតិ, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្ស។ ឋានា ចាវេតិ, អាបត្តិ បារាជិកស្សា”តិ (បារា. ៩៤) វុត្តំ ឋានាចាវនេ បារាជិកញ្ច តស្ស សាមន្តាបត្តិភូតំ ថុល្លច្ចយញ្ច ឋានភេទវិញ្ញាបនមុខេន វត្តព្ពន្តិ ឥទានិ តំ ទស្សេតុមាហ **“មុខេបាស”**ន្តិអាទិ។ តត្ថ **មុខេ** កុម្ភិមុខវដ្ដិយំ។ **បាសំ បវេសេត្វាតិ** ពន្ធនំ បាសំ បក្ខិបិត្វា។ **ខាណុកេតិ** អយោខាណុម្ហិ, ខទិរខាណុកេ វា។ ពន្ធកុម្ភិយា ឋានភេទោ ពន្ធនានំ វសា ញេយ្យោតិ សម្ពន្ធោ។

៤៩. ឥទានិ ឋានភេទំ ទស្សេតិ **“ទ្វេ”**តិអាទិនា។ **“ឯកស្មឹ ខាណុកេ”**តិ ឥមិនា ទ្វីសុ ទិសាសុ វា តីសុ ចតូសុ វា ទិសាសុ ខាណុកេ ខណិត្វា ពទ្ធខាណុគណនាយ សម្ភវន្តោ ឋានភេទោ ឧបលក្ខិតោ ហោតិ។ វលយំ…បេ… កតាយ វា ទ្វេ ឋានានីតិ យោជនា។ **វាតិ** សមុច្ចយេ ឧបលក្ខិតោ ហោតិ។

៥០. ឯវំ ឋានភេទំ ទស្សេត្វា ឥទានិ ឋានវសេន អាបជ្ជិតព្ពា អាបត្តិយោ ទស្សេតុមាហ **“ឧទ្ធរន្តស្សា”**តិអាទិ។ **សង្ខលិន្តិ** ទាមំ។ **ថុល្លច្ចយន្តិ** ឯកស្ស សន្តិកេ ទេសេតព្ពាសុ អាបត្តីសុ ថូលត្តា, អច្ចយត្តា ច ថុល្លច្ចយំ នាម។ វុត្តញ្ហេតំ **បរិវារេ** –

> “ថុល្លច្ចយន្តិ យំ វុត្តំ;
> តំ សុណោហិ យថាតថំ;
> ឯកស្ស មូលេ យោ ទេសេតិ;
> យោ ច តំ បដិគណ្ហតិ;
> អច្ចយោ តេន សមោ នត្ថិ;
> តេនេតំ ឥតិ វុច្ចតី”តិ។ (បរិ. ៣៣៩);

ឯត្ថ ច ថូលច្ចយន្តិ វត្តព្ពេ “សម្បរាយេ ច (សំ. និ. ១.៤៩) សុគ្គតិ, តំ ហោតិ កដុកប្ផល”ន្តិអាទីសុ (ធ. ប. ៦៦) វិយ លការស្ស ទ្វិត្តំ, សំយោគេ ឩការស្ស រស្សោ ច វេទិតព្ពោ។ **តតោ** សង្ខលិកភេទតោ បរំ។ **ឋានា ចាវេតីតិ** ឋិតដ្ឋានតោ កេសគ្គមត្តម្បិ អបនេតិ។ ឯត្ថ ច **នាវដ្ឋកថាយំ** “ឧទ្ធំ វា អធោ វា តិរិយំ វា អន្តមសោ កេសគ្គមត្តម្បិ សង្កាមេតិ, អាបត្តិ បារាជិកស្សា”តិ (បារា. ៩៩) វុត្តនយេន “តិរិយ”ន្តិ វុត្តា ចតស្សោ ទិសា, ឧទ្ធមធោ ចាតិ ឆដ្ឋានានិ។ តាសុ ឯកំ ទិសំ អបនីយមានាយ កុម្ភិយា តំទិសាភិមុខំ ឥតរទិសាយំ ឋិតបស្សេ ឱរិមទិសាយ

បិតបស្សេន ផុដ្ឋោកាសស្ស កេសគ្គមត្តម្បិ អនតិក្កន្តេ ផន្ទាបនវសេន ថុល្លច្ចយំ ហោតិ, អតិក្កន្តេ ឋានាចាវិតត្តា បារាជិកំ ហោតីតិ វេទិតព្ពោ។ តមេវ សន្ធាយាហ "**ឋានា ចាវេតិ ចេ ចុតោ**"តិ។ ឯសេវ នយោ ផន្ទនរហិតាយ និធិកុម្ភិយា ឋានាចាវនេបិ។

៥១. ឯវំ បឋមំ ពន្ធនំ ឆិន្ទិត្វា បច្ឆា កុម្ភិគ្គហណេ នយំ ទស្សេត្វា ឥទានិ បឋមំ កុម្ភិំ អបនេត្វា បច្ឆា ពន្ធនាបនយនេ នយំ ទស្សេតុមាហ "**បឋម**"ន្តិអាទិ។ **សោ នយោ**តិ "បឋមុទ្ធារេ ថុល្លច្ចយំ, ទុតិយុទ្ធារេ បារាជិក"ន្តិ តមេវត្ថមតិទិសតិ។

៥២. ***វលយ***ន្តិ កុម្ភិយា ពទ្ធសង្ខលិកាយ មូលេ បវេសិតំ វលយំ។ មូលេ យំសន្តោ ឥតោ ចិតោ ច សារេតីតិ យោជនា។ **យំសន្តោ**តិ ផុសាបេន្តោ។ **ឥតោ ចិតោ ច សារេតី**តិ ឱរតោ ច បារតោ ច សញ្ចាលេតិ។ ***រក្ខតី***តិ ឯត្ថ "សីលំ ភិក្ខុ"ន្តិ បាឋសេសោ, បារាជិកំ នាបជ្ជតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឥត្ថ្លា**តិ តស្មិំ មូលេ។ **ខេគតំ ករោន្តោ វា**តិ សព្ពបស្សតោ មូលំ អផុសាបេត្វា អាកាសគតំ ករោន្តោវ។ **បរាជិតោ**តិ ឋានាចាវនស្ស កតត្តា បរាជយមាបន្នោ ហោតិ។

៥៣. កុម្ភិមត្ថកេ ជាតន្តិ យោជនា។ ចិរកាលំ និហិតត្តា មូលេហិ កុម្ភិំ វិនន្ធិត្វា ឋិតន្តិ អត្ថោ។ សមីបេ ជាតំ វុក្ខំ ឆិន្ទតោតិ យោជនា។ ឯត្ថ ច "តត្ថជាតកំ កដ្ឋំ វា"តិអាទិកាយ គាថាយ និធិមត្ថកេ ភូមិយំ ឋិតវុក្ខលតាទី ឆិន្ទន្តស្ស អាបត្តិ វុត្តា, ឥមាយ បន គាថាយ ភូមិំ និខណិត្វា ឱតិណ្ណកាលេ និធិំ វិនន្ធិត្វា ឋិតមូលំ អល្លរុក្ខំ, ខាណុកំ វា គហេត្វា អាហាតិ បុនរុត្តិទោសាភាវោ វេទិតព្ពោ។ "**អត្តត្ថជ**"ន្តិ ឥមិនា សហបយោគាភាវមាហ។ ឥមិនាវ បុរិមគាថាយ វុត្តំ កដ្ឋលតាទីនិ និធិសម្ពន្ធានិ ចេ, យថាវុត្តទុក្កដស្ស វត្ថូនិ, សមីបានិ ចេ, បាចិត្តិយស្សេវ វត្ថូនីតិ ទីបេតិ។

៥៤. ឥទានិ ឯវំ បរិយេសិត្វា ទិដ្ឋនិធិភាជនំ ឋិតដ្ឋានតោ អចាលេត្វា អន្តោឋិតំ ភណ្ឌមត្តំ គណ្ហតោ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ "**អន្តោកុម្ភិគត**"ន្តិអាទិ។ តត្ថ **ផន្ទាបេតី**តិ អន្តោចាជិយា បក្ខិត្តេ អត្តនោ ភាជនេ បក្ខិបិតុំ រាសិករណាទិវសេន ផន្ទាបេតិ។ **អបព្យូហតិ វា**តិ ហេដ្ឋា ឋិតំ គណ្ហិតុំ ឧបរិ ឋិតានិ អបនេន្តោ វិយូហតិ វា។ អថ វា អបព្យូហន្តោតិ (បារា. អដ្ឋ. ១.៩៤) អដ្ឋកថាវចនស្ស ទ្វិធា ករោន្តោតិ **គណ្ហិបទេ** អត្ថោ វុត្តោតិ អត្តនោ ភាជនេ បក្ខិបិតុំ ឥតោ ចិតោ ច រាសី ករោន្តោតិ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ **តត្ថេវា**តិ អន្តោកុម្ភិយមេវ។

៥៥. **ហរន្តោ**តិ អវហរន្តោ។ **មុដ្ឋិំ ឆិន្ទតី**តិ អត្តនោ ភាជនំ បក្ខិបិត្វា គណ្ហិតុំ អសក្កុណេយ្យោ អន្តោកុម្ភិម្ហិ ហត្ថំ ឱតារេត្វា កុម្ភិគតភណ្ឌេន យថា អពទ្ធំ ហោតិ, តថា មុដ្ឋិយា បរិច្ឆិន្ទតិ, កុម្ភិគតំ មុដ្ឋិយា គណ្ហន្តោ កុម្ភិគតេន មុដ្ឋិគតំ យថា អសម្ពិស្សំ ហោតិ, តថា បរិច្ឆិន្ទិត្វា បាទគ្ឃនកំ វា អតិរេកបាទគ្ឃនកំ វា គណ្ហាតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ អត្តនោ ភាជនេ គតំ កត្វា វា ឆិន្ទតីតិ យោជនា។ អត្តនោ ភាជនគតំ កត្វា កុម្ភិគតេន យថា អសម្ពិស្សំ ហោតិ, តថា បរិច្ឆិន្ទតីតិ អត្ថោ, សចេ អត្តនោ ភាជនគតំ ហុត្វា កុម្ភិគតេន អសម្ពិស្សំ ភណ្ឌំ បញ្ចមាសកំ វា អតិរេកបញ្ចមាសកំ វា អគ្ឃតិ, បារាជិកោតិ វុត្តំ ហោតិ។

៥៦. **ហារំ វា**តិ មុត្តាហារំ វា។ **បាមង្គំ វា**តិ សុវណ្ណមយំ, រជតមយំ វា បាមង្គំ ទាមំ។ **សុត្តារុឡ្ហ**ន្តិ សុត្តេ អារុឡ្ហំ សុត្តារុឡ្ហំ, សុត្តញ្ច សុត្តារុឡ្ហញ្ច សុត្តារុឡ្ហន្តិ ឯកទេសសរូបេកសេសោ ទដ្ឋព្ពោ។ "សុត្តេន អាវុតស្សាបិ សុត្តមយស្សាបិ ឯតំ អធិវចន"ន្តិ **អដ្ឋកថា**វចនតោ (បារា. អដ្ឋ. ១.៩៤) បឋមមុត្តាហារំ វិនា សុវណ្ណរជតបវាឡាទិមណិកំ វា សុត្តេសុ អាវុណិត្វា កតា នានាវលិយោ ចេវ សុត្តមយានិ ច ភណ្ឌានិ គហេតព្ពានិ។ កុម្ភិយា ឋិតន្តិ បាឋសេសោ។ **ផន្ទាបេតី**តិ ថេយ្យចិត្តេន គណ្ហិតុកាមតាយ ចាលេតិ។ **យថាវត្ថុ**ន្តិ វីតិក្កមានុរូបំ ថុល្លច្ចយំ ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ **ឋានា ចាវេតី**តិ ឋិតដ្ឋានតោ កេសគ្គមត្តម្បិ អតិក្កាមេតិ ។ **ចុតោ**តិ បាតិមោក្ខសំវរសីលា បរិហីនោតិ អត្ថោ។

អបរិបុណ្ណាយ កុម្ភិយាឯកទេសដ្ឋំ ភណ្ឌំ ឥតោ ឥតោ កេសគ្គមត្តម្បិ ឋានំ អបនេត្វា តត្ថេវ អន្តោកុម្ភិយា អញ្ញំ ឋានំ នេន្តស្ស ច តត្ថេវ អាកាសគតំ ករោន្តស្ស ច "អត្តនោ ភាជនគតំ វា ករោតិ, មុដ្ឋិំ វា ឆិន្ទតី"តិ (បារា. ៩៤) ឯតេហិ សទិសត្តា វត្ថុម្ហិ បាទំ អគ្ឃន្តេ បារាជិកា ហោតីតិ **មហាអដ្ឋកថាយំ** (បារា. អដ្ឋ. ១.៩៤) ឥទំ សន្និដ្ឋានំ។ ភាជនតលេ កោដិំ បបេត្វា កមេន សកលភាជនកុច្ឆិំ តេនេវ បូរេត្វា មុខវដ្ដិយា ឯកា កោដិ និក្ខិត្តា ចេ, តថាឋបិតស្ស ហារាទិនោ សកលភាជនំ អដ្ឋានន្តិ កោដិំ គហេត្វា ឧជុកំ ឧក្ខិបន្តស្ស ឱសានកោដិ ភាជនតលតោ កេសគ្គមត្តម្បិ អាកាសគតំ ករោតោ ច មុខវដ្ដិយំ យំសិត្វា អាកឌ្ឍន្តស្ស សកលភាជនោទរំ ខេបេត្វា មុខវដ្ដិយា បឋិតកោដិយា ផុដ្ឋដ្ឋានំ អបរាយ កោដិយា កេសគ្គមត្តម្បិ អតិក្កាមយតោ ច

ភាជនកុច្ឆិយា ឧបឌ្ឍំ វត្ថាទិនា កេនចិ បូរេត្វា តស្សោបរិ ឋបិតហារាទិសុត្តារុឡ្ហស្ស ឋិតោកាសមេវ ឋានន្តិ តតោ កេសគ្គមត្តំ អបនេន្តស្សាបិ បារាជិកំ ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

៥៧. **សប្បិអាទីសូ**តិ ភាជនគតេសុ សប្បិអាទិទ្រវវត្ថូសុ យំ កិញ្ចិ។ **បាទបូរណ**ន្តិ បាទំ បូរេតីតិ បាទបូរណំ, បាទគ្ឃនកន្តិ អត្ថោ។ បិវតោ បារាជយោតិ សម្ពន្ធោ។ កទាតិ ចេ? ឯកេនេវ បយោគេន បីតមត្តេ បាទបូរណេតិ យោជនា។ “មុខគតំ វិនា”តិ បាឋសេសោ។ តត្ថ **ឯកេនេវ បយោគេនា**តិ ធុរនិក្ខេបមកត្វា ឯកាពទ្ធំ កត្វា អាកឌ្ឍិត្វា បិវនបយោគេន។ “មុខគតំ វិនា”តិ ឥមិនា សចេ គលគតេនេវ បាទោ បូរតិ, អន្តោគលំ បវិដ្ឋេតិ វុត្តំ ហោតិ។ មុខគតេន បូរតិ, មុខគតំ ភាជនគតេន វិយោជេត្វា ឱដ្ឋេសុ បិហិតេសូតិ វុត្តំ ហោតិ។ វេឡុនឡាទីហិ អាកឌ្ឍិត្វា បិវន្តស្ស នាឡគតេន បូរតិ, នាឡគតំ ភាជនគតេន វិយោជេត្វា នាឡិកោដិយំ អង្គុលិយា បិហិតាយន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥទំ “អត្តនោ ភាជនគតំ វា ករោតិ, មុទ្ធិំ វា ឆិន្ទតី”តិ (បារា. ៩៤) វុត្តនយស្ស អនុលោមវសេន មហាបច្ចរិយាទីសុ (បារា. អដ្ឋ. ១.៩៤) អដ្ឋកថាសុ វុត្តនយេន គហេតព្ពន្តិ អធិប្បាយោ។

“ឯកេនេវ បយោគេន បីតមត្តេ បារាជយោ”តិ ឥមិនា សប្បិអាទីសុ មហគ្ឃេសុ តត្តកេនេវ បាទបូរណញ្ច ហោតិ, ឯកវារមេវ មុខេន វា សប្បិអាទិនា វា ភាជនគតេន ឯកាពទ្ធភាវេ ឆិន្ទមត្តេបិ អត្តនោ ភាជនេ កុម្ភិំ បណាមេត្វា បក្ខិត្តេន កុម្ភិគតេ ឆិន្នមត្តេបិ បារាជិកោ ហោតីតិ គហេតព្ពំ។

៥៨. “ធុរនិក្ខេបំ កត្វា បុនប្បុនំ បិវន្តស្ស ន បារាជយោ”តិ ឥមិនា ធុរនិក្ខេបមកត្វា បុនប្បុនំ បិវតោ បារាជយោតិ សាមត្ថិយា វុត្តំ ហោតិ។ ធុរនិក្ខេបំ អកត្វា បុនប្បុនំ មុខេន គហេត្វា វា បុដាទីហិ វា គហេត្វា បាទបូរណមត្តំ បិវន្តស្ស បារាជយោ ហោតីតិ គហេតព្ពំ។

៥៩-៦០. សចេ ខិបតិ ថេយ្យចិត្តោតិ សម្ពន្ធោ។ **យំ កិញ្ចិ ភណ្ឌក**ន្តិ តេលបិវនារហំ ទុកូលសាដកចម្មខណ្ឌាទិកំ ភណ្ឌំ។ **តេលកុម្ភិយំ** បរស្សាតិ លព្ភតិ។ **តំ** និក្ខិត្តភណ្ឌំ។ **ធុវ**ន្តិ ឯកំសេន។ តាវទេ វិនស្សតីតិ សម្ពន្ធោ។ **តាវទេ**តិ តស្មិំ ខណេយេវ។ កតរស្មិំ ខណេតិ អាហ **“ហត្ថតោ មុត្តមត្តេ”**តិ, តេលស្ស ឋិតកាលំ អនាគម្ម បុព្ពបយោគត្តា បឋមមេវ ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ **វិនស្សតី**តិ សីលវិនាសំ បាបុណាតិ។ **អាវិញ្ចេត្វា**តិ បណាមេត្វា។ **គាឡេតី**តិ បគ្ឃរាបេតិ។ “សាឡេតី”តិបិ បឋន្តិ, សោយេវ អត្ថោ។ សាឡ សវនេតិ ធាតុ។ **តថា**តិ “ថេយ្យចិត្តោ វិនស្សតី”តិ អាកឌ្ឍតិ, ថេយ្យចិត្តេន ឯវំ ករោន្តស្ស បារាជិកោ ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

៦១. **ត**ន្តិ តេលស្ស ឱកិរណភាវំ ញត្វា បឋមមេវ តុច្ឆភាជនេ ថេយ្យចិត្តេន និក្ខិត្តំ បាទគ្ឃនកតេលបិវនកំ តំ វត្ថាទិភណ្ឌំ។ **“ឧទ្ធរន្តោវា”**តិ សាវធារណវចនេន “បីតមត្តេ បារាជយោ”តិ ទស្សិតំ មហាអដ្ឋកថាមតំ បដិក្ខិត្តំ ហោតិ។ **ធំសិតោ**តិ “សាសនកប្បរុក្ខា បាតិតោ, បារាជិកាបន្នោតិ អធិប្បាយោ។ “ថេយ្យចិត្តោ”តិ អាកឌ្ឍនត្ថំ “តថា”តិ អានេត្វា សម្ពន្ធនីយំ។ ឥមិនា សុទ្ធចិត្តេន គោបនត្ថាយ តុច្ឆភាជនេ វត្ថាទី និក្ខិបិត្វា អញ្ញេន តំ អនោលោកេត្វា តេលេ អាសិត្តេ បច្ឆា សុទ្ធចិត្តោនេវ ឧទ្ធរតោ ន ទោសោតិ ទីបិតំ ហោតិ។

៦២. **តត្ថេវា**តិ ឋិតដ្ឋានេយេវ។ **ភិន្ទតោ**តិ ឋានា អចាវេត្វា តិណជ្ឈាបកស្ស វិយ ភិក្ខុនោ ឋានាចាវនាធិប្បាយំ វិនា បាសាណាទិនា កេនចិ បហរិត្វា ភិន្ទតោ។ “មន្តោសធានុភាវេន ភិន្ទតោ”តិ ច វទន្តិ។ **ឆឌ្ឌេន្តស្សា**តិ អឆឌ្ឌេតុកាមស្សាបិ សតោ បរិបុណ្ណតេលឃដាទីសុ ចាបល្លេន វាលុកំ វា ឧទកំ វា ឱកិរិត្វា ឧត្តរាបេន្តស្សាតិ អត្ថោ។ “ឧទកមាតិកំ ឃដាភិមុខំ កត្វា ឱបិលាបេន្តស្សា”តិ វទន្តិ។ ឋានាចាវនាធិប្បាយេ សតិបិ ថេយ្យចិត្តាភាវេន បារាជិកា ន វិជ្ជតិ, ភណ្ឌទេយ្យំ បន ហោតីតិ សន្និដ្ឋានំ។ **ឈាបេន្តស្សា**តិ កដ្ឋានិ បក្ខិបិត្វា ឈាបេន្តស្ស។ **អបរិភោគំ ករោន្តស្សា**តិ ឧច្ចារបស្សាវាទិមោកិរិត្វា អបរិភោគំ ករោន្តស្ស។ **ទុក្កដ**ន្តិ ឯតេសុ ភិន្ទនាទីសុ ចតូសុបិ ឋានេសុ **បទភាជនិយំ** ទុក្កដមេវ អាគតត្តា វុត្តំ។

ភូមដ្ឋកថាវណ្ណនា។

៦៣. ឥទានិ ថលដ្ឋេ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ **“ឋបិត”**ន្តិអាទិ។ តត្ថ **បត្ថរិត្វា**តិ អត្ថរិត្វា។ ឯត្ថ **ច-**សទ្ទោ អវុត្តសម្បិណ្ឌនត្ថោ, តេន ថលេ រាសិកតធញ្ញាទីសុ វិនិច្ឆយោ និមិកុម្ភិយា វុត្តវិនិច្ឆយានុសារេន វិញ្ញាតុំ សក្កាតិ តំ សរូបតោ អវុត្តំ សមុច្ចិនោតិ។ **អត្ថរណាទិក**ន្តិ បច្ចត្ថរណាទិកំ។ **វេឋេត្វា ឧទ្ធរន្តស្សា**តិ កិលញ្ជសំហរណនិយាមេន វេឋេត្វា សំហរិត្វា ឧទ្ធរន្តស្ស។ **មុត្តេ ឋានា**តិ កមេន សំហរិត្វា ឋិតដ្ឋានតោ កេសគ្គមត្តម្បិ មុត្តេ សតិ។ **បារាជយោ**តិ សាសនតោ បរិហីនោ។

៦៤. ឯវំ អត្ថវិត្វា បបិតវត្ថាទីនំ សំហរិត្វា គហណេ វិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា តិរិយតោ អាកឌ្ឍនេ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ “**ឱរិមន្តេនា**”តិអាទិ។ **បិ, វា**តិ បការន្តរមេវ សមុច្ចិនោតិ។ **ឧជុកំ កឌ្ឍតោបិ វា**តិ អត្ថវិត្វា បបិតវត្ថាទិកំ ចតូសុ ទិសាសុ ឯកំ ទិសំ ឧជុកមាកឌ្ឍតោ ច បារាជិកំ ហោតិ។ កទាតិ ចេ? ឯត្ថាបិ ឱរិមន្តេន ផុដ្ឋមោកាសំ បារិមន្តតោ អតិក្កន្តេ បារាជិកន្តិ យោជនា។ **ឱរិមន្តេន ផុដ្ឋមោកាស**ន្តិ គហេត្វា អាកឌ្ឍន្តស្ស អត្តនោ បិតទិសាគតបរិយន្តេន ផុសិត្វា បិតដ្ឋានំ។ **បារិមន្តតោ**តិ បារិមន្តេន, ករណត្ថេ តោ-បច្ចយោ។

ថលំ នាម បដិច្ឆន្នាបដិច្ឆន្នភូមិបាសាទបព្ពតតលាទីនិ, តត្រដ្ឋំ ធញ្ញាទិភណ្ឌំ **ថលដ្ឋំ** នាម ហោតិ។ តត្ថ សព្ពត្ថ វិនិច្ឆយោ វុត្តនយេន វេទិតព្ពោ។

ថលដ្ឋកថាវណ្ណនា។

៦៥-៦. **បរិច្ឆេទា**តិ ឋានបរិច្ឆេទា។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

៦៧-៨. **ខេគត**ន្តិ អាកាសគតំ។ **អស្សា**តិ មោរស្ស។ **តន្តិ** មោរំ។

៦៩. **ឋានា**តិ យថាបរិច្ឆិន្នា ឆព្ពិធា ឋានា។ **តស្សា**តិ មោរស្ស ផន្ទាបនេតិ យោជនា។ **តស្សា**តិ វា ភិក្ខុស្ស ថុល្លច្ចយមុទីរិតំ។

៧០. អគ្គហេត្វា ហត្ថេន លេឌ្ឌុខិបនាទិបយោគេន មោរំ តាសេត្វា បិតដ្ឋានតោ អបនេតិ។ **អត្តនោ ឋានា**តិ មោរស្ស អត្តនោ ឆប្បការដ្ឋានា។ **សយំ ឋានា**តិ ភិក្ខុ សកដ្ឋានា, សមណភាវតោតិ វុត្តំ ហោតិ។

៧១-២. តទានិ “ឋានា ចាវេតិ ចេ មោរ”ន្តិ ទស្សិតំ ឋានាចាវនំ វិភាវេតុមាហ “**ផុដ្ឋោកាស**”ន្តិអាទិ។

៧៣. **ករេ និលីយតី**តិ បសារិតហត្ថតលេ និសីទតិ។

៧៥. **ឧឌ្ឌេត្វា**តិ អាកាសំ ឧប្បតិត្វា។

៧៦. **អង្គេ និលីន**ន្តិ អំសកូដាទិសរីរាវយវេ និលីនំ។ **បាទេ**តិ អត្តនោ បឋមុទ្ធារបាទេ។ **ទុតិយេ** បាទេ។

៧៧. **បាទាន**ន្តិ ទ្វិន្នំ បាទានំ។ **កលាបស្សា**តិ ភូមិយំ ផុសិយមានស្ស កលាបគ្គស្ស។

៧៨. **តតោ បថវិតោ**តិ តីហិ អវយវេហិ បតិដ្ឋិតបថវិប្បទេសតោ, ន បឋមតោ តត្ថ ទុក្កដត្តា, ន ទុតិយតោ តត្ថ ថុល្លច្ចយត្តា, តតិយា បន ឋានា កេសគ្គមត្តម្បិ ចាវយតោ បារាជិកន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

ឯត្ថាវតា –

> “បញ្ជរេ បិតំ មោរំ សហ បញ្ជរេន ឧទ្ធរតិ, បារាជិកំ។ យទិ បន បាទំ នគ្ឃតិ, សព្ពត្ថ អគ្ឃវសេន កាតព្ពំ។ អន្តោវត្ថុម្ហិ ចរន្តំ មោរំ ថេយ្យចិត្តោ បទសា ពហិវត្ថុំ នីហរន្តោ ទ្វារបរិច្ឆេទំ អតិក្កាមេតិ, បារាជិកំ។ វជេ បិតពលិពទ្ទស្ស ហិ វជោ វិយ អន្តោវត្ថុ តស្ស ឋានំ។ ហត្ថេន បន គហេត្វា អន្តោវត្ថុស្មិម្បិ អាកាសគតំ ករោន្តស្ស បារាជិកមេវ។ អន្តោគាមេ ចរន្តម្បិ គាមបរិច្ឆេទំ អតិក្កាមេន្តស្ស បារាជិកំ។ សយមេវ និក្ខមិត្វា គាមូបចារេ វា វត្ថូបចារេ វា ចរន្តំ បន ថេយ្យចិត្តោ កដ្ឋេន វា កថលាយ វា ឧត្រាសេត្វា អដវីភិមុខំ ករោតិ, មោរោ ឧឌ្ឌេត្វា អន្តោគាមេ វា អន្តោវត្ថុម្ហិ វា ឆទនបិដ្ឋេ វា និលីយតិ, រក្ខតិ។ សចេ បន អដវីភិមុខោ ឧឌ្ឌេតិ វា គច្ឆតិ វា, ‘អដវឹ បវេសេត្វា គហេស្សាមី’តិ បរិកប្បេ អសតិ បថវិតោ កេសគ្គមត្តម្បិ ឧប្បតិតមត្តេ វា ទុតិយបទវារេ វា បារាជិកំ។ កស្មា? យស្មា គាមតោ និក្ខមន្តស្ស បិតដ្ឋានមេវ ឋានំ ហោតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.៩៦) –

អដ្ឋកថាគតោ វិនិច្ឆយោ ឧបលក្ខិតោតិ វេទិតព្ពំ។ កបិញ្ជរាទិបរសន្តកសកុណេសុ ច ឯសេវ វិនិច្ឆយោ ទដ្ឋព្ពោ។

៧៩. **បត្តេ**តិ ទ្វារេ ភិក្ខាយ បិតំ ភិក្ខុនោ ហត្ថគតេ បត្តេ។ **តស្ស** ថេយ្យចិត្តស្ស។

៨០. **អនុទ្វរិត្វាវា**តិ បត្តេ បតិតំ សុវណ្ណាទី ហត្ថេន អនុក្ខិបិត្វាវ បឋមបទវារេ ថុល្លច្ចយំ គម្ហមានត្តា ន វុត្តំ។

៨១. **ហត្ថេ**តិ ហត្ថគលេ។ **វត្ថេ**តិ ចីវរេ។ **មត្ថកេ**តិ សិរសិ។ គាថាឆន្ទវសេន វា-សទ្ទេ អាការស្ស រស្សត្តំ។ **បតិដ្ឋិត**ន្តិ បតិតំ។ **តន្តិ** ឆិដ្ឋមានំ តំ សុវណ្ណខណ្ឌាទិ។ យទិ អាកាសេ គច្ឆន្តំ, បតន្តំ វា ហត្ថេន គណ្ហាតិ។ គហិត ហត្ថេ បិតដ្ឋានមេវ ឋានំ, តតោ កេសគ្គមត្តម្បិ អបនេន្តស្ស បារាជិកំ។ តថា គហេត្វា ថេយ្យចិត្តេន គច្ឆតោ ទុតិយបាទុទ្ធារេ។ វត្ថាទីសុ បតិតេបិ ឯសេវ នយោ។

អាកាសដ្ឋកថាវណ្ណនា។

៨២. **មញ្ចបីឋាទីសូ**តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន មញ្ចបីឋសទិសេ វេហាសភូតេ អដ្ដវិតានាទយោ សង្គណ្ហាតិ។ **អាមាសម្បី**តិ ហត្ថេន វា កាយេន វា អាមសិតព្ពំ វត្ថាទិញ្ច។ **អនាមាសម្បី**តិ តថា អបរាមសិតព្ពំ សុវណ្ណាទី។ **អាមសន្តស្សា**តិ ហត្ថាទីហិ បរាមសន្តស្ស។ "**ទុក្កដ**"ន្តិ ឥមិនា ផន្ទាបនេ ថុល្លច្ចយញ្ច ឋានាចាវនេ បារាជិកញ្ច ហេដ្ឋា ចលង្គេ វុត្តនយេន វិញ្ញាតុំ សក្កាតិ អតិទិសតិ។ ឋានបរិច្ឆេទោ បន មញ្ចាទីហិ ឯវ ឧក្ខិបន្តស្ស ចតុន្នំ បាទានំ វសេន, តត្រដ្ឋមេវ គណ្ហន្តស្ស មញ្ចស្ស ចតូសុ បាទសីសេសុ ផុសិត្វា មជ្ឈេ អផុសិត្វា បិតស្ស ខលិមក្ខិតថទ្ធសាដកស្ស ចតុន្នំ បាទសីសានំ វសេន, អដនីសុ ផុសិត្វា បិតស្ស អដនីនំ វសេន វា វេទិតព្ពោ។

៨៣. **វំសេ**តិ ចីវរវំសេ, ឥមិនា ចីវរនិក្ខេបនត្ថាយ ឋបិតរុក្ខទណ្ឌសលាការជ្ជុអាទយោ ឧបលក្ខិតា។ **ឱរតោ**តិ អត្តនោ បិតទិសាភិមុខតោ។ **ភោគ**ន្តិ សំហរិត្វា ចីវរំ តស្ស នាមេត្វា ឋបិតមជ្ឈដ្ឋានំ។ **អន្ត**ន្តិ នាមេត្វា ឯកតោ កតំ, ឧភយានំ វា អន្តំ។ **បារតោ កត្វា**តិ វំសតោ បរភាគេ កត្វា។

៨៤. **ចីវរេន ផុដ្ឋោកាសោ**តិ ចីវរេន ផុដ្ឋដ្ឋានំ។ **តស្សា**តិ តថា ឋបិតស្ស ចីវរស្ស។ **សោ សកលោ** ចីវរវំសោ ឋានំ ន តុ ហោតីតិ មតោតិ សម្ពន្ធោ។

៨៥-៦. ឱរិមន្តេន ផុដ្ឋំ វា តំ ឱកាសន្តិ សម្ពន្ធោ។ ចីវរភោគំ គហេត្វា ថេយ្យចិត្តេន អត្តនោ អភិមុខំ អាកឌ្ឍតោ អត្តនោ បិតទិសាយ ចីវរវំសេ ចីវរេន ផុសិត្វា បិតដ្ឋានបរិយន្តំ ឥតរេន អតិក្កាមយតោ ចុតីតិ សម្ពន្ធោ។ **ឥតរេន** បារិមន្តេន ភិត្តិទិសាយ ចីវរស្ស ផុដ្ឋោកាសបរិយន្តំ ឥតរេន ផុដ្ឋំ តំ ឱកាសំ ឱរិមន្តេន អតិក្កាមយតោ វា ចុតីតិ យោជនា។ **ឥតរេនា**តិ បារិមន្តេន ភិត្តិបស្សេ ចីវរវំសេ ផុសិត្វា បិតចីវរបរិយន្តេន។ **ផុដ្ឋំ** ចីវរវំសោកាសំ។ **ឱរិមន្តេនា**តិ អត្តនោ បិតទិសាយ ចីវរវំសេ ផុសិត្វា ឋបិតចីវរប្បទេសេន។ **អតិក្កាមយតោ**តិ កេសគ្គមត្តម្បិ អតិក្កាមេន្តស្ស។

ឯវំ ទីឃន្តាកឌ្ឍនេ សម្ភវន្តំ វិកប្បំ ទស្សេត្វា ឥទានិ តិរិយន្តេន អតិក្កមនវិធឹ ទស្សេតុមាហ "**ទក្ខិណន្តេនា**"តិអាទិ។ **បុនា**តិ អថ វា។ ទក្ខិណន្តេន ផុដ្ឋដ្ឋានំ វាមន្តេន អតិក្កាមយតោ ចុតីតិ យោជនា។ ចីវរំ ហរិតុំ ចីវរាភិមុខំ បិតស្ស អត្តនោ ទក្ខិណបស្សេ ចីវរកោដិយា ផុដ្ឋំ ចីវរដ្ឋិតប្បទេសំ វាមបស្សេ ចីវរន្តេន អតិក្កាមយតោ បារាជិកមេវាតិ អត្ថោ។ វាមន្តេន ផុដ្ឋដ្ឋានំ ឥតរេន អតិក្កាមយតោ វា ចុតីតិ យោជនា។ **វាមន្តេន ផុដ្ឋដ្ឋាន**ន្តិ ចីវរាភិមុខំ បិតស្ស វាមបស្សេ ចីវរន្តេន ផុដ្ឋំ ចីវរដ្ឋិតប្បទេសំ។ **ឥតរេន** ទក្ខិណបស្សេ ចីវរន្តេន អតិក្កាមយតោ វា **ចុតិ** បារាជិកា ហោតីតិ អត្ថោ។

៨៧. **វំសតោ**តិ ចីវរេន ផុសិត្វា បិតចីវរវំសប្បទេសតោ។ "កេសគ្គមត្ត"ន្តិ កត្ថចិ បោត្ថកេ លិខន្តិ, តំ ន គហេតព្ពំ។ "**ឧក្ខិត្តេ**"តិ ភុម្មេកវចនន្តេន សមានាធិករណត្តា បច្ចត្តេកវចនន្តតា ន យុជ្ជតីតិ។ "កេសគ្គមត្តេ ឧក្ខិត្តេ"តិ កត្ថចិ បាឋោ ទិស្សតិ, សោ ច បមាណំ។

៨៨. វិមោចេន្តោ ថុល្លច្ចយំ ផុសេតិ យោជនា។ ចីវរវំសេ ផុសាបេត្វា, អផុសាបេត្វា វា រជ្ជុយា ពន្ធិត្វា ឋបិត ចីវរំ គណ្ហិតុកាមោ ថេយ្យចិត្តេន ពន្ធនំ មោចេន្តោ ថុល្លច្ចយំ អាបជ្ជតីតិ អត្ថោ។ **មុត្តេ**តិ មុត្តមត្តេ។ បារាជិកោ ហោតិ ឋានា ចុតភាវតោតិ អធិប្បាយោ។

៨៩. **វេឋេត្វា**តិ ឯត្ថ "វំសមេវា"តិ សាមត្ថិយតោ លព្ភតិ។ ចីវរវំសំ បលិវេឋេត្វា តត្ថេវ ឋបិតចីវរំ និព្ពេឋេន្តស្ស ភិក្ខុនោបិ អយំ នយោតិ សម្ពន្ធោ។ **និព្ពេឋេន្តស្សា**តិ វិនិវេឋេន្តស្ស។ **អយំ នយោ**តិ "និព្ពេឋេន្តស្ស ថុល្លច្ចយំ, និព្ពេឋិតេ បារាជិក"ន្តិ យថាវុត្តនយមតិទិសតិ ។ វលយំ ឆិន្ទតោ វាបិ អយំ នយោតិ សម្ពន្ធោ។ "ភិក្ខុនោ, វំសេ, ឋបិតំ, ចីវរ"ន្តិ ច អានេត្វា យោជេតព្ពំ។ ចីវរវំសេ បវេសេត្វា ឋបិតំ ចីវរវលយំ យថា ឆិន្នមត្តេ

ឋានា ចវតិ, តថា ឆិន្ទន្តស្ស ភិក្ខុនោ ឆេទនេ ថុល្លច្ចយំ, ឆិន្នេ បារាជិកន្តិ អត្ថោ។ **មោចេន្តស្សាប្យយំ នយោ**តិ ឯត្ថាបិ “វលយ”ន្តិ តមិនា សទ្ធឹ “ភិក្ខុនោ”តិអាទិបទានិ យោជេតព្ពានិ។ ចីវរវំសេ ឋបិតំ ចីវរំ វលយំ មោចេន្តស្សាបិ ថុល្លច្ចយបារាជិកានិ បុព្ពេ វុត្តនយានេវ។

ឥហ បុរិមេន **អបិ**-សទ្ទេន យថាវុត្តបការទ្វយេ សម្បិណ្ឌិតេ ឥតរេន **អបិ**-សទ្ទេន អវុត្តសម្បិណ្ឌនមន្តរេន អត្ថវិសេសាភាវតោ អវុត្តមត្ថំ សម្បិណ្ឌេតិ, តេន “អាកាសគតំ វា ករោតិ, នីហរតិ វា”តិ បការទ្វយំ សង្គណ្ហាតិ។ តេន វុត្តមូលេ បវេសេត្វា ឋបិតនិផិសង្ខលិកវលយមិវ ចីវរវំសេ សព្ពដ្ឋានេហិបិ អផុសាបេត្វា ចីវរវលយំ អាកាសគតំ ករោន្តស្សាបិ ចីវរវំសគោដិយា ពហិ នីហរន្តស្សាបិ ថុល្លច្ចយបារាជិកានិ វុត្តនយេនេវ ញាតព្ពានីតិ ឯតេយេវ សង្គណ្ហាតិ។ “វលយំ ឆិន្ទតោ វាបិ, មោចេន្តស្ស វាបិ, វលយំ អាកាសគតំ វា ករោតិ, នីហរតិ វា”តិ ឥមេសុ ចតូសុ វិកប្បេសុ ឯកម្បិ តថា អកត្វា ចីវរវលយំ ចីវរវំសេ យំសេត្វា ឥតោ ចិតោ ច សញ្ចារេន្តស្ស ចីវរវលយស្ស សព្ពោបិ ចីវរវំសោ ឋានន្តិ “ឋានាចាវនំ នត្ថី”តិ វុត្តព្យតិរេកវសេន ទស្សិតព្ពន្តិ គហេតព្ពំ។

៩០. **ឋបិតស្ស ហី**តិ ឯត្ថ បសិទ្ធិសូចកំ **ហិ**-សទ្ទំ អានេត្វា “ចីវរេ វិយ ហី”តិ យោជេត្វា វិសេសត្ថជោតកំ **តុ**-សទ្ទំ អានេត្វា “ឋបិតស្ស តុ”តិ យោជេតព្ពំ។ អថ វា និបាតានមនេកត្ថត្តា យថាឋានេ ឋិតានមេវ វិសេសត្ថេ **ហិ**-សទ្ទោ, បសិទ្ធិយំ **តុ**-សទ្ទោ ច យោជេតព្ពោ។ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោតិ យោជនា។ ទីឃតោ វា តិរិយតោ វា បសារេត្វា ចីវរវំសេ និក្ខិត្តស្ស ចីវរស្ស វិនិច្ឆយោ បន សំហរិត្វា ចីវរវំសេ ឋបិតចីវរវិនិច្ឆយោ វិយ វុត្តោ, “ឱរិមន្តេន...បេ.... បារាជិកំ ភវេ”តិ គាថាត្តយេ វុត្តនយេន វេទិតព្ពោតិ អត្ថោ។

៩១. **សិក្កាយា**តិ ឱលម្ពិកាធារេ។ យំ ភណ្ឌកន្តិ សម្ពន្ធោ។ **បក្ខិបិត្វា**តិ និវេសេត្វា។ **លគ្គិតំ ហោតី**តិ ឱលម្ពិតំ ហោតិ។ “**សិក្កាតោ តំ ហរន្តោ វា ចុតោ**”តិ ឯតស្មឹ វិកប្បេ សិក្កាយ ផុដ្ឋដ្ឋានវសេន ឋានាចាវនំ វេទិតព្ពំ។ ទុតិយវិកប្បេ សិក្កាយ, ពន្ធនដ្ឋានស្ស ច ភិត្តិបស្សេ ផុដ្ឋដ្ឋានំ យទិ សិយា, តស្ស ច វសេន ឋានាចាវនំ វេទិតព្ពំ។

៩២-៣. **កុន្តាទី**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន ភិន្ទិវាលាទិ ទីឃវត្ថុ គហេតព្ពំ។ តង្គិកាខាណុកា វិយ ភិត្តិយំ បដិបាដិយា និវេសិតានិ មិគសិង្គានិ វា សូលានិ វា **នាគទន្តា** នាម។ **អគ្គេ វា**តិ កុន្តផលកោដិយំ វា។ **ពុន្ទេ វា**តិ កុន្តទន្តមូលេ វា។ **បរិកឌ្ឍតោ**តិ ឧជុកំ អាកឌ្ឍតោ។

ផុដ្ឋោកាសន្តិ តស្មឹ តស្មឹ នាគទន្តេ ផុដ្ឋដ្ឋានំ អតិក្កាមយតោ កេសគ្គមត្តេន បរាជយោ សិយាតិ សម្ពន្ធោ, ឋបិតដ្ឋបិតដ្ឋានំ វិហាយ កេសគ្គមត្តម្បិ អតិក្កាមយតោ បារាជិកន្តិ អត្ថោ។ កេសគ្គេន អន្តរេន ហេតុនា បរាជយោតិ គហេតព្ពំ, កេសគ្គមត្តម្បិ អបនយនហេតុ បារាជិកំ ហោតីតិ អត្ថោ។

៩៤-៥. ឯវំ ទីឃតោ អាកឌ្ឍនេ, ឧក្ខិបនេ ច វិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា តិរិយំ អាកឌ្ឍនេ, បរតោ នយនេ ច វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ “**បាការាភិមុខោ**”តិអាទិ។ **អាកឌ្ឍតី**តិ អត្តនោ ឋិតដ្ឋានាភិមុខំ អាវិញ្ឆតិ។ **ឱរិមន្តផុដ្ឋោកាស**ន្តិ ឱរិមន្តេន ផុដ្ឋោកាសំ, អត្តនោ ទិសាយ កុន្តទណ្ឌេន ផុដ្ឋោកាសន្តិ អត្ថោ។ ឯត្ថ អច្ចយនកិរិយាសម្ពន្ធេ សាមិវចនប្បសង្គេ ឧបយោគវចនំ។ “សកម្មកធាតុប្បយោគេ ឧបយោគវចនស្ស មាគធិកវោហារេ ទស្សនតោ កម្មត្ថេយេវ ឧបយោគវចន”ន្តិ ឯកេ វទន្តិ, ឯតំ កច្ចាយនលក្ខណេន សមានំ។ **ឥតរន្តច្ចយេ**តិ ឥតរន្តេន កតោ អច្ចយោតិ ឥតរន្តច្ចយោ, មជ្ឈេបទលោបសមាសោ, បារិមន្តេន កត្តព្ពាតិក្កមេ កតេតិ អត្ថោ។ កេសគ្គេន ចុតោតិ យោជនា។ យថាវុត្តោយេវ អត្ថោ។

បរតោ បេល្លន្តស្សាតិ បរតោ កត្វា បេល្លន្តស្ស, ភិត្តិបស្សាភិមុខំ កត្វា និប្បីឡេន្តស្សាតិ អត្ថោ។ **តថេវា**តិ “កេសគ្គេន ចុតោ”តិ អាកឌ្ឍតិ។ **ឋបិតេបិ ច** កុន្តាទិម្ហិ អយំ នយោតិ យោជនា។ “កេសគ្គេនា”តិអាទិនា អយមេវ វិនិច្ឆយនយោ វត្តព្ពោតិ អត្ថោ។

៩៦. តាលស្ស ផលំ ចាលេន្តស្ស **អស្ស** ភិក្ខុនោ **យេន** ផលេន **វត្ថុ** បញ្ចមាសកំ បូរតិ, **តស្មឹ** ផលេ ពន្ធនា មុត្តេ បារាជិកំ ភវេតិ យោជនា។

៩៧. **តាលស្ស បិណ្ឌឹ ឆិន្ទតី**តិ តាលផលកណ្ណិកំ ឆិន្ទតិ។ យាយ វត្ថុ បូរតិ, តស្សា ឆិន្នមត្តាយ “អស្ស បារាជិកំ សិយា”តិ ហេដ្ឋា វុត្តនយោ ឥធាបិ យោជេតព្ពោ។ តាលបិណ្ឌិ សចេ អាកាសគតា ហោតិ, បិណ្ឌិមូលមេវ ឋានំ។ បណ្ណទណ្ឌេ វា បណ្ណេ វា អបស្សាយ ឋិតា ចេ, ឋិតដ្ឋានេហិ សហ បិណ្ឌិមូលំ គហេត្វា ឋានភេទំ ញត្វា ឋានាចាវនេន បារាជិកម្បិ ទដ្ឋព្ពំ។ **ឯសេវ នយោ**តិ “យេន វត្ថុ បូរតិ, តស្មឹ ពន្ធនា មុត្តេ អស្ស បារាជិកំ សិយា”តិ យថាវុត្តោ ឯវ នយោ។ ឯតេសុ សព្ពេសុ ឋានេសុ បារាជិកវីតិក្កមតោ បុព្ពភាគានន្តរប្បយោគេ

ចុល្លច្ចយញ្ច សហបយោគេ បាចិត្តិយដ្ឋានេ ទុក្កដញ្ច តតោបិ បុព្ពបយោគេ បាចិត្តិយដ្ឋានេ បាចិត្តិយញ្ច ទុក្កដញ្ច គមនទុតិយបរិយេសនាទិអវសេសបយោគេសុ អទិន្នាទានបុព្ពកត្តា ទុក្កដញ្ច អសម្មុយ្ហន្តេហិ វេទិតព្ពំ។

វេហាសកុដិកថាវណ្ណនា។

៩៨. ឧទកេ និធិដ្ឋានំ គច្ឆតោតិ សម្ពន្ធោ។ អគម្ភីរោទកេ និធិដ្ឋានំ បទវារេន គច្ឆតោ បទេ បទេ បុព្ពបយោគេ **ទុក្កដំ** ហោតីតិ យោជនា។ **គម្ភីរេ បន តថា**តិ “បទវារេន គច្ឆតោ ទុក្កដ”ន្តិ យថាវុត្តមតិទិសតិ។ **គច្ឆតោ**តិ តរតោ, ហត្ថំ អចាលេត្វា តរន្តស្ស បទវារគណនាយ, ហត្ថេន ច វាយមន្តស្ស “បទវារេនា”តិ ឥទំ ឧបលក្ខណន្តិ កត្វា ហត្ថវារគណនាយ បទវារគណនាយ ទុក្កដានិ វេទិតព្ពានិ។ តេន វុត្តំ **អដ្ឋកថាយំ** “គម្ភីរេ ហត្ថេហិ វា បាទេហិ វា បយោគំ ករោន្តស្ស ហត្ថវារេហិ វា បទវារេហិ វា បយោគេ បយោគេ ទុក្កដ”ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.៩៨)។

ឧម្មុជ្ជនាទិសូតិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន និមុជ្ជនំ សង្គណ្ហាតិ។ ឯត្ថាបិ “តថា”តិ អនុវត្តមានត្តា បយោគេ បយោគេ ទុក្កដន្តិ អយមត្ថោ វេទិតព្ពោ។ និហិតកុម្ភិយា គហណត្ថំ និមុជ្ជនុម្មុជ្ជនេសុបិ ហត្ថវារេន, បទវារេន, ហត្ថបទវារេហិ ច ទុក្កដមេវាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តេនាហ **អដ្ឋកថាយំ** “ឯសេវ នយោ កុម្ភិគហណត្ថំ និមុជ្ជនុម្មុជ្ជនេសូ”តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.៩៨)។

ឥមិស្សា គាថាយ “និធិដ្ឋានំ គច្ឆតោ ទុក្កដ”ន្តិ វចនតោ តថា គច្ឆន្តស្ស ឧទកសប្បចណ្ឌមច្ឆទស្សនេន ភាយិត្វា បលាយន្តស្ស គមនស្ស អគទត្ថត្តា អនាបត្តីតិ ព្យតិរេកេន វិញ្ញាយតិ។ ឯត្ថ ទុតិយបរិយេសនាទិសព្ពបយោគេសុ បាចិត្តិយដ្ឋានេ បាចិត្តិយញ្ច បាចិត្តិយេន សហ ទុក្កដញ្ច អវសេសបយោគេសុ សុទ្ធទុក្កដញ្ច សហបយោគេ ភាជនាមសនេ អនាមាសទុក្កដញ្ច ផន្ទាបនេ ថុល្លច្ចយញ្ច ឋានាចាវនេ បារាជិកញ្ច និធិកុម្ភិយា វុត្តនយេន វិញ្ញាតុំ សក្កាតិ ន វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឥត្ថ ឋានភេទោ បញ្ចធា ហោតិ, ឥធ បីឡេត្វា ឱសារេតុំ សក្កុណេយ្យត្តា អធោទិសាយ សហ ឆព្ពិធំ ហោតីតិ អយមេតេសំ វិសេសោ។

៩៩. **តត្ថ ជាតកបុប្ផេសូ**តិ តស្មិំ ជលេ រុឡ្ហេសុ ឧប្បលាទិកុសុមេសុ, និទ្ធារណេ ភុម្មំ។ **យេន បុប្ផេនា**តិ និទ្ធារិតព្ពំ។ **ឆិន្នតោ**តិ ឯត្ថ វត្តមានកាលវសេន អត្ថំ អគ្គហេត្វា “ឆិន្នវតោ”តិ ភូតវសេន អត្ថោ គហេតព្ពោ។ ឯវំ អគ្គហិតេ អន្តិមស្ស បយោគស្ស យាវ អនុបរមោ, ថុល្លច្ចយាវហត្តា បារាជិកវចនស្ស វត្ថុវិរោធិតាយ ច ឥមស្សេវ បច្ឆិមកុសុមស្ស កន្តនកាលេ បុប្ផនាឡបស្សេ តចមត្តេបិ អច្ឆិន្នេ បារាជិកំ នត្ថីតិ ទស្សេតុំ “ឯកនាឡ...បេ.... បរិក្ខតី”តិ ឯត្ថេវ អនន្តរេ វុច្ចមាននយស្ស វិរុទ្ធត្តា ច ឥមំ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុំ លិខិតស្ស “យស្មិំ បុប្ផេ វត្ថុ បូរតិ, តស្មិំ ឆិន្នមត្តេ បារាជិក”ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.៩៨) **អដ្ឋកថា**វចនស្ស វិរុទ្ធត្តា ច វត្តមានកាលមគហេត្វា ភូតកាលស្សេវ គហេតព្ពត្តា “កទា ទេវទត្ត អាគតោសី”តិ បញ្ហស្ស “ឯសោហមាគច្ឆាមិ, អាគច្ឆន្តំ មា មំ វិជ្ឈា”តិ ឧត្តរេ វិយ វត្តមានសមីបេ វត្តមានេវាតិ ភូតេ វត្តមានព្យបទេសតោ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

១០០. **“ឧប្បលជាតិយា”**តិ ឥមិនា “បទុមជាតិយា”តិ ព្យតិរេកតោ វុត្តត្តា “បទុមជាតិកានំ បន ទណ្ឌេ ឆិន្នេ អព្ភន្តរេ សុត្តំ អច្ឆិន្នម្បិ រក្ខតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.៩៨) **អដ្ឋកថា**នយោ សង្គហិតោតិ ទដ្ឋព្ពំ។ **ឯកនាឡស្ស វា បស្សេ**តិ “នាឡស្ស ឯកបស្សេ”តិ វត្តព្ពេ គាថាពន្ធសុខត្ថំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ **តតោ**តិ នាឡតោ។

១០១. ភារពទ្ធកុសុមេសុ វិនិច្ឆយស្ស វក្ខមានត្តា **ឆិន្ទិត្វា ឋបិតេសូ**តិ អពទ្ធកុសុមវសេន គហេតព្ពំ។ **បុព្ពេ វុត្តនយេនា**តិ តត្រជាតកកុសុមេសុ វុត្តវិនិច្ឆយានុសារេន។ “យេន បុប្ផេន បូរតិ, តស្មិំ ឆិន្នមត្តេ”តិ អវត្វា គហិតមត្តេ បារាជិកន្តិ យោជនា ចេត្ថ វិសេសោ។

១០២. ភារំ កត្វា ពទ្ធានិ **ភារពទ្ធានី**តិ មជ្ឈបទលោបីសមាសោ។ **បុប្ផានី**តិ បាទគ្ឃនកានិ ឧប្បលាទិកុសុមានិ។ **ឆស្វាការេសូ**តិ ឧទកេ ឱសីទាបេតុំ សក្កុណេយ្យត្តា អធោទិសាយ សហ ចតស្សោ ទិសា, ឧទ្ធន្តិ ឥមាសុ ឆសុ ទិសាសុ, និទ្ធារណេ ភុម្មំ។ **កេនចិ អាការេនា**តិ និទ្ធារេតព្ពទស្សនំ។ ឋានាចាវនស្ស សាធកតមត្តា ករណេយេវ ករណវចនំ។ **នស្សតី**តិ បាទគ្ឃនកបុប្ផានំ ឋានាចាវនេន បារាជិកមាបជ្ជិត្វា លោកិយលោកុត្តរានំ អនវសេសគុណានំ បតិដ្ឋានភូតំ បាតិមោក្ខសំវរសីលំ នាសេត្វា សយំ គុណមរណេន មីយតីតិ អត្ថោ។

១០៣. **បុប្ផានំ កលាប**ន្តិ បាទគ្ឃនកឧប្បលាទិកុសុមកលាបំ។ **ឧទកំ ចាលេត្វា**តិ យថា វីចិ ឧដ្ឋាតិ, តថា ចាលេត្វា។ **បុប្ផដ្ឋានា**តិ បុប្ផានំ ឋិតដ្ឋានា។ **ចាវេតី**តិ កលាបំ កេសគ្គមត្តម្បិ អបនេតិ។ “បុប្ផំ ឋានា ចាវេតី”តិ

កត្ថចិ បោត្ថកេសុ បាឋោ ទិស្សតិ។ បុប្ផកលាបស្សេវ គហិតត្តា បុរិមោយេវ គហេតព្ពោ។

១០៤. **“ឯត្ថ គតំ គហេស្សាមី”**តិ សហ បាឋសេសេន យោជនា។ **បរិកប្បេតី**តិ “ឯត្ថ គតំ គហេស្សាមី”តិ ឋានំ បរិច្ឆិន្ទិត្វា តក្កេតិ។ **រក្ខតី**តិ ឋានាចាវនេបិ សតិ សោ បរិកប្បោ បារាជិកាបត្តិតោ តំ ភិក្ខុំ រក្ខតិ។ **គតដ្ឋានា**តិ បុប្ផកលាបេន គតំ សម្បត្តញ្ច តំ ឋានញ្ចាតិ វិគ្គហោ។ **“ឧទ្ធរន្តោ”**តិ ឯតេន “បុប្ផានំ កលាប”ន្តិ អានេត្វា សម្ពន្ធិតព្ពំ។ **“កតដ្ឋានា”**តិបិ បាឋោ, កតា បុប្ផានំ ឋានា ឧទ្ធរន្តោតិ សម្ពន្ធោ។ ឧទកំ ចាលេត្វា វីចិយោ ឧដ្ឋាបេត្វា វីចិប្បហារេន ឧទកបិដ្ឋេន បរិកប្បិតដ្ឋានំ សម្បត្តំ បុប្ផកលាបំ ឋិតដ្ឋានា ឧទ្ធរន្តោ កេសគ្គមត្តម្បិ ឋានា ចាវេន្តោតិ អត្ថោ។ **“ឋានា”**តិ ឥទំ “ភដ្ឋោ”តិ ឥមិនា សម្ពន្ធនីយំ។ **ភដ្ឋោ នាម បវុច្ចតី**តិ អត្តនា សមាទាយ រក្ខិយមានា បាតិមោក្ខសំវរសីលសង្ខាតសព្ពគុណរតនង្កុរាភិនិព្ពត្តដ្ឋានា បតិតោ នាម ហោតីតិ បវុច្ចតិ។

១០៥. **ជលតោ អច្ចុគ្គតស្សា**តិ ឯត្ថ “បុប្ផស្សា”តិ សាមត្ថិយា លព្ភតិ។ ជលបិដ្ឋិតោ អច្ចុគ្គតស្ស បុប្ផស្ស សកលជលំ ឋានំ, កទ្ទមបិដ្ឋិតោ បដ្ឋាយ ឧទកបិដ្ឋិបរិយន្តំ បុប្ផទណ្ឌេន ផរិត្វា ឋិតំ សព្ពមុទកំ ឋានន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឧប្បាដេត្វា**តិ បុប្ផគ្គំ អាកឌ្ឍិត្វា ឧប្បីឡេត្វា។ **តតោ**តិ តស្មា បុប្ផដ្ឋានភូតសកលជលរាសិតោ។ **ឧជុ**ន្តិ ឧជុំ កត្វា។ **ឧទ្ធរតោ**តិ ឧប្បាដេន្តស្ស។

១០៦. **នាឡន្តេ**តិ ឧប្បាដិតបុប្ផនាឡស្ស មូលកោដិយា។ **ជលតោ**តិ ឧទកបិដ្ឋិតោ។ មុត្តមត្តេ កេសគ្គមត្តំ ទូរំ កត្វាតិ បាឋសេសយោជនា កាតព្ពា។ “ជលតោ”តិ បឋមតតិយបាទេសុ ទ្វិក្ខត្តុំ វចនំ អត្ថាវិសេសេបិ បទាវុត្តិអលង្ការេ អឌ្ឍយមកវសេន វុត្តត្តា បុនរុត្តិទោសោ ន ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។ “មុត្តមត្តេ, អមុត្តេ”តិ ច សម្ពន្ធិតព្ពំ, អត្ថានំ វា វិសេសតោ ឧភយត្ថ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ តស្មឹ នាឡន្តេតិ សម្ពន្ធោ។

១០៧. **តស្ស** នាមេត្វា ឧប្បាដិតស្ស។ សហ គច្ឆេន ឧប្បាដិតស្សាបិ អយមេវ វិនិច្ឆយោ។ ឥធ បន សព្ពបុប្ផបណ្ណនាឡានិ មូលតោ បភុតិ បឋមំ ឋិតដ្ឋានតោ អបនាមនវសេន ឋានាចាវនំ វេទិតព្ពំ។ ឯវំ បុប្ផាទីនិ ឧប្បាដេន្តស្ស ភូតគាមវិកោបនាបត្តិយា ឋានេ សហបយោគទុក្កដំ ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។

១០៨-៩. ពឡិសាទិមច្ឆគ្គហណោបករណានំ វចនតោ, ជលេ ឋិតមតមច្ឆានំ វិនិច្ឆយស្ស ច វក្ខមានត្តា **មច្ឆេ**តិ ជីវមានកមច្ឆានំ គហណំ។ ឧបលក្ខណវសេន វា អវុត្តសមុច្ចយត្ថ **វា**-សទ្ទេន វា ខិបកាទីនិ មច្ឆវធោបករណានិ វុត្តានេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ **វត្ថូ**តិ បាទោ។ **តស្មឹ** មច្ឆេ។ ឧទ្ធដោយេវ **ឧទ្ធដមត្តោ**, មច្ឆោ, តស្មឹ។ **ជលា**តិ ឧទកតោ កេសគ្គមត្តម្បិ អបនេត្វា ឧក្ខិត្តមត្តេតិ វុត្តំ ហោតិ។

១១០. បុប្ផានំ វិយ មច្ឆានម្បិ ឋិតដ្ឋានមេវ ឋានន្តិ អគ្គហេត្វា សកលជលំ ឋានំ កត្វា កស្មា វុត្តន្តិ អាហ **“ឋានំ សលិលជានំ ហី”**តិអាទិ។ សលិលេ ជាតា **សលិលជា**, ឥតិ បករណតោ មច្ឆាយេវ វុច្ចន្តិ។ អត្ថប្បករណសទ្ទន្តរសន្និធានាទីហិ សទ្ទា វិសេសត្ថំ វទន្តីតិ។ **ហី**តិ បសិទ្ធិយំ។ **កេវល**ន្តិ អវធារណេ, ជលមេវាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥមិនា ពហិឧទកំ និវត្តិតំ ហោតិ។ សកលំ ជលមេវ ឋានំ យស្មា, តស្មា សលិលដ្ឋំ ជលា វិមោចេន្តោ បារាជិកោ ហោតីតិ ហេតុហេតុមន្តភាវេន យោជនា វេទិតព្ពា។ អាបន្នំ បរាជេតីតិ **បារាជិកា**, អាបត្តិ, សា ឯតស្ស អត្ថីតិ **បារាជិកោ**, បុគ្គលោ។

១១១. **នីរំ** ឧទកំ។ វារិម្ហិ ជលេ ជាតោ **វារិជោ**, ឥតិ បករណតោ មច្ឆោវ គយ្ហតិ។ ឯតេនេវ អាកាសេ ឧប្បតិតមច្ឆោ , គោចរត្ថាយ ច ថលមុគ្គតកុម្មាទយោ ឧបលក្ខិតាតិ វេទិតព្ពំ។ តេសំ គហណេ វិនិច្ឆយោ អាកាសដ្ឋថលដ្ឋកថាយ វុត្តនយេន វេទិតព្ពោ។ **ភណ្ឌគ្ឃេន វិនិទ្ទិសេ**តិ ទុក្កដាទិវត្ថុនោ ភណ្ឌស្ស អគ្ឃវសេន ទុក្កដថុល្លច្ចយបារាជិកាបត្តិយោ វទេយ្យាតិ អត្ថោ។

១១២. **តឡាកេ**តិ សរស្មឹ, ឥមិនា ច វាបិបោក្ខរណិសោព្ភាទិជលាសយា សង្គយ្ហន្តិ។ **នទិយា**តិ និន្នគាយ, ឥមិនា ច កន្ទរាទយោ សង្គយ្ហន្តិ។ **និន្នេ**តិ អាវាដេ។ **មច្ឆវិសំ នាមា**តិ ឯត្ថ **នាម**-សទ្ទោ សញ្ញាយំ។ មច្ឆវិសនាមកំ មទនផលាទិកំ ទដ្ឋព្ពំ។ **គតេ**តិ វិសបក្ខិបកេ មច្ឆឃាតកេ គតេ។

១១៤. **សាមិកេសូ**តិ វិសំ យោជេត្វា គតេសុ មច្ឆសាមិកេសុ។ **អាហរន្តេសូ**តិ អាហរាបេន្តេសុ។ **ភណ្ឌទេយ្យ**ន្តិ ភណ្ឌញ្ច តំ ទេយ្យញ្ចាតិ វិគ្គហោ, អត្តនា គហិតវត្ថុំ វា តទគ្ឃនកំ វា ភណ្ឌំ ទាតព្ពន្តិ អត្ថោ។

១១៥. **មច្ឆេ**តិ មតមច្ឆេ។ **សេសេ**តិ នមតមច្ឆេ។

១១៦. **អមតេសុ** គហិតេសូតិ បករណតោ លព្ភតិ, និមិត្តត្ថេ ចេតំ ភុម្មំ។ **អនាបត្តិ វទន្តី**តិ អទិន្នាទានាបត្តិយា អនាបត្តិ វទន្តិ, មារណប្បត្តិយា បាចិត្តិយំ ហោតេវ។ អយញ្ច វិនិច្ឆយោ អរក្ខិតអគោបិតេសុ អស្សាមិកតឡាកាទីសុ វេទិតព្ពោ។

ឧទកដ្ឋកថាវណ្ណនា។

១១៧. **នាវ**ន្តិ ឯត្ថ “នាវា នាម យាយ តរតី”តិ (បារា. ៩៩) វចនតោ ជលតារណារហំ អន្តមសោ ឯកម្បិ វហន្តំ រជនទោណិវេណុកលាបាទិកំ វេទិតព្ពំ។ **នាវដ្ឋំ** នាម **ភណ្ឌំ** យំ កិញ្ចិ ឥន្ទ្រិយពទ្ធំ វា អនិន្ទ្រិយពទ្ធំ វា។ **“ថេនេត្វា គណ្ហិស្សាមី”**តិ ឥមិនា “ថេយ្យចិត្តស្សា”តិ ឥមមត្ថំ វិញ្ញាបេតិ។ **បាទុទ្ធារេ**តិ ទុតិយបរិយេសនាទិអត្ថំ គច្ឆន្តស្ស បទេ បទេ។ **ទោសា**តិ ទុក្កដាបត្តិយោ។ **វុត្តា**តិ “នាវដ្ឋំ ភណ្ឌំ អវហរិស្សាមី’តិ ថេយ្យចិត្តោ ទុតិយំ វា បរិយេសតិ គច្ឆតិ វា, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បារា. ៩៩) **បទភាជនិយំ** ភគវតា វុត្តា, ឥមិនា បុព្ពបយោគសហបយោគទុក្កដានិ, ផន្ទាបនេ ថុល្លច្ចយំ, ឋានាចាវនេ បារាជិកញ្ច ឧបលក្ខណវសេន ទស្សិតន្តិ វេទិតព្ពំ។

១១៨. **ចណ្ឌសោតេ**តិ វេគេន គច្ឆន្តេ ឧទកប្បវាហេ, “ចណ្ឌសោតេ”តិ ឥមិនា ពន្ធនំ វិនា សភាវេន អដ្ឋិតភាវស្ស សូចនតោ **“ពន្ធនមេវ ឋាន”**ន្តិ វុត្តដ្ឋានបរិច្ឆេទស្ស ការណំ ទស្សិតន្តិ វេទិតព្ពំ។ យស្មា ចណ្ឌសោតេ ពទ្ធា, តស្មា ពន្ធនមេកមេវ ឋានំ មតន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **តស្មិ**ន្តិ ពន្ធនេ។ **ធីរា** វិនយធរា។

១១៩-១២០. **“និច្ចលេ ឧទកេ នាវ-មពន្ធនមវដ្ឋិត”**ន្តិ ឥមិនា ឆធា ឋានបរិច្ឆេទស្ស លព្ភមានត្តេ ការណំ ទស្សេតិ។ នាវំ កឌ្ឍតោ តស្ស បារាជិកន្តិ សម្ពន្ធោ។ បុនបិ កី ករោន្តោតិ អាហ **“ឯកេនន្តេន សម្ផុដ្ឋ”**ន្តិអាទិ។ តំ នាវំ អតិក្កាមយតោតិ សម្ពន្ធោ។ ឯត្ថាបិ “កឌ្ឍិតវតោ អតិក្កមិតវតោ”តិ ភូតវសេន អត្ថោ យោជេតព្ពោ។ យមេត្ថ វត្តព្ពំ, តំ ហេដ្ឋា វុត្តនយមេវ។

១២១. ឯវំ ចតុបស្សាកឌ្ឍនេ វិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា ឥទានិ ឧទ្ធំ, អធោ ច ឧក្ខិបនឱសីទាបនេសុ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ **“តថា”**តិអាទិ។ **តថា**តិ “តស្ស បារាជិក”ន្តិ អាកឌ្ឍតិ។ កស្មិំ កាលេតិ អាហ **“ឧទ្ធំ កេសគ្គមត្តម្បី”**តិអាទិ។ **អធោនាវាតល**ន្តិ នាវាតលស្ស អធោ អធោនាវាតលំ, តស្មិំ ឧទ្ធំ កេសគ្គមត្តម្បិ ឧទកម្ហា វិមោចិតេតិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ តេន ផុដ្ឋំ កេសគ្គមត្តម្បិ មុខវដ្ដិយា វិមោចិតេតិ យោជនា។ **តេនា**តិ អធោនាវាតលេន ផុដ្ឋេ ឧទកេ មុខវដ្ដិយា ករណភូតាយ កេសគ្គមត្តម្បិ វិមោចិតេតិ គហេតព្ពំ។

១២២. តីរេ ពន្ធិត្វា បន និច្ចលេ ជលេ ឋបិតា **យា** នាវា, **តស្សា** នាវាយ **ឋានំ** ពន្ធនញ្ច ឋិតោកាសោ ចាតិ ទ្វិធា មតន្តិ យោជនា។

១២៣. **បុព្ពំ** បឋមំ ពន្ធនស្ស វិមោចនេ ថុល្លច្ចយំ ហោតីតិ យោជនា។ **កេនចុបាយេនា**តិ “បុរតោ បច្ឆតោ វាបី”តិអាទិក្កមេន យថាវុត្តោបាយឆក្កេសុ យេន កេនចិ ឧបាយេនាតិ អត្ថោ។ **ឋានា ចាវេតិ** នាវំ។

១២៤. **បឋមំ ឋានា ចាវេត្វា**តិ “បុរតោ បច្ឆតោ វា”តិអាទិនា យថាវុត្តេសុ ឆសុ អាការេសុ អញ្ញតរេន អាការេន នាវំ ឋបិតដ្ឋានតោ បឋមំ ចាវេត្វា។ **ឯសេវ ច នយោ**តិ នាវាយ បឋមំ ឋិតដ្ឋានតោ ចាវនេ ថុល្លច្ចយំ, បច្ឆា ពន្ធនមោចនេ បារាជិកន្តិ ឯសេវ នយោ នេតព្ពោតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ ច “តីរេ ពន្ធិត្វា និច្ចលេ ឧទកេ ឋបិតនាវាយ ពន្ធនញ្ច ឋិតោកាសោ ចាតិ ទ្វេ ឋានានិ, តំ បឋមំ ពន្ធនា មោចេតិ, ថុល្លច្ចយំ។ បច្ឆា ឆន្នំ អាការានំ អញ្ញតរេន ឋានា ចាវេតិ, បារាជិកំ។ បឋមំ ឋានា ចាវេត្វា បច្ឆា ពន្ធនមោចនេបិ ឯសេវ នយោ”តិ (បារា. ៩៩) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តវិនិច្ឆយោ សង្គហិតោ។ អាមសនផន្ទាបនេសុ ទុក្កដថុល្លច្ចយានិ ហេដ្ឋា កុម្ភិយំ វុត្តនយេនេវ ញាតុំ សក្កុណេយ្យត្តា ន វុត្តានីតិ វេទិតព្ពំ។ ឯវមុបរិបិ។

១២៥. **ឧស្សារេត្វា**តិ ឧទកតោ ថលំ អារោបេត្វា។ **និកុជ្ជិត្វា**តិ អធោមុខំ កត្វា។ ថលេ ឋបិតាយ នាវាយ មុខវដ្ដិយា ផុដ្ឋោកាសោ ឯវ ឋានន្តិ យោជនា។ **ហី**តិ វិសេសោ, តេន ជលដ្ឋតោ ថលដ្ឋាយ នាវាយ វុត្តំ វិសេសំ ជោតេតិ។

១២៦. ឯត្ថ អធោ ឱសីទាបនស្ស អលព្ភមានតាយ តំ វិនា ឥតរេសំ បញ្ចន្នំ អាការានំ វសេន ឋានាចាវនំ ទស្សេតុមាហ **“ញ្ចយ្យោ”**តិអាទិ។ **យតោ កុតោចី**តិ តិរិយំ ចតស្សន្នំ, ឧបរិទិសាយ ច វសេន យំ កិញ្ចិ ទិសាភិមុខំ កេសគ្គមត្តម្បិ អតិក្កមេន្តោ។

១២៧. **ឧក្កុជ្ជិតាយបី**តិ ឧទ្ធំមុខំ ឋបិតាយបិ។ **ឃដិកាន**ន្តិ ទារុខណ្ឌានំ។ **“តថា”**តិ ឥមិនា “ញេយ្យោ ឋានបរិច្ឆេទោ”តិអាទិនា វុត្តនយំ អតិទិសតិ។ សោ បន ឧក្កុជ្ជិត្វា ភូមិយំ ឋបិតនាវាយ យុជ្ជតិ។ ឃដិកានំ ឧបរិ ឋបិតាយ បន នាគទន្តេសុ ឋបិតកុន្តេ វុត្តវិនិច្ឆយោ យុជ្ជតិ។

១២៨. **“ថេយ្យា”**តិ ឥទំ “បាជេន្តស្សា”តិ វិសេសនំ។ **តិត្ថេ**តិ តិត្ថាសន្នជលេ។ **អរិត្តេនា**តិ កេនិបាតេន។ **ផិយេនា**តិ បាជនផលកេន។ **បាជេន្តស្សា**តិ បេសេន្តស្ស។ **“តំ បាជេតី”**តិបិ បាឋោ ទិស្សតិ, **តំ** នាវំ យោ **បាជេតិ**, តស្ស **បរាជយោ**តិ អត្ថោ។

១២៩-៣០. **ឆត្តន្តិ** អាតបវារណំ។ **បណាមេត្វា**តិ យថា វាតំ គណ្ហាតិ, តថា បណាមេត្វា។ **ឧស្សាបេត្វាវ ចីវរន្តិ** ចីវរំ ឧទ្ធំ ឧច្ចារេត្វា វា។ គាថាឆន្ទវសេន ‘វ’ឥតិ រស្សត្តំ។ **លង្ការសទិស**ន្តិ បសារិតបដសទិក្ខកំ។ **សមីរណ**ន្តិ មាលុតំ។ **ន ទោសោ តស្ស វិជ្ជតី**តិ ឥទំ វាតស្ស អវិជ្ជមានក្ខណេ ឯវំ ករោតោ បច្ឆា អាគតេន វាតេន នីតនាវាយ វសេន វុត្តំ។ វាយមានេ បន វាតេ ឯវំ ករោន្តស្ស អាបត្តិយេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។

១៣១-២. សយមេវ ឧបាគតន្តិ សម្ពន្ធោ។ គាមសមីបេ តិត្ថំ **គាមតិត្ថំ។ ត**ន្តិ នាវំ។ **ឋានា**តិ ឆត្តេន វា ចីវរេន វា គហិតវាតេន គន្ត្វា គាមតិត្ថេ ឋិតដ្ឋានា។ **អចាលេន្តោ**តិ ផន្ទាបនម្បិ អករោន្តោ, ឥមិនា ថុល្លច្ចយស្សាបិ អភាវំ ទស្សេតិ។ **“អចាវេន្តោ”**តិបិ បាឋោ, ឋិតដ្ឋានតោ កេសគ្គមត្តម្បិ អនបនេន្តោតិ អត្ថោ, ឥមិនា បារាជិកាភាវំ ទស្សេតិ។ **កិណិត្វា**តិ មូលេន វិក្កិណិត្វា។ **សយមេវ ច គច្ឆន្តិ**ន្តិ ឯត្ថ **ច**-ការោ វុត្តព្ពន្តរសមុច្ចយេ។ តថា បណាមិតឆត្តេន វា ឧស្សាបិតចីវរេន វា គហិតវាតេន អត្តនា គច្ឆន្តី។ **ឋានា ចាវេតី**តិ អត្តនា ឥច្ឆិតទិសាភិមុខំ កត្វា បាជនវសេន គមនដ្ឋានា ចាវេតិ។

នាវដ្ឋកថាវណ្ណនា។

១៣៣-៤. យន្តិ ឯតេនាតិ **យានំ**។ រមយតីតិ **រថោ**។ វហតិ, វុយ្ហតិ, វហន្តិ ឯតេនាតិ វា **វយ្ហំ**។ “ឧបរិ មណ្ឌបសទិសំ បទរច្ឆន្នំ, សព្ពបាលិគុណ្ឋិមំ វា ឆាទេត្វា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.១០០) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តនយេន កតំ សកដំ វយ្ហំ នាម។ **សន្ទមានិកា**តិ “ឧភោសុ បស្សេសុ សុវណ្ណរជតាទិមយា គោបានសិយោ ទត្វា គរុឡបក្ខកនយេន កតា សន្ទមានិកា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.១០០) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តនយេន កតយានវិសេសោ។ **ឋានា ចាវនយោគស្មិ**ន្តិ ឋានា ចាវនប្បយោគេ។

១៣៥-៦. ទសដ្ឋានាចាវនវសេន បារាជិកំ វទន្តេហិ បឋមំ ឋានភេទស្ស ញាតព្ពត្តា តំ ទស្សេត្វា អាបត្តិភេទំ ទស្សេតុមាហ **“យានស្ស ទុកយុត្តស្សា”**តិអាទិ។ **ទុកយុត្តស្សា**តិ ទុកំ គោយុគំ យុត្តស្ស យស្សាតិ, យុត្តេ យស្មិន្តិ វា វិគ្គហោ។ **ទស ឋានានី**តិ ទ្វិន្នំ គោណានំ អដ្ឋ បាទា, ទ្វេ ច ចក្កានីតិ ឯតេសំ ទសន្នំ បតិដ្ឋិតដ្ឋានានំ វសេន ទស ឋានានិ វទេយ្យាតិ អត្ថោ។ ឯតេនេវ នយេន ចតុយុត្តាទិយានេ អដ្ឋារសាតិ ឋានភេទស្ស នយោ ទស្សិតោ ហោតិ។ **យានំ បាជយតោ**តិ សកដាទិយានំ បេសយតោ។ “ធុរេតិ យុគាសន្នេ”តិ អដ្ឋកថាយ **គណ្ឋិបទេ** វុត្តំ។ រថីសាយ យុគេន សទ្ធឹ ពន្ធនដ្ឋានាសន្នេតិ វុត្តំ ហោតិ។ **“ធុរ”**ន្តិ ច យុគស្សេវ នាមំ។ “ធុរំ ឆេជ្ជេត្វា, ធុរំ អារោបេត្វា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.១០០) **អដ្ឋកថា**វចនតោ តំសហចរិយាយ សម្ពន្ធនដ្ឋានម្បិ ធុរំ នាម។ ឥធ បន គង្គា-សទ្ទោ វិយ គង្គាសមីបេ ធុរសមីបេ បាជកស្ស និសជ្ជារហដ្ឋានេ ធុរស្ស វត្តមានតា លព្ភតិ។

គោណានំ បាទុទ្ធារេ តស្ស ថុល្លច្ចយំ វិនិទ្ទិសេតិ យោជនា។ ឥទញ្ច គោណានំ អវិលោមកាលំ សន្ធាយ វុត្តំ។ វិលោមកាលេ សម្ភវន្តំ វិសេសំ ជោតេតុំ **“ថុល្លច្ចយំ តុ”** ឥច្ចត្រ **តុ**-សទ្ទេន **អដ្ឋកថាយំ** “សចេ បន គោណា ‘នាយំ អម្ហាកំ សាមិកោ’តិ ញត្វា ធុរំ ឆឌ្ឌេត្វា អាកឌ្ឍន្តា តិដ្ឋន្តិ វា ផន្ទន្តិ វា, រក្ខតិ តាវ។ គោណេ បុន ឧជុកំ បដិបាទេត្វា ធុរំ អារោបេត្វា ទឡ្ហំ យោជេត្វា បាចនេន វិជ្ឈិត្វា បាជេន្តស្ស វុត្តនយេនេវ តេសំ បាទុទ្ធារេន ថុល្លច្ចយ”ន្តិ វុត្តវិសេសោ សង្គហិតោតិ ទដ្ឋព្ពោ។ **ចក្កានំ ហី**តិ ឯត្ថ អធិកេន **ហិ**-សទ្ទេន “សចេបិ សកទ្ទមេ មគ្គេ ឯកំ ចក្កំ កទ្ទមេ លគ្គំ ហោតិ, ទុតិយំ ចក្កំ គោណា បរិវត្តេន្តា បវត្តេន្តិ, ឯកស្ស បន ឋិតត្តា ន តាវ អវហារោ ហោតិ។ គោណេ បន បុន ឧជុកំ បដិបាទេត្វា បាជេន្តស្ស ឋិតចក្កេ កេសគ្គមត្តំ ផុដ្ឋោកាសំ អតិក្កន្តេ បារាជិក”ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.១០០) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តវិសេសោ ទស្សិតោ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

១៣៧-៨. ឯត្តាវតា យុត្តយានវិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា ឥទានិ អយុត្តយានវិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ **“អយុត្តកស្សា”**តិអាទិ។ ធុរេន ឧបត្ថម្ភនិយំ ឋិតស្ស តស្ស អយុត្តកស្សាបិ ច យានកស្ស ឧបត្ថម្ភនិចក្កានំ វសេន តីណេវ ឋានានិ ភវន្តីតិ យោជនា។ តត្ថ **អយុត្តកស្សា**តិ គោណេហិ អយុត្តកស្ស។ **ធុរេនា**តិ យថាវុត្តនយេន ធុរយុត្តដ្ឋានសមីបទេសេន, សកដសីសេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឧបត្ថម្ភនិយ**ន្តិ សកដសីសោបត្ថម្ភនិយា

ឧបរិ ឋិតស្ស។ ឧបត្ថម្ភយតិ ធារេន្តិ ឧបត្ថម្ភនី។ សកដស្ស បច្ឆិមភាគោបត្ថម្ភនត្ថំ ទីឃមានំ ទណ្ឌទ្វយំ បច្ឆិមោបត្ថម្ភនី នាម, បុរិមភាគស្ស ទីឃមានស្ស ឧបត្ថម្ភនី បុរិមោបត្ថម្ភនី នាមាតិ អយមុបត្ថម្ភនីនំ វិសេសោ។ ឥធ បុរិមោបត្ថម្ភនី អធិប្បេតា។ **“ឧបត្ថម្ភនិចក្កកានំ វសេន តីណេវ ឋានានី”**តិ ឥទំ ហេដ្ឋា អកប្បកតាយ ឧបត្ថម្ភនិយា វសេន វុត្តំ, កប្បកតាយ បន វសេន “ចត្តារី”តិ វត្តព្ពំ។

“តថា”តិ ឥមិនា “ឋានានិ តីណេវា”តិ អាកឌ្ឍតិ, ទារុចក្កទ្វយវសេន តីណិ ឋានានីតិ អត្ថោ។ **“ទារូន”**ន្តិ ឥមិនា ពហុវចននិទ្ទេសេន រាសិកតទារូនំ ទារុកស្ស ឯកស្សាបិ ផលកស្សាបិ គហណំ វេទិតព្ពំ។ **“ភូមិយម្បិ ធុរេនេវ, តថេវ ឋបិតស្ស ចា”**តិ ឥមិនា តីណិយេវ ឋានានីតិ អតិទិសតិ។ ឯត្ថ ធុរចក្កានំ បតិដ្ឋិតោកាសវសេន តីណិ ឋានានិ។ ឯត្ថ ច **ឧបរិដ្ឋបិតស្ស ចា**តិ **ច**-ការំ “ភូមិយំ ឋបិតស្សា”តិ ឯត្ថាបិ យោជេត្វា សមុច្ចយំ កាតុំ សក្កាតិ។ តត្ថ អធិករចនេន ច-ការេន **អដ្ឋកថាយំ** “យំ បន អយុត្តកំ ធុរេ ឯកាយ, បច្ឆតោ ច ទ្វីហិ ឧបត្ថម្ភនីហិ ឧបត្ថម្ភេត្វា ឋបិតំ, តស្ស តិណ្ណំ ឧបត្ថម្ភនីនំ, ចក្កានញ្ច វសេន បញ្ច ឋានានិ។ សចេ ធុរេ ឧបត្ថម្ភនី ហេដ្ឋាភាគេ កប្បកតា ហោតិ, ឆ ឋានានី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.១០០) វុត្តវិនិច្ឆយំ សង្គណ្ហាតិ។

បុរតោ បច្ឆតោ វាបីតិ ឯត្ថ “កឌ្ឍិត្វា”តិ បាឋសេសោ។ **អបិ**-សទ្ទេន “ឧក្ខិបិត្វាបី”តិ អវុត្តំ សមុច្ចិនោតិ។ យោ បន បុរតោ កឌ្ឍិត្វា ឋានា ចាវេតិ, យោ វា បន បច្ឆតោ កឌ្ឍិត្វា ឋានា ចាវេតិ, យោ វា បន ឧក្ខិបិត្វា ឋានា ចាវេតីតិ យោជនា។ **តិណ្ណ**ន្តិ ឥមេ តយោ គហិតា, “តេស”ន្តិ សាមត្ថិយា លព្ភតិ, តេសំ តិណ្ណំ បុគ្គលានន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ កទា កី ហោតីតិ អាហ **“ថុល្លច្ចយំ តុ…បេ…. បរាជយោ”**តិ។ **“ឋានា ចាវេ”**តិ ឥទំ “ថុល្លច្ចយ”ន្តិ ឥមិនាបិ សម្ពន្ធនីយំ។ **តុ**-សទ្ទស្ស វិសេសជោតនត្ថំ ឧបាត្តត្តា សាវសេសដ្ឋានាចាវនេ ផន្ទាបនថុល្លច្ចយំ, និរវសេសដ្ឋានាចាវនេ បន កតេ ឋានាចាវនបារាជិកា វុត្តា ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

១៤០. **អក្ខានំ សីសកេហី**តិ អក្ខស្ស ឧភយកោដីហិ។ “ជាត្យាខ្យាយមេកស្មី ពហុវចនមញ្ញតរាយ”មិតិ វចនតោ ឯកស្មឹ អត្ថេ ពហុវចនំ យុជ្ជតិ។ **“ឋិតស្សា”**តិ ឯតស្ស វិសេសនស្ស “យានស្សា”តិ វិសេសិតព្ពំ សាមត្ថិយា លព្ភតិ។ “ឋានានិ ទ្វេ”តិ វុត្តត្តា យថា សកដធុរំ ភូមឹ ន ផុសតិ, ឯវំ ឧច្ចតរេសុ ទ្វីសុ តុលាទិទារូសុ ទ្វេ អក្ខសីសេ អារោបេត្វា ឋបិតំ យានមេវ គយ្ហតិ។

១៤១. **កឌ្ឍន្តោ**តិ ទ្វិន្នំ អក្ខសីសានំ អាធារភូតេសុ ទារូសុ ឃំសិត្វា ឥតោ ចិតោ ច កឌ្ឍន្តោ។ **ឧក្ខិបន្តោ**តិ ឧជុំ ឋិតដ្ឋានតោ ឧច្ចារេន្តោ។ **ផុដ្ឋោកាសច្ចយេ**តិ ផុដ្ឋោកាសតោ កេសគ្គមត្តាតិក្កមេ។ **អញ្ញស្សា**តិ យថាវុត្តប្បការតោ ឥតរស្ស។ **យស្ស កស្សចិ** រថាទិកស្ស យានស្ស។

១៤២. **អក្ខុទ្ទីន**ន្តិ ចតុន្នំ អក្ខរុទ្ធនកអាណីនំ។ អក្ខស្ស ឧភយកោដីសុ ចក្កាវុណនដ្ឋានតោ អន្តោ ទ្វីសុ សកដពាហាសុ អក្ខរុទ្ធនត្ថាយ ទ្វេ អង្គុលិយោ វិយ អាកោដិតា ចតស្សោ អាណិយោ អក្ខុទ្ទិ នាម។ **ធុរស្សា**តិ ធុរពន្ធនដ្ឋានាសន្នស្ស រថសីសគ្គស្ស។ **តំ** យានំ។ **វា**-សទ្ទេន បស្សេ វា គហេត្វា កឌ្ឍន្តោ, មជ្ឈេ វា គហេត្វា ឧក្ខិបេន្តោតិ កិរិយន្តរំ វិកប្បេតិ។ **គហេត្វា**តិ ឯត្ថ “កឌ្ឍន្តោ”តិ បាឋសេសោ។ **ឋានា ចាវេតី**តិ **ឧទ្ទីសុ** គហេត្វា កឌ្ឍន្តោ អត្តនោ ទិសាយ ឧទ្ទិអន្តេន ផុដ្ឋដ្ឋានំ ឥតរេន ឧទ្ទិបរិយន្តេន កេសគ្គមត្តម្បិ អតិក្កាមេតិ។

“ឧទ្ទីសុ វា”តិ សាសង្កវចនេន អនុទ្ទិកយានស្សាបិ វិជ្ជមានត្តំ សូចិតំ ហោតិ។ **អដ្ឋកថាយំ** “អថ ឧទ្ទិខាណុកា ន ហោន្តិ, សមមេវ ពាហំ កត្វា មជ្ឈេ វិជ្ឈិត្វា អក្ខសីសានិ បវេសិតានិ ហោន្តិ, តំ ហេដ្ឋិមតលស្ស សមន្តា សព្ពំ បថវឹ ផុសិត្វា តិដ្ឋតិ, តត្ថ ចតូសុ ទិសាសុ, ឧទ្ធញ្ច ផុដ្ឋដ្ឋានាតិក្កមវសេន បារាជិកំ វេទិតព្ព”ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.១០០) វុត្តវិនិច្ឆយញ្ច ព្យតិរេកវសេន សង្គណ្ហាតិ។

១៤៣. **នាភិយា**តិ នាភិមុខេន។ **ឯកមេវ សិយា ឋាន**ន្តិ ឯកំ នាភិយា ផុដ្ឋដ្ឋានមេវ ឋានំ ភវតីតិ អត្ថោ។ “ឯកមស្ស សិយា ឋាន”ន្តិ បោត្ថកេសុ ទិស្សតិ, តតោ បុរិមបាឋោវ សុន្ទរតរោ។ **បរិច្ឆេទោបី**តិ ឯត្ថ **បិ**-សទ្ទោ វិសេសត្ថជោតកោ, បរិច្ឆេទោ បនាតិ អត្ថោ។ **បញ្ចធា**តិ នាភិយា ចតុបស្សបរិយន្តំ, ឧទ្ធញ្ច បញ្ចធា, ឋានាចាវនាការោ ហោតីតិ អត្ថោ។

១៤៤. **ឋានានិ ទ្វេ**តិ នេមិយា, នាភិយា ច ផុដ្ឋដ្ឋានវសេន ទ្វេ ឋានានិ។ **អស្សា**តិ ចក្កស្ស។ **តេសំ** ទ្វិន្នំ ឋានានំ។ ភិត្តិអាទឹ អបស្សាយ ឋបិតចក្កស្សាបិ ហិ **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តោ អយម្បិ វិនិច្ឆយោ វុត្តោ, យោបិ ឥមិនា ច បាឋេន ទស្សិតោ ហោតិ។

១៤៥. **អនារក្ខន្តិ** សាមិកេន អសំវិហិតារក្ខំ។ **អធោទេត្វាតិ** គោណេ អបេសេត្វា។ **វដ្ដតិ,** បារាជិកំ ន ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ សាមិកេ អាហរាបេន្តេ បន ភណ្ឌទេយ្យំ ហោតិ។

យានដ្ឋកថាវណ្ណនា។

១៤៦. ភារដ្ឋកថាយ **សីសក្ខន្ធកដោលម្ពវសាតិ** ឯវំនាមកានំ សរីរាវយវានំ វសេន ភារោ ចតុព្ពិធោ ហោតិ។ តត្ថ សីសភារាទីសុ អសម្មោហត្ថំ សីសាទីនំ បរិច្ឆេទោ វេទិតព្ពោ – សីសស្ស តាវ បុរិមគលេ គលវាដកោ បិដ្ឋិគលេ កេសញ្ចិ កេសន្តេ អាវដ្ដោ ហោតិ, គលស្សេវ ឧភោសុ បស្សេសុ កេសញ្ចិ កេសាវដ្ដា ឱរុយ្ហ ជាយន្តិ, យេ “កណ្ណចូឡិកា”តិ វុច្ចន្តិ, តេសំ អធោភាគោ ចាតិ អយំ ហេដ្ឋិមបរិច្ឆេទោ, តតោ ឧបរិ **សីសំ,** ឯត្ថន្តរេ ឋិតភារោ **សីសភារោ** នាម។

ឧភោសុ បស្សេសុ កណ្ណចូឡិកាហិ បដ្ឋាយ ហេដ្ឋា, កប្បរេហិ បដ្ឋាយ ឧបរិ, បិដ្ឋិគលាវដ្ដតោ ច គលវាដកតោ ច បដ្ឋាយ ហេដ្ឋា, បិដ្ឋិវេមជ្ឈាវដ្ដតោ ច ឧរបរិច្ឆេទមជ្ឈេ ហទយអាវាដតោ ច បដ្ឋាយ ឧបរិ **ខន្ធោ,** ឯត្ថន្តរេ ឋិតភារោ **ខន្ធភារោ** នាម។

បិដ្ឋិវេមជ្ឈាវដ្ដតោ , បន ហទយអាវាដតោ ច បដ្ឋាយ ហេដ្ឋា យាវ បាទនខសិខា, អយំ **កដិ**បរិច្ឆេទោ, ឯត្ថន្តរេ សមន្តតោ សរីរេ ឋិតភារោ **កដិភារោ** នាម។

កប្បរតោ បដ្ឋាយ បន ហេដ្ឋា យាវ ហត្ថនខសិខា, អយំ **ឱលម្ពក**បរិច្ឆេទោ, ឯត្ថន្តរេ ឋិតភារោ **ឱលម្ពកោ** នាម។

ភរតីតិ **ភារោ,** ភរតិ ឯតេន, ឯតស្មិន្តិ វា **ភារោ,** តតិ យថាវុត្តសីសាទយោ អវយវា វុច្ចន្តិ។ ភារេ តិដ្ឋតីតិ **ភារដ្ឋំ**។ តតិ សីសាទីសុ ឋិតំ ភណ្ឌំ វុច្ចតិ។ “ភារោយេវ ភារដ្ឋ”ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.១០១) **អដ្ឋកថា**វចនតោ ភរិយតីតិ **ភារោ,** កម្មនិ សិទ្ធេន ភារ-សទ្ទេន ភណ្ឌមេវ វុច្ចតិ។

១៤៧. **សិរស្មិំយេវាតិ** យថាបរិច្ឆិន្នេ សិរសិ ឯវ។ **សារេតីតិ** អនុក្ខិបន្តោ តតោ ចិតោ ច សារេតិ។ **ថុល្លច្ចយំ សិយាតិ** ផន្ទាបនថុល្លច្ចយំ ភវេយ្យ។

១៤៨. **ខន្ធន្តិ** យថាបរិច្ឆិន្នមេវ ខន្ធំ។ **ឱរោបិតេតិ** ឱហារិតេ។ **សីសតោតិ** ឯត្ថ “ឧទ្ធ”ន្តិ បាឋសេសោ, យថាបរិច្ឆិន្នសីសតោ ឧបរីតិ អត្ថោ។ **កេសគ្គមត្តម្បីតិ** កេសគ្គមត្តំ ទូរំ កត្វា។ **បិ**-សទ្ទោ បគេវ តតោ អធិកន្តិ ទីបេតិ។ **មោចេន្តោបីតិ** កេសគ្គេន អផុសន្តំ អបនេន្តោ។ ឯត្ថាបិ **បិ**-សទ្ទេន ន កេវលំ ខន្ធំ ឱរោបេន្តស្សេវ បារាជិកំ, អបិច ខោ មោចេន្តោបិ បរាជិតោតិ ហេដ្ឋា វុត្តមបេក្ខតិ។ បសិព្ពកាទិយមកភារំ បន សីសេ ច បិដ្ឋិយញ្ចាតិ ទ្វីសុ ឋានេសុ ឋិតត្តា ទ្វីហិ ឋានេហិ អបនយនេន បារាជិកំ ហោតិ, តញ្ច **“សីសតោ មោចេន្តោ”**តិ តមិនាវ ឯកទេសវសេន សង្គហិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

១៤៩-៥០. ឯវំ សីសភារេ វិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា តទនន្តរំ ឧទ្ទេសក្កមេសុ ខន្ធភារាទីសុ វិនិច្ឆយេ ទស្សេតព្ពេបិ អវសានេ វុត្តឱលម្ពកភារេ វិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា អាទ្យន្តភារានំ វុត្តនយានុសារេន សេសេសុបិ វិនិច្ឆយំ អតិទិសិតុមាហ **“ភារ”**ន្តិអាទិ។ **សុទ្ធមានសោតិ** បាតរាសាទិការណេន អថេយ្យចិត្តោ, ហត្ថគតភារំ ថេយ្យចិត្តេន ភូមិយំ ឋបននិស្សជ្ជនាទី ករោន្តស្ស ហត្ថតោ មុត្តមត្តេ បារាជិកន្តិ តទមេតេន ឧបលក្ខិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឯត្ថ វុត្តនយេនេវាតិ សីសភារឱលម្ពកភារេសុ វុត្តានុសារេន។ **សេសេសុបិ ភារេសូតិ** ខន្ធភារាទិកេសុបិ។ **មតិសារេន** សារមតិនា។ **វេទិតព្ពោ វិនិច្ឆយោតិ** យថាបរិច្ឆិន្នេសុ ឋានេសុ ឋិតំ បាទគ្ឃនកំ យំ កិញ្ចិ វត្ថុំ ថេយ្យចិត្តេន “គណ្ហិស្សាមី”តិ អាមសន្តស្ស ទុក្កដំ, ឋានា អចាវេត្វា ផន្ទាបេន្តស្ស ថុល្លច្ចយំ, យថាបរិច្ឆិន្នដ្ឋានាតិក្កមនវសេន វា ឧទ្ធំឧក្ខិបនវសេន វា ឋានា ចាវេន្តស្ស បារាជិកំ ហោតីតិ អយំ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោតិ អត្ថោ។

ភារដ្ឋកថាវណ្ណនា។

១៥១-៣. ឥទានិ អារាមដ្ឋវិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ **“ទុក្កដ”**ន្តិអាទិ។ **អារាមន្តិ** ចម្បកាទិបុប្ផារាមញ្ច អម្ពាទិផលារាមញ្ចាតិ ទ្វីសុ អារាមេសុ យំ កញ្ចិ អារាមំ។ អារាមន្តិ ឯត្ថ បុប្ផាទិកាមិនោតិ វិគ្គហោ, តំ **អារាមំ,** **អភិ**-សទ្ទយោគេ ឧបយោគវចនំ។ **អភិយុញ្ជតោតិ** បរាយត្តភាវំ ជានន្តោ “មម សន្តក”ន្តិ អដ្ដំ កត្វា គណ្ហិតុំ

ថេយ្យចិត្តេន សហាយាទិភាវត្ថំ ទុតិយកបរិយេសនាទិវសេន អភិយុញ្ជន្តស្ស ទុក្កដំ មុនិនា វុត្តន្តិ ឥមិនា សម្ពន្ធនីយំ, អទិន្នាទានស្ស បុព្ពបយោគត្តា សហបយោគគណនាយ ទុក្កដន្តិ ភគវតា វុត្តន្តិ អត្ថោ។ **ធម្មំ ចរន្តោ**តិ អឌ្ឌំ ករោន្តោ។ **បរំ** សាមិកំ **បរាជេតិ ចេ**, សយំ សាសនតោ **បរាជិតោ**តិ យោជនា។

តស្សាតិ ភណ្ឌសាមិនោ។ **វិមតី ជនយន្តស្សា**តិ “ឥមិនា សហ អឌ្ឌំ កត្វា មម សន្តកំ លភិស្សាមិ វា, ន វា”តិ សំសយំ ឧប្បាទេន្តស្ស ចោរស្ស។ យោបិ ធម្មំ ចរន្តោ សយំ បរជ្ជតិ, តស្ស ច ថុល្លច្ចយន្តិ យោជនា។

សាមិនោ ធុរនិក្ខេបេតិ “អយំ ថទ្ធោ កក្ខឡោ ជីវិតព្រហ្មចរិយន្តរាយម្បិ មេ ករេយ្យ, អលំ ទានិ មយ្ហំ ឥមិនា អារាមេនា”តិ សាមិនោ ធុរនិក្ខេបេ សតិ, អត្តនោ “ន ទស្សាមី”តិ ធុរនិក្ខេបេ ចាតិ យោជនា។ ឯវំ ឧភិន្នំ ធុរនិក្ខេបេ បារាជិកំ។ **តស្សា**តិ អភិយុញ្ជន្តស្ស។ **សព្ពេសំ កូដសក្ខីនញ្ច**តិ **ច**-ការោ លុត្តនិទ្ទិដ្ឋោតិ វេទិតព្ពោ។ ចោរស្ស អស្សាមិកភាវំ ញត្វាបិ តទាយត្តករណត្ថំ យំ កិញ្ចិ វទន្តា កូដសក្ខិនោ, តេសំ សព្ពេសម្បិ ភិក្ខូនំ បារាជិកំ ហោតីតិ អត្ថោ។

អារាមដ្ឋកថាវណ្ណនា។

១៥៤. វិហារដ្ឋកថាយំ **វិហារ**ន្តិ ឧបលក្ខណត្តា “បរិវេណំ វា, អាវាសំ វា”តិ ច គហេតព្ពំ។ **សង្ឃិក**ន្តិ ចាតុទ្ទិសំ សង្ឃំ ឧទ្ទិស្ស ភិក្ខូនំ ទិន្នត្តា សង្ឃសន្តកំ។ **កញ្ចី**តិ ខុទ្ទកំ, មហន្តំ វាតិ អត្ថោ។ អច្ឆិន្ទិត្វាន គណ្ហិតុំ អភិយុញ្ជន្តស្ស បារាជិកា ន សិជ្ឈតីតិបិ បាឋសេសយោជនា។ ហេតុំ ទស្សេតិ **“សព្ពេសំ ធុរនិក្ខេបាភាវតោ”**តិ, សព្ពស្សេវ ចាតុទ្ទិសិកសង្ឃស្ស ធុរនិក្ខេបស្ស អសម្ភវតោតិ អត្ថោ។ “វិហារ”ន្តិ ឯត្តកមេវ អវត្វា “សង្ឃិក”ន្តិ វិសេសនេន ទីឃភាណកាទិភេទស្ស គណស្ស, ឯកបុគ្គលស្ស វា ទិន្នវិហារាទី អច្ឆិន្ទិត្វា គណ្ហន្តេ ធុរនិក្ខេបសម្ភវា បារាជិកន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯត្ថ វិនិច្ឆយោ អារាមេ វិយ វេទិតព្ពោ។ ឥមេសុ តត្រដ្ឋភណ្ឌេ វិនិច្ឆយោ ភូមដ្ឋថលដ្ឋអាកាសដ្ឋវេហាសដ្ឋេសុ វុត្តនយេន ញាតុំ សក្កាតិ ន វុត្តោតិ វេទិតព្ពោ។

វិហារដ្ឋកថាវណ្ណនា។

១៥៥-៦. ខេត្តដ្ឋេ **សីសានី**តិ វល្លិយោ។ **និទម្បិត្វានា**តិ យថា ធញ្ញមត្តំ ហត្ថគតំ ហោតិ, តថា កត្វា។ **អសិតេនា**តិ ទាត្តេន។ **លាយិត្វា**តិ ទាយិត្វា។ សព្ពកិរិយាបទេសុ **“សាលិអាទីនំ សីសានី”**តិ សម្ពន្ធនីយំ។ សាលិអាទីនំ សីសានិ និទម្បិត្វា គណ្ហតោ យស្មិំ ពីជេ គហិតេ វត្ថុ បូរតិ, តស្មិំ ពន្ធនា មោចិតេ តស្ស បារាជិកំ ភវេតិ យោជនា។ អសិតេន លាយិត្វា គណ្ហតោ យស្មិំ សីសេ គហិតេ...បេ.... ភវេ, ករេន ឆិន្ទិត្វា គណ្ហតោ យស្សំ មុដ្ឋិយំ គហិតាយំ...បេ.... ភវេតិ យោជនា។ **ពីជេ**តិ វីហាទិផលេ។ **វត្ថុ បូរតី**តិ បាទគ្ឃនកំ ហោតីតិ។ **មុដ្ឋិយ**ន្តិ សីសមុដ្ឋិយំ, ពីជមុដ្ឋិយំ វា។ **ពន្ធនា មោចិតេ**តិ ពន្ធនដ្ឋានតោ មោចិតេ។

១៥៧. **ទណ្ឌោ វា**តិ វត្ថុបូរកវីហិទណ្ឌោ វា។ អច្ឆិន្នោ រក្ខតីតិ សម្ពន្ធោ។ **តចោ វា**តិ តស្ស ទណ្ឌស្ស ឯកបស្សេ ឆល្លិ វា អច្ឆិន្នោ រក្ខតិច្ចេវ សម្ពន្ធោ។ **វា**-គ្គហណេន ឥជាវុត្តំ **អដ្ឋកថា**គតំ (បារា. អដ្ឋ. ១.១០៤) “វាកោ”តិ ឥទំ សង្គណ្ហាតិ។ **វាកោ** នាម ទណ្ឌេ វា តចេ វា ពាហិរំ។ ឥជាបិ តចោ វា អច្ឆិន្នោ រក្ខតីតិ យោជនា។ **វីហិនាឡម្បិ វា**តិ គហិតធញ្ញសាលិសីសេន បតិដ្ឋិតំ វីហិកុទ្រូសាទិគច្ឆានំ នាឡំ, តចគព្ភោតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ទីឃ**ន្តិ ទីឃំ ចេ ហោតិ។ **“អនិក្ខន្តោវា”**តិ ឥមិនា “ទណ្ឌោ”តិ សម្ពន្ធោ។ “តតោ”តិ បាឋសេសោ។ តតោ ទីឃវីហិនាឡតោ សពីជវីហិសីសទណ្ឌោ សព្ពសោ ឆិន្នោ ឆិន្ទកោដិយា កេសគ្គមត្តម្បិ ពហិ អនិក្ខន្តោតិ អត្ថោ។ **រក្ខតី**តិ តំ ភិក្ខុំ ទុក្កដថុល្លច្ចយបារាជិកវត្ថូនំ អន្យរូបាបត្តិតោ បាលេតិ។ មុត្តោ ចេ, ន រក្ខតីតិ អត្ថោ។

វុត្តញ្ហេតំ **អដ្ឋកថាយំ** “វីហិនាឡំ ទីឃម្បិ ហោតិ, យាវ អន្តោនាឡតោ វីហិសីសទណ្ឌកោ ន និក្ខមតិ, តាវ រក្ខតិ។ កេសគ្គមត្តម្បិ នាឡតោ ទណ្ឌកស្ស ហេដ្ឋិមតលេ និក្ខន្តមត្តេ ភណ្ឌគ្ឃវសេន ការេតព្ពោ”តិ (បារា. ១.១០៤)។ តថា ឥមិនាវ វិនិច្ឆយេន **អដ្ឋកថាយំ** “លាយិតព្ពវត្ថុបូរកវីហិសីសមុដ្ឋិយា មូលេ ឆិន្នេបិ សីសេសុ អច្ឆិន្នវីហិសីសត្តេហិ សទ្ធិំ ជដេត្វា ឋិតេសុ រក្ខតិ, ជដំ វិជដេត្វា វិយោជិតេសុ យថាវុត្តបារាជិកាទិអាបត្តិយោ ហោន្តី”តិ ឯវមាទិកោ វិនិច្ឆយោ ច សូចិតោតិ គហេតព្ពោ។

១៥៨. **មទ្ទិត្វា**តិ វីហិសីសានិ មទ្ទិត្វា។ **បប្ផោដេត្វា**តិ ភុសាទីនិ ឱផុនិត្វា។ ឥតោ សារំ គណ្ហិស្សាមីតិ បរិកប្បេតីតិ យោជនា។ **ឥតោ**តិ វីហិសីសតោ។ **សារំ គណ្ហិស្សាមី**តិ សារភាគំ អាទិយិស្សាមិ។ សចេ បរិកប្បេតីតិ យោជនា។ **រក្ខតី**តិ វត្ថុបហោនកប្បមាណំ ទាត្តេន លាយិត្វា វា ហត្ថេន ឆិន្ទិត្វា វា ឋានា ចាវេត្វា គហិតម្បិ យាវ បរិកប្បោ ន និដ្ឋាតិ, តាវ អាបត្តិតោ រក្ខតីតិ អត្ថោ។

១៥៩. **មទ្ទនេបី**តិ វីហិសីសមទ្ទនេបិ។ **ឧទ្ទរណេបី**តិ បលាលាបនយនេបិ។ **បប្ផោដនេបី**តិ ភុសាទិកចវរាបនយនេបិ ។ **ទោសោ នត្ថី**តិ អគ្ឃវសេន បារាជិកាទិអាបត្តិយោ ន ភវន្តិ, សហបយោគទុក្កដំ បន ហោតេវ។ **អត្តនោ...បេ.... បរាជយោ**តិ អត្តនោ បឋមំ បរិកប្បិតាការេន សព្ពំ កត្វា សារភាគំ គណ្ហិតុំ អត្តនោ ភាជនេ បក្ខិត្តមត្តេ យថាវុត្តបារាជិកាទយោ ហោន្តីតិ អត្ថោ។

១៦០. ឯត្តាវតា "ខេត្តដ្ឋំ នាម ភណ្ឌំ ខេត្តេ ចតូហិ ឋានេហិ និក្ខិត្តំ ហោតិ ភូមដ្ឋំ ថលដ្ឋំ អាកាសដ្ឋំ វេហាសដ្ឋ"ន្តិ (បារា. ១០៤) វុត្តានិ ខេត្តដ្ឋានិ ចត្តារិ យថាវុត្តសទិសានីតិ តានិ បហាយ "តត្ថជាតក"ន្តិអាទិ **បាឡិយំ** អាគតេ តត្រជាតេ វិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា ឥទានិ "ខេត្តំ នាម យត្ថ បុព្ពណ្ណំ វា អបរណ្ណំ វា ជាយតី"តិ (បារា. ១០៤) ឯវមាគតេ ខេត្តេបិ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ **"ជាន"**ន្តិអាទិ។ **ជាន**ន្តិ បរសន្តកភាវំ ជានន្តោ។ **ខីល**ន្តិ អប្បិតក្ខរំ វា ឥតរំ វា បាសាណាទិខីលំ។ **សង្កាមេតី**តិ បរាយត្តភូមី សាមិកា យថា បស្សន្តិ, តថា វា អញ្ញថា វា អត្តនោ សន្តកំ កាតុកាមតាយ កេសគ្គមត្តម្បិ ឋានំ យថា សសន្តកំ ហោតិ, តថា ថេយ្យចិត្តេន និខណតីតិ អត្ថោ។

១៦១. តំ បារាជិកត្តំ តស្ស កទា ហោតីតិ អាហ **"សាមិកានំ តុ ធុរនិក្ខេបនេ សតី"**តិ។ "ហោតី"តិ បាឋសេសោ។ **តុ**-សទ្ទេន "អត្តនោ វា"តិ វិសេសស្ស សង្គហិតត្តា សាមិនោ និរាលយភាវសង្ខាតធុរនិក្ខេបេ ច "សាមិកស្ស ន ទស្សាមី"តិ អត្តនោ ធុរនិក្ខេបេ ច តស្ស បារាជិកត្តំ ហោតីតិ អត្ថោ។ **ឯវមុទីរិត**ន្តិ "កេសគ្គមត្តម្បី"តិ ឯវំ និយមិតំ កថិតំ។

១៦២. **យា បនា**តិ យា ភូមិ បន។ **តេសុ** ទ្វីសុ ខីលេសុ។ **អាទោ ថុល្លច្ចយ**ន្តិ បឋមេ ខីលេ សង្កាមិតេ សោ ភិក្ខុ ថុល្លច្ចយំ អាបជ្ជតិ។ **ទុតិយេ**តិ ទុតិយេ ខីលេ សង្កាមិតេ បរាជយោ ហោតីតិ យោជនា។ ពហូហិ ខីលេហិ គហេតព្ពដ្ឋានេ បរិយន្តខីលេសុ ទ្វីសុ វិនិច្ឆយោ ច ឯតេនេវ វុត្តោ ហោតិ។ ឯត្ថ បន អន្តេ ខីលទ្វយំ វិនា អវសេសខីលនិខណនេ ច ឥតរេសុ តទត្ថេសុ សព្ពបយោគេសុ ច ទុក្កដំ ហោតីតិ វិសេសោ។

១៦៣-៤. "មមេទំ សន្តក"ន្តិ ញាបេតុកាមោតិ សម្ពន្ធោ។ បរសន្តកាយ ភូមិយា បរាយត្តភាវំ ញត្វាវ ថេយ្យចិត្តេន កេសគ្គមត្តម្បិ ឋានំ គណ្ហិតុកាមតាយ "ឯត្តកំ ឋានំ មម សន្តក"ន្តិ រជ្ជុយា វា យដ្ឋិយា វា មិនិត្វា បរស្ស ញាបេតុកាមោតិ អត្ថោ។ **យេហិ ទ្វីហិ បយោគេហី**តិ សព្ពបច្ឆិមកេហិ រជ្ជុបសារណយដ្ឋិបាតនានមញ្ញតរេហិ ទ្វីហិ បយោគេហិ។ **តេសូ**តិ និទ្ទារណេ ភុម្មំ។

ឥធ **រជ្ជុំ វាបី**តិ វិកប្បត្ថ**វា**-សទ្ទេន "យដ្ឋឹ វា"តិ យោជេតព្ពោបិ អវុត្តសមុច្ចយត្ថំ អធិកវចនភាវេន វុត្ត**បិ**-សទ្ទេន ឥធាវុត្តមរិយាទវតីនំ វិនិច្ឆយស្ស ញាបិតត្តា យថាវុត្តរជ្ជុយដ្ឋិវិនិច្ឆយេសុ វិយ បរសន្តកាយ ភូមិយា កេសគ្គមត្តម្បិ ឋានំ ថេយ្យចិត្តេន គណ្ហិតុកាមតាយ វតិបាទេ និខណិត្វា វា សាខាមត្តេន វា វតឹ ករោន្តស្ស មរិយាទំ វា ពន្ធន្តស្ស បាការំ វា ចិនន្តស្ស បំសុមត្តិកា វា វឌ្ឍេន្តស្ស បុព្ពបយោគេ បាចិត្តិយដ្ឋានេ បាចិត្តិយញ្ច ទុក្កដញ្ច សហបយោគេ កេវលទុក្កដញ្ច បច្ឆិមបយោគេសុ ទ្វីសុ បឋមបយោគេ ថុល្លច្ចយញ្ច អវសានបយោគេ បារាជិកញ្ច ហោតីតិ វិនិច្ឆយោបិ សង្គហិតោតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ខេត្តដ្ឋកថាវណ្ណនា។

១៦៥. វត្ថដ្ឋាទីសុ **វត្ថដ្ឋស្សា**តិ ឯត្ថ "វត្ថុ នាម អារាមវត្ថុ វិហារវត្ថូ"តិ (បារា. ១០៥) **បទភាជនេ** វុត្តត្តា បុប្ផាទិអារាមេ កាតុំ សង្ខរិត្វា ឋបិតភូមិ ច បុព្ពកតារាមានំ វិនាសេ តុច្ឆភូមិ ច វិហារំ កាតុំ អភិសង្ខតា ភូមិ ច នដ្ឋវិហារភូមិ ចាតិ ឯវំ វិភាគវតិ វសតិ ឯត្ថ ឧបរោបោ វា វិហារោ វាតិ "វត្ថូ"តិ វុច្ចតិ ឥច្ចេវំ ទុវិធំ វត្ថុញ្ច "វត្ថុដ្ឋំ នាម ភណ្ឌំ វត្ថុស្មឹ ចតូហិ ឋានេហិ និក្ខិត្តំ ហោតិ ភូមដ្ឋំ ថលដ្ឋំ អាកាសដ្ឋំ វេហាសដ្ឋ"ន្តិ (បារា. ១០៥) វចនតោ ឯវំ ចតុព្ពិធំ ភណ្ឌញ្ចាតិ ឥទំ ទ្វយំ វត្ថុ ច វត្ថុដ្ឋញ្ច វត្ថុវត្ថុដ្ឋន្តិ វត្តព្ពេ ឯកទេសសរូបេកសេសវសេន សមាសេត្វា, ឧ-ការស្ស ច អការំ កត្វា "វត្ថដ្ឋស្សា"តិ ទស្សិតន្តិ គហេតព្ពំ។ យថាវុត្តទុវិធវត្ថុនោ, វត្ថុដ្ឋស្ស ច ភណ្ឌស្សាតិ អត្ថោ។ **ខេត្តដ្ឋេ**តិ ឯត្ថាបិ អយមេវ សមាសោតិ ខេត្តេ ច ខេត្តដ្ឋេ ចាតិ គហេតព្ពំ។ នាវដ្ឋាទិវោហារេបិ ឯសេវ នយោ។ **គាមដ្ឋេបិ ចា**តិ "គាមដ្ឋំ នាម ភណ្ឌំ គាមេ ចតូហិ ឋានេហិ និក្ខិត្តំ ហោតិ ភូមដ្ឋំ... បេ.... វេហាសដ្ឋ"ន្តិ (បារា. ១០៦) វុត្តេ ចតុព្ពិធេ គាមដ្ឋភណ្ឌេបីតិ អត្ថោ។

វត្ថដ្ឋគាមដ្ឋកថាវណ្ណនា។

១៦៦. អរញ្ញដ្ឋកថាយំ “**តិណំ វា**”តិអាទិបទានំ “តត្ថជាតក”ន្តិ បទេន សម្ពន្ធោ។ **តត្ថជាតក**ន្តិ “អរញ្ញំ នាម យំ មនុស្សានំ បរិគ្គហិតំ ហោតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.១០៧) វចនតោ តត្ថជាតំ យំ កិញ្ចិ មនុស្សសន្តកំ សាមិកានំ អកាមា អគហេតព្ពតោ សារក្ខេ អរញ្ញេ ឧប្បន្នន្តិ អត្ថោ។ **តិណំ វា**តិ បរេហិ លាយិត្វា ឋបិតំ វា អត្តនា លាយិតព្ពំ វា គេហច្ឆាទនារហំ តិណំ វា។ **បណ្ណំ វា**តិ ឯវរូបមេវ គេហច្ឆាទនារហំ តាលបណ្ណាទិបណ្ណំ វា។ **លតំ វា**តិ តថារូបមេវ វេត្តលតាទិកំ វល្លី វា។ យា បន ទីឃា ហោតិ , មហារុក្ខេ ច គច្ឆេ ច វិនិវិជ្ឈិត្វា វា វេឋេត្វា វា គតា, សា មូលេ ឆិន្នាបិ អវហារំ ន ជនេតិ, អគ្គេ ឆិន្នាបិ។ យទា បន អគ្គេបិ មូលេបិ ឆិន្នា ហោតិ, តទា អវហារំ ជនេតិ។ សចេ បន វេឋេត្វា ឋិតា ហោតិ, វេឋេត្វា ឋិតា បន រុក្ខតោ មោចិតមត្តា អវហារំ ជនេតីតិ អយមេត្ថ វិសេសោ។ សាមិកេន អវិស្សជ្ជិតាលយំ ឆល្លិវាកាទិអវសេសភណ្ឌញ្ច ឥមិនាវ ឧបលក្ខិត្វា សង្គហិតន្តិ វេទិតព្ពំ។ **កដ្ឋមេវ វា**តិ ទារុំ វា។ **ភណ្ឌគ្ឃេនេវ កាតព្ពោ**តិ ឯត្ថ អន្តោភូតហេតុត្ថវសេន ការេតព្ពោតិ អត្ថោ គហេតព្ពោ។ តេនាហ **អដ្ឋកថាយំ** “ភណ្ឌគ្ឃេន ការេតព្ពោ”តិ។ អវហដតិណាទិភណ្ឌេសុ អគ្ឃវសេន មាសកំ វា ឩនមាសកំ វា ហោតិ, ទុក្កដំ។ អតិរេកមាសកំ វា ឩនបញ្ចមាសកំ វា ហោតិ, ថុល្លច្ចយំ។ បញ្ចមាសកំ វា អតិរេកបញ្ចមាសកំ វា ហោតិ, បារាជិកំ។ បារាជិកំ ចេ អនាបន្នោ, អាមសនទុក្កដំ, ផន្ទាបនថុល្លច្ចយញ្ច ការេតព្ពោតិ អត្ថោ។ **គណ្ហន្តោ**តិ អវហរន្តោ។

១៦៧-៧៤. ឥទានិ “កដ្ឋមេវ វា”តិ វុត្តរុក្ខទារូសុ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ “**មហគ្ឃេ**”តិអាទិ។ **មហគ្ឃេ**តិ បញ្ចមាសកំ វា អតិរេកបញ្ចមាសកំ វា អគ្ឃកំ ហុត្វា មហគ្ឃេ។ **នស្សតី**តិ ថេយ្យចិត្តសមង្គី ហុត្វា ឆិន្ទមត្តេបិ បារាជិកំ អាបជ្ជតិ។ **បិ**-សទ្ទោ អវធារណោ។ “**កោចិបី**”តិ ឥមិនា អទ្ធគតោបិ អល្លំ វា ហោតុ បុរាណំ វា, តច្ឆេត្វា ឋបិតំ ន គហេតព្ពមេវាតិ អត្ថោ។

មូលេតិ ឧបលក្ខណមត្តំ។ “អគ្គេ ច មូលេ ច ឆិន្នោ ហោតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.១០៧) **អដ្ឋកថា**វចនតោ មូលញ្ច អគ្គញ្ច ឆិន្ទិត្វាតិ គហេតព្ពោ។ **អទ្ធគត**ន្តិ ជិណ្ណតឡិតបតិតតចំ, ចិរកាលំ ឋិតន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

លក្ខណេតិ អត្តនោ សន្តកំ ញាបេតុំ រុក្ខក្ខន្ធេ តចំ ឆិន្ទិត្វា កតសល្លក្ខណេ។ **ឆល្លិយោនទ្ធេ**តិ សមន្តតោ អភិនវុប្បន្នាហិ ឆល្លីហិ បរិយោនទ្ធិត្វា អទស្សនំ គមិតេ។ **អជ្ឈាវុត្ថញ្ច**តិ ឯត្ថ “គេហ”ន្តិ បាឋសេសោ។ គេហំ កតញ្ច អជ្ឈាវុត្ថញ្ចាតិ យោជនា។ គេហំ កាតុំ អរញ្ញសាមិកានំ មូលំ ទត្វា រុក្ខេ កិណិត្វា ឆិន្នទារូហិ តំ គេហំ កតញ្ច បរិភុត្តញ្ចាតិ អត្ថោ។ **វិនស្សន្តញ្ច**តិ ឯត្ថាបិ “អវសិដ្ឋំ ទារុ”ន្តិ បាឋសេសោ។ តំ គេហំ កត្វា អវសិដ្ឋំ វស្សាតបាទីហិ វិវិធា ជីរិត្វា វិនស្សមានំ, វិបន្នទារុន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ គណ្ហតោ ន ទោសោ កោចីតិ សម្ពន្ធោ។ “សាមិកា និរាលយា”តិ គណ្ហតោ កាចិបិ អាបត្តិ នត្ថីតិ អត្ថោ។ កិំការណន្តិ ចេ? អរញ្ញសាមិកេហិ មូលំ គហេត្វា អញ្ញេសំ ទិន្នត្តា, តេសញ្ច និរាលយំ ឆឌ្ឌិតត្តាតិ ឥទមេត្ថ ការណំ។

វុត្តញ្ហេតំ **អដ្ឋកថាយំ** “គេហាទីនំ អត្ថាយ រុក្ខេ ឆិន្ទិត្វា យទា តានិ កតានិ, អជ្ឈាវុត្ថានិ ច ហោន្តិ, ទារូនិបិ អរញ្ញេ វស្សេន ច អាតបេន ច វិនស្សន្តិ, ឦទិសានិបិ ទិស្វា ‘ឆឌ្ឌិតានី’តិ គហេតុំ វដ្ដតិ។ កស្មា? យស្មា អរញ្ញសាមិកា ឯតេសំ អនិស្សរា។ យេហិ អរញ្ញសាមិកានំ ទេយ្យធម្មំ ទត្វា ឆិន្នានិ, តេ ឯវ ឥស្សរា, តេហិ ច តានិ ឆឌ្ឌិតានិ, និរាលយា តត្ថ ជាតា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.១០៧)។ ឯវម្បិ សតិ បច្ឆា សាមិកេសុ អាហរាបេន្តេសុ ភណ្ឌទេយ្យំ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

យោ ចាតិ អរញ្ញសាមិកានំ ទេយ្យធម្មំ បរិសន្តោ អទត្វា “និក្ខមន្តោ ទស្សាមី”តិ រុក្ខេ គាហាបេត្វា និក្ខមន្តោ យោ ច ភិក្ខុ។ **អារក្ខដ្ឋានំ បត្វា**តិ អរញ្ញបាលកា យត្ថ និសិន្នា អរញ្ញំ រក្ខន្តិ, តំ ឋានំ បត្វា។ “**ចិន្តេន្តោ**”តិ កិរិយន្តរសាបេក្ខត្តា “អតិក្កមេយ្យា”តិ សាមត្ថិយតោ លព្ភតិ។ តស្មា **ចិត្តេ កម្មដ្ឋានាទីនិ កត្វា**តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន បការត្ថេន កុសលបក្ខិយា វិតក្កា សង្គយ្ហន្តិ។ អញ្ញំ ចិន្តេន្តោ វា អារក្ខនដ្ឋានំ បត្វាយេវ អតិក្កាមេយ្យាតិ យោជេត្វា អត្ថោ វត្តព្ពោ។ តត្ថ **អញ្ញំ ចិន្តេន្តោ វា**តិ អញ្ញំ វិហិតោ វា, ឥមិនា យថាវុត្តវិតក្កានំ សង្គហោ។ **អស្សា**តិ ឯត្ថ “ទេយ្យ”ន្តិ កិតយោគេ កត្តរិ សាមិវចនត្តា អនេនាតិ អត្ថោ។

“យោចា”តិ ឯត្ថ អវុត្តសមុច្ចយត្ថេន **ច**-សទ្ទេន អរញ្ញបវិសនកាលេ យថាវុត្តនយេន មូលំ អទត្វា អរញ្ញំ បវិសិត្វា ទារូនិ គហេត្វា គមនកាលេ “អរញ្ញបាលកា សចេ យាចន្តិ, ទស្សាមី”តិ បរិកប្បេត្វា គន្ត្វា តេហិ អយាចិតត្តា អទត្វា គច្ឆន្តោបិ តថេវ អាគន្ត្វា អារក្ខកេសុ កីឡាបសុតេសុ វា និទ្ទាយន្តេសុ វា ពហិ និក្ខន្តេសុ វា តត្ថ បត្វា អារក្ខកេ បរិយេសិត្វា អទិស្វា គច្ឆន្តោបិ តថេវ អាគន្ត្វា តត្ថ និយុត្តឥស្សរជនេហិ អត្តនោ ហត្ថតោ ទាតព្ពំ ទត្វា វា អត្តានំ សម្មានំ កត្វា វា បាលកេ សញ្ញាបេត្វា វា បាលកេ ឱកាសំ យាចិត្វា តេហិ ទិន្នោកាសោ វា គច្ឆន្តោបីតិ ឯត្តកា វុត្តេន សទិសត្តា សង្គហិតាតិ ទដ្ឋព្ពា។

វរាហាតិ សូករា។ **វគ្ឃា**តិ ព្យគ្ឃា។ **អច្ឆា**តិ ឥស្សា។ **តរច្ឆា**តិ កាឡសីហា។ **អាទិ**-សទ្ទេន ទីបិមក្កដកុក្កុរ
សីហាទយោ វាឡមិគា សង្គយ្ហន្តិ។ ឯតេយេវ វរាហាទយោ សមាគមវសេន មរណាទិអនិដ្ឋសមីបចារិតាយ ឧប
អនិដ្ឋសមីបេ ទវន្តិ បវត្តន្តីតិ **“ឧបទ្ទវា”**តិ វុច្ចន្តិ។ អារក្ខដ្ឋានំ អាគតកាលេ ទិដ្ឋវរាហាទិឧបទ្ទវតោតិ វុត្តំ
ហោតិ។ **មុច្ចិតុកាមតាយា**តិ មោក្ខាធិប្បាយេន។ **“តថេវា”**តិ ឥមិនា បវិសនកាលេ ទេយ្យធម្មំ អទត្វា
“និក្ខមនកាលេ ទស្សាមី”តិ បវិសិត្វា ទានំ គហេត្វា អារក្ខដ្ឋានំ បត្តោតិ បុរិមគាថាយ សាមត្ថិយតោ លព្ភ
មានោយេវត្ថោ ទស្សិតោ។ **តំ ឋាន**ន្តិ តំ អារក្ខដ្ឋានំ។ **អតិក្កាមេតី**តិ “ឥទំ តំ ឋាន”ន្តិបិ
អសល្លក្ខណមត្តភយុបទ្ទវោ ហុត្វា បលាយន្តោ អតិក្កមតិ, ភណ្ឌទេយ្យំ បន ហោតីតិ យោជនា។

សុង្កឃាតតោតិ ឯត្ថាបិ **បិ**-សទ្ទោ លុត្តនិទ្ទិដ្ឋោតិ វេទិតព្ពោ, សុង្កគហណដ្ឋានតោបីតិ អត្ថោ។ សុង្កស្ស
រញ្ញោ ទាតព្ពភាគស្ស ឃាតោ មុសិត្វា គហណមត្តោ, សុង្កោ ហញ្ញតិ ឯត្ថាតិ វា សុង្កឃាតោតិ វិគ្គហោ។ សុង្កឃាត
សរូបំ បរតោ អាវិ ភវិស្សតិ។ **តស្មា**តិ សុង្កឃាតតោ តស្ស គរុកត្តា ឯវ។ **ត**ន្តិ តំ សុង្កឃាតដ្ឋានំ។ **អនោក្កម្ម
គច្ឆតោ**តិ អបវិសិត្វា គច្ឆន្តស្ស។ **ទុក្កដំ ឧទ្ទិដ្ឋំ** “សុង្កំ បរិហរតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បារា. ១១៣)។

ឯតន្តិ យថាវុត្តអារក្ខដ្ឋានំ។ **ថេយ្យចិត្តេន បរិហរន្តស្សា**តិ ថេយ្យចិត្តេន បរិហរិត្វា ទូរតោ គច្ឆន្តស្ស។
អាកាសេនបិ គច្ឆតោ បារាជិកមនុទ្ទិដ្ឋំ សត្ថុនាតិ សម្ពន្ធោ។

ននុ ច “ឥទំ បន ថេយ្យចិត្តេន បរិហរន្តស្ស អាកាសេន គច្ឆតោបិ បារាជិកមេវា”តិ (បារា. អដ្ឋ.
១.១០៧) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តវចនំ វិនា **បាឡិយំ** “អរញ្ញដ្ឋ”ន្តិ មាតិកាបទស្ស **វិភង្គេ** “តត្ថជាតកំ កដ្ឋំ វា លតំ វា
តិណំ វា បញ្ចមាសកំ វា អតិរេកបញ្ចមាសកំ វា អគ្ឃនកំ ថេយ្យចិត្តោ អាមសតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ ផន្ទាបេតិ,
អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្ស។ ឋានា ចាវេតិ, អាបត្តិ បារាជិកស្សា”តិ (បារា. ១០៦) សាមញ្ញវចនតោ សុង្កឃាតេ “សុង្កំ
បរិហរតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ វចនំ វិយ ឯត្ថ អារក្ខដ្ឋានំ បរិហរន្តស្ស វិសុំ វុត្តបារាជិកាបត្តិវចនេ អសតិបិ
“អដ្ឋកថាយ”ន្តិ អវត្វា “សត្ថុនា”តិ កស្មា អាហាតិ? វុច្ចតេ – អដ្ឋកថាចរិយេន តថេវ វុត្តត្តា អាហ។ កស្មា បន
អដ្ឋកថាចរិយេន “អបញ្ញត្តំ ន បញ្ញបេស្សាម, បញ្ញត្តំ ន សមុច្ឆិន្ទិស្សាមា”តិ (បារា. ៥៦៥) បាឡិបាឋំ
ជានន្តេនបិ បាឡិយំ អវុត្តបារាជិកំ និទ្ទិដ្ឋន្តិ? ឯត្ថ វិនិច្ឆយំ ភិក្ខូហិ បុដ្ឋេន ភគវតា វុត្តនយស្ស មហា
អដ្ឋកថាយ អាគតត្តា តស្សេវ នយស្ស សមន្តបាសាទិកាយំ និទ្ទិដ្ឋភាវំ ជានន្តេន ឥមិនាបិ អាចរិយេន ឥធ
“សត្ថុនា”តិ វុត្តន្តិ គហេតព្ពំ។

អថ វា “សុង្កំ បរិហរតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ វត្វា អារក្ខដ្ឋានវិនិច្ឆយេ អវចនំ យថាវុត្តវិសយស្ស
អទិដ្ឋភាវេន វា សិយា, ឥមស្ស តថា អនវជ្ជតា វា សិយា, វុត្តានុសារេន សុវិញ្ញេយ្យតា វា សិយាតិ តយោ វិកប្បា។
តេសុ បឋមវិកប្បោ សព្ពញ្ញុភាវពាធនតោ ទុព្ពិកប្បមត្តំ ហោតិ។ ទុតិយវិកប្បោ លោកវជ្ជស្ស ឥមស្ស
អនវជ្ជភាវោ នាម អនុបបន្នោតិ អនាទាតព្ពោ។ បារិសេសតោ តតិយវិកប្បោ យុជ្ជតិ។

តត្ថ “វុត្តានុសារេនា”តិ កិមេត្ថ វុត្តំ នាម, តទនុសារេន ឥមស្សាបិ សុវិញ្ញេយ្យតា កថន្តិ ចេ? បឋមនិទ្ទិដ្ឋេ
អរញ្ញដ្ឋនិទ្ទេសេ សាមញ្ញេន “ឋានា ចាវេតិ, អាបត្តិ បារាជិកស្សា”តិ (បារា. ១០៦) ឥទំ វុត្តំ, ន បន ថេយ្យចិត្តេ
ន អារក្ខដ្ឋានបរិហរណញ្ច។ “គមនកាលេ ‘មូលំ ទត្វា គមិស្សាមី’តិ បុព្ពបរិកប្បិតនិយាមេន អទត្វា គច្ឆតោ
បរិកប្បាវហារោវ ហោតី”តិ ច “តំ បន យេន កេនចិ អាការេន បរិកប្បិតដ្ឋានំ បហាយ គមនំ ឋានាចាវនំ
នាម ហោតេវាតិ តេន វត្ថុនា បារាជិកមេវ ហោតី”តិ ច “ឋានា ចាវេតិ, អាបត្តិ បារាជិកស្សា’តិ ឥមិនា ច
វិញ្ញាតត្ថមេវ ហោតី”តិ ច វិសុំ ន វុត្តំ។ សុង្កដ្ឋានបរិហរណំ បន ឋានបរិហរណសភាវត្តា សភាវតោ ព្លទិសំវ
សន្តម្បិ ឥទំ វិយ បរិកប្បិតដ្ឋានំ ន ហោតីតិ វត្ថុមានរាជសម្មតដ្ឋានតោ អញ្ញំ បរិកប្បិតដ្ឋានំ សមានម្បិ
ថេយ្យចិត្តុប្បត្តិមត្តេន តំ បរិហរិត្វា គច្ឆន្តស្ស ថេយ្យចិត្តេន អត្តនោ បត្តំ គណ្ហន្តស្ស វិយ បារាជិកាយ អ
វត្ថុតញ្ច ទុក្កដស្សេវ វត្ថុភាវញ្ច វិញ្ញាបេតុំ “សុង្កំ បរិហរតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ វុត្តន្តិ ភគវតោ អធិប្បាយញ្ញុនា
អដ្ឋកថាចរិយេន “បារាជិកមេវា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.១០៧) វុត្តត្តា តេន អដ្ឋកថាយំ វុត្តនីហារមេវ ទស្សេតុំ
អយមាចរិយោបិ “សត្ថុនា បារាជិកមនុទ្ទិដ្ឋ”ន្តិ អាហាតិ និដ្ឋមេត្ថ គន្តព្ពំ។

តស្មាតិ យស្មា ឯវំ បរិហរិត្វា ថេយ្យចិត្តេន ទូរតោ វជ្ជេត្វា គច្ឆន្តស្សាបិ បារាជិកប្បហោនកតាយ
អច្ចន្តភារិយំ ហោតិ, តស្មា។ **ឯត្ថា**តិ ឥមស្មឹ អរញ្ញារក្ខដ្ឋានេ។ **“វិសេសេនា”**តិ ឥទំ “អប្បមត្តេន ហោតព្ព”ន្តិ ឥ
មិនា ហេតុភាវេន សម្ពន្ធនីយំ។ **សតិសម្បន្នចេតសា**តិ ច **បិយសីលេនា**តិ ច “ភិក្ខុនា”តិ ឯតស្ស វិសេសនំ។ អ
សិក្ខាកាមស្ស ភិក្ខុនោ ឥមស្ស ឱវាទស្ស អភាជនតាយ តំ បរិវជ្ជេតុមាហ **“បិយសីលេនា”**តិ។ បិយសីលស្សាបិ
សតិវិរហិតស្ស បមត្តដ្ឋានេ សរណាសម្ភវា ឥមស្ស អភាជនតាយ តំ វជ្ជេតុមាហ **“សតិសម្បន្នចេតសា”**តិ។

អរញ្ញដ្ឋកថាវណ្ណនា។

១៧៥-៦. គោយទុល្លភកាលស្មិន្តិ គោយំ ទុល្លភំ យស្មឹ សោ គោយទុល្លភោ, គោយទុល្លភោ ច សោ កាលោ ចាតិ គោយទុល្លភកាលោ, តស្មឹ។ **អាវជ្ជេត្វា វា**តិ ឧទកភាជនំ នាមេត្វា វា។ **បវេសេត្វា វា**តិ អត្តនោ ភាជនំ តស្មឹ បក្ខិបិត្វា វា។ **ឆិទ្ទំ កត្វាបិ វា**តិ ឧទកភាជនេ ឧិមង្គាទិភេទំ ឆិទ្ទំ កត្វា វា គណ្ហន្តស្ស ភណ្ឌគ្ឃេន វិនិច្ឆ័យ វក្ខមានេន សម្ពន្ធនីយំ។

តថាតិ យថា គោយទុល្លភកាលស្មឹ ភាជនេ រក្ខិតគោបិតំ ឧទកំ អវហរន្តស្ស បារាជិកំ វុត្តំ, តេនេវ នីហារេន។ **វាបិយំ វា**តិ បរសន្តកាយ សារក្ខាយ វាបិយំ វា។ **តឡាកេ វា**តិ តាទិសេ ជាតស្សរេ វា។ ឯវំ សារក្ខានំ បោក្ខរណិអាទីនំ ឯតេហិ វា អវុត្តសមុច្ចយេន **វា**-សទ្ទេន វា គហណំ វេទិតព្ពំ។ **អត្តនោ ភាជនំ បវេសេត្វា គណ្ហន្តស្សា**តិ ឧបលក្ខណបទន្តិ ភាជនគតជលេ ច តផ ច តេលភាជនេ វិយ មុខេន វា វំសាទីហិ វា អាកឌ្ឍិត្វា ថេយ្យចិត្តេន បិវន្តស្ស យថាវត្ថុកមាបត្តិវិធានំ វេទិតព្ពំ។

១៧៧. មរិយាទន្តិ វាបិអាទីនំ បាឡិវឌ្ឍពន្ធំ។ **ឆិន្ទតោ**តិ កុទាលាទីហិ បំសុអាទីនិ ឧទ្ធរិត្វា ទ្វិធា ករោន្តស្ស។ វិសេសត្ថាវជោតកេន **តុ**-សទ្ទេន "មរិយាទំ ឆិន្ទិត្វា ទុព្ពលំ កត្វា តស្ស ឆិន្ទនត្ថាយ វីចិយោ ឧដ្ឋាបេតុំ ឧទកំ សយំ ឱតរិត្វា វា គោមហឹសេ វា អញ្ញេ មនុស្សេ វា កីឡន្តេ ទារកេ វា ឱតារេត្វា វា អត្តនោ ធម្មតាយ ឱតិណ្ណេ តាសេត្វា វា ឧទកេ បិតំ វុក្ខំ ឆិន្ទិត្វា វា ឆេទាបេត្វា វា បាតេត្វា វា បាតាបេត្វា វា ជលំ ខោភេតិ, តតោ ឧដ្ឋិតាហិ វីចីហិ មរិយាទេ ឆិន្នេបិ តេនេវ ឆិន្នោ ហោតិ។ ឯវមេវ គោមហឹសាទយោ មរិយាទំ អារោហន្តេនាបិ អញ្ញេហិ អារោហាបេន្តេនាបិ តេសំ ខុរេហិ មរិយាទេ ឆិន្នេបិ, ឧទកនិទ្ធមនាទី បិទហិត្វា វា បិទហាបេត្វា វា វាបិមរិយាទាយ នីចដ្ឋានំ ពន្ធិត្វា វា ពន្ធាបេត្វា វា អតិរេកជលាបគមនមគ្គតោ នីហរិតព្ពោទកំ វារេត្វា វា ពាហិរតោ ឧទកំ បវេសេត្វា វា បូរេតិ, ឱឃេន មរិយាទេ ឆិន្នេបិ តេនេវ ឆិន្នំ ហោតី"តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.១០៨ អត្ថតោ សមានំ) ឯវមាទិកំ **អដ្ឋកថា**គតវិសេសំ សង្គណ្ហាតិ។ **អទិន្នាទានបុព្ពតោ**តិ អទិន្នាទានស្ស បុព្ពបយោគត្តា។ **ភូតគាមេន សទ្ធិម្បី**តិ ភូតគាមេនបិ សទ្ធឹ។ **អបិ**-សទ្ទេន បថវិខណនំ សម្បិណ្ឌេតិ។ មរិយាទំ ឆិន្ទន្តោ តត្ថជាតំ តិណាទឹ ឆិន្ទតិ, ភូតគាមបាចិត្តិយេន សទ្ធឹ ទុក្កដំ។ ជាតបថវឹ ឆិន្ទតិ, បថវិខណនបាចិត្តិយេន សទ្ធឹ ទុក្កដំ អាបជ្ជតីតិ អធិប្បាយោ។

១៧៨. កាតព្ពោតិ ឯត្ថ "ភណ្ឌគ្ឃេន អាបត្តិយា"តិ បាឋសេសោ។ អន្តោភូតហេតុត្ថវសេន ការេតព្ពោតិ គហេតព្ពោ។ អន្តោ ឋត្វា ឆិន្ទន្តោ ពហិអន្តេន, ពហិ ឋត្វា ឆិន្ទន្តោ អន្តោអន្តេន, ឧភយត្ថាបិ ឋត្វា ឆិន្ទន្តោ មជ្ឈតោ ភណ្ឌគ្ឃេន អាបត្តិយា ការេតព្ពោតិ យោជនា។ អយំ បនេត្ថ អត្ថោ – អន្តោវាបិយំ ឋត្វា មរិយាទំ ឆិន្ទិត្វា ឧទកេ ពហិ និក្ខមិតេ និក្ខន្តឧទកគ្ឃេន ទុក្កដថុល្លច្ចយបារាជិកាសុ យថាបន្នាយ អាបត្តិយា ការេតព្ពោ។ ពហិ ឋត្វា មរិយាទំ ឆិន្ទិត្វា អន្តោវាបិយំ បវិសន្តោទកស្ស បិតដ្ឋានតោ ចាវិតក្ខណេ និក្ខន្តឧទកគ្ឃេន អាបត្តិយា ការេតព្ពោ។ កទាចិ អន្តោ កទាចិ ពហិ ឋត្វា មរិយាទំ មជ្ឈេ ឋបេត្វា ឆិន្ទន្តោ មជ្ឈេ បិតដ្ឋានំ ឆិន្ទិត្វា ឧទកស្ស នីហដក្ខណេ នីហដឧទកស្ស អគ្ឃេន អាបត្តិយា ការេតព្ពោតិ។

ឧទកដ្ឋកថាវណ្ណនា។

១៧៩-៨០. វារេនាតិ វារេន វារេន សាមណេរា អរញ្ញតោ យំ ទន្តកដ្ឋំ សង្ឃស្សត្ថាយ អានេត្វា សចេ អាចរិយានម្បិ អាហរន្តិ, យាវ តេ ទន្តកដ្ឋំ បមាណេន **ឆិន្ទិត្វា** សង្ឃស្ស ច អាចរិយានញ្ច **ន និយ្យាទេន្តិ**, តាវ អរញ្ញតោ អាភតត្តា **តំ សព្ពំ** សង្ឃស្ស ច សកសកអាចរិយានញ្ច **អាភតំ** ទន្តកដ្ឋំ **តេសមេវ ច** ទន្តកដ្ឋហារកានំ សាមណេរានំ **សន្តកំ** ហោតីតិ អត្ថយោជនា។

១៨១. តស្មាតិ យស្មា តេសមេវ សាមណេរានំ សន្តកំ ហោតិ, តស្មា។ **តំ** អរញ្ញតោ អាភតំ ទន្តកដ្ឋញ្ច សង្ឃស្ស គរុភណ្ឌញ្ច ទន្តកដ្ឋន្តិ សម្ពន្ធោ។ សង្ឃិកាយ ភូមិយំ ឧប្បន្នំ សង្ឃេន រក្ខិតគោបិតត្តា គរុភណ្ឌភូតំ ទន្តកដ្ឋញ្ចាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **គណ្ហន្តស្ស ចា**តិ អធិកច-ការេន ឥហាវុត្តស្ស **អដ្ឋកថា**គតស្ស គណបុគ្គលគិហិបរិពទ្ធ អារាមុយ្យានសញ្ជាតឆិន្នាឆិន្នរក្ខិតគោបិតទន្តកដ្ឋស្ស សមុច្ចិតត្តា តញ្ច ថេយ្យចិត្តេន គណ្ហន្តស្ស អវហដទន្តកដ្ឋស្ស អគ្ឃវសេន អាបត្តិយោ វត្តព្ពាតិ អយមត្ថោ ទីបិតោ ហោតិ។

១៨២. តេហិ ទន្តកដ្ឋហារកេហិ សាមណេរេហិ។ **និយ្យាទិត**ន្តិ មហាសង្ឃស្ស បដិបាទិតំ។

១៨៣. សង្ឃិកកាលតោ បដ្ឋាយ ថេយ្យចិត្តេន គណ្ហតោបិ អវហារាភាវេ ការណំ ទស្សេតុមាហ **“អរក្ខត្តា”**តិអាទិ។ តត្ថ **អរក្ខត្តា**តិ សង្ឃិកភាវេន លទ្ធេបិ រក្ខិតគោបិតទន្តកដ្ឋេ វិយ សង្ឃេន កតារក្ខាយាភាវា។ **យថាវុឌ្ឍមភាជេតព្ពតោ**តិ សង្ឃិកត្តស្សាបិ សតោ យថាវុឌ្ឍំ បដិបាដិមនតិក្កម្ម ភាជេតព្ពផលបុប្ផាទីនំ វិយ ភាជេតព្ពតាភាវតោ។ **សព្ពសាធារណត្តា ចា**តិ សង្ឃបរិយាបន្នានំ សព្ពេសមេវ សាធារណត្តា។

ឥទន្តិ សង្ឃស្ស និយ្យាទិតទន្តកដ្ឋំ។ **អញ្ញំ វិយា**តិ អញ្ញំ គណបុគ្គលាទិសន្តកំ រក្ខិតគោបិតទន្តកដ្ឋំ វិយ។ ឯវំ ចោរិកាយ គណ្ហតោ អវហារាភាវេ ការណេន សាធិតេបិ ថេយ្យចិត្តេន សកបរិក្ខារម្បិ គណ្ហតោ ទុក្កដស្ស វុត្តត្តា តថា គណ្ហន្តោ ទុក្កដា ន មុច្ចតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ វត្តំ បន ជានិតព្ពំ – សង្ឃិកទន្តកដ្ឋំ គណ្ហន្តេន បធានឃរាទីសុ បរិសិត្វា ចិរេន ឱសរន្តេន ពហិ វីតិនាមេតព្ពទិវសេ គណេត្វា តំបមាណេន គហេតព្ពំ, មគ្គំ គច្ឆន្តេន ឯកំ ទ្វេ ទន្តកដ្ឋានិ ថវិកាយ បក្ខិបិត្វា គន្តព្ពំ, តត្ថេវ វសន្តេន ទិវសេ ខាទិតព្ពទន្តកដ្ឋំ គហេតព្ពន្តិ។

ទន្តកដ្ឋកថាវណ្ណនា។

១៨៤. **“អគ្គិំ វា ទេតី”**តិអាទីសុ “រុក្ខេ”តិ បករណតោ លព្ភតិ “រុក្ខោ វិនស្សតី”តិ វក្ខមានត្តា, រុក្ខោ ច “វនប្បតិ នាម យោ មនុស្សានំ បរិគ្គហិតោ ហោតិ រុក្ខោ បរិភោគោ”តិ (បារា. ១១០) **បាឡិយំ** អាគតត្តា ច **អដ្ឋកថាយ** (បារា. អដ្ឋ. ១.១១០) ច វុត្តនយេន អម្ពលពុជបនសាទិកោ មនុស្សានំ បរិភោគារហោ មនុស្សាយត្តោ រក្ខិតគោបិតោយេវ គហេតព្ពោ។ **អគ្គិំ វា ទេតី**តិ ចោរិកាយ អគ្គិំ អាលិម្បេតិ វា។ **សត្ថេន** រុក្ខេ **សមន្តតោ អាកោដេតី**តិ វាសិផរសុអាទិសត្ថេន រុក្ខតចំ ឆិន្ទន្តោ សមន្តតោ អាវាដំ ទស្សេតិ។ **មណ្ឌូកកណ្ដកនាមកំ វិសំ វា** រុក្ខេ **អាកោដេតី**តិ ចោរិកាយ រុក្ខំ នាសេតុកាមោ រុក្ខេ មណ្ឌូកកណ្ដកនាមកំ វិសំ បវេសេតិ។

១៨៥. **យេន វា តេន វា**តិ យថាវុត្តេន វា អវុត្តេន វា យេន កេនចិ ឧបាយេន។ **រុក្ខោ វិនស្សតី**តិ អគ្គិំ ទត្វា ឈាបិតោ ផញ្ញកលាបោ វិយ, តេលកុម្ភី វិយ ច វិនាវ ឋានាចាវនេន យថាឋិតមេវនស្សតិ។ **“ឱយ្ហតី”**តិ ឥទំ “អគ្គិំ ទេតី”តិ ឥទំ សន្ធាយ វុត្តំ។ **វិនស្សតី**តិ មណ្ឌូកកណ្ដកាកោដនាទិអវសេសបយោគំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ “ថេយ្យចិត្តោ ឆិន្ទតិ, បហារេ បហារេ អាបត្តិ ទុក្កដស្ស, ឯកំ បហារំ អនាគតេ អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្ស, តស្មិំ បហារេ អាគតេ អាបត្តិ បារាជិកស្សា”តិ (បារា. ១១០) ឋានាចាវនេន បារាជិកស្ស អាគតត្តា។ **បកាសិត**ន្តិ ឯត្ថ “អដ្ឋកថាយ”ន្តិ លព្ភតិ។ បាឋាគតំ បារាជិកំ បន បារិសេសតោ ច សូចិយតីតិ តព្ពាចកស្ស វា សង្គាហកស្ស វា វចនស្ស ឥហាវិជ្ជមានត្តា តត្ថ វិនិច្ឆយោ បាសំសិកោបិ ឥហាវុត្តោ។

វនប្បតិកថាវណ្ណនា។

១៨៦-៧. “ហរណកំ នាម អញ្ញស្ស ហរណកំ ភណ្ឌំ។ ថេយ្យចិត្តោ អាមសតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ ផន្ទាបេតិ, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្ស។ ឋានា ចាវេតិ, អាបត្តិ បារាជិកស្សា”តិ (បារា. ១១១) វុត្តហរណកនិទ្ទេសេ “ឋានា ចាវេតិ, អាបត្តិ បារាជិកស្សា”តិ (បារា. ១១១) បាឋេ “ឋាន”ន្តិ គហិតសីសាទិដ្ឋានប្បភេទវសេន **អដ្ឋកថាយ** (បារា. អដ្ឋ. ១.១១០) អាគតវិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ **“ឆិន្ទិត្វា មោចេត្វា គណ្ហតោ”**តិ។ កិរិយានំ សកម្មកត្តា “អលង្ការ”ន្តិ បាឋសេសោ។ **ឆិន្ទិត្វា**តិ គីវេយ្យកាទឹ។ **មោចេត្វា**តិ កណ្ណបិឡន្ធនាទឹ។

សីសាទីហិ មោចិតមត្តស្មិន្តិ ឯត្ថាបិ វិសេសិតព្ពទស្សនត្ថំ “អលង្ការស្មិ”ន្តិ តមេវ ភុម្មេកវចនន្តវសេន គហេតព្ពំ។ **អាកឌ្ឍនវិកឌ្ឍន**ន្តិ ឯត្ថ អភិមុខំ កឌ្ឍនំ អាកឌ្ឍនន្តិ កត្វា អត្តនោ សមីបមាវិញ្ឆនំ **អាកឌ្ឍនំ**, វិបរីតំ កឌ្ឍនំ វិកឌ្ឍនន្តិ កត្វា តព្ពិបរីតំ **វិកឌ្ឍនំ**។

១៨៨-៩. **វលយ**ន្តិ អវង្កំ មដ្ឋហត្ថូបគំ។ **កដកម្បិ វា**តិ អនេកវង្កេ យោជេត្វា ពុព្ពុឡាទីនិ ទស្សេត្វា វា អទស្សេត្វា វា កតំ ហត្ថូបគំ។ **អគ្គពាហុ**ន្តិ កប្បរតោ បដ្ឋាយ អគ្គហត្ថំ។ **អបរាបរំ ចារេតី**តិ ឥតោ ចិតោ ច សញ្ចារេតិ។ **“សារេតី”**តិ វា បាឋោ, សោយេវ អត្ថោ។ **តំ** វលយំ វា កដកំ វា។ **អាកាសគតំ ករោតី**តិ សព្ពទិសាហិ យថា ហត្ថំ ន ផុសតិ, តថា អាកាសគតំ ករោតិ។ និធិវលយស្ស បវេសិតរុក្ខមូលេ សព្ពទិសាហិ អផុសន្តំ អាកាសគតករណេ បារាជិកំ ហោតិ, ឥធ “រក្ខតី”តិ កស្មា វុត្តន្តិ អាហ **“សវិញ្ញាណកតោ”**តិអាទិ។ **ឥទ**ន្តិ វលយំ កដកញ្ច។

១៩០. **“និវត្ថំ វត្ថ”**ន្តិ ឥមិនា ចីវរម្បិ គយ្ហតិ។ **បរស្ស** វត្ថសាមិកស្ស។ **បរោបី**តិ វត្ថសាមិកោបិ។ **ត**ន្តិ ចោរេន អច្ឆិជ្ជមានំ អត្តនា និវត្ថវត្ថំ។ **លជ្ជាយ សហសា ន មុញ្ចតី**តិ លជ្ជាយ សីឃតរំ ន បរិច្ចជតិ។

១៩១. ចោរោបិ អាកឌ្ឍតិ, សោ បរោបិ អាកឌ្ឍតីតិ យោជនា។ **សោ បរោ** ចោរតោ អញ្ញោ, វត្ថុសាមិកោតិ អត្ថោ។ **បរស្សាតិ** វត្ថុសាមិកស្ស។

១៩២. "ឋានា ចាវេយ្យា"តិ បាឋេ **ឋាន**-សទ្ទេន សង្គហិតសីសាទិដ្ឋានតោ ហរិយតេតិ ហរណកន្តិ វុត្តា លង្ការាទិភណ្ឌស្ស ចាវនេន បារាជិកំ ទស្សេត្វា ឥទានិ តទេវ ហរណកំ ហារកេន សហ ហរន្តស្ស ហារកស្ស បិតដ្ឋានតោ អបនយនេន ឋានាចាវនញ្ច "ឋានា ចាវេយ្យា"តិ ឥមិនាវ សង្គយ្ហតីតិ តត្ថាបិ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ **"សភណ្ឌហារក"**ន្តិអាទិ។ ភណ្ឌំ ហរតិ នេតីតិ **ភណ្ឌហារកោ,** បុរិសាទិកោ, តេន សហាតិ **សភណ្ឌហារកំ,** អលង្ការវត្ថាទីនិ អាទាយ គច្ឆន្តេហិ ឥត្ថិបុរិសាទិបាណេហិ សហេវ។ **ភណ្ឌ**ន្តិ តេហិ ហរិយមានត្តា ហរណកសង្ខាតវត្ថាភរណាទិភណ្ឌំ ។ **នេន្តស្សាតិ** "នេន្តោ អស្សា"តិ បទច្ឆេទោ។ **នេន្តោ**តិ បិតដ្ឋានតោ ចាវេត្វា អត្តនា ឥច្ឆិតទិសាភិមុខំ បាបេន្តោ។ អស្ស បឋមេ បាទេ អតិក្កន្តេ ថុល្លច្ចយំ អាបជ្ជិត្វាតិ បាឋសេសយោជនា។ **អស្សាតិ** ឥមស្ស ភណ្ឌហារកស្ស។ បឋមបាទេ អតិក្កន្តេ អត្តនា បឋមំ គន្តព្ពទិសតោ ចោរស្សាភិមតទិសំ គតេ ថុល្លច្ចយំ អាបជ្ជិត្វា ទុតិយេ អតិក្កន្តេ ចុតោ សិយាតិ យោជនា។

១៩៣. ថេយ្យចេតនោ សចេ តជ្ជេត្វា បរស្ស ហត្ថតោ ភណ្ឌំ បាតាបេតិ, បរស្ស ហត្ថតោ ភណ្ឌេ មុត្តមត្តេ តជ្ជេត្វា បាតាបកស្ស បរាជយោតិ យោជនា។ **ភណ្ឌេ មុត្តមត្តេតិ** ភណ្ឌេ ហត្ថតោ កេសគ្គមត្តម្បិ មុត្តក្ខណេ។

១៩៤. **អថាបីតិ** អថ វា។ **បរិកប្បេត្វា បាតាបេតិ វាតិ** ឯត្ថ "យំ មយ្ហំ រុច្ចតិ, តំ គណ្ហិស្សាមី"តិ វា "ឯវរូបំ ចេ ហោតិ, គណ្ហិស្សាមី"តិ វិសេសេត្វា វា បរិកប្បេត្វា តជ្ជេត្វា បាតេតិ, ទុក្កដំ។ ឯវំ បាតិតំ ភណ្ឌំ **តស្ស** ចោរស្ស អាមសនេ ទុក្កដំ វុត្តន្តិ យោជនា។

១៩៥. **យថាវត្ថុ**ន្តិ ភណ្ឌស្ស អគ្ឃានុរូបំ, ថុល្លច្ចយំ ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ **ឆឌ្ឌិតេបីតិ** តស្ស ចោរភាវំ ជានិត្វា ភីតតសិតេន អត្តនា នីយមានេ ភណ្ឌេ ឆឌ្ឌិតេបិ សតិ។ តេនេវ ឋានាចាវនំ ការាបិតន្តិ បារាជិកន្តិ ន គហេតព្ពន្តិ អាហ **"ន ទោសោ"**តិ។ "តិដ្ឋ តិដ្ឋា"តិ វុត្តេ បន ឧត្តសិត្វា ឆឌ្ឌនំ តស្ស អាណត្តិយា វិនា ហោតីតិ តត្ថ តស្ស អនាបត្តីតិ អធិប្បាយោ។ តថា វទតោ បន អទិន្នាទានបុព្ពបយោគត្តា ទុក្កដមេវ។

១៩៦. **ត**ន្តិ តំ ឆឌ្ឌិតំ ភណ្ឌំ។ **តទុទ្ធារេ**តិ តស្ស ឆឌ្ឌិតស្ស ភណ្ឌស្ស ឧទ្ធារេ បារាជិកំ។ បារាជិកំ កទា សិយាតិ អាហ **"សាមិកេ សាលយេ គតេ"**តិ។ និរាលយំ ឆឌ្ឌិតំ បន គណ្ហតោ អសតិ ថេយ្យចិត្តេ ន ទោសោតិ ព្យតិរេកតោ ទស្សេតិ។

១៩៧. សាមិកស្ស សាលយកាលេ គណ្ហន្តស្សាបិ បារាជិកាភាវប្បការំ ទស្សេតុមាហ **"គណ្ហតោ"**តិ។ បុព្ពគាថាយ "ត"ន្តិ ឥធានុវត្តតេ។ **សកសញ្ញាយគណ្ហតោ**តិ "តិដ្ឋ តិដ្ឋា"តិ វចនតោ ឧត្តសិត្វា សាលយំ ឆឌ្ឌិតំ តំ វត្ថុំ សកសញ្ញាយ គណ្ហន្តស្ស។ **គហណេ**តិ សកសញ្ញាយ គហណហេតុ, សកសញ្ញាយ គហិតភណ្ឌំ អត្តនោ គហណការណា ភិក្ខុំ អវហារាបត្តិតោ រក្ខតីតិ អធិប្បាយោ ។ តេនាហ **"គហណេ បន រក្ខតី"**តិ។ ភណ្ឌទេយ្យំ បន ហោតីតិ យោជនា។ **"តថា"**តិ ឥមិនា គហណេ រក្ខតីតិ អតិទិសតិ។

១៩៨-៩. **ធុរនិក្ខេបំ កត្វា**តិ "មយ្ហំ កិមេតេន ភណ្ឌេន, ជីវិតរក្ខនមេវ វរតរ"ន្តិ និរាលយោ ហុត្វា។ តេនាហ **"ភីតោ ចោរា បលាយតី"**តិ។ **ចោរា**តិ ឯត្ថ ច ហេតុម្ហិ និស្សក្កំ។ **គណ្ហតោ**តិ ឯត្ថ "ត"ន្តិ បាឋសេសោ, តថា ឆឌ្ឌិតំ តំ ភណ្ឌន្តិ អត្ថោ។ **ឧទ្ធារេ ទុក្កដ**ន្តិ វត្ថុម្ហិ អនវជ្ជេបិ ថេយ្យចិត្តវសេន ទុក្កដំ ហោតិ, អសតិ ថេយ្យចិត្តេ ទុក្កដម្បិ ន ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **អាហរាបេន្តេ**តិ ឯត្ថ ភាវលក្ខណេ ភុម្មំ, តស្មិំ ភណ្ឌសាមិនិ អាហរាបេន្តេ សតីតិ អត្ថោ។

២០០. និរាលយេន ឆឌ្ឌិតវត្ថុនោ គហណេ ភណ្ឌទេយ្យញ្ច អទេន្តស្ស បរាជយោ ច កស្មាតិ អាហ **"តស្សា"**តិអាទិ។ **អញ្ញាសូ**តិ មហាបច្ចរិយាទីសុ ឥតរាសុ អដ្ឋកថាសុ។

ហរណកកថាវណ្ណនា។

២០១. ឧបនិធិកថាយ "ន គណ្ហាមី"តិ សម្បជានមុសាវាទំ ភាសតោតិ យោជនា។ យេន កេនចិ រហសិ "ឥទំ មយ្ហំ ភណ្ឌំ បដិសាមេត្វា ទេហី"តិ និយ្យាទិតំ ភណ្ឌំ បច្ឆា សាមិកេន "ទេហិ មេ តំ ភណ្ឌ"ន្តិ វុត្តេ អច្ឆន្ទមុបគន្តុំ "នាហំ គណ្ហាមី"តិ សម្បជានមុសាវាទំ ភាសតោតិ អត្ថោ។ **គណ្ហាមី**តិ អត្តហេសិ។ អច្ឆន្នា ហេសោ អតីតេ វត្តមានប្បយោគោយំ។ "សម្បជានមុសាវាទេ បាចិត្តិយ"ន្តិ (បាចិ. ២) ឥមស្ស សិក្ខាបទស្ស

វិសយេ កស្មា ទុក្កដំ វុត្តន្តិ អាហ “**អទិន្នាទានបុព្ពកត្តា**”តិអាទិ។ តត្ថ **អទិន្នាទានបុព្ពកត្តា**តិ អទិន្នាទានស្ស សហបយោគវសេន បុព្ពង្គមត្តា, ន បុព្ពបយោគត្តា។ ន ហិ អទិន្នាទានស្ស បុព្ពបយោគេ បាចិត្តិយដ្ឋានេ ទុក្កដមត្ថីតិ។ តេនេវាហ **អដ្ឋកថាយំ** “អទិន្នាទានស្ស បយោគត្តា”តិ។

២០២. **ឯតស្សា**តិ ឯតស្ស សមីបេ។ **កឹ នុ ទស្សតី**តិ ទស្សតិ កឹ នុ។ **វិមតុប្បាទេ**តិ ហេតុម្ហិ ភុម្មំ។ **តស្សា**តិ យស្ស ភិក្ខុនោ សន្តិកេ ឧបនិក្ខិត្តំ, តស្ស។

២០៣. **តស្មិន្តិ** យស្មិំ ឧបនិក្ខិត្តំ, តស្មិំ ភិក្ខុម្ហិ។ **ទានេ និរុស្សាហេ**តិ អត្តនិ និក្ខិត្តស្ស ភណ្ឌស្ស សាមិកស្ស ទានវិសយេ ឧស្សាហរហិតេ សតិ, “ន ទានិ តំ ទស្សាមី”តិ ធុរនិក្ខេបេ កតេតិ អធិប្បាយោ។ តេនេវាហ “**ឧភិន្នំ ធុរនិក្ខេបេ**”តិ។ **បរោ**តិ ភណ្ឌសាមិកោ។ **ធុរន្តិ** “យេន កេនចិ អាការេន គណ្ហិស្សាមី”តិ ឧស្សាហំ។ **និក្ខិបេ**តិ និក្ខិបេយ្យ។

២០៤. **ចិត្តេនាទាតុកាមោវា**តិ ឯត្ថ “យោ តស្សា”តិ បាឋសេសោ។ **ចេ**តិ អបិ-សទ្ទត្ថេ។ យោ ចោរោ ចិត្តេន អទាតុកាមោវ, តស្ស ចោរស្ស “ទស្សាមី”តិ មុខេន វទតោបីតិ យោជនា។ អថ វា **អទាតុកាមោ**តិ ឯត្ថ “ហុត្វា”តិ បាឋសេសោ។ **ចេ**តិ វុត្តត្ថោ។ **ឯវា**តិ “បរាជយោ”តិ ឥមិនា យុជ្ជតិ។ **ចិត្តេន អទាតុកាមោ** ហុត្វា មុខេន “ទស្សាមី”តិ វទតោបិ **សាមិនោ ធុរនិក្ខេបេ** សតិ **បរាជយោ** ហោតេវាតិ យោជនា។

ឧបនិធិកថាវណ្ណនា។

២០៥. **សុង្កឃាតស្សា**តិ “សុង្កឃាតំ នាម រញ្ញា ឋបិតំ ហោតិ បព្ពតខណ្ឌេ វា នទីតិត្ថេ វា គាមទ្វារេ វា”តិ (បារា. ១១៣) **បាឡិយំ** អាគតស្ស “សុង្កំ តតោ ហនន្តិ…បេ… វិនាសេន្តី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.១១៣) **អដ្ឋកថាយំ** និរុត្តស្ស “ឥតោ បដ្ឋាយ នីយមានេ ភណ្ឌេ ឯត្តកតោ ឯត្តកំ រាជភាគំ គហេតព្ព”ន្តិ រាជាទីហិ តំតំបទេស សាមិកេហិ និយមិតស្ស បព្ពតខណ្ឌាទិដ្ឋានស្ស។ **ពហី**តិ សុង្កគហណត្ថាយ បរិកប្បិតសីមតោ ពហិ។ **បាតេតី**តិ ឯត្ថ “ថេយ្យចិត្តោ”តិ បករណតោ លព្ភតិ។ “រាជារហំ ភណ្ឌ”ន្តិ បាឋសេសោ។ យតោ កុតោចិ ភណ្ឌតោ បញ្ចមាសកំ វា អតិរេកបញ្ចមាសកំ វា អគ្ឃនកោ ភាគោ រាជាទិទេសសាមិកស្ស ទាតព្ពោ ហោតិ, តាទិសំ ភណ្ឌំ ថេយ្យចិត្តោ យថា ពហិ បតតិ, ឯវំ ខិបតីតិ អត្ថោ។ **ធុវំ បតតី**តិ ឯត្ថាបិ “ត”ន្តិ បាឋសេសោ, “ភណ្ឌ”ន្តិ បករណតោ លព្ភតិ។ យថា ខិត្តំ តំ ភណ្ឌំ ឯកន្តេន ពហិ បតតីតិ។ ហត្ថតោ **មុត្តមត្តេ** តស្មិំ ភណ្ឌេ។

២០៦. “ធុវំ បតតី”តិ ឯត្ថ ព្យតិរេកំ ទស្សេតុមាហ “**តំ រុក្ខេ**”តិអាទិ។ **តន្តិ** ថេយ្យាយ ពហិ បាតេតុំ ខិត្តំ ភណ្ឌំ បដិហតំ ហុត្វាតិ យោជនា។ **វាតក្ខិត្តម្បិ វា**តិ បាហោ គហេតព្ពោ។ “វាតក្ខិត្តោ”តិ លិង្គវិបល្លាសោ វា ទដ្ឋព្ពោ។

២០៧. **បច្ឆា**តិ បតិតដ្ឋានេ ថោកំ ចិរាយិត្វា, ឥមិនា ថោកម្បិ ចិរាយិតមត្តេ បយោគសាធិយំ ការិយំ សិទ្ធមេវាតិ បារាជិកស្ស ការណំ សម្បន្នមេវាតិ ទស្សេតិ។ តេនាហ “**បារាជិកំ សិយា**”តិ។

២០៨. “**ឋត្វា**”តិអាទិនា បតិតដ្ឋានេ អចិរាយិត្វា គតេបិ តស្មិំ ពហិ បតិតដ្ឋានតោ ឥតរត្រាបិ ចិរាយិតេន ពហិ បាតនប្បយោគេន សាធិយំ ការិយំ សិទ្ធមេវាតិ បារាជិកការណស្ស សិទ្ធតំ ទស្សេតិ។ តេនេវាហ “**បរាជយោ**”តិ។ “**អតិដ្ឋមាន**”ន្តិអាទិនា យត្ថ កត្ថចិ អចិរាយនេន បយោគស្ស និរត្ថកតំ ទស្សេតិ។ តេនេវាហ “**រក្ខតី**”តិ។

២០៩. **តន្តិ** អដ្ឋកថាវចនំ។

២១០. **សយំ វា វដ្តេតី**តិ អន្តោ ឋិតោ សយំ វា ហត្ថេន វា បាទេន វា យដ្ឋិយា វា ពហិសីមាយ និទ្ទដ្ឋានំ បរិវដ្តេតិ។ **អដ្ឋត្វា**តិ បវដ្តិតមត្តេ អន្តោ កត្ថចិបិ អដ្ឋត្វា។ **វដ្ដមាន**ន្តិ បវដ្តន្តំ។ **គតន្តិ** ពហិសីមំ កេសគ្គមត្តដ្ឋានម្បិ អន្តោសីមមតិក្កមមត្តំ។

២១១. តំ ភណ្ឌំ សចេ អន្តោ បត្វា បត្វា ពហិ គច្ឆតីតិ យោជនា។ យទិ អន្តោសីមាយ បត្វា បត្វា ពហិសីមំ គច្ឆតីតិ អត្ថោ។ **រក្ខតី**តិ អន្តោសីមាយ បឋមគតិនិវត្តនេនេវ ឯតស្ស ភិក្ខុនោ បយោគវេគស្ស និវត្តត្តា, តតោ ឧបរិ និវត្តនាវហការណស្ស អលទ្ធភាវេន អត្តនា ច គតគត្តា តថា ពហិសីមប្បត្តំ តំ ភណ្ឌំ តំមូលកបយោជកំ ភិក្ខុំ អាបត្តិយា រក្ខតីតិ អធិប្បាយោ។ **សុទ្ធចិត្តេន ឋបិតេ**តិ “ឯវំ ឋបិតេ វដ្ដិត្វា គមិស្សតី”តិ

ថេយ្យចិត្តេន វិនា “កេវលំ បបេស្សាមី”តិ ចិត្តេន ពហិសីមាភិមុខំ និទ្ធដ្ឋានំ ឱតារេត្វា បបិតេ។ **សយំ វដ្ដតីតិ** ភណ្ឌំ សយមេវ និទ្ធដ្ឋានំ និទ្ធំ ហុត្វា ពហិសីមំ ចេ បវត្តន្តំ គច្ឆតិ។ **វដ្ដតីតិ** អាបត្តិយា អករណតោ វដ្ដតិ។

២១២. **គច្ឆន្តេតិ** ចោរស្ស បយោគំ វិនា អត្តនាវ គច្ឆន្តេ។ **តន្តិ** រាជទេយ្យបញ្ចមាសកអតិរេកបញ្ចមាសកមត្តំ សុង្ករន្តំ ភណ្ឌំ។ នីហដេបិ នាវហារោតិ យោជនា។ កេវលំ ថេយ្យចិត្តស្ស អាបត្តិយា អនង្គភាវតោ, យានាទិបយោជកកាយវចីបយោគស្ស អភាវតោ, ភណ្ឌដ្ឋបិតយានាទិនោ អត្តនាវ ពហិសីមប្បត្តត្តា, តេនេវ ភណ្ឌស្សាបិ គតត្តា ច ភិក្ខុនោ អវហារោ នត្ថីតិ អត្ថោ។

២១៣. **បយោគេន វិនាតិ** ចោរស្ស សកបយោគមន្តរេន។ **អវហារោ ន វិជ្ជតីតិ** ឯត្ថ យុត្តិ វុត្តនយាវ។

២១៤. **មណិន្តិ** បាទារហំ សុង្កទាតព្វមណិរតនំ, ឯតេនេវ ឧបលក្ខណបទត្តា យំកិញ្ចិ ភណ្ឌំ សង្គហិតមេវ។ **បារាជិកំ សិយាតិ** យានស្ស អត្តនា បាជិតត្តាតិ អធិប្បាយោ។ **សីមាតិក្កមនេតិ** សុង្កគ្គហណស្ស និយមិតដ្ឋានាតិក្កមនេ។

២១៥. **មតន្តិ** “ឯត្តកភណ្ឌតោ ឯត្តកំ គហេតព្ព”ន្តិ រាជូហិ អនុមតំ។ **សេសោ កថាមគ្គោតិ** “សុង្កដ្ឋានំ បត្វា សុង្កិកេសុ និទ្ទាយមានេសុ, កីឡន្តេសុ, ពហិគតេសុ វា បរិយេសិត្វា អទិស្វា គច្ឆតោ ន ទោសោ, ភណ្ឌទេយ្យំ ហោតី”តិ ឯវមាទិកោ វិនិច្ឆយកថាមគ្គោ។ **អរញ្ញដ្ឋកថាសមោតិ** “យោ ចារក្ខដ្ឋានំ បត្វា”តិអាទិនា (វិ. វិ. ១៧០) យថាវុត្តអរញ្ញដ្ឋកថាយ សទិសោ,

> “កម្មដ្ឋានំ ចិត្តេ កត្វា;
> ចិន្តេន្តោ អញ្ញវិហិតោ;
> សុង្កដ្ឋានំ បត្វា គច្ឆេ;
> ភណ្ឌទេយ្យំ ហោតេវស្សា”តិ។ –

អាទិនា នយេន វុច្ចមានសទិសោយេវ។ តេនេវ គតត្ថតាយ ឥទានិ ន វិចារិយតីតិ អធិប្បាយោ។

សុង្កឃាតកថាវណ្ណនា។

២១៦. “បាណោ នាម មនុស្សបាណោ វុច្ចតី”តិ (បារា. ១១៤) **បាឡិតោ** ច “តម្បិ ភុជិស្សំ ហរន្តស្ស អវហារោ នត្ថី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.១១៤) **អដ្ឋកថា**វចនតោ ច បរទាសមនុស្សោយេវ អធិប្បេតោតិ តមេវ ទស្សេតុមាហ **“អន្តោជាត”**ន្តិអាទិ។ គេហទាសិយា កុច្ឆិម្ហិ ទាសស្ស ជាតោ **អន្តោជាតោ** នាម, តំ វា។ ធនេន កីតោ **ធនក្កីតោ,** តំ វា។ **ទិន្នំ វា បន កេនចីតិ** មាតុលអយ្យកាទីសុ យេន កេនចិ ទាសំ កត្វា ទិន្នំ វា។ **ទាសន្តិ** បច្ចេកំ សម្ពន្ធនីយំ។ **ករមរានីតំ វា ទាសន្តិ** បរវិសយំ វិលុម្បិត្វា អានេត្វា ទាសភាវាយ គហិតសង្ខាតំ ករមរានីតទាសំ វា។ **ហរន្តស្ស បរាជយោតិ** ឯត្ថ “ចោរិកាយ ហរិស្សាមី”តិ អាមសនេ ទុក្កដំ, ផន្ទាបនេ ថុល្លច្ចយំ អាបជ្ជិត្វា ឋិតដ្ឋានតោ កេសគ្គមត្តម្បិ អតិក្កាមយតោ បារាជិកំ ហោតីតិ អធិប្បាយោ។

២១៧. **ភុជិស្សំ វាតិ** យស្ស កស្សចិ មនុស្សស្ស អទាសភូតំ។ **មានុសន្តិ** មនុស្សជាតិកំ សត្តំ។ **អាថបិតន្តិ** ឧបនិក្ខិត្តំ។

២១៨. **តន្តិ** អន្តោជាតាទីសុ ទាសេសុ យំ កញ្ចិ ទាសំ។ **បលាយិតុកាមោ វាតិ** បលាបេតុកាមោ នីហរិតុកាមោ។ អថ វា តំ ទាសំ ភុជេហិ ឧក្ខិបិត្វា អយំ បលាយិតុកាមោតិបិ អត្ថោ គហេតព្ពោ។ **ភុជេហីតិ** ឧភោហិ ហត្ថេហិ។ **តំ ឋិតដ្ឋានតោតិ** តស្ស ឋិតដ្ឋានំ តំឋិតដ្ឋានំ, តតោ តំឋិតដ្ឋានតោ, ចោរេន អត្តនា ឋិតដ្ឋានតោតិ អត្ថោ ន គហេតព្ពោតិ ទស្សេតុមេវ វុត្តំ។ **កិញ្ចិ សង្កាមេតីតិ** កេសគ្គមត្តម្បិ តតោ អញ្ញំ ឋានំ បាបេតិ។ **ភុជេហិ វាតិ** ឯត្ថ **វា**-សទ្ទោ វក្ខមានបការន្តរាបេក្ខោ, “សង្កាមេតិ វា”តិ យោជេតព្ពំ។

២១៩. **តជ្ជេត្វាតិ** ភយករេន វចនេន លេសេន, ឥង្គិតេន វា តាសេត្វា នេន្តស្ស តស្សាតិ សម្ពន្ធោ។ **បទវារតោតិ** បទវារេន យុត្តា ថុល្លច្ចយាទយោ អាបត្តិយោ ហោន្តីតិ យោជនា។ បឋមបទវារយុត្តា ថុល្លច្ចយាបត្តិ, ទុតិយបទវារយុត្តា បារាជិកាបត្តិ ហោតីតិ អត្ថោ។

២២០. **ហត្ថាទីសូតិ** **អាទិ**-សទ្ទេន កេសវត្ថាទី សង្គណ្ហាតិ។ **តន្តិ** ទាសំ។ **កឌ្ឍតោបីតិ** អាកឌ្ឍតោបិ។ **បរាជយោតិ** “បទវារតោ”តិ អនុវត្តមានត្តា បឋមបទវារេ ថុល្លច្ចយំ, ទុតិយបទវារេ អតិក្កន្តេ បារាជិកន្តិ អត្ថោ។

អយំ នយោតិ “បទវារតោ យុត្តា ថុល្លច្ចយាទយោ អាបត្តិយោ ហោន្តី”តិ វុត្តនយោ។

២២១. វេគសាវាតិ វេគេនេវ, ចោរស្ស វចនេន កាតព្ពវិសេសរហិតេន ពលវគមនវេគេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ត មិនា អនាបត្តិភាវស្ស ការណំ ទស្សេតិ។

២២២. សណិកន្តិ មន្ទគតិយា។ **វទតី**តិ “គច្ឆ, យាហិ, បលាយា”តិអាទិកំ វចនំ កថេតិ។ **សោបិ ចា**តិ យោ មន្ទគតិយា គច្ឆន្តោ ឯវំ វុត្តោ, សោបិ ច។

២២៣. បលាយិត្វាតិ សាមិកំ បហាយ គន្ត្វា។ **អញ្ញ**ន្តិ សាមិកាយត្តដ្ឋានតោ អញ្ញំ ឋានំ។ សាបណំ វីថិ សន្និវេសយុត្តំ **និគមម្បិ វា**។ **តតោ**តិ បលាយិត្វា បវិដ្ឋគាមាទិតោ។ **ត**ន្តិ បលាយិត្វា បវិដ្ឋំ តំ ទាសំ។

បាណកថាវណ្ណនា។

២២៤. ថេយ្យាតិ ថេយ្យចិត្តេន។ **សប្បករណ្ឌ**ន្តិ សប្បសយនបេឡំ។ **យថាវត្ថុ**ន្តិ ថុល្លច្ចយមាហ។ **ឋានតោ**តិ សប្បបេឡាយ ឋិតដ្ឋានតោ។ **ចាវនេ**តិ កេសគ្គមត្តាតិក្កមេ។

២២៥. ករណ្ឌន្តិ សប្បបេឡំ។ **ឧគ្ឃាដេត្វា**តិ វិវរិត្វា។ **ករណ្ឌតលតោ**តិ អន្តោបេឡាយ តលតោ។ **នង្គុដ្ឋេ**តិ នង្គុដ្ឋបរិយន្តេ។

២២៦. ឃំសិត្វាតិ បេឡាបស្សេ ផុសាបេត្វា។ **សប្បករណ្ឌស្ស មុខវដ្ដិតោ**តិ ករណ្ឌបុដមុខវដ្ដិតោ។ តស្ស នង្គុដ្ឋេ មុត្តមត្តេតិ យោជនា។

២២៧. នាមតោតិ នាមេន, នាមំ វត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **បក្កោសន្តស្សា**តិ អវ្ហាយន្តស្ស។ **តស្សា**តិ បក្កោសកស្ស។

២២៨. តថាតិ ករណ្ឌំ វិវរិត្វា។ មណ្ឌូកមូសិកានំ វរំ កត្វា នាមេន បក្កោសន្តស្សាតិ យោជនា។ **វា**-សទ្ទេន លាជាវិកិរណអច្ឆរបហារាទិកំ សង្គណ្ហាតិ។

២២៩. មុខន្តិ សប្បករណ្ឌស្ស មុខំ។ **ឯវមេវ ច ករោន្តស្សា**តិ មណ្ឌូកសញ្ញំ, មូសិកសញ្ញំ កត្វា វា លាជា វិកិរិត្វា វា អច្ឆរំ បហរិត្វា វា នាមំ វត្វា បក្កោសន្តស្ស។ **យេន កេនចី**តិ វុត្តនីហារតោ យេន វា តេន វា។

២៣០. ន បក្កោសតិ ចេតិ យថាវុត្តនយេន យោជេត្វា នាមំ វត្វា ន បក្កោសតិ។ **តស្សា**តិ ករណ្ឌមុខ វិវរកស្ស ភិក្ខុស្ស។

អបទកថាវណ្ណនា។

២៣១. ហត្ថិន្តិ ហត្ថិម្ហិ, ភុម្មត្ថេ ឯវ ឧបយោគវចនំ។

២៣២. សាលាយន្តិ ហត្ថិសាលាយំ។ វសតិ ឯត្ថាតិ **វត្ថុ**, រាជាគារំ, តស្ស អន្តោ **អន្តោវត្ថុ**, អន្តោរាជគេហន្តិ អត្ថោ។ **អង្គណេ**តិ អន្តោរាជង្គណេ។ **បិ**-សទ្ទោ “អន្តោនគរេ”តិ អវុត្តម្បិ សម្បិណ្ឌេតិ។ **វត្ថុ ចា**តិ **ច**-សទ្ទេន អង្គណំ សមុច្ចិនោតិ។ **សកលំ អង្គណំ ឋាន**ន្តិ ហត្ថិនោ វិចរណយោគ្គំ អង្គណដ្ឋានំ សន្ធាយាហ, សកលសាលាតិ គហេតព្ពំ។

២៣៣. អពទ្ធស្សាតិ យថាវុត្តសាលារាជវត្ថង្គណាបេក្ខាយ វុត្តំ។ អពទ្ធស្ស ហិ ហត្ថិនោ សកលសាលាទយោ ឋានំ, តទតិក្កមេ ឋានាចាវនំ ហោតីតិ អត្ថោ។ **ហី**តិ អវធារណេ វា។ **“ពទ្ធស្ស ហី”**តិ យោជនាយ វិសេសត្ថោវ ទដ្ឋព្ពោ, ពទ្ធស្ស បនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ពទ្ធស្ស បនា**តិ សាលាទីសុ សន្និហិតស្ស បន។ **ឋិតដ្ឋានញ្ចា**តិ សាលាទីសុ ឋិតដ្ឋានញ្ច, ចតូហិ បាទេហិ អក្កន្តដ្ឋានន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **ពន្ធនញ្ចា**តិ គីវាយ វា បច្ឆា បាទទ្វយពន្ធនវលយេ វា ឧភយត្ថ វា ពន្ធនដ្ឋានញ្ច។ **តស្មា**តិ យស្មា ឋិតដ្ឋានញ្ច ពន្ធនញ្ច ឋានន្តិ ឆ វា បញ្ច វា ឋានានិ លព្ភន្តិ, តស្មា។ **តេសំ** ឋានានំ។ **ការយេ**តិ ឯត្ថ “អាបត្តិ”ន្តិ សាមត្ថិយា លព្ភតីតិ។ **ហរតោ**តិ ហត្ថិសាលាទិតោ ចោរិកាយ ហរន្តស្ស ។ **ការយេ**តិ អាមសនេ ទុក្កដំ, ឋានភេទគណនាយ យាវ បច្ឆិមដ្ឋានា បុរិមេសុ ថុល្លច្ចយានិ, អន្តិម ដ្ឋានា កេសគ្គមត្តម្បិ ចាវនេ បារាជិកំ ការេយ្យាតិ អត្ថោ។

២៣៤. **ឋិតដ្ឋាន**ន្តិ ចតូហិ បាទេហិ អក្កន្តដ្ឋានំ, ឥទញ្ច អពទ្ធហត្ថិំ សន្ធាយ វុត្តំ។ ពទ្ធស្ស វិនិច្ឆយោ សាលាទីសុ ពទ្ធស្ស វុត្តវិនិច្ឆយសទិសោតិ គតត្ថតាយ ន វុត្តោ។

២៣៥. **ឯកំ ឋាន**ន្តិ សយិតដ្ឋានមត្តំ។ **តស្មិ**ន្តិ តជេ។ **តស្សា**តិ ភិក្ខុស្ស។ តុរង្គមហិសាទីសុ ទ្វិបទេ ច ពហុប្បទេ ច។

២៣៦. ឯសេវ នយោ ញេយ្យោ, វត្តព្ពំ កិញ្ចិបិ នត្ថីតិ យោជនា។ តត្ថ **តុរង្គា** អស្សា។ **មហិសា** លុលាយា។ **អាទិ**-សទ្ទេន គោគទ្រភឱដ្ឋាទិចតុប្បទានំ សង្គហោ។ **នត្ថិ កិញ្ចិបិ វត្តព្ព**ន្តិ អស្សសាលារាជាគារង្គណពហិនគរាទីសុ អពន្ធិតសយនអស្សាទីនំ ឋានភេទោ យថាវុត្តសទិសត្តា ន វុត្តោ។

ពន្ធិត្វា ឋបិតអស្សស្ស បន សចេ សោ ចតូសុ បាទេសុ ពទ្ធោ ហោតិ, ពន្ធនានំ, ខុរានញ្ច គណនាយ អដ្ឋ ឋានានិ, សចេ មុខេ ច ពទ្ធោ ហោតិ, នវ ឋានានិ, មុខេយេវ ពទ្ធោ, បញ្ច ឋានានីតិ ឋានភេទោ ច តថេវ សសមិគសូករាទិចតុប្បទេសុ ពន្ធិត្វា ឋបិតេសុ ពទ្ធពទ្ធដ្ឋានេហិ សហ ចតូហិ បាទេហិ អក្កន្តដ្ឋានវសេន លព្ភមានោ ឋានភេទោ ច គោមហិសេសុ ពទ្ធេសុ ឯវមេវ លព្ភមានោ ឋានភេទោ ច វជាទីសុ បទេសេសុ បវេសិតេសុ ទ្វារេសុ វុត្តសូចិយោ អបនេត្វា វា អនបនេត្វា វា នាមំ វត្វា វា អវត្វា វា បក្កោសន្តស្ស, សាខាភង្គតិណាទីនិ ទស្សេត្វា បក្កោសិត្វា វា អបក្កោសិត្វា វា បលោភេន្តស្ស តាសេត្វា និក្ខមន្តស្ស សប្បករណ្ឌកេ សប្បស្ស វុត្តនយេន លព្ភមានោ វិសេសោ ច នេតព្ពោ។ ឥហ សព្ពត្ថ ឋានភេទេសុ ពហុកេសុបិ ឧបន្តដ្ឋានេសុ ថុល្លច្ចយំ, អន្តដ្ឋានេ បារាជិកំ វុត្តសទិសន្តិ ឥមស្ស សព្ពស្ស វិនិច្ឆយស្ស “ឯសេវ នយោ”តិ ឥមិនាវ គតត្តា, អាហដតោ អវិញ្ញាយមានស្ស កស្សចិ វិសេសស្សាភាវា ច វុត្តំ “នត្ថិ កិញ្ចិបិ វត្តព្ព”ន្តិ។

ទ្វិបទេបីតិ “ទ្វិបទំ នាម មនុស្សា បក្ខជាតា”តិ (បារា. ១១៥) **បាឡិយំ** វុត្តា មនុស្សា ច មយូរាទិលោមបក្ខា ច វគ្គុលិអាទិចម្មបក្ខា ច ភមរាទិអដ្ឋិបក្ខា ចាតិ ឯវមាទិកេ សត្តេ ច។ **ពហុប្បទេ**តិ “ពហុប្បទំ នាម វិច្ឆិកា សតបទី ឧច្ចាលិង្គបាណកា”តិ (បារា. ១១៧) **បាឡិយំ** វុត្តពហុប្បទសត្តេ ចាតិ អត្ថោ។

ឯត្តាវតា បាបភិក្ខូនំ លេសោកាសបិទហនត្ថំ បទភាជនេ វុត្តភូមដ្ឋាទិតីសវិនិច្ឆយមាតិកាកថាសុ បញ្ចវីសតិ មាតិកាកថា ទស្សេត្វា អវសិដ្ឋាសុ បញ្ចមាតិកាកថាសុ សំវិទាវហារោ, សង្កេតកម្មំ, និមិត្តកម្មន្តិ មាតិកត្តយកថា បឋមមេវ អទិន្នាទានវិនិច្ឆយសម្ភារភូតានំ បញ្ចវីសតិយា អវហារានំ ទស្សនដ្ឋានេ ឋត្វា –

> “បុព្ពសហបយោគោ ច, សំវិទាហរណម្បិ ច;
> សង្កេតកម្មំ នេមិត្តំ, បុព្ពយោគាទិបញ្ចក”ន្តិ។ (វិ. វិ. ៤២) –

ឥមិនា សង្គហិតាតិ តំ បហាយ អវសេសេ ឱចរកោ, ឱណិរក្ខកោតិ កថាទ្វយេ ឱចរណកកថាយ អាណត្តិកប្បយោគត្តា, តញ្ច ឱណិរក្ខកេន ករិយមានំ ឋានាចាវនំ សាហត្ថិកេន វា អាណត្តិកេន វា បយោគេន ហោតីតិ តស្សាបិ “សាហត្ថាណត្តិកោ ចេវា”តិ សាហត្ថិកបញ្ចកេ បឋមមេវ សង្គហិតត្តា ច ថលដ្ឋវេហាសដ្ឋកថាទីសុ សង្គហិតត្តា ច តញ្ច ទ្វយំ ន វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

តត្ថ “ឱចរកោ នាម ភណ្ឌំ ឱចរិត្វា អាចិក្ខតី”តិ (បារា. ១១៨) **បាឡិយំ** វុត្តោ ចោរាបនបុរិសោ “ឱចរកោ”តិ វេទិតព្ពោ។ ឱចរតីតិ **ឱចរកោ,** តត្ថ តត្ថ គន្ធា អន្តោ អនុបវិសតីតិ វុត្តំ ហោតីតិ។ “ឱណិរក្ខោ នាម អាហដំ ភណ្ឌំ គោបេន្តោ”តិ (បារា. ១១៨) **បាឡិយំ** វុត្តោ មុហុត្តំ អត្តនិ ឋបិតស្ស បរភណ្ឌស្ស រក្ខកោ “ឱណិរក្ខោ”តិ វេទិតព្ពោ។ ឱណិតំ រក្ខតីតិ **ឱណិរក្ខោ,** យោ បរេន អត្តនោ វសនដ្ឋានេ អាភតំ ភណ្ឌំ “ឥទំ តាវ ភន្តេ មុហុត្តំ ឱលោកេថ, យាវាហំ ឥទំ នាម កិច្ចំ កត្វា អាគច្ឆាមី”តិ វុត្តោ រក្ខតិ, តស្សេតំ អធិវចនំ។

ទ្វិចតុពហុប្បទកថាវណ្ណនា។

២៣៧. “បញ្ចហិ អាការេហិ អទិន្នំ អាទិយន្តស្ស អាបត្តិ បារាជិកស្សា”តិអាទិនា (បារា. ១២២) នយេន **បាឡិយំ** អាគតានិ បញ្ចង្គានិ សង្គហេតុមាហ **“បរេស”**ន្តិអាទិ។ តត្ថ **“បរេសំ សន្តកំ ធន”**ន្តិ ឥមិនា បរមនុស្សសន្តកតា, **“បរេសន្តិ វិជានិត្វា”**តិ ឥមិនា បរាយត្តភាវស្ស ជាននំ, **“គរុក”**ន្តិ ឥមិនា បាទំ វា អតិរេកបាទំ វា អគ្ឃនកតា, **“ថេយ្យចិត្តេនា”**តិ ឥមិនា ថេយ្យចិត្តតា, **“ឋានា ចាវេតី”**តិ ឥមិនា បញ្ចវីសតិយា អវហារានំ អញ្ញតរស្ស សមង្គិតាតិ ឯវមេត្ថ បញ្ចង្គសង្គហោ វេទិតព្ពោ។

២៣៨. ឯត្ថាវតា តីសមាតិកាកថាវិនិច្ឆយំ សង្គហេត្វា ឥទានិ “អនាបត្តិ សសញ្ញិស្ស វិស្សាសគ្គាហេ តាវកាលិកេ បេតបរិគ្គហេ តិរច្ឆានគតបរិគ្គហេ បំសុកូលសញ្ញិស្សា”តិអាទិនា (បារា. ១៣១) នយេន **បាឡិយំ** អាគតំ អនាបត្តិវារំ សង្គហេតុមាហ **“អនាបត្តី”**តិអាទិ។ តត្ថ **សសញ្ញិស្សា**តិ បរសន្តកម្បិ “សសន្តក”ន្តិ សុទ្ធ សញ្ញាយ គណ្ហន្តស្ស អនាបត្តីតិ សព្ពត្ថ យោជេតព្ពំ។ ឯវំ គហិតំ សាមិកេហិ ទិស្វា យាចិតេ អទេន្តស្ស ឧភិន្នំ ធុរនិក្ខេបេន បារាជិកំ។

តិរច្ឆានបរិគ្គហេតិ តិរច្ឆានេហិ បរិគ្គហិតវត្ថុម្ហិ។ សចេបិ ហិ នាគគរុឡមាណវកមាណវិកាបិ មនុស្សវេសេន អាបណំ បសារេត្វា និសិន្នា ហោន្តិ, ភិក្ខុ ច ថេយ្យចិត្តេន តេសំ សន្តកំ គណ្ហាតិ, អនាបត្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។ សីហព្យគ្ឃទីបិបភុតីហិ វាឡមិគេហិ គហិតគោចរំ បឋមំ មោចាបេន្តស្ស តំ មុញ្ចិត្វា អត្តនោបិ ហឹសនតោ ថោកំ ខាយិតេ វារេន្តស្ស ទោសោ នត្ថិ។ សេនាទីសុ តិរច្ឆានេសុ យេន កេនចិ គហិតំ គោចរំ មោចាបេតុំ វដ្ដតិ។ វុត្តញ្ហេតំ **អដ្ឋកថាយំ** “សេនាទយោបិ អាមិសំ គហេត្វា គច្ឆន្តេ បាតាបេត្វា គណ្ហិតុំ វដ្ដតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.១៣១)។ ឯវមេវ ធម្មនិទេឌ្ឍភាទីហិ គហិតមណ្ឌូកាទយោ ជីវិតរក្ខនត្ថាយ មោចាបេតុំ វដ្ដតីតិ វេទិតព្ពំ។

តាវកាលិកគ្គាហេតិ “បដិករិស្សាមី”តិ តាវកាលិកំ គណ្ហន្តស្ស ឯវំ គហិតំ សចេ ភណ្ឌសាមិកោ បុគ្គលោ វា គណោ វា “តុម្ហេវ គណ្ហថា”តិ អនុជានេយ្យ, វដ្ដតិ។ នានុជានេយ្យ, ន គណ្ហេយ្យ, ទាតព្ពំ។ អទេន្តស្ស ឧភិន្នំ ធុរនិក្ខេបេន បារាជិកំ។ “សង្ឃសន្តកំ បន បដិទាតុមេវ វដ្ដតី”តិ **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។

វិស្សាសគ្គាហេតិ “អនុជានាមិ ភិក្ខវេ បញ្ចហង្គេហិ សមន្នាគតស្ស វិស្សាសំ គហេតុំ, សន្ទិដ្ឋោ ច ហោតិ, សម្ភត្តោ ច, អាលបិតោ ច, ជីវតិ ច, គហិតេ ច អត្តមនោ ហោតី”តិ (មហាវ. ៣៥៦) **បាឡិយំ** អាគតំ បញ្ចហង្គេហិ សមន្នាគតស្ស សន្តកំ វិស្សាសេន គណ្ហន្តស្ស គហណេ វិនិច្ឆយោ យថាវុត្តសុត្តវណ្ណនាយំ វេទិតព្ពោ។ យថាហ **សមន្តបាសាទិកាយំ** –

> តត្ថ សន្ទិដ្ឋោតិ ទិដ្ឋមត្តកមិត្តោ។ សម្ភត្តោតិ ទឡ្ហមិត្តោ។ អាលបិតោតិ “មម សន្តកំ យំ ឥច្ឆសិ, តំ គណ្ហេយ្យាសិ, អាបុច្ឆិត្វា គហណេ ការណំ នត្ថី”តិ វុត្តោ។ ជីវតីតិ អនុដ្ឋានសេយ្យាយ សយិតោបិ យាវ ជីវិតិន្ទ្រិយុបច្ឆេទំ ន បាបុណាតិ។ គហិតេ ច អត្តមនោតិ គហិតេ តុដ្ឋចិត្តោ ហោតិ, ឯវរូបស្ស សន្តកំ “គហិតេ មេ អត្តមនោ ភវិស្សតី”តិ ជានន្តេន គហេតុំ វដ្ដតិ។ អនវសេសបរិយាទានវសេន ចេតានិ បញ្ចង្គានិ វុត្តានិ, វិស្សាសគ្គាហោ បន តីហង្គេហិ រុហតិ – សន្ទិដ្ឋោ, ជីវតិ, គហិតេ អត្តមនោ, សម្ភត្តោ, ជីវតិ, គហិតេ អត្តមនោ, អាលបិតោ, ជីវតិ, គហិតេ អត្តមនោតិ។
>
> យោ បន ជីវតិ, ន ច គហិតេ អត្តមនោ ហោតិ, តស្ស សន្តកំ វិស្សាសគ្គាហេន គហិតម្បិ បុន ទាតព្ពំ។ ទទមានេន ច មតកធនំ តាវ យេ តស្ស ធនេ ឥស្សរា គហដ្ឋា វា បព្ពជិតា វា, តេសំ ទាតព្ពំ។ អនត្តមនស្ស សន្តកំ តស្សេវ ទាតព្ពំ។ យោ បន បឋមំយេវ “សុដ្ឋុ កតំ តយា មម សន្តកំ គណ្ហន្តេនា”តិ វចីភេទេន វា ចិត្តុប្បាទមត្តេន វា អនុមោទិត្វា បច្ឆា កេនចិ ការណេន កុបិតោ បច្ចាហរាបេតុំ ន លភតិ។ យោបិ អទាតុកាមោវ, ចិត្តេន បន អធិវាសេតិ, ន កិញ្ចិ វទតិ, សោបិ បុន បច្ចាហរាបេតុំ ន លភតិ។ យោ បន “មយា តុម្ហាកំ សន្តកំ គហិតំ វា បរិភុត្តំ វា”តិ វុត្តេ “គហិតំ វា ហោតុ បរិភុត្តំ វា, មយា បន តំ កេនចិទេវ ករណីយេន ឋបិតំ, តំ បាកតិកំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ វទតិ, អយំ បច្ចាហរាបេតុំ លភតីតិ (បារា. អដ្ឋ. ១.១៣១)។

បេតបរិគ្គហេតិ បេត្តិវិសយុប្បន្នា ច មរិត្វា តស្មឹយេវ អត្តភាវេ និព្ពត្តា ច ចាតុមហារាជិកាទយោ ទេវា ច ឥមស្មឹ អត្ថេ បេតា នាម, តេសំ សន្តកំ គណ្ហន្តស្ស ច អនាបត្តីតិ អត្ថោ។ សចេបិ ហិ សក្កោ ទេវរាជា អាបណំ បសារេត្វា និសិន្នោ ហោតិ, ទិព្ពចក្ខុកោ ច ភិក្ខុ តំ ញត្វា សតសហស្សគ្ឃនកម្បិ វត្ថំ តស្ស វិរវន្តស្សេវ អច្ឆិន្ទិត្វា គណ្ហិតុំ វដ្ដតិ។ ទេវបូជត្ថំ រុក្ខាទីសុ មដ្ឋវត្ថាទីនិ គណ្ហតោ និទ្ទោសតាយ កិមេវ វត្តព្ពំ។ បំសុកូលសញ្ញាយ គណ្ហតោបិ អនាបត្តិ។ តថា គហិតម្បិ សចេ សស្សាមិកំ ហោតិ, សាមិកេ អាហរាបេន្តេ ទាតព្ពន្តិ ឧបលក្ខណតោ វេទិតព្ពំ។

២៣៩. **ឯត្ថា**តិ ទុតិយបារាជិកវិនិច្ឆយេ។ **ច**-សទ្ទេន អវុត្តសមុច្ចយត្ថេន អវសេសសិក្ខាបទវិនិច្ឆយេ សង្គណ្ហាតិ។ **វត្តព្ពោ**តិ មាតិកដ្ឋកថាទីសុ វិយ អវសានេ កថេតព្ពោ។ **បាឡិមុត្តវិនិច្ឆយោ**តិ សមុដ្ឋានាទិកោ តំតំសិក្ខាបទបាឡិយំ អនាគតោ ឧបាលិត្ថេរាទីហិ ឋបិតោ វិនិច្ឆយោ។

២៤០. បរាជិតានេកមលេនាតិ អបរិមេយ្យកប្បកោដិសតសហស្សោបចិតបារមិតាសម្ភូតេន សព្ពញ្ញុតញ្ញាណបទដ្ឋានេន អាសវក្ខយញាណេន សហ វាសនាយ សមុច្ឆេទប្បហានេន បរាជិតា រាគាទយោ អនេកកិលេសមលា យេន សោ បរាជិតានេកមលោ, តេន បរាជិតានេកមលេន ។ ជិនេន យំ ទុតិយំ បារាជិកំ វុត្តំ, **អស្ស** ទុតិយបារាជិកស្ស ច អត្ថោ មយា សមាសេន វុត្តោ។ **អសេសេន** អតិវិត្ថារនយេន **វត្តុំ** តស្ស អត្ថំ កថេតុំ កោ ហិ សមត្ថោតិ យោជនា។ ឯត្ថ **ច**-សទ្ទោ បឋមបារាជិកសមុច្ចយត្ថោ។ **ហិ**-សទ្ទោ អវធារណេ, តេន អសេសេន តទត្ថំ វត្តុំ សមត្ថោ នត្ថេវ អញ្ញត្រ តថាគតាតិ ទីបេតិ។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្ទីបនិយា

វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណនាយ

ទុតិយបារាជិកកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

តតិយបារាជិកកថាវណ្ណនា

២៤១-២. ឯវមតិសុខុមនយសមាកុលំ ទុតិយបារាជិកំ ទស្សេត្វា ឥទានិ តតិយបារាជិកំ ទស្សេតុមាហ **“មនុស្សជាតិ”**ន្តិអាទិ។ តត្ថ **មនុស្សជាតិ**ន្តិ ជាយតីតិ ជាតិ, រូបារូបបដិសន្ធិ, មនុស្សេសុ ជាតិ យស្ស សោ មនុស្សជាតិ, មនុស្សជាតិកោ មនុស្សវិគ្គហោតិ វុត្តំ ហោតិ, តំ មនុស្សជាតិំ។

ឯត្ថ ច **មនុស្សេស្វូ**តិ កុសលាកុសលមនស្ស ឧស្សន្នត្តា មនុស្សសង្ខាតេសុ នរេសុ។ “យំ មាតុកុច្ឆិស្មិំ បឋមំ ចិត្តំ ឧប្បន្ន”ន្តិ (បារា. ១៧២) **បទភាជនេ** វុត្តនយេន មាតុកុច្ឆិម្ហិ បឋមំ ឧប្បជ្ជមានបដិសន្ធិចិត្តញ្ច តំ សម្បយុត្តវេទនាសញ្ញាសង្ខារសង្ខាតខន្ធត្តយញ្ច តំសហជាតានិ –

> “តិលតេលស្ស យថា ពិន្ទុ, សប្បិមណ្ឌោ អនាវិលោ;
> ឯវំ វណ្ណប្បដិភាគំ, ‘កលល’ន្តិ បវុច្ចតី”តិ។ (បារា. អដ្ឋ. ២.១៧២; វិភ. អដ្ឋ. ២៦) –

វុត្តានិ ជាតិឧណ្ណំសុម្ហិ បសន្នតិលតេលេ វា សប្បិមណ្ឌេ វា ឱតារេត្វា ឧក្ខិបិត្វា វិធុនិតេ អគ្គេ លម្ពមាន ពិន្ទុប្បមាណកលលសង្ខាតានិ សភាវកានំ កាយភាវវត្ថុទសកវសេន តីស រូបានិ ច អភាវកានំ កាយ វត្ថុទសកវសេន វីសតិ រូបានិ ចាតិ អយំ នាមរូបបដិសន្ធិ ឥធ **“ជាតី”**តិ គហិតា។ **“យស្សា”**តិ ឥមិនា អញ្ញបទេន “យាវ មរណកាលា ឯត្ថន្តរេ ឯសោ មនុស្សវិគ្គហោ នាមា”តិ (បារា. ១៧២) **បទភាជនេ** វុត្តនយេន បឋមភវង្គតោ បដ្ឋាយ ចុតិចិត្តាសន្នភវង្គបរិយន្តសន្តានសង្ខាតសត្តោ គហិតោ។ ឥមិនា មនុស្សវិគ្គហស្ស បដិសន្ធិតោ បដ្ឋាយ បារាជិកវត្ថុភាវំ ទស្សេតិ។

ជានន្តោតិ “សត្តោ អយ”ន្តិ ជានន្តោ។ **ជីវិតា យោ វិយោជយេ**តិ យោ ភិក្ខុ ជីវិតិន្ទ្រិយា វិយោជេយ្យ វោរោបេយ្យ, តស្ស ជីវិតិន្ទ្រិយំ ឧបច្ឆិន្ទេយ្យ ឧបរោធេយ្យាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តេនាហ **បទភាជនេ** “ជីវិតា វោរោបេយ្យាតិ ជីវិតិន្ទ្រិយំ ឧបច្ឆិន្ទតិ ឧបរោធេតី”តិ (បារា. ១៧២)។

តញ្ច ជីវិតិន្ទ្រិយំ រូបារូបវសេន ទុវិធំ ហោតិ។ តត្ថ អរូបជីវិតិន្ទ្រិយំ អវិគ្គហត្តា ឧបក្កមវិសយំ ន ហោតិ។ រូបជីវិតិន្ទ្រិយុបច្ឆេទេន បន តទាយត្តវុត្តិតាយ តំសមកាលមេវ ឱច្ឆិជ្ជមានតាយ ឯត្ថ សាមញ្ញេន ឧភយម្បិ គហេតព្ពំ។ តទេតំ អតីតានាគតំ ន គហេតព្ពំ តស្ស អវិជ្ជមានត្តា។ ឧបក្កមវិសយារហំ បន បច្ចុប្បន្នមេវ គហេតព្ពំ។ តញ្ច ខណសន្តតិអទ្ធាវសេន តិវិធំ ហោតិ។

តត្ថ ឧប្បាទដ្ឋិតិភង្គវសេន ខណត្តយបរិយាបន្នោ ភាវោ **ខណបច្ចុប្បន្នំ** នាម។ តំ សរសភង្គភូតត្តា សយំ ភិជ្ជមានំ ឧបក្កមសាធិយំ វិនាសវន្តំ ន ហោតិ។ អាតបេ ឋត្វា គព្ភំ បវិដ្ឋស្ស អន្ធការវិគមន្តរញ្ច សីតេន ឱវរកំ បវិដ្ឋស្ស វិសភាគឧតុសមុដ្ឋានេន សីតបន្នទន្តរញ្ច រូបសន្តតិ **សន្តតិបច្ចុប្បន្នំ** នាម។ បដិសន្ធិចុតីនមន្តរាឡប្ប វត្តិ ខន្ធសន្តតិ **អទ្ធាបច្ចុប្បន្នំ** នាម។ ឥមស្មិំ ទ្វយេ ឧបក្កមសម្ភវោ, តំវសេន ឧបច្ឆិជ្ជមានំ ជីវិតំ សន្តានបរិហានិបច្ចយភាវតោ សន្តតិអទ្ធាបច្ចុប្បន្នទ្វយំ យថាបរិច្ឆិន្នកាលមប្បត្វា ឧបក្កមវសេន អន្តរាយេវ និរុជ្ឈតិ, តស្មា សន្តតិអទ្ធាបច្ចុប្បន្នរូបជីវិតិន្ទ្រិយញ្ច តំនិរោធេន និរុជ្ឈមានអរូបជីវិតិន្ទ្រិយញ្ចាតិ ឧភយំ ឯត្ថ “ជីវិតា”តិ គហិតន្តិ វេទិតព្ពំ។ ឥទមេវ សន្ធាយាហ **បទភាជនេ** “សន្តតី វិកោបេតី”តិ (បារា. ១៧២)។

ឥមិស្សាវ បាណាតិបាតភាវេ អាបត្តិភាវតោ ឯត្ថ បត្វា **អដ្ឋកថាយំ** (បារា. អដ្ឋ. ២.១៧២) បាណបាណាតិបាតបាណាតិបាតីបាណាតិបាតប្បយោគានំ វិភាគោ ទស្សិតោ។ តត្ថ **បាណោ**តិ វោហារតោ សត្តោ, បរមត្ថតោ ឧបច្ឆិជ្ជមានំ ជីវិតិន្ទ្រិយំ, តំ “ជីវិតា”តិ ឥមិនា វុត្តំ។ **បាណាតិបាតោ** នាម វធកចេតនា, សោ ច “វិយោជយេ”តិ ឥមិនា សន្ទស្សិតោ។ **បាណាតិបាតី** នាម បុគ្គលោ, សោ ច “យោ”តិ ឥមិនា សន្ទស្សិតោ។ **បាណាតិបាតប្បយោគោ** បន –

> “វុត្តា បាណាតិបាតស្ស;
> បយោគា ឆ មហេសិនា”តិ –

អាទិនា នយេន ឥធេវ វក្ខមានវិភាគត្តា វក្ខមាននយេនេវ ទដ្ឋព្ពោ។

អស្ស សត្ថំ និក្ខិបេយ្យ វាតិ យោជនា។ **អស្សា**តិ មនុស្សជាតិកស្ស។ “ហត្ថបាសេ”តិ បាឋសេសោ។ **ហត្ថបាសោ** នាម សមីបោតិ។ **អស្សា**តិ សមីបសម្ពន្ធេ សាមិវចនំ។ **សត្ថ**ន្តិ ឯត្ថ ជីវិតវិហឹសនុបករណភាវេន សម្មតា ធារវន្តអសិអាទិ ច ធាររហិតយដ្ឋិភិន្ទិវាលលគុឡាទិ ច ឧបលក្ខណវសេន គហេតព្ពា។ សសតិ ហឹសតីតិ សត្ថំ។ តេនេវាហ **បទភាជនេ** “អសី វា សត្តី វា ភិន្ទិវាលំ វា លគុឡំ វា បាសាណំ វា សត្ថំ វា វិសំ វា រជ្ជុំ វា”តិ។ ឥធាវុត្តំ ករបាលិកាឆុរិកាទិ សមុខំ “សត្ថំ វា”តិ ឥមិនា សង្គហិតំ។ **និក្ខិបេយ្យា**តិ យថា ភោគហេតុំ លភតិ, តថា ឧបនិក្ខិបេយ្យ, អត្តវធាយ ឥច្ឆិតក្ខណេ យថា គណ្ហាតិ, តថា សមីបេ តេនេវ ចិត្តេន ឋបេយ្យាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥមិនា ថាវរប្បយោគោ សន្ទស្សិតោ។

មរណេ គុណំ វា វទេយ្យាតិ យោជនា, មរណត្ថាយ មរណេ គុណំ វណ្ណេតីតិ អត្ថោ។ “ជីវិតេ អាទីនវំ ទស្សេតិ, មរណេ គុណំ ភណតី”តិ (បារា. ១៧២) **បទភាជនេ** វុត្តត្តា “កឹ តុយ្ហិមិនា បាបកេន ទុជ្ជីវិតេន, យោ ត្វំ ន លភសិ បណីតភោជនានិ ភុញ្ជិតុ”មិច្ចាទិនា នយេន មរណត្ថាយ ជីវិតេ អវណ្ណំ វទន្តោ ច “ត្វំ ខោសិ ឧបាសក កតកល្យាណោ អកតបាបោ, មតំ តេ ជីវិតា សេយ្យោ, ឥតោ ត្វំ កាលកតោ វិវិធវិហង្គមវិកូជិតេ បរមសុរភិកុសុមភូសិតតរុវរនិចិតេ បរមរតិករលឡិតគតិភាសិតវិលបិតសុរយុវតិគណវិចរិតេ វរនន្ទនេ អច្ឆរាសង្ឃបរិវារិតោ វិចរិស្សសី”តិអាទិនា នយេន មរណត្ថាយ មរណានិសំសំ ទស្សេន្តោ ច “មរណេ គុណំ វទេយ្យ”ឥច្ចេវ វុច្ចតិ។

មរណូបាយំ ទេសេយ្យាតិ យោជនា។ មរណាធិប្បាយេនេវ “សត្ថំ វា អាហរ, វិសំ វា ខាទ, រជ្ជុយា វា ឧព្ពន្ធិត្វា កាលង្ករោហី”តិ **បទភាជនេ** វុត្តសត្ថហរណានិ ច អវុត្តម្បិ សោព្ភនរកបបាតាទីសុ បបតនញ្ចាតិ ឯវមាទិកំ មរណូបាយំ អាចិក្ខេយ្យ។ “ហោតិ អយម្បី”តិ បទច្ឆេទោ, **អបី**តិ បុព្ពេ វុត្តទ្វយំ សមុច្ចិនោតិ។ **ទ្វេធា ភិន្នសិលា វិយ អសន្ធេយ្យោវ សោ ញេយ្យោ**តិ ទ្វិធា ភិន្នបាសាណោ វិយ ភគវតោ បដិបត្តិបដិវេធសាសនទ្វយេន សោ បច្ចុប្បន្នេ អត្តភាវេ សន្ធាតុមសក្កុណេយ្យោវាតិ ញាតព្ពោតិ អត្ថោ។

២៤៣. **ថាវរាទយោ**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន វិជ្ជាមយឥទ្ធិមយបយោគទ្វយំ សង្គហិតំ។

២៤៤. **តត្ថា**តិ តេសុ ឆសុ បយោគេសុ។ សកោ ហត្ថោ **សហត្ថោ**, តេន និព្ពត្តោ **សាហត្ថិកោ**, បយោគោ។ ឥធ **ហត្ថ**គ្គហណំ ឧបលក្ខណំ, តស្មា ហត្ថាទិនា អត្តនោ អង្គបច្ចង្គេន និប្ផាទិតោ វធប្បយោគោ សាហត្ថិកោតិ វេទិតព្ពោ។

២៤៥. “ត្វំ តំ ឯវំ បហរិត្វា មារេហី”តិ ភិក្ខុនោ បរស្ស យំ អាណាបនំ, អយមាណត្តិកោ នយោតិ យោជនា។ **អាណត្តិកោ នយោ**តិ អាណត្តិយេវ អាណត្តិកោ។ នេតិ បវត្តេតីតិ នយោ, បយោគស្សេតំ នាមំ។

២៤៦. **ទូរ**ន្តិ ទូរដ្ឋំ។ **កាយេន បដិពទ្ធេនា**តិ ឯត្ថ កាយេកទេសោ ហត្ថាទិ កាយោ អវយវេ សមុទាយោបចារតោ “គាមោ ទឌ្ឍោ”តិ យថា។ កាយបដិពទ្ធំ ចាបាទិកំ បដិពទ្ធំ នាម បុព្ពបទលោបេន “ទេវទត្តោ ទត្តោ”តិ យថា។ វា-សទ្ទោ លុត្តនិទ្ទិដ្ឋោ, កាយេន វា កាយបដិពទ្ធេន វាតិ វុត្តំ ហោតិ, “ឧសុអាទិនិបាតន”ន្តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ វិធានំ **វិធិ**, បយោគោតិ អត្ថោ។

២៤៧. **អសញ្ចារិមុបាយេនា**តិ អសញ្ចារិមេន និច្ចលេន ឧបាយេន។ ឱបតន្តិ ឯត្ថាតិ **ឱបាតោ**, សោ អាទិ យេសំ អបស្សេនវិសភេសជ្ជសំវិធានាទីនំ តេ **ឱបាតាទយោ**, តេសំ វិធានំ **ឱបាតាទិវិធានំ**, ឱបាតក្ខណនាទិកិរិយា។

២៤៨. **វិជ្ជាយា**តិ អាថព្ពនវេទាគតមរណមន្តសង្ខាតវិជ្ជាយ។ **ជប្បេន្តោ**តិ យថា បរោ ន សុណាតិ, តថា បុនប្បុនំ វចនំ។

២៤៩. មារណេ សមត្ថា យា កម្មវិបាកជា ឥទ្ធិ, អយំ ឥទ្ធិមយោ បយោគោ នាមាតិ សម្ពន្ធោ។ កម្មវិបាកេ ជាតា **កម្មវិបាកជា**, ឥទ្ធិ, យា “នាគានំ នាគិទ្ធិ សុបណ្ណានំ សុបណ្ណិទ្ធិ យក្ខានំ យក្ខិទ្ធី”តិអាទិនា (បារា. អដ្ឋ. ២.១៧២) ពហុធា **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តា។ តត្ថ ទិដ្ឋទដ្ឋផុដ្ឋវិសានំ នាគានំ ទិស្វា, ឌំសិត្វា, ផុសិត្វា ច បរូបឃាតករណេ **នាគិទ្ធិ** វេទិតព្ពា។ ឯវំ សេសានម្បិ។ ឥទ្ធិយេវ **ឥទ្ធិមយោ**, ភាវនាមយោ ឥទ្ធិប្បយោគោ បនេត្ថ ន គហេតព្ពោ។ វុត្តញ្ហេតំ **អដ្ឋកថាយំ** –

> “កេចិ បន ភាវនាមយិទ្ធិយាបិ បរូបឃាតករណំ វទន្តិ។ សហ បរូបឃាតករណេន ច អាទិត្តឃរូបរិ ខិត្តស្ស ឧទកឃដស្ស ភេទនំ វិយ ឥទ្ធិវិនាសញ្ច ឥច្ឆន្តិ, តំ តេសំ ឥច្ឆាមត្តមេវ។ កស្មា? យស្មា តំ កុសលវេទនាវិតក្កបរិត្តត្តិកាទីហិ ន សមេតិ។ កថំ? អយញ្ហិ ភាវនាមយិទ្ធិ នាម ចតុត្ថជ្ឈានមយា កុសលត្តិកេ កុសលា ចេវ អព្យាកតា ច, បាណាតិបាតោ អកុសលោ។ វេទនាត្តិកេ អទុក្ខមសុខសម្បយុត្តា, បាណាតិបាតោ ទុក្ខសម្បយុត្តោ។ វិតក្កត្តិកេ អវិតក្កអវិចារា, បាណាតិបាតោ សវិតក្កសវិចារោ។ បរិត្តត្តិកេ មហគ្គតា, បាណាតិបាតោ បរិត្តោយេវា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.១៧២)។

២៥០. **តត្ថា**តិ តេសុ ឆព្ពិធេសុ បយោគេសុ។ **ឧទ្ទេសោបី**តិ ឧទ្ទិសនំ ឧទ្ទេសោ, តំសហិតោ បយោគោបិ ឧទ្ទេសោតិ វុត្តំ ហោតិ “កុន្តេ បវេសេហី”តិ យថា។ ឯវំ វត្តព្ពតាយ ច **អនុទ្ទេសោ**តិ តព្ពិបរីតវចនមេវ ញាបកន្តិ វេទិតព្ពំ។ ឯត្ថ ឯកេកោ ឧទ្ទេសោបិ អនុទ្ទេសោបិ ហោតីតិ តេសមយំ ភេទោ បន ទុវិធោ ហោតីតិ បរិទីបិតោតិ យោជនា។ ឥមេសុ ឆសុ បយោគេស្វេវ ឯកេកស្សេវ ឧទ្ទិស្សានុទ្ទិស្សកិរិយមានតាយ ទុវិធភាវតោ តេសំ ទ្វាទសវិធោ ភេទោ **បទភាជនេ** ច **អដ្ឋកថាយ** ច ទីបិតោ, តត្ថ វិនិច្ឆយមិទានិ ទស្សយិស្សាមីតិ អធិប្បាយោ។

២៥១. **ពហូសុបី**តិ មនុស្សេសុ ពហូសុបិ។ **តេន កម្មេនា**តិ បហារទានសង្ខាតេន កម្មេន។ **ពជ្ឈតី**តិ អបាយំ នេតុំ កម្មបាសេន កម្មន្តរំ និវារេត្វា ពជ្ឈតីតិ អត្ថោ។

២៥២. **បហារេបី**តិ បហរណេបិ។ **ទេហិនោ**តិ មនុស្សវិគ្គហស្ស។ **តស្សា**តិ បហដស្ស។

២៥៣. **បហដមត្តេ វា**តិ បហដក្ខណេ វា។ **បច្ឆា**តិ តប្បច្ចយា កាលន្តរេ វា។ **ឧភយថាបិ ច មតេ**តិ ទ្វិន្នំ អាការានមញ្ញតរេន មតេបិ។ **ហន្តា** វធកោ។ **បហដមត្តស្មិ**ន្តិ តស្មឹ មរណារហបហារស្ស លទ្ធក្ខណេយេវ, មរណតោ បុព្ពភាគេយេវាតិ មត្តសទ្ទេន ទីបេតិ។ មរណត្ថាយ ច អញ្ញត្ថាយ ច ទិន្នេសុ អនេកេសុ បហារេសុ មរណត្ថាយ ទិន្នប្បហារេនេវ យទា កទាចិ មរិស្សតិ, បហារទានក្ខណេយេវ បារាជិកំ ហោតិ។ អមរណាធិប្បាយេន ទិន្នប្បហារពលេន ចេ មរេយ្យ, ន ហោតីតិ វុត្តំ ហោតីតិ។

២៥៤. **ទ្វេ បយោគា**តិ ឧទ្ទិស្សានុទ្ទិស្សកិរិយាភេទភិន្នា សាហត្ថិកាណត្តិកា ទ្វេ បយោគា។

២៥៥. **ករណស្សា**តិ កិរិយាយ។ **វិសេសោ**តិ នានត្តំ។ **អាណត្តិនិយាមកា**តិ អាណត្តឹ និយាមេន្តិ វវត្ថាបេន្តីតិ អាណត្តិនិយាមកា។

២៥៦. **តត្ថា**តិ តេសុ អាណត្តិនិយាមកេសុ ឆសុ អាការេសុ។ **យោព្ពនាទិ ចា**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន ថាមវិរិយមន្ទខិឌ្ឌវុទ្ធាទិអវត្ថាវិសេសោ សង្គហិតោ។

២៥៧. យំ មាតិកាយ និទ្ទិដ្ឋំ **សត្ថំ, តំ** កតមំ?។ **សត្ថមារណ**ន្តិ សត្ថេ មារេន្តិ ឯតេនាតិ សត្ថមារណំ, អសិអាទិវធោបករណំ។

២៥៨. **វិជ្ឈន**ន្តិ ឧសុអាទីហិ វិជ្ឈនំ។ **ភេទន**ន្តិ កកចាទីហិ ទ្វិធាករណំ។ **ឆេទន**ន្តិ ខគ្គាទីហិ ទ្វិធាករណំ។ **តាឡន**ន្តិ មុគ្គរាទីហិ អាឃាតនំ។ **ឯវមាទិវិធោ**តិ ឯវមាទិប្បការោ។ **អនេកោ**តិ ពហុកោ ភេទោ។ **ករណស្ស វិសេសោ** កិរិយាវិសេសោតិ អត្ថោ។

២៥៩-៦០. “បុរតោ បហរិត្វាន មារេហី”តិ យោ **ភាសិតោ** អាណាបកេន, តេន អាណត្តេន បច្ឆតោ…បេ.… មារិតេតិ យោជនា។ **វត្ថាណត្តិ វិសង្កេតា**តិ ឯត្ថ “យំ ‘មារេហី’តិ…បេ.… តតោ”តិ វត្ថុវិសង្កេតោ ទស្សិតោ។

“បុរតោ...បេ.... មារិតេ”តិ អាណត្តិវិសង្កេតោ ទស្សិតោ។ **មូលដ្ឋោ**តិ អាណាបកោ។ **មូល**ន្តិ ហិ បុព្ពកិរិយានុរូបំ អាណាបនំ, តត្ថ ឋិតោតិ **មូលដ្ឋោ**។

២៦១. ឥមិនា វិសង្កេតេ អាណាបកស្ស អនាបត្តី ទស្សេត្វា សង្កេតេ អវិរាធិតេ ឧភិន្នម្បិ បារាជិកំ ទស្សេតុមាហ **“វត្ថុ”**ន្តិអាទិ។ តំ វត្ថុំ អវិរជ្ឈិត្វា មារិតេ ឧភយេសំ...បេ.... ឧទីរិតោ, យថាណត្តិ ច មារិតេ...បេ.... ឧទីរិតោតិ យោជនា។ **មារិតេ** វត្ថុស្មិន្តិ សាមត្ថិយា លព្ភតិ។ **ឧភយេស**ន្តិ អាណាបកអាណត្តានំ។ **យថាកាល**ន្តិ អាណាបកស្ស អាណត្តិក្ខណំ, អាណត្តស្ស មារណក្ខណញ្ច អនតិក្កមិត្វា។ ពន្ធនំ ពន្ធោ, កម្មុនា ពន្ធោ **កម្មពន្ធោ**។ អថ វា ពជ្ឈតិ ឯតេនាតិ ពន្ធោ, កម្មមេវ ពន្ធោ **កម្មពន្ធោ**។

២៦៤. ***វិសង្កេតោ នា***តិ វិសង្កេតោ នត្ថិ, ទ្វិន្នម្បិ យថាកាលបរិច្ឆេទំ កម្មពន្ធោយេវាតិ អត្ថោ។

២៦៥. **សព្ពសោ**តិ សព្ពេសុ កាលភេទេសុ, សព្ពសោ វេទិតព្ពោតិ វា សម្ពន្ធោ។ **សព្ពសោ**តិ សព្ពប្បការេន។ ***វិភាវិនា***តិ បណ្ឌិតេន។ សោ ហិ អត្ថំ វិភាវេតីតិ តថា វុត្តោ។

២៦៦-៧-៨. **“ឥមំ គាមេ ឋិត”**ន្តិ ឥទំ តំ សញ្ញាទិតុំ វុត្តំ, ន មារណក្ខណដ្ឋាននិយមត្ថាយាតិ “យត្ថ កត្ថចិ ឋិត”ន្តិ វត្វាបិ **“នត្ថិ តស្ស វិសង្កេតោ”**តិ អាហ។ **តស្សា**តិ អាណាបកស្ស។ **“តត្ថា”**តិ វា បាឋោ, តស្សំ អាណត្តិយន្តិ អត្ថោ។ **“គាមេយេវ** ឋិតំ វេរិំ មារេហី”តិ សាវធារណំ អាណត្តោ វនេ ចេ ឋិតំ មារេតិ វា **“វនេយេវ** ឋិតំ វេរិំ មារេហី”តិ សាវធារណំ វុត្តោ គាមេ ឋិតំ ចេ មារេតិ វាតិ យោជនា។ “ភិក្ខុនា សាវធារណ”ន្តិ ច បោត្ថកេសុ លិខន្តិ, តំ អគ្គហេត្វា **“វនេ វា សាវធារណ”**ន្តិ បាឋោយេវ គហេតព្ពោ។ វិគតោ សង្កេតោ អាណត្តិនិយាមោ ឯត្ថាតិ **វិសង្កេតោ**។

២៦៩. **សព្ពទេសេសូ**តិ គាមវនអង្គណគេហាទីសុ សព្ពេសុ ឋានេសុ។ **ភេទតោ**តិ នានត្តតោ។

២៧០. “សត្ថេន បន មារេហី”តិ យេន កេនចិ យោ **អាណត្តោ,** តេន យេន កេនចិ សត្ថេន មារិតេ វិសង្កេតោ នត្ថីតិ យោជនា។

២៧១-២. **ឥមិនា *វាសិនា* ហី**តិ ឯត្ថ **ហី**តិ បទបូរណោ។ **“ឥមិនា អសិនា** មារេយ្យា”តិ វុត្តោ **អញ្ញេន អសិនា** មារេតិ វា “ត្វំ ឥមស្ស អសិស្ស ឯតាយ ធារាយ មារយ” ឥតិ វុត្តោ តំ **វេរិំ** សចេ **ឥតរាយ ធារាយ** មារេតិ **វា ថរុនា** មារេតិ **វា តុណ្ឌេន** មារេតិ **វា,** តថា មារិតេ វិសង្កេតោយេវ ហោតីតិ យោជនា។ **ថរុនា**តិ ខគ្គមុដ្ឋិនា។ **តុណ្ឌេនា**តិ ខគ្គតុណ្ឌេន។ **“វិសង្កេតោវា”**តិ សង្កេតវិរាធេនេវ បារាជិកំ ន ហោតីតិ ទស្សនបទមេតំ។

២៧៣. **សព្ពាវុធកជាតិសូ**តិ ឥធាវុត្តករបាលិកាឆុរិកាទិសព្ពបហរណសាមញ្ញេសុ។ ***វិសេសតោ***តិ ភេទតោ។

២៧៤. **បរេនា**តិ ភិក្ខុនា។ **សោ**តិ អាណត្តោ។ **និសិន្នំ នំ មារេតិ, *វិសង្កេតោ ន វិជ្ជតី***តិ “គច្ឆន្តមេវ មារេហី”តិ សាវធារណំ អវុត្តត្តា “និសិន្នោបិ សោយេវា”តិ តំ មារេន្តស្ស វិសង្កេតោ ន ហោតិ, អវធារណំ អន្តរេន កថនំ តំ សញ្ញាបេតុំ វុច្ចតីតិ ឥរិយាបថនិយាមកំ ន ហោតីតិ អធិប្បាយោ។

២៧៥-៦. អសតិ សាវធារណេ វិសង្កេតាភាវំ ទស្សេត្វា ឥទានិ សាវធារណេ ឥរិយាបថន្តរេសុ វិសង្កេតំ ទស្សេតុមាហ **“និសិន្នំយេវា”**តិអាទិ។ “និសិន្នំយេវ មារេហី”តិ វុត្តោ គច្ឆន្តំ មារេតិ, វិសង្កេតន្តិ ញាតព្ពំ។ “គច្ឆន្តំយេវ មារេហី”តិ វុត្តោ និសិន្នំ មារេតិ, វិសង្កេតន្តិ ញាតព្ពន្តិ យោជនា។ ឥមមេវ យោជនាក្កមំ សន្ធាយាហ **“យថាក្កម”**ន្តិ។

២៧៧. ***វិជ្ឈិត្វា***តិ សរាទីហិ វិជ្ឈិត្វា។

២៧៨. ***ឆិន្ទិត្វា***តិ អសិអាទីហិ ឆិន្ទិត្វា។ បុន **សោ**តិ បយោគោ។

២៧៩. **ករណេសូ**តិ វិជ្ឈនាទិកិរិយាវិសេសេសុ។

២៨០-១. ឯត្តាវតា អាណត្តិនិយាមកនិទ្ទេសំ ទស្សេត្វា ឥទានិ ទីឃាទិលិង្គវសេនាបិ សម្ភវន្តំ វិសង្កេតំ ទស្សេតុមាហ **“ទីឃ”**ន្តិអាទិ។ “ទីឃំ...បេ.... ថូលំ មារេហីតិ អនិយមេត្វា អាណាបេតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.១៧៤) **អដ្ឋកថា**វចនតោ ឯវ-ការំ វិនា “ទីឃំ មារេហី”តិ អនិយមេត្វា កេនចិ យោ **អាណត្តោ** ហោតិ, សោបិ អាណត្តោ

យំ កិញ្ចិ តាទិសំ សចេ មារេតិ, នត្ថិ តត្ថ វិសង្កេតោ, ឧភិន្នម្បិ បារាជយោតិ យោជនា។ ឯវំ “**វស្ស**”ន្តិអាទិសព្ពបទេហិបិ បច្ចេកំ យោជនា កាតព្ពា។ **អនិយមេត្វា**តិ វិសង្កេតាភាវស្ស ហេតុទស្សនំ។ **ឯវ**ការោ វាក្យាលង្ការោ។ **តត្ថា**តិ អាណត្តិកប្បយោគេ។ “ឧភិន្នម្បិ បារាជយោ”តិ វុត្តត្តា អាណាបកំ វិនា អញ្ញំ យថាវុត្តក្ខណំ មនុស្សវិគ្គហំ “**យំ កិញ្ចិ តាទិស**”ន្តិ ឥមិនា ទស្សេតិ។

សចេ អាណាបកោ អាណាបេត្វា អត្តានមេវ មារេតិ, អាណាបកោ ទុក្កដំ អាបជ្ជិត្វា មរតិ, អាណត្តស្ស បារាជិកំ។ អាណាបកេន អត្តានមុទ្ទិស្ស អាណត្តិយា កតាយ អាណត្តោ អជានិត្វា តាទិសំ អញ្ញំ មារេតិ, ឱកាសស្ស អនិយមិតត្តា អាណាបកោ មុច្ចតិ, ឥតរោ កម្មុនា ពជ្ឈតិ។ យទិ “អមុកស្មឹ រត្តិដ្ឋានេ វា ទិវាដ្ឋានេ វា និសិន្នំ ឦទិសំ មារេហី”តិ ឱកាសំ និយមេត្វា អាណាបេតិ, តត្ថ អាណាបកតោ អញ្ញស្មឹ មារិតេ ឧភិន្នម្បិ បារាជិកំ។ តតោ ពហិ មារិតេ វធកស្សេវ កម្មពន្ធោ។ អាណាបកោ អត្តានមេវ ឧទ្ទិស្ស អាណាបេតិ, ឥតរោ ច តមេវ តត្ថ មារេតិ, អាណាបកស្ស ទុក្កដំ, អាណត្តស្ស បារាជិកំ។ សចេ អញ្ញត្ថ មារេតិ, មូលដ្ឋោ មុច្ចតិ។ អជានិត្វា អញ្ញំ តត្ថ វា អញ្ញត្ថ វា មារេតិ, វធកោ បារាជិកំ អាបជ្ជតិ, មូលដ្ឋោ មុច្ចតិ។ អានន្តរិយវត្ថុម្ហិ អានន្តរិយេន សទ្ធឹ យោជេតព្ពំ។

២៨២. យោ មនុស្សំ កញ្ចិ ឧទ្ទិស្ស សចេ ឱបាតំ ខណតិ, តថា ឱបាតំ ខណន្តស្ស តស្ស ទុក្កដំ នាម អាបត្តិ ហោតីតិ អជ្ឈាហារយោជនា។ យោជនា ច នាមេសា យថារុតយោជនា, អជ្ឈាហារយោជនាតិ ទុវិធា។ តត្ថ បាឋាគតបទានមេវ យោជនា **យថារុតយោជនា**, ឩនបូរណត្ថមជ្ឈាហារបទេហិ សហ បាឋាគតបទានំ យោជនា **អជ្ឈាហារយោជនា**តិ វេទិតព្ពា។ “**ខណន្តស្ស ច ឱបាត**”ន្តិ បោត្ថកេសុ បាឋោ ទិស្សតិ។ “**ខណន្តស្ស តថោបាត**’ន្តិ បាឋោ សុន្ទរោ”តិ **និស្សន្ទេហេ** វុត្តំ។ “**អាវាដ**ន្តិ ឯតស្ស ‘ឱបាត’ន្តិ បរិយាយោ”តិ ច វុត្តំ។ តតោបិ –

> “មនុស្សំ កញ្ចិ ឧទ្ទិស្ស;
> យោ ចេ ខណតិវាដកំ;
> ខណតោ តំ តថា តស្ស;
> ហោតិ អាបត្តិ ទុក្កដ”ន្តិ។ –

បាឋោ សុន្ទរតរោ។ ជាតបថវឹ ខណន្តស្ស បារាជិកបយោគត្តា បយោគគណនាយ ទុក្កដំ។

២៨៣. **តត្ថា**តិ តស្មឹ អាវាដេ។ **តស្សា**តិ បតិតស្ស មនុស្សវិគ្គហស្ស។ **ទុក្ខស្សុប្បត្តិយា**តិ ទុក្ខុប្បត្តិហេតុ។ **តស្សា**តិ យេន អាវាដោ ខតោ, តស្ស ភិក្ខុនោ។ **បតិត្វា** សោ ចេ មរតិ, តស្មឹ **មតេ តស្ស** ភិក្ខុនោ បារាជិកំ ភវេតិ យោជនា។

២៨៤. **អញ្ញស្មិ**ន្តិ យំ សមុទ្ទិស្ស អាវាដោ ខតោ, តតោ អញ្ញស្មឹ។ **អនុទ្ទិស្សក**ន្តិ កិរិយាវិសេសនំ, អនុទ្ទិស្សកំ កត្វាតិ អត្ថោ។ ឱបាតវិសេសនំ ចេ, “អនុទ្ទិស្សកោ ឱបាតោ”តិ បទច្ឆេទោ។ “អគ្គមក្ខាយតី”តិអាទីសុ (សំ. និ. ៥.១៣៩; អ. និ. ៤.៣៤; ១០.១៥; ឥតិវុ. ៩០; នេត្តិ. ១៧០) វិយ ឱ-ការដ្ឋានេ អ-ការោ, ម-ការាគមោ ច ទដ្ឋព្ពោ, អនោទិស្សកោ ឱបាតោ ខតោ ហោតីតិ អត្ថោ។

២៨៥. “ឯត្ថ បតិត្វា យោ កោចិ មរតូ”តិ អនោទិស្សកោ ឱបាតោ សចេ ខតោ ហោតិ, យត្តកា និបតិត្វា មរន្តិ ចេ, អស្ស តត្តកា ទោសា ហោន្តីតិ យោជនា។ “**យោ កោចី**”តិ ឥមិនា អត្តនោ មាតាបិតរោ ច សង្គហិតា។ **ទោសា**តិ កម្មពន្ធទោសា, បារាជិកំ បន ឯកមេវ។ **អស្សា**តិ យេន អនោទិស្ស ឱបាតោ ខតោ, តស្ស។

២៨៦. **អានន្តរិយវត្ថុស្មឹ** មតេតិ បាឋសេសោ, “តត្ថ បតិត្វា”តិ អធិការោ, អរហន្តេ, មាតរិ, បិតរិ ច តស្មឹ បតិត្វា មតេ កាលកតេតិ អត្ថោ។ **អានន្តរិយក**ន្តិ ឯត្ថ សកត្ថេ, កុច្ឆិតេ , សញ្ញាយំ វា ក-បច្ចយោ ទដ្ឋព្ពោ។ “**តថា**”តិ ឥមិនា “អានន្តរិយវត្ថុស្មិ”ន្តិ ឥមស្មឹ សមាសបទេ អវយវភូតម្បិ “វត្ថុស្មិ”ន្តិ ឥទញ្ច “តត្ថ បតិត្វា មតេ”តិ ឥទញ្ច អាកឌ្ឍតិ។ **ថុល្លច្ចយាទីនំ** វត្ថុស្មឹ តត្ថ បតិត្វា មតេ **ថុល្លច្ចយាទយោ ហោន្តី**តិ យោជនា។ តស្មឹ អាវាដេ បតិត្វា យក្ខាទីសុ មតេសុ, បារាជិកវត្ថុនោ ទុក្ខុប្បត្តិយញ្ច ថុល្លច្ចយំ, មនុស្សវិគ្គហេ មតេ បារាជិកំ, តិរច្ឆានេ មតេ បាចិត្តិយន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

២៨៧. **បាណាតិបាតា ទ្វេ**តិ ទ្វិន្នំ មតត្តា ទ្វេ បាណាតិបាតា, ឯកេន បារាជិកំ, ឥតរេន កម្មពន្ធោយេវ។ **ឯកោវេកេកផស្សនេ**តិ មាតុ វា ទារកស្ស វា មរណេ ឯកោ បាណាតិបាតោវ។

២៨៨. ចោរេហិ អនុពទ្ធោ **ឯត្ថ** អាវាដេ បតិត្វា មរិស្សតិ ចេ, ឱបាតខណកស្សេវ បារាជិកំ ហោតិ កិរាតិ យោជនា។ **កិរា**តិ អនុស្សវនេ អរុចិសូចកំ។

២៨៩-៩០. **វេរិនោ** ភិក្ខុតោ អញ្ញេ វេរិបុគ្គលា។ **តត្ថ** តស្មឹ ឱបាតេ សចេ មនុស្សំ **បាតេត្វា មារេន្តិ**, តថា វេរិនោ តត្ថ សយមេវ បតិតំ មនុស្សំ ពហិ នីហរិត្វា សចេ មារេន្តិ, តត្ថ **ឱបបាតិកា** មនុស្សា ឱបាតេ និព្ពត្តិត្វា តតោ **និក្ខន្តុំ អសក្កោន្តា មតា ចេ** សិយុំ, **សព្ពត្ថ ច** យថាវុត្តសព្ពវារេសុ ឱបាតខណកស្សេវ បរាជយោតិ យោជនា។ **និព្ពត្តិត្វា ហី**តិ ឯត្ថ **ហី**តិ បទបូរណោ។ យត្ថ យត្ថ និបាតសទ្ទានំ អត្ថោ ន ទស្សិតោ, តត្ថ តត្ថ បទបូរណមត្តតា វេទិតព្ពា។

២៩១. **យក្ខាទយោ**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន តិរច្ឆានានំ សង្គហោ។ **វត្ថុវសា**តិ ថុល្លច្ចយបាចិត្តិយានំ វត្ថុភូតយក្ខតិរច្ឆានានំ វសា។ **ថុល្លច្ចយាទយោ**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន បាចិត្តិយសង្គហោ។

២៩៣. **អយំ នយោ**តិ “អនាបត្តី”តិ យថាវុត្តោ នយោ។

២៩៤-៥. **ពជ្ឈន្តី**តិ សចេ អវស្សំ ពជ្ឈន្តិ។ **តត្ថា**តិ តស្មឹ បាសេ។ “**ហត្ថតោ មុត្តមត្តស្មិ**”ន្តិ ឥមិនា បយោគស្ស អត្ថសាធកតំ ទីបេតិ។

២៩៦. យំ បន ឧទ្ទិស្ស បាសោ **ឱឌ្ឌិតោ,** តតោ អញ្ញស្ស ពន្ធនេ តុ អនាបត្តិ បកាសិតាតិ យោជនា។

២៩៧. **មុធា វាបី**តិ អមូលេន វាបិ។ **មូលដ្ឋស្សេវា**តិ បាសការកស្សេវ។ **កម្មពន្ធោ**តិ បាណាតិបាតោ។ ពជ្ឈតិ ឯតេនាតិ ពន្ធោ, កម្មមេវ ពន្ធោ កម្មពន្ធោ។ បារាជិកមត្តេ វត្តព្ពេបិ យាវ សោ វត្តតិ, តាវ តត្ថ ពជ្ឈិត្វា មតសត្តេសុ បឋមមតស្ស វសេន បារាជិកំ, អវសេសានំ បាណាតិបាតសង្ខាតស្ស អកុសលរាសិនោ សម្ភវតោ តំ សព្ពំ សង្គហេត្វា សាមញ្ញេន ទ្វយម្បិ ទស្សេតុមាហ “កម្មពន្ធោ”តិ។

២៩៨. “សចេ យេន លទ្ធោ, សោ ឧគ្គឡិតំ វា បាសំ សណ្ឋបេតិ, តស្ស បស្សេន វា គច្ឆន្តេ ទិស្វា វតិំ កត្វា សម្មុខេ បវេសេតិ, ថទ្ធតរំ វា បាសយដ្ឋឹ ឋបេតិ, ទឡ្ហតរំ វា បាសរជ្ជុំ ពន្ធតិ, ថិរតរំ វា ខាណុកំ អាកោដេតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.១៧៦) **អដ្ឋកថា**គតំ វិនិច្ឆយំ សង្គហិតុមាហ “**បាសមុគ្គឡិតម្បិ វា**”តិ។ ឯត្ថ អវុត្តសមុច្ចយត្ថេន **បិ**-សទ្ទេន “សណ្ឋបេតី”តិអាទិកា “ពន្ធតី”តិ ទស្សិតកិរិយាវសានា បយោគា ទស្សិតា។ **ថិរំ វាបី**តិ ឯត្ថ **អបិ**-សទ្ទោ អដ្ឋកថាយ អវសិដ្ឋំ “ខាណុកំ អាកោដេតី”តិ កិរិយំ សមុច្ចិនោតិ ឧភយត្ថាបិ បការន្តរវិកប្បត្ថត្តាតិ គហេតព្ពា។ **ឯវ**ន្តិ ឯវំ សតិ។ យេន បាសោ លទ្ធោ, តេនាបិ ឯវំ បាសេ កតវិសេសេ សតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឧភិន្ន**ន្តិ បាសការកស្ស ច ឥទានិ លភិត្វា បដិជគ្គន្តស្ស ចាតិ ឧភយេសំ។

២៩៩-៣០០. **យោ**តិ បាសការកោ, លទ្ធបាសកោតិ ឥមេសំ យោ កោចិ។ **ឧគ្គឡាបេត្វា**តិ វិយោជេត្វា, យថា តត្ថ បាណិនោ ន ពជ្ឈន្តិ, ឯវំ កត្វាតិ អត្ថោ។ **តត្ថ ចា**តិ បុន សណ្ឋបិតេ បាសេ ច។ កោ វិមុច្ចតិ? យេន លទ្ធោ, សោ។

៣០១-២. **គោបេត្វា**តិ គោបនហេតុ មោក្ខោ ន ហោតីតិ យោជនា។ “សីហំ ទិស្វា ភយំ ហោតី”តិអាទីសុ វិយ ហេតុម្ហិ ត្វា-បច្ចយោ ទដ្ឋព្ពោ។ **តមញ្ញោ...បេ.... ន ច មុច្ចតី**តិ ឯត្ថ **ន ចា**តិ នេវ។ **នាសេត្វា សព្ពសោ វា**តិ សោ យថា យស្ស កស្សចិ សត្តស្ស វិនាសោបករណំ ន ហោតិ, តថា ឆិន្ទនាទីហិ នាសេត្វា។ **តំ** បាសយដ្ឋឹ។ កោ វិមុច្ចតិ? បាសការកោ។

៣០៣. **សូលំ រោបេន្តស្សា**តិ សូលំ និខណន្តស្ស។ **សជ្ជេន្តស្សា**តិ សណ្ឋបេន្តស្ស។

៣០៤. **អសញ្ចិច្ចា**តិ ឯត្ថ “កតេន បយោគេនា”តិ បាឋសេសោ, “មតេបិ អនាបត្តី”តិ ឯតេហិ សម្ពន្ធោ។ “ឥមិនាហំ ឧបក្កមេន ឥមំ មារេស្សាមី”តិ អចេតេត្វា អបកប្បេត្វា អវធកចេតនោ ហុត្វា កតេន អញ្ញត្តិកេនបិ ឧបក្កមេន បរេ មតេបិ អាបត្តិ នត្ថីតិ អត្ថោ, **មុសលុស្សាបនាទិវត្ថូសុ** (បារា. ១៨០) វិយ អយំ សត្តោតិសញ្ញី ហុត្វា “ឥមិនា ឧបក្កមេន ឥមំ មារេស្សាមី”តិ វីតិក្កមសមុដ្ឋាបកចេតនាសម្បយុត្តវិកប្បរហិតោ ហុត្វា អញ្ញត្តិកេន បយោគេន មនុស្សេ មតេបិ បារាជិកំ នត្ថីតិ វុត្តំ ហោតិ។

អជានន្តស្សាតិ “ឥមិនា អយំ មរិស្សតី”តិ អជានន្តស្ស ឧបក្កមេន បរេ មតេបិ អនាបត្តិ, **វិសគតបិណ្ឌបាតវត្ថុម្ហិ** (បារា. ១៨១) វិយ “ឥទំ ការណេ”ន្តិ អជានិត្វា កតេន មនុស្សេ មតេបិ អនាបត្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។

“តថា”តិ ឥមិនា “អនាបត្តី”តិ អាកឌ្ឍតិ។ **អមរណចិត្តស្ស** អមរណិច្ឆាសហិតចិត្តស្ស ឧបក្កមេន បរេ មតេបិ អនាបត្តិ **វុទ្ធបព្ពជិតាទិវត្ថូសុ** (បារា. ១៨០) វិយាតិ អត្ថោ។ ឧម្មត្តកាទយោ វុត្តសទិសាយេវ។

៣០៥. **“មនុស្សបាណិម្ហី”**តិ ឥមិនា មនុស្សភាវោ អង្គភាវេន ទស្សិតោ។ **“សចស្ស ចិត្តំ មរណូបសំហិត”**ន្តិ ឥមិនា មរណូបសំហិតចិត្តតា ទស្សិតា។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្ទីបនិយា

វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណនាយ

តតិយបារាជិកកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ចតុត្ថបារាជិកកថាវណ្ណនា

៣០៦-៧. ឯវំ នាតិសង្ខេបវិត្ថារនយេន តតិយបារាជិកវិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា ឥទានិ ចតុត្ថបារាជិកវិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ **“អសន្ត”**ន្តិអាទិ។ តត្ថ “អសន្ត”ន្តិ អបេក្ខិត្វា “អត្តនី”តិ ច “ឈានាទិភេទ”ន្តិ អបេក្ខិត្វា “ឧត្តរិមនុស្សធម្ម”ន្តិ ច “សមុទាចរេយ្យា”តិ អបេក្ខិត្វា “យោ ភិក្ខូ”តិ ច សាមត្ថិយា លព្ភតីតិ អជ្ឈាហរិត្វា “អត្តនិ អសន្ត”ន្តិអាទិនា នយេន យោជេតព្ពំ។

អត្តនិ អសន្តន្តិ តស្មិំ អត្តភាវេ អត្តនោ សន្តានេ អនុប្បាទិតតាយ អវិជ្ជមានំ។ **អត្តុបនាយិកមេវ កត្វា**តិ អត្តុបនាយិកំ កត្វា អត្តនិ វិជ្ជមានំ វិយ កត្វា តំ ឧបនេត្វា ។ **ភវំ អធិដ្ឋាយ ច វត្តមាន**ន្តិ បដិសន្ធិតោ បដ្ឋាយ ច វត្តន្តំ ភវំ ចិត្តេន អធិដ្ឋហិត្វា តក្កេត្វា, ចិត្តេ បបេត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **អញ្ញាបទេសញ្ច វិនា**តិ “យោ តេ វិហារេ វសតិផ ភិក្ខូ”តិអាទិនា នយេន វក្ខមានំ បរិយាយកថំ បបេត្វា។ **អធិមានញ្ច វិនា**តិ អទិដ្ឋេ ទិដ្ឋសញ្ញិតាទិសភាវំ អធិគតមានសង្ខាតំ “អធិគតឧត្តរិមនុស្សធម្មោ អហម្ហី”តិ អធិមានញ្ច បបេត្វា។ **ឈានាទិភេទ**ន្តិ ឈានាទយោ ភេទា វិសេសា យស្ស តំ ឈានាទិភេទំ, “ឧត្តរិមនុស្សធម្មោ នាម ឈានំ វិមោក្ខោ សមាធិ សមាបត្តិ ញាណទស្សនំ មគ្គភាវនា ផលសច្ឆិ កិរិយា កិលេសប្បហានំ វិនីវរណតា ចិត្តស្ស សុញ្ញាគារេ អភិរតី”តិ (បារា. ១៩៨, ១៩៩) **បទភាជនេ** វុត្តំ ឈានាទិធម្មវិសេសន្តិ អត្ថោ។ “ឧត្តរិមនុស្សធម្មន្តិ ឧត្តរិមនុស្សានំ ឈាយីនញ្ចេវ អរិយានញ្ច ធម្ម”ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.១៩៧) **អដ្ឋកថាយ** វុត្តំ ឈានលាភីហិ ចេវ អដ្ឋហិ អរិយបុគ្គលេហិ ច អធិគតត្តា តេសំ សន្តកន្តិ សង្ខ្យំ គតំ **ឧត្តរិមនុស្សធម្មំ**។

វិញ្ញត្តិបថេ ឋិតស្ស កាយេន វា វាចាយ វា យោ ភិក្ខុ សមុទាចរេយ្យាតិ អជ្ឈាហរិត្វា យោជេតព្ពំ។ **វិញ្ញត្តិបថេ ឋិតស្សា**តិ ទ្វាទសហត្ថព្ភន្តរេ បទេសេ ឋិតស្ស “ឥត្ថិយា វា បុរិសស្ស វា គហដ្ឋស្ស វា បព្ពជិតស្ស វា”តិ (បារា. ១៩៨) **បទភាជនេ** វុត្តស្ស យស្ស កស្សចិ។ **កាយេន វា**តិ ហត្ថមុទ្ទាទិវសេន កាយេន វា។ “សិក្ខាបច្ចក្ខានំ ហត្ថមុទ្ទាយ សីសំ ន ឱតរតិ, ឥទំ អភូតារោចនំ ហត្ថមុទ្ទាយបិ ឱតរតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.២១៥) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តត្តា ឥធ ហត្ថមុទ្ទាទិហត្ថវិការោ ច អង្គបច្ចង្គចោបនញ្ច “កាយេនា”តិ ឥមិនា គហេតព្ពំ។ **វាចាយ វា**តិ យោ សវនូបចារេ ឋិតោ តេន វិញ្ញាតុំ សក្កុណេយ្យេន យេន កេនចិ វោហារេន វា។ **យោ ភិក្ខូ**តិ យោ ឧបសម្បន្នោ ថេរោ វា នវោ វា មជ្ឈិមោ វា។ **សមុទាចរេយ្យា**តិ “បឋមំ ឈានំ សមាបជ្ជាមី”តិអាទិវចនប្បការេសុ យំ កញ្ចិ បការំ វទេយ្យ។ **តទត្ថេ**តិ តេន វុត្តវាក្យស្ស អត្ថេ។ **ញាតេវា**តិ ញាតេ ឯវ។ មាតុគាមំ វា បុរិសំ វា យំ កិញ្ចិ ឧទ្ទិស្ស វុត្តេ, តេនេវ វា អនុទ្ទិស្ស វុត្តេ សវនូបចារេ ឋិតេន យេន កេនចិ មនុស្សភូតេន វចនសមនន្តរមេវ “អយំ បឋមជ្ឈានលាភី”តិអាទិកេ យថាវុត្តេ អត្ថប្បការេ ញាតេយេវ។ “សោ”តិ អជ្ឈាហរិត្វា “សោ បុន រុឡ្ហិភាវេ អភព្ពោ”តិ យោជេតព្ពំ, អត្តនិ អវិជ្ជមានគុណំ សន្តំ វិយ កត្វា ឥច្ឆាចារេ ឋត្វា ឯវំ កថិតបុគ្គលោ សីលេ បតិដ្ឋាយ ឧបរូបរិ លព្ភមានលោកិយលោកុត្តរគុណេហិ ពុទ្ធិសង្ខាតំ សាសនេ ពុទ្ធិមធិគន្តុំ អនរហោតិ អត្ថោ ។ កី វិយាតិ អាហ **“យថេវ…បេ…. រុឡ្ហិភាវេ”**តិ។ **“យថា”**តិ ឯតេន សម្ពន្ធោ “តថា”តិ, យថា តាលោ មត្ថកច្ឆិន្នោ អភព្ពោ បុន វិរុឡ្ហិយា, សោបិ បារាជិកំ អាបន្នោ តថេវ ទដ្ឋព្ពោតិ អត្ថោ។

៣០៨-៩. ឥទានិ “ញាតេវ អភព្ពោ”តិ ច “អញ្ញាបទេសញ្ច វិនា”តិ ច ឯតស្មិំ វាក្យទ្វយេ ព្យតិរេកត្ថវសេន សម្ភវន្តំ អាបត្តិភេទំ ទស្សេតុមាហ **“អសន្តមេវា”**តិអាទិ។

អនន្តរន្តិ “បឋមំ ឈានំ សមាបជ្ជាមី”តិអាទិវចនសមនន្តរមេវ។ **សោ**តិ ទ្វាទសហត្ថព្ភន្តរេ ឋត្វា យេន តំ វចនំ សុតំ, សោ បរោ បុគ្គលោ។ **ជានាតិ ចេ**តិ “អយំ បឋមជ្ឈានលាភី”តិអាទិវសេន តេន វុត្តវចនប្បការេន

អត្ថំ អវិភាវេត្វា អចិរេនេវ សចេ ជានាតីតិ អត្ថោ។ យោ បន ឈានាទីនំ អត្តនា អលទ្ធភាវេន វា អាគមេ ឧគ្គហបរិបុច្ឆាទិវសេន អបរិចិតត្តា វា ឈានាទិសរូបំ អជានន្តោបិ កេវលំ “ឈានំ វិមោក្ខោ សមាធិ សមាបត្តី”តិអាទិវចនានំ សុតបុព្ពត្តា តេន “បឋមំ ឈានំ សមាបជ្ជាមី”តិអាទិវចនេ វុត្តេ “ឈានំ កិរ ឯស សមាបជ្ជតី”តិ យទិ ឯត្តកមត្តម្បិ ជានាតិ, សោបិ “ជានាតិ”ច្ចេវ **អដ្ឋកថាយំ** (បារា. អដ្ឋ. ២.២១៥) វុត្តោតិ គហេតព្ពោ។ **ចុតោ ហីតិ ហិ**-សទ្ទោ អវធារណេ, អត្តនា វុត្តេ តេន តត្តកេយេវ ញាតេ សោ អសន្តគុណទីបកោ បាបបុគ្គលោ ផលសម្បត្តិសម្បន្នំ ឥមំ សាសនាមតមហាបាទបំ អារុយ្ហាបិ ផលំ អបរិភុញ្ជិត្វា វិរាធេត្វា បតិត្វា មតោ នាម ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥមស្សេវត្ថស្ស “អសន្ត”មិច្ចាទិនា បឋមំ វុត្តស្សាបិ ព្យតិរេកត្ថំ ទស្សេតុំ អនុវាទវសេន វុត្តត្តា បុនរុត្តិទោសោ ន ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឥទានិ តំ ព្យតិរេកត្ថំ ទស្សេតុមាហ “**នោ ចេ…បេ…. ហោតី**”តិ។ យស្ស សោ អារោចេតិ, សោ **ចេ** ន **ជានាតិ, អស្ស** អសន្តគុណទីបកស្ស មុសាវាទិនោ។

“អញ្ញាបទេសញ្ច វិនា”តិ ឥមិនា ទស្សិតព្យតិរេកត្ថស្ស ភាវាភាវេ សម្ភវន្តំ អាបត្តិភេទំ ទស្សេតុមាហ “**យោ តេ**”តិអាទិ។ យោ ភិក្ខុ **តេ** តវ **ឥធ** ឥមស្មិំ វិហារេ វសតីតិ យោជនា។ **ទីបិតេ**តិ អត្តនោ អធិប្បាយេ បកាសិតេ។ **ជានាតិ ចេ**តិ យោ តថា វុត្តវចនំ អស្សោសិ, សោ “ឯស អញ្ញាបទេសេន អត្តនោ ឈានលាភិតំ ទីបេតី”តិ វា “ឯសោ ឈានលាភី”តិ វា វចនសមនន្តរមេវ សចេ ជានាតិ។ **អស្សា**តិ ឯវំ កថិតវចនវតោ តស្ស ភិក្ខុនោ។ **តំ** តេន វុត្តវចនំ។ **ទុក្កដមេវ ហោតិ,** ន ថុល្លច្ចយន្តិ អត្ថោ។ អត្តនោ អាវាសការានំ ទាយកានំ អញ្ញស្ស បវត្តិំ កថេន្តស្ស វិយ អត្តនោយេវ អសន្តគុណំ សន្តមិវ កត្វា កថនាការោ ឥមាយ គាថាយ អត្ថតោ វុត្តោតិ ទដ្ឋព្ពោ។

ឯត្ថ ច **ឈានលាភីតិ ចា**តិ អវុត្តសមុច្ចយត្ថេន **ច**-សទ្ទេន **បាឡិយំ** (បារា. ២២០) អាគតា អវសេស បរិយាយវារា ច សង្គហិតាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ តថា **ឈានលាភី**តិ ឯត្ថ **ឈាន**គ្គហណេន វិមោក្ខាទីនញ្ច ឧបលក្ខិតត្តា ឈានាទិទសវិធឧត្តរិមនុស្សធម្មវិសយបរិយាយកថំ សុត្វា តង្ខណេ តទត្ថេ ញាតេ បរិយាយសមុល្លាបកេន អាបជ្ជិតព្ពំ ថុល្លច្ចយញ្ច អវិញ្ញាតេ វា ចិរេន វិញ្ញាតេ វា អាបជ្ជិតព្ពំ ទុក្កដញ្ច ឥមាយ គាថាយ អត្ថតោ ទស្សិតមេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។

៣១០. **ឯត**ន្តិ យថាវុត្តប្បការំ ឈានាទិភេទំ ឧត្តរិមនុស្សធម្មំ។ **អធិមានា**តិ “អធិគតោហ”ន្តិ ឯវំ ឧប្បន្នមានា, អធិកមានាតិ អត្ថោ, “អយំ ធម្មោ មយា អធិគតោ”តិ ទន្ធមុប្បន្នេន មានេន កថេន្តស្សាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **វុត្តោ អនាបត្តិនយោ**តិ អាបត្តិយា អភាវោ **អនាបត្តិ,** សា ឯវ នយោ នេតព្ពោ ពុជ្ឈិតព្ពោតិ កត្វា, អនាបត្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។ “អធិមានេនា”តិ **ឯវំ វុត្តោ** ភគវតាតិ អត្ថោ, “អធិគតធម្មោហ”ន្តិ អធិមានេន “អហំ បឋមជ្ឈានលាភី”តិអាទីនិ វទន្តស្ស អនាបត្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។

អយមធិមានោ កស្ស ហោតិ, កស្ស ន ហោតីតិ ចេ? អរិយានំ ន ហោតិ មគ្គបច្ចវេក្ខណាទីហិ បញ្ចហិ បច្ចវេក្ខណាហិ សញ្ជាតសោមនស្សានំ វិតិណ្ណកង្ខត្តា។ ទុស្សីលស្សាបិ ន ហោតិ តស្ស អរិយគុណាធិគមេ និរុស្សាហត្តា។ សុសីលស្សាបិ កម្មដ្ឋានានុយោគរហិតស្ស និទ្ទារាមតាទិមនុយុត្តស្ស ន ហោតិ វិស្សដ្ឋភាវនាភិយោគត្តា។ សុបរិសុទ្ធាយ សីលសម្បត្តិយា បតិដ្ឋាយ សមថភាវនាមនុយុត្តស្ស រូបារូបសមាបត្តិយំ បត្តាសិនោ វា វិបស្សនាភិយុត្តស្ស សោបក្កិលេសោទយព្ពយញាណលាភិនោ វា ឧប្បជ្ជតិ។ សោ សមថវិបស្សនាភាវនាហិ កិលេសសមុទាចារស្ស អភាវេ ឧប្បន្នេ តេ វិសេសភាគិនោ ភវិតុំ អទត្វា ឋិតិភាគិនោ កត្វា បបេតីតិ វេទិតព្ពោ។

បនាតិ អបិ-សទ្ទត្ថោ។ “**ឯវ**”ន្តិ ឥមិនា “អនាបត្តិនយោ វុត្តោ”តិ បច្ឆាមសតិ។ “**អវត្តុកាមស្សា**”តិ ឥទញ្ច **បាឡិយំ** អាគតំ “អនុល្លបនាធិប្បាយស្សា”តិ (បារា. ២២២, ២២៥) ឥទញ្ច អនត្ថន្តរំ។ អវត្តុកាមស្សាតិ ឯវំ វុត្តោតិ យោជនា។ កោហញ្ញេន បាបិច្ឆាបកតស្ស “ឈានាទីនំ លាភិម្ហី”តិ វទន្តស្ស អជ្ឈាសយោ ឧល្លបនាធិប្បាយោ នាម, តថា អហុត្វា សព្រហ្មចារីសុ អញ្ញំ ព្យាករោន្តស្ស ឯវមេវ អនាបត្តិភាវោ វុត្តោ ភគវតាតិ អត្ថោ។ **អាទិកស្សាបិ** ឯវំ វុត្តោតិ យោជនា។ “អនាបត្តិ អាទិកម្មិកស្សា”តិ (បារា. ២២២) អាទិកម្មិកស្សាបិ អនាបត្តិភាវោ វុត្តោ ភគវតាតិ អត្ថោ។ ឥមស្មិំ សិក្ខាបទេ វគ្គុមុទាតីរិយា ភិក្ខូ អាទិកម្មិកា។ អវុត្តសមុច្ចយត្ថេន **តថា**-សទ្ទេន ឥធ អវុត្តឧម្មត្តកខិត្តចិត្តវេទនដ្ដា គហិតា។

៣១១. **បាបិច្ឆតា**តិ “ឯវំ មំ ជនោ សម្ភាវេស្សតី”តិ ឈានលាភិតាទិហេតុកាយ សម្ភាវនាយ សម្ភាវនានិមិត្តស្ស បច្ចយបដិលាភស្ស បត្ថនាសង្ខាតាយ បាបិកាយ លាមិកាយ ឥច្ឆាយ សមន្នាគតភាវោ ច។ **តស្សា**តិ យំ ឈានាទិភេទភិន្នំ ឧត្តរិមនុស្សធម្មំ សមុល្លបិ, តស្ស ធម្មស្ស។ **អសន្តភាវោ**តិ អត្តសន្តានេ បច្ចុប្បន្នជាតិយំ

អនុប្បាទិតភាវេន អវិជ្ជមានភាវោ។ **មនុស្សកស្ស អារោចនញ្ចេវា**តិ វុត្តវចនស្ស អត្ថំ តង្ខណេ ជាននកស្ស មនុស្សជាតិកស្ស “បឋមំ ឈានំ សមាបជ្ជឹ”ន្តិអាទិនា នយេន សវនូបចារេ ឋត្វា អារោចនញ្ច។ នញ្ញាបទេសេន អារោចនញ្ចាតិ សម្ពន្ធោ។ “យោ តេ វិហារេ វសតិ, សោ ភិក្ខុ បឋមំ ឈានំ សមាបជ្ជី”តិអាទិនា (បារា. ២២០) នយេន បវត្តអញ្ញាបទេសំ វិនា ឧជុកមេវ អារោចនញ្ច។ **តទេវ ញាណ**ន្តិ តទា ឯវ ញាណំ, អចិរាយិត្វា វុត្តក្ខណេយេវ ជាននន្តិ អត្ថោ។ **ឯត្ថា**តិ ឥមស្មឹ ចតុត្ថបារាជិកាបត្តិយំ។ **ធីរា** វិនយធរា។

៣១២. បឋមេ ទុតិយេ ចន្តេតិ មនុស្សវិគ្គហបារាជិកវជ្ជិតេ យថាវុត្តបារាជិកត្តយេ។ **បរិយាយោ ន វិជ្ជតី**តិ បារាជិកាបត្តិបថំ បរិយាយវចនំ ន លភតិ។ “ន បនេតរេ”តិ ឥទំ ឯត្ថាបិ យោជេតព្ពំ, ឥតរេ បន តតិយ បារាជិកេ បរិយាយោ ន វិជ្ជតីតិ អត្ថោ។ “មរណវណ្ណំ វា សំវណ្ណេយ្យា”តិ (បារា. ១៧២) ច “អម្ភោ បុរិស កឹ តុយ្ហិ មិនា”តិអាទិនា (បារា. ១៧១) ច “យោ ឯវំ មរតិ, សោ ធនំ វា លភតី”តិអាទិនា (បារា. ១៧៥) ច បរិយាយេន វ ទន្តស្ស បារាជិកមេវាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **អាណត្តិ** បារាជិកហេតុអាណត្តិកប្បយោគោ។ **ន បនេតរេ**តិ បឋមចតុត្ថ បារាជិកទ្វយេ បន បារាជិកហេតុភូតា អាណត្តិ ន លភតីតិ អត្ថោ។

៣១៣. អាទីតិ បឋមបារាជិកំ។ **ឯកសមុដ្ឋាន**ន្តិ ឯកការណំ។ សមុដ្ឋាតិ អាបត្តិ ឯតស្មាតិ សមុដ្ឋានំ, ការណំ កាយាទិ។ តំ បន ឆព្ពិធំ កាយោ, វាចា, កាយវាចា, កាយចិត្តំ, វាចាចិត្តំ, កាយវាចាចិត្តន្តិ។ តេសំ វិនិច្ឆយំ **ឧត្តរេ** (ឧ. វិ. ៣២៥ អាទយោ) យថាគតដ្ឋានេយេវ ច វណ្ណយិស្សាម។ តត្រិទំ ឯកសមុដ្ឋានំ ឯកំ កាយ ចិត្តំ សមុដ្ឋានំ ឯតស្សាតិ កត្វា។ តេនាហ “**ទុវង្គំ កាយចិត្តតោ**”តិ។ “តំ សមុដ្ឋាន”ន្តិ អជ្ឈាហារោ។ យេន សមុដ្ឋានេន បឋមបារាជិកាបត្តិ ឧប្បជ្ជតិ, តំសមុដ្ឋានសង្ខាតំ ការណំ។ អង្គជាតសង្ខាតំ កាយញ្ច សេវន ចិត្តញ្ចាតិ ទ្វយំ អង្គំ អវយវំ ឯតស្សាតិ **ទុវង្គំ**, តទុភយសភាវន្តិ អត្ថោ យថា “ទុវង្គំ ចតុត្ថជ្ឈាន”ន្តិ។ **សេសា**តិ អវសិដ្ឋានិ តីណិ បារាជិកានិ។ **តិសមុដ្ឋានា**តិ កាយចិត្តំ, វាចាចិត្តំ, កាយវាចាចិត្តន្តិ តិសមុដ្ឋានា តីណិ សមុដ្ឋានានិ ឯតេសន្តិ កត្វា។ **តេស**ន្តិ តេសំ តិណ្ណំ សមុដ្ឋានានំ។ **អង្គានី**តិ អវយវានិ។ **សត្ត** កាយោ, ចិត្តំ, វាចា, ចិត្តំ, កាយោ, វាចា, ចិត្តន្តិ, តំសភាវាតិ វុត្តំ ហោតិ។

៣១៤. អាទីតិ មេថុនធម្មបដិសេវនចិត្តសម្បយុត្តចេតនាសភាវំ បឋមបារាជិកំ។ សុខោបេក្ខាយុតំ ឧទីរិតន្តិ យោជនា។ ឥដ្ឋាលម្ពណបដិលាភាទិសោមនស្សហេតុម្ហិ សតិ សុខវេទនាសម្បយុត្តំ ហោតិ, តស្មឹ អសតិ ឧបេក្ខាវេទនាយ សម្បយុត្តំ ហោតីតិ វុត្តន្តិ អត្ថោ។

តតិយំ ទុក្ខវេទនន្តិ តតិយំ មនុស្សវិគ្គហបារាជិកំ ទោសចិត្តសម្បយុត្តចេតនាសភាវត្តា ទុក្ខវេទនាយ សម្បយុត្តន្តិ អត្ថោ។

ទុតិយន្តិ អទិន្នាទានចេតនាលក្ខណំ ទុតិយបារាជិកំ។ លោភេន បរសន្តកំ ចោរិកាយ គណ្ហន្តស្ស សោមនស្សសម្បយុត្តំ ហោតិ, កោធេន អភិភូតស្ស វិលុម្បិត្វា វា វិលុម្បាបេត្វា វា គណ្ហតោ ទោមនស្សសម្បយុត្តំ ហោតិ, សោមនស្សំ, ទោមនស្សញ្ច វិនា អត្តហេតុកាមោ វិយ ហុត្វា ឧទាសីនស្ស គណ្ហតោ ឧបេក្ខាសម្បយុត្តំ ហោតីតិ “**តិវេទនមុទីរិត**”ន្តិ អាហ។

ចតុត្ថញ្ចាតិ ឧត្តរិមនុស្សធម្មសមុល្លបនចេតនាលក្ខណំ ចតុត្ថបារាជិកញ្ច។ សម្ភាវនិច្ឆាយ បច្ចយាសាយ វា តុដ្ឋតុដ្ឋស្សេវ “អហំ បឋមំ ឈានំ សមាបជ្ជាមី”តិអាទិនា នយេន អត្តនោ ឧត្តរិមនុស្សធម្មលាភិតំ វទន្តស្ស សោមនស្សសម្បយុត្តំ ហោតិ, អញ្ញបុគ្គលេសុ បដិហតចិត្តស្ស កលហបុរេក្ខារតាយ វទតោ ទោមនស្សសម្បយុត្តំ ហោតិ, បច្ចយាលាភេន ជិឃច្ឆាទិទុក្ខំ សហិតុមសក្កុណេយ្យតាយ ឧទាសីនស្ស វទតោ ឧបេក្ខាសម្បយុត្តំ ហោតីតិ “**តិវេទនមុទីរិត**”ន្តិ អាហ។

៣១៥. អដ្ឋ ចិត្តានីតិ លោភសហគតានិ អដ្ឋ ចិត្តានិ លព្ភរេតិ យោជនា, លព្ភន្តីតិ អត្ថោ, ចេតនា សភាវេន បឋមបារាជិកេន សម្បយុត្តានីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯវមុបរិបិ។ **ទុវេ**តិ បដិឃសម្បយុត្តានិ ទ្វេ ចិត្តានិ។ **ទស ចិត្តានី**តិ លោភសហគតានិ អដ្ឋ, ទ្វេ បដិឃសម្បយុត្តានីតិ។ **លព្ភរេ**តិ សម្បយុត្តភាវេន លព្ភន្តិ។

៣១៦. តស្មាតិ យស្មា យថាវុត្តចិត្តេហិ សម្បយុត្តំ, តេន ហេតុនា។ **ក្រិយា**តិ ករណេន អាបជ្ជិតព្ពត្តា កិរិយា។ វីតិក្កមសញ្ញាយ អភាវេន មុច្ចនតោ សញ្ញាយ វិមោក្ខោ ឯតស្សាតិ **សញ្ញាវិមោក្ខំ។ លោកវជ្ជន្តិ** លោកេន អកុសលភាវតោ វជ្ជនីយន្តិ **ទីបិតំ** បកាសិតំ។

៣១៧. អាបត្តិយំយេវាតិ **ឯវ**ការេន ន សិក្ខាបទេតិ ទស្សេតិ។ **ឥទំ វិធាន**ន្តិ សមុដ្ឋានាទិកំ ឥទំ យថាវុត្តំ វិធានំ។ **វិភាវិនា**តិ បញ្ញវតា វិនយធរេន។

៣១៨-៩. មុទុបិដ្ឋី ចាតិ លតា វិយ នមិត្វា ករណំ ទស្សេត្វា នច្ចិតុំ សមវាហិត្វា មុទុកតបិដ្ឋិកោ ច។ **លម្ពី ចា**តិ បលម្ពមានេន ទីឃេន អង្គជាតេន យុត្តោ។ លម្ពតីតិ **លម្ពំ,** អង្គជាតំ, តំ យស្ស អត្ថិ សោ លម្ពី។ ឥមេ ទ្វេបិ កាមបរិឡាហតុរភាវេ សតិ អត្តនោ អង្គជាតំ អត្តនោ មុខំ, វច្ចមគ្គញ្ច បវេសេត្វា វីតិក្កមិតុមរហត្តា បារាជិកាបន្នសទិសត្តា បរិវជ្ជិតា។ **មុខគ្គាហី**តិ មុខេន គហណំ **មុខគ្គាហោ,** សោ ឯតស្ស អត្ថីតិ មុខគ្គាហី, បរស្ស អង្គជាតំ មុខេន គណ្ហន្តោតិ អត្ថោ។ **និសីទកោ**តិ បរស្ស អង្គជាតេ អត្តនោ វច្ចមគ្គេន និសីទន្តោ។ ឥមេ ទ្វេ សហវាសិកានំ សីលវិនាសនតោ អញ្ញេហិ សំវសិតុំ អនរហាតិ បារាជិកាបន្នសទិសត្តា វិវជ្ជិតា។ **តេស**ន្តិ អសំវាសតាសាមញ្ញេន ចត្តារោ បារាជិកាបន្នេ សង្គណ្ហាតិ។ "តេសញ្ច មគ្គេនមគ្គបដិបត្តិសាមញ្ញេន បឋមបារាជិកាបន្នស្សេវ អនុលោមិកាតិ គហេតព្ពា" ឥច្ចេវំ **និស្សន្ទេហេ** វុត្តំ។ ឥមិនា ច អកតវីតិក្កមានម្បិ មុទុបិដ្ឋិអាទីនំ ចតុន្នំ អនុលោមបារាជិកភាវោ វុត្តោតិ វិញ្ញាយតិ។

សមន្តបាសាទិកាយំ បន –

> "អបរានិបិ លម្ពី, មុទុបិដ្ឋិកោ, បរស្ស អង្គជាតំ មុខេន គណ្ហាតិ, បរស្ស អង្គជាតេ អភិនិសីទតីតិ ឥមេសំ ចតុន្នំ វសេន ចត្តារិ អនុលោមបារាជិកានីតិ វទន្តិ។ ឯតានិ ហិ យស្មា ឧភិន្នំ រាគវសេន សទិសភាវូបគតានំ ធម្មោ 'មេថុនធម្មោ'តិ វុច្ចតិ, តស្មា ឯតេន បរិយាយេន មេថុនំ ធម្មំ អប្បដិសេវិត្វាយេវ កេវលំ មគ្គេន មគ្គប្បវេសនវសេន អាបជ្ជិតព្ពត្តា មេថុនធម្មបារាជិកស្ស អនុលោមេន្តីតិ 'អនុលោមបារាជិកានី'តិ វុច្ចន្តី"តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.២៣៣) –

វុត្តត្តា ច តព្ពណ្ណនាយ ច **សារត្ថទីបនិយំ** –

> "លម្ពំទីឃតាយ បលម្ពមានំ អង្គជាតមេតស្សាតិ លម្ពី។ សោ ឯត្តាវតា ន បារាជិកោ, អថ ខោ យទា អនភិរតិយា បីឡិតោ អត្តនោ អង្គជាតំ មុខេ វា វច្ចមគ្គេ វា បវេសេតិ, តទា បារាជិកោ ហោតិ។ មុទុកា បិដ្ឋិ ឯតស្សាតិ មុទុបិដ្ឋិកោ, កតបរិកម្មាយ មុទុកាយ បិដ្ឋិយា សមន្នាគតោ។ សោបិ យទា អនភិរតិយា បីឡិតោ អត្តនោ អង្គជាតំ អត្តនោ មុខេ បវេសេតិ តទា បារាជិកោ ហោតិ។ បរស្ស អង្គជាតំ មុខេន គណ្ហាតីតិ យោ អនភិរតិយា បីឡិតោ បរស្ស សុត្តស្ស វា បមត្តស្ស វា អង្គជាតំ អត្តនោ មុខេន គណ្ហាតិ។ បរស្ស អង្គជាតេ អភិនិសីទតីតិ យោ អនភិរតិយា បីឡិតោ បរស្ស អង្គជាតំ កម្មនិយំ ទិស្វា អត្តនោ វច្ចមគ្គេន តស្សូបរិ អភិនិសីទតិ, តំ អត្តនោ វច្ចមគ្គំ បវេសេតីតិ អត្ថោ។ លម្ពីអាទយោ ចត្តារោ កិញ្ចាបិ បឋមបារាជិកេន សង្គហិតា, យស្មា បន ឧភិន្នំ រាគបរិយុដ្ឋានសង្ខាតេន បរិយាយេន មេថុនំ ធម្មំ អប្បដិសេវិនោ ហោន្តិ, តស្មា វិសុំ វុត្តា"តិ (សារត្ថ. ដី. ២.២៣៣) –

វុត្តត្តា ច កតវីតិក្កមាយេវេតេ "បារាជិកា"តិ គហេតព្ពា។

ភិក្ខុនីនញ្ច ចត្តារីតិ ឯត្ថ "អសាធារណានី"តិ បាឋសេសោ, ភិក្ខូហិ អសាធារណានិ ភិក្ខុនីនមេវ និយតានិ ឧព្ភជាណុមណ្ឌលិកា, វជ្ជបដិច្ឆាទិកា, ឧក្ខិត្តានុវត្តិកា, អដ្ឋវត្ថុកាតិ ចត្តារិ បារាជិកានិ ច។ **វិព្ភន្តា ភិក្ខុនី សយ**ន្តិ ឯត្ថ "តេសំ អនុលោមិកា"តិ អានេត្វា សម្ពន្ធិតព្ពំ។ តេសំ ចតុន្នំ បារាជិកានំ អនុលោមិកា សយំ វិព្ភន្តា ភិក្ខុនី ចាតិ យោជនា។ ចិត្តវសិកា ហុត្វា អត្តនា និវត្ថចីវរម្បិ ហិ មាតុគាមានំ និវាសននីហារេន សយមេវ និវាសេត្វា គិហិវេសំ រោចេត្វា គហិតមត្តេ សាសនតោ ចុតា ភិក្ខុនី ចាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯវំករណេន គិហិភាវាបន្នតាសាមញ្ញេន សំវាសារហា ន ហោន្តីតិ ឥមេសំ ចតុន្នំ បារាជិកានំ អនុលោមិកា ជាតា។

តថាតិ យថា ឥមេ ទស្សិតា តេន អសំវាសារហតាយ, ភិក្ខុភាវាយ អភព្ពតាយ ច បារាជិកាវ, តថា ឯកាទស អភព្ពបុគ្គលាបិ ហោន្តីតិ អត្ថោ។ **ឯកាទសាភព្ពា**តិ មាតុឃាតកោ, បិតុឃាតកោ, អរហន្តឃាតកោ, សង្ឃភេទកោ, លោហិតុប្បាទកោ, បណ្ឌកោ, តិរច្ឆានគតោ, ឧភតោព្យញ្ជនកោ, ថេយ្យសំវាសកោ, ភិក្ខុនិទូសកោ, តិត្ថិយបក្កន្តកោតិ ឯកាទស។ **សព្ពេតេ ចតុវីសតិ** ឯតេ សព្ពេ ចតុវីសតិ បុគ្គលា សមោធានតោ វេទិតព្ពាតិ អធិប្បាយោ។

៣២០. ឥមេ ចតុវីសតិ បារាជិកា បុគ្គលា សីសច្ឆិន្នោវ ជីវិតុំ ឥធ ភិក្ខុភាវាយ អភព្ពាតិ វុត្តាតិ យោជនា។

៣២១. ឥមេសំ ឯកាទសន្នំ អភព្ពតាយ ហេតុទស្សនត្ថមាហ “**បណ្ឌកោ ចា**”តិអាទិ។ **បណ្ឌកោ ចា**តិ អាសិត្តបណ្ឌកោ, ឧសូយបណ្ឌកោ, បក្ខបណ្ឌកោ, ឱបក្កមិកបណ្ឌកោ, នបុំសកបណ្ឌកោតិ វុត្តោ បញ្ចវិធោ បណ្ឌកោ ច។ **តិរច្ឆានោ**តិ តិវិយំ អញ្ចតិ គច្ឆតីតិ “តិរច្ឆានោ”តិ គហិតោ នាគសុបណ្ណាទិកោ សព្ពតិរច្ឆានយោនិកោ ច។ យក្ខាទយោ សព្ពេ អមនុស្សាបិ ឥធ តិរច្ឆានេយេវ សង្គហិតាតិ វេទិតព្ពា។ **ឧភតោព្យញ្ជនោបិ ចា**តិ ឥត្ថិបុរិសព្យញ្ជនសាធកេហិ ឧភតោ កម្មតោ ជាតានិ ថនាទិកានិ ព្យញ្ជនានិ យស្សាតិ និរុត្តោ ឥត្ថិឧភតោព្យញ្ជនោ , បុរិសឧភតោព្យញ្ជនោតិ ទុវិធោ ឧភតោព្យញ្ជនោ ច។ **វត្ថុវិបន្នា**តិ តញ្ញាវភាវិតាយ ភិក្ខុភាវោ វសតិ ឯត្ថាតិ **វត្ថុ,** បុគ្គលានំ ភិក្ខុភាវរហតា, សា បន បព្ពជ្ជាក្ខន្ធកាគតសព្ពទោសវិរហិតគុណសម្បយុត្តតា, តំ វិបន្នំ បណ្ឌកភាវាទិយោគេន យេសំ តេ “វត្ថុវិបន្នា”តិ គហេតព្ពា។ **ហិ**-សទ្ទោ ហេតុម្ហិ។ យស្មា វត្ថុវិបន្នា, តស្មា ឥធ អត្តភាវេ បព្ពជ្ជាយ អភព្ពាតិ វុត្តំ ហោតិ។ “**អហេតុបដិសន្ធិកា**”តិ វចនេន ឥមេសំ វិបាកាវរណយុត្តភាវមាហ, ឥមិនា ឯតេសំ មគ្គាធិគមស្ស វារិតភាវោ ទស្សិតោតិ វេទិតព្ពំ។

៣២២. **បញ្ចានន្តរិកា**តិ កម្មាវរណេន យុត្តតាយ សគ្គមោក្ខសម្បត្តិតោ បរិហាយិត្វា មរណានន្តរំ អបាយបដិសន្ធិយំ និយតា មាតុឃាតកាទយោ បញ្ចានន្តរិកា ច។ **ថេយ្យសំវាសោបិ ចា**តិ លិង្គត្ថេនកោ, សំវាសត្ថេនកោ, ឧភយត្ថេនកោតិ តិវិធោ ថេយ្យសំវាសកោ ច។ **ទូសកោ**តិ បកតត្តាយ ភិក្ខុនិយា មេថុនំ បដិសេវិត្វា តស្សា ទូសិតត្តា ភិក្ខុនី ទូសេតីតិ “ភិក្ខុនិទូសកោ”តិ វុត្តោ ច។ **តិត្ថិបក្កន្តកោ ចា**តិ តិត្ថិយានំ លទ្ធឹ, វេសញ្ច រោចេត្វា តំ គហេត្វា គេសមន្តរំ បវិដ្ឋោ ច។ ឥតិ អដ្ឋ បន កិរិយានដ្ឋាតិ យោជនា។ **ឥតី**តិ ឥទមត្ថត្តា ឥមេតិ វុត្តំ ហោតិ។ តេ ឥមេតិ សម្ពន្ធោ។ តេ ឥមេ អដ្ឋ បន មាតុឃាតាទិកិរិយាយ ឥហត្តភាវេ ភិក្ខុភាវាយ អនរហា ហុត្វា នដ្ឋាតិ អត្ថោ។ ឯត្តាវតា ឯកាទសអភព្ពានំ អភព្ពតាយ ការណំ ទស្សិតំ ហោតិ។

៣២៣. មយា បារាជិកានំ សារភូតោ យោ អយំ វិនិច្ឆយោ វុត្តោ, **តស្ស** វិនិច្ឆយស្ស **អនុសារេន** អនុគមនេន **សេសោបិ** វិនិច្ឆយោ **ពុធេន** បណ្ឌិតេន អសេសតោវ វិញ្ញាតុំ សក្កាតិ យោជនា។

៣២៤. បដុភាវករេ បរមេ វិវិធេហិ នយេហិ យុត្តេ វិនយបិដកេ បរមត្ថនយំ អភិបត្ថយតា អយំ សតតំ បរិយាបុណិតព្ពោតិ យោជនា។ តត្ថ **វិវិធេហិ** នានប្បការេហិ។ **នយេហី**តិ នីយន្តិ វុត្តានុសារេន ឧទីរិយន្តីតិ “នយា”តិ វុត្តេហិ ចក្កបេយ្យាលាទីហិ នយេហិ។ **បរមត្ថនយ**ន្តិ បរមោ ច សោ អត្ថោ ចាតិ **បរមត្ថោ,** បរមោ វា វិសេសេន និច្ឆិតព្ពោ អត្ថោ **បរមត្ថោ,** សោយេវ វិនិច្ឆយត្ថិកានំ ពុទ្ធិយា នេតព្ពោតិ បរមត្ថនយោ, វិនិច្ឆយូបាយោ នីយតិ ឯតេនាតិ កត្វា “បរមត្ថនយោ”តិ វុច្ចតិ, តំ បរមត្ថនយំ។ **អភិបត្ថយតា**តិ វិនយបិដកេ វិនិច្ឆយំ វា តទុបាយំ វា បត្ថយតា, ឥច្ឆន្តេនាតិ អត្ថោ។ “បរិយាបុណិតព្ពោ អយ”ន្តិ បទច្ឆេទោ។ ម-ការោ អាគមសន្ធិជោ, ឱ-ការស្ស អ-ការាទេសោ។ **បរិយាបុណិតព្ពោ**តិ បឋិតព្ពោ, សោតព្ពោ ចិន្តេតព្ពោ ធារេតព្ពោតិ វុត្តំ ហោតិ។ **អយ**ន្តិ វិនយវិនិច្ឆយោ។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្ទីបនិយា

វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណនាយ

ចតុត្ថបារាជិកកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សង្ឃាទិសេសកថាវណ្ណនា

៣២៥. ឯវំ នានានយបដិមណ្ឌិតស្ស បារាជិកកណ្ឌស្ស វិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា ឥទានិ តទនន្តរមុទ្ទិដ្ឋស្ស តេរសកណ្ឌស្ស វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ **“មោចេតុកាមតា”**តិអាទិ។ មោចេតុំ កាមេតីតិ **មោចេតុកាមោ**, តស្ស ភាវោ **មោចេតុកាមតា**, តាយ សម្បយុត្តំ ចិត្តំ **មោចេតុកាមតាចិត្តំ**។ ឯត្ថ “មោចេតុកាមតា”តិ ឥមិនា ឯកាទសសុ រាគេសុ “មោចនស្សាទោ”តិ វុត្តំ ឥមស្ស សង្ឃាទិសេសស្ស មូលការណំ សុក្កមោចនវិសយំ រាគមាហ។

ឯកាទស រាគា នាម “មោចនស្សាទោ, មុច្ចនស្សាទោ, មុត្តស្សាទោ, មេថុនស្សាទោ, ផស្សស្សាទោ, កណ្ឌុវនស្សាទោ, ទស្សនស្សាទោ, និសជ្ជស្សាទោ, វាចស្សាទោ, គេហស្សិតបេមំ, វនភង្គិយ”ន្តិ ឯវមាគតា។ ឥធ **មោចនំ** នាម សម្ភវធាតុមោចនំ, តទត្ថាយ តព្ពិសយរាគសម្បយុត្តវេទនា **មោចនស្សាទោ** នាម។ តេនាហ **អដ្ឋកថាយំ** “មោចេតុំ អស្សាទោ មោចនស្សាទោ”តិ។ មុច្ចមានេ អស្សាទោ មុច្ចនស្សាទោ, សម្ភវធាតុម្ហិ មុច្ចមានេ តំរាគសម្បយុត្តា វេទនា **មុច្ចនស្សាទោ** នាម។ ឯតេនេវ នយេន មុត្តស្សាទាទិវាចស្សាទាវសានេសុ បទេសុ អត្ថក្កមោ វេទិតព្ពោ។ ឥមេហិ នវហិ បទេហិ អស្សាទសីសេន កុន្តយដ្ឋិញាយេន តំសហចរិតោ រាគោ ទស្សិតោ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “នវហិ បទេហិ សម្បយុត្តអស្សាទសីសេន រាគោ វុត្តោ”តិ។

គេហស្សិតបេមន្តិ ឯត្ថ គេហដ្ឋា មាតុអាទយោ អាធេយ្យអាធារវោហារេន **“គេហា”**តិ វុច្ចន្តិ។ “មញ្ចា ឧក្កុដ្ឋឹ ករោន្តី”តិអាទីសុ វិយ តន្និស្សិតោ សិនេហបរិយាយោ រាគោ “គេហស្សិតបេម”ន្តិ វុត្តោ។ ឥមិនា បទេន រាគស្ស សភាវោ សន្ទស្សិតោ។ វនតោ ភញ្ជិត្វា អាភតំ យំ កិញ្ចិ ផលបុប្ផាទិ **វនភង្គិយំ** នាម។ ឥធ បន រាគវសេន បដិពទ្ធចិត្តំ មាតុគាមេហិ វិរហទុក្ខាបនយនត្ថំ (បារា. អដ្ឋ. ២.២៤០) តេសំ ឋានេ ឋបេត្វា ទស្សនផុសនវសេន វិន្ទិតុំ រាគីហិ គហេតព្ពតោ តេហិ បិឡន្ធិតមាលសហិតំ តម្ពូលន្តិ ឯវមាទិ “វនភង្គិយ”ន្តិ អធិប្បេតំ។ ឥមិនា បត្ថិតវិសយគោចរោ រាគោ តទាយត្តវត្ថុវសេន សន្ទស្សិតោ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “ឯកេន បទេន សរូបេនេវ រាគោ, ឯកេន បទេន វត្ថុនា វុត្តោ។ វនភង្គោ ហិ រាគស្ស វត្ថុ, ន រាគោយេវា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.២៤០)។

“មោចេតុកាមតា”តិ ឥទមេវ អវត្វា “ចិត្ត”ន្តិ វចនេន វីតិក្កមសាធិកាយ កាយវិញ្ញត្តិយា សមុដ្ឋាបកំ រាគសម្បយុត្តំ ចិត្តវិសេសំ ទស្សេតិ។ តេន ចិត្តេន សមុដ្ឋាបិយមានំ វិញ្ញត្តិសង្ខាតំ វីតិក្កមំ **“វាយាមោ”**តិ ឥមិនា ទស្សេតិ។ **វាយាមោ** នាម តំចិត្តសម្បយុត្តវីរិយំ។ ឯត្ថ បន “សេម្ហោ គុឡោ”តិអាទីសុ វិយ ផលេ ហេតូបចារញាយេន វីតិក្កមស្ស វិសេសហេតុភូតវីរិយវាចកេន ច បទេន វីតិក្កមោវ វុត្តោតិ ទដ្ឋព្ពំ។ អជ្ឈត្តពាហិរវត្ថុយដ្ឋនំ, អាកាសេ កដិកម្បនន្តិ សុក្កមោចនត្ថោ វាយាមោតិ អត្ថោ។ សុក្កស្ស មោចនំ សុក្កមោចនំ។

ឯត្ថ ច **សុក្កស្សា**តិ “សុក្កន្តិ ទស សុក្កានិ នីលំ បីតកំ លោហិតកំ ឱទាតំ តក្កវណ្ណំ ទកវណ្ណំ តេលវណ្ណំ ខីរវណ្ណំ ទធិវណ្ណំ សប្បិវណ្ណ”ន្តិ (បារា. ២៣៧) **បទភាជនេ** វុត្តានិ សត្តានំ បិត្តាទិអាសយភេទេន, បថវីធាតុអាទីនំ ចតុន្នំ វា រសសោណិតមំសមេទអដ្ឋិអដ្ឋិមិញ្ជានំ ឆន្នំ ទេហធាតូនំ វា ភេទេន អនេកធា ភិន្នេ ទសវិធេ សុក្កេ អញ្ញតរស្ស សុក្កស្សាតិ អត្ថោ។ មោចនំ វិស្សដ្ឋីតិ បរិយាយំ, បកតិយា ឋិតសកដ្ឋានតោ មោចនន្តិ អត្ថោ។ យថាហ **បទភាជនេ** “វិស្សដ្ឋីតិ ឋានតោ ចាវនា វុច្ចតី”តិ (បារា. ២៣៧)។ ឥហ “ឋានំ នាម វត្ថិសីសសង្ខាតំ មុត្តករណមូល”ន្តិ កេចិ។ “កដី”តិ អបរេ។ “សកលកាយោ”តិ អញ្ញេ។ ឥមេសំ តិណ្ណំ វចនេសុ “តតិយស្ស ភាសិតំ សុភាសិត”ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.២៣៧) **អដ្ឋកថាយំ** តតិយវាទស្ស កតបាសំសត្តា កេសលោមនខទន្តានំ មំសវិនិមុត្តដ្ឋានញ្ច មុត្តករីសខេឡសិង្ឃាណិកាថទ្ធសុក្ខចម្មញ្ច វជ្ជេត្វា អវសេសំ សកលសរីរំ កាយប្បសាទភាវជីវិតិន្ទ្រិយអពទ្ធបិត្តានំ វិយ សម្ភវធាតុយា ច ឋានន្តិ វេទិតព្ពំ។

“សុក្កមោចន”ន្តិ ឥមិនាគឹ វុត្តំ ហោតីតិ? “អារោគ្យត្ថាយ, សុខត្ថាយ, ភេសជ្ជត្ថាយ, ទានត្ថាយ, បុញ្ញត្ថាយ, យញ្ញត្ថាយ, សគ្គត្ថាយ, ពីជត្ថាយ, វីមំសត្ថាយ, ទវត្ថាយ មោចេតី”តិ (បារា. ២៣៧) វុត្តទសវិធអធិប្បាយន្តោគធអញ្ញតរអធិប្បាយោ ហុត្វា “រាគូបត្ថម្ភេ, វច្ចូបត្ថម្ភេ, បស្សាវូបត្ថម្ភេ, វាតូបត្ថម្ភេ, ឧច្ចាលិង្គបាណកទដ្ឋូបត្ថម្ភេ មោចេតី”តិ (បារា. ២៣៧) វុត្តបញ្ចវិធកាលានមញ្ញតរកាលេ “អជ្ឈត្តរូបេ, ពហិទ្ធារូបេ, អជ្ឈត្តពហិទ្ធារូបេ, អាកាសេ កដឹ កម្បេន្តោ មោចេតី”តិ (បារា. ២៣៧) វុត្តចតុរុបាយានមញ្ញតរេន ឧបាយេន យថាវុត្តរាគបិសាចវសេន វិវសោ ហុត្វា យថាវុត្តនីលាទិទសវិធសម្ភវធាតូនមញ្ញតរំ យថាវុត្តដ្ឋានតោ ឧទកមក្ខិកាយ បិវនមត្តម្បិ សចេ មោចេតីតិ សង្ខេបតោ គហេតព្ពំ។ ឯត្ថ ច **ឧច្ចាលិង្គបាណកា** នាម លោមសបាណា, យេសំ លោមេ អល្លីនេ អង្គជាតំ កម្មនិយំ ហោតិ។

អញ្ញត្រ សុបិនន្តេនាតិ សុបិនោ ឯវ សុបិនន្តោ, និស្សក្កវចនប្បសង្គេ ករណវចនតោ សុបិនន្តាតិ អត្ថោ។ **សុបិនា** នាម "វាតាទិធាតុក្ខោភវសេន វា បុព្ពានុភូតតក្កិរូបាទិវិសយវសេន វា តង្ខានិដ្ឋទេវតានុភាវេន វា បុញ្ញេន បដិលភិតព្ពអត្ថស្ស, អបុញ្ញេន បត្តព្ពានត្ថស្ស ច បុព្ពនិមិត្តវសេន វា ហោតី"តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.២៣៧) វុត្តេសុ ចតូសុ ការណេសុ ឯកេន ការណេន កបិនិទ្ទាយ សុបិនេ ទិស្សមានារម្មណតោ យំ សុក្កមោចនំ ហោតិ, តំ អវិសយំ សុក្កមោចនំ វិនាតិ វុត្តំ ហោតិ។

សង្ឃាទិសេសោវ **សង្ឃាទិសេសតា**។ សង្ឃាទិសេសំ អាបជ្ជិត្វា តតោ វុដ្ឋាតុកាមស្ស កុលបុត្តស្ស អាទិម្ហិ បរិវាសទានត្ថំ , មជ្ឈេ ច មូលាយបដិកស្សនេន វិនា វា សហ វា មានត្តទានត្ថំ, អវសានេ អព្ភានត្ថញ្ច សង្ឃោ ឯសិតព្ពោតិ "សង្ឃោ អាទិម្ហិ ចេវ សេសេ ច ឥច្ឆិតព្ពោ អស្សាតិ សង្ឃាទិសេសោ"តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.២៣៧; កង្ខា. អដ្ឋ. សុក្កវិស្សដ្ឋិសិក្ខាបទវណ្ណនា) វុត្តត្តា សង្ឃាទិសេសា នាម, សុក្កវិស្សដ្ឋិសង្ឃាទិសេសាបត្តិ ហោតីតិ អត្ថោ។ យថាហ **បទភាជនេ** "សង្ឃោវ តស្សា អាបត្តិយា បរិវាសំ ទេតិ, មូលាយ បដិកស្សតិ, មានត្តំ ទេតិ, អព្ភេតិ, ន សម្ពហុលា, ន ឯកបុគ្គលោ, តេន វុច្ចតិ 'សង្ឃាទិសេសោ'តិ។ តស្សេវ អាបត្តិនិកាយស្ស នាមំ នាមកម្មំ អធិវចនំ, តេនបិ វុច្ចតិ 'សង្ឃាទិសេសោ"តិ (បារា. ២៣៧)។ ឯត្ថ ច បរិវាសាទិកថា សង្ឃាទិសេសាវសានេ អាគតដ្ឋានេយេវ អាវិ ភវិស្សតិ។

៣២៦. ឯត្តាវតា មូលសិក្ខាបទាគតំ អត្តូបក្កមមូលកំ អាបត្តិំ ទស្សេត្វា ឥទានិ ឥមិស្សា សង្ឃាទិសេសាបត្តិយា បរូបក្កមេនបិ អាបជ្ជនំ ទស្សេតុមាហ **"បរេនា"**តិអាទិ។ **ឧបក្កមាបេត្វា**តិ អង្គជាតស្ស គហណំ វា យន្តនំ វា ការេត្វា។

៣២៧. **សញ្ចិច្ចា**តិ "ឧបក្កមាមិ មោចេស្សាមី"តិ ចេតេត្វា បកប្បេត្វា។ **ឧបក្កមន្តស្សា**តិ អជ្ឈត្តរូបាទីសុ តីសុ យត្ថ កត្ថចិ យន្តេន្តស្ស។ **សមុទ្ទិដ្ឋន្តិ** "ចេតេតិ ឧបក្កមតិ ន មុច្ចតិ, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្សា"តិ (បារា. ២៦២) **បទភាជនេ** ភគវតា វុត្តន្តិ អធិប្បាយោ។

៣២៨. ឥមិស្សំ គាថាយំ "អត្តនោ អង្គជាតំ ឧបក្កមន្តស្សា"តិ ឥមិនា អជ្ឈត្តរូបេ វា ពហិទ្ធារូបេ វា អជ្ឈត្តពហិទ្ធារូបេ វា អត្តនោ អង្គជាតំ យន្តេន្តស្សាតិ ឥមស្ស អត្ថស្ស វុត្តត្តា អង្គជាតយន្តនេន វិនាភាវតោ ឥមិនា អសង្គយ្ហមានស្សាបិ អាកាសេ កដិកម្បនេន សុក្កមោចនេ សង្ឃាទិសេសស្ស បឋមគាថាយំ "វាយាមោ"តិ សាមញ្ញវចនេន សង្គហិតត្តា តំ ឋបេត្វា "តេន ខោ បន សមយេន អញ្ញតរស្ស ភិក្ខុនោ មោចនាធិប្បាយស្ស អាកាសេ កដី កម្បេន្តស្ស អសុចិ មុច្ចិ...បេ.... អសុចិ ន មុច្ចិ។ តស្ស កុក្កុច្ចំ អហោសិ...បេ.... អនាបត្តិ ភិក្ខុ សង្ឃាទិសេសស្ស, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្សា"តិ **អាកាសេកដិកម្បនវត្ថុម្ហិ** វុត្តត្តា អមុត្តេ ថុល្លច្ចយំ សង្គហេតុមាហ **"សញ្ចិច្ចា"**តិអាទិ។

តត្ថ **សញ្ចិច្ចា**តិ "ឧបក្កមាមិ មោចេស្សាមី"តិ ជានិត្វា សញ្ជានិត្វាតិ អត្ថោ។ "ឧបក្កមន្តស្សា"តិ សាមញ្ញតោ តំ វិសេសេតុំ **"អាកាសេ កម្បនេនបី"**តិ អាហ, កដិកម្បនេនាតិ គហេតព្ពំ។ កថមិទំ លព្ភតីតិ ចេ? ឥមាយ កថាយ សង្គហេតព្ពវត្ថុម្ហិ "អាកាសេ កដី កម្បេន្តស្សា"តិ (បារា. ២៦៦) បាឋេ "កដី កម្បេន្តស្សា"តិ វចនសហចរស្ស "អាកាសេ"តិ វចនស្ស សន្និធានពលេន លព្ភតិ អត្ថប្បករណសទ្ទន្តរសន្និធានា សទ្ទានំ វិសេសត្ថទីបនតោ។

៣២៩. **វត្ថិន្តិ** មុត្តវត្ថិំ, មុត្តករណស្ស វត្ថិន្តិ អត្ថោ។ **កីឡាយ បូរេត្វា**តិ គាមទារកោ វិយ កីឡិតុកាមតាយ មុត្តវត្ថិំ ទឡ្ហំ គហេត្វា បូរេត្វាតិ អត្ថោ។ យថាហ **វត្ថិវត្ថុម្ហិ អដ្ឋកថាយំ** "តេ ភិក្ខូ វត្ថិំ ទឡ្ហំ គហេត្វា បូរេត្វា បូរេត្វា វិស្សជ្ជេន្តា គាមទារកា វិយ បស្សាវមកំសូ"តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.២៦៤)។ "ន វដ្ដតី"តិ សាមញ្ញេន កស្មា វុត្តន្តិ? តស្មិំ វត្ថុស្មិំ វុត្តនយេន មោចនាធិប្បាយេន ទឡ្ហំ គហេត្វា បូរេត្វា បូរេត្វា វិស្សជ្ជេន្តស្ស សុក្កេ មុត្តេ មោចនាធិប្បាយោ ចេតេតិ, ឧបក្កមតិ, មុច្ចតីតិ អង្គានំ សម្បន្នត្តា សង្ឃាទិសេសស្ស , អមុត្តេ ថុល្លច្ចយស្ស សម្ភវតោ ឧភយសង្គហត្ថមាហ។

៣៣០. **ឧបនិជ្ឈាយនវត្ថុម្ហិ** "ន ច ភិក្ខវេ សារត្តេន មាតុគាមស្ស អង្គជាតំ ឧបនិជ្ឈាយិតព្ពំ, យោ ឧបនិជ្ឈាយេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា"តិ (បារា. ២៦៦) **បាឡិយំ** "មាតុគាមស្សា"តិ សាមញ្ញេន វុត្តត្តា **"តិស្សន្ន"**ន្តិ វទតិ។ **តិស្សន្នំ បន ឥត្ថីន**ន្តិ មនុស្សាមនុស្សតិរច្ឆានគតវសេន តិស្សន្នំ ឥត្ថីនំ។ "អង្គជាត"ន្តិ វិសេសេត្វា វុត្តត្តា **"និមិត្ត"**ន្តិ មុត្តករណមេវ វុច្ចតិ, បដសតេនាបិ បដិច្ឆាទិតំ វា អប្បដិច្ឆាទិតំ វា យោនិមគ្គន្តិ អត្ថោ។ តេនាហ **អដ្ឋកថាយំ** "សចេបិ បដសតំ និវត្ថា ហោតិ, បុរតោ វា បច្ឆតោ វា ឋត្វា 'ឥមស្មិំ នាម ឱកាសេ

និមិត្ត’ន្តិ ឧបនិជ្ឈាយន្តស្ស ទុក្កដមេវ។ អនិវត្ថានំ គាមទារិកានំ និមិត្តំ ឧបនិជ្ឈាយន្តស្ស បន កិមេវ វត្តព្ព”ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.២៦៦)។ **បុរតោ វា**តិ ឯត្ថ “បច្ឆា”តិ បាឋសេសោ។

៣៣១. ឯកេន...បេ.... បស្សតោ **ឯកំ** ទុក្កដន្តិ សម្ពន្ធោ។ “ឯកេន បយោគេន ឯកំ ទុក្កដ”ន្តិ វចនតោ អនេកេហិ បយោគេហិ អនេកានិ ទុក្កដានីតិ ព្យតិរេកតោ លព្ភតិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “តតោ ចិតោ ច វិលោកេត្វា បុនប្បុនំ ឧបនិជ្ឈាយន្តស្ស បយោគេ បយោគេ ទុក្កដ”ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.២៦៦)។ ឥមិស្សា អដ្ឋកថាយ “តតោ ចិតោ ចា”តិ វុត្តត្តា **ឧម្មីលននិមីលន**ន្តិ ឯត្ថ “វិវិធា តំ អនោលោកេត្វា តមេវ ឱលោកេន្តស្សា”តិ លព្ភតិ។

៣៣២. អមោចនាធិប្បាយស្ស មុត្តស្មឹ អនាបត្តិ បកាសិតាតិ យោជនា។ មោចនាធិប្បាយំ វិនា ភេសជ្ជករណត្ថំ សុទ្ធចិត្តេន អង្គជាតេ ភេសជ្ជលេបំ ករោន្តស្ស វា សុទ្ធចិត្តេនេវ ឧច្ចារបស្សាវាទី ករោន្តស្ស វា មុត្តេបិ អនាបត្តីតិ ឥទំ “អនាបត្តិ សុបិនន្តេន នមោចនាធិប្បាយស្សា”តិអាទិនា (បារា. ២៦៣) នយេន **អនាបត្តិវារេ** វុត្តមេវាតិ អត្ថោ។

ឥមស្មឹ បាឋេ “អនុបក្កមន្តស្សា”តិ អវុត្តេបិ ឥមស្ស បាឋស្ស បុរតោ “ចេតេតិ ន ឧបក្កមតិ មុច្ចតិ, អនាបត្តី”តិ (បារា. ២៦២) ច “ន ចេតេតិ ន ឧបក្កមតិ មុច្ចតិ, អនាបត្តី”តិ (បារា. ២៦២) ច វចនតោ តំ សង្គហេតុមាហ “**អនុបក្កមតោបិ ច មុត្តស្មឹ អនាបត្តិ បកាសិតា**”តិ។ មោចនស្សាទរាគេន បីឡិតោ ហុត្វា “អហោ វត មេ មុច្ចេយ្យា”តិ ចិន្តេត្វា វា ឯវរូបមោចនស្សាទរាគបីឡាបុព្ពង្គមចិត្តេ អសតិបិ កេវលំ កាមវិតក្កមត្តេន ឧបហតោ ហុត្វា តាទិសអជ្ឈត្តិកពាហិរវត្ថូសុ យដ្ឋនវសេន វា អាកាសេ កដិកម្បនវសេន វា ឧបក្កមំ អករោន្តស្ស តាទិសចិន្តាពលេន វា កាមវិតក្កពលេន វា សុក្កេ មុត្តេបិ អនាបត្តីតិ ឥទំ យថាវុត្តបាឋវសេន បកាសិតន្តិ អត្ថោ។

សុបិនន្តេន មុត្តស្មឹ, អនាបត្តិ បកាសិតាតិ ឯត្ថ អន្តសទ្ទស្សាភាវតោ សុបិនេតិ អត្ថោ។ សុបិនេ មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវន្តស្ស វា មាតុគាមេហិ កាយសំសគ្គំ អាបជ្ជន្តស្ស វា សុក្កេ មុត្តេបិ អវិសយត្តា អនាបត្តិ **បាឡិយំ** “អនាបត្តិ ភិក្ខុ សុបិនន្តេនា”តិ (បារា. ២៦៣) ឥមិនា បកាសិតាតិ អត្ថោ។

ឯត្ថ បច្ឆា **អដ្ឋកថាយំ** “សុបិនេ បន ឧប្បន្នាយ អស្សាទចេតនាយ សចស្ស វិសយោ ហោតិ, និច្ចលេន ភវិតព្ពំ។ ន ហត្ថេន និមិត្តំ កីឡាបេតព្ពំ។ កាសាវបច្ចត្ថរណរក្ខនត្ថំ បន ហត្ថបុដេន គហេត្វា ជគ្គនត្ថាយ ឧទកដ្ឋានំ គន្តុំ វដ្ដតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.២៦២) វុត្តត្តា អណ្ឌបាលិកា កិកីសកុណា វិយ, វាលបាលិកា ចមរី វិយ, ឯកនេត្តបាលកោ បុរិសោ វិយ ច កាយជីវិតេបិ អបេក្ខំ បហាយ សីលំ រក្ខិតុកាមេន សិក្ខាកាមេន និព្ពានគាមិនិបដិបត្តឹ បូរេតុកាមេន កុលបុត្តេន “អញ្ញត្រ សុបិនន្តា”តិ (បារា. ២៣៧) វទតោ តថាគតស្ស អធិប្បាយានុកូលំ អដ្ឋកថាតោ ញត្វា អប្បមត្តេន បដិបជ្ជិតព្ពន្តិ អយមត្រានុសាសនី។

សុក្កវិស្សដ្ឋិកថាវណ្ណនា។

៣៣៣. **មនុស្សិត្ថិ**ន្តិ មនុស្សជាតិកំ ឥត្ថឹ, “មាតុគាមោ នាម មនុស្សិត្ថី, ន យក្ខី, ន បេតី, ន តិរច្ឆានគតា, អន្តមសោ តទហុជាតាបិ ទារិកា, បគេវ មហត្តរី”តិ (បារា. ២៧១) **បទភាជនេ** វុត្តត្តា តទហុជាតកុមារិកាភាវេនបិ ឋិតំ ជីវមានកមនុស្សមាតុគាមន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ “មនុស្សិត្ថិ”ន្តិ សាមញ្ញវចនេន ជីវមានកមនុស្សិត្ថិន្តិ អយំ វិសេសោ កុតោ លព្ភតីតិ? **វិនីតវត្ថុម្ហិ** (បារា. ២៨១ អាទយោ) មតិត្ថិយា កាយំ ផុសន្តស្ស ថុល្លច្ចយវចនតោ បារិសេសតោ លព្ភតិ។ **អាមសន្តោ**តិ “ហត្ថគ្គាហំ វា វេណិគ្គាហំ វា អញ្ញតរស្ស វា អញ្ញតរស្ស វា អង្គស្ស បរាមសន”ន្តិ (បារា. ២៧០) វុត្តត្តា ហត្ថាទិអង្គបច្ចង្គផុសនាទិនានប្បការានំ អញ្ញតរេន បការេន អាមសន្តោតិ អត្ថោ។ អត្តនោ កាយេន ឥត្ថិយា កាយស្ស សំសគ្គេ មិស្សីភាវេ រាគោ **កាយសំសគ្គរាគោ**។ សង្ឃាទិសេសោ ឯតស្ស អត្ថីតិ **សង្ឃាទិសេសិកោ**, កាយសំសគ្គសង្ឃាទិសេសោ អាបន្នោ ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

៣៣៤. កាយសំសគ្គរាគេន ឥត្ថិយា អន្តមសោ លោមម្បិ អត្តនោ សរីរ **លោមេន** ផុសន្តស្ស ភិក្ខុនោ សង្ឃាទិសេសាបត្តិ ហោតីតិ យោជនា។ ឯត្ថ (បារា. អដ្ឋ. ២.២៧៤) “លោមគណនាយ សង្ឃាទិសេសា ហោន្តី”តិ កុរុន្ទដ្ឋកថាមតស្ស អដ្ឋិតត្តា , “កោដ្ឋាសគណនាយ ន ហោតិ, ឥត្ថិគណនាយ ហោតី”តិ មហាអដ្ឋកថាមតស្ស ឋិតត្តា សង្ខេបសន្តកេ មញ្ចបីឋេ បច្ចត្ថរណាទិនា កេនចិ អប្បដិច្ឆាទិតេ ផុសន្តស្ស វិយ លោមគណនាយ អហុត្វា ផុដ្ឋលោមានំ ពហុត្តេបិ ឯកស្មឹ បយោគេ ឯកា ឯវ អាបត្តិ, ពហូសុ បយោគេសុ បយោគគណនាយ អាបត្តិយោ ហោន្តីតិ សន្និដ្ឋានំ។

៣៣៥. **ឥត្ថិយា**តិ មនុស្សិត្ថិយា។ **សម្ផុដ្ឋោ**តិ ហត្ថាទិសរីរាវយវេ សំសគ្គំ សមាបន្នោ។ សេវនចេតនោ **វាយមិត្វា** កាយសំសគ្គរាគេន អត្តនោ កាយំ ចាលេត្វាតិ អត្ថោ។ **សង្ឃាទិសេសតា**តិ ឯត្ថ សកត្ថេ តទ្ធិតប្បច្ចយោ។ “**សង្ឃាទិសេសិតា**”តិ បន បាឋោ សុន្ទរោ, សង្ឃាទិសេសស្ស អត្ថិតា វិជ្ជមានភាវោតិ អត្ថោ។ សង្ឃាទិសេសាបត្តិយា សព្ភាវសង្ខាតា អត្ថិតា ណ្ហបច្ចយត្ថេ បុគ្គលេ សង្ឃាទិសេសីសទ្ទបវត្តិនិមិត្តំ ហោតីតិ ភាវបច្ចយោ តំ អត្ថវសេន លព្ភតិ។ យថាហុ “យស្ស គុណស្ស ហិ ភាវា ទព្ពេ សទ្ទសន្និវេសោ, តទភិធានេ ត្តតាទយោ”តិ។

៣៣៦. **ឯកេន ហត្ថេន គហេត្វា**តិ (កង្ខា. អដ្ឋ. កាយសំសគ្គសិក្ខាបទវណ្ណនា) ឯត្ថ “កាយសំសគ្គរាគេនា”តិ អានេត្វា សម្ពន្ធិតព្ពំ។ “មនុស្សិត្ថិ”ន្តិ អជ្ឈាហារោ។ **តំ** មនុស្សិត្ថឹ។ **តត្ថ តត្ថា**តិ ឥត្ថិយា តស្មឹ តស្មឹ សរីរាវយវេ។ “**ឯកាវាបត្តី**”តិ បឋមំ គហិតហត្ថស្ស អនបនីតត្តា វុត្តំ។ គហិតហត្ថំ បន មោចេត្វា បុនប្បុនំ ផុសន្តស្ស បយោគគណនាយ អាបត្តិ ហោតីតិ ព្យតិរេកតោ លព្ភតិ។

៣៣៧. ឯកេន ហត្ថេន **អគ្គហេត្វា** សីសតោ យាវ បាទំ, បាទតោ យាវ សីសញ្ច កាយា ហត្ថំ អមោចេត្វា ទិវសម្បិ តំ ឥត្ថឹ ផុសន្តស្ស ឯកាវាបត្តីតិ យោជនា។ ឯត្ថាបិ “អមោចេត្វា”តិ ព្យតិរេកតោ មោចេត្វា ផុសន្តស្ស បយោគគណនាយ អនេកាបត្តិយោតិ លព្ភតិ។

៣៣៨. ឯកតោ គហិតបញ្ចង្គុលីនំ គណនាយ សចេ អាបត្តិ សិយា, ឯកស្ស មាតុគាមស្ស សរីរំ រាគចិត្តេន ផុសន្តស្ស ទ្វត្តឹសកលាបកោដ្ឋាសតោ ព្យតិរេកស្ស សរីរស្សាភាវា ទ្វត្តឹសកលាបកោដ្ឋាសគណនាយ អាបត្តិយា ភវិតព្ពំ, តថា អភាវតោ ឥទម្បិ ន ហោតីតិ ទស្សេតុំ **“ន ហិ កោដ្ឋាសតោ សិយា”**តិ អាហ។

៣៤០-១. **ឥត្ថិយា វិមតិស្សាបិ** អត្តនោ **កាយេន ឥត្ថិយា** កាយំ ផុសតោ តស្ស ថុល្លច្ចយំ សិយា, ឥត្ថិយា បណ្ឌកាទិសញ្ញិនោបិ អត្តនោបិ **កាយេន ឥត្ថិយា** កាយំ ផុសតោ តស្ស ថុល្លច្ចយំ សិយា។ **អាទិ**-សទ្ទេន បុរិសតិរច្ឆានគតានំ សង្គហោ។ ឥត្ថិយា ឥត្ថិសញ្ញិនោ អត្តនោ **កាយេន** ឥត្ថិយា កាយសម្ពទ្ធំ ផុសតោ តស្ស ថុល្លច្ចយំ សិយា។ **បណ្ឌកេ** បណ្ឌកសញ្ញិនោ អត្តនោ **កាយេន** បណ្ឌកស្ស កាយំ ផុសតោ តស្ស ថុល្លច្ចយំ សិយា។ **យក្ខិបេតីសុ** យក្ខិបេតិសញ្ញិនោ អត្តនោ **កាយេន** តាសំ កាយំ ផុសតោ តស្ស ថុល្លច្ចយំ សិយាតិ យោជនា។ ឯត្ថ “បណ្ឌកគ្គហណេន ឧភតោព្យញ្ជនកោបិ គយ្ហតី”តិ **វជិរពុទ្ធិដីកាយំ** វុត្តំ។ “ឥត្ថិយា វេមតិកស្សាបិ បណ្ឌកាទិសញ្ញិនោបិ អត្តនោ **កាយេន** ឥត្ថិយា កាយសម្ពទ្ធំ ផុសតោ តស្ស ថុល្លច្ចយំ សិយា”តិ ន យោជេតព្ពំ។ កស្មា? តថា យោជនាយំ បាឡិយំ ទុក្កដំ វុត្តំ, ន ថុល្លច្ចយន្តិ អនិដ្ឋប្បសង្គតោ។

“ទុក្កដំ កាយសំសគ្គេ, តិរច្ឆានគតិត្ថិយា”តិ ឥមិនា **វិនីតវត្ថុម្ហិ** អាគតនយេ សង្គហិតេបិ តេនេវ នយេន បណ្ឌកេ វិមតិឥត្ថិសញ្ញិតាទិអញ្ញមតិបក្ខេ ច បុរិសតិរច្ឆានគតេសុ បុរិសតិរច្ឆានគតសញ្ញិវិមតិបណ្ឌកាទិអញ្ញមតិបក្ខេ ច ឥតិ ឥមេសំ តិណ្ណំ កាយបដិពទ្ធាមសនាទីសុ ច **បទភាជនេ** វុត្តសព្ពទុក្កដាបត្តិយោ ឧបលក្ខិតាតិ ទដ្ឋព្ពំ។

៣៤២. អត្តនោ **កាយេន បដិពទ្ធេន** ឥត្ថិយា កាយេន បដិពទ្ធំ ផុសន្តស្ស ភិក្ខុនោ បន ទុក្កដន្តិ យោជនា។ ឯត្ថ **បិ**-សទ្ទោ វុត្តទុក្កដានំ សមុច្ចយត្ថោ។ **ច**-សទ្ទេន បន អវុត្តសមុច្ចយត្ថេន “និស្សគ្គិយេន កាយំ អាមសតិ។ និស្សគ្គិយេន កាយបដិពទ្ធំ អាមសតិ។ និស្សគ្គិយេន និស្សគ្គិយំ អាមសតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បារា. ២៧៦) **បាឡិយំ** អាគតទុក្កដានំ សង្គហោ វេទិតព្ពោ។

៣៤៣-៤. ន កេវលំ បទភាជនាគតឥត្ថិសរីរាទិកមេវ អនាមាសំ, **វិនីតវត្ថូសុ** ទារុធីតលិកវត្ថុអនុលោមតោ បោត្ថលិកាទិឥត្ថិរូបកញ្ច និស្សគ្គិយវារានុលោមតោ អសរីរដ្ឋំ មាតុគាមេហិ បរិភុត្តវត្ថាភរណាទិញ្ច វិភង្គក្ខន្ធកាទីសុ វុត្តនយានុសារេន អដ្ឋកថាគតំ អវសេសំ អនាមាសវត្ថុញ្ច អាមសន្តស្ស អាបត្តឹ សង្គហេតុមាហ **“ឥត្ថីន”**ន្តិអាទិ។

“ឥត្ថីនំ ឥត្ថិរូបញ្ច”តិ ឥទំ “ឥត្ថិកាយ ឥត្ថិធនំ (បារា. ៣៤), សទ្ធានំ សទ្ធាបរាយន”ន្តិអាទីសុ វិយ លោកវោហារវសេន វុត្តំ។ ឥត្ថីនំ ទារុលោហមយាទិកំ ឥត្ថិរូបញ្ចាតិ យោជនា។ **អាទិ**-សទ្ទេន ហេដ្ឋិមបរិច្ឆេទតោ មត្តិកាយ, បិដ្ឋេន វា កតំ មាតុគាមរូបំ សង្គណ្ហាតិ។ មាតុគាមរូបំ យេន កេនចិ ទិន្នំ សព្ពរតនមយំ វិនា អវសេសំ សាទិយិត្វា ភិន្ទិត្វា សមណសារុប្បបរិក្ខារំ ការាបេតុំ, អផុសិត្វា បរិភុញ្ជិតព្ពេ វា យោជេតុំ វដ្ដតិ។

“វត្ថ”ន្តិ ឥមិនា និវាសនបារុបនទ្វយម្បិ សាមញ្ញេន គហិតំ។ ឥទញ្ច មាតុគាមេន បរិភុញ្ជិតុំ ឋបិតម្បិ អនាមាសមេវ, ចីវរត្ថាយ ទិន្នំ សម្បដិច្ឆិត្វា គណ្ហិតុំ វដ្ដតិ។ ហេដ្ឋិមបរិច្ឆេទេន តិណចុម្ពដកំ, អង្គុលិយា

បណ្ឌមុទ្ទិកំ ឧបាទាយ **អលង្ការមេវ**។ ឯត្ថ ច វាលកេសវដ្ដកេសេសុ បវេសនកទន្តសូចិអាទិ កប្បិយភណ្ឌំ ទិយ្យមានំ សមណសារុប្បបរិក្ខារត្តាយ គហេតព្ពំ។

តត្ថជាតផលំ ខជ្ជន្តិ រុក្ខេ ឋិតំ ខាទិតព្ពំ បនសនាឡិកេរាទិផលញ្ច មនុស្សេហិ រាសិកតំ បរិភុញ្ជិតព្ពផលញ្ច “មនុស្សេហិ រាសិកតេសុបិ ឯសេវ នយោ”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.២៨១) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តត្តា អនាមាសន្តិ ឧបលក្ខណតោ ឥមិនាវ គហេតព្ពំ។ អរញ្ញេ រុក្ខតោ បតិតំ ផលំ “អនុបសម្បន្នស្ស ទស្សាមី”តិ គហេតុំ វដ្ដតិ។ **“មុគ្គាទី តត្ថជាតក”**ន្តិ ឧបលក្ខណបទត្តា គច្ឆតោ វិយុត្តម្បិ គហេតព្ពំ។ **មុគ្គាទិ**ន្តិ ឯត្ថ “អបរណ្ណ”ន្តិ បាឋសេសោ។

សព្ពានិ ធញ្ញានីតិ “សាលិ វីហិ យវោ កង្គុ, កុទ្រូសវរកគោធុមា”តិ វុត្តានិ សត្ត ធញ្ញានិ។ ខេត្តមគ្គេន គច្ឆតា សាលិសីសេ ហត្ថេន អផុសន្តេន គន្តព្ពំ។ សចេ មគ្គោ សម្ពាធោ ហោតិ, សរីរេ ធញ្ញំ ផុសន្តេបិ មគ្គត្តា ន ទោសោ។ វីថិយំ, គេហង្គណេ វា ធញ្ញេសុ បសារិតេសុ អបសក្កិត្វា ចេ គន្តុំ ន សក្កា, “មគ្គំ អធិដ្ឋាយ គន្តព្ព”ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.២៨១) **អដ្ឋកថា**វចនតោ “ឥមំ មគ្គំ គមិស្សាមី”តិ គន្តុំ វដ្ដតិ។ “កុលគេហេ ធញ្ញមត្ថកេ ចេ អាសនំ បញ្ញាបេត្វា ទិន្នំ ហោតិ, និសីទិតុំ វដ្ដតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.២៨១ អត្ថតោ សមានំ) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។ “អាសនសាលាយំ ធញ្ញេ វិប្បកិណ្ណេ អនុក្កមិត្វា ឯកមន្តេ បីឋកំ បញ្ញាបេត្វា និសីទិតព្ពំ។ សចេ មនុស្សា តស្មឹ ធញ្ញមត្ថកេ អាសនំ បញ្ញាបេត្វា ទេន្តិ, និសីទិតុំ វដ្ដតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.២៨១ អត្ថតោ សមានំ) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តត្តា អត្តនា តត្ថ អាសនំ បញ្ញាបេត្វា និសីទិតុំ ន វដ្ដតិ។

៣៤៥. ធមនសង្ខាទី សព្ពំ បញ្ចង្គតុរិយម្បិ ចាតិ សម្ពន្ធោ។ **ធមនសង្ខោ** នាម សទ្ទករណសង្ខោ ។ **អាទិ-**សទ្ទេន វំសសិង្គតាឡាទីនំ សង្គហោ។ **បញ្ចង្គតុរិយ**ន្តិ អាតតំ, វិតតំ, អាតតវិតតំ, ឃនំ, សុសិរន្តិ បញ្ចង្គសង្ខាតំ តុរិយំ។ តត្ថ **អាតតំ** នាម ចម្មបរិយោនទ្ធេសុ ភេរិអាទីសុ ឯកតោ អាកឌ្ឍិត្វា ឱនទ្ធំ ឯកតលតុរិយំ។ **វិតតំ** នាម ឧភតោ អាកឌ្ឍិត្វា ឱនទ្ធំ ឧភយតលតុរិយំ។ **អាតតវិតតំ** នាម ឧភយតោ ច មជ្ឈតោ ច សព្ពតោ បរិយោនទ្ធិតំ។ **ឃនំ** សម្មាទិ។ **សម្ម**ន្តិ តាឡំ, ឃណ្ដាកិង្កណិអាទីនម្បិ ឯត្ថេវ សង្គហោ។ **សុសិរ**ន្តិ វំសាទិ។

ឥធ (បារា. អដ្ឋ. ២.២៨១) **កុរុន្ទដ្ឋកថាយំ** វុត្តនយេន ភេរិបោក្ខរញ្ច ភេរិតលចម្មញ្ច វីណា ច វីណាបោក្ខរចម្មញ្ច ទណ្ឌោ ច អនាមាសំ។ “បូជំ កត្វា ចេតិយង្គណាទីសុ ឋបិតភេរិយោ អចាលេន្តេន អវសេសដ្ឋានំ សម្មជ្ជិតព្ពំ។ កចវរឆឌ្ឌនកាលេ កចវរំ វិយ គហេត្វា ឯកស្មឹ ឋានេ ឋបេតព្ព”ន្តិ **មហាបច្ចរិយំ** វុត្តំ។ តុរិយភណ្ឌេសុ យំ កិញ្ចិ អត្តនោ ទីយមានំ តំ បរិវត្តេត្វា កប្បិយបរិក្ខារំ គហេតុំ អធិវាសេតព្ពំ។ ទោណិ វា បោក្ខរំ វា ទន្តកដ្ឋនិក្ខិបនត្ថាយ, ចម្មញ្ច សត្ថកោសករណត្ថាយ គហេតព្ពំ។

រតនានិ ច សព្ពានីតិ មុត្តា មណិ វេឡុរិយោ សង្ខោ សិលា បវាឡំ រជតំ ជាតរូបំ លោហិតង្គោ មសារគល្លន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.២៨១) វុត្តានិ សព្ពានិ រតនានិ ច។ ឯត្ថ ច វិទ្ធា, អវិទ្ធា វា សាមុទ្ទិកាទី សព្ពាបិ **មុត្តា** អនាមាសា។ ភណ្ឌមូលត្ថញ្ច គណ្ហិតុំ ន វដ្ដតិ។ អន្តមសោ ជាតិផលិកំ ឧបាទាយ នីលបីតាទិភេទោ សព្ពោបិ **មណិ** ធោតវិទ្ធោ អនាមាសោ។ អាហតាការេនេវ ឋិតោ អវិទ្ធាធោតោ មណិ បត្តាទិ ភណ្ឌមូលត្ថំ អធិវាសេតុំ វដ្ដតីតិ វុត្តំ។ មហាបច្ចរិយំ បន បដិក្ខិត្តំ។ បចិត្វា កតោ កាចមណិយេវេកោ វដ្ដតិ។ **វេឡុរិយេ** ច មណិសទិសោយេវ វិនិច្ឆយោ។

ធមនសង្ខោ “សព្ពំ ធមនសង្ខាទិ”ន្តិអាទិគាថាយ តុរិយេសុ គហិតោ។ រតនខចិតោ សង្ខោ អនាមាសោ។ បានីយសង្ខោ ធោតោបិ អធោតោបិ អាមាសោ។ អវសេសសង្ខោ បន អញ្ជនាទិភេសជ្ជត្ថំ, បត្តាទិភណ្ឌមូលភាវេន ច អធិវាសេតុំ វដ្ដតិ។ សុវណ្ណេន ឯកតោ វិលិយាបេត្វា កតា មុគ្គវណ្ណា **សិលា** អនាមាសា។ សេសា សិលា ឧទុក្កនិសានាទិកម្មត្ថំ អធិវាសេតុំ វដ្ដតិ។ “**បវាឡំ** ធោតមធោតញ្ច វិទ្ធមវិទ្ធញ្ច សព្ពថា អនាមាសំ, នាបិ អធិវាសេតព្ព”ន្តិ **មហាបច្ចរិយំ** វុត្តត្តា **បវាឡ**បដិមាចេតិយានិ ចេវ បោត្ថកេសុ បវេសេតព្ពអាណិយា មូលេ, អគ្គេច បវេសេតព្ពំ បទុមាទិអាការេន កតំ វដ្ដញ្ច ន គហេតព្ពំ ន ផុសិតព្ពំ។

ពីជតោ បដ្ឋាយ **រជតំ, ជាតរូបញ្ច** កតំ វា ហោតុ អកតំ វា, សព្ពសោ អនាមាសំ, ន ច សាទិតព្ពំ។ ឥមិនា កតំ បដិមាទិកញ្ច អារកូដលោហញ្ច អនាមាសន្តិ វុត្តំ។ កតាកតសុវណ្ណរជតានំ អសាទិយិតព្ពតាយ ឥធ អដ្ឋកថាយ អាគតត្តា ឧត្តរេន រាជបុត្តេន ការេត្វា អាហដំ សុវណ្ណចេតិយំ ន វដ្ដតីតិ **មហាបទុមត្ថេរេន** បដិក្ខិត្តន្តិ សុវណ្ណបដិមាចេតិយបោត្ថការច្ឆាទកមណិបទុមវដ្ដាទិ យំ កិញ្ចិ ន សាទិតព្ពមេវ, ន ច អាមសិតព្ពំ។ ឯតេន កតំ សេនាសនោបករណំ បន បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ ធម្មមណ្ឌបេ កតម្បិ បដិជគ្គិតុំ វដ្ដតិ។ លោហិតវណ្ណោ មណិ, **មសារគល្ល**មណិ ច សព្ពថា អនាមាសោ, ន ច អធិវាសេតព្ពោតិ **មហាបច្ចរិយំ** វុត្តំ។

៣៤៦. សព្ពមាវុធភណ្ឌន្តិ ខគ្គាទិ សព្ពំ អាវុធោបករណំ បត្តាទិកប្បិយបរិក្ខារមូលត្ថាយ ទីយមានំ សត្តវាណិជាយ អកាតព្ពត្តា ន គហេតព្ពំ, “ឥមំ គណ្ហថា”តិ ទិន្នំ ភិន្ទិត្វា ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ កត្វា “ខុរាទិកប្បិយបរិក្ខារំ ការេស្សាមី”តិ សាទិតុំ វដ្ដតិ។ សង្គាមភូមិយំ មគ្គេ បតិតខគ្គាទី ទិស្វា បាសាណេន ភិន្ទិត្វា “ខុរាទិកប្បិយភណ្ឌានិ ការេស្សាមី”តិ គណ្ហិតុំ វដ្ដតិ។ ឧសុសត្តិអាទិកំ ផលតោ ទណ្ឌំ អបនេត្វា កប្បិយបរិក្ខារការាបនត្ថាយ គហេតព្ពំ។

ជិយាតិ ធនុគុណោ។ **ច**-ការេន ឥមិស្សា គាថាយ អវុត្តំ អង្កុសតោមរាទី បរេហិ សោបករណំ សង្គណ្ហាតិ។ **ធនុទណ្ឌកោ**តិ ជិយាវិរហិតោ ធនុទណ្ឌកោ។ ឥទំ បរេហិសោបករណភណ្ឌាទិកំ វិហារេ សម្មជ្ជិតព្ពដ្ឋានេ ឋបិតំ ចេ, សាមិកានំ វត្វា តេហិ អគ្គហិតំ ចេ, អចាលេន្តេន សម្មជ្ជិតព្ពំ។

ជាលញ្ចតិ មច្ឆជាលបក្ខិជាលាទិជាលញ្ច។ ជាលំ ទីយមានំ ឆត្តវេឋនត្ថំ, អាសនចេតិយាទិមត្ថកេ ពន្ធនាទិបយោជនេ សតិ ឥទត្ថញ្ច គហេតព្ពំ។ **សរវារណំ** នាម ផលកាទិកំ អញ្ញេហិ អត្តនោ វិជ្ឈនត្ថាយ វិស្សជ្ជសរនិវារណំ វិនាសនោបរោធការណំ ហោតីតិ ភណ្ឌមូលត្ថំ សាទិតុំ វដ្ដតិ។ “ទន្តកដ្ឋាធារផលកាទិ យទិច្ឆិតំ ករោមី”តិ មុដ្ឋិំ អបនេត្វា គហេតុំ វដ្ដតិ។

៣៤៧. ចេតិយន្តិ ឯត្ថ “សុវណ្ណចេតិយ”ន្តិ ឥទំ “សុវណ្ណបដិពិម្ពាទី”តិ អនន្តរំ វុត្តត្តា លព្ភតិ។ សុវណ្ណគ្គហណញ្ចបលក្ខណន្តិ រជតមយញ្ច គហេតព្ពំ។ **អារកូដក**ន្តិ សុវណ្ណវណ្ណំ លោហវិសេសមាហ ។ **“អនាមាស”**ន្តិ ឥទំ “អសម្បដិច្ឆិយំ វា”តិ ឯតស្ស ឧបលក្ខណំ។

៣៤៨. សព្ពំ វាទិតមិតិ សម្ពន្ធោ។ **ឱនហិតុ**ន្តិ ចម្មវរត្តគន្ធីហិ ពន្ធិតុំ។ **ឱនហាបេតុ**ន្តិ តថេវ អញ្ញេហិ ការាបេតុំ។ **វាទាបេតុ**ន្តិ អញ្ញេហិ វាទាបេតុំ។ **វាទេតុ**ន្តិ អត្តនា វាទេតុំ។ **វាទិត**ន្តិ វាទនីយំ យថា “ករណីយំ ការិត”ន្តិ, វាទនារហំ តុរិយភណ្ឌន្តិ អត្ថោ។ ឥទញ្ច ឱនហនាទិកិរិយាយ កម្មំ។

៣៤៩. ឧបហារំ ករិស្សាមាតិ បូជំ ករិស្សាម។ ឥតិ អនុមតិគ្គហណត្ថាយ។ **វត្តព្ពា**តិ តេ វត្តារោ វត្តព្ពាតិ យោជនា។

៣៥០-១. ធុត្តិយា ឥត្ថិយាតិ វិបន្នាចារាយ លោឡិត្ថិយា។ **សយំ ផុសិយមានស្សា**តិ ភិក្ខុនោ បយោគំ វិនា ឥត្ថិយា អត្តនាវ ផុសិយមានស្ស។ **កាយេន អវាយមិត្វា**តិ តស្សា សរីរសម្ផស្សានុភវនត្ថំ អត្តនោ កាយំ អចាលេត្វា។ **ផស្សំ បដិវិជានតោ**តិ ផស្សំ អនុភវន្តស្ស។

អសញ្ចិច្ចាតិ ឯត្ថ “ផុសនេ”តិ បាឋសេសោ, “ឥមិនា ឧបាយេន ឥមំ ផុសាមី”តិ អចេតេត្វា។ កឹ វុត្តំ ហោតិ? “ឥមិនា បត្តបដិគ្គហណាទិនា ឧបាយេន ឯតិស្សា សរីរសម្ផស្សំ អនុភវិស្សាមី”តិ អចិន្តេត្វា បត្តថាលកតដ្ដកបណ្ណបុដភេសជ្ជាទី បដិគ្គណ្ហាបេន្តិយា ហត្ថេ អត្តនោ ហត្ថេន ផុសនាទីសុ អនាបត្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។ “អស្សតិយា”តិ ឥទំ បន ឥមិនាវ សង្គហិតត្តា ឥធ វិសុំ ន វុត្តំ, មាតុគាមស្ស សរីរេ ផុសនភាវំ អជានិត្វា អញ្ញវិហិតោ ហុត្វា សតឹ អនុបដ្ឋបេត្វា ហត្ថបាទបសារណាទីសុ ផុសន្តស្សាតិ អត្ថោ។

អជានន្តស្សាតិ ទារកាការំ ទារិកំ “មាតុគាមោ”តិ អជានិត្វា កេនចិ ករណីយេន ផុសន្តស្ស ។ **មោក្ខាធិប្បាយិនោ ចា**តិ “មោក្ខាធិប្បាយោ កាយេន វាយមតិ, ផស្សំ បដិវិជានាតិ, អនាបត្តិ។ មោក្ខាធិប្បាយោ កាយេន វាយមតិ, ន ច ផស្សំ បដិវិជានាតិ, អនាបត្តិ។ មោក្ខាធិប្បាយោ ន ច កាយេន វាយមតិ, ផស្សំ បដិវិជានាតិ, អនាបត្តិ។ មោក្ខាធិប្បាយោ ន ច កាយេន វាយមតិ, ន ច ផស្សំ បដិវិជានាតិ, អនាបត្តី”តិ (បារា. ២៧៩) វុត្តមោក្ខាធិប្បាយវតោ ចតុព្ពិធស្ស បុគ្គលស្សាតិ វុត្តំ ហោតិ។ “អនាបត្តី”តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។

ឥមេសុ យោ មាតុគាមេន អាលិង្គនាទិបយោគេន អជ្ឈោត្ថរយមានោ តំ អត្តនោ សរីរតោ អបនេត្វា មុញ្ចិតុកាមោ ហត្ថចាលេន, មុដ្ឋិអាទីហិ វា បដិបណាមនំ, បហរណាទិកញ្ច បយោគំ ករោតិ, អយំ **បឋមោ បុគ្គលោ**។ អត្តានមជ្ឈោត្ថរិតុំ អាគច្ឆន្តឹ ឥត្ថឹ ទិស្វា បហរណាការាទិសព្ពបយោគំ ទស្សេត្វា តាសេត្វា អត្តនោ សរីរំ ផុសិតុំ អទេន្តោ **ទុតិយោ**។ ឥត្ថិយា អជ្ឈោត្ថរិត្វា អាលិង្គិតោ ចោបនរហិតំ មំ “អនត្ថិកោ”តិ មន្ញា “សយមេវ បលាយិស្សតី”តិ, “អចោបនមេវ មោក្ខោបាយោ”តិ ញត្វា និច្ចលោវ ហុត្វា ផស្សំ បដិវិជានន្តោ **តតិយោ**។ អត្តានំ អជ្ឈោត្ថរិតុមាគច្ឆន្តឹ ឥត្ថឹ ទិស្វា ទុតិយោ វិយ តាសេតុំ កាយប្បយោគំ អកត្វា “អគតេ បាតេស្សាមិ, បហរិត្វា តាសេស្សាមី”តិ វា ចិន្តេត្វា និច្ចលោវ ហុត្វា តិដ្ឋន្តោ **ចតុត្ថោ**តិ វេទិតព្ពោ។

៣៥២. បឋមេនាតិ ឯត្ថ “បារាជិកេនា”តិ បាឋសេសោ, កាយចិត្តសមុដ្ឋានន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥធ ចិត្តំ នាម កាយសំសគ្គរាគសម្បយុត្តំ ចិត្តំ, សុក្កវិស្សដ្ឋិម្ហិ មោចេតុកាមតាយ សម្បយុត្តំ ចិត្តំ។

កាយសំសគ្គកថាវណ្ណនា។

៣៥៣-៤. ទុដ្ឋុល្លវាចស្សាទេនាតិ ទុដ្ឋុ កុច្ឆិតភាវំ ឧលតិ គច្ឆតីតិ **ទុដ្ឋុល្លា**, ទុដ្ឋុល្លា ច សា វាចា ចាតិ **ទុដ្ឋុល្លវាចា**, វច្ចមគ្គបស្សាវមគ្គេ មេថុនធម្មបដិសំយុត្តា វាចា, យថាហ “ទុដ្ឋុល្លា នាម វាចា វច្ចមគ្គបស្សាវមគ្គមេថុនធម្មបដិសំយុត្តា វាចា”តិ (បារា. ២៨៥), ទុដ្ឋុល្លវាចាយ អស្សាទោ ទុដ្ឋុល្លវាចស្សាទោ, តថាបវត្តវចីវិញ្ញត្តិសមុដ្ឋាបកចិត្តសម្បយុត្តា ចេតនា, តេន សម្បយុត្តោ រាគោ ឥធ សហចរិយេន “ទុដ្ឋុល្លវាចស្សាទោ”តិ វុត្តោ, តេន, ទុដ្ឋុល្លវាចស្សាទសម្បយុត្តេន រាគេនាតិ អត្ថោ។ ឥមិនា “ឱភាសន្តស្សា”តិ វក្ខមានឱភាសនស្ស ហេតុ ទស្សិតោ។

ឥត្ថិយា ឥត្ថិសញ្ញិនោ ភិក្ខុនោតិ យោជនា។ **ឥត្ថិយា ឥត្ថិសញ្ញិនោ**តិ “មាតុគាមោ នាម មនុស្សិត្ថី, ន យក្ខី, ន បេតី, ន តិរច្ឆានគតា, វិញ្ញូ បដិពលា សុភាសិតទុព្ភាសិតំ ទុដ្ឋុល្លាទុដ្ឋុល្លំ អាជានិតុ”ន្តិ **បទភាជនេ** និទ្ទិដ្ឋសរូបាយ សុភាសិតទុព្ភាសិតំ ជានន្តិយា មនុស្សិត្ថិយា ឥត្ថិសញ្ញិនោ ភិក្ខុនោតិ អត្ថោ។ **“ទ្វិន្នំ មគ្គាន”**ន្តិ ឯតស្ស សម្ពន្ធីវសេន “ឥត្ថិយា”តិ ឥទំ សាមិវសេន យោជេតព្ពំ, យថាវុត្តសរូបស្ស មាតុគាមស្ស វច្ចមគ្គបស្សាវមគ្គន្តិ អត្ថោ។ **វណ្ណាវណ្ណវសេន ចា**តិ “វណ្ណំ ភណតិ នាម ទ្វេ មគ្គេ ថោមេតិ វណ្ណេតិ បសំសតិ។ អវណ្ណំ ភណតិ នាម ទ្វេ មគ្គេ ខុំសេតិ វម្ភេតិ គរហតី”តិ និទ្ទេសេ វុត្តនយេន ឧភោ មគ្គេ ឧទ្ទិស្ស ថោមនគរហណវសេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។

មេថុនស្ស យាចនាទយោ មេថុនយាចនាទយោ, តេហិ **មេថុនយាចនាទីហិ**, “យាចតិបិ អាយាចតិបិ បុច្ឆតិបិ បដិបុច្ឆតិបិ អាចិក្ខតិបិ អនុសាសតិបិ អក្កោសតិបី”តិ (បារា. ២៨៥) ឧទ្ទេសេ វុត្តមេថុនយាចនាទិវសេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥមេហិ ទ្វីហិ “ឱភាសន្តស្សា”តិ វុត្តឱភាសនា ទស្សិតា។ **ឱភាសន្តស្សា**តិ ឧទ្ទេសយន្តស្ស, បកាសេន្តស្សាតិ អត្ថោ។ **“វិញ្ញូ”**ន្តិ ឥមិនា ឱភាសនកិរិយាយ កម្មមាហ, ឥមិនា វិសេសិតព្ពំ “មនុស្សិត្ថិ”ន្តិ ឥទំ បករណតោ លព្ភតិ, យថាទស្សិតបទភាជនាគតសរូបំ វិញ្ញុំ បដិពលំ មនុស្សិត្ថិន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **អន្តមសោ ហត្ថមុទ្ទាយបី**តិ ឱភាសនេ អន្តិមបរិច្ឆេទទស្សនំ។ ទុដ្ឋុល្លវចនស្សាទភាវេ សតិ យោ វច្ចមគ្គបស្សាវមគ្គបដិពទ្ធំ គុណទោសំ វា មេថុនធម្មយាចនាទិវសេន វា ទុដ្ឋុល្លាទុដ្ឋុល្លំ ជានន្តី មនុស្សិត្ថី ហេដ្ឋិមបរិច្ឆេទេន ហត្ថមុទ្ទាយបិ វទេយ្យាតិ អត្ថោ។

ឥមស្មិំ គាថាទ្វយេ ទុដ្ឋុល្លវាចស្សាទេន ឥត្ថិយា ឥត្ថិសញ្ញិនោ វិញ្ញុំ តំ ឥត្ថី ទ្វិន្នំ មគ្គានំ វណ្ណវសេន អន្តមសោ ហត្ថមុទ្ទាយបិ ឱភាសន្តស្ស ភិក្ខុនោ គរុកំ សិយាតិ ឯកំ វាក្យំ, តថា “ទ្វិន្នំ មគ្គានំ អវណ្ណវសេនា”តិ ឥមិនា ច “មេថុនយាចនាទីហី”តិ ឥមិនា ច យោជនាយ វាក្យទ្វយន្តិ ឯវំ យោជនាវសេន តីណិ វាក្យានិ ហោន្តិ។

តត្ថ បឋមវាក្យេ **វណ្ណ**វចនេន សង្គហិតំ ថោមនាទិកថំ កថេន្តស្ស សង្ឃាទិសេសោ ហោតិ។ “ឥត្ថិលក្ខណេន សុភលក្ខណេន សមន្នាគតាសី”តិ ឯត្តកមេវ ថោមនត្ថំ វទតោ សង្ឃាទិសេសោ ន ហោតិ, “តវ វច្ចមគ្គោ ច បស្សាវមគ្គោ ច ឦទិសោ សុភោ សុសណ្ឋានោ, តេន នាម ឦទិសេន ឥត្ថិលក្ខណេន សុភលក្ខណេន សមន្នាគតាសី”តិ វទន្តស្ស ហោតិ។ “វណ្ណេតិ, បសំសតី”តិ បទទ្វយញ្ច “ថោមេតី”តិ បទស្ស បរិយាយោ។

ទុតិយវាក្យេ **អវណ្ណ**បទសង្គហិតំ ខុំសនាទិត្តយេ **ខុំសនំ** នាម បតោទោបមេហិ ផរុសវចនេហិ តុទនំ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “ខុំសេតីតិ វាចាបតោទេន ឃដ្ដេតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.២៨៥)។ បតុជ្ជតេនេនាតិ **“បតោទោ”**តិអគច្ឆន្តេ អស្សាទយោ បវត្តេតុំ វិជ្ឈនកបាចនទណ្ឌោ វុច្ចតិ។ **វម្ភនំ** នាម អបសាទនំ។ **អបសាទនំ** នាម គុណតោ បរិហាបនំ។ យថាហ “វម្ភេតីតិ អបសាទេតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.២៨៥)។ **គរហា** នាម ទោសារោបនំ។ យថាហ “គរហតីតិ ទោសំ ទេតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.២៨៥)។ ឥមំ ខុំសនាទិបដិសំយុត្តវចនំ វក្ខមានេសុ “សិខរណីសិ, សម្ភិន្នាសិ, ឧភតោព្យញ្ជនាសី”តិ ឥមេសុ តីសុ បទេសុ អញ្ញតរេន យោជេត្វា កថេន្តស្សេវ សង្ឃាទិសេសោ, ន ឥតរស្ស។

តតិយវាក្យេ **មេថុនយាចនា**ទិវចនេហិ សង្គហិតំ អាយាចនាទឹ ករោន្តស្សាបិ សង្ឃាទិសេសោ។ “យាចតិ នាម ទេហិ មេ អរហសិ មេ ទាតុ”ន្តិអាទិនា (បារា. ២៨៥) នយេន ឯកេកំ បទំ “ទេហិ មេ មេថុនំ ធម្ម”ន្តិអាទិវសេន មេថុនធម្មបទេន សហ ឃដេត្វា មេថុនធម្មំ យាចន្តស្សេវ ហោតិ។

“កទា តេ មាតា បសីទិស្សតិ, កទា តេ បិតា បសីទិស្សតិ, កទា តេ ទេវតាយោ បសីទិស្សន្តិ, កទា តេ សុខណោ សុលយោ សុមុហុត្តោ ភវិស្សតី”តិអាទិអាយាចនបទនិទ្ទេសេ ឯកេកំ បទំ តត្ថេវ ឱសានេ វុត្តេន “កទា តេ មេថុនំ ធម្មំ លភិស្សាមី”តិ បទេន ឃដេត្វា មេថុនំ យាចន្តស្សេវ ហោតិ។

“កថំ ត្វំ សាមិកស្ស ទេសិ, កថំ ជារស្ស ទេសី”តិ (បារា. ២៨៥) បុច្ឆានិទ្ទេសវចនេសុ ច អញ្ញតរំ មេថុនធម្មបទេន ឃដេត្វា បុច្ឆន្តស្សេវ ហោតិ។

“ឯវំ កិរ ត្វំ សាមិកស្ស ទេសិ, ឯវំ ជារស្ស ទេសី”តិ (បារា. ២៨៥) បដិបុច្ឆានិទ្ទេសវចនេសុ អញ្ញតរំ មេថុនធម្មបទេន ឃដេត្វា វិសេសេត្វា បដិបុច្ឆន្តស្សេវ ហោតិ។

“កថំ ទទមានា សាមិកស្ស បិយា ហោតី”តិ បុច្ឆតោ មាតុគាមស្ស “ឯវំ ទេហិ, ឯវំ ទេន្តី សាមិកស្ស បិយា ភវិស្សតិ មនាបា ចា”តិ អាណត្តិវចនេ, អនុសាសនិវចនេ ច ឯសេវ នយោ។

៣៥៥. អក្កោសនិទ្ទេសាគតេសុ “អនិមិត្តាសិ និមិត្តមត្តាសិ អលោហិតាសិ ធុវលោហិតាសិ ធុវចោឡាសិ បគ្ឃរន្តីសិ សិខរណីសិ ឥត្ថិបណ្ឌកាសិ វេបុរិសិកាសិ សម្ភិន្នាសិ ឧភតោព្យញ្ជនាសី”តិ ឯកាទសសុ បទេសុ “សិខរណីសិ សម្ភិន្នាសិ ឧភតោព្យញ្ជនាសី”តិ បទត្តយំ បច្ចេកំ អាបត្តិករំ, ឥមិនា បទត្តយេន សហ បុព្ពេ វុត្តានិ វច្ចមគ្គបស្សាវមគ្គមេថុនធម្មបទានិ តីណិ ចាតិ ឆប្បទានំ បច្ចេកំ អាបត្តិករត្តា ឥតោ បរានិ អនិមិត្តាទីនិ អដ្ឋ បទានិ “អនិមិត្តាសិ មេថុនធម្មំ ទេហី”តិអាទិនា នយេន មេថុនធម្មបទេន សហ ឃដេត្វា វុត្តានេវ អាបត្តិករានីតិ វេទិតព្ពានិ, “មេថុនយាចនាទីហី”តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទសង្គហិតេសុ “អនិមិត្តាសី”តិអាទីសុ ឯកាទសសុ អក្កោសបទេសុ អន្តោគធត្តេបិ កេវលំ អាបត្តិករត្តា គរុតរំ បទត្តយំ វិសុំ សង្គហេតព្ពន្តិ ញាបេតុមាហ “**សិខរណីសី**”តិអាទិ។

សិខរណីសីតិ ឯត្ថ “សិខរណី អសី”តិ បទច្ឆេទោ។ “អសី”តិ បច្ចេកំ យោជេតព្ពំ។ **តុ**-សទ្ទោ កេវលយុត្តម្បិ អាបត្តិករំ ហោតីតិ វិសេសំ ជោតេតិ។ កេវលេនាបិ អក្កោសវចនេនាតិ យោជនា។ **សិខរណីសី**តិ ពហិ និក្ខន្តអាណិមំសា ភវសិ។ **សម្ភិន្នាសី**តិ មិស្សីភូតវច្ចមគ្គបស្សាវមគ្គា។ **ឧភតោព្យញ្ជនាសី**តិ ឥត្ថិនិមិត្តេន, បុរិសនិមិត្តេន ចាតិ ឧភតោព្យញ្ជនេហិ សមន្នាគតា។ “អយំ ឥត្ថី, អយំ បុរិសោ”តិ ព្យញ្ជយតីតិ **ព្យញ្ជនំ**, មុត្តករណាទិ។ **សុណន្តិយា**តិ ឯត្ថ “វិញ្ញុមនុស្សិត្ថិយា”តិ អធិការតោ លព្ភតិ, ឥមិនា អក្កោសិតព្ពវត្ថុ ទស្សិតំ ហោតិ។ ភាសិតំ **សុណន្តិយា** សុភាសិតទុព្ភាសិតំ ជានន្តិយា មនុស្សិត្ថិយា វិសយេ បវត្តអក្កោសវចនេន សង្ឃាទិសេសោ ហោតីតិ អត្ថោ។

៣៥៦. បុនប្បុនំ ឱភាសន្តស្ស វាចានំ គណនាយ គរុកា សិយុន្តិ យោជនា។ ឯត្ថ “ឯកំ ឥត្ថិ”ន្តិ អជ្ឈាហរិតព្ពំ។ ឯកវាចាយ ពហូ ឱភាសន្តស្ស ច ឥត្ថីនំ គណនាយ គរុកា សិយុន្តិ យោជនា។ ឯត្ថាបិ “ឥត្ថិយោបី”តិ លព្ភតិ។

៣៥៧. **សា ចេ នប្បដិជានាតី**តិ ឯត្ថ “យំ សុណន្តី មនុស្សិត្ថី ទ្វិន្នំ មគ្គានំ វណ្ណាវណ្ណវសេន ឱភាសតិ, សា ចេ ន បដិជានាតី”តិ សាមត្ថិយា លព្ភមានំ អាទាយ យោជេតព្ពំ។ អត្តនោ ភាសិតំ ទុដ្ឋុល្លំ វុត្តសមនន្តរមេវ អត្ថវសេន សចេ ន ជានាតីតិ អត្ថោ។ **តស្សា**តិ តស្ស ទុដ្ឋុល្លភាសិតភិក្ខុស្ស។ ឧព្ភជាណុំ, អធក្ខកំ វា អាទិស្ស ភណនេ ចាបិ តស្ស ថុល្លច្ចយំ សិយាតិ យោជនា។ **ភណនេ**តិ ទ្វិន្នំ មគ្គានំ វណ្ណាទិកថនេ, “ភណតោ”តិបិ លិខន្តិ, ភណន្តស្ស, ភណនហេតូតិ អត្ថោ។ ហេតុម្ហិ អយមន្តបច្ចយោ “អសម្ពុជ”ន្តិអាទីសុ (បារា. អដ្ឋ. ១.គន្ថារម្ភកថា) វិយ។ **ឧព្ភជាណុ**ន្តិ ជាណុតោ ឧទ្ធំ។ **អក្ខេក**ន្តិ អក្ខកតោ ហេដ្ឋា។

៣៥៨. **ឧព្ភក្ខក**ន្តិ អក្ខកតោ ឧទ្ធំ។ **អធោជាណុមណ្ឌល**ន្តិ ជាណុមណ្ឌលតោ អធោ។ **ឧទ្ទិស**ន្តិ ឧទ្ទិស្ស។ “ឧទ្ទិស្សព្ភក្ខំ វា តថា, អធោជាណុមណ្ឌល”ន្តិ ច លិខន្តិ, សោ បាឋោ សុន្ទរោ។ វណ្ណាទិភណនេ ទុក្កដន្តិ សម្ពន្ធោ។ “វិញ្ញុមនុស្សិត្ថិយា”តិ អធិការតោ លព្ភតិ។ **កាយបដិពទ្ធេ វណ្ណាទិភណនេ ទុក្កដ**ន្តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ វច្ចមគ្គបស្សាវមគ្គា សង្ឃាទិសេសក្ខេត្តំ, អធក្ខកំ ឧព្ភជាណុមណ្ឌលំ ថុល្លច្ចយក្ខេត្តំ, ឧទ្ធក្ខកំ អធោជាណុមណ្ឌលំ ទុក្កដក្ខេត្តន្តិ ឥមេសុ តីសុ ខេត្តេសុ អក្ខកញ្ចេវ ជាណុមណ្ឌលញ្ច ថុល្លច្ចយទុក្កដានំ ទ្វិន្នំ អវធិភូតំ កត្ថ សង្គយ្ហតីតិ? ទុក្កដក្ខេត្តេយេវ សង្គយ្ហតិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “អក្ខកំ, បន ជាណុមណ្ឌលញ្ច ឯត្ថេវ ទុក្កដក្ខេត្តេ សង្គហំ គច្ឆតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.២៨៦)។

៣៥៩. បណ្ឌកេ យក្ខិបេតីសុ ទ្វិន្នំ មគ្គានំ វណ្ណាទិភណនេ **តស្ស** ភណន្តស្ស ថុល្លច្ចយំ ភវេតិ អធិការវសេន អាគតបទេហិ សហ យោជេតព្ពំ។ **បណ្ឌកាទីសូ**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន យក្ខិបេតីនំ គហណំ។

៣៦០. **ឧព្ភក្ខក...បេ.... អយំ នយោ**តិ "បណ្ឌកាទីសូ"តិ ឥមិនា យោជេតព្ពំ។ **អយំ នយោ**តិ "ទុក្កដមេវ ហោតី"តិ វុត្តោ នយោ។ **សព្ពត្ថា**តិ សង្ឃាទិសេសថុល្លច្ចយទុក្កដក្ខេត្តវសេន សព្ពេសុ ខេត្តេសុ។

៣៦១. អត្ថបុរេក្ខារោ ហុត្វា ឱភាសតោបិ អនាបត្តីតិ យោជនា។ មាតុគាមានំ "អនិមិត្តាសី"តិអាទីសុ បទេសុ អត្ថកថនំ បុរេក្ខត្វា "អនិមិត្តាសី"តិអាទិបទំ ភណន្តស្ស វា មាតុគាមេហិ សហ អដ្ឋកថំ សជ្ឈាយន្តានំ វា អនាបត្តីតិ អត្ថោ។ ធម្មបុរេក្ខារោ ហុត្វា ឱភាសតោ អនាបត្តីតិ យោជនា។ បាឡិធម្មំ វាចេន្តស្ស វា តាសំ សុណន្តីនំ សជ្ឈាយនំ វា បុរេក្ខត្វា "អនិមិត្តាសី"តិអាទីសុ បទេសុ យំ កិញ្ចិ បព្ពជិតស្ស វា ឥតរស្ស វា មាតុគាមស្ស កថេន្តស្ស អនាបត្តីតិ។ **បុរេក្ខត្វានុសាសនិ**ន្តិ "ឥទានិ អនិមិត្តាសិ...បេ.... ឧភតោព្យញ្ជនាសិ, អប្បមាទំ ទានិ ករេយ្យាសិ, យថា អាយតិម្បិ ឯវរូបា នាហោសី"តិ អនុសាសនី បុរេក្ខត្វា។

៣៦២. **ឧម្មត្តកាទីន**ន្តិ បិត្តម្មត្តកយក្ខុម្មត្តកវសេន ទ្វិន្នំ ឧម្មត្តកានញ្ច **អាទិ**-សទ្ទសង្គហិតស្ស ឥមស្មិំ អាទិកម្មិកស្ស ឧទាយិត្ថេរស្ស ច អនាបត្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។ "ឥទំ សិក្ខាបទំ តិសមុដ្ឋានំ កាយចិត្តតោ ច វាចាចិត្តតោ ច កាយវាចាចិត្តតោ ច សមុដ្ឋាតិ។ កិរិយំ, សញ្ញាវិមោក្ខំ, សចិត្តកំ, លោកវជ្ជំ, កាយកម្មំ, វចីកម្មំ, អកុសលចិត្ត"ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.២៨៧) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តបកិណ្ណកវិនិច្ឆយំ ទស្សេតិ **"សមុដ្ឋានាទយោ...បេ.... តុល្យាវា"**តិ។ វេទនាយ អទិន្នាទានេន អសមត្តា **"វេទនេត្ថ ទ្វិធា មតា"**តិ អាហ, សុខោបេក្ខាវេទនាវសេន ទ្វិធា មតាតិ អត្ថោ។

ទុដ្ឋុល្លវាចាកថាវណ្ណនា។

៣៦៣. **កាមបារិចរិយាយា**តិ មេថុនធម្មសង្ខាតេន កាមេន បារិចរិយាយ, មេថុនធម្មេន បារិចរិយាយាតិ អត្ថោ។ អថ វា កាមិតា បត្ថិតាតិ **កាមា,** មេថុនរាគវសេន បត្ថិតាតិ អត្ថោ, កាមា ច សា បារិចរិយា ចាតិ កាមបារិចរិយា, តស្សា **កាមបារិចរិយាយា**តិបិ គហេតព្ពំ, មេថុនរាគចិត្តេន អភិបត្ថិតបារិចរិយាយាតិអត្ថោ។ "វណ្ណំ ភាសតោ"តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ, "ឯតទគ្គំ ភគិនិ បារិចរិយានំ យា មាទិសំ សីលវន្តំ កល្យាណធម្មំ ព្រហ្មចារិំ ឯតេន ធម្មេន បរិចរេយ្យា"តិ អត្តនោ មេថុនធម្មេន បារិចរិយាយ គុណំ អានិសំសំ កថេន្តស្សាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **តស្មិំយេវ ខណេ**តិ តស្មិំ ភណិតក្ខណេយេវ។ **សា ចេ ជានាតី**តិ យំ ឧទ្ទិស្ស អភាសិ, សចេ សា វចនសមនន្តរមេវ ជានាតិ។

៣៦៤. **សា** មនុស្សិត្ថី នោ ជានាតិ ចេ, តស្ស ថុល្លច្ចយន្តិ សម្ពន្ធោ។ **យក្ខិបេតិទេវីសុ** ជានន្តីសុ, បណ្ឌកេ ច ជានន្តេ អត្តកាមបារិចរិយាយ វណ្ណំ ភាសតោ **តស្ស** ភិក្ខុនោ ថុល្លច្ចយំ ហោតីតិ យោជនា។ **សេសេ**តិ បុរិសតិរច្ឆានគតវិសយេ, យក្ខិអាទីនំ អជាននវិសយេ ច អត្តកាមបារិចរិយាយ វណ្ណំ ភាសតោ តស្ស អាបត្តិ ទុក្កដំ ហោតីតិ យោជនា។

៣៦៥. **ចីវរាទីហី**តិ ចីវរបិណ្ឌបាតាទីហិ។ **វត្ថុកាមេហី**តិ តណ្ហាយ វត្ថុភាវេន វត្ថូ ច កាមិតត្តា កាមាតិ ច សង្ខាតេហិ បច្ចយេហិ។

៣៦៦. រាគោ ឯវ **រាគតា។ "រាគិតា"**តិ វា បាឋោ, រាគោ អស្ស អត្ថីតិ រាគី, តស្ស ភាវោ **រាគិតា,** អត្តកាមបារិចរិយាយ រាគោតិ អត្ថោ។ **ឱភាសោ**តិ អត្តកាមបារិចរិយាយ គុណភណនំ។ **តេន រាគេនា**តិ កាមបារិចរិយាយ រាគេន។ **ខណេ តស្មិ**ន្តិ ភណិតក្ខណេ។ **វិជាននន្តិ** យំ មនុស្សិត្ថី ឧទ្ទិស្ស អត្តកាមបារិចរិយាយ វណ្ណំ ភណតិ, តាយ តស្ស វចនត្ថស្ស វិជាននន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

៣៦៧. **បញ្ចង្គានី**តិ មនុស្សិត្ថិតា, តំសញ្ញិតា, បារិចរិយាយ រាគិតា, តេន រាគេន ឱភាសនំ, ខណេ តស្មិំ វិជាននន្តិ ឥមានិ **ឯត្ថ** អត្តកាមបារិចរិយសិក្ខាបទេ បញ្ច អង្គានិ , បញ្ច អាបត្តិការណានីតិ អត្ថោ។ **អស្សា**តិ អត្តកាមបារិចរិយសិក្ខាបទស្ស។

អត្តកាមបារិចរិយកថាវណ្ណនា។

៣៦៨. “បដិគ្គណ្ហាតី”តិអាទិកិរិយាត្តយោបាទានសាមត្ថិយេន តិក្ខត្តុំ បដិបាទនកំ “យោ ភិក្ខូ”តិ ច “គរុ ហោតី”តិ បទសាមត្ថិយេន “តស្សា”តិ ច លព្ភមានត្តា តិវិធេហិ សហ “យោ ភិក្ខុ បុរិសស្ស សន្ទេសំ បដិគ្គណ្ហាតិ, វីមំសតិ បច្ចាហរតិ ចេ, តស្ស គរុ ហោតី”តិ ឯកំ វាក្យំ ហោតិ។ ឯវំ “ឥត្ថិយាបិ វា”តិ ឥមិនា យោជនាយបិ ឯកំ វាក្យំ ហោតីតិ ឥមិស្សា គាថាយ វាក្យទ្វយំ យុជ្ជតិ។

ឥធ សន្ទេសក្កមញ្ច យោជនាក្កមញ្ច ជាននត្ថំ បឋមំ តាវ ឥត្ថីនញ្ច ភរិយានញ្ច បភេទោ ច សរូបញ្ច វិភាវីយតិ – តេសុ **ឥត្ថិយោ** ទសវិធា ហោន្តិ។ យថាហ **បទភាជនេ** “ទស ឥត្ថិយោ មាតុរក្ខិតា បិតុរក្ខិតា មាតាបិតុរក្ខិតា ភាតុរក្ខិតា ភគិនិរក្ខិតា ញាតិរក្ខិតា គោត្តរក្ខិតា ធម្មរក្ខិតា សារក្ខា សបរិទណ្ឌា”តិ។ **ភរិយា ច** ទសវិធា ហោន្តិ។ យថាហ **បទភាជនេ** “ទស ភរិយាយោ ធនក្កីតា ឆន្ទវាសិនី ភោគវាសិនី ឱទបត្តកិនី ឱភដចុម្ពដា ទាសី ច ភរិយា ច កម្មការី ច ភរិយា ច ធជាហដា មុហុត្តិកា”តិ (បារា. ៣០៣)។ ឥមាសំ បភេទោ ច សរូបានិ ច សង្ខេបតោ ឯវំ វេទិតព្ពានិ –

បុរិសេហិ សហ យថា សំវាសំ ន ករោតិ, ឯវំ មាតរា រក្ខិតា **មាតុរក្ខិតា**។ យថាហ “មាតុរក្ខិតា នាម មាតា រក្ខតិ គោបេតិ ឥស្សរិយំ ការេតិ វសំ វត្តេតី”តិ។ **បិតុរក្ខិតាទី**សុបិ ឯសេវ នយោ។ តត្ថ យស្មិំ កោណ្ឌញ្ញាទិគោត្តេ ជាតា, តស្មិំយេវ គោត្តេ ជាតេហិ រក្ខិតា **គោត្តរក្ខិតា**។ យថាហ “គោត្តរក្ខិតា នាម សគោត្តា រក្ខន្តី”តិអាទិ។ ឯកំ សត្ថារំ ឧទ្ទិស្ស បព្ពជិតេហិ វា ឯកគណបរិយាបន្នេហិ វា រក្ខិតា **ធម្មរក្ខិតា** នាម។ យថាហ “ធម្មរក្ខិតា នាម សហធម្មិកា រក្ខន្តី”តិអាទិ (បារា. ៣០៤)។ **សារក្ខា** នាម “គព្ភេបិ បរិគ្គហិតា ហោតិ ‘មយ្ហំ ឯសា’តិ អន្តមសោ មាលាគុឡបរិក្ខិត្តាបី”តិ **បាឡិយំ** វុត្តសរូបា។ **សបរិទណ្ឌា** នាម “កេហិចិ ទណ្ឌោ ឋបិតោ ហោតិ ‘យោ ឥត្ថន្នាមំ ឥត្ថិំ គច្ឆតិ, តស្ស ឯត្តកោ ទណ្ឌោ”តិ វុត្តសរូបាតិ អយំ ទសន្នំ ឥត្ថីនំ សរូបសង្ខេបោ។ ឥមាសុ ទសសុ សារក្ខសបរិទណ្ឌានំ ទ្វិន្នំ បរបុរិសសេវាយំ មិច្ឆាចារោ ហោតិ, ឥតរាសំ ន ហោតិ។ ឥមា ទសបិ បញ្ចសីលំ រក្ខន្តេហិ អគមនីយា។

ទសសុ ភរិយាសុ “ធនក្កីតា នាម ធនេន កិណិត្វា វាសេតី”តិ វុត្តត្តា ភរិយភាវាយ អប្បកំ វា ពហុំ វា ធនំ ទត្វា គហិតា **ធនក្កីតា** នាម។ “ឆន្ទវាសិនី នាម បិយោ បិយំ វាសេតី”តិ វុត្តត្តា អត្តរុចិយា សំវសិតេន បុរិសេន សម្បដិច្ឆិតា **ឆន្ទវាសិនី** នាម។ “ភោគវាសិនី នាម ភោគំ ទត្វា វាសេតី”តិ វុត្តត្តា ឧទុក្ខលមុសលាទិគេហោបករណំ លភិត្វា ភរិយភាវំ គច្ឆន្តី ជនបទិត្ថី **ភោគវាសិនី** នាម។ “បដវាសិនី នាម បដំ ទត្វា វាសេតី”តិ វុត្តត្តា និវាសនមត្តំ វា បារុបនមត្តំ វា លទ្ធា ភរិយភាវំ គច្ឆន្តី ទលិទ្ទិត្ថី **បដវាសិនី** នាម។ **ឱទបត្តកិនី** នាម “ឧទកបត្តំ អាមសិត្វា វាសេតី”តិ (បារា. ៣០៤) វុត្តត្តា “ឥទំ ឧទកំ វិយ សំសដ្ឋា អភេជ្ជា ហោថា”តិ វត្វា ឯកស្មិំ ឧទកបត្តេ បុរិសេន សទ្ធិំ ហត្ថំ ឱតារេត្វា ភរិយភាវំ នីតោ មាតុគាមោ វុច្ចតិ។ “ឱភដចុម្ពដា នាម ចុម្ពដំ ឱរោបេត្វា វាសេតី”តិ (បារា. ៣០៤) វុត្តត្តា សីសតោ ចុម្ពដំ ឱរោបេត្វា ភរិយភាវមុបនីតា កដ្ឋហារិកាទិឥត្ថី **ឱភដចុម្ពដា** នាម។ **ទាសី ច ភរិយា ច** នាម “ទាសី ចេវ ហោតិ ភរិយា ចា”តិ (បារា. ៣០៤) វុត្តត្តា ភរិយំ កត្វា វាសិតា “តស្សេវ ទាសី ច ភរិយា ចា”តិ វុត្តា។ **កម្មការី ច ភរិយា ច** នាម “កម្មការី ចេវ ហោតិ ភរិយា ចា”តិ (បារា. ៣០៤) វុត្តត្តា បធានិត្ថិនិរបេក្ខេន កុដុម្ពកិច្ចំ ការេត្វា ភរិយភាវំ នីតា ភរិយា កតកម្មា “កម្មការី ច ភរិយា ចា”តិ វុត្តា។ “ធជាហដា នាម ករមរានីតា វុច្ចតី”តិ (បារា. ៣០៤) វុត្តត្តា ធជំ ឧស្សាបេត្វា គច្ឆន្តិយា មហាសេនាយ សទ្ធិំ គន្ត្វា បរវិសយំ វិលុម្បន្តេន បច្ឆិន្ទិត្វា អានេត្វា ភរិយភាវមុបនីតា ឥត្ថី **ធជាហដា** នាម។ “មុហុត្តិកា នាម តង្ខណិកា វុច្ចតី”តិ (បារា. ៣០៤) វុត្តត្តា អចិរកាលំ សំវាសត្ថាយ គហិតា ឥត្ថី **មុហុត្តិកា** នាមាតិ អយំ ទសន្នំ ភរិយានំ សរូបសង្ខេបោ។ យថាវុត្តាសុ ទសសុ ឥត្ថីសុ អញ្ញតរំ ទសន្នំ ភរិយានំ អញ្ញតរដ្ឋានេ ឋបនត្ថមធិប្បេតភាវំ វត្តុំ បុរិសេន “គច្ឆ ភន្តេ ឥត្ថន្នាមំ មាតុរក្ខិតំ ព្រូហិ ‘ហោហិ កិរ ឥត្ថន្នាមស្ស ភរិយា ធនក្កីតា’តិ”អាទិនា នយេន ទិន្នសន្ទេសំ “សាធុ ឧបាសកា”តិអាទិនា នយេន វចីភេទំ កត្វា វា សីសកម្បនាទិវសេន វា បដិគ្គណ្ហាតីតិ អាហ **“បដិគ្គណ្ហាតិ សន្ទេសំ បុរិសស្សា”**តិ។

ឯត្ថ **បុរិសស្សា**តិ ឧបលក្ខណត្តា “បុរិសស្ស មាតា ភិក្ខុំ បហិណតី”តិអាទិនា (បារា. ៣២១) នយេន **បាឡិយំ** វុត្តបុរិសស្ស មាតាបិតុអាទយោ ច គហេតព្ពា។ **វីមំសតី**តិ ឯវំ បដិគ្គហិតសាសនំ តស្សាយេវ ឯកំសេន អរោចេត្វា វទន្តស្ស មាតាបិតុអាទីនមញ្ញតរស្ស វា អារោចេតីតិ អត្ថោ។ ឯត្ថាបិ **វីមំសតី**តិ ឧបលក្ខណត្តា “បដិគ្គណ្ហាតិ អន្តេវាសី វីមំសាបេត្វា អត្តនា បច្ចាហរតិ, អាបត្តិ សង្ឃាទិសេសស្សា”តិ (បារា. ៣៣៨) វុត្តត្តា វីមំសាបេតីតិបិ គហេតព្ពំ។ **បច្ចាហរតី**តិ តថា អាហដំ សាសនំ សុត្វា តស្សា ឥត្ថិយា សម្បដិច្ឆិតេ ច អសម្បដិច្ឆិតេ ច លជ្ជាយ តុណ្ហីភូតាយ ច តំ បវត្តិំ បច្ចាហរិត្វា អាចិក្ខតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥធាបិ **បច្ចាហរតី**តិ ឧបលក្ខណត្តា “បដិគ្គណ្ហាតិ វីមំសតិ អន្តេវាសី បច្ចាហរាបេតិ, អាបត្តិ សង្ឃាទិសេសស្សា”តិ (បារា. ៣៣៨) វុត្តត្តា បច្ចាហរាបេតីតិ ច គហេតព្ពំ។

“**ឥត្ថិយាបិ វា**”តិ ឥមិនា យោជេត្វា តហិតទុតិយវាក្យេ ច ឯវមេវ អត្ថោ វត្តព្ពោ។ តត្ថ សន្ទេសក្កមោ បន “មាតុរក្ខិតា ភិក្ខុំ បហិណតិ ‘គច្ឆ ភន្តេ ឥត្ថន្នាមំ ព្រូហិ ‘ហោមិ ឥត្ថន្នាមស្ស ភរិយា ធនក្កីតា’តិ”អាទិបាឡិនយេន (បារា. ៣៣០) ទដ្ឋព្ពោ។ ឯត្ថាបិ “វីមំសាបេតិ បច្ចាហរាបេតី”តិ ឥទញ្ច វុត្តនយេនេវ គហេតព្ពំ។ ឥមិនា និយាមេន ទសន្នំ ឥត្ថីនំ នាមំ វិសុំ វិសុំ វត្វា ទសន្នំ ភរិយានំ អញ្ញតរត្ថាយ ទីយមានសន្ទេសក្កមោ យោជេតព្ពោ។ ឥធាបិ **ឥត្ថិយាបិ វា**តិ ឧបលក្ខណត្តា “មាតុរក្ខិតាយ មាតា ភិក្ខុំ បហិណតិ ‘គច្ឆ ភន្តេ ឥត្ថន្នាមំ ព្រូហិ ‘ហោតុ ឥត្ថន្នាមស្ស ភរិយា ធនក្កីតា”តិអាទិបាឡិវសេន (បារា. ៣២៤) ឥត្ថិយា មាតុបិតុអាទីនញ្ច សន្ទេសក្កមោ យោជេតព្ពោ។

៣៧០. **តំ** បវត្តិំ។ **សញ្ចរិត្តា** សញ្ចរណហេតុ។ **ន មុច្ចតី**តិ ឥត្ថិបុរិសានំ អន្តរេ សាសនំ បដិគ្គហេត្វា សញ្ចរណហេតុ អាបជ្ជិតព្ពសង្ឃាទិសេសតោ ន មុច្ចតីតិ អត្ថោ។

៣៧១. **អញ្ញំ វា**តិ មាតាបិតុរក្ខិតាទីសុ អញ្ញតរំ វា។ “**ភាសតោ**”តិ លិខន្តិ។ “បេសិតោ”តិ ឥមិនា វិរុទ្ធត្តា តំ បហាយ “ភាសតី”តិ បាឋោ គហេតព្ពោ។ បាឋសេសោ វា កាតព្ពោ។ “យោ អញ្ញំ ភាសតិ ចេ, តស្ស ភាសតោតិ យោជនា”តិ **និស្សន្ទេហេ** វុត្តំ។ “មាតរា រក្ខិតំ ឥត្ថិំ ‘គច្ឆ ព្រូហី’តិ យោ បេសិតោ ហោតិ, តស្ស បិតុរក្ខិតំ វា អញ្ញំ វា ភាសតោ វិសង្កេតោវា”តិ, “មាតរា...បេ.... ព្រូហី’តិ បេសិតោ ហុត្វា បិតុរក្ខិតំ វា អញ្ញំ វា ភាសតោ វិសង្កេតោវា”តិ យោជនា យុត្តតរាតិ អម្ហាកំ ខន្តិ។

៣៧២. **បដិគ្គណ្ហនតាទីហី**តិ បដិគ្គណ្ហនមេវ បដិគ្គណ្ហនតា។ **អាទិ**-សទ្ទេន វីមំសនបច្ចាហរណានិ គហិតានិ។ **សញ្ចរិត្តេ**តិ សញ្ចរណេ។ **សមាបន្នេ**តិ គតេ សតិ។ **គរុកាបត្តិមាទិសេ**តិ ឯត្ថ “តស្សា”តិ សេសោ។ **អាទិសេ**តិ កថេយ្យ។

៣៧៣. **ទ្វីហិ ថុល្លច្ចយំ វុត្តន្តិ** ឯត្ថ ទ្វីហិ ទ្វីហិ អង្គេហិ សញ្ចរិត្តេ សមាបន្នេ ថុល្លច្ចយំ វុត្តន្តិ គហេតព្ពំ។ “បដិគ្គណ្ហាតិ វីមំសតិ ន បច្ចាហរតិ, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្ស។ បដិគ្គណ្ហាតិ ន វីមំសតិ បច្ចាហរតិ, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្ស។ ន បដិគ្គណ្ហាតិ វីមំសតិ បច្ចាហរតិ, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្សា”តិ (បារា. ៣៣៨) ទ្វីហិ ទ្វីហិ អង្គេហិ ថុល្លច្ចយំ វុត្តន្តិ អត្ថោ។ **បណ្ឌកាទីសូ**តិ បណ្ឌកយក្ខិបេតីសុ។ **តីហិបិ** អង្គេហិ សញ្ចរិត្តេ សមាបន្នេ ថុល្លច្ចយំ វុត្តន្តិ យោជនា។

ឯកេនេវាតិ ឯកេនេវ អង្គេន។ **សព្ពត្ថា**តិ មាតុរក្ខិតាទីសុ សព្ពមាតុគាមេសុ ច **វិនីតវត្ថុម្ហិ** “តេន ខោ បន សមយេន អញ្ញតរោ បុរិសោ អញ្ញតរំ ភិក្ខុំ អាណាបេសិ ‘គច្ឆ ភន្តេ ឥត្ថន្នាមំ ឥត្ថិំ វីមំសា’តិ។ សោ គន្ត្វា មនុស្សេ បុច្ឆិ ‘កហំ ឥត្ថន្នាមា’តិ។ សុត្តា ភន្តេតិ...បេ.... មតា ភន្តេតិ។ និក្ខន្តា ភន្តេតិ។ អនិត្ថី ភន្តេតិ។ ឥត្ថិបណ្ឌកា ភន្តេតិ។ តស្ស កុក្កុច្ចំ អហោសិ។ អនាបត្តិ ភិក្ខុ សង្ឃាទិសេសស្ស, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បារា. ៣៤១) អាគតាសុ សុត្តាទីសុ បញ្ចសុ ច។

៣៧៤. **អនាបត្តិ បកាសិតា**តិ ចេតិយាទីសុ កត្តព្ពំ និស្សាយ ឥត្ថិយា បុរិសស្ស, បុរិសេន ច ឥត្ថិយា ទិន្នសាសនំ បដិគ្គហេត្វា វីមំសិត្វា បច្ចាហរិត្វា អារោចេន្តស្ស អនាបត្តិភាវោ “អនាបត្តិ សង្ឃស្ស វា ចេតិយស្ស វា គិលានស្ស វា ករណីយេន គច្ឆតិ, ឧម្មត្តកស្ស អាទិកម្មិកស្សា”តិ (បារា. ៣៤០) **បាឡិយំ** វុត្តាតិ អត្ថោ។

៣៧៥. **តថា តស្សា**តិ មនុស្សជាតិកាយ តស្សា។ **ននាលំវចនីយតា**តិ “មមាយ”ន្តិ វា និគ្គហបគ្គហេ វា និវាសង្កំ វត្តំ នាហរតីតិ **អលំវចនីយា,** អស្សាមិកា, សា ហិ កេនចិ “មយ្ហំ ឯសា”តិ វត្តំ វា និវាសង្កេន និគ្គហបគ្គហវចនំ វា វត្តំ អសក្កុណេយ្យា, អលំវចនីយា ន ភវតីតិ **នាលំវចនីយា,** សស្សាមិកា, សា ហិ សាមិកេន តថា កាតុំ សក្កុណេយ្យាតិ **នាលំវចនីយា,** នាលំវចនីយា ន ភវតីតិ **ននាលំវចនីយា,** អលំវចនីយបទេន វុត្តា អស្សាមិកា ឯវ, បដិសេធា ទ្វេ បកតិមត្ថំ គមយន្តីតិ, ននាលំវចនីយាយ ភាវោ ននាលំវចនីយតា, និវាសង្កេន អវចនីយតា អស្សាមិកភាវោតិ វុត្តំ ហោតិ។ សញ្ចរិត្តវសេន ភិក្ខុនា វចនីយា ន ហោតីតិ វា “អលំវចនីយា”តិបិ គហេតព្ពមេវ។ **បដិគ្គណ្ហនតាទីនំ វសា**តិ ឯត្ថ ចការោ លុត្តនិទ្ទិដ្ឋោ។ តតោ បដិគ្គណ្ហនវីមំសនបច្ចាហរណសង្ខាតានំ តិណ្ណំ អង្គានំ វសេន ច បុព្ពេ វុត្តមនុស្សិត្ថិតា ននាលំវចនីយតាតិ វុត្តានំ ទ្វិន្នំ អង្គានំ វសេន ច ឥទំ សិក្ខាបទំ អាបត្តិការណេហិ បញ្ចហិ អង្គេហិ យុត្តន្តិ អត្ថោ។

៣៧៦. **ឥទំ** សញ្ចរិត្តសិក្ខាបទំ។ អថ វា លិង្គវិបល្លាសេន ច អយំ សង្ឃាទិសេសោតិ គហេតព្ពោ។ កាយតោ, វាចតោ, កាយវាចតោ, កាយចិត្តតោ, វាចាចិត្តតោ, កាយវាចាចិត្តតោ វា ឧប្បជ្ជនតោ **ឆសមុដ្ឋានំ**។ តតោ ឯវ **អចិត្តកមុទីរិតំ**។ មិស្សកសមុដ្ឋានញ្ហិ អចិត្តកំ។ អវសេសចិត្តេសុបិ យស្មិំ ចិត្តេ អសតិ អចិត្តកំ នាម ហោតិ, តំ

ទស្សេតុមាហ “**អលំវចនិយត្តំ វា**”តិអាទិ។ គាថាពន្ធវសេន វស្សោ, “អលំវចនីយត្ត”ន្តិ គហេតព្ពំ។ យោ សន្ទេសំ បេសេតិ, តស្មឹ បដិពទ្ធភាវន្តិ អត្ថោ។ **បណ្ណត្តី វា**តិ សញ្ចរិត្តសិក្ខាបទសង្ខាតំ បណ្ណត្តិំ វា អជានតោ អចិត្តកមុទិរិតន្តិ សម្ពន្ធោ។

៣៧៧. **សាសន**ន្តិ មាតុគាមស្ស, បុរិសស្ស វា សាសនំ។ **កាយវិការេនា**តិ សីសកម្បនាទិនា កាយវិការេន។ **គហេត្វា**តិ បដិគ្គហេត្វា។ **តំ ឧបគម្មា**តិ បដិគ្គហិតសាសនំ យស្ស វត្តព្ពំ ហោតិ, តំ មាតុគាមំ, បុរិសំ វា ឧបគម្ម។ **វីមំសិត្វា**តិ តំ កិច្ចំ តីរេត្វា។ **ហរន្តស្សា**តិ បច្ចាហរន្តស្ស។ **កាយតោ សិយា**តិ វចីភេទំ វិនា បដិគ្គហណាទីនំ កាយេនេវ កតត្តា កាយសមុដ្ឋានតោវ សង្ឃាទិសេសោ ហោតីតិ អត្ថោ។

៣៧៨. ឥត្ថិយា វចនំ សុត្វាតិ យោជនា។ **យថា និសិន្នោវា**តិ បកតិយា និសិន្នដ្ឋានេយេវ និសិន្នោ។ **តំ** វចនំ។ **តត្ថេវាគតស្សេវា**តិ យត្ថ និសិន្នោ ឥត្ថិយា សាសនំ បដិគ្គណ្ហិ, តមេវ អាសនំ អវិជហិត្វា អត្តនា និសិន្នដ្ឋានមេវ អាគតស្ស សន្និសិតព្ពបុរិសស្សេវ, ឯត្ថ “អារោចេត្វា”តិ បាឋសេសោ។ បុន “**អារោចេន្តស្សា**”តិ ឥទំ តត្ថេវាគតាយ តស្សា ឯវ ឥត្ថិយា ឯវំ យោជេតព្ពំ។ សាសនំ ទត្វា គន្ត្វា បុន តត្ថេវ អាគតស្ស មាតុគាមស្សេវ ញាតមនន្តរំ កាយិកកិរិយំ វិនា វចនេនេវ អារោចេន្តស្សាតិ អត្ថោ។ ឥទំ ឥត្ថិយា សាសនំ បដិគ្គហណាទិវសេន វុត្តំ។

អថ វា បុរិសស្ស វចនំ សុត្វា យថានិសិន្នោវ តំ វចនំ ឥត្ថិយា អារោចេត្វា បុន តត្ថេវាគតស្សេវ បុរិសស្ស អារោចេន្តស្សាតិ ឯវំ បុរិសសន្ទេសំ បដិគ្គហណាទិវសេនាបិ យោជនា កាតព្ពា។ ឯត្ថ ច **តត្ថេវាគតស្សា**តិ ឧបលក្ខណំ។ សាសនវចនមត្តេនេវ បដិគ្គហេត្វា, កិច្ចន្តរេន គន្ត្វា វា យទិច្ឆាវសេន ទិដ្ឋដ្ឋានេ វា វត្វា បុនបិ តត្ថេវ ទិដ្ឋដ្ឋានេ បុន អារោចេន្តស្ស ច វចនេនេវ សមុដ្ឋានភាវោ វេទិតព្ពោ។

៣៧៩. “អលំ...បេ.... អជានតោ”តិ អចិត្តកត្តការណំ វុត្តមេវ, កស្មា បុន “អជានន្តស្ស បណ្ណត្តិ”ន្តិ វុត្តន្តិ ចេ? ឥទមុភយស្សាបិ វិសុំ ការណាភាវំ វិញ្ញាបេតុំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ **នំ វិធិ**ន្តិ សាសនំ បដិគ្គហេត្វា អាហរិត្វា អារោចេត្វា បច្ចាហរិត្វា អារោចនសង្ខាតំ វិធានំ។ **អរហតោបី**តិ ខីណាសវស្សបិ, សេខបុថុជ្ជនានំ បគេវាតិ អយមត្ថោ សម្ភាវនត្ថេន **អបិ**-សទ្ទេន ជោតិតោ។

៣៨០. **ជានិត្វា**តិ អលំវចនីយភាវំ វា បណ្ណត្តិំ វា ឧភយមេវ វា ជានិត្វា។ **តថា**តិ កាយវាចតោ ករោន្តស្សាតិ ឥមិនា យោជេតព្ពំ។ **សចិត្តកេហី**តិ យថាវុត្តចិត្តេន សចិត្តកេហិ។ **តេហេវា**តិ កាយាទីហិ តេហិ ឯវ, “**តីហេវា**”តិបិ បាឋោ។

សញ្ចរិត្តកថាវណ្ណនា។

៣៨១-២. **សយំយាចិតកេហេវា**តិ ឯត្ថ “ឧបករណេហី”តិ បាឋសេសោ, “បុរិសំ ទេថា”តិអាទិនា នយេន អត្តនាវ យាចិត្វា គហិតេហិ ឧបករណេហេវាតិ អត្ថោ។ យថាហ “សញ្ញាចិកា នាម សយំ យាចិត្វា បុរិសម្បិ បុរិសត្តករម្បិ គោណម្បិ សកដម្បិ វាសិម្បិ បរសុម្បិ កុឋារិម្បិ កុទាលម្បិ និខាទនម្បី”តិ ។ ឯត្ថ ឯវ-ការេន អយាចិតំ និវត្តេតិ។ តេន អស្សាមិកន្តិ ទីបិតំ ហោតិ។ “**កុដិក**”ន្តិ ឥមិនា “កុដិ នាម ឧល្លិត្តា វា ហោតិ អវលិត្តា វា ឧល្លិត្តាវលិត្តា វា”តិ (បារា. ៣៤៩) វុត្តត្តា ភូមិតោ បដ្ឋាយ ភិត្តិច្ឆទនានិ បដិច្ឆាទេត្វា មត្តិកាយ វា សុធាយ វា ទ្វារវាតបានាទិអលេបោកាសំ ឋបេត្វា អន្តោ លិត្តភាវេន ឧល្លិត្តានាមកំ វា តថា ពហិ លិត្តភាវេន អវលិត្តានាមកំ វា អន្តោ ច ពហិ ច លិត្តភាវេន ឧល្លិត្តាវលិត្តានាមកំ វា កុដិន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

អប្បមាណិកន្តិ “តត្រិទំ បមាណំ, ទីឃសោ ទ្វាទសវិទត្ថិយោ សុគតវិទត្ថិយា, តិរិយំ សត្តន្តរា”តិ (បារា. ៣៤៨) ទីឃបុថុលានំ វុត្តប្បមាណេន អតិរេកត្តា អប្បមាណិកន្តិ អត្ថោ។

ឯត្ថ ច តិលក្ខណំ បដិវិជ្ឈិត្វា តីណិ កិលេសមូលានិ ឧប្បាដេត្វា កាលត្តយវត្ត សព្ពធម្មេ បដិវិជ្ឈិត្វា តិភុវនេកបដិសរណភូតស្ស ភគវតោ ធម្មរាជស្ស អង្គុលំ បមាណមជ្ឈិមបុរិសស្ស អង្គុលតោ តិវង្គុលំ ហោតិ, ឯកា វិទត្ថិ តិស្សោ វិទត្ថិយោ ហោន្តិ, ឯកំ រតនំ តីណិ រតនានិ ហោន្តីតិ ឯវំ និយមិតា សុគតវិទត្ថិ ច វឌ្ឍកិរតនេន ទិយឌ្ឍរតនប្បមាណា ហោតិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “សុគតវិទត្ថិ នាម ឥទានិ មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស តិស្សោ វិទត្ថិយោ វឌ្ឍកិហត្ថេន ទិយឌ្ឍោ ហត្ថោ ហោតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៣៤៨-៣៤៩)។ តស្មា សុគតវិទត្ថិយា ទ្វាទស វឌ្ឍកិហត្ថេន អដ្ឋារស ហត្ថា ហោន្តិ។ “ទីឃសោ ទ្វាទស វិទត្ថិយោ សុគតវិទត្ថិយាតិ ពាហិរិមេន មានេនា”តិ (បារា. ៣៤៩) **បទភាជនេ** វុត្តត្តា អន្តិមំ សុធាលេបំ អគ្គហេត្វា ថុសមត្តិកបរិយន្តេន វា

មហាមត្តិកបរិយន្នេន វា ពាហិរន្តតោ អង្គារសហត្ថប្បមាណំ, “តិរិយំ សត្តន្តរាតិ អព្ភន្តរិមេន មានេនា”តិ (បារា. ៣៤៩) **បទភាជនេ** វុត្តត្តា អព្ភន្តរិមេន បុថុលតោ ទ្វាទសង្គុលាធិកទសហត្ថប្បមាណញ្ច កុដិយា បមាណន្តិ គហេតព្ពំ។ ឯវំ ឋិតបមាណតោ ទីឃតោ បុថុលតោ វា ឧភតោ វា កេសគ្គមត្តាធិកាបិ កុដិ អាបត្តិយា អង្គំ ហោតីតិ ទស្សេតុំ “អប្បមាណិក”ន្តិ អាហាតិ សង្ខេបតោ វេទិតព្ពំ។

អត្តុទ្ទេសន្តិ ឧទ្ទិសិតព្ពោតិ **ឧទ្ទេសោ**, អត្តា ឧទ្ទេសោ ឯតិស្សាតិ អត្តុទ្ទេសា, កុដិ, តំ អត្តុទ្ទេសំ។ “អត្តុទ្ទេសន្តិ អត្តនោ អត្ថាយា”តិ **បទភាជនេ** វុត្តត្តា “មយ្ហំ ឯសា វាសត្ថាយ ភវិស្សតី”តិ អត្តានំ ឧទ្ទិសិត្វាតិ អត្ថោ។ **“ការាបេន្តស្សា”**តិ ឥទំ “ការយមានេនាតិ ករោន្តោ វា ការាបេន្តោ វា”តិ **បទភាជនេ** វុត្តនយេន បយោជកកត្តុនោ ច គហេតព្ពត្តា ឧបលក្ខណន្តិ គហេតព្ពំ។ **តថា**តិ តេនេវ បការេន, យេហិ អស្សាមិកតាទីហិ បការេហិ យុត្តំ បមាណាតិក្កន្តំ កុដឹ ករោន្តស្ស អាបត្តិ, តេហេវ បការេហិ យុត្តំ អទេសិតវត្ថុកម្បិ កុដឹ ករោន្តស្សាតិ។ ឥមិនា អប្បមាណិកំ វិយ អទេសិតវត្ថុកម្បិ វិសុំយេវ អាបត្តិយា បធានង្គន្តិ។ វសតិ ឯត្ថាតិ **វត្ថុ**, ភូមិ, សា អទេសិតា ឯតិស្សាតិ អទេសិតវត្ថុកា, កុដិ, តំ **អទេសិតវត្ថុកំ**។

កឹ វុត្តំ ហោតិ? តេន កុដិការេន ភិក្ខុនា កុដិវត្ថុំ សោធេត្វា សមតលំ ការេត្វា សង្ឃំ ឧបសង្កមិត្វា វុឌ្ឍានំ ភិក្ខូនំ បាទេ វន្ទិត្វា ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា អញ្ជលិំ បគ្គហេត្វា “អហំ ភន្តេ សញ្ញាចិកាយ កុដឹ កត្តុកាមោ អស្សាមិកំ អត្តុទ្ទេសំ, សោហំ ភន្តេ សង្ឃំ កុដិវត្ថុឱលោកនំ យាចាមី”តិ តិក្ខត្តុំ វត្វា យាចិតេន សង្ឃេន វា សង្ឃេន ញត្តិទុតិយាយ កម្មវាចាយ សម្មតេហិ ព្យត្តេហិ បដិពលេហិ ទ្វីហិ ភិក្ខូហិ វា តេន សទ្ធឹ គន្ត្វា កុដិវត្ថុំ ឱលោកេត្វា សារម្ភភាវំ វា អបរិក្កមនភាវំ វា ឧភយមេវ វា បស្សន្តេហិ “មាយិធ ករី”តិ និវារេត្វា អនារម្ភំ ចេ ហោតិ សបរិក្កមនំ, អាគន្ត្វា សង្ឃស្ស អារោចិតេ កុដិការកេនេវ ភិក្ខុនា បុព្ពេ វុត្តនយេន សង្ឃំ ឧបសង្កមិត្វា វុឌ្ឍានំ ភិក្ខូនំ បាទេ វន្ទិត្វា ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា អញ្ជលិំ បគ្គហេត្វា “អហំ ភន្តេ សញ្ញាចិកាយ កុដឹ កត្តុកាមោ អស្សាមិកំ អត្តុទ្ទេសំ, សោហំ ភន្តេ សង្ឃំ កុដិវត្ថុទេសនំ យាចាមី”តិ តិក្ខត្តុំ វត្វា យាចិតេ វុឌ្ឍានុមតេន ព្យត្តេន ភិក្ខុនា បដិពលេន ញត្តិទុតិយាយ កម្មវាចាយ ទេសេត្វា និយ្យាទិតកុដិវត្ថុស្ស អភាវា អទេសិតវត្ថុកំ, តេនេវ អស្សាមិកតាទិបការេន យុត្តំ យថាវុត្តប្បការំ កុដិកំ អត្តនា យាចិតេហិ ឧបករណេហិ ករោន្តស្ស, ការាបេន្តស្ស ចាតិ វុត្តំ ហោតិ។

ទ្វេ សង្ឃាទិសេសា ហោន្តីតិ “ភិក្ខូ វា អនភិនេយ្យ វត្ថុទេសនាយ, បមាណំ វា អតិក្កាមេយ្យ, សង្ឃាទិសេសោ”តិ (បារា. ៣៤៨) តុល្យពលតាសូចកេន **វា**-សទ្ទេន សម្បិណ្ឌិត្វា វុត្តអង្គទ្វយសហិតត្តា ទ្វេ សង្ឃាទិសេសា ហោន្តីតិ អត្ថោ។ យថាហ “ភិក្ខុ កុដឹ ករោតិ អទេសិតវត្ថុកំ បមាណាតិក្កន្តំ អនារម្ភំ សបរិក្កមនំ, អាបត្តិ ទ្វិន្នំ សង្ឃាទិសេសាន”ន្តិ (បារា. ៣៥៥) ច “ភិក្ខុកុដឹ ករោតិ អទេសិតវត្ថុកំ អនារម្ភំ សបរិក្កមនំ, អាបត្តិ សង្ឃាទិសេសស្សា”តិ (បារា. ៣៥៤) ច “ភិក្ខុ កុដឹ ករោតិ បមាណាតិក្កន្តំ អនារម្ភំ សបរិក្កមនំ, អាបត្តិ សង្ឃាទិសេសស្សា”តិ (បារា. ៣៥៥) ច វុត្តត្តា ទ្វីសុ អង្គេសុ ឯកំ ចេ, ឯកោវ សង្ឃាទិសេសោ ហោតីតិ។ តំ បន “សចេ ឯកវិបន្នា សា, គរុកំ ឯកកំ សិយា”តិ វក្ខតិ។

សារម្ភាទីសូតិ ឯត្ថ **សារម្ភ**-សទ្ទោ សោបទ្ទវបរិយាយោ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “សារម្ភំ អនារម្ភន្តិ សឧបទ្ទវំ អនុបទ្ទវ”ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៣៤៨-៣៤៩)។ ឯត្ថ “សេតំ ឆាគមារភេថ យជមានោ”តិ បយោគេ វិយ អា-បុព្ពស្ស រភស្ស ហឹសត្ថេបិ ទិស្សមានត្តា កត្តុសាធនោ **អារម្ភ**-សទ្ទោ ហឹសកានំ កិបិល្លិកាទិសត្តានំ វាចកោ ភវតីតិ តំសហិតដ្ឋានំ សារម្ភំ នាម ហោតិ។ តេនេវ **បទភាជនេ**បិ វុត្តំ “សារម្ភំ នាម កិបិល្លិកានំ វា អាសយោ ហោតិ, ឧបចិកានំ វា, ឧន្ទូរានំ វា, អហីនំ វា, វិច្ឆិកានំ វា, សតបទីនំ វា, ហត្ថីនំ វា, អស្សានំ វា, សីហានំ វា, ព្យគ្ឃានំ វា... បេ.... អាសយោ ហោតី”តិ (បារា. ៣៥៣)។

អាទិ-សទ្ទេន អបរិក្កមនំ សង្គណ្ហាតិ។ “សបរិក្កមនំ នាម សក្កា ហោតិ យថាយុត្តេន សកដេន អនុបរិគន្តុំ, សមន្តា និស្សេណិយា អនុបរិគន្តុំ, ឯតំ សបរិក្កមនំ នាមា”តិ (បារា. ៣៥៣) វុត្តលក្ខណវិបរិយាយតោ និព្ពកោសស្ស ឧទកបាតដ្ឋានេ ឯកំ ចក្កំ ឋបេត្វា ឥតរំ ចក្កំ ពហិ ឋបេត្វា កុដឹ បរិក្ខិបិត្វា អាវជ្ជិយមានស្ស គោយុត្តសកដស្ស វា និស្សេណិយំ ឋត្វា កុដឹ ឆាទយមានានំ និស្សេណិយា វា បរតោ គមិតុមសក្កុណេយ្យត្តា អបរិក្កមនន្តិ វេទិតព្ពំ។

ឯវំ វុត្តសារម្ភអបរិក្កមនសង្ខាតអង្គទ្វយេន យុត្តំ ចេ, ទ្វេ ទុក្កដានិ ហោន្តិ។ យថាហ “ភិក្ខុ កុដឹ ករោតិ ទេសិតវត្ថុកំ បមាណិកំ សារម្ភំ អបរិក្កមនំ, អាបត្តិ ទ្វិន្នំ ទុក្កដាន”ន្តិ (បារា. ៣៥៥)។ ឯកំ ចេ, ឯកមេវ ហោតិ។ យថាហ “ភិក្ខុ កុដឹ ករោតិ ទេសិតវត្ថុកំ បមាណិកំ សារម្ភំ សបរិក្កមនំ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ ភិក្ខុ កុដឹ ករោតិ

ទេសិតវត្ថុកំ បមាណិកំ អនារម្ភំ អបរិក្កមនំ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បារា. ៣៥៥) ឯតំ គយម្បិ “សារម្ភាទីសុ ទុក្កដ”ន្តិ សាមញ្ញេន សង្គហិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឯកំ អង្គំ បមាណិកត្តំ វា ទេសិតវត្ថុកត្តំ វា វិបន្នំ ឯតិស្សាតិ **ឯកវិបន្នា**។ បុព្ពេ វុត្តត្ថានំ សង្ឃាទិសេសាទិបទានមត្ថោ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្វោ។ **សា**តិ យថាវុត្តលក្ខណកុដិ។

៣៨៣. ឥទានិ ឥមស្មឹ សិក្ខាបទេ អដ្ឋុប្បត្តិយំ “តេ យាចនពហុលា វិញ្ញត្តិពហុលា វិហរន្តិ ‘បុរិសំ ទេថ បុរិសត្ថករំ ទេថា”តិអាទិ**បាឡិយា** (បារា. ៣៤២) **អដ្ឋកថាយំ** (បារា. អដ្ឋ. ២.៣៤២) អាគតំ កប្បិយាកប្បិយវិនិច្ឆយំ សង្ខេបតោ ទស្សេតុមាហ **“បុរិស”**ន្តិអាទិ។ **កម្មសហាយត្ថាយា**តិ កិស្មិញ្ចិ កម្មេ សហាយភាវាយ, កម្មករណត្ថាយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ “ឥត្ថន្នាមំ កម្មំ កាតុំ បុរិសំ លទ្ធុំ វដ្ដតី”តិ យាចិតុំ វដ្ដតីតិ អត្ថោ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “កម្មករណត្ថាយ ‘បុរិសំ ទេថា’តិ យាចិតុំ វដ្ដតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៣៤២)។ **មូលច្ឆេជ្ជវសេនា**តិ សាមិកានំ អាយត្តភាវសង្ខាតមូលស្ស ឆិន្ទនវសេន, អត្តនោ អាយត្តភាវករណវសេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។

៣៨៤. **អវជ្ជ**ន្តិ វជ្ជរហិតំ, និទ្ទោសន្តិ អត្ថោ។ មិគលុទ្ទកមច្ឆពន្ធកាទីនំ សកកម្មំ វជ្ជកម្មំ នាម។ តស្មា មិគលុទ្ទកាទយោ ហត្ថកម្មំ យាចន្តេន បន “តុម្ហាកំ ហត្ថកម្មំ ទេថា”តិ, “ហត្ថកម្មំ ទាតព្ព”ន្តិ សាមញ្ញេន អវត្វា “ឥត្ថន្នាមំ កម្មំ ទាតព្ព”ន្តិ វិសេសេត្វាយេវ យាចិតព្ពំ។ លុទ្ទកេ វា ឥតរេ វា និក្កម្មេ អយាចិត្វាបិ យថារុចិ កម្មំ ការាបេតុំ វដ្ដតិ។ ហត្ថកម្មយាចនាយ សព្ពថាបិ កប្បិយភាវំ ទីបេតុំ តំតំសិប្បិកេ យាចិត្វា មហន្តម្បិ បាសាទំ ការាបេន្តេន ហត្ថកម្មេ យាចិតេ អត្តនោ អនោកាសភាវំ ញត្វា អញ្ញេសំ ករោន្តានំ ទាតព្ពំ មូលំ ទិយ្យមានំ អធិវាសេតុំ វដ្ដតីតិ វិត្ថារតោ **អដ្ឋកថាយំ** (បារា. អដ្ឋ. ២.៣៤២ អត្ថតោសមានំ) វុត្តត្តា កុសលានំ អត្ថំ អបរិហាបេន្តេន កប្បិយេន សារុប្បេន បយោគេន យាចិតព្ពំ។ យាចិតកម្មំ កាតុំ អសមត្ថេហិ ករោន្តានំ ទិយ្យមានំ ហត្ថកម្មមូលំ កម្មំ ការាបេត្វា កម្មការកេ ទស្សេត្វា ទាបេតព្ពំ។ ឯវំ យាចនាយ អនវជ្ជភាវេ អដ្ឋកថាគតំ ការណំ ទស្សេតុមាហ **“ហត្ថកម្មម្បិ”**តិអាទិ។ **បិ**-សទ្ទោ អវធារណេ, បទបូរណេ វា។ **ហិ**-សទ្ទោ ហេតុម្ហិ។ យស្មា ឥទំ ហត្ថកម្មំ កិញ្ចិ វត្ថុ ន ហោតិ, តស្មា អនវជ្ជមេវ ហត្ថកម្មំ យាចិតុំ បន វដ្ដតីតិ។

៣៨៥. **ញាតកាទិកេ**តិ ញាតកបវារិតេ។ **ឋបេត្វា**តិ វជ្ជេត្វា។ **គោណមាយាចមានស្សា**តិ អញ្ញាតកអប្បវារិតេ តាវកាលិកំ វិនា កេវលំ កម្មករណត្ថាយ គោណំ យាចន្តស្ស។ **តេសុបី**តិ ញាតកាទីសុបិ មូលច្ឆេជ្ជេន គោណមាយាចនស្ស ទុក្កដន្តិ យោជនា។ “តាវកាលិកនយេន សព្ពត្ថ វដ្ដតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៣៤២) **អដ្ឋកថា**វចនតោ យាវ កម្មករណកាលំ, តាវ និយមេត្វា ញាតកអញ្ញាតកបវារិតអប្បវារិតេ សព្ពេបិ យាចិតុំ វដ្ដតិ។ តថា យាចិត្វា វា អយាចិត្វា វា គហិតោ ចេ, រក្ខិត្វា បដិជគ្គិត្វា សាមិកានំ និយ្យាទេតព្វោ, គោណេ វា នដ្ឋេ វិសាណេ វា ភិន្នេ សាមិកេសុ អសម្បដិច្ឆន្តេសុ ភណ្ឌទេយ្យំ។

៣៨៦. **ទេមា**តិ ឯត្ថ “តុម្ហាក”ន្តិ បាឋសេសោ។ “វិហារស្ស ទេមា’តិ វុត្តេ បន ‘អារាមិកានំ អាចិក្ខថ បដិជគ្គនត្ថាយា’តិ វត្តព្ព”ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៣៤២) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។ សកដវិនិច្ឆយស្សាបិ គោណវិនិច្ឆយេន សមានត្តា តំ អវត្វា វិសេសមត្តមេវ ទស្សេតុមាហ **“សកដំ...បេ.... វដ្ដតី”**តិ។ “តុម្ហាកំ ទេមាតិ វុត្តេ”តិ អានេត្វា សម្ពន្ធិតព្ពំ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “តុម្ហាកមេវ ទេមាតិ វុត្តេ ទារុភណ្ឌំ នាម សម្បដិច្ឆិតុំ វដ្ដតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៣៤២)។

៣៨៧. **កុឋារាទីសូ**តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន និខាទនំ សង្គណ្ហាតិ។ អយំ នយោ វេទិតព្វោតិ បាឋសេសោ។ “សកដំ គោណោ វិយ តាវកាលិកំ អកត្វា អញ្ញាតកអប្បវារិតេ ន យាចិតព្ពំ, មូលច្ឆេជ្ជវសេន អញ្ញាតកអប្បវារិតេ ន យាចិតព្ពំ, តាវកាលិកំ យាចិតព្ព”ន្តិ វិនិច្ឆយោ ច “សកដំ...បេ.... វដ្ដតី”តិ វិសេសវិនិច្ឆយោ ចាតិ អយំ នយោ វាសិអាទីសុ ច វេទិតព្វោតិ អត្ថោ។ **អនជ្ឈាវុត្ថក**ន្តិ កេនចិ “មមេត”ន្តិ អបរិគ្គហិតំ, “រក្ខិតគោបិតដ្ឋានេយេវ ហិ វិញ្ញត្តិ នាម វុច្ចតី”តិ **អដ្ឋកថា**វចនតោ អរក្ខិតាគោបិតកន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **អដ្ឋកថាយ** វល្លិអាទិវិនិច្ឆយម្បិ វត្វា “អនជ្ឈាវុត្ថកំ បន យំ កិញ្ចិ អាហរាបេតុំ វដ្ដតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៣៤២) វុត្តត្តា **សព្ព**ន្តិ ឥធ វុត្តគោណាទិកញ្ច វក្ខមានវល្លិអាទិកញ្ច គហេតព្ពំ។ ឥមិនា បុព្ពេ វុត្តវិនិច្ឆយស្ស រក្ខិតគោបិតវិសយត្តំ ទីបិតំ ហោតិ។ **ហរាបេតុម្បិ វដ្ដតី**តិ ឯត្ថ **អបិ**-សទ្ទេន បគេវ កេនចិ ហរិត្វា ទិន្នន្តិ ទីបេតិ។

៣៨៨. **វល្លិអាទិម្ហី**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន វេត្តមុញ្ជតិណមត្តិកា សង្គណ្ហាតិ។ ឯត្ថ មុញ្ជបព្ពជតិណំ វិនា គេហច្ឆាទនតិណំ **តិណំ** នាម។ **គរុភណ្ឌប្បហោនកេ**តិ “វល្លិ អឌ្ឍពាហុមត្តាបី”តិអាទិនា នយេន វុត្តលក្ខណេ គរុភណ្ឌប្បហោនកេ។ **បរេសំ សន្តកេយេវា**តិ អវធារណេន ន អនជ្ឈាវុត្ថកេ ទុក្កដន្តិ ព្យតិរេកតោ ទីបេតិ។

៣៨៩. **បច្ចយេសូ**តិ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនសង្ខាតេសុ តីសុ បច្ចយេសុ។ ឯវ-ការេន គិលានបច្ចយសង្ខាតេ ចតុត្ថបច្ចយេ វិញ្ញត្តិ វដ្ដតីតិ ទីបេតិ។ **វិញ្ញត្តិ** នាម “អាហរ, ទេហី”តិ ឥច្ឆិតបច្ចយេ នាមំ វត្វា យាចនា។ **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ “សព្ពេន សព្ពំ ន វដ្ដតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៣៤២) សាវធារណត្ថំ ទស្សេតុំ “**ន ច វដ្ដតី**”តិ វុត្តត្តា នេវ វដ្ដតីតិ អត្ថោ គហេតព្ពោ។

វិញ្ញត្តិយា អលព្ភមានភាវេន សមត្តា បច្ចយេសុ តីសុ អនន្តរំ សហនិទ្ទិដ្ឋបច្ចយត្តយតោ តតិយបច្ចយេយេវ លព្ភមានវិសេសំ ទស្សេតុំ “**តតិយេ បរិកថោភាស**និមិត្តានិ ច លព្ភរេ”តិ វុត្តត្តា អវសិដ្ឋទ្វយេ បន បរិកថាទយោ ន លព្ភន្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។ អវុត្តេ ចតុត្ថបច្ចយេបិ សមុច្ចយត្ថេន ច-ការេន បរិកថាទិត្តយំ លព្ភតីតិ សិទ្ធត្តា “តីស្វេវា”តិ ឯវ-ការេន ព្យតិរេកមុខេន វិញ្ញត្តិយា ច អនុញ្ញាតត្តា ចតុត្ថេ គិលានបច្ចយេ បរិកថោភាសនិមិត្តកម្មវិញ្ញត្តិយោ វដ្ដន្តីតិ សិទ្ធំ។ ឯត្តាវតា ចតុត្ថេ បច្ចយេ បរិកថាទយោ ចត្តារោបិ វដ្ដន្តិ, តតិយបច្ចយេ វិញ្ញត្តិំ វិនា សេសត្តយំ វដ្ដតិ, បុរិមបច្ចយទ្វយេ សព្ពម្បិ ន វដ្ដតីតិ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

សេនាសនបច្ចយេ **បរិកថាទិក**ន្តិ ឧបោសថាគារាទិករណារហដ្ឋានំ ឱលោកេត្វា ឧបាសកានំ សុណន្តានំ “ឥមស្មឹ វត ឱកាសេ ឯវរូបំ សេនាសនំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ វា “យុត្ត”ន្តិ វា “អនុរូប”ន្តិ វា បវត្តា កថា **បរិកថា** នាម។ “ឧបាសកា តុម្ហេ កត្ថ វសថា”តិ បុច្ឆិត្វា “បាសាទេ ភន្តេ”តិ វុត្តេ “ភិក្ខូនំ បន ឧបាសកា បាសាទោ ន វដ្ដតី”តិអាទិនា នយេន បវត្តា កថា **ឱភាសោ** នាម។ ឧបាសកេសុ បស្សមានេសុ ភូមិយំ រជ្ជុំ បសារេត្វា ភូមឹ ភាជេត្វា ខាណុកេ អាកោដេត្វា “កិមិទំ ភន្តេ”តិ វុត្តេ “ឯត្ថ អាវាសំ ករោម ឧបាសកា”តិអាទិកា កថា **និមិត្តកថា** នាម។ គិលានបច្ចយេ ច ឥមិនា នយេន យថារហំ វេទិតព្ពំ។ សព្ពមេតំ **អដ្ឋកថាយ** (បារា. អដ្ឋ. ២.៣៤២) វុត្តំ។

៣៩០-៣. ឥទានិ កុដិការស្ស ភិក្ខុនោ អាបត្តិទស្សនត្ថមាហ “**អទេសិតេ**”តិអាទិ។ តំ ឧត្តានត្ថមេវ។ **និសេន្តស្សា**តិ បាសាណេ ឃំសិត្វា តិខិណំ ករោន្តស្ស។ **បាចិត្តិយា សហា**តិ “ភូតគាមបាតព្យតាយ បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. ៩០) វុត្តបាចិត្តិយេន សទ្ធឹ។

អាបត្តិន្តិ បាចិត្តិយដ្ឋានេ បាចិត្តិយញ្ចេវ ទុក្កដញ្ច ឥតរត្រ សុទ្ធបយោគទុក្កដញ្ចាតិ អាបត្តឹ។

យា បនាតិ យា កុដិ។ **បឋមេ ទុតិយេ**តិ ឯត្ថ “បិណ្ឌេហី”តិ ករណពហុវចនំ វិភត្តិវចនវិបរិណាមវសេន “បិណ្ឌេ”តិ កម្មេកវចនន្តំ កត្វា យោជេតព្ពំ, “និដ្ឋិតេ្ត”តិ អជ្ឈាហរិតព្ពំ, ភាវលក្ខណេ ភុម្មំ, និដ្ឋិតេ្ត សតីតិ អត្ថោ។

៣៩៤. “សចេ អញ្ញស្សា”តិ បទច្ឆេទោ។ **វិប្បកត**ន្តិ អារទ្ធមនិដ្ឋិតំ។ “**អនាបត្តី**”តិ ឥទំ និដ្ឋិតេ អាបជ្ជិតព្ពសង្ឃាទិសេសាភាវំ សន្ធាយាហ។ បុព្ពបយោគមត្តេន ហិ បាចិត្តិយទុក្កដានិបិ ហោន្តិ, តានិ បន ទេសេតព្ពានិ។ “**តថា**”តិ ឥមិនា “អនាបត្តី”តិ អាកឌ្ឍតិ, តេន សង្ឃាទិសេសាបត្តិយា អភាវតោ បុព្ពភាគេ អាបន្នានំ បាចិត្តិយទុក្កដានំ ទេសេតព្ពតា ច ទីបិតា ហោតិ។ **តំ កុដិ**ន្តិ តំ វិប្បកតកុដឹ។

៣៩៥. **អញ្ញំ** ភោជនសាលាទឹ។ **តថា**តិ អនាបត្តិមាហ។

៣៩៦. “**ករោតោ**”តិ ឥមិនា “ការាបយតោ”តិបិ លព្ភតិ។ ឧភយេនាបិ “**ក្រិយតោ**”តិ ឥមស្ស ការណំ ទស្សេតិ។ “**អប្បមាណិក**”ន្តិ ឥមិនា សង្ឃាទិសេសស្ស អង្គំ ទស្សេតិ។

៣៩៧. **ត**ន្តិ “អប្បមាណិក”ន្តិ ឯវំ បច្ចាមសតិ។ “**ក្រិយាក្រិយតោ**”តិ ឥទំ កុដិយា ករណញ្ច វត្ថុទេសនាយ អករណញ្ច ឧបាទាយ វុត្តំ។

កុដិការសិក្ខាបទវណ្ណនា។

៣៩៨. វត្ថុំ អទេសេត្វាតិ សម្ពន្ធោ, “តេន វិហារការកេន ភិក្ខុនា វិហារវត្ថុំ សោធេត្វា សង្ឃំ ឧបសង្កមិត្វា”តិអាទិនា (បារា. ៣៦៧) **បទភាជនេ** អាគតនយេន វិហារំ ការាបេន្តេន ភិក្ខុនា វិហារវត្ថុំ សោធេត្វា សមតលំ ការេត្វា សង្ឃំ ឧបសង្កម្ម វុឌ្ឍានំ ភិក្ខូនំ បាទេ វន្ទិត្វា ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា អញ្ជលឹ បគ្គហេត្វា “អហំ ភន្តេ មហល្លកំ វិហារំ កត្តុកាមោ សស្សាមិកំ អត្តុទ្ទេសំ, សោហំ ភន្តេ សង្ឃំ វិហារវត្ថុឱលោកនំ យាចាមី”តិ តិក្ខត្តុំ យាចិត្វា លទ្ធេ វុឌ្ឍេ វា ភិក្ខូ ញត្តិទុតិយាយ កម្មវាចាយ សង្ឃេន សម្មតេ វា ភិក្ខូ នេត្វា កតបរិកម្មំ វិហារ

វត្ថុំ ទស្សេត្វា កុដិវត្ថុឱលោកនេ វិយ គតភិក្ខូហិ ឱលោកេត្វា សារម្ភាទិភាវំ ឧបបរិក្ខិត្វា អនារម្ភសបរិក្កមនភាវំ ញត្វា អាគន្ត្វា សង្ឃស្ស អារោចិតេ បុន តេន សង្ឃំ ឧបសង្កមិត្វា វុឌ្ឍានំ ភិក្ខូនំ បាទេ វន្ទិត្វា ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា អញ្ជលិំ បគ្គហេត្វា "អហំ ភន្តេ មហល្លកំ វិហារំ កត្តុកាមោ សស្សាមិកំ អត្តុទ្ទេសំ, សោហំ ភន្តេ សង្ឃំ វិហារវត្ថុទេសនំ យាចាមី"តិ តិក្ខត្តុំ យាចិត្វា សង្ឃេន ញត្តិទុតិយាយ កម្មវាចាយ វិហារវត្ថុ ទេសេតព្ពំ , តថា អកត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥហ សារម្ភាទិ បឋមសិក្ខាបទេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

មហល្លកន្តិ "សស្សាមិកភាវេន សញ្ញាចិកកុដិតោ មហន្តភាវោ ឯតស្ស អត្ថីតិ មហល្លកោ។ យស្មា វា វត្ថុំ ទេសាបេត្វា បមាណាតិក្កមេនាបិ កាតុំ វដ្ដតិ, តស្មា បមាណមហន្តតាយបិ មហល្លកោ"តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៣៦៦) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តនយេន មហន្តភាវេន យុត្តន្តិ អត្ថោ។ **វិហារ**ន្តិ "វិហារោ នាម ឧល្លិត្តោ វា ហោតិ អវលិត្តោ វា ឧល្លិត្តាវលិត្តោ វា"តិ (បារា. ៣៧១) **បទភាជនេ** វុត្តប្បការំ សេនាសនន្តិ អត្ថោ។ វិហារន្តិ អស្មិន្តិ វិគ្គហោ។ ឧល្លិត្តាទិសរូបំ បុរិមសិក្ខាបទេ វុត្តនយមេវ។ តំ វិហារំ យោ ករេយ្យាតិ យោជនា។ ករេយ្យ វា ការាបេយ្យ វាតិ បុព្ពេ វុត្តនយមេវ។ **អត្តវាសត្ថ**ន្តិ អត្តនោ វាសំ បដិច្ច, តមិនា បរស្ស វាសត្ថាយ ករោតិ, អនាបត្តីតិ ព្យតិរេកតោ វិញ្ញាយតិ។ "**គរុក**"ន្តិ ឯត្ថ វត្ថុទេសនាយ អការាបនេន "ឯកោវ សង្ឃាទិសេសោ ហោតី"តិ បុព្ពេ វុត្តវិកប្បត្តយំ ន គហេតព្ពំ។ តេនេវ វក្ខតិ "បមាណា...បេ.... សង្ឃាទិសេសតា"តិ (វិ. វិ. ៣៩៩ អាទយោ)។

៣៩៩. ក្រិយាសមុដ្ឋានាភាវន្តិ បមាណាតិក្កមេបិ អាបត្តិយា អសម្ភវតោ កិរិយាសមុដ្ឋានស្ស ឥធ អភាវោ ញាតព្ពោ។ **ក្រិយ...បេ.... លក្ខយេ**តិ ឯត្ថ ព្យតិរេកតោ អទេសិតវត្ថុកតាយ អកិរិយាសមុដ្ឋានតា អនុញ្ញាតា។

មហល្លកវិហារកថាវណ្ណនា។

៤០១-៣. តេស្វតិ ចតុវីសតិយា បារាជិកេសុ។ **ភិក្ខុនោ អនុរូបានិ ឯកូនវីសតី**តិ ភិក្ខុនីនំ បដិនិយតា ឧព្ភជាណុមណ្ឌលិកាទយោ ចត្តារោ តទនុលោមាយ វិព្ភន្តភិក្ខុនិយា សហ បញ្ច បារាជិកេ វិនា ភិក្ខុនោ អនុរូបា សេសា ឯកូនវីសតិ បារាជិកា។

ឥមស្មិំ សិក្ខាបទេ **បទភាជនេ** "បារាជិកេន ធម្មេនាតិ ចតុន្នំ អញ្ញតរេនា"តិ (បារា. ៣៨៦) វុត្តនយស្ស ឥធ "ឯកូនវីសតី"តិ វចនំ វិរុជ្ឈតីតិ ចេ? ន វិរុជ្ឈតិ។ កស្មា? យស្មា បទភាជនំ បាតិមោក្ខុទ្ទេសាគតមត្តំ គហេត្វា បវត្តំ, ឥទំ បន ពុទ្ធានុមតិំ គហេត្វា វិនយបរិយត្តិបវត្តកានំ អាចរិយានំ មតំ គហេត្វា បវត្តំ, តស្មា ន វិរុជ្ឈតីតិ គហេតព្ពំ។ អាចរិយោ សព្ពបារាជិកានំ "ព្រហ្មចរិយា ចាវេយ្យ"ន្តិ (បារា. ៣៨៥) វុត្តអនុទ្ធំសនស្ស ឯកន្តសាធនត្តា ភិក្ខុនីនំ បដិនិយតសានុលោមបារាជិកបញ្ចកំ វិនា អវសេសំ សព្ពំ សង្គណ្ហិ, តេនេវ វិនយដ្ឋកថាយ **គណ្ឋិបទវិវរណេ** "ចតុន្នំ អញ្ញតរេនាតិ បាតិមោក្ខុទ្ទេសេ ឯវ អាគតេ គហេត្វា វុត្តំ, ឥតរេសំ អញ្ញតរេនាបិ អនុទ្ធំសេន្តស្ស សង្ឃាទិសេសោវា"តិ វុត្តំ។ តស្មា "អនុទ្ធំសេយ្យា"តិ (បារា. ៣៨៤) បាឋេ អធិប្បាយំ គហេត្វា បវត្តត្តា ឥមេសំ អាចរិយានំ មតំ បមាណន្តិ គហេតព្ពំ។ "តេសុ អញ្ញតរេនា"តិ វក្ខមានត្តា "ឯកូនវីសតី"តិ ឯត្ថ "យានី"តិ សាមត្ថិយា លព្ភតិ។

អញ្ញតរេន អមូលកេនាតិ យោជនា។ **អមូលកេនា**តិ ចោទកស្ស ទស្សនាទីហិ ចោទនាមូលេហិ វិរហិតត្តា អមូលកំ, បារាជិកំ, តេន។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** "យំ បារាជិកំ ចោទកេន ចុទិតកម្ហិ បុគ្គលេ នេវ ទិដ្ឋំ ន សុតំ ន បរិសង្កិតំ, ឥទំ ឯតេសំ ទស្សនសវនបរិសង្កាសង្ខាតានំ មូលានំ អភាវេន អមូលកំ នាមា"តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៣៨៥-៣៨៦)។ ឯត្ថ ច មំសចក្ខុនា វា ទិព្ពចក្ខុនា វា ទិដ្ឋំ **ទិដ្ឋំ** នាម ។ បកតិសោតេន វា ទិព្ពសោតេន វា សុតំ **សុតំ** នាម។ ចិត្តេន បរិសង្កិតំ **បរិសង្កិតំ** នាម។ តំ តិវិធំ ទិដ្ឋសុតមុតបរិសង្កិតវសេន។

តត្ថ តាទិសេ កម្មនិយេ ឱកាសេ មាតុគាមេន សទ្ធិំ ភិក្ខុនោ អញ្ញថិយំ បយោគំ ទិស្វា អញ្ញថា គហេត្វា "វីតិក្កមនំ នុ ខោយមកាសី"តិ គហណំ **ទិដ្ឋបរិសង្កិតំ** នាម។ កុដ្ដតិរោហិតេ ភិក្ខុម្ហិ មាតុគាមស្ស សទ្ទំ សុត្វា តត្ថ អញ្ញស្ស វិញ្ញុបុរិសស្ស សព្ភាវំ អជានិត្វា "វីតិក្កមនំ នុ ខោយមកាសី"តិ ឯវំ គហណំ **សុតបរិសង្កិតំ** នាម។ វិហារបរិយន្តេ តរុណមាតុគាមបុរិសានំ ទិវសំ វីតិនាមេត្វា គតដ្ឋានេ វិប្បកិណ្ណបុប្ផានិ ឱលោកេត្វា, មំសសុរគន្ធញ្ច ឃាយិត្វា "ឥទំ កស្ស កម្ម"ន្តិ ឧបបរិក្ខន្តេន ភិក្ខុនោ ចេតិយបូជិតមាលាគន្ធស្ស បីតាវិជ្ជស្ស ភិក្ខុនោ សរីរគន្ធំ ឃាយិត្វា "តំ ឯតស្ស កម្មំ នុ ខោ"តិ កិរិយមានសំសយោ **មុតបរិសង្កិតំ** នាម។ ឯវរូបស្ស ទិដ្ឋសុតបរិសង្កិតមូលកស្ស អភាវតោ អមូលកេន បារាជិកេនាតិ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្ថារោ បន **សមន្តបាសាទិកាយ** (បារា. អដ្ឋ. ២.៣៨៥-៣៨៦) វុត្តនយេន ទដ្ឋព្ពោ។

ចោទេតីតិ “បារាជិកំ ធម្មំ អាបន្នោសី”តិអាទិវចនេន សយំ ចោទេតិ។ ចោទាបនំ បន វក្ខតិ។ **ចាវនចេតនោ ហុត្វា**តិ “អប្បេវ នាម នំ ឥមម្ហា ព្រហ្មចរិយា ចាវេយ្យ”ន្តិ ឧប្បន្នេន បរំ សាសនា ចាវេតុកាមេន ចិត្តេន សមន្នាគតោ ហុត្វា។ “**សុទ្ធំ វា អសុទ្ធំ វា**”តិ ឥទំ “ចោទេតី”តិ ឥមិនា វុត្តចោទនាកិរិយាយ កម្មនិទ្ទេសោ, “អញ្ញំ ភិក្ខុ”ន្តិ សេសោ, បារាជិកមនាបន្នំ វា អាបន្នំ វា អញ្ញំ ភិក្ខុន្តិ អត្ថោ។ **យោ**តិ មាតិកាគតភិក្ខុ, “ទុដ្ឋោ ទោសោ អប្បតីតោ”តិ ឥទំ អជ្ឈាហរិតព្ពំ, ឧប្បន្នេន ទោសលេសេន សយំ ទូសិតោ, បរញ្ច ទូសេន្តោ បីតិសុខាទីហិ អបគតោ យោ ភិក្ខូតិ អត្ថោ។ វក្ខមានេន “តស្ស”តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។

“កតេ ឱកាសម្ហី”តិ បទច្ឆេទោ, ឱកាសំ “ការាបេត្វា”តិ (បារា. ៣៨៩) បាឋតោ អន្តោនីតហេតុត្ថតាយ “**កតេ**”តិ “ការិតេ”តិ ឯតស្ស បរិយាយោ ហោតិ, “ឱកាសំ មេ ករោហិ, អហំ តំ វត្តុកាមោ”តិ ឱកាសេ ការាបិតេតិ អត្ថោ។ “អកតេ ឱកាសេ”តិ បទច្ឆេទោ , បុព្ពេ វុត្តោយេវត្ថោ។ **ទុក្កដាបត្តិយា សហា**តិ ឱកាសស្ស អការាបិតត្តា ទុក្កដាបត្តិយា សទ្ធឹ។

៤០៤-៥. **កោណ្ឌោសី**តិ ធុត្តោសិ។ **ជេដ្ឋព្ពតិកោសី**តិ កាលីទេវីវតនិយុត្តោសិ។ កាលីទេវី កិរ សិរិទេវិយា ជេដ្ឋា, តស្មា តស្សា វតធរោ ជេដ្ឋព្ពតិកោ វុច្ចតិ។ តំ បន វតំ សមាទិយិត្វា បូរេន្តោ សកលសរីរេ មសឹ មក្ខេត្វា កាកបត្តានិ មុដ្ឋិយំ កត្វា កាលីទេវឹ ផលកេ លិខាបេត្វា តំ កាជកោដិយំ ពន្ធិត្វា ឧច្ឆិដ្ឋោទកាទិអសុចិសន្និចិតឱលិគល្លំ បវិសិត្វា “ទុស្សីលោសិ និស្សីលោសិ សីលវិរហិតោសី”តិ ថោមេន្តោ វិចរតីតិ។

ទុស្សីលត្តា ឯវ ហីនជ្ឈាសយតាយ **បាបធម្មោ** លាមកសភាវោសិ។ បូតិនា កម្មេន សីលវិបត្តិយា អន្តោបវិដ្ឋត្តា **អន្តោបូតិ**។ ឆហិ ទ្វារេហិ រាគាទិកិលេសានុស្សវនេន តិន្តត្តា **អវស្សុតោ**។ សេសមេត្ថ ឧត្តានត្ថមេវ។ **គរុកំ និទ្ទិសេ**តិ ឯត្ថ “កតោកាសម្ហី”តិ ច “តថេវ អកតោកាសេ, ទុក្កដាបត្តិយា សហា”តិ ច អានេត្វា សម្ពន្ធិតព្ពំ។ ឯវមុត្តរត្រាបិ។

៤០៦. **សម្មុខា**តិ ចុទិតកស្ស សម្មុខា, អវិទូរេតិ អត្ថោ។ **ហត្ថមុទ្ទាយា**តិ មុត្តបាណាទិវសេន។ **តំ** ហត្ថមុទ្ទាយ កថិតំ។ **បរោ**តិ យំ ចោទេសិ, សោ ចុទិតកោ បរោ។ **ភិក្ខុនោ**តិ ចោទកស្ស ភិក្ខុនោ។

៤០៧. **សម្មុខេ ឋត្វា**តិ ចុទិតកស្ស អាសន្នេ ឋត្វា។ “**ចោទាបេន្តស្សា**”តិ ឯតស្ស កម្មភាវតោ បរោតិ ឥទំ ឧបយោគន្តវសេន សម្ពន្ធិតព្ពំ។ ឯវមុត្តរត្រ។ **កេនចី**តិ អញ្ញេន កេនចិ បុគ្គលេន។ **តស្ស** ចោទកស្ស។ “**ចោទាបេន្តស្សា**”តិ បុន វចនំ និយមត្ថំ។

៤០៨. **សោបី**តិ ឧគ្គហាបិតត្តា ចោទនំ ករោន្តោ ឥតរោ បយោជ្ជកបុគ្គលោបិ។ **តេសំ ទ្វិន្នម្បី**តិ បយោជកបយោជ្ជកានំ ទ្វិន្នម្បិ។

៤០៩. វុត្តដ្ឋានំ បណ្ណំ វា សន្ទេសំ វា ហរន្តោ ទូតោ នាម, សោ “**បណ្ណំ វា សាសនំ វា បេសេត្វា**”តិ ឥមិនា សង្គយ្ហតីតិ តស្មឹ វិសុំ អវត្តព្ពេបិ “**ទូត**”ន្តិ វចនេន និស្សដ្ឋទូតមាហ ។ បណ្ណំ វា អទត្វា “ឯវញ្ច ឯវញ្ច វទា”តិ សាសនញ្ច អទត្វា “តំ ចោទេហី”តិ អត្ថមត្តមេវ ទត្វា និស្សដ្ឋោ ភិក្ខុ ឥធ “និស្សដ្ឋទូតោ”តិ គហេតព្ពោ។

អថ វា “**ទូត**”ន្តិ ឥមិនា ចោទេតុំ ឧគ្គហាបេត្វា, តមនុគ្គហាបេត្វា វា និស្សដ្ឋោ ភិក្ខុ ទូតោយេវ គហេតព្ពោ។ “**បណ្ណ**”ន្តិ ឥមិនា បព្ពជិតស្ស វា អបព្ពជិតស្ស វា កស្សចិ ហត្ថេ ចោទនំ លិខិត្វា ទិន្នបណ្ណំ គហេតព្ពំ។ **សាសន**ន្តិ “បារាជិកំ អាបន្នោ”តិអាទិនា នយេន វត្វា បេសិយមានំ សាសនំ គហេតព្ពំ។ ឥទំ តយម្បិ ទូរេ និសីទិត្វា អញ្ញេហិ ការាបនតោ “**ចោទាបេន្តស្សា**”តិ អាហ។ “បរ”ន្តិ អានេត្វា សម្ពន្ធិតព្ពំ។ ឯត្ថ ឱកាសការាបនំ នត្ថិ។

៤១០. **តថា**តិ យថា អមូលកេន បារាជិកេន សម្មុខា ឱកាសេ ការិតេ, អការិតេ ច, តថា អមូលកេហិ សង្ឃាទិសេសេហីតិ វុត្តំ ហោតិ។ “វុត្តេ សម្មុខា បរេ”តិ ភុម្មវសេន អធិកតេន យោជេតព្ពំ, ចោទេតិ ចោទាបេតីតិ វុត្តំ ហោតីតិ។ **បាចិត្តិយាបត្តី**តិ ឱកាសេ ការិតេ កេវលា, អការិតេ ទុក្កដេន សហាតិ គហេតព្ពំ។ សម្មុខា សេសាបត្តីហិ បរេ វុត្តេ ចាវនសញ្ញិនោ ទុក្កដំ ហោតីតិ យោជនា។ ឱកាសាការាបនេនបិ ទុក្កដមេវ ហោតិ។

៤១១. **អក្កោសនាធិប្បាយស្សា**តិ ខុំសនាធិប្បាយស្ស។ **អកតោកាស**ន្តិ អការិតោកាសំ, “បរ”ន្តិ ឥមិនា យោជេតព្ពំ។ **អត្តនា**តិ ចោទកេន, “សយំ អការិតោកាស”ន្តិ ឥមិនា យោជេតព្ពំ។ **សហ បាចិត្តិយេនា**តិ

“ឱមសវាទេ បាចិត្តិយ”ន្តិ (បារា. ១៤) វុត្តបាចិត្តិយេន សហ។ **វទន្តស្សា**តិ ចោទេន្តស្ស វា ចោទាបេន្តស្ស វា, ឯត្ថ “សម្មុខា”តិ ឥទំ វក្ខមានស្ស “អសម្មុខា”តិ ឯតស្ស វិបរិយាយតោ លព្ភតិ, ច-ការេន ការិតោកាសបក្ខេ ទុក្កដេន បាចិត្តិយសម្ពន្ធី។

៤១២. **អសម្មុខា វទន្តស្សា**តិ ឯត្ថ “អក្កោសនាធិប្បាយស្សា”តិ អានេត្វា សម្ពន្ធិតព្ពំ។ “អកតោកាសមត្តនា”តិ នានុវត្តតិ។ **សត្តហិ អាបត្តីហី**តិ បារាជិកសង្ឃាទិសេសថុល្លច្ចយបាចិត្តិយបាដិទេសនីយទុក្កដទុព្ភាសិតសង្ខាតេសុ សត្តសុ អាបត្តិក្ខន្ធេសុ យេន កេនចីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **“តថា”**តិ ឥមិនា “អសម្មុខា”តិ ឥទំ សង្គណ្ហាតិ។ **កម្ម**ន្តិ តជ្ជនីយាទិសត្តវិធំ កម្មំ។

៤១៣. **ឧម្មត្តកាទីន**ន្តិ **អាទិ**-សទ្ទេន “អនាបត្តិ សុទ្ធេ អសុទ្ធទិដ្ឋិស្ស អសុទ្ធេ អសុទ្ធទិដ្ឋិស្ស ឧម្មត្តកស្ស អាទិកម្មិកស្សា”តិ (បារា. ៣៩០) វុត្តេ សង្គណ្ហាតិ។ **បញ្ចង្គសំយុត**ន្តិ យំ ចោទេតិ, តស្ស “ឧបសម្បន្នោ”តិ សង្ខ្យុបគមនំ, តស្មិំ សុទ្ធសញ្ញិតា, យេន បារាជិកេន ចោទេតិ, តស្ស ទិដ្ឋាទិវសេន អមូលកតា, ចាវនាធិប្បាយេន សម្មុខា ចោទនា, តស្ស តង្ខណវិជាននន្តិ ឥមេហិ បញ្ចហិ អង្គេហិ យុត្តំ ហោតិ។

៤១៥. **ឥទ**ន្តិ “សិក្ខាបទ”ន្តិ សេសោ, “សិក្ខាបទ”ន្តិ ច ឥមិនា តប្បដិបាទនីយា អាបត្តិយេវ គយ្ហតិ។ **តិសមុដ្ឋាន**ន្តិ កាយចិត្តតោ, វាចាចិត្តតោ, កាយវាចាចិត្តតោតិ សចិត្តកេហិ តីហិ សមុដ្ឋានតោ តិសមុដ្ឋានំ។ តេនេវាហ **“សចិត្ត”**ន្តិ។ បដិឃចិត្តានំ ទ្វិន្នំ អញ្ញតរេន សហិតត្តា សចិត្តកំ។ តំសម្បយុត្តាយ ទោមនស្សវេទនាយ វសេន **ទុក្ខវេទនំ**។

ទុដ្ឋទោសកថាវណ្ណនា។

៤១៦. **លេសមត្ត**ន្តិ “អញ្ញម្បិ វត្ថុំ លិស្សតិ សិលិស្សតិ វោហារមត្តេនេវ ឦសកំ អល្លីយតីតិ លេសោ, ជាតិអាទីនំយេវ អញ្ញតរកោដ្ឋាសស្សេតំ អធិវចន”ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៣៩១) អដ្ឋកថាយ ទស្សិតនិព្ពចនេសុ “លេសោ នាម ទស លេសា ជាតិលេសោ នាមលេសោ”តិអាទិនា (បារា. អដ្ឋ. ៣៩៤) នយេន **បទភាជនេ** វុត្តេសុ ជាតិនាមគោត្តាទីសុ ទសសុ លេសេសុ អញ្ញតរលេសមត្តន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

តត្ថ **ជាតិ** នាម ខត្តិយព្រាហ្មណាទិជាតិ។ **នាមំ** នាម ឥមស្មិំ សិក្ខាបទេ “ឆគលកោ ទព្ពោ មល្លបុត្តោ នាម, ឆគលិកា មេត្តិយា ភិក្ខុនី នាមា”តិ ឋបិតំ នាមំ វិយ ចោទកេហិ ឋបិតនាមញ្ច ពុទ្ធរក្ខិតាទិសកនាមញ្ចាតិ ទុវិធំ នាមំ។ **គោត្តំ** នាម គោតមមោគ្គល្លានាទិគោត្តំ។ **លិង្គំ** នាម ទីឃតាទិសណ្ឋាននានត្តញ្ច កណ្ហតាទិវណ្ណនានត្តញ្ចាតិ ឥទំ ទុវិធលិង្គំ។ **អាបត្តិលេសោ** នាម លហុកាទិរូបេន ឋិតបាចិត្តិយាទិអាបត្តិ។ **បត្តោ** នាម លោហបត្តាទិ។ **ចីវរំ** នាម បំសុកូលាទិ។ **ឧបជ្ឈាយោ** នាម ចុទិតកស្ស ឧបជ្ឈាយោ។ **អាចរិយោ** នាម ចុទិតកស្ស បព្ពជ្ជាចរិយាទិកោ។ **សេនាសនំ** នាម ចុទិតកស្សេវ និវាសបាសាទាទិកំ។

ចោទេយ្យាតិ អញ្ញខត្តិយជាតិកំ បុគ្គលំ បារាជិកំ អជ្ឈាបជ្ជន្តំ ទិស្វា អត្តនោ វេរិខត្តិយជាតិកំ បុគ្គលំ “ខត្តិយោ មយា ទិដ្ឋោ, បារាជិកំ ធម្មំ អជ្ឈាបន្នោសី”តិអាទិនា នយេន ចោទេតិ។ **គរុកាបត្តិ** នាម សង្ឃាទិសេសោ។ **សចេ ចាវនចេតនោ**តិ “អប្បេវ នាម នំ ឥមម្ហា ព្រហ្មចរិយា ចាវេយ្យ”ន្តិ (បារា. ៣៩២) វុត្តត្តា សចេ ឥមំ សាសនា ចាវេយ្យាមីតិ អធិប្បាយោ ហុត្វា ចោទេតីតិ វុត្តំ ហោតិ, ឥមិនា ព្យតិរេកវសេន ន អញ្ញាធិប្បាយោតិ វុត្តមេវ ហោតីតិ បុរិមសិក្ខាបទដ្ឋកថាយំ ទស្សិតេសុ “ចាវនាធិប្បាយោ អក្កោសាធិប្បាយោ”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៣៨៩) ឯវមាទិនានប្បការាធិប្បាយេសុ អាបត្តិយា អង្គភូតំ ចាវនាធិប្បាយំ ទស្សេត្វា សេសាធិប្បាយេ បដិក្ខិបតិ។

៤១៧. **តថាសញ្ញី**តិ អយំ បារាជិកមជ្ឈាបន្នោយេវាតិ តថាសញ្ញី។ “ចោទេតិ វា ចោទាបេតិ វា”តិ វុត្តត្តា “តថាសញ្ញី”តិ ឥទំ “ចោទាបេតី”តិ ឥមិនាបិ យោជេតព្ពំ។ **សេសោ**តិ ឯត្ថ “បារាជិកានិ វុត្តានី”តិអាទី កត្វា “សចិត្តំ ទុក្ខវេទន”ន្តិ បរិយន្តំ កត្វា ទស្សិតបឋមសិក្ខាបទវិនិច្ឆយសង្គាហកកថាបពន្ធេន វុត្តសព្ពវិនិច្ឆយេសុ តំសិក្ខាបទនិយតំ “អមូលកេនា”តិ ឥទញ្ច ឥមស្មិំ សិក្ខាបទេ “ភិក្ខុមន្តិមវត្ថុនា…បេ… អនាបត្តិ សិយា”តិ វុត្តមត្ថញ្ច ឋបេត្វា អវសិដ្ឋសព្ពវិនិច្ឆយោតិ អត្ថោ។ **អនន្តរសមោ មតោ** ហេដ្ឋា អនន្តរំ វុត្តសិក្ខាបទេនេវ សទិសោតិ វេទិតព្ពោ។

ទុតិយទុដ្ឋទោសកថាវណ្ណនា។

៤១៨. **សមគ្គស្ស សង្ឃស្សាតិ** “សមគ្គោ នាម សង្ឃោ សមានសំវាសកោ សមានសីមាយំ ឋិតោ”តិ **បទភាជនេ** វុត្តត្តា ចិត្តេន ច កាយេន ច ឯកីភូតស្ស សង្ឃស្សាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ច**-ការោ បទបូរណោ, ឯវ-ការត្ថោ វា, នសមគ្គស្សាតិ ព្យតិរេកត្ថោ វេទិតព្ពោ។ **ភេទនាយ វាយមេយ្យាតិ** “កថំ ឥមេ កថំ កទា ភិជ្ជិស្សន្តី”តិ រត្តិន្ទិវំ ចិន្តេត្វា ឧបាយំ គវេសិត្វា បក្ខបរិយេសនាទីនិ ករេយ្យាតិ អត្ថោ។ វុត្តញ្ហិ **បាឡិយំ** “ភេទាយ បរក្កមេយ្យាតិ កថំ ឥមេ នានា អស្សុ វិនា អស្សុ វគ្គា អស្សូតិ បក្ខំ បរិយេសតិ គណំ ពន្ធតី”តិ (បារា. ៤១២)។

ភេទហេតុន្តិ “ឥធុបាលិ ភិក្ខុ អធម្មំ ‘ធម្មោ’តិ ទីបេតិ, ធម្មំ ‘អធម្មោ’តិ ទីបេតី”តិអាទិនា (បរិ. ៤៥៨) នយេន **ខន្ធកេ** វុត្តំ អដ្ឋារសភេទករវត្ថុសង្ខាតំ សង្ឃភេទការណមាហ ។ តទេវ ហិ **បទភាជនេ** វុត្តំ “ភេទនសំវត្តនិកំ វា អធិករណន្តិ អដ្ឋារសភេទករវត្ថូនី”តិ។ **គហេត្វាតិ** បគ្គយ្ហ។ **តិដ្ឋេយ្យាតិ** នប្បដិនិស្សជ្ជេយ្យ។ **បរិទីបយន្តិ** ឯត្ថ បរិទីបេន្តោ, ន បដិនិស្សជ្ជន្តោតិ អត្ថោ។ យថាហ “តិដ្ឋេយ្យាតិ ន បដិនិស្សជ្ជេយ្យា”តិ។

៤១៩. **ភិក្ខូហីតិ** តស្ស សង្ឃភេទកស្ស បរក្កមនំ បស្សន្តេហិ វា ទូរេ ចេ, ឋិតំ បវត្តិំ សុណន្តេហិ វា លជ្ជីហិ សុបេសលេហិ សេសភិក្ខូហិ។ វុត្តញ្ហេតំ “ភិក្ខូហីតិ អញ្ញេហិ ភិក្ខូហិ។ យេ បស្សន្តិ យេ សុណន្តិ, តេហិ វត្តព្ពោ”តិ (បារា. ៤១២)។ តស្ស វទន្តេហិ ឯវំ វត្តព្ពន្តិ វចនាការទស្សនត្ថមាហ “មាយស្មា សមគ្គស្ស សង្ឃស្ស ភេទាយ បរក្កមិ, ភេទនសំវត្តនិកំ វា អធិករណំ សមាទាយ បគ្គយ្ហ អដ្ឋាសិ, សមេតាយស្មា សង្ឃេន, សមគ្គោ ហិ សង្ឃោ សម្មោទមានោ អវិវទមានោ ឯកុទ្ទេសោ ផាសុ វិហរតី”តិ (បារា. ៤១១) បាឋំ, តំ ឯកទេសសង្គហវសេន ឧបលក្ខេតុមាហ **“ភេទត្ថំ…បេ…. ភេទការណ”**ន្តិ។ ឥតិ វត្តព្ពោតិ យោជនា។

៤២០. **វុច្ចមានោ ហីតិ** ឯត្ថ **ហិ**-សទ្ទោ អបិ-សទ្ទត្ថោ។ **“បី”**តិ វា បាឋោ, តេហិ លជ្ជិភិក្ខូហិ “មាយស្មា”តិអាទិនា នយេន វិសុំ តិក្ខត្តុំ វុត្តោបីតិ អត្ថោ។ **និស្សជ្ជេយ្យ នចេវ នន្តិ** តំ ភេទាយ បរក្កមនំ អប្បដិនិស្សជ្ជនបច្ចយា ទុក្កដាបត្តិំ អាបជ្ជិត្វាបិ ន វិស្សជ្ជេយ្យាតិ អត្ថោ។ វុត្តញ្ហេតំ “នោ ចេ បដិនិស្សជ្ជតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បារា. ៤១២)។ តថា ហិ អប្បដិនិស្សជ្ជន្តោ ហត្ថេសុ, បាទេសុ ច គហេត្វា សង្ឃមជ្ឈេ អានេត្វា តថេវ តិក្ខត្តុំ វុត្តោបិ តំ អវិស្សជ្ជេត្វា ទុក្កដាបត្តិំ អាបន្នោតិ ឥមិនា ច សង្គហិតោ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា “សោ ភិក្ខុ សង្ឃមជ្ឈម្បិ អាកឌ្ឍិត្វា វត្តព្ពោ ‘មាយស្មា…បេ…. ផាសុ វិហរតី’តិ។ ទុតិយម្បិ វត្តព្ពោ។ តតិយម្បិ វត្តព្ពោ។ សចេ បដិនិស្សជ្ជតិ, ឥច្ចេតំកុសលំ។ នោ ចេ បដិនិស្សជ្ជតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ។ ឥទំ ឧភយត្ថ ទុក្កដំ សាមញ្ញេន វត្វតិ “តិក្ខត្តុំ បន វុត្តស្ស, អបរិច្ចជតោបិ ត”ន្តិ។

សមនុភាសិតព្ពោតិ ឯត្ថ “សោ ភិក្ខូ”តិ អានេត្វា សម្ពន្ធិតព្ពំ, “យាវតតិយ”ន្តិ សេសោ, យថាហ “សោ ភិក្ខុ ភិក្ខូហិ យាវតតិយំ សមនុភាសិតព្ពោ”តិ (បារា. ៤១១), តថា សង្ឃមជ្ឈេបិ តិក្ខត្តុំ វុច្ចមានោបិ នោ វិស្សជ្ជេត្វា ទុក្កដំ អាបន្នោ សោ អាធានគ្គាហី ភិក្ខុ សង្ឃេន តិក្ខត្តុំ វុត្តំ កម្មវាចំ វត្វា សមនុភាសិតព្ពោតិ អត្ថោ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “យាវតតិយំ សមនុភាសិតព្ពោតិ យាវ តតិយំ សមនុភាសនំ, តាវ សមនុភាសិតព្ពោ, តីហិ សមនុភាសនកម្មវាចាហិ កម្មំ កាតព្ព”ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤១១)។ **តន្តិ** ភេទាយ បរក្កមនំ, ភេទនសំវត្តនិកំ អធិករណំ បគ្គហេត្វា ឋានញ្ច។ **អច្ចជន្តិ**, ញត្តិចតុត្ថាយ កម្មវាចាយ វុច្ចមានាយបិ អច្ចជន្តោ។ **គរុកំ ផុសេតិ** តតិយាយ កម្មវាចាយ “សោ ភាសេយ្យា”តិ **យ្យ**ការប្បត្តាយ សង្ឃាទិសេសំ អាបជ្ជតិ។

៤២១. សង្ឃស្ស ភេទាយ បរក្កមន្តំ ភិក្ខុំ ទិស្វា, សុត្វា, ញត្វា ច អវទន្តស្ស ភិក្ខុនោ ទុក្កដន្តិ យោជនា។

៤២២. កីវទូរេ វសន្តេហិ សុត្វា គន្ធា វត្តព្ពន្តិ អាហ **“គន្ធា”**តិអាទិ។ អទ្ធយោជនមេវ **អទ្ធយោជនតា**, តតោ អធិកំ វា។ គិលានំ បដិច្ច អទ្ធយោជនំ វុត្តំ, ឥតរំ បដិច្ច **“អធិកំ ទូរម្បិ បន គន្តព្ព”**ន្តិ វុត្តំ។ តេនេវាហ **“សចេ សក្កោតី”**តិ។ **តាវទេតិ** តទា ឯវ, អចិរាយិត្វាតិ អត្ថោ។

៤២៣. **តិក្ខត្តុំ បន វុត្តស្សាតិ** “មាយស្មា”តិអាទិនា នយេន វិសុញ្ច សង្ឃមជ្ឈេ ច តិក្ខត្តុំ វុត្តស្សាបិ អបរិច្ចជន្តស្ស។ **តំ** ភេទាយ បរក្កមាទិកំ។ ភេទប្បវត្តិយា សុតក្ខណេ សយំ អគន្ធា បណ្ណំ វា សាសនំ វា បេសេន្តស្ស អាបត្តិំ ទស្សេតុមាហ **“ទូតំ វា”**តិអាទិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** (បារា. អដ្ឋ. ២.៤១១) “ទូតំ វា បណ្ណំ វា បេសេត្វា វទតោបិ អាបត្តិមោក្ខោ នត្ថី”តិអាទិ។

៤២៥. **យ្យការេ បន សម្បត្តេតិ** “យស្ស នក្ខមតិ, សោ ភាសេយ្យា”តិ (បារា. ៤១៣) តតិយកម្មវាចាយ អន្តេ **យ្យ**ការេ ឧច្ចារិតេ។ **បស្សម្ភន្តីតិ** បដិប្បស្សម្ភន្តិ, វូបសមន្តីតិ អត្ថោ។ **ទុក្កដាទយោតិ** ញត្តិយា ទុក្កដំ, ទ្វីហិ កម្មវាចាហិ ទ្វេ ច ថុល្លច្ចយា។ យថាហ “សង្ឃាទិសេសំ អជ្ឈាបជ្ជន្តស្ស ញត្តិយា ទុក្កដំ, ទ្វីហិ កម្មវាចាហិ

ចុល្លច្ចយា បដិប្បស្សម្ភន្តី''តិ (បារា. ៤១៤)។ តស្មា ញត្តិយា បុព្ពេ ពហិ ច សង្ឃមជ្ឈេ ច តិក្ខត្តុំ វុត្តេបិ អប្បដិនិស្សជ្ជនេន អាបន្នានិ ទ្វេ ទុក្កដានិ ទេសេតព្ពានីតិ វិញ្ញាយតិ។

តមិស្សា កម្មវាចាយ កឹ អាបន្នាបត្តិយោ បដិប្បស្សម្ភន្តិ, ឧទាហុ អនាបន្នាតិ វិចារណាយ ''យោ អវសានេ បដិនិស្សជ្ជិស្សតិ, សោ តា អាបត្តិយោ ន អាបជ្ជតិ, តស្មា អនាបន្នា បដិប្បស្សម្ភន្តី''តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤១៤) **មហាសុមត្ថេរស្ស** វាទំ ''កិមនាបន្នានំ បដិប្បស្សទ្ធិយា''តិ បដិពាហិត្វា ''លិង្គបរិវត្តនេ អសាធារណាបត្តិយោ វិយ អាបន្នា បដិប្បស្សម្ភន្តី''តិ **មហាបទុមត្ថេរស្ស** វាទោ បិតោ។

៤២៦. **អកតេ បន កម្មស្មិ**ន្តិ យថាវុត្តសមនុភាសនកម្មេ អកតេ។ **អបរិច្ចជតោបិ ចា**តិ តំ សង្ឃភេទាយ បរក្កមនំ អបរិច្ចជន្តស្សាបិ។ **''សង្ឃាទិសេសេនា''**តិ តមិនា កម្មំ អកត្វា សង្ឃមជ្ឈេ ច ពហិ ច តិក្ខត្តុំ វុច្ចមានស្ស អប្បដិនិស្សជ្ជនេន ទុក្កដំ បន ហោតីតិ ព្យតិរេកតោ ទស្សេតិ។

៤២៧. **បុព្ពេ វា**តិ ញត្តិយា បុព្ពេ វិសុំ, សង្ឃមជ្ឈេ វា តិក្ខត្តុំ វុច្ចមានេបិ។ **តង្ខណេបី**តិ ញត្តិក្ខណេ វា។ ញត្តិយា អនិដ្ឋិតាយបិ **បច្ឆាបិ,** តមស្ស អវធិ ទស្សេតិ **''អសម្បត្តេ យ្យការស្មិ''**ន្តិ។ **បដិនិស្សជ្ជតោបិ ច** តស្ស សង្ឃាទិសេសេន អនាបត្តិ បកាសិតាតិ បឋមគាថាយ បច្ឆិមឌ្ឍំ តជានេត្វា យោជេតព្ពំ។

៤២៨. ឯត្តាវតា ''អនាបត្តិ អសមនុភាសន្តស្ស បដិនិស្សជ្ជន្តស្ស ឧម្មត្តកស្ស ខិត្តចិត្តស្ស វេទនាដ្ដស្ស អាទិកម្មិកស្សា''តិ (បារា. ៤១៦) បាឋេ ''បដិនិស្សជ្ជន្តស្សា''តិ បទេន គហិតេសុ ''ញត្តិតោ''តិអាទីសុ វិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា តំ និគមេតុំ **''បដិនិស្សជ្ជតោ វាបិ ត''**ន្តិ អាហ។ និគមនត្ថជោតកោ ឯវំ-សទ្ទោ សាមត្ថិយា លព្ភតិ, ឯវំ ''ញត្តិតោ''តិអាទិនា យថាវុត្តនយេន បដិនិស្សជ្ជន្តស្ស វាតិ អត្ថោ។ **ត**ន្តិ សង្ឃភេទប្បយោគំ។ **អសមនុភាសតោ វា**តិ អសមនុភាសិយមានស្ស។ ''អសមនុភាសិយតោ''តិ វត្តព្ពេ វិករណបច្ចយលោបេន ''អសមនុភាសតោ''តិ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** ''អសមនុភាសន្តស្សាតិ អសមនុភាសិយមានស្សា''តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤១៦)។ ''សង្ឃាទិសេសេន អនាបត្តិ បកាសិតា''តិ អនុវត្តមានត្តា តច្ឆិតត្ថេ សិទ្ធេបិ បុន ''អនាបត្តិ បកាសិតា''តិ វចនេ បុនវុត្តតា អាបជ្ជតីតិ? នាបជ្ជតិ, បទាវុត្តិ នាម អលង្ការោ ហោតីតិ។

៤២៩. តមស្ស សិក្ខាបទស្ស អត្ថុប្បត្តិយំ សង្ឃភេទត្ថំ បញ្ច វត្ថូនិ យាចន្តេន ទេវទត្តេន ''សាធុ ភន្តេ ភិក្ខូ យាវជីវំ មច្ឆមំសំ ន ខាទេយ្យុំ, យោ មច្ឆមំសំ ខាទេយ្យ, វជ្ជំ នំ ផុសេយ្យា''តិ (បារា. ៤០៩) វុត្តេ ''អលំ ទេវទត្ត មយា តិកោដិបរិសុទ្ធំ មច្ឆមំសំ អនុញ្ញាតំ អទិដ្ឋំ អសុតំ អបរិសង្កិត''ន្តិ (បារា. ៤០៩) អនុញ្ញាតេសុ មច្ឆមំសេសុ កប្បិយាកប្បិយវិនិច្ឆយំ បុព្ពេ អនោកាសាភាវេន អវត្វា បកតំ សិក្ខាបទវិនិច្ឆយំ និដ្ឋាបេត្វា តទានិ បត្តាវសេសំ តំ ទស្សេតុំ **''យញ្ចី''**តិអាទិ អារទ្ធំ ។ ''តំ តស្សា''តិ វក្ខមានត្តា **''យ''**ន្តិ តទំ ''ភិក្ខុ''ន្តិ តមិនា ច ''មច្ឆមំស''ន្តិ ឯតេន ច យោជេតព្ពំ។ **មច្ឆ**ន្តិ ឱទកំ។ **មំស**ន្តិ ថលជានំ មំសំ។ **និព្ពេមតិកោ**តិ ''មំ ឧទ្ទិស្ស កត''ន្តិ វា ''សង្ឃំ ឧទ្ទិស្ស កត''ន្តិ វា ឧប្បន្នាយ វិមតិយា វិរហិតោ។

៤៣០. **សមុទ្ទិស្ស កត**ន្តិ សង្ឃំ វា អត្តានំ វា ឧទ្ទិស្ស កតំ។ **''ញត្វា''**តិ តមិនា អជានិត្វា ភុញ្ជន្តស្ស អនាបត្តិភាវមាហ។

៤៣១. ហត្ថីនំ អស្សានំ អច្ឆានំ មនុស្សានំ អហីនំ កុក្កុរានំ ទីបីនំ សីហានំ ព្យគ្ឃានំ តរច្ឆានំ មំសំ អកប្បិយំ ហោតីតិ យោជនា។

៤៣២. សចិត្តកតា អាបត្តិយាយេវ យុជ្ជតិ, តជ បន តំហេតុកំ មំសមេវ ហេតុម្ហិ ផលូបចារេន **សចិត្តក**ន្តិ គហិតំ។ ឯត្ថ ចិត្តំ នាម អត្តានំ វា សង្ឃំ វា ឧទ្ទិស្ស កតភាវជាននចិត្តំ។ **សេស**ន្តិ អនុទ្ទិស្សកតំ អកប្បិយមំសំ។ **អចិត្តក**ន្តិ វុត្តនយមេវ។

៤៣៣. **បុច្ឆិត្វាយេវា**តិ អកប្បិយមំសបរិហារត្ថំ ទសសុ មំសេសុ នាមញ្ច ឧទ្ទិស្សកតស្ស បរិហារត្ថំ ឧភយស្សាបិ បដិលទ្ធាការញ្ច បុច្ឆិត្វាយេវាតិ អត្ថោ។ ឱទកេសុ មច្ឆេសុ អកប្បិយាភាវតោ លទ្ធាការោវ ញាតព្ពោ។ មំសេ ទិដ្ឋមត្តេយេវ ''តទំ អសុកមំស''ន្តិ ជានន្តិ ចេ, អបុច្ឆិតេបិ ទោសោ នត្ថិ។ ទាយកេសុ មំសស្សាភាវេ លទ្ធនិយាមេ អបុច្ឆិតេបិ ទោសោ នត្ថិ។ យថា វា តថា វា វិមតិយា ឧប្បន្នាយ អប្បដិក្ខាហេត្វា និសិន្នេ ''កស្មា ន បដិគ្គណ្ហថា''តិ បុច្ឆិតេ វិមតិយា ឧប្បន្នាការំ វត្វា ''មយំ តុម្ហេ វា តតរេ ភិក្ខូ វា ឧទ្ទិស្ស ន ករិម្ហា''តិ វត្វា ''អម្ហាកមេវ សន្ទាយ កតំ, បណ្ណាការត្ថាយ កតំ, អតិថីនំ វា អត្ថាយ កត''ន្តិអាទិនា អត្តនា លទ្ធប្បការំ វត្វា ''សំសយំ អកត្វា បដិគ្គហេតព្ព''ន្តិ វទេយ្យុំ ចេ, បដិគ្គហេតុំ វដ្ដតីតិ សព្ពមិទំ **អដ្ឋកថាយ** វុត្តំ។

ភិក្ខូនំ ឯតំ វត្តន្តិ យោជនា។ **វត្តង្គា**តិ សម្មាសម្ពុទ្ធេន មហាករុណាយ ទេសិតំ បាតិមោក្ខសំវរសីលំ វិសោធេត្វា បដិបជ្ជនេ បតិដ្ឋិតា។ “**វិនយញ្ញុនោ**”តិ ឥមិនា វិនយំ អជានិត្វា ឧបទេសប្បមាណេនេវ វត្តំ បូរេន្តេហិ វត្តស្ស វិរោធោបិ សិយាតិ តេ និវត្តេតិ។ “**វត្តង្គា**”តិ វិសេសនេន វិនយំ ញត្វាបិ អបូរណេ និវត្តេតិ។ ឧភយេនបិ អត្តនា វុត្តវិនិច្ឆយស្ស បរិសុទ្ធភាវំ ទីបេតិ។

៤៣៤. **ឥទំ សមនុភាសន**ន្តិ យថាវុត្តសិក្ខាបទមាហ។ សមនុភាសនេន សាធេតព្ពា អាបត្តិ សមនុភាសនា ការណូបចារេន។ អញ្ញថា ឯកសមុដ្ឋានាទិភាវោ ន យុជ្ជតិ។ **ឯកសមុដ្ឋានំ** កាយវាចាចិត្ត សង្ខាតំ ឯកំ សមុដ្ឋានំ ឯតស្សាតិ កត្វា។ **កាយកម្ម**ន្តិ ហត្ថមុទ្ទាវសេន កាយេន កាតព្ពស្ស បដិនិស្សជ្ជនស្ស អករតព្វា កាយកម្មំ។ **វចីកម្ម**ន្តិ វចសា កាតព្ពស្ស អករតព្វា វចីកម្មំ។ **អក្រិយ**ន្តិ យថាវុត្តនយេន “សង្ឃភេទោបក្កមនិវារណាយ បរក្កមនំ បដិនិស្សជ្ជាមី”តិ កាយវិការេន វា វចីភេទេន វា អវិញ្ញាបនតោ អកិរិយំ នាម ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

សង្ឃភេទកថាវណ្ណនា។

៤៣៥. **កិញ្ចិបិ វត្តព្ព**ន្តិ “ឯកោ វា ទ្វេ វា តយោ វា’តិ វុត្តសង្ឃភេទានុវត្តកភិក្ខុំ បស្សន្តេហិ សុណន្តេហិ លជ្ជិភិក្ខូហិ វិសុញ្ច សង្ឃមជ្ឈេ ច នេត្វា តិក្ខត្តុំយេវ សង្ឃភេទានុវត្តនស្ស អកត្តព្ពតំ វត្វា តតោ អនោរមន្តានំ ញត្តិចតុត្ថាយ កម្មវាចាយ សមនុភាសនកម្មំ កាតព្ព”ន្តិ ឥទញ្ច “តតិយានុស្សាវនាយ **យ្យ**-ការប្បត្តាយ អាបជ្ជនកសង្ឃាទិសេសតោ បុព្ពេ អាបន្នា ទុក្កដថុល្លច្ចយា បដិប្បស្សម្ភន្តី”តិ ឥទញ្ច អនាបត្តិបការោ ចាតិ ឥមំ សាធារណវិនិច្ឆយំ សន្ធាយាហ។ វចនប្បការភេទោ បន អត្ថេវ, សោ សង្ខេបតោ **មាតិកាយ** (បារា. ៤១៨-៤១៩) វិត្ថារតោ **បទភាជនេ** (បារា. ៤១៨-៤១៩) អាគតនយេន វត្តព្ពោ។ **អស្សា**តិ ទុតិយសង្ឃភេទសិក្ខាបទស្ស។ “**សមុដ្ឋានា…បេ…. មតា**”តិ ឥមិនា សាធារណវិនិច្ឆយោ អតិទិដ្ឋោតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ទុតិយសង្ឃភេទកថាវណ្ណនា។

៤៣៦. **ឧទ្ទេសបរិយាបន្នេ**តិ ឯត្ថ “សិក្ខាបទេ”តិ សេសោ, និទានបារាជិកសង្ឃាទិសេសអនិយតវិត្ថារសង្ខាតេ បញ្ចវិធឧទ្ទេសលក្ខណបាតិមោក្ខេ អន្តោគធសិក្ខាបទវិសយេតិ អត្ថោ។ “**ឧទ្ទេសបរិយាបន្នេ សិក្ខាបទេ**”តិ ឥមិនា “អវចនីយមត្តានំ ករោតី”តិ ឥមស្ស វិសយំ ទស្សេតិ។ ***ភិក្ខុ* ទុព្ពចជាតិកោ**តិ ឯត្ថ “យោ”តិ អជ្ឈាហារោ។ “ទុព្ពចជាតិកោតិ ទុព្ពចសភាវោ, វត្តុំ អសក្កុណេយ្យោតិ អត្ថោ”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤២៥-៤២៦) **អដ្ឋកថាយ** វុត្តទោវចស្សតាយ ហេតុភូតបាបិច្ឆតាទីហិ ឯកូនវីសតិយា ធម្មេហិ សមន្នាគតោ ហុត្វា អត្តនិ វុត្តំ អនុសិដ្ឋឹ សាទរមគ្គហណេន នាសនតា ទោវចស្សភាវោតិ អត្ថោ។ វុត្តញ្ហេតំ **បទភាជនេ** “ទុព្ពចជាតិកោ ហោតីតិ ទុព្ពចោ ហោតិ ទោវចស្សករណេហិ ធម្មេហិ សមន្នាគតោ អក្ខមោ អប្បទក្ខិណគ្គាហី អនុសាសនិ”ន្តិ (បារា. ៤២៦)។

អវចនីយមត្តានំ ករោតីតិ “មា មំ អាយស្មន្តោ កិញ្ចិ អវចុត្ថ កល្យាណំ វា បាបកំ វា, អហម្បាយស្មន្តេ ន កិញ្ចិ វក្ខាមិ កល្យាណំ វា បាបកំ វា, វិរមថាយស្មន្តោ មម វចនាយា”តិ (បារា. ៤២៥) វុត្តនយេន អត្តានំ អវចនីយំ ករោតិ។ **គរុកំ សិយា**តិ ឯត្ថ “តស្សា”តិ ឥទំ អជ្ឈាហារនយសម្ពន្ធេន លព្ភតិ។ តត្រាយំ យោជនា – ទុព្ពចជាតិកោ យោ ភិក្ខុ ឧទ្ទេសបរិយាបន្នេ សិក្ខាបទេ អត្តានំ អវចនីយំ ករោតិ, តស្ស គរុកំ សិយាតិ។

កឹ វុត្តំ ហោតិ? យោ ភិក្ខុ អត្តនោ ទោវចស្សតំ បស្សន្តេហិ, សុណន្តេហិ ច លជ្ជិភិក្ខូហិ “មា អាយស្មា អត្តានំ អវចនីយំ អកាសិ…បេ…. អញ្ញមញ្ញវុដ្ឋាបនេនា”តិ (បារា. ៤២៥) វុត្តនយេន តិក្ខត្តុំ វុត្តោបិ ទុក្កដំ អាបជ្ជិត្វាបិ ន វិស្សជ្ជេតិ, “សោ ភិក្ខុ សង្ឃមជ្ឈម្បិ អាកឌ្ឍិត្វា វត្តព្ពោ”តិ (បារា. ៤២៦) វុត្តត្តា ហត្ថេ គហេត្វា អាកឌ្ឍិត្វាបិ សង្ឃមជ្ឈំ នេត្វា តថេវ តិក្ខត្តុំ វុត្តេ ទុក្កដំ អាបជ្ជិត្វាបិ ន វិស្សជ្ជេតិ, តស្ស ទុព្ពចជាតិកស្ស ញត្តិចតុត្ថាយ កម្មវាចាយ ករិយមានេ សមនុភាសនកម្មេ តតិយាយ កម្មវាចាយ **យ្យ**ការប្បត្តាយ បុព្ពេ វុត្តនយេនេវ ញត្តិយា ទុក្កដំ, ទ្វីហិ កម្មវាចាហិ ថុល្លច្ចយេ ច បដិប្បស្សម្ភយមានោ សង្ឃាទិសេសោ ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

៤៣៧. **ទុព្ពចេ**តិ ឯត្ថ “សិក្ខាបទេ”តិ សេសោ, តថា **សង្ឃភេទកវណ្ណនេ**តិ ឯត្ថាបិ។ សង្ឃភេទោ ឯវ **សង្ឃភេទកោ**, តំ វណ្ណេតិ កថេតីតិ សង្ឃភេទកវណ្ណនំ, កឹ តំ? សិក្ខាបទំ, តញ្ច បឋមមេវ សង្ឃភេទកសិក្ខាបទំ គហេតព្ពំ, តស្មឹ វុត្តនយេនាតិ យោជនា។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “សមុដ្ឋានាទីនិ បឋមសង្ឃភេទសទិសានេវា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤២៥-៤២៦)។ “**សព្ពោ វិនិច្ឆយោ**”តិ ឯតេន ឥធ ទស្សិតេន “គរុកំ សិយា”តិ ឯតេន សង្គហិតំ

សង្ឃាទិសេសាវសានវិនិច្ឆយំ វត្វា “អកតេ បនា”តិអាទិគាថាត្តយេន វុត្តអនាបត្តិប្បការេ ច “ឥទមេក សមុដ្ឋាន”ន្តិអាទិគាថាយ វុត្តសមុដ្ឋានាទិកេ ច អតិទិសតិ។

ទុព្ពចកថាវណ្ណនា។

៤៣៨. **យោ** កុលទូសកោ ភិក្ខុ, សោ ឆន្ទគាមិតាទីហិ បាបេន្តោ ភិក្ខុហិ **កម្មេ ករិយមានេ តំ** ឆន្ទគាមិតាទីហិ បាបនំ អច្ចជន្តោ **គរុកំ ផុសេ** សង្ឃាទិសេសំ អាបជ្ជតីតិ យោជនា។ “កុលទូសកោតិ កុលានិ ទូសេតិ បុប្ផេន វា ផលេន វា ចុណ្ណេន វា មត្តិកាយ វា ទន្តកដ្ឋេន វា វេឡុយា វា វេជ្ជិកាយ វា ជង្ឃបេសនិកេន វា”តិ (បារា. ៤៣៧) វចនតោ សទ្ធាសម្បន្នកុលានិ លាភំ និស្សាយ បុប្ផទានាទីហិ សង្គណ្ហិត្វា តថា អករោន្តេសុ លជ្ជិភិក្ខូសុ កុលានំ សទ្ធាទូសនតោ **កុលទូសកោ**, ភិក្ខុ។

ឆន្ទគាមិតាទីហិ បាបេន្តោតិ កុលទូសនកម្មំ ករោន្តំ ទិស្វា វា សុត្វា វា អវចនតោ អាបជ្ជិតព្ពទុក្កដតោ មុច្ចនត្ថាយ “អាយស្មា ខោ…បេ…. អលន្តេ ឥធ វាសេនា”តិ វទន្តេ លជ្ជី បេសលេ ភិក្ខូ “ឆន្ទគាមិនោ ច ភិក្ខូ…បេ…. ឯកច្ចំ ន បព្ពាជេន្តី”តិ ឆន្ទគាមិតាទីហិ ចតូហិ អគតិគមនេហិ យោជេន្តោតិ អត្ថោ។ **កម្មេ ករិយមានេ**តិ យថាវុត្តនយេន អត្តានំ គរហន្តានំ ភិក្ខូនំ ករិយមានំ អក្កោសនញ្ច បរិភាសនញ្ច យេ បស្សន្តិ, យេ ច សុណន្តិ, តេហិ “មាយស្មា ឯវំ អវច, ន ច ភិក្ខូ ឆន្ទគាមិនោ…បេ…. អលន្តេ ឥធ វាសេនា”តិ តិក្ខត្តុំ វុច្ចមានោបិ ទុក្កដំ អាបជ្ជិត្វាបិ អប្បដិនិស្សជ្ជន្តំ ហត្ថេ គហេត្វា អាកឌ្ឍិត្វា សង្ឃមជ្ឈំ អានេត្វា “មាយស្មា ឯវំ អវចា”តិអាទិនា នយេនេវ បុនបិ តិក្ខត្តុំ វុត្តេ ទុក្កដំ អាបជ្ជិត្វាបិ អប្បដិនិស្សជ្ជន្តស្ស ញត្តិចតុត្ថាយ កម្មវាចាយ សមនុភាសនកម្មេ ករិយមានេតិ វុត្តំ ហោតិ។ **គរុកំ ផុសេ**តិ ញត្តិយា ទុក្កដំ, ទ្វីហិ កម្មវាចាហិ ថុល្លច្ចយេ ច បដិប្បស្សម្ភេន្តោ តតិយកម្មវាចាយ អន្តេ **យ្យ**ការេ សម្បត្តេ សង្ឃាទិសេសំ អាបជ្ជតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

៤៣៩-៤០. “កុលានិ ទូសេតិ បុប្ផេន វា”តិអាទិនា (បារា. ៤៣៧) នយេន វុត្តកុលទូសនោបករណភូតចុណ្ណបណ្ណាទីសុ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ **“ចុណ្ណ”**ន្តិអាទិ។ **ចុណ្ណ**ន្តិ សិរីសបណ្ណាទិចុណ្ណំ។ **បណ្ណ**ន្តិ តម្ពូលបណ្ណតាលបណ្ណាទិខាទិតព្ពាខាទិតព្ពបណ្ណំ។ **ផល**ន្តិ តាលបនសាទិផលំ។ **បុប្ផ**ន្តិ ចម្បកាទិបុប្ផំ។ **វេឡុ**ន្តិ អន្ទោឡិកាបាជំ កិរណ្ឌាទិកំ វេឡុំ។ **កដ្ឋ**ន្តិ គេហទារុំ, ឥន្ធនញ្ច។ **មត្តិក**ន្តិ បាកតិកំ, បញ្ចវណ្ណំ វា មត្តិកំ។

អត្តនោ សន្តកំ, តាវកាលិកាទិវសេន គហិតំ វា ចុណ្ណំ…បេ…. មត្តិកំ កុលសង្គហណត្ថាយ ទទតោ កុលទូសនទុក្កដំ ហោតីតិ សម្ពន្ធោ។ **ថេយ្យា**តិ ចោរិកា។ **“ទទតោ”**តិ ឥទំ សាមិវចនំ **“កាតព្ពោ”**តិ បច្ចត្តវចនន្តំ វិសេសិតព្ពមបេក្ខិត្វា “ទទន្តោ”តិ វិភត្តិវិបរិណាមេន បច្ចត្តវចនន្តំ អនុវត្តេតព្ពំ។ **កាតព្ពោ**តិ ឯត្ថ ការេតព្ពោតិ អត្ថោ។ ឥមិនា សង្ឃសន្តកំ, គណសន្តកំ, អញ្ញបុគ្គលសន្តកញ្ច ចុណ្ណាទី កុលសង្គហត្ថំ ថោរិកាយ ទេន្តោ ភណ្ឌគ្ឃេន ការេតព្ពោតិ ឥមំ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតិ។ **សង្ឃញ្ញសន្តកេ**តិ សង្ឃញ្ញសន្តកចុណ្ណាទិកេតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ **អញ្ញ**-សទ្ទេន គណបុគ្គលានំ គហណំ។

៤៤១. **សង្ឃិកំ គរុភណ្ឌំ វា**តិ សង្ឃសន្តកំ គរុភណ្ឌបហោនកំ វា បណ្ណាទិកំ។ **សេនាសននិយាមិត**ន្តិ “ឯត្តកា ផលរុក្ខាទយោ សេនាសនេ នវកម្មត្ថាយា”តិ ឯវំ និយមិតំ វា។ **ឥស្សរវតាយេ វា**តិ **ឯវ**ការេន “ថេយ្យា”តិ ឥទំ និវត្តិតំ។

៤៤២. **ហរិត្វា វា**តិ អត្តនាយេវ ហរិត្វា វា។ “បុប្ផំ ទេន្តស្សា”តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ ឯស នយោ ឧបរិបិ។ **ហរាបេត្វា វា**តិ អញ្ញស្ស ហត្ថេ បេសេត្វា វា។ **បក្កោសិត្វា វា**តិ អាមន្តេត្វា វា បក្កោសាបេត្វា វាតិ ឧបលក្ខណតោ លព្ភតិ។ **អាគតស្ស វា**តិ អត្តនា ឯវ អាគតស្ស វា។ **“កុលសង្គហណត្ថាយា”**តិ វចនេន “ឯវរូបេ អធិប្បាយេ អសតិ វដ្ដតី”តិ វុត្តត្ថា “ចេតិយំ បូជំ ករោន្តាបិ ‘បូជេស្សាមា’តិ បុប្ផានិ គហេត្វា គច្ឆន្តាបិ តត្ថ តត្ថ សម្បត្តានំ ចេតិយបូជនត្ថាយ ទេន្តិ, ឯតម្បិ បុប្ផទានំ នាម ន ហោតី”តិអាទិកំ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៣៦-៤៣៧) **អដ្ឋកថា**គតំ សព្ពំ វិនិច្ឆយំ ទស្សិតំ ហោតិ។

៤៤៣. ឯវំ ឧស្សគ្គំ ទស្សេត្វា អបវាទំ ទស្សេតុមាហ **“ហរិត្វា វា”**តិអាទិ។ **“ហរាបេត្វា”**តិ ឥមិនា យោជេតព្ពស្ស **វា**-សទ្ទស្ស អវុត្តសម្បិណ្ឌនត្ថតាយ “បក្កោសិត្វា វា បក្កោសាបេត្វា វា, អាគតានំ វា”តិ ច សង្គយ្ហតិ។ **អាគតស្សេវា**តិ **ឯវ**ការេន ហរិត្វា ទានាទី និវត្តេតិ។

៤៤៤. **តញ្ចា**តិ មាតាបិតុអាទីនំ តំ បុប្ផទានញ្ច។ **វត្ថុបូជត្ថ**ន្តិ រតនត្តយបូជនត្ថំ។ **ន បនញ្ញថា**តិ អញ្ញេន បការេន ទាតុំ ន វដ្ដតិ។ យេន បការេន ទាតុំ ន វដ្ដតិ, កោយំ បការោតិ អាហ **“សិវាទី”**តិអាទិ។

សិវាទិបូជនត្ថន្តិ មហិស្សរាទិទេវតាបូជនត្ថញ្ច។ **មណ្ឌនត្ថ**ន្តិ បិឡន្ធនត្ថំ។ ឯវំ អនាគតព្ពប្បការនិយមនេន “ឥមំ វិក្កិណិត្វា ជីវិកំ កប្បេស្សន្តី”តិ មាតាបិតុអាទីនំ ទាតុំ វដ្ដតីតិ វទន្តិ។

៤៤៥. “**ផលាទីសុ ...បេ.... វិនិច្ឆយោ**”តិ ឥមិនា “ហរិត្វា វា ហរាបេត្វា វា”តិអាទិនា បុព្ពេ វុត្តវិនិច្ឆយោ ផលបណ្ណាទីសុ សព្ពត្ថ សមានោតិ ទស្សេតិ។

៤៤៦. “**បុប្ផាទិភាជនេ**”តិ បុប្ផផលាទីនំ ភាជនកាលេ។ **សម្មតេនា**តិ បុប្ផាទិភាជនត្ថំ **ខន្ធកេ** វុត្តនយេន សង្ឃេន សម្មតេន ភិក្ខុនា។ **អស្សា**តិ ភាជនដ្ឋានំ អាគតស្ស។ **ឥតរេនា**តិ សង្ឃសម្មតឹ វិនា បុប្ផាទីនិ ភាជាបេន្តេន។ **ញាបេត្វា ទាតព្ព**ន្តិ សព្ពំ សង្ឃំ ជានាបេត្វា ទាតព្ពំ។

៤៤៧. **ឧបឌ្ឍភាវ**ន្តិ ឯកេន ភិក្ខុនា លទ្ធព្ពភាគតោ ឧបឌ្ឍំ។ “**ថោកំ ថោក**”ន្តិ ឥមិនា ឧបឌ្ឍតោបិ អប្បតរំ គហិតំ។

៤៤៨. **បរិព្ពយវិហីនស្សា**តិ តណ្ឌុលាទិជីវិតវុត្តិវយមូលរហិតស្ស។ **សម្បត្តិស្សរិយស្សាបី**តិ អត្តនោ សមីបមុបគតស្ស ឥស្សរស្ស ច។ “ទាតព្ពំ តុ សកំ ផល”ន្តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ “បរិព្ពយវិហីនានំ, ទាតុំ សបរសន្តក”ន្តិ **ខុទ្ទសិក្ខាយ** អាគតំ, ឥធ “សកំ ផល”ន្តិ វុត្តំ។ តត្ថ បរវចនេន វិស្សាសិកានំ គហណំ, ឥធ បន វិស្សាសគ្គាហេន គហេត្វា ទីយមានម្បិ សសន្តកមេវាតិ “សក”ន្តិ វុត្តន្តិ គហេតព្ពំ។

៤៤៩-៥០. យត្រ សង្ឃារាមេ សង្ឃេន ផលរុក្ខបរិច្ឆេទំ កត្វា កតិកា កតាតិ យោជនា, “អាគន្តុកានំ ឯត្តកំ ផលំ ទាតព្ព”ន្តិ ផលបរិច្ឆេទំ កត្វា វា “ឯត្តកេសុ រុក្ខេសុ ផលំ ទាតព្ព”ន្តិ រុក្ខបរិច្ឆេទំ កត្វា វា សង្ឃេន កតិកា យេន បការេន កតាតិ អត្ថោ។ **តត្រាគតស្សបី**តិ ឯវំ ឋបិតកតិកវត្តំ តំ សង្ឃារាមំ ផលត្ថាយ អាគតស្សាបិ។

យថាបរិច្ឆេទន្តិ សង្ឃេន តថាកតផលរុក្ខបរិច្ឆេទមនតិក្កម្ម។ **ទទតោ**តិ ឱចិនិត្វា ឋបិតផលំ, កប្បិយការកេហិ ឱចិនាបេត្វា វា ទេន្តស្ស។ ឱចិតផលេ ច កប្បិយការកេ ច អសតិ ផលត្ថាយ អាគតេសុ វត្តិតព្ពវិធឹ ទស្សេតុមាហ “**ទស្សេតព្ពាបិ វា**”តិអាទិ។ “វត្វា”តិ សេសោ។ **ច**-ការំ **អបិ**-សទ្ទេន ឯកតោ កត្វា “អបិចា”តិ យោជនា។ ឯវំ វត្វា សង្ឃេន បរិច្ឆិន្នរុក្ខា ទស្សេតព្ពាតិ ឥមិនា “ឥធ ផលានិ សុន្ទរានិ, ឥតោ គណ្ហថា’តិ ឯវំ បន ន វត្តព្ព”ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៣៦-៤៣៧) **អដ្ឋកថា** ព្យតិរេកតោ ទស្សិតា ហោតិ។

៤៥១. “**ខណិត្វា**”តិ ឯតេន “ខណាបេត្វា”តិ ឥទម្បិ សង្គហិតំ, “កប្បិយភូមិ”ន្តិ វក្ខមានត្តា **បថវិ**ន្តិ ឯត្ថ “អកប្បិយ”ន្តិ លព្ភតិ។ តេនេវាហ “**បាចិត្តិយេនា**”តិ។ “**មាលាគច្ឆ**”ន្តិ ឥមិនា បុប្ផូបគេ តរុណគច្ឆេ ច មល្លិកាសុមនាទិគុម្ពគាគច្ឆេ ច សង្គណ្ហាតិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយ** “តរុណកា ហិ បុប្ផរុក្ខាបិ បុប្ផគច្ឆាបិ ‘មាលាវច្ឆា’ត្វេវ វុច្ចន្តី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៣១)។ **អាទិ**-សទ្ទេន ផលូបគរុក្ខេ ច ភេសជ្ជរសេ ឱសធគច្ឆេ ច សង្គណ្ហាតិ។ “រោបាបនេ”តិ វក្ខមានត្តា “**សយ**”ន្តិ ឥទំ “រោបនេ”តិ ឥមិនា យុជ្ជតិ។

“សយំ ខណិត្វា”តិ កស្មា ន យុជ្ជតីតិ? “ខណាបេត្វា”តិ វក្ខមានស្ស អភាវា ច “យោ បន ភិក្ខុ បថវឹ ខណេយ្យ វា ខណាបេយ្យ វា, បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. ៨៥) វចនតោ ខណាបនេ បាចិត្តិយេន ភវិតព្ពត្តា ច “ខណិត្វា”តិ ឥមិនា ច ខណនខណាបនានំ ទ្វិន្នមេវ គហេតព្ពត្តា ន យុជ្ជតិ។ **កុលទូសនេ**តិ កុលទូសននិមិត្តំ។ អកប្បិយបថវឹ ខណិត្វា, ខណាបេត្វា ច សយំ មាលាគច្ឆាទិរោបនេ កតេ **អស្ស** មាលាគច្ឆាទិរោបកស្ស ភិក្ខុនោ អកប្បិយបថវីខណនបច្ចយេន **បាចិត្តិយេន** សទ្ធឹ **កុលទូសនេ** កុលទូសននិមិត្តំ ទុក្កដំ ហោតីតិ យោជនា។

៤៥២. “**តថា**”តិ ឥមិនា “សយំ រោបនេ”តិ ឥទំ វិនា អវសេសប្បការំ សង្គណ្ហាតិ។ “**អកប្បិយេន វាក្យេនា**”តិ ឥទំ “អកប្បិយបថវឹ ខណាបេត្វា”តិ ឥមិនា ច “រោបាបនេ”តិ ឥមិនា ច យុជ្ជតិ។ “ឥមំ ភូមឹ ខណ, ឥមំ គច្ឆំ រោបេហី”តិអាទិកំ អកប្បិយំ វោហារំ វត្វា អកប្បិយបថវឹ ខណាបេត្វា មាលាគច្ឆាទិរោបនំ ការាបេន្តស្សាបិ តថេវ បាចិត្តិយញ្ច ទុក្កដញ្ច ហោតីតិ អត្ថោ។

ខណនរោបនេហិ ទ្វីហិ បាចិត្តិយទុក្កដានិ អវសិដ្ឋេហិ តទត្ថិកេហិ សព្ពវោហារបយោគភេទេហិ កឹ ហោតីតិ អាហ “**សព្ពត្ថា**”តិអាទិ។ **កុលទូសនេ**តិ និមិត្តេ, វិសយេ វា ភុម្មំ។ អកប្បិយេន វាក្យេន បន បថវឹ ខណាបេត្វា អកប្បិយេន វាក្យេន រោបាបនេបិ តថា បាចិត្តិយេន សហ កុលទូសនេ ភិក្ខុនោ ទុក្កដំ វុត្តំ។ **សព្ពត្ថ** ឥតោ បរេសុបិ តទត្ថិកេន សព្ពវោហារព្យាបារេសុ កុលទូសននិមិត្តំ ភិក្ខុនោ ទុក្កដំ វុត្តន្តិ យោជនា។

៤៥៣. កប្បិយភូមិយា អត្តនា ខណនេ, អកប្បិយវោហារេន ខណាបនេ ច បាចិត្តិយាភាវតោ ទុក្កដំយេវ វុត្តន្តិ អាហ “**ឧភយត្ថ ចា**”តិអាទិ។ ឯត្ថ “ឯវ”ន្តិ សេសោ, សោ យថាវុត្តមត្ថំ និគមេតិ។ ឯវំ យថាវុត្តនយេន កប្បិយភូមិយម្បិ មាលាគច្ឆាទិរោបនរោបាបនសង្ខាតេសុ ទ្វីសុ ឋានេសុ ច ភិក្ខុនោ ទុក្កដំ វុត្តន្តិ យោជនា។

៤៥៤. **សទុក្កដា បាចិត្តី**តិ “អាវាដំ ខណ, គច្ឆំ រោបេហី”តិ ឯកវារំ អាណត្តោ ពហូ អាវាដេ ខណិត្វា ពហូសុ គច្ឆេសុ រោបិតេសុបិ អាណត្តិយា ឯកត្តា ទុក្កដេន សហ បាចិត្តិយំ ហោតីតិ អយមត្ថោ អកប្បិយភូមី សន្ធាយ វុត្តោ។ “**សុទ្ធំ វា ទុក្កដ**”ន្តិ ឥទំ អកប្បិយភូមិយំ កប្បិយេន វោហារេន អាវាដំ ខណាបកស្ស ច កប្បិយភូមិយំ អកប្បិយវោហារេន អាវាដំ ខណាបកស្ស ច “ឥមំ គច្ឆំ រោបេហី”តិ ឯកវារាណត្តបច្ចយា អាបជ្ជិតព្ពំ កុលទូសន ទុក្កដំ សន្ធាយ វុត្តំ។

៤៥៥. **កប្បិយេនេវ វាក្យេនា**តិ ឯត្ថ **កប្បិយវាក្យំ** នាម “ឯត្ថ អាវាដំ ជាន, ឯត្ថ អាវាដំ ជានិតព្ពំ, ឯត្ថ អាវាដេន ភវិតព្ព”ន្តិ ឯវរូបំ វាក្យញ្ច “ឥមំ គច្ឆំ ឯត្ថ ជាន, អយំ គច្ឆោ ឯត្ថ ជានិតព្ពោ”តិអាទិវាក្យញ្ច។ **ឯវ**ការេន អកប្បិយវោហារញ្ច កប្បិយាកប្បិយមិស្សកវោហារញ្ច និវត្តេតិ។ បរិយាយោភាសនិមិត្តកម្មំ បន “ឥត វត្ថុយំ វដ្ដតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៣១) **អដ្ឋកថា**វចនតោ វដ្ដតិ។ **ឧភយត្ថ ច ភូមិយា**តិ កប្បិយាកប្បិយភូមីសុ ទ្វីសុ។ **រោបនេ**តិ ឯត្ថ សម្ពន្ធតោ, បករណតោ ច “មាលាគច្ឆាទីន”ន្តិ លព្ភតិ។

“វាក្យេនា”តិ វុត្តត្តា “រោបាបនេ”តិ វត្តព្ពោ, “រោបនេ”តិ កិមត្ថមាហាតិ ចេ? សុទ្ធកត្តុនិទ្ទេសេន បយោជកស្សាបិ សង្គហេតព្ពតោ គាថាពន្ធវសេន វុត្តំ។ ឥមិនា ឧបរិគាថាយ “សយំ រោបេតុ”ន្តិ ឯត្ថ “សយ”ន្តិ ឥមិនា វិសេសេត្វា “រោបាបេតុ”ន្តិ ឥទំ និវត្តេតិ។ “បរិភោគត្ថាយ ហិ កប្បិយភូមិយំ វា អកប្បិយភូមិយំ វា កប្បិយវោហារេន រោបាបនេ អនាបត្តី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៣១) **អដ្ឋកថាវិនិច្ឆយោ** ឥមាយ គាថាយ សង្គហិតោតិ វេទិតព្ពោ។ **កោចិ ទោសោ**តិ បាចិត្តិយញ្ច ទុក្កដញ្ចាតិ វុត្តទោសេសុ ឯកោបិ ទោសោ ន វិជ្ជតីតិ អត្ថោ។

៤៥៦-៧. “**សយំ រោបេតុ**”ន្តិ ឥទំ “អារាមាទីនមត្ថាយា”តិ ឥមិនា សម្ពន្ធិតព្ពំ។

អាទិ-សទ្ទេន វនាទី សង្គណ្ហាតិ។ **សយំ រោបិតស្ស វា**តិ ឯត្ថ **វា**-សទ្ទេន “រោបាបិតស្សា”តិ ឥទំ សង្គណ្ហាតិ, ឯតស្ស វិសេសនត្ថំ “កប្បិយេន វោហារេនា”តិ បាឋសេសោ។ អយំ បន វិនិច្ឆយោ “អារាមត្ថាយ បន វនត្ថាយ ច ឆាយត្ថាយ ច អកប្បិយវោហារមត្តមេវ ន វដ្ដតិ, សេសំ វដ្ដតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៣១) **អដ្ឋកថា**គតនយេន វេទិតព្ពោ។ អន្តោ អារាមភូសនត្ថាយ, ពហិ អរញ្ញត្ថាយ វិយ ឆាយត្ថាយ សុទ្ធចិត្តេន “ឥមំ ជានា”តិអាទិកប្បិយវោហារេន រោបាបិតរុក្ខេ ច កប្បិយភូមិយញ្ច អត្តនា កតេ វា អកប្បិយវោហារេន ការាបិតេ វា អកប្បិយភូមិយញ្ច កប្បិយវោហារេន អត្តនា ការាបិតេ វា អញ្ញេហិ កតេ វា អាវាដេ អត្តនា រោបិតេ រុក្ខេ ច ផលំ បរិភុញ្ជិតុំ ឥច្ឆតិ ចេ, បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតីតិ អត្ថោ។

អារាមាទីនមត្ថាយ កប្បិយភូមិយំ សយំ រោបិតស្ស វា កប្បិយភូមិយំ វា អកប្បិយភូមិយំ វា កប្បិយវោហារេន រោបាបិតស្ស វា រុក្ខស្ស យញ្ច ផលំ, តំ ផលំ បរិភុញ្ជិតុំ ភិក្ខូនំ វដ្ដតីតិ យោជនា។ កត្ថចិ បោត្ថកេសុ “អារាមាទីនមត្ថាយា”តិ គាថាយ លិខិតដ្ឋានេ “កុលសង្គហណត្ថាយា”តិអាទិគាថា ទិស្សតិ។ សា បាឡិក្កមវិរុទ្ធត្តា អដ្ឋានប្បយុត្តា, “បុប្ផាន”ន្តិអាទិគាថាយ បុរតោ វុច្ចមានា បន ឋានប្បយុត្តា ហោតិ។

៤៥៨. **សព្ពត្ថា**តិ អារាមាទិអត្ថាយ បុព្ពេ វិយ អត្តនា រោបិតេសុ, រោបាបិតេសុ ច សព្ពេសុ មាលាគច្ឆាទីសុ។ **អកប្បិយោទកេនេវ បាចិត្តី**តិ “យោ បន ភិក្ខុ ជានំ សប្បាណកំ ឧទកំ តិណំ វា មត្តិកំ វា សិញ្ចេយ្យ វា សិញ្ចាបេយ្យ វា, បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. ១៤០) វុត្តា បាចិត្តិ ឯវ, ន ទុក្កដន្តិ អត្ថោ។

៤៥៩. ឥទានិ ទុក្កដេន សទ្ធី បាចិត្តិយវិសយំ ទស្សេតិ “**កុល...បេ.... ទុក្កដ**”ន្តិ។ **សិញ្ចតោ**តិ កប្បិយោទកេនេវ សិញ្ចតោ, សិញ្ចាបយតោ ច។

៤៦០. **តេសំយេវ ទ្វិន្នំ បន អត្ថាយា**តិ កុលទូសនបរិភោគានំ ទ្វិន្នមត្ថាយ។ **សិញ្ចនេ សិញ្ចាបនេ**តិ ឯត្ថ “មាលាគច្ឆាទីន”ន្តិ បករណតោ លព្ភតិ។ **ទុក្កដ**ន្តិ ឯត្ថ “កេវល”ន្តិ សេសោ។

៤៦១. **ឱចិនាបនេ**តិ អញ្ញេហិ បុប្ផានំ ឱចិនាបនេ។ **សយមោចិននេ ចាបី**តិ អត្តនាវ ឱចិននេ ច។ **សបាចិត្តិយទុក្កដ**ន្តិ “ភូតគាមបាតព្យតាយ បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. ៩០) វុត្តត្តា បុប្ផោចិននហេតុ បាចិត្តិយញ្ច

កុលទូសនទុក្កដញ្ច ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

៤៦២. បូជាទិអត្ថាយ, កុលសង្គហត្ថាយ ច បុប្ផានំ ឱចិននឱចិនាបនានិ ការាបេន្តស្ស អាបត្តិយា អាបជ្ជនប្បការំ ទស្សេតុមាហ **“បុប្ផាន”**ន្តិ។ “បុប្ផានំ គណនាយ បាចិត្តិយំ ហោតី”តិ វុត្តត្តា **បុប្ផមោចិនតោ**តិ ឯត្ថ “វិសុំ វិសុ”ន្តិ សេសោ។ ឯកេកបុប្ផំ ឱចិនន្តស្ស បុប្ផគណនាយ បាចិត្តិយំ ហោតីតិ អត្ថោ។ “ឯកេន បយោគេន ពហូនិ បុប្ផានិ ឱចិនន្តស្ស បន បយោគគណនាយ ហោតី”តិ **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ ឥធ ព្យតិរេកតោ លព្ភតិ។ **“ឱចិនតោ”**តិ ឥមិនា “ឱចិនាបយតោ”តិ ឥទញ្ច កិរិយាសាមញ្ញេ វិសេសស្ស អន្តោគធភាវតោ វា ឧបលក្ខណតោ វា ទស្សិតន្តិ។

តត្ថ ច បុប្ផានិ វិសុំ វិសុំ វត្វា ឱចិនាបេន្តស្ស បុប្ផានំ គណនាយ ហោតីតិ ឥទមេវ អាបជ្ជតិ។ ឯកវារមាណត្តេន ពហូនិ បុប្ផានិ ពហូសុ ច វារេសុ ឱចិតេសុ អាណត្តិគណនាយ ហោតីតិ វិនិច្ឆយោ ទដ្ឋព្ពោ។ ឥទំ សព្ពប្បការំ អនន្តរវុត្តគាថាយ ទស្សិតវិធិម្ហិ ច ទដ្ឋព្ពន្តិ ញាបេតុមាហ **“កុលត្ថំ ចេ សទុក្កដា”**តិ។ **កុលត្ថ**ន្តិ កុលសង្គហត្ថំ។ “សទុក្កដា”តិ វុត្តត្តា បាចិត្តិយញ្ច ទុក្កដញ្ច បុប្ផគណនាយ ហោតីតិ សិទ្ធំ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “បុប្ផគណនាយ ទុក្កដបាចិត្តិយានី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៣១)។

៤៦៣. គន្ថនំ **គន្ថោ**, តេន និព្ពត្តំ **គន្ថិមំ**។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ គន្ថិមាទិសរូបំ សយមេវ វក្ខតិ។ សង្គហណំ **សង្គហោ**, បុប្ផានំ សង្គហោតិ វិគ្គហោ។

៤៦៤. ឥមានិ គន្ថិមាទីនិ សរូបតោ ទស្សេតុមាហ **“តត្ថ ទណ្ឌេន ទណ្ឌំ វា”**តិអាទិ។ តត្ថ **តត្ថា**តិ តេសុ ឆសុ បុប្ផសង្គហេសុ។ **“ទណ្ឌេន ទណ្ឌំ វា”**តិ ឥទំ សទណ្ឌឧប្បលាទិកុសុមំ សន្ធាយាហ។ **“វណ្ដេនបិ ច វណ្ដក”**ន្តិ ឥទំ សវណ្ដករត្តកុសុមាទី សន្ធាយាហ។ **ករណំ សព្ព**ន្តិ កតំ សព្ពំ។ ឥធ សព្ពត្ថ កប្បិយវិធិវិភាគំ “សព្ពមេត”មិច្ចាទិគាថាយំ វក្ខតិ។

៤៦៥. **សុត្តាទីហិ គោប្ផេត្វា**តិ ឯត្ថ “វស្សិកបុប្ផាទីនី”តិ សេសោ។ សុត្តេន វា កទលិវាកាទីហិ វា វស្សិកាទិបុប្ផេ គន្ថិត្វា កតបុប្ផវិការោ **គោប្ផិមំ** នាម។ ឯកតោ វណ្ដានិ យស្សាតិ វិគ្គហោ។ **ឧភតោវណ្ដិកា**តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ អប្បត្ថេ វា សកត្ថេ វា **ក**-ការោ ទដ្ឋព្ពោ។ ឥត្ថិលិង្គវិសយេ **ក**-ការតោ បុព្ពាការស្ស **ឥ**-ការាទេសោ។

សព្ពបុប្ផានំ វណ្ដានិ ឯកទិសាយ កត្វា គន្ថិតបុប្ផាវលិ **ឯកតោវណ្ដិកា** នាម, វណ្ដានិ ឧភយទិសាយ កត្វា គន្ថិតបុប្ផាវលិ **ឧភតោវណ្ដិកា** នាមាតិ **តំ** គោប្ផិមំ ឯវំ ទុវិធំ ហោតីតិ អត្ថោ។ “វាកំ វា វល្លឹ វា វជ្ជំ វា ទិគុណំ កត្វា តត្ថ នីបកទម្ពាទិវណ្ដរហិតានិ បុប្ផានិ វេបេត្វា គហណំ គោប្ផិមំ នាមា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៣១ អត្ថតោ សមានំ) **អដ្ឋកថាយ** វុត្តំ។

៤៦៦. **ពុន្ទេសូ**តិ មូលេសុ។ **មកុលាទិក**ន្តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន វណ្ដរហិតមធុកាទិបុប្ផញ្ច វណ្ដសហិតមល្លិកាទិបុប្ផញ្ច សង្គហិតំ។ **សូចិអាទីហី**តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន តាលហីរាទី សង្គណ្ហាតិ ។ **មាលាវិកតី**តិ បុប្ផមាលាវិកតិ។ សូចិអាទីហិ **មកុលាទិកំ** បុប្ផំ ពុន្ទេសុ វិជ្ឈិត្វា អាវុតា មាលាវិកតិ **វេធិមំ** នាមាតិ វុច្ចតីតិ យោជនា។

៤៦៧. **“វេឋិមំ** នាម បុប្ផទាមបុប្ផហត្ថកេសុ ទដ្ឋព្ព”ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៣១) **អដ្ឋកថាយ** ទស្សិតប្បការេសុ បឋមប្បការំ ទស្សេតិ **“វេឋេត្វា កតំ មាលាគុណេហិ វា”**តិ។ ជម្ពុទេសនាយ វា បដិមាយ វា ធាតុយា វា បូជំ កត្តុកាមា មុទ្ធនិ ឧជុកំ កត្វា មាលាទាមកលាបំ ឱលម្ពិត្វា អគ្គេ យដិកាការទស្សនត្ថំ មាលាវលិយោ អនេកក្ខត្តុំ បរិក្ខិបន្តា វេឋេន្តិ, ឥទំ ឯវរូបំ មាលាគុណករណម្បិ វេឋិមំ នាមាតិ វុត្តំ ហោតិ។

អញ្ញប្បការំ ទស្សេតិ **“វាកាទីហិ ច ពទ្ធំ វា”**តិ, “ពន្ធិត្វា”តិបិ បាឋោ, “កត”ន្តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ ឯកច្ចេ ឧប្បលាទិទីឃទណ្ឌកុសុមានិ អដ្ឋ វា នវ វា ទស វា កលាបំ កត្វា តេសមេវ ទណ្ឌានំ វាកេហិ វា អញ្ញេន យេន កេនចិ ទណ្ឌកគ្គេ ឋបេត្វា វា វិសុំ វា ពន្ធិត្វា ឧប្បលហត្ថាទី ករោន្តិ, តញ្ច វេឋិមំ នាមាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯតំ ទ្វយម្បិ ន វដ្ដតិ។

កប្បិយការកេហិ ឱចិនិត្វា ឋបិតបុប្ផានិ សាដកេ បក្ខិបិត្វា ភណ្ឌិកំ កត្វា ពន្ធិតុំ ន វដ្ដតិ។ តេសុយេវ បុប្ផេសុ អច្ឆិន្នេន ទណ្ឌេន វា តស្មិំយេវ ទណ្ឌេ អច្ឆិន្នវាកេន វា កលាបំ កត្វា ពន្ធិតុំ, អំសភណ្ឌិកាយ បក្ខិបិត្វា គហេតុញ្ច វដ្ដតិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “តេសំយេវ បន វាកេន វា ទណ្ឌេន ពន្ធិតុំ អំសភណ្ឌិកំ វា កាតុំ វដ្ដតី”តិ។

“វាកេន វា ទណ្ឌេន វា’តិ ច ឥទំ អច្ឆិន្ទិត្វា បរិក្ខិបិត្វា ពន្ធនំ សន្ធាយ វទន្តី”តិ **សីហឡគណ្ឋិបទេ** វុត្តំ។ បទុមាទិ បុប្ផានិ បទុមាទិបណ្ណេសុ នាឡេហិ បវេសេត្វា នាឡេហិ ពហិ កត្វា បណ្ណេន បុប្ផានិ បដិច្ឆាទេត្វា បណ្ណគ្គេ ពន្ធិតុំ វដ្ដតិ។ “ទណ្ឌេ បន ពន្ធិតុំ ន វដ្ដតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៣១) ច **អដ្ឋកថាយ**មេវ វុត្តំ។

៤៦៨. **បុប្ផមាលាហិ បូរណេ**តិ បុប្ផាវលីហិ បូរណេ។ ឥទំ កត្ថ លព្ភតីតិ អាហ **“ពោធិ”**ន្តិអាទិ។ **បុប្ផបដំ** នាម មាលាវលិយោ តន្តំ វិយ បសារេត្វា វត្ថំ វាយន្តេហិ វិយ តិរិយញ្ច មាលាវលីហិ វាយិតបដំ វុច្ចតិ។ ឥទំ បុប្ផបដំ មាលាវលីហិ ទីឃសោ បូរណំ សន្ធាយ បុរិមេ គហិតំ, តិរិយតោ វាយនំ សន្ធាយ វក្ខមានេ វាយិមេបិ គហិតន្តិ បុនរុត្តាភាវោ វេទិតព្ពោ។ **បដាទីន**ន្តិ **អាទិ**-សទ្ទេន ចេតិយធាតុករណ្ឌកវេទិកាទីនំ គហណំ។

បរិក្ខេបេសុ លព្ភតីតិ ពោធិក្ខន្ធាទីនំ បុនប្បុនំ បរិក្ខិបនេសុ លព្ភតិ។ ពោធិក្ខន្ធាទយោ បុប្ផាវលីហិ បរិក្ខិបន្តេហិ បឋមវេឋនេ បុប្ផាវលិយា អនតិក្កាមិតេ បុរិមំ នាម ឋានំ យាវ បាបុណាតិ, តាវ អញ្ញេន គហេត្វា បរិក្ខិបន្តេន អាហរិត្វា បុនបិ តស្មិំ ឋានេ បត្តេ អញ្ញស្ស ទានវសេន ពោធិក្ខន្ធំ, ចេតិយំ, ធាតុករណ្ឌកំ វា បុប្ផកញ្ចុកេន ឆាទេតុំ វដ្ដតីតិ **អដ្ឋកថាយ** វុត្តំ។ សចេបិ ទ្វេយេវ ភិក្ខូ ឧភោសុ បស្សេសុ ឋត្វា បរិយាយេន ហរន្តិ, វដ្ដតិយេវាតិ វទន្តិ។ បុប្ផបដវាយនត្ថំ បសារិយមានបុប្ផាវលីសុ ច ឯសេវ វិនិច្ឆយោ។

ទីឃបុប្ផាវលី នាគទន្តេសុ បក្ខិបិត្វា បុន បក្ខិបិតុំ ន វដ្ដតិ។ “នាគទន្តេសុ បន បុប្ផវលយំ បវេសេតុំ វដ្ដតី”តិ វុត្តត្តា អញ្ញេហិ វលយំ កត្វា ទិន្នបុប្ផាវលិវលយំ ធាតុករណ្ឌថុបិកាយ បវេសេតុំ វដ្ដតិ។ “មាលាគុណេហិ បន ពហូហិបិ កតំ បុប្ផទាមំ លភិត្វា អាសនមត្ថកាទីសុ ពន្ធិតុំ វដ្ដតី”តិ វុត្តត្តា បុប្ផទាមបុប្ផាវលីនំ បុប្ផរហិតាយ សុត្តកោដិយា វដ្ដទណ្ឌាទីសុ ពន្ធិតុំ វដ្ដតិ។

៤៦៩. **បុប្ផរូបំ** នាម “គោប្ផិមបុប្ផេហេវ ហត្ថិអស្សាទិរូបកានិ ករោន្តិ, តានិបិ វាយិមដ្ឋានេ តិដ្ឋន្តី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៣១) វុត្តត្តា តំតំរូបសណ្ឋានំ កត្វា បុប្ផាវលិយោ និវេសេត្វា ករិយមានំ ហត្ថិអស្សាទិរូបំ។ ឥមស្មិំ **អដ្ឋកថា**បាឋេ “តានិបិ វាយិមដ្ឋានេ តិដ្ឋន្តី”តិ វុត្តត្តា ច “អញ្ញេហិ កតបរិច្ឆេទេ បន បុប្ផានិ ឋបេន្តេន ហត្ថិអស្សាទិរូបកម្បិ កាតុំ វដ្ដតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៣១) **អដ្ឋកថា**បាឋស្ស **សារត្ថទីបនិយំ** “បុប្ផានិ ឋបេន្តេនាតិ អគន្ថិតានិ បាកតិកបុប្ផានិ ឋបេន្តេន។ បុប្ផទាមំ បន បូជនត្ថាយ ភូមិយំ ឋបេន្តេន ផុសាបេត្វា វា អផុសាបេត្វា វា ទិគុណំ កត្វា ឋបេតុំ ន វដ្ដតី”តិ (សារត្ថ. ដី. ២.៤៣១) វុត្តត្តា ច ឥមំ ហត្ថិអាទិរូបំ បូរេន្តេន មាលាវលី អញ្ញេហិ កតបរិច្ឆេទេ សម្ពន្ធិត្វា បាសាណអាសនមញ្ចបីឋហត្ថិរូបាទិមត្ថកេ ឋបេត្វា បូជនប្បការោ **វាយិម**ន្តិ វិញ្ញាយតិ។

បុប្ផបដន្តិ បុព្ពេ វុត្តប្បការំ បុប្ផបដំ បូរេន្តេន ឯកាបិ បុប្ផាវលិ បរិវត្តេត្វា ន ឋបេតព្ពា, វាយន្តេន អញ្ញេហិ បូរិតេបិ ឯកាបិ បុប្ផាវលិ ន បាតេតព្ពា, ឥទំ បូរិមវាយិមានំ នានាករណំ។ **អាទិ**គ្គហណេន បុប្ផជាលំ សង្គណ្ហាតិ, តំ ករោន្តស្ស ជាលច្ឆិទ្ទគណនាយ ទុក្កដំ ហោតិ។ “ភិត្តិច្ឆត្តពោធិត្ថម្ភាទីសុបិ ឯសេវ នយោ”តិ វុត្តត្តា ឆត្តាទីសុ ច បុប្ផជាលំ ន ទាតព្ពំ។

៤៧០. ឥមស្ស សិក្ខាបទស្ស សាធារណត្តា **“ភិក្ខូនំ ភិក្ខុនីនញ្ចា”**តិ អាហ។ **ពុទ្ធស្សាបី**តិ ឯត្ថ **បិ**-សទ្ទោ សម្ភាវនេ, “បូជត្ថ”ន្តិ វត្តព្ពំ, ពុទ្ធស្ស បូជត្ថាយបិ កាតុំ វា ការាបេតុំ វា ន វដ្ដតីតិ អត្ថោ។ ធម្មសង្ឃរតនានិបិ ឧបលក្ខណតោ សង្គយ្ហន្តិ។ សេសេ កិមេវ វត្តព្ពន្តិ ព្យតិរេកត្ថោ។

៤៧១. **“តថា”**តិ ឥមិនា “សយំ បរេហិ វា ការាបេតុំ ភិក្ខូនញ្ច ភិក្ខុនីនញ្ច ពុទ្ធស្សាបី”តិ អនន្តរគាថាយ វុត្តមតិទិសតិ។ **កលម្ពក**ន្តិ ទ្វិន្នំ ធនុកានមន្តរេ ឱលម្ពកទាមំ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “កលម្ពកោតិ អឌ្ឍចន្ទនាគទន្តន្តរេ ឃដិកាទាមឱលម្ពកោ វុត្តោ”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៣១)។ ឯត្ថ ច **ឃដិកាទាមឱលម្ពកោ** នាម អន្តេ ឃដិកាការយុត្តោ យមកទាមឱលម្ពកោ។ **កាតុ**ន្តិ ពន្ធិតុំ ន វដ្ដតីតិ យោជនា។ ឯកេកបុប្ផទាមំ បន និក្ខន្តសុត្តកោដិយា បពន្ធិត្វា ឱលម្ពិតុំ វដ្ដតិ។ បុប្ផទាមទ្វយំ សង្ឃដិតុកាមេនបិ និក្ខន្តសុត្តកោដិយាវ សុត្តកោដិ សង្ឃដិតុំ វដ្ដតិ។ **អឌ្ឍចន្ទកមេវ វា**តិ “អឌ្ឍចន្ទាការេន មាលាគុណបរិក្ខេបោ”តិ **អដ្ឋកថាយ** វុត្តសរូបំ វា។

ឯត្ថ ច **អឌ្ឍចន្ទាការេន មាលាគុណបរិក្ខេបោ** នាម អឌ្ឍចន្ទាការេន មាលាគុណស្ស បុនប្បុនំ ហរណបច្ចាហរណវសេន បូរេត្វា បរិក្ខិបនំ។ តេនេវ តំ បូរិមេ បវិដ្ឋំ។ តស្មា ឯតម្បិ អឌ្ឍចន្ទាការំ បុនប្បុនំ ហរណបច្ចាហរណវសេន បូរិតំ ន វដ្ដតិ, ឯកវារំ បន អឌ្ឍចន្ទាការេន មាលាគុណំ ហរិតុំ វដ្ដតីតិ វទន្តិ។ កាតុំ ន វដ្ដតីតិ សម្ពន្ធោ។ “តទុភយម្បិ បូរិមេយេវ បវិដ្ឋ”ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៣១) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។ **អញ្ញេហិ បូរិត**ន្តិ

អញ្ញេហិ អាយតំ បសារេត្វា បូរិតំ បុប្ផបដំ។ **វាយិតុម្បិ ចា**តិ តិរិយំ ឯកបុប្ផាវលិម្បិ វាយិតុំ “ន វដ្ដតី”តិ ឥមិនាវ សម្ពន្ធោ។

៤៧២. **បិដ្ឋកាចមយ**ន្តិ តណ្ឌុលបិដ្ឋាទីហិ កតញ្ចេវ កាចមត្តិកាយ ច កតំ បុប្ផទាមំ។ **គេណ្ឌុបុប្ផមយម្បិ ចា**តិ គេណ្ឌុទណ្ឌកេហិ មល្លិកាសុមនចម្បកាទិសទិសំ កត្វា ឆិទ្ទេហិ កតទាមញ្ច។ “គេណ្ឌុបុប្ផមយ”ន្តិបិ លិខន្តិ។ **ខរបត្តមយ**ន្តិ ឯត្ថ **ខរបត្តំ** នាម កុង្កុដ្ឋខចិតំ បុប្ផបដន្តិ វទន្តិ។ **កាតុ**ន្តិ គន្ថនគន្ថាបនាទីនិ កាតុំ។ គេណ្ឌុខរបត្តទាមានំ បដិក្ខិត្តត្តា ចេលាទីហិ កតទាមម្បិ ន វដ្ដតិ អកប្បិយានុលោមត្តាតិ វទន្តិ។

៤៧៣. **ហីរាទីហី**តិ តាលនាឡិកេរហីរាទីហិ។ **អាទិ**-សទ្ទេន តិណសលាកាទី សង្គណ្ហាតិ។ **បដាកត្ថ**ន្តិ បដាកាការេន បូជនត្ថំ។ **“វិជ្ឈន្តស្សា”**តិ ឥមិនា កណ្ដកេហិ វិជ្ឈនំ, ហីរាទីហិ អាវុណនញ្ច សង្គហិតំ។

៤៧៥. **អសោកបិណ្ឌិអាទីន**ន្តិ អសោកបុប្ផមញ្ជរិកាទីនំ។ **អាទិ**-សទ្ទេន **អដ្ឋកថាយំ** (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៣១) ឯតេហេវ សទ្ធិំ ទស្សិតំ ជាលវិតានំ, ឆិទ្ទានិ ទស្សេត្វា កតវេទិកា, នាគទន្តកំ, បុប្ផចង្គោដកាបិធានំ, តាលបណ្ណវលយាទិញ្ច សង្គណ្ហាតិ។ **ធម្មរជ្ជុយា**តិ ឯត្ថ **សារត្ថទីបនិយំ** “ធម្មរជ្ជុ នាម ចេតិយំ វា ពោធិំ វា បុប្ផបវេសនត្ថំ អាវជ្ឈិត្វា ពទ្ធរជ្ជុ’តិ **មហាគណ្ឋិបទេ, មជ្ឈិមគណ្ឋិបទេ** ច វុត្តំ, តស្មា តថា ពទ្ធាយ រជ្ជុយា ចេតិយស្ស ច អន្តរេ បុប្ផានិ បវេសេតុំ វដ្ដតីតិ វិញ្ញាយតិ។ **គណ្ឋិបទេ** បន **‘ធម្មរជ្ជុ**ន្តិ សិថិលវដ្ដិតំ រជ្ជុំ កត្វា ពោធិំ វា ចេតិយំ វា បរិក្ខិបិត្វា ធម្មាសនេ វា លម្ពិត្វា តត្ថ បុប្ផានិ បវេសេន្តី’តិ វុត្តំ, តស្មា សិថិលវដ្ដិតាយ រជ្ជុយា អន្តរេបិ បុប្ផានិ បវេសេតុំ វដ្ដតីតិ វិញ្ញាយតិ, វីមំសិត្វា យុត្តតរំ គហេតព្ពំ។ ឧភយត្ថាបិ បនេត្ថ នេវត្ថិ វិរោធោតិ អម្ហាកំ ខន្តី”តិ (សារត្ថ. ដី. ២.៤៣១) លិខិតំ។

៤៧៦. **វិជ្ឈន្តស្សបី**តិ **បិ**-សទ្ទេន ធម្មាសនវិតានាទីសុ បុប្ផបូជនត្ថំ សយំ កណ្ដកហីរាទិប្បវេសនំ សង្គណ្ហាតិ។ “វិតានាទីសុ បុប្ផបូជនត្ថំ កណ្ដកហីរាទិប្បវេសនំ ន វដ្ដតី’តិ ឥទំ អដ្ឋកថាចរិយប្បមាណតោ គហេតព្ព”ន្តិ **សារត្ថទីបនិយំ** វុត្តំ។

៤៧៧. **កប្បិយវចនំ** នាម “ឯវំ ជាន, ឯវំ កតេ សោភេយ្យ, យថា ឯតានិ បុប្ផានិ ន វិកិរិយន្តិ, តថា ករោហី”តិអាទិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៣១) **អដ្ឋកថា**គតំ កប្បិយវចនំ។ **វត្ថុបូជនេ**តិ រតនត្តយបូជនេ។ និមិត្តាទីសុ **និមិត្តំ** នាម បុប្ផានិ ច គន្ធូនវាកេ ច គហេត្វា គន្ថិតុំ ជាននានំ សមីបេ ឋបនំ។ **ឱភាសោ** នាម “តុម្ហេហិ បិឡន្ធិតកុសុមានិ កស្មា ន វិកិរន្តី”តិ វុត្តេ “គន្ថិតត្តា”តិ ចេ វទតិ, ននុ បូជនកបុប្ផានិ គន្ថិតុំ ន វដ្ដតីតិអាទិវចនានិ។ **បរិយាយោ** នាម បណ្ឌិតេហិ បុប្ផានិ យថា ន វិកិរិយន្តិ, តថា គន្ថិត្វា បូជេតុំ មនាបន្តិអាទិវចនំ។ **បកាសិតា** អដ្ឋកថាយំ។

៤៧៨. “កុលានិ ទូសេតិ បុប្ផេន វា”តិអាទិបាឋេ (បារា. ៤៣៧) “វេជ្ជិកាយ វា ជង្ឃបេសនិកេន វា”តិ (បារា. ៤៣៧) វុត្តំ វេជ្ជកម្មាទី កុលទូសនតោ វិសុំ កត្វា “ន កេវលំ…បេ…. កុទាចន”ន្តិ កស្មា វុត្តន្តិ? វិសុំ កាតុំ ន វុត្តំ។ យោជនា បនេត្ថ ឯវំ វេទិតព្ពា “ន កេវលមិទមេវ វុត្តប្បការំ បុប្ផទានាទិកុលទូសនំ កុទាចនំ អកត្តព្ពំ, អថ ខោ វេជ្ជកម្មាទិ កុលទូសនម្បិ កុទាចនំ ន កត្តព្ព”ន្តិ។ **វេជ្ជកម្មាទី**តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន វត្ថុមានបរិត្តោទកសុត្តទានអនាមដ្ឋបិណ្ឌទានទូតេយ្យជង្ឃបេសនិកេ សង្គណ្ហាតិ។

៤៧៩. “កុទាចនំ ន កត្តព្ព”ន្តិ សាមញ្ញេន និសេធេត្វា ឥទានិ **“កត្តព្ព”**មិច្ចាទិនា អបវាទវិធឹ ទស្សេតិ។ **បញ្ចន្នំ សហធម្មិន**ន្តិ ភិក្ខុភិក្ខុនិសិក្ខមានសាមណេរសាមណេរីនំ បញ្ចន្នំ សហ សទ្ធឹ ចរិតព្ពោ បព្ពជ្ជាសាសនធម្មោ ឯតេសំ អត្ថីតិ “សហធម្មិកា”តិ សង្ខំ គតានំ។ **អកតវិញ្ញត្តិំ កត្វាបី**តិ អញ្ញាតកអប្បវារិតេ ភេសជ្ជំ យាចិត្វាបិ “វទេយ្យាថ ភន្តេ យេនត្ថោ”តិ ឯវំ អកតដ្ឋានេ វិញ្ញត្តិ **អកតវិញ្ញត្តិ។ អត្តនោ ធនេ**តិ សសន្តកវិសយេ។

៤៨០. **“តថា”**តិ សហធម្មិកានំ វុត្តមតិទិសតិ។ **តទុបដ្ឋាកជន្តុនោ**តិ តេសំ ទ្វិន្នំ មាតាបិតូនំ វេយ្យាវច្ចករស្ស។ **ភណ្ឌុកស្សា**តិ គិហិលិង្គេ ឋិតស្សាបិ បព្ពជ្ជាបេក្ខស្ស។ **អត្តនោ វេយ្យាវច្ចករស្សបី**តិ អត្តនោ កម្មករស្សបិ។ ឯត្តកានញ្ច ជនានំ បញ្ចសហធម្មិកានំ វិយ អកតវិញ្ញត្តិយាបិ ភេសជ្ជំ កាតព្ពន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

៤៨១. **ជេដ្ឋភាតា**តិ អត្តនោ បុព្ពជោ ភាតា។ **កនិដ្ឋោ**តិ អនុជោ ភាតា។ **តថា ភគិនិយោ ទុវេ**តិ ជេដ្ឋកនិដ្ឋា ទ្វេ ភគិនិយោ។ **ចូឡមាតា**តិ មាតុ កនិដ្ឋា។ **ចូឡបិតា**តិ បិតុ កនិដ្ឋោ។ **មហាមាតា**តិ មាតុ ជេដ្ឋា។ **មហាបិតា** បិតុ ជេដ្ឋភាតា។

៤៨២. បិតុច្ឆាតិ បិតុភគិនី ជេដ្ឋកនិដ្ឋា។ **មាតុលោ**តិ មាតុ ភាតា។ ជេដ្ឋកនិដ្ឋេ ទ្វេ បិតុច្ឆា , ទ្វេ មាតុលេ ច ឯកតោ កត្វា **"ទសា"**តិ វុត្តំ។ ភេសជ្ជំ កាតុំ វដ្ដតីតិ សម្ពន្ធោ។

៤៨៤. "ទស្សន្តិ មេ ឥមេ"តិ អាភោគំ កត្វា វា ទាតព្ពន្តិ យោជនា។

៤៨៥. ឯតេសំ ទសន្នំ ញាតីនំ។ **យាវ សត្តមា កុលា**តិ ឯត្ថ កុលបរិច្ឆេទោ កថំ គហេតព្ពោតិ? "សបុត្តទារំ ភាតុ កុដុម្ពំ ឯកំ កុលំ, ឯវំ តស្ស បុត្តស្ស វា ធីតុ វា កុដុម្ពំ ឯកំ កុល"ន្តិ ឯវមាទិនា នយេន យាវ សត្តមា កុលបរិវដ្ដា គហេតព្ពា។ "សបុត្តបតិភគិនិយា កុដុម្ពំ ឯកំ កុលំ, តថា តស្ស បុត្តស្ស វា ធីតុ វា កុដុម្ពំ ឯកំ កុល"ន្តិអាទិនា នយេន យាវ សត្តមា កុលបរិវដ្ដា គហេតព្ពា។ ចូឡមាតាទីនម្បិ កុលបរម្បរា ឥមិនា និយាមេន គហេតព្ពាតិ វទន្តិ។ **កុលទូសនំ ន រូហតី**តិ "ទាតុំ បុប្ផំ បនញ្ញស្ស, អាគតស្សេវ ញាតិនោ"តិអាទិនា (វិ. វិ. ៤៥៣) នយេន កថិតវិធិនា ឯតេសុ បវត្តន្តស្ស កុលទូសនំ ន រុហតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

៤៨៦. ភាតុជាយាតិ អត្តនោ ជេដ្ឋស្ស វា កនិដ្ឋស្ស វា ភាតុ ភរិយា។ **ភគិនិសាមិកោ**តិ អត្តនោ ជេដ្ឋាយ វា កនិដ្ឋាយ វា ភគិនិយា សាមិកោ។

៤៨៧. ភាតុនោតិ ជេដ្ឋស្ស, កនិដ្ឋស្ស ច ភាតុនោ។ អនុ បច្ឆា ជាតាតិ **អនុជា,** កនិដ្ឋភគិនី។ "អនុជា"តិ ឧបលក្ខណន្តិ ជេដ្ឋាយបិ សង្គហោ។ ជេដ្ឋកនិដ្ឋភាតូនំ ភរិយា ច ជេដ្ឋកនិដ្ឋភគិនីនំ សាមិកា ច សចេ អញ្ញាតកា ហោន្តីតិ យោជនា។ **ទេថា**តិ ឯត្ថ "ឥមំ ភេសជ្ជ"ន្តិ បាឋសេសោ។

៤៨៨. តេសម្បិ ភាតុភគិនីនំ។ **"បុត្តាន"**ន្តិ ឥមិនា ធីតូនម្បិ សង្គហោ។ **កត្វា**តិ វត្វា។ **តុម្ហាកំ មាតាបិតូនំ ទេថា**តិ ឯត្ថាបិ "ឥមំ ភេសជ្ជ"ន្តិ បករណតោ លព្ភតិ។ **មាតាបិតូន**ន្តិ ឧភយសង្គាហកវចនតោ "តុយ្ហំ មាតុ វា, តុយ្ហំ បិតុ វា"តិ យថាសម្ភវំ វិសុំ វិសុញ្ច វត្តព្ពំ។ **តេស**ន្តិ ច **តុម្ហាក**ន្តិ ច សាមិវចនំ។ **បុត្តាន**ន្តិ ច **មាតាបិតូន**ន្តិ ច សម្បទានវចនំ។

៤៨៩. ភេសជ្ជករណារហានំ វត្តព្ពតាយ **"អកល្លកោ"**តិ ឥទំ ឥស្សរាទិបទេហិ បច្ចេកំ យោជេតព្ពំ។ **អកល្លកោ**តិ អាតុរោ។ **កល្លំ** វុច្ចតិ សុខំ, តំ ឯតស្ស អត្ថីតិ **កល្លកោ,** ន កល្លកោ អកល្លកោ។ **ញាតិជនុជ្ឈិតោ វា**តិ ញាតិជនេន បរិច្ចត្តោ វា។

៤៩០. ឯតេសំ សព្ពេសន្តិ ឥស្សរាទិអាតុរានំ សព្ពេសមេតេសំ ជនានំ។ **"សាធុនា"**តិ វក្ខមានត្តា **អបច្ចាសីសតា សតា**តិ ឯត្ថ **សតា**តិ កិរិយាបទំ។ "ឥមស្មិំ កតេ ឥមេ មយ្ហំ ឯវរូបំ ទស្សន្តី"តិ អត្តនោ អត្ថាយ បច្ចាសីសនំ អករោន្តេនាតិ អត្ថោ។ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ឧបការត្តំ បច្ចាសីសន្តេន កាតុំ វដ្ដតិ។ **បដិសន្ថារោ**តិ អាមិស បដិសន្ថារោ, ធម្មបដិសន្ថារោតិ ទុវិធោ បដិសន្ថារោ។ ឯត្ថ អាមិសបដិសន្ថារោ គយ្ហតិ។ ភេសជ្ជំ អាមិសេនបិ ហោតីតិ ធម្មកថាយ សង្គហោបិ យុជ្ជតេវ។ បដិសន្ថរណំ បដិសន្ថារោ។ បដិលទ្ធាមិសស្ស ច ធម្មស្ស ច តេសុ ច អត្តនិ ច បតិរូបេនាការេន សមំ អត្ថរណំ បវត្តនន្តិ អត្ថោ។

អបរោ នយោ – អាមិសស្ស ច ធម្មស្ស ច អលាភេន អត្តនោ, បរស្ស ច អន្តរេ សម្ភវន្តស្ស ឆិទ្ទស្ស វិវរស្ស ភេទស្ស បដិសន្ថរណំ បិទហនំ សង្គហណំ **បដិសន្ថារោ**។ អយញ្ហិ លោកសន្និវាសោ អលព្ភមានេន អាមិសេន ច ធម្មេន ចាតិ ទ្វីហិ ឆិទ្ទោ, តស្ស តំ ឆិទ្ទំ យថា ន បញ្ញាយតិ, ឯវំ បីឋស្ស វិយ បច្ចត្ថរណេន អាមិសេន, ធម្មេន ច បដិសន្ថរណំ "អាមិសបដិសន្ថារោ, ធម្មបដិសន្ថារោ"តិ វុច្ចតីតិ។ **សាធុនា**តិ សាមីចិប្បដិបន្នតាទិអរិយធម្មេ បតិដ្ឋិតុកាមេន អរិយាចារេន ភិក្ខុនាតិ អត្ថោ។ **"អធុនា"**តិ ឥទំ ឥមិស្សា បដិបត្តិយា សព្ពកាលំ បដិបជ្ជិតព្ពតាយបិ បាបជនកណ្ហកសំគាមេ ឥមស្មិំ វិបន្នកាលេ វិសេសេន អប្បមត្តេន បវត្តេតព្ពន្តិ អធិប្បាយេន វុត្តំ។

៤៩១-២. កេនចីតិ ឧបលក្ខណត្តា ឧបាសកេន វា ឧបាសិកាយ វាតិ អត្ថោ។ **ហត្ថេនា**តិ ហត្ថាវយវា អង្គុលិយោ វុត្តា សមុទាយេ បវត្តស្ស វោហារស្ស អវយវេ បវត្តនតោ។ **កត្វា**តិ ឯត្ថ "បរិត្ត"ន្តិ បាឋសេសោ, ករោតិស្ស កិរិយាសាមញ្ញេ វត្តនតោ ភណិត្វាតិ អត្ថោ។ **តេសមេវ ច សន្តក**ន្តិ បរិត្តំ ភណាបេន្តានមេវ សន្តកំ សុត្តោទកំ។ ឯវំ វុត្តត្តា "អត្តនោ សុត្តោទកំ អាហរិត្វា បុញ្ញត្ថាយ ឥទំ ហត្ថេន ចាលេត្វា, អាមសិត្វា វា បរិត្តំ ភណថា"តិ វុត្តេ កេនចិ បរិត្តោទកំ សុត្តំ កាតព្ពំ។ កេនចិ "បរិត្តោទកសុត្តានិ ទេថា"តិ វុត្តេ ភិក្ខុនា តេសមេវ សន្តកំ ជលំ ហត្ថេន ចាលេត្វា សុត្តកំ មទ្ទិត្វា បរិត្តំ កត្វា ទាតព្ពន្តិ យោជនា។

៤៩៣. អនាមដ្ឋោបីតិ ហត្ថេន អនាមសិតោបិ, អបព្ពជិតស្ស ហត្ថតោ លទ្ធា អត្តនា វា អញ្ញេន វា ភិក្ខុនា អគហិតគ្គោតិ វុត្តំ ហោតិ។

៤៩៤. ចោរទាមរិកស្ស ចាតិ គាមវិលោបកស្ស ចោរស្ស ច។

៤៩៥. បណ្ឌុបលាសស្សាតិ បព្ពជ្ជាបេក្ខស្ស ភណ្ឌុកស្ស, បណ្ឌុវណ្ណោ បលាសោ **បណ្ឌុបលាសោ**, សោ វិយាតិ បណ្ឌុបលាសោ, តំសទិសេ តព្ពោហារោ “សីហោយំ មាណវកោ”តិអាទីសុ វិយ។ យថា បណ្ឌុបលាសោ រុក្ខា បតនាភិមុខោ តិដ្ឋតិ និយតបាតោ, ឯវមេយម្បិ គិហិលិង្គតោ អបគមាភិមុខោ បព្ពជ្ជូបគមនេ និយតោវ តិដ្ឋតីតិ “បណ្ឌុបលាសសទិសោ”តិ វេទិតព្ពោ។

ថាលកេបិ ចាតិ អត្តនោ បរិភោគថាលកេបិ។ ឥទញ្ច និទស្សនមត្តំ, បត្តោបិ គហិតោយេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ **ថបេត្វា**តិ ឯត្ថ “បិណ្ឌបាត”ន្តិ ឧបយោគវសេន សម្ពន្ធនីយំ។ **តំ បនា**តិ អត្តនោ បរិភោគថាលកេ ថបេត្វា ទិយ្យមានំ បិណ្ឌបាតំ។ “មាតាបិតូន”ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៣៦-៤៣៧) **អដ្ឋកថា**វចនតោ ឯត្ថ “បិតុនោ”តិ ឧបលក្ខណន្តិ មាតាបិតូនម្បីតិ អត្ថោ។ សចេ ឯកសេសោ ឥច្ឆិតោ, “បិតូនម្បី”តិ បាឋោ យុជ្ជតិ។

៤៩៦. ជង្ឃបេសនិយន្តិ គិហីនំ ទូតេយ្យសាសនហរណកម្មំ “ជង្ឃបេសនិយ”ន្តិ វុច្ចតិ។ **អបិ ចា**តិ វុត្តសមុច្ចយោ។

៤៩៧. ឯត្តាវតា សាមញ្ញវិធឹ ទស្សេត្វា ឥទានិ អបវាទវិធឹ ទស្សេតុំ **“ភណ្ឌូ”**តិអាទិ វុត្តំ។ **សាសន**ន្តិ សន្ទេសំ។ **ហរិតុ**ន្តិ វុត្តដ្ឋានំ នេតុំ។

៤៩៨. អដ្ឋវិធេនបីតិ បុប្ផទានាទិជង្ឃបេសនិយាវសានេន អដ្ឋប្បការេនបិ។ **កុលទូសនកម្មេនា**តិ កុលានំ សទ្ធាវិនាសកេន អនាចារកម្មេន។ **លទ្ធ**ន្តិ ឯត្ថ “ភោជន”ន្តិ ឥទំ “ភុញ្ជិតុ”ន្តិ ច “អជ្ឈោហារេសូ”តិ ច វុត្តត្តា, “សេសេសុបិ អយំ នយោ”តិ វក្ខមានត្តា ច លព្ភតិ។ បញ្ចសុ សហធម្មិកេសុ ឯកេនាបិ កុលទូសនេន កម្មេន ឧប្បាទិតបច្ចយោ សព្ពេសម្បិ ន វដ្ដតីតិ **“បញ្ចន្នំ សហធម្មីនំ ន ច វដ្ដតី”**តិ សព្ពបដិសេធោ កតោ។

៤៩៩. សព្ពត្ថាតិ “អជ្ឈោហារេសូ”តិ ឯតស្ស វិសេសនំ, សព្ពេសូតិ អត្ថោ។ “អជ្ឈោហារេ អជ្ឈោហារេ”តិ **អដ្ឋកថា**គតំ សង្គណ្ហាតិ។ **“អជ្ឈោហារេសូ”**តិ ឥទំ បរគលំ កាតព្ពំ អាមិសំ សន្ធាយាហ។ សេសបច្ចយេ បដិច្ច បរិភោគវសេនេវ **“សេសេសូ”**តិ អាហ, អនជ្ឈោហរណីយេសុ សេសបច្ចយេសូតិ អត្ថោ។ កឹ វុត្តំ ហោតិ? ចីវរបច្ចយេ សរីរតោ មោចេត្វា បរិភោគគណនាយ, សេនាសនបច្ចយេ និព្ពកោសេ ឧទកបតនដ្ឋានតោ អព្ភន្តរំ បវិដ្ឋវារគណនាយ, មញ្ចបីឋាទិសេនាសនេ និសីទនសយនាទិបរិភោគគណនាយ, អនជ្ឈោហរិត្វា អព្ភញ្ជនាលេបនាទិវសេន កាតព្ពភេសជ្ជេ សរីរតោ មោចេត្វា វារគណនាយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **អយំ នយោ**តិ “ទុក្កដំ បរិទីបិត”ន្តិ វុត្តោ នយោ។

៥០០. “ឧប្បន្នបច្ចយា”តិ ឥទំ “អភូតារោចនេនា”តិ ឥទមបេក្ខិត្វា វុត្តំ។ **“កត្វា រូបិយវោហារ”**ន្តិ ឥទមបេក្ខិត្វា “ឧប្បាទិតបច្ចយា”តិ យោជនា កាតព្ពា។ រូបិយវោហារវិនិច្ឆយោ និស្សគ្គិយេ អាវិ ភវិស្សតិ។ អភូតារោចនវិនិច្ឆយោ ចតុត្ថបារាជិកេ វុត្តោ។ **សមានាតិ បកាសិតា**តិ កុលទូសនកម្មេន ឧប្បាទិតបច្ចយេហិ សទិសាតិ អដ្ឋកថាយំ វុត្តាតិ អត្ថោ។ ឥមិនា តត្ថាបិ វិនិច្ឆយោ ឯត្តកោយេវាតិ អតិទិសតិ។

៥០១. “សំសារវាសោ ទុក្ខ”ន្តិ ញត្វា និព្ពានាធិគមេ មានសំ ពន្ធិត្វា និព្ពានគាមិនី បដិបទំ សន្ធាយ សាសនាវតិណ្ណេន សិក្ខាកាមេន កុលបុត្តេន សេវិតក្ខណេយេវ ជីវិតហរណសមត្ថវិសមិស្សបូតិមុត្តំ វិយ វជ្ជនីយំ អកប្បិយបច្ចយំ ឧប្បាទេតុំ ករិយមានំ អកប្បិយោបាយប្បការំ ឯកតោ ទស្សេតុមាហ **“វិញ្ញត្តី”**តិអាទិ។ តត្ថ **វិញ្ញត្តិ** យាចនា។ **អនុប្បទាន**ន្តិ បិណ្ឌបដិបិណ្ឌទានំ។ **វេជ្ជកម្មំ** វុត្តនយមេវ។ **អនេសនំ** នាម អប្បិច្ឆតាយ អននុរូបេន បយោគេន បច្ចយបរិយេសនំ។

បារិភដ្យតា នាម ឥស្សរេ សេវិតុំ បរិវារេត្វា តេសំ ចិត្តរុចិតំ វិលបន្តានំ បរិភដានំ សេវកជនានំ វិយ លាភត្ថិកស្ស ភិក្ខុនោ បច្ចយទាយកេសុ បវត្តីតិ វេទិតព្ពោ។ បរិ សមន្តតោ ភដតិ សេវតីតិ **បរិភដោ**, ឥស្សរជនានំ សមីបាវចរោ សេវកជនោ, បរិភដោ វិយាតិ **បរិភដោ**, ភិក្ខុ, បរិភដស្ស កម្មំ **បារិភដ្យំ**, តស្ស ភាវោ បារិភដ្យតា។ អថ វា បរិភដតិ ធាតិ វិយ កុលទារកេ អង្កេ ករណាទិវសេន ធារេតីតិ **បរិភដោ**, បរិភដស្ស កម្មំ **បារិភដ្យំ**, តស្ស ភាវោ បារិភដ្យតាតិ លាភាសាយ ភិក្ខុនោ កុលទារកេសុ អននុលោមិកា បវត្តិ វុច្ចតិ។

មុត្តសូបតា នាម បក្កមុត្តា វិយ បក្កាបក្កពីជមិស្សា លាភាសាយ ទាយកានំ ចិត្តារាធនត្ថាយ សច្ចាលិកមិស្សកតា។ យថា មុគ្គេសុ បច្ចមានេសុ កោចិទេវ ន បច្ចតិ, ពហវោ បច្ចន្តិ, ឯវមេវ យស្ស ទាយកេហិ សទ្ធឹ កថេន្តស្ស កិញ្ចិទេវ សច្ចំ ហោតិ, អសច្ចមេវ ពហុកំ ហោតិ, អយំ វុច្ចតិ មុគ្គសូបសទិសត្តា **“មុគ្គសូបោ”**តិ, តស្ស កម្មំ **មុគ្គសូបំ**, តស្ស ភាវោ មុគ្គសូបតា។ **វត្ថុវិជ្ជកំ** នាម កូបវត្ថុគេហវត្ថុអាទីនំ អាចិក្ខនំ។ វត្ថុវិជ្ជាយការនំ កតំ វត្ថុវិជ្ជកំ។

៥០២. **ជង្ឃបេសនិយំ, ទូតកម្មញ្ច** វុត្តនយមេវ។ **កុលទូសន**ន្តិ វុត្តាវសេសំ។ **អភូតារោចនញ្ច** វុត្តនយមេវ។ **ពុទ្ធបដិកុដ្ឋ**ន្តិ ពុទ្ធេហិ បដិក្កោសិតំ គរហិតំ យថាវុត្តំ មិច្ឆាជីវញ្ច អវុត្តញ្ច អង្គវិជ្ជានក្ខត្តវិជ្ជាឧក្កាបាតទិសាឌាហភូមិចាលាទិភេទំ មិច្ឆាជីវនូបាយំ សព្ពំ។ **វិវជ្ជយេ**តិ វិសមិវ, គូថមុត្តំ វិយ ច អារកា បរិវជ្ជេយ្យាតិ អត្ថោ។ “សិក្ខាកាមោ កុលបុត្តោ”តិ សាមត្ថិយា លព្ភតិ។

៥០៣. **បដិនិស្សជ្ជតោបិ ត**ន្តិ សមនុភាសនកម្មតោ បុព្ពេ វា ញត្តិចតុត្ថាសុ កម្មវាចាសុ អន្តកម្មវាចាយ **យ្យ**-ការំ អប្បត្តាយ វា កុលទូសនកម្មំ បជហន្តស្សាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **សង្ឃភេទសម**ន្តិ បឋមសង្ឃភេទេន សមន្តិ។

កុលទូសនកថាវណ្ណនា។

៥០៤. **“ជាន”**ន្តិ ឥមស្ស “ភិក្ខុនា”តិ ឯតស្ស វិសេសនត្តា ជានតាតិ គហេតព្ពំ។ បាឡិយា លិខិតេ **សីហឡគណ្ឋិបទេ** បន ឯវរូបំ អាបត្តឹ អាបន្នោស្មីតិ ញត្វាតិ អត្ថោ វុត្តោ។ **យាវតីហ**ន្តិ យត្តកានិ អហានិ, “ឆាទិតា”តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ, ឆាទនកិរិយាអច្ចន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ។ **ឆាទិតា**តិ “អហំ ឥត្ថន្នាមំ អាបត្តឹ អាបន្នោ”តិ សព្រហ្មចារីនំ អនារោចនទិវសេន បដិច្ឆាទិតា។ **អាបត្តី**តិ សង្ឃាទិសេសាបត្តិ។ **អកាមា**តិ អរុចិយាវ សង្ឃាទិសេសំ អាបជ្ជិត្វា អកតបដិកម្មស្ស សគ្គមោក្ខានំ អន្តរាយករត្តាតិ អធិប្បាយោ។ **បរិវត្ថព្ព**ន្តិ បរិវាសំ សមាទាយ វត្ថព្ពំ។ កិត្តកំ កាលន្តិ អាហ **“តាវតីហ”**ន្តិ, តត្តកានិ អហានីតិ វុត្តំ ហោតិ។ អាបជ្ជិត្វា យត្តកានិ អហានិ បដិច្ឆាទេតិ, តត្តកានេវ អហានីតិ អត្ថោ។

៥០៥-៦. អាបត្តិ កិត្តកេន បដិច្ឆន្នា ហោតីតិ អាហ **“អាបត្តិ ចា”**តិអាទិ។ តត្ថ **អាបត្តិ ចា**តិ សង្ឃាទិសេសាបត្តិ ច។ **អនុក្ខិត្តោ ចា**តិ ឧក្ខេបនីយកម្មេន សយំ អនិស្សារិតោ ច។ **បហូ ចា**តិ សយំ សព្រហ្មចារីនំ សន្តិកំ គន្ត្វា អារោចេតុំ បហោតិ ច។ **អនន្តរាយិកោ ចា**តិ គមនវិពន្ធកេន រាជចោរាទិអន្តរាយេន វិរហិតោ ច។ **ចតុស្វ បី**តិ ឯត្ថ “ឯតេស្វ”តិ សេសោ, ឯតេសុ ចតូសូតិ អត្ថោ។ **តំសញ្ញី**តិ អាបត្តិសញ្ញី អនុក្ខិត្តសញ្ញី បហុសញ្ញី អនន្តរាយិកសញ្ញីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **តស្ស** ឯវំសញ្ញិនោ ឥមេសុ ចតូសុ តថាសញ្ញិនោ បុគ្គលស្ស។ **ឆាទេតុកាមតា**តិ អាចរិយាទីសុ គារវេន វា គរហាទិភយា វា “ន អារោចេស្សាមី”តិ បដិច្ឆាទេតុកាមតា ច។ **ឆាទន**ន្តិ តថា ចិន្តេត្វា “អហំ ឥត្ថន្នាមំ អាបន្នោ”តិ អវត្វា បដិច្ឆាទនញ្ចាតិ ឥមេហិ ទសហិ អង្គេហិ។ **“ភិក្ខុនា”**តិ កត្តុនិទ្ទេសត្តា **ឆន្នា**តិ ឯត្ថ ឆាទិតាតិ អត្ថោ។ កាលវិធឹ ទស្សេតិ **“អរុណុគ្គមនេនា”**តិ, អាបត្តិអាបន្នទិវសំ ខេបេត្វា អរុណុដ្ឋានេន សទ្ធឹ ឆន្នា ហោតីតិ អត្ថោ។

ទ្វេភាណវារវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥០៧. ឯវំ បដិច្ឆន្នសង្ឃាទិសេសបដិកម្មត្ថំ “អកាមា បរិវត្ថព្ព”ន្តិ វិហិតស្ស បរិវាសស្ស កោ ភេទោ, កោ បវត្តិក្កមោតិ អាហ **“តិវិធោ”**តិអាទិ។ សោ បរិវាសោ តិវិធោ ទីបិតោតិ សម្ពន្ធោ។ កេនាតិ អាហ **“តិវិធាបេតចេតសា”**តិ។ “តិស្សោ វិធា, សេយ្យោហមស្មីតិ វិធា, សទិសោហមស្មីតិ វិធា, ហីនោហមស្មីតិ វិធា”តិ (ទី. និ. ៣.៣០៥) វុត្តវិធាយ មាននាមធេយ្យតោ តិវិធមានតោ អបគតចិត្តេន សម្មាសម្ពុទ្ធេនាតិ អត្ថោ។

បដិច្ឆន្នា អាបត្តិ ឯតស្សាតិ **បដិច្ឆន្នោ**។ អរិសាទីនំ អាកតិគណត្តា តត្ថ បក្ខិបនេន អ-ការបច្ចយោ ទដ្ឋព្ពោ។ តេនេវ វក្ខតិ “បដិច្ឆន្នាយ ទាតព្ពោ”តិអាទិ។

សុទ្ធន្តោតិ “ឧភោ កោដិយោ សោធេត្វា ទាតព្ពបរិវាសោ សុទ្ធន្តោ នាមា”តិ **បាឡិគណ្ឋិបទេ** វុត្តត្តា ឧបសម្បទាកាលសង្ខាតោ សុទ្ធោ បុព្ពន្តោ, អារោចិតកាលសង្ខាតោ សុទ្ធោ អបរន្តោ ច បរិវាសសមាទានកាលេ វា បរិវសនកាលេ វា ឧបបរិក្ខិត្វា ទិដ្ឋា សុទ្ធា អន្តា អនាបត្តិកាលសង្ខាតា ឧភោ កោដិយោ អស្សាតិ កត្វា **សុទ្ធន្ត**នាមកោ បរិវាសោ ច។ ឯត្ថ ច ភេទាទី វក្ខតិ។

សម្មា ទិវសាទីនំ ឱធានំ បក្ខេបោ យត្ថ សោ **សមោធានោ,** បរិវាសោ។ ទិវសេសុ ទិវសេ វា អាបត្តីសុ អាបត្តិយោ វា សព្ពា នានាវត្ថុកា អាបត្តិយោ ឯកតោ កត្វា ឱធាយ ទាតព្ពបរិវាសោតិ អត្ថោ។ ឯត្ថាបិ ភេទាទី វក្ខតិ។

៥០៨. **តត្រាតិ** តេសុ តីសុ បរិវាសេសុ។ "យោ"តិ សេសោ។ **ឥតីតិ** ឯវមត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។ យោ បដិច្ឆន្ន បរិវាសោ, អយន្តិ ឯវំ បកាសិតោតិ យោជនា។

៥០៩-១០. បរិវាសទានកាលេ វុច្ចមានាយ កម្មវាចាយ បធានលក្ខណំ ទស្សេតុមាហ **"វត្ថុគោត្តវសេនា"**តិអាទិ។ តត្ថ **"វត្ថូ"**តិ សុក្កមោចនាទិកោ វីតិក្កមោ វុច្ចតិ។ អយមេវ សុក្កវិស្សដ្ឋិអាទិកំ តំ វាចំ សញ្ញញ្ច តាយតិ រក្ខតីតិ កត្វា "គោត្ត"ន្តិ វុច្ចតិ។ តញ្ហិ សជាតិយសាធារណវិជាតិយវិនិវត្តនវសេន អញ្ញត្ថ គន្តុំ អទត្វា វាចំ សទ្ទំ, តព្ពិសយំ សញ្ញញ្ច រក្ខតិ។ ឥទំ វត្ថុគោត្តទ្វយវាចកំ សុក្កវិស្សដ្ឋិកាយសំសគ្គវិសេសវចនញ្ច "នានា វត្ថុកា"តិ សាមញ្ញវចនញ្ចាតិ ឥមិនា វចនទ្វយេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ វុត្តញ្ចេតំ **អដ្ឋកថាយំ** "សុក្កវិស្សដ្ឋិ កាយសំសគ្គ'ន្តិអាទិវចនេនាបិ 'នានាវត្ថុកាយោ'តិអាទិវចនេនាបិ វត្ថុចេវ គោត្តញ្ច សង្គហិត"ន្តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២)។ **នាមាបត្តិវសេន វាតិ** ឯត្ថ សង្ឃាទិសេសោតិ សជាតិសាធារណនាមំ, អាបត្តីតិ សព្ពសាធារណនាមន្តិ ទ្វីហិ នាមេហិ តំតំវីតិក្កមវសេន អាបជ្ជិតព្ពតោ តទេវ អាបត្តីតិ ឯវមុភិន្នំ នាមាបត្តីនំ វសេន វាតិ អត្ថោ។

កម្មវាចា ហិ កាតព្ពាតិ "វត្ថុគោត្តវសេនាបី"តិ ឯត្ថ **អបិ**-សទ្ទោ "នាមាបត្តិវសេន វា"តិ ឯត្ថ សង្ឃាទិសេសោតិ សជាតិសាធារណនាមំ, អាបត្តីតិ សព្ពសាធារណនាមន្តិ ទ្វីហិ នាមេហីតិ ឥទំ សមុច្ចិនោតីតិ ឧភយំ ឯកតោ យោជេត្វា កម្មវាចា កាតព្ពាតិ។ "នាមាបត្តិវសេន វា"តិ ឯត្ថ វិកប្បត្ថេន **វា**-សទ្ទេន, "អហំ ភន្តេ សម្ពហុលា សង្ឃាទិសេសា អាបត្តិយោ អាបជ្ជឹ ឯកាហបដិច្ឆន្នាយោ'តិ ឯវំ នាមមត្តវសេន វា យោជនា កាតព្ពា"តិ **អដ្ឋកថាយ** វុត្តវិសេសនិវត្តនត្ថមត្តសទ្ទវសេន ច វត្ថុគោត្តវិរហិតេន កេវលេន នាមាបត្តិមត្តេន បយោជេត្វា កាតព្ពាយេវាតិ វុត្តំ ហោតិ។ កម្មវាចាយ ករណប្បការោ បន **សមុច្ចយក្ខន្ធកេ** អាគតនយេន អាបន្នបុគ្គលនាមេន ច ឯកាហបដិច្ឆន្នាទិវចនេន ច យោជេត្វា ទដ្ឋព្ពោ។ តស្ស ទាតព្ពោតិ យោជនា។ "បរិវាសោ"តិ បករណតោ លព្ភតិ, បដិច្ឆន្នាបត្តិកស្ស បុគ្គលស្ស បរិវាសោ ទាតព្ពោតិ អត្ថោ។

តេន ចាតិ លទ្ធបរិវាសេន អន្តោសីមាយ ឧក្កុដិកំ និសិន្នេន បគ្គហិតញ្ជលិនា ភិក្ខុនា ច។ **សមាទិយិត្វាតិ** ឯត្ថាបិ "វត្ត"ន្តិ សាមត្ថិយា លព្ភតិ។ "សមាទានេប្យយំ នយោ"តិ (វិ. វិ. ៥១៤) វក្ខមានត្តា "វត្តំ សមាទិយាមិ, បរិវាសំ សមាទិយាមី"តិ ឥមេសំ ទ្វិន្នំ អញ្ញតរំ វា ទ្វយមេវ វា តិក្ខត្តុំ វត្វា **បារិវាសិកក្ខន្ធកេ** វុត្តវត្តបូរណត្ថំ សមាទិយិត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ អាទិតោ សង្ឃស្ស អារោចេតព្ពន្តិ យោជនា។ តថា វត្តំ សមាទិយិត្វា និសិន្នេន បឋមំ **សង្ឃស្ស** "អហំ ភន្តេ ឯកំ អាបត្តឹ អាបជ្ជឹ សញ្ចេតនិកំ សុក្កវិស្សដ្ឋឹ ឯកាហបដិច្ឆន្នំ, សោហំ សង្ឃំ ឯកិស្សា អាបត្តិយា សញ្ចេតនិកាយ សុក្កវិស្សដ្ឋិយា ឯកាហបដិច្ឆន្នាយ ឯកាហបរិវាសំ យាចឹ, តស្ស មេ សង្ឃោ ឯកិស្សា អាបត្តិយា សញ្ចេតនិកាយ សុក្កវិស្សដ្ឋិយា ឯកាហបដិច្ឆន្នាយ ឯកាហបរិវាសំ អទាសិ, សោហំ បរិវសាមិ, វេទយាមាហំ ភន្តេ, វេទយតីតិ មំ សង្ឃោ ធារេតូ"តិ ឯវំ **អារោចេតព្ពំ**។

"ឥមញ្ច បនត្ថំ គហេត្វា យាយ កាយចិ វាចាយ អារោចេតុំ វដ្តតិយេវា"តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២) **អដ្ឋកថា**វចនតោ យាយ កាយចិ ភាសាយបិ អារោចេតុំ វដ្តតិ។

៥១១. **បុនប្បុនាគតានន្តិ** ឯត្ថ "ភិក្ខូន"ន្តិ សេសោ។ បុព្ពេ អារោចនដ្ឋានំ អសម្បត្តានំ អាគន្តុកានំ ភិក្ខូនម្បិ។ **អារោចេន្តោវាតិ** ឯកស្ស អារោចនេ សោ ចេ វុឌ្ឍតរោ ហោតិ, "ភន្តេ"តិ វត្វា បុព្ពេ វុត្តនយេនេវ វត្វា, នវកោ ចេ, "អាវុសោ"តិ វត្វា អវសានេ "មំ អាយស្មា ធារេតូ"តិ, ទ្វេ ចេ ហោន្តិ, "មំ អាយស្មន្តា ធារេន្តូ"តិ, តយោ ចេ, "មំ អាយស្មន្តោ ធារេន្តូ"តិ វត្វា អារោចេន្តោវ។ **រត្តិយា ឆេទំ អកត្វាតិ** "បកតត្តេន ភិក្ខុនា សទ្ធឹ ឯកច្ឆន្នេ"តិអាទិនា (ចូឡវ. ៨១) នយេន វុត្តឯកសេនាសនេ បកតត្តេន ភិក្ខុនា សទ្ធឹ អរុណុដ្ឋាបនវសេន ករិយមានេន សហវាសេន វា "បកតត្តភិក្ខូហិ វិនា ឯកកេន វាសោ"តិ វុត្តវិប្បវាសេន វា "អាគន្តុកានំ អារោចនាយ អករណ"ន្តិ វុត្តអនារោចនេន វា សម្ភវន្តំ រត្តិច្ឆេទមកត្វា។ **វត្តភេទំ អកត្វា វា** បារិវាសិកក្ខន្ធកេ បារិវាសិកស្ស បញ្ញត្តវត្តតោ ឯកម្បិ អហាបេត្វា ច។ **សទា វសេតិ** បរិវាសំ វសិតុំ បរិកប្បិតា សព្ពទិវសា យាវ ខិណន្តិ, តាវ វសេយ្យាតិ អត្ថោ។

៥១២. **តត្ថ បរិវាសោ វិសោធេតុំ ន សក្កា ចេតិ** តស្ស វិហារស្ស មហន្តត្តា អាគតេ អាគន្តុកភិក្ខូ បរិយេសិត្វា អារោចេន្តេន រត្តិច្ឆេទំ អកត្វា បរិវាសំ សោធេតុំ ន សក្កា ចេ ហោតិ។ **តំ វត្តំ និក្ខិបិត្វានាតិ** តថា សមាទិន្នំ វត្តំ ឧបរិ វក្ខមាននយេន និក្ខិបិត្វា។

៥១៣. កត្ថ និក្ខិបេយ្យាតិ អាហ “**តត្ថា**”តិអាទិ។ **តត្ថេវ សង្ឃមជ្ឈេ វា**តិ អត្តនោ យស្មិំ វត្តំ សមាទិន្នំ, តស្មិំយេវ សង្ឃមជ្ឈេ វា។ **បុគ្គលេ វា**តិ ភិក្ខូសុ ឧដ្ឋាយ តត្ថ តត្ថ គតេសុ អន្តោសីមាយមេវ ឋិតេន ឯកភិក្ខុម្ហិ វា អសតិយា ពហិសីមំ គតេន សវិតក្ខណេ អត្តនា សទ្ធឹ គច្ឆន្តេ តស្សាយេវ បរិសាយ បរិវាសទានេ សម្មុខីភូតេ បុគ្គលេ វា អាគន្តុកភិក្ខុំ ចេ, តស្ស វា សន្តិកេ អារោចេត្វា វត្តំ និក្ខិបិតព្ពន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ កថំ និក្ខិបេ’តិ អាហ “**និក្ខិបាមី**”តិអាទិ។ “**តថា**”តិ តមិនា “និក្ខិបាមី”តិ ឯតំ បច្ឆាមសតិ។ **តំ វត្តន្តិ** អត្តនា សមាទិន្នំ តំ វត្តំ។

៥១៤. **អយំ នយោ**តិ “ឯកបទេនាបិ ទ្វីហិ បទេហិ វា បនា”តិ ឯវំ អនន្តរោទិតនយោ។

៥១៥-២០. **បកតត្តោតិ វុច្ចតី**តិ សក្កមោក្ខាវរណាភាវេន បកតោ បុព្ពសរូបេនេវ ឋិតោ អត្តា ឯតស្សាតិ “បកតត្តោ”តិ កថីយតិ។ **បច្ចូសកាលស្មិន្តិ** អរុណតោ បុរិមកាលេ។

បរិក្ខិត្តវិហារស្សាតិ ឯត្ថ បាការាទីហិ បរិក្ខិត្តំ ឯកម្បិ សេនាសនំ វិហរន្តិ អស្មិន្តិ កត្វា តថា វុច្ចតិ។ ទ្វេ លេឌ្ឌុបាតេ អតិក្កម្មាតិ យោជនា។ លេឌ្ឌុបាតទ្វយស្ស អវធឹ ទស្សេតិ “**បរិក្ខេបតោ ពហី**”តិ, “**អបរិក្ខិត្តតោ បរិក្ខេបារហដ្ឋានា ពហី**”តិ ច។

បរិក្ខេបារហដ្ឋានំ នាម កតមន្តិ? **វិសុទ្ធិមគ្គេ** (វិសុទ្ធិ. ១.៣១) ធុតង្គនិទ្ទេសេ “មជ្ឈិមដ្ឋកថាយំ បន វិហារស្សាបិ គាមស្សេវ ឧបចារំ នីហរិត្វា ឧភិន្នំ លេឌ្ឌុបាតានំ អព្ភន្តរា មិនិតព្ព”ន្តិ វុត្តំ។ តទមេត្ថ បមាណ”ន្តិ វុត្តត្តា អបរិក្ខិត្តស្ស បឋមលេឌ្ឌុបាតំ ហោតិ, គាមេ វុត្តេន វិធិនា វិហារបរិយន្តេ ឋិតភត្តសាលគិលានសាលាទិសេនាសនេ ចេ បរិក្ខេបោ អត្ថិ, តត្ថ វា, នត្ថិ ចេ, និព្ពកោសស្ស ឧទកបាតដ្ឋានេ ឋិតេន មាតុគាមេន ឆឌ្ឌិតភាជនធោវនោទកបតនដ្ឋានេ វា សេនាសនតោ ទូរេ ចេតិយង្គណេ, ពោធិយង្គណេ វា ឋត្វា ពលមជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស ហត្ថំ បសារេត្វា អត្តនោ ពលប្បមាណេន ខិត្តស្ស មុដ្ឋិយា គហិតបាសាណស្ស បតនដ្ឋានំ វិហារូបចារោ នាម, តទេវ បាការាទីហិ **បរិក្ខេបារហដ្ឋានំ** នាម។ តត្ថ ឋត្វា តថេវ ខិត្តស្ស បាសាណស្ស បតនដ្ឋានំ ឯកោ លេឌ្ឌុបាតោ, តត្ថាបិ ឋត្វា តថេវ ខិត្តស្ស បាសាណស្ស បតនដ្ឋានំ ឯកោ លេឌ្ឌុបាតោតិ ឯវំ ទ្វេ លេឌ្ឌុបាតា គហេតព្ពា។

មគ្គតោ ឱក្កមិត្វាតិ មគ្គតោ អបសក្កិត្វា។ **គុម្ពេនា**តិ រុក្ខគហនេន វា លតាគហនេន វា។ **វតិយា**តិ កណ្ដកសាខាទីហិ កតាយ វតិយា។

វត្តមាទាយាតិ បុព្ពេ វុត្តនយេន វត្តំ សមាទិយិត្វា។ **អារោចេត្វា**តិ យថាវុត្តនយេន អារោចេត្វា។

និក្ខិបិត្វាតិ បុព្ពេ វុត្តនយេន វត្តំ និក្ខិបិត្វា។ **ភិក្ខូ**តិ អត្តនា សទ្ធឹ ហត្ថបាសទានត្ថាយ អាគតោ ភិក្ខុ។ **យស្ស កស្សចី**តិ ឯត្ថ “សន្តិកេ”តិ សេសោ។

អារោចេត្វា វាតិ អត្តនោ នវកតរោ ចេ, “អាវុសោ”តិ, វុឌ្ឍោ ចេ, “ភន្តេ”តិ វត្វា យថាវុត្តនយេនេវ អារោចេត្វា។ **សេសន្តិ** អវសេសវិនិច្ឆយំ។ **សមុច្ចយស្សា**តិ ចូឡវគ្គាគតស្ស តតិយសមុច្ចយក្ខន្ធកស្ស។ **អដ្ឋកថាយថា**តិ “សចេ អញ្ញោ កោចិ ភិក្ខុ កេនចិទេវ ករណីយេនា”តិអាទិនា (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២) **អដ្ឋកថា**គតវិនិច្ឆយេនាបិ។

វិភាវយេតិ “សចេ យំ ភិក្ខុំ តត្ថ អាគតំ បស្សតិ, ភាសមានស្ស សទ្ទំ សុណាតិ, តស្ស អារោចេតព្ពំ។ តថា អករោន្តស្ស រត្តិច្ឆេទោ ច វត្តភេទោ ច ហោតិ ទុក្កដំ អាបជ្ជតិ។ សចេ សោ ទ្វាទសហត្ថានន្តរំ បត្វា តស្ស អជានន្តស្សេវ បក្កន្តោ ហោតិ, រត្តិច្ឆេទោវ ហោតិ, ន វត្តភេទោ ។ សចេ អត្តនា សទ្ធឹ អាគតោ កេនចិទេវ ករណីយេន គតោ ហោតិ, វិហារំ គន្ត្វា យំ បឋមំ បស្សតិ, តស្ស សន្តិកេ អារោចេត្វា វត្តំ និក្ខិបិតព្ពំ។ ឯវំ បរិកប្បិតទិវសេ បុណ្ណេ កុក្កុច្ចវិនោទនត្ថំ អតិរេកេ ច ទិវសេ វត្តំ បូរេត្វា បរិយោសានេ វត្តេ អសមាទិន្នេ មានត្តារហោ ន ហោតីតិ សង្ឃំ ឧបសង្កម្ម វត្តំ សមាទិយិត្វា **ខន្ធកេ** អាគតនយេនេវ មានត្តំ យាចិតព្ពំ។ អនិក្ខិត្តវត្តេន ចរិតុកាមស្ស បុន វត្តសមាទានំ កាតព្ពំ ន ហោតី”តិ ឯត្តកោ វិសេសោ, ឥមំ **អដ្ឋកថា**គតំ វិនិច្ឆយំ បកាសេយ្យាតិ វុត្តំ ហោតីតិ។

បដិច្ឆន្នបរិវាសកថាវណ្ណនា។

៥២១. **ន ជានាតីតិ** ឯត្ថ ឆន្ទវសេន រស្សោ កតោ។ **អាបត្តីនញ្ច រត្តីនំ, បរិច្ឆេទំ ន ជានាតីតិ** ពហូ សង្ឃាទិសេសេ អាបជ្ជិត្វាបិ "ឯត្តកាហំ អាបត្តិយោ អាបន្នោ"តិ អត្តនោ អាបន្នសង្ឃាទិសេសាបត្តីនំ បរិច្ឆេទំ ន ជានាតិ, "មយា អាបន្នាបត្តិ ឯត្តកេ ទិវសេ បដិច្ឆន្នា"តិ ទិវសបរិច្ឆេទំ ន ជានាតិ។

៥២២. ឥទានិ តស្ស បភេទំ ទស្សេតុមាហ **"ឯសេវា"**តិអាទិ។ **បរិសុទ្ធេហីតិ** សកលសំកិលេសប្បហានេន បរិសុទ្ធសន្តានេហិ ឧបាលិត្ថេរាទិបុព្ពាចរិយេហិ។ **ឯសោវ សុទ្ធន្តោតិ** ឯសោ យថាវុត្តសរូបោ សុទ្ធន្តបរិវាសោ។ **ចូឡសុទ្ធន្តនាមោ ចាតិ** "យោ ឧបសម្បទតោ បដ្ឋាយ អនុលោមក្កមេន វា"តិអាទិនា (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តនយេន ឧបសម្បទមាឡកតោ បដ្ឋាយ អនុលោមវសេន វា អារោចិតទិវសតោ បដ្ឋាយ បដិលោមវសេន វា សរន្តេ "កិត្តកានិ ទិវសានិ បរិសុទ្ធោតិ សរសី"តិ វិនយធរេហិ បុច្ឆិតេ "ឯត្តកំ កាលំ បរិសុទ្ធោស្មី"តិ វុត្តវតោ តេន វុត្តសុទ្ធទិនានិ បរិយន្តំ កត្វា ទិន្នោ យាវ ឧបសម្បន្នទិវសោ, តាវ ពហុទិវសេសុ នេតព្ពំ មហាសុទ្ធន្តំ សន្ធាយ ឥតរទិនានំ បូរេតព្ពត្តា ចូឡសុទ្ធន្តោ នាមាតិ វុត្តំ ហោតិ។

"អយញ្ហិ សុទ្ធន្តបរិវាសោ នាម ឧទ្ធម្បិ អារោហតិ, ហេដ្ឋាបិ ឱរោហតិ, ឥទមស្ស លក្ខណ"ន្តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២) វុត្តត្តា តមំ បរិវាសំ បរិវសនតោ បច្ឆា ទិវសំ សរន្តោ បរិកប្បេត្វា យោជេត្វា គហិតទិវសតោ វឌ្ឍេតិ វា ហាបេតិ វា, ឧភយត្ថាបិ "បុន បរិវាសទានកិច្ចំ នត្ថី"តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២) វចនតោ បុព្ពេ ទិន្នបរិវាសោយេវ បមាណំ ។ "ឯតស្ស អប្បដិច្ឆន្នំ 'បដិច្ឆន្នា'តិ វា អចិរបដិច្ឆន្នំ 'ចិរបដិច្ឆន្នា'តិ វា អសម្ពហុលម្បិ 'សម្ពហុលា'តិ វា វិបរីតតោ គហេត្វា វិនយកម្មំ ករោន្តស្ស អាបត្តិតោ វុដ្ឋានំ ហោតិ, បដិច្ឆន្នំ 'អប្បដិច្ឆន្នា'តិអាទិវិបរិយាយេន ន ហោតី"តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២ អត្ថតោ សមានំ) **អដ្ឋកថា**គតនយោ វេទិតព្ពោ។

មហាសុទ្ធន្តនាមកោតិ "យោ បន យថាវុត្តេន អនុលោមបដិលោមនយេន បុច្ឆិយមានោបិ រត្តិបរិយន្តំ ន ជានាតិ, នេវ សរតិ, វេមតិកោ វា ហោតិ, តស្ស ទិន្នោ សុទ្ធន្តបរិវាសោ មហាសុទ្ធន្តោតិ វុច្ចតី"តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២) **អដ្ឋកថាយំ** និទ្ទិដ្ឋសរូបោ មហាសុទ្ធន្តោ នាម។ "អយំ ឧទ្ធំ នារោហតិ, ហេដ្ឋា បន ឱរោហតី"តិ វុត្តត្តា អយំ បរិវាសោ យាវ ឧបសម្បន្នទិវសោ, តាវ បូរេតព្ពតោ តតោ ឧទ្ធំ នារោហតិ។ អន្តរាឡេ អត្តនោ សុទ្ធកាលំ បរិកប្បេត្វា សរតិ ចេ, តតោ បដ្ឋាយ និវត្តនតោ ទិវសហានំ បន ហោតេវ។

៥២៣. "អញ្ញតរោ ភិក្ខុ សម្ពហុលា សង្ឃាទិសេសា អាបត្តិយោ អាបន្នោ ហោតិ, សោ អាបត្តិបរិយន្តំ ន ជានាតិ, រត្តិបរិយន្តំ ន ជានាតី"តិ (ចូឡវ. ១៥៦) អាគតវត្ថុម្ហិ ឥមស្ស បរិវាសស្ស អនុញ្ញាតត្តា តំ វត្ថុំ សង្គហេតុំ "អាបត្តីនំ ចា"តិអាទី វត្វាបិ "អាបត្តិបរិយន្តំ បន 'ឯត្តកា អហំ អាបត្តិយោ អាបន្នោ'តិ ជានាតុ វា មា វា, អការណមេត"ន្តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២) បដិសេធេត្វា **អដ្ឋកថាយំ** បធានភាវេន វុត្តរត្តិបរិយន្តស្ស អបរិជាននមត្តមេវ បមាណន្តិ ទស្សេតុមាហ **"ទុវិធោបី"**តិអាទិ។ **ទុវិធោបិ អយំ** សុទ្ធន្តបរិវាសោ ឯកច្ចំ រត្តិបរិច្ឆេទំ, សកលំ វា រត្តិបរិច្ឆេទំ អជានតោ វា វិមតិស្ស វា ទាតព្ពោតិ យោជនា។

សុទ្ធន្តបរិវាសកថាវណ្ណនា។

៥២៤. ឥតរោបិ សោ សមោធានបរិវាសោ តិធា មតោតិ យោជនា។ ធាតុសទ្ទានំ អនេកត្ថត្តា "ឱធាន"ន្តិ មក្ខនំ វុច្ចតិ។ តេនាហ **អដ្ឋកថាយំ** "ឱធុនិត្វា មក្ខេត្វា"តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២)។ **"សមោធាន"**ន្តិ បក្ខេបោ វុច្ចតិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** "សមោទហិត្វា"តិ។ ឱធានញ្ច សមោធានញ្ច **ឱធានសមោធានំ,** តំ យត្ថ សោ បរិវាសោ **"ឱធានសមោធានោ"**តិ វេទិតព្ពោ។ អរិសាទិគណេ អន្តោគធត្តា ហេត្ថ, ឧបរិ ច ឯវរូបេ ឋានេ អ-ការបច្ចយោ ទដ្ឋព្ពោ ។ បរិវុត្ថទិវសានំ មក្ខនញ្ច មូលាបត្តិយំ អន្តរាបត្តីនំ បក្ខិបនញ្ច យស្មិំ សោ បរិវាសោតិ វុត្តំ ហោតិ។ តេនេវេត្ថ "ទិវសេ បរិវុត្ថេ តុ, ឱធុនិត្វា បទីយតេ"តិ វក្ខតិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** "បរិវុត្ថទិវសេ ឱធុនិត្វា មក្ខេត្វា បុរិមាយ អាបត្តិយា មូលទិវសបរិច្ឆេទេ បច្ឆា អាបន្នំ អាបត្តិំ សមោទហិត្វា"តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២)។

អគ្ឃបុព្ពកោ មិស្សកបុព្ពកោ សមោធានបរិវាសោតិ យោជនា, អគ្ឃសមោធានបរិវាសោ មិស្សកសមោធានបរិវាសោតិ វុត្តំ ហោតិ។ អគ្ឃោ ច មិស្សកោ ច **អគ្ឃមិស្សកា,** តេ បុព្ពកា ឯតស្សាតិ **អគ្ឃមិស្សកបុព្ពកោ,** សមោធានោ។ អគ្ឃេន សមោធានំ **អគ្ឃសមោធានំ,** តំ យត្ថ សោ **អគ្ឃសមោធានោ,** អាបន្នាសុ ពហូសុ សព្ពចិរបដិច្ឆន្នាបត្តីនំ ទិវសគណនគ្ឃេនេវ បច្ឆា អាបន្នអាបត្តីនំ បក្ខេបយុត្តបរិវាសោតិ អត្ថោ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** "អគ្ឃសមោធានោ នាម សម្ពហុលាសុ អាបត្តីសុ យា ឯកា វា ទ្វេ វា តិស្សោ វា សម្ពហុលា វា អាបត្តិយោ សព្ពចិរបដិច្ឆន្នាយោ, តាសំ អគ្ឃេន សមោធាយ តាសំ រត្តិបរិច្ឆេទវសេន អវសេសានំ ឩនតរបដិច្ឆន្នានំ អាបត្តីនំ បរិវាសោ ទិយ្យតិ, អយំ វុច្ចតិ អគ្ឃសមោធានោ"តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២)។

មិស្សកានំ នានាវត្ថុកានំ អាបត្តីនំ សមោធានំ **មិស្សកសមោធានំ**, តំ យត្ថ សោ បរិវាសោ **មិស្សកសមោធានោ**។ មិស្សកានំ នានាវត្ថុកានំ អាបត្តីនំ ឯកតោ បក្ខេបយុត្តោ បរិវាសោតិ អត្ថោ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** "មិស្សកសមោធានោ នាម យោ នានាវត្ថុកា អាបត្តិយោ ឯកតោ កត្វា ទិយ្យតី"តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២)។

៥២៥-៧. ឯវំ តិវិធេ សមោធានបរិវាសេ បឋមបរិវាសស្ស វិសេសនភូតតាយ អវយវានំ ទ្វិន្នំ ឱធានសមោធានសទ្ទានំ អត្ថានុវាទេន តទុភយឱធានសមោធានស្សរូបំ វិធាតុមាហ "**អាបជ្ជិត្វា...បេ.... បកាសិតោ**"តិ។ តត្ថ បឋមស្ស ឱធាន-សទ្ទសង្ខាតស្ស អវយវស្ស អត្ថសរូបានុវាទមាហ "**អាបជ្ជិត្វា...បេ.... បទីយតេ**"តិ។ ទុតិយាវយវសង្ខាតសមោធាន-សទ្ទស្ស អត្ថសរូបានុវាទមាហ "**បុរិមាបត្តិយា...បេ.... ភិក្ខុនោ**"តិ។ តេនេវ ឧភយត្ថានុវាទេ "**ភិក្ខុនោ**"តិ បទទ្វយស្ស, "**បទីយតេ ទាតព្ពោ**"តិ កិរិយាបទទ្វយស្ស ច វិសុំ វិសុំ គហិតត្តា បុនរុត្តិទោសាភាវោ វេទិតព្ពោ។ ឯវំ អវយវត្ថានុវាទេន វិធាតព្ពសមុទាយំ ទស្សេតុមាហ "**ឯសោធានសមោធានបរិវាសោ បកាសិតោ**"តិ។ ឯត្ថ **ឆាទេន្តស្ស ហីតិ ហិ**-សទ្ទោ ហេតុម្ហិ។ **ឯសោធានសមោធានោ**តិ ឯត្ថ ឯត-សទ្ទសម្ពន្ធេន "យោ"តិ លព្ភតិ។

តត្រាយំ យោជនា – អាបជ្ជិត្វា...បេ.... ឱធុនិត្វា យោ យស្មា បទីយតេ, បុរិមាបត្តិយា...បេ.... យោ យស្មា ទាតព្ពោ, តស្មា ឯសោធានសមោធានបរិវាសោ បកាសិតោតិ។

តត្ថ **អន្តរាបត្តី អាបជ្ជិត្វា**តិ បដិច្ឆន្នាបត្តិយា បរិវសន្តោ វា មានត្តារហោ វា មានត្តំ ចរន្តោ វា អព្ភានារហោ វា ហុត្វា កទាចិ អញ្ញំ សង្ឃាទិសេសាបត្តឹ អាបជ្ជិត្វា។ **ឆាទេន្តស្សា**តិ បឋមំ អាបន្នាបត្តិយាបដិច្ឆាទិតកាលេន សមំ វា ឩនំ វា កាលំ បដិច្ឆាទេន្តស្ស។ "មូលាយបដិកស្សនេន តេ បរិវុត្ថទិវសេ ច មានត្តចិណ្ណទិវសេ ច សព្ពេ ឱធុនិត្វា"តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២) **អដ្ឋកថា**វចនតោ ឯត្ថ "**បរិវុត្ថេ**"តិ ឧបលក្ខណត្តា "មានត្តចិណ្ណេ ចា"តិ គហេតព្ពំ។ **ឱធុនិត្វា**តិ ច មូលាយបដិកស្សនវសេន មក្ខេត្វា, អទិវសេ កត្វាតិ អធិប្បាយោ។

យោ យស្មា បទីយតេ, សោ បរិវាសោ សដ្ឋិវស្សានិ បរិវសិត្វា មានត្តារហោ ហុត្វាបិ អន្តរាបត្តឹ អាបជ្ជិត្វា ឯកាហម្បិ បដិច្ឆាទិតេ មូលាយបដិកស្សនេន តេ ទិវសេ សព្ពេ មក្ខេត្វា តានេវ សដ្ឋិវស្សានិ បុនបិ យស្មា បទីយតេតិ អត្ថោ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** "សដ្ឋិវស្សានិ បរិវសិត្វា មានត្តារហោ ហុត្វាបិ ហិ ឯកទិវសំ អន្តរាបត្តឹ បដិច្ឆាទេត្វា បុនបិ សដ្ឋិវស្សានិ បរិវាសារហោ ហោតី"តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២)។

បុរិមាបត្តិយាតិ តេន អាបន្នាសុ សម្ពហុលាសុ អាបត្តីសុ សព្ពាបត្តីនំ បុរេតរមេវ បដិច្ឆន្នាយ អាបត្តិយា។ **មូលទិវសេ**តិ បឋមំ វីតិក្កមទិវសេ។ **វិនិច្ឆិតេ**តិ "អសុកសំវច្ឆរេ អសុកមាសេ អសុកទិវសេ"តិ និយមិតេ។ **សមោធាយ** បក្ខិបិត្វា ទាតព្ពោតិ សម្ពន្ធោ។ **វិធានតោ យាចមានស្សា**តិ វិធានតោ សង្ឃេន ទាតព្ពោតិ យោជេតព្ពំ, **សមុច្ចយក្ខន្ធកេ** វុត្តេន វិធិនា យាចមានស្ស តត្ថេវ វុត្តវិធិនា សង្ឃេន ទាតព្ពោតិ អត្ថោ។ "ឯសោឱធានសមោធានបរិវាសោ"តិ បទច្ឆេទោ។

៥២៨-៩. តថា វុច្ចតីតិ សម្ពន្ធោ។ **តាសំ អគ្ឃវសេន ហីតិ ហិ**-សទ្ទោ ហេតុម្ហិ។ "**សោ**តិ តំសទ្ទសម្ពន្ធេន "យោ"តិ លព្ភតិ។ តត្រាយំ យោជនា – សម្ពហុលា...បេ.... តាសំ អគ្ឃវសេន តតោ ឩនបដិច្ឆន្នានំ អាបត្តីនំ សមោធាយ យោ យស្មា បទាតព្ពោ បរិវាសោ, តស្មា សោ យថា អវយវត្ថវសេន "ឱធានសមោធានោ"តិ បរិវាសោ វុត្តោ, តថា "អគ្ឃសមោធានោ"តិ វុច្ចតីតិ។

តត្ថ **សម្ពហុលាសូ**តិ យាសំ អាបត្តីនំ បរិវសិតុកាមោ, តាសុ សម្ពហុលាសុ អាបត្តីសុ, និទ្ធារណេ ភុម្មំ។ "**ឯកា វា**"តិអាទិ និទ្ធារិយនិទ្ទេសោ។ **តាសំ** អាបត្តីនំ។ **អគ្ឃវសេនា**តិ គណនវសេន, រត្តិបរិច្ឆេទវសេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** "តាសំ រត្តិបរិច្ឆេទវសេនា"តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ១០២)។ "បទាតព្ពោ"តិ តមិនា សម្ពន្ធោ។ **តតោ**តិ ចិរបដិច្ឆន្នាបត្តិតោ។ **ឩនបដិច្ឆន្នានំ អាបត្តីន**ន្តិ ឯត្ថ ឧបយោគត្ថេ សាមិវចនំ, ឩនបដិច្ឆន្នាយោ អាបត្តិយោ សមោធាយាតិ វុត្តំ ហោតិ។

៥៣០. នានា សុក្កវិស្សដ្ឋិអាទីនិ វត្ថូនិ យាសំ តា **នានាវត្ថុកា**, នានាវត្ថុកា សញ្ញា យាសំ អាបត្តីនំ តា **នានាវត្ថុកសញ្ញាយោ**។ **សព្ពា**តិ ឯត្ថ "យា"តិ សេសោ, សុក្កវិស្សដ្ឋិអាទិកុលទូសនាវសានា យា សព្ពា តេរស សង្ឃាទិសេសា អាបត្តិយោតិ អត្ថោ។ **តា សព្ពា**តិ ឯត្ថ បិ-សទ្ទោ វត្តព្ពោ។ **ទាតព្ពោ**តិ ឯត្ថ "បរិវាសោ"តិ អានេត្វា សម្ពន្ធិតព្ពំ។ តា សព្ពាបិ ឯកតោ កត្វា ទាតព្ពោ បរិវាសោតិ យោជនា។ តស្ស តេរស សង្ឃាទិសេសាបត្តិយោបិ ឯកតោ កត្វាតិ អត្ថោ។ "អហំ ភន្តេ សម្ពហុលា សង្ឃាទិសេសា អាបត្តិយោ អាបជ្ជឹ ឯកំ សុក្កវិស្សដ្ឋឹ...បេ....

ឯកំ កុលទូសកំ, សោហំ ភន្តេ សង្ឃំ តាសំ អាបត្តីនំ សមោធានបរិវាសំ យាចាមី”តិ តិក្ខត្តុំ យាចនាយ ច តទនុរូបាយ ញត្តិយា ច កម្មវាចាសុ ច នាមំ វត្វា ទាតព្ពបរិវាសោ **មិស្សកោ មតោ** “មិស្សកសមោធានបរិវាសោ”តិ ញាតោ។ ទ្វេ, តិស្សោ, ចតស្សោ, អតិរេកា ច អាបន្នស្សាបិ បរិវាសំ ទេន្តេន ឥមិនា និយាមេន វត្តុំ, នាមំ វិសេសេត្វា គហេតព្ពំ។

សមោធានបរិវាសកថាវណ្ណនា។

៥៣១. បរិវុត្ថបរិវាសស្សាតិ តិវិធេ បរិវាសេ អញ្ញតរស្ស វសេន បរិវុត្ថបរិវាសស្ស។ **ឧត្តរិ ឆ រត្តិយោ**តិ បរិវាសតោ ឧត្តរិ ឆ រត្តិយោ, ឆ ទិវសេតិ វុត្តំ ហោតិ, “ចរិតុ”ន្តិ សេសោ, ចរណកិរិយាយ អច្ចន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ។ មានត្តំ ទេយ្យន្តិ យោជនា, “សង្ឃេនា”តិ សាមត្ថិយា លព្ភតិ។ **សមុច្ចយក្ខន្ធកេ** វុត្តនយេន យោជេត្វា ឆារត្តញ្ច ទាតព្ពោ, ភិក្ខុមាននវិធិ ភិក្ខុស្ស ទាតព្ពោតិ អត្ថោ។

“បរិវុត្ថបរិវាសស្សា”តិ ឥមិនា បដិច្ឆន្នមានត្តំ បកតំ, តត្ថ បភេទេ អសតិ កស្មា “បដិច្ឆន្នាបដិច្ឆន្នវសា ទុវេ”តិ វុត្តន្តិ? បកតភេទមនបេក្ខិត្វា ឆារត្តមានត្តេ លព្ភមានវិសយភេទំ ទស្សេតុំ វុត្តំ។ ឯវញ្ហិ សតិ សមោធានមានត្តេ ច “ឆារត្តំ មានត្តំ ទេតូ”តិ (ចូឡវ. ១២៨) **បាឡិយំ** វុត្តត្តា តម្បិ គហេត្វា “តិធា”តិ កស្មា ន វុត្តន្តិ? តម្បិ បដិច្ឆន្នាបត្តិយា បរិវុត្ថបរិវាសស្សេវ ទាតព្ពមានត្តន្តិ បដិច្ឆន្នមានត្តវចនេនេវ សង្គហិតត្តា វិសុំ ន វុត្តំ។ តេនេវ ចតុព្ពិធេ មានត្តេ ឥមេហិ ទ្វីហិ វិនា ទស្សេតព្ពេសុ ទ្វីសុ មានត្តេសុ បក្ខមានត្តមត្តំ “ឆាទេន្តិយា”តិអាទិគាថាយ ទស្សេត្វា សមោធានមានត្តំ វិសុំ ន ទស្សិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

៥៣៤-៦. វិនិទ្ទិដ្ឋប្បការន្តិ “បរិក្ខិត្តវិហារស្សា”តិអាទិនា យថាវុត្តគាថាទ្វយេន និទ្ទិដ្ឋប្បការំ។ **អាទិយិត្វាន តំ តេស**ន្តិ ឯត្ថ “សន្តិកេ”តិ វក្ខមានតោ លព្ភតិ។ **តេសំ** ចតុន្នំ សម្មុខា ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា អញ្ជលិំ បគ្គហេត្វា តំ វត្តំ សមាទិយិត្វាតិ អត្ថោ។ “តំ តេសំ សន្តិកេ”តិ ឥទំ “អារោចេត្វា”តិ ឥមិនាបិ យុជ្ជតិ។ តេសមេវ សម្មុខា និសិន្នេន “អហំ ភន្តេ ឯកំ អាបត្តិំ អាបជ្ជិំ សញ្ចេតនិកំ សុក្កវិស្សដ្ឋិ”ន្តិអាទិនា នយេន **សមុច្ចយក្ខន្ធកា**គតំ អារោចនំ កត្វា។ ឥមិនា អន្តោអរុណេ ទិដ្ឋានំ អញ្ញេសម្បិ អារោចនំ ឧបលក្ខិតំ។

និក្ខិបេ សន្តិកេ តេសំ វត្តន្តិ ឯត្ថ “អរុណេ ឧដ្ឋិតេ”តិ អជ្ឈាហរិតព្ពំ។ អរុណេ ឧគ្គតេ តេសំ ភិក្ខូនំ សម្មុខា យថាវុត្តនយេនេវ និសីទិត្វា “វត្តំ និក្ខិបាមិ, មានត្តំ និក្ខិបាមី”តិ ឥមេសុ ទ្វីសុ ឯកំ វា ទ្វយមេវ វា វត្វា វត្តំ និក្ខិបេ។

៥៣៧. តស្ស មានត្តស្ស។ **រត្តិច្ឆេទាទិកោ**តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន វត្តភេទោ គហិតោ។ អដ្ឋកថាវសេន បាឡិវសេនាតិ យោជនា។

៥៣៨. វីសតិយា ភិក្ខូនំ វគ្គោ សមូហោ **វីសតិវគ្គោ**, សោ ឯវ **វីសតិវគ្គិកោ។ អព្ភេយ្យា**តិ ឱសារេយ្យ, អព្ភន្តរំ ករេយ្យាតិ អត្ថោ។ **វិធិនា**តិ សមុច្ចយក្ខន្ធកាគតក្កមេន។ **អព្ភិតោ**តិ សំវាសេន អន្តោ កតោ, **បកតត្តោ**តិ បកតិសភាវោ, អាបត្តិំ អនាបន្នកាលសទិសោ ហោតីតិ អត្ថោ។

៥៣៩. អាបត្តិំ ឆាទេន្តិយា ភិក្ខុនិយាតិ យោជនា, “អាបជ្ជិត្វា”តិ សេសោ, អាបត្តិំ អាបជ្ជិត្វា “អាបត្តិ ចា”តិអាទិនា (វិ. វិ. ៥០៥) នយេន បុព្ពេ ទស្សិតេហិ ទសហិ អង្គេហិ បដិច្ឆាទេន្តិយា ភិក្ខុនិយា អត្តនោ អាបត្តិំ ឆាទេន្តិយា ភិក្ខុនិយា។ **ន ច អាបត្តី**តិ ឯត្ថ **“អត្តនោ”**តិ ឥមិនា អញ្ញិស្សា អាបត្តិំ បដិច្ឆាទេន្តិយា វជ្ជបដិច្ឆាទិកាសង្ខាតបារាជិកាបត្តីតិ ទីបិតំ ហោតិ។ **“ភិក្ខុនិយា”**តិ ឥមិនា ភិក្ខុស្ស ទុក្កដាបត្តិភាវំ ទីបេតិ។

៥៤១. វិរុទ្ធមត្ថំ នយតិ បជហតីតិ **វិនយោ**, វិនិច្ឆយោ, តំ វិនយបិដកត្ថវិនិច្ឆយវិសេសវិសយំ សម្មោហសង្ខាតំ វិរុទ្ធំ បច្ចត្ថិកំ តទង្គវសេន បជហនតោ **វិនយនយ**សង្ខាតំ តតោ ឯវ អតិពុទ្ធិទីបនំ, អតិសយេន ពុទ្ធី ទីបេតីតិ **អតិពុទ្ធិទីបនំ**, តំ វិនយត្ថវិនិច្ឆយកំ ញាណបទីបំ វិសេសេន ជាលេន្តំ។ វិវិធេហិ នយេហិ យុត្តតាយ **វិវិធនយយុតំ។ វិនយនយេ**តិ វិនយបិដកស្ស បរសន្តានបាបនេ, វិនយវណ្ណនាយន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្ទីបនិយា

វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណនាយ

សង្ឃាទិសេសកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

អនិយតកថាវណ្ណនា

៥៤២-៣. ឥទានិ សង្ឃាទិសេសកថានន្តរំ អនិយតកថំ ទស្សេតុមាហ **“រហោនិសជ្ជស្សាទេនា”**តិអាទិ។ រហសិ និសជ្ជា **រហោនិសជ្ជា,** តស្សា អស្សាទោ រហោនិសជ្ជស្សាទោ, តេន **រហោនិសជ្ជស្សាទេន,** មេថុនធម្មសន្និស្សិតេន កិលេសេនាតិ អត្ថោ។ វុត្តញ្ហិ **អដ្ឋកថាយំ** “រហោនិសជ្ជស្សាទោតិ មេថុនធម្មសន្និស្សិតកិលេសោ វុច្ចតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៥១)។ “រហោ នាម ចក្ខុស្ស រហោ សោតស្ស រហោ។ ចក្ខុស្ស រហោ នាម ន សក្កា ហោតិ អក្ខឹ វា និខណិយមានេ ភមុកំ វា ឧក្ខិបិយមានេ សីសំ វា ឧក្ខិបិយមានេ បស្សិតុំ។ សោតស្ស រហោ នាម ន សក្កា ហោតិ បកតិកថា សោតុ”ន្តិ (បារា. ៤៤៥) **បទភាជនេ** វុត្តរហេសុ ចក្ខុស្ស រហោ ឯវ ឥធាធិប្បេតោ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “កិញ្ចាបិ បាឡិយំ ‘សោតស្ស រហោ’តិ អាគតំ, ចក្ខុស្ស រហោនេវ បន បរិច្ឆេទោ វេទិតព្វោ”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៤៤-៤៤៥)។

ចក្ខុស្ស រហត្តា “បដិច្ឆន្ន”ន្តិ ឥមម្បិ បដិច្ឆន្នត្តា ឯវ “អលំកម្មនិយ”ន្តិ ឥមម្បិ សង្គណ្ហាតិ។ និសជ្ជសទ្ទោបាទានេន “អាសនេ”តិ ឥទម្បិ គហិតមេវ។ **“មាតុគាមស្ស សន្តិកំ គន្តុកាមោ”**តិ ឥមិនា “មាតុគាមេន សទ្ធិ”ន្តិ ឥទម្បិ គហិតមេវ។ ឯវំ សាមត្ថិយា លព្ភមានបទោបាទានេន យោ បន ភិក្ខុ មាតុគាមេន សទ្ធឹ ឯកោ ឯកាយ រហោ បដិច្ឆន្នេ អាសនេ អលំកម្មនិយេ និសជ្ជស្សាទេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ចក្ខុស្ស រហភាវេន កុដ្ដាទិបដិច្ឆន្នេ តេនេវ មេថុនសេវនកម្មស្ស អនុរូបេ អាសនេ តទហុជាតាយបិ មនុស្សិត្ថិយា សហ និសជ្ជស្សាទរាគេន សមន្នាគតោ ហុត្វាតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ “មាតុគាមស្សា”តិ តទហុជាតម្បិ ឥត្ថឹ គណ្ហាតីតិ កុតោ លព្ភតីតិ? “មាតុគាមោ នាម មនុស្សិត្ថី, ន យក្ខី, ន បេតី, ន តិរច្ឆានគតា, អន្តមសោ តទហុជាតាបិ ទារិកា, បគេវ មហត្តរី”តិ (បារា. ៤៤៥) **បទភាជនតោ** លព្ភតិ។

“និវាសេតី”តិ ឥមិនា “កាយពន្ធនំ ពន្ធតិ, ចីវរំ បារុបតី”តិ ឥទំ លក្ខីយតិ។ **សព្ពត្ថា**តិ យថាវុត្តំ បយោគតោ បុព្ពាបរបយោគេ សង្គណ្ហាតិ។ តេនេវ **“បយោគេ ច បយោគេ ចា”**តិ វិច្ឆាបយោគោ កតោ។ និសីទតោ ចស្ស ទុក្កដន្តិ យោជនា។ “ឧភិន្នម្បិ និសជ្ជាយ បាចិត្តិយ”ន្តិ វក្ខមានត្តា ទុក្កដំ សន្ធាយ ឯកកស្ស និសីទតោតិ គហេតព្ពំ។

៥៤៤. **និសជ្ជាយ ឧភិន្នម្បី**តិ ឯត្ថ “សកិ”ន្តិ សេសោ, ឧភិន្នំ និសជ្ជាបូរណវសេន អញ្ញមញ្ញស្ស បុរេ វា បច្ឆា វា ឯកក្ខណេ វា មាតុគាមស្ស វា ភិក្ខុស្ស វា ឯកវារំ និសជ្ជាយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ វុត្តញ្ចេតំ **បាឡិយំ** “មាតុគាមេ និសិន្នេ ភិក្ខុ ឧបនិសិន្នោ វា ហោតី”តិអាទិ (បារា. ៤៤៥)។ ហោតិ បាចិត្តិយន្តិ យោជនា។ បយោគគណនាយ ច ហោន្តិ បាចិត្តិយានីតិ គហេតព្ពំ, មាតុគាមស្ស វា ភិក្ខុនោ វា ឧភិន្នំ វា ឧដ្ឋាយុដ្ឋាយ បុនប្បុនំ ឧបនិសីទនបយោគគណនាយ ចាតិ អត្ថោ។ “អាបត្តីហិបិ តីហិបី”តិ វក្ខមានត្តា **បាចិត្តិយ**គ្គហណំ បារាជិកសង្ឃាទិសេសានំ ឧបលក្ខណំ ហោតិ, តីសុ ឯកំ ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯត្ថ **“បយោគគណនាយា”**តិ ឥទំ បារាជិកាយ ន លព្ភតិ ឯកបយោគេនេវ សិជ្ឈនតោ។ កាយសំសគ្គសង្ឃាទិសេសោ, បន សរីរតោ បុនប្បុនំ វិយុជ្ជិត្វា ផុសនេន បាចិត្តិយញ្ច យថាវុត្តនយេនេវ លព្ភតិ។

ពហូសុបិ មាតុគាមេសុ **ពហុកានិ** បាចិត្តិយានិ ហោន្តីតិ យោជនា។ ពហូសុ មាតុគាមេសុ និសិន្នេសុ និសិន្នានំ គណនាយ ឯកេនេវ បយោគេន ពហូនិ បាចិត្តិយានិ ច សង្ឃាទិសេសា ច ហោន្តិ។ “បយោគគណនាយ ចា”តិ ឥមស្ស ឯត្ថាបិ យុជ្ជមានត្តា តាសុ វិសុំ វិសុំ ឧដ្ឋាយុដ្ឋាយ បុនប្បុនំ និសីទន្តីសុ, សយញ្ច ឧដ្ឋាយុដ្ឋាយ បុនប្បុនំ និសីទតោ តាសំ គណនាយ អាបជ្ជិតព្ពាបត្តិយោ បយោគគណនាយ ច ពហូ ហោន្តីតិ ឥទំ លព្ភតិ។ ឯត្ថាបិ បន បារាជិកំ ន លព្ភតិ, សង្ឃាទិសេសោ, បាចិត្តិយញ្ច លព្ភតិ។

៥៤៥. សមីបេ ឋិតោបិ អន្ធោ អនាបត្តឹ ន ករោតីតិ សោតស្ស រហភាវេ អសតិបិ បធានភូតស្ស “ចក្ខុស្ស រហោ”តិ ឥមស្ស អង្គស្ស វិជ្ជមានត្តា វុត្តំ **“អន្ធោទ្វាទសហត្ថកេ”**តិ, ឥមិនា សវនូបចារេ វិជ្ជមានេបីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥត្ថីនំ តុ សតម្បិ ច ន ករោតិ អនាបត្តិន្តិ យោជនា, វិញ្ញូនោ បុរិសស្ស អសន្និហិតភាវេនាតិ អធិប្បាយោ។ **“ឥត្ថីនម្បិ សតម្បិ ចា”**តិ លិខន្តិ, តតោបិ អយមេវ បាឋោ សុន្ទរោ។ **បិ**-សទ្ទោ វា តុ-សទ្ទត្ថេ ទដ្ឋព្ពោ។

៥៤៦. **និបជ្ជិត្វា**តិ ឯត្ថ “សមីបេ”តិ សេសោ, “និទ្ទាយន្តោបី”តិ ឯតស្ស វិសេសកេន **“និបជ្ជិត្វា”**តិ ឥមិនា និសីទិត្វា និទ្ទាយន្តោតិ ឥមស្ស និវត្តិតត្តា សមីបេ និសីទិត្វា និទ្ទាយន្តោបិ អនន្ធោ មនុស្សបុរិសោ អនាបត្តឹ ករោតីតិ លព្ភតិ។ **“កេវល”**ន្តិ វិសេសនេន ពលវនិទ្ទូបគតោ គហិតោតិ តថា អហុត្វា អន្តរន្តរា អាបន្នាបន្នេ

វិនិច្ឆិនិត្វា បវត្តមានាយ កបិនិទ្ទាយ និទ្ទាយន្តោបិ អនាបត្តី ករោតីតិ អយមត្ថោ លព្ភតិ។ “បិហិតទ្វារគព្ភស្សា”តិ វត្តព្ពេ មជ្ឈបទលោបីសមាសវសេន **“បិហិតគព្ភស្សា”**តិ វុត្តំ។ **“ទ្វារេ”**តិ ឥមិនា ទ្វារេកទេសភូតំ ឧម្មារំ វា តំសមីបំ វា ឧបចារេន វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ សចេ គព្ភោ បិហិតទ្វារោ ន ហោតិ, អនាបត្តីតិ ព្យតិរេកតោ ទស្សិតំ។

៥៤៧. ឥមស្មឹ អនិយតសិក្ខាបទេ **បាឡិយំ** អនាបត្តិវារេ អសតិបិ “យោ បន ភិក្ខុ មាតុគាមេន សទ្ធឹ រហោ បដិច្ឆន្នេ អាសនេ និសជ្ជំ កប្បេយ្យ, បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. ២៨៥) បញ្ចមស្ស អចេលកវគ្គស្ស ចតុត្ថសិក្ខាបទេ អនាបត្តិវារេ “អនាបត្តិ យោ កោចិ វិញ្ញូ បុរិសោ ទុតិយោ ហោតិ, តិដ្ឋតិ ន និសីទតិ, អរហោបេក្ខោ, អញ្ញវិហិតោ និសីទតិ, ឧម្មត្តកស្ស អាទិកម្មិកស្សា”តិ (បាចិ. ២៨៨) វុត្តេ អនាបត្តិវារេ សង្គហេតុមាហ **“អនន្ធេ សតី”**តិអាទិ។ “ឯតស្ស សមីបេ”តិ បករណតោ លព្ភតិ។ ឥធ បុល្លិង្គនិទ្ទេសេន បុរិសោ លព្ភតិ, “តេនាបិ អពាលេន ភវិតព្ពំ, មនុស្សជាតិកេន ភវិតព្ព”ន្តិ ឥទញ្ច **“វិញ្ញុស្មិ”**ន្តិ ឥមិនា លព្ភតិ។ អន្ធសទិសនិទ្ទូបគត បដិបក្ខវាចិអនន្ធបទេន “អនិទ្ទាយន្តេ”តិ លព្ភតិ, មនាបាមនាបំ ជានន្តេ អនិទ្ទាយន្តេ មនុស្សបុរិសេ ទស្សនូបចារស្ស អន្តោ វិជ្ជមានេតិ អត្ថោ។

“និសជ្ជបច្ចយា ទោសោ នត្ថី”តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ, ឯវរូបេ រហោ អាសនេ មាតុគាមេន សទ្ធឹ និសិន្នបច្ចយា អាបត្តិ នត្ថីតិ អត្ថោ។ **“ឋិតស្សា”**តិ ឥមិនាបិ តទេវ បទំ យោជេតព្ពំ។ វិញ្ញុម្ហិ បដិពលេ មនុស្សបុរិសេ អសន្និហិតេបិ តថាវិធេ រហោ អាសនេ មាតុគាមេ អាសនេ និសិន្នេបិ សយានេបិ ឋិតេបិ សយំ ឋិតស្ស និសជ្ជាយ អភាវា តប្បច្ចយា អាបត្តិ ន ហោតីតិ អត្ថោ។ **អរហសញ្ញិនោ និសជ្ជបច្ចយា ទោសោ នត្ថី**តិ រហោ អាសនេ មាតុគាមេន សទ្ធឹ និសជ្ជន្តស្សាបិ “រហោ”តិ សញ្ញារហិតស្ស និសីទតោ និសជ្ជបច្ចយា អនាបត្តីតិ អត្ថោ។ វិក្ខិត្តចេតសោ និសជ្ជបច្ចយា ទោសោ នត្ថីតិ យោជនា។

៥៤៨. ឯត្តាវតា បាចិត្តិយាបត្តិមត្តតោ អនាបត្តិប្បការំ ទស្សេត្វា ឥទានិ ឥមស្ស សិក្ខាបទស្ស អនិយតវោហារហេតុភូតាហិ តីហិ អាបត្តីហិ អនាបត្តិបការំ ទស្សេតុមាហ **“ន ទោសោ”**តិអាទិ។ **អាបត្តីហិបិ តីហិបី**តិ “និសជ្ជំ ភិក្ខុ បដិជានមានោ តិណ្ណំ ធម្មានំ អញ្ញតរេន ការេតព្ពោ បារាជិកេន វា សង្ឃាទិសេសេន វា បាចិត្តិយេន វា”តិ (បារា. ៤៤៤) **បាឡិយំ** វុត្តាហិ “បឋមបារាជិកាបត្តិកាយសំសគ្គសង្ឃាទិសេសាបត្តិបាចិត្តិយាបត្តី”តិ ឥមាហិ តីហិបិ អាបត្តីហីតិ វុត្តំ ហោតីតិ។

បឋមានិយតកថាវណ្ណនា។

៥៤៩. វត្តព្ពភាវេនាធិកតទុតិយានិយតវិនិច្ឆយតោ បឋមានិយតេ វុត្តវិនិច្ឆយេហិ សមំ វិនិច្ឆយំ បហាយ តត្ថ អវុត្តំ ឥមស្សេវ វិនិច្ឆយវិសេសំ ទស្សេតុមាហ **“អនន្ធា”**តិអាទិ។ ឥធ ទុដ្ឋុល្លវាចាសង្ឃាទិសេសស្សាបិ គហិតត្តា តតោ អនាបត្តិករំ ទស្សេតុំ **“អពធិរោ”**តិ វុត្តំ។ **អនន្ធោ អពធិរោ**តិ “បុរិសោ”តិ ឥទំ សន្ធាយ វុត្តំ។ “ឥត្ថី”តិ ឥទំ សន្ធាយ “អនន្ធាពធិរា”តិ គហេតព្ពំ។ ឯវមុបរិបិ។ តេនាបិ សវនូបចារន្តោគធេន ភវិតព្ពន្តិ ទស្សេតុំ **“អន្តោទ្វាទសហត្ថដ្ឋោ”**តិ វុត្តំ។

៥៥០. **“អន្ធោ អពធិរោ អនាបត្តី ន ករោតី”**តិ ឥទំ កាយសំសគ្គសង្ឃាទិសេសំ សន្ធាយ វុត្តំ។ **“ពធិរោ វាបិ ចក្ខុមា, ន ករោតិ អនាបត្តិ”**ន្តិ ឥទំ បន ទុដ្ឋុល្លវាចាសង្ឃាទិសេសំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ ឯវមេត្ថ សន្ធាយ ភាសិតត្ថោ វេទិតព្ពោ។

បុរិមានិយតកថាយ អវុត្តវិសេសស្ស ទុតិយានិយតកថាយ វត្តមិច្ឆិតត្តា អយម្បិ វិសេសោ ឥធ វត្តព្ពោ។ កោយំ វិសេសោ, យោ ឥធ វត្តព្ពោតិ ចេ? តត្ថ “បដិច្ឆន្នេ អាសនេ អលំកម្មនិយេ”តិ (បារា. ៤៤៤) វុត្តំ អាសនង្គទ្វយំ ឥធ “ន ហេវ ខោ បន បដិច្ឆន្នំ អាសនំ ហោតិ នាលំកម្មនិយ”ន្តិ (បារា. ៤៥៣) និសេធេត្វា “អលញ្ច ខោ ហោតិ មាតុគាមំ ទុដ្ឋុល្លាហិ វាចាហិ ឱភាសិតុ”ន្តិ (បារា. ៤៥៣) ឥទំ អបុព្ពង្គំ វុត្តំ។ តត្រ មាតុគាមោតិ អន្តមសោ តទហុជាតាបិ ទារិកា គហិតា, ឥធ “មាតុគាមោ នាម មនុស្សិត្ថី, ន យក្ខី, ន បេតី, ន តិរច្ឆានគតា, វិញ្ញូ បដិពលា សុភាសិតទុព្ភាសិតំ ទុដ្ឋុល្លាទុដ្ឋុល្លំ អាជានិតុ”ន្តិ (បារា. ៤៥៤) វិញ្ញូ បដិពលោ មាតុគាមោវ វុត្តោ។ តត្ថ “បារាជិកេន វា សង្ឃាទិសេសេន វា បាចិត្តិយេន វា”តិ (បារា. ៤៤៤) តិស្សោ អាបត្តិយោ វុត្តា, ឥធ “និសជ្ជំ ភិក្ខុ បដិជានមានោ ទ្វិន្នំ ធម្មានំ អញ្ញតរេន ការេតព្ពោ សង្ឃាទិសេសេន វា បាចិត្តិយេន វា”តិ (បារា. ៤៥៣) ទ្វេយេវ អាបត្តិយោ វុត្តា។ សង្ឃាទិសេសេសុ ច តត្ថ “សា ចេ ឯវំ វទេយ្យ ‘អយ្យោ មយា ទិដ្ឋោ និសិន្នោ មាតុគាមេន សទ្ធឹ កាយសំសគ្គំ សមាបជ្ជន្តោ’តិ, សោ ច តំ បដិជានាតិ, អាបត្តិយា ការេតព្ពោ”តិ (បារា. ៤៤៨) កាយសំសគ្គសង្ឃាទិសេសោវ វុត្តោ, ឥធ សោ ច វុត្តោ, “សា ចេ ឯវំ វទេយ្យ

‘អយ្យស្ស មយា សុតំ និសិន្នស្ស មាតុគាមំ ទុដ្ឋុល្លាហិ វាចាហិ ឱភាសេន្តស្សា’តិ, សោ ច តំ បដិជានាតិ, អាបត្តិយា ការេតព្ពោ’’តិ (បារា. ៤៥៥) ទុដ្ឋុល្លវាចាសង្ឃាទិសេសោ ច វុត្តោ។ ឯត្តកោ ឧភិន្នមនិយតានំ វិសេសោ។

អយំ កស្មា ន វុត្តោតិ? អយំ សម្ភោជវត្ថុវិសេសោ វត្ថុមិច្ឆិតោ បន អដ្ឋកថាគតវិនិច្ឆយវិសេសតោតិ តស្មា ន វុត្តោតិ ទដ្ឋព្ពោ។ **តិសមុដ្ឋានមេវិទំ** កាយចិត្តវាចាចិត្តកាយវាចាចិត្តវសេន តីណិ សមុដ្ឋានានិ ឯតស្សាតិ កត្វា។

ឥមេហិបិ ទ្វីហិ អនិយតសិក្ខាបទេហិ សិក្ខាបទន្តរេសុ បញ្ញត្តាយេវ អាបត្តិយោ, អនាបត្តិយោ ច ទស្សិតា, ន កោចិ អាបត្តិវិសេសោ វុត្តោ, តស្មា កិមេតេសំ វចនេនាតិ? វុច្ចតេ – វិនយវិនិច្ឆយលក្ខណំ ឋបេតុំ ភគវតា ឧប្បន្នេ វត្ថុម្ហិ ទ្វេ អនិយតា បញ្ញត្តា។ កថំ? ឯវរូបាយបិ សទ្ធេយ្យវចនាយ ឧបាសិកាយ វុច្ចមានោ បដិជានមានោវ អាបត្តិយា ការេតព្ពោ, ន អប្បដិជានមានោ, តស្មា ‘‘យាយ កាយចិ អាបត្តិយា យេន កេនចិ ចោទិតេ បដិញ្ញាតករណំយេវង្គំ កាតព្ព’’ន្តិ ឥមេហិ សិក្ខាបទេហិ វិនិច្ឆយលក្ខណំ ឋបិតន្តិ វេទិតព្ពំ។ អថ កស្មា ភិក្ខុនីនំ អនិយតំ ន វុត្តន្តិ? ឥទមេវ លក្ខណំ សព្ពត្ថ អនុគតន្តិ ន វុត្តំ។

ទុតិយានិយតកថាវណ្ណនា។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្ទីបនិយា

វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណនាយ

អនិយតកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

និស្សគ្គិយកថាវណ្ណនា

៥៥១. ឯវំ អនិយតកថំ ទស្សេត្វា ឥទានិ និស្សគ្គិយកថំ ទស្សេតុមាហ “**ខោម**”ន្តិអាទិ ។ **ខោម**ន្តិ ឯវំនាមកំ ចីវរំ។ **ខោម**ន្តិ គច្ឆវិសេសស្ស នាមំ, តស្ស វាកេហិ កតចីវរំ ការណោបចារវោហារវសេន “ខោម”ន្តិ វុត្តំ។ **កប្បាស**ន្តិ កប្បាសសុត្តមយំ ចីវរំ, ឥទម្បិ វុត្តនយេនេវ “កប្បាស”ន្តិ វុច្ចតិ។ **កោសេយ្យំ** នាម កោសការកិមិកោសំ, កោសេន និព្ពត្តំ សុត្តំ កោសេយ្យំ។ ឥធ បន តេន កោសេយ្យសុត្តេន និព្ពត្តំ ចីវរំ “កោសេយ្យ”ន្តិ វុត្តំ។ **សាណ**ន្តិ សាណវាកសុត្តេហិ វាយិត្វា កតចីវរំ។ ឥទញ្ច ខោមំ វិយ ទដ្ឋព្ពំ។ **ភង្គ**ន្តិ ខោមសុត្តាទីនិ សព្ពានិ, ឯកច្ចានិ វា មិស្សេត្វា កតចីវរំ។ ឥទម្បិ ករណប្បការេន លទ្ធនាមកំ។ “ភង្គំ នាម ឯកា គច្ឆជាតិ, តស្សា វាកមយសុត្តេហិ វាយិត្វា កតចីវរ”ន្តិ កេចិ។ ឥមស្មិំ បក្ខេ ខោមំ វិយ គហេតព្ពំ។ **កម្ពល**ន្តិ មនុស្សលោមវាឡលោមំ វិនា សេសលោមេហិ វាយិត្វា កតចីវរំ វុត្តន្តិ។ ឥទំ “ចីវរំ នាម ឆន្នំ ចីវរានំ អញ្ញតរំ ចីវរ”ន្តិ (បារា. ៤៦៣) **បទភាជនេ** ច “ខោមំ កប្បាសិកំ កោសេយ្យំ កម្ពលំ សាណំ ភង្គ”ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៦២-៤៦៣) **អដ្ឋកថាយ** ច វុត្តំ សន្ធាយាហ។ “**ជាតិតោ**”តិ ឥទំ បមាណាទិភេទស្ស វក្ខមានត្តា វុត្តំ។ **ជាតិតោ**តិ ខោមាទិសាមញ្ញតោ។ សាមញ្ញញ្ហិ “ជាតី”តិ វុច្ចតិ។ ទីឃរស្សថូលសុខុមនីលបីតាទិភេទភិន្នានំ សព្ពេសំ វត្ថាវយវានំ សង្គាហិកខោមសុត្តមយតាសាមញ្ញំ ជាតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯវំ សេសេសុបិ។

៥៥២. **ទុកូល**ន្តិ ឯវំនាមកំ រុក្ខវាកមយចីវរំ។ **បត្តុណ្ណ**ន្តិ បត្តុណ្ណទេសេ សញ្ជាតវត្ថំ។ “បត្តុណ្ណំ កោសេយ្យវិសេសោ”តិ **អភិធានកោសេ** វុត្តំ។ **ចិន**ន្តិ ចិនទេសេ ឧប្បន្នវត្ថំ។ **សោមារបដ្ដក**ន្តិ សោមារទេសេ ឧប្បន្នវត្ថំ។ “**សោមារចិនបដក**”ន្តិបិ លិខន្តិ, សោយេវត្ថោ។ **ឥទ្ធិជ**ន្តិ ឯហិភិក្ខូនំ បុញ្ញិទ្ធិយា និព្ពត្តំ ចីវរំ។ **ទេវទិន្ន**ន្តិ ទេវតាហិ ទិន្នំ ចីវរំ។ តញ្ហិ កប្បរុក្ខេ និព្ពត្តំ, ជាលិនិយា ទេវកញ្ញាយ អនុរុទ្ធត្ថេរស្ស ទិន្នវត្ថសទិសំ។ **តស្សា**តិ ជាតិតោ ឆព្ពិធស្ស កប្បិយចីវរស្ស។ **ឥទំ** ឆព្ពិធចីវរំ យថារហំ អនុលោមិកំ វុត្តន្តិ អត្ថោ។ ទុកូលញ្ហិ សាណស្ស អនុលោមំ វាកមយត្តា, បត្តុណ្ណាទីនិ កោសេយ្យស្ស អនុលោមានិ បាណកេហិ កតសុត្តមយត្តា, ឥទ្ធិជម្បិ ខោមាទីនំយេវ អញ្ញតរំ ហោតីតិ តេសំ អនុលោមំ, ទេវទិន្នម្បិ ខោមាទីនំយេវ អនុលោមំ ហោតិ តេសំ អញ្ញតរភាវតោ។ យថាហ –

> “សាណស្ស តុ ទុកូលញ្ហិ, ឥទ្ធិជំ ទេវទិន្នកំ;
> ខោមាទីនំវសិដ្ឋំតុ, កោសេយ្យស្សានុលោមិក”ន្តិ។

៥៥៣. តិណ្ណំ ចីវរានំ សមាហារោ **តិចីវរ**ន្តិ បមាណយុត្តំ សង្ឃាដិអាទិនាមេន អធិដ្ឋិតចីវរស្សេវ នាមត្តា តទេវ វុច្ចតិ។ គណនវសេន យំ កិញ្ចិ ចីវរត្តយំ ន វត្តព្ពំ។ សមុទ្ទេកទេសោបិ យថា “សមុទ្ទោ”តិ វុច្ចតិ, ឯវំ អធិដ្ឋិតេសុ តីសុ ចីវរេសុ អញ្ញតរំ “តិចីវរ”ន្តិ វុច្ចតិ។ **បរិក្ខារចោឡ**ន្តិ សង្ឃាដិអាទិវិសិដ្ឋនាមេហិ អនធិដ្ឋិតំ “អនុជានាមិ ភិក្ខវេ អាយាមេន អដ្ឋង្គុលំ សុគតង្គុលេន ចតុរង្គុលវិត្ថតំ បច្ឆិមំ ចីវរ”ន្តិ (បារា. ៣៥៨) អនុញ្ញាតំ បច្ឆិមចីវរបរិយន្តំ កត្វា កតាកតស្ស យស្ស កស្សចិ ចីវរស្ស រុឡ្ហិសញ្ញា។

មុខំ សន្ទមានលាលំ បុញ្ឆតិ ឯតេនាតិ **មុខបុញ្ឆន**ន្តិ កបោលតោ និច្ចំ សន្ទមានលាលានំ បុញ្ឆនត្ថាយ អនុញ្ញាតស្ស ចីវរវិសេសស្ស នាមំ។ និសីទន្តិ ឯត្ថាតិ **និសីទន**ន្តិ ច ភិក្ខូនំ អត្ថរិត្វា និសីទិតុំ អនុញ្ញាតស្ស ចីវរស្ស នាមំ។ **អធិដ្ឋេយ្យា**តិ “ឥមំ កណ្ឌុប្បដិច្ឆាទិ”ន្តិអាទិនា (វិ. វិ. ៥៨៥) វក្ខមាននយេន នាមំ គហេត្វា អធិដ្ឋេយ្យាតិ អត្ថោ។ **បច្ចត្ថរណមេវ ចា**តិ សង្ឃិកេ មញ្ចបីឋេ សរីរសម្ផុសនេន អាបជ្ជិតព្ពាយ អាបត្តិយា មោចនត្ថាយ តត្ថ អត្ថរិត្វា បរិភោគត្ថាយ អនុញ្ញាតំ បច្ចត្ថរណចីវរញ្ច។

៥៥៤. **ឯកាហ**ន្តិ វសនកិរិយាយ អច្ចន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ។ **តិចីវរ**ន្តិ តិចីវរេន។ **វិប្បវសេយ្យា**តិ “សង្ឃាដិយា វា ឧត្តរាសង្គេន វា អន្តរវាសកេន វា”តិ (បារា. ៤៧៦) វុត្តត្តា ឯកទេសេ សមុទាយោបចារវសេន អវយវស្ស វចនតោ តិណ្ណំ ចីវរានំ អញ្ញតរេនាតិបិ វុត្តំ ហោតិ។ “**ឥថា**”តិ ឥមិនា “វិនា”តិ ឥទំ បច្ចាមសតិ។ **អធិដ្ឋា**តិ អធិដ្ឋាយាតិ គហេតព្ពំ “បដិសង្ខា យោនិសោ”តិ (ម. និ. ១.២២, ២៣; អ. និ. ៦.៥៨) យថា, ឯត្ថ “វឡញ្ជិយមាន”ន្តិ សេសោ, អធិដ្ឋាយ វឡញ្ជិយមានំ និសីទនំ ឥថា វិនា ចតុមាសំ ន វសេយ្យាតិ យោជនា។

៥៥៥. **កប្បិយ**ន្តិ កប្បិយការណំ នីលាទិវណ្ណភេទករណំ។ **កប្បិយ**ន្តិ ច ការណេ ការិយូបចារេន គហេតព្ពំ។ **ពិន្ទុំ ទត្វា**តិ “នីលំ វា កទ្ទមំ វា កាឡសាមំ វា”តិ (បាចិ. ៣៦៨) វុត្តលោហមលាទិនា យេន កេនចិបិ មង្គុលបិដ្ឋិប្បមាណាទិកំ ពិន្ទុំ ទត្វា។ **តត្ថា**តិ តេសុ អធិដ្ឋាតព្ពេសុ តិចីវរាទីសុ, និទ្ធារណេ ភុម្មំ។ **តិចីវរ**ន្តិ និទ្ធារិតព្ពំ។ **ឧបបន្ន**ន្តិ យុត្តំ។ **បមាណេនា**តិ អនន្តរំ វក្ខមានេន បមាណេន។ **អធិដ្ឋាតព្ព**ន្តិ “ឥមំ សង្ឃាដឹ

អធិដ្ឋាមី”តិអាទិនា វុត្តមាននយេន នាមំ វត្វា អធិដ្ឋាតព្ពំ។ **ឯវ**ការេន បន នាមំ វត្វា ន វិកប្បេតព្ពន្តិ ទស្សេតិ។ ឯស នយោ សេសចីវរេសុបិ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា “អនុជានាមិ ភិក្ខវេ តិចីវរំ អធិដ្ឋាតុំ, ន វិកប្បេតុ”ន្តិអាទិ (មហាវ. ៣៥៨)។ តស្មា តិចីវរាទីនិ អធិដ្ឋហន្តេន “ឥមំ សង្ឃាដឹ អធិដ្ឋាមី”តិអាទិនា នាមំ វត្វា អធិដ្ឋាតព្ពំ។ វិកប្បេន្តេន បន “ឥមំ សង្ឃាដិ”ន្តិអាទិនា តស្ស ចីវរស្ស នាមំ អគ្គហេត្វា “ឥមំ ចីវរំ តុយ្ហំ វិកប្បេមី”តិ វិកប្បេតព្ពំ។ តិចីវរំ វា ហោតុ អញ្ញំ វា, យទិ តំ តំ នាមំ គហេត្វា វិកប្បេតិ, អវិកប្បិតំ ហោតិ អតិរេកចីវរដ្ឋានេ តិដ្ឋតិ។ តំ ចីវរន្តិ សម្ពន្ធោ។

៥៥៦-៧. “ឧបបន្នំ បមាណេនា”តិ ឯត្ថ វុត្តប្បមាណំ ទស្សេតុមាហ **“បច្ឆិមន្តេនា”**តិអាទិ។ សង្ឃដិតដ្ឋេន **សង្ឃាដិ**។ វត្ថខណ្ឌានិ សិព្ពនកម្មេន សង្ឃដេត្វា កតត្តា “សង្ឃាដី”តិ ចីវរានំ សាមញ្ញនាមំ។ ឥធ បន រុឡ្ហិយា អន្តរវាសកាទិវិសេសនាមព្យតិរិត្តេ ចីវរវិសេសេ វត្តតិ។ **មុដ្ឋិបញ្ចកា**តិ ឯត្ថ ឯកាទីនមដ្ឋារសន្តានំ សង្ខ្យាសទ្ទានំ សង្ខ្យេយ្យេ វត្តមានត្តា បញ្ចសទ្ទោ ចីវរប្បមាណប្បករណតោ លព្ភមានហត្ថសង្ខាតរតនេយេវ បវត្តតិ, តេនេវ មុដ្ឋិសទ្ទោបិ ឧត្តរបទលោបេន មុដ្ឋិរតនេ វត្តតិ។ បញ្ចន្នំ បូរណោ **បញ្ចមោ**, មុដ្ឋិយា បញ្ចមោ **មុដ្ឋិបញ្ចមោ**។ មុដ្ឋិបញ្ចមោ បរិមាណមេតិស្សាតិ “មុដ្ឋិបញ្ចមកា”តិ វត្តព្ពេ ម-ការលោបេន “មុដ្ឋិបញ្ចកា”តិ សង្ឃាដិ វុត្តា។

មុដ្ឋិត្តិកាតិ ឯត្ថ វុត្តនយេន សង្ខ្យេយ្យេ វត្តមានោ **តិ**-សទ្ទោ ចីវរប្បមាណប្បករណតោ លព្ភមានហត្ថសង្ខាតរតនេយេវ វត្តតិ, តេនេវ មុដ្ឋិសទ្ទោបិ ឧត្តរបទលោបេន មុដ្ឋិរតនេ វត្តតិ។ តិណ្ណំ បូរណោ **តតិយោ**, មុដ្ឋិយា តតិយោ **មុដ្ឋិតតិយោ**, មុដ្ឋិតតិយោ បរិមាណមេតិស្សាតិ “មុដ្ឋិតតិយកា”តិ វត្តព្ពេ តិយ-បច្ចយលោបេន “មុដ្ឋិត្តិកា”តិ សង្ឃាដិយេវ វុច្ចតិ។ ឯវមុបរិបិ។ **តិរិយ**ន្តិ តិរិយតោ។

ឧត្តមន្តេនាតិ ឧក្កដ្ឋបរិមាណន្តេន។ **សត្ថុនោ ចីវរូនាបី**តិ “តត្រិទំ សុគតស្ស សុគតចីវរប្បមាណំ, ទីឃសោ នវ វិទត្ថិយោ សុគតវិទត្ថិយា, តិរិយំ ឆ វិទត្ថិយោ”តិ (បាចិ. ៥៤៨) វុត្តប្បមាណសុគតចីវរតោ ឩនាបិ។ **បិ**-សទ្ទោ សម្ភាវនេ, ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទេន តត្តកម្បិ វដ្ដតិ, តតោ ចេ ឩនំ វត្តព្ពមេវ នត្ថីតិ អត្ថោ។ អន្តទ្វយសន្ទស្សនេន ឧភយមជ្ឈេ យំ បហោនករុច្ចនកប្បមាណំ, តំ គហេតព្ពន្តិ ទស្សេតិ។

៥៥៨. **មុដ្ឋិបញ្ចក**សទ្ទោ បុព្ពេ វុត្តនយេនិធ ទីឃន្តេ វត្តតិ។ មុដ្ឋិបញ្ចកោ ទីឃន្តោ យស្ស, យស្មិំ វា បមាណេតិ វិគ្គហោ, ទីឃន្តតោ មុដ្ឋិបញ្ចកប្បមាណេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **“មុដ្ឋិបញ្ចម”**ន្តិបិ លិខន្តិ។ **តិរិយន្តតោ**តិ វិត្ថារន្តតោ។ អឌ្ឍហត្ថោ **អឌ្ឍោ** ឧត្តរបទលោបេន, សោ តេយ្យោ តតិយោ យស្ស បមាណស្សាតិ គហេតព្ពំ, តំ, អឌ្ឍតេយ្យរតនប្បមាណំ ហោតីតិ អត្ថោ។ **ទ្វិហត្ថំ វា**តិ ទ្វេ ហត្ថា យស្ស បមាណស្សាតិ វិគ្គហោ, ទ្វិរតនប្បមាណំ វា ហោតីតិ អត្ថោ។ ឥទញ្ច “តិរិយំ ទ្វិហត្ថោបិ វដ្ដតិ។ បារុបនេនបិ ហិ សក្កា នាភឹ បដិច្ឆាទេតុ”ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩) **អដ្ឋកថា**គតត្តា វុត្តំ។ **“សេសេ អន្តរវាសកេ”**តិ ឥទំ យថាវុត្តបរិមាណេន បរិមិតចីវរនិទស្សនំ។

៥៥៩. **អហតាហតកប្បាន**ន្តិ ឯត្ថ “វត្ថាន”ន្តិ សេសោ។ **អហតានំ វត្ថាន**ន្តិ នវវត្ថានំ។ អហតតោ កិញ្ចិ ឩនានិ **អហតកប្បានិ**, តេសំ នវវោហារូបគានំ កតិបយធោតានំ វត្ថានន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **សង្ឃាដី**តិ សង្ឃាដិនាមកចីវរំ។ **ទិគុណា**តិ ទុបដ្ដកតា។

៥៦០. **ឧតុទ្ធដាន**ន្តិ អតិក្កន្តទិវសានំ, ពហុកាលំ និវាសេត្វា បរិច្ចត្តានន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ អថ វា យានិ ឧតុតោ ឧទ្ធដានិ, តេសំ វត្ថានន្តិ គហេតព្ពំ, តិណ្ណំ ឧតូនមញ្ញតរំ អតិក្កមិត្វា ឋិតានំ បុរាណវត្ថានន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **ចីវរាន**ន្តិ ចីវរត្ថានិ វត្ថានេវ គហិតានិ។ **ចតុគ្គុណា**តិ ចតុបដ្ដា។ **សេសា ទុវេ**តិ អន្តរវាសកឧត្តរាសង្គា ទ្វេ។ **យថាសុខ**ន្តិ យថារុចិ។ **បំសុកូល**ន្តិ សុសានាទីសុ បតិតបិលោតិកចីវរំ។

៥៦១. **“តីណិបី”**តិអាទីសុ “តិចីវរេ កយិរមានេ សព្ពំ ឆិន្នកំ នប្បហោតី”តិ **បាឡិយំ** អាគតវត្ថុម្ហិ “អនុជានាមិ ភិក្ខវេ ទ្វេ ឆិន្នកានិ ឯកំ អឆិន្នក”ន្តិ (មហាវ. ៣៦០) អាទិវចនតោ “ចីវរ”ន្តិ សេសោ។ **ឆិន្ទិតព្ព**ន្តិ វត្ថានិ ឆិន្ទិត្វា សិព្ពេត្វា កាតព្ពំ។ **បហោតិ ចេ**តិ វត្ថានិ ឆិន្ទិត្វា ករណេ យទិ ចីវរស្ស បហោតិ។ **សព្ពេសូ**តិ តីសុ ចីវរេសុ។ **អប្បហោន្តេសូ**តិ វត្ថានំ ឆិន្ទិត្វា សិព្ពនេន អប្បហោន្តេសុ។ **អន្វាធិក**ន្តិ វត្ថេ ឩនាតិរេកំ អបនេត្វា អាគន្តុកបត្តសង្ខាតំ អនុវាតំ ចីវរស្ស បរិយន្តេ, មជ្ឈេ ច យថារហំ ទីឃរស្សបរិមាណយុត្តំ អល្លិយាបេតព្ពន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

៥៦២. **អច្ឆិន្នំ វា**តិ យថាវុត្តនយេន អច្ឆិន្នំ វា។ **អនាទិន្ន**ន្តិ អនាទិន្នអាគន្តុកបត្តំ ។ **តិចីវរ**ន្តិ តីសុ ចីវរេសុ ឯកេកន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **ទុព្ភោគេនា**តិ ទុដ្ឋុ បរិភោគេន ។ យថា បរិភុត្តំ នស្សតិ, តថា កិលិដ្ឋានំ ធោវនាទិមកត្វា និវាសនាទិនា បរិភោគេន។

៥៦៣-៤. **កុសិ**ន្តិ អាយាមតោ ច វិត្ថារតោ ច អនុវាតំ ចីវរមជ្ឈេ តាទិសមេវ ទីឃបត្តញ្ច។ វុត្តញ្ហេតំ **ចីវរក្ខន្ធអដ្ឋកថាយំ** “កុសីតិ អាយាមតោ ច វិត្ថារតោ ច អនុវាតាទីនំ ទីឃបត្តានមេតំ អធិវចន”ន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៤៥)។ **អឌ្ឍកុសិ**ន្តិ អន្តរន្តរា រស្សបត្តានំ នាម”ន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៤៥)។ **មណ្ឌល**ន្តិ ឯកេកស្មិំ ខណ្ឌេ មហាមណ្ឌលំ។ វុត្តម្បិ ចេតំ “មណ្ឌលន្តិ បញ្ចខណ្ឌិកចីវរស្ស ឯកេកស្មិំ ខណ្ឌេ មហាមណ្ឌល”ន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៤៥)។ **អឌ្ឍមណ្ឌល**ន្តិ មណ្ឌលស្ស អន្តោ និវេសិយមានំ ខុទ្ទកមណ្ឌលំ។ វុត្តម្បិ ចេតំ “អឌ្ឍមណ្ឌលន្តិ ខុទ្ទកមណ្ឌល”ន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៤៥)។ **វិវដ្ដ**ន្តិ មណ្ឌលំ, អឌ្ឍមណ្ឌលញ្ចាតិ ទ្វេ ឯកតោ កត្វា សិព្ពិតំ វេមជ្ឈេ ខណ្ឌំ។ វុត្តម្បិ ចេតំ “វិវដ្ដន្តិ មណ្ឌលញ្ច អឌ្ឍមណ្ឌលញ្ច ឯកតោ កត្វា សិព្ពិតំ មជ្ឈិមខណ្ឌ”ន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៤៥)។ **អនុវិវដ្ដ**ន្តិ មជ្ឈិមខណ្ឌស្ស ឧភោសុ បស្សេសុ សិព្ពិតំ តថេវ ទ្វិមណ្ឌលបត្តំ ខណ្ឌទ្វយំ។ វុត្តម្បិ ចេតំ “អនុវិវដ្ដន្តិ តស្ស ឧភោសុ បស្សេសុ ទ្វេ ខណ្ឌានី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៤៥)។ **ពាហន្ត**ន្តិ តេសំ អនុវិវដ្ដានំ ពាហិរបស្សេ សិព្ពិតំ ពាហិរខណ្ឌទ្វយំ។ វុត្តម្បិ ចេតំ “ពាហន្តន្តិ តេសំ អនុវិវដ្ដានំ ពហិ ឯកេកំ ខណ្ឌ”ន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៤៥)។

បញ្ចន្នំ សមាហារោ **បញ្ចកំ**, ទស្សិតប្បការបញ្ចខណ្ឌេហិ សិព្ពិតចីវរំ បញ្ចកំ នាម។ **អាទិ**-សទ្ទេន សត្តខណ្ឌាទីហិ សិព្ពិតចីវរានំ គហណំ។ តេនេវេត្ថាហ “**កត្តព្ពំ តុ តិចីវរ**”ន្តិ។ សត្តខណ្ឌស្ស ចីវរស្ស ឯកំ មជ្ឈិមខណ្ឌំ វិវដ្ដនាមមេវ ហោតិ, តស្ស ឧភោសុ បស្សេសុ ទ្វេ ទ្វេ ខណ្ឌានិ ចូឡានុវិវដ្ដមហានុវិវដ្ដសង្ខាតានិ អនុវិវដ្ដនាមានេវ ហោន្តិ។ វុត្តញ្ហេតំ **អដ្ឋកថាយំ** “អថ វា អនុវិវដ្ដន្តិ វិវដ្ដស្ស ឯកបស្សតោ ទ្វិន្នំ, ឯកបស្សតោ ទ្វិន្នន្តិ ចតុន្នម្បិ ខណ្ឌានមេតំ នាម”ន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៤៥)។ **ពាហន្ត**ន្តិ ទ្វីសុ បរិយន្តេសុ សិព្ពនីយំ ពាហិរខណ្ឌទ្វយំ, តញ្ច សង្ឃរិត្វា ពាហមត្ថកេ ឋបិយមានត្តា “មញ្ចា ឧក្កដ្ឋី ករោន្តី”តិអាទីសុ វិយ អាធេយ្យេ អាធារោបចារវសេន ពាហាតិ ច ចីវរស្ស បរិយន្តាវយវត្តា “អន្ត”ន្តិ ច វុច្ចតិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ “ពាហន្តន្តិ សុប្បមាណំ ចីវរំ បារុបន្តេន សំហរិត្វា ពាហាយ ឧបរិ ឋបិតា ឧភោ អន្តា ពហិមុខា តិដ្ឋន្តិ, តេសំ ឯតំ នាម”ន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៤៥)។ ឥទំ សត្តខណ្ឌចីវរមេវ **មហាអដ្ឋកថាយំ** វិហិតន្តិ ឥទានិបិ តទេវ វត្តតិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ “អយមេវ ហិ នយោ មហាអដ្ឋកថាយំ វុត្តោ”តិ។ ភិក្ខុនា កុសី…បេ.… ពាហន្តម្បិចាតិ សព្ពំ វិធិំ ទស្សេត្វាវ ឆិន្នំ បញ្ចកាទិប្បភេទកំ សមណសារុប្បំ តិចីវរំ កត្តព្ពន្តិ យោជនា។

៥៦៥-៦. យថាវុត្តវិធិំ អវិរាធេត្វា ចីវរំ កប្បពិន្ទុំ ទត្វា សង្ឃាដិអាទិនាមេន អធិដ្ឋាយ បរិភុញ្ជន្តស្ស អធិដ្ឋានំ កថំ ភិជ្ជតីតិ អាហ “**ទានេនា**”តិអាទិ។ **ទានេនា**តិ អញ្ញស្ស ទានេន។ **អច្ឆិជ្ជគាហេនា**តិ អញ្ញេន អច្ឆិន្ទិត្វា គហណេន។ **វិស្សាសគ្គហណេន ចា**តិ អត្តនិ វិស្សាសេន អញ្ញស្ស គហណេន។ **ហីនាយាវត្តនេនា**តិ សិក្ខំ អប្បច្ចក្ខាយ គិហិភាវូបគមនេន អញ្ញស្ស ទានេ វិយ ចីវរេ និរាលយភាវេនេវ បរិច្ចត្តា។

កេចិ បន “**ហីនាយាវត្តនេនា**តិ ភិក្ខុនិយា គិហិភាវូបគមនេនាតិ ឯវមត្ថំ គហេត្វា ភិក្ខុ បន វិព្ភន្តោបិ យាវ សិក្ខំ ន បច្ចក្ខាតិ, តាវ ភិក្ខុយេវាតិ អធិដ្ឋានំ ន វិជហតី”តិ វទន្តិ, តំ ន គហេតព្ពំ “ភិក្ខុនិយា ហីនាយាវត្តនេនា”តិ វិសេសេត្វា អវុត្តត្តា, ភិក្ខុនិយា ច គិហិភាវូបគមនេ អធិដ្ឋានវិជហនំ វិសុំ វត្តព្ពន្តិ នត្ថិ តស្សា វិព្ភមនេនេវ អស្សមណិភាវតោ។

សិក្ខាយាតិ ភិក្ខុសិក្ខាយ។ **បហានេនា**តិ បច្ចក្ខានេន។ សិក្ខាបច្ចក្ខានំ បនេត្ថ សចេ ភិក្ខុលិង្គេ ឋិតោ សិក្ខំ បច្ចក្ខាតិ, តស្ស កាយលគ្គម្បិចីវរំ អធិដ្ឋានំ វិជហតីតិ ទស្សនត្ថំ គហិតំ។ “**សិក្ខាយ ច បហានតោ**”តិ ច លិខន្តិ, តំ “ហីនាយាវត្តនេនាបិ, សិក្ខាយ ច បហានតោ”តិ បាឋក្កមេ សតិ យុជ្ជតិ។ យថាវុត្តោ បន បាឋោ “សិក្ខាយ ច បហានេន, ហីនាយាវត្តនេនបី”តិ ជាឋក្កមេ យុជ្ជតិ។ យថា តថា វា ហោតុ, ន កោចិ វិរោធោ។

បច្ចុទ្ធារេនាតិ ចីវរស្ស បច្ចុទ្ធរណេន។ “កាលកិរិយាយា”តិ **អដ្ឋកថា**វចនតោ **វិនាសេនា**តិ ចីវរសាមិកស្ស ជីវិតវិនាសោវ វុច្ចតីតិ។ **លិង្គស្ស បរិវត្តនា**តិ ភិក្ខុស្ស ឥត្ថិលិង្គបរិវត្តនា, ភិក្ខុនិយា បុរិសលិង្គបរិវត្តនាតិ ឯវំ ឧភយថា លិង្គស្ស បរិវត្តនេន។ **សព្ពំ** នវវិធម្បិ ចីវរំ។ **អធិដ្ឋាន**ន្តិ ឯត្ថ “ឥមេហិ អដ្ឋហី”តិ សេសោ។ វុត្តោវាយមត្ថោ **អដ្ឋកថាយំ** “តត្ថ បុរិមេហិ អដ្ឋហិ សព្ពចីវរានិ អធិដ្ឋានំ វិជហន្តី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩)។ **ភិជ្ជតី**តិ បជហតិ។ ឆិទ្ទស្ស ភាវោ **ឆិទ្ទភាវោ**, តស្មិំ, ឆិទ្ទេ សតិ ឆិទ្ទេ ជាតេតិ វុត្តំ ហោតិ។ **តិចីវរ**ន្តិ តីសុ ចីវរេសុ អញ្ញតរន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ តិចីវរមេវ វាតិ គហេតព្ពំ។ វុត្តញ្ច “ឆិទ្ទភាវេន បន តិចីវរស្សេវា”តិ។

៥៦៧. កីវប្បមាណេ ឆិទ្ទេ ជាតេតិ អាហ “**កនិដ្ឋស្សា**”តិអាទិ។ “**កនិដ្ឋ…បេ.… មាណក**”ន្តិ ឥមិនា ហេដ្ឋិមបរិច្ឆេទំ ទស្សេតិ។

៥៦៨. **ឯកោ តន្តុបី**តិ ទីឃតោ វា តិរិយតោ វា ឯកម្បិ សុត្តំ។

៥៦៩. ជិណ្ណដ្ឋានេ អគ្គឡំ ទេន្តេន តេចីវរិកេន វត្តិតព្ពវិធឹ ទស្សេតុមាហ “**បឋម**”ន្តិអាទិ។ **បឋម**ន្តិ ឆិន្ន ដ្ឋានស្ស ឆិន្នតោ បុព្ពេយេវ។ **អគ្គឡំ ទត្វា**តិ វត្ថខណ្ឌំ អល្លិយាបេត្វា។ **វត្ថតី**តិ ឯត្ថ “អធិដ្ឋាន”ន្តិ អនុវត្តតេ, “តេចីវរិកោ ភិក្ខូ”តិ លព្ភតិ, ឯវំ វត្ថខណ្ឌំ អល្លិយាបេន្តោ តេចីវរិកោ ភិក្ខុ អធិដ្ឋានំ វត្ថតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ វិបរិយាយេន អធិដ្ឋានំ ភិន្ទតីតិ លព្ភតិ។ បឋមំ ទ្វេ កោដិយោ ឃដេត្វាតិ យោជនា។ មជ្ឈេ ជិណ្ណំ អធិដ្ឋិតចីវរំ មជ្ឈេ ឆិន្ទន្តោ តតោ បុព្ពេយេវ ទ្វេ កោដិយោ ឯកតោ ឃដេត្វា សិព្វិត្វា។ **បច្ឆា**តិ កោដិឃដនតោ បច្ឆា។ **ឆិន្ទតី**តិ មជ្ឈំ ឧភយកោដឹ កាតុំ ឆិន្ទតិ។ **វត្ថតី**តិ វុត្តប្បការមេវ។

៥៧០. តិចីវរេ កត្ថ ជាតំ ឆិទ្ទមធិដ្ឋានំ ភិន្ទតីតិ អាហ “**ចតុរង្គុលា**”តិអាទិ។ ចត្តារិ ច អដ្ឋ ច **ចតុរដ្ឋំ,** ចតុន្នំ អដ្ឋន្នំ វា អង្គុលានំ សមាហារោ **ចតុរដ្ឋង្គុលំ,** តស្មាតិ គហេតព្ពំ។ ចតុរង្គុលា អដ្ឋង្គុលាតិ យោជនា។ **ឱរ**ន្តិ អព្ភន្តរំ។ ឯកញ្ច ទ្វេ ច ឯកទ្វេ, តេសំ **ឯកទ្វិន្នំ,** “ចីវរាន”ន្តិ បករណតោ លព្ភតិ, ឯកស្ស ចីវរស្ស, ទ្វិន្នញ្ច ចីវរានន្តិ យោជនា។ យថាសង្ខ្យានុទ្ទេសវសេន ឯកស្ស តិរិយតោ ចតុរង្គុលតោ ឱរំ, ទ្វិន្នំ តិរិយតោ អដ្ឋង្គុលតោ ឱរន្តិ យោជនា។ វាក្យទ្វយេបិ “ឆិទ្ទំ ភិន្ទតេវា”តិ យោជេតព្ពំ។

ឯកស្ស ចីវរស្សាតិ អន្តរវាសកចីវរស្ស។ **តិរិយតោ**តិ វិត្ថារតោ។ **ចតុរង្គុលំ ឱរ**ន្តិ ចតុរង្គុលតោ អព្ភន្តរេ ឆិទ្ទំ អធិដ្ឋានំ ភិន្ទតិ។ **ទ្វិន្ន**ន្តិ ឧត្តរាសង្គសង្ឃាដីនំ។ **តិរិយតោ**តិ វិត្ថារតោ។ **អដ្ឋង្គុលតោ ឱរ**ន្តិ អដ្ឋង្គុលតោ អព្ភន្តរេ។ តិណ្ណម្បិ ទីឃតោ វិទត្ថិយា ឱរំ ឆិទ្ទំ អធិដ្ឋានំ ភិន្ទតេវាតិ យោជនា។ ឯត្ថ **វិទត្ថិ** វឌ្ឍកីវិទត្ថិ គហេតព្ពា។ ឯវំ វុត្តបរិច្ឆេទព្ភន្តរេ ឆិទ្ទេ ជាតេ តស្ស ចីវរស្ស អតិរេកចីវរត្តា ទសាហមនតិក្កមិត្វា សូចិកម្មំ កត្វា អធិដ្ឋាតព្ពំ។ តថា អករោន្តេន បន បរិក្ខារចោឡំ អធិដ្ឋាតព្ពំ។

៥៧១. “**និសីទនស្សា**”តិ “និសីទនចីវរស្សា”តិ វត្តព្ពេ ឧត្តរបទលោបេន វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ **ទីឃឌ្ឍា**តិ ឯត្ថ វិសេសិតព្ពា វិទត្ថិ “ទ្វេ វិទត្ថិយោ”តិ ច “សុគតស្ស វិទត្ថិយា”តិ ច វត្តសាមត្ថិយា លព្ភតិ។ អឌ្ឍេន ទុតិយា **ទីយឌ្ឍា,** ទុតិយំ អឌ្ឍមេតស្សាតិ “ទុតិយឌ្ឍា”តិ វត្តព្ពេ តិយ-បច្ចយលោបេន “**ទិយឌ្ឍា**”តិ វុត្តំ, អឌ្ឍទុតិយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ “**សុគតស្ស វិទត្ថិយា**”តិ បមាណនិយមស្ស កតត្តា វឌ្ឍកីវិទត្ថិយា តិស្សោ វិទត្ថិយោ ឯកា សុគតវិទត្ថិ ហោតិ។ តទំ និសីទនចីវរំ ទីឃតោ វឌ្ឍកីហត្ថេន តិហត្ថំ, វិត្ថារតោ ឆឡង្គុលាធិកទ្វិហត្ថប្បមាណំ ហោតិ។ “ទសា វិទត្ថី”តិ (បាចិ. ៥៣៣) វុត្តត្តា ទិយឌ្ឍហត្ថា ទសាតិ វេទិតព្ពា។

៥៧២. **ចតស្សោ**តិ ឯត្ថាបិ “វិទត្ថិយោ”តិ សាមត្ថិយាវ លព្ភតិ។ “កណ្ឌុប្បដិច្ឆាទិយា”តិ វិភត្តិបរិណាមេន ទីឃតោតិ យោជនា។

៥៧៣. អឌ្ឍំ តេយ្យំ តតិយំ យស្សា សា **អឌ្ឍតេយ្យា,** អឌ្ឍតតិយាតិ វុត្តំ ហោតិ។

៥៧៤. តតោ ឧត្តរិ **តទុត្តរិ,** តស្ស តស្ស វុត្តប្បមាណតោ អតិរេកំ។ **អធិកច្ឆេទន**ន្តិ អធិកស្ស បមាណាតិ រិត្តដ្ឋានស្ស ឆេទនំ អស្ស បាចិត្តិយស្ស ទេសនាយាតិ អធិកច្ឆេទនំ, វុត្តប្បមាណតោ អធិកដ្ឋានំ ឆិន្ទិត្វា ទេសេតព្ពំ បាចិត្តិយំ។ **ឧទីរិតំ** វុត្តំ បាឡិយាតិ អត្ថោ។

៥៧៥. **អប្បមាណេនា**តិ គុណវសេន អប្បមាណេន សម្មាសម្ពុទ្ធេន។

៥៧៦. សព្ពំ វដ្ដតីតិ សម្ពន្ធោ។ “**សព្ព**”ន្តិ ឋបេត្វា **អដ្ឋកថាយ** អាគតំ នីលាទី សង្គណ្ហាតិ។ មហន្តាទិភេទំ សព្ពំ បច្ចត្ថរណចីវរំ វដ្ដតិ។

៥៧៧. “មុខបុញ្ឆនចោឡំ ឯក”ន្តិ បទច្ឆេទោ។ ឯកំ ធោវិត្វា យាវ សុក្ខាបីយតិ, តាវ អញ្ញេន មុខ បុញ្ឆនេន ភវិតព្ពត្តា អាហ “**ទ្វេបិ វដ្ដន្តិ សព្ពថា**”តិ។

៥៧៨. បមាណតោ, គណនតោ ច អតីតាតិ **បមាណគណនាតីតា**។ “បមាណាតីតា”តិ វចនេន វិនយធរានំ អប្បមាណគុណតំ ទស្សេតិ, “គណនាតីតា”តិ ឥមិនា អតិក្កន្តគណនតំ។ បកតំ វិនយេ បឋមំ កតំ ពុទ្ធេន ភគវតា បញ្ញត្តំ ជានន្តីតិ បកតញ្ញូ, វិនយធរា, តេ **បកតញ្ញុនោ**។ អបរិមាណ គុណមណិគណភូសិតឧបាលិទាសកាទិមហាថេរាចរិយបរម្បរាគតា សង្ខ្យាបថាតីតា វិនយធរាតិ វុត្តំ ហោតិ។

៥៨០. **សុគតដ្ឋង្គុលាយាម**ន្តិ វឌ្ឍកិរតនប្បមាណទីឃំ។ **ចតុរង្គុលវិត្ថត**ន្តិ វឌ្ឍកីវិទត្ថិប្បមាណវិត្ថារំ។ វិកប្បនុបគំ បច្ឆិមំ ចីវរំ នាម ហោតិ។ **បច្ឆិមំ ចីវរ**ន្តិ បរិស្សាវនបដាទីនំ វិសេសនំ, បច្ឆិមចីវរប្បមាណន្តិ វុត្តំ

ហោតិ។

៥៨១. **បរិស្សាវបដន្តិ** ឧទកបរិស្សាវនត្ថំ បដំ។ **បត្តត្ថវិកន្តិ** បត្តកញ្ចុកំ។ **ថោត្ថកត្ថវិកន្តិ** ថោត្ថកកញ្ចុកំ ។ **អាទិ**គ្គហណេន បច្ឆិមប្បមាណាទី យំ កិញ្ចិ បដំ, ទណ្ឌបដញ្ច សង្គណ្ហាតិ។

៥៨២. **អធិដ្ឋាតុន្តិ** បរិក្ខារចោឡំ អធិដ្ឋាតុំ។ **ឋបិតេតិ** អនធិដ្ឋាយ ឋបិតេ។ **មហាបច្ចរិយំ** បន "អនាបត្តី"តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩) អាហ។ **នត្ថិ ទោសតា**តិ ទោសោ ឯវ ទោសតា។ "អត្តនោ សន្តកភាវតោ មោចេត្វា ឋបិតំ សន្ធាយ **មហាបច្ចរិយំ** អនាបត្តិ វុត្តា"តិ វទន្តិ។ "ឥមិនា ភេសជ្ជំ ចេតាបេស្សាមិ, ឥទំ មាតុយា ទស្សាមី"តិ ឋបេន្តេន អធិដ្ឋាតព្ពំ។ "ឥទំ ភេសជ្ជស្ស, មាតុយា"តិ វិភជិត្វា សសន្តកភាវតោ មោចិតេ អធិដ្ឋាន កិច្ចំ នត្ថីតិ អធិប្បាយោ។ ហោតិ ចេត្ថ –

> "យំ វត្ថុំ ភិក្ខុនា លទ្ធំ, កតំ មាតាទិសន្តកំ;
> និស្សគ្គិយំ ន ហោតីតិ, តមាហុ វិនយញ្ញុនោ"តិ។

៥៨៣. **វស្សមាសេ ចតុរោ**តិ វស្សានេ ចតុរោ មាសេ, អធិដ្ឋានកិរិយាយ ចត្តារោ មាសេ អវិច្ឆេទោតិ អច្ចន្ត សំយោគេ ឧបយោគវចនំ។ វស្សិកេ ចត្តារោ មាសេ និវាសេតព្ពា សាដិកា **វស្សិកសាដិកា**។

៥៨៤. កណ្ឌុំ បដិច្ឆាទេតីតិ **កណ្ឌុប្បដិច្ឆាទិ**, កណ្ឌុរោគាតុរស្ស ភិក្ខុនោ តប្បដិច្ឆាទនត្ថមនុញ្ញាត ចីវរស្សេតមធិវចនំ។ ហោន្តិ ចេត្ថ –

> "**មាតិកដ្ឋកថាយ**ស្សា, កណ្ឌុច្ឆាទិកសាដិយា;
> ន កាលាតិក្កមេ វុត្តំ, អធិដ្ឋានវិវដ្ឍនំ។
>
> អធិដ្ឋានបហានង្គេ-សុ វុត្តត្តា វិសេសតោ;
> វីមំសិតព្ពំ វិញ្ញូហិ, តត្ថ យំ ការណំ សិយា"តិ។

៥៨៦. **"អសម្ពុខេ ឯតន្តិ ចា"**តិ វចនេនេវ សម្មុខេ "ឥម"ន្តិ វិញ្ញាយតិ។ វិចក្ខណោ បច្ចុទ្ធរេយ្យាតិ យោជនា។

៥៨៧. អធិដ្ឋិតន្តិ **អធិដ្ឋានំ**។

៥៨៨. **ឥតិ សព្ពមិទន្តិ** ឯវំ វុត្តំ ឥទំ តិចីវរាទីនំ បមាណាទិសព្ពវិធានំ។ **តេចីវរិកភិក្ខុនោ**តិ តិចីវរាធិដ្ឋានេន អធិដ្ឋិតតេចីវរិកស្ស វិនយតេចីវរិកស្ស។ តិណ្ណំ ចីវរានំ សមាហារោ **តិចីវរំ**, តិណ្ណំ តិចីវរានំ សមាហារោតិ "តិតិចីវរ"ន្តិ វត្តព្ពេ ឯកទេសសរូបេកសេសនយេន "តិចីវរ"ន្តិ នវចីវរានិ សង្គហិតានិ, តិចីវរេ និយុត្តោ តេចីវរិកោតិ វិនយតេចីវរិកោ វុច្ចតិ។ ធុតង្គតេចីវរិកស្សាបិ តិចីវរេ ឥទមេវ វិធានន្តិ សោបិ សង្គយ្ហតិ។ អញ្ញេសុ វា បន ឆសុ ចីវរេសុ បរិក្ខារចោឡំ ឯកំ អំសកាសាវមេវ វដ្ដតិ។ **តថា វត្វា**តិ "ឥមំ បរិក្ខារចោឡំ អធិដ្ឋាមី"តិអាទិនា នយេន វត្វា។ **តំ** បរិក្ខារចោឡំ។ បរិក្ខារចោឡមស្ស អត្ថិ, តត្ថ វា និយុត្តោតិ **បរិក្ខារចោឡិកោ**។

៥៨៩. "តិចីវរំ បន បរិក្ខារចោឡំ អធិដ្ឋាតុំ វដ្ដតិ, ន វដ្ដតី"តិ អនុយោគំ កត្វា "វដ្ដតី"តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩) **អដ្ឋកថាយ** វុត្តត្តា ឥធ **"តិចីវរ"**ន្តិ ចីវរត្តយមេវ វុត្តំ។ "សុខបរិហារត្ថំ ឯកម្បិ វិកប្បេតព្ព"ន្តិ វចនតោ ឯកទេសេ សមុទាយោបចារវសេន ឯកម្បិ វិកប្បេតព្ពមេវ ហោតិ។

បរិក្ខារចោឡំ កាតុម្បិ វដ្ដតីតិ ពទ្ធសីមតោ ពហិ វសន្តេន ឯកកេន តេចីវរិកេន អន្តោអរុណេ អសតិយា តីសុ ចីវរេសុ ហត្ថបាសេ អកតេសុ និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ ហោតីតិ, វិនយកម្មំ កាតុំ សភាគបុគ្គលានំ ទុល្លភត្តា ច សុខបរិហារត្ថំ តីសុ ឯកំ វា សព្ពានិ ឯវ វា តិចីវរនាមេន កតាធិដ្ឋានានិ បច្ចុទ្ធរិត្វា បរិក្ខារចោឡនាមេន អធិដ្ឋាតុម្បិ វដ្ដតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

ឯវំ អត្ថហេត្វា "សចេ តិចីវរំ បរិក្ខារចោឡាធិដ្ឋានំ លភេយ្យ, ឧទោសិតសិក្ខាបទេ បរិហារោ និរត្ថកោ ភវេយ្យា"តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩) វុត្តំ មហាបទុមត្ថេរស្ស មតំ ទស្សេតុមាហ **"ឯវំ ចុទោសិតេ"**តិអាទិ។ **ឯវំ ចេ**តិ ឯវំ តិចីវរំ បរិក្ខារចោឡំ អធិដ្ឋហិត្វា បរិហរិតុំ វដ្ដតិ ចេ។ **ឧទោសិតេ**តិ ឥមស្ស សិក្ខាបទស្ស អនន្តរេ ទុតិយ

កថិនសិក្ខាបទេ។ **វុត្តោ បរិហារោ**តិ “ឯកកុលស្ស គាមោ ហោតិ បរិក្ខិត្តោ ច។ អន្តោគាមេ ចីវរំ និក្ខិបិត្វា អន្តោគាមេ វត្ថព្ព”ន្តិអាទិនា (បារា. ៤៧៨) នយេន **បទភាជនា**វសានេ វុត្តោ, ឥធ ច “គាមាទីសុ បទេសេសូ”តិអាទិនា នយេន អនន្តរំ វក្ខមានោ តិចីវរស្ស បរិហរណវិធិ។ **និវត្ថកោ**តិ បរិក្ខារចោឡនាមេន អធិដ្ឋិតចីវរស្ស តេន វិធិនា តិចីវរំ អបរិហរន្តស្សាបិ ភិក្ខុនោ អនាបត្តិភាវតោ និប្បយោជនោតិ អត្ថោ។

៥៨០. គប្បវិហរិតុមាហ **“ន”**ឥច្ចាទិ។ ន និវត្ថកោតិ យោជនា។ ហេតុំ ទស្សេតុមាហ **“តេ ចីវរិកស្សេវា”**តិអាទិ។ យោ តិចីវរនាមេន អធិដ្ឋានំ អបច្ចុទ្ធរិត្វា សតី ឧបដ្ឋបេត្វា អន្តោអរុណេ ចីវរំ ហត្ថបាសតោ អមោចេត្វា អរុណំ ឧដ្ឋាបេតិ, តាទិសស្ស **តេចីវរិកស្សេវ** តស្មិំ សិក្ខាបទេ ឧទោសិតបរិហារស្ស ភគវតោ ទេសិតត្តាតិ អត្ថោ។ យស្មា តាទិសស្សេវ តេចីវរិកស្ស ឧទោសិតសិក្ខាបទេ បរិហារោ វុត្តោ, **តស្មា។ តំ សព្ពម្បី**តិ តំ នវវិធំ សព្ពម្បិ ចីវរំ។ **បរិក្ខារចោឡស្សា**តិ បរិក្ខារចោឡនាមេន អធិដ្ឋហិត្វា ចីវរំ បរិភុញ្ជិតុកាមស្ស បរិក្ខារចោឡនាមេន អធិដ្ឋាតុំ **វដ្ដតិ**។

៥៨១. ឥមិនា ឧទោសិតបរិហារស្ស អនិវត្ថកភាវំ សាធេត្វា ឥទានិ “តិចីវរំ បរិក្ខារចោឡនាមេនាបិ អធិដ្ឋាតុំ វដ្ដតី”តិ ឥមស្ស អធិកត្ថស្ស មហាការុណិកេន អនុញ្ញាតភាវេ កិរិយន្តរានុជាននសង្ខាត អធិកវចនស្ស ញាបកហេតុភាវំ ទស្សេតុមាហ **“អធិដ្ឋេតី”**តិអាទិ។ ឥមស្មិំយេវ សិក្ខាបទេ អនាបត្តិវារេ “អនាបត្តិ អន្តោទសាហំ អធិដ្ឋេតិ, វិកប្បេតី”តិ បាឋេ អនាបត្តិភាវេ “អធិដ្ឋេតី”តិ ឯត្តកេនេវ បរិយត្តេ (បារា. ៤៦៩) “វិកប្បេតី”តិ កិរិយន្តរានុជាននេន បការន្តរេនាបិ ទោសោ នត្ថីតិ អធិប្បាយស្ស វិញ្ញាបិតត្តាតិ អត្ថោ។

៥៨២. **ឯវំ ករោន្តស្សា**តិ តិចីវរនាមេន អធិដ្ឋានំ បច្ចុទ្ធរិត្វា បរិក្ខារចោឡនាមេន អធិដ្ឋហន្តស្ស។ ឥទានិ អតិប្បសង្គំ ទស្សេតុកាមស្ស ចោទកស្ស អធិប្បាយំ ទស្សេតុមាហ **“ឯវ”**ន្តិអាទិ។ មូលាធិដ្ឋានំ បហាយ កាតព្ពប្បការន្តរស្សាបិ វិជ្ជមានត្តា តិចីវរំ បច្ចុទ្ធរិត្វា មុខបុញ្ឆនាទិកំ កត្វា អធិដ្ឋហតោបិ ទោសោ ន សិយាតិ កស្មា នាបជ្ជតីតិ អត្ថោ។ នឥតិ អតិប្បសង្គនិវារណេ។

៥៨៣. **កិច្ចវិធានតោ**តិ តេសំ មុខបុញ្ឆនាទីនំ អត្តនោ អត្តនោ កិច្ចស្ស សាធនតោ, តាទិសំ កិច្ចវិសេសាបេក្ខំ វិនា តំតំនាមេន អធិដ្ឋាតុំ ន យុជ្ជតីតិ អធិប្បាយោ។ **អកិច្ចស្សា**តិ មុខបុញ្ឆនាទិកិច្ចរហិតស្ស។ **អធិកស្សា**តិ បច្ចុទ្ធរិត្វា បឋមំ អធិដ្ឋានស្ស វិជហិតត្តា អតិរេកស្ស។ **អស្សា**តិ តិចីវរស្ស។ **អធិដ្ឋានំ តុ យុជ្ជតី**តិ ទសាហំ អនតិក្កមិត្វា បរិក្ខារចោឡនាមេន អធិដ្ឋានំ បន យុជ្ជតិ។

៥៨៤. និធានស្ស មុខំ ឧបាយោតិ **និធានមុខំ**, អន្តរវាសកាទិតំតំចីវរនាមេន អធិដ្ឋានតោ អតិរេកំ យំ កិញ្ចិ ចីវរំ យថា ឋបិតំ អាបត្តិំ ន ករោតិ, តថា និធានស្ស ឧបាយោតិ អត្ថោ។ **ឯតំ** បរិក្ខារចោឡាធិដ្ឋានំ។ **មហាបច្ចរិយ**ន្តិ ព្រាហ្មណតិស្សភយេ ភិក្ខុសង្ឃំ ជម្ពុទីបំ នេតុំ សក្កស្ស ទេវានមិន្ទស្ស អាណត្តិយា វិសុកម្មេន និម្មិតមហាបច្ចរិយំ និសីទិត្វា លិខិតត្តា តំនាមកាយំ វិនយដ្ឋកថាយំ, “មហាបច្ចរិយាទិសូ”តិបិ លិខន្តិ។

៥៨៥. បរិក្ខារចោឡនាមេន អធិដ្ឋានវិធានស្ស វុត្តប្បមាណំ កតមន្តិ អាហ **“ចីវរ”**ន្តិអាទិ។ “និទានេ ឧប្បត្តិតោ”តិ បទច្ឆេទោ។ **“ចីវរំ បរិបុណ្ណ”**ន្តិ **និទានេ** “តិចីវរំ សម្បុណ្ណំ វិជ្ជតិ, ឥទមតិរេកចីវរំ គី កាតព្ព”ន្តិ ភិក្ខូហិ ភគវតោ អារោចិតវត្ថុម្ហិ ។ **ឧប្បត្តិតោ**តិ បរិក្ខារចោឡាធិដ្ឋានស្ស ឧប្បន្នត្តា, អនុញ្ញាតត្តាតិ អត្ថោ។ “តេន ខោ បន សមយេន ភិក្ខូនំ បរិបុណ្ណំ ហោតិ តិចីវរំ, អត្ថោ ច ហោតិ បរិស្សាវនេហិបិ ថវិកាហិបិ។ ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ។ អនុជានាមិ ភិក្ខវេ បរិក្ខារចោឡក”ន្តិ (មហាវ. ៣៥៧) ឯត្ថ **បាឡិយំ** ឯវំ វិប្បវាសសុខត្ថំ នាមេនាធិដ្ឋិតតិចីវរំ អធិដ្ឋានំ បច្ចុទ្ធរិត្វា បរិក្ខារចោឡនាមេន អធិដ្ឋាតុំ វដ្ដតីតិ សាធនេន ត ទេកសាធនត្តា ឯវ ឯកម្បិ ចីវរំ វិកប្បេតុំ វដ្ដតីតិ វុត្តមេវ ហោតិ។ តេនេវាហ **អដ្ឋកថាយំ** “ឯវញ្ច សតិ យោ តិចីវរេ ឯកេន ចីវរេន វិប្បវសិតុកាមោ ហោតិ, តស្ស តិចីវរាធិដ្ឋានំ បច្ចុទ្ធរិត្វា វិប្បវាសសុខត្ថំ វិកប្បនាយ ឱកាសោ ទិន្នោ ហោតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩)។

៥៨៦-៨. ឯត្តាវតា កប្បិយចីវរញ្ច តត្ថ កត្តព្ពញ្ច ទស្សេត្វា ឥទានិ អកប្បិយចីវរំ ទស្សេតុមាហ **“កុសវាកាទី”**តិអាទិ។ **កុស**ន្តិ ទព្ពតិណំ។ **វាក**ន្តិ រុក្ខាទីនំ វាកំ។ **អាទិ**-សទ្ទេន ផលកំ គហិតំ, **ចីវ**-សទ្ទោ ចីវរ បរិយាយោ, ឥមស្មិំ កុសាទយោ គន្ថេត្វា កតេ ចីវរេយេវ វត្តតិ។ **កេសជំ កម្ពល**ន្តិ មនុស្សកេសេហិ វីតកម្ពលញ្ច។ **វាលជំ កម្ពល**ន្តិ អស្សវាលចមរវាលេហិ វីតកម្ពលញ្ច។ **ឧលូកបក្ខ**ន្តិ កោសិយសកុណបត្តំ។ ឥធ បន តំ គន្ថេត្វា កតចីវរមេវ គហេតព្ពំ។ **អជិនក្ខិបេ**តិ អជិនទីបិចម្មេ។ “ធារយតោ ទុល្លច្ចយ”ន្តិ បច្ចេកំ សម្ពន្ធោ។

កទលិទុស្សេតិ កទលិវាកមយវត្ថេ។ **ឯរកទុស្សេ**តិ ឯរកមយវត្ថេ។ **អក្កទុស្សេ**តិ អក្កទណ្ឌេ វា តេសំ សុត្តានិ វា គហេត្វា កតវត្ថេ។ **បោត្ថកេ**តិ មកចិវាកមយវត្ថេ។ **តិរីដេ វា**តិ ឯវំនាមកេ រុក្ខតចេ។ **វេឋនេ**តិ សីសវេឋនេ។ **កញ្ចុកេ**តិ ករចេ។

សព្ពនីលកេតិ កេវលនីលកេ។ ឯស នយោ **មញ្ជេដ្ឋា**ទីសុ។ **មហានាមរត្តេ**តិ គន្ទុបទុមទលវណ្ណរត្តេ។ **មហារង្គរត្តេ**តិ សតបទិវណ្ណរត្តេ។

៥៩៩. **អច្ឆិន្នទសកេ**តិ អច្ឆិន្នា ទសា យស្ស, តស្មឹ ចីវរេ។ ឯស នយោ **ទីឃទសេ**បិ។ **ផលទសេ**តិ ផលសទិស គន្ថិតា ទសា យស្ស, តស្មឹ។ **បុប្ផទសេ**តិ កណ្ណិកំ ពន្ធិត្វា វិកាសេត្វា កតា ទសា យស្ស, តស្មឹ ចីវរេតិ អត្ថោ។ **អច្ឆិន្នចីវរស្សា**តិ នត្ថំ កត្វា ចោរេហិ វិលុត្តចីវរស្ស ។ **ឯត្តា**តិ កុសវាកាទីសុ, សព្ពនីលាទីសុ ច។ **កិញ្ចី**តិ ឯកម្បិ អកប្បិយំ នត្ថិ អនន្ទុលោមិកំ នត្ថិ។ “នគ្គេន ឯតេសុ អកប្បិយចីវរេសុ យំកិញ្ចិ លទ្ធំ, តេន ហិរិកោបិនំ បដិច្ឆាទេត្វា បច្ឆា កប្បិយចីវរេ លទ្ធេ តំ អធិវាសេត្វា ឥទំ អកប្បិយចីវរំ បរិច្ចជិតព្ពំ។ សព្ពនីលកាទិវត្ថេសុ លទ្ធេសុ កប្បិយរជនេន រជិត្វា, តំ វណ្ណំ នាសេត្វា វា កប្បិយវត្ថានិ ឧភយបស្សេសុ អល្លិយាបេត្វា, បដិច្ឆាទេត្វា វា និវាសេតុំ វដ្តតី”តិ **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។

៦០០. “**អន្តោទសាហ**”ន្តិ ឥទំ “អធិដ្ឋេតី”តិអាទីហិ សព្ពបទេហិបិ យោជេតព្ពំ។ **វិស្សជ្ជេតី**តិ អញ្ញស្ស ទេតិ។ ឥជ ទានំ ទុវិធំ សម្មុខាទានំ, បរម្មុខាទានន្តិ។ បដិគ្គាហកំ ទិស្វា “ឥទំ តុយ្ហំ ទម្មី”តិ ទានំ **សម្មុខាទានំ** នាម។ បរម្មុខា “ឥទំ ឥត្ថន្នាមស្ស ទម្មី”តិ ទិន្នំ **បរម្មុខាទានំ**។ “ឥទំ ត្វំ គណ្ហាហី”តិ វា “តុយ្ហំ គណ្ហាហី”តិ វា វុត្តេ “មយ្ហំ គណ្ហាមី”តិ សចេ វទតិ, ទានគហណទ្វយម្បិ សុទ្ធំ។ “ឥទំ តវ សន្តកំ ករោហិ, តវ សន្តកំ ហោតុ, តវ សន្តកំ ហោតី”តិ ទាយកេន វុត្តេ គណ្ហន្តោបិ “មម សន្តកំ ករោមិ, មម សន្តកំ ហោតុ, មម សន្តកំ ហោតី”តិ វទតិ ចេ, ទានំ, គហណញ្ច អសុទ្ធំ ហោតិ។ “តវ សន្តកំ ករោហី”តិ វុត្តេ បន “សាធុ ភន្តេ មយ្ហំ គណ្ហាមី”តិ វត្វា គណ្ហាតិ, គហណំ សុទ្ធំ។ “ឥទំ តុយ្ហំ គណ្ហាហី”តិ វុត្តេ “អហំ ន គណ្ហាមី”តិ វទតិ, បុន “ទិន្នំ មយា, តុយ្ហំ គណ្ហាហី”តិ វុត្តេ ឥតរោបិ បុន បដិក្ខិបតិ, តំ ចីវរំ កស្សចិ អសន្តកត្តា ទសាហាតិក្កមេនាបិ និស្សគ្គិយំ ន ហោតីតិ បច្ឆា តេសុ ទ្វីសុ យោ ឥច្ឆតិ, តេន អធិដ្ឋាយ បរិភុញ្ជិតព្ពន្តិ សព្ពមិទំ **អដ្ឋកថាយ** (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩ អត្ថតោ សមានំ) វុត្តំ។

អធិដ្ឋិតចីវរេ អធិដ្ឋានេ វេមតិកេន អត្តនោ វិមតឹ បឋមំ អាវិ កត្វា “សចេ អនធិដ្ឋិតំ, ឯវំ កតេ កប្បិយំ ហោតី”តិ ចិន្តេត្វា និស្សជ្ជេត្វា វិនយកម្មំ ករោន្តស្ស មុសាវាទទោសោ នាបជ្ជតិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “ន ហិ ឯវំ ជានាបេត្វា វិនយកម្មំ ករោន្តស្ស មុសាវាទោ ហោតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩)។ “កេចិ ‘តថា វេមតិកចីវរំ អញ្ញេន វិស្សាសេន គហេត្វា បុន ទាតព្ព’ន្តិ វទន្តិ, តំ ន សុន្ទរ”ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩ ថោកំ វិសទិសំ) គណ្ឋេ វុត្តំ។

វិនស្សតីតិ ចោរាទីហិ វិនស្សតិ។ “នស្សតិ, ឌយ្ហតិ, អច្ឆិន្ទិត្វា គណ្ហន្តី”តិ ឥមានិបិ វិនាសប្បការត្តា “វិនស្សតី”តិ ឥមិនាវ សង្គយ្ហន្តិ។ តត្ថ “**នស្សតី**”តិ ឥទំ ចោរាទីហិ ហដំ សន្ធាយ វុត្តំ, “**វិនស្សតី**”តិ ឥទំ ឧន្ទូរខាយិតាទី សន្ធាយ វុត្តំ, “**ឌយ្ហតី**”តិ អគ្គិនា ទឌ្ឍំ សន្ធាយ។ **វិស្សាសេ**តិ ឯត្ថ សន្ទិដ្ឋោ ច សម្ភត្តោ ច អាលបិតោ ច ជីវតិ ច គហិតេ ចត្តមនោ ហោតីតិ បញ្ចង្គសមន្នាគតេន អត្តនិ វិស្សាសេន អញ្ញេន គហិតេតិ អត្ថោ។ **បកាសិតា**តិ “អនាបត្តិ អន្តោទសាហំ អធិដ្ឋេតី”តិអាទិនា (បារា. ៤៦៩) នយេន វុត្តា។

៦០១. ឥទំ បន សមុដ្ឋានំ នាមេន កថិនសមុដ្ឋានំ នាមាតិ អត្ថោ។ ឥទំ កថិនសមុដ្ឋានំ នាម កាយវាចតោ ច កាយវាចាចិត្តតោ ច សមុដ្ឋាតិ។ អតិរេកចីវរភាវស្ស ជាននចិត្តេន បណ្ណត្តិជាននចិត្តេ អសតិបិ អាបត្តិសម្ភវតោ **អចិត្តំ**។ អនធិដ្ឋានតោ, អវិកប្បនតោ ច **អក្រិយំ**។ កម្មដ្ឋានមនុយុញ្ជន្តោ វា ចេតិយាទី វន្ទន្តោ វា ឯកាទសមំ អរុណំ ឧដ្ឋាបេតិ, កុសលចិត្តោ អាបជ្ជតិ, កលហាទិបសុតោ វា រតិក្កមំ ជានន្តោ វា ឧដ្ឋាបេតិ, អកុសលចិត្តោ អាបជ្ជតិ, ខីណាសវោ បន អសតិយា វា បណ្ណត្តិ អជានន្តោ វា តថា ករោន្តោ អព្យាកតចិត្តោ អាបជ្ជតីតិ **តិចិត្តំ**។ វុត្តនយេន កម្មដ្ឋានាទិមនុយុញ្ជន្តស្ស សោមនស្សចិត្តសមង្គិនោ សុខវេទនា, ឧបេក្ខាចិត្តសមង្គិនោ ឧបេក្ខាវេទនា, កលហាទិបសុតស្ស ទោមនស្សចិត្តសមង្គិនោ ទុក្ខវេទនា ហោតីតិ **តិវេទនំ**។ ឯស នយោ ឧបរិបិ ឯវរូបេ ឋានេ យោជេតព្ពោ។

បឋមកថិនកថាវណ្ណនា។

៦០២. គាមាទីសុ បទេសេសុ តិបញ្ចសូតិ តិចីវរានិ និក្ខិបិត្វា វិប្បវាសេន ទោសំ, ឧប្បជ្ជនដ្ឋានញ្ច ទស្សេតុំ “គាមោ ឯកូបចារោ”តិអាទិនា (បារា. ៤៧៧) នយេន **បាឡិយំ** វុត្តគាមនិវេសនឧទោសិតអដ្ដមាឡបាសាទហម្មិយនាវាសត្ថខេត្តធញ្ញករ- ណអារាមវិហាររុក្ខមូលអជ្ឈោកាសសង្ខាតេសុ បន្នរសសុ ចីវរនិក្ខេបដ្ឋានេសូតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯត្ថ **គាមោ** នាម ឯកកុដិកាទិគាមោ។

និវេសនំ នាម គាមតោ ពហិ ចតុសាលាទិកោ គេហោ។ តេនាហ **គណ្ឋិបទេ** “គាមនិវេសនានំ វិសេសំ វទន្តា ‘បុន ឯកបរិច្ឆេទំ កត្វា និវេសិតា ពហុគេហា និវេសនំ នាម ហោន្តី’តិ វទន្តិ, តស្មា ឥទំ និវេសនាទិ សព្ពំ ‘គាមតោ ពហិ’តិ គហេតព្ព”ន្តិ។ ឥទញ្ច តត្ថេវ វុត្តំ “និវេសនាទិកំ អន្តោគាមេ ចេ ហោតិ, គាមេ វុត្តបរិហារស្សេវ លព្ភនតោ អន្តោគាមតោ ពហិ’តិ គហេតព្ព”ន្តិ។

អដ្ឋកថាយំ “ឧទោសិតោតិ យានាទីនំ ភណ្ឌានំ សាលា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៨២-៤៨៧) វុត្តសរូបំ **ឧទោសិតំ** នាម។ “អដ្ដោតិ បដិរាជាទិបដិពាហនត្ថំ ឥដ្ឋកាហិ កតោ ពហលភិត្តិកោ ចតុបញ្ចភូមិកោ បតិស្សយវិសេសោ”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៨២-៤៨៧) វុត្តសរូបោ **អដ្ដោ** នាម។ “មាឡោតិ ឯកកូដសង្គហិតោ ចតុរស្សបាសាទោ”តិ (បារា. អដ្ឋ. ៤៨២-៤៨៧) វុត្តោ ឯកកណ្ណិកសង្គហិតោ ចតុរស្សគេហោ **មាឡោ** នាម។ **បាសាទោ**តិ ទីឃបាសាទោ។ **ហម្មិយ**ន្តិ មុណ្ឌច្ឆទនបាសាទោ។ **នាវា**តិ យានបត្តិ។ **សត្ថ**ន្តិ ជង្ឃសត្ថសកដសត្ថវសេន ទុវិធោ ជនសមូហោ, សោ ច និវិដ្ឋានិវិដ្ឋវសេន បច្ចេកំ ទុវិធោ។ តត្ថ និវិដ្ឋេ វតិអាទិបរិក្ខេបោបិ ហោតេវ។

ខេត្តន្តិ យវខេត្តាទិខេត្តំ។ **ធញ្ញករណំ** ខលំ។ **អារាមោ** បុប្ផារាមោ, ផលារាមោ ច។ **វិហារោ**តិ ឯកម្បិ សេនាសនំ វុច្ចតិ។ “រុក្ខោ នាម យំ មជ្ឈន្ហិកេ កាលេ សមន្តា ឆាយា ផរតី”តិ (បារា. ៤៩៤) វុត្តប្បមាណបរិច្ឆន្នោ **រុក្ខោ។ អជ្ឈោកាសោ** នាម សត្តព្ភន្តរោ, សោ វិញ្ឈាដវិអាទិអគាមការញ្ញេ ច មច្ឆពន្ធានំ អគមនបថេ សមុទ្ទទីបេ ច លព្ភតិ។ **មច្ឆពន្ធានំ អគមនបថោ** នាម ឧទកបិដ្ឋិយា គន្ត្វា បុន តទហេវ គេហំ អាគន្តុំ អសក្កុណេយ្យតាយ ទូរេ សមុទ្ទប្បទេសោ វុច្ចតិ។

អយំ គាមាទិកោ បច្ចេកំ ឯកូបចារោ, នានូបចារោតិ ទុវិធោ។ តត្ថ អជ្ឈោកាសំ វិនា គាមាទិកោ តំតំរាជាទិសាមិកកុលានំ ឯកត្ថនានត្ថវសេន ឯកកុលសន្តកោ ចេ ហោតិ, ឯកូបចារោ។ នានាកុលសន្តកោ ចេ, នានូបចារោ ហោតិ។ វុត្តញ្ហេតំ “គាមោ ឯកូបចារោ នាម ឯកកុលស្ស គាមោ ហោតី”តិអាទិ (បារា. ៤៧៨)។ **អដ្ឋកថាយម្បិ** វុត្តំ “ឯកកុលស្ស គាមោតិ ឯកស្ស រញ្ញោ វា ភោជកស្ស វា គាមោ”តិ ច “នានាកុលស្ស គាមោតិ នានារាជូនំ វា ភោជកានំ វា គាមោ វេសាលីកុសិនារាទិសទិសោ”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៧៩) ច។

ឯកកុលេន ការាបិតោ វិហារោ ឯកូបចារោ, នានាកុលេហិ ការាបិតោ នានូបចារោ ហោតិ។ យថាហ **គណ្ឋិបទេ** “វិហារេ ឯកកុលនានាកុលវោហារោ ការាបកានំ វសេន វុត្តោ”តិ។ អជ្ឈោកាសេ បន ឧបចារភេទោ អព្ភន្តរវសេន វេទិតព្ពោ។ វុត្តញ្ហេតំ **បាឡិយំ** “អជ្ឈោកាសោ ឯកូបចារោ នាម អគាមកេ អរញ្ញេ សមន្តា សត្តព្ភន្តរា ឯកូបចារោ។ តតោ បរំ នានូបចារោ”តិ។ ឥធ ឯកំ **អព្ភន្តរំ** អដ្ឋវីសតិរតនំ ហោតិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “ឯកំ អព្ភន្តរំ អដ្ឋវីសតិហត្ថ”ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៨៩)។ ឯវំ សង្ខេបតោ វុត្តសរូបប្បភេទានិ បន្នរសឋានានិ ទស្សេតុមាហ “គាមាទីសុ បទេសេសុ តិបញ្ចសូ”តិ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្ថារោ បន បាឡិអដ្ឋកថាវណ្ណនតោ វេទិតព្ពោ។

“តិចីវរេន វិប្បវាសេយ្យាតិ សង្ឃាដិយា វា ឧត្តរាសង្គេន វា អន្តរវាសកេន វា។ អន្តោគាមេ ចីវរំ និក្ខិបិត្វា”តិ (បារា. ៤៧៦, ៤៧៨) វចនតោ ឯត្ថ **តិចីវរ**ន្តិ តិណ្ណំ ចីវរានមញ្ញតរមេវ ចីវរំ វត្តព្ពំ។ **ឯករត្ត**ន្តិ វិប្បវាសកិរិយាយ អច្ចន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ។ **អបិ**-សទ្ទេន កឹ បន ទិរត្តាទិកន្តិ ទស្សេតិ។

សង្ឃសម្មុតិយា វិនាតិ តិចីវរំ បរិហរិតុំ អសមត្ថេន គិលានេន ភិក្ខុនា សង្ឃំ វន្ទិត្វា ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា អញ្ជលឹ បគ្គយ្ហ “អហំ ភន្តេ គិលានោ, ន សក្កោមិ តិចីវរំ អាទាយ បក្កមិតុំ, សោហំ ភន្តេ សង្ឃំ តិចីវរេន អវិប្បវាសសម្មុតឹ យាចាមី”តិ តិក្ខត្តុំ យាចិតេន សង្ឃេន តស្ស ញត្តិទុតិយាយ កម្មវាចាយ ទិន្នំ អវិប្បវាសសម្មុតឹ វិនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តថា លទ្ធសម្មុតិកស្ស គិលានស្ស ភិក្ខុនោ តស្មឹ គេលញ្ញេ អវូបសន្តេ វា វូបសន្តេបិ ចីវរនិក្ខេបដ្ឋានំ អាគមនកាលេ វា ឧប្បន្នេ អញ្ញេបិ រោគេ អវូបសន្តេ តាយយេវ សម្មុតិយា ន ទោសោ។

៦០៣. ភិក្ខុនោតិ អលទ្ធសម្មុតិកស្ស ភិក្ខុនោ។ **តេន** ចីវរេន។ **វិប្បវត្ថុំ ន វដ្ដតី**តិ វិនា វសិតុំ ន វដ្ដតិ។ កឹ វុត្តំ ហោតិ? “ឯកកុលស្ស គាមោ ហោតិ បរិក្ខិត្តោ ច, អន្តោគាមេ ចីវរំ និក្ខិបិត្វា អន្តោគាមេ វត្ថព្ពំ។ អបរិក្ខិត្តោ

ហោតិ, យស្មឹ ឃរេ ចីវរំ និក្ខិត្តំ ហោតិ, តស្មឹ ឃរេ វត្ថព្ពំ, ហត្ថបាសា វា ន វិជហិតព្ពំ។ នានាកុលស្ស គាមោ ហោតិ បរិក្ខិត្តោ ច, យស្មឹ ឃរេ ចីវរំ និក្ខិត្តំ ហោតិ, តស្មឹ ឃរេ វត្ថព្ពំ សភាយេ វា ទ្វារមូលេ វា, ហត្ថបាសា វា ន វិជហិតព្ព"ន្តិអាទិនា (បារា. ៤៧៨) នយេន **បាឡិយា** វុត្តដ្ឋានតោ ពហិ អរុណំ ឧដ្ឋាបេតុំ ន វដ្ដតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

តមស្មឹ បាឋេ "**បរិក្ខិត្តោ**"តិ ឥទំ បាការេន វា វតិយា វា បរិខាយ វា បរិក្ខិត្តំ សន្ធាយ វុត្តំ។ **ហត្ថបាសា វា**តិ ឯត្ថ **ហត្ថបាសា** នាម អឌ្ឍតេយ្យរតនំ ហោតិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** "តំ ឃរំ សមន្តតោ ហត្ថបាសា ន វិជហិតព្ពំ, អឌ្ឍតេយ្យរតនប្បមាណា បទេសា ឧទ្ធំ ន វិជហិតព្ពន្តិ វុត្តំ ហោតី"តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៧៧-៤៧៨)។

វិប្បវសន្តស្ស កោ ទោសោតិ អាហ "**ហោតិ...បេ.... អរុណុគ្គមេ**"តិ។ អនុញ្ញាតដ្ឋានតោ ហិ ពហិ ចីវរេន វិនា អរុណំ ឧដ្ឋាបេន្តស្ស តំ ចីវរំ និស្សគ្គិយំ ហោតិ, តំហេតុកា បាចិត្តិយាបត្តិបិ ហោតីតិ អត្ថោ។ តេនេវ វក្ខតិ "និស្សជ្ជិត្វា...បេ.... វិញ្ញូនា"តិ។

៦០៤. **ន្ហាយន្តស្សេវា**តិ ចីវរស្ស ហត្ថបាសតោ ទូរេ នហាយន្តស្សេវ, អនាទរេ សាមិវចនំ។

៦០៦. អច្ឆិន្នំ វិលុត្តំ ចីវរំ យស្ស សោ **អច្ឆិន្នចីវរោ**, ភិក្ខុ, តស្ស ឋានំ **អច្ឆិន្នចីវរដ្ឋានំ**, តស្មឹ។

៦០៧. **និវាសេត្វា**តិ ឯត្ថ "អន្តរវាសក"ន្តិ ច **គហេត្វា**តិ ឯត្ថ "ឥតរានី"តិ ច សេសោ។ ឥទញ្ច គន្តព្ពដ្ឋានេ, អាសន្នេ មគ្គេ ច មនុស្សសម្ពាធេ អសតិ កត្តព្ពទស្សនំ។ ឥតរត្ថ និវាសេត្វា, បារុបិត្វា ច សង្ឃាដឹ អំសេ កត្វាវ គន្តព្ពំ ហោតិ។ វិហារេ សភាគេសុ អលព្ភមានេសុ អាសនសាលម្បិ គន្ត្វា សភាគស្ស សន្តិកេ វិនយកម្មំ កត្តព្ពន្តិ **អដ្ឋកថាយំ** (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៩៥ អត្ថតោ សមានំ) វុត្តំ។ "**និស្សជ្ជិត្វា**"តិ ឥមិនា "ឥទំ មេ ភន្តេ ចីវរំ រត្តិវិប្បវុត្ថំ អញ្ញត្រ ភិក្ខុសម្មុតិយា និស្សគ្គិយំ, ឥមាហំ សង្ឃស្ស និស្សជ្ជាមី"តិ សង្ឃេ វា "ឥទំ មេ ភន្តេ ចីវរំ...បេ.... អហំ អាយស្មន្តានំ និស្សជ្ជាមី"តិ តិណ្ណំ, ទ្វិន្នំ វា សន្តិកេ វា "ឥទំ មេ អាវុសោ...បេ.... ឥមាហំ អាយស្មតោ និស្សជ្ជាមី"តិ ឯកស្ស សន្តិកេ វា វត្វា និស្សជ្ជិត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **វិញ្ញូនា**តិ ឯវំ និស្សគ្គិយវត្ថុនិស្សជ្ជនាទិនានប្បការវិធិជាននកេន ញាណវតាតិ អត្ថោ។

៦០៨. **តំ** និស្សគ្គិយចីវរំ។

៦០៩. "**អទេន្តស្ស ច និស្សដ្ឋំ ទុក្កដ**"ន្តិ ឥមិនា "ព្យត្តេន ភិក្ខុនា បដិពលេន អាបត្តិ បដិគ្គហេតព្ពា, និស្សដ្ឋចីវរំ ទាតព្ព"ន្តិ វុត្តត្តា ឥមំ វិធឹ ជាននតាយ **ព្យត្តេន** យថាវិធឹ កាតុំ សមត្ថតាយ **បដិពលេន ខន្ធកេ** (ចូឡវ. ២៣៩) អាគតនយេន អាបត្តឹ បដិគ្គហេត្វា និស្សដ្ឋចីវរំ ហត្ថេន គហេត្វា និសីទាបេត្វា សចេ សង្ឃោ ហោតិ, "សុណាតុ មេ ភន្តេ សង្ឃោ, ឥទំ ចីវរំ ឥត្ថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ និស្សគ្គិយំ សង្ឃស្ស និស្សដ្ឋំ, យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, សង្ឃោ ឥមំ ចីវរំ ឥត្ថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ ទទេយ្យា"តិ, សចេ តយោ ហោន្តិ, "សុណន្តុ មេ អាយស្មន្តា, ឥទំ ចីវរំ ឥត្ថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ និស្សគ្គិយំ អាយស្មន្តានំ និស្សដ្ឋំ, យទាយស្មន្តានំ បត្តកល្លំ, អាយស្មន្តា ឥមំ ចីវរំ ឥត្ថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ ទទេយ្យុ"ន្តិ, សចេ ឯកកោ ហោតិ, "ឥមំ ចីវរំ អាយស្មតោ ទម្មី"តិ ទាតព្ពំ, និស្សដ្ឋចីវរំ "អត្តនោយេវ ទិន្ន"ន្តិ សុទ្ធសញ្ញាយ គហេត្វា អទេន្តស្ស ទុក្កដំ ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

តស្ស សន្តកភាវំ ញត្វា លេសេន វិលុម្បន្តស្ស បន ភណ្ឌគ្ឃវសេន ទុក្កដថុល្លច្ចយបារាជិកាបត្តិយោ ហោន្តិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** "តស្ស សន្តកភាវំ បន ញត្វា លេសេន អច្ឆិន្ទន្តោ ភណ្ឌំ អគ្ឃាបេត្វា ការេតព្ពោ"តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩)។ **បរិយាបុត**ន្តិ "ន ភិក្ខវេ និស្សដ្ឋចីវរំ ន ទាតព្ពំ, យោ ន ទទេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា"តិ (បារា. ៤៧០) **បាឡិយំ** វុត្តន្តិ អត្ថោ។

៦១០-១. ថេរេ ទហរេ ចាតិ ឯតេសុ ឧភោសុបិ មគ្គំ គច្ឆន្តេសូតិ យោជនា។ "**ថេរេ**"តិ ឥមិនា អនិស្សិតភាវមាហ, "**ទហរេ ចា**"តិ ឥមិនា និស្សិតភាវំ។ **ឱហីនេ**តិ ឱសក្កិតេ។ សចេ សោ ថេរោ និស្សយាចរិយោ ភវេយ្យាតិ អធិប្បាយេនាហ "**គរុ**"ន្តិ។ **តស្មឹ** ទហរេ។ **វត្ថ**ន្តិ តស្ស ហត្ថេ ឋិតចីវរំ។ **ន បស្សម្ភតី**តិ ធុរនិក្ខេបំ អកត្វា គមនេ សឧស្សាហត្តា និស្សយបដិប្បស្សទ្ធិ ន ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ តេនេវ "មុហុត្ត"ន្តិអាទិមាហ។

៦១៤. បច្ឆាទ្វារេ អន្តោយេវារុណេតិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ, ទហរភិក្ខុនោ ទូរភាវញ្ច អរុណុគ្គមនញ្ច ញត្វា ចីវរស្ស អនិស្សគ្គិយត្ថំ តស្ស ហត្ថេ ឋិតភាវំ សល្លក្ខេត្វា បុរារុណា បច្ឆាទ្វារេតិ អត្ថោ។ **វិស្សជ្ជេតី**តិ អញ្ញស្ស ទេតិ។ **វិនស្សតី**តិ ចោរាទីហិ នស្សតិ។

ទុតិយកឋិនកថាវណ្ណនា។

៦១៦. អកាលចីវរន្តិ “អកាលចីវរំ នាម អនត្ថតេ កឋិនេ ឯកាទសមាសេ ឧប្បន្នំ, អត្ថតេ កឋិនេ សត្ត មាសេ ឧប្បន្នំ, កាលេបិ អាទិស្ស ទិន្ន”ន្តិ (បារា. ៥០០) វចនតោ អនត្ថតកឋិនេ វិហារេ “ចីវរមាសោ”តិ យោ បុព្ពកត្តិកការឡបក្ខបាដិបទតោ បដ្ឋាយ យាវ អបរកត្តិកបុណ្ណមី, តាវ មាសោ វុច្ចតិ, តតោ បរេសុ ឯកាទសសុ មាសេសុ ឧប្បន្នញ្ច អត្ថតកឋិនេ វិហារេ យោ ចីវរមាសោ, ហេមន្តា ច ចត្តារោ មាសាតិ បញ្ចមាសតោ ពហិ សត្តសុ មាសេសុ ឧប្បន្នញ្ច អត្ថតកឋិនេ បញ្ច មាសា យថាបរិច្ឆិន្នកាលេ សង្ឃស្ស ច “ឥទំ អកាលចីវរំ ទម្មី”តិ បុគ្គលស្ស ច “ឥទំ តុយ្ហំ ទម្មី”តិ ទិន្នញ្ចាតិ ឥទំ អកាលចីវរន្តិ អត្ថោ។ “ឧប្បន្ន”ន្តិ សេសោ, “ឧប្បជ្ជេយ្យ សង្ឃតោ វា គណតោ វា ញាតិតោ វា មិត្តតោ វា បំសុកូលតោ វា អត្តនោ វា ធនេនា”តិ (បារា. ៥០០) វចនតោ សង្ឃស្ស វា “ឥទំ សុត្តន្តិកគណស្ស ទេម, ឥទំ អាភិធម្មិកគណស្ស ទេមា”តិអាទិនា នយេន គណស្ស វា ទិន្នតោ អត្តនោ វស្សគ្គេន វា ញាតិអាទិតោ វា សុសានាទិបំសុកូលខេត្តតោ វា អត្តនោ សន្តកេន សុត្តកប្បាសាទិ កប្បិយវត្ថុតោ វា ឧប្បន្នចីវរន្តិ អត្ថោ។

មាសបរមំ និក្ខិបេតិ មាសោ បរមំ បមាណំ ឯតស្ស និក្ខិបនស្សាតិ មាសបរមំ, និក្ខិបនន្តិ កិរិយាវិសេសនំ កាតព្ពំ, មាសបរមំ និក្ខិបនំ ករេយ្យាតិ វុត្តំ ហោតិ។ “អាកង្ខមានេន ភិក្ខុនា បដិគ្គហេតព្ពំ, បដិគ្គហេត្វា ខិប្បមេវ ការេតព្ពំ, នោ ចស្ស បារិបូរិ, មាសបរមំ តេន ភិក្ខុនា តំ ចីវរំ និក្ខិបិតព្ពំ ឩនស្ស បារិបូរិយា”តិ (បារា. ៥០០) វចនតោ ឯវំ ឧប្បន្នំ ចីវរំ ឥច្ឆន្តេន បដិគ្គហេត្វា សចេ បហោតិ, ទសាហមនតិក្កាមេត្វា ការេតព្ពំ។ សចេ នប្បហោតិ, ឩនស្ស បរិបូរណត្ថំ មាសបរមំ ឋបេតព្ពន្តិ អត្ថោ។

កទា ឯវំ និក្ខិបិតព្ពន្តិ អាហ **“សតិ បច្ចាសាយា”**តិ, “បច្ចាសា ហោតិ សង្ឃតោ វា គណតោ វា ញាតិតោ វា មិត្តតោ វា បំសុកូលតោ វា អត្តនោ វា ធនេនា”តិ (បារា. ៥០០) វុត្តសង្ឃាទិតោ អត្តនោ វស្សគ្គាទិតោ លភេយ្យ, តេន “ឥមស្ស ឩនេ បរិបុណ្ណេ ការេស្សាមី”តិ បច្ចាសាយ សតិ ឯវំ និក្ខិបិតព្ពន្តិ អត្ថោ។ **តតោ ឧទ្ធំ ឋបេតុំ ន វដ្ដតី**តិ មាសតោ អតិរេកកាលំ និក្ខិបិតុំ ន វដ្ដតិ, និស្សគ្គិយបាចិត្តិយំ ហោតីតិ អត្ថោ។

យទិ ឯវំ “តទហុប្បន្នេ មូលចីវរេ បច្ចាសាចីវរំ ឧប្បជ្ជតិ, ទសាហា ការេតព្ពំ…បេ…. វីសេ ឧប្បន្នេ មូលចីវរេ បច្ចាសាចីវរំ ឧប្បជ្ជតិ, ទសាហា ការេតព្ព”ន្តិ (បារា. ៥០០) កស្មា អាហាតិ? បច្ចាសាចីវរស្ស ទសទិវសេ អតិក្កម្ម ឋបេតុំ អយុត្តត្តា, មូលចីវរស្ស តត្តកិកត្តា ឯវំ វុត្តំ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “មូលចីវរស្ស ឧប្បន្នទិវសតោ យាវ វីសតិមោ ទិវសោ, តាវ ឧប្បន្នំ បច្ចាសាចីវរំ មូលចីវរំ អត្តនោ គតិកំ ករោតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥០០)។

តតិយកឋិនកថាវណ្ណនា។

៦១៨-៩. ភិក្ខុនិយា យោ ធោវាបេតីតិ សម្ពន្ធោ។ “ភិក្ខុនី នាម ឧភតោសង្ឃេ ឧបសម្បន្នា”តិ (បារា. ៥០០) វចនតោ ភិក្ខុនិសង្ឃេ ញត្តិចតុត្ថាយ កម្មវាចាយ, ភិក្ខុសង្ឃេ ញត្តិចតុត្ថាយ កម្មវាចាយាតិ អដ្ឋវាចិកាយ ឧបសម្បន្នា **ភិក្ខុនី** នាម។ **ភុត្ត**ន្តិ ភិក្ខុនា អត្តនា បរិភុត្តំ រជិតំ អាទិន្នកប្បំ, “បរិភោគំ ករិស្សាមី”តិ អន្តមសោ សីសំ ឋបេត្វា សយនមត្តេនាបិ បុរាណភូតំ ចីវរន្តិ អត្ថោ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “រជិត្វា កប្បំ កត្វា ឯកវារម្បិ និវត្ថំ វា បារុតំ វា អន្តមសោ បរិភោគសីសេន អំសេ វា មត្ថកេ វា កត្វា មគ្គំ គតោ ហោតិ, ឧស្សីសកំ វា កត្វា និបន្នោ ហោតិ, ឯតម្បិ បុរាណចីវរមេវា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥០៣-៥០៥)។ **វត្ថ**ន្តិ ការិយេ ការណោបចារវសេន ចីវរមេវ អាហ។

អញ្ញាតិកាយាតិ “អញ្ញាតិកា នាម មាតិតោ វា បិតិតោ វា យាវ សត្តមា បិតាមហយុគា អសម្ពទ្ធា”តិ វចនតោ អត្តនោ វា តស្សា វា មាតុ វា បិតុ វា បរម្បរាយ យាវ សត្តមា យុគា, ឯត្ថន្តរេ យេន កេនចិ ញាតកេន អសម្ពទ្ធភាវេន អញ្ញាតិកាយាតិ អត្ថោ។ យថា ចាហ **អដ្ឋកថាយំ** “បិតាមហោយេវ បិតាមហយុគំ។ តតោ ឧទ្ធំ សព្ពេបិ បុព្ពបុរិសា បិតាមហគ្គហណេនេវ គហិតា។ ឯវំ យាវ សត្តមោ បុរិសោ, តាវ យា អសម្ពទ្ធា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥០៣-៥០៥)។ **អាកោដាបេតី**តិ បហរាបេតិ។

តតោ ធោវាបនាទិតោ។ **និស្សគ្គិយាបត្តី**តិ និស្សគ្គិយស្ស អាបត្តិ និស្សគ្គិយាបត្តិ, និស្សគ្គិយស្ស ចីវរស្ស នាមេន វិសិដ្ឋា បាចិត្តិយាបត្តិ ហោតីតិ អត្ថោ។ ឥទញ្ច តិណ្ណំ បយោគានំ អន្តេ អាបជ្ជិតព្ពាយ អាបត្តិយា ទស្សនំ។ តស្ស និយោគេន ធោវនាទី ករោន្តិយា ភិក្ខុនិយា តទត្ថំ សព្ពបុព្ពបយោគគណនាយ ភិក្ខុនោ ទុក្កដំ ហោតីតិ គហេតព្ពោ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “យាវ នំ ធោវិត្វា ឧក្ខិបតិ, តាវ ភិក្ខុនិយា បយោគេ បយោគេ ភិក្ខុស្ស ទុក្កដ”ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥០៣-៥០៥)។ **បឋមេនា**តិ តីណិបិ ការាបេន្តស្ស យំ បឋមំ ការាបេតិ, តេនាតិ

អត្ថោ។ **ទីបិត**ន្តិ “អញ្ញាតិកាយ អញ្ញាតិកសញ្ញី បុរាណចីវរំ ធោវាបេតិ រជាបេតិ អាកោដាបេតិ, និស្សគ្គិយេន អាបត្តិ ទ្វិន្នំ ទុក្កដាន”ន្តិអាទិនា (បារា. ៥០៦) ទេសិតំ។ ឥមិនា នយេន ទ្វេ ការាបេន្តស្ស បឋមេន និស្សគ្គិយាបត្តិ, ទុតិយេន ទុក្កដន្តិ អយមត្ថោ សង្គយ្ហតិ។

៦២០. **“ធោវនត្ថាយ ទេតី”**តិ ឥមិនា “ភុត្តំ វត្ថ”ន្តិ អធិការតោ លព្ភតិ។

៦២១. **សាមណេរនិទ្ទេសេបី**តិ “សាមណេរា”តិ និទ្ទេសោ នាម យស្ស, តស្មិម្បិ, អត្តនា បរិភុត្តំ វត្ថំ ធោវនត្ថាយ ទេតីតិ យោជនា, អត្តនោ បរិភុត្តំ ចីវរំ ធោវនត្ថាយ សាមណេរស្ស ទេតីតិ អត្ថោ។ **បិ**-សទ្ទោ សមុច្ចយត្ថោ។ **ឧបសម្បជ្ជា**តិ បុព្ពកិរិយាយ “ធោវតី”តិ អបរកិរិយា សាមត្ថិយា លព្ភតិ។

៦២២. **ទហរានញ្ច ភិក្ខូន**ន្តិ អត្តនោ នវកតរានំ ភិក្ខូនំ។ **និយ្យាទិតេ** ទិន្នេ។ **ឯស នយោ**តិ “ឯកេន បាចិត្តិយំ, អវសិដ្ឋេហិ ទ្វីហិ វា ឯកេន វា សព្ពបយោគេសុ ទុក្កដំ ហោតី”តិ នយោ។

៦២៣. **ចីវរេ**តិ បរិភុត្តចីវរេ។

៦២៤. **“ធោវនប្បច្ចយាយេវា”**តិ ឥមិនា ឥតរទ្វយស្ស តស្ស អនាណត្តិយា កតត្តា តតោ អនាបត្តិភាវមាហ។

៦២៦. **ញាតិកា**តិ ឯត្ថ “បដិសង្ខា យោនិសោ”តិអាទីសុ (ម. និ. ១.២២-២៣, ៤២២; អ. និ. ៦.៥៨; ៨.៩; មហានិ. ២០៦; ធ. ស. ១៣៥៥; វិភ. ៥១៨) វិយ គាថាពន្ធវសេន យ-ការលោបោ, ញាតិកាយ ភិក្ខុនិយាតិ អត្ថោ។ “ញាតិកា អញ្ញាតិសញ្ញិស្សា”តិ បទច្ឆេទោ។ **បច្ចត្ថរណ**ន្តិ មញ្ចបីឋេ អត្ថរិតព្ពំ បច្ចត្ថរណចីវរញ្ច។

៦២៧. **“ភិក្ខុនីនំ វសេនា”**តិ ឥទំ ភិក្ខុសង្ឃេបិ ឧបសម្បន្នា ចេ, បាចិត្តិយសម្ភវា វុត្តំ ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “ភិក្ខូនំ សន្តិកេ ឧបសម្បន្នាយ បន យថាវត្ថុកមេវា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥០៦)។ ភិក្ខុនិសង្ឃេ បឋមំ ឧបសម្បជ្ជិត្វា បច្ឆា ភិក្ខុសង្ឃេ ចេ ឧបសម្បជ្ជតិ, កេវលំ ភិក្ខុសង្ឃេ ឧបសម្បន្នាតិ ន វុច្ចតីតិ តា ភគវតិ ធរមានេ បឋមំ បព្ពជិតា បញ្ចសតា សាកិយានិយោ វុច្ចន្តិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “ភិក្ខូនំ សន្តិកេ ឧបសម្បន្នា នាម បញ្ចសតា សាកិយានិយោ”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥០៦)។ ភិក្ខុនោ លិង្គេ បរិវត្តេ តស្សេវ ឧបសម្បន្នកម្មស្ស អនុញ្ញាតត្តា សោបិ គហេតព្ពោយេវ។

៦២៨. **អវុត្តា ធោវតី**តិ “ឥមំ ចីវរំ ធោវា”តិ អវុត្តា ចីវរំ កិលិដ្ឋំ ទិស្វា អវត្វា ឋបិតដ្ឋានតោ ចីវរំ គហេត្វា វា សយមេវ វត្វា យាចនាទិនយេន វា អនាណត្តិយា ច គហេត្វា ចីវរធោវនាទី ករេយ្យ ចេ។ **អបរិភុត្តំ វា**តិ ហេដ្ឋា វុត្តនយេន អបរិភុត្តំ ចីវរំ។ **អញ្ញំ វា**តិ ឧបាហនត្ថវិកបត្តត្ថវិកបោត្ថកត្ថវិកមញ្ចបីឋាទី យំ កិញ្ចិ បរិក្ខារំ។

បុរាណចីវរធោវាបនកថាវណ្ណនា។

៦២៩. វិកប្បនុបគំ បច្ឆិមំ ឧបាទាយ កិញ្ចិ ចីវរំ គណ្ហតោតិ យោជនា, ឯត្ថ “អញ្ញាតិកាយ ភិក្ខុនិយា ហត្ថតោ”តិ ច “ញាតិកាយ អញ្ញាតិកសញ្ញិស្សា”តិ ច “ឯកតោឧបសម្បន្នាយ ហត្ថតោ គណ្ហាតី”តិ ច វត្តមានវចនសាមត្ថិយា លព្ភមានតោ បុព្ពេ វុត្តនយេន អញ្ញាតិកាយ ឧភតោសង្ឃេ ឧបសម្បន្នាយ ភិក្ខុនិយា ហត្ថតោ វិកប្បនុបគតនវិទត្ថិប្បមាណវត្ថតោ បដ្ឋាយ យំ កិញ្ចិ ចីវរំ គណ្ហន្តស្សាតិ អត្ថោ។ **“អាបត្តី”**តិ សាមញ្ញេន វុត្តេបិ “និស្សគ្គិយា បាចិត្តិយាបត្តី”តិ បករណតោ ច “និស្សគ្គិយាបត្តី”តិ វត្តមានតោ ច លព្ភតិ។ **ឋបេត្វា បារិវត្តក**ន្តិ “បារិវត្តកំ បរិត្តេន វា វិបុលំ, វិបុលេន វា បរិត្ត”ន្តិ (បារា. ៥១៤) វចនតោ **មហាបច្ចរិយំ** “អន្តមសោ ហរិតកខណ្ឌេនាបី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥១៤) វុត្តត្តា ច ហេដ្ឋិមន្តតោ ហរិតកខណ្ឌម្បិ ទត្វា គហេតព្ពំ តំចីវរញ្ច បារិវត្តកំ នាម ហោតិ, តំ ឋបេត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ បរិវត្តនំ **បរិវត្តំ**, តំ ឯតស្ស អត្ថីតិ **បារិវត្តកំ**, កយវិក្កយេន គហេតព្ពំ ចីវរន្តិ អត្ថោ។

៦៣០. **គហណត្ថាយ បយោគេ**តិ គណ្ហិតុំ ហត្ថបសារណាទិប្បយោគេ។ **បរិយាបុត**ន្តិ “បដិគ្គណ្ហាតិ បយោគេ ទុក្កដ”ន្តិ (បារា. ៥១២) ទេសិតំ។

៦៣១. **អនុបសម្បន្នហត្ថេ**តិ ភិក្ខុភិក្ខុនិតោ អញ្ញេ សព្ពេ អនុបសម្បន្នា គហិតា។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “សចេ បន សិក្ខមានាសាមណេរសាមណេរិឧបាសកឧបាសិកានំ ហត្ថេ បេសិតំ បដិគ្គណ្ហាតិ, អនាបត្តី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥១២)។

៦៣២. **ឯកតោ**តិ ឯត្ថ ភិក្ខុនិសង្ឃតោតិ គហេតព្ពំ។ អញ្ញស្មឹ បក្ខេ បាចិត្តិយមេវ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “ភិក្ខូនំ សន្តិកេ ឧបសម្បន្នាយ បន បាចិត្តិយមេវា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥១៣)។

៦៣៣. “បារិវត្តកំ ទស្សាមី”តិ អាភោគំ កត្វា គណ្ហាតិ, ទោសោ ន វិជ្ជតីតិ យោជនា។

៦៣៤. **អញ្ញំ បរិក្ខារ**ន្តិ ថវិកកាយពន្ធនាទិ អវិកប្បិយំ វា អវិកប្បនុបគំ វា បរិក្ខារមេវ គហេតព្ពំ។ វិកប្បនុបគំ បន ន វដ្ដតិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “វិកប្បនុបគំ បច្ឆិមចីវរប្បមាណំ បន បដបរិស្សាវនម្បិ ន វដ្ដតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥១៤)។ ចីវរបដិគ្គណ្ហនំ កិរិយា, បារិវត្តកស្ស អទានំ អកិរិយាតិ កិរិយាយ ច អកិរិយាយ ច អាបជ្ជិតព្ពតោ **ក្រិយាក្រិយំ**។

ចីវរបដិគ្គហណកថាវណ្ណនា។

៦៣៥. “អញ្ញាតកំ អប្បវារិត”ន្តិ បទច្ឆេទោ។ “គហបតឹ វា គហបតានឹ វា”តិ បាឋសេសោ។ វុត្តញ្ហិ ភគវតា “អញ្ញាតកំ គហបតឹ វា គហបតានឹ វា”តិ (បារា. ៥១៦, ៥១៨)។ បុព្ពេ វុត្តនយេន យាវ សត្តមា បិតាមហយុគា សម្ពន្ធញាតិកតាយ អភាវតោ **អញ្ញាតកំ**។ “យំ មយ្ហំ គេហេ អត្ថិ, តំ បវារេមី”តិអាទិនា នយេន **អប្បវារិតំ**។ “គហបតិ នាម យោ កោចិ អគារំ អជ្ឈាវសតី”តិ (បារា. ៥១៩) **បាឡិយំ** វុត្តំ **គហបតឹ វា**។ “គហបតានី នាម យា កាចិ អគារំ អជ្ឈាវសតី”តិ (បារា. ៥១៩) **បាឡិយំ** វុត្តំ ឃរណឹ វាតិ អត្ថោ។

ហោតិ និស្សគ្គិយាបត្តីតិ “អញ្ញត្រ សមយា វិញ្ញាបេតិ, បយោគេ ទុក្កដំ, បដិលាភេន និស្សគ្គិយំ ហោតី”តិ (បារា. ៥១៩) **បាឡិយំ** វុត្តេសុ សព្ពេសុ បុព្ពបយោគេសុ ទុក្កដេន សទ្ធឹ និស្សគ្គិយបាចិត្តិយំ ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **អញ្ញត្រ សមយា**តិ “តត្ថាយំ សមយោ, អច្ឆិន្នចីវរោ វា ហោតិ ភិក្ខុ នដ្ឋចីវរោ វា”តិ (បារា. ៥១៨) **មាតិកាយ,** “អច្ឆិន្នចីវរោ នាម ភិក្ខុស្ស ចីវរំ អច្ឆិន្នំ ហោតិ រាជូហិ វា ចោរេហិ វា ធុត្តេហិ វា យេហិ កេហិចិ វា អច្ឆិន្នំ ហោតិ។ នដ្ឋចីវរោ នាម ភិក្ខុស្ស ចីវរំ អគ្គិនា វា ទឌ្ឍំ ហោតិ, ឧទកេន វា វូឡ្ហំ ហោតិ, ឧន្ទូរេហិ វា ឧបចិកាហិ វា ខាយិតំ ហោតី”តិ (បារា. ៥១៩) **បទភាជនេ** ច និទ្ទិដ្ឋសរូបកាលតោ អញ្ញត្រាតិ អត្ថោ។

៦៣៦. **តិកបាចិត្តិយំ វុត្ត**ន្តិ “អញ្ញាតកេ អញ្ញាតកសញ្ញី, វេមតិកោ, ញាតកសញ្ញី អញ្ញត្រ សមយា ចីវរំ វិញ្ញាបេតិ, និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយ”ន្តិ (បារា. ៥២០) បាចិត្តិយត្តយំ ភគវតា វុត្តំ។ “ញាតកេ អញ្ញាតិសញ្ញិស្សា”តិ បទច្ឆេទោ។ **តត្ថា**តិ តស្មឹ ញាតកេ។ **វេមតិកស្សា**តិ “ញាតកោ នុ ខោ, អញ្ញាតកោ”តិ វេមតិកស្ស។ ទ្វិកទុក្កដំ តថេវាតិ យោជនា។ **“តថេវា**”តិ “វុត្ត”ន្តិ ឥទំ អាកឌ្ឍតិ, “ញាតកេ អញ្ញាតកសញ្ញី, វេមតិកោ អញ្ញត្រ សមយា ចីវរំ វិញ្ញាបេតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បារា. ៥២០) ទេសិតន្តិ អត្ថោ។

៦៣៧-៨. សមយេ វិញ្ញាបេន្តស្ស អនាបត្តីតិ យោជនា។ ឯត្ថ “ចីវរំ អញ្ញាតកអប្បវារិត”ន្តិ អានេត្វា សម្ពន្ធិតព្ពំ, យថាបរិច្ឆិន្នកាលទ្វយតោ អញ្ញតរស្មឹ កាលេ អញ្ញាតកអប្បវារិតំ ចីវរំ វិញ្ញាបេន្តស្ស អនាបត្តីតិ អត្ថោ។ **ញាតកេ វា បវារិតេ**តិ ឯត្ថាបិ “អត្តនោ”តិ អជ្ឈាហារោ, “សមយេ”តិ ឥមិនា យោជេតព្ពំ, អត្តនោ ញាតកបវារិតេ អសមយេបិ ចីវរំ វិញ្ញាបេន្តស្ស អនាបត្តីតិ អត្ថោ។ **អញ្ញស្សត្ថាយា**តិ ឯត្ថ “អត្តនោ”តិ សេសោ, អត្តនោ ញាតកេ, បវារិតេ វា វិញ្ញាបេន្តស្ស អនាបត្តីតិ យោជនា, អញ្ញំ ភិក្ខុំ និស្សាយ អត្តនោ ញាតកេ វា បវារិតេ វា ចីវរំ វិញ្ញាបេន្តស្ស អនាបត្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥតរំ បក្ខំ ទស្សេតិ **“តស្ស ញាតកេ វា បវារិតេ វា**”តិ។ **តស្សា**តិ “អញ្ញស្សា”តិ វុត្តស្ស, “វិញ្ញាបេន្តស្ស អនាបត្តី”តិ ឥមិនា យោជេតព្ពំ។ **វា**តិ បុរិមវិកប្បាបេក្ខំ។ យំ សន្ធាយ ចីវរំ វិញ្ញាបេតិ, តស្ស ញាតកេ វា បវារិតេ វា តំយេវ សន្ធាយ ចីវរំ វិញ្ញាបេន្តស្ស អនាបត្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។

“អត្តនោ វា ធនេនា”តិ វុត្តំ អនាបត្តិអង្គំ **ឧម្មត្តកាទិនោ**តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន សង្គយ្ហតិ , អត្តនោ សន្តកំ សុត្តកប្បាសាទិកំ កប្បិយវត្ថុំ ទត្វា គណ្ហិតុកាមតាយ អកប្បិយវោហារេន យាចន្តស្ស ច អនាបត្តីតិ អត្ថោ។

អញ្ញាតកវិញ្ញត្តិកថាវណ្ណនា។

៦៣៩. **អប្បវារិតមញ្ញាតិ**ន្តិ ឯត្ថ “គហបតឹ វា គហបតានឹ វា”តិ ឥទំ សាមត្ថិយា លព្ភតិ។ **តតុត្តរិ**ន្តិ តតោ សន្តរុត្តរបរមតោ ឧត្តរិន្តិ គហេតព្ពំ, “សន្តរុត្តរបរមំ តេន ភិក្ខុនា តតោ ចីវរំ សាទិតព្ព”ន្តិ (បារា. ៥២៣) វុត្តត្តា អច្ឆិន្នចីវរេន សាទិតព្ពអន្តរវាសកឧត្តរាសង្គមត្តេន អធិកន្តិ អត្ថោ។

“តតោ ចេ ឧត្តរិ សាទិយេយ្យា”តិ (បារា. ៥២៣) វចនតោ “សាទិយន្តស្សា”តិ វត្តព្ពំ, ឯវំ វត្តព្ពេ “វិញ្ញាបេន្តស្សា”តិ កស្មា វុត្តន្តិ? អច្ឆិន្នចីវរានំ ភិក្ខូនំ ឆព្ពគ្គិយេហិ ភិក្ខូហិ ចីវរវិញ្ញាបនវត្ថុស្មឹ “កថញ្ហិ នាម តុម្ហេ មោឃបុរិសា ន មត្តំ ជានិត្វា ពហុំ ចីវរំ វិញ្ញាបេស្សថា”តិ (បារា. ៥២២) ឆព្ពគ្គិយេ ភិក្ខូ គរហិត្វា ឥមស្ស សិក្ខាបទស្ស បញ្ញត្តត្តា “សាទិតព្ព”ន្តិ ឯត្ថ វិញ្ញាបេតព្ពន្តិ អត្ថោ ហោតិ, តេនេវ ឥមស្មឹ **បទភាជនេ** “តតោ ចេ ឧត្តរិ សាទិយេយ្យាតិ តតុត្តរិ វិញ្ញាបេតី”តិ (បារា. ៥២៤) ច **អាបត្តិភេទសន្ទស្សនដ្ឋានេ** “អញ្ញាតកេ អញ្ញាតកសញ្ញី តតុត្តរិ ចីវរំ វិញ្ញាបេតិ, និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយ”ន្តិអាទិវចនតោ (បារា. ៥២៥) ច វុត្តំ។ យទិ ឯវំ សិក្ខាបទេយេវ “សាទិតព្ពំ, សាទិយេយ្យា”តិ ច ឧភយត្ថ “វិញ្ញាបេតព្ពំ, វិញ្ញាបេយ្យា”តិ ច កស្មា ន វុត្តន្តិ? អច្ឆិន្នចីវរភាវំ ញត្វា អវិញ្ញាបិតេបិ អភិហរិត្វា ទិយ្យមានម្បិ អធិវាសេន្តេន ឯវមេវ សាទិតព្ពន្តិ ន វុត្តំ។ ឥមស្សេវ ច អធិកវិញ្ញាបននិសេធនត្ថំ វទន្តេនាបិ “តញ្ចេ អញ្ញាតកោ គហបតិ វា គហបតានី វា ពហូហិ ចីវរេហិ អភិហដ្ឋុំ បវារេយ្យ, សន្តរុត្តរបរមំ តេន ភិក្ខុនា តតោ ចីវរំ សាទិតព្ព”ន្តិ សាទិតព្ពនិយមប្បធានំ វុត្តំ។ តស្មា អច្ឆិន្នចីវរេន អត្តនា វា តំ សន្ធាយ អញ្ញេន វា វិញ្ញាបេន្តេនបិ អវិញ្ញាបេន្តេបិ ទិយ្យមានំ សាទិយន្តេនាបិ សន្តរុត្តរបរមតំ នាតិក្កមិតព្ពន្តិ ឥមស្មឹ សិក្ខាបទេ សន្ធាយ ភាសិតត្ថោតិ សល្លក្ខេតព្ពន្តិ ឯត្តកំ ញាបេតុំ “សាទិយន្តស្សា”តិ អវត្វា “វិញ្ញាបេន្តស្សា”តិ វុត្តន្តិ អាចរិយាភិសន្ធិ វេទិតព្ពា។

៦៤០. ឥទានិ វិញ្ញាបនេ ច អធិវាសនេ ច ឧភយត្ថេវ និយមំ ទស្សេតុំ “សចេ តីណិ នដ្ឋានិ ហោន្តិ, ទ្វេ សាទិតព្ពានិ។ ទ្វេ នដ្ឋានិ, ឯកំ សាទិតព្ពំ។ ឯកំ នដ្ឋំ, ន កិញ្ចិ សាទិតព្ព”ន្តិ (បារា. ៥២៤) **បទភាជនេ** វុត្តវិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ **“យស្សា”**តិអាទិ។ “យស្ស តីណិបិ នដ្ឋានិ, ទ្វេ វា នដ្ឋានិ, ឯកំ វា នដ្ឋ”ន្តិ សម្ពន្ធិត្វា យថាក្កមំ “តេន ទ្វេ សាទិតព្ពានិ, ឯកំ សាទិតព្ពំ, ន កិញ្ចិបិ សាទិតព្ព”ន្តិ យោជនា កាតព្ពា។ យស្ស តីណិបិ ចីវរានិ នដ្ឋានិ, ពហុ ច ទិយ្យតិ, តេន ទ្វេយេវ ចីវរានិ សាទិតព្ពានិ។ ទ្វេ ចីវរានិ នដ្ឋានិ, ឯកំ សាទិតព្ពំ។ ឯកញ្ចេ នដ្ឋំ, ន សាទិតព្ពំ, អវសិដ្ឋំ បច្ឆា ធម្មេន សមេន លទ្ធនីហារេន គហេតព្ពន្តិ អត្ថោ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “សេសំ សភាគដ្ឋានតោ បរិយេសិស្សតី”តិ។ “ភិក្ខុនិយា បន បញ្ចសុបិ នដ្ឋេសុ ទ្វេ សាទិតព្ពានិ, ចតូសុ នដ្ឋេសុ ឯកំ សាទិតព្ពំ, តីសុ នដ្ឋេសុ កិញ្ចិ ន សាទិតព្ព”ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥២២-៥២៤) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។

៦៤១-២. សេសកំ អាហរន្តស្ស អនាបត្តីតិ ញាតព្ពន្តិ យោជនា។ ឯវមុបរិបិ យោជេតព្ពំ។ ចីវរំ យោជេត្វា អតិរេកំ វត្ថុំ បច្ចាហរិត្វា “ទស្សាមី”តិ ពហុម្បិ គហេត្វា គច្ឆន្តស្ស អនាបត្តីតិ អត្ថោ។ អតិរេកម្បិ តុម្ហេយេវ គណ្ហថាតិ ទិន្នំ គណ្ហតោបិ អនាបត្តិ។ ន អច្ឆិន្នការណា ទិន្នេតិ យោជនា, អច្ឆិន្នចីវរភាវំ អនុទ្ទិស្ស ពហូនំ ចីវរានំ គហណនិមិត្តេនាបិ អនាបត្តីតិ អត្ថោ។ ឯវមេវ “ន នដ្ឋការណា ទេន្តី”តិ ឥទម្បិ ទស្សិតមេវ។ អច្ឆិន្នចីវរេ និស្សាយ តតុត្តរិចីវរវិញ្ញាបនវត្ថុម្ហិ ឥមស្ស សិក្ខាបទស្ស បញ្ញត្តត្តា **អនាបត្តិវារេ** “អញ្ញស្សត្ថាយា”តិ ន គហិតំ។

តតុត្តរិកថាវណ្ណនា។

៦៤៣. **កល្យាណកម្យតាហេតូ**តិ សុន្ទរស្ស មហគ្ឃស្ស កាមតំ បដិច្ច ចីវរេ វិកប្បនំ អាបជ្ជេយ្យាតិ យោជនា, “កីទិសេន តេ ភន្តេ ចីវរេន អត្ថោ”តិ បុព្ពេ អប្បវារិតោ “អាយតំ វា ហោតុ វិត្ថតំ វា អប្បិតំ វា សណ្ហំ វា”តិ (បារា. ៥២៩) **បទភាជនេ** វុត្តវិសិដ្ឋកប្បំ អធិកវិធានំ ករោតីតិ អត្ថោ។ **តស្ស លាភា និស្សគ្គិយំ ភវេ**តិ តថា អប្បវារិតេន ហុត្វា កតេន អធិកវិធានេន និប្ផន្នចីវរស្ស លាភប្បយោគេន ទុក្កដនិស្សគ្គិយបាចិត្តិយា ហោន្តិ។

៦៤៤. **មហគ្ឃំ ...បេ.... វិញ្ញាបេតី**តិ វីសតិអគ្ឃនកំ ចីវរំ ទាតុកាមម្ហិ ឧបាសកេ, “អលំ មយ្ហំ ឯតេន, ទសគ្ឃនកំ វា អប្បគ្ឃនកំ វា ទេហី”តិ វទតិ។

៦៤៥. “ញាតកេ អញ្ញាតិសញ្ញិស្សា”តិ បទច្ឆេទោ។

បឋមោបក្ខដកថាវណ្ណនា។

៦៤៦. បឋមសិក្ខាបទេ ឯកេន ឧបាសកេន បីឡា លទ្ធា, ឥធ ទ្វីហីតិ ឯត្តកំ នានាករណំ។ សេសំ បឋមសិក្ខាបទសទិសមេវាតិ អាហ **“ទុតិយោ...បេ.... វិនិច្ឆយោ”**តិ។ ឧបក្ខដបទេន លក្ខិតំ សិក្ខាបទំ **ឧបក្ខដំ,** ទុតិយញ្ច តំ ឧបក្ខដញ្ចាតិ ទុតិយោបក្ខដំ, តស្មឹ **ទុតិយោបក្ខដេ។ អស្សា**តិ ទុតិយោបក្ខដស្ស។

ទុតិយោបក្ខដកថាវណ្ណនា។

៦៤៧. **រញ្ញោ វា**តិ រាជតោ វា។ រាជតោ ភោគ្គំ ភុញ្ជិតព្ពំ អស្ស អត្ថីតិ "**រាជភោគ្គោ**"តិ វុត្តោ, រាជតោ ភត្តវេត្តនលាភិតោ យតោ កុតោចិ ទាយកា អាភតន្តិ សម្ពន្ធោ។ **ន ច វដ្ដតី**តិ ឯត្ថ "និស្សគ្គិយបាចិត្តិយភាវតោ"តិ អជ្ឈាហរិតព្ពំ។ ឥធ ឧត្តរិករណីយំ "តិក្ខត្តុ"ន្តិអាទិគាថាយ (វិ. វិ. ៦៧១) វក្ខតិ។

៦៤៨. ចីវរចេតាបន្នវសេន អធិគតរជតាទិ យេន កេនចិ បរិយាយេនាបិ ន សាទិតព្ពន្តិ ទស្សេតុមាហ "**រជតំ វា**"តិអាទិ។ ធវលសភាវតាយ រាជតីតិ **រជតំ**, សជ្ឈុ។ ជាតំ រូបំ វណ្ណាយតនមេតស្សាតិ **ជាតរូបំ**, សុវណ្ណំ។ **កិញ្ចី**តិ អប្បមត្តកម្បិ។ អត្តនោ វា អត្ថាយ បរស្ស វា អត្ថាយ ទិយ្យមានំ កិញ្ចិ គណ្ហិតុំ ន វដ្ដតីតិ យោជនា។

៦៤៩. អត្តនោ បដិគ្គហណេ អាបត្តិយា រូបិយគហណសិក្ខាបទេ វក្ខមានត្តា អញ្ញស្ស អត្ថាយ គហណេ អាបត្តិទស្សនត្ថមាហ "**អញ្ញស្សត្ថាយា**"តិអាទិ។ តត្ថ **អញ្ញស្សត្ថាយា**តិ អញ្ញស្ស បុគ្គលស្ស, គណស្ស, សង្ឃស្ស, ចេតិយស្ស, នវកម្មស្ស វា អត្ថាយ។ **និទ្ទិដ្ឋ**ន្តិ អាហរិត្វា "ឥមំ គណ្ហថា"តិ វុត្តំ រជតំ, ជាតរូបំ វា អញ្ញំ វា យំ កិញ្ចិ និស្សគ្គិយទុក្កដវត្ថុំ បដិគ្គណ្ហតោ តស្ស ភិក្ខុនោ ទុក្កដំ ហោតីតិ **មហាបច្ចរិយំ** វុត្តន្តិ យោជនា។

៦៥០-១. វុត្តមេវត្ថំ សរូបតោ វិភាវេតុមាហ "**នេត្វា**"តិអាទិ។ **នេត្វា**តិ អានេត្វា។ **អកប្បិយំ ភណ្ឌ**ន្តិ "រជតំ ជាតរូបំ វា"តិ យថាវុត្តមេវ អកប្បិយភណ្ឌំ។ **ឥត្ថ**ន្តិ វក្ខមានប្បការេន។ **ន ច វដ្ដតី**តិ ឯត្ថ ច-ការេន វដ្ដតិ ចាតិ អនុញ្ញាតំ កតន្តិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** –

> "សចេ បន 'នយិទំ ភិក្ខូនំ សម្បដិច្ឆិតុំ វដ្ដតី'តិ បដិក្ខិត្តេ 'វឌ្ឍកីនំ វា កម្មករានំ វា ហត្ថេ ភវិស្សតិ, កេវលំ តុម្ហេ សុកតទុក្កដំ ជានាថា'តិ វត្វា តេសំ ហត្ថេ ទត្វា បក្កមតិ, វដ្ដតិ។ អថាបិ 'មម មនុស្សានំ ហត្ថេ ភវិស្សតិ, មយ្ហមេវ វា ហត្ថេ ភវិស្សតិ, កេវលំ តុម្ហេ យំ យស្ស ទាតព្ពំ, តទត្ថាយ បេសេយ្យាថា'តិ វទតិ, ឯវម្បិ វដ្ដតី"តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៣៨-៥៣៩)។

៦៥២. **វិហារស្សា**តិ ឯត្ថ "នវកម្មស្សា"តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៣៨-៥៣៩) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តត្តា វត្តព្ពំ គាថាពន្ធវសេន ន វុត្តំ។

៦៥៤. **រជតំ ជាតរូបំ វា សង្ឃស្សា**តិ ឯត្ថ "ចត្តារោ បច្ចយេ បរិភុញ្ជថាតិ ទិន្ន"ន្តិ សេសោ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** "សចេ បន កោចិ ពហុម្បិ ហិរញ្ញសុវណ្ណំ អានេត្វា 'ឥទំ សង្ឃស្ស ទម្មិ, ចត្តារោ បច្ចយេ បរិភុញ្ជថា'តិ វទតិ, តំ ចេ សង្ឃោ សម្បដិច្ឆតិ, បដិគ្គហណេបិ បរិភោគេបិ អាបត្តី"តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៣៨-៥៣៩)។ ឯវំ អាភតំ តស្មិំ សង្ឃេ យោ កោចិ ភិក្ខុ "នយិទំ កប្បតី"តិ សចេ បដិក្ខិបតិ, "អយំ សង្ឃស្ស លាភន្តរាយំ ករោតី"តិ វទន្តស្សេវ អាបត្តិ ហោតិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** "យោ ហិ តំ ចោទេតិ, ស្វេវ សាបត្តិកោ ហោតិ, តេន បន ឯកេន ពហូ អនាបត្តិកា កតា"តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៣៨-៥៣៩)។ ឥធ **ស្វេវ សាបត្តិកោ**តិ ឯត្ថ "ទុក្កដាបត្តិកោតិ វុត្តំ ហោតី"តិ **គណ្ឋិបទេ** វុត្តំ។ ឥមិស្សា គាថាយ "**សង្ឃស្សា**"តិ អលិខិត្វា "ភិក្ខុនោ"តិ ច លិខន្តិ, តំ ន សុន្ទរំ។ ឥទានិ ទស្សិតអដ្ឋកថាបាឋេ "សង្ឃោ សម្បដិច្ឆតី"តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៣៨-៥៣៩) វុត្តត្តា "សង្ឃស្សា"តិ បាឋោ សុន្ទរោ។

៦៥៥. **តឡាកស្សា**តិ វាបិយា។ សស្សុប្បត្តិនិទានតោ តឡាកំ ខេត្តំ, តតោ តស្ស គហណំ វា បរិភោគោ វា ន ច វដ្ដតីតិ យោជនា។ **តឡាកស្ស ចា**តិ ឯត្ថ **ច**-ការេន ខេត្តវត្ថុ សង្គហិតំ។ **ន ច វដ្ដតី**តិ ឯត្ថ ចការេន វដ្ដតិ ចាតិ ទស្សិតំ ហោតិ។

៦៥៦. តំ កតមន្តិ អាហ "**ចត្តារោ**"តិអាទិ។ **សព្ពម្បី**តិ តឡាកបោក្ខរណិខេត្តាទិ សព្ពម្បិ។

៦៥៨-៩. **អបរិច្ឆិន្នភាគស្មិ**ន្តិ "ឥមស្មិំ ភូមិភាគេ កតស្ស កម្មេហិ ឯត្តកោ ភាគោ ទេយ្យោ"តិ ឯវំ បុព្ពេ អនិយមិតអាយេ ភូមិភាគេ។ អកតបុព្ពំ **នវសស្សំ** នាម។ **ឯត្តកំ ភាគំ ទេថា**តិ ឯត្តកំ កហាបណភាគំ ទេថ។ **ឧដ្ឋាបេតី**តិ ឧប្បាទេតិ។

"កសថ វបថា"តិ អកប្បិយំ វាចំ វត្វាតិ យោជនា។ **វបថាតិ ចា**តិ ឯត្ថ **ច**-សទ្ទោ ឥធ អវុត្តំ តំកត្តុយោគកាលេ វុច្ចមានំ អកប្បិយវចនន្តរំ សមុច្ចិនោតិ។ **ឧប្បាទិតញ្ចា**តិ ឯត្ថ **ច**-សទ្ទោ កហាបណំ សមុច្ចិនោតិ។ **សព្ព**ន្តិ តថា ឧប្បាទិតកហាបណញ្ច ឯវំ អកប្បិយវោហារេន ឧប្បាទិតញ្ចាតិ សព្ពំ។

៦៦០. កសថាទិកំ វចនំ អវត្វា “ឯត្តិកាយ ភូមិយា ឯត្តកោ នាម ភាគោ”តិ ភូមឹ យោ ច បតិដ្ឋាបេតិ, តស្សេវេតមកប្បិយន្តិ វក្ខមានេន យោជេតព្ពំ។ **ច**-សទ្ទោ “យោ បនា”តិ វក្ខមានបុគ្គលន្តរាបេក្ខោ។

៦៦១-២. ភូមិយា សយមេវ បមាណស្ស ជាននត្ថំ តូតិ យោជនា, “ឯត្តកេ ភូមិភាគេ អម្ហេហិ សស្សំ កតំ, ឯត្តកំ នាម ភាគំ គណ្ហថា”តិ កសកេហិ វុត្តេ តេសំ វចនំ អសទ្ទហិត្វា សយមេវ ខេត្តភូមិយា បមាណំ ញាតុកាមតាយាតិ អត្ថោ។ **តុ**-សទ្ទោ ឥមមេវ វិសេសំ ជោតេតិ។ យោ បន មិនាតិ, តស្សេវេតមកប្បិយន្តិ វក្ខមានេន យោជេតព្ពំ។ **រជ្ជុយាបិ ច ទណ្ឌេនា**តិ ឯត្ថ បាទេនាបិ មិនិតុំ ន វដ្ដតីតិ វទន្តិ។ “រក្ខតី”តិអាទិកិរិយាបទេហិបិ ឯវមេវ យោជេតព្ពំ។

ខលេ បត្វា រក្ខតីតិ ធញ្ញករណេ បត្វា អញ្ញេ គណ្ហិតុំ អទត្វា បាលេតិ។ កថំ រក្ខិតុំ វដ្ដតិ, កថំ រក្ខិតុំ ន វដ្ដតីតិ? តំ បន វីហឹ “ឥទំ វា ឯត្តកំ វា មា គណ្ហ, ឥទំ គហេតុំ ន លព្ភតី”តិ វា “ឥតោ អបនេហិ, ឥធ បុញ្ជំ ករោហី”តិ វា ឯវមាទិនា បយោគេន ចេ រក្ខតិ, តំ អកប្បិយំ។ សចេ “មយិ ឋិតេ រក្ខិតំ ហោតី”តិ រក្ខតិ, គណ្ហន្តេ វា បស្សិត្វា “កឹ ករោថា”តិ ភណតិ, វដ្ដតិ។ រូបិយបដិគ្គហណសិក្ខាបទេ ទ្វារំ បិទហិត្វា រក្ខន្តេន វសិតព្ពន្តិ ហិ វុត្តន្តិ **គណ្ឋិបទេ** វុត្តនយេន វេទិតព្ពោ។ អញ្ញស្មិម្បិ **គណ្ឋិបទេ** វុត្តំ “ថេនេត្វា គណ្ហន្តេ សតិ ឯតំ ភោ បវត្តឹ ភិក្ខុសង្ឃស្ស កឹ អារោចេស្សាមីតិ បដិបុច្ឆិតុំ វដ្ដតីតិ វទន្តី”តិ។ **នីហរាបេតី**តិ ឯត្ថាបិ សចេ បរិយាយេន វទតិ, វដ្ដតីតិ វទន្តិ។ **តស្សេវេតមកប្បិយ**ន្តិ ឥទំ ខេត្តមិននាទី ករោន្តេន លទ្ធព្ពតោ អញ្ញស្ស អភិនវុប្បាទិតស្ស អភាវា អញ្ញេសំ វដ្ដតីតិ ទ្វីសុ **គណ្ឋិបទេសុ** វុត្តំ។

៦៦៣. “ឯត្តកេហិ វីហីហិ ឥទំ អាហរថា”តិ វុត្តា សចេ អាហរន្តីតិ យោជនា។ ឯត្ថ **“តស្សេវេតមកប្បិយ”**ន្តិ ឥទំ ធញ្ញស្ស វិចារិតត្តា វុត្តំ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “តស្សេវ អកប្បិយំ។ កស្មា? ធញ្ញស្ស វិចារិតត្តា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៣៨-៥៣៩)។

៦៦៤. **ហិរញ្ញេនា**តិ កហាបណេន។ **“តមកប្បិយ”**ន្តិ ឥទំ កហាបណានំ វិចារិតត្តា វុត្តំ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “សព្ពេសំ អកប្បិយំ។ កស្មា? កហាបណានំ វិចារិតត្តា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៣៨-៥៣៩)។

៦៦៥. **បេសការកទាសំ វា**តិ បេសការកសង្ខាតំ ទាសំ វា, **បេសការោ** តន្តវាយោ។ **អារាមិកានំ នាមេន ទេន្តេ**តិ “អារាមិកំ ទម្មិ, វេយ្យាវច្ចករំ ទម្មី”តិអាទិនា នយេន ទេន្តេ។

៦៦៦. ខីរំ ទធិ តក្កំ សប្បិ នវនីតន្តិ **បញ្ចគោរសា**។

៦៦៧. **អជិកាទីសូ**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន មហិសំ សង្គណ្ហាតិ។

៦៦៨. **បដិសិទ្ធេបី**តិ បដិក្ខិត្តេបិ។ **មូលំ ទត្វា**តិ កប្បិយភណ្ឌមូលំ ទត្វា។ កុក្កុដាទយោ បន “សុខេន វសន្តូ”តិ អរញ្ញេយេវ វិស្សជ្ជេតព្ពំ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “កុក្កុដសូករេ ‘សុខំ ជីវន្តូ’តិ អរញ្ញេ វិស្សជ្ជេតុំ វដ្ដតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៣៨-៥៣៩)។ សូករមយូរាទីសុបិ លទ្ធេសុ តេសំ អនុរូបេយេវ វិសយេ វិស្សជ្ជេតព្ពា។

៦៧១. “តិក្ខត្តុ”ន្តិអាទិគាថាយ កោ សម្ពន្ធោ? “រញ្ញា វា រាជភោគ្គេនា”តិអាទិគាថាយ សង្គហិតនយេន រាជរាជាមច្ចព្រាហ្មណគហបតាទីសុ យេន កេនចិ អត្តនា វា ចីវរចេតាបន្នេន ចីវរំ ចេតាបេត្វា “ឥត្ថន្នាមំ ភិក្ខុំ ចីវរេន អច្ឆាទេហី”តិ វត្វា តំ ចីវរចេតាបន្នសង្ខាតំ ចីវរមូលំ ទត្វា បហិតទូតេន វា ភិក្ខុំ ឧបសង្កមិត្វា “ឥទំ ខោ ភន្តេ អាយស្មន្តំ ឧទ្ទិស្ស ចីវរចេតាបន្នំ អាភតំ, បដិគ្គណ្ហាតុ អាយស្មា ចីវរចេតាបន្ន”ន្តិ យទិ វុច្ចេយ្យ, ភិក្ខុនា “ន ខោ មយំ អាវុសោ ចីវរចេតាបន្នំ បដិគ្គណ្ហាម, ចីវរញ្ច ខោ មយំ បដិគ្គណ្ហាម កាលេន កប្បិយ”ន្តិ វុត្តេ សចេ តេន “អត្ថិ បនាយស្មតោ កោចិ វេយ្យាវច្ចករោ”តិ វុត្តេ ចីវរត្ថិកេន ភិក្ខុនា “ឯសោ ខោ អាវុសោ ភិក្ខូនំ វេយ្យាវច្ចករោ”តិ អារាមិកេ វា ឧបាសកេ វា ទស្សិតេ យទិ សោ តស្ស អត្តនា អាហរិត្វា “ឥមស្ស ភិក្ខុនោ ចីវរេន អត្ថេ សតិ ឥមិនា ចីវរំ ចេតាបេត្វា អច្ឆាទេហី”តិ វត្វា តំ ភិក្ខុំ ឧបសង្កមិត្វា “យំ ខោ ភន្តេ អាយស្មា វេយ្យាវច្ចករំ និទ្ទិសិ, សញ្ញត្តោ សោ មយា, ឧបសង្កមតុ អាយស្មា កាលេន, ចីវរេន តំ អច្ឆាទេស្សតី”តិ យទិ វទេយ្យ, តេន ចីវរត្ថិកេន ភិក្ខុនា កឹ កាតព្ពន្តិ ភគវតា វុត្តន្តិ អាហាតិ អយមិមិស្សា គាថាយ សម្ពន្ធោ។

តិក្ខត្តុំ ចោទនា វុត្តាតិ “ចីវរត្ថិកេន ភិក្ខវេ ភិក្ខុនា វេយ្យាវច្ចករោ ឧបសង្កមិត្វា ទ្វត្តិក្ខត្តុំ ចោទេតព្ពោ សារេតព្ពោ ‘អត្ថោ មេ អាវុសោ ចីវរេនា”តិ តិក្ខត្តុំ ចោទនា កាតព្ពាតិ វុត្តា។

ឆក្ខត្តុំ ឋានមព្រាវីតិ “ទ្វត្តិក្ខត្តុំ ចោទយមានោ សារយមានោ តំ ចីវរំ អភិនិប្ផាទេយ្យ, ឥច្ចេតំ កុសលំ, នោ ចេ អភិនិប្ផាទេយ្យ, ចតុក្ខត្តុំ បញ្ចក្ខត្តុំ ឆក្ខត្តុបរមំ តុណ្ហីភូតេន ឧទ្ទិស្ស ឋាតព្ព”ន្តិ (បារា. ៥៣៨) វុត្តត្តា តិក្ខត្តុំ ឧបសង្កមិត្វា “អត្ថោ មេ អាវុសោ ចីវរេនា”តិ កតាយ ចោទនាយ ន និប្ផជ្ជេយ្យ, តេន បុន គន្ត្វា យំ កិញ្ចិ អវត្វា “ន អាសនេ និសីទិតព្ពំ, ន អាមិសំ បដិគ្គហេតព្ពំ, ន ធម្មោ ភាសិតព្ពោ”តិ (បារា. ៥៣៩) វចនតោ ឋានភញ្ជនកំ និសជ្ជាទី កិញ្ចិ អកត្វា “កឹ ការណំ អាគតោសី”តិ បុច្ឆិតេ “ជានាហិ , អាវុសោ”តិ ឯត្តកមត្តំ វត្វា ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទេន ឆក្ខត្តុំ ឋានំ សទ្ធម្មវរចក្កវត្តិនា ភគវតា ទេសិតន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

យទិ ចោទេតិយេវាតិ សចេ ឋានំ អកត្វា ចោទនាមត្តំ ករោតិ, ឆ អព្រាវីតិ យោជនា, “ចោទនា”តិ សាមត្ថិយតោ លព្ភតិ, ឆក្ខត្តុំ ចោទេត្វា សកិម្បិ ន ឋាតព្ពន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

ឆចោទនំ អកត្វា យោ ឋានមេវ ករោតិ, តេន កតិ ឋានានិ កាតព្ពានីតិ អាហ “**ចោទនាទិគុណា ឋិតី**”តិ, “កាតព្ពា”តិ សេសោ, “អព្រាវី”តិ ឥមិនា យោជេតព្ពំ, “ចតុក្ខត្តុំ ចោទេត្វា ចតុក្ខត្តុំ ឋាតព្ពំ, បញ្ចក្ខត្តុំ ចោទេត្វា ទ្វិក្ខត្តុំ ឋាតព្ពំ, ឆក្ខត្តុំ ចោទេត្វា ន ឋាតព្ព”ន្តិ (បារា. ៥៣៩) វចនតោ, “ឆក្ខត្តុបរម”ន្តិ (បារា. ៥៣៩) វចនតោ ច ឆក្ខត្តុំ ចោទនាយ ទិគុណា ទ្វាទសក្ខត្តុកា ឋិតិ ហោតីតិ សិទ្ធត្តា ចោទនមេវ អកត្វា ឋានមត្តមេវ ករោន្តស្ស ទ្វាទសក្ខត្តុំ វុត្តនយេន ឋាតព្ពមេវាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តតោ បរំ កាតព្ពំ អទស្សេត្វា ឯត្តកេនេវ និវត្តេតព្ពន្តិ ញាបេន្តោ “តតោ ចេ ឧត្តរិ វាយមមានោ តំ ចីវរំ អភិនិប្ផាទេតិ, បយោគេ ទុក្កដំ, បដិលាភេន និស្សគ្គិយ”ន្តិ (បារា. ៥៣៩) វុត្តនយា អាបត្តិ ហោតីតិ ទស្សេតិ។

៦៧២. **“អចោទេត្វា លទ្ធេ”**តិ ឥទំ ឧបលក្ខណំ “អដ្ឋត្វា លទ្ធេ”តិ ច គយ្ហមានត្តា។

រាជសិក្ខាបទកថាវណ្ណនា។

ចីវរវគ្គោ បឋមោ។

៦៧៣. **“ឯកេនាបី”**តិ ឥមិនា កឹ បន ទ្វីហិ, ពហូហិ វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **មិស្សេត្វាតិ** អន្តមសោ វាតេន អាហដេនាបិ កោសិយំសុនា មិស្សេត្វា។ **សន្ថតន្តិ** “សន្ថតំ នាម សន្ថរិត្វា កតំ ហោតិ អវាយិម”ន្តិ (បារា. ៥៤៤) **បទភាជនេ** ច “សមេ ភូមិភាគេ កោសិយំសូនិ ឧបរូបរិ សន្ថរិត្វា កញ្ជិកាទីហិ សិញ្ចិត្វា កតំ ហោតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៤២) **អដ្ឋកថាយ** ច វុត្តសរូបំ កញ្ជិកំ សិញ្ចិត្វា កោសិយំសូនិ អត្ថរិត្វា យាវ ពហលមិច្ឆតិ, តាវ វឌ្ឍេត្វា និសីទននិបជ្ជនាទិអត្ថំ កាតព្ពំ សន្ថតន្តិ អត្ថោ។ **កោសិយំសុនាតិ** កោសិយកិមិកោសិយស្ស ឥទន្តិ **កោសិយំ,** សុត្តំ, តស្ស សុត្តស្ស អំសុ, តេន កោសិយំសុនាតិ អត្ថោ ។ **ការាបេន្តស្សាតិ** ឧបលក្ខណត្តា “ករោន្តស្សា”តិបិ គហេតព្ពំ។ វុត្តញ្ហេតំ “ការាបេយ្យាតិ ឯកេនាបិ កោសិយំសុនា មិស្សេត្វា ករោតិ វា ការាបេតិ វា”តិ (បារា. ៥៤៤)។ តេនេវាហ “បរត្ថាយ ករោន្តស្ស ការាបេន្តស្សា”តិ។

៦៧៥. ***ភូមត្ថរណន្តិ*** បរិកម្មកតាយ ភូមិយា ឆវិរក្ខនត្ថាយ អត្ថរិតព្ពំ អត្ថរណំ។ ***ភិសិ*** នាម មញ្ចភិសិ, បីឋភិសីតិ ទ្វយំ។ ***ពិម្ពោហនំ*** ឧបធានំ។

កោសិយកថាវណ្ណនា។

៦៧៦. **កាឡកេឡកលោមានន្តិ** “កាឡកំ នាម ទ្វេ កាឡកានិ ជាតិយា កាឡកំ វា រជនកាឡកំ វា”តិ (បារា. ៥៤៩) វចនតោ ឯវំ កាឡកានំ ឯឡកលោមានំ។ **សុទ្ធានន្តិ** ឥតរវណ្ណេហិ ឯឡកលោមេហិ អមិស្សានំ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “សុទ្ធកាឡកានន្តិ សុទ្ធានំ កាឡកានំ, អញ្ញេហិ អមិស្សិតកាឡកានន្តិ អត្ថោ”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៤៧)។ **ករេយ្យាតិ** ករោន្តស្ស ច ការាបេន្តស្ស ចាតិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហ “ការាបេយ្យាតិ ករោតិ វា ការាបេតិ វា”តិ។ **អាបត្តិ ហោតីតិ** “បយោគេ ទុក្កដំ, បដិលាភេន និស្សគ្គិយ”ន្តិ **បាឡិយំ** វុត្តំ បុព្ពបយោគទុក្កដញ្ច និស្សគ្គិយបាចិត្តិយញ្ច អាហ។

សុទ្ធកាឡកកថាវណ្ណនា។

៦៧៧. ឱទាតំ តុលំ វា ពហុំ វា សព្ពមេវ វា គហេត្វានាតិ យោជនា។ **កបិលម្បិ វាតិ** ឯត្ថាបិ ឯវមេវ យោជេតព្ពំ។ ឯត្ថ **សព្ពមេវ វាតិ** សន្ថតស្ស គហេតព្ពំ សព្ពមេវ វា លោមំ។ **ករោន្តស្សាតិ** ឯត្ថ “សន្ថត”ន្តិ អធិការតោ លព្ភតិ។ “នវ”ន្តិ ឥទំ “ករោន្តស្សា”តិ បទសាមត្ថិយេន លព្ភតិ, នវំ សន្ថតំ ករោន្តស្សាតិ អត្ថោ,

“អនាបត្តី”តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ **កបិលម្បិ វា**តិ **វា**ការេន បការន្តរេនាបិ ករោន្តស្ស អនាបត្តី សង្គណ្ហាតិ។ សេយ្យថិទំ? “នវំ បន ភិក្ខុនា សន្ថតំ ការយមានេន ទ្វេ ភាគា សុទ្ធកាឡកានំ ឯឡកលោមានំ អាទាតព្ពា តតិយំ ឱទាតានំ ចតុត្ថំ គោចរិយាន”ន្តិ (បារា. ៥៥៣) **មាតិកាយ** អនុញ្ញាតប្បការោ វេទិតព្ពោ។

ឯត្ថ **“ឱទាតំ កបិលម្បិ វា”**តិ ឯតស្ស “ពហុំ វា”តិ វិសេសនេន កាឡកានំ ឯឡកលោមានំ យថាវុត្តភាគទ្វយតោ អធិកំ ឯឡកលោមម្បិ ន គហេតព្ពន្តិ ទីបេតិ កេវលានំ កាឡកានំ ឯឡកលោមានំ អគ្គហេតព្ពតាយ បឋមសិក្ខាបទេនេវ វុត្តត្តា។ **“សព្ពមេវ វា”**តិ ឥមិនាបិ បុរិមសិក្ខាបទេ វិយ ឥមេ ឱទាតាទយោ សព្ពេ កេវលា ន គហេតព្ពា ន ហោន្តីតិ ទស្សិតំ ហោតិ។ **“អនាបត្តី”**តិ ឥមិនា ឯវំ អកត្វា អញ្ញេន បការេន ករោន្តស្ស អាបត្តិ ហោតីតិ ព្យតិរេកតោ ទីបិតំ ហោតិ។

សេយ្យថិទំ? វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា “អនាទា ចេ ភិក្ខុ ទ្វេ ភាគេ សុទ្ធកាឡកានំ ឯឡកលោមានំ តតិយំ ឱទាតានំ ចតុត្ថំ គោចរិយានំ នវំ សន្ថតំ ការាបេយ្យ, និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយ”ន្តិ។ យត្តកប្បមាណេហិ ឯឡកលោមេហិ នវំ សន្ថតំ កាតុកាមោ ហោតិ, តេ លោមេ ចតុភាគំ តុលយិត្វា ទ្វេ តុលេ វា ឩនេ វា កាឡកលោមេ គហេត្វា ឯកំ តុលំ ឱទាតេហិ វា ឯកំ តុលំ គោចរិយេហិ វា កាឡកេហិ វា ឩនេ កត្វា ទ្វីហិបិ អធិកេ វា កត្វា កាឡកលោមេ វជ្ជេត្វា ទ្វីសុ ឯកំ វា ទ្វេ ឯវំ វា គហេត្វា កាតុញ្ច ការាបេតុញ្ច វដ្ដតីតិ វុត្តំ ហោតិ ។ ឯវំ អនាបត្តិទស្សនេន សព្ពោបិ សិក្ខាបទត្ថោ សង្គហិតោតិ ទដ្ឋព្ពោ។

៦៧៨. “អនុក្កមេនា”តិ ឥមិនា ឥមមេវ អគ្គហេត្វា បុរិមានន្តរំ វុត្តសិក្ខាបទទ្វយញ្ច គហេតព្ពន្តិ ទីបេតិ។ និស្សជ្ជិត្វា លទ្ធានិបីតិ យោជនា។ “អបី”តិ ឥមិនា “អញ្ញេន កតំ បដិលភិត្វា បរិភុញ្ជតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បារា. ៥៥៥) វុត្តទុក្កដញ្ច “និស្សគ្គិយំ ចីវរំ អនិស្សជ្ជិត្វា បរិភុញ្ជតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បារា. ៤៦៨) បឋមនិស្សគ្គិយសិក្ខាបទេ វុត្តនយេន ឥហាបិ “និស្សគ្គិយំ សន្ថតំ អនិស្សជ្ជិត្វា បរិភុញ្ជតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ វុត្តម្បិ ធម្មសង្គាហកត្ថេរេហិ បេយ្យាលវសេន សំខិត្តំ តំ ទុក្កដញ្ចាតិ ឥទំ ទ្វយំ សង្គហិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

៦៧៩. តតិយំ តុ ក្រិយាក្រិយន្តិ ឥទំ តតិយសិក្ខាបទំ បន “ទ្វេ ភាគា សុទ្ធកាឡកាន”ន្តិអាទិនា (បារា. ៥៥៤) វុត្តនយេន អគ្គហេត្វា កាឡកានំ អតិរេកគ្គហណវសេន អននុញ្ញាតប្បការេន ករណតោ កិរិយាកិរិយំ នាម។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “អាទាយ ច អនាទាយ ច ករណតោ កិរិយាកិរិយ”ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៥២)។

ទ្វេភាគកថាវណ្ណនា។

៦៨០. ឆន្នំ វស្សានំ ឱរេនាតិ បុព្ពេ សន្ថតស្ស កតទិវសតោ បដ្ឋាយ ឧបរិ ឆន្នំ វស្សានំ អព្ភន្តរេតិ អត្ថោ។ **ហោតិ និស្សគ្គិយាបត្តី**តិ ឆព្ពស្សន្តរេ កតសន្ថតំ និស្សគ្គិយំ ហោតិ, ការកស្ស ច បាចិត្តិយំ ហោតីតិ អត្ថោ។ **ភិក្ខុសម្មុតឹ ឋបេត្វា**តិ សន្ថតំ គហេត្វា អទ្ធានមគ្គំ បដិបជ្ជិតុំ អសមត្ថស្ស គិលានស្ស “អហំ ភន្តេ គិលានោ ន សក្កោមិ សន្ថតំ អាទាយ បក្កមិតុំ, សោហំ ភន្តេ សង្ឃំ សន្ថតសម្មុតឹ យាចាមី”តិ (បារា. ៥៥៩) សង្ឃមជ្ឈេ និសជ្ជ អញ្ជលឹ បគ្គហេត្វា តិក្ខត្តុំ យាចិតេ ញត្តិទុតិយាយ កម្មវាចាយ គតដ្ឋានេ ឆព្ពស្សានំ អន្តោបិ សន្ថតំ កាតុំ សង្ឃេន ទិន្នសម្មុតឹ វិនាតិ អត្ថោ។

៦៨២. ឆព្ពស្សានិ ករោន្តស្សាតិ ឯត្ថ “យទា បរិបុណ្ណានិ, តទា”តិ សេសោ, ឆព្ពស្សេសុ បរិបុណ្ណេសុ សន្ថតំ ករោន្តស្សាតិ អត្ថោ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “យទា ឆព្ពស្សានិ បរិបុណ្ណានិ ហោន្តិ, តទា សន្ថតំ ករោតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៥៧)។ **តទុទ្ធម្បី**តិ ឆព្ពស្សតោ ឧបរិបិ។ **វិតានេ**តិ វិតាននិមិត្តំ ករោន្តស្ស។ **សាណិបាការេ**តិ បាការសទិសតិរោករណីយនិមិត្តំ ករោន្តស្ស។ **និស្សជ្ជិត្វា កតេបិ ចា**តិ បុរាណសន្ថតេ អញ្ញស្ស ទត្វា អញ្ញស្មឹ សន្ថតេ ឱរតោ ឆន្នំ វស្សានំ កតេបិ ច អនាបត្តីតិ យោជនា។ អយមនាបត្តិវារោ នេវ បាឡិយំ, ន អដ្ឋកថាសុ ទិស្សតិ, តស្មា សោ អាចរិយបរម្បរាភតោ អាចរិយេន ទស្សិតោតិ វិញ្ញាយតិ។ សាធារណវិនិច្ឆយំ បន “អនន្តរស្សិមស្សាបិ, វិសេសោ នុបលព្ភតី”តិ វក្ខតិ។

ឆព្ពស្សកថាវណ្ណនា។

៦៨៣. អនាទាយាតិ នវំ និសីទនសន្ថតំ ករោន្តេន ភិក្ខុនា តស្ស វិវណ្ណករណត្ថាយ **បាឡិយំ** “បុរាណសន្ថតស្ស សាមន្តា សុគតវិទត្ថិ អាទាតព្ពា ទុព្ពណ្ណករណាយា”តិ (បារា. ៥៦៧) យា អាទាតុំ វុត្តា, តំ បុរាណសន្ថតស្ស ឆិន្នមុខាវត្តតោ សុគតវិទត្ថឹ អទត្វា។ ឯវមេតំ វុត្តន្តិ កថំ វិញ្ញាយតីតិ? “អនាទានវសេនស្ស, សុគតស្ស វិទត្ថិយា”តិ វក្ខមានេន វិញ្ញាយតិ។ **សន្ថតេ**តិ ឯត្ថ “បុរាណេ”ឥតិ ច **ការេតុំ កតញ្ចា**តិ ឯត្ថ “នវំ

និសីទនំ សន្ថត”ន្តិ ច សេសោ , បុរាណេ សន្ថតេ អសន្តេ សាមន្តា សុគតវិទត្ថិ អនាទាយ នវំ និសីទនសន្ថតំ ករោន្តស្ស អនាបត្តិ។ អញ្ញស្សត្ថាយ នវំ និសីទនសន្ថតំ ការេតុំ, នវំ និសីទនសន្ថតំ អញ្ញេន កតំ បដិលភិត្វា បរិភុញ្ជិតុញ្ច អនាបត្តីតិ យោជនា។

“**អញ្ញស្សត្ថាយ ការេតុ**”ន្តិ ឥទមេត្ថ បាចិត្តិយេនេវ អនាបត្តិទស្សនន្តិ គហេតព្ពំ។ តស្មា “អញ្ញស្សត្ថាយ ករោតិ វា ការាបេតិ វា, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បារា. ៥៦៩) វុត្តត្តា ច **អដ្ឋកថាយ,** តព្ពណ្ណនាសុ ច អទិស្សមានត្តា វា តំ ន វត្តព្ពំ។ “អនាបត្តិ ឆព្ពស្សានិ ករោតិ...បេ.... អញ្ញស្សត្ថាយ ករោតិ វា ការាបេតិ វា”តិ (បារា. ៥៦៤) អនន្តរសិក្ខាបទេ វុត្តមោលោកេត្វា វា ទុក្កដស្ស ច វិហិតត្តា បាចិត្តិយេន អនាបត្តិភាវំ សន្ធាយ លិខិតន្តិ វិញ្ញាយតិ។ **កតញ្ច បរិភុញ្ជិតុ**ន្តិ ឯត្ថ “អញ្ញេនា”តិ វត្តព្ពំ, ឥមិនា “អញ្ញេន កតំ បដិលភិត្វា បរិភុញ្ជតិ, អនាបត្តី”តិ បាឡេវ ទស្សិតោ។

៦៨៤. សុគតស្ស វិទត្ថិយា អនាទានវសេន ច **អស្ស** សន្ថតស្ស ករណេន ច សត្តារា **ឯតំ** សិក្ខាបទំ កិរិយាកិរិយំ វុត្តន្តិ យោជនា។

៦៨៥. ននុ ច ឥមស្ស សិក្ខាបទស្ស **អដ្ឋកថាយ** “សមុដ្ឋានាទីនិ កិរិយាកិរិយត្តា ឥមស្ស សិក្ខាបទស្ស ទ្វេភាគសិក្ខាបទសទិសានី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៦៧) វុត្តានិ, ឥហ “សញ្ចរិត្តសមា”តិ កស្មា វុត្តានីតិ? វុច្ចតេ – ទ្វេភាគសិក្ខាបទេ “សមុដ្ឋានាទីនិបិ កោសិយសិក្ខាបទសទិសានេវា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៥២) **អដ្ឋកថាយ** វុត្តានិ, កោសិយសិក្ខាបទេ សមុដ្ឋានាទីនំ សញ្ចរិត្តេន សមភាវស្ស វុត្តត្តា, មូលមេវ សរិត្វា កិរិយាកិរិយសង្ខាត វិសេសស្ស វិសុំ ទស្សិតត្តា អវសិដ្ឋវិនិច្ឆយមត្តំ សន្ធាយ ឯវំ វុត្តន្តិ គហេតព្ពំ។ ឥមំ វិសេសំ មុញ្ចិត្វា អវសិដ្ឋ វិនិច្ឆយេន ទ្វីសុ សិក្ខាបទេសុ សាធារណវិនិច្ឆយស្ស អវិសេសតំ ទស្សេតុមាហ **“អនន្តរស្សា”**តិអាទិ។

និសីទនសន្ថតកថាវណ្ណនា។

៦៨៦-៧. **គច្ឆន្តេ**តិ តិយោជនបូរណដ្ឋានំ អតិក្កម្ម គច្ឆន្តេ។ **យានេ**តិ សកដាទិកេ។ **លោមានី**តិ ឯឡក លោមានិ។ **សាមិកស្សា**តិ យានាទិសាមិនោ។ **អជានតោ**តិ អនាទរេ សាមិវចនំ។ អទ្ធានមគ្គបដិបន្នោ យោ បន ភិក្ខុ ឯឡកលោមំ លភិត្វា “តិយោជនបរមំ សហត្ថា ហារេតព្ពានី”តិ (បារា. ៥៧៣) អនុញ្ញាតត្តា តិយោជនព្ភន្តរេ សហត្ថេនាបិ ហរិត្វា តិយោជនាតិក្កមេ បរេសំ យានាទីសុ សាមិកេសុ អជានន្តេសុ “ឯតេ ហរិស្សន្តី”តិ ចិន្តេត្វា យទិ បបេយ្យាតិ អត្ថោ។ **តេសូ**តិ យេសុ ឯឡកលោមានិ បបិតានិ, តេសុ យានាទីសុ **តិយោជនមតីតេសុ** ភិក្ខុស្ស បយោគំ វិនាបិ តិយោជនំ អតិក្កន្តេសុ តស្ស **ភិក្ខុនោ អាបត្តិ** ហោតីតិ យោជនា, តស្ស ភិក្ខុនោ “បឋមំ បាទំ តិយោជនំ អតិក្កាមេតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ ទុតិយំ បាទំ អតិក្កាមេតិ, និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយ”ន្តិ (បារា. ៥៧៣) វុត្តត្តា ទុក្កដបាចិត្តិយា ហោន្តីតិ អត្ថោ។

អយំ នយោតិ ភិក្ខុនោ បយោគំ វិនា យត្ថ ឯឡកលោមានិ បបិតានិ, **តេសុ** យានាទីសុ តិយោជនំ អតិក្កមន្តេសុ អាបត្តិ ហោតីតិ អយមត្ថោ ទដ្ឋព្ពោតិ អត្ថោ។

៦៨៨. **អគច្ឆន្តេ**តិ តិយោជនព្ភន្តរេ ឋិតេ។ **“អភិរូហិត្វា”**តិ ឥទំ អនាបត្តិការណេសុ ឯកំ ទស្សេតុមាហ។ “ភូមិយញ្ហិ ឋត្វា ទេន្តោ, អវ្ហាយន្តោ វា បុរតោ គច្ឆតិ, ឯសេវនយោ”តិ **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។ អនាបត្តិវារេ “អញ្ញំ ហរាបេតី”តិ វចនតោ អត្តនា បេសិតេ អញ្ញស្មឹ ហរន្តេ វដ្តតីតិ ទស្សេតុមាហ **“សចេ សារេតិ វដ្តតី”**តិ។ តេនេវាហ “តំ បនញ្ញំ ហរាបេតិ, វចនេន វិរុជ្ឈតី”តិ។

៦៩០. **កណ្ណច្ឆិទ្ទេស្វូ**តិ អត្តនោ កណ្ណពិលេសុ។

៦៩១. អនាបត្តិវារេ “កតភណ្ឌ”ន្តិ វុត្តត្តា តត្ថ អន្តមសោ សុត្តកេន ពទ្ធមត្តម្បិ កតភណ្ឌមេវាតិ អាហ **“សុត្តកេន ច ពន្ធិត្វា”**តិ។ **វេណឹ កត្វា**តិ កុទ្រូសសីសបលាលវេណិសទិសំ វេណឹ កត្វា។ **អាបត្តិ បរិទីបិតា**តិ “វេណឹ កត្វា ហរតិ, ឥទំ និធានមុខំ នាម, អាបត្តិយេវា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៧៥) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។

៦៩២. **សុង្កឃាត**ន្តិ ឯត្ថ “តំ ឋាន”ន្តិ សេសោ, យទិ តំ ឋានំ សុង្កឃាតន្តិ យោជនា, តិយោជនោសានដ្ឋានំ យទិ សុង្កឃាតដ្ឋានំ ភវេយ្យាតិ អត្ថោ។ **អនុប្បត្វា**តិ តំ ឋានំ បត្វា។ ចោរាទីហិ ឧបទ្ទុតោ វា គច្ឆតិ, យោ អញ្ញវិហិតោ វា គច្ឆតីតិ យោជនា។ **អាបត្តី**តិ ឯត្ថ អាបត្តិ តស្ស គច្ឆតោតិ លព្ភតិ។ ឯត្ថ **“អាបត្តី”**តិ ឥមិនា សិក្ខាបទេន អាបត្តិមាហ។ ឥមិស្សា អចិត្តកភាវ តេសំ ទ្វិន្នម្បិ ហោតិ។ អទិន្នាទានបារាជិកំ បន ស

ចិត្តកតាយ ឯតេសំ ន ហោតិ។ តេនាហ **អដ្ឋកថាយំ** “យា ហិ តត្ថ អាបត្តិ, សា ឥធ អនាបត្តិ។ យា ឥធ អាបត្តិ, សា តត្ថ អនាបត្តី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៧២)។ ថេយ្យចិត្តេន ហរតោ ភណ្ឌគ្ឃវសេន បារាជិកថុល្លច្ចយទុក្កដេសុ ឯកំ ហោតិ។ តេនាហ **អដ្ឋកថាយំ** “អទិន្នាទានេ បន សុង្កឃាតេ អាបត្តិ ហោតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៧២)។

៦៨៣. តិយោជនន្តិ ឯត្ថ ហរណកិរិយាយ អច្ចន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ។ **“ហរន្តស្សា”**តិ ឥមស្ស កម្មទីបកំ “លោមានី”តិ ឥទំ បករណតោ លព្ភតិ។ “អនាបត្តិ បកាសិតា”តិ ឥទំ សព្ពត្ថ វក្ខមានេន សម្ពន្ធនីយំ។ តានិយេវ បច្ចាហរន្តស្សាតិ យោជនា។ **តិយោជនន្តិ** ឯត្ថ តំយេវ តិយោជនន្តិ លព្ភតិ។ អត្តនា គតំ តិយោជនំ បុន តានេវ លោមានិ គហេត្វា បច្ចាគច្ឆន្តស្សាតិ អត្ថោ។

៦៨៤. និវាសត្ថាយ វា គន្ត្វាតិ តិយោជនព្ភន្តរេ វា សីមាយ វា អាវាសេ វសិតុកាមតាយ គន្ត្វា។ **តតោ បរំ ហរន្តស្សា**តិ តស្មិំ អាវាសេ ឧទ្ទេសាទីនិ អលភិត្វា តតោ បរំ អញ្ញស្មិំ អាវាសេ វសិតុកាមតាយ បុនបិ តិយោជនំ ហរន្តស្សាតិ អត្ថោ។ ឥមិនាវ នយេន តតោបិ អញ្ញំ ឋានំ, តតោបិ អញ្ញន្តិ សុទ្ធចិត្តេន គតគតដ្ឋានតោ បុនបិ បរម្បរំ ឋានំ គមនវសេន យោជនសតម្បិ ហរតោ ទោសោ នត្ថីតិ ឥទម្បិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “ឯវំ យោជនសតម្បិ ហរន្តស្ស អនាបត្តី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៧៥)។ **អច្ឆិន្នំ វាបិ លភិត្វា ហរតោបី**តិ “ចោរាវហដបរិច្ចត្តំ លភិត្វា ហរន្តស្ស។ ឥធ សព្ពត្ថេវ “និវាសត្ថាយ វា គន្ត្វា”តិអាទិកេ អនាបត្តិវារេ បឋមលទ្ធដ្ឋានតោ បភុតិ អតិរេកតិយោជនម្បិ ហរន្តស្ស អនាបត្តីតិ អត្ថោ វិញ្ញាយតិ។ **និស្សដ្ឋំ លភិត្វា**តិ និស្សជ្ជិត្វា វិនយកម្មំ កត្វា ទិន្នំ លភិត្វា។

៦៨៥. អញ្ញេនាតិ តានិ ហារិនា អញ្ញេន។ **កតភណ្ឌកន្តិ** “កម្ពលកោជវសន្ថតាទីំ យំ កិញ្ចិ អន្តមសោ សុត្តកេន ពទ្ធមត្តម្បី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៧៥) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តឯឡកលោមេហិ កតភណ្ឌកំ។

៦៨៦. ឥទំ សមុដ្ឋានន្តិ ឥទំ ឯឡកលោមសមុដ្ឋានំ។ បណ្ណត្តិំ អជាននតាយ វា ញត្វាបិ ចីវរាទិបរិក្ខារេសុ លោមស្ស អល្លីនភាវំ អជានិត្វាបិ វា តិយោជនំ អតិក្កាមេន្តស្ស អរហតោបិ ឥមាយ អាបត្តិយា សម្ភវតោ **“អចិត្ត”**ន្តិ អាហ។

ឯឡកលោមកថាវណ្ណនា។

៦៨៧. ឯឡកលោមធោវាបនកថា ឧត្តានាយេវ។

ឯឡកលោមធោវាបនកថាវណ្ណនា។

៦៨៨. គណ្ហេយ្យ វាតិ ឯត្ថ “យោ”តិ សេសោ។ **“គណ្ហេយ្យ វា គណ្ហាបេយ្យ វា”**តិ ឥមិនា “តត្តត្ថនោ បនត្ថាយា”តិ វក្ខមានត្តា ច “និស្សជ្ជិត្វា”តិអាទិវចនតោ ច អត្តនោ អត្ថាយ ឧគ្គណ្ហេយ្យ វា ឧគ្គណ្ហាបេយ្យ វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **វា**ការេន “ឧបនិក្ខិត្តំ វា សាទិយេយ្យា”តិ ឥទំ សង្គណ្ហាតិ, “ឥទំ អយ្យស្ស ហោតូ”តិ ឧបនិក្ខិត្តំ ចេ សាទិយតីតិ អត្ថោ។

រជតន្តិ អញ្ញត្ថ សជ្ឈុ វុច្ចតិ, ឥធ បន វោហារូបគកហាបណាទិ វុច្ចតិ។ វុត្តញ្ហេតំ **បាឡិយំ** “រជតំ នាម កហាបណោ លោហមាសកោ ទារុមាសកោ ជតុមាសកោ, យេ វោហារំ គច្ឆន្តី”តិ (បារា. ៥៨៤)។ ឥធ កហាបណាទីនំ សរូបំ **អដ្ឋកថាយំ** –

> “តត្ថ កហាបណោតិ សោវណ្ណមយោ វា រូបិយមយោ វា បាកតិកោ វា។ លោហមាសកោតិ តម្ពលោហាទីហិ កតមាសកោ។ ទារុមាសកោតិ សារទារុនា វា វេឡុបេសិកាយ វា អន្តមសោ តាលបណ្ណេបិ រូបំ ឆិន្ទិត្វា កតមាសកោ។ ជតុមាសកោតិ លាខាយ វា និយ្យាសេន វា រូបំ សមុដ្ឋាបេត្វា កតមាសកោ។ ‘យេ វោហារំ គច្ឆន្តី’តិ ឥមិនា បន បទេន យោ យោ យត្ថ យត្ថ ជនបទេ យទា យទា វោហារំ គច្ឆតិ, អន្តមសោ អដ្ឋិមយោបិ ចម្មមយោបិ រុក្ខផលពីជមយោបិ សមុដ្ឋាបិតរូបោបិ អសមុដ្ឋាបិតរូបោបិ សព្ពោ សង្គហិតោ”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៨៣-៥៨៤) –

វុត្តនយេន វេទិតព្ពំ។

ឯត្ថ ច **បាកតិកោ** នាម ឯតរហិ បកតិកហាបណោ។ **រុក្ខផលពីជមយោ**តិ តិន្ទុកិណិកាទិរុក្ខានំ ផលពីជេន កតោ។

ជាតរូបកំ សុវណ្ណំ។ យថាហ **បាឡិយំ** "ជាតរូបំ នាម សត្ថុវណ្ណោ វុច្ចតី"តិ (បារា. ៥៨៤)។ **និស្សជ្ជិត្វា**តិ ឯត្ថ "តេនា"តិ លព្ភតិ, "ភិក្ខុនា"តិ ឥមិនា យុជ្ជតិ, ឯវំ សាទិតភិក្ខុនាតិ អត្ថោ។ **និស្សជ្ជិត្វា**តិ អត្តនា ឧគ្គហិតំ វា បរេន ឧគ្គហាបិតំ វា ឧបនិក្ខិបិតស្ស សាទិយនវសេន សាទិតំ វា រជតំ វា ជាតរូបំ វា "តេន ភិក្ខុនា សង្ឃំ ឧបសង្កមិត្វា ឯកំសំ ឧត្តរាសង្គំ ករិត្វា វុឌ្ឍានំ ភិក្ខូនំ បាទេ វន្ទិត្វា ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា អញ្ជលិំ បគ្គហេត្វា"តិ (បារា. ៥៨៤) វចនតោ សង្ឃមជ្ឈេ ឧបសង្កមិត្វា វុឌ្ឍានំ ភិក្ខូនំ បាទេ វន្ទិត្វា ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា អញ្ជលិំ បគ្គយ្ហ "អហំ ភន្តេ រូបិយំ បដិគ្គហេសិំ, ឥទំ មេ និស្សគ្គិយំ, ឥមាហំ និស្សជ្ជាមី"តិ និស្សជ្ជិត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។

អាបត្តិ ទេសេតព្ពាវាតិ អត្តនា ឯវំ អាបន្នំ និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ តស្មិំ សង្ឃមជ្ឈេ ឯវមេវ និសីទិត្វា ទេសេតព្ពា។ ឯវំ ទេសិតា អាបត្តិ សង្ឃានុមតេន ព្យត្តេន បដិពលេន ភិក្ខុនា បដិគ្គហេតព្ពា។ វុត្តញ្ហេតំ "ព្យត្តេន ភិក្ខុនា បដិពលេន អាបត្តិ បដិគ្គហេតព្ពា"តិ (បារា. ៥៨៤)។

៦៩៩. **រជត**ន្តិ រូបិយំ។ **ជាតរូប**ន្តិ សុវណ្ណំ។ ឥមិនា បទទ្វយេន កតាកតំ សព្ពំ សង្គណ្ហាតិ។ **ឧភិន្នំ មាសកោ**តិ ជាតរូបមាសកោ, រជតមាសកោបិ ចាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥធ **រជតមាសកោ**តិ "រជត"ន្តិ **បទភាជនេ** (បារា. ៥៨៤) វុត្តកហាបណាទិ បញ្ចប្បការោ មាសកោ គហិតោ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** "វុត្តប្បការោ សព្ពោបិ រជតមាសកោ"តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៨៣-៥៨៤)។ ឥធ "ជាតរូបមាសកោ"តិ វិសុំ គហិតត្តា កហាបណបទេន សុវណ្ណកហាបណំ វជ្ជេត្វា ឥតរទ្វយមេវ វត្តព្ពំ។ **"និស្សគ្គិយាវហ"**ន្តិ ឥទំ អត្តនោ អត្ថាយ ឧគ្គណ្ហនឧគ្គណ្ហាបនសាទិយនានិ ករោន្តំ សន្ធាយាហ។ "តត្ថា"តិអាទិនា វក្ខមាននយេន ទុក្កដាវហញ្ច ហោតេវ។

៧០០-១. **មុត្តាទីនំ** ឥមស្មិំ សិក្ខាបទវិភង្គេ អវុត្តត្តេបិ **បាចិត្តិយកណ្ឌេ នវមវគ្គេ** ទុតិយស្ស រតន សិក្ខាបទស្ស **បទភាជនេ** "រតនំ នាម មុត្តា មណិ វេឡុរិយោ សង្ខោ សិលា បវាលំ រជតំ ជាតរូបំ លោហិតង្កោ មសារគល្ល"ន្តិ (បាចិ. ៥០៦) វុត្តានំ ទសន្នំ រតនានំ ឥមស្មិំ សិក្ខាបទេ និស្សគ្គិយវត្ថុំ កត្វា វុត្តំ រជតំ, ជាតរូបញ្ច វជ្ជេត្វា អវសិដ្ឋានំ អដ្ឋន្នំ រតនានំ ទុក្កដវត្ថុភាវោ ឥមស្ស អដ្ឋកថាយំ វវត្ថាបិតោតិ ទស្សនត្ថមាហ **"មុត្តា...បេ. ... មសារគល្ល"**ន្តិ។ ឯត្ថ វេឡុរិយោ គាថាពន្ធវសេន ន វុត្តោ , សោ ឯកយោគនិទ្ទិដ្ឋានំ សត្តន្នំ រតនានំ គហណេនេវ គយ្ហតិ។ **មុត្តា**ទយោ យថាទស្សិតសរូបាយេវ។ ព្រហ្មជាលាទិសុត្តន្តវសេនាបិ "អកប្បិយា"តិ សិទ្ធានំ សត្តធញ្ញាទីនំ បដិគ្គហណេ អាបត្តិំ ទស្សេតុមាហ **"ធញ្ញានី"**តិអាទិ។

៧០២. **រតនសិក្ខាបទេយេវ** "រតនសម្មត"ន្តិ អាគតំ កប្បិយវត្ថុំ បដិគ្គណ្ហតោ អនាបត្តិភាវំ ទស្សេតុមាហ **"មុគ្គមាសាទិក"**ន្តិអាទិ។

៧០៣-៤. ឯវំ តិប្បការេន ឋិតំ វត្ថុំ គណ្ហតោ អធិប្បាយនានត្តេន សម្ភវន្តំ អាបត្តិប្បភេទំ ទស្សេតុមាហ **"តត្ថា"**តិអាទិ។ **តត្ថា**តិ តេសុ តីសុ និស្សគ្គិយាទិវត្ថូសុ។ **សង្ឃាទីន**ន្តិ សង្ឃគណបុគ្គលចេតិយាទីនំ។ **តន្តិ** និស្សគ្គិយវត្ថុំ។ **សព្ពត្ថាយា**តិ សព្ពេសំ អត្ថាយាតិ វិគ្គហោ។ អត្តនោ អត្ថាយ ច សង្ឃាទីនមត្ថាយ ច ទុក្កដវត្ថុំ គណ្ហន្តស្សាបិ ទុក្កដមេវ ហោតីតិ អត្ថោ។ អវុត្តសមុច្ចយេនេត្ថ **ច**-សទ្ទេន "សព្ពម្បិ និក្ខិបនត្ថាយ ភណ្ឌាគារិក សីសេន សម្បដិច្ឆតោ ឧបរិ រតនសិក្ខាបទេ អាគតវសេន បាចិត្តិយ"ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៨៣-៥៨៤) **អដ្ឋកថាយ** វុត្តវិនិច្ឆយវិសេសស្ស សង្គហោ កតោ។

៧០៥. **កហាបណាទីន**ន្តិ **អាទិ**-សទ្ទេន សុវណ្ណាទីនំ សង្គហោ។ **"សហស្ស"**ន្តិ ឥទំ ឧបលក្ខណំ, សហស្សម្បីតិ វុត្តំ ហោតិ។

៧០៦. **ថវិកាទីសូ**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន សិថិលបូរិតានិ ភាជនានិ គហិតានិ។ **"សិថិលពទ្ធេសូ"**តិ វិសេសនេន ព្យតិរេកវសេន "ឃនពទ្ធេ, បន ឃនបូរិតេ វា ឯកាវ អាបត្តី"តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៨៣-៥៨៤) **អដ្ឋកថា**សេសំ ទីបេតិ។

៧០៧. ឧបនិក្ខិត្តសាទិយនកម្មំ ទស្សេតុមាហ **"ឥទ"**ន្តិអាទិ។ **គណ្ហិតុកាមោបី**តិ ឯត្ថ "ហោតូ"តិ សេសោ។ **និសេធេតព្ពមេវា**តិ កាយេន វា វាចាយ វា "ឥទំ ន កប្បតី"តិ បដិក្ខិបិតព្ពមេវ, ឯវំ សតិ អនាបត្តិយេវាតិ

អត្ថោ។ អយមត្ថោ **អដ្ឋកថាយំ** “កាយវាចាហិ វា អប្បដិក្ខិបិត្វាបិ សុទ្ធចិត្តោ ហុត្វា ‘នយិទំ អម្ហាកំ កប្បតី’តិ ន សាទិយតិ, អនាបត្តិយេវា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៨៣-៥៨៤) អាគតោយេវ។

៧០៨. **តំ វត្ថុ**ន្តិ តថា បដិក្ខិត្តំ វត្ថុំ។ **បហេត្វា យទិ គច្ឆតី**តិ “តុម្ហេ គណ្ហថ វា, មា វា, ទិន្នំ ទិន្នមេវា”តិ សចេ សោ បហេត្វាវ គច្ឆតិ។ យថា តំ ន វិនស្សតិ, តថា តំ គោបយិតព្ពន្តិ យោជនា។ “អញ្ញោ តត្ថ អាគន្ត្វា បុច្ឆតី”តិអាទិនា **អដ្ឋកថាយ** វុត្តនយេន តត្ថាគតេន កប្បិយការកេន “កិមិទ”ន្តិ បុច្ឆិតេ សរូបំ អាវិ កត្វា “គោបយិស្សាមហំ ភន្តេ, គុត្តដ្ឋានំ ទស្សេថា”តិ វុត្តេ “ឥមំ គហេត្វា ឯហី”តិ អវត្វា សត្តភូមិកម្បិ បាសាទំ អភិរុហិត្វា “ឥធ ឋបេហី”តិ អវត្វា “ឥទំ គុត្តដ្ឋាន”ន្តិ សុរក្ខិតដ្ឋានំ ទស្សេត្វា តត្ថ ឋបិតេ អគ្គឡំ ទត្វា រក្ខិតព្ពន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

៧០៩. គុត្តដ្ឋានំ គហេត្វា គច្ឆន្តស្ស កប្បិយការកស្ស អវត្តព្ពវោហារំ ទស្សេតុមាហ **“អាហរេទមិទ”**ន្តិអាទិ។ **អកប្បិយ**ន្តិ ឯត្ថ “វចន”ន្តិ លព្ភតិ។ ឯវំ អកប្បិយវចនំ អវត្វា សុរក្ខិតដ្ឋានេ អាហរិត្វា ឋបិតេ កឹ កាតព្ពន្តិ? វិក្កាយិកេ បត្តចីវរាទិកប្បិយភណ្ឌេ អាហដេ “អម្ហាកំ ឥមិនា អត្ថោ, ឥមស្ស ឯវរូបំ មូលម្បិ អត្ថិ, កប្បិយការកោ ឯវ នត្ថី”តិ វត្វា តេន “អហំ កប្បិយការកោ, មយ្ហំ ទស្សេថា”តិ វុត្តេ សចេ វុច្ចតិ, ទ្វារំ វិវរិត្វា “ឥទំ គណ្ហា”តិ អវត្វា “ឯត្ថ ឋបិត”ន្តិ ទស្សេត្វា តស្មិំ តស្ស អគ្ឃប្បមាណំ គហេត្វា ទេន្តេ អធិវាសេតព្ពំ។ អតិរេកំ គណ្ហន្តេ “មយំ តុម្ហាកំ ភណ្ឌំ ន គណ្ហាម, គច្ឆថា”តិ នីហរិត្វា អគ្គឡំ ទត្វា កប្បិយការកេ លទ្ធេ “អម្ហាកំ ឯវរូបេន អត្ថោ, ឥទំ នាម មូលំ អត្ថី”តិ វត្វា តេន កិណិត្វា ទិន្នេ អធិវាសេតព្ពន្តិ **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តនយេន បដិបជ្ជិតព្ពំ។

៧១០. **បហេត្វា រូបិយគ្គាហ**ន្តិ អនន្តរសិក្ខាបទេ វក្ខមានសរូបំ សុវណ្ណាទិរូបិយំ បដិគ្គហេត្វា និស្សជ្ជិត្វា ទេសិតាបត្តិកំ បុគ្គលំ បហេត្វា។ **និស្សដ្ឋបរិវត្តិត**ន្តិ ឯត្ថ និស្សជ្ជិត្វា អាបត្តិយា ទេសិតាយ “សចេ តត្ថ អាគច្ឆតិ អារាមិកោ វា ឧបាសកោ វា”តិអាទិនា (បារា. ៥៨៤) **បទភាជនេ** វុត្តនយេន តត្ថាគតំ កប្បិយការកំ “អាវុសោ ឥមំ ជានា”តិ វត្វា “ឥមិនា កឹ អាហរិយ្យតូ”តិ តេន វុត្តេ “ឥមំ វា ឥមំ វា អាហរា”តិ អវត្វា “កប្បិយំ អាចិក្ខិតព្ពំ សប្បិ វា តេលំ វា មធុ វា ផាណិតំ វា”តិ (បារា. ៥៨៤) វុត្តត្តា ភិក្ខូនំ កប្បិយវត្ថុមត្តេ អាចិក្ខិតេ តេន និស្សដ្ឋវត្ថុំ បរិវត្តេត្វា អាហដំ កប្បិយភណ្ឌន្តិ អត្ថោ។

៧១១. **អត្តនោ បត្តភាគម្បី**តិ តថា អាហដេ កប្បិយភណ្ឌេ សង្ឃស្ស ភាជិយមានេ អត្តនោ វស្សគ្គេន អត្តនោ បត្តកោដ្ឋាសម្បិ។ **បដិគ្គាហកភិក្ខុនោ**តិ រូបិយំ បដិគ្គហេត្វា អាបជ្ជិត្វា និស្សជ្ជិត្វា ទេសិតាបត្តិកស្ស ភិក្ខុនោ ន វដ្ដតីតិ សម្ពន្ធោ។ **អញ្ញតោ**តិ អត្តតោ អញ្ញស្មា បព្ពជិតមនុស្សាមនុស្សតិរច្ឆានគតិត្ថិបុរិសានំ អញ្ញតរតោ។ **លទ្ធ**ន្តិ តេហិ អត្តនា លទ្ធកោដ្ឋាសតោ ទិន្នវសេនបិ លទ្ធំ តំ វត្ថុំ។

៧១២. **យំ កិញ្ចិ បច្ចយ**ន្តិ តំ វត្ថុំ បរិវត្តេត្វា គហិតេសុ ចតូសុ បច្ចយេសុ អញ្ញតរម្បិ បច្ចយំ។ អន្តមសោ បថវិំ ខណិត្វា ឧប្បាទិតោទកម្បិ ទារូហិ អាទិត្តអគ្គិម្បិ តេលេន ជលិតបទីបម្បិ រុក្ខេ វា គេហេ វា បកតិឆាយម្បិ តាលបណ្ណម្បិ ឧបភោគបរិភោគារហំ អញ្ញម្បិ យំ កិញ្ចីតិ **អដ្ឋកថាយ** វុត្តនយំ ឥមិនាវ សង្គហិតន្តិ គហេតព្ពំ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “អន្តមសោ មក្កដាទីហិ តតោ ហរិត្វា អរញ្ញេ ឋបិតំ វា តេសំ ហត្ថតោ គឡិត្វា តិរច្ឆានបរិគ្គហិតម្បិ បំសុកូលម្បិ ន វដ្ដតិយេវា”តិអាទិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៨៣-៥៨៤), “រូបិយបដិគ្គាហកស្ស បន កេនចិ បរិយាយេន តតោ ឧប្បន្នបច្ចយបរិភោគោ ន វដ្ដតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៨៥) ចាតិ។ **ភិក្ខុនោ**តិ រូបិយបដិគ្គាហកស្ស ភិក្ខុស្ស។

៧១៣. **អជ្ឈារាមេ វា**តិ ឧបរិ វក្ខមានលក្ខណេន បរិច្ឆិន្នេ អជ្ឈារាមេ វា។ **តំ** រូបិយំ, “បតិតំ ទិស្វា”តិ សេសោ។ **អជ្ឈាវសថេបិ វា**តិ វក្ខមានលក្ខណេ អន្តោអាវាសេ ច។ **និក្ខិបន្តស្សា**តិ “យស្ស ភវិស្សតិ, សោ ហរិស្សតី”តិ វុត្តេ ឋានេ តស្មិំ វត្ថុស្មិំ គណនញ្ច ឧបលក្ខណញ្ច សល្លក្ខេត្វា ឋបេន្តស្ស។

៧១៤. **តិកបាចិត្តិយំ វុត្ត**ន្តិ “រូបិយេ រូបិយសញ្ញី, វេមតិកោ, អរូបិយសញ្ញី រូបិយំ បដិគ្គណ្ហាតិ, និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយ”ន្តិ (បារា. ៥៨៦) ភគវតា បាចិត្តិយំ វុត្តំ។ **ទុក្កដ**ន្តិ ឯត្ថ “ទ្វិកទុក្កដ”ន្តិ សាមត្ថិយា លព្ភតិ។

៧១៥. **ក្រិយាក្រិយ**ន្តិ គហណេន អាបជ្ជនតោ កិរិយំ។ បដិក្ខេបស្ស អករណតោ អកិរិយន្តិ។

រូបិយបដិគ្គហណកថាវណ្ណនា។

៧១៦-៧. និស្សគ្គិយស្សាបិ វត្ថុន្តិ “និស្សគ្គិយបាចិត្តិយស្ស វត្ថូ”តិ បឋមសិក្ខាបទេ និទ្ទិដ្ឋេសុ រជតាទីសុ ចតូសុ អញ្ញតរំ វត្ថុំ។ **ទុក្កដស្ស ច វត្ថុំ វា**តិ បឋមំ ទស្សិតមុត្តាទិទុក្កដវត្ថូសុ អញ្ញតរំ វា, ឥហោភយត្ថ ហេតុផលសម្ពន្ធេ សាមិវចនំ។ **កប្បិយស្ស ច វត្ថុំ វា**តិ យថាទស្សិតេសុ ឯវ មុគ្គមាសាទិកប្បិយវត្ថូសុ អញ្ញតរំ វា, ឥហ អវយវាវយវិសម្ពន្ធេ សាមិវចនំ។ អវយវាវយវីនំ អភេទេបិ ភេទូបចារវសេន យថា “សិលាបុត្តកស្ស សរីរ”ន្តិ កប្បិយវត្ថុន្តិ វុត្តំ ហោតិ “កប្បិយេន វត្ថុនា”តិ វក្ខមានត្តា។ ឥទានេត្ថ ទុក្កដវត្ថុនោ, កប្បិយវត្ថុនោ ច និស្សគ្គិយវត្ថុនា បរិវត្តិតត្តា អាបត្តិ ហោតីតិ គហេតព្ពំ។ និស្សគ្គិយវត្ថុនា យោ បរិវត្តេតិ, តស្ស អាបត្តីតិ យោជនា។

ទុក្កដស្ស វត្ថុនា, កប្បិយេន ច វត្ថុនា វត្ថុំ និស្សគ្គិយស្ស បរិវត្តេតិ, អាបត្តីតិ យោជនា។ ឥធ ឧភយត្ថាបិ បរិវត្តិតស្ស និស្សគ្គិយវត្ថុត្តា អាបត្តិ ហោតិ។ ឯវំ តីសុបិ ឋានេសុ “អាបត្តី”តិ សាមញ្ញវចនេន និស្សគ្គិយបាចិត្តិយមេវ វុត្តន្តិ បករណតោ លព្ភតិ។

៧១៨. ទុក្កដស្សេវ វត្ថុនា ទុក្កដស្ស ច វត្ថុំ វា បរិវត្តេតិ, ទុក្កដន្តិ យោជនា។ **“វត្ថុំ វា កប្បិយស្សា”**តិ ឥទំ វុត្តនយមេវ, កប្បិយវត្ថុន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥមស្ស កប្បិយវត្ថុនោបិ ទុក្កដវត្ថុនា បរិវត្តិតត្តា ទុក្កដំ ហោតីតិ គហេតព្ពំ។

៧១៩. **“វត្ថុនា កប្បិយស្សា”**តិ ឥទម្បិ វុត្តនយមេវ។ កប្បិយវត្ថុនាបិ បរិវត្តិតេ ទុក្កដវត្ថុវសេន ទុក្កដំ ហោតីតិ អាហ **“តថា”**តិ។

៧២០. “តថា”តិ ឥមិនា “វត្ថុនោ”តិ ឥទំ អាកឌ្ឍតិ។ **“និស្សគ្គិយស្សា”**តិ ឥមិនា បាចិត្តិយមាហ។ **បុព្ពន្តិ** បឋមំ, បុព្ពេ វុត្តរូបិយបដិគ្គហណសិក្ខាបទេតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឥមិនា**តិ រូបិយសំវោហារសិក្ខាបទេន។ បរិវត្តនំ វារិតន្តិ សម្ពន្ធោ។

៧២១. **រូបិយន្តិ ច សញ្ញិស្សា**តិ “រូបិយំ នាម សត្ថុវណ្ណោ កហាបណោ លោហមាសកោ ទារុមាសកោ ជតុមាសកោ, យេ វោហារំ គច្ឆន្តី”តិ (បារា. ៥៨៩) **បទភាជនេ** វុត្តេសុ រូបិយសញ្ញិតេសុ វត្ថូសុ “អញ្ញតរ”ន្តិ សញ្ញិស្ស។ **អរូបិយេ**តិ ឧរបត្តាទិម្ហិ។ **តេន** អរូបិយេន។ “ចេតាបេន្តស្ស អរូបិយ”ន្តិ បទច្ឆេទោ។ “អរូបិយេ រូបិយសញ្ញី រូបិយំ ចេតាបេតិ , និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយ”ន្តិ (បារា. ៥៩១) វុត្តត្តា រូបិយបរិវត្តនេ ទុក្កដស្ស អភាវតោ, បាចិត្តិយស្ស ច សម្ភវតោ រូបិយំ ន គហេតព្ពំ។ អរូបិយេ រូបិយំ ឥតិ សញ្ញិស្ស ច វិមតិស្ស ច អរូបិយំ ចេតាបេន្តស្ស តេន ទ្វេ ទុក្កដានិ ហោន្តីតិ យោជនា។

៧២២. **អរូបិយេ អរូបិយន្តិ សញ្ញិស្សា**តិ ឯត្ថ “អរូបិយំ បរិវត្តេន្តស្សា”តិ សេសោ។ **បញ្ចហី**តិ សហត្ថេ ករណវចនំ, “សហធម្មិកេហី”តិ សេសោ, បញ្ចហិ សហធម្មិកេហិ សទ្ធិន្តិ អត្ថោ។ **វទតោ**តិ វោហរតោ, កយវិក្កយំ ករោន្តស្សាតិ អត្ថោ។ ភិក្ខុភិក្ខុនិសាមណេរសាមណេរិសិក្ខមានាសង្ខាតេហិ បញ្ចហិ សហធម្មិកេហិ អរូបិយំ បរិវត្តេន្តស្ស អនាបត្តីតិ អត្ថោ។

៧២៣. សំវោហារេន សមុដ្ឋានតោ **ក្រិយសមុដ្ឋានំ**។

រូបិយសំវោហារកថាវណ្ណនា។

៧២៤. **កប្បិយំ** នាម “ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារា, អន្តមសោ ចុណ្ណបិណ្ឌោបិ ទន្តកដ្ឋម្បិ ទសិកសុត្តម្បី”តិ **បទភាជនេ** វុត្តានិ កប្បិយវត្ថូនិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “ចីវរាទីនំ កប្បិយភណ្ឌានំ វសេន អនេកវិធ”ន្តិ។ **កប្បិយេនេវា**តិ តេនេវ កប្បិយេន វត្ថុនា។ “កយវិក្កយំ សមាបជ្ជេយ្យាតិ ‘ឥមិនា ឥមំ ទេហិ, ឥមិនា ឥមំ អាហរ, ឥមិនា ឥមំ បរិវត្តេហិ, ឥមិនា ឥមំ ចេតាបេហី’តិ អជ្ឈាចរតី”តិ (បារា. ៥៩៥) វចនតោ **“បរិវត្តយតោ”**តិ ឥមស្ស “កយវិក្កយំ សមាបជ្ជតោ”តិ បរិយាយោ។

តត្ថ អញ្ញស្ស ហត្ថតោ កប្បិយវត្ថុនា បរិវត្តេត្វា គហណំ **កយោ** នាម។ អត្តនោ ហត្ថតោ កប្បិយវត្ថុំ បរិវត្តេត្វា ទានំ **វិក្កយោ**។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “ឥមិនា ឥមំ ទេហី’តិអាទិនា ហិ នយេន បរស្ស កប្បិយភណ្ឌំ គណ្ហន្តោ កយំ សមាបជ្ជតិ, អត្តនោ កប្បិយំ ទេន្តោ វិក្កយ”ន្តិ។ “ឋបេត្វា សហធម្មិកេ”តិ វុត្តត្តា **បរិវត្តយតោ**តិ ឯត្ថ អញ្ញេហិ សទ្ធិន្តិ លព្ភតិ។ ឯត្ថ **អញ្ញេ** នាម គិហិនោ ឥត្ថិបុរិសា, សាសនតោ ពាហិរា បព្ពជិតា ច។ តស្មា អយំ កយវិក្កយោ អន្តមសោ មាតាបិតូហិបិ ន កាតព្ពោយេវ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “អយញ្ហិ កយវិក្កយោ ឋបេត្វា

បញ្ច សហធម្មិកេ អវសេសេហិ គិហិបព្ពជិតេហិ អន្តមសោ មាតាបិតូហិបិ សទ្ធឹ ន វដ្ដតី’’តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៩៥)។

៧២៥. **អកប្បិយស្ស វត្ថុស្សា**តិ ឥមស្មឹ សិក្ខាបទេ វុត្តចីវរាទិកប្បិយវត្ថុតោ អញ្ញស្ស និស្សគ្គិយទុក្កដវត្ថុស្ស។ **តេនេវា**តិ អកប្បិយវត្ថុនាយេវ។ “កប្បិយស្ស ចា’’តិ ចាបសេសោ, តេនេវ អកប្បិយេន វត្ថុនា កប្បិយស្ស វត្ថុស្ស បរិវត្តនញ្ចាតិ យោជនា។ ឯវញ្ហិ ចាបសេសេ អកតេ អកប្បិយេន វត្ថុនា កប្បិយស្ស បរិវត្តនំ កយវិក្កយេ សង្គហេតព្ពំ សិយា, តំ ន យុជ្ជតិ តស្ស រូបិយសំវោហារេយេវ សង្គហិតត្តា, តេន ច “កប្បិយវត្ថុស្សេវ កប្បិយវត្ថុនា បរិវត្តនំ កយវិក្កយោ’’តិ និយមិតត្តា។ **និទ្ទិដ្ឋ**ន្តិ “អកប្បិយភណ្ឌបរិវត្តនញ្ហិ កយវិក្កយសង្គហំ ន គច្ឆតី’’តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៥៩៤) **អដ្ឋកថាយំ** និទ្ទិដ្ឋន្តិ អត្ថោ។

៧២៦. **តស្មា**តិ យស្មា អញ្ញត្រ សហធម្មិកេហិ កប្បិយវត្ថុស្សាបិ កយវិក្កយោ ន វដ្ដតិ, អកប្បិយស្ស, កប្បិយស្ស ច វត្ថុនោ អកប្បិយេនេវ វត្ថុនា បរិវត្តនញ្ច រូបិយសំវោហារេ សង្គហិតត្តា កយវិក្កយសង្គហំ ន គច្ឆតិ, តស្មា។

៧២៩. **ឥទំ នាមា**តិ ឱទនាទិកប្បិយវត្ថុមេវ អាហ។

៧៣០-១. “គហេត្វា’’តិអាទិគាថាយ វត្ថុលក្ខណស្ស ឧទាហរណំ ទស្សេត្វាវ អាបត្តិភេទំ ទស្សេតុមាហ **“វិឃាសាទ’’**ន្តិអាទិ។ **ឆល្លិ**ន្តិ រុក្ខតចំ។ **វល្លិ**ន្តិ លតំ។ **កដ្ឋ**ន្តិ ឥន្ធនទារុំ។ **ទារុ**ន្តិ គេហសម្ភារាទិទារុំ។ វិបល្លាសេនាបិ វត្តព្ពំ “វល្លី វា បន ឆល្លី វា, ទារុំ វា កដ្ឋមេវ វា’’តិ។ **វត្ថូន**ន្តិ តថា វត្វា អាហរាបិតានំ ឆល្លិអាទិវត្ថូនំ។ កយវិក្កយេ អាបត្តិយោ ហោន្តីតិ យោជនា, និស្សគ្គិយបាចិត្តិយាបត្តិយោ ហោន្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។

៧៣២. “ឥតិ ឯវា’’តិ បទច្ឆេទោ, “បិវិត្វា’’តិអាទិនា នយេន បុព្ពកាលេ វិហិតបច្ចយន្តំ អកត្វា វុត្តនយេនេវាតិ អត្ថោ។

៧៣៣. **ភូមិយា លិម្បនេ**តិ យោជនាយំ បន សេនាសនភូមិយំ បរិកម្មករណកាឡកាទិវណ្ណករណវសេន លេបនេ។ **វត្ថុធោវនេ**តិ ចីវរាទិវត្ថូនំ ធោវនេ។ **ឯត្ថា**តិ តេសុ វុត្តប្បការេសុ។ ឯតេសំ គហណស្ស ឧបលក្ខណត្តា ឯវរូបេសុ អញ្ញេសុ ឋានេសុ។

៧៣៤. **អយ**ន្តិ ភូមិសោធនាទិវសេន អាបន្នា បាចិត្តិយាបត្តិ។

៧៣៥. **បបេត្វា ភណ្ឌសាមិក**ន្តិ ឯត្ថ ព្យតិរេកវសេន អញ្ញស្ស កប្បិយការស្សាតិ លព្ភតិ។

៧៣៦. ភាសតោ អនាបត្តីតិ យោជនា។ សេសមេត្ថ ឧត្តានមេវ។

កយវិក្កយកថាវណ្ណនា។

កោសិយវគ្គោ ទុតិយោ។

៧៣៧. កប្បិយា បត្តា មត្តិកាយោមយា ជាតិតោ ទុវេតិ យោជនា។ **វណ្ណា**តិ បមាណានិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “តយោ បត្តស្ស វណ្ណាតិ តីណិ បត្តស្ស បមាណានី’’តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦០២)។ តេនាហ **“ឧក្កដ្ឋោ មជ្ឈិមោមកោ’’**តិ។

៧៣៨. **ទ្វិន្នំ តណ្ឌុលនាឡីន**ន្តិ សុកោដ្ដិតានំ អខណ្ឌានំ បុរាណសាលិតណ្ឌុលានំ ទ្វេ នាឡិយោ គហេតព្ពា។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “អនុបហតបុរាណសាលិតណ្ឌុលានំ សុកោដ្ដិតបរិសុទ្ធាន’’ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦០២)។ **ភត្ត**ន្តិ អវស្សាវិតំ អនុត្តណ្ឌុលំ អកិលិន្នំ អបិណ្ឌិតំ សុវិសទំ កុន្ទមកុលរាសិសទិសំ សុបក្កោទនមេវ គហេតព្ពំ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “អនុត្តណ្ឌុលំ អកិលិន្នំ អបិណ្ឌិតំ សុវិសទំ កុន្ទមកុលរាសិសទិសំ អវស្សាវិតោទន’’ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦០២)។ **មគធនាឡិយា**តិ មគធរដ្ឋេ នាឡិយា, សា នាឡិ តិលានំ អឌ្ឍបសតានិ គណ្ហាតិ។ តេនាហុ បោរាណា –

> “ខារិទសទ្ធយំ វាហោ, ខារី ទោណដ្ឋកទ្វយំ;
> ទ្វិអឌ្ឍនាឡិយោ ទោណោ, នាឡេកា បសតឌ្ឍកំ;

លក្ខំ តិលានំ បសតំ, ឯតំ វុត្តំ បមាណតោ’’តិ។

‘‘មគធនាឡិ នាម អឌ្ឍតេរសបលា ហោតី’’តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦០២) **អន្ធកដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។ តព្ពណ្ណនាយ ‘‘អឌ្ឍតេរសបលានិ មាសេហិ គហេតព្ពានី’’តិ វុត្តំ។ កេចិ បនាហុ –

‘‘ចតុប្បសតិកា មុដ្ឋិ, បលញ្ចេតំ ចតុគ្គុណំ;
កុឌុវប្បសតញ្ចេវ, ចត្តារិ ចេវ នាឡិ តុ។

‘‘សោឡសេវ បត្ថោ ចត្តារោ, បត្ថា អឌ្ឍកមុច្ចតេ;
អឌ្ឍកានម្បិ ចត្តារិ, ‘ទោណោ’តិ បរិកិត្តិតោ’’តិ។

អាចរិយា បន ‘‘អឌ្ឍបសតា មាគធនាឡី’’តិ បុព្ពបក្ខមេវ រោចយន្តិ។

ខាទនញ្ច ចតុព្ភាគន្តិ តស្មិំ ភត្តេ ចតុធា វិភត្តេ ឯកភាគមត្តំ ហត្ថហារិយយនមុគ្គសូបន្តិ អត្ថោ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** ‘‘តស្ស ឱទនស្ស ចតុត្ថភាគប្បមាណោ នាតិឃនោ នាតិតនុកោ ហត្ថហារិយោ សព្ពសម្ភារសង្ខតោ មុគ្គសូបោ បក្ខិបិតព្ពោ’’តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦០២)។

ព្យញ្ជនញ្ច តទូបិយន្តិ យាវ ចរិមាលោបំ, តាវ សព្ពាលោបានុរូបំ មច្ឆមំសាទិព្យញ្ជនញ្ច។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** ‘‘អាលោបស្ស អាលោបស្ស អនុរូបំ យាវចរិមាលោបប្បហោនកំ មច្ឆមំសាទិព្យញ្ជនំ បក្ខិបិតព្ព’’ន្តិ។ ឯត្ថ ច **អាលោបស្ស អាលោបស្ស អនុរូប**ន្តិ ‘‘ព្យញ្ជនស្ស មត្តា នាម ឱទនចតុត្ថភាគោ’’តិ (ម. និ. អដ្ឋ. ២.៣៨៧) **ព្រហ្មាយុសុត្តស្ស អដ្ឋកថាយំ** វុត្តត្តា អាលោបស្ស ចតុត្ថភាគប្បមាណំ ព្យញ្ជនំ អាលោបស្ស អនុរូបន្តិ គហេតព្ពំ។ តេជ បន សូបស្សេវ ឱទនចតុត្ថភាគប្បមាណំ ទស្សេត្វា ឯតស្ស លក្ខណេ ទស្សិតេ ឥតរស្សាបិ ទស្សិតមេវ ហោតីតិ ព្យញ្ជនស្ស តថា វិសេសេត្វា បមាណំ ន ទស្សិតំ។ ឱទនេ បក្ខិបិតព្ពានិ សប្បិតេលតក្ករសកញ្ជិកាទីនិ គណនូបគានិ ន ហោន្តិ។

៧៣៩. **តំ សព្ព**ន្តិ យថាវុត្តភត្តាទិនិរវសេសំ។ **គណ្ហតី**តិ វក្ខមានេហិ តីហិ បការេហិ គណ្ហាតិ។ **តស្សា**តិ ឧក្កដ្ឋស្ស បត្តស្ស។ **ឧបឌ្ឍោ**តិ តស្មិំ បត្តេ គណ្ហនកទព្ពសម្ភារគាហី បត្តោ តំសហចរិយេន ‘‘ឧបឌ្ឍោ’’តិ វុត្តោ។ **តទុបឌ្ឍោ ចា**តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ តស្ស មជ្ឈិមស្ស បត្តស្ស ឧបឌ្ឍោ តទុបឌ្ឍោតិ គហេតព្ពំ។

៧៤០. ឥមេសុ តីសុ បត្តេសុ ឧក្កដ្ឋស្ស វុត្តំ ឱទនាទិ សព្ពំ យស្មិំ បត្តេ បក្ខិត្តំ, តស្ស មុខវដ្ដិមត្ថកេ បុញ្ជិយមានំ ហីរកំ ហេដ្ឋាភាគេ ផុសតិ, សោ **ឧក្កដ្ឋមជ្ឈិមោ** នាម, ហីរតោ អតិរេកំ តិដ្ឋតិ, សោ **ឧក្កដ្ឋោមកោ** នាម, អន្តោបត្តេ មុខវដ្ដិយា ហេដ្ឋិមន្តំ អប្បត្វា តិដ្ឋតិ, សោ **ឧក្កដ្ឋុក្កដ្ឋោ** នាម, ឯវំ មជ្ឈិមោ ច ឱមកោ ច បច្ចេកំ តិវិធោ ហោតីតិ សព្ពេ នវ បត្តា ហោន្តីតិ ទស្សេតុមាហ **‘‘ឧក្កដ្ឋស្សា’’**តិអាទិ។ **តស្សេវា**តិ ឧក្កដ្ឋស្សេវ។ ឱមកោ ច មជ្ឈិមោ ចាតិ **ឱមកមជ្ឈិមា**។ តេជ មជ្ឈិមោ ច ឱមកោ ច ឧក្កដ្ឋស្សេវ ភេទោ។ ឯស នយោ ឥតរទ្វយេបិ។ ‘‘ឯវ’’ន្តិ ឥមិនា យថា ‘‘ឧក្កដ្ឋុក្កដ្ឋោ ឧក្កដ្ឋោមកោ ឧក្កដ្ឋមជ្ឈិមោ’’តិ យោជេតព្ពោ, ឯវំ មជ្ឈិមោមកានម្បិ យថាក្កមយោជនំ ទស្សេតិ ‘‘មជ្ឈិមោ មជ្ឈិមុក្កដ្ឋោ មជ្ឈិមោមកោ, ឱមកុក្កដ្ឋោ ឱមកមជ្ឈិមោ ឱមកោមកោ ចា’’តិ។

៧៤១. **តេសូ**តិ នវសុ បត្តេសុ។ **តស្មា**តិ អបត្តភាវតោ។ **ន គច្ឆន្តី**តិ ឧក្កដ្ឋុក្កដ្ឋញ្ច ឱមកោមកញ្ចាតិ ទ្វេ អបេក្ខិត្វា ពហុវចនំ កតំ។ ឯតេ ភាជនសង្ខេបេន បរិភុញ្ជិតព្ពាតិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** ‘‘តស្មា ឯតេ ភាជន បរិភោគេន បរិភុញ្ជិតព្ពា’’តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦០២)។

៧៤២. **បត្តលក្ខណសំយុត**ន្តិ ឯត្ថ **បត្តលក្ខណំ** នាម យថាវុត្តបមាណយុត្តតា, ‘‘អយោបត្តោ បញ្ចហិ បាកេហិ បក្កោ មត្តិកាបត្តោ ទ្វីហិ បាកេហិ បក្កោ’’តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦០៨) វុត្តា បាកសម្បត្តិ, កិណិត្វា គណ្ហាតិ ចេ, តស្ស ទាតព្ពមូលស្ស អសេសេត្វា ទិន្នភាវោ, ឆិទ្ទាភាវោ, ឆិន្នរាជីនំ អភាវោតិ បញ្ចវិធំ។ ហោតិ ចេត្ថ –

‘‘បមាណយុត្តតា បាក-សម្បត្តិ ទិន្នមូលតា;
អច្ឆិទ្ទារាជិតា ចេតិ, បត្តលក្ខណបញ្ចក’’ន្តិ។

‘‘អធិដ្ឋាយ វា វិកប្បេត្វា វា’’តិ **វា**-សទ្ទោ យោជេតព្ពោ។ **អធិដ្ឋាយា**តិ បឋមំ បរិភុត្តេ បត្តេ សតិ តំ បច្ចុទ្ធរិត្វា អធិដ្ឋាតព្ពបត្តោ ហត្ថបាសេ ចេ ហោតិ, វក្ខមាននយេន ‘‘ឥមំ បត្តំ អធិដ្ឋាមី’’តិ វចីភេទករណវសេន

វាចាយ វា វចីភេទំ អកត្វា ឯវមេវ ចិន្តេត្វា ហត្ថេន គហេត្វា ផន្ទាបេន្តេន កាយេន វា ទូរេ ចេ ហត្ថបាសា ហោតិ, បឋិតដ្ឋានំ សល្លក្ខេត្វា “ឯតំ បត្តំ អធិដ្ឋាមី”តិ វាចា ភិន្ទិតព្ពាតិ **អដ្ឋកថាយំ** (បារា. អដ្ឋ. ២.៦០៨ អត្ថតោ សមានំ) វុត្តនយេន ឯកកេន វា បច្ឆា សតិសម្មោសេ សរាបេត្វា កុក្កុច្ចំ វូបសមេតុំ សមត្ថស្ស បុគ្គលស្ស សន្និធានេ វា អធិដ្ឋាយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ “អញ្ញស្ស សន្តិកេ អធិដ្ឋានេ អយមានិសំសោ – សចស្ស ‘អធិដ្ឋិតោ នុ ខោ មេ, នោ’តិ វិមតិ ឧប្បជ្ជតិ, ឥតរោ សារេត្វា វិមតី ឆិន្ទិស្សតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦០៨) អយមត្ថោ **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តោ។ “ទ្វេ បត្តេ អធិដ្ឋាតុំ ន លភតី”តិ **គណ្ឋិបទេ** វុត្តំ។

វិកប្បេត្វាតិ (បាចិ. ៣៧៣; បារា. អដ្ឋ. ២.៦០៨; កង្ខា. អដ្ឋ. វិកប្បនសិក្ខាបទវណ្ណនា) ឥធ វិកប្បេតព្ពស្ស បត្តស្ស ឯកត្តពហុត្តំ, សន្និហិតាសន្និហិតត្តញ្ច សល្លក្ខេត្វា ឯកំ ចេ សន្និហិតំ, “ឥមំ បត្តំ តុយ្ហំ វិកប្បេមី”តិ វា “ឥមំ បត្តំ តិស្សស្ស ភិក្ខុនោ វិកប្បេមី”តិ វា អាទិនា នយេន ឯកំ វិកប្បេត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯត្ថ “បរិភុញ្ជេយ្យា”តិ វុត្តត្តា, “មយ្ហំ សន្តកំ បរិភុញ្ជហិ វា វិស្សជ្ជេហិ វា យថាបច្ចយំ វា ករោហី”តិ តេន អបច្ចុទ្ធដេ បរិភុញ្ជិតុំ អយុត្តត្តា “វិកប្បេត្វា”តិ បច្ចុទ្ធដវិសេសោ គហេតព្ពោ។

៧៤៣. **ធារេយ្យា**តិ អនធិដ្ឋហិត្វា, អវិកប្បេត្វា ច បរិភុញ្ជិតព្ពោ។ **តំ** កាលំ បត្តំ អតិក្កាមយតោតិ យោជនា។ “**និស្សគ្គិយ**”ន្តិ ឥមិនាបិ “បត្ត”ន្តិ ឥទំ យុជ្ជតិ។ **បត្ត**-សទ្ទោ មាគធិកានំ ទ្វិលិង្គកោ, តស្មា ឯវំ វុត្តោ។

៧៤៤. អធិដ្ឋិតវិកប្បិតេសុ អនន្តោគធត្តា អតិរេកភាវំ ទស្សេតុមាហ “**យំ បត្ត**”ន្តិអាទិ។

៧៤៥. **សម្មុខេ**តិ អឌ្ឍតេយ្យហត្ថប្បទេសតោ អន្តោ ឋិតំ បត្តំ។ **ទូរស្មិ**ន្តិ អឌ្ឍតេយ្យរតនតោ បរភាគេ “អន្តោគព្ភេ វា ឧបរិបាសាទេ វា សាមន្តវិហារេ វា”តិ **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តប្បការេ ទូរេបិ។ យត្ថ កត្ថចិ វិកប្បេន កាលេបិ សន្តិកទូរវចនភេទា ឯវមេវ យោជេត្វា វត្តព្ពា។ “វិកប្បេតុំ បន ពហូនិបិ លព្ភតី”តិ **គណ្ឋិបទេ** វុត្តំ។ **អយំ នយោ**តិ “ឥមំ បត្តំ បច្ចុទ្ធរាមី”តិអាទិនយោ។

៧៤៦. វាចាកាយវសេន ទុវិធេ អធិដ្ឋានេ វាចាធិដ្ឋានំ ទស្សេត្វា កាយាធិដ្ឋានំ ទស្សេតុមាហ “**អាភោគ**”ន្តិអាទិ។ **អាភោគ**ន្តិ “ឥមំ បត្តំ អធិដ្ឋាមី”តិ អាភោគំ។ “**មនសា**”តិ ឥមិនា ន វចសាតិ វុត្តំ ហោតិ។ កាយវិការោវ **កាយវិការកំ**, ហត្ថេន ផន្ទាបនាទិកាយកិរិយាតិ អត្ថោ។ ឯតេនេវ កាយាធិដ្ឋានំ ហត្ថេន អបត្តព្ពេ ទូរេ ន កាតព្ពន្តិ ទស្សេតិ។

៧៤៧-៨. “ជហាតិ អធិដ្ឋាន”ន្តិ បទច្ឆេទោ។ **ទានតោ**តិ អញ្ញស្ស ទានេន។ **ភេទកតោ**តិ ភិជ្ជនេន។ **នាសតោ**តិ បត្តសាមិកស្ស កាលកិរិយាយ។ **វិព្ភមតោ**តិ សិក្ខំ អបច្ចក្ខាយ គិហិភាវូបគមនេន។ **ឧទ្ធារតោ**តិ បច្ចុទ្ធរណេន។ **បច្ចក្ខតោ**តិ សិក្ខាបច្ចក្ខានេន។ **បរិវត្តនតោ**តិ លិង្គបរិវត្តនេន។ **គាហតោ**តិ វិស្សាសគ្គហណេន, អច្ឆិន្ទិត្វា គហណេន ច។

កង្គុសិត្ថប្បមាណេនាតិ សត្តន្នំ ធញ្ញានំ ឧទ្ទកតរស្ស កង្គុនោ សិត្ថប្បមាណេន។ **ខេនា**តិ មុខវដ្ដិយា ទ្វង្គុលតោ ហេដ្ឋា អាកាសបរិយាយេន ឆិទ្ទេន។ **អាណិយា វា**តិ អយោមយាយ អាណិយា វា។

៧៥០-១. **មណិបត្តោ**តិ មណិនា កតោ។ **វេឡុរិយុព្ភវោ**តិ មរកតមណិមយោ។ **ផលិកុព្ភវោ**តិ ផលិកបាសាណេន កតោ។ **កាចមយោ**តិ កាចមត្តិកាមយោ។ **កំសមយោ**តិ កំសលោហេន កតោ។ **តិបុមយោ**តិ កាឡតិបុមយោ។ **សីសមយោ**តិ សេតតិបុមយោ។ វិបល្លាសេន ច វទន្តិ។ **សជ្ឈុមយោ**តិ រជតមយោ។

៧៥២. **ឃដកដាហោ**តិ ឃដកបាលំ។ **សីសកដាហោ**តិ ឆវសីសកបាលំ។ **តុម្ព**ន្តិ អលាពុ។ **អស្សា**តិ ឯកាទសវិធស្ស បត្តស្ស។ **អនុលោមិក**ន្តិ អកប្បិយវសេន អនុលោមំ។ **តត្ថា**តិ តស្មិំ ឯកាទសវិធេ។ តម្ពមយំ លោហមយំ ថាលកំ បន វដ្ដតីតិ យោជនា, បត្តោយេវ ន វដ្ដតិ, តម្ពលោហមយា ថាលកា បន វដ្ដន្តីតិ អត្ថោ។

៧៥៣. **តន្តិកាទីនី**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន វដ្ដកាទីនំ សង្គហោ។ **វដ្ដក**ន្តិ ច អឌ្ឍចន្ទាការោ លោហាទិមយោ ភាជនិយវិសេសោ។ **បុគ្គលស្សា**តិ ភិក្ខុស្ស។ គិហី ច សង្ខ្យា ច **គិហិសង្ខ្យា**, តេសំ សន្តកា **គិហិសង្ខិកា**។

៧៥៤. **យំ កិញ្ចិ បត្ត**ន្តិ សត្តសុ បត្តេសុ យំ កិញ្ចិ បត្តំ។ **សោទកំ កត្វា**តិ វិគតោទកំ កត្វា។ **បដិសាមេយ្យា**តិ និក្ខេបារហដ្ឋានេ និក្ខិបនវសេន, ថវិកាយ បក្ខិបិត្វា ពន្ធនវសេន វា សង្គោបេយ្យ។

៧៥៥. ឱតាបេតុន្តិ អាតបេ, អគ្គិម្ហិ វា តាបេតុំ។ **ឧណ្ហេ**តិ តស្មិំយេវ ឧណ្ហេ។ **ន និទហេតព្ពោ**តិ ន ឃាបេតព្ពោ។ សីសាបនយនមេវ ន វដ្ដតីតិ ន និទហេតព្ពោតិ អត្ថោ អធិកនិវារណេនេវ វិញ្ញាយតិ។

៧៥៦. មិឌ្ឍន្តេតិ មិឌ្ឍិយា អន្តេ។ **បរិភណ្ឌន្តេ**តិ បមុខេ មហាមិឌ្ឍិយា អន្តេ។ “**វិត្ថិណ្ណេ**តិ អន្តមសោ ទ្វិបត្តមត្តោកាសវិត្ថារេ”តិ កេចិ។ ឋបេតុំ បន វដ្ដតីតិ យោជនា, វលយាទិអាធារេន វិនាបិ ឋបេតុំ វដ្ដតីតិ អត្ថោ។ “មិឌ្ឍិយា បមុខេ មិឌ្ឍិយា ច ខរភូមិបទេសាទីសុ ច វលយមត្ថកេ ឋបេតុំ វដ្ដតី”តិ វទន្តិ។

៧៥៧. ទារុអាធារកេតិ ឧទុក្ខលសទិសេ ទារុមយេ អាធារេ។ **ទ្វេ បត្តេ ឋបេតុម្បិ វដ្ដតី**តិ បត្តមត្ថកេ អបរស្សាបិ បត្តស្ស ឋបនវសេន ទ្វេ បត្តេ ឋបេតុម្បិ វដ្ដតិ។ **អបិ**-សទ្ទេន ឯកស្មិំ វត្តព្ពមេវ នត្ថីតិ ទស្សេតិ។ **អយមេវ នយោ**តិ “ទ្វេបិ បត្តេ ឋបេតុំ វដ្ដតី”តិ អយំ នយោ។ **ទណ្ឌភូមិអាធារកេសូ**តិ ឯត្ថ **ទណ្ឌាធារោ** នាម ពហូហិ ទណ្ឌេហិ កតោ។ **ភូមិអាធារកោ** នាម ភូមិយំ កតោ អាលវាលវលយាការោ សិលិង្គាធារោ។ “ទន្តវេត្តលតាទិមយោ ភូមិអាធារកោ”តិ កេចិ។

៧៥៨-៩. តង្គិកាយាតិ តាលបណ្ណាទីហិ កតតង្គិកាយ។ **បោត្ថកេ**តិ មកចិវាកមយេ វា រុក្ខវាកមយេ វា អត្ថរណេ។ **កដសារកេ**តិ តាលបណ្ណាទីហិ វីតេ អត្ថរណេ។ **បរិភណ្ឌកតាយា**តិ កតគោមយបរិភណ្ឌាយ។ **អបិ**-សទ្ទេន សុធាកម្មំ កត្វា បាសាណេន ឃំសិត្វា មដ្ឋកតាយ ភូមិយា វត្តព្ពមេវ នត្ថីតិ ទស្សេតិ។ **វាលុកាសុ វា**តិ លេឌ្ឌុបាសាណសក្ខរកបាលាទិអមិស្សាសុ សណ្ហសុខុមវាលុកាសូតិ វុត្តំ ហោតិ។ តេនេវាហ “**តថារូបាសូ**”តិអាទិ។ រជម្ហិ សន្តេបិ អសន្តេបិ វិសុំយេវ “ខរភូមិយា ន ឋបេតព្ព”ន្តិ វុត្តត្តា “**សរជាយា**”តិ ឥមិនា រជោកិណ្ណំ សណ្ហភូមិមាហ។ **ខរភូមិយា**តិ ផរុសភូមិយា។

៧៦០. លគ្គេតុន្តិ ឱលម្ពេតុំ។ ទណ្ឌកោដិយា, នាគទន្តកោដិយា ច បត្តមុខេន បក្ខិបិត្វា ឋបនម្បិ **លគ្គនំ** នាម។ **ឆត្តង្គមញ្ចបីឋេសូ**តិ ឆត្តេ, អង្កេ, មញ្ចបីឋេ ច។

៧៦១. អដនីសូតិ អង្គេសុ។ **ពន្ធិត្វា**តិ ថវិកាយ អំសវទ្ធនកាទិនា យេន កេនចិ ពន្ធិត្វា។ **ឱលម្ពេតុម្បី**តិ លគ្គេតុម្បិ។ “ឋបេតុំ ឧបរី”តិ បទច្ឆេទោ។

៧៦២. មញ្ចបីឋដ្ដកេតិ មញ្ចបីឋេសុ ឋបិតបត្តា យថា ន បតន្តិ, តថា អដនិមត្ថកេ ទារុនា បរិក្ខេបេ កតេ មញ្ចបីឋដ្ដកា នាម ហោន្តិ, តាទិសេ មញ្ចបីឋដ្ដកេ ឋបេតុំ វដ្ដតីតិ អត្ថោ។ **ភត្តបូរោបី**តិ ភត្តស្ស បូរោបិ។ **អបិ**-សទ្ទេន យាគុតេលបរិបូរិតស្សាបិ សង្គហោ។ តុច្ឆបត្តេ វិនិច្ឆយោ យថាវុត្តោយេវ។ បូរណំ បូរោ, ភត្តស្ស បូរោ ភត្តបូរោ។

តិភាណវារវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧៦៣. កវាដន្តិ ទ្វារកវាដផលកំ។ “សេនាសនេ ទ្វារកវាដវាតបានកវាដាទី”តិអាទីសុ ទ្វារផលកំ “កវាដ”ន្តិ ហិ វុត្តំ។ **ន បណាមេយ្យា**តិ ន នាមេយ្យ ន ចាលេយ្យ, ន ច បិទហេយ្យាតិ អត្ថោ។ បត្តំ ហត្ថេ យស្ស សោ **បត្តហត្ថោ**តិ ភិន្នាធិករណោយំ ពាហិរត្ថសមាសោ “វជិរបាណី”តិអាទីសុ វិយ។ “បណាមេយ្យ អស្សា”តិ បទច្ឆេទោ។

៧៦៤. ន នីហរេយ្យ បត្តេន ចលកានីតិ រសំ បិវិត្វា បាតិតមធុកផលដ្ឋិកាទិ ឆឌ្ឌិតានិ ពហិ ឆឌ្ឌេតុំ បត្តេន ន នីហរេយ្យ។ **អដ្ឋិកានិ វា**តិ បនសដ្ឋិកោលដ្ឋិអាទិអដ្ឋិកានិ វា។ **ឧច្ឆិដ្ឋមុទក**ន្តិ មុខធោវនាទិកំ ឧច្ឆិដ្ឋមុទកំ។ បត្តេន នីហរន្តស្សាតិ យោជនា, ពហិ ឆឌ្ឌេតុំ តំ បត្តេ អាសិញ្ចិត្វា ហរន្តស្សាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥតរថា ឧច្ឆិដ្ឋបត្តធោវនោទកម្បិ តេនេវ បត្តេន ពហិ ន នីហរិតព្ពំ សិយា។

៧៦៥. បដិគ្គហេតិ មុខធោវនោទកន្តិ **បដិគ្គហោ,** ខេឡមល្លកោវ។ **មុខតោ នីហដ**ន្តិ មុខេន ឆឌ្ឌិតំ មំសខណ្ឌាទិ យំ កិញ្ចិ។

៧៦៦. វិនស្សតីតិ វិព្ភមេន វា សិក្ខាបច្ចក្ខានេន វា កាលកិរិយាយ វា វិនស្សតិ។ អថ វា **យោ**តិ បច្ចត្តវចនំ “យស្សា”តិ សាមិវសេន បរិណាមេត្វា យស្ស ភិក្ខុនោ បត្តោ ភេទេន វា អច្ឆេទេន វា ចោរិកាយ ហរណេន វា នស្សតិ, តស្ស អនាបត្តីតិ យោជនា។

៧៦៧. **បឋមស្សា**តិ បត្តវគ្គស្ស បឋមំ សង្គហិតត្តា បឋមស្ស។ **បត្តស្សា**តិ បត្តសិក្ខាបទស្ស។ **បឋមេនា**តិ ចីវរវគ្គស្ស បឋមំ សង្គហិតត្តា បឋមេន កថិនេនាតិ សម្ពន្ធោ។ **មហេសិនា**តិ មហន្តេ សីលក្ខន្ធាទយោ គុណេ ឯសិ គវេសីតិ មហេសិ។ បឋមស្ស បត្តស្ស **សមុដ្ឋានាទយោ សព្ពេ** ឥធ អនិទ្ទិដ្ឋវិនិច្ឆយា បឋមេន កថិនេន **សមា** សទិសា ឥតិ មហេសិនា **មតា** អនុមតា អនុញ្ញាតាតិ យោជនា។

បឋមបត្តកថាវណ្ណនា។

៧៦៨. បញ្ច ពន្ធនានិ ឩនានិ យស្ស សោ **បញ្ចពន្ធនឩនោ,** បត្តោ, តស្មឹ, អពន្ធនញ្ច ឯកទ្វិតិចតុពន្ធនញ្ច “បញ្ចពន្ធនឩន”ន្តិ គហិតំ។ យថាហ **បាឡិយំ** “ឩនបញ្ចពន្ធនោ នាម បត្តោ អពន្ធនោ វា ឯកពន្ធនោ វា ទ្វិពន្ធនោ វា តិពន្ធនោ វា ចតុពន្ធនោ វា”តិ (បារា. ៦១៣)។ ពន្ធនេ អកតេបិ ពន្ធនារហោ វក្ខមានលក្ខណរាជិយុត្តោបិ “ឩនបញ្ចពន្ធនោយេវា”តិ គហេតព្ពោ។ ឯត្ថ **អពន្ធនោ** នាម យស្ស ពន្ធនមេវ នត្ថិ, សោ។ តេនេវាហ **អដ្ឋកថាយំ** “យស្មា អពន្ធនស្សបិ បត្តស្ស បញ្ច ពន្ធនានិ ន បូរេន្តិ សព្ពសោ នត្ថិតាយា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦១២-៦១៣)។ ទ្វង្គុលប្បមាណតោ ឩនរាជិយុត្តោ អពន្ធនោកាសោបិ “អពន្ធនោយេវា”តិ គហេតព្ពោ។ យថាហ **បាឡិយំ** “អពន្ធនោកាសោ នាម បត្តោ យស្ស ទ្វង្គុលា រាជិ ន ហោតី”តិ (បារា. ៦១៣)។

៧៦៩. **ឧទ្ទិដ្ឋ**ន្តិ “ពន្ធនោកាសោ នាម បត្តោ យស្ស ទ្វង្គុលា រាជិ ហោតី”តិ (បារា. ៦១៣) **បទភាជនេ** វុត្តំ។ ទ្វង្គុលាយ រាជិយា ឯកញ្ច ពន្ធនន្តិ យោជនា។ “មុខវដ្ដិតោ ហេដ្ឋា ភដ្ឋា”តិ **អដ្ឋកថា**វចនតោ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦១២-៦១៣) “សព្ពាបិ រាជិយោ មុខវដ្ដិតោ បដ្ឋាយ ហេដ្ឋា ភដ្ឋាយេវ គហេតព្ពា”តិ **និស្សន្ទេហេ** វុត្តំ។ មុខវដ្ដឹ វិនា អញ្ញត្ថាបិ ឩនបញ្ចពន្ធនេ វា ឩនបញ្ចពន្ធនោកាសេ វា សតិ សោបិ បត្តោ ឩនបញ្ចពន្ធនោ ន ហោតីតិ ន សក្កា វត្តុំ, តស្មា “មុខវដ្ដិតោ បដ្ឋាយា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦១២-៦១៣) **អដ្ឋកថាយំ** និយមេត្វា វចនំ វីមំសិតព្ពំ។ ឥធ បន តថា និយមោ ន ទស្សិតោ, តស្មា អយមេវ វិនិច្ឆយោ សាមញ្ញេន វុត្តាយ បាឡិយា អញ្ញទត្ថុ សំសន្ទតិ សមេតិ។ **ច**-ការស្ស អវុត្តសមុច្ចយត្ថត្តា ទ្វង្គុលទ្វង្គុលាហិ ទ្វីហិ ទ្វេ ពន្ធនានិ ច តីណិ ពន្ធនានិ ចាតិ ឥទម្បិ វុត្តមេវ ហោតិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “យស្ស បន ទ្វេ រាជិយោ, ឯកាយេវ វា ចតុរង្គុលា, តស្ស ទ្វេ ពន្ធនានិ ទាតព្ពានិ។ យស្ស តិស្សោ, ឯកាយេវ វា ឆឡង្គុលា, តស្ស តីណិ ពន្ធនានិ ទាតព្ពានី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦១២-៦១៣)។

ឩនបញ្ចពន្ធនបត្តេសុ អន្តិមបត្តស្ស វិភាគំ ទស្សេតុមាហ **“ពន្ធនានិ ចា”**តិអាទិ។ មុខវដ្ដិយា អដ្ឋង្គុលប្បមាណានំ ចតុន្នំ រាជីនំ ចត្តារិ ពន្ធនានិ ចាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ចការោ បុព្ពេ វុត្តស្សេវ សមុច្ចយំ ករោតិ។ **អដ្ឋង្គុលរាជិយា តថា**តិ មុខវដ្ដិតោ បដ្ឋាយ អដ្ឋង្គុលាយាមំ ភដ្ឋាយ រាជិយា ទ្វង្គុលទ្វង្គុលមត្តេ ឋានេ តេនេវ នីហារេន ពទ្ធានិ ចត្តារិ ពន្ធនានិ ចាតិ អត្ថោ។

៧៧០. ឯវំ ឩនបញ្ចពន្ធនបត្តំ ទស្សេត្វា ឥទានិ បរិបុណ្ណបញ្ចពន្ធនបត្តំ ទស្សេតុមាហ **“បញ្ច វា”**តិអាទិ។ មុខវដ្ដិយា ទ្វង្គុលទ្វង្គុលាយាមំ ឱតិណ្ណា បញ្ច រាជិយោ ច។ **វា**-សទ្ទេន បញ្ចពន្ធនវិកប្បោ ទស្សិតា។ **ឯកា វាបិ ទសង្គុលា**តិ មុខវដ្ដិតោ ទសង្គុលាយាមា ឯកា វា រាជិ ហោតិ។ **អបិ**-សទ្ទេន តស្សា រាជិយា ពន្ធនោ បញ្ចពន្ធនបត្តោ ទស្សិតោ។ **អយំ បត្តោ**តិ យស្ស បញ្ច រាជិយោ វា តត្ថ ពន្ធនានិ បញ្ចពន្ធនានិ វា, ទសង្គុលា ឯកា រាជិ វា តត្ថ ពន្ធនានិ បញ្ចពន្ធនានិ វា សន្តិ, អយំ បត្តោ បញ្ចពន្ធនោ នាម។

៧៧១. ឯត្តាវតា មត្តិកាបត្តេ វិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា ឥទានិ អយោបត្តេ ទស្សេតុមាហ **“អយោបត្តោ”**តិអាទិ។ ឆិទ្ទានិ បដិច្ឆាទេតុំ ពន្ធិតព្ពានិ អយោបដ្ដានិ **លោហមណ្ឌលកានិ** នាម។ “ភណ្ឌី”តិបិ តស្សេវ បរិយាយោ។ ភណ្ឌិតព្ពំ ពន្ធិត្វា ឆិទ្ទេ បដិច្ឆាទិតេបិ យត្ថ អសណ្ហតាយ អាមិសំ តិដ្ឋតិ, តាទិសោបិ អបត្តោយេវាតិ អាហ **“មដ្ឋោ វដ្ដតី”**តិ។ **អយោចុណ្ណេន វាណិយា**តិ ឯត្ថាបិ “មដ្ឋោ វដ្ដតី”តិ សម្ពន្ធនីយំ។

៧៧២. តស្ស និស្សគ្គិយំ សង្ឃស្ស និស្សដ្ឋំ តំ បត្តំ តស្មឹ អនុកម្បាយ អគណ្ហន្តស្សាតិ យោជនា, “សង្ឃមជ្ឈេ និស្សជ្ជិតព្ពោ”តិ (បារា. ៦១៣) វចនតោ សង្ឃមជ្ឈេ និស្សដ្ឋំ តស្ស តំ បត្តំ **តស្មឹ** បត្តនិស្សជ្ជកេ បុគ្គលេ អនុកម្បាយ អគណ្ហន្តស្ស។

៧៧៣. **ទីយមានេ តុ បត្តស្មិ**ន្តិ ឩនបញ្ចពន្ធនេន បត្តេន វិញ្ញាបិតនវបត្តេ ភិក្ខុម្ហិ តំ បត្តំ សង្ឃមជ្ឈេ និស្សជ្ជិត្វា អាបត្តឹ ទេសេត្វា និសិន្នេ ចតស្សោ អគតិយោ អគមនំ, គហិតាគហិតជាននន្តិ ឥមេហិ បញ្ចហិ អង្គេហិ សមន្នាគតេន ភិក្ខុនា បឋមំ សង្ឃំ យាចិត្វា ញត្តិទុតិយាយ កម្មវាចាយ សង្ឃេន បត្តគាហកំ កត្វា សម្មតេន និស្សដ្ឋបត្តំ ហត្ថេន គហេត្វា តស្មឹ សង្ឃេ សង្ឃត្ថេរតោ បដ្ឋាយ អនុក្កមេន ឧបសង្កម្ម វិញ្ញាយមានំ

គុណំ វត្វា បណាមិតេ។ **យស្សាតិ** តស្មឹ សង្ឃមជ្ឈេ និសិន្នស្ស យស្ស ភិក្ខុនោ, រោចនត្ថយោគេ សម្បទានវចនំ។ **សោ** ទីយមានោ បត្តោ។ **តំ** ទីយមានំ បត្តំ។

៧៧៤. ទីបិតោតិ “អបត្តកស្ស ន តាហេតព្ពោ”តិ (បារា. ៦១៥) វុត្តោ។ **តត្ថា**តិ តស្សំ ភិក្ខុបរិសាយំ។ **បត្តបរិយន្តោ**តិ ឯត្ថ “ឯវំ បរិវត្តេត្វា បរិយន្តេ ឋិតបត្តោ”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦១៥) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តត្តា តេន បត្តបរិវត្តនេន អាគតោ វា សព្ពេហិ អគ្គហិតត្តា អាគតោ សោ ឯវ វា បត្តោ បរិយន្តោ នាម ហោតីតិ អត្ថោ។ **តស្ស ភិក្ខុនោ**តិ បត្តំ និស្សជ្ជិត្វា និសិន្នស្ស តស្ស ភិក្ខុនោ។

៧៧៥. តន្តិ អត្តនោ ទិន្នំ តំ បរិយន្តបត្តំ។ **អប្បទេសេ**តិ មញ្ចបីឋាទិអដ្ឋានេ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “មញ្ចបីឋឆត្តនាគទន្តាទិកេ អទេសេ”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦១៥)។ **វិស្សជ្ជេតី**តិ អញ្ញស្ស ទេតិ។ អត្តនា អទាបេត្វា អញ្ញេន តំ បត្តំ សយមេវ អត្តនោ គហេត្វា អញ្ញំ អនុរូបំ បត្តំ ទិយ្យមានំ គណ្ហិតុំ វដ្ដតីតិ **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។ **អភោគេន បរិភុញ្ជតី**តិ យាគុរន្ធនាទិវសេន បរិភុញ្ជតិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “អភោគេនាតិ យាគុរន្ធនរជនបចនាទិនា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦១៥)។ “អន្តរាមគ្គេ បន ព្យាធិម្ហិ ឧប្បន្នេ អញ្ញស្មិំ ភាជនេ អសតិ មត្តិកាយ លិម្បិត្វា យាគុំ វា បចិតុំ ឧទកំ វា តាបេតុំ វដ្ដតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦១៥) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តត្តា តាទិសេ ឋានេ តថាបិ បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតីតិ ឯត្ថ វិសេសោ។

៧៧៦. នដ្ឋេតិ អត្តនោ បរិភុញ្ជិយមានេ បត្តេ ចោរគ្គហណាទិនា នដ្ឋេ។ **ភិន្នេ**តិ ភេទមុបគតេ។ **អនាបត្តី**តិ អញ្ញំ បត្តំ វិញ្ញាបេន្តស្ស អនាបត្តិ។ **បកាសិតា**តិ “អនាបត្តិ នដ្ឋបត្តស្ស ភិន្នបត្តស្ស ញាតកានំ បវារិតានំ អញ្ញស្សត្ថាយ អត្តនោ ធនេនា”តិអាទិនា (បារា. ៦១៧) នយេន **បាឡិយំ** ទេសិតា។ តថ “អញ្ញស្សត្ថាយា”តិ វុត្តត្តា អត្តនោ វឡញ្ជិយមានេ បត្តេ សតិបិ អញ្ញស្សត្ថាយ បត្តំ វិញ្ញាបេតុំ វដ្ដតិ។ **ញាតកាទីនំ គណ្ហតោ**តិ ឯត្ថ “សន្តក”ន្តិ លព្ភតិ។ អត្តនោ ធនេនាតិ យោជនា។ ឯត្ថ ធនំ នាម សុត្តវត្ថាទិ កប្បិយវត្ថុ។

៧៧៧. ឯត្ថ វិញ្ញាបនំ **ក្រិយំ**។

ទុតិយបត្តកថាវណ្ណនា។

៧៧៨. សប្បិអាទី ភេសជ្ជន្តិ ឯត្ថ **បាឡិយំ** “សេយ្យថិទំ? សប្បិ នវនីតំ តេលំ មធុ ផាណិត”ន្តិ (បារា. ៦២២) ឧទ្ទិសិត្វា “សប្បិ នាម គោសប្បិ វា អជិកាសប្បិ វា មហិសសប្បិ វា, យេសំ មំសំ កប្បតិ, តេសំ សប្បី”តិ (បារា. ៦២៣) និទ្ទិដ្ឋំ យតញ្ច “តេសំយេវ នវនីត”ន្តិ (បារា. ៦២៣) និទ្ទិដ្ឋំ នវនីតញ្ច “តិលតេលំ សាសបតេលំ មធុកតេលំ ឯរណ្ឌកតេលំ វសាតេល”ន្តិ (បារា. ៦២៣) និទ្ទិដ្ឋំ តេលញ្ច “មធុ នាម មក្ខិកាមធូ”តិ (បារា. ៦២៣) និទ្ទិដ្ឋំ មធុញ្ច “ផាណិតំ នាម ឧច្ឆុម្ហា និព្ពត្ត”ន្តិ (បារា. ៦២៣) និទ្ទិដ្ឋំ គុឡាទិផាណិតញ្ចាតិ ឯតស្មឹ បញ្ចភេសជ្ជរាសិម្ហិ យំ យំ ភេសជ្ជន្តិ អត្ថោ។ **បុរេភត្ត**ន្តិ បុរេភត្តេ។ **បដិគយ្ហា**តិ បដិគ្គហេត្វា។

៧៧៩. តំ បុរេភត្តំ បដិគ្គហិតំ ភេសជ្ជំ។ **សត្តាហ**ន្តិ ឯត្ថ “វដ្ដតី”តិ កិរិយាយ អច្ចន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ។ “សត្តាហំ អតិក្កមន្តស្សា”តិ បទច្ឆេទោ។ **“សត្តាហាតិក្កមេ តស្សា”**តិ វា បាឋោ។ សត្តាហស្ស អតិក្កមោ សត្តាហាតិក្កមោ, តស្មឹ **សត្តាហាតិក្កមេ។ តស្សា**តិ ភេសជ្ជបដិគ្គាហកស្ស ភិក្ខុនោ។ **“និស្សគ្គិយ”**ន្តិ ត មិនា បាចិត្តិយមេវ ទស្សិតំ។ និស្សគ្គិយវត្ថុ ភាជនគណនាយ អាបត្តិំ ករោតិ។ ឯកស្មឹ ភាជនេបិ វិសុំ វិសុំ ឋបិតានិ នវនីតបិណ្ឌគុឡបិណ្ឌសក្ករមធុបដលានិបិ អត្តនោ គណនាយ អាបត្តិំ ករោន្តិ។

៧៨០. គណ្ហិត្វាតិ បដិគ្គហេត្វា។ សន្និធីយតីតិ **សន្និធិ,** សន្និហិតវត្ថុ, តស្ស **ការកំ** ករណំ អបរាបរទិវសត្ថាយ ឋបនំ, តំ កត្វា, បច្ឆាភត្តំ បដិគ្គហិតំ យថា អបរំ ទិវសំ គច្ឆតិ, តថា កត្វា និក្ខិបិត្វាតិ អត្ថោ។ **និរាមិសំ សាយតោ**តិ អាមិសេន អមិស្សេត្វា ភុញ្ជន្តស្ស។

៧៨១. ឧគ្គហិតន្តិ អប្បដិគ្គហាបេត្វា ហត្ថេន គហិតំ។ **សរីរភោគេ**តិ ពាហិ សរីរបរិភោគេនេវ។

៧៨២. គហិតំ បដិគ្គហិតំ។ **តាបេត្វា**តិ វិលីយាបេត្វា។

៧៨៣. “សយំ តាបេតិ…បេ…. ន ហោតិ សោ”តិ ឥទំ សុធោតនវនីតំ សន្ធាយ វុត្តំ, ទុទ្ធោតេន បន ទធិគុឡិកាទិសហិតេន សាមំបាកោ ហោតេវ។ នវនីតស្ស យំ សយំ តាបនំ, សោ សាមំបាកោ ន ហោតីតិ យោជនា។

៧៨៤. យេន កេនចីតិ ឧបសម្បន្នេន, អនុបសម្បន្នេន វា។

៧៨៥. “**សយំ ករោតី**”តិ តមិនា អនុបសម្បន្នំ និវត្តេតិ។ តេន កតំ បន តទហុ បុរេភត្តំ សាមិសម្បិ វដ្ដតិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “បុរេភត្តំ បដិគ្គហិតខីរេន វា ទធិនា វា កតសប្បិ អនុបសម្បន្នេន កតំ សាមិសម្បិ តទហុ បុរេភត្តំ វដ្ដតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦២២)។

៧៨៦. **សវត្ថុកស្សា**តិ ឯត្ថ វត្ថុ នាម ខីរទធិ។

៧៨៧. **អស្សា**តិ បដិគ្គហិតខីរទធីហិ កតសប្បិមាហ។ “**បដិគ្គហេត្វា តានី**”**តិ វុត្តត្តា**តិ ឥទំ “យានិ ខោ បន តានិ គិលានានំ ភិក្ខូនំ បដិសាយនីយានិ ភេសជ្ជានិ, សេយ្យថិទំ? សប្បិ នវនីតំ តេលំ មធុ ផាណិតំ, តានិ បដិគ្គហេត្វា”តិ (បារា. ៦២២) ឥមស្មិំ **មាតិកាបាឋេ** “យានី”តិ វុត្តសប្បិអាទីនមេវ “តានិ បដិគ្គហេត្វា”តិ វុត្តត្តាតិ វុត្តំ ហោតិ, តត្ថ ខីរទធីនំ អវុត្តត្តាតិ អធិប្បាយោ។

៧៨៨. **កប្បិយសប្បិម្ហី**តិ កប្បិយមំសានំ សត្តានំ ឃតេ។ **អកប្បិយសប្បិម្ហី**តិ អកប្បិយមំសានំ សត្តានំ ឃតេ, បដិគ្គហេត្វា សត្តាហេ អតិក្កន្តេតិ វុត្តំ ហោតិ។

៧៨៩. តេន សប្បិនា អកប្បិយេន ភវិតព្ពន្តិ ឥទំ ទុក្កដំ កថំ ហោតីតិ អាហ “**សព្ពោ**”តិអាទិ។ អកប្បិយំ មំសំ យេសំ តេ **អកប្បិយមំសា**, មនុស្សាទយោ, សព្ពេ ច តេ អកប្បិយមំសា ចាតិ **សព្ពាកប្បិយមំសា**, តេសំ។

៧៩០-១. ឯវំ ចេ វដ្ដតិ, “យេសំ មំសំ កប្បតិ, តេសំ សប្បី”តិ កស្មា បាឡិយំ វុត្តន្តិ ចោទនំ សមុដ្ឋាបេត្វា តំ បរិហរិតុមាហ “**យេស**”ន្តិអាទិ។ តត្ថ “យេសញ្ហិ កប្បតិ មំសំ, តេសំ សប្បី”តិ **ឥទំ** វចនំ **កី** បយោជនំ សាធេតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥទានិ បរិច្ឆេទនិយមនសង្ខាតំ តំបយោជនញ្ច តព្ពិសយញ្ច ទស្សេតុមាហ “**បណីត ភោជនស្សា**”តិអាទិ។ បណីតភោជនស្ស បរិច្ឆេទនិយាមនន្តិ យោជនា។ សត្តាហកាលិកេ បញ្ចវិធេ ភេសជ្ជេតិ វុត្តំ ហោតិ, និទ្ធារណេ ភុម្មំ។ **និស្សគ្គិយស្ស វត្ថូន**ន្តិ និទ្ធារិតព្ពទស្សនំ។ **និស្សគ្គិយស្សា**តិ ឯត្ថ តំហេតុកស្ស បាចិត្តិយស្សាតិ អត្ថោ។ **វត្ថូន**ន្តិ សប្បិនវនីតទ្វយមេវ វុត្តំ។ សត្តាហកាលិកេ និស្សគ្គិយបាចិត្តិយស្ស វត្ថុ នាម ឯតេស មេវ សប្បិនវនីតានិ, បណីតភោជនញ្ច តេសមេវ ខីរទធិសប្បិនវនីតានីតិ ទស្សេតុំ តថា វុត្តំ, ន អកប្បិយមំស សត្តានំ សប្បិអាទិនិវារណត្ថំ វុត្តន្តិ អយំ បាឡិយំ តថាគតា ធិប្បេតោ អត្ថោតិ វុត្តំ ហោតិ។

៧៩២. **គហិតុគ្គហិតាទិកេ** ឧគ្គហិតបដិគ្គហិតាទិកេ នវនីតេបិ សព្ពោ វិនិច្ឆយោ សប្បិម្ហិ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោតិ យោជនា។ **អាទិ**-សទ្ទេន បុរេភត្តំ, បច្ឆាភត្តំ បដិគ្គហិតខីរទធីហិ, ឧគ្គហិតខីរទធីហិ ច កតំ នវនីតំ, តាទិសមេវ អកប្បិយមំសនវនីតញ្ច សង្គហិតំ។ **សព្ពោ វិនិច្ឆយោ**តិ អាបត្តិអាទិកំ សព្ពវិនិច្ឆយំ សង្គណ្ហាតិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “សព្ពោ អាបត្តានាបត្តិបរិភោគាបរិភោគនយោ”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦២២)។

៧៩៣-៤. **ភិក្ខូនំ អាកិរន្តី**តិ ឯត្ថ “បត្តេ”តិ សាមត្ថិយា លព្ភតិ។ **អាទិច្ចបក្ក**ន្តិ អាតបេ វិលីនំ។ **សំសដ្ឋំ** បរិស្សាវិតំ។

៧៩៥-៦. តិលតេលំ សាសបតេលំ មធុកតេលំ ឯរណ្ឌកតេលំ។ **គហិត**ន្តិ បដិគ្គហិតំ។ បុរេភត្តំ សាមិសម្បិ និរាមិសម្បិ សាយិតព្ពន្តិ យោជនា។ **តេសំ វសា**តិ សត្តាហាតិក្កន្តានំ តេសំ តេលានំ វសេន, តេលភាជន គណនាយាតិ វុត្តំ ហោតិ។

៧៩៨. **តេសំ តិណ្ណម្បី**តិ ឯរណ្ឌមធុកសាសបពីជានំ តិណ្ណំ។

៧៩៩. **និស្សគ្គិយំ** បាចិត្តិយំ។

៨០០. **សាសបាទីន**ន្តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន បដិលោមេន មធុកេរណ្ឌកានំ គហណំ។ **គហេត្វា**តិ បដិគ្គហេត្វា។ ភិក្ខុនា តេលត្ថាយេវ គហេត្វា ឋបិតានំ សាសបាទីនំ សត្តាហាតិក្កមេ ទុក្កដំ សិយាតិ យោជនា។

៨០១-២. នាឡិកេរញ្ច ករញ្ជញ្ច **នាឡិកេរករញ្ជានិ**, តេសំ, នាឡិកេរផលានំ, នត្តមាលដ្ឋីនញ្ច តេលន្តិ សម្ពន្ធោ។ **កុរុវកស្សា**តិ អគសិពីជស្ស។ និម្ពញ្ច កោសម្ពកញ្ច **និម្ពកោសម្ពកានិ**, តេសំ, បុចិមន្ទពីជស្ស ច ផន្ទនពីជស្ស ច តេលន្តិ សម្ពន្ធោ។ **ភល្លាតកស្សា**តិ ឯវំនាមកស្ស រុក្ខពីជស្ស។ **សមយច្ចយេ**តិ សត្តាហាតិក្កមេ។

៨០៣. **យាវកាលិកភេទញ្ញា**តិ ឯត្ថ “យាវកាលិក”ន្តិ ភេទោ វិសេសនំ យស្សាតិ វិគ្គហោ, “ឥទំ វត្ថុ”ន្តិ ឯតស្ស អជ្ឈោហរណីយវិសេសិតព្ពស្ស វិសេសនំ។ **យាវជីវិក**ន្តិបិ តស្សេវ វិសេសនំ។ **សេស**ន្តិ “សាមំបាកសវត្ថុក

បុរេភត្តបច្ឆាភត្តបដិគ្គហិតឧគ្គហិតកវត្ថុវិធានំ សព្ព”ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦២២) **អដ្ឋកថាយំ** ទស្សិតំ សេសំ វិសេសប្បការជាតមាហ។ **ឯត្ថាបីតិ** ឥមស្មិំ តេលវិនិច្ឆយេបិ។

៨០៤. អច្ឆស្ស ឥសស្ស។ **មច្ឆស្ស** ជលជស្ស។ **វរាហស្ស** សូករស្ស។ **សុសុកា**សង្ខាតស្ស មករស្ស។ មច្ឆវចនេនេវ មករស្ស សង្គហិតត្តេបិ វាឡមច្ឆភាវេន វិសុំ គហណន្តិ **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។ **គទ្រភស្ស** ខរស្ស។ ឥមេសំ **បញ្ចន្នំ** សត្តានំ វសេន បញ្ចវិធានំ **វសានំ** តេលញ្ច បញ្ចប្បការំ ហោតីតិ អត្ថោ។

៨០៥. កប្បិយាកប្បិយស្ស ចាតិ កប្បិយាកប្បិយមំសស្ស សត្តស្សាតិ វុត្តំ ហោតិ, សព្ពមេវ វសាតេលំ វដ្ដតីតិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ ឯត្ថ “អនុជានាមិ ភិក្ខវេ វសានិ ភេសជ្ជានិ អច្ឆវសំ មច្ឆវសំ សុសុកាវសំ សូករវសំ គទ្រភវស”ន្តិ (មហាវ. ២៦២) អនុញ្ញាតបាឡេ **អច្ឆវសា**គ្គហណេន មនុស្សេហិ អញ្ញេសំ សព្ពាកប្បិយមំសសត្តានំ វសាយ អនុញ្ញាតត្តា តំ សង្គហេតុំ **អកប្បិយ**គ្គហណំ កតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “អច្ឆវស’ន្តិ វចនេន ឋបេត្វា មនុស្សវសំ សព្ពេសំ អកប្បិយមំសានំ វសា អនុញ្ញាតា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦២៣)។ ឯត្ថ អកប្បិយមំស សត្តានំ មំសានំ អកប្បិយភាវោ “មំសេសុ ហិ ទស មនុស្សហត្ថិអស្សសុនខអហិសីហព្យគ្ឃទីបិអច្ឆតរច្ឆានំ មំសានិ អកប្បិយានិ។ វសាសុ ឯកា មនុស្សវសាវ។ ខីរាទីសុ អកប្បិយំ នាម នត្ថី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦២៣) **អដ្ឋកថា**វចនតោ វេទិតព្ពោ។ អកប្បិយវចនេន មនុស្សវសាយបិ គយ្ហមានត្តា តស្មិំ នីហរិតុមាហ **“ឋបេត្វា”**តិ។

៨០៦. បុរេភត្តន្តិ បុរេភត្តេ។ **សំសដ្ឋំ** បរិស្សាវិតំ។ “បុរេភត្ត”ន្តិ ឥទំ “បដិគ្គហេត្វាន, បក្កំ, សំសដ្ឋ”ន្តិ ឥមេហិ បទេហិ បច្ចេកំ យោជេតព្ពំ។ យថាហ **បាឡិយំ** “កាលេ បដិគ្គហិតំ កាលេ និប្បក្កំ កាលេ សំសដ្ឋំ តេល បរិភោគេន បរិភុញ្ជិតុ”ន្តិ (មហាវ. ២៦២)។

៨០៧. តំ កត្វា ទេតីតិ អបដិគ្គហិតវសំ គហេត្វា បចិត្វា តេលំ ទេតីតិ អត្ថោ។ តេនាហ **អដ្ឋកថាយំ** “អនុបសម្បន្នេហិ កតំ និព្ពដ្ដិតវសាតេលំ បុរេភត្តំ បដិគ្គហិតំ បុរេភត្តំ សាមិសម្បិ វដ្ដតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦២៣)។ តតោ ឧទ្ធំ សត្តាហមនតិក្កម្មាតិ គហេតព្ពំ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “បច្ឆាភត្តតោ បដ្ឋាយ សត្តាហំ និរាមិសមេវ វដ្ដតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦២៣)។ ឥធ ឧភយត្ថាបិ កាលេ, វិកាលេ ច កប្បិយាកប្បិយមំសវសានំ តេលំ ទិយ្យមានំ សុខុមមំសចុណ្ណាទិកំ អព្ពោហារិកំ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “យំ បន តត្ថ សុខុមរជសទិសំ មំសំ វា ន្ហារុ វា អដ្ឋិ វា លោហិតំ វា ហោតិ, តំ អព្ពោហារិក”ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦២៣)។

៨០៨. បដិគ្គហេតុន្តិ ឯត្ថ “វស”ន្តិ ច **កាតុ**ន្តិ ឯត្ថ “តេល”ន្តិ ច បករណតោ លព្ភតិ។ **កាតុ**ន្តិ ឯត្ថ បចិតុំ បរិស្សាវិតុន្តិ ឧភយមេវាតិ អត្ថោ។ **“ន វដ្ដតី”**តិ ឥទំ បដិគ្គហណាទិបយោគត្តយេ វិសុំ វិសុំ ទុក្កដត្តា វុត្តំ។ យថាហ **បាឡិយំ** “វិកាលេ ចេ ភិក្ខវេ បដិគ្គហិតំ វិកាលេ និប្បក្កំ វិកាលេ សំសដ្ឋំ, តំ ចេ បរិភុញ្ជេយ្យ, អាបត្តិ តិណ្ណំ ទុក្កដាន”ន្តិ (មហាវ. ២៦២)។ ឥមានិ ហិ តីហិ បយោគេហិ តីណិ ទុក្កដានិ ហោន្តិ។ **សេសោ**តិ ឧគ្គហិតកបដិគ្គហិតកសវត្ថុកវិសយោ វិនិច្ឆយោ ច ភាជនគណនាយ អាបត្តិភេទោ ចាតិ ឯវំបការោ វត្តព្ព វិសេសោ។

៨០៩. គហិតន្តិ បដិគ្គហិតំ។ **មធុករិកត**ន្តិ មធុមក្ខិកាខុទ្ទកមក្ខិកាភមរមក្ខិកាសង្ខាតាហិ តីហិ មធុករីហិ កតំ។

៨១០. វត្ថូនំ គណនាតិ មធុបដលេន បិតំ ចេ, បដលគណនាយ, បីឡេត្វា ភាជនេ បក្ខិបិត្វា ឋបិតំ ចេ, ភាជនគណនាយ, សិលេសមិវ បត្ថិន្នំ ចេ, មហាភមរមធុខណ្ឌបិណ្ឌវសេន, វិសុំ វិសុំ កតេ តេសំ គណនាយាតិ អត្ថោ។

៨១១. យនាយនន្តិ ឯត្ថ គុឡញ្ច នានប្បការា សក្ខរា ច យនបក្កំ នាម។ បក្កតនុកំ ផាណិតំ អយនបក្កំ នាម។ ឧច្ឆុសិលេសោ អបក្កយនំ នាម។ ឧច្ឆុទណ្ឌតោ បីឡិតរសោ អបក្កាយនំ នាម។ “ផាណិតំ នាម ឧច្ឆុម្ហា និព្ពត្ត”ន្តិ (បារា. ៦២៣) សាធារណបាឡិវចនតោ, “ផាណិតំ នាម ឧច្ឆុរសំ ឧបាទាយា”តិ (កង្ខា. អដ្ឋ. ភេសជ្ជសិក្ខាបទវណ្ណនា; វិ. សង្គ អដ្ឋ. ៩៨) **អដ្ឋកថា**វចនតោ ច ឥហ រសាទីហិ ឧច្ឆុបានម្បិ សង្គហិតំ។ កេចិ ឧច្ឆុនោ ចតុកាលិកត្តំ វណ្ណយន្តិ, តំ ន សារតោ បច្ចេតព្ពំ។

៨១២. ផាណិតន្តិ វុត្តប្បការេ តស្មិំ ផាណិតេ អញ្ញតរំ។ **គហិតំ** បដិគ្គហិតំ។

៨១៣. **អសំសដ្ឋេនា**តិ អបរិស្សាវិតេន។ **កតផាណិត**ន្តិ បរិស្សាវេត្វា អត្តនា កតផាណិតំ។ **បុរេភត្តំ គហិតេនា**តិ បុរេភត្តំ បដិគ្គហិតេន។ “សយំ កត”ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦២៣) វុត្តត្តា **កត**ន្តិ ឧច្ឆុរសោ គហេតព្ពោ។

៨១៦. **កត្វា**តិ បចិត្វា ផាណិតំ កត្វា។

៨១៧. **បច្ឆាភត្តំ កតញ្ចាបី**តិ បច្ឆាភត្តំ អត្តនា ច កតំ អនុបសម្បន្នេន ច កតំ ផាណិតម្បិ។

៨១៨. **កតំ ...បេ.... សីតវារិនា**តិ សីតុទកេ មធុកបុប្ផានិ បក្ខិបិត្វា បបេត្វា មទ្ទិត្វា បរិស្សាវិតរសេន កតំ មធុកផាណិតំ។

៨១៩. **អស្សា**តិ មធុកផាណិតស្ស។ **ទុក្កដ**ន្តិ គទាធារភាជនគណនាយ ទុក្កដំ។ ខីរំ បក្ខិបិត្វា កតំ មធុកផាណិតំ យាវកាលិកំ ចេ ហោតិ, កថំ ខណ្ឌសក្ខរាកតំ សត្តាហកាលិកំ ហោតីតិ វិចារណាយំ ខីរជល្លិកំ ធោវិត្វា ធោវិត្វា គយ្ហមានត្តា វដ្ដតីតិ បរិហរន្តិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “ខណ្ឌសក្ករំ បន ខីរជល្លិកំ អបនេត្វា អបនេត្វា សោធេន្តិ, តស្មា វដ្ដតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦២៣)។ “ពីជតោ បដ្ឋាយ ន វដ្ដតី”តិ បដិក្ខិត្តមធុកបុប្ផមេវយំ វិនា អាមកញ្ច បក្កញ្ច មធុកបុប្ផំ បុរេភត្តំ វដ្ដតីតិ **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។

៨២០. **សព្ពេសំ បន ផលាន**ន្តិ កទលិខជ្ជូរិអាទិផលានំ។

៨២១. សាមញ្ញជោតនាយ វិសេសេបិ អវដ្ឋានតោ **“កាលិកា”**តិ ឥមិនា “បច្ឆាភត្តំ សតិ បច្ចយេ”តិ វចនសាមត្ថិយា យាវកាលិកវជ្ជា តយោ កាលិកា គហេតព្ពា , “បុរេភត្តំ យថាសុខ”ន្តិ វចនសាមត្ថិយា ចត្តារោបិ គហេតព្ពា។ យាវកាលិកវជ្ជា តយោ **កាលិកា បច្ឆាភត្តំ** វិកាលេ **បច្ចយេ** បិបាសាទិការណេ សតិ កេវលម្បិ បច្ចេកម្បិ មិស្សេត្វាបិ បរិភុញ្ជិតុំ ភិក្ខុស្ស វដ្ដន្តិ។ **កាលិកា** ចត្តារោបិ **បុរេភត្តំ** កាលេ យាវមជ្ឈន្ហា កេវលម្បិ មិស្សេត្វាបិ យថាសុខំ អសតិបិ បច្ចយេ បរិភុញ្ជិតុំ ភិក្ខុស្ស វដ្ដន្តីតិ យោជនា។

៨២២. **អរុអាទីនី**តិ វណាទីនិ។ **“មក្ខេតុំ ន វដ្ដតី”**តិ ឥមិនា ពាហិរបរិភោគោបិ និវារិតោ។

៨២៣. **អនាបត្តិវារេ** “អន្តោសត្តាហ”ន្តិ អធិការេ “អនុបសម្បន្នស្ស ចត្តេន វន្តេន មុត្តេន អនបេក្ខោ ទត្វា បដិលភិត្វា បរិភុញ្ជតី”តិ (បារា. ៦២៥) វុត្តត្តា **ចជិត្វា**តិ ឯត្ថ “អន្តោសត្តាហំ អនុបសម្បន្នស្សា”តិ វត្តព្ពំ។ **លភិត្វា**តិ ឯត្ថ “សត្តាហាតិក្កមេបី”តិ សាមត្ថិយា លព្ភតិ។ តេនាហ **មហាបទុមត្ថេរោ** “អន្តោសត្តាហេ ទិន្នស្ស ហិ បុន បរិភោគេ អាបត្តិយេវ នត្ថិ, សត្តាហាតិក្កន្តស្ស បន បរិភោគេ អនាបត្តីតិ ទស្សនត្ថមិទំ វុត្ត”ន្តិ។ **លភិត្វា**តិ គហិតតេលេន អនុបសម្បន្នេន សក្កច្ចំ, អសក្កច្ចំ វា ទិន្នំ លភិត្វា។ **សាយិតុ**ន្តិ ឯត្ថ “លភតី”តិ សេសោ។

៨២៤. **“អនាបត្តិ អធិដ្ឋេតី”**តិ ទ្វិន្នំ បទានំ អន្តរេ “អន្តោសត្តាហ”ន្តិ សេសោ, សព្ពបទេហិបិ យុជ្ជតិ។ **អធិដ្ឋេតី**តិ សត្តាហព្ភន្តរេ សប្បិញ្ច តេលញ្ច វសញ្ច មុទ្ធនិ តេលំ វា អព្ភញ្ជនំ វា, មធុំ អរុមក្ខនំ, ផាណិតំ ឃរធូបនំ ភវិស្សតីតិ អធិដ្ឋេតិ។ អធិដ្ឋិតេន អនធិដ្ឋិតំ ចេ មិស្សំ ហោតិ, បុនបិ អធិដ្ឋាតព្ពំ។ **វិស្សជ្ជេតី**តិ អន្តោសត្តាហេ អញ្ញស្ស ឧបសម្បន្នស្ស ទេតិ។ សចេ តថា ទិន្នំ អញ្ញេន អប្បដិគ្គហិតត្តា , តេន បដិគ្គហិតម្បិ ឥតរស្ស ទិន្នត្តា តេសំ អនាបត្តីតិ **អដ្ឋកថាយំ** (បារា. អដ្ឋ. ២.៦២៥ អត្ថតោ សមានំ) វុត្តំ។

វិនស្សតីតិ សត្តាហព្ភន្តរេ យេន កេនចិ អាការេន យថា អបរិភោគំ ហោតិ, តថា ចោរិកាយ ហរណាទិវសេន នស្សតិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “វិនស្សតីតិ អបរិភោគំ ហោតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦២៥)។ **អច្ឆិន្ទិត្វា គណ្ហតី**តិ អញ្ញោ តស្មិំ សត្តាហព្ភន្តរេ វិលុម្បិត្វា គណ្ហាតិ។ **វិស្សាសំ គណ្ហតី**តិ តស្មិំយេវ សត្តាហព្ភន្តរេ អញ្ញោ វិស្សាសំ គណ្ហាតិ។

៨២៥. អកថិនចិត្តេន សត្ថុនា សមុដ្ឋានាទយោ សព្ពេវ បឋមេន កថិនេន សមា បកាសិតាតិ យោជនា។ **អកថិនចិត្តេនា**តិ មហាករុណារសេន តិន្តតាយ អកក្កសចិត្តេន, អវិហឹសាភិរតចិត្តេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **សត្ថុនា**តិ ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកាទីហិ អត្ថេហិ សទេវកំ លោកំ អនុសាសតីតិ សត្ថា, តេន សព្ពញ្ញុនា ទសពលេន សម្មាសម្ពុទ្ធេន។

ភេសជ្ជសិក្ខាបទកថាវណ្ណនា។

៨២៦. គិម្ហានន្តិ ឯត្ថ "មាសាន"ន្តិ សាមត្ថិយា លព្ភតិ, និទ្ធារណេ សាមិវចនំ, គិម្ហេសុ ចតូសុ មាសេសូតិ អត្ថោ។ និទ្ធារិតព្ពំ ទស្សេតិ **"មាសោ សេសោ"**តិ, ឯត្ថ "វត្តព្ពេ កាលេ"តិ សេសោ។ ផគ្គុនមាសកណ្ហបក្ខបាដិបទតោ បដ្ឋាយ ជេដ្ឋមាសបុណ្ណមិបរិយោសានេសុ តីសុ មាសេសុ អតិក្កន្តេសូតិ អត្ថោ។ **សេសមាសោ** នាម ជេដ្ឋមាសស្ស កណ្ហបក្ខបាដិបទតោ បដ្ឋាយ អាសាឡ្ហិមាសបុណ្ណមិបរិយោសានោ។ គិម្ហានំ មាសោ សេសោតិ វត្តព្ពេ កាលេតិ អត្ថោ។

ឥមស្មិំ បច្ឆិមេ គិម្ហមាសេ ជេដ្ឋមាសស្ស កណ្ហបក្ខោ វស្សិកសាដិកា ចេ ន លទ្ធា, បរិយេសិតុំ លទ្ធំ កាតុំ ខេត្តំ, អធិដ្ឋាននិវាសនានំ អខេត្តំ។ អាសាឡ្ហិបុរិមបក្ខោ បរិយេសនករណនិវាសនានំ ខេត្តំ, អធិដ្ឋាតុំ អខេត្តំ។ អាសាឡ្ហិកណ្ហបក្ខបាដិបទតោ យាវ បច្ឆិមកត្តិកបុណ្ណមី, ឥទំ ចតុន្នម្បិ ខេត្តន្តិ អយមេត្ថ សង្ខេបោ។

បរិយេសេយ្យាតិ "យេ មនុស្សា បុព្ពេ វស្សិកសាដិកំ ទេន្តី"តិអាទិនា (បារា. ៦២៨) **បទភាជនេ** វុត្តនយេន បុព្ពេ វស្សិកសាដិកទាយកំ ឧបសង្កម្ម "ទេថ មេ វស្សិកសាដិកចីវរ"ន្តិអាទិនា វចនេន អវិញ្ញាបេត្វា "កាលោ វស្សិកសាដិកាយ សមយោ វស្សិកសាដិកាយ, អញ្ញេបិ មនុស្សា វស្សិកសាដិកំ ទេន្តី"តិ ឯវំ សតុប្បាទមត្តករណេន បរិយេសេយ្យ។

សាដិកន្តិ វស្សិកសាដិកំ។ **"អឌ្ឍមាសោ សេសោ"**តិ ឥទំ "គិម្ហាន"ន្តិ ឥមិនាវ យុជ្ជតិ។ តត្ថ "វត្តព្ពេ កាលេ"តិ អជ្ឈាហរិតព្ពំ, អាសាឡ្ហិមាសស្ស បុរិមបក្ខេតិ អត្ថោ។ **កត្វា**តិ ឯត្ថ "លទ្ធ"ន្តិ សាមត្ថិយា លព្ភតិ។ យថាវុត្តនយេន សតុប្បាទេន វា អវសេសានំ សទ្ធាសម្បន្នកុលានំ វា សន្តិកា លទ្ធំ សិព្ពនរជនកប្បពិន្ទុទានវសេន និដ្ឋាបេត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **បរិទហេ**តិ និវាសេយ្យ។

៨២៧-៨. បិដ្ឋិសម្មតេ សមយេតិ "កត្តិកបុណ្ណមាសិយា បន បច្ឆិមបាដិបទទិវសតោ បដ្ឋាយ យាវ ជេដ្ឋមូលបុណ្ណមា ឥមេ សត្ត មាសា បិដ្ឋិសមយោ នាមា"តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦២៨) ឯវំ ទស្សិតេសុ សត្តសុ មាសេសុ។ ញាតកាញ្ញាតកាទិនោ សតុប្បាទំ កត្វាតិ យោជនា។ **អាទិ**-សទ្ទេន បវារិតាបវារិតានំ សង្គហោ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** "អញ្ញាតកអប្បវារិតដ្ឋានតោ"តិ។

តេសុយេវាតិ ញាតកអញ្ញាតកបវារិតអប្បវារិតេសុ។ **"តថា"**តិ ឥមិនា "ហោតិ និស្សគ្គិយាបត្តី"តិ ឥទំ ទស្សិតំ។ សា អាបត្តិ អញ្ញាតកអប្បវារិតេសុ អញ្ញាតកវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទេន ហោតិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** "ទេថ មេ វស្សិកសាដិកចីវរ'ន្តិអាទិនា នយេន វិញ្ញត្តិំ កត្វា និប្ផាទេន្តស្ស អញ្ញាតកវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទេន និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយ"ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦២៨)។ ញាតកបវារិតេសុ តេន សិក្ខាបទេន អនាបត្តិ, បិដ្ឋិសមយត្តា ឥមិនា អាបត្តិ ហោតិ។ អញ្ញាតកអប្បវារិតេសុ ច វត្ថមាននយេន វត្តភេទទុក្កដេន សទ្ធិំ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

៨២៩-៣០. អញ្ញាតកាទិនោ កត្វា បន សតុប្បាទន្តិ យោជនា។ **អាទិ**-សទ្ទេន អប្បវារិតានំ សង្គហោ។ **កុច្ឆិសញ្ញិតេ សមយេ**តិ យថាវុត្តបិដ្ឋិសមយេ សត្តមាសេ វិនា ឥតរេ បញ្ច មាសា វុត្តា។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** "ជេដ្ឋមូលបុណ្ណមាសិយា បន បច្ឆិមបាដិបទទិវសតោ បដ្ឋាយ យាវ កត្តិកបុណ្ណមា ឥមេ បញ្ច មាសា កុច្ឆិសមយោ នាមា"តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦២៨)។ **វត្ថ**ន្តិ វស្សិកសាដិកំ។ **អទិន្នបុព្ពេសូ**តិ យេហិ វស្សិកសាដិកា ន ទិន្នបុព្ពា, តេសុ, ឥមិនា វត្តភេទស្ស ការណមាហ។ ឥហ **វត្តភេទោ** នាម "យេ មនុស្សា បុព្ពេ វស្សិកសាដិកចីវរំ ទេន្តី"តិអាទិវចនតោ (បារា. ៦២៨) ទិន្នបុព្ពេសុ កាតព្ពស្ស សតុប្បាទស្ស អទិន្នបុព្ពេសុ ករណំ។ ព្យតិរេកតោ ទិន្នបុព្ពេសុ នត្ថីតិ ទីបិតំ ហោតិ។

តត្រាតិ អញ្ញាតកាទិម្ហិ។ **"និស្សគ្គិយ"**ន្តិ ឥមិនា អញ្ញាតកវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទេន អាបត្តិំ អាហ។ យថាហ កុច្ឆិសមយចតុក្កេ "វិញ្ញត្តិម្បិ កត្វា និប្ផាទេន្តស្ស អញ្ញាតកវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទេន និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយ"ន្តិ។ អយំ បាចិត្តិយាបត្តិ បកតិយា វស្សិកសាដិកទាយកេសុបិ ហោតីតិ ឥទំ **អដ្ឋកថាយំ** "ឥទំ បន បកតិយា វស្សិកសាដិកទាយកេសុបិ ហោតិយេវា"តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦២៨) វចនតោ វិញ្ញាយតិ។

៨៣១. ឱវស្សាបេតីតិ អាកាសតោ បតិតឧទកេនេវ កាយំ តេមេតិ, ឥមិនា "យដាទីហិ ឱសិញ្ចិតុំ វដ្ដតី"តិ ទីបិតំ ហោតិ។ "និព្ពកោសម្ពុនា នហាយិតុំ វដ្ដតី"តិ **គណ្ឋិបទេសុ** វុត្តំ។ **សតិបិ ចីវរេ**តិ វស្សិកសាដិកាយ សតិយាបិ។ **"បរិយោសានេ ទុក្កដ"**ន្តិ ឥមិនា ពិន្ទុគណនាយាតិ ទីបេតិ។ **វិវដង្គណេ**តិ រុក្ខាទិនា កេនចិ អនាវដដ្ឋានេ។

៨៣២. មាសស្មិន្តិ គិម្ហានំ បច្ឆិមមាសស្មិំ។

៨៣៣. “អច្ឆិន្នចីវរស្សាតិ ឯតំ វស្សិកសាដិកមេវ សន្ធាយ វុត្ត”ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦៣០) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។ វស្សិកសាដិកំ និវាសេត្វា នហាយន្តស្ស ចោរុបទ្ទវោ **អាបទា** នាម។ **ន្ហានកោដ្ឋក**ន្តិ នហានត្ថាយ កតកោដ្ឋកំ។ **“វាបី”**តិ ឥមិនា បោក្ខរណិជាតស្សរាទយោ ឧបលក្ខិតា។ **ន្ហាយន្តស្សា**តិ នគ្គោ ហុត្វា នហាយន្តស្សាតិ បករណតោ លព្ភតិ។ “អាកាសតោ បតិតឧទកេនេវា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦២៩) **អដ្ឋកថាយមេវ** វុត្តំ។

៨៣៤. **ក្រិយ**ន្តិ អកាលេ បរិយេសនករណអធិដ្ឋាននិវាសនេហិ អាបជ្ជិតព្ពតោ កិរិយំ។ កាយេន ច វាចាយ ច វិញ្ញាបនាទី ករោន្តស្ស **កាយកម្មំ វចីកម្មំ** ហោតិ។

វស្សិកសាដិកកថាវណ្ណនា។

៨៣៥. “យោ បន ភិក្ខុ ភិក្ខុស្ស សាមំ ចីវរំ ទត្វា”តិ (បារា. ៦៣២) វចនតោ **សាម**ន្តិ ឯត្ថ “ភិក្ខូ”តិ ច **ទត្វា**តិ ឯត្ថ “ភិក្ខុស្ស”ឥតិ ច លព្ភតិ។ **ចីវរ**ន្តិ ឆន្នំ ចីវរានំ អញ្ញតរំ ចីវរំ វិកប្បនុបគំ បច្ឆិមំ។ “កុបិតោ អនត្តមនោ អច្ឆិន្ទេយ្យា”តិ (បារា. ៦៣២) វចនតោ **អច្ឆិន្ទន្តស្សា**តិ ឯត្ថ “កុបិតស្ស អនត្តមនស្សា”តិ សេសោ, កុបិតស្ស អនត្តមនស្ស អច្ឆិន្ទន្តស្ស វា អច្ឆិន្ទាបេន្តស្ស វាតិ អត្ថោ។ **ត**ន្តិ អត្តនា ទិន្នចីវរំ។ **“សកសញ្ញាយា”**តិ ឥមិនា បារាជិកាយ អវត្ថុភាវំ ទីបេតិ។

៨៣៦. **តថា**តិ ឯកាយេវ អាបត្តីតិ ទីបេតិ។

៨៣៧. **វត្ថាន**ន្តិ ចីវរានំ។ **អស្សា**តិ ភិក្ខុស្ស។

៨៤១. សង្ឃាដិ គណ្ហេ, ឧត្តរាសង្គំ គណ្ហាតិ យោជនា។

៨៤២. **វិកប្បនុបគំ បច្ឆិម**ន្តិ ឯត្ថ “ចីវរ”ន្តិ លព្ភតិ។ អាយាមតោ វឌ្ឍកិហត្ថំ តិរិយំ តថា វិទត្ថិប្បមាណំ វត្ថខណ្ឌំ ហេដ្ឋិមបរិច្ឆេទតោ វិកប្បនុបគំ នាម។ អញ្ញំ កិញ្ចិ បរិក្ខារន្តិ យោជនា, អន្តមសោ សុចិម្បីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **បរំ** បុគ្គលំ។ **ឆិន្ទាបេន្តស្សា**តិ អច្ឆិន្ទាបេន្តស្ស។ ការិតន្តស្ស ទ្វិកម្មកត្តា “បរ”ន្តិ ច “បរិក្ខារ”ន្តិ ច កម្មទ្វយគហណំ។ **អញ្ញ**ន្តិ បរិក្ខារវិសេសនំ។ **ទុក្កដំ** វត្ថុគណនាយ, វចនគណនាយ ច។

៨៤៤. **ឯវ**ន្តិ យថា អនុបសម្បន្នេ អនុបសម្បន្នសញ្ញិនោ ទុក្កដំ, ឯវំ អនុបសម្បន្នេ…បេ… វេមតិកស្សាបិ ទុក្កដន្តិ យោជនា។ **អច្ឆិន្ទន្តស្សា**តិ ឯត្ថ យថាវុត្តំ “អនុបសម្បន្នេ”តិ ឥទំ វិភត្តិវិបរិណាមេន សាមិវចនំ កត្វា “ទិន្ន”ន្តិ អជ្ឈាហារេន សហ យោជេតព្ពំ, “ចីវរ”ន្តិ បករណតោ លព្ភតិ, អនុបសម្បន្នស្ស ទិន្នំ ចីវរំ អច្ឆិន្ទន្តស្សាតិ វុត្តំ ហោតិ។

៨៤៥. **សោ វា**តិ យស្ស ចីវរំ ទិន្នំ, សោ ឯវ វា ភិក្ខុ។ តុដ្ឋោ វា ទុដ្ឋោ វា សោ ទេតីតិ យោជនា។ **វិស្សាសមេវ វា**តិ វិស្សាសំ កត្វា គណ្ហតោតិ យោជនា។

៨៤៦. **ឯត្ថា**តិ ឥមស្មិំ សិក្ខាបទេ។

ចីវរច្ឆិន្ទនកថាវណ្ណនា។

៨៤៧. **វិញ្ញាបេត្វា**តិ វត្ថវាយាបនំ សន្ធាយ យាចិត្វា។ **ឆព្ពិធំ សុត្ត**ន្តិ **បទភាជនេ** “ខោមំ កប្បាសិកំ កោសេយ្យំ កម្ពលំ សាណំ ភង្គ”ន្តិ (បារា. ៦៣៨) អាគតំ ឆប្បការំ សុត្តំ។ **កម្ពល**ន្តិ ឯឡកលោមសុត្តំ។ សានុលោមានិ ឆប្បការសុត្តានិ ហេដ្ឋា ចីវរវិនិច្ឆយេ វុត្តានុសារេន វេទិតព្ពានិ។ ចីវរត្ថំ វត្ថំ **“ចីវរ”**ន្តិ វុត្តំ។ **តន្តវាយេហី**តិ កប្បិយាកប្បិយេហិ បេសការេហិ។ បោត្ថកេសុ **“វាយាបេតុំ ន វដ្ដតី”**តិ បាឋោ ទិស្សតិ, “សចេ”តិ ឥមិនា អយុជ្ជមានត្តា សោ អបាឋោ។ **“វាយាបេតិ ន វដ្ដតី”**តិ បាឋោ យុជ្ជតីតិ សចេ វាយាបេតីតិ យោជនា, អត្តនោ អត្ថាយ យទិ វាយាបេយ្យាតិ អត្ថោ។

៨៤៨. **តថា** អកប្បិយោ។ កីទិសោតិ អាហ **“អញ្ញាតកាទិកោ”**តិ។ **អញ្ញាតកាទិកោ**តិ អញ្ញាតកោ អាទិ យស្ស សោ អញ្ញាតកាទិកោ។ **អាទិ**-សទ្ទេន អប្បវារិតោ គហិតោ។ យោ ភិក្ខុ តន្តវាយស្ស អញ្ញាតកោ, តេន អប្បវារិតោ ច, តស្ស អញ្ញាតកាទិកោ ភិក្ខុនា វិញ្ញត្តោ សោ តន្តវាយោ អកប្បិយោតិ អត្ថោ។

៨៤៩. **អកប្បិយេនា**តិ វិញ្ញាបិតេន។ **វាយាបេន្តស្សា**តិ ឯត្ថ “បយោគេ បយោគេ ទុក្កដំ, បដិលាភេនា”តិ សេសោ។ យថាហ “វាយាបេតិ, បយោគេ បយោគេ ទុក្កដំ។ បដិលាភេន និស្សគ្គិយ”ន្តិ (បារា. ៦៣៨)។

៨៥០. កិត្តកេ វីតេ និស្សគ្គិយំ ហោតីតិ អាហ **“វិទត្ថិមត្តេ”**តិអាទិ។ **ហត្ថមត្តេ**តិ រតនមត្តេ។ **បទភាជនេ** “បដិលាភេន និស្សគ្គិយ”ន្តិ វុត្តំ, តថ “វីតេ និស្សគ្គិយ”ន្តិ កស្មា អាហាតិ? **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តត្តា។ តត្ថាបិ តថា កស្មា វុត្តន្តិ? តទនន្តរំ អត្តនោ សន្តកត្តា វីតវីតដ្ឋានំ បដិលទ្ធមេវ ហោតិ, **បទភាជនេ**បិ តមិនា អធិប្បាយេន បដិលាភេន និស្សគ្គិយំ វុត្តំ, តស្មា យាវ ចីវរំ វឌ្ឍតិ, តាវ តមិនា បមាណេន អាបត្តិយោ វឌ្ឍន្តិ។ **ផលកេបិ ចា**តិ ឯត្ថ **ផលកំ** នាម តុរីវីតដ្ឋានំ, យត្ថ សំហរិត្វា ឋបេន្តិ។ ផលកេ ផលកេបិ ច និស្សគ្គិយំ វុត្តន្តិ យោជនា។

៨៥១. **តេនេវា**តិ វិញ្ញត្តតន្តវាយេនេវ។ **កប្បិយំ សុត្ត**ន្តិ អវិញ្ញត្តិយា លទ្ធសុត្តំ។ កប្បិយេន តន្តវាយេន អកប្បិយសុត្តំ វាយាបេន្តស្ស តថេវ ទុក្កដន្តិ យោជនា។

៨៥២. ឯកន្តរិកតោ វា កប្បិយាកប្បិយេហេវ សុត្តេហិ វីតេ ទុក្កដន្តិ យោជនា, អន្តរន្តរា អកប្បិយសុត្តានំ បសារណេន, វាយនេន ច ទុក្កដំ ហោតីតិ អត្ថោ។ ទីឃតោ វា តិរិយតោ វា កប្បិយាកប្បិយេហេវ សុត្តេហិ វីតេ ទុក្កដន្តិ យោជនា, ទីឃតោ កប្បិយសុត្តំ បសារេត្វា តិរិយំ អកប្បិយសុត្តេន វីតេ ទុក្កដំ ហោតីតិ អត្ថោ។ **វា**គ្គហណេន វុត្តវិបរិយាយតោបិ យោជេតព្ពំ។ ទីឃតោ អកប្បិយសុត្តំ បសារេត្វា តិរិយតោ កប្បិយសុត្តេន វីតេតិ អយមេត្ថ វិបរិយាយោ។ **វីតេ**តិ ឯត្ថ “ផលកេ ផលកេ”តិ អនុវត្តេតព្ពំ។

៨៥៣. កប្បិយាកប្បិយេហិ តន្តវាយេហិ កប្បិយាកប្បិយសុត្តំ មិស្សេត្វា **កតេ** វីតេ ផលកេ ផលកេ **តស្ស** ភិក្ខុស្ស ទុក្កដន្តិ យោជនា។ **វេ**តិ និបាតមត្តំ, អថ វា វេ តស្មិំ **កតេ** វីតេតិ អត្ថោ។

៨៥៤-៥. **តេ** កប្បិយាកប្បិយតន្តវាយា បរិច្ឆេទំ ទស្សេត្វា វារេនេវ អកប្បិយសុត្តំ សចេ វិនន្តីតិ យោជនា។ អកប្បិយេន តន្តវាយេន វីតេ។ ឆន្ទានុរក្ខនត្ថំ **“វិតេ”**តិ វុត្តំ។ **បមាណស្មិ**ន្តិ វិកប្បនុបគបច្ឆិមប្បមាណស្មិំ។ **តទូនេ**តិ តតោ វិកប្បនុបគបច្ឆិមប្បមាណតោ ឩនេ។ **ឥតរេនា**តិ កប្បិយតន្តវាយេន។ **ឧភយត្ថា**តិ បមាណស្មិំ, តទូនេ ច ទុក្កដំ ឯវាតិ យោជនា។

៨៥៦. សចេ កប្បិយាកប្បិយតន្តវាយា **ទ្វេបិ** វេមំ ឧភយកោដិយា **គហេត្វា** ឯកតោវ វិនន្តិ វាតិ យោជនា។ តិរិយំ សុត្តំ បវេសេត្វា យេន អាកោដេន្តោ ឃនភាវំ សម្បាទេន្តិ, តំ **វេមំ** វុច្ចតិ។

៨៥៧. **សព្ពត្ថ ភេទេ**តិ កប្បិយាកប្បិយសុត្តតន្តវាយេហិ កតេ បមាណតទូនឯកន្តរិកទីឃតិរិយប្បការេ សព្ពត្ថ វារភេទេ។ **អាបត្តិភេទោ**តិ អកប្បិយសុត្តេហិ អាយាមវិត្ថារតោ អកប្បិយតន្តវាយេន វីតប្បទេសេ បមាណយុត្តេ បាចិត្តិយំ, ឥតរត្រ ទុក្កដន្តិ ភេទោ។

៨៥៨. **កប្បិយោ តន្តវាយោ** នាម ញាតកោ វា បវារិតោ វា កប្បិយមូលេន បយោជិតោ វា។

៨៥៩. “អនាបត្តិ ចីវរំ សិព្ពេតុំ, អាយោគេ, កាយពន្ធនេ, អំសពទ្ធកេ, បត្តត្ថវិកាយ, បរិស្សាវនេ, ញាតកានំ, បវារិតានំ, អញ្ញស្សត្ថាយ, អត្តនោ ធនេនា”តិអាទិកំ (បារា. ៦៤០) អនាបត្តិវារំ ទស្សេតុមាហ **“អនាបត្តី”**តិអាទិ។ ឥធ និទ្ទិដ្ឋេវ លក្ខណេន អនិទ្ទិដ្ឋម្បិ វេទិតព្ពំ។ ឯត្ថ ចីវរំ សិព្ពេតុំ សុត្តំ វិញ្ញាបេន្តស្ស អនាបត្តីតិ យោជនា។ **ធនំ** នាម តណ្ឌុលាទិ កប្បិយវត្ថុ។ **“បរិស្សាវនេ”**តិអាទីសុ និមិត្តត្ថេ ភុម្មំ, បរិស្សាវនាទិនិមិត្តំ សុត្តញ្ច តន្តវាយេ ច វិញ្ញាបេន្តស្ស អនាបត្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។

សុត្តវិញ្ញត្តិកថាវណ្ណនា។

៨៦០. **អប្បវារិតញាតីន**ន្តិ អប្បវារិតានំ អញ្ញាតីនំ, “កីទិសេន តេ ភន្តេ ចីវរេន អត្ថោ, កីទិសំ តេ ចីវរំ វាយាបេមី”តិ (បារា. ៦៤៣) **បទភាជនេ** វុត្តនយេន អប្បវារិតានំ អញ្ញាតីនន្តិ អត្ថោ។ **សមេច្ចា**តិ ឧបគន្ត្វា។ **វិកប្ប**ន្តិ វិសិដ្ឋំ កប្បំ អធិកវិធានំ។ **អាបជ្ជតី**តិ ករោតិ, “ឥទំ ខោ អាវុសោ ចីវរំ មំ ឧទ្ទិស្ស វិយ្យតិ, អាយតញ្ច ករោថ, វិត្ថតញ្ច អប្បិតញ្ច សុវីតញ្ច សុប្បវាយិតញ្ច សុវិលេខិតញ្ច សុវិតច្ឆិតញ្ច ករោថា”តិអាទិនា (បារា. ៦៤២) នយេន ទាយកានំ អធិប្បាយតោ អធិកតរអាយតាទិករណត្ថំ វិធានំ ករោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

តត្ថ **អាយត**ន្តិ ទីឃំ។ **វិត្ថត**ន្តិ បុថុលំ។ **អប្បិត**ន្តិ ឃនំ។ **សុវីត**ន្តិ សុដ្ឋុ វីតំ សព្ពដ្ឋានេសុ សមំ កត្វា វីតំ។ **សុប្បវាយិត**ន្តិ សុដ្ឋុ បវាយិតំ សព្ពដ្ឋានេ សមំ កត្វា តន្តេ បសារិតំ។ **សុវិលេខិត**ន្តិ លេខនិយា សុដ្ឋុ វិលិខិតំ។

សុវិតច្ឆិតន្តិ កោច្ឆេន សុដ្ឋុ វិតច្ឆិតំ, សុវិនិទ្ធោតន្តិ អត្ថោ។

៨៦១. សុត្តវឌ្ឍនប្បការំ ទស្សេតុមាហ "**ទីឃាយតប្បិតត្ថាយា**"តិ។ តេន ច **បទភាជនេ** "តស្ស វចនេន អាយតំ វា វិត្ថតំ វា អប្បិតំ វា ករោតិ, បយោគេ ទុក្កដំ, បដិលាភេន និស្សគ្គិយំ ហោតី"តិ (បារា. ៦៤៣) ឯតំ អាយតាទិត្តយមេវ វុត្តំ។ **សុត្តវឌ្ឍនកេ កតេ**តិ ឯត្ថ អនន្តរំ វុត្តព្ពេន "បយោគេ ទុក្កដំ បដិលាភេនា"តិ បាឋសេសេន សហ យោជនា កាតព្ពា, ទាយកេហិ តុលយិត្វា ទិន្នប្បមាណតោ សុត្តំ វឌ្ឍិតុំ តេន កតេន សព្ពេនាបិ បយោគេន ភិក្ខុនោ ទុក្កដញ្ច បដិលាភេន និស្សគ្គិយបាចិត្តិយញ្ច ហោតីតិ អត្ថោ។

៨៦២. ញាតកាទីនំ តន្តវាយេសុ ចីវរេ វិកប្បំ អាបជ្ជន្តស្ស អនាបត្តី វិនិទ្ទិសេតិ យោជនា។ **អត្តនោ ធនេនា**តិ ឯត្ថ "បយោជិតេសូ"តិ សេសោ, **តន្តវាយេសូ**តិ ឯតស្ស វិសេសនំ។ អត្តនោ ធនេន បយោជិតេសុ តន្តវាយេសុ ចីវរេ វិកប្បំ អាបជ្ជន្តស្ស អនាបត្តី វិនិទ្ទិសេតិ យោជនា, អត្តនោ សន្តកំ កប្បិយវត្ថុំ គហេត្វា វិនន្តេសុ វិកប្បំ អាបជ្ជន្តស្សាតិ អត្ថោ។ អញ្ញស្សត្ថាយ វិនន្តេសុ វិកប្បំ អាបជ្ជន្តស្សាតិ សហ បាឋសេសេន យោជនា ទដ្ឋព្ពា។

៨៦៣. មហគ្ឃំ កត្តុកាមិនោ តន្តវាយេហិ អប្បគ្ឃំ វាយាបេន្តស្ស អនាបត្តី វិនិទ្ទិសេតិ យោជនា។

បេសការកថាវណ្ណនា។

៨៦៤. ***វស្សំវុត្ថេ ភិក្ខូ ឧទ្ទិស្សា***តិ បុរិមិកាយ វស្សូបគតេ ភិក្ខូ ឧទ្ទិសិត្វា។ បវារណាយ បុព្ពេវ យំ ចីវរំ ទីយតីតិ សម្ពន្ធោ។ តទំ វុត្តំ ហោតិ – "ទសាហានាគតំ កត្តិកតេមាសិកបុណ្ណម"ន្តិ (បារា. ៦៤៨) បាឡិយំ វុត្តំ មហាបវារណាឧបោសថទិវសស្ស បុរេតរមេវ បុព្ពកត្តិកមាសស្ស ជុណ្ហបក្ខបញ្ចមិយំ យំ ចីវរំ "អច្ចេកចីវរំ នាម សេនាយ វា គន្តុកាមោ ហោតី"តិអាទិនា (បារា. ៦៤៩) **បទភាជនា**គតេសុ គមិកគិលានគព្ភិនិអភិនវុប្បន្នសទ្ធាទីសុ អញ្ញតរេន ទូតំ បេសេត្វា វា អត្តនា វា អាគន្ត្វា "វស្សាវាសិកំ ទម្មី"តិ វត្វា ទិយ្យតីតិ។ **តំ ហោតច្ចេកចីវរ**ន្តិ តំ អច្ចាយិកចីវរំ នាម ហោតិ។

៨៦៥. **បុរេ បវារណាយេវា**តិ មហាបវារណាយ បុរេតរមេវ បញ្ចមិតោ បដ្ឋាយ យស្មិំ កិស្មិញ្ចិ ទិវសេ។ **ភាជេត្វា យទិ គយ្ហតី**តិ ឯត្ថ "យេនា"តិ ច **ន កាតព្ពោ**តិ ឯត្ថ "តេនា"តិ ច **ករោតិ ចេ**តិ ឯត្ថ "សោ វស្សច្ឆេទ"ន្តិ ច សាមត្ថិយា លព្ភតិ។ ភាជេត្វា យទិ យេន គយ្ហតិ, តេន វស្សច្ឆេទោ ន កាតព្ពោ។ សោ វស្សច្ឆេទំ ករោតិ ចេ, តំ ភាជេត្វា គហិតចីវរំ សង្ឃិកំ ហោតីតិ យោជនា, ឆិន្នវស្សេន តំ ចីវរំ សង្ឃស្សេវ ទាតព្ពន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

៨៦៦. "**អន្តោសមយមេវា**"តិ ឥទំ "អធិដ្ឋេតី"តិអាទីហិ បទេហិ បច្ចេកំ យោជេតព្ពំ។ **បទភាជនេ** "ចីវរកាលសមយោ នាម អនត្ថតេ កឋិនេ វស្សានស្ស បច្ឆិមោ មាសោ, អត្ថតេ កឋិនេ បញ្ចមាសា"តិ វុត្តសមយព្ភន្តរេយេវ តំ អច្ចេកចីវរំ។

៨៦៧. **កឋិនេ តុ អនត្ថតេ**តិ យស្មិំ កឋិនំ អនត្ថតំ, តស្មិំ វិហារេតិ វុត្តំ ហោតិ។ **តុ**-សទ្ទោ វិសេសត្ថជោតកោ។ អនធិដ្ឋាយ អវិកប្បេត្វា បរិហរីយតិ ឯត្ថ អច្ចេកចីវរន្តិ **បរិហារោ,** មាសោ, ឯកោ ច សោ មាសោ ចាតិ **ឯកមាសោ,** បុព្ពកត្តិកមាសស្ស បាដិបទទិវសតោ បដ្ឋាយ យាវ អបរកត្តិកមាសស្ស បុណ្ណមី, អយំ ចីវរកាលសមយោតិ វុត្តោ មាសោ។ ទសន្នំ អហានំ សមាហារោ **ទសាហំ,** តំ បរមំ អធិកំ ឯតស្សាតិ **ទសាហបរមោ,** មាសោ។ "ទសាហានាគតំ កត្តិកតេមាសិកបុណ្ណម"ន្តិ (បារា. ៦៤៨) **បាឡិយំ** វុត្តបុព្ពកត្តិកបុណ្ណមិបរិយន្តទសាហាធិកោតិ អត្ថោ។ កឋិនេ អនត្ថតេ តុ ទសាហបរមោ ឯកមាសោវ តស្ស អច្ចាយិកវត្ថស្ស បរិហារោ មតោតិ យោជនា។

៨៦៨. **អត្ថតេ កឋិនេ**តិ កឋិនត្ថតវិហារេតិ វុត្តំ ហោតិ។ តស្ស អច្ចាយិកវត្ថស្សាតិ សម្ពន្ធោ។ ទសាហបរមា បញ្ច មាសាតិ សម្ពន្ធោ។ អនត្ថតកឋិនេ វិហារេ យថាវុត្តចីវរកាលសមយសង្ខាតវស្សានាវសានមាសោ ច កឋិនុទ្ធារទិវសសង្ខាតបច្ឆិមកត្តិកកាឡបក្ខបាដិបទតោ យាវ ផគ្គុនមាសបុណ្ណមី, តាវ ហេមន្តា ចត្តារោ មាសា ចាតិ **បញ្ច មាសា។ បកាសិតា**តិ "អនត្ថតេ កឋិនេ វស្សានស្ស បច្ឆិមោ មាសោ, អត្ថតេ កឋិនេ បញ្ច មាសា"តិ (បារា. ៦៤៩) ទីបិតា។ **ទសាហបរមា**តិ វុត្តត្ថោយេវ។ អត្ថតេ កឋិនេ ទសាហបរមា បញ្ច មាសា **តស្ស** អច្ចាយិកវត្ថស្ស **បរិហារោ** កាលោតិ មុនិន្ទេន បកាសិតាតិ យោជនា។

អយមុភយត្ថ វុត្តា ទសាហបរមតា **អដ្ឋកថាយំ** “អនត្ថតេ កឋិនេ ឯកាទសទិវសាធិកោ មាសោ, អត្ថតេ កឋិនេ ឯកាទសទិវសាធិកា បញ្ច មាសា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦៥០) វុត្តបាឋេន យថា ន វិរុជ្ឈតិ, តថា វិចារេត្វា គហេតព្ពា។ ឯវញ្ហិ បាឋេ សតិ ន វិរុជ្ឈតិ –

“តស្សច្ចាយិកវត្ថស្ស , កឋិនេ តុ អនត្ថតេ;
បរិហារេកមាសេកា-ទសាហបរមោ មតោ។

អត្ថតេ កឋិនេ តស្ស, បញ្ច មាសា បកាសិតា;
បរិហារោ ទិនេនេកា-ទសាហបរមា បនា”តិ។

៨៦៩. បឋមេន កឋិនេនាតិ យោជនា។ “អក្រិយំ អចិត្ត”ន្តិ បទច្ឆេទោ។ **អក្រិយ**ន្តិ អន្តោសមយេ អធិដ្ឋានាទិអករណំ។

អច្ចេកចីវរកថាវណ្ណនា។

៨៧០-១. **ភិក្ខូ**តិ សាសង្កសម្មតេ សប្បដិភយេ អារញ្ញកសេនាសនេ វសន្តំ ភិក្ខុមាហ។ យថាហ “យានិ ខោ បន តានិ អារញ្ញកានិ សេនាសនានិ សាសង្កសម្មតានិ សប្បដិភយានិ, តថារូបេសុ ភិក្ខូ សេនាសនេសុ វិហរន្តោ”តិ (បារា. ៦៥៣)។ បុព្ពកត្តិកបុណ្ណមំ វសិត្វាតិ សម្ពន្ធោ។ **បុព្ពកត្តិកបុណ្ណមា** នាម អស្សយុជមាសស្ស ជុណ្ហបក្ខបន្នរសី, ឯត្ថ បន សហចរិយនយេន តទុបលក្ខិតា បុរិមិកា តយោ វស្សានមាសា វុច្ចន្តិ។ **បុណ្ណម**ន្តិ ឯត្ថ វាសកិរិយាយ អច្ចន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ។ បុរិមិកាយ វស្សំ ឧបគន្ត្វា អច្ឆិន្នវស្សោ ហុត្វា តយោ មាសេ វសិត្វាតិ អត្ថោ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “យស្មា បន យោ វស្សំ ឧបគន្ត្វា យាវ បឋមកត្តិកបុណ្ណមំ វសតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦៥៣-៦៥៤)។

“ចីវរ”ន្តិ តិណ្ណំ ចីវរានំ អញ្ញតរំ វុច្ចតិ។ គាមេ ឋបេត្វាតិ សម្ពន្ធោ, ឯត្ថ “កត្តិកបុណ្ណម”ន្តិ ច “អាកង្ខមានោ”តិ ច សេសោ, អបរកត្តិកមាសេ កត្តិកចោរភយេន ចីវរំ បដិសាមេតុកាមោ ភិក្ខុ អារញ្ញកសេនាសនស្ស សាមន្តា គោចរគាមេ និក្ខិបិត្វាតិ អត្ថោ។ យថាហ “ឧបវស្សំ ខោ បន កត្តិកបុណ្ណមំ…បេ…. អាកង្ខមានោ តិណ្ណំ ចីវរានំ អញ្ញតរំ ចីវរំ អន្តរឃរេ និក្ខិបេយ្យា”តិ (បារា. ៦៥៣)។

“សមន្តា គោចរគាមេ”តិ ឥទំ “អន្តរឃរេ និក្ខិបេយ្យាតិ សមន្តា គោចរគាមេ និក្ខិបេយ្យា”តិ (បារា. ៦៥៤) **បទភាជនេ** វុត្តត្តា វុត្តំ។ **“អបរកត្តិកមាសេ”**តិ ច “កត្តិកបុណ្ណមន្តិ កត្តិកចាតុមាសិនី វុច្ចតី”តិ (បារា. ៦៥៤) **បទភាជនិយ**វសេន វុត្តំ។ ឥធាបិ ហិ “កត្តិកបុណ្ណម”ន្តិ អបរកត្តិកជុណ្ហបក្ខបន្នរសិយា វុច្ចមានាយាបិ សហចរិយនយេន តំសហចរិតោ ចតុត្ថោ មាសោ វុត្តោ។

ឯត្តាវតា បុរិមិកាយ វស្សំ ឧបគន្ត្វា មហាបវារណាយ បវារេត្វា វុត្តលក្ខណេ អារញ្ញកសេនាសនេ វសន្តស្ស អារញ្ញកស្ស ភិក្ខុនោ បច្ឆិមកត្តិកមាសេ កត្តិកចោរភយេ សតិ តិណ្ណំ ចីវរានំ អញ្ញតរំ គោចរគាមេ ឋបេត្វា អារញ្ញកង្គំ បូរយតោ ចីវរេន វិប្បវាសោ តស្មិំ មាសេ ន ហោតីតិ អនុញ្ញាតភាវោ ទីបិតោ។ តទេវ បកាសេតុំ និក្ខេបោបាយសន្ទស្សនមុខេន វក្ខតិ “កត្តិកេយេវ មាសស្មិំ…បេ…. វដ្តតី”តិ។

ឥទានិ អស្មិំយេវ មាសេ តតោ អញ្ញត្ថ តស្ស ភិក្ខុនោ កេនចិ ករណីយេន គច្ឆតោ គាមេ ឋបិតេន តេន ចីវរេន វិប្បវសតោ និទ្ទោសភាវំ អនុជានន្តេន ភគវតា “សិយា ច តស្ស ភិក្ខុនោ…បេ…. តេន ចីវរេន វិប្បវសិតព្ព”ន្តិ (បារា. ៦៥៣) វុត្តមត្ថំ ទស្សេតុមាហ **“បច្ចយេ…បេ…. សម្មុតិ”**ន្តិ។ **បច្ចយេ សតិ តាទិសេ**តិ “សិយា បច្ចយោ, សិយា ករណីយ”ន្តិ (បារា. ៦៥៤) វចនតោ តាទិសេ កិច្ចេ សតីតិ អត្ថោ។ **ឆារត្តបរម**ន្តិ ឆ រត្តិយោ បរមា យស្ស វាសកម្មស្ស តំ ឆារត្តបរមំ, កិរិយាវិសេសនំ, ឆារត្តបរមំ វាសកម្មំ កាតព្ពន្តិ អត្ថោ។ **តេន វិនា វសិតព្ព**ន្តិ គាមេ និក្ខិត្តេន តេន ចីវរេន វិនា តម្ហា អាវាសា អញ្ញត្ថ វសិតព្ពំ។ តទេវ បាកដំ កាតុំ វក្ខតិ “អញ្ញត្ថេវ វសន្តស្ស, ឆារត្តបរមំ មត”ន្តិ។

តតោតិ ឆារត្តតោ។ **ឧត្តរិ វសតោ**តិ សត្តមំ អរុណំ ឧដ្ឋាបេត្វា វសន្តស្សាតិ អត្ថោ។ យថាហ “តតោ ចេ ឧត្តរិ វិប្បវសេយ្យាតិ សត្តមេ អរុណុគ្គមនេ និស្សគ្គិយ”ន្តិ (បារា. ៦៥៤)។ **ទោសោ**តិ និស្សគ្គិយបាចិត្តិយំ។ **“វិនា សង្ឃស្ស សម្មុតិ”**ន្តិ ឥមិនា កី វុត្តំ ហោតិ? ឧទោសិតសិក្ខាបទេ អនុបញ្ញត្តិំ កត្វា កោសម្ពិយំ គិលានភិក្ខុនោ “អនុជានាមិ ភិក្ខវេ គិលានស្ស ភិក្ខុនោ តិចីវរេន អវិប្បវាសសម្មុតិំ ទាតុ”ន្តិ (បារា. ៤៧៣) អនុញ្ញាតត្តា

គិលានស្ស ភិក្ខុនោ សង្ឃេន ញត្តិទុតិយាយ កម្មវាចាយ បុរិមមេវ យា អវិប្បវាសសម្មុតិ ទិន្នា, តំ វិនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តេន លទ្ធសម្មុតិកេន យាវ រោគោ វូបសម្មតិ, តាវ ចិរម្បិ តេន ចីវរេន វិនា វសិតុំ វដ្ដតីតិ អធិប្បាយោ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** "អញ្ញត្រ ភិក្ខុសម្មុតិយាតិ យា ឧទោសិតសិក្ខាបទេ កោសម្ពកសម្មុតិ អនុញ្ញាតា, តស្សា សម្មុតិយា អញ្ញត្រ។ សចេ សា លទ្ធា ហោតិ, ឆារត្តាតិរេកម្បិ វិប្បវសិតុំ វដ្ដតី"តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦៥៣-៦៥៤)។

៨៧២-៣. ចីវរនិក្ខេបំ ទស្សេតុមាហ "**កត្តិកេយេវ...បេ.... បកាសិតោ**"តិ។ **កត្តិកេយេវ មាសស្មិន្តិ** ចតុន្នំ វស្សានានំ មាសានំ បច្ឆិមេ កត្តិកមាសេយេវ ឥទមេកង្គំ។ **បឋមាយ បវារិតោ**តិ ទុតិយមង្គំ, ឥធ បឋមាយ វស្សូបនាយិកាយ វស្សំ ឧបគន្ត្វា បវារិតោតិ យោជនា, មហាបវារណាយ បវារិតោតិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** "បុរិមិកាយ ឧបគន្ត្វា មហាបវារណាយ បវារិតោ ហោតី"តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦៥៣-៦៥៤)។ **បច្ឆិមេន បមាណេន យុត្តេ**តិ តតិយមង្គំ។ **សេនាសនេ**តិ ឯតស្ស វិសេសនំ។ ឥហ អារញ្ញកសេនាសនស្ស **បច្ឆិមប្បមាណំ** នាម បាការេន វា វតិយា វា បរិខាយ វា បរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស ឥន្ទខីលសង្ខាតគាមទ្វារកោដ្ឋកុម្ភារតោ វា អបរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស បរិក្ខេបារហដ្ឋានសង្ខាតេ បរិយន្តគេហស្ស ឧបចារេ ឋិតស្ស ថាមមជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស ពលប្បមាណេន វិស្សដ្ឋលេឌ្ឌុបាតទ្វយតោ វា បដ្ឋាយ បរិក្ខិត្តស្ស វិហារស្ស សបរិក្ខេបំ វា អបរិក្ខិត្តស្ស វិហារស្ស យស្សំ ទិសាយំ គាមោ ហោតិ, តត្ថ គាមបរិយន្តសេនាសនំ វា ចេតិយំ វា ពោធិំ វា អវធិំ កត្វា វិហារគមនីយេន បកតិមគ្គេន វិទត្ថិគម្ភីរំ អារោបិតេន អាចរិយធនុនា បមិតបញ្ចធនុសតបមាណទូរន្តិ សង្ខេបតោ គហេតព្ពំ។

សាសង្កសម្មតេតិ ចតុត្ថមង្គំ, "ឥហ សប្បដិភយេ"តិ សេសោ។ "សាសង្កសម្មតានិ សប្បដិភយានី"តិ (បារា. ៦៥៣) ហិ បាឡិ។ ឥទំ ទ្វយម្បិ "សេនាសនេ"តិ ឯតស្ស វិសេសនំ។ អារាមអារាមូបចារេសុ ចោរានំ និសិន្នសយិតដ្ឋិតភុត្តបីតដ្ឋានាទីនំ ទិស្សមានតាយ អាសង្កាសហិតេ តត្ថេវ អារាមាទីសុ បហដមារិតវិលុត្ត មនុស្សានំ ទិស្សមានតាយ វិសេសេន សហភយតាយ **សប្បដិភយេ** អារញ្ញកេ សេនាសនេតិ អត្ថោ។ **វសន្តោ** ភិក្ខុ។ **វសន្តោវា**តិ ឯត្ថ **ឯវ**ការោ អដ្ឋានប្បយុត្តោ។ តស្មា តតោ អានេត្វា ចតុរង្គសមាយោគេ ឯវាតិ យោជេតព្ពោ។ **ចតុរង្គសមាយោគេ ឯវា**តិ យថាវុត្តានំ ចតុន្នំ អង្គានំ សមាយោគេ សន្និបាតេ សតិ ឯវ។ ឯត្ថ **ឯវ**ការេន តស្ស អង្គស្ស អភាវេ អលព្ភមានតំ ទីបេតិ។ **បកាសិតោ**តិ "តត្រាយំ អង្គសម្បត្តី"តិអាទិកាយ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦៥៣-៦៥៤) **អដ្ឋកថាយ** វុត្តោ។

៨៧៤. **តំ** ចីវរំ។ **មាសមេក**ន្តិ វស្សានស្ស បច្ឆិមមាសសង្ខាតំ ឯកំ មាសំ។ យោ គាមោ សចេ បុរិមពទ្ធាយ អវិប្បវាសសីមាយ អន្តោ ហោតិ, តត្ថ មាសតោ អតិរេកម្បិ ឋបេតុំ វដ្ដតីតិ (វជិរ. ដី. បារាជិក ៦៥៣ អត្ថតោ សមានំ) **វជិរពុទ្ធិ**ត្ថេរេន វុត្តំ។

៨៧៥. **អញ្ញត្ថេវា**តិ យស្ស អារញ្ញកសេនាសនស្ស គោចរគាមេ ចីវរំ និក្ខិត្តំ, តតោ អារញ្ញកសេនាសនតោ ពហិ ឯវ។ **អយំ អធិប្បាយោ**តិ "យំ គាម"ន្តិអាទិកាយ ទិយឌ្ឍគាថាយ បដិបាទិតត្ថទ្វយសង្ខាតោ អធិប្បាយោ។ **អស្សា**តិ សាសង្កសិក្ខាបទស្ស។ ឯវំ ឥមិនា សិក្ខាបទេន "ចីវរេន វិនា កត្តិកមាសេ អរញ្ញេ វសេយ្យា"តិ អនុញ្ញាតត្តា "ឆារត្តបរមំ តេន ភិក្ខុនា តេន ចីវរេន វិប្បវសិតព្ព"ន្តិ (បារា. ៦៥៣) ឥមិនា គោចរគាមេ តំ ឋបេត្វា តស្មិំ អារញ្ញកាវាសេ វសិត្វា កេនចិ ករណីយេន តតោ អាវាសតោ គន្ត្វា ពហិ វសតោ ទិវសបរិច្ឆេទស្ស វិញ្ញាយមានត្តាយេវាហ "**បដិច្ឆន្នោ បកាសិតោ**"តិ។

៨៧៦. "សចេ គោចរគាមតោ បុរត្ថិមាយ ទិសាយ សេនាសនំ, អយញ្ច បច្ឆិមំ ទិសំ គតោ ហោតី"តិអាទិនា (បារា. អដ្ឋ. ២.៦៥៦) **អដ្ឋកថាយំ** កថិតនិយាមេន វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ "**សេនាសនមថាគន្ត្វា**"តិអាទិ។ **សេនាសន**ន្តិ អត្តនា និវុត្ថំ អារញ្ញកសេនាសនំ។ **អាគន្ត្វា**តិ ពហិ គតដ្ឋានតោ អាគន្ត្វា។ គោចរគាមេ ចីវរំ និក្ខិបិត្វា តតោ បុរត្ថិមាយ ទិសាយ អារញ្ញកសេនាសនេ វិហរតោ វិហារា និក្ខម្ម តតោ គោចរគាមតោ បច្ឆិមទិសាយ ទូរដ្ឋានំ គតស្ស អាគតដ្ឋានតោ តំ សេនាសនំ អាគន្ត្វា វិទូរត្តា សត្តមំ អរុណំ ឧដ្ឋាបេតុំ អសក្កោន្តស្ស ភិក្ខុនោ កឹ វិហិតន្តិ អយមេត្ថ យោជនា។

៨៧៧. **គាមសីមម្បិ វាគន្ត្វា**តិ យត្ថ ចីវរំ និក្ខិត្តំ, តំ គាមសីមម្បិ បុរារុណាយេវ អាគន្ត្វា។ **យត្ថ កត្ថចី**តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦៥៦) សភាទេវាលយទ្វារកោដ្ឋកាទីសុ យត្ថ កត្ថចិ កប្បិយដ្ឋានេ ។ "យត្ថ កត្ថចី"តិ សាមញ្ញេន វុត្តត្តា តស្សា គាមសីមាយ អន្តោ អារញ្ញកង្គារក្ខនារហំ ទូរដ្ឋានំ លទ្ធំ ចេ, អង្គភេទំ អកត្វា តត្ថ អរុណំ ឧដ្ឋាបេតព្ពំ។ ធុតង្គេ វិជ្ជមានេបិ អាបត្តឹ អនាបជ្ជិតុំ អន្តោគាមេបិ អរុណំ ឧដ្ឋាបេត្វា ចីវរបវត្តិយេវ ញាតព្ពា។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** "គាមសីមម្បិ ឱក្កមិត្វា សភាយំ វា យត្ថ កត្ថចិ វា វសិត្វា ចីវរប្បវត្តិំ ញត្វា បក្កមិតុំ វដ្ដតី"តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦៥៦)។

៨៧៨. **ឯវញ្ចាបិ អសក្កោន្តោ**តិ អង្គភេទំ អកត្វា, កត្វា វា អន្តោគាមសីមាយ អរុណំ ឧដ្ឋាបេតុម្បិ គន្តុំ អសក្កោន្តោ។ **ញត្វា**តិ អត្តនោ ចីវរស្ស បបិតដ្ឋានំ សល្លក្ខេត្វា។ **តត្ថេវា**តិ ឯត្ថ "បិតោ"តិ លព្ភតិ។ **ខិប្បន្តិ** សីឃំ, បុរារុណាតិ វុត្តំ ហោតិ។ អតិរេកេ ឋានេតិ យោជនា, យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** "អតិរេកចីវរដ្ឋានេ ឋស្សតី"តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៦៥៦), "អតិរេកចីវរដ្ឋានេ តិដ្ឋតី"តិ ចិន្តេត្វាតិ អត្ថោ។

៨៧៩. **វិស្សជ្ជេតី**តិ សត្តមអរុណុដ្ឋានតោ បុរេតរមេវ អញ្ញស្ស ទេតិ។ ឧបរិបិ ឯវមេវ វត្តព្ពំ។

៨៨០. **សាសង្កសម្មតេ** ឯវំនាមកេ សិក្ខាបទេ សមុដ្ឋានាទយោ សព្ពេ តេន ទុតិយេន កថិនេន សមា ឥតិ មុនិន្ទេន **មតា** អនុមតា អនុញ្ញាតាតិ យោជនា។

សាសង្កកថាវណ្ណនា។

៨៨១. **ជាន**ន្តិ "សង្ឃស្ស ទេមា"តិ វចនេន បរិណាមិតភាវំ យេន កេនចិ អាការេន ជានន្តោ។ យថាហ **បទភាជនេ** "សាមំ វា ជានាតី"តិអាទិ (បារា. ៦៥៨)។ **បរិណត**ន្តិ ឯត្ថ **បទភាជនេ** "បរិណតំ នាម 'ទស្សាម ករិស្សាមា'តិ វាចា ភិន្នា ហោតី"តិ វុត្តនិយាមេន សង្ឃស្ស បរិណតន្តិ អត្ថោ។ **លាភ**ន្តិ លភិតព្ពំ ចីវរាទិ យំ កិញ្ចិ។ យថាហ "លាភោ នាម ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារា, អន្តមសោ ចុណ្ណបិណ្ឌោបិ ទន្តកដ្ឋម្បិ ទសិកសុត្តម្បី"តិ។ **អត្តនោ បរិណាមេយ្យា**តិ "ពហូ អាវុសោ សង្ឃស្ស ទាយកា, ពហូ សង្ឃស្ស ភត្តា, មយំ តុម្ហេ និស្សាយ តុម្ហេ សម្បស្សន្តា ឥធ វិហរាម។ តុម្ហេ ចេ អម្ហាកំ ន ទស្សថ, អថ កោ ចរហិ អម្ហាកំ ទស្សតិ។ ទេថាវុសោ អម្ហាកំ ឥមានិ ចីវរានី"តិ (បារា. ៦៥៧) បាឡិយា អាគតនយេន អត្តនោ បរិណាមេយ្យាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **តស្ស និស្សគ្គិយ**ន្តិ ឯត្ថ "បយោគេ ទុក្កដំ, បដិលាភេនា"តិ សេសោ។ **និស្សគ្គិយ**ន្តិ ឥទំ បរិណតេ បរិណតសញ្ញី សន្ធាយ វុត្តំ។ វេមតិកស្ស បន ទុក្កដំ ហោតិ។ យថាហ "បរិណតេ វេមតិកោ អត្តនោ បរិណាមេតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា"តិ។ អបរិណតសញ្ញិនោ អនាបត្តិ។ យថាហ "បរិណតេ អបរិណតសញ្ញី អត្តនោ បរិណាមេតិ, អនាបត្តី"តិ។

៨៨២. **"អញ្ញស្ស ទេហី"តិ សចេ បរិណាមេតី**តិ តថា សង្ឃស្ស បរិណតភាវំ ជានន្តោ "អញ្ញស្ស ទេហី"តិ យទិ បរិណាមេតិ។ **សុទ្ធិកំ បាចិត្តិយ**ន្តិ និស្សជ្ជិតព្ពវត្ថុរហិតំ កេវលំ បាចិត្តិយមត្តន្តិ អត្ថោ។ **សុទ្ធចិត្តេនា**តិ សវាសនានវសេសកិលេសប្បហានេន បរិសុទ្ធចិត្តេន ភគវតា។ **បាចិត្តិយមុទីរិត**ន្តិ បាចិត្តិយេសុ អដ្ឋមស្ស **សហធម្មិកវគ្គស្ស** អវសានេ "យោ បន ភិក្ខុ ជានំ សង្ឃិកំ លាភំ បរិណតំ បុគ្គលស្ស បរិណាមេយ្យ, បាចិត្តិយ"ន្តិ (បាចិ. ៤៩០) ទេសិតំ។

៨៨៣. **ឯកំ ចីវរ**ន្តិ សង្ឃស្ស បរិណតចីវរតោ ឯកំ ចីវរំ។ **ចីវរំ វា**តិ ឯត្ថ **វា**-សទ្ទោ បច្ចយន្តរវិកប្បត្ថោ។ **វា បនា**តិ ឯត្ថ **វា**-សទ្ទោ អត្ថវិកប្បត្ថោ។ ឯកំ ចីវរំ វា អញ្ញំ វា បច្ចយំ បរស្ស, ឯកំ បន អត្តនោ វា បរិណាមេយ្យ ចេតិ យោជនា។ **សទ្ធិ**ន្តិ ឯកតោ, ឯកក្ខណេតិ វុត្តំ ហោតិ។ ទ្វេ បាចិត្តិយោ សទ្ធី សិយុន្តិ យោជនា, អញ្ញស្ស បរិណាមនេន សុទ្ធបាចិត្តិយញ្ច អត្តនោ បរិណាមនេន និស្សគ្គិយបាចិត្តិយញ្ចាតិ ទ្វេ បាចិត្តិយោ ឯកក្ខណេ ហោន្តីតិ អត្ថោ។

៨៨៤. បរិណាមេត្វា ឋបិតេ វិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា បរិច្ចជិត្វា ទិន្នេ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ **"សង្ឃស្សា"**តិអាទិ។ **"បរាជយោ"**តិ ឥទំ បាទប្បហោនកំ វត្ថុំ សន្ធាយ វុត្តំ។ យថាវត្ថុវសេន បន ទុក្កដថុល្លច្ចយាបិ វត្តព្ពា។

៨៨៥. អញ្ញស្ស ចេតិយស្ស **បោណំ** បរិណតំ អញ្ញស្ស ចេតិយស្ស វា សង្ឃស្ស វា បុគ្គលស្ស វាបិ បន បរិណាមេយ្យាតិ យោជនា។ **សង្ឃស្ស បុគ្គលស្សា**តិ បទទ្វយេបិ ឯវមេវ យោជេតព្ពំ។ យថាហ "សង្ឃស្ស បរិណតំ អញ្ញសង្ឃស្ស វា ចេតិយស្ស វា បុគ្គលស្ស វា បរិណាមេតិ , អាបត្តិ ទុក្កដស្សា"តិអាទិ (បាចិ. ៤៩២)។ អញ្ញស្ស បុគ្គលស្ស បោណំ អញ្ញស្ស បុគ្គលស្ស បរិណាមេយ្យាតិ។

៨៨៦. ឥមស្ស សព្ពសត្ថវិសយតំ ទស្សេតុមាហ **"យោ បនា"**តិអាទិ។

៨៨៧. **ឥទំ** បរិណតសិក្ខាបទំ។ **តិសមុដ្ឋាន**ន្តិ កាយចិត្តវាចាចិត្តកាយវាចាចិត្តសង្ខាតេហិ តីហិ សចិត្តកសមុដ្ឋានេហិ សមុដ្ឋានតោ តិសមុដ្ឋានំ។ បរិណាមនបច្ចយា អាបជ្ជិតព្ពតោ **ក្រិយំ**។ សង្ឃាទីនំ បរិណតន្តិ សញ្ញាយ អភាវេន វិមុច្ចនតោ **សញ្ញាវិមោក្ខំ**។ កាយវិញ្ញត្តិវចីវិញ្ញត្តីហិ បរិណាមេតព្ពតោ **កាយកម្មំ វចីកម្មំ**។

បរិណតកថាវណ្ណនា។

បត្តវគ្គោ តតិយោ។

៨៨៨. យេ ឥមំ វិនិច្ឆយំ តរន្តិ, តេ បញ្ញត្តិមហាសមុទ្ទំ តរន្តីតិ យោជនា។ បញ្ញត្តិសង្ខាតំ វិនយបិដកមេវ មហាសមុទ្ទោ វិយាតិ **បញ្ញត្តិមហាសមុទ្ទោ**, តំ។ ឯវំ សមុទាយំ ទស្សេត្វា តទវយវេ ទស្សេតុមាហ **“នេកា”**តិអាទិ។ នេកានិ នានប្បការានិ វត្ថានិ សេនាសនវត្ថាទីនិ ខន្ធកាគតានិ ឧគ្គា ឧត្តុង្គា តរង្គមាលា មហាវីចិបរម្បរា យស្សាតិ វិគ្គហោ, នានប្បការខន្ធកវត្តសង្ខាតមហាតរង្គបរម្បរាយ សជ្ជិតន្តិ អត្ថោ។ សីលំ បាតិមោក្ខសំវរាទិកមេវ អន្តោ វេលាវលយោ យស្ស សោ **សីលន្តោ**, តំ, បាតិមោក្ខសំវរសីលាទិចតុបារិសុទ្ធិសីលមេវ បដិបាទេតព្ពតាយ អន្តំ វេលាវលយភូតន្តិ អត្ថោ។ អាបត្តិយោ សត្តាបត្តិក្ខន្ធា, សីលាចារទិដ្ឋិអាជីវវិបត្តិយោ ច គាហកា មករាទយោ យស្សាតិ វិគ្គហោ, សីលាចារាជីវទិដ្ឋិសម្បត្តិសង្ខាតមុទុសត្តនាសកអាបត្តិវិបត្តិសង្ខាតមាតង្គមករាទិចណ្ឌសត្តវន្តន្តិ អត្ថោ។ ឯវំ អយំ គាថា សមុទាយាវយវានំ សព្ពេសមេវ រូបកាលង្ការេន វិរចិតាតិ ទដ្ឋព្ពា។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្ទីបនិយា

វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណនាយ

និស្សគ្គិយកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បាចិត្តិយកថាវណ្ណនា

៨៨៩. ឯវំ នាតិវិត្ថារសង្ខេបតោ និស្សគ្គិយវិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា ឥទានិ តទនន្តរំ និទ្ទិដ្ឋស្ស បាចិត្តិយកណ្ឌស្ស វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុំ “**សម្បជានមុសាវាទេ**”តិអាទិ អារទ្ធំ។ **សម្បជានមុសាវាទេ**តិ អត្តនោ វចនស្ស មុសាភាវំ ញត្វា, អទិដ្ឋំ “ទិដ្ឋ”ន្តិអាទិនា នយេន មុសាវាទេ សម្បជានន្តស្ស មុសាភណនេតិបិ អត្ថោ គហេតព្ពោ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “ជានិត្វា ជានន្តស្ស ច មុសាភណនេ”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២)។ “មុសាវាទេ”តិ ហិ និមិត្តត្ថេ ភុម្មំ, មុសាវាទនិមិត្តន្តិ អត្ថោ។

ទវា ភណន្តស្សាតិ យោជនា។ អនុបបរិក្ខិត្វា វេគេន ទិដ្ឋម្បិ “អទិដ្ឋំ មេ”តិ វទន្តស្សាតិ អត្ថោ។ យថាហ “ទវា ភណតិ នាម សហសា ភណតី”តិ បទភាជនីអ**ដ្ឋកថាយំ** “សហសា ភណតីតិ អវីមំសិត្វា អនុបធារេត្វា វេគេន ទិដ្ឋម្បិ ‘អទិដ្ឋំ មេ’តិ ភណតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១១)។ ***រវា ភណន្តស្សា***តិ “ចីវរ”ន្តិ វត្តុកាមស្ស “ចីវរ”ន្តិ វចនំ វិយ មន្ទត្តា មោមូហត្តា “អញ្ញំ ភណិស្សាមី”តិ អញ្ញំ ភណន្តស្ស។ យថាហ “រវា ភណតិ នាម ‘អញ្ញំ ភណិស្សាមី’តិ អញ្ញំ ភណតី”តិ។

៨៩០. **អញ្ញត្ថា**តិ ចតុត្ថបារាជិកាទីសុ។ អត្តនា អលទ្ធំ ឧត្តរិមនុស្សធម្មំ “លទ្ធំ មយា”តិ មុសា យស្ស ភណតិ, តេន តង្ខណមេវ សុត្វា តទត្ថេ ញាតេ បារាជិកស្ស, អញ្ញាតេ កាលន្តរេន ញាតេ ច បរិយាយវចនេ ច ញាតេ ថុល្លច្ចយស្ស, បរិយាយវចនេ អវិញ្ញាតេ ទុក្កដស្ស, ទុដ្ឋទោសសិក្ខាបទេ បារាជិកំ អនាបន្នស្ស “អាបន្នោ”តិ មុសាភណនេ សង្ឃាទិសេសស្ស, ឱមសវាទសិក្ខាបទេ ទុព្ភាសិតស្ស ច វុត្តត្តា អាហ “**មុសាវាទស្ស ការណា បញ្ច អាបត្តិយោ**”តិ។ ឥមាយ បាចិត្តិយា សទ្ធឹ ឆ អាបត្តិក្ខន្ធា ហោន្តិ។

សម្បជានមុសាវាទកថាវណ្ណនា។

៨៩១-៣. វុត្តេសុ ជាតិអាទីសុ ទសសុ អក្កោសវត្ថូសូតិ យោជនា, **បទភាជនេ** វុត្តេសុ ជាតិនាមគោត្តកម្មសិប្បអាពាធលិង្គកិលេសអាបត្តិអក្កោសានំ វសេន ទសសុ អក្កោសវត្ថូសូតិ អត្ថោ ។ តេសុ កិលេសំ វិនា សព្ពេតេ ហីនុក្កដ្ឋវសេន ទ្វិប្បការា ហោន្តិ។ យថាហ **បទភាជនេ** “ជាតិ នាម ទ្វេ ជាតិយោ ហីនា ច ជាតិ ឧក្កដ្ឋា ច ជាតី”តិអាទិ។

តត្ថ ចណ្ឌាលាទិជាតិ ហីនា, ខត្តិយព្រាហ្មណជាតិយោ ឧក្កដ្ឋា។ នាមេសុ អវកណ្ណកជវកណ្ណកាទិនាមានិ ទាសនាមត្តា ហីនានិ, ពុទ្ធរក្ខិតាទិនាមានិ ឧក្កដ្ឋានិ។ កោសិយាទិគោត្តំ ហីនំ, គោតមាទិគោត្តំ ឧក្កដ្ឋំ។ កម្មេសុ វឌ្ឍកិមណិការាទិកម្មានិ ហីនានិ, កសិវាណិជ្ជាគោរក្ខកម្មានិ ឧក្កដ្ឋានិ។ សិប្បេសុ នឡការកុម្ភការាទិសិប្បំ ហីនំ, មុទ្ទាគណនាទិសិប្បំ ឧក្កដ្ឋំ។ អាពាធេសុ សព្ពេបិ អាពាធា ហីនា, អបិច មធុមេហោ បីឡាជនកត្តាភាវា ឧក្កដ្ឋោ។ លិង្គេសុ អតិទីឃតាទយោ ហីនា, នាតិទីឃតាទយោ ឧក្កដ្ឋា។ សព្ពេបិ កិលេសា ហីនា។ សព្ពាបត្តិយោបិ ហីនា, អបិច សោតាបត្តិសមាបត្តិ ឧក្កដ្ឋា។ អក្កោសេសុ “ឱដ្ឋោសិ មេណ្ឌោសិ គោណោសី”តិអាទិកោ ហីនោ, “បណ្ឌិតោសិ ព្យត្តោសី”តិអាទិកោ ឧក្កដ្ឋោ។

អញ្ញត្រញ្ញាបទេសេនាតិ បរិយាយកថនេន វិនា។ **ឱមសន្តស្សា**តិ វចនបតោទេន ឱវិជ្ឈន្តស្ស។ **សម្ពុទ្ធេន បកាសិតា**តិ “ចណ្ឌាលោសិ វេនោសិ នេសាទោសិ រថការោសិ បុក្កុសោសី’តិ ភណតិ, អាបត្តិ វាចាយ វាចាយ បាចិត្តិយស្សា”តិ សាមំ សព្ពធម្មាវពោធតោ “សម្ពុទ្ធោ”តិ បញ្ញាតេន ភគវតា ទេសិតា។

៨៩៤. **តេហេវា**តិ ជាតិអាទីហិ អក្កោសវត្ថូហេវ។ អញ្ញាបទេសេន ភូតេន វា…បេ…. អាបន្នមេវ វា អនុបសម្បន្នំ អក្កោសន្តស្ស ទុក្កដំ សម្ពុទ្ធេន បកាសិតន្តិ សម្ពន្ធោ។ ឥធ ភូតាភូតបទានិ **តេហី**តិ អបេក្ខិត្វា ពហុវចនន្តានិ យោជេតព្ពានិ។ ឯតេន “សន្តិ ឥធេកច្ចេ”តិអាទិទុតិយវារត្ថំ (បាចិ. ២៦) ទស្សេន្តេន ទុក្កដសាធនត្ថេន តទេកការិយំ តតិយំ **យេនូនវារញ្ច** ចតុត្ថំ **ន មយ**ន្តិអាទិវារញ្ច សង្គហិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “សន្តិ ឥធេកច្ចេ’តិ វារេ បន បរិហរិត្វា វុត្តភាវេន ទុក្កដំ។ ឯសេវ នយោ **‘យេនូន…បេ…. ន មយ’**ន្តិ វារេសុបី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៦)។

បាឡិមុត្តបទេហិបីតិ ឯត្ថាបិ តថេវ “ភូតេន វា”តិអាទីនិ បទានិ សម្ពន្ធិតព្ពានិ។ “ចោរោសិ, គណ្ឋិភេទកោសី”តិអាទិ **បាឡិមុត្តបទំ** នាម។ **សព្ពត្ថា**តិ សព្ពេសុ ចតូសុ វារេសុ, បាឡិមុត្តបទេសុ ច។ វុត្តញ្ហិ “អនុបសម្បន្នេ បន ចតូសុបិ វារេសុ ទុក្កដមេវ។ ‘ចោរោសិ, គណ្ឋិភេទកោសី’តិអាទិវចនេហិ បន

ឧបសម្បន្នេបិ អនុបសម្បន្នេបិ សព្ពវារេសុ ទុក្កដមេវា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៦)។ “**អនុបសម្បន្ន**”ន្តិ ឥមិនា “ឥម ស្មិញ្ច សិក្ខាបទេ ឋបេត្វា ភិក្ខុំ ភិក្ខុនិអាទយោ សព្ពេ សត្តា អនុបសម្បន្នដ្ឋានេ ឋិតា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៦) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តា អនុបសម្បន្នា សង្គហិតា។ តេនេវេត្ថាបិ វក្ខតិ “បរិវ្ជានុបសម្បន្នដ្ឋានេ ឋេជ ច ភិក្ខុនី”តិ។

៨៩៥. **ទវកម្យតា**តិ ឯត្ថ “បដិសង្ខា យោនិសោ”តិអាទីសុ (ម. និ. ១.២២, ២៣, ៤២២; អ. និ. ៦.៥៨; ៩.៩; មហានិ. ២០៦; វិភ. ៥១៨) វិយ យ-ការលោបោ។ **សព្ពត្ថា**តិ សព្ពេសុ វុត្តបាចិត្តិយវត្ថូសុ ច ទុក្កដវត្ថូសុ ចាតិ សព្ពត្ថេវ។ **ទុព្ភាសិតមុទីរិត**ន្តិ “ចណ្ឌាលោសិ...បេ.... បុក្កុសោសី’តិ ភណតិ, អាបត្តិ វាចាយ វាចាយ ទុព្ភាសិតស្សា”តិ (បាចិ. ៣២) វុត្តន្តិ អត្ថោ។ បរម្មុខា បន បាចិត្តិយវត្ថូហិ ច ទុក្កដវត្ថូហិ ច អក្កោសនេ ទុក្កដមេវ។ តថា ទវកម្យតាយ បរម្មុខា វទន្តស្សាបិ ទុព្ភាសិតមេវាតិ អាចរិយា វទន្តិ។

៨៩៦-៧. អត្ថំ បុរក្ខត្វា វទតោ ភិក្ខុស្ស អនាបត្តីតិ យោជនា។ **ធម្មោ** នាម “ចណ្ឌាលោសី”តិអាទិបាឡិយេវ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “បាឡឹ វាចេន្តោ ធម្មបុរេក្ខារោ”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៣៥)។ **អនុសាសនី** នាម “ឥទានិបិ ចណ្ឌាលោសិ, មា បាបធម្មំ អកាសិ, មា តមោ តមបរាយនោ អហោសី”តិអាទិនា (បាចិ. អដ្ឋ. ៣៥) នយេន **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តសរូបាយេវ អនុសាសនីបុរេក្ខតាយ ឋត្វា វទន្តស្ស ចិត្តស្ស លហុបរិវត្តិតភាវតោ អន្តរា កោធេ ឧប្បន្នេបិ អនាបត្តិ។

ឯត្ថាតិ ឥមស្មឹ ឱមសវាទសិក្ខាបទេ។ បដិឃសម្បយុត្តចិត្តេនេវ អាបជ្ជិតព្ពត្តា មានសិកទុក្ខវេទនាវ ហោតិ។

ឱមសវាទកថាវណ្ណនា។

៨៩៨. ទុវិធាការតោ ភិក្ខុបេសុញ្ញេ អាបត្តិ សិយាតិ យោជនា។ បិសតីតិ **បិសុណា,** វាចា , សមគ្គេ សត្តេ អវយវភូតេ វគ្គេ ភិន្នេ ករោតីតិ អត្ថោ។ បិសុណា ឯវ **បេសុញ្ញំ,** តាយ វាចាយ សមន្នាគតោ បុគ្គលោ សហចរិយនយេន **បិសុណោ,** តស្ស កម្មំ **បេសុញ្ញំ,** ភិក្ខូនំ បេសុញ្ញំ ភិក្ខុបេសុញ្ញំ, តស្មឹ **ភិក្ខុបេសុញ្ញេ**។ **បទភាជនេ** “ឧបសម្បន្នោ ឧបសម្បន្នស្ស សុត្វា ឧបសម្បន្នស្ស បេសុញ្ញំ ឧបសំហរតិ ‘ឥត្ថន្នាមោ តំ ‘ចណ្ឌាលោ...បេ.... បុក្កុសោ’តិ ភណតី’តិ អាបត្តិ...បេ.... បាចិត្តិយស្សា”តិ (បាចិ. ៣៩) វុត្តត្តា សយំ ឧបសម្បន្នោ ហុត្វា ឧបសម្បន្នស្ស ជាតិអាទីសុ ទសសុ អក្កោសវត្ថូសុ អញ្ញតរេន អញ្ញំ ឧបសម្បន្នំ បរម្មុខា អក្កោសន្តស្ស សុត្វា តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា វក្ខមានសរូបេសុ អត្តនោ បិយកាមតាភេទាធិប្បាយសង្ខាតេសុ ទ្វីសុ ការណេសុ អញ្ញតរការណំ បដិច្ច “អសុកោ តុយ្ហំ ឯវំ វទតី”តិ បេសុញ្ញំ ហរតិ, តស្ស បេសុញ្ញកថននិមិត្តំ បាចិត្តិយំ ហោតីតិ អត្ថោ។

ទុវិធាការតោតិ ឯត្ថ **អាការ**-សទ្ទោ ការណបរិយាយោ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “ទ្វីហាការេហីតិ ទ្វីហិ ការណេហី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៣៨)។ ឯត្ថ **ការណំ** នាម អធិប្បាយវិសេសោ។ តំ ការណំ អធិប្បាយមុខេន ទស្សេតុមាហ “**អត្តនោ**”តិអាទិ។ **អត្តនោ បិយកាមស្សា**តិ អត្តនោ បិយភាវកាមស្ស បេសុញ្ញំ ភណន្តស្ស, អត្តនោ បិយភាវំ កាមយន្តស្សាតិ អត្ថោ, តាទិសេន អធិប្បាយេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “ឯវំ អហំ ឯតស្ស បិយោ ភវិស្សាមី”តិ អត្តនោ បិយភាវំ បត្ថយមានស្សា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៣៨)។ **បរភេទត្ថិនោបិ វា**តិ អក្កោសកស្ស ច អត្តនោ បេសុញ្ញវចនំ សុណន្តស្ស ចាតិ ឧភិន្នំ ភេទំ ឥច្ឆន្តស្សាតិ អត្ថោ, ភេទាធិប្បាយេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “បរស្ស បរេន ភេទំ ឥច្ឆន្តស្សា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៣៨)។

៨៩៩. បរិយាយនយេន អក្កោសន្តស្ស វចនស្ស...បេ.... ទុក្កដន្តិ យោជនា, បរិយាយអក្កោសវចនំ សុត្វា បរស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា វទន្តស្ស ភិក្ខុនោ ទុក្កដំ ហោតីតិ អត្ថោ។ យថាហ “ឥត្ថន្នាមោ សន្តិ ឥធេកច្ចេ ចណ្ឌាលា...បេ.... ភណតិ, ន សោ អញ្ញំ ភណតិ, តំយេវ ភណតីតិ អាបត្តិ វាចាយ វាចាយ ទុក្កដស្សា”តិអាទិ (បាចិ. ៤១)។ បាឡិមុត្តនយេន អក្កោសន្តស្ស វចនស្ស...បេ.... ទុក្កដន្តិ យោជនា។ ឯត្ថ “ចោរោសិ, គណ្ឋិភេទកោសី”តិអាទិនា ទស្សិតោ **បាឡិមុត្តនយោ** នាម។

៩០០. អនុបសម្បន្នស្ស អក្កោសំ ឧបសម្បន្នំ ហរតោបិ ច តថា ទុក្កដន្តិ យោជនា។ **ច**-សទ្ទេន ឧបសម្បន្នស្ស អក្កោសំ អនុបសម្បន្នំ ហរតោបិ ច, អនុបសម្បន្នស្ស អក្កោសំ អនុបសម្បន្នំ ហរតោបិ ច តថា ទុក្កដន្តិ វិកប្បទ្វយញ្ច សមុច្ចិនោតិ។ “ឋេជាបិ ភិក្ខុនី អាទឹ កត្វា សព្ពេ អនុបសម្បន្នា នាមា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៣៨) **អដ្ឋកថា**វចនតោ “**ភិក្ខុនី**”តិ ឧបលក្ខណំ។

៨០១. ន ចេវ បិយកាមស្សាតិ បិយភាវំ អកាមយន្តស្ស ច។ **ន ភេទត្ថិនោបិ ចា**តិ ភេទំ អនិច្ឆន្តស្ស ច។ **បាបានំ គរហត្ថាយា**តិ ឯត្ថ “កេវល”ន្តិ សេសោ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “ឯកំ អក្កោសន្តំ, ឯកញ្ច ខមន្តំ ទិស្វា ‘អហោ និល្លជ្ជោ, ឦទិសម្បិ នាម អាយស្មន្តំ បុន វត្តព្ពំ មញ្ញិស្សតី’តិ ឯវំ កេវលំ បាបគរហិតាយ ភណន្តស្ស អនាបត្តី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៣៨)។

បេសុញ្ញកថាវណ្ណនា។

៨០៣. អញ្ញេនាតិ សាមណេរាទិនា។ “យញ្ច បទំ យញ្ច អនុបទំ យញ្ច អន្វក្ខរំ យញ្ច អនុព្យញ្ជនំ, សព្ពមេតំ បទសោ នាមា”តិ (បាចិ. ៤៦) **បទភាជនេ** វុត្តត្តា អវយវេ សមុទាយោបចារវសេន **“បិដកត្តយ”**ន្តិ តទេកទេសបទាទិ ឯវ វុត្តោតិ គហេតព្ពោ។ ឯត្ថ បទាទិសរូបំ **អដ្ឋកថាយ** វេទិតព្ពំ។ វុត្តញ្ហិ តត្ថ “បទន្តិ ឯកោ គាថាបាទោ អធិប្បេតោ។ អនុបទន្តិ ទុតិយោ បាទោ។ អន្វក្ខរន្តិ ឯកេកមក្ខរំ។ អនុព្យញ្ជនន្តិ បុរិមព្យញ្ជនេន សទិសំ បច្ឆាព្យញ្ជន”ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៤៥)។ ឥទំ គាថាមយទេសនំ សន្ធាយ វុត្តំ។ “យំ កិញ្ចិ វា ឯកមក្ខរំ អន្វក្ខរំ, អក្ខរសមូហោ អនុព្យញ្ជនំ, អក្ខរានុព្យញ្ជនសមូហោ បទំ, បឋមបទំ បទមេវ, ទុតិយំ អនុបទន្តិ ឯវមេត្ថ នានាករណំ វេទិតព្ព”ន្តិបិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៤៥) វុត្តំ។ ឥទំ ចុណ្ណិយទេសនំ សន្ធាយ វុត្តំ។

ធម្មន្តិ ពុទ្ធភាសិតាទិបាឡិធម្មំ។ **បដិសម្ភិទាយ**ញ្ហិ ធម្មបញ្ចកេ បាឡិបិ ធម្មោតិ វុត្តា។ **ធម្មបញ្ចកំ** នាម ផលនិព្ពត្តកោ ហេតុ, អរិយមគ្គោ, ភាសិតំ, កុសលាកុសលំ ចេតិ ឯតេ ធម្មសញ្ញិតាតិ និទ្ទិដ្ឋំ។ ឯត្ថ ហិ **ភាសិត**ន្តិ បាឡិ វុត្តា។ អដ្ឋកថានិស្សិតោបិ ឯត្ថេវ សង្គហំ គច្ឆតិ។ សោ ច បុព្ពេ មគធភាសាយ ឋិតោ សង្គីតិត្តយារុឡ្ហោ គហេតព្ពោ។

“សហ ភណន្តស្ស បាចិត្តិយំ សិយា”តិ ឥមិនា “ឯកតោ បដ្ឋបេត្វា ឯកតោ ឱសាបេន្តី”តិអាទិនា (បាចិ. ៤៦) **បទភាជនា**គតនយេន អនុបសម្បន្នេន សទ្ធឹ អារភិត្វា ឯកតោ ឧច្ចារណវសេន បទំ វា អនុបទំ វា អន្វក្ខរំ វា អនុព្យញ្ជនំ វា វទតោ បទាទិគណនាវសេន បាចិត្តិយន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

៨០៤. សង្គីតី អនារុឡ្ហេសុ ធម្មេសុ **រាជោវាទាទយោ** សុត្តន្តា អាបត្តិជនកាយេវាតិ មហាបច្ចរិយាទិសុ វុត្តាតិ យោជនា។ **រាជោវាទោ** នាម ឯកោ សុត្តន្តោ។ **អាទិ**-សទ្ទេន តិក្ខិន្ទ្រិយាទិសុត្តន្តា គហិតា។

៨០៥. ភិក្ខុស្មិម្បិ ភិក្ខុនិយាបិ ច អនុបសម្បន្នសញ្ញិនោ, វិមតិស្ស វា ភិក្ខុស្ស តថា បទសោធម្មេ ទុក្កដំ ហោតីតិ យោជនា។

៨០៦-៧. ឯកតោ ឧទ្ទិសាបេតីតិ ឯកតោ ឧទ្ទេសំ គណ្ហន្តេហិ អនុបសម្បន្នេហិ សទ្ធឹ ឧច្ចារណវសេន ឧទ្ទិសាបេតិ។ **សជ្ឈាយំ វា ករោតី**តិ តថា ឯកតោ សជ្ឈាយតិ។

“សចេ ឯកគាថាយ ឯកោ បាទោ ន អាគច្ឆតិ, សេសំ អាគច្ឆតិ, អយំ យេភុយ្យេន បគុណគន្ថោ នាម។ ឯស នយោ សុត្តេបិ វេទិតព្ពោតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៤៨) **អដ្ឋកថា**វចនតោ **បគុណគន្ថ**ន្តិ ឯត្ថ “យេភុយ្យេនា”តិ សេសោ។ **ឱបាតេតី**តិ “ឯវំ ភណាហី”តិ ឯកតោ ភណតិ។ **ឧទ្ទេស**ន្តិ ឧទ្ទិសិតព្ពំ។ **តេនា**តិ អនុបសម្បន្នេន។

៨០៨. យស្មា ឥទំ បទសោធម្មសិក្ខាបទំ វាចតោ ច សមុដ្ឋាតិ, វាចាចិត្តទ្វយាបិ ច សមុដ្ឋាតិ, តស្មា ឥទំ សមុដ្ឋានំ បទសោធម្មសញ្ញិតន្តិ វុត្តន្តិ យោជនា។

បទសោធម្មកថាវណ្ណនា។

៨០៩-១០. សព្ពច្ឆន្នសព្ពបរិច្ឆន្នេ សេនាសនេ តិស្សន្នំ បន រត្តីនំ **យោ បន** ភិក្ខុ រត្តិយំ ឋបេត្វា ភិក្ខុំ អញ្ញេន សចេ និបជ្ជេយ្យ, តស្ស បាចិត្តិយំ សិយាតិ យោជនា។ “យំ កិញ្ចិ បដិច្ឆាទនសមត្ថំ ឥធ ឆទនញ្ច បរិច្ឆន្នញ្ច វេទិតព្ព”ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៥១) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តត្តា ឆទនារហំ ឥដ្ឋកាសិលាសុធាតិណបណ្ណាទីនំ យេន កេនចិ សព្ពសោ ឆាទិតំ សេនាសនំ **សព្ពច្ឆន្នំ**។ “ភូមិតោ បដ្ឋាយ យាវ ឆទនំ អាហច្ច បាការេន វា អញ្ញេន វា កេនចិ អន្តមសោ វត្ថេនបិ បរិក្ខិត្ត”ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៥១) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តត្តា យេន កេនចិ បរិក្ខិបិត្វា បដិច្ឆាទិតសេនាសនំ **សព្ពបរិច្ឆន្នំ**។ “ឆទនំ អនាហច្ច សព្ពន្តិមេន បរិយាយេន ទិយឌ្ឍហត្ថុព្ពេធេន បាការាទិនា បរិក្ខិត្តាបិ សព្ពបរិច្ឆន្នាយេវា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៥១) **កុរុន្ទដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ, តំ “ទិយឌ្ឍា”តិអាទិនា វក្ខតិ។

ឯវំ សព្ពច្ឆន្នសព្ពបរិច្ឆន្នេ ឯកស្មឹ សេនាសនេ យោ ភិក្ខុ ឧបសម្បន្នតោ អញ្ញេន ឯកេន វា អនេកេហិ វា តិរត្តំ សហសេយ្យំ កប្បេត្វា ចតុត្ថរត្តិំ អាទឹ កត្វា សព្ពរត្តីសុ សូរិយត្ថង្គមតោ បដ្ឋាយ សកលរត្តិយំ បឋមំ វា បច្ឆា វា អបុព្ពាចរិមំ វា បិដ្ឋឹ បសារេត្វា សចេ ឯកសេនាសនេ សេយ្យំ កប្បេតិ, តស្ស ទេវសិកំ បាចិត្តិយំ ហោតីតិ ឥទំ វិធានំ "អបិចេត្ថ ឯកាវាសាទិកម្បិ ចតុក្កំ វេទិតព្ព"ន្តិអាទិនា (បាចិ. អដ្ឋ. ៥១) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។

"**យេភុយ្យេន បរិច្ឆន្នេ ឆន្នេ**"តិ ឥមិនាបិ ឯវមេវ យោជេត្វា អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ "យស្សា បន ឧបរិ ពហុតរំ ឋានំ ឆន្នំ, អប្បំ អច្ឆន្នំ, សមន្តតោ ច ពហុតរំ បរិក្ខិត្តំ, អប្បំ អបរិក្ខិត្តំ, អយំ យេភុយ្យេនឆន្នា យេភុយ្យេនបរិច្ឆន្នា នាមា"តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៥១) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តនយេន យេភុយ្យេន ឆន្នបរិច្ឆន្នំ វេទិតព្ពំ។ អត្ថោ វុត្តនយោយេវ។ "យេភុយ្យេន បំសុកា"តិ ឯតស្ស **អដ្ឋកថាយំ** (បាចិ. អដ្ឋ. ៨៦) តីសុ ទ្វេ យេភុយ្យំ នាម, ឥធ បន បទសោធម្មេ "យេភុយ្យេន បគុណំ គន្ថ"ន្តិ ឯតស្ស **អដ្ឋកថាយំ** (បាចិ. អដ្ឋ. ៤៨) "ឯកគាថាយា"តិអាទិវិវរណេ វិយ ចតូសុ តយោបិ ភាគា យេភុយ្យំ នាមាតិ វេទិតព្ពំ។

៩១១. មេថុនស្ស បហោនកំ យំ បន វត្ថុ បឋមបារាជិកាយ និទ្ទិដ្ឋំ អន្តមសោ តិរច្ឆានគតេនបិ, **តេន** បឋមបារាជិកវត្ថុនា បុគ្គលេន សហ និបជ្ជិត្វា **អាបត្តិ** សហសេយ្យាបត្តិ ហោតីតិ យោជនា។

៩១២-៣. "ឧភោ វា និបជ្ជន្តី"តិ វិកប្បស្ស បឋមគាថាទ្វយេនេវ អត្ថតោ ទស្សិតត្តា បុព្ពាបរិយវសេនបិ សម្ភវន្តំ ទស្សេតុំ "អនុបសម្បន្នេ"តិអាទិនា (បាចិ. ៥២-៥៤) នយេន ទស្សិតបក្ខទ្វយំ និទស្សេតុមាហ "**និបន្នេ**"តិអាទិ។ "**ឧដ្ឋហិត្វា**"តិ ឥទំ វិច្ឆាវសេន គហេតព្ពំ។ **អនុបសម្បន្នគណនាយបិ វា**តិ ពហូសុ អនុបសម្បន្នេសុ តេសំ គណនាយ ច។ អនុបសម្បន្នេសុ ពហូសុ តេសំ គណនាយ ឯកស្ស ភិក្ខុនោ ពហូ អាបត្តិយោ ហោន្តីតិ ឯវំ ទស្សនេន ឧបសម្បន្នេសុ ពហូសុ ឯកស្មឹ អនុបសម្បន្នេ សតិ តេសញ្ច តស្ស បយោគគណនាយ អាបជ្ជិតព្ពា ពហូ អាបត្តិយោ ច ឧភោសុបិ ពហូសុ ឯកេកស្សេវ ឧបសម្បន្នស្ស អនុបសម្បន្នគណនាយ ពហូ អាបត្តិយោ ច ហោន្តីតិបិ ទស្សិតំ ហោតិ។

៩១៤. ឯកេនេវ ទ្វារេន វឡញ្ជិតព្ពតោ ឯកូបចារេ សតគព្ភេបិ សេនាសនេ ឧបសម្បន្នោ ឯកស្មឹ គព្ភេ វសន្តោ អត្តនា សយនគព្ភេ ទ្វារំ បិទហិត្វា វា អបិទហិត្វា វា ចតុត្ថរត្តិយំ សយតិ ចេ, ឧបរិមតលេ, អវសេសគព្ភេសុ ច សយន្តេហិ អនុបសម្បន្នេហិ បុព្ពេ វុត្តអាបត្តិនិយមោយេវាតិ ទស្សនត្ថមាហ "**សចេ បិធាយា**"តិអាទិ។ គព្ភទ្វារំ ឧត្តរបទលោបេន "**គព្ភ**"ន្តិ វុត្តំ។ ចតុត្ថទិវសេ អត្ថង្គតេ សូរិយេ និបជ្ជតិ, អាបត្តិ សិយាតិ យោជនា។ "អនុបសម្បន្នេន សហា"តិ បករណតោ លព្ភតិ។ **អាបត្តិ** បាចិត្តិយំ។

៩១៥. **ទិយឌ្ឍហត្ថុព្ពេធេនា**តិ វឌ្ឍកិហត្ថេន ទិយឌ្ឍរតនុព្ពេធេន។ **បាការោ** នាម និដ្ឋិតោ។ **ចយនំ** នាម វិប្បកតបាការោតិបិ វទន្តិ។ ឥមិនា ច អាឡិន្ទស្ស អគ្គហណត្ថំ "ទសហត្ថុព្ពេធាបិ ជគតិ បរិក្ខេបសង្ខ្យំ ន គច្ឆតី"តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៥១) អដ្ឋកថា បមាណន្តិ វទន្តិ។ **ជគតី**តិ អាឡិន្ទំ។ **អាទិ**-សទ្ទេន ភិត្តិបណ្ណាវរណាទិគហណំ។

៩១៦. **ទុស្សកុដិយ**ន្តិ វត្ថកុដិយំ។

៩១៧. "សព្ពច្ឆន្នបរិច្ឆន្នាទិប្បភេទតោ យេភុយ្យាទិប្បភេទតោ"តិ **អាទិ**-សទ្ទោ បច្ចេកំ យោជេតព្ពោ។ បឋមេន **អាទិ**-សទ្ទេន សព្ពច្ឆន្នយេភុយ្យបរិច្ឆន្នសព្ពច្ឆន្នឧបឌ្ឍបរិច្ឆន្នសព្ពបរិច្ឆន្នយេភុយ្យច្ឆន្ន- សព្ពបរិច្ឆន្នឧបឌ្ឍច្ឆន្នសង្ខាតានិ ចត្តារិ សេនាសនានិ គហិតានិ។ **គាថាយ** សរូបេន វុត្តសព្ពច្ឆន្នសព្ពបរិច្ឆន្នេន សទ្ធឹ បញ្ច សេនាសនានិ ទស្សិតានិ ហោន្តិ។ ទុតិយេន **អាទិ**-សទ្ទេន យេភុយ្យច្ឆន្នយេភុយ្យបរិច្ឆន្ន យេភុយ្យច្ឆន្នឧបឌ្ឍបរិច្ឆន្ន យេភុយ្យបរិច្ឆន្នឧបឌ្ឍច្ឆន្នសង្ខាតានិ តីណិ សេនាសនានិ គហិតានិ។ ឥមេ អដ្ឋ វិកប្បា លព្ភន្តិ។ កស្មា វុត្តំ "សត្ត បាចិត្តិយានី"តិ? **មហាអដ្ឋកថាយ** វុត្តត្តា។ យថាហ "**មហាអដ្ឋកថាយំ** បន 'សព្ពច្ឆន្នេ យេភុយ្យេនបរិច្ឆន្នេ បាចិត្តិយំ, សព្ពច្ឆន្នេ ឧបឌ្ឍបរិច្ឆន្នេ បាចិត្តិយំ, យេភុយ្យេនច្ឆន្នេ ឧបឌ្ឍបរិច្ឆន្នេ បាចិត្តិយំ, សព្ពបរិច្ឆន្នេ យេភុយ្យេនច្ឆន្នេ បាចិត្តិយំ, សព្ពបរិច្ឆន្នេ ឧបឌ្ឍច្ឆន្នេ បាចិត្តិយំ , យេភុយ្យេនបរិច្ឆន្នេ ឧបឌ្ឍច្ឆន្នេ បាចិត្តិយំ, បាឡិយំ វុត្តបាចិត្តិយេន សទ្ធឹ សត្ត បាចិត្តិយានី'តិ វុត្ត"ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៥៣)។

កស្មា បន **អដ្ឋកថាយំ** "អដ្ឋ បាចិត្តិយានី"តិ វត្វា "សត្តា"តិ គណនបរិច្ឆេទោ កតោតិ? **និស្សន្ទេហេ** តាវ "សេយ្យា នាម សព្ពច្ឆន្នា សព្ពបរិច្ឆន្នា, យេភុយ្យេនច្ឆន្នា យេភុយ្យេនបរិច្ឆន្នា'តិ (បាចិ. ៥២) **បាឡិយំ** អាគតេសុ ទ្វីសុ វិកប្បេសុ ឯកស្មឹ វុត្តបាចិត្តិយំ គហេត្វា បាឡិយំ វុត្តេន បាចិត្តិយេន 'សត្តា'តិ វុត្ត"ន្តិ បរិហារោ ទស្សិតោ។ **សារត្ថទីបនិយ**ញ្ច "សត្ត បាចិត្តិយានី'តិ បាឡិយំ វុត្តបាចិត្តិយទ្វយំ សាមញ្ញតោ ឯកត្តេន គហេត្វា

វុត្តំ។ វិសុំ បន គយ្ហមានេ សព្ពច្ឆន្នេ សព្ពបរិច្ឆន្នេ បាចិត្តិយំ, យេភុយ្យេនច្ឆន្នេ យេភុយ្យេនបរិច្ឆន្នេ បាចិត្តិយន្តិ អដ្ឋេវ បាចិត្តិយានិ ហោន្តី”តិ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.៥៣) បរិហារោ វុត្តោ។

សព្ពយេភុយ្យឧបឌ្ឍបទេសុ ឆន្នបរិច្ឆន្នបទេហិ យោជិតេសុ នវ វិកប្បា សម្ភវន្តិ, តេសុ នវមេ ឧបឌ្ឍច្ឆន្នឧបឌ្ឍបរិច្ឆន្នវិកប្បេ ទុក្កដស្ស ទស្សិតត្តា បារិសេសតោ ឥតរេសុ អដ្ឋសុ អដ្ឋ បាចិត្តិយានេវ សម្ភវន្តិ។ **អដ្ឋកថាយំ** បន អប្បកំ ឩនមធិកំ វា គុណនូបគំ ន ហោតីតិ កត្វា “សត្តា”តិ វុត្តន្តិ គហេតព្ពំ។ **ឯត្ថា**តិ ឥមស្មិំ សិក្ខាបទេ។

៥១៨. “អឌ្ឍច្ឆន្នេ អឌ្ឍបរិច្ឆន្នេ”តិ យោជនា។ “សព្ពបរិច្ឆន្នេ ចូឡច្ឆន្នេ”តិ យថាក្កមេន យោជនា។ ឥមិនា **អដ្ឋកថា**គតេសុ បញ្ចសុ វិកប្បេសុ តតិយវិកប្បំ ទស្សេត្វា **អាទិ**-សទ្ទេន សព្ពច្ឆន្នាទយោ សេសវិកប្បា គហិតា។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “សព្ពច្ឆន្នេ ចូឡកបរិច្ឆន្នេ ទុក្កដំ, យេភុយ្យេនច្ឆន្នេ ចូឡកបរិច្ឆន្នេ ទុក្កដំ, សព្ពបរិច្ឆន្នេ ចូឡកច្ឆន្នេ ទុក្កដំ, យេភុយ្យេនបរិច្ឆន្នេ ចូឡកច្ឆន្នេ ទុក្កដំ, បាឡិយំ អាគតទុក្កដេន សហ បញ្ច ទុក្កដានីហិ វុត្ត”ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៥៣)។ **បាឡិយំ អាគតទុក្កដំ** នាម ឥមិស្សាយេវ គាថាយ អាទិម្ហិយេវ វុត្តទុក្កដំ។ យថាហ “ឧបឌ្ឍច្ឆន្នេ ឧបឌ្ឍបរិច្ឆន្នេ អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បាចិ. ៥៣)។

ចូឡច្ឆន្នាទីនិ ចេត្ថ ឯវំ វេទិតព្ពានិ – យស្ស ចតូសុ ភាគេសុ ឯកោ ឆន្នោ, សេសា អច្ឆន្នា, ឥទំ **ចូឡកច្ឆន្នំ**។ យស្ស តីសុ ភាគេសុ ទ្វេ ឆន្នា, ឯកោ អច្ឆន្នោ, ឥទំ **យេភុយ្យេនច្ឆន្នំ**។ យស្ស ទ្វីសុ ភាគេសុ ឯកោ ឆន្នោ, ឯកោ អច្ឆន្នោ, ឥទំ **ឧបឌ្ឍច្ឆន្នំ** នាម សេនាសនំ។ **ចូឡបរិច្ឆន្នា**ទីនិ ឥមិនា នយេន វេទិតព្ពានិ។ **ឆន្នាទីហិបី**តិ សហាត្ថេ ករណវចនំ។ **បិ**-សទ្ទោ សមុច្ចយត្ថោ។ សព្ពចូឡបរិច្ឆន្នឆន្នាទីហិ ចតូហិបិ សហ អឌ្ឍច្ឆន្នបរិច្ឆន្នេ បញ្ចធា ទុក្កដំ បរិទីបិតន្តិ យោជនា។

៥២០. **សព្ពច្ឆន្នាទិកេ**តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន “សព្ពបរិច្ឆន្នេ សព្ពអច្ឆន្នេ យេភុយ្យេនអច្ឆន្នេ យេភុយ្យេនអបរិច្ឆន្នេ”តិ (បាចិ. ៥៤) **បាឡិយំ** វុត្តា អនាបត្តិវារសេសា ច **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តា “ឧបឌ្ឍច្ឆន្នេ ចូឡកបរិច្ឆន្នេ, ឧបឌ្ឍបរិច្ឆន្នេ ចូឡកច្ឆន្នេ , ចូឡកច្ឆន្នេ ចូឡកបរិច្ឆន្នេ”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៥៣) តយោ អនាបត្តិវារា ច គហិតា។

៥២១. **និបន្នេបី**តិ ឯត្ថ **បិ**-សទ្ទេន “ភិក្ខុ និបន្នេ អនុបសម្បន្នោ និសីទតិ, ឧភោ វា និសីទន្តី”តិ (បាចិ. ៥៤) **បាឡិយំ** វុត្តបការន្តរេ សមុច្ចិនោតិ។

សហសេយ្យកថាវណ្ណនា។

៥២២. **អបិ**-សទ្ទេន បគេវ មហត្តរិយាតិ ទស្សេតិ។ **សហសេយ្យំ បកប្បេយ្យា**តិ យថាវុត្តលក្ខណំ សព្ពច្ឆន្នសព្ពបរិច្ឆន្នាទិសេនាសនំ បវិសិត្វា សូរិយត្ថង្គមតោ បដ្ឋាយ បុព្ពេ វុត្តប្បការេនេវ បិដ្ឋិប្បសារណលក្ខណំ សេយ្យំ កប្បេយ្យ។

៥២៣-៤. **ទេវិយា**តិ ទេវិត្ថិយា។ **តិរច្ឆានគតិត្ថិយា**តិ គោធាទិកាយ។ **“មេថុនវត្ថុភូតាយា”**តិ ឥមិនា មេថុនធម្មស្ស អវត្ថុភូតាយ សហសេយ្យាយ ទោសាភាវំ ទស្សេតិ។ **វត្ថុនំ គណនាយា**តិ មាតុគាមស្ស គណនាយ ច តាសញ្ច អត្តនោ ច បយោគគណនាយ ច។ **អស្សា**តិ ភិក្ខុស្ស។ មាតុគាមេន តយោ ទិវសេ សហសេយ្យាយ ឥមិនា សិក្ខាបទេន អាបត្តឹ អាបជ្ជិត្វា ចតុត្ថទិវសេ សហសេយ្យាយ ទ្វីហិបិ សិក្ខាបទេហិ អាបត្តឹ អាបជ្ជតីតិ ឯត្ថ ទុក្កដវត្ថុភូតាយ ឥត្ថិយា តត្ថេវ សហសេយ្យាយ ឥមិនា សិក្ខាបទេន ទុក្កដំ អាបជ្ជិត្វា ចតុត្ថទិវសេ រត្តិយំ សហសេយ្យាយ ឥមិនា សិក្ខាបទេន អាបជ្ជិតព្ពទុក្កដេន សហ បុរិមសិក្ខាបទេន បាចិត្តិយំ អាបជ្ជតីតិ វេទិតព្ពំ។

ទុតិយសហសេយ្យកថាវណ្ណនា។

៥២៦. ឆប្បញ្ចវាចាហិ ឧទ្ធំ ឥត្ថិយា ធម្មំ ភណន្តស្សាតិ សម្ពន្ធោ។ **ឥត្ថិយា**តិ “មាតុគាមោ នាម មនុស្សិត្ថី, ន យក្ខី, ន បេតី, ន តិរច្ឆានគតា, វិញ្ញូ បដិពលា ហោតិ សុភាសិតទុព្ភាសិតំ ទុដ្ឋុល្លាទុដ្ឋុល្លំ អាជានិតុ”ន្តិ **បាឡិយំ** វុត្តមនុស្សិត្ថិយា។ **ភណន្តស្សា**តិ វក្ខមានលក្ខណំ ធម្មំ ឆហិ បទេហិ ឧត្តរិ ភណន្តស្ស។ **វិញ្ញុំ បុរិសវិគ្គហំ វិនា**តិ “វិញ្ញូ នាម បុរិសវិគ្គហោ បដិពលោ ហោតិ សុភាសិតទុព្ភាសិតំ ទុដ្ឋុល្លាទុដ្ឋុល្លំ អាជានិតុ”ន្តិ (បាចិ. ៦៤) **បាឡិយំ** វុត្តសវនូបចារគតមនុស្សបុរិសំ វិនា។ **ធម្ម**ន្តិ វក្ខមានប្បការសរូបំ ទេសនាធម្មំ។

៨២៧. គាថាមយា, ចុណ្ណិយគន្ថមយាតិ ទុវិធា ទេសនា, តត្ថ **គាថាមយទេសនាយ** វាចា នាម គាថាបាទលក្ខណាតិ ទស្សេតុមាហ **"គាថាបាទោ"**តិអាទិ។ ចុណ្ណិយទេសនាយំ បន វាចាបរិច្ឆេទោ វិភត្យន្តវសេន វេទិតព្វោ។ តេនាហ **គណ្ឋិបទេ** "ឯកោ គាថាបាទោ'តិ ឥទំ គាថាពន្ធមេវ សន្ធាយ វុត្តំ, អញ្ញត្ថ បន វិភត្តិអន្តបទមេវ គហេតព្ព"ន្តិ។ **បទសោធម្មំ និទ្ទិដ្ឋំ ធម្ម**ន្តិ បិដកត្តយំ។ **"អដ្ឋកថ"**ន្តិ ឥមិនា សង្គីតិត្តយារុឡ្ហំ បោរាណដ្ឋកថំ គហេតព្ពំ។ តេនេវ **គណ្ឋិបទេ** វុត្តំ "អដ្ឋកថំ ធម្មបទជាតកាទិវត្ថុញ្ចា"តិ។ ឥមិនាបិ បោរាណកំ សង្គីតិអារុឡ្ហមេវ អដ្ឋកថំ វុត្តន្តិ វទន្តិ។ អដ្ឋកថាទិបាឋំ ឋបេត្វា ទមិឡាទិភាសន្តរេន យថារុចិ កថេតុំ វដ្ដតីតិ។

៨២៨. បទាទីនំ វសា ឆន្នំ វាចានំ ឧបរិ ធម្មំ ទេសេន្តស្សាតិ យោជនា។ **ទេសេន្តស្សា**តិ បទសោធម្មេ វុត្តលក្ខណបទាទិសរូបាហិ ឆហិ វាចាហិ ឧត្តរិ ធម្មំ ទេសេន្តស្ស។ **បទាទិគណនាយា**តិ យថាវុត្តលក្ខណបទអនុបទអន្វក្ខរអនុព្យញ្ជនគណនាយ។

៨២៩. **បុរិសវិគ្គហ**ន្តិ មនុស្សបុរិសវេសំ។ ឯត្ថ **តិរច្ឆានគតា** នាម វេសនិម្មានារហា ឥទ្ធិមន្តា នាគសុបណ្ណា។

៨៣១. **វទតោ**តិ អធិកំ ធម្មំ ភាសតោ។

៨៣២. **ឥត្ថិរូប**ន្តិ មនុស្សិត្ថិវេសំ។ **តិរច្ឆានគតិត្ថិយា**តិ វុត្តសរូបាយ តិរច្ឆានគតិត្ថិយា។

៨៣៣. សយំ ឧដ្ឋាយ និសីទិត្វា បុន ធម្មំ ទេសេន្តស្ស អនាបត្តិ បកាសិតាតិ សម្ពន្ធោ។ **មាតុគាមស្ស វា តថា**តិ ឯត្ថ **"តថា"**តិ ឥមិនា វុត្តប្បការស្ស គហិតត្តា ឧដ្ឋាយ និសិន្នស្ស មាតុគាមស្ស បុន ធម្មំ ទេសេន្តស្ស អនាបត្តិ បកាសិតាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **"ឧដ្ឋាយា"**តិអាទិនា ឥរិយាបថបរិវត្តនទស្សនេន នានាឥរិយាបថេបិ អនាបត្តិ ទីបេតិ។

៨៣៤. **អញ្ញិស្សា បុន អញ្ញិស្សា**តិ ឯត្ថ "អាគតាគតាយា"តិ សេសោ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** "អញ្ញស្ស មាតុគាមស្សាតិ ឯកិស្សា ទេសេត្វា បុន អាគតាគតាយ អញ្ញិស្សាបិ ទេសេតីតិ ឯវំ ឯកាសនេ និសិន្នោ មាតុគាមសតសហស្សន្នម្បិ ទេសេតីតិ អត្ថោ"តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៦៦)។ អវុត្តសមុច្ចយត្ថេន **ច**-សទ្ទេន "បញ្ហំ បុដ្ឋោ កថេតី"តិ (បាចិ. ៦៦) ឥទំ សមុច្ចិនោតិ។ "ទីឃនិកាយោ កិមត្ថិយោ ភន្តេ"តិ បញ្ហំ បុច្ឆតោ មាតុគាមស្ស សព្ពំ ទីឃនិកាយំ វទតោបិ អនាបត្តិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** "បញ្ហំ បុច្ឆតិ, បញ្ហំ បុដ្ឋោ កថេតីតិ មាតុគាមោ 'ទីឃនិកាយោ នាម ភន្តេ កិមត្ថំ ទីបេតី'តិ បុច្ឆតិ, ឯវំ បញ្ហំ បុដ្ឋោ ភិក្ខុ សព្ពំ ចេបិ ទីឃនិកាយំ កថេតិ, អនាបត្តី"តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៦៦)។ ឯត្ថ ច **សព្ពំ ចេបិ ទីឃនិកាយំ កថេតី**តិ យាវ ន និដ្ឋាតិ, តាវ បុនទិវសេបិ កថេតិ។

៨៣៥. ធម្មស្ស ទេសនាយ, វិញ្ញូមនុស្សបុរិសស្ស អសន្និហិតករណេន ច អាបជ្ជិតព្ពតោ **ក្រិយាក្រិយំ**។

ធម្មទេសនាកថាវណ្ណនា។

៨៣៦. **មហគ្គតំ** រូបារូបជ្ឈានំ។ **បណីតំ** លោកុត្តរធម្មំ។ បធានភាវំ នីតន្តិ បណីតំ។ **អារោចេន្តស្សា**តិ "បឋមំ ឈានំ សមាបជ្ជាមី"តិអាទិនា (បារា. ២០១) នយេន **ចតុត្ថបារាជិកេ** វុត្តនយេន វទន្តស្ស។ បរិនិព្ពានកាលេ ច បុព្ពកាលេ ច ភិក្ខុភិក្ខុនីនំ អត្តនា លទ្ធស្ស ឧត្តរិមនុស្សធម្មស្ស អារោចេតព្ពត្តា **"ឋបេត្វា ភិក្ខុនី ភិក្ខុ"**ន្តិ វុត្តំ។ "អញ្ញស្សា"តិ សេសោ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** "ឧបសម្បន្នស្ស ភូតំ អារោចេតីតិ ឧត្តរិមនុស្សធម្មមេវ សន្ធាយ វុត្តំ។ បរិនិព្ពានកាលេ, ហិ អន្តរា វា អតិកឌ្ឍិយមានេន ឧបសម្បន្នស្ស ភូតំ អារោចេតុំ វដ្ដតី"តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៧៧)។ **ភូតេ**តិ ឯត្ថ "ឧត្តរិមនុស្សធម្មេ អារោចិតេ"តិ វត្តព្ពំ, និមិត្តត្ថេ ភុម្មំ, អត្តនោ សន្តានេ ឥមស្មិំ អត្ថភាវេ សិទ្ធឧត្តរិមនុស្សធម្មស្ស អារោចននិមិត្តន្តិ អត្ថោ។

៨៣៧. **នោ ចេ ជានាតិ សោ វុត្ត**ន្តិ យស្ស អារោចេតិ, សោ សចេ សុតក្ខណេយេវ វុត្តនយេនេវ "ឯស បឋមជ្ឈានស្ស លាភី"តិអាទិនា នយេន វុត្តំ នោ ជានាតិ។ **បរិយាយវចនេ**តិ "យោ តេ វិហារេ វសតិ, សោ បឋមស្ស ឈានស្ស លាភី"តិ ឯវមាទិបរិយាយវចនេ។ យស្ស ឧត្តរិមនុស្សធម្មំ អារោចេតិ, សោ សចេ សុតសមនន្តរំ "ឯស ឯវំ វទតី"តិ វុត្តំ នោ ជានាតិ, តាទិសស្ស អារោចេន្តស្ស ភិក្ខុនោ ហោតិ អាបត្តិ ទុក្កដន្តិ សម្ពន្ធោ។ **អស្ស** ភូតស្ស បរិយាយវចនេ ច ភិក្ខុនោ អាបត្តិ ទុក្កដំ ហោតីតិ យោជនា។

៨៣៨. តថារូបេ ការណេ សតីតិ បរស្ស ការណភាវំ ញត្វាបិ បដិបត្តិយា អមោឃភាវំ ទស្សនសមុត្តេជនសម្បហំសនាទិករសង្ខាតេ ការណេ សតិ។ **សព្ពស្សាបី**តិ ឧបសម្បន្នានុបសម្បន្នស្ស សព្ពស្ស។ **សីលាទិ**ន្តិ សីលសុតបរិយត្តិគុណំ។ **វទតោ**តិ ឯត្ថ “ភិក្ខុនោ”តិ បករណតោ លព្ភតិ។

៨៣៩. តទសម្ភវាតិ ទិដ្ឋិសម្បន្នស្ស ឧម្មាទាទីនំ អសម្ភវា។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “ទិដ្ឋិសម្បន្នានំ ឧម្មាទស្ស វា ចិត្តក្ខេបស្ស វា អភាវាតិ។ មហាបច្ចរិយម្បិ ហិ វិចារិត”ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៧៧)។ ឧម្មត្តកបទស្ស អវចនេ ការណំ វទន្តេនេវ ខិត្តចិត្តាទិបទានំ អវចនេ ការណញ្ច ឧបលក្ខណតោ ទស្សិតមេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ឯត្ថ ច មគ្គផលទិដ្ឋិយា សមន្នាគតានំ អរិយានមេវ ហិ ឧម្មត្តកាទិភាវោ នត្ថិ។ ឈានលាភិនោ បន តស្មឹ សតិ ឈានា បរិហាយន្តិ, តស្មា តេសំ អភូតារោចនបច្ចយា អនាបត្តិ វត្តព្ពា, ន ភូតារោចនបច្ចយា។

៨៤០. ឥមិស្សាបត្តិយា អញ្ញត្រ ឈានមគ្គាទិលាភីនំ អញ្ញស្ស អសម្ភវា **“កុសលាព្យាកតេហេវ ទ្វិចិត្ត”**ន្តិ វុត្តំ។ ឥទញ្ច ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទេន អរិយបុគ្គលេយេវ សន្ធាយ វុត្តំ។ បណ្ណត្តិំ អជានន្តា បន ឈានលាភី បុថុជ្ជនា នានាវត្ថុម្ហិ លោភវសេន អកុសលចិត្តេនាបិ ន អារោចេន្តីតិ នត្ថិ, តស្មា “តិចិត្ត”ន្តិ វត្តព្ពំ សិយា, តថាបិ ពហុលេន កុសលាព្យាកតានមេវ សម្ភវោតិ ឯវំ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ **ទ្វិវេទនំ** សុខោបេក្ខាវសេន។ ឥទញ្ច សិក្ខាបទំ បណ្ណត្តិអជាននវសេន អចិត្តកសមុដ្ឋានំ ហោតិ។ អរិយា ចេត្ថ បណ្ណត្តិំ ជានន្តា វីតិក្កមំ ន ករោន្តិ, បុថុជ្ជនា បន បណ្ណត្តិំ ជានិត្វាបិ វីតិក្កមំ ករោន្តិ។ តេ ច សត្ថុនោ អាណាវីតិក្កមចេតនាយ ពលវអកុសលភាវតោ ឈានា បរិហាយន្តីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ភូតារោចនកថាវណ្ណនា។

៨៤១. ភិក្ខុនោ ទុដ្ឋុល្លំ អាបត្តិំ ភិក្ខុសម្មុតិំ ឋបេត្វា អនុបសម្បន្នេ អារោចេន្តស្ស ភិក្ខុនោ អាបត្តីតិ យោជនា។ **ទុដ្ឋុល្លំ អាបត្តិ**ន្តិ សង្ឃាទិសេសោ។ ននុ ច “ទុដ្ឋុល្លា នាម អាបត្តិ ចត្តារិ ច បារាជិកានិ តេរស ច សង្ឃាទិសេសា”តិ (បាចិ. ៧៩) **បទភាជនេ** បារាជិកសង្ឃាទិសេសា ទស្សិតា, កស្មា ឥធ សង្ឃាទិសេសោវ គហិតោតិ? វុច្ចតេ – បារាជិកំ ទុដ្ឋុល្លសទ្ទត្ថទស្សនត្ថំ វុត្តំ, ឥធ បន សង្ឃាទិសេសោយេវ ភគវតា អធិប្បេតោតិ **អដ្ឋកថាយំ** វិចារិតមេតំ។ វុត្តញ្ហិ តត្ថ “បារាជិកានិ ទុដ្ឋុល្លសទ្ទត្ថទស្សនត្ថំ វុត្តានិ, សង្ឃាទិសេសំ បន ឥធ អធិប្បេត”ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៧៨)។ វក្ខតិ ច “ឥធ សង្ឃាទិសេសាវ, ទុដ្ឋុល្លាបត្តិយោ មតា”តិ។ **អនុបសម្បន្នេ**តិ “ភិក្ខុញ្ច ភិក្ខុនិញ្ច ឋបេត្វា អវសេសោ អនុបសម្បន្នោ”តិ (បាចិ. ៨០) **បទភាជនេ** និទ្ទិដ្ឋអនុបសម្បន្នស្ស អារោចេន្តស្សាតិ វុត្តំ ហោតិ។

ឋបេត្វា ភិក្ខុសម្មុតិន្តិ “អត្ថិ ភិក្ខុសម្មុតិ អាបត្តិបរិយន្តា ន កុលបរិយន្តា”តិអាទិនា (បាចិ. ៨០) **បទភាជនេ** ទស្សិតំ អភិណ្ហាបត្តិកស្ស ភិក្ខុនោ អាយតឹ សំវរត្ថំ ហិរោត្តប្បជននត្ថំ អាបត្តិយោ វា ឧបាសកកុលានិ វា ឧភយមេវ វា បរិច្ឆិន្ទិត្វា វា អបរិច្ឆិន្ទិត្វា វា អាបត្តិយោ អារោចេតុំ សង្ឃេន សង្ឃមជ្ឈេ តិក្ខត្តុំ សាវេត្វា កតសម្មុតិំ ឋបេត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “អភិណ្ហាបត្តិកំ ភិក្ខុំ ទិស្វា ‘ឯវមេស បរេសុ ហិរោត្តប្បេនាបិ អាយតឹ សំវរំ អាបជ្ជិស្សតី’តិ តស្ស ភិក្ខុនោ ហិតេសិតាយ តិក្ខត្តុំ អបលោកេត្វា សង្ឃេន កាតព្ពា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៨០)។

៨៤២. ឃដេត្វា វទន្តស្សេវាតិ **ឯវ**ការោ យថាឋានេ យោជេតព្ពោ។ **ឯវ**ការេន ព្យវច្ឆិន្នមត្ថំ វក្ខតិ “វត្ថុ”ន្តិអាទិនា។ **“អសុចិំ មោចេត្វា”**តិ ឥមិនា វត្ថុមាហ, **“សង្ឃាទិសេស”**ន្តិ ឥមិនា អាបត្តិំ។ វជ្ជមេវ **វជ្ជតា**។ “បាចិត្តិយាបត្តី”តិ ឥមស្សាយំ បរិយាយោ។ “អយំ អសុចិំ មោចេត្វា សង្ឃាទិសេសំ អាបន្នោ”តិ វត្ថុនា សទ្ធឹ ឃដេត្វា អាបត្តិំ វទន្តស្ស **វជ្ជតា** បាចិត្តិយាបត្តិ ហោតីតិ យោជនា។

៨៤៣. សុទ្ធស្សាតិ បារាជិកមនាបន្នស្ស។ **វទ**ន្តិ វទនហេតុ, វត្ថុនា សទ្ធឹ សង្ឃាទិសេសស្ស កថនតោតិ អត្ថោ។

៨៤៤. អទុដ្ឋុល្លាយាតិ សង្ឃាទិសេសតោ អញ្ញាយ អាបត្តិយា។ **ទុដ្ឋុល្លសញ្ញិនោ**តិ សង្ឃាទិសេសសញ្ញិនោ។ **សេសា អាបត្តិយោបិ វា**តិ សង្ឃាទិសេសំ វិនា សេសេ ឆឡាបត្តិក្ខន្ធេ។

៨៤៥. តថាតិ ទុក្កដំ អតិទិសតិ។ បញ្ចធា មតំ អនុបសម្បន្នស្ស ទុដ្ឋុល្លំ អជ្ឈាចារំ អារោចេន្តស្ស តថា ទុក្កដន្តិ យោជនា។ **អនុបសម្បន្នស្ស បញ្ចធា មតំ ទុដ្ឋុល្លំ អជ្ឈាចារ**ន្តិ ច បាណាតិបាតាទិបញ្ចសិក្ខាបទវីតិក្កមា គហិតា។ កេចិ បន “សុក្កវិស្សដ្ឋិអាទយោ បញ្ចា”តិ វទន្តិ, តំ ន គហេតព្ពំ។ បាណាតិបាតាទីនិ ហិ ទសេវ សិក្ខាប

ទានិ សាមណេរានំ បញ្ញត្តានិ។ តេសំ បញ្ញត្តេសុយេវ ច សិក្ខាបទេសុ ទុដ្ឋុល្លាទុដ្ឋុល្លវិចារណា កាតព្ពា, ន ច សុក្កវិស្សដ្ឋិអាទីនិ វិសុំ តេសំ បញ្ញត្តានិ អត្ថីតិ។

អថ ភិក្ខុនោ ទុដ្ឋុល្លសង្ខាតានិ សុក្កវិស្សដ្ឋិអាទីនិ អនុបសម្បន្នស្ស កឹ នាម ហោន្តីតិ? អជ្ឈាចារោ នាម ហោន្តីតិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** "សុក្កវិស្សដ្ឋិ...បេ.... អជ្ឈាចារោ នាមាតិ វុត្តេ"ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៨២)។ តេមិនាបិ ចេតំ សិទ្ធំ "អនុបសម្បន្នស្ស សុក្កវិស្សដ្ឋិអាទិ ទុដ្ឋុល្លំ នាម ន ហោតី"តិ។ "អជ្ឈាចារោ នាមា"តិ ហិ វទន្តោ អនុបសម្បន្នស្ស សុក្កវិស្សដ្ឋិអាទិ កេវលំ អជ្ឈាចារោ នាម ហោតិ, ន បន ទុដ្ឋុល្លោ នាម អជ្ឈាចារោតិ ទីបេតិ។ "អជ្ឈាចារោ នាមា"តិ ច អដ្ឋកថាយំ វុត្តត្តា, អកត្តព្ពរូបត្តា ច អនុបសម្បន្នស្ស សុក្កវិស្សដ្ឋិអាទីនិ ទណ្ឌកម្មវត្ថុបក្ខំ ភជន្តិ។ តានិ ច អញ្ញស្ស អនុបសម្បន្នស្ស អវណ្ណកាមតាយ អារោចេន្តោ ភិក្ខុ ទុក្កដំ អាបជ្ជតីតិ វទន្តិ។ តេជ បន **អនុបសម្បន្ន**គ្គហណេន សាមណេរសាមណេរិសិក្ខមានានំ គហណំ វេទិតព្ពំ។

អទុដ្ឋុល្លំ អជ្ឈាចារន្តិ យោជនា។ "អនុបសម្បន្នស្សា"តិ ច អជ្ឈាហរិតព្ពានិ។ អនុបសម្បន្នស្ស យថាវុត្តេហិ បញ្ចសិក្ខាបទេហិ អញ្ញំ វិកាលភោជនាទី **អទុដ្ឋុល្លំ អជ្ឈាចារំ** វា។ យថាហ "អនុបសម្បន្នស្ស ទុដ្ឋុល្លំ វា អទុដ្ឋុល្លំ វា អជ្ឈាចារ"ន្តិអាទិ (បាចិ. ៨២)។

៥៤៦. កេវលំ វត្ថុំ វា អារោចេន្តស្សាតិ "អយំ សុក្កវិស្សដ្ឋឹ អាបន្នោ"តិអាទិនា នយេន វត្ថុមត្តំ អារោចេន្តស្ស។ **កេវលំ អាបត្តឹ វា អារោចេន្តស្សា**តិ "អយំ បារាជិកំ អាបន្នោ, អយំ សង្ឃាទិសេសំ អាបន្នោ"តិអាទិនា នយេន អាបត្តិមត្តំ អារោចេន្តស្ស ច។ **ភិក្ខុសម្មុតិយា**តិ ឯត្ថ វត្ថុនា ឃដេត្វា អាបត្តឹ អារោចេន្តស្សាតិ គហេតព្ពំ។ **"តថា"**តិ តេមិនា "អនាបត្តី"តិ ឯតំ បរាមសតិ។

ទុដ្ឋុល្លារោចនកថាវណ្ណនា។

៥៤៨. អកប្បិយំ បថវិន្តិ បទភាជនេ "ទ្វេ បថវិយោ ជាតា ច បថវី អជាតា ច បថវី"តិ (បាចិ. ៨៦) ឧទ្ទិសិត្វា –

"ជាតា នាម បថវី សុទ្ធបំសុ សុទ្ធមត្តិកា អប្បបាសាណា អប្បសក្ខរា អប្បកថលា អប្បមរុម្ពា អប្បវាលិកា យេភុយ្យេនបំសុកា យេភុយ្យេនមត្តិកា, អទឌ្ឍាបិ វុច្ចតិ ជាតា បថវី។ យោបិ បំសុបុញ្ជោ វា មត្តិកាបុញ្ជោ វា អតិរេកចាតុមាសំ ឱវដ្ឋោ, អយម្បិ វុច្ចតិ ជាតា បថវី"តិ (បាចិ. ៨៦) ច,

"អជាតា នាម បថវី សុទ្ធបាសាណា សុទ្ធសក្ខរា សុទ្ធកថលា សុទ្ធមរុម្ពា សុទ្ធវាលិកា អប្បបំសុ អប្បមត្តិកា យេភុយ្យេនបាសាណា យេភុយ្យេនសក្ខរា យេភុយ្យេនកថលា យេភុយ្យេនមរុម្ពា យេភុយ្យេនវាលិកា, ទឌ្ឍាបិ វុច្ចតិ អជាតា បថវី។ យោបិ បំសុបុញ្ជោ វា មត្តិកាបុញ្ជោ វា ឩនចាតុមាសំ ឱវដ្ឋោ, អយម្បិ វុច្ចតិ អជាតា បថវី"តិ (បាចិ. ៨៦) ច –

និទ្ទិដ្ឋាសុ ទ្វីសុ បថវីសុ ជាតបថវិសង្ខាតំ អកប្បិយបថវឹ។

ឯត្ថ បាសាណាទីនំ លក្ខណំ **អដ្ឋកថាយំ** "មុដ្ឋិប្បមាណតោ ឧបរិ បាសាណាតិ វេទិតព្ពា, មុដ្ឋិប្បមាណា សក្ខរា។ កថលាតិ កបាលខណ្ឌានិ។ មរុម្ពាតិ កឋលសក្ខរា។ វាលិកាតិ វាលុកាយេវា"តិ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ យេភុយ្យេនបំសុកាទីនំ លក្ខណំ "យេភុយ្យេនបំសុកាតិ តីសុ កោដ្ឋាសេសុ ទ្វេ កោដ្ឋាសា បំសុ, ឯកោ បាសាណាទីសុ អញ្ញតរោ កោដ្ឋាសោ"តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៨៦) ច "អទឌ្ឍាបីតិ ឧទ្ធនបត្តបចនកុម្ភការាវាបាទិវសេន តថា តថា អទឌ្ឍា"តិអាទិ **អដ្ឋកថា**តោ ច វេទិតព្ពំ។ **"អប្បបំសុអប្បមត្តិកា"**តិ ទ្វីសុបិ បទេសុ និទ្ទេសរូបេន យេភុយ្យេនបាសាណាទិបទបញ្ចកំ វុត្តំ, តត្ថាបិ អត្ថោ **យេភុយ្យេនបំសុបទា**ទីសុ វុត្តវិបល្លាសេន វេទិតព្ពោ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** "តេសំយេវ ហិ ទ្វិន្នំ បភេទទស្សនមេត"ន្តិ (បាចិ. ៨៦)។

ខណេយ្យ វាតិ ឯវរូបំ អកប្បិយបថវិបទេសំ អន្តមសោ បាទង្គុដ្ឋេនាបិ សម្មុញ្ជនិសលាកាយបិ សយំ វា ខណតិ។ **ខណាបេយ្យ វា**តិ អញ្ញេន វា "តេទំ ខណាហី"តិអាទិនា អកប្បិយវោហារេន ខណាបេយ្យ។ **ភេទាបេយ្យា**តិ តថេវ ភេទាបេយ្យ។ **ភិន្ទេយ្យ វា**តិ បស្សាវធារាទីហិបិ ភិន្ទេយ្យ។ អធិការវសេន **វា**-សទ្ទស្ស សព្ពកិរិយាបទេហិ សម្ពន្ធោ លព្ភតីតិ **ភេទាបេយ្យ ចា**តិ ឯត្ថ **ច**-សទ្ទោ តេជ អវុត្តស្ស "ទហតិ វា, ទហាបេតិ វា"តិ បទទ្វយស្ស សមុច្ចយកោតិ វេទិតព្ពោ។ អន្តមសោ បត្តម្បិ បចន្តោ សយំ វា ទហតិ, អញ្ញេន វា ទហា

បេតីតិអាទិ តមេសំ បទានំ **អដ្ឋកថា**វសេន (បាចិ. អដ្ឋ. ៨៧) វេទិតព្ពំ។ **បាចិត្តិយំ សិយា**តិ ខណន្តស្ស, ភិន្ទន្តស្ស ច បហារេ បហារេ បាចិត្តិយំ។

៩៤៩. អាណាបេន្តស្ស អាណត្តិគណនាយ, ទហន្តស្ស អគ្គិបាតគណនាយ ហោតីតិ ឥទំ “បហារេ បហារេ បាចិត្តិយ”ន្តិអាទិអដ្ឋកថាវចនវសេន វេទិតព្ពំ, ឥមមេវ ទស្សេតុមាហ “**សយមេវា**”តិអាទិ។

៩៥០. **អាណាបេន្តស្សា**តិ សកឹ អាណាបេន្តស្ស។

៩៥១. “ខណាបេយ្យា”តិ សាមញ្ញវចនស្ស អបវាទទស្សនត្ថំ “**ខណ បោក្ខរណិ**”ន្តិអាទិមាហ។ **កោចិ ទោសោ ន វិជ្ជតី**តិ ឯត្ថ បោក្ខរណិអាវាដាទិសទ្ទានំ បថវិបរិយាយត្តាភាវតោ ឯវំវចនេន អនាបត្តីតិ អធិប្បាយោ។

៩៥២. “ឥមំ ឥជា”តិអាទីនំ បទានំ បច្ចក្ខភូតាធិប្បេតភូមិវាចកត្តា តេហិ យោជេត្វា វុត្តស្ស តស្សេវ បយោគស្ស អាបត្តិករភាវំ ទស្សេតុមាហ “**ឥម**”ន្តិអាទិ។

៩៥៣. **កន្ទ**ន្តិ តាលាទិកន្ទំ។ **កុរុន្ទ**ន្តិ កុលចោចវុក្ខំ។ **ថូណ**ន្តិ ថម្ភំ។ **ខាណុក**ន្តិ សាខាវិដបរហិតំ រុក្ខាវយវំ។ **មូល**ន្តិ បថវិយា សុប្បតិដ្ឋិតភាវករំ រុក្ខាវយវំ។ **វដ្ដតី**តិ អនិយមេត្វា វចនេន អនាបត្តិភាវតោ វដ្ដតិ។

៩៥៤. **ឥម**ន្តិ បច្ចក្ខបរាមាសបទេន និយមេត្វា វចនតោ អាបត្តិ ហោតីតិ អាហ “**និយមេត្វាន វត្តុំ បន ន វដ្ដតី**”តិ។

៩៥៥. **យដេហិ ឧស្សិញ្ចិតុ**ន្តិ យដេហិ គហេត្វា អវសិញ្ចិតុំ។ **តនុកទ្ទមោ**តិ ជម្ពាលោ។ **ពហលំ** កទ្ទមំ ភិក្ខុនា អបនេតុំ **ន ច វដ្ដតី**តិ យោជេតព្ពំ។

៩៥៦. **នទិយាទីន**ន្តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន គង្គាកន្ទរាទីនំ គហណំ។ “តដ”ន្តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ **វដ្ដ**ន្តិ វុដ្ឋិហិ ឱវដ្ដញ្ច។ **ចាតុមាស**ន្តិ វិកោបនកិរិយាយ អច្ចន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ, ចាតុមាសព្ភន្តរេ វិកោបេតុំ វដ្ដតីតិ អត្ថោ។

៩៥៧. សចេ តោយស្មឹ បតតិ តដន្តិ យោជនា, សចេ កូលំ ភិជ្ជិត្វា អន្តោឧទកេ បតតីតិ។ **ទេវេ វុដ្ឋេបី**តិ បជ្ជុន្នទេវេ វុដ្ឋេបិ។ វុដ្ឋ-សទ្ទោ កត្តុសាធនោ។ ចាតុមាសមតិក្កន្តេបីតិ យោជនា។ តត្ថ ហេតុទស្សនត្ថមាហ “**តោយេ ទេវោ ហិ វស្សតី**”តិ។

៩៥៨. **សោណ្ឌិ**ន្តិ បាសាណបោក្ខរណឹ។ **តត្ថ តូ**តិ ឧទករហិតេ តស្មឹ សោណ្ឌិអាវាដេ។

៩៥៩. អន្តោចាតុមាសំ សោធេតុំ ភិន្ទិតុន្តិ យោជនា។ “**សោធេតុំ ភិន្ទិតុំ វិកោបេតុ**”ន្តិ កិរិយាបទេហិ “រជ”ន្តិ កម្មបទំ អានេត្វា សម្ពន្ធិតព្ពំ។ តំ រជោរាសិ ទេវេ វុដ្ឋេ បច្ឆា ឧទកស្ស ឆិន្នត្តា ពហលភូមិសុក្ខម្បិ វុដ្ឋិបាតទិវសតោ បដ្ឋាយ អន្តោចាតុមាសេ កោបេតុំ ភិន្ទិតុំ វដ្ដតីតិ អត្ថោ។

៩៦០. **បុណ្ណេ** សោណ្ឌិម្ហិ **តំ រជំ** វិកោបេតុំ វដ្ដតិ ចាតុមាសតោ ឧទ្ធន្តិ យោជនា។

៩៦១. “**ផុសាយន្តេ**”តិ ឯតេន “ទេវោ”តិ ឥទំ ភុម្មវសេន វិបរិណាមេត្វា “ទេវេ ផុសាយន្តេ”តិ យោជេតព្ពំ, បជ្ជុន្នទេវេ វុដ្ឋិបាតំ ករោន្តេតិ អត្ថោ។ **បិដ្ឋិបាសាណកេ**តិ បាសាណបិដ្ឋេ។ **តម្បី**តិ តថា បាសាណបិដ្ឋេ លគ្គំ តម្បិ រជំ។

៩៦២. **អកតបព្ភារោ** នាម យថា ហេដ្ឋាភាគោ វុដ្ឋិផុសិតេហិ ន តេមីយតិ, តថា នមិត្វា ឋិតបព្ពតប្បទេសោ។ ឥទំ អនោវស្សកដ្ឋានេ ឧដ្ឋិតវម្មិកានំ ឧបលក្ខណំ។

៩៦៣. អព្ភោកាសេ វុដ្ឋិតោ វម្មិកោ សចេ ឱវដ្ឋោ, កំ ចាតុមាសំ វិកោបេតុំ វដ្ដតីតិ សម្ពន្ធោ។ **ចាតុមាស**ន្តិ វិកោបនកិរិយាយ អច្ចន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ។ **វុត្តេ**តិ ច ថម្ភបាសាណាទីនំ ឧបលក្ខណំ។ **ឧបចិកាទីន**ន្តិ **អាទិ**-សទ្ទេន កាឡកិបិល្លិកាទីនំ គហណំ។ **សោ នយោ**តិ “ឱវដ្ឋទិវសតោ ឧត្តរិ ចាតុមាសព្ភន្តរេ កោបេតុំ វដ្ដតី”តិ យថាវុត្តោ នយោ។

៨៦៤. មូសិកុក្កិរំ នាម មូសិកាហិ ឧទ្ទដបំសុ។ មូសិកានំ ឧក្កិរោ មូសិកុក្កិរោតិ វិគ្គហោ។ **គោកណ្ដកំ** នាម គុន្នំ ខុរានំ ឧដ្ឋិតមត្តិកា។ **គណ្ឌុប្បាទមលំ** នាម ភូលតាយ មលមត្តិកា។ សម្ពន្ធំ បន បកតិភូមី អកោបេន្តេន មត្ថកតោ គណ្ហិតុំ វដ្ដតិ។

៨៦៥. កសីតិ កសិតដ្ឋានំ, តត្ថ នង្គលេន ឧទ្ទដមត្តិកា **កសិនង្គលមត្តិកា។ "អច្ឆិន្នា"**តិឥមិនា ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ កត្វា អាយតំ ហុត្វា ឋិតមត្តិកាបដលម្បិ អជាតបថវី សិយាតិ អាសង្កានិវត្តនត្ថមាហ **"ភូមិសម្ពន្ធា"**តិ។ **សាតិ** កសិនង្គលមត្តិកា។

៨៦៦. សេនាសនន្តិ ឯត្ថ "បុរាណ"ន្តិ បាឋសេសោ គហេតព្ពោ។ ឱវដ្ឋំ ចាតុមាសតោ ឧទ្ធំ ន វិកោបយេតិ យោជនា។

៨៦៧. តតោតិ ឱវដ្ឋទិវសតោ បដ្ឋាយ ចាតុមាសាតិក្កន្តគេហតោ។ **"គោបានសិ"**ន្តិ ឥមិនា គោបានសិមត្ថកេ ឋិតឧបចិកាបំសុម្ហិ ភិជ្ជន្តេបិ អនាបត្តិភាវំ ទីបេតិ។ **"ភិត្តិ"**ន្តិ ឥមិនា តទេកទេសំ ភិត្តិបាទាទិទារុមាហ។ ឥទម្បិ ភិត្តិមត្តិកំ ឧបចិកាមត្តិកំ សន្ធាយ វុត្តំ។ **"ថម្ភ"**ន្តិ ឥទម្បិ តំសម្ពន្ធបាការភូមិមត្តិកាឧបចិកាទិបំសុំ សន្ធាយ វុត្តំ។ **បទរត្ថរន្តិ** អត្ថតបទរំ។ ឥទម្បិ បទរានំ ឧបរិ មត្តិកាឧបចិកាបំសុំ សន្ធាយ វុត្តំ។ **"គោបានសិ"**ន្តិអាទីហិ បទេហិ "គណ្ហិស្សាមី"តិ បច្ចេកំ យោជនីយំ។ **"គណ្ហិស្សាមី"**តិ ឥមិនា វិកោបនាធិប្បាយាភាវំ ទីបេតិ។

៨៦៨. គណ្ហន្តស្សាតិ ឯត្ថ អនាទរេ សាមិវចនំ, "សុទ្ធចិត្តេនា"តិ បាឋសេសោ។ **ឥដ្ឋកាតិ** ឆទនិដ្ឋកា។ **អាទិ-**សទ្ទេន បាសាណសមុទ្ទផេណាទីនំ គហណំ។ **បតតីតិ** សុទ្ធចិត្តេន គណ្ហន្តេ សចេ មត្តិកា ឆិជ្ជិត្វា បតតិ, អនាបត្តីតិ អត្ថោ។ **មត្តិកន្តិ** ភិត្តិយំ, ឆទនេ ច ចាតុមាសាធិកោវដ្ឋមត្តិកំ, អនោវដ្ឋំ ចេ, គណ្ហិតុំ វដ្ដតីតិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** "សចេ យា យា អតិន្តា, តំ តំ គណ្ហាតិ, អនាបត្តី"តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៨៦)។ យទិ គណ្ហតិ, អាបត្តិ សិយាតិ យោជនា។

៨៦៩. អតិន្តោតិ វស្សោទកេន អតិន្តោ, ឥមិនា វិនិច្ឆិតព្ពវត្ថុំ ទស្សេតិ។ តស្ស អន្តោគេហេ ច ពហិ ច សម្ភវតោ អន្តោគេហេ ឋិតស្ស តាវ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ **"អន្តោគេហេ សចេ សិយា"**តិ។ វស្សោទកេន តិន្តាតិន្តេសុ ទ្វីសុ មត្តិកាបុញ្ជេសុ អតិន្តំ តាវ ទស្សេតុមាហ **"អនោវដ្ឋោ ចា"**តិ។

៨៧០. វស្សោទកេន តិន្តេ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ **"វុដ្ឋេ បុន ចា"**តិអាទិ។ **"វុដ្ឋេ"**តិ ឥមិនា "មត្តិកាបុញ្ជោ"តិ បទំ ភុម្មវសេន វិបរិណាមេត្វា វុដ្ឋេ មត្តិកាបុញ្ជេតិ យោជេតព្ពំ, "ឯកទិវសម្បី"តិ សេសោ, **គេហស្មិន្តិ** ឯត្ថ "ឋិតេ"តិ វត្តព្ពំ, គេហស្មិំ ឋិតេ មត្តិកាបុញ្ជេ វស្សោទកេន ឯកទិវសម្បិ តិន្តេតិ វុត្តំ ហោតិ។ វក្ខមាននយេន អញ្ញត្ថ បហរិត្វា ឧដ្ឋិតេន តេន អតេមិត្វា ឧជុកំ បតិតេហិ វស្សផុសិតេហិ តិន្តេតិ គហេតព្ពំ។ សចេ សព្ពោ តិន្តោ ហោតីតិ យោជនា។ "មត្តិកាបុញ្ជោ"តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។

៨៧១. "សព្ពោ"តិ ឥមិនា វិសេសនេន ព្យវច្ឆិន្នំ ឯកទេសតិន្តេ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ **"យត្តក"**ន្តិអាទិ។ **តុ-**សទ្ទោ ឥមមេវ វិសេសំ ជោតេតិ។ **យត្តកន្តិ** ហេដ្ឋា អនោតរិត្វា មត្ថកតោ, បរិយន្តកតោ ច យត្តកប្បមាណំ។ **តត្តាតិ** មត្តិកាបុញ្ជោ។ **"អកប្បិយ"**ន្តិ ឯតស្ស "ចាតុមាសច្ចយេនា"តិ អនុវត្តតិ។ **"អតិន្តំ...បេ.... កប្បិយ"**ន្តិ ឥមិនា អកប្បិយដ្ឋានំ បរិហរិត្វា វា កប្បិយការកេហិ កប្បិយវចនេន ហរាបេត្វា វា អតិន្តំ ឋានំ យថាកាមំ វឡញ្ជេតព្ពន្តិ អយមត្ថោ ទស្សិតោ ហោតិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** "កប្បិយការកេហី"តិអាទិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៨៦)។

៨៧២. វារិនាតិ ឧជុកំ អាកាសតោ បតិតវស្សោទកេន។ អញ្ញត្ថ បហរិត្វា តត្ថ បតិត្វា តេមិតេ វដ្ដតិ។ **សោ** មត្តិកាបុញ្ជោ។ **តតោ បរន្តិ** ឯកាពទ្ធកាលតោ ឧត្តរិ **សោ** មត្តិកាបុញ្ជោ វារិនា តេមិតោ ភូមិយា ឯកាពទ្ធោ ចេ ហោតិ, តតោ បរំ សា ជាតា បថវី ឯវ, កោបេតុំ ន វដ្ដតីតិ យោជនា។

៨៧៣. "ឱវដ្ឋោ"តិ ឥមិនា អនោវដ្ឋបាការោ កប្បិយោតិ ព្យតិរេកវសេន ទស្សេតិ។ **"មត្តិកាមយោ"**តិ វិសេសនេន ឥដ្ឋកបាការាទី ព្យវច្ឆិន្ទតិ។ តស្ស បន កប្បិយភាវំ វក្ខតិ "សចេ ឥដ្ឋកបាការោ"តិអាទិនា។ **"ចាតុមាសច្ចយេ"**តិ ឥមិនា តតោ អន្តោ វិកោបនីយភាវំ ទស្សេតិ។

៨៧៤. តត្ថាតិ ឱរង្គេ មត្តិកបាការេ។ **អឃំសន្តោវា**តិ បាការមត្តិកំ អកោបេន្តោ។ **មត្តសោ ឆុបិត្វា**តិ បមាណតោ មុទុកំ កត្វា ហត្ថតលំ ឋបេត្វា។ **អល្លហត្ថេនា**តិ ឧទកតិន្តេន ហត្ថតលេន។ ហត្ថេកទេសោ **ហត្ថោ** នាម។

៨៧៥. យេភុយ្យកថលេ ឋានេតិ បុព្ពេ វុត្តនយេន យស្សា តីសុ ភាគេសុ ទ្វេ ភាគា កថលា ហោន្តិ, តាទិសេ កប្បិយបថវិដ្ឋានេ។

៨៧៦. អព្ភោកាសេតិ ឧបលក្ខណត្ថា អន្តោគេហេបិ ថម្ភំ ចាលេត្វា ជាតបថវឹ វិកោបេតុំ ន វដ្ដតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ទ្វីសុបិ ឋានេសុ សុទ្ធចិត្តេន និទ្ទោសភាវំ យថាវុត្តេន “ថម្ភំ វា បទរត្ថរំ។ គណ្ហិស្សាមី’តិ សញ្ញាយ, គហេតុំ បន វដ្ដតី”តិ ឥមិនា នយេនាហ។ **បថវិន្តិ** អកប្បិយបថវឹ។

៨៧៧. ឧជុមុទ្ធរតោ ន ទោសោតិ យោជនា។

៨៧៨. ឧច្ចាលេត្វាតិ ឧក្ខិបិត្វា ចាលេត្វា បរិវត្តេត្វា។ **បវដ្ដតី**តិ បវដ្ដេត្វា បវដ្ដេត្វា នេតីតិ អត្ថោ។ **សុទ្ធចិត្តស្សា**តិ “ភូមិ ភិជ្ជតី”តិ អសល្លក្ខេត្វា “បាសាណំ បវដ្ដេត្វា បវដ្ដេត្វា ហរិស្សាមី”តិ សុទ្ធចិត្តវតោ។

៨៧៩. ភូមិយំ ទារូនិ ផាលេន្តានម្បិ ភូមិយំ សាខាទីនិ កឌ្ឍតោ ចាតិ យោជនា។

៨៨០. កណ្ដកន្តិ រុក្ខកណ្ដកំ, មច្ឆកណ្ដកញ្ច។ **សូចិ** នាម អយោមយទន្តមយតម្ពមយកដ្ឋមយាទិសូចីនំ អញ្ញតរា។ **អដ្ឋី វា**តិ គោមហឹសាទីនំ អដ្ឋី វា។ **ហីរំ វា**តិ នាឡិកេរាទិហីរំ វា។ **អាកោដេតុ**ន្តិ យថា ឯកកោដិ ភូមី បវិសតិ, តថា តាឡេតុំ។ **បវេសេតុ**ន្តិ ភូមឹ គមយិតុំ។

៨៨១. បស្សាវំ មុត្តំ។ **មេទនិ**ន្តិ ឯត្ថ អកប្បិយបថវិមាហ។ **ភិន្ទិស្សាមី**តិ ឯត្ថ “ឯវំ ចិន្តេត្វា”តិ សេសោ។

៨៨២. ករោន្តស្សាតិ សុទ្ធចិត្តេន បស្សាវំ ករោន្តស្សាតិយោជេតព្ពំ។ **“សម្មជ្ជតោ”**តិ ឥទំ “សម្មជ្ជន្តេនា”តិ គហេតព្ពំ , “សម្មជ្ជនិយា”តិ សេសោ, អនន្តរំ មេទនីបទំ ឧបយោគវសេន “មេទនិ”ន្តិ គហេតព្ពំ, **“វិសម”**ន្តិ សេសោ, **“សមំ កាតុ”**ន្តិ ឥមិនា យោជេតព្ពំ, សម្មជ្ជន្តេន ឧច្ចដ្ឋានំ មទ្ទិត្វា, អាវាដដ្ឋានំ បវេសេត្វា សមំ កាតុំ សម្មជ្ជនិយា ឃំសេតុំ ន វដ្ដតីតិ អត្ថោ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “វិសមំ ភូមឹ សមំ ករិស្សាមីតិ សម្មជ្ជនិយា ឃំសិតុម្បិ ន វដ្ដតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៨៦)។

៨៨៣. បាទង្គុដ្ឋេន វាតិ ឯត្ថ សមុច្ចយត្ថេន **វា**-សទ្ទេន **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ “កត្តរយដ្ឋិយា ភូមឹ កោដ្ដេន្តី”តិ ឥទំ សង្គណ្ហាតិ។ **លិខិតុម្បី**តិ រាជឹ កាតុម្បិ ភូមឹ ភិន្ទន្តេនាតិ យោជនា។ **បាទេហី**តិ បាទតលេហិ។

៨៨៥. ភូមិន្តិ អកប្បិយភូមឹ។ **ទហតិ ទហាបេតី**តិ ឯត្ថ “យោ”តិ ច “តស្សា”តិ ច សម្ពន្ធវសេន លព្ភតិ។ **បត្តំ ទហន្តស្សា**តិ ឆវិយា ថិរភាវត្ថំ ធូមំ គាហាបេត្វា តិណុក្កាទីហិ បត្តំ តណ្ហន្តស្ស។

៨៨៦. តត្តកានេវាតិ ឋានប្បមាណានេវ។ ឥធាបិ “យោ”តិ ច “តស្សា”តិ ច សាមត្ថិយា លព្ភតិ។

៨៨៧. ភូមិយន្តិ អកប្បិយភូមិយំ។ បត្តំ បចីយតិ ឯត្ថាតិ **បត្តបចនំ**, កបាលំ, តស្មឹ កបាលេ។

៨៨៨. សោ អគ្គិ **តានិ** ទារូនិ ទហន្តោ គន្ត្វា **ចេ** ឯកំសេន ភូមឹ ទហតិ, តស្មា ទារូនំ ឧបរិ អគ្គឹ ឋបេតុំ ន វដ្ដតីតិ យោជនា។

៨៨៩. ឥដ្ឋកា អាវបីយន្តិ បច្ចន្តិ ឯត្ថាតិ **ឥដ្ឋកាវាបោ**, សោ ឯវ **ឥដ្ឋកាវាបកោ**, ឥដ្ឋកាបចនដ្ឋានំ។ **អាទិ**-សទ្ទេន កុម្ភការាវាបាទី សង្គណ្ហាតិ។

៨៩០. ឧបាទីយតីតិ **ឧបាទានំ**, ឥន្ធនំ, ន ឧបាទានំ អនុបាទានំ, ឥន្ធនតោ អញ្ញំ, តតោ **អនុបាទានតោ**តិ អត្ថោ។ **ខាណុកេ**តិ មតខាណុកេ ច សុក្ខរុក្ខេ ច ភូមិគតំ អទត្វា “និព្ពាបេស្សាមី”តិ អគ្គិទានំ វដ្ដតិ។ បច្ឆា ឧស្សាហេ កតេបិ ន និព្ពាយតិ, ន ទោសោតិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “សចេ បន ភូមឹ អប្បត្តមេវា”តិអាទិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៨៧)។

៩៩១. **តិណុក្កន្តិ** តិណេន ពទ្ធឧក្កំ។ **តិណុក្កន្តិ** ឧបលក្ខណំ។ នាឡិកេរបណ្ណាទីហិ ពទ្ធាបិ សង្គយ្ហន្តិ។

៩៩២. **តស្ស** អគ្គិស្ស បតិតដ្ឋានេ ឥន្ធនំ ទត្វា បុន តំ អគ្គិ កាតុំ វដ្ដតីតិ មហាបច្ចរិយំ **វុត្តំ** កថិតន្តិ យោជនា។

៩៩៣. “តស្ស អបថវិយ”ន្តិ បទច្ឆេទោ។ **វិមតិស្សុភយត្ថាបី**តិ បថវិអបថវិទ្វយេបិ វេមតិកស្ស។ តត្ថ ជាតា **បថវី**, ឥតរា **អបថវី**។

៩៩៤. **ឥមន្តិ** អារាមំ, មត្តិកំ, បំសុំ វា។

បថវិខណនកថាវណ្ណនា។

មុសាវាទវគ្គោ បឋមោ។

៩៩៥. **ភវន្តស្សា**តិ ជាយន្តស្ស, វឌ្ឍមានស្ស ច។ **ភូតស្សា**តិ ជាតស្ស, វឌ្ឍិតស្ស ចាតិ អត្ថោ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “ភវន្តិ អហុវុញ្ចាតិ ភូតា, ជាយន្តិ វឌ្ឍន្តិ, ជាតា វឌ្ឍិតា ចា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៩០)។ ឯត្ថ ច **“ភវន្តី”**តិ ឥមិនា វិរុឡ្ហមូលេ នីលភាវំ អាបជ្ជិត្វា វឌ្ឍមានកេ តរុណគច្ឆេ ទស្សេតិ។ **“អហុវុ”**ន្តិ ឥមិនា បន វឌ្ឍិត្វា ឋិតេ មហន្តេ រុក្ខគច្ឆាទិកេ ទស្សេតិ។ **“ភវន្តី”**តិ ឥមស្ស វិវរណំ “ជយន្តិ វឌ្ឍន្តី”តិ, **“អហុវុ”**ន្តិ ឥមស្ស “ជាតា វឌ្ឍិតា”តិ។ ឯវំ ភូត-សទ្ទោ បច្ចុប្បន្នាតីតវិសយោតិ ទស្សេតិ។ “ភវន្តស្ស ភូតស្សា”តិ ឥមិនា បទទ្វយេន **“ភូតគាមស្សា”**តិ បទស្ស តុល្យាធិករណតាទស្សនេន គាម-សទ្ទស្ស ទិដ្ឋិគតវនន្តាទិសទ្ទានំ ទិដ្ឋិវនាទិសទ្ទត្ថេ វិយ ភូតសទ្ទត្ថេ វុត្តិបក្ខមាហ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** (បាចិ. អដ្ឋ. ៩០) “ភូតា ឯវ វា គាមោ ភូតគាមោ, បតិដ្ឋិត ហរិតតិណរុក្ខាទីនមេតំ អធិវចន”ន្តិ។ ភូតានំ ទេវតានំ គាមោ និវាសោតិ វា **ភូតគាមោ**។ ភូមិយំ បតិដ្ឋហិត្វា ហិ ហរិតភាវមាបន្នា តិណរុក្ខគច្ឆាទយោ ទេវតាហិ បរិគយ្ហន្តីតិ។ ជាយន្តស្ស វឌ្ឍន្តស្ស វា សម្បត្តវុទ្ធិមរិយាទស្ស វា រុក្ខាទិនោតិ អត្ថោ។

បាតព្យតានិមិត្តន្តិ ឯត្ថ បាតព្យភាវោ **បាតព្យតា**, “ឆេទនភេទនាទីហិ យថារុចិ បរិភុញ្ជិតព្ពតាតិ អត្ថោ”តិ **អដ្ឋកថា**វចនតោ បាតព្យតា-សទ្ទស្ស បរិភុញ្ជិតព្ពតាតិ អត្ថោ វេទិតព្ពោ, សា និមិត្តំ ហេតុ យស្ស បាចិត្តិយស្ស តំ បាតព្យតានិមិត្តំ។ រុក្ខាទីនំ ឆេទនផាលនាទិវសេន វិកោបនីយតាសង្ខាតបាតព្យតានិមិត្តំ បរិភុញ្ជិតព្ពតាហេតុ បាចិត្តិយំ **ឧទីរិតំ** វុត្តន្តិ អត្ថោ។

៩៩៦-៧. **សោ**តិ ភូតគាមោ។ **តិលពីជាទិកោ**តិ តិលពីជមេត្ត សុខុមបណ្ណសេវាលាទិកោ។ **អាទិ**-សទ្ទេន ច តាទិសា ឥតរា សេវាលជាតិ គហិតា។ “ឧបរិ ខុទ្ទានុខុទ្ទកបណ្ណង្ករោ, ហេដ្ឋា ខុទ្ទានុខុទ្ទកមូលង្ករោ សេវាលោ តិលពីជំ នាមា”តិ **គណ្ឋិបទេ** វុត្តន្តិ។ **វិកោបេន្តស្ស តំ សព្ពន្តិ** ភូមិយំ បតិដ្ឋាយ ឧទកេ ជាយមានកសេវាលាទី ភូមិយា ឧប្បាដនច្ឆេទនវសេន ជលេ ឯវ បតិដ្ឋិតំ សុខុមបណ្ណនីលិកាទី ឧទកតោ ឧទ្ធរណច្ឆេទនវសេន តំ សព្ពំ សេវាលំ វិកោបេន្តស្សាតិ អត្ថោ។

៩៩៨. **ហត្ថេន វិយូហិត្វា**តិ ជលតោ អមោចេត្វា ហត្ថេន ទូរតោ អបនេត្វា។ **“ហោតី”**តិអាទិ តស្ស ហេតុ សន្ទស្សនត្ថំ។ **សកលំ** អនវសេសំ សព្ពំ ជលំ តស្ស យស្មា ឋានំ ហោតិ, តស្មាតិ អត្ថោ។

៩៩៩. **ចេច្ឆា**តិ ជានន្តោ។ **តំ** សេវាលជាតិកំ ជលា ឧទ្ធរិតុំ ឧទកេន វិនា ភិក្ខុស្ស ន វដ្ដតីតិ យោជនា។ **ឋានសង្កមនញ្ហិ តន្តិ** ហេតុទស្សនំ។ **តំ** តថាករណំ យស្មា ឋានសង្កមនំ ឋានតោ ចាវនំ, តស្មា តំ ន វដ្ដតីតិ យោជនា។

១០០០. យថាវុត្តស្ស ព្យតិរេកំ ទស្សេតុមាហ **“ឧទកេនា”**តិអាទិ។ តត្ថ **ឧទកេនា**តិ សហត្ថេ ករណវចនំ។ **តំ** សេវាលជាតិកំ។ **វារិស្វ**តិ ឯត្ថ វារំ វារយន្តីតិ វារិ, តេសុ។

១០០១. **ជលេ វល្លិតិណាទីនី**តិ ជលមត្ថកេ វល្លិញ្ច ជាយមានកវល្លិតិណាទីនិ ច។ **ឧទ្ធរន្តស្សា**តិ ភូមិយំ បតិដ្ឋិតំ ភូមិតោ, ឧទកេ បតិដ្ឋិតំ ឧទកតោ ច ឧទ្ធរន្តស្ស។ តត្ថ អន្តុបក្ខំ ទស្សេតុមាហ **“តោយតោ”**តិ។ **វិកោបេន្តស្សា**តិ ខណ្ឌនាទិវសេន កោបេន្តស្ស។ **តត្ថា**តិ តស្មិំ ឧទកេ, ឯវ-ការោ លុត្តនិទ្ទិដ្ឋោ “តត្ថេវា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៩២) **អដ្ឋកថា**វចនតោ។

១០០២. **ឯត្ថា**តិ ឧទកេ ឯវ។ **វិកោបេន្តស្សា**តិ កប្បិយំ អការាបេត្វា ឆេទនាទី ករោន្តស្ស។ **តានី**តិ តថា បរេហិ ឧប្បាដិតត្តា ភូតគាមភាវតោ មុត្តានិ វល្លិតិណាទីនិ។ **ពីជគាមេនា**តិ មូលពីជគាមាទិវសេន។

១០០៣. ឯវំ ឧទកដ្ឋេ សង្ខេបតោ វិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា ឥទានិ ឥតរត្រាបិ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ **"ថលដ្ឋេ"**តិអាទិ។ **ហរិតខាណុកោ**តិ ឯត្ថ "យោ"តិ សេសោ។ "តស្សា"តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ, កកុធករញ្ជាទីនំ ឆិន្នាវសិដ្ឋខាណុកោតិ វុត្តំ ហោតិ។ **"ភូតគាមេន សង្គហោ"**តិ ឥមិនា តំវិកោបនេ បាចិត្តិយភាវំ ទីបេតិ។ ឯវមុបរិបិ។

១០០៤. **នាឡិកេរាទិកានំ ខាណូ**តិ ឯត្ថាបិ "ឧបរិហរិតោ"តិ សាមត្ថិយា លព្ភតិ។ **"ពីជគាមេន សង្គហោ"**តិ ឥមិនា ទុក្កដវត្ថុតមាហ។ ឯវមុបរិបិ។ កិញ្ចាបិ ហិ តាលនាឡិកេរាទីនំ ខាណុ ឧទ្ធំ អវឌ្ឍនកោ ភូតគាមស្ស ការណំ ន ហោតិ, តថាបិ ភូតគាមសង្ខាតនិព្ពត្តបណ្ណមូលពីជតោ សម្ភូតត្តា ភូតគាមតោ ឧប្បន្នោ នាម ហោតីតិ ពីជគាមេន សង្គហំ គច្ឆតិ។

១០០៥. **តថាបកាសិតោ**តិ "ពីជគាមោ"តិ វុត្តោ។

១០០៦. ផលិតា កទលី យាវ នីលបណ្ណា, តាវ សា ច ភូតគាមោតិ បកាសិតាតិ យោជនា។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** "កទលី បន ផលិតា យាវ នីលបណ្ណា, តាវ ភូតគាមេនេវ សង្គហិតា"តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៩២)។ **នឡ**ន្តិ ឧទ្ទកវេឡុ។ **វេឡូ**តិ មហាវេឡុ។ **តិណាទីន**ន្តិ **អាទិ**-សទ្ទេន សស្សាទយោ គហិតា។

១០០៧. យោ អយំ បន វេឡុ អគ្គតោ បដ្ឋាយ យទា សុស្សតិ, តទា សោ ពីជគាមេន សង្គហិតោ នាម ហោតីតិ យោជនា។ **ពីជគាមេនា**តិ ផឡុពីជគាមេន។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** "កតរពីជគាមេន? ផឡុពីជគាមេនា"តិ។

១០០៨. **ឥន្ទសាលោ** សល្លកី។ **អាទិ**-សទ្ទេន សោភញ្ជនាទីនំ សង្គហោ។ **តុ**-សទ្ទេន **អដ្ឋកថាយំ** "កិញ្ចាបិ រាសិកតទណ្ឌកេហិ រតនប្បមាណាបិ សាខា និក្ខមន្តី"តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៩២) វុត្តវិសេសំ ជោតេតិ។ ឆិន្ទិត្វា ឋបិតទណ្ឌកេសុ រតនមត្តាសុបិ សាខាសុ ឧដ្ឋិតាសុ ភូតគាមំ អហុត្វា ពីជគាមមេវ ហោតិ អវិរូឡ្ហមូលកត្តាតិ អយំ វិនិច្ឆយោ វិនយញ្ញុនា ញាតោ កុក្កុច្ចកានមុបការាយ ហោតីតិ អាហ **"វិញ្ញេយ្យោ វិនយញ្ញុនា"**តិ។ ឥមមេវត្ថំ "មូលមត្តេបិ វា"តិអាទិនា វក្ខតិ។

១០០៩. **មណ្ឌបាទីនមត្ថាយា**តិ មណ្ឌបវតិបាការាទីនមត្ថាយ។ **សចេ តេ និក្ខណន្តី**តិ យទិ តេ ឥន្ទសាលាទិទណ្ឌកេ ភូមិយំ និខណន្តិ។ **និគ្គតេ មូលបណ្ណស្មិ**ន្តិ តថា និខាតទណ្ឌតោ មូលេ ច បណ្ណេ ច ជាតេ។ **ភូតគាមេន សង្គហោ**តិ ឯត្ថ "តេស"ន្តិ សាមត្ថិយា លព្ភតិ, "វិញ្ញេយ្យោ"តិ អធិការោ។

១០១០. **និគ្គតេបី**តិ គតិយេន **បិ**-សទ្ទេន អតិខុទ្ទកតំ សូចេតិ។

១០១១. **សកន្ទា តាលដ្ឋី**តិ សកន្ទតាលពីជំ។ **បត្តវដ្ដី**តិ សូចិសណ្ឋានា អង្កុរបត្តវដ្ដិ។ ន ច ពីជគាមោតិ វុច្ចតីតិ យោជនា។ "ភូតគាមោ"តិ ឥទំ យថាវុត្តស្ស ព្យតិរេកវសេន ទស្សេតិ។

១០១២. **នាឡិកេរតច**ន្តិ នាឡិកេរផលឆល្លិំ។ **ទន្តសូចីវា**តិ ទន្តមយសូចិ ឥវ។ **សោបី**តិ នាឡិកេរោបិ។ វុក្ខតចសទ្ទានំ ផលេសុ វត្តមានកាលេសុបិ តំលិង្គតា ន វិរុជ្ឈតីតិ **"សោ"**តិ អាហាតិ វិញ្ញាយតិ។

១០១៣. **មិគសិង្គសមានាយា**តិ ហរិតវិសាណសទិសាយ។ **បត្តវដ្ដិយា**តិ អង្កុរបត្តវដ្ដិយា។ **សតិយា**តិ វិជ្ជមានាយ។ **ភូតគាមោតិ វុច្ចតី**តិ អមូលកភូតគាមោតិ វុច្ចតិ។ ឥទំ នាឡិកេរស្ស អាវេណិកំ កត្វា វុត្តំ។

ចតុភាណវារវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០១៥-៦. **អម្ពដ្ឋី**តិ អម្ពពីជំ។ **ជម្ពុដ្ឋី**តិ ជម្ពុពីជំ។ **អាទិ**-សទ្ទេន មធុកបនសាទិពីជានំ គហណំ។ **វន្ទាកា**តិ វុក្ខាទនី។ **អញ្ញំ វា**តិ **ភណ្ឌកទលិមនោរហំ វា**។ **អស្សា**តិ វន្ទាកាទិនោ។ **អមូលវល្លី**តិ ឯវំនាមិកា វល្លិ។

១០១៧. សោ សេវាលោតិ យោជនា។

១០១៨. **យំសិត្វា**តិ យេន កេនចិ យំសិត្វា។ **តំ** សេវាលំ។ **តស្មា**តិ តស្មា បាការា។

១០១៩. **សេវាលេ** អបនីតេ។ **អន្តោ**តិ បានីយឃដាទីនំ អន្តោកុច្ឆិម្ហិ។ កណ្ណកំ អព្ពោហារន្តិ យោជនា។ បានីយឃដាទីនំ ពហិ សេវាលោ ឧទកេ អន្តិតត្តា, ពីជគាមានុលោមត្តា ច ទុក្កដវត្ថូតិ វទន្តិ។ កណ្ណកំ នីល វណ្ណម្បិ អព្ពោហារិកមេវ។

១០២០. **បាសាណទទ្ទូ**តិ មនុស្សសរីរេ រោគាការេន បាសាណេ ជាយមានសេ្វតំ អធិវចនំ។ **សេវាល**ន្តិ បាសាណសេវាលំ។ **សេលេយ្យកា** នាម សិលាយ សម្ភូតា ឯកា សុគន្ធជាតិ។ **អបត្តានី**តិ បណ្ណរហិតានិ។

១០២១. **បុប្ផិត**ន្តិ វិកសិតំ។ **តំ** អហិច្ឆត្តំ។ **មកុល**ន្តិ អវិកសិតំ។

១០២២. អលូស្មី រុក្ខេ តចំ វិកោបេត្វា យថា គហេតុំ ន វដ្ដតិ, តថា បប្បដិកម្បិ និយ្យាសម្បិ វិកោបេត្វា គហេតុំ ន វដ្ដតីតិ យោជនា, បាចិត្តិយមេវាតិ អធិប្បាយោ។ **បប្បដិកម្បី**តិ អល្លតចមត្ថកេ សុក្ខតចបដលម្បិ។ “**អល្លស្មិ**”ន្តិ ឥមិនា ព្យតិរេកេន មតរុក្ខេ ទោសាភាវំ ទីបេតិ។ “**តចំ វិកោបេត្វា**”តិ វចនតោ រុក្ខតចម្បិ បប្បដិកម្បិ សាលកបិត្ថាទិនិយ្យាសម្បិ រុក្ខេ អល្លតចំ អវិកោបេត្វា មត្ថកតោ ឆិន្ទិត្វា គហេតុំ វដ្ដតិ។

១០២៣. អក្ខរច្ឆិន្ទនារហេសុ នុហិកទលិអាទីសុ រុក្ខេសុ, តត្ថជាតេសុ តាលបណ្ណាទិកេសុ វា អក្ខរំ លិខតោ បាចិត្តិយមុទីរយេតិ យោជនា។ “**តត្ថជាតេសូ**”តិ ឥមិនា រុក្ខតោ អបនីតបណ្ណេសុ លិខិតុំ វដ្ដតីតិ ព្យតិរេកតោ ទីបេតិ។

១០២៤. “**បក្កមេវ វា**”តិ វិសុំ វចនតោ “**ផលំ វា**”តិ ឥមិនា អបក្កំ ផលំ គហិតំ។

១០២៥. **ផលិនីសាខ**ន្តិ ខាទនារហផលវតី ជម្ពុសាខាទិកំ សាខំ។ **គណ្ហតោ** អនុបសម្បន្នស្សាតិ គហេតព្ពំ។ **សយំ ខាទិតុកាមោ ចេ**តិ តថា ឱនមិត្វា សាខតោ ឱចិនិត្វា ទិន្នផលំ សចេ សយំ ខាទិតុកាមោ ហោតិ។ **ឯវំ ទាតុ**ន្តិ យថាវុត្តប្បការំ នាមេត្វា ទាតុំ។

១០២៦. **បរំ កញ្ចិ ឧក្ខិបិត្វា**តិ អញ្ញំ កញ្ចិ អនុបសម្បន្នំ ឧក្ខិបិត្វា។ **បុប្ផានិ ឱចិនន្តេស្វូ**តិ កុសុមានិ លុនន្តេសុ។ **អយមេវ វិនិច្ឆយោ**តិ សាមញ្ញនិទ្ទេសេបិ ឯត្ថ អត្ថនោ នាមេត្វា ទិន្នសាខាយ បុប្ផានិ បានីយវាសត្ថាយ ន គហេតព្ពានិ។ អនុបសម្បន្នំ ឧក្ខិបិត្វា បុប្ផានិ ឱចិនាបេត្វា គហិតបុប្ផានិ គហេតព្ពានីតិ អយមេត្ថ វិសេសោ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “តេហិ បន បុប្ផេហិ បានីយំ ន វាសេតព្ពំ។ បានីយវាសត្ថិកេន សាមណេរំ ឧក្ខិបិត្វា ឱចិនាបេតព្ពានី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៩២)។

១០២៧. “**សាខា**”តិ ភិន្ទិត្វា វា ឆិន្ទិត្វា វា មោចិតា វុច្ចតិ។ **សាខីន**ន្តិ រុក្ខានំ។ **ត**ន្តិ យថាវុត្តរុក្ខតោ មោចិតសាខំ។ យេសំ រុក្ខានំ សាខា រុហតិ, តេសំ សាខីនំ **តំ** សាខំ កប្បិយំ អការាបេត្វា វិកោបេន្តស្ស ទុក្កដន្តិ យោជនា។ “**យេសំ រុក្ខានំ សាខា រុហតី**”តិ វុត្តត្តា យេសំ សាខា ន រុហតិ, តេសំ តស្សា កប្បិយករណកិច្ចំ នត្ថីតិ វទន្តិ។

១០២៨. **អល្លសិង្គិវេរាទិកេសុបី**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន វចលសុណាទីនំ គហណំ។

១០២៩. អនិយាមតោ វដ្ដតេវាតិ យោជនា។ និយាមសរូបំ ទស្សេតុំ “ឥមំ រុក្ខ”ន្តិអាទិវក្ខមានត្តា **អនិយាមតោ**តិ សាមញ្ញនិទ្ទេសេ “ឥម”ន្តិ និយាមវចនាភាវតោតិ គហេតព្ពំ។

១០៣២. **ឧច្ឆុខណ្ឌាន**ន្តិ បូរណយោគេ សាមិវចនំ, ឧច្ឆុខណ្ឌេហីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **សព្ពមេវា**តិ បច្ឆិយំ ឋិតំ សព្ពំ ខណ្ឌំ។ **កតំ ហោតី**តិ កតំ កប្បិយំ ហោតិ។ **ឯកស្មឹ កប្បិយេ កតេ**តិ បច្ឆិយំ សព្ពខណ្ឌេសុ ផុសិត្វា ឋិតេសុ ឯកស្មឹ ខណ្ឌេ កប្បិយេ កតេ។ “អនុជានាមិ ភិក្ខវេ បញ្ចហិ សមណកប្បេហិ ផលំ បរិភុញ្ជិតុំ អគ្គិបរិជិតំ សត្ថបរិជិតំ នខបរិជិតំ អពីជំ និព្ពដ្ដពីជំយេវ បញ្ចម”ន្តិ (ចូឡវ. ២៥០) ឥតិ វុត្តេសុ អគ្គិសត្ថនខេសុ អញ្ញតរេន តត្ថ អយោខណ្ឌេន វា ជលិតគ្គិនា វា សូចិមុខេន វា នខច្ឆេទនេន វា សត្ថកធារាយ វា មនុស្សសីហាទីនំ ឧប្បាជិតានុប្បាជិតអបូតិនខេន វា វិជ្ឈិត្វា វា ឆិន្ទិត្វា វា កប្បិយំ កាតព្ពំ។ ករោន្តេន ច អនុបសម្បន្នេន ភិក្ខុនា “កប្បិយំ ករោហី”តិ វុត្តេយេវ “កប្បិយ”ន្តិ បឋមំ វត្វា បច្ឆា អគ្គិបរិជិតាទិ កាតព្ពន្តិ គហេតព្ពំ។ វក្ខតិ ច “កប្បិយន្តិ...បេ.... វដ្ដតី”តិ។ “កប្បិយ”ន្តិ វចនំ បន យាយ កាយចិ វាចាយ វត្តុំ វដ្ដតីតិ វទន្តិ។ បឋមំ អគ្គិ

និក្ខិបិត្វា នខាទីហិ វា វិជ្ឈិត្វា វា ឆិន្ទិត្វា វា កប្បិយំ កាតព្ពំ។ ករោន្តេន ច តំ អនុទ្ទរិត្វាវ “កប្បិយ”ន្តិ វត្វា បច្ឆា ឧទ្ធរិតុំ វដ្ដតីតិ វទន្តិ, “កប្បិយ”ន្តិ វត្តុកាមោ “កប្ប”ន្តិ ចេ វទតិ, វដ្ដតីតិ កេចិ។

១០៣៣. **ទារុន្តិ** ឧច្ឆុម្ហិ សទ្ទី ឯកកោពទ្ធទារុំ។ **ទារុំ វិជ្ឈតីតិ** ឯត្ថ ជានិត្វាបិ វិជ្ឈតិ វា វិជ្ឈាបេតិ វា, វដ្ដតិយេវ។ “ឯកសិត្ថេបី”តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។

១០៣៤. **តានិ** ឧច្ឆុទារូនិ។ **តន្តិ** វល្លិ, រជ្ជុំ វា។

១០៣៥. **មរិចបក្កេហីតិ** បរិណតេហិ មរិចបក្កេហិ។ អបរិណតានំ បន អពីជត្តា កប្បិយេ អកតេបិ វដ្ដតិ។ ឥទញ្ច សេតលសុណគចលសុណាទីហិ មិស្សភត្តស្ស ឧបលក្ខណំ។ ឯត្ថ ច ភត្តសិត្ថសម្ពន្ធវសេន ឯកាពទ្ធតា វេទិតព្ពា, ន ផលាទីនមេវ អញ្ញមញ្ញសម្ពន្ធវសេន។

១០៣៦. **តិលតណ្ឌុលកាទិសូតិ** កប្បិយំ កាតព្ពតិលេហិ មិស្សតណ្ឌុលាទីសុ។ **អាទិ**-សទ្ទេន កប្បិយំ កាតព្ពវត្ថូហិ មិស្សិតានិ តតរវត្ថូនិ គហិតានិ។ **ឯកាពទ្ធេ កបិត្ថេបីតិ** កដាហេន ពទ្ធពីជេ បរិណតកបិត្ថផលេបិ។ **កដាហេតិ** ពទ្ធមិញ្ជេ កបាលេ។

១០៣៧. **កដាហំ មុញ្ចិត្វាតិ** សុក្ខត្តា សមន្តតោ កដាហំ មុញ្ចិត្វា។ **មិញ្ជកន្តិ** បរិណតកបិត្ថផលមិញ្ជំ។ **តំ កបិត្ថំ ភិន្ទាបេត្វាតិ** កបិត្ថកដាហំ ភិន្ទាបេត្វា, ឥទំ ពីជតោ មុត្តស្ស កដាហស្ស ភាជនគតិកត្តា វុត្តំ។

១០៣៨. “អភូតគាមអពីជេសូ”តិ បទច្ឆេទោ, អភូតគាមេ ច អពីជេ ចាតិ អត្ថោ។ ននុ ច “អពីជេ ពីជសញ្ញី, វេមតិកោ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បាចិ. ៩២) បាឋំ វិនា “អភូតគាមេ ភូតគាមសញ្ញី”តិ បាឋោ នត្ថីតិ អភូតគាមគ្គហណំ កស្មា កតន្តិ? វុច្ចតេ – តស្មិំ បាឋេ ពីជំ ភូតគាមញ្ច ពីជគាមំ ពីជញ្ច ពីជពីជន្តិ វត្តព្ពេ ឯកសេសនយេន “ពីជ”ន្តិ គហេត្វា វិនិច្ឆិតន្តិ ឧភយំ វិភជិត្វា ទស្សេតុំ វុត្តំ។ **តត្ថ** តស្មិំ អភូតគាមអពីជគាមទ្វយេ។ តមិស្សា គាថាយ “អភូតគាមេ ភូតគាមសញ្ញិនោ ទុក្កដំ, វេមតិកស្ស ទុក្កដំ, អពីជគាមេ ពីជគាមសញ្ញិនោ ទុក្កដំ, វេមតិកស្ស ទុក្កដ”ន្តិ ចត្តារិ ទុក្កដានិ ទស្សិតានិ។ តត្ថ **អភូតគាមន្តិ** ពីជគាមំ គហេតព្ពំ។ **អពីជគាមន្តិ** នោ ពីជំ។

១០៣៩. **តត្ថ** តស្មិំ ភូតគាមពីជគាមទ្វយេ។ **“អតថាសញ្ញិនោ”**តិអាទីសុ “ភូតគាមំ វិកោបេន្តស្សា”តិ សេសោ, អនាបត្តិ បកាសិតាតិ សម្ពន្ធោ, អភូតគាមំ, អពីជន្តិ វា សញ្ញិនោ ភូតគាមំ ពីជម្បិ វិកោបេន្តស្ស អនាបត្តិ បកាសិតាតិ អត្ថោ គហេតព្ពោ។ យថាហ **បាឡិយំ** “ពីជេ អពីជសញ្ញី ឆិន្ទតិ វា…បេ…. អនាបត្តី”តិ។

អសញ្ចិច្ច ភូតគាមំ វិកោបេន្តស្ស អនាបត្តីតិ យោជនា។ ឯវមុបរិបិ យោជេតព្ពំ។ គច្ឆន្តស្ស បាទេសុ គហេត្វា វា អាលម្ពណកត្តរយដ្ឋិយា ឃំសិត្វា វា តិណាទីសុ ឆិជ្ជេសុបិ “ឥមំ ឆិន្ទិស្សាមី”តិ អមនសិកតត្តា អនាបត្តីតិ អត្ថោ។ **អសតិស្សាតិ** អញ្ញវិហិតសតិស្ស វា អញ្ញេន កថយតោ វា បាទង្គុដ្ឋាទីហិ តិណាទីនិ ឆិន្ទន្តស្ស។ **ច**-ការេន ឥធ អវុត្តំ “អជានន្តស្សា”តិ ឥទំ សមុច្ចិតំ។ “ឥមំ ភូតគាម”ន្តិ វា “ឥមស្មិំ អគ្គិម្ហិ បតិតេ ឥមំ ឧយ្ហតី”តិ វា “ឥមិនា ឥទំ ភិជ្ជតិ ឆិជ្ជតី”តិអាទី វា អជានន្តស្ស អនាបត្តីតិ អត្ថោ។

១០៤០. **ឥទំ ចាតិ** ឥទំ ភូតគាមសិក្ខាបទញ្ច។ **តិសមុដ្ឋានន្តិ** កាយចិត្តវាចាចិត្តកាយវាចាចិត្តវសេន តិសមុដ្ឋានំ។ ឆេទនាទិកិរិយាយ អាបជ្ជនតោ **ក្រិយំ។ តិចិត្តន្តិ** បណ្ណត្តិំ អជានិត្វា ចេតិយាទីសុ តិណគហនាទិកំ ករោន្តស្ស អខីណាសវស្ស កុសលំ, ខីណាសវស្ស កិរិយំ, ផលបុប្ផាទិលោភេន វិកោបេន្តានំ សេខបុថុជ្ជនានំ អកុសលន្តិ តិចិត្តំ។

ភូតគាមកថាវណ្ណនា។

១០៤១. អញ្ញវាទវិហេសកេ កម្មស្មិំ សង្ឃេន កតេតិ យោជនា, អញ្ញវាទកវិហេសការោបនកម្មេ ញត្តិទុតិយាយ កម្មវាចាយ បច្ចេកំ សង្ឃេន កតេតិ អត្ថោ។ “អញ្ញំ វទតីតិ អញ្ញវាទកំ, អញ្ញេនញ្ញំ បដិចរណស្សេតំ នាមំ។ វិហេសេតីតិ វិហេសកំ, តុណ្ហីភូតស្សេតំ នាម”ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៩៨) វចនតោ សង្ឃមជ្ឈេ វត្ថុនា, អាបត្តិយា វា ចោទនាយ កតាយ តំ អវត្តុកាមោ ហុត្វា “កោ អាបន្នោ, កិំ អាបន្នោ, កិស្មិំ អាបន្នោ”តិអាទិនា (បាចិ. ៩៤) **បទភាជនា**នុក្កមេន បុច្ឆិតំ ឋបេត្វា អញ្ញស្ស អវចនំ អញ្ញេនញ្ញំ បដិចរណំ, តំ ករោន្តោ **អញ្ញវាទកោ**។ ឥធ បន ភាវប្បធានវសេន កិរិយា គហិតា។

តថេវ ចោទិយមានោ ហុត្វា បុច្ឆិតំ អវត្តុកាមោ ហុត្វា អាបត្តិភីរុកតាយ អញ្ញេនញ្ញំ បដិចរណំ អកត្វា សង្ឃំ វិហេសេតុំ តុណ្ហីភូតោ **វិហេសកោ** នាម។ ឯត្ថាបិ ភាវប្បធានវសេន កិរិយាវ គហេតព្ពា។ ឥធ បន តព្ភាវា រោបនកម្មំ វុច្ចតីតិ សំខេបោ។ **បុន តថា ករោន្តស្សាតិ** បុនបិ តេនេវ បការេន អញ្ញវាទកវិហេសកានិ វិសុំ វិសុំ ករោន្តស្ស។ **បាចិត្តិយទ្វយំ ហោតីតិ បទភាជនេ** “រោបិតេ អញ្ញវាទកេ”តិអាទិនា (បាចិ. ១០០) នយេន ច “រោបិតេ វិហេសកេ”តិអាទិនា (បាចិ. ១០០) នយេន ច វិសុំ វិសុំ បាចិត្តិយស្ស វុត្តត្តា ឯកេកស្មិំ វត្ថុម្ហិ ឯកេកាយ អាបត្តិយា សម្ភវតោ បាចិត្តិយទ្វយំ ហោតីតិ គហេតព្ពំ។

១០៤២. **ធម្មេតិ** ឯត្ថ “កម្មេ”តិ សេសោ។ ធម្មកម្មេ ធម្មកម្មសញ្ញី, វេមតិកោ, អធម្មកម្មសញ្ញីតិ តីសុ វិកប្បេសុ។ **អធម្មេតិ** ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ **កម្មេ អរោបិតេតិ** អញ្ញវាទកកម្មារោបនេ អកតេ។ **ឯវំ វទន្តស្សាតិ** “កោ អាបន្នោ”តិអាទីនិ វទន្តស្ស។ **វទន្តស្ស ចាតិ** ឯត្ថ ចការេន កម្មេ អរោបិតេ ឯវំ វិហេសន្តស្ស ច ទុក្កដន្តិ សមុច្ចិនោតិ។ ឥមស្មិំ បក្ខេ **កម្មេ អរោបិតេតិ** វិហេសកកាលមាហ។

១០៤៣. **អាបន្នន្តិ** អត្តនា អាបន្នំ។ **ភណ្ឌនំ ភវិស្សតីតិ សញ្ញិស្សាតិ** មយា ឥមស្មិំ វុត្តេ សង្ឃស្ស ភណ្ឌនកលហាទយោ ហោន្តីតិ សញ្ញាយ តុណ្ហី ភវន្តស្ស។ **គិលានស្សាតិ** វត្តុំ អសក្កុណេយ្យមុខរោគាទិយុត្តស្ស។

១០៤៤. **ក្រិយាក្រិយន្តិ** អញ្ញេនញ្ញបដិចរណំ ក្រិយំ។ តុណ្ហីភាវោ អក្រិយំ។

អញ្ញវាទកកថាវណ្ណនា។

១០៤៥-៦. **សម្មតស្សាតិ** ខន្ធកាគតសេនាសនបញ្ញាបកសម្មុតិអាទីសុ តេរសសុ សម្មុតីសុ ឯកំ វា កតិបយា វា សព្ពា វា ទាតុំ សង្ឃេន ញត្តិ ឋបេត្វា កម្មវាចំ វត្វា ទិន្នសម្មុតិកស្ស។ “ឧបសម្បន្នំ សង្ឃេន សម្មត”ន្តិ (បាចិ. ១០៦) វចនតោ **ភិក្ខុនោតិ** ឧបសម្បន្នមាហ, អយសំ កត្តុកាមោតិ សម្ពន្ធោ។ **វទន្តោតិ** “ឆន្ទេន ឥត្ថន្នាមោ សេនាសនំ បញ្ញាបេតិ, ឆន្ទេន ភត្តានិ ឧទ្ទិសតី”តិអាទី ភណន្តោ។ **“ឧបសម្បន្នេ”តិ** ឥទំ **“ឧជ្ឈាបេតី”តិ** កិរិយមបេក្ខិត្វា កម្មនិ ឧបយោគពហុវចនំ។ អយញ្ហេត្ថ អត្ថោ – **ឧជ្ឈាបេតិ** អវញ្ញាយ ឱលោកាបេតិ, លាមកតោ វា ចិន្តាបេតិ, ខីយតីតិ “ឆន្ទេន ឥត្ថន្នាមោ សេនាសនំ បញ្ញាបេតី”តិអាទី កថេន្តោ បកាសេតីតិ។ ឥមស្មិំ បក្ខេ “ឧបសម្បន្នាន”ន្តិ វត្តព្ពេ សាមិអត្ថេ ឧបយោគវសេន “ឧបសម្បន្នេ”តិ វុត្តំ, ឧបសម្បន្នានំ សន្តិកេ បកាសេតីតិ អត្ថោ។

“បាចិត្តិយទ្វយំ ហោតី”តិ ឥទំ “ឧជ្ឈាបនកេ ខិយ្យនកេ បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. ១០៥) ទ្វិន្នំ វត្ថូនំ ឯកតោ វុត្តត្តា ឥធាបិ ឯកតោ វុត្តំ, វិសុំ វិសុំ បន គហេតព្ពំ។ **ធម្មេតិ** ឯត្ថ “កម្មេ”តិ សេសោ, ឧបសម្បន្នស្ស សម្មតស្ស សង្ឃេន ទិន្នសម្មុតិកម្មំ សចេ ធម្មកម្មំ ហោតីតិ អត្ថោ។ **អធម្មេតិ** ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។

១០៤៧-៨. **ភិក្ខុនោតិ** សម្មតស្ស ភិក្ខុនោ។ អសម្មតស្ស ភិក្ខុស្ស អវណ្ណំ ភាសតោតិ យោជនា។ **យស្ស កស្សចីតិ** ឯត្ថ “សន្តិកេ”តិ សេសោ, ឧបសម្បន្នស្ស ច អនុបសម្បន្នស្ស ច យស្ស កស្សចិ សន្តិកេតិ អត្ថោ។ ឧបសម្បន្នកាលេ សម្មតំ បច្ឆា សាមណេរភាវំ ឧបគតំ សន្ធាយ “សម្មតស្ស សាមណេរស្សា”តិ វុត្តំ។ អវណ្ណំ វទតោតិ យោជនា។

១០៤៩. **ករោន្តំ** សម្មតំ។ **ភណតោតិ** ឧជ្ឈាបយតោ, ខីយតោ។ អត្ថោ បន វុត្តនយោវ។ ឧជ្ឈាបនខីយនកិរិយាហិ អាបជ្ជនតោ **ក្រិយំ**។ យស្មា ឧជ្ឈាបនំ, ខីយនញ្ច មុសាវាទវសេនេវ បវត្តំ, តស្មា “អាទិកម្មិកស្ស អនាបត្តី”តិ បាចិត្តិយដ្ឋានេ, ទុក្កដដ្ឋានេ ច ឥមិនា ច អនាបត្តិទស្សនត្ថំ វុត្តន្តិ គហេតព្ពំ។ ឯវញ្ច កត្វា ឧជ្ឈាបេន្តស្ស, ខីយន្តស្ស ច ឯកក្ខណេ ទ្វេ ទ្វេ អាបត្តិយោ ហោន្តីតិ អាបន្នំ។

ឧជ្ឈាបនកកថាវណ្ណនា។

១០៥០. សង្ឃស្ស មញ្ចាទិន្តិ សម្ពន្ធោ។ “សង្ឃិកំ មញ្ចំ វា បីឋំ វា ភិសិំ វា កោច្ឆំ វា”តិ **បាឡិយំ** ទស្សិតំ សង្ឃសន្តកំ មញ្ចាទឹ។ ឯត្ថ ច **មញ្ចោ** នាម **បាឡិយំ** “ចត្តារោ មញ្ចា មសារកោ ពុន្ទិកាពទ្ធោ កុឡីរបាទកោ អាហច្ចបាទកោ”តិ (បាចិ. ១១១) ច ទស្សិតោ ចតុព្ពិធោ មញ្ចោ។ តត្ថ **មសារកោ** នាម មញ្ចបាទេ វិជ្ឈិត្វា តត្ថ អដនិសិខាហិ អាវុណិត្វា កតមញ្ចោ។ សោ ឥទានិ វេត្តមានោ វេត្តមញ្ចោ។ **ពុន្ទិកាពទ្ធោ** នាម អដនិសីសេសុ ពុន្ទិករន្ធតោ មញ្ចបាទេ ឌំសាបេត្វា កតោ វេត្តមញ្ចបទរមញ្ចោ ទដ្ឋព្ពោ។ **កុឡីរបាទកោ** នាម បាទពុន្ទេ អស្សខុរាទិអាការំ ទស្សេត្វា កក្កដបាទេហិ វិយ វង្កបាទេហិ យោជិតមញ្ចោ។ **អាហច្ចបាទកោ** នាម អដនិយោ

វិជ្ឈិត្វា អដនិឆិទ្ទេ បាទសីសេ សិខំ កត្វា តំ បវេសេត្វា អដនិយា ឧបរិ និក្ខន្តេ បាទសិខាមត្ថកេ តិរិយំ វិជ្ឈិត្វា អាណិ បវេសេត្វា កតមញ្ចោ។

បីឋំ នាម ឯវមេវ កតំ តន្នាមកមេវ ចតុព្ពិធំ;

ភិសិ នាម "បញ្ច ភិសិយោ ឧណ្ណភិសិ ចោឡភិសិ វាកភិសិ តិណភិសិ បណ្ណភិសី"តិ គព្ភវសេន ទស្សិតា បញ្ច ភិសិយោ។ តត្ថ **ឧណ្ណា** នាម មនុស្សលោមំ ឋបេត្វា អវសេសលោមានិ។ **ចោឡា** នាម បិលោតិកា។ **វាកំ** នាម មកចិវាកាទិកំ។ **តិណំ** នាម ទព្ពតិណាទិ។ **បណ្ណំ** នាម តមាលបណ្ណំ ឋបេត្វា អវសេសបណ្ណំ។

កោច្ឆន្តិ បាឡិយំ "កោច្ឆំ នាម វាកមយំ វា ឧសីរមយំ វា មុញ្ជមយំ វា បព្ពជមយំ វា អន្តោ សំវេឋេត្វា ពទ្ធំ ហោតី"តិ (បាចិ. ១១១) ទស្សិតំ វាកំ វា ឧសីរំ វា មុញ្ជតិណំ វា ឯឡកលោមានិ វា បព្ពជតិណំ វា អាទាយ ឧភោហិ កោដីហិ វិត្ថតំ កត្វា មជ្ឈេ បីឡេត្វា សង្កុចិត្វា តំ ពន្ធិត្វា សីហចម្មាទីហិ វេឋេនពន្ធនានិ បដិច្ឆាទេត្វា បាទបុញ្ឆនី វិយ និសជ្ជត្ថាយ កតំ អាសនន្តិ វទន្តិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** "ហេដ្ឋា ច ឧបរិ ច វិត្ថតំ, មជ្ឈេ សំខិត្តំ, បណវសណ្ឋានំ កត្វា ពទ្ធំ ហោតិ, តំ កិរ មជ្ឈេ សីហព្យគ្ឃចម្មបរិក្ខិត្តម្បិ ករោន្តិ។ អកប្បិយចម្មំ នាមេត្ថ នត្ថី"តិអាទិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១១១)។ **សន្ថរាបេត្វា**តិ ឧបសម្បន្នេន វា អនុបសម្បន្នេន វា សន្ថរាបេត្វា។ ឯត្ថ វិនិច្ឆយំ វក្ខតិ។ **សន្ថរិត្វា**តិ សយំ សន្ថរិត្វា វា។

១០៥១. នេវុទ្ធរេយ្យាតិ បញ្ញត្តដ្ឋានតោ ឧទ្ធរិត្វា ន បដិសាមេយ្យ។ **ន ឧទ្ធរាបេយ្យ វា**តិ អញ្ញេន វា តថា ន ការាបេយ្យ។ **តន្តិ** មញ្ចាទឹ។ **បក្កមន្តោ**តិ ឯត្ថ "យោ ភិក្ខូ"តិ លព្ភតិ, មញ្ចាទីនំ អត្ថតដ្ឋានតោ ថាមមជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស ថាមប្បមាណេន ហត្ថំ បសារេត្វា ខិត្តបាសាណស្ស បតនដ្ឋានំ អតិក្កម្ម គច្ឆន្តោតិ អត្ថោ។ យថាហ **បាឡិយំ** "មជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស លេឌ្ឌុបាតំ អតិក្កមន្តស្សា"តិ។

១០៥២. វស្សិកេ ចតុរោ មាសេតិ អន្តោវស្សំ ចាតុមាសេ។ **សចេ ទេវោ ន វស្សតី**តិ ឯត្ថ "កត្ថចិ ជនបទេ"តិ សេសោ។ តេនេវ **"សចេ"**តិ សាសង្កមាហ។ "យេសុ ជនបទេសុ វស្សកាលេ ន វស្សតិ, តេសុបិ ចត្តារោ មាសេ និក្ខិបិតុំ ន វដ្ដតិយេវា"តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១១០) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។ **តថា ចាបី**តិ តេ ចត្តារោ មាសេ អវស្សន្តេបិ។

១០៥៣. យត្ថាតិ យស្មឹ លង្កាទីបសទិសេ ទេសេ។ យត្ថ អបរេបិ ហេមន្តេ ចត្តារោ មាសេ ទេវោ វស្សតិ, តត្ថ អដ្ឋ មាសេ អជ្ឈោកាសេ មញ្ចាទឹ ឋបេតុំ ន វដ្ដតីតិ យោជនា។ តិម្ហានេ បន ចត្តារោ មាសេ ពហិ ឋបេតុំ វដ្ដតីតិ ព្យតិរេកតោ ទស្សេតិ។

១០៥៤. និវាសស្មិន្តិ រុក្ខេ កុលាវកំ កត្វា និរន្តរវាសេ សតិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** "យស្មឹ បន ធុវនិវាសេន កុលាវកេ កត្វា វសន្តី"តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១១០)។ **កទាចិបី**តិ អនោវស្សកាលេបិ។

១០៥៥-៦. សង្ឃិកំ យំ កិញ្ចិ មញ្ចាទីតិ យោជនា។ **សន្ថតំ យទី**តិ អនាណត្តេន យទិ អត្ថតំ, បញ្ញត្តន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **យត្ថ កត្ថចិ ឋានេ**តិ រុក្ខមូលមណ្ឌបអព្ភោកាសាទិម្ហិ យត្ថ កត្ថចិ ឋានេ។ **យេន កេនចី**តិ សទ្ធិវិហារិកេន វា អន្តេវាសិកេន វា អញ្ញេន វា។ **ភិក្ខុនា**តិ ឧបសម្បន្នេន។ **សោ**តិ យស្សត្ថាយ បញ្ញត្តំ, សោ ភិក្ខុ។

១០៥៧. តន្តិ តំ សង្ឃិកំ វេត្តមញ្ចាទឹ។ **សន្ថរាបិត**-សទ្ទោ កត្តុសាធនោ, សន្ថរិតុំ និយោជកស្សេវ ភិក្ខុនោតិ អត្ថោ។

១០៥៨. ភិក្ខុនាតិ ឯត្ថ "អាណាបកោ"តិ វក្ខមានត្តា អាណត្តេន ភិក្ខុនា ឧបសម្បន្នេនាតិ លព្ភតិ។ **តស្សេវា**តិ អាណត្តិយា អាសនបញ្ញាបកស្ស តស្សេវ ភិក្ខុនោ។ **"និសីទតី"**តិ វចនស្ស ឧបលក្ខណត្តា អាគន្ត្វា ថវិកំ វា ចីវរំ វា យំ កិញ្ចិទេវ ឋបេតិ, "មយ្ហមេវ ភារោ"តិ វា វទតិ, បញ្ញាបកោ មុច្ចតីតិ គហេតព្ពោ។

១០៥៩-៦០. អនាបុច្ឆាតិ ឯត្ថ "យោ ភិក្ខុ វា សាមណេរោ វា អារាមិកោ វា លជ្ជី ហោតិ, អត្តនោ បលិពោធំ វិយ មញ្ញតី"តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១១៣) **អដ្ឋកថាយ** វុត្តសរូបំ យំ កញ្ចិ អនាបុច្ឆាតិ អត្ថោ។ "ភិក្ខុ វា សាមណេរោ វា អារាមិកោ វា លជ្ជី ហោតី"តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១១៣) វុត្តត្តា អលជ្ជឹ អាបុច្ឆិត្វា គន្តុំ ន វដ្ដតីតិ វទន្តិ។ "មយំ គមិស្សាមា"តិ វត្វា អនុមតិគហណំ អាបុច្ឆនំ នាម, តំ អនាបត្តិយា កថំ អង្គំ ហោតីតិ ចេ? គមនស្ស អនុមតិយា លទ្ធត្តា។ "កប្បំ លភិត្វា គន្តព្ព"ន្តិ វចនតោ អនុមតិទាយកេន វត្តាវត្តំ សម្បដិច្ឆិតំ វិយ ហោតីតិ

លទ្ធកប្បត្តា ឯវំ គច្ឆតិ ចេ, វដ្ដតិ។ **អនិយ្យាតេត្វា**តិ និយ្យាតនំ អកត្វា វត្ថាវត្ថុំ អប្បដិយាទេត្វា, អសម្បដិច្ឆាបេត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **វារេ**តិ បទវារេ។

១០៦២. **តស្មា ឋានា**តិ អត្តនា បត្វា អាណាបិតភោជនសាលតោ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “ភោជនសាលតោ និក្ខមិត្វា អញ្ញត្ថ គច្ឆតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១១១)។

១០៦៣. សង្ឃិកេ សង្ឃិកសញ្ញិវេមតិកបុគ្គលិកសញ្ញីនំ វសេន **តិកបាចិត្តិយំ។ តិកាតីតេនា**តិ អកុសលមូលត្តិកាទិតោ សវាសនសមុច្ឆេទប្បហានវសេន អតិក្កន្តេន។ **តិកទុក្កដ**ន្តិ “បុគ្គលិកេ សង្ឃិកសញ្ញី, វេមតិកោ, បុគ្គលិកសញ្ញី អញ្ញស្ស បុគ្គលិកេ អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បាចិ. ១១២) វចនតោ ទុក្កដត្តយំ ហោតិ។

១០៦៤-៥. **ចិមិលិកំ** នាម បរិកម្មកតាយ ភូមិយា ឆវិរក្ខនត្ថំ អត្ថរិតព្ពបិលោតិកំ។ **តដ្ដិកា** នាម តាលបណ្ណាទីហិ កតតដ្ដិកា។ **ចម្មំ** សីហចម្មាទិ។ សេនាសនបរិក្ខារេ អកប្បិយចម្មំ នាម នត្ថិ។ យថាហ “**អដ្ឋកថាសុ** ហិ សេនាសនបរិភោគេ បដិក្ខិត្តចម្មំ នាម ន ទិស្សតិ, តស្មា សីហចម្មាទីនំ បរិហរណេយេវ បដិក្ខេបោ វេទិតព្ពោ”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១១២)។ តមស្ស ច អដ្ឋកថាបាឋស្ស **សារត្ថទីបនិយា** (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.១១២) ឯវំ អត្ថោ វណ្ណិតោ –

“សីហចម្មាទីនំ បរិហរណេយេវ បដិក្ខេបោ វេទិតព្ពោ”តិ ឥមិនា “ន ភិក្ខវេ មហាចម្មានិ ធារេតព្ពានិ សីហចម្មំ ព្យគ្ឃចម្មំ ទីបិចម្មំ, យោ ធារេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ ឯវំ វុត្តាយ **ខន្ធកបាឡិយា** អធិប្បាយំ វិភាវេតិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – “អន្តោបិ មញ្ចេ បញ្ញត្តានិ ហោន្តិ, ពហិបិ មញ្ចេ បញ្ញត្តានិ ហោន្តី”តិ (មហាវ. ២៥៥) ឥមស្មិំ វត្ថុស្មិំ សិក្ខាបទស្ស បញ្ញត្តត្តា មញ្ចបីឋេសុ អត្ថរិត្វា បរិភោគោយេវ បដិក្ខិត្តោ, ភូមត្ថរណវសេន បរិភោគោ បន អប្បដិក្ខិត្តោតិ។ យទិ ឯវំ “បរិហរណេយេវ បដិក្ខេបោ”តិ ឥទំ កស្មា វុត្តន្តិ? យថា “អនុជានាមិ ភិក្ខវេ សព្ពំ បាសាទបរិភោគ”ន្តិ (ចូឡវ. ៣២០) វចនតោ បុគ្គលិកេបិ សេនាសនេ សេនាសនបរិភោគវសេន និយមិតំ សុវណ្ណឃដាទិកំ បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដមានម្បិ កេវលំ អត្តនោ សន្តកំ កត្វា បរិភុញ្ជិតុំ ន វដ្ដតិ, ឯវមិទំ ភូមត្ថរណវសេន បរិភុញ្ជិយមានម្បិ អត្តនោ សន្តកំ កត្វា តំ តំ វិហារំ ហរិត្វា បរិភុញ្ជិតុំ ន វដ្ដតីតិ ទស្សនត្ថំ “បរិហរណេយេវ បដិក្ខេបោ វេទិតព្ពោ”តិ វុត្តន្តិ។

“**ផលក**”ន្តិ ឥមិនា បាឋាគតំ ផលកបីឋមេវ ទស្សិតំ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “ផលកបីឋំ នាម ផលកមយំ បីឋ”ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១១២)។ **បាទបុញ្ឆនិ**ន្តិ កទលិវាកាទីហិ កតំ បាទបុញ្ឆនិកំ។ **ភូមត្ថរណំ** នាម ចិមិលិកាយ សតិ តស្សា ឧបរិ, អសតិ សុទ្ធភូមិយំ អត្ថរិតព្ពា កដសារកាទិវិកតិ។ **ឧត្តរត្ថរណំ** នាម សង្ឃិកមញ្ចបីឋាទីនំ ឧបរិ អត្ថរិតព្ពបច្ចត្ថរណំ។

បត្តាធារកន្តិ បត្តវលយាធារកំ។ តំ យថាវុត្តបរិក្ខារំ។ **គច្ឆតោ**តិ លេឌ្ឌុបាតំ អតិក្កម្ម គច្ឆតោ។ សចេ បន ទាយកេហិ ទានកាលេយេវ សហស្សគ្ឃនកម្បិ កម្ពលំ “បាទបុញ្ឆនី កត្វា បរិភុញ្ជថា”តិ ទិន្នំ, តថេវ បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ តស្មា ឥមំ មញ្ចបីឋាទិសេនាសនម្បិ “អព្ភោកាសេបិ យថាសុខំ បរិភុញ្ជថា”តិ ទាយកេហិ ទិន្នំ ចេ, សព្ពស្មិម្បិ កាលេ អព្ភោកាសេ និក្ខិបិតុំ វដ្ដតីតិ វទន្តិ។

១០៦៦. អារញ្ញកេនាបិ សចេ គន្តព្ពំ ហោតិ, អនោវស្សកេ នោសតិ មញ្ចបីឋាទី រុក្ខស្មិំ លគ្គេត្វា យថាសុខំ គន្តព្ពន្តិ យោជនា។

១០៦៧. **ឧបចិកាទីហី**តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន មូសិកា គហិតា។ **ន លុជ្ជតី**តិ ន នស្សតិ។ **តំ សព្ព**ន្តិ មញ្ចាទិកំ សកលំ។

១០៦៨. **អត្តនោ សន្តកេ**តិ អត្តនោ បុគ្គលិកេ មញ្ចាទិវិសយេ។ **រុទ្ធេ**តិ វុឌ្ឍភិក្ខុនា វា ឥស្សរាទីហិ វា យក្ខសីហាទីហិ វា មញ្ចាទិកេ រុទ្ធេ អជ្ឈោវុត្ថេ, អភិភវិត្វា គហិតេតិ អត្ថោ ។ **អាបទាសុបី**តិ ព្រហ្មចរិយន្តរាយាទីសុ ច សន្តេសុ។ គច្ឆតោ ភិក្ខុនោ អនាបត្តីតិ យោជនា។

១០៦៩. កាយវាចតោ, កាយវាចាចិត្តតោ ច សមុដ្ឋានំ កឋិនសមុដ្ឋានំ នាម។ បញ្ញត្តិំ អជានិត្វា សយំ អនុទ្ធរន្តស្ស កាយេន ហោតិ, អនាបុច្ឆន្តស្ស វាចាយ ហោតិ, បញ្ញត្តិំ ជានិត្វា ឯវំ អករោន្តស្ស សចិត្តកេន តេនេវ ទ្វយេន សមុដ្ឋាតីតិ វេទិតព្ពំ។ លេឌ្ឌុបាតាតិក្កមោ **ក្រិយំ**។ មញ្ចាទីនំ អនុទ្ធរណាទិ **អក្រិយំ**។

បឋមសេនាសនកថាវណ្ណនា។

១០៧០-៣. ភិសីតិ បឋមសិក្ខាបទេ វុត្តបញ្ចប្បការា ឥមិស្សា **អដ្ឋកថាយ** “មញ្ចកភិសិ វា បីឋកភិសិ វា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១១៦) ឯវំ ទស្សិតភិសិ ច។ **បច្ចត្ថរណំ** នាម បាវារោ កោជវោ វា។ “ឯត្តកមេវ វុត្តន្តិ **អដ្ឋកថាសុ** វុត្តំ។ ‘ឥទញ្ច អដ្ឋកថាសុ តថាវុត្តភាវទស្សនត្ថំ វុត្តំ, អញ្ញម្បិ តាទិសំ មញ្ចបីឋេសុ អត្ថរិតព្ពំ បច្ចត្ថរណមេវា’តិ តីសុបិ គណ្ឋិបទេសុ វុត្ត”ន្តិ (សារត្ថ. អដ្ឋ. បាចិត្តិយ ៣.១១៦) **សារត្ថទីបនិយា** លិខិតំ។ **និសីទន**ន្តិ និសីទនចីវរំ។

តិណសន្ថារោ ឯរកាទីនិ តិណានិ ទ្វីសុ តីសុ ឋានេសុ គោបេត្វា កតសន្ថារោ។ **បណ្ណសន្ថារោ** នាម នាឡិកេរាទិបណ្ណេ តថេវ គោបេត្វា កតសន្ថារោ។ សយន្តិ ឯត្ថាតិ **សេយ្យា។ “សព្ពច្ឆន្នបរិច្ឆន្នេ”**តិ ឥទំ សហសេយ្យកថាយ វុត្តត្ថមេវ។

ទសវិធំ សេយ្យន្តិ ទសវិធាសុ សេយ្យាសុ អញ្ញតរន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **សន្ថរិត្វាបិ វា**តិ ឯត្ថ **បិ**-សទ្ទោ សម្បិណ្ឌនត្ថោ, សោ សន្ថរាបេត្វាបីតិ ឥមំ សម្បិណ្ឌេតិ។ **វា**-សទ្ទំ “សយំ អនុទ្ធរិត្វា”តិ ឯត្ថ “អនុទ្ធរិត្វា វា”តិ យោជេត្វា “អនុទ្ធរាបេត្វា វា”តិ អយំ វិកប្បោ សង្គយ្ហតិ។ **តំ** សេយ្យំ។

អារាមស្សូបចារន្តិ “អបរិក្ខិត្តស្ស ឧបចារោ នាម សេនាសនតោ ទ្វេ លេឌ្ឌុបាតា”តិ **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ ឧបចារមាហ។ **អស្សា**តិ វិហារស្ស បរិក្ខិត្តស្ស។

១០៧៤. ឧភយេសន្តិ សេនាសនសេយ្យានំ។ អន្តោគព្ភេ សន្ថរិត្វា គច្ឆតោតិ សម្ពន្ធោ។

១០៧៥. ឧបចារេ វិហារស្សាតិ ឯត្ថ **វិហារោ** នាម អន្តោគព្ភាទិសព្ពបរិច្ឆន្នគុត្តសេនាសនំ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “វិហារោតិ អន្តោគព្ភោ វា អញ្ញំ វា សព្ពបរិច្ឆន្នំ គុត្តសេនាសនំ វេទិតព្ព”ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១១៧)។ តត្ថ **ឧបចារោ** នាម តំសមីបំ ឋានំ។ យថាហ “ឧបចារេតិ តស្ស ពហិ អាសន្នេ ឱកាសេ”តិ។ **មណ្ឌបោ** នាម បរិច្ឆន្នាបរិច្ឆន្នសន្និបាតមណ្ឌបោ។ យថាហ “មណ្ឌបេ វាតិ អបរិច្ឆន្នេ បរិច្ឆន្នេ វាបិ ពហូនំ សន្និបាតមណ្ឌបេ”តិ។ **អាទិ**-សទ្ទេន ឧបដ្ឋានសាលារុក្ខមូលានិ សង្គហិតានិ។ **ឧបដ្ឋានសាលា** នាម អគុត្តា ភោជនសាលា។ យថាហ “ឧបដ្ឋានសាលាយំ វាតិ ភោជនសាលាយំ វា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១១៧)។ **អគុត្តតា** ច “ឋានស្ស អគុត្តតាយា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១១៧) អដ្ឋកថាវចនតោ វេទិតព្ពាតិ។

១០៧៦. តិកបាចិត្តិយំ វុត្តន្តិ “សង្ឃិកេ សង្ឃិកសញ្ញី, វេមតិកោ, បុគ្គលិកសញ្ញី”តិ វារត្តយេ បាចិត្តិយត្តយំ វុត្តំ។ ទសវត្ថូសុ ភាវំ តទន្តោគធត្តាតិ **ទសវត្ថុកំ,** ទសន្នំ វា វត្ថុ ទសវត្ថុ, តំយេវ **ទសវត្ថុក**ន្តិ ភិសិអាទិកំ អញ្ញតរំ សេយ្យាភណ្ឌំ។ **តស្សា**តិ សន្ថារកស្ស។ “បុគ្គលិកេ សង្ឃិកសញ្ញី, វេមតិកោ, បុគ្គលិកសញ្ញី អញ្ញស្ស បុគ្គលិកេ អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បាចិ. ១១៧) **តិកទុក្កដំ ទីបិតំ**។

១០៧៧. ឧទ្ធរិត្វាតិ អត្តនា សេយ្យំ យថា ឧបចិកាហិ ន ខជ្ជតិ, តថា បដិសាមេត្វា, “គច្ឆតោ”តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ **អញ្ញេន** វុឌ្ឍភិក្ខុឥស្សរាទិនា។ **បលិពុទ្ធេ**តិ សេនាសនេ បរិពុទ្ធេ និវារិតេ។

១០៧៨. សាបេក្ខោវ ច គន្តាតិ “អជ្ជេវ គន្ត្វា ឥទំ បដិសាមេស្សាមី”តិ អបេក្ខាសហិតោវ គាមន្តរាទី គន្តា។ យថាហ “អជ្ជេវ អាគន្ត្វា បដិជគ្គិស្សាមី’តិ ឯវំ សាបេក្ខោ នទីបារំ វា គាមន្តរំ វា គន្ត្វា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១១៨)។ **តត្ថ ឋត្វា**តិ គតដ្ឋានេ ឋត្វា, តតោ ពហិ គច្ឆាមីតិ ចិត្តេ ឧប្បន្នេតិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហ “យត្ថស្ស គមនចិត្តំ ឧប្បន្នំ, តត្ថេវ ឋិតោ”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១១៨)។ តំ បុច្ឆតីតិ សម្ពន្ធោ។ **តំ** សេយ្យំ កញ្ចិ បេសេត្វា អាបុច្ឆតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហ “កញ្ចិ បេសេត្វា អាបុច្ឆតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១១៨)។ ឯត្ថ ច បុរិមសិក្ខាបទេ មញ្ចាទីនំ បញ្ញត្តដ្ឋានតោ អន្តោវិហារេ វា ហោតុ ពហិ វា, លេឌ្ឌុបាតាតិក្កមេន, ឥធ ឧបចារាតិក្កមេន បាចិត្តិយន្តិ អយំ វិសេសោ វេទិតព្ពោ។

អព្ភោកាសម្ហិ មញ្ចាទឹ, វិហារេ សេយ្យមត្តកំ;
ហិត្វា វជន្តស្ស ទោសោ, លេឌ្ឌុបាតូបចារតោតិ។

ទុតិយសេនាសនកថាវណ្ណនា។

១០៧៩. យោ ភិក្ខុ សង្ឃិកាវាសេ បុព្ពុបគតំ ភិក្ខុំ ជានំ អនុបខជ្ជ សេយ្យំ កប្បេយ្យ ចេ, **អស្ស** ភិក្ខុនោ បាចិត្តិយំ សិយាតិ យោជនា។ **បុព្ពុបគតោ** នាម វស្សគ្គេន បាបេត្វា ទិន្នំ សេនាសនំ គហេត្វា វសន្តោ។ **ជាន**ន្តិ

“អនុដ្ឋាបនីយោ អយ”ន្តិ ជានន្តោ។ **អនុដ្ឋាបនីយា** នាម វុទ្ធាទយោ។ យថាហ **បទភាជនេ** “ជានាតិ នាម វុឌ្ឍោតិ, គិលានោតិ, សង្ឃេន ទិន្នោតិ ជានាតី”តិ (បាចិ. ១២១)។ **អនុបខជ្ជាតិ** អនុបវិសិត្វា, តស្ស បឋមំ បញ្ញត្តំ មញ្ចាទីនំ អាសន្នតរំ វត្ថមានលក្ខណំ ឧបចារំ បវិសិត្វាតិ អត្ថោ។ **សេយ្យំ កប្បេយ្យាតិ** ទសវិធាសុ សេយ្យាសុ អញ្ញតរំ អត្ថរិត្វា សយនំ ករេយ្យ, និបជ្ជេយ្យាតិ វុត្តំ ហោតិ។ វត្ថតិ ច “ទសស្វញ្ញតរំ សេយ្យ”ន្តិអាទិ។ “និសជ្ជំ វា”តិ សេសោ។ យថាហ **បទភាជនេ** “អភិនិសីទតិ វា អភិនិបជ្ជតិ វា”តិ។

១០៨០-២. ឧទ្ទិដ្ឋមត្ថំ និទ្ទិសិតុកាមោ បឋមំ “អនុបខជ្ជសេយ្យំ កប្បេយ្យា”តិ ឯត្ថ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ **“បាទធោវនបាសាណា...បេ.... ទុក្កដ”**ន្តិ។ សេនាសនំ បវិសន្តស្ស ភិក្ខុនោ បាទធោវនបាសាណា យាវ តំ មញ្ចំ វា បីឋំ វា និក្ខមន្តស្ស បន មញ្ចបីឋតោ យាវ បស្សាវដ្ឋានំ, ឯត្ថន្តរេ តុ យំ ឋានំ, តទមេវ ឧបចារោតិ វុច្ចតីតិ យោជនា។ តត្ថ ឧបចារេតិ យោជនា។ **ពាធេតុកាមស្សាតិ** “យស្ស សម្ពាធោ ភវិស្សតិ, សោ បក្កមិស្សតី”តិ ឯវំ ឧប្បន្នចិត្តស្ស។ សយន្តិ ឯត្ថាតិ វិគ្គហោ។

១៩៨៣. “បាចិត្តិយស្សា”តិ ឧទ្ទេសតោ វុត្តំ និទ្ទិសិតុមាហ **“និសីទន្តស្សា”**តិអាទិ។ **តត្ថាតិ** តថា អនុបខជ្ជ អត្ថតាយ សេយ្យាយ។ **“បាចិត្តិយទ្វយ”**ន្តិ ឥទំ “ទ្វេបិ ករោន្តស្សា”តិ ឥមំ បច្ឆិមវិកប្បំ សន្ធាយ វុត្តំ។ បុរិមវិកប្ប ទ្វយេ បន “និសីទន្តស្ស វា បាចិត្តិយំ, និបជ្ជន្តស្ស វា បាចិត្តិយ”ន្តិ វត្តព្វំ។ ឥមស្មិំ វិកប្បត្តយេ បច្ចេកំ “តិកបាចិត្តិយំ តិកទុក្កដ”ន្តិ ឧភយស្សាបិ វត្តព្វតា **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តា។ កថំ? សង្ឃិកេ សង្ឃិកសញ្ញី, វេមតិកោ, បុគ្គលិកសញ្ញី និសជ្ជំ កប្បេតិ, បាចិត្តិយន្តិ និសជ្ជាយ តិកបាចិត្តិយំ, ឯវំ សេយ្យាយ តិកបាចិត្តិយំ, ឧភយត្ថ តិកបាចិត្តិយទ្វយន្តិ ឯវំ វិកប្បទ្វយេ ទ្វាទស បាចិត្តិយានិ។ បុគ្គលិកេ សង្ឃិកសញ្ញី, វេមតិកោ, បុគ្គលិកសញ្ញី អញ្ញស្ស បុគ្គលិកេ និសជ្ជំ កប្បេតិ, ទុក្កដន្តិ និសជ្ជាយ តិកទុក្កដំ, ឯវំ សេយ្យាយ តិកទុក្កដំ, ឧភយត្ថ តិកទុក្កដទ្វយន្តិ ទ្វាទស ទុក្កដានិ ច វេទិតព្វានិ។

១០៨៤. **ករោន្តស្សាតិ** ឯត្ថ “និសីទនាទិ”ន្តិ បករណតោ លព្ភតិ។ **តិកបាចិត្តិយំ វុត្តន្តិ** “សង្ឃិកេ សង្ឃិកសញ្ញី, វេមតិកោ, បុគ្គលិកសញ្ញី”តិ វិកប្បត្តយេ តិកបាចិត្តិយំ **បាឡិយំ** (បាចិ. ១២២) វុត្តំ។ ឯវំ បុគ្គលិកេបិ តិកទុក្កដំ វុត្តំ។ តេនាហ **“បុគ្គលេ តិកទុក្កដ”**ន្តិ។ ឥមិនា យថាវុត្តបាចិត្តិយទុក្កដានិ សាមញ្ញេន តិកេ បក្ខិបិត្វា ឯវំ វុត្តានីតិ វេទិតព្វំ។

១០៨៥-៦. **“វុត្តប្បចារ”**ន្តិអាទិគាថាទ្វយេ វិហារស្ស វុត្តប្បចារំ មុញ្ចិត្វា ឧបចារេ វា អព្ភោកាសេបិ វា សន្ថរតោបិ វា សន្ថរាបយតោបិ វា តត្ថ និសីទតោ វា ទុក្កដំ វុត្តំ។ តត្ថ សព្វត្ថេវ តស្ស និវាសោ វារិតោតិ យោជនា។ តត្ថ **វិហារស្សាតិ** យថាវុត្តសេនាសនស្ស។ **ឧបចារេតិ** អវិទូរេ។ **អព្ភោកាសេតិ** តស្ស សេនាសនស្ស នច្ចាសន្នេ អង្គណប្បទេសេ។

និសីទតោ វាតិ **វា**គ្គហណេន និបជ្ជតោ វា ទ្វេបិ ករោន្តស្ស វាតិ សង្គណ្ហាតិ។ យថាហ **បាឡិយំ** “អភិនិសីទតិ វា អភិនិបជ្ជតិ វា, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បាចិ. ១២២)។ **តត្ថាតិ** តស្មិំ បុព្វុបគតស្ស បត្តេ សេនាសនេ។ **សព្វត្ថេវាតិ** យថាវុត្តប្បចារតោ អន្តោ ច ពហិ ច អន្តមសោ អជ្ឈោកាសេបីតិ សព្វត្ថេវ។ **តស្សាតិ** អនត្តមនស្ស អនុបខជ្ជ សេយ្យំ កប្បយតោ តស្ស វិសភាគបុគ្គលស្ស។ **និវាសោ វារិតោ** បរវិហេឋកេន សហវាសស្ស មហានត្ថករត្តាតិ អធិប្បាយោ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “ឯវរូបេន ហិ វិសភាគបុគ្គលេន ឯកវិហារេ វា ឯកង្គណេ វា វសន្តេន អត្ថោ នត្ថិ, តស្មា សព្វត្ថេវស្ស និវាសោ វារិតោ”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១២២)។

១០៨៧. “សីតាទិឧបបីឡិតស្សា”តិ បទច្ឆេទោ, សីតាទីហិ ឧបបីឡិតស្ស ពាធិតស្សាតិ អត្ថោ។ **អាទិ**-សទ្ទេន “ឧណ្ហេន វា”តិអាទិកំ សង្គណ្ហាតិ។ យថាហ “សីតេន វា ឧណ្ហេន វា បីឡិតោ បវិសតី”តិ។ ឯត្ថ **អាបទា** នាម ពហិ សយន្តស្ស ជីវិតព្រហ្មចរិយន្តរាយាបជ្ជនំ។

១០៨៨. **ឥទំ** សិក្ខាបទំ ទុក្ខវេទនំ ហោតីតិ យោជនា។

អនុបខជ្ជកថាវណ្ណនា។

១០៨៩. **និក្កឌ្ឍេយ្យាតិ** នីហរេយ្យ។ **និក្កឌ្ឍាបេយ្យ វាតិ** នីហរាបេយ្យ វា។

១៩៩០. ពហូ ភូមិយោ វាលិកាតលសង្ខាតា យស្ស សោ **ពហុភូមោ**, បាសាទោ។ សមាសន្តវិធិវសេន “ពហុភូមោ”តិ វុច្ចតិ។

១០៩១. **ឋបេត្វា ឋបេត្វា**តិ តស្មិំ តស្មិំ ឋានេ គតិនិវត្តិំ កត្វា កត្វា។

១០៩២. **អយំ នយោ**តិ “និក្ខមា’តិ ឯកវចនេន គច្ឆន្តេ អនេកេបិ ទ្វារកោដ្ឋកេ អតិក្កន្តេ អាណាបកស្ស ឯកាវ អាបត្តិ ហោតិ, ឋិតដ្ឋានតោ បត្វា បត្វា នីហរន្តស្ស ទ្វារកោដ្ឋគណនាយ ហោតី”តិ អយំ នយោ។ **អាណត្តិយា ខណោយេវា**តិ “ឥមំ និក្កឌ្ឍាហី”តិ អាណត្តិក្ខណេយេវ។

១០៩៣. **ឯកាវា**តិ ឯត្ថ “បាចិត្តិ ហោតី”តិ វត្តព្ពោ។ **ពហុកានិ ចេ**តិ ឯត្ថ “ទ្វារានី”តិ វត្តព្ពំ, អតិក្កាមេតីតិ សម្ពន្ធោ។ “ឯត្តកេ ទ្វារកោដ្ឋកេ អតិក្កមាបេត្វា និក្កឌ្ឍាហី”តិ ច “យាវ បរិយន្តទ្វារកោដ្ឋកា និក្កឌ្ឍាហី”តិ ច “ពហូ ទ្វារកោដ្ឋកេ អតិក្កាមេត្វា និក្កឌ្ឍាហី”តិ ច អាណត្តត្តា ពហូ ទ្វារកោដ្ឋកេ អតិក្កាមេត្វា សចេ និក្កឌ្ឍតីតិ អត្ថោ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “សចេ បន ឯត្តកានិ ទ្វារានិ និក្កឌ្ឍាហី’តិ វា ‘យាវ មហាទ្វារំ, តាវ និក្កឌ្ឍាហី’តិ វា ឯវំ និយមេត្វា អាណត្តោ ហោតិ, ទ្វារគណនាយ បាចិត្តិយានី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១២៦)។ ពហូនិ បាចិត្តិយានិ ហោន្តីតិ យោជនា។

១០៩៤. **ឧបដ្ឋានសាលាទី**តិ ឯត្ថ និស្សក្កត្ថេ បច្ចត្តវចនតោ ឧបដ្ឋានសាលាទិតោតិ អត្ថោ គហេតព្ពោ។ **“ឧបចារតោ”**តិ ឥមិនា សមានាធិករណត្តា វិហារស្ស ឧបដ្ឋានសាលាទិតោ ឧបចារតោតិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហ **គណ្ឋិបទេ** “ឧបចារោ នាម ឧបដ្ឋានសាលាទិមត្តមេវា”តិ។ កាយេនបិ វាចាយបិ តថា និក្កឌ្ឍនេ ច ទុក្កដន្តិ វក្ខមានេន សហ យោជនា។ **តស្សា**តិ ឧបសម្បន្នស្ស។ **អាទិ**-សទ្ទេន មណ្ឌបាទយោ គហិតា។ យថាហ “វិហារស្ស ឧបចារា វា ឧបដ្ឋានសាលាយ វា មណ្ឌបា វា រុក្ខមូលា វា អព្ភោកាសា វា និក្កឌ្ឍតិ វា និក្កឌ្ឍាបេតិ វា, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បាចិ. ១២៧)។ **“វាចាយា”**តិ ឥមិនា “និក្ខមា”តិ ច “ឥមំ និក្កឌ្ឍាហី”តិ អាណាបនញ្ច គហិតំ។ **“តថា”**តិ ឥមិនា ឯកេន បយោគេន ឯកាបត្តិ, នានាបយោគេសុ បយោគគណនាយ, ទ្វារគណនាយ វា ហោតីតិ វុត្តមេវ បការំ ឧបសំហរតិ។

១០៩៥. “តថា”តិ ឥទំ “តតរំ និក្កឌ្ឍន្តស្ស ទុក្កដ”ន្តិ ឥមិនាបិ យោជេតព្ពំ។ យថា វិហារូបចារតោ ឧបដ្ឋានសាលាទិតោ ឧបសម្បន្នំ និក្កឌ្ឍន្តស្ស, និក្កឌ្ឍាបេន្តស្ស ច ទុក្កដំ ហោតិ, តថា អនុបសម្បន្នស្ស វិហារតោ ច វិហារូបចារតោ ច និក្កឌ្ឍនាទី ករោន្តស្ស ភិក្ខុនោ ទុក្កដំ ហោតីតិ អត្ថោ។ តថា វិហារស្សូបចារា វា វិហារា វា សព្ពេសម្បិ បរិក្ខារំ និក្កឌ្ឍន្តស្ស ទុក្កដន្តិ យោជនា។ **សព្ពេស**ន្តិ ឧបសម្បន្នានុបសម្បន្នានំ។ **បរិក្ខារ**ន្តិ អន្តមសោ រជនឆល្លិបិ សង្គយ្ហតិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “អន្តមសោ រជនឆល្លិម្បី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១២៦)។

១០៩៦. **“អសម្ពន្ធេសូ”**តិ ឥមិនា ព្យតិរេកតោ អសិថិលពទ្ធេសុ បរិក្ខារេសុ ឯកិស្សាយេវ អាបត្តិយា សម្ភវំ ទស្សេតិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “គាឡ្ហំ ពន្ធិត្វា ឋបិតេសុ បន ឯកាវ អាបត្តី’តិ មហាបច្ចរិយំ វុត្ត”ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១២៦)។ សិថិលពន្ធនំ បន សម្មា ពន្ធនំ ន ហោតីតិ អសម្ពន្ធវចនេន គហិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ **អស្ស** ភិក្ខុស្ស វត្ថូនំ គណនាយ ទុក្កដំ បរិទីបយេតិ យោជនា, បរិក្ខារំ នីហរន្តស្ស, នីហរាបេន្តស្ស ច អស្ស ភិក្ខុនោតិ វុត្តំ ហោតិ។

១០៩៧-៨. **អន្តេវាសិ**ន្តិ ច **សទ្ធិវិហារិក**ន្តិ ច ឯត្ថ “អសម្មាវត្តន្ត”ន្តិ សេសោ។ យថាហ **អនាបត្តិវារេ** “អន្តេវាសិកំ វា សទ្ធិវិហារិកំ វា ន សម្មា វត្តន្តំ និក្កឌ្ឍតី”តិអាទិ (បាចិ. ១២៨)។ **និក្កឌ្ឍន្តស្សា**តិ ឯត្ថ “និក្កឌ្ឍាបេន្តស្សា”តិ សេសោ។ អសម្មាវត្តន្តំ អន្តេវាសី វា អលជ្ជី វា តថា អសម្មាវត្តន្តំ សទ្ធិវិហារិកំ វា ឧម្មត្តកំ វា **តេសំ** អន្តេវាសិអាទីនំ បរិក្ខារំ វា អត្តនោ វសនដ្ឋានា វា តថា វិស្សាសិកស្ស វសនដ្ឋានា វា និក្កឌ្ឍន្តស្ស, និក្កឌ្ឍាបេន្តស្ស វា ឧបសម្បន្នំ វា អនុបសម្បន្នំ វា សង្ឃិកវិហារា និក្កឌ្ឍន្តស្ស សយំ ឧម្មត្តកស្ស វា អនាបត្តិ បកាសិតាតិ យោជនា។

អដ្ឋកថាយំ “អលជ្ជីអាទយោ បន អត្តនោ វសនដ្ឋានតោយេវ និក្កឌ្ឍិតព្ពា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១២៨) វុត្តំ, **បាឡិយ**ញ្ច “អត្តនោ បុគ្គលិកេ អនាបត្តី”តិ (បាចិ. ១២៧) វុត្តំ, “អត្តនោ វិស្សាសិកស្ស វសនដ្ឋានា”តិ ឥទំ កស្មា វុត្តន្តិ ចេ? ឥមស្សេវ បាឋស្ស អនុលោមតោ វុត្តំ។ អន្តេវាសិកន្តិអាទីសុ បឋមំ អសម្មាវត្តនាទិភាវេន “និក្កឌ្ឍិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា និក្កឌ្ឍន្តស្ស ចិត្តលហុបរិវត្តិតាយ កោបេ ឧប្បន្នេបិ អនាបត្តិ។

១០៩៩. **“តថា”**តិ ឥមិនា “និក្កឌ្ឍន្តស្សា”តិ ច តត្ថេវ សេសំ “និក្កឌ្ឍាបេន្តស្សា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១២៦) ច “តស្ស បរិក្ខារំ វា”តិ ច យថាវុត្តំ ឧបសំហរតិ។ **“សង្ឃារាមាបិ សព្ពស្មា”**តិ ឥទំ កលហការកេនេវ យោជេតព្ពំ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “ភណ្ឌនការកកលហការកមេវ សកលសង្ឃារាមតោ និក្កឌ្ឍិតុំ លភតិ។ សោ ហិ បក្ខំ លភិត្វា សង្ឃម្បិ ភិន្ទេយ្យា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១២៨)។ **ឥទំ តូ**តិ ឯត្ថ វិសេសត្ថជោតកេន **តុ**-សទ្ទេន វុត្តវិសេសនំ វិនា

អវសេសវិនិច្ឆយោ អនន្តរសទិសោយេវាតិ ទីបេតិ។ **តិសមុដ្ឋានំ** កាយចិត្តវាចាចិត្តកាយវាចាចិត្តតោ សមុដ្ឋានតោតិ។

និក្កឌ្ឍនកថាវណ្ណនា។

១១០០-១. មជ្ឈិមាសីសឃដ្ដាយាតិ សីសំ ន ឃដ្ដេតីតិ **អសីសឃដ្ដា,** មជ្ឈិមស្ស អសីសឃដ្ដា មជ្ឈិមាសីសឃដ្ដា, តាយ, បមាណមជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស សីសាឃដ្ដនប្បមាណុព្ពេធហេដ្ឋិមតលាយាតិ អត្ថោ។ **វេហាសកុដិយា**តិ បទវាទីហិ ឧបរិ អច្ឆន្នតលាយ ទ្វិភូមិកាទិភេទាយ កុដិយា។ **ឧបរី**តិ មត្ថកេ, អកតបទវាទិ អត្ថរណាយ តុលាមត្ថយុត្តាយ ឧបរិមតលេតិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “យាហិ កាហិចិ ឧបរិ អច្ឆន្នតលា ទ្វិភូមិកកុដិ វា តិភូមិកាទិកុដិ វា ‘វេហាសកុដី’តិ វុច្ចតិ, ឥធ បន អសីសឃដ្ដា អធិប្បេតា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១៣១)។ **អាហច្ចបាទកេ មញ្ចេ**តិ “អាហច្ចបាទកោ នាម មញ្ចោ អង្គេ វិជ្ឈិត្វា ឋិតោ ហោតី”តិ **បាឡិយំ** ទស្សិតេ អដនិសីសានិ វិជ្ឈិត្វា បាទសិខំ អារុណិត្វា ឧបរិសិខាយ អនាកោដិតអាណិម្ហិ ឋិតមញ្ចេតិ អត្ថោ។ អាហច្ច បាទកេ បីឋេតិ សម្ពន្ធោ។ យថាហ **បាឡិយំ** “អាហច្ចបាទកំ នាម បីឋំ អង្គេ វិជ្ឈិត្វា ឋិតំ ហោតី”តិ (បាចិ. ១៣១)។ សោយេវត្ថោ។

តស្មិំ អាហច្ចបាទកេ មញ្ចេ វា បីឋេ វា និសីទន្តស្ស វា និបជ្ជន្តស្ស វា តស្ស ភិក្ខុនោ បយោគគណនាយ បាចិត្តិយោ សិយុន្តិ យោជនា។

១១០២-៣. សង្ឃិកេ សង្ឃិកសញ្ញិវេមតិកបុគ្គលិកសញ្ញីនំ វសេន **តិកបាចិត្តិយំ។ បុគ្គលេ**តិ បុគ្គលិកេ វិហារេ។ វេហាសកុដិយា…បេ… គណនាយេវ តស្ស តិកទុក្កដន្តិ យោជនា។ បុគ្គលិកេ សង្ឃិកសញ្ញិវេមតិកអញ្ញបុគ្គលិកសញ្ញីនំ វសេន **តិកទុក្កដំ**។

ហេដ្ឋា អបរិភោគេ វាតិ ទារុសម្ភារាទីនំ វសេន ហេដ្ឋិមតលេ អវលញ្ជេ វា។ **សីសឃដ្ដាយ វា**តិ សីសឃដ្ដនប្បមាណតលាយ កុដិយា វា។ **អវេហាសវិហារេ វា**តិ អវេហាសកុដិយា ភូមិយំ កតបណ្ណសាលាទីសុ។ ឯត្ថាបិ **“វិស្សាសិកវិហារេ”**តិ ឥទំ “អត្តនោ បុគ្គលិកេ អនាបត្តី”តិ (បាចិ. ១៣២) ឥមស្ស អនុលោមនតោ វុត្តំ។

១១០៤. យត្ថ បដាណិ វា ទិន្នាតិ យស្មិំ មញ្ចេ បាទសីសានំ ឧបរិ អដនិមត្ថកតោ តិរិយំ អាណិ បវេសិតា ហោតិ, តត្ថ អភិនិសីទតោ, អភិនិបជ្ជតោ វា ន ទោសោតិ យោជនា។ **តត្ថា**តិ បុព្ពេ វុត្តអបវេសិតបដាណិម្ហិ មញ្ចេ វា បីឋេ វា។ **“ឋត្វា”**តិ ឥមិនា និបជ្ជនំ និវត្តេតិ។ **លគេតី**តិ ឧបរិពទ្ធអង្គុសសិក្កាទីសុ យំ កិញ្ចិ បរិក្ខារំ លគេតិ។ **ឥទំ** សិក្ខាបទំ សមុដ្ឋានតោ **ឯឡកលោមេន** សិក្ខាបទេន សមំ មតន្តិ យោជនា។

វេហាសកុដិកថាវណ្ណនា។

១១០៥. យាវ ទ្វារស្ស កោសម្ហាតិ ឯត្ថ “មហល្លកស្ស វិហារស្សា”តិ សេសោ, “មហល្លកោ នាម វិហារោ សស្សាមិកោ វុច្ចតី”តិ (បាចិ. ១៣៦) **បាឡិយំ** វុត្តត្តា ការាបេតានំ ទាយកានំ សម្ភវតោ មហល្លកស្ស “វិហារោ នាម ឧល្លិត្តោ វា ហោតិ អវលិត្តោ វា ឧល្លិត្តាវលិត្តោ វា”តិ ទស្សិតភេទស្ស វិហារស្ស ទ្វារកោសសង្ខាតបិដ្ឋសង្ឃាដស្ស “សមន្តា ហត្ថបាសា”តិ (បាចិ. ១៣៦) **បាឡិយំ** វុត្តទ្វារកវាដបុថុលប្បមាណទ្វារពាហសមីបំ អវធិ កត្វាតិ អត្ថោ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “ទ្វារកោសោ នាម បិដ្ឋសង្ឃាដស្ស សមន្តា កវាដវិត្ថារប្បមាណោ ឱកាសោ”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១៣៥)។

អគ្គឡដ្ឋបនាយាតិ ឯត្ថ អគ្គឡសហចរិយេន តំសហិតទ្វារកវាដេន យុត្តទ្វារពាហានមេវ វុត្តត្តា ទ្វារពាហានំ និច្ចលត្ថាយាតិ អត្ថោ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “សកវាដស្ស ទ្វារពន្ធស្ស និច្ចលភាវត្ថាយាតិ អត្ថោ”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១៣៥)។ **លិម្បិតព្ពន្តិ** ឯត្ថ “បុនប្បុន”ន្តិ សេសោ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “បុនប្បុនំ លិម្បិតព្ពោ វា លេបាបេតព្ពោ វា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១៣៥)។ តិណមត្តិកានំ ឧបរិ បុនប្បុនំ មត្តិកាលេបោ កាតព្ពោតិ អត្ថោ។

១១០៦-៧. យោ ញេយ្យោ, អយំ នយោតិ សម្ពន្ធោ, “បុនប្បុនំ លិម្បិតព្ពំ វា លេបាបេតព្ពមេវ វា”តិ យោ វុត្តោ, **អយំ នយោ** វេទិតព្ពោតិ អត្ថោ។ អាលោកំ សន្ទេតិ បិធេតីតិ **អាលោកសន្ធិ,** វាតបានកវាដានមេតំ អធិវចនំ។ យថាហ “អាលោកសន្ធីតិ វាតបានកវាដកា វុច្ចន្តី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១៣៥)។ ឯត្ថ កវាដស្ស សាមន្តា

កវាដទ្វារផលកវិក្ខារប្បមាណំ លេបដ្ឋានំ។ យថាហ “សព្ពទិសាសុ កវាដវិក្ខារប្បមាណោ ឱកាសោ”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១៣៥)។

ឯត្ថាយមធិប្បាយោ – វាតបានកវាដស្ស សាមន្តា ទ្វារផលកវិក្ខារប្បមាណោ ឋានេ តិណ្ណំ មគ្គិកានំ ឧបរិបិយត្តកំ ពហលំ ឥច្ឆតិ, តត្តកេ ឋានេ អាលោកសន្ធិ បរិកម្មត្ថាយ លិម្បិតព្ពោ វា លេបាបេតព្ពោ វាតិ។ “បុនប្បុនំ ឆាទាបេសិ បុនប្បុនំ លេបាបេសី”តិ (បាចិ. ១៣៤) ឥមស្មឹ វត្ថុស្មឹ ឧប្បន្នទោសេន សិក្ខាបទស្ស បញ្ញត្តត្តា លេបំ អនុជានន្តេន ច ទ្វារពន្ធនស្ស សាមន្តា អឌ្ឍតេយ្យហត្ថប្បមាណេយេវ បទេសេ បុនប្បុនំ លេបស្ស អនុញ្ញាតត្តា តតោ អញ្ញត្ថ បុនប្បុនំ លិម្បេន្តស្ស វា លិម្បាបេន្តស្ស វា ភិត្តិយំ មត្តិកាហិ កត្តព្ពកិច្ចំ និដ្ឋាបេត្វា បុន ចតុត្ថលេបេ ទិន្នេ បាចិត្តិយេន ភវិតព្ពន្តិ វទន្តិ។ **គណ្ឋិបទេសុ** បន តីសុបិ បុនប្បុនំ លេបទានស្ស វុត្តប្បមាណតោ អញ្ញត្ថ បដិក្ខិត្តមត្តំ ឋបេត្វា បាចិត្តិយស្ស អវុត្តត្តា ទុក្កដំ អនុរូបន្តិ វុត្តំ។

ឆទនស្សាតិ **បទភាជនេ** វុត្តានំ ឥដ្ឋកាសិលាសុធាតិណបណ្ណច្ឆទនានំ អញ្ញតរស្ស។ **ទ្វត្តិបរិយាយ**ន្តិ ឯត្ថ **អដ្ឋកថាយំ** “បរិយាយេនាតិ បរិក្ខេបេន, ឯវំ ឆទនំ បន តិណបណ្ណេហិ លព្ភតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១៣៦) វុត្តត្តា **បរិយាយ**ន្តិ តិណេហិ វា បណ្ណេហិ វា បរិក្ខិបិត្វា ឆទនមេវ គហេតព្ពំ។ ឥដ្ឋកាយ វា សិលាយ វា សុធាយ វា ឆទនេ លព្ភមានំ មគ្គេន ឆទនំ បន ឧបលក្ខណវសេន លព្ភតិ។ ទ្វត្តិបរិយាយេន ឆទនញ្ច “សព្ពម្បិ ចេតំ ឆទនំ ឆទនូបរិ វេទិតព្ព”ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១៣៦) **អដ្ឋកថា**វចនតោ ឧបរូបរិ ឆទនវសេន វេទិតព្ពំ។ **ហរិតំ** នាម បុព្ពណ្ណាទិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “ហរិតន្តិ ចេត្ថ សត្តធញ្ញភេទំ បុព្ពណ្ណំ, មុគ្គមាសតិលកុលត្ថអលាពុកុម្ភណ្ឌាទិភេទញ្ច អបរណ្ណំ អធិប្បេត”ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១៣៥)។ ឥមេសុ អញ្ញតរស្សាភាវេន អហរិតំ នាម។

អធិដ្ឋេយ្យន្តិ វិធាតព្ពំ។ **តតោ ឧទ្ធ**ន្តិ តីហិ បរិយាយេហិ វា តីហិ មគ្គេហិ វា ឧទ្ធំ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “តិណ្ណំ មគ្គានំ វា បរិយាយានំ វា ឧបរី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១៣៦)។ **បាចិត្តិយំ ហោតី**តិ វត្តមានទូរតាយ យុត្តេ អហរិតដ្ឋានេ ឋត្វា សំវិទហិត្វា តិក្ខត្តុំ ឆាទាបេត្វា តតិយវារេ “ឯវំ ករោហី”តិ អាណាបេត្វា បក្កមិតព្ពំ។ អបក្កមន្តេន តុណ្ហីភូតេន ឋាតព្ពំ, តតោ ឧត្តរិ ចតុត្ថវារេ ឆទនត្ថំ វិទហន្តស្ស ឥដ្ឋកាទិគណនាយ, តិណេសុ តិណគណនាយ, បណ្ណេសុ បណ្ណគណនាយ បាចិត្តិយន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហ **បាឡិយំ** “មគ្គេន ឆាទេន្តស្ស ទ្វេ មគ្គេ អធិដ្ឋហិត្វា តតិយាយ មគ្គំ អាណាបេត្វា បក្កមិតព្ព”ន្តិអាទិ (បាចិ. ១៣៦)។ **តតិយាយ មគ្គ**ន្តិ ឯត្ថ **តតិយាយា**តិ ឧបយោគត្ថេ សម្បទានវចនំ, តតិយំ មគ្គន្តិ អត្ថោ។ **តត្ថា**តិ ហរិតេ, “សចេ ហរិតេ ឋិតោ អធិដ្ឋាតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បាចិ. ១៣៧) វចនតោ អធិដ្ឋានាយ តិដ្ឋតោតិ លព្ភតិ។ ពីជរោបនតោ បដ្ឋាយ យាវ សស្សំ តិដ្ឋតិ, តាវ **ហរិតំ** នាម។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “យស្មិម្បិ ខេត្តេ វុត្តំ ពីជំ ន តាវ សម្បជ្ជតិ, វស្សេ បន បតិតេ សម្បជ្ជិស្សតី”តិអាទិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១៣៥)។

១១០៨-៩. អហរិតដ្ឋានេបិ តិដ្ឋតោ បរិច្ឆេទំ ទស្សេតុមាហ **“បិដ្ឋិវំសេ”**តិអាទិ។ **“បិដ្ឋិវំសេ”**តិ ឥទំ វំសយុត្តសេនាសនវសេន វុត្តំ។ កណ្ណិកំ គាហាបេត្វា កតសេនាសនស្សាបិ ឧបលក្ខណំ ហោតិ។ **បិដ្ឋិវំសេ**តិ ច “គង្គាយំ ឃោសោ”តិអាទីសុ វិយ សាមីបិកាធារេ ភុម្មំ។ កុតោយំ វិសេសោ លព្ភតីតិ? **អដ្ឋកថាយំ** “បិដ្ឋិវំសស្ស វា កូដាគារកណ្ណិកាយ វា ឧបរិ, ថុបិកាយ វា បស្សេ និសិន្នោ ហោតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១៣៥) វុត្តវិធានតោ លព្ភតិ។ “និសិន្នោ”តិ **អដ្ឋកថា**វចនតោ **ឋិតោ**តិ ឯត្ថ គតិនិវត្តិសាមញ្ញេន និសិន្នោ ច វុត្តោតិ គហេតព្ពោ។ **យស្មឹ ឋានេ**តិ ឯត្ថ “អហរិតេ”តិ បករណតោ លព្ភតិ។ **“ឋាតុ”**ន្តិ ឥទំ អធិដ្ឋានករណត្ថាយ ឋានំ គហេត្វា វុត្តន្តិ “តស្ស អន្តោ អហរិតេបិ ឋត្វា អធិដ្ឋាតុំ ន លព្ភតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១៣៦) **អដ្ឋកថា**វចនតោ វិញ្ញាយតិ។

បតនោកាសតោតិ ឯត្ថ បឋមត្ថេ តោ-បច្ចយោ។ **តញ្ហិ** ឋានំ វិហារស្ស បតនោកាសោតិ យោជនា។ **ហី**តិ ហេតុអត្ថេ វត្តមានតោ យស្មា អហរិតេ បតន្តស្ស វិហារស្សេតំ ឋានំ បតនោកាសោ, តស្មា តត្ថ ឋាតុំ ន វដ្ដតីតិ គហេតព្ពំ។

១១១១. ឥមស្មឹ សិក្ខាបទេ អាទោ តាវ វិហារបទស្ស **បទភាជនេ** “វិហារោ នាម ឧល្លិត្តោ វា”តិអាទិវុត្តត្តា (បាចិ. អដ្ឋ. ១៣៦) តព្ពិបរិយាយតោ តិណេហេវ កតឆទនភិត្តិកា កុដិ តិណកុដិកាតិ វិញ្ញាយតីតិ តិណឆទនា កុដិកា **តិណកុដិកា**។

ទ្វត្តិបរិយាយកថាវណ្ណនា។

១១១២. **ជាន**ន្តិ តោយស្ស សប្បាណកភាវំ ជានន្តោ។ **សិញ្ចេយ្យ សិញ្ចាបេយ្យា**តិ ឯត្ថ “តេន ឧទកេនា”តិ វត្តព្ពំ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “តេន ឧទកេន សយំ វា សិញ្ចេយ្យា”តិអាទិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១៤០)។

១១១៣. យោ បន ធារំ អច្ឆិន្ទិត្វា សចេ មត្តិកំ សិញ្ចេយ្យ, ឯវំ សិញ្ចតោ តស្សាតិ យោជនា។

១១១៤-៥. **សន្ទមានក**ន្តិ គោយវាហិនី។ **មាតិកំ** អាឡឺ។ **សម្មុខំ ករោន្តស្សា**តិ ឧទកំ ន្ទាយិតុមិច្ឆិតំ យទិ, សយំ អភិមុខំ ករោន្តស្ស។ តត្ថ តត្ថ ពន្ធតោ **អស្ស** ភិក្ខុស្ស បយោគគណនាយ អាបត្តិ សិយាតិ យោជនា។ **បយោគគណនា**តិ បយោគគណនាយ, ឧទកំ ពន្ធិត្វា ពន្ធិត្វា យថិច្ឆិតទិសាភិមុខករណបយោគានំ គណនាយាតិ អត្ថោ។

១១១៦-៧. យំ ជលំ តិណាទិម្ហិ បក្ខិត្តេ សចេ ខយំ វា អាវិលត្តំ វា គច្ឆតិ, តាទិសេ ឧទកេ មត្តិកំ, តិណមេវ វា សចេ សកដបុណ្ណម្បិ ឯកតោ បក្ខិបេយ្យ, ឯវំ បក្ខិបន្តស្ស ឯកា បាចិត្តិ។ **ឯកេកំ** មត្តិកំ, តិណមេវ វា។ **វា-**សទ្ទេន កដ្ឋគោមយាទី វា បក្ខិបន្តស្ស បយោគគណនាយ បាចិត្តិយន្តិ យោជនា។ **អាវិលត្ត**ន្តិ បាណកា យថា នស្សន្តិ, តថា អាលុឡិតភាវំ។ ឥមិនា ឯវំ អវិនស្សមានបាណកេ មហាឧទកេ តិណាទី បក្ខិបន្តស្ស អនាបត្តិភាវំ ទីបេតិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “ឥទំ បន មហាឧទកំ…បេ…. សន្ធាយ វុត្ត”ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១៤០)។

១១១៨. **ទុក្កដំ ហោតី**តិ អាណាបនបច្ចយា ទុក្កដំ ហោតិ។ **ឯកា** បាចិត្តិ។

១១១៩. **សព្ពត្ថា**តិ សប្បាណកេ ច អប្បាណកេ ច។ **វិមតិស្សា**តិ សហចរិយេន វិមតិសហិតមាហ។

១១២០. **“សព្ពត្ថាបាណសញ្ញិស្សា”**តិអាទីសុ អធិការតោ លព្ភមានំ “សិញ្ចនាទីសុ យំ កិញ្ចិ ករោន្តស្សា”តិ ឥទំ បច្ចេកំ សម្ពន្ធនីយំ។ **សព្ពត្ថា**តិ សប្បាណកេ, អប្បាណកេ ច។ **អបាណសញ្ញិស្សា**តិ ឯវំ កតេន បយោគេន នស្សមានា បាណកា ន សន្តីតិសញ្ញិស្ស។ **អសញ្ចិច្ចា**តិ យថា បាណកា ន នស្សន្តិ, ឯវំ យដាទីហិ គហិតំ សប្បាណកឧទកំ ឧទកេយេវ ឱសិញ្ចន្តស្ស វា ឱសិញ្ចាបេន្តស្ស វា វឌ្ឍិត្វា តស្មិំ ឧទកេ តិណាទិម្ហិ បតិតេ អសញ្ចិច្ច កតំ នាម ហោតិ។ **អសតិស្សា**តិ អសតិយា ករោន្តស្ស។ **អជានតោ**តិ បាណកានំ អត្ថិភាវំ អជានិត្វា ករោន្តស្ស។

១១២១-២. វធកចិត្តេ សតិ សត្តមេ សប្បាណកវគ្គេ **បឋមសិក្ខាបទស្ស** វិសយភាវតោ តតោ វិសេសេតុមាហ **“វិនា វធកចិត្តេនា”**តិ។ ឥមស្មិំ សិក្ខាបទេ **បាឡិយំ** (បាចិ. ១៤០) “សប្បាណកំ ឧទក”ន្តិ ឥមិនា **អដ្ឋកថា**គតំ បឋមង្គញ្ច “ជាន”ន្តិ ឥមិនា ទុតិយង្គញ្ច “សិញ្ចេយ្យ វា សិញ្ចាបេយ្យ វា”តិ ឥមិនា ចតុត្ថង្គញ្ច វុត្តំ, ន វុត្តំ តតិយង្គំ។ តញ្ច ខោ វធកចិត្តស្ស សត្តមវគ្គេ **បឋមសិក្ខាបទេន** បាចិត្តិយវចនតោ ឯត្ថ តទភាវលក្ខណំ តតិយង្គំ វុត្តមេវ ហោតីតិអធិប្បាយេន **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តន្តិ អាហ “វិនា វធកចិត្តេនា”តិ។ តេនេវាហ **“ចត្តារេវស្ស អង្គានិ, និទ្ទិដ្ឋានិ មហេសិនា”**តិ។ **អស្សា**តិ ឥមស្ស សិក្ខាបទស្ស។

១១២៣. សប្បាណកសញ្ញិស្ស “បរិភោគេន បាណកា មរិស្សន្តី”តិ បុព្ពភាគេ ជានន្តស្សាបិ សិញ្ចនសិញ្ចាបនំ “បទីបេ និបតិត្វា បដង្គាទិបាណកា មរិស្សន្តី”តិ ជានន្តស្ស បទីបុជ្ជលនំ វិយ វិនាបិ វធកចេតនាយ ហោតីតិ អាហ **“បណ្ណត្តិវជ្ជំ តិចិត្ត”**ន្តិ។ ឯត្ថ កិស្មិញ្ចិ កុបិតស្ស វា កីឡាបសុតស្ស វា សិញ្ចតោ អកុសលចិត្តំ, មាលាគច្ឆាទី សិញ្ចតោ កុសលចិត្តំ, បណ្ណត្តិំ អជានតោ ខីណាសវស្ស អព្យាកតចិត្តន្តិ តិចិត្តំ វេទិតព្ពំ។ **តស្សា**តិ សត្តមវគ្គេ បឋមសិក្ខាបទស្ស។ **អស្ស ចា**តិ ឥមស្ស សិញ្ចនសិក្ខាបទស្ស ច។ **ឥទំ វិសេសន**ន្តិ ឥទំ នានាករណំ។ **ឯត្ថ** ឥមស្មិំ បករណេ **និទ្ទិដ្ឋំ** បកាសិតន្តិ អត្ថោ។ តំ លោកវជ្ជំ, ឥទំ បណ្ណត្តិវជ្ជំ។ តំ អកុសលចិត្តំ, ឥទំ តិចិត្តំ។ តំ ទុក្ខវេទនំ, ឥទំ តិវេទនន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

សត្តមវគ្គេ ទុតិយស្ស ឥមស្ស ច កោ វិសេសោតិ ចេ? ឥមស្ស សិក្ខាបទស្ស “សិញ្ចេយ្យ វា សិញ្ចាបេយ្យ វា”តិ ពាហិរបរិភោគវសេន បឋមំ បញ្ញត្តត្តា “សប្បាណកំ ឧទកំ បរិភុញ្ជេយ្យា”តិ (បាចិ. ៣៨៨) សិក្ខាបទំ អត្តនោ នហានបានាទិបរិភោគវសេន បញ្ញត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ តស្មិំ វា បឋមំ បញ្ញត្តេបិ អត្តនោ បរិភោគវសេនេវ បញ្ញត្តត្តា បុន ឥទំ សិក្ខាបទំ ពាហិរបរិភោគវសេន បញ្ញត្តន្តិ គហេតព្ពំ។

សប្បាណកកថាវណ្ណនា។

សេនាសនវគ្គោ ទុតិយោ។

១១២៤-៦. **អដ្ឋង្គយុត្តស្សា**តិ ឯត្ថ “សីលវា”តិអាទិ ឯកមង្គំ, “ពហុស្សុតោ”តិអាទិ ទុតិយំ, “ឧភយានិ ខោ បនស្សា”តិអាទិ តតិយំ, “កល្យាណវាចោ ហោតី”តិអាទិ ចតុត្ថំ, “យេភុយ្យេន ភិក្ខុនីនំ បិយោ ហោតិ មនាបោ”តិ បញ្ចមំ, “បដិពលោ ហោតិ ភិក្ខុនិយោ ឱវទិតុ”ន្តិ ឆដ្ឋំ, “ន ខោ បនេតំ ភគវន្តំ ឧទ្ទិស្សា”តិអាទិ

សត្តមំ, “វីសតិវស្សោ វា ហោតិ អតិរេកវីសតិវស្សោ វា”តិ អដ្ឋមន្តិ ឯតានិ បារាជិកានិ អដ្ឋ អង្គានិ នាម។ ភិក្ខុនីនំ ឱវាទោ, តទត្ថាយ សម្មតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឥធា**តិ ឥមស្មឹ សិក្ខាបទេ។ ញត្តិ ចតុត្ថី យស្ស កម្មស្សាតិ វិគ្គហោ។ “កម្មេនា”តិ សេសោ។

អដ្ឋង្គយុត្តស្ស ភិក្ខុស្ស មហេសិនា **ញត្តិចតុត្ថេន** កម្មេន យា ភិក្ខុនោវាទកសម្មុតិ ឥធ អនុញ្ញាតា, តាយ អសម្មតោ យោ ភិក្ខូតិ យោជនា។

គរុធម្មេហិ អដ្ឋហីតិ “វស្សសតូបសម្បន្នាយ ភិក្ខុនិយា តទហុបសម្បន្នស្ស ភិក្ខុនោ អភិវាទនំ បច្ចុដ្ឋានំ អញ្ជលិកម្មំ សាមីចិកម្មំ កាតព្ព”ន្តិអាទីហិ (បាចិ. ១៤៩) **បាឡិយំ** អាគតេហិ អដ្ឋហិ គរុធម្មេហិ។ **ឯកំ** ភិក្ខុនឹ, **សម្ពហុលា** វា ភិក្ខុនិយោតិ ឥទំ បករណតោ លព្ភតិ។ **ឱសារេន្តោវា**តិ បាឡី ឧច្ចារេន្តោវ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “ឱសារេតព្ពាតិ បាឡិ វត្តព្ពា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១៤៩)។ **តេ ធម្មេ**តិ បុព្ពេ វុត្តេ តេ អដ្ឋ គរុធម្មេ។ **ឱវទេយ្យា**តិ អដ្ឋគរុធម្មបាឡិភាសនសង្ខាតំ ឱវាទំ ករេយ្យ។

កឹ វុត្តំ ហោតិ? បាដិបទេ ឱវាទត្ថាយ អាគន្ត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នា ភិក្ខុនិយោ “តេន ភិក្ខុនា”តិអាទិនា បារាជិកនយេន “សមគ្គត្ថ ភគិនិយោ”តិ បុច្ឆិត្វា “សមគ្គម្ហយ្យា”តិ យទិ វទេយ្យុំ, “វត្តន្តិ ភគិនិយោ អដ្ឋ គរុធម្មា”តិ បុនបិ បុច្ឆិត្វា “វត្តន្តយ្យា”តិ យទិ វទេយ្យុំ, “ឯសោ ភគិនិយោ ឱវាទោ”តិ និយ្យាទេយ្យ។ “ន វត្តន្តយ្យា”តិ យទិ វទេយ្យុំ, “វស្សសតូបសម្បន្នាយា”តិអាទិនា អដ្ឋគរុធម្មបាឡិភាសនវសេន ឱវាទំ ករេយ្យាតិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហ “ឱសារេន្តោវ តេ ធម្មេ ឱវទេយ្យា”តិ។

១១២៧. អញ្ញេន ធម្មេនាតិ សុត្តន្តេន វា អភិធម្មេន វា។ **ឯកតោឧបសម្បន្ន**ន្តិ ភិក្ខុនិសង្ឃេយេវ ឧបសម្បន្នំ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “ភិក្ខុនីនំ សន្តិកេ ឯកតោឧបសម្បន្នាយា”តិ។ **តថា**តិ ឱវទន្តស្ស ទុក្កដន្តិ ទស្សេតិ។

១១២៨. ភិក្ខូនំ សន្តិកេយេវ ឧបសម្បន្នន្តិ មហាបជាបតិយា គោតមិយា សទ្ធឹ បព្ពជិតា បញ្ចសតា សាកិយានិយោ សង្គណ្ហាតិ។ **លិង្គវិបល្លាសេ** ឧបសម្បន្នភិក្ខុនោ លិង្គបរិវត្តនេ សតិ តថា បាចិត្តិ ឯវ បកាសិតាតិ អត្ថោ។

១១២៩. ឱវាទំ អនិយ្យាទេត្វាតិ “វត្តន្តិ ភគិនិយោ អដ្ឋ គរុធម្មា”តិ បុច្ឆិត្វា “វត្តន្តយ្យា”តិ វុត្តេតិ ឯត្តាបិ សោយេវត្ថោ។

១១៣០. គរុធម្មេហិ ឱវទតោ ទុក្កដន្តិ យោជនា។

១១៣១. អគណ្ហន្តស្ស ឱវាទន្តិ ឯត្ថ ឱវាទត្ថំ យាចនសន្ទេសោ តទត្ថតាយ ឱវាទោតិ គហិតោតិ ឱវាទសាសនំ អសម្បដិច្ឆន្តស្សាតិ អត្ថោ។ **អបច្ចាហរតោបិ ត**ន្តិ តំ អត្តនា គហិតំ ឱវាទសាសនំ ឧបោសថគ្គេ អារោចេត្វា បាតិមោក្ខុទ្ទេសកេន ទិន្នំ បដិសាសនំ ភិក្ខុនិសង្ឃស្ស នេត្វា អវទន្តស្សាបិ។ **ពាល**ន្តិ សាសនសម្បដិច្ឆនញ្ច ឧបោសថគ្គំ នេត្វា អារោចនញ្ច បដិសាសនំ ហរិត្វា បាដិបទេ ភិក្ខុនិសង្ឃគណបុគ្គលានំ យថានុរូបំ បច្ចារោចនញ្ច កាតុំ អជាននតាយ ពាលំ។ **គិលាន**ន្តិ ឧបោសថគ្គំ គន្ត្វាបិ អារោចនស្ស ពាធកេន គេលញ្ញេន សមន្នាគតំ គិលានំ។ **គមិក**ន្តិ បាដិបទំ អនិសីទិត្វា គន្តព្ពំ អច្ចាយិកគមនំ គមិកញ្ច ឋបេត្វា ទុក្កដំ សិយាតិ សម្ពន្ធោ។

១១៣២. កម្មស្មិន្តិ ឯត្ថ **កម្ម**-សទ្ទេន ភិក្ខុនោវាទកស្ស ញត្តិចតុត្ថេន កម្មេន ទិន្នំ សម្មុតិកម្មំ អធិប្បេតន្តិ **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។ ញត្តឹ, កម្មវាចញ្ច បរិហាបេត្វា, បរិវត្តេត្វា វា កតំ ចេ, អធម្មកម្មំ នាម។ **វគ្គេ**តិ ឆន្ទារហានំ ឆន្ទស្ស អនាហរណេន វា សន្និបតិតានំ ឧក្កោដេន វា វគ្គេ សតិ។ **តិកបាចិត្តិយំ សិយា**តិ “អធម្មកម្មេ អធម្មកម្មសញ្ញី វគ្គំ ភិក្ខុនិសង្ឃំ វគ្គសញ្ញី ឱវទតិ, វេមតិកោ ឱវទតិ, សមគ្គសញ្ញី ឱវទតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា”តិ (បាចិ. ១៥០) អធម្មកម្មេ អធម្មកម្មសញ្ញិបក្ខេ វុត្តបាចិត្តិយត្តយំ ហោតិ។

១១៣៣. អធម្មេ បន កម្មស្មឹ វេមតិកស្សាបីតិ យោជនា។ **“តថា”**តិ ឥមិនា “វគ្គេ ភិក្ខុនិសង្ឃស្មឹ, តិកបាចិត្តិយំ សិយា”តិ ឥទំ សង្គណ្ហាតិ។ កឹ វុត្តំ ហោតិ? អធម្មកម្មេ វេមតិកបក្ខេ “វគ្គំ ភិក្ខុនិសង្ឃំ វគ្គសញ្ញី, វេមតិកោ, សមគ្គសញ្ញី ឱវទតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា”តិ (បាចិ. ១៥០) អធម្មិកកម្មេយេវ វិមតិវារេ វុត្តតិកបាចិត្តិយំ ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **“ធម្មកម្មន្តិ សញ្ញិនោ”**តិ ឥមិនាបិ “អធម្មេ បន កម្មស្មិ”ន្តិ ឥទំ យោជេតព្ពំ,

“តថា”តិ សម្ពន្ធោ, តេន “វគ្គេ”តិអាទិកំ សង្គណ្ហាតិ។ “អធម្មកម្មេ ធម្មកម្មសញ្ញី វគ្គំ ភិក្ខុនិសង្ឃំ វគ្គសញ្ញី ឱវទតិ, វេមតិកោ, សមគ្គសញ្ញី ឱវទតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា”តិ (បាចិ. ១៥០) វុត្តំ តិកបាចិត្តិយំ ហោតិ។ ឯវមេតា បាចិត្តិយោ សន្ធាយាហ “**នវ បាចិត្តិយោ វុត្តា**”តិ។

តមស្មឹ វិយ អធម្មកម្មវារេ “សមគ្គេ ភិក្ខុនិសង្ឃស្មិ”ន្តិ វិកប្បេ ច ឯវមេវ នវ បាចិត្តិយោ ហោន្តីតិ អតិទិសន្តោ “**សមគ្គេបិ ច តត្តកា**”តិ អាហ។ យថាហ “អធម្មកម្មេ អធម្មកម្មសញ្ញី សមគ្គំ ភិក្ខុនិសង្ឃំ វគ្គសញ្ញី, វេមតិកោ, សមគ្គសញ្ញី ឱវទតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្ស។ អធម្មកម្មេ វេមតិកោ សមគ្គំ ភិក្ខុនិសង្ឃំ វគ្គសញ្ញី, វេមតិកោ, សមគ្គសញ្ញី ឱវទតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្ស។ អធម្មកម្មេ ធម្មកម្មសញ្ញី សមគ្គំ ភិក្ខុនិសង្ឃំ វគ្គសញ្ញី, វេមតិកោ, សមគ្គសញ្ញី ឱវទតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា”តិ (បាចិ. ១៥០)។

១១៣៤. ទ្វិន្នំ នវកានំ វសាតិ យថាទស្សិតំ វគ្គនវកំ, សមគ្គនវកន្តិ ទ្វិន្នំ នវកានំ វសេន។ **តា**តិ បាចិត្តិយោ។

“ធម្មកម្មេ អធម្មកម្មសញ្ញី វគ្គំ ភិក្ខុនិសង្ឃំ វគ្គសញ្ញី, វេមតិកោ, សមគ្គសញ្ញី ឱវទតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ ធម្មកម្មេ វេមតិកោ វគ្គំ ភិក្ខុនិសង្ឃំ វគ្គសញ្ញី, វេមតិកោ, សមគ្គសញ្ញី ឱវទតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ ធម្មកម្មេ ធម្មកម្មសញ្ញី វគ្គំ ភិក្ខុនិសង្ឃំ វគ្គសញ្ញី, វេមតិកោ, សមគ្គសញ្ញី ឱវទតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ **វគ្គបក្ខេ** នវ ទុក្កដានិ។ “ធម្មកម្មេ អធម្មកម្មសញ្ញី សមគ្គំ ភិក្ខុនិសង្ឃំ វគ្គសញ្ញី, វេមតិកោ, សមគ្គសញ្ញី ឱវទតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ ធម្មកម្មេ វេមតិកោ សមគ្គំ ភិក្ខុនិសង្ឃំ វគ្គសញ្ញី, វេមតិកោ, សមគ្គសញ្ញី ឱវទតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ ធម្មកម្មេ ធម្មកម្មសញ្ញី សមគ្គំ ភិក្ខុនិសង្ឃំ វគ្គសញ្ញី, វេមតិកោ ឱវទតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ ធម្មកម្មេ ធម្មកម្មសញ្ញី សមគ្គំ ភិក្ខុនិសង្ឃំ សមគ្គសញ្ញី ឱវទតិ, អនាបត្តី”តិ (បាចិ. ១៥១) ឯត្ថ អន្តេ វុត្តំ អនាបត្តិវារំ វិនា អវសេសេសុ អដ្ឋសុ វារេសុ **សមគ្គបក្ខេ** អដ្ឋ ទុក្កដានិ។ ឯវំ បុរិមានិ នវ, ឥមានិ អដ្ឋាតិ ធម្មកម្មបក្ខេ សត្តរស ទុក្កដានិ ហោន្តីតិ អាហ “**ទុក្កដំ ធម្មកម្មេបិ, សត្តរសវិធំ សិយា**”តិ។

១១៣៥. “ឱសារេហី”តិ វុត្តោ កថេតិ វាតិ យោជនា។ “អដ្ឋគរុធម្មំ កថេហី”តិ វុត្តោ តំ កថេតិ វា។ **បញ្ហំ បុដ្ឋោ កថេតិ វា**តិ អដ្ឋគរុធម្មវិសយេ បញ្ហំ បុដ្ឋោ តមេវ វទតិ វា។ សិក្ខមានាយ កថេតិ វាតិ សម្ពន្ធោ។ សិក្ខមានាយ អដ្ឋគរុធម្មេ កថេតិ វា, នេវ ទោសោតិ អត្ថោ។ ឧម្មត្តកាទិនោ កថយតោ នេវ ទោសោតិ យោជនា។

១១៣៦. ឥទានិ តិណ្ណម្បិ ពហុស្សុតានំ លក្ខណេ ឯកត្ថ ទស្សិតេ ភិក្ខុនោវាទកស្ស វិសេសោ សុវិញ្ញេយ្យោ ហោតីតិ តំ ទស្សេតុមាហ “**វាចុគ្គតាវ កាតព្ពា**”តិអាទិ។ ទ្វេ មាតិកា បគុណា វាចុគ្គតា កាតព្ពាតិ យោជនា។ ភិក្ខុភិក្ខុនិវិភង្គេ មាតិកា បគុណា វាចុគ្គតាវ កាតព្ពាតិ យោជនា, ភិក្ខុភិក្ខុនិវិភង្គមាតិកា បគុណា កត្វា តាសំ អដ្ឋកថំ ឧគ្គហេត្វា បាឡិតោ, អត្ថតោ ច វចនបថាវុឡ្ហា វោហារក្ខមាយេវ កាតព្ពាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ចត្តារោ ភាណវារា បគុណា វាចុគ្គតាវ កាតព្ពាតិ បកាសិតាតិ យោជនា។ “**បគុណា**”តិ ឥមិនា បាឡិយំ បគុណំ កត្វា ធារេត្វា បរិបុច្ឆិតព្ពន្តិ ទស្សេតិ។ “**វាចុគ្គតាវ កាតព្ពា**”តិ ឥមិនា តទត្ថំ សុត្វា ធារេត្វា បរិបុច្ឆិតព្ពមេវាតិ ទស្សេតិ។

១១៣៧. បរិកថត្ថាយាតិ សម្បត្តានំ ធម្មកថនត្ថាយ។ **កថាមគ្គោ**តិ មហាសុទស្សនកថាមគ្គោ។ **មង្គល… បេ… អនុមោទនា**តិ អគ្គស្ស ទានាទិមង្គលេសុ ភត្តានុមោទនាសង្ខាតា ទានកថា ច, កុមារមង្គលាទីសុ មហាមង្គលសុត្តាទិមង្គលានុមោទនា ច, **អមង្គលំ** នាម កាលកិរិយា, តត្ថ មតកភត្តាទីសុ តិរោកុដ្ដាទិកថា ចាតិ ឯវំ តិស្សោយេវានុមោទនា។

១១៣៨. ឧបោសថាទិអត្ថាយាតិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន បវារណាទីនំ សង្គហោ។ **កម្មាកម្មវិនិច្ឆយោ**តិ កម្មវគ្គេ វុត្តវិនិច្ឆយោ, បរិវារេ កម្មវគ្គេ អាគតខុទ្ទានុខុទ្ទកកម្មវិនិច្ឆយោតិ វុត្តំ ហោតិ។ “**កម្មដ្ឋាន**”ន្តិ ឥមិនា “ឧត្តមត្ថស្ស បាបក”ន្តិ វក្ខមានត្តា វិបស្សនាកម្មដ្ឋានមាហ។ វិបស្សនាវសេន ឧគ្គណ្ហន្តេន ច ធាតុវវត្ថានមុខេន ឧគ្គហេតព្ពន្តិ **គណ្ឋិបទេសុ** វុត្តំ។ **ឧត្តមត្ថស្សា**តិ អរហត្តស្ស។

១១៣៩. ឯត្តកំ ឧគ្គហេត្វាន ពហុស្សុតោតិ យថាវុត្តធម្មានំ ឧគ្គហិតត្តា ពហុស្សុតោ។ **បញ្ចវស្សោ**តិ ឧបសម្បទតោ បដ្ឋាយ បរិបុណ្ណបញ្ចសំវច្ឆរោ។ “ទសវស្សោ”តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ សំវច្ឆរវសេន បញ្ចវស្សេសុ បរិបុណ្ណេសុ វុត្ថវស្សវសេន អបរិបុណ្ណេសុបិ បញ្ចវស្សោយេវ។ ឥតរថា ឩនបញ្ចវស្សោតិ វេទិតព្ពោ។ បរិបុណ្ណវីសតិវស្សូបសម្បទាទីសុ វិយ កេចិ សំវច្ឆរគណនំ អវិចារេត្វា “បញ្ចវស្សោ”តិវចនសាមញ្ញេន វុត្ថវស្សគណនមេវ

គណ្ហន្តិ, គទយុត្តំ។ តថា គហណេសុ យុត្តិ វា មគ្គិតព្ពា។ **មុញ្ចិត្វា និស្សយន្តិ** និស្សយវាសំ ជហិត្វា។ **ឥស្សរោតិ** និស្សយាចរិយវិរហេន ឥស្សរោ, ឥមិនា និស្សយមុត្តលក្ខណំ ទស្សិតំ។

១១៤០. ទ្វេ វិភង្គាតិ ភិក្ខុភិក្ខុនិវិភង្គទ្វយំ។ ឥធ **“វាចុគ្គតា”តិ** ឥទំ បរិបុច្ឆម្បិ សន្ធាយាហាតិបិ វុត្តំ។ តេនាហ **សារត្ថទីបនិយំ** “ទ្វេ វិភង្គា បគុណា វាចុគ្គតា កាតព្ពា’តិឥទំ បរិបុច្ឆាវសេន ឧគ្គហណម្បិ សន្ធាយ វុត្ត’ន្តិ វទន្តី”តិ (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.១៤៥-១៤៧)។ **ព្យញ្ជនាទិតោតិ** ឯត្ថ **ព្យញ្ជនំ** នាម បទំ, **អាទិ**-សទ្ទេន សង្គហិតំ **អនុព្យញ្ជនំ** នាម អក្ខរំ, បទក្ខរានិ អបរិហាបេត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ចតូស្វបិ និកាយេសូតិ** ទីឃមជ្ឈិមសំយុត្ត អង្គុត្តរនិកាយេសុ, និទ្ធារណេ ភុម្មំ។ ឯកោ វា និកាយោ បោត្ថកោបិ ច ឯកោតិ យោជនា។ **អបិ**-សទ្ទេន ខុទ្ទកនិកាយស្សាបិ សង្គហោ វេទិតព្ពោ។ **“បិ វា”តិ** ឥមិនា ខុទ្ទកនិកាយេ ជាតកភាណកេន សាដ្ឋកថំ ជាតកំ ឧគ្គហេត្វាបិ ធម្មបទំ សហ វត្ថុនា ឧគ្គហេតព្ពមេវាតិ ទស្សិតេ ទ្វេ បោត្ថកេ សមុច្ចិនោតិ, ចត្តារិ ខន្ធកវត្តានិ វា។

១១៤២. ទិសាបាមោក្ខោ យត្ថ យត្ថ វសតិ, តស្សា តស្សាទិសាយ បាមោក្ខោ បធានោ។ **យេនកាមំគមោតិ** យត្ថ កត្ថចិ ទិសាភាគេ យថាកាមំ វុត្តិកោ ហោតីតិ អត្ថោ ។ បរិសំ ឧបដ្ឋាបេតុំ កាមំ លភតេ ឥស្សរោតិ យោជនា, ឥស្សរោ ហុត្វា ភិក្ខុបរិសាយ អត្តានំ ឧបដ្ឋាបេតុំ យថារុចិយា លភតីតិ អត្ថោ។ ឯត្តាវតា បរិសូបដ្ឋាបកលក្ខណំ វុត្តំ។

១១៤៣. វាចុគ្គន្តិ វាចុគ្គតំ។ ឯត្ថ ច “ឥទានិ អយំ ភណ្ឌបាថាវិធិ ន ហោតីតិ មិហកបរិបុច្ឆនកថានុរូបតោ អត្ថករណំ ន វាចុគ្គតករណំ នាមាតិ វិញ្ញាយតី”តិ **និស្សន្ទេហេ** វុត្តំ។ ឥមិនា យថាវុត្តំ ទុតិយង្គមេវ សង្គហិតំ។

១១៤៤. អស្សាតិ ឥមស្ស សិក្ខាបទស្ស។ **អសម្មតតាទីនិ តីណិ អង្គានីតិ** អត្តនោ អសម្មតតា, ភិក្ខុនិយា បរិបុណ្ណូបសម្បន្នតា, ឱវាទវសេន អដ្ឋគរុធម្មភណនន្តិ ឥមានិ តីណិ អង្គានិ។

ឱវាទកថាវណ្ណនា។

១១៤៦. តិកបាចិត្តិយន្តិ “អត្ថង្គតេ សូរិយេ អត្ថង្គតសញ្ញី, វេមតិកោ, អនត្ថង្គតសញ្ញី”តិ វិកប្បត្តយេ។ **ឯកតោឧបសម្បន្នន្តិ** ភិក្ខុនិសង្ឃេ ឧបសម្បន្នំ។ “ភិក្ខុសង្ឃេ ឧបសម្បន្នំ បន ឱវទតោ បាចិត្តិយមេវា”តិ **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។

១១៤៨. ឧទ្ទេសាទិនយេនាតិ “អនាបត្តិ ឧទ្ទេសំ ទេន្តោ, បរិបុច្ឆំ ទេន្តោ”តិអាទិនា អនាបត្តិវារនយេន។ **អស្សាតិ** ភិក្ខុស្ស។

អត្ថង្គតសូរិយកថាវណ្ណនា។

១១៤៩. “សចេ អសម្មតោ”តិ វត្វមានត្តា **ឱវទន្តស្សាតិ** ឯត្ថ “សម្មតស្សា”តិ លព្ភតិ។ **ភិក្ខុនុបស្សយន្តិ** ភិក្ខុនិវិហារំ។ **អញ្ញត្រ កាលាតិ** “តត្ថាយំ សមយោ , គិលានា ហោតិ ភិក្ខុនី”តិ វុត្តកាលតោ អញ្ញត្រ។ “គិលានា នាម ភិក្ខុនី ន សក្កោតិ ឱវាទាយ វា សំវាសាយ វា គន្តុ”ន្តិ (បាចិ. ១៦១) ទស្សិតេ គិលានកាលេ អនាបត្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។

១១៥០. បាចិត្តិយទ្វយំ ហោតីតិ បឋមសិក្ខាបទេន, ឥមិនា ច សិក្ខាបទេន ទ្វេ បាចិត្តិយានិ ហោន្តីតិ។ “តីណិបិ បាចិត្តិយានី”តិ យោជេតព្ពា, បឋមទុតិយតតិយេហិ សិក្ខាបទេហិ តីណិ បាចិត្តិយានិ ហោន្តីតិ អត្ថោ។

១១៥១. អញ្ញេន ធម្មេនាតិ គរុធម្មតោ អញ្ញេន ពុទ្ធវចនេន។ **ទុក្កដទ្វយន្តិ** អសម្មតភិក្ខុនុបស្សយគមនមូលកំ ទុក្កដទ្វយំ។ **ភិក្ខុនោតិ** អសម្មតស្ស “សម្មតស្សាបី”តិ វត្វមានត្តា។ “អដ្ឋហិ វា គរុធម្មេហិ អញ្ញេន វា ធម្មេន ឱវទតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា”តិ (បាចិ. ១៥៥) **អត្ថង្គតសិក្ខាបទេ** វុត្តត្តា **“រត្តិហេតុក”ន្តិ** អាហ, រត្តិឱវាទនមូលន្តិ អត្ថោ។

១១៥២. បាចិត្តិយទ្វយន្តិ ទុតិយតតិយមូលកំ។ គរុធម្មេន ឱវាទោ **គរុធម្មោ,** សោ និទានំ យស្ស បាចិត្តិយស្សាតិ វិគ្គហោ។ សម្មតត្តា គរុធម្មនិទានស្ស បាចិត្តិយស្ស អភាវតោតិ សម្ពន្ធោ។ ឥមិនា បឋមសិក្ខាបទេន អនាបត្តិភាវំ ទស្សេតិ។

១១៥៣. **តស្សេវាតិ** សម្មុតស្សេវ។ **ទុក្កដំ** តមិនា តតិយសិក្ខាបទេន។ **អនាបត្តិ** បឋមសិក្ខាបទេន, តេនេវាហ **“សម្មុតត្តា”**តិ។ **បាចិត្តិ** ទុតិយសិក្ខាបទេន, តេនេវាហ **“រត្តិយ”**ន្តិ។

១១៥៤. **តិកបាចិត្តិយំ វុត្តន្តិ** “ឧបសម្បន្នាយ ឧបសម្បន្នសញ្ញី, វេមតិកោ, អនុបសម្បន្នសញ្ញី ភិក្ខុនុបស្សយំ ឧបសង្កមិត្វា អញ្ញត្រ សមយា ឱវទតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា”តិ (បាចិ. ១៦២) តិកបាចិត្តិយំ វុត្តំ។ **ឥតរទ្វយេតិ** “អនុបសម្បន្នាយ ឧបសម្បន្នសញ្ញី, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ អនុបសម្បន្នាយ វេមតិកោ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បាចិ. ១៦២) ទស្សិតេ ឥតរទ្វយេ។ **ឱវទន្តស្សាតិ** យេន កេនចិ ឱវទន្តស្ស។

១១៥៥. តិកបាចិត្តិយំ, ទុក្កដទ្វានេ ទុក្កដមេវ ហោតីតិ ទស្សេតុមាហ **“តថា”**តិ។ ភិក្ខុនុបស្សយំ គន្ត្វា អញ្ញេន ធម្មេន ឱវទន្តស្ស តថាតិ យោជនា។

ភិក្ខុនុបស្សយកថាវណ្ណនា។

១១៥៦. **ចីវរាទីនន្តិ អាទិ**-សទ្ទេន បិណ្ឌបាតាទិឥតរបច្ចយត្តយញ្ច សក្ការគរុការមាននវន្ទនបូជនានិ ច សង្គហិតានិ។ **សម្មតេតិ** ភិក្ខុនោវាទកសម្មុតិយា សម្មតេ។

១១៥៧. **តិកបាចិត្តិយំ វុត្តន្តិ** “ធម្មកម្មេ ធម្មកម្មសញ្ញី, វេមតិកោ, អធម្មកម្មសញ្ញី ឯវំ វទតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា”តិ (បាចិ. ១៦៧) តិកបាចិត្តិយំ **បាឡិយំ** ទស្សិតមេវ។ តជ **កម្មំ** នាម យថាវុត្តំ សម្មុតិកម្មំ។ អធម្មកម្មេ ធម្មកម្មសញ្ញិវេមតិកអធម្មកម្មសញ្ញីនំ វសេន **តិកទុក្កដំ**។ វិសតិវស្សោ វា អតិរេកវិសតិវស្សោ វាតិ សម្មុតិយា អង្គានិ។

១១៥៨. “សម្មតំ អនុបសម្បន្ន”ន្តិ កំ សន្ធាយាហាតិ ចេ? សម្មតេន ហុត្វា សិក្ខំ បច្ចក្ខាយ សាមណេរភាវមុបគតំ សន្ធាយ វុត្តំ។ **អាមិសត្ថាយាតិ** ចីវរាទីនមត្ថាយ។

អាមិសកថាវណ្ណនា។

១១៦២. **ភិក្ខុនិយា ទិន្នន្តិ** ឯត្ថ “ភិក្ខុស្សា”តិ វត្តព្ពំ។ ភិក្ខុនា ទិន្នន្តិ យោជនា។ “ភិក្ខុនិយា”តិ សេសោ ។ **តត្ថាតិ** ចីវរបដិគ្គហណសិក្ខាបទេ។ **សូចិតាតិ** បកាសិតា។

ចីវរទានកថាវណ្ណនា។

១១៦៣. អញ្ញាតិកាយ ភិក្ខុនិយា ចីវរន្តិ យោជនា។

១១៦៤. **ឯត្ថាតិ** ឥមស្មឹ សិក្ខាបទេ។

១១៦៥. សូចឹ ចីវរេ បវេសេត្វាតិ សម្ពន្ធោ។ **សូចិនីហរណេតិ** ចីវរតោ។

១១៦៦. **បយោគស្ស វសាតិ** ឯកក្ខណេ ពហូ អារុណិត្វា សូចិយា នីហរណបយោគគណនាយ។ ពហូ បាចិត្តិយោតិ យោជនា, បយោគប្បមាណាបត្តិយោ ហោន្តីតិ អត្ថោ។

១១៦៨. អនេកា បាចិត្តិយាបត្តី ហោន្តីតិ យោជនា។ **អារបថេតិ** សូចិមគ្គេ។ ទុតិយេ **បថេតិ** ឯត្ថ អារ-សទ្ទោ គាថាពន្ធសុខត្ថំ លុត្តោតិ វេទិតព្ពោ។

១១៧០. **កា ហិ នាម កថាតិ** “អនេកាបត្តិយោ ហោន្តី”តិ ឯត្ថ កី វត្តព្ពន្តិ អត្ថោ។ **តិកបាចិត្តិយន្តិ** “អញ្ញាតិកាយ អញ្ញាតិកសញ្ញី, វេមតិកោ, ញាតិកសញ្ញី ចីវរំ សិព្ពតិ វា សិព្ពាបេតិ វា, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា”តិ (បាចិ. ១៧៨) វុត្តំ តិកបាចិត្តិយំ។

១១៧២. **អញ្ញំ បរិក្ខារន្តិ** ឧបាហនត្ថវិកាទឹ។ **សិព្ពតោតិ** ឯត្ថ “សិព្ពាបយតោ”តិ អធិការតោ លព្ភតិ។ សិក្ខមានសាមណេរិយោ **សិក្ខមានាទិកា** នាម។

១១៧៣. សិព្ពនកិរិយាយ អាបជ្ជិតព្ពតោ **ក្រិយំ**។

ចីវរសិព្វនកថាវណ្ណនា។

១១៧៤-៥. **សំវិធាយា**តិ “អជ្ជ យាម, ស្វេ យាមា”តិអាទិនា នយេន សំវិទហិត្វា។ យថាហ “អជ្ជ វា ហិយ្យោ វា បរេ វា គច្ឆាមាតិ សំវិទហតី”តិ (បាចិ. ១៨៣)។ **មគ្គ**ន្តិ ឯកទ្ធានមគ្គំ, អន្តមសោ គាមន្តរម្បិ។ **អញ្ញត្រ សមយា**តិ “តត្ថាយំ សមយោ, សត្ថគមនីយោ ហោតិ មគ្គោ សាសង្កសម្មតោ សប្បដិភយោ”តិ (បាចិ. ១៨២) វុត្តកាលវិសេសា អញ្ញត្រាតិ វុត្តំ ហោតិ។ សត្ថវាហេហិ វិនា អគមនីយោ មគ្គោ **សត្ថគមនីយោ** នាម។ ចោរានំ សយិតនិសិន្នដ្ឋិតខាទិតបិតដ្ឋានានិ យត្ថ ទិស្សន្តិ, តាទិសោ មគ្គោ **សាសង្កោ** នាម។ ចោរេហិ ហតមារិតឃាតវិលុត្តមនុស្សា យត្ថ បញ្ញាយន្តិ, សោ **សប្បដិភយោ** នាម។ **ឥធា**តិ ឥមស្មិំ ភិក្ខុនិយា សទ្ធិំ កតសំវិធានំ អវិរាធេត្វា តាយ ឯកទ្ធានមគ្គំ បដិបជ្ជនកាលេតិ អត្ថោ។

អញ្ញោ គាមោ **គាមន្តរំ**, តត្ថ ឱក្កមនំ ឧបគមនំ **គាមន្តរោក្កមោ**, តស្មិំ កតេតិ អត្ថោ។ អគាមកេ អរញ្ញេ អទ្ធយោជនាតិក្កមេ វាតិ យោជនា, គាមរហិតំ អរញ្ញមគ្គម្បិ ទ្វិគាវុតំ អតិក្កន្តេ វាតិ អត្ថោ។

១១៧៦. “អាបត្តិ ហោតី”តិ សាមញ្ញតោ ទស្សិតអាបត្តិយា ភេទាភេទំ ទស្សេតុមាហ **“ឯត្ថា”**តិអាទិ។ **ឯត្ថា**តិ ឥមស្មិំ សិក្ខាបទវិនិច្ឆយេ, បករណេ វា។ ទុក្កដំ ទីបិតន្តិ សម្ពន្ធោ។ **អកប្បិយភូមង្គោ**តិ ឯត្ថ **អកប្បិយា ភូមិ** នាម អន្តោគាមេ ភិក្ខុនុបស្សយទ្វារកោដ្ឋកោតិ ឯវមាទិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “សចេ បន អន្តោគាមេ ភិក្ខុនុបស្សយទ្វារេ រថិកាយ, អញ្ញេសុ វា ចតុក្កសិង្ឃាដកហត្ថិសាលាទីសុ សំវិទហន្តិ, ភិក្ខុនោ អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១៨២-១៨៣)។ ឯត្ថ ច ចតុន្នំ មគ្គានំ សម្ពន្ធដ្ឋានំ **ចតុក្កំ**។ តិណ្ណំ មគ្គានំ សម្ពន្ធដ្ឋានំ **សិង្ឃាដកំ**។

១១៧៧. **កប្បិយភូមិ** នាម ភិក្ខុនុបស្សយាទិ។ យថាហ “សចេ ឧភោបិ ភិក្ខុនុបស្សយេ វា អន្តរារាមេ វា អាសនសាលាយ វា តិត្ថិយសេយ្យាយ វា ឋត្វា សំវិទហន្តិ, អនាបត្តិ។ កប្បិយភូមិ កិរាយំ។ តស្មា ឯត្ថ សំវិទហនបច្ចយា ទុក្កដាបត្តិ ន វទន្តី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១៨២-១៨៣)។ តេនេវាហ **“ន វទន្តស្ស ទុក្កដ”**ន្តិ។ “ន វទន្តិ អស្សា”តិ បទច្ឆេទោ។

១១៧៨. **ឧភយត្ថា**តិ អកប្បិយភូមិយំ ឋត្វា សំវិធាយ គមនេ, កប្បិយភូមិយំ ឋត្វា សំវិធាយ គមនេ ចាតិ ឧភយវិកប្បេ។ **គច្ឆន្តស្សេវា**តិ **ឯវ**ការេន និក្ខន្តស្ស ជោតកំ។ យថាហ “និក្ខមនេ អនាបត្តី”តិ។ **“ភិក្ខុនោ”**តិ ឥមិនា ភិក្ខុនិយា អនាបត្តិភាវំ ទីបេតិ។ អាបត្តិខេត្តនិយមនត្ថមាហ **“អនន្តរស្សា”**តិអាទិ។

១១៧៩. **តត្រាបី**តិ កប្បិយភូមិឧបចារោក្កមនេបិ។ **ឧទីរិត**ន្តិ មហាបច្ចរិយំ។ យថាហ “មហាបច្ចរិយំ វុត្ត”ន្តិ។

១១៨០. **អន្តរា**តិ អត្តនោ និក្ខន្តគាមស្ស, អនន្តរគាមស្ស ច វេមជ្ឈេ។ យថាហ “គាមតោ និក្ខមិត្វា បន យាវ អនន្តរគាមស្ស ឧបចារំ ន ឱក្កមតិ, ឯត្ថន្តរេ សំវិទហិតេបិ ភិក្ខុនោ ទុក្កដ”ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១៨២-១៨៣)។ ឥមស្មិំ សិក្ខាបទេ កាលទ្វារមគ្គានំ វសេន តយោ សង្កេតវិសង្កេតាតិ តេសុ មគ្គទ្វារវិសង្កេតេបិ អាបត្តិ ហោតេវាតិ ទស្សេតុមាហ **“ទ្វារ…បេ…. វុច្ចតី”**តិ។ កាលវិសង្កេតេ បន អនាបត្តី វុត្តតិ។ **អាបត្តិ** បាចិត្តិ។

១១៨១. **អសំវិទហិតេ កាលេ**តិ “បុរេភត្តំ គមិស្សាមា”តិអាទិនា កតសំវិធានានំ បច្ឆាភត្តាទិ អសំវិទហិតកាលំ នាម, តស្មិំ។ **ភិក្ខុស្សេវ វិធានស្មិ**ន្តិ ភិក្ខុនិយា សំវិធានំ វិនា ភិក្ខុស្សេវ វិធានេ សតិ អាបត្តិ ទុក្កដំ។

១១៨២. សមយេ វិទហិត្វា គច្ឆតោ វា អសមយេ វិទហិត្វា វិសង្កេតេន គច្ឆតោ វា អាបទាសុ វិទហិត្វា គច្ឆតោ វា អនាបត្តីតិ យោជនា។ **តថា**តិ “វិទហិត្វា គច្ឆតោ អនាបត្តី”តិ ឥទំ អតិទិសតិ។

តត្ថ **សមយោ** នាម យថាវុត្តកាលវិសេសោ។ **វិសង្កេតោ** នាម កាលវិសង្កេតោ, “អសុកស្មិំ ទិវសេ អសុកវេលាយ គមិស្សាមា”តិ សំវិទហិត្វា គមនកាលេ តស្ស កាលសង្កេតស្ស វិភវនន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហ “កាលវិសង្កេតេយេវ អនាបត្តី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១៨៥)។ **អាបទា** នាម រដ្ឋភេទេ ជនបទានំ បលាយនកាលោ។ យថាហ “រដ្ឋភេទេ ចក្កសមារុឡ្ហា ជនបទា បរិយាយន្តិ, ឯវរូបាសុ អាបទាសូ”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១៨៥)។ ឯត្ថ ច **រដ្ឋភេទេ**តិ រដ្ឋវិលោបេ។ **ចក្កសមារុឡ្ហា**តិ ឥរិយាបថចក្កំ, សកដចក្កំ វា សមារុឡ្ហា។ **ឧម្មត្តកាទិនោ**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន ខិត្តចិត្តាទយោ គហិតា។

១១៨៣. **កាយវាចាទិកត្តយា**តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន ចិត្តំ គហិតំ, កាយវាចាចិត្តាតិ វុត្តំ ហោតិ។

សំវិធានកថាវណ្ណនា។

១១៨៤. ឧទ្ធំ ជវតីតិ **ឧទ្ធវនី**, បដិសោតគាមិនី នាវា, តំ។ អធោ ជវនតោ **ឱជវនី**, អនុសោតគាមិនី នាវា, តំ។ **អភិរុហេយ្យា**តិ ឯត្ថ “សំវិធាយា”តិ សេសោ។ យថាហ “យោ បន ភិក្ខុ ភិក្ខុនិយា សទ្ធឹ សំវិធាយ ឯកំ នាវំ អភិរុហេយ្យា”តិ (បាចិ. ១៨៦)។ លោកស្សាទសង្ខាតមិត្តសន្ថវេន តំ នាវំ អារុយ្ហ កីឡនចិត្តំ បុព្ពង្គមំ កត្វា អញ្ញមញ្ញំ សំវិធាយាតិ អត្ថោ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “លោកស្សាទមិត្តសន្ថវវសេន កីឡាបុរេក្ខារោ សំវិទហិត្វា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១៨៨)។

១១៨៥. សកាមតីរបស្សេន គមនេ គាមន្តរវសេន វា បាចិត្តិ, អកាមតីរបស្សេន គមនេ អទ្ធយោជនេ បាចិត្តិ អទ្ធយោជនាតិរេកេ ឋានេ គាមេ វិជ្ជមានេបិ អវិជ្ជមានេបិ។

១១៨៦. យោជនបុថុលាយ នទិយា មជ្ឈេន គច្ឆតោ អទ្ធយោជនវសេន អាបត្តិទស្សនត្ថមាហ **“តថា”**តិអាទិ។ “ឧនយោជនបុថុលាយ នទិយា មជ្ឈំ ឧភយភាគំ ភជតីតិ តាទិសិកាយ នទិយា មជ្ឈេន គច្ឆន្តស្ស គាមន្តរគណនាយ, អទ្ធយោជនគណនាយ ច អាបត្តី”តិ វទន្តិ។

១១៨៧. **យថាសុខំ សមុទ្ទស្មិ**ន្តិ ឯត្ថ “គន្តព្ព”ន្តិ សេសោ។ **“សព្ពអដ្ឋកថាសូ”**តិអាទិនា យថាសុខ គមនានុញ្ញាយ ហេតុំ ទស្សេតិ។ តមិនាវំ អសន្ទមានោទកេសុ វាបិតឡាកាទីសុ អនាបត្តីតិ វិញ្ញាយតិ។

១១៨៨. **តិត្ថសម្បាទនត្ថាយា**តិ បរតិត្ថំ បាបេតុំ។ **តំ** នាវំ។ **យុត្តា**តិ នាវាបាជកា។

១១៨៩. **“តថា”**តិ តមិនា “អនាបត្តិ បកាសិតា”តិ តមំ សង្គណ្ហាតិ។ អសំវិទហិត្វា ភិក្ខុនិយា សទ្ធឹ ឯកំ នាវំ អភិរុហេយ្យ វា, **តិរិយំ តរណាយ** ភិក្ខុនិយា សទ្ធឹ សំវិទហិត្វាបិ ឯកំ នាវំ អភិរុហេយ្យ វា, អាបទាសុ ភិក្ខុនិយា សទ្ធឹ សំវិទហិត្វាបិ ឯកំ នាវំ អភិរុហេយ្យ វា, តថា អនាបត្តិ បកាសិតាតិ យោជនា។

“អនន្តរសមោ”តិ តមិនា “អសំវិទហិតេ កាលេ”តិអាទិនា វុត្តវិនិច្ឆយំ សង្គណ្ហាតិ។ តថាបិ កាលវិសង្កេតេ អនាបត្តិ, តិត្ថនាវាវិសង្កេតេ អាបត្តិយេវ។ យថាហ “តថាបិ កាលវិសង្កេតេនេវ អនាបត្តី”តិអាទិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១៩១)។ “លោកស្សាទមិត្តសន្ថវវសេន កីឡាបុរេក្ខារោ សំវិទហិត្វា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១៨៨) វចនតោ កេចិ “តមំ សិក្ខាបទំ អកុសលចិត្តំ លោកវជ្ជ”ន្តិ វទន្តិ, តំ ន គហេតព្ពំ។ កីឡាបុរេក្ខារតាយ ហិ អភិរុហិត្វា គាមន្តរោក្កមនេ, អទ្ធយោជនាតិក្កមេ វា កុសលាព្យាកតចិត្តសមង្គីបិ ហុត្វា អាបត្តឹ អាបជ្ជតិ។ យទិ ហិ សោ សំវេគំ បដិលភិត្វា អរហត្តំ វា សច្ឆិករេយ្យ, និទ្ទំ វា ឱក្កមេយ្យ, កម្មដ្ឋានំ វា មនសិ ករោន្តោ គច្ឆេយ្យ, កុតោ តស្ស អកុសលចិត្តសមង្គិតា, យេនិទំ សិក្ខាបទំ “អកុសលចិត្តំ, លោកវជ្ជ”ន្តិ វុច្ចតិ, តស្មា បណ្ណត្តិវជ្ជំ, តិចិត្តន្តិ សិទ្ធំ។

នាវាភិរុហនកថាវណ្ណនា។

១១៩០. គិហិសមារម្ភំ ហិត្វា ភិក្ខុនិយា បរិបាចិតំ ភត្តំ ញត្វា ភុញ្ជតោ ភិក្ខុនោ បាចិត្តិ ហោតីតិ យោជនា។ **បរិបាចិតំ** នាម ភិក្ខុនោ សីលសុតាទិគុណំ កុលានំ វត្វា និប្ផាទិតំ។ យថាហ “ភិក្ខុនិយា បរិបាចិតំ, គុណប្បកាសនេន និប្ផាទិតំ លទ្ធព្ពំ កតន្តិ អត្ថោ”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១៩៤)។ **គិហិសមារម្ភ**ន្តិ ភិក្ខុនិយា បរិបាចនតោ បុព្ពេយេវ គិហិបដិយត្តំ។ យថាហ “ភិក្ខុនិយា បរិបាចនតោ បឋមមេវ យំ គិហីនំ បដិយាទិតំ ភត្ត”ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១៩៤)។ វត្ថតិ ហិ “គិហិសម្បាទិតម្បិ វា វិនា”តិ។

១១៩១. “តស្សា”តិ វត្ថមានត្តា “យំ ភោជន”ន្តិ យោជេតព្ពំ។ **តស្សា**តិ បញ្ចធា វុត្តស្ស ភោជនស្ស។ **សព្ពេសុ អជ្ឈោហារេសូ**តិ សព្ពេសុ បរគលករណប្បយោគេសុ។

១១៩២. ភិក្ខុនិយា បរិបាចិតំ ភុញ្ជតោ ទោសោតិ យោជនា។

១១៩៣. **ឧភោសូ**តិ បរិបាចិតេបិ អបរិបាចិតេបិ។ **សព្ពត្ថា**តិ តមេសុ ទ្វីសុ បរិភុញ្ជតោ អជ្ឈោហារវសេនេវ ទុក្កដន្តិ យោជនា។

១១៩៥. បញ្ចភោជនំ ឋបេត្វា អញ្ញំ បន យំ កិញ្ចិ យាគុខជ្ជផលាទិកំ ភុញ្ជន្តស្ស អនាបត្តីតិ យោជនា។

បរិបាចិតកថាវណ្ណនា។

១១៩៧. ឥទំ សព្ពំ ទសមំ សិក្ខាបទំ សមុដ្ឋាននយាទិនា ទុតិយានិយតេនេវ សទិសំ មតន្តិ យោជនា។ **ឥទំ សិក្ខាបទ**ន្តិ “យោ បន ភិក្ខុ ភិក្ខុនិយា សទ្ធឹ ឯកោ ឯកាយ រហោ និសជ្ជំ កប្បេយ្យ, បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. ១៩៩) វុត្តំ រហោនិសជ្ជសិក្ខាបទំ។

រហោនិសជ្ជកថាវណ្ណនា។

ភិក្ខុនិវគ្គោ តតិយោ។

១១៩៨. **ឯកោ**តិ ឯកទិវសិកោ។ **អាវសថោ បិណ្ឌោ**តិ បុញ្ញត្ថិកេហិ ឯកំ បាសណ្ឌំ អនុទ្ទិស្ស យាវទត្ថំ ទាតុំ សាលាទីសុ បញ្ញត្តំ បញ្ចសុ ភោជនេសុ អញ្ញតរំ ភោជនំ។ យថាហ “អាវសថបិណ្ឌោ នាម បញ្ចន្នំ ភោជនានំ អញ្ញតរំ ភោជនំ សាលាយ វា មណ្ឌបេ វា រុក្ខមូលេ វា អជ្ឈោកាសេ វា អនោទិស្ស យាវទត្ថោ បញ្ញត្តោ ហោតី”តិ (បាចិ. ២០៦)។ **អគិលានេនា**តិ ឯត្ថ “អគិលានោ នាម សក្កោតិ តម្ហា អាវសថា បក្កមិតុ”ន្តិ វុត្ត **បទភាជនិយ អដ្ឋកថាយំ** “អទ្ធយោជនំ វា យោជនំ វា គន្តុំ សក្កោតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២០៦) វុត្តត្តា តម្ហា អាវសថា អទ្ធយោជនំ វា យោជនំ វា គន្តុំ សមត្ថេន អគិលានេនាតិ អត្ថោ។ **តតោ ឧទ្ធ**ន្តិ ទុតិយទិវសតោ ឧត្តរិ។

១១៩៩. អនោទិស្សេវ **បញ្ញត្តេ** បិណ្ឌេតិ យោជនា, “ឥមេសំយេវ វា”តិ អញ្ញតរំ បាសណ្ឌំ វា “ឯត្តកានំយេវ វា”តិ ឯត្ថ បុគ្គលបរិច្ឆេទំ វា អកត្វា សព្ពសាធារណំ កត្វា បញ្ញត្តេ អាវសថបិណ្ឌេតិ អត្ថោ។ **យាវទត្ថេ** ឯវ បិណ្ឌេ បញ្ញត្តេតិ យោជនា, យាវតា អត្ថោ កុច្ឆិបូរណាទិកំ បយោជនមេត្ថ បិណ្ឌេតិ វិគ្គហោ, “ឯត្តកំ ទាតព្ព”ន្តិ អបរិច្ឆិន្ទិត្វា “ភុញ្ជន្តានំ យាវទត្ថំ ទាតព្ព”ន្តិ បញ្ញត្តេ បិណ្ឌេ ឯវាតិ អត្ថោ។ **ភុញ្ជិតព្ព**ន្តិ កម្មសាធនំ វា ភាវសាធនំ វា។ “ភោជន”ន្តិ អជ្ឈាហរណីយំ។ **សកិ**ន្តិ ឯកវារំ។ **តត្ថា**តិ អាវសថេ។

១២០០. **តស្ស** បិណ្ឌស្ស។ **អជ្ឈោហារេសុ សព្ពេសូ**តិ សព្ពេសុ អជ្ឈោហារប្បយោគេសុ កតេសុ។ **តស្ស** អជ្ឈោហារកស្ស។ **បាចិត្តិយោ** បយោគគណនាយ។

១២០១. “ឯកេន កុលេន នានេកដ្ឋានភេទេសុ បញ្ញត្តេ”តិ, “នានាកុលេហិ វា នានេកដ្ឋានភេទេសុ បញ្ញត្តេ”តិ ចាតិ យោជនា។ “បិណ្ឌេ”តិ អធិការោ។ នានា ច ឯកោ ច **នានេកា**, ឋានានំ ភេទា **ឋានភេទា**, នានេកា ច តេ ឋានភេទា ចាតិ វិគ្គហោ, តេសុ។ **ឯកភោគោ**តិ ឯកបិណ្ឌបរិភោគោ។ **ឯវ**ការេន ទុតិយទិវសាទិបរិភោគំ និវត្តេតិ។

១២០៤. **គិលានស្សា**តិ វុត្តលក្ខណេន គិលានោ ហុត្វា បុនប្បុនំ ភុញ្ជន្តស្ស គច្ឆតោ វា អាគច្ឆន្តស្ស វា អនាបត្តីតិ យោជនា, អន្តមសោ អទ្ធយោជនម្បិ គច្ឆតោ, គន្ត្វា អាគច្ឆតោ វា អន្តរាមគ្គេ ច គតដ្ឋានេ ច ឯកស្មឹ ទិវសេ ភុញ្ជន្តស្ស អនាបត្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហ “យោ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ ឯកទិវសំ, គតដ្ឋានេ ច ឯកទិវសំ ភុញ្ជតិ, តស្សាបិ អនាបត្តិ។ អាគច្ឆន្តេបិ ឯសេវ នយោ”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២០៨)។ **ឱទិស្ស បញ្ញត្តេ**តិ ឯត្ថ “ភិក្ខូ”តិ សេសោ។ យថាហ “ភិក្ខូនំយេវ អត្ថាយ ឧទ្ទិសិត្វា បញ្ញត្តោ ហោតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២០៨)។ **បរិត្តេ**តិ ឧទរបូរណាយ អប្បហោនកេ ថោកេ ភោជនេ។ យថាហ “យាវទត្ថំ បញ្ញត្តោ ន ហោតិ, ថោកំ ថោកំ លព្ភតិ, តាទិសំ និច្ចម្បិ បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២០៨)។ **សកិ**ន្តិ យាវទត្ថំ បញ្ញត្តំ វុត្តនយេន ឯកវារំ ភុញ្ជតោ អនាបត្តិ។

១២០៥. **យាគុអាទីនី**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន បញ្ចភោជនតោ អញ្ញេសំ អជ្ឈោហរណីយានំ គហណំ។

អាវសថកថាវណ្ណនា។

១២០៦. វុត្តា សមយា អញ្ញត្រាតិ យោជនា, “តត្ថាយំ សមយោ, គិលានសមយោ ចីវរទានសមយោ ចីវរការសមយោ អទ្ធានគមនសមយោ នាវាភិរុហនសមយោ មហាសមយោ សមណភត្តសមយោ”តិ (បាចិ. ២១៧) វុត្តា សត្តវិធកាលា អញ្ញត្រ។

តត្ថ យទា បាទានំ ផលិតត្តា ន សក្កោតិ បិណ្ឌាយ ចរិតុំ, អយំ **គិលានសមយោ**។ អត្ថតកឋិនានំ បញ្ច មាសា, ឥតរេសំ កត្តិកមាសោតិ អយំ **ចីវរទានសមយោ**។ យទា ចីវរេ ករិយមានេ កិញ្ចិទេវ ចីវរេ កត្តព្ពំ ករោតិ, អយំ **ចីវរការសមយោ**។ យទា អទ្ធយោជនម្បិ គន្តុកាមោ វា ហោតិ, គច្ឆតិ វា, គតោ វា, អយំ **អទ្ធានគមនសមយោ**។ **នាវាភិរុហនសមយេ**បិ ឯសេវ នយោ។ យទា គោចរគាមេ ចត្តារោ ភិក្ខូ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា ន យាបេន្តិ, អយំ **មហាសមយោ**។ យទា យោ កោចិ បព្ពជិតោ ភត្តេន និមន្តេតិ, អយំ **សមណភត្តសមយោ**។ គណោ កតមោតិ អាហ "**គណោ**"តិអាទិ។

១២០៧. គណភោជនំ នាម កិន្តិ អាហ "**យ**"ន្តិអាទិ។ យំ បញ្ចន្នំ អញ្ញតរំ និមន្តនតោ, វិញ្ញត្តិតោ វា លទ្ធំ, តំ ឥធ ភោជនន្តិ អធិប្បេតំ ហោតីតិ យោជនា។ **និមន្តនតោ**តិ "ភោជនាន"ន្តិអាទិនា វក្ខមានប្បការេន កតំ អកប្បិយនិមន្តនមាហ។ **វិញ្ញត្តិតោបិ វា**តិ "សចេបី"តិអាទិនា វក្ខមាននយេន កតមកប្បិយវិញ្ញត្តិមាហ។

១២០៨-១១. **ភោជនាន**ន្តិ និទ្ធារណេ សាមិវចនំ, "អញ្ញតរស្សា"តិ សេសោ, "ឱទនោ សត្តុ កុម្មាសោ, មច្ឆោ មំសញ្ច ភោជន"ន្តិ សង្គហិតានំ បញ្ចន្នំ ភោជនានំ អញ្ញតរស្ស។ **នាម**ន្តិ វក្ខមានំ ឱទនាទិនាមំ។ **ភិក្ខូ និមន្តេតី**តិ ឯត្ថ "ឯកតោ, នានតោ វា"តិ សេសោ។ យថាហ "ឯកតោ និមន្តិតា។ នានតោ និមន្តិតា"តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២១៧-២១៨)។ **ឯកតោ និមន្តនំ** នាម សព្ពេសំ ភិក្ខូនំ ឯកតោ ឋិតានំ និមន្តនំ។ **នានតោ និមន្តនំ** នាម ភិក្ខូនំ វិសុំ វិសុំ វសនដ្ឋានំ គន្ត្វា វា ឯកតោ ឋិតដ្ឋានំ គន្ត្វា វា អនេកេហិ និមន្តនំ។ យថាហ "ចត្តារិ បរិវេណានិ វា វិហារេ វា គន្ត្វា នានតោ និមន្តិតា, ឯកដ្ឋានេ ឋិតេសុយេវ វា ឯកោ បុត្តេន, ឯកោ បិតរាតិ ឯវម្បិ នានតោ និមន្តិតា"តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២១៧-២១៨)។

វេវចនំ នាម ឱទនាទិសព្ពបទានំ, សម្បជិច្ឆថាតិអាទិកិរិយាបទានញ្ច បរិយាយវចនំ។ **ភាសន្តរំ** នាម មាគធវចនតោ អញ្ញំ សីហឡទមិឡាទិវោហារន្តរំ។ វេវចនេហិ ឯវ វា ភាសន្តរេន វា និមន្តេតីតិ សម្ពន្ធោ។

តតោ និមន្តនានន្តរំ។ **និមន្តន**ន្តិ យថាវុត្តំ អកប្បិយនិមន្តនំ។ **ឯកតោ គណ្ហន្តី**តិ អញ្ញមញ្ញស្ស ទ្វាទសហត្ថំ អមុញ្ចិត្វា ឋិតា វា និសិន្នា វា ឯកតោ គណ្ហន្តិ។

"**គណភោជនការណ**"ន្តិ ឥទំ ភោជនបច្ចយា បាចិត្តិយំ ឯវំ គហណមត្តេន ន ហោតីតិ វុត្តំ។

១២១២. ឯកតោ, នានតោ វាបិ យំ គមនំ, ភោជនម្បិ វា, តំ គណភោជនេ ន ការណន្តិបិ វិញ្ញូ ភណន្តីតិ យោជនា។ **ឯកតោ នានតោ វាបី**តិ ឯត្ថ "ឋិតា វា និសិន្នា វា"តិ សេសោ។

១២១៣-៤. **វិញ្ញាបេត្វា**តិ "អម្ហាកំ ចតុន្នម្បិ ភត្តំ ទេហី"តិអាទិនា ឯកតោ វា "មយ្ហំ ទេហិ, មយ្ហំ ទេហី"តិ បាដេក្កំ វា វិញ្ញាបេត្វា។ **ឯវម្បី**តិ វិញ្ញត្តិតោបិ។

១២១៥. **ទុវិធស្សា**តិ និមន្តកស្ស, វិញ្ញាបកស្ស ច។

១២១៦. សត្តសុបិ សមយេសុ ភុញ្ជតំ អនាបត្តីតិ យោជនា, "គណភោជន"ន្តិ បករណតោ លព្ភតិ, យថា វុត្តេសុ គិលានាទីសុ សត្តសុ កាលេសុ លេសំ វិនា ភុញ្ជន្តានន្តិ អត្ថោ។ "**ឯកតោ**"តិ ឥទំ "គហេត្វា"តិ ឥមិនា យោជេតព្ពំ។ **ភុញ្ជត**ន្តិ ភុញ្ជន្តានំ។ **តថា**តិ "អនាបត្តី"តិ ឥទំ បច្ចាមសតិ។

១២១៧. អនុបសម្បន្នោ ច ចារី ច បត្តោ ច អនិមន្តិតោ ច **អនុបសម្បន្ន...បេ.... និមន្តិតា**, តេ ចតុត្ថេ កត្វាតិ អត្ថោ , អនុបសម្បន្នំ វា បិណ្ឌចារឹ វា ចតុត្ថស្ស បត្តំ វា អនិមន្តិតំ វា ចតុត្ថំ កត្វា ឯកតោ គហេត្វា ភុញ្ជន្តានំ គណភេទោ មុនិនា បកាសិតោ, គណស្ស អបរិបុណ្ណតា ទីបិតាតិ វុត្តំ ហោតិ។ បិណ្ឌាយ ចរតិ សីលេនាតិ បិណ្ឌចារី, សោ ឥធ បុព្ពបទលោបេន "**ចារី**"តិ វុត្តោ, បិណ្ឌបាតិកោ។ សោ ហិ និមន្តនំ អសាទិយន្តោ គណភោជនកោ គណខាទកោ ន ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ **បត្តោ** នាម វិហារេ និសីទិត្វា ចតុត្ថេន អត្តនា លទ្ធព្ពភោជនត្ថាយ បេសិតោ បត្តោ។ **អនិមន្តិតោ** នាម បឋមំ អកប្បិយនិមន្តនាយ និមន្តិតេ អនន្តោគធោ ឧបសម្បន្នោ។ **ឯត្ថា**តិ ឥមស្មិំ សិក្ខាបទេ។ **អបិ**-សទ្ទោ ហេដ្ឋា ទស្សិតំ ទ្វិន្នំ, តិណ្ណំ វា វសេន វុត្ត វិនិច្ឆយំ អបេក្ខតិ។

១២១៨. **សមយលទ្ធាន**ន្តិ គិលានាទយោ សត្តសមយា លទ្ធា យេហិ តេ សមយលទ្ធា, តេសំ, និទ្ធារណេ សាមិវចនំ។ "អញ្ញតរស្សា"តិ សេសោ, "**វសេនា**"តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ នេវ គណភេទោតិ យោជនា។ សមយ

លទ្ធកស្ស អត្តនោ អនាបត្តិភាវមន្តរេន តំ ចតុត្ថំ កត្វា គណភោជនំ គណ្ហន្តានំ បន អាបត្តិសម្ភវតោ អាហ **“អាបត្តិ បន វេទិតព្ពា”**តិ។ យថាហ **មហាបច្ចរិយំ** “សមយលទ្ធកោ សយមេវ មុច្ចតិ, សេសានំ គណបូរកត្តា អាបត្តិករោ ហោតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២២០)។

១២១៩. បញ្ចភោជនេសុ អញ្ញតរស្ស នាមំ គហេត្វា និមន្តេត្វា តេសុយេវ អញ្ញំ ទិយ្យមានំ គណ្ហន្តស្ស វិសង្កេតាភាវំ ទស្សេតុមាហ **“ភោជនានញ្ច”**តិអាទិ។ **ភោជនាន**ន្តិ និទ្ធារណេ សាមិវចនំ, អញ្ញតរស្ស វសេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **តំ** វិសង្កេតំ, ឱទនាទីនំ នាមេន និមន្តេត្វា ទិយ្យមានំ យាគុអាទឹ គណ្ហន្តស្ស គណភោជនំ ន ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

១២២១. **“និច្ចភត្ត”**ន្តិ ធុវភត្តំ វុច្ចតិ។ “និច្ចភត្តំ គណ្ហថា”តិ វទន្តិ, ពហូនម្បិ ឯកតោ គហេតុំ វដ្តតិ។ សលាកភត្តាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។

គណភោជនកថាវណ្ណនា។

១២២៣-៤. **ពហូហិ មនុស្សេកេហី**តិ វិសុំ វិសុំ និមន្តិតេហិ អនេកេហិ មនុស្សេហិ។ **បញ្ចសុ យស្ស កស្សា**តិ ឯត្ថ “សហធម្មិកេសូ”តិ សេសោ, និទ្ធារណេ ភុម្មំ, បញ្ចសុ សហធម្មិកេសុ យស្ស កស្សចីតិ អត្ថោ។ **“ហិត្វា”**តិអាទិនា កិមាហាតិ? យស្ស វិកប្បេតិ, តស្មិំ សន្និហិតេ “មយ្ហំ ភត្តបច្ចាសំ តុយ្ហំ ទម្មី”តិ សម្មុខា វិកប្បនវសេន វា តស្មិំ អសន្និហិតេ តស្ស នាមំ គហេត្វា “មយ្ហំ ភត្តបច្ចាសំ ឥត្ថន្នាមស្ស ទម្មី”តិ អសម្មុខា វិកប្បនវសេន វា បឋមនិមន្តនាយ វិកប្បនំ ហិត្វា, តំ អវិកប្បេត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។

ភត្តន្តិ ឯត្ថ “យោ ភុញ្ជតី”តិ សេសោ។ និមន្តិតោ យោ បច្ឆា និមន្តិតំ ភត្តំ ភុញ្ជតិ, តស្ស បាចិត្តិយន្តិ យោជនា។ ឧប្បដិបាដិយា ឯកសិត្ថម្បិ ភុញ្ជតោ តស្ស បាចិត្តិយំ សិយាតិ យោជនាតិ។ កឹ វុត្តំ ហោតិ? បច្ឆា និមន្តិតានំ ភោជនំ បឋមំ ភុញ្ជិត្វា បឋមំ និមន្តិតានំ ភោជនំ បច្ឆា ភុញ្ជន្តស្ស ច ឯកបត្តេយេវ ហេដ្ឋា បឋមំ និមន្តិតានំ ភោជនំ បក្ខិបិត្វា ឥតរំ ឧបរិ បក្ខិបិត្វា ហេដ្ឋា ហត្ថំ ឱតារេត្វា ហេដ្ឋា ឋិតភោជនេ ឯកសិត្ថម្បិ បឋមំ អភុញ្ជិត្វា ឧបរិ ឋិតំ បឋមំ ភុញ្ជន្តស្ស ចាតិ វុត្តំ ហោតិ។ តេនេវ យថា ឧប្បដិបាដិ ន ហោតិ, តថា មិស្សីកតំ ភោជនំ ភុញ្ជន្តស្ស ន ទោសោតិ **មហាបច្ចរិយំ** វិនិច្ឆយោ ព្យតិរេកតោ ទស្សិតោ ហោតិ។ យថាហ “ទ្វេ តីណិ កុលានិ និមន្តេត្វា ឯកស្មិំ ឋានេ និសីទាបេត្វា ឥតោ ចិតោ ច អាហរិត្វា ភត្តំ អាកិរន្តិ, សូបព្យញ្ជនំ អាកិរន្តិ, ឯកមិស្សកំ ហោតិ, ឯត្ថ អនាបត្តីតិ មហាបច្ចរិយំ វុត្ត”ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២២៩)។

១២២៥-៦. បរម្បរភោជនស្ស សរូបំ **បទភាជនេ** វុត្តនយេន ទស្សេតុមាហ **“ភោជនានម្បី”**តិអាទិ។ តេសមេវ បញ្ចន្នំ ភោជនានំ អញ្ញតរំ ភោជនំ បរិភុញ្ជតីតិ យោជនា។ **មហេសិនា បរិទីបិត**ន្តិ **បទភាជនេ** “បរម្បរភោជនំ នាម បញ្ចន្នំ ភោជនាន”ន្តិអាទិនា (បាចិ. ២២៧) នយេន វុត្តំ។

១២២៧. **យត្ថា**តិ អនេកេហិ ឯកភាជនេ បក្ខិត្តេ យស្មិំ ភោជនេតិ វុត្តំ ហោតិ ឯកេនេវ ទិន្នេ វិចារណាភាវា។ **សព្ពមេករសំ សិយា**តិ វិសុំ វិសុំ វិញ្ញាយមានរសំ អហុត្វា ឯករសមេវ ហោតិ។

១២៣០. **“គាមេនា”**តិ ឥមិនា គាមដ្ឋាយេវ វុត្តា។ **“និមន្តិតស្ស ទោសោ ន វិជ្ជតី”**តិ ឥទំ គាមបូគនិគមេហិ បច្ចេកំ យោជេតព្ពំ។ **គាម**-សទ្ទេន “គាមា វា អរញ្ញា វា”តិ (បារា. ៩១) ឯត្ថ វិយ នគរម្បិ សង្គហិតំ។ **បូគោ** នាម វិសុំ វិសុំ សមូហា ហុត្វា បុញ្ញការិនោ ធម្មិកមនុស្សា។ **និគមោ** នាម សាបណោ មហាគាមោ។ សកលគាមេន និមន្តិតោ ហុត្វា សម្បត្តេ យត្ថ កត្ថចិ គេហេ ភុញ្ជន្តស្ស អនាបត្តីតិ អត្ថោ។ **បូគា**ទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ យថាហ “សកលេន គាមេន ឯកតោ ហុត្វា និមន្តិតស្សេវ យត្ថ កត្ថចិ ភុញ្ជតោ អនាបត្តិ។ បូគេបិ ឯសេវ នយោ”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២២៩)។ **និច្ចភត្តេ ទោសោ ន វិជ្ជតី**តិ អនេកដ្ឋានតោ ទិយ្យមានំ និច្ចភត្តម្បិ ឧប្បដិបាដិយា ភុញ្ជន្តស្ស ន ទោសោតិ វុត្តំ ហោតិ។

១២៣១. កាយោ វាចា កាយវាចាចិត្តន្តិ ឥមេហិ អាបជ្ជនំ កឋិនសមុដ្ឋានំ នាម។ **ឥធ ក្រិយំ** នាម ភោជនំ, **អក្រិយំ** នាម បឋមនិមន្តនស្ស អវិកប្បនំ, ឥទំ ទ្វយមេវាហ **“ភោជនញ្ចាវិកប្បន”**ន្តិ។

បរម្បរភោជនកថាវណ្ណនា។

១២៣២-៣. **បូវា**តិ អតិរសាទយោ រសោ។ **បហេណកត្ថាយា**តិ បណ្ណាការត្ថាយ។ **បដិយត្តា**តិ សម្បាទិតា។ **បាថេយ្យត្ថាយា**តិ គមិកស្ស សម្ពលត្ថាយ។ បដិយត្តា មន្ថា វាតិ សម្ពន្ធោ។ **មន្ថា** នាម ពទ្ធសត្តុអពទ្ធសត្តុតិលតណ្ឌុលាទយោ។ យថាហ “ពទ្ធសត្តុអពទ្ធសត្តុតិលតណ្ឌុលាទិ សព្ពំ ឥធ មន្ថោត្វេវ សង្ខំ គច្ឆតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៣៣)។ យេ បូវា, មន្ថា វាតិ យោជនា។ **ហី**តិ និបាតមត្តំ។ **តត្ថ** បដិយត្តេសុ តេសុ បូវេសុ វា មន្ថេសុ វា។ **ភិក្ខុនា**តិ ឯត្ថ “អាកង្ខមានេនា”តិ សេសោ។

ទ្វត្តិបត្តាតិ ទ្វេ វា តយោ វា បត្តាតិ វិគ្គហោ។ **បូរា**តិ មុខវដ្ដិយា ហេដ្ឋិមរាជិសមំ បុណ្ណា។ យថាហ “មុខវដ្ដិយា ហេដ្ឋិមលេខាយ សមបូរេ បត្តេ គហេត្វា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៣៣)។ “ទ្វត្តិបត្តា បូរា”តិ ចេត្ថ បរិមាណំ ទស្សិតំ, បរិមាណបរិមេយ្យានំ អភេទោបចារេន បូវមន្ថា គហេតព្ពា យថា “ទ្វេ តិស្សោ តណ្ឌុលនាឡិយោ”តិ។ បូវេហិ វា សត្តូហិ វាតិ យោជនា។ **សត្តូ**តិ ពទ្ធសត្តុអពទ្ធសត្តូនំ គហណំ, ឥមិនាវ តិលាទីនិ ឧបលក្ខិតានិ។ តតិយបត្តស្ស មុខវដ្ដិយា ហេដ្ឋារាជិយា ឧទ្ធំ កត្វា បក្ខិត្តញ្ចេតំ **“តតោ ឧត្តរិ”**ន្តិ ឥមិនា ច គយ្ហតិ។ យថាហ “សចេ តតិយំ បត្តំ ថូបីកតំ គណ្ហាតិ, បូវគណនាយ បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៣៣)។

១២៣៧. **តត្ថ** តេសុ បូវេសុ វា មន្ថេសុ វា ទ្វេ ចេ បត្តបូរា លទ្ធាតិ យោជនា។ ឯកោ បត្តបូរោ បទាតព្ពោតិ យោជនា។ **ឯកតោ**តិ ឯកបត្តបូរតោ ន បទាតព្ពោតិ យោជនា, កិញ្ចិបិ អកាមា ន ទាតព្ពន្តិ អត្ថោ។ យថាហ “យេន ឯកោ គហិតោ, ន តេន កិញ្ចិ អកាមា ទាតព្ពំ។ យថារុចិ កាតព្ព”ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៣៣)។ ឯវំ ទទន្តេន អាសនសាលាយ វា អត្តនោ និពទ្ធវាសដ្ឋានេ វា ទិដ្ឋស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស សាធារណំ កត្វា ទានមន្តរេន ន មិត្តានមេវ ទាតព្ពំ។ យថាហ “យថាមិត្តំ បន ទាតុំ ន លព្ភតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៣៣)។

១២៣៨-៩. អបហេណកំ អបាថេយ្យំ ទេន្តានន្តិ សម្ពន្ធោ។ យថាហ “ន បហេណកត្ថាយ ន បាថេយ្យត្ថាយ បដិយត្តំ ទេន្តី”តិ (បាចិ. ២៣៥)។ **តតោ**តិ បហេណកបាថេយ្យតោ។ **វា**-សទ្ទេន ឥធ អវុត្តំ “គមនេ បដិប្បស្សទ្ធេ ទេន្តី”តិ (បាចិ. ២៣៥) **អនាបត្តិវារេ** វុត្តំ សង្គណ្ហាតិ។ **តទូនក**ន្តិ តតោ ទ្វត្តិបត្តតោ ឩនកំ។ យថាហ “ឩនកទ្វត្តិបត្តបូរេ បដិគ្គណ្ហាតី”តិ (បាចិ. ២៣៥)។ អបាថេយ្យាទិអត្ថាយ បដិយាទិតន្តិ សញ្ញាយ បាថេយ្យាទី គណ្ហន្តស្សាបិ អាបត្តិយេវ អចិត្តកត្តា សិក្ខាបទស្ស។ អត្តនោយេវ គហណត្ថំ “ឥមស្ស ហត្ថេ ទេហី”តិ វចនេនាបិ អាបជ្ជនតោ វចីកម្មំ។

កាណមាតុកថាវណ្ណនា។

១២៤០. **អញ្ញេនា**តិ តទ្ធិតលោបេន និទ្ទេសោ, អញ្ញតរេនាតិ អត្ថោ, បវារិតោតិ សម្ពន្ធោ។ **ភោជនាន**ន្តិ និទ្ធារណេ ភុម្មំ។ **បវារិតោ**តិ “គណ្ហថ ភន្តេ យាវ ឥច្ឆថា’តិ ឯវំ យាវទត្ថបវារណាយ, សយញ្ច ‘អលំ អាវុសោ ថោកំ ថោកំ ទេហី’តិ ឯវំ បដិក្ខេបបវារណាយា”តិ **អដ្ឋកថាយ** វុត្តប្បការទ្វយេន បវារិតោតិ អត្ថោ ។ វិកប្បទ្វយេ បការទ្វយេ បវារិត-សទ្ទេ វរ-ធាតុស្ស បត្ថនាវារណត្ថវសេនាយមត្ថោ វេទិតព្ពោ, “បាចិត្តិ អនតិរិត្ត”ន្តិ បទច្ឆេទោ។ **“អនតិរិត្តំ ភោជន”**ន្តិ វិសេសិតព្ពមបេក្ខិត្វា **“អញ្ញេនា”**តិ ឯត្ថ វិភត្តី វិបរិណាមេត្វា “បញ្ចន្នំ ភោជនានំ អញ្ញតរំ ភោជន”ន្តិ យោជេតព្ពំ, វក្ខមានេ អនតិរិត្តកតភោជននិទ្ទេសេ វុត្តេសុ បញ្ចសុ ភោជនេសុ អញ្ញតរំ ភោជនន្តិ អត្ថោ។ “ខាទនីយំ វា ភោជនីយំ វា”តិ (បាចិ. ២៣៦, ២៣៨) សហ ទេសិតត្តា ឯកយោគញាយេន “ខាទនីយំ វា”តិ ច គហេតព្ពំ។ បញ្ច ភោជនានិ, កាលិកត្តយញ្ច ឋបេត្វា សព្ពំ យាវកាលិកំ ខាទនីយន្តិ វុត្តំ។

១២៤១. **អសន**ន្តិ ឯត្ថ វិប្បកតភោជនំ ទិស្សតិ, ភុញ្ជមានោ ចេ បុគ្គលោ ហោតិ, ភោជនកិរិយានុបច្ឆិន្នា វត្តតីតិ អត្ថោ។ **ភោជន**ន្តិ បវារណបហោនកឱទនាទិ ហត្ថាទីសុ ទិស្សតិ។ **ហត្ថបាសោ**តិ បវារណបហោនកំ ភោជនំ ទាតុំ អភិហរិត្វា ឋិតោកាសោ អឌ្ឍតេយ្យហត្ថប្បមាណោ ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ អភិហរណំ **អភិហារោ,** សោ ឯវ **អភិហារតា,** តថា ទាតុំ ឋិតស្ស កាយេន កតោ អភិហារោ ទិស្សតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **កាយវាចាបដិក្ខេបោ**តិ តថា អភិហដេ ភោជនេ បដិគ្គាហកស្ស ហត្ថវិការាទិកោ កាយិកោ វា “អល”ន្តិអាទិកោ វាចសិកោ វា បដិក្ខេបោ បញ្ញាយតីតិ អត្ថោ។

១២៤២. **និប្បបញ្ចេនា**តិ សហ វាសនាយ បហីនតណ្ហាទិបបញ្ចត្តយរហិតេន តថាគតេន។

១២៤៣. **តត្ថា**តិ ឱទនាទីសុ។ **សត្តន្ន**ន្តិ “សាលី”តិអាទិនា វក្ខមានានុរូបានំ។

១២៤៤. **ឱទកោ**តិ ឧទកេ ភវោ។ **ឯត្ថា**តិ បញ្ចង្គបវារណាយ។ **អយំនិច្ឆយោ**តិ វក្ខមានវិធិប្បការំ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតិ។

១២៤៥. **សាលី**តិ សព្ពសាលិជាតិ។ **វីហី**តិ សព្ពវីហិជាតិ។ **កង្គូ**តិ សេតរត្តកាឡភេទា សព្ពា កង្គុជាតិ។ **វរកោ** សេតវរកោ។ **ធញ្ញេន** សម្ភតបុញ្ញសម្ភារេន ភគវតា។

១២៤៦. **តិណ**ន្តិ តិណពីជមេវ វុត្តំ។ **ទីបិតំ** សង្គហិតំ។ **វរកចោរកោ**តិ សុខុមវរកោ។

១២៤៨. អង្គសម្បត្តិំ ទស្សេតុមាហ **“ហត្ថេនា”**តិអាទិ។

១២៤៩. **តន្ទូ**តិ តន្ទុកា។

១២៥០. **ន វត្ថតិ** បវារណំ។

១២៥១-២. **ធញ្ញរសាទីនី**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន ទធិអាទយោ គហិតា។ **អាមោបេត្វា**តិ ឧទ្ធំ អារោបេត្វា។ **ផល**ន្តិ ឯលាឡុកាទិផលំ។ **បណ្ណ**ន្តិ សូបសាកំ។ **កឡីរ**ន្តិ វេឡុអាទីនំ កឡីរំ។ **ពហូនី**តិ គេសមេវ វិសេសនំ។ **តត្ថ ចា**តិ បក្ខិត្តបណ្ណាទិម្ហិ តក្កាទិកេ។ **ឱធិ ទស្សេតី**តិ ឯត្ថ “បរិភោគកាលេ”តិ សេសោ។ **សញ្ជនេតី**តិ ឯត្ថ “ផលាទិយាគូ”តិ លព្ភតិ។

១២៥៣-៤. **រសេ**តិ មំសាទិរសេ។ “យាគុំ គណ្ហថា”តិ វា “យាគុ”ន្តិ វា វត្វាតិ យោជេតព្ពា។ **យាគុ សង្គហិតា**តិ ឯត្ថ ឱធិបញ្ញាយនអបញ្ញាយនវិកប្បទ្វយេ យាគុយា សមោ វិនិច្ឆយោតិ អធិប្បាយោ។

១២៥៥. **ឆុបន្តី**តិ សម្ផុសន្តិ។ ឆុប សម្ផស្សេតិ ធាតុ, បក្ខិបន្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហ “យត្ថ មច្ឆមំសំ បក្ខិបន្តី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៣៨-២៣៩)។ សាសបមត្តម្បិ មច្ឆមំសំ វា សចេ បញ្ញាយតីតិ យោជនា។ **បវារណ**ន្តិ ឯត្ថ “ជនេតី”តិ សេសោ។ **យាគុយា**តិ បទំ បច្ចត្តវសេន វិបរិណាមេត្វា យាគុ ជនេតីតិ យោជេតព្ពំ។

១២៥៦. **សំសដ្ឋោ**តិ បរិស្សាវិតោ ន សញ្ជនេតីតិ យោជនា។

១២៥៧. សព្ពសោ បបេត្វាតិ សម្ពន្ធោ។ មំសាទិបក្ខិត្តឱទនាទិប្បករណាវសេសតោ អង្គំ ទស្សេតុមាហ **“សព្ពសោ”**តិ។ សព្ពសោ ន បវារេតីតិ យោជនា។ **វេឡុតណ្ឌុល**ន្តិ វេឡុវីហីនំ តណ្ឌុលំ។ **អាទិ**-សទ្ទេន កន្ទមូលំ សង្គហិតំ។ យថាហ “វេណុតណ្ឌុលាទីហិ វា កន្ទមូលផលេហិ វា យេហិ កេហិចិ កតភត្ត”ន្តិ។

១២៥៨. **តតោ**តិ សាលិអាទិតោ, វេឡុអាទិតោ ច, តតោ និព្ពត្តា បុថុកា វាតិ អត្ថោ។ **តាហី**តិ បុថុកាហិ។ **សុទ្ធា**តិ បុថុកាទីហិ អមិស្សា ន បវារេន្តីតិ សម្ពន្ធោ។

១២៥៩. **ភជ្ជាន**ន្តិ ភជ្ជិតានំ។ សត្តុហិ សង្គហិតំ **សត្តុសង្គហិតំ**។

១២៦១. **សត្តូនំ មោទកោ**តិ សត្តុពទ្ធំ, ពទ្ធសត្តូតិ អត្ថោ។

១២៦៣. **គេហេវា**តិ លាជេហិ ឯវ។ **សុទ្ធំ ខជ្ជកំ វា**តិ វក្ខមាននយេន មច្ឆាទីហិ អសម្មិស្សំ ខជ្ជកំ។

១២៦៤. **“បូរិត”**ន្តិអាទិនា តព្ពិបរិយាយំ ទស្សេតិ។ **ត**ន្តិ កុណ្ឌកាទិ។

១២៦៦. **អកប្បិយំ** មំសំ។ **អវត្ថុត្តា**តិ អកប្បិយមំសានំ វារេតព្ពត្តា បវារណាយ អវត្ថុត្តា។

១២៦៧. **វត្ថុកត្តា**តិ កប្បិយមំសស្ស បវារណាយ វត្ថុភូតត្តា។ **បវារេតី**តិ ឯត្ថ “ខាទិយមានស្ស ច មំសត្តា”តិ សេសោ ទដ្ឋព្ពោ។ យថាហ “យំ បន ខាទតិ, តំ កិញ្ចាបិ បដិក្ខិបិតព្ពដ្ឋានេ ឋិតំ, ខាទិយមានំ បន មំសភាវំ ន ជហតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៣៨-២៣៩)។

១២៦៨. **កិញ្ចិ កប្បិយភោជន**ន្តិ បញ្ចសុ ភោជនេសុ យំ កិញ្ចិ កប្បិយភោជនំ។

១២៦៩. **អកប្បិយំ មំសំ អញ្ញ**ន្តិ អកប្បិយមំសតោ អវសេសំ កុលទូសនាទិវសេន ឧប្បន្នភោជនំ គហិតំ។ យថាហ “កុលទូសនវេជ្ជកម្មឧត្តរិមនុស្សធម្មារោចនសាទិតរូបិយាទីហិ និព្ពត្តំ ពុទ្ធបដិកុដ្ឋំ អនេសនាយ ឧប្បន្នំ អកប្បិយភោជនំ បដិក្ខិបតិ, ន បវារេតី”តិ។

១២៧០-១. អសនំ ភោជនន្តិ អង្គទ្វយេ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ “**សចេ អជ្ឈោហដ**”ន្តិអាទិ។ **អជ្ឈោហដ**ន្តិ បរគលគតំ ហោតិ។ “**បត្តេ**”តិ ឥមិនា ថាលកាទិភាជនញ្ច គហិតំ។ កត្ថចិ ភោជនំ នត្ថីតិ យោជនា។ បត្តេ, ហត្ថេ, មុខេ វា យត្ថ កត្ថចិ បញ្ចន្នំ ភោជនានំ កិញ្ចិ ន វិជ្ជតិ, គន្ធមត្តំ បញ្ញាយតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

១២៧២. **អាទាយា**តិ ឯត្ថ “អញ្ញត្រ ភុញ្ជិតុ”ន្តិ សេសោ។ “យោបិ អញ្ញត្រ គន្ត្វា ភុញ្ជិតុកាមោ មុខេ ភត្តំ គិលិត្វា សេសំ អាទាយា”តិអាទិនា (បាចិ. អដ្ឋ. ២៣៨-២៣៩) **មហាបច្ចរិយដ្ឋកថាយំ** វុត្តវចនស្ស បមាណត្តា អាហ “**ន បវារេតី**”តិ។

១២៧៣. “មុខេ ភត្តំ គិលិតំ, ហត្ថេ ភត្តំ វិឃាសាទស្ស ទាតុកាមោ, បត្តេ ភត្តំ ភិក្ខុស្ស ទាតុកាមោ, សចេ តស្មិំ ខណេ បដិក្ខិបតិ, ន បវារេតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៣៨-២៣៩) ឯវមាគតំ **កុរុន្ទដ្ឋកថំ** សង្គហេតុំ “មុខេ ច ភត្ត”ន្តិអាទិវចនតោ ច “អសនស្ស ឧបច្ឆេទា”តិអាទិនា វក្ខមានាយ យុត្តិយា អសនាវសានេ យុជ្ជមានត្តា ច ឥមិស្សា គាថាយ “ភោត្តុកាមោ”តិ បាឋំ អគ្គហេត្វា “**ទាតុកាមោ**”តិ បាឋោ គហេតព្ពោ។

១២៧៤. “**អសនស្ស ឧបច្ឆេទា**”តិ ឥមិនា តស្មិំយេវ អាសនេ យថានិសិន្នេនេវ កាតព្ពេ អសនេ អាសាវច្ឆេទោ ទីបិតោ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “តស្មិំ បន អាសនេ ន ភុញ្ជិតុកាមោ, វិហារំ បវិសិត្វា ភុញ្ជិតុកាមោ, អញ្ញស្ស វា ទាតុកាមោ”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៣៨-២៣៩)។ **កុរុន្ទដ្ឋកថាយំ** តស្ស វិនិច្ឆយស្ស ទស្សិតត្តា “**មហាបញ្ញា**”តិ កុរុន្ទដ្ឋកថាចរិយំ សន្ធាយាហ។ **ការណាការណញ្ញុនោ**តិ “បវារណស្ស ឥទំ ការណំ, ឥទំ អការណ”ន្តិ ជានន្តា។ “ការណាការណញ្ញុនា”តិ កត្ថចិ បោត្ថកេ លិខន្តិ។ តត្ថ មហាបញ្ញា ការណាការណញ្ញុនោ អាចរិយា អសនស្ស...បេ.... សោតិ ហិ ការណំ កថយន្តីតិ យោជនា។

១២៧៥. ហត្ថបាសង្គេ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ “**គណ្ហតោ...បេ.... បសារិត**”ន្តិ។ **គណ្ហតោ**តិ យេន ឥរិយាបថេន សមន្នាគតោ ហុត្វា គណ្ហាតិ, ឯវំ គណ្ហតោ។ **បច្ឆិមំ អង្គ**ន្តិ ទាយកេន ទិន្នស្ស បដិគ្គាហកស្ស យោ អវយវោ បរភាគេ ហោតិ , តំ ឋានាទិឥរិយាបថសមន្នាគតស្ស បដិគ្គាហកស្ស បណ្ហិអាទី បច្ឆិមំ អង្គំ។ ទទតោ បសារិតំ ហត្ថំ វិនា បុរិមំ អង្គន្តិ យោជនា។ **បសារិតំ ហត្ថ**ន្តិ ឯត្ថ “ទាតុ”ន្តិ សេសោ។ **ឧភិន្ន**ន្តិ ឯត្ថ “អន្តរេ”តិ សេសោ។ បដិគ្គាហកទាយកានំ បច្ឆិមបុរិមានំ ឧភិន្នំ អង្គានំ អន្តរេ ឱកាសេ។ អឌ្ឍំ ឧបឌ្ឍំ ហត្ថំ តេយ្យំ តតិយំ យស្សាតិ វិគ្គហោ, អតិរេកវិទត្ថិទ្វិរតនប្បមាណន្តិ អត្ថោ។

១២៧៦. អភិហារង្គេ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ “**តស្មិ**”ន្តិអាទិ។ អឌ្ឍតេយ្យេ **តស្មិំ ឋានេ** ឋត្វាតិ យោជនា, ទ្វិរតនវិទត្ថិបមាណេ តស្មិំ ឋានេ ឋត្វាតិ អត្ថោ។ **អភិហដ**ន្តិ ឧបនីតំ។ **តាទិស**ន្តិ អភិហដសទិសំ, បវារណបហោនកានំ បញ្ចន្នំ ភោជនានំ អញ្ញតរន្តិ អត្ថោ។

១២៧៧-៨. **អាធារកេ វាបី**តិ វលយាទិបត្តាធារកេបិ។ **ឩរូសូ**តិ ទ្វិន្នំ ឩរូនំ មជ្ឈេ, អង្កេតិ អត្ថោ។ **អាហរិត្វា**តិ អភិហរិត្វា។ **ភត្តំ គណ្ហាតី**តិ ឯត្ថ “ឥតោ”តិ សេសោ, “ឥតោ ភត្តំ គណ្ហា”តិ អនន្តរេ និសិន្នោ ច ភាសតីតិ យោជនា។ **ភត្ត**ន្តិ ឧបលក្ខណំ, បញ្ចសុ ភោជនេសុ យំ កិញ្ចីតិ អត្ថោ។ **ត**ន្តិ តថា គណ្ហិតុំ វុត្តភត្តាទិភោជនំ។ **អភិហារស្ស ចា**តិ ឯត្ថ **ច**-សទ្ទោ បទបូរណត្ថោ, ឯវការត្ថោ វា, អភាវា ឯវាតិ យោជនា។

១២៧៩. “**ភត្តបច្ឆិ**”ន្តិ ឥទំ ឧបលក្ខណំ។

១២៨០. **ទីយមានេ**តិ ឯត្ថ “ភោជនេ”តិ សេសោ។ **ឥតរោ**តិ ហត្ថបាសេ និសិន្នោ។ អភិហារង្គស្ស អភាវា សោ **ន បវារិតោ**តិ។

១២៨១. បដិក្ខេបង្គេ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ “**កាយេនា**”តិអាទិ។ វាចាភិហារស្ស អនង្គត្តា អាហ “**កាយេនាភិហដ**”ន្តិ។ យថាហ “វាចាយ អភិហដំ បដិក្ខិបតោ បវារណា នត្ថី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៣៨-២៣៩)។ អភិហដភោជនំ បដិក្ខិបិតុំ អង្គុលិយោ វា ហត្ថំ វា ហត្ថគតស្ស កស្សចិ ចលនាទី យំ កញ្ចិ កាយវិការំ ករោន្តោ, ភមុំ ឧក្ខិបន្តោ, កុជ្ឈិត្វា ឱលោកេន្តោ វា កាយេន បដិក្ខិបតីតិ វុច្ចតិ។ “អល”ន្តិ វា “ន គណ្ហាមី”តិ វា “អាគមេហី”តិ វា “អធិវាសេហី”តិ វា “មា អាកិរា”តិ វា “អបគច្ឆាហី”តិ វា ឯវមាទិកំ វទន្តោ វាចាយ បដិក្ខិបតីតិ វុច្ចតិ។

១២៨២-៣. **អាកិរា**តិ ឯត្ថាបិ “ឥតិ ចា”តិ យោជេតព្ពំ។ ឯវំ វទន្តស្ស និវារេតុកាមតាចិត្តេ សតិបិ និវារណវចនេន ហោន្តំ បវារណំ អាកិរាតិអាទិវិធិវចនេ ន ហោតីតិ អាហ “**ន បន’ន្តិ បវារណា**”តិ។ បវារណា

បន ន អត្ថីតិ យោជនា។

១២៨៤. “រសំ គណ្ហថា”តិ វទេតិ សម្ពន្ធោ។ **តំ សុត្វា**តិ តំ វចនំ សុត្វា។

១២៨៥. **“សារ”**ន្តិ ឥទំ វណ្ណភណនមត្តំ។ **“ឥទ”**ន្តិ សាមញ្ញេន មច្ឆមំសំ វទតិ, បវារណង្គំ ហោតិ។ **មច្ឆរសំ មំសរស**ន្តិ ឯត្ថ ទ្វន្ទសមាសស្សបិ សម្ភវតោ “មច្ឆំ, មំសំ គណ្ហ”តិ ច វុត្តំ ហោតិ, តញ្ច អង្គំ ហោតិ។

១២៨៦. “រសំ គណ្ហ”តិ វុត្តេ បនស្ស វិកប្បស្ស អភាវា បវារណស្ស អង្គំ ន ហោតិ។ តេនេវាហ **“អត្ថិ ច មំសំ ចេ”**តិ។

១២៨៧. **មុហុត្តំ អាគមេហី**តិ កញ្ចិ កាលំ ឱលោកេហិ។

១២៨៨. **បនសាទីហី**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន វេត្តង្កុរាទីនំ គហណំ។

១២៩០. **មច្ឆសូបំ មំសសូប**ន្តិ ឯត្ថ សមាសវិកប្បោ “មច្ឆរសំ មំសរស”ន្តិ ឯត្ថ វិយ ទដ្ឋព្ពោ។

១២៩១. **ករម្ពក**ន្តិ មច្ឆមំសេន វា អញ្ញេន វា មិស្សស្សេវ សូបវិសេសស្ស នាមំ។ តេនេវ ច “មំសករម្ពកំ គណ្ហថ, មច្ឆករម្ពកំ គណ្ហថា”តិ វុត្តេ និសេធេន បវារណា ហោតិ, “ករម្ពកំ គណ្ហថា”តិ វុត្តេ អនិយតវចនត្តា ន ហោតិ។ កឡីរសូបាទីហិ សមានវិនិច្ឆយភាវំ ទស្សេតុមាហ **“ឯសេវ នយោ វុត្តោ”**តិ។

១២៩២. **វុត្តស្មិ**ន្តិ វុត្តេ។

១២៩៣. **យេនា**តិ ភត្តេន។ **អាបុច្ឆិតោ**តិ “គណ្ហថា”តិ វុត្តោ។ **តស្ស** ភត្តស្ស។ **អត្ថិតាយ** យាគុយា វិជ្ជមានត្តា។ **ឥតិ ការណ**ន្តិ ឥទំ បវារណការណំ។

១២៩៤. “យាគុមិស្សកំ គណ្ហថា”តិ វុត្តេ សា យាគុ **តត្ថ** តស្មិំ អភិហដេ ភាជនេ បក្ខិត្តភត្តេន សមា វា ពហុតរា វា ចេ ហោតិ, **សោ** ឯវំ វត្វា អភិហដំ បដិក្ខេបំ ភិក្ខុ ន បវារេតិ កិរាតិ យោជនា។ **កិរា**តិ អរុចិ សូចេតិ។ តេនេវ វក្ខតិ “ការណំ បន ទុទ្ទស”ន្តិ។

១២៩៥. **សព្ពត្ថា**តិ សព្ពអដ្ឋកថាសុ។

១២៩៦. **វិសុំ កត្វា**តិ ឯកសិត្ថម្បិ យថា ន ហោតិ, តថា រសំ វា ខីរំ វា ភត្តតោ វិយោជេត្វា។

១២៩៧. **គច្ឆន្តោនេវា**តិ យាវ ភោជននិដ្ឋានំ, តាវ គច្ឆន្តោនេវ។ យថាហ “គច្ឆន្តេន នទិបូរំ បត្តេនបិ អដ្ឋត្វា នទិតីរេ គុម្ពំ បរិក្ខិបិត្វា វិចរន្តេន នាវំ វា សេតុំ វា អារុឡ្ហេន អដ្ឋត្វា វដ្តេត្វា វិចរន្តេនា”តិ។

១២៩៨. **សោ**តិ គច្ឆន្តោ។ **តតោ**តិ ឋានតោ, គមនឥរិយាបថស្ស វិកោបិតត្តាតិ អធិប្បាយោ។

១២៩៩. **អាសនំ អវិចាលេត្វា**តិ និសជ្ជាវសេន ផុដ្ឋដ្ឋានំ អចាលេត្វា, អនុដ្ឋហិត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ “អទិន្នាទានេ វិយ ឋានាចាវនំ គហេតព្ព”ន្តិ **គណ្ឋិបទេ** វុត្តំ។

១៣០០. **តតោ**តិ បវារិតកាលតោ ឧទ្ធំ, **តតោ** និសិន្នដ្ឋានតោ វា។ ឥតោ, ឯត្តោ វា។ **ឦសកម្បិ សំសរិតុ**ន្តិ និសិន្នដ្ឋានតោ ឥតោ ចិតោ ច ថោកម្បិ សំសរិតុំ, អបគន្តុន្តិ អត្ថោ។

១៣០១. **សព្ពត្ថា**តិ បីឋកាទិសំហារិមេ សព្ពស្មិំ អាសនេ។ **“វិនយញ្ញុនា”**តិ ឥមិនា “សចេ បន នំ សហ មញ្ចេន ឧក្ខិបិត្វា អញ្ញត្រ នេន្តិ, វដ្តតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៣៨-២៣៩) **អដ្ឋកថាយំ** “បីឋកាទីសុបិ អយមេវ វិនិច្ឆយោ”តិ វុត្តភាវំ ជានន្តេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។

១៣០២. **និបជ្ជិត្វា**តិ ឯត្ថ “បរិវត្តន្តេន យេន បស្សេន និបន្នោ, តស្ស ឋានំ នាតិក្កមេតព្ព”ន្តិ វចនតោ បុព្ពសយិតដ្ឋានំ អវិជហិត្វា សយិត្វាយេវាតិ អត្ថោ។ **តថេវា**តិ ឧក្កុដិកោ ហុត្វាវាតិ វុត្តំ ហោតិ។ “តស្ស បន ហេដ្ឋា បលាលបីឋំ វា កិញ្ចិ វា និសីទនកំ ទាតព្ព”ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៣៨-២៣៩) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។

១៣០៣. អតិរិត្តំ ករោន្តេន សិក្ខុនា ភាជនំ ឱនមេត្វាន ភោជនេ ទស្សិតេ អថ “អលមេតំ សព្ព”ន្តិ វត្តព្ពន្តិ យោជនា។ តត្ថ **អតិរិត្តំ ករោន្តេនា**តិ “អតិរិត្តំ នាម កប្បិយកតំ ហោតិ, បដិគ្គហិតកតំ ហោតិ, ឧច្ចារិតកតំ ហោតិ, ហត្ថបាសេ កតំ ហោតិ, ភុត្តាវិនា កតំ ហោតិ, ភុត្តាវិនា បវារិតេន អាសនា អវុដ្ឋិតេន កតំ ហោតិ, ‘អលមេតំ សព្ព’ន្តិ វុត្តំ ហោតិ, គិលានាតិរិត្តំ ហោតី”តិ (បាចិ. ២៣៩) វុត្តេសុ អដ្ឋសុ អាការេសុ អន្តំ វិនា បុរិមេហិ សត្តហិ វិនយកម្មាការេហិ អតិរិត្តំ ករោន្តេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហ “តមេហិ សត្តហិ វិនយកម្មាការេហិ យំ អតិរិត្ត”ន្តិអាទិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៣៨-២៣៩)។

តថ អតិរិត្តំ កាតុំ អភិហដភោជនំ កប្បិយញ្ច នាម ហោតិ, កប្បិយកតេន សិង្គិវេរលសុណាទិវត្ថុនា យុត្តតាយ ច អកប្បិយមំសាភាវេន ច កុលទូសនាទីហិ អនុប្បន្នភាវេន ច កតញ្ច នាម ហោតិ។ “អលមេតំ សព្ព”ន្តិ អតិរិត្តកតភាវតោ ឯវំ កប្បិយញ្ច តំ កតំ ចាតិ **កប្បិយកត**ន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ ឯវមុបរិបិ **កត**-សទ្ទស្ស អត្ថោ ច សមាសវិគ្គហោ ច វេទិតព្ពោ ។ អវសិដ្ឋបទេសុ ភិក្ខុនា បដិគ្គហិតំ **បដិគ្គហិតំ** នាម។ តំ ការាបេត្វា អាគតេន ភិក្ខុនា ថោកំ ឧច្ចារេត្វា, ឱតារេត្វា វា ទស្សិតំ **ឧច្ចារិតកតំ** នាម។ កប្បិយំ ការាបេតុមាគតស្ស អឌ្ឍតេយ្យហត្ថប្បមាណហត្ថបាសព្ភន្តរគតេន អតិរិត្តកតំ **“ហត្ថបាសេ កត”**ន្តិ វុច្ចតិ។ អន្តមសោ បវារណជនកំ យំ កិញ្ចិ ភោជនំ កុសគ្គេនាបិ គហេត្វា ភុត្តត្តា **ភុត្តាវិនា**។ យថាហ “បញ្ចន្នំ ភោជនានំ អញ្ញតរំ ភោជនំ អន្តមសោ កុសគ្គេនាបិ ភុត្តំ ហោតី”តិ។ ភុញ្ជន្តោ បវារិតោ ហុត្វា យោ អាសនំ ន កោបេតិ, សោ ភុត្តាវី បវារិតោ “អាសនា អវុដ្ឋិតោ”តិ វុច្ចតិ, តេន កតំ **“ភុត្តាវិនា…បេ…. អវុដ្ឋិតេន កត”**ន្តិ វុត្តំ។ “អលមេតំ សព្ព”ន្តិ វចីភេទំ កត្វា វុត្តំ **“អលមេតំ សព្ពន្តិ វុត្តំ ហោតី”**តិ ទស្សិតំ។ អយំ សត្តវិធោ វិនយកម្មាការោ នាម។

គិលានាតិរិត្តកំ បន ឥមិស្សា គាថាយ អវុត្តម្បិ អនតិរិត្តសទ្ទស្សនត្ថំ វក្ខមានាយ “កត”ន្តិអាទិគាថាយ “ន គិលានាតិរិត្តញ្ចា”តិ ឥមស្ស វិបរិយាយតោ វេទិតព្ពំ។ គិលានតោ អតិរិត្តំ, តស្ស អញ្ញាទិនេសុ ភុញ្ជនត្ថាយ ឧបដ្ឋាបិតម្បិ **គិលានាតិរិត្តំ** នាម។

“តេន ភិក្ខុនា”តិ ឥមិនា “ភុត្តាវិនា”តិ ច “ភុត្តាវិនា បវារិតេន អាសនា វុដ្ឋិតេនា”តិ ច វុត្តប្បការេន វិសិដ្ឋំ តេនេវ បាកដំ ភិក្ខុំ បរាមសតិ, បវារណជនកានំ បញ្ចន្នំ ភោជនានំ អញ្ញតរំ អប្បមត្តកម្បិ ភុត្តាវិនា, ភុត្តាវី បវារិតោបិ ហុត្វា អាសនា អវុដ្ឋិតេន វា ភិក្ខុនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឱនមិត្វាន ភាជនេ**តិ ឯត្ថ “ទស្សិតេ ភោជនេ”តិ សេសោ, “អថា”តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ កប្បិយករណារហានិ សិង្គិវេរាទីនិ កប្បិយំ ការេត្វា បដិគ្គហាបេត្វា អាគន្ត្វា ហត្ថបាសព្ភន្តរេ ឋត្វា អតិរិត្តំ ការាបេន្តេន ភិក្ខុនា ភាជនំ ថោកំ ឱនាមេត្វា ឧច្ចារេត្វា ទស្សិតកាលានន្តរាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឧត្តរិ កាតព្ពំ ទស្សេតុមាហ **“អល”**ន្តិអាទិ។

ឯត្តាវតា **“តេន ភិក្ខុនា”**តិ ឥមិនា “ភុត្តាវិនា កតំ, ភុត្តាវិនា បវារិតេន អាសនា អវុដ្ឋិតេន កត”ន្តិ អង្គទ្វយំ សង្គហិតំ។ **“ឱនមេត្វាន ភាជន”**ន្តិ ឥមិនា “ឧច្ចារិតកតំ ហោតី”តិ ឥទំ សង្គហិតំ។ “កប្បិយកតំ, បដិគ្គហិតកតំ, ហត្ថបាសេកត”ន្តិ ឥទំ តយំ អនន្តរិយវាចិនា **អថ**-សទ្ទេន សង្គហិតំ។ “អលមេតំ សព្ព”ន្តិ ឥទំ បនេត្ថ សរូបេនេវ ទស្សិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

១៣០៤. បត្តេ ឋិតភោជនមេវ អតិរិត្តំ កាតព្ពន្តិ នត្ថិ, បច្ឆិអាទីសុ យត្ថ កត្ថចិ ភាជនេ ឋិតម្បិ កាតព្ពន្តិ ទស្សេតុមាហ **“កប្បិយំ បនា”**តិ។ **កុណ្ឌេ**តិ ភណ្ឌុក្ខលិយំ។ **ភាជនេ**តិ យំ កិញ្ចិ ភាជនំ គហិតំ។

១៣០៥. **ឯត**ន្តិ អតិរិត្តកតំ ឯតំ ភោជនំ។ តំ ឯកមេវ ឋបេត្វាតិ យោជនា។ “វដ្តតេវា”តិ វុត្តេបិ អព្ភង្គាទីនមត្ថាយាតិ គណ្ហេយ្យុន្តិ អាហ **“ភុញ្ជិតព្ព”**ន្តិ, តមេកំ វិនា បរេហិ បរិភុញ្ជិតព្ពន្តិ អត្ថោ។

១៣០៦-៧. **កប្បិយំ ការេត្វា**តិ អតិរិត្តំ ការេត្វា។ **អាគិរន្តិ ចេ**តិ យទិ បក្ខិបន្តិ។ បុន តថា អតិរិត្តំ ការេត្វា ភុញ្ជិតព្ពន្តិ យោជនា។

តំ កេន អតិរិត្តំ កាតព្ពន្តិ អាហ **“យេនា”**តិអាទិ។ **ត**ន្តិ អតិរិត្តកតំ ភោជនំ។ **យេន អកត**ន្តិ យេន ភិក្ខុនា បឋមំ អតិរិត្តំ ន កតំ, តេន កាតព្ពន្តិ សម្ពន្ធោ។ យថាហ “យេន អកតន្តិ អញ្ញេន ភិក្ខុនា យេន បឋមំ ន កតំ, តេន កាតព្ព”ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៣៨-២៣៩)។ យំ វា អកតំ, តំ វិសុំ តេន វា កាតព្ពន្តិ យោជនា។ **យំ វា អកត**ន្តិ តស្មិំ អតិរិត្តកតភោជនេ អបក្ខិត្តំ យំ ភោជនំ អតិរិត្តំ ន កតំ។ **តំ វិសុំ តេន វា កាតព្ព**ន្តិ បច្ឆា បក្ខិត្តំ ភោជនំ អតិរិត្តំ កតេន យថា អមិស្សំ ហោតិ, តថា អញ្ញស្ស ភាជនស្ស គហណវសេន វិសុំ ការេត្វា តេន បឋមំ កតាតិរិត្តេនាបិ អតិរិត្តំ កាតព្ពំ។ យថាហ – “យញ្ច អកតន្តិ យេន បឋមំ កប្បិយំ កតំ, តេនាបិ យំ

អកតំ, តំ កាតព្ពំ។ បឋមភាជនេ បន កាតុំ ន លព្ភតិ។ តត្ថ ហិ ករិយមានំ បឋមំ កតេន សទ្ធឹ កតំ ហោតិ, តស្មា អញ្ញស្មឹ ភាជនេ កាតុំ វដ្ដតីតិ អធិប្បាយោ”តិ។

១៣០៨. អកប្បិយាទីហិ សត្តហីតិ “អនតិរិត្តំ នាម អកប្បិយកតំ ហោតិ, អប្បដិគ្គហិតកតំ ហោតិ, អនុច្ចារិតកតំ ហោតិ, អហត្ថបាសេ កតំ ហោតិ, អភុត្តាវិនា កតំ ហោតិ, ភុត្តាវិនា ច បវារិតេន អាសនា វុដ្ឋិតេន កតំ ហោតិ, ‘អលមេតំ សព្ពំ’ន្តិ អវុត្តំ ហោតី”តិ (បាចិ. ២៣៩) វុត្តេហិ សត្តហិ វិនយកម្មាការេហិ។ អតិរិត្តំ កតន្តិ យោជនា។ “ហោតិ អនតិរិត្តក”ន្តិ បទច្ឆេទោ។

១៣០៩. ឧបកដ្ឋវេលាយបិ អតិរិត្តំ ករោន្តេន “អហំ បាតោវ ភុញ្ជិំ”ន្តិ វា “ថោកំ បរិភុញ្ជិ”ន្តិ វា អចិន្តេត្វា កាតព្ពន្តិ ទស្សេតុមាហ “**យោបី**”តិអាទិ។ **ឧបកដ្ឋូបនីតម្បី**តិ ឧបកដ្ឋវេលាយ ឧបនីតម្បិ ភោជនំ។

១៣១០. យាមាទិកាលិកន្តិ យាមសត្តាហយាវជីវិកកាលិកំ។ **អនាមិស្ស**ន្តិ អាមិសេន អមិស្សំ។ **តំ** យាមាទិកាលិកំ បរិភុញ្ជតោតិ សម្ពន្ធោ។

១៣១២. គិលានស្ស ភុត្តាតិរិត្តំ វិយ កទាចិ ភុញ្ជិស្សតីតិ ឧទ្ទិស្ស ឋបិតម្បិ គិលានាតិរិត្តំ នាមាតិ **អដ្ឋកថាយំ** (បាចិ. អដ្ឋ. ២៣៨-២៣៩ អត្ថតោ សមានំ) វុត្តំ។ “វិហារាទីសុ គិលានស្ស បាបុណនកោដ្ឋាសម្បិ គិលានាតិរិត្តំ នាមា”តិ វទន្តិ។

១៣១៣. កថិនេនាតិ បឋមកថិនេន។

បឋមបវារណកថាវណ្ណនា។

១៣១៤. អនតិរិត្តេនាតិ ឯត្ថ “ខាទនីយេន វា ភោជនីយេន វា”តិ សេសោ។ ឯត្ថ “**ខាទនីយំ** នាម បញ្ច ភោជនានិ យាមកាលិកំ សត្តាហកាលិកំ យាវជីវិកំ ឋបេត្វា អវសេស”ន្តិ (បាចិ. ២៣៩) វុត្តំ បញ្ចភោជនតោ អញ្ញំ សព្ពំ យាវកាលិកំ ខាទនីយំ នាម។ “ភោជនីយំ នាម បញ្ច ភោជនានិ ឱទនោ កុម្មាសោ សត្តុ មច្ឆោ មំស”ន្តិ (បាចិ. ២៣៩) វុត្តំ។ ឯត្ថ វិនិច្ឆយោ អនន្តរសិក្ខាបទេ វុត្តោ។ **បវារេយ្យា**តិ ឯត្ថ “អភិហដ្ឋុ”ន្តិ សេសោ។ **អភិហដ្ឋុំ បវារេយ្យា**តិ អភិហរិត្វា “ហន្ទ ភិក្ខុ យាវតកំ ឥច្ឆសិ, តាវតកំ គហេត្វា ខាទ វា ភុញ្ជ វា”តិ ឯវំ បវារេយ្យ។ “**បវារិត**”ន្តិបទំ វុត្តត្ថមេវ។ **ជាន**ន្តិ សុត្វា វា ទិស្វា វា តស្ស បវារិតភាវំ ជានន្តោ។ **អាសាទនាបេក្ខោ**តិ អាសាទនំ ចោទនំ មង្កុករណភាវំ អបេក្ខមានោ។ **ភុត្តេ**តិ តស្ស បយោគេន ឥតរេន ភុញ្ជិត្វា បរិយោសាបិតេ។ **តស្សា**តិ យោ តស្ស បវារិតភាវំ ញត្វា “ភុញ្ជា”តិ និយោជេសិ, តស្ស។

១៣១៥-៦. ឯកស្ស ភុញ្ជនេន អញ្ញស្ស បាចិត្តិ ហោតីតិ កថមេតន្តិ អាសង្កាយ តថា វុត្តត្ថា បរិហរិតុមាហ “**ទុក្កដំ...បេ.... ទស្សិត**”ន្តិ។ **ឥតរស្ស គហណេ**តិ បវារិតភិក្ខុនោ ភុញ្ជនត្ថាយ បដិគ្គហណេ។ **អជ្ឈោហារបយោគេសុ ចា**តិ ឯត្ថាបិ “ឥតរស្សា”តិ សម្ពន្ធោ។ **សព្ពំ** ទុក្កដំ, បាចិត្តិយញ្ច។ **ទស្សិត**ន្តិ “អភិហរតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ តស្ស វចនេន ‘ខាទិស្សាមិ ភុញ្ជិស្សាមី’តិ បដិគ្គណ្ហាតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ អជ្ឈោហារេ អជ្ឈោហារេ អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ ភោជនបរិយោសានេ អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា”តិ (បាចិ. ២៤៤) ទេសិតំ ភគវតាតិ អត្ថោ។

១៣១៧. ឧភយត្ថាបិ វិមតិស្សាតិ បវារិតេ ច អបវារិតេ ច វិមតិស្ស។ **ទុក្កដំ បរិទីបិត**ន្តិ “បវារិតេ វេមតិកោ។ អប្បវារិតេ វេមតិកោ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បាចិ. ២៤៥) ទេសិតំ។

១៣១៨. ការាបេត្វាតិ ឯត្ថ “ភុញ្ជាហី”តិ សេសោ។ **អញ្ញស្សត្ថាយា**តិ ឯត្ថ “អភិហរន្តោ គច្ឆាហី”តិ សេសោ។

១៣១៩. ឱមសវាទតុល្យាវាតិ ឥទំ អទិន្នាទានសមុដ្ឋានំ សន្ធាយាហ។

ទុតិយបវារណកថាវណ្ណនា។

១៣២០. ខាទនីយំ វាតិ បញ្ច ភោជនានិ ច កាលិកត្តយញ្ច វិនា អវសេសេសុ យំ កិញ្ចិ វា។ **ភោជនីយំ វា**តិ បញ្ចសុ ភោជនេសុ អញ្ញតរម្បិ។ **វិកាលេ**តិ វិគតេ កាលេ។ កាលោ នាម អរុណុគ្គមនតោ យាវ មជ្ឈន្តិកា, តទញ្ញោ វិកាលោ។ យថាហ “វិកាលោ នាម មជ្ឈន្តិកេ វីតិវត្តេ យាវ អរុណុគ្គមនា”តិ (បាចិ. ២៤៩)។ ឋិតមជ្ឈន្តិកោបិ កាលេយេវ សង្គយ្ហតិ។ យថាហ “ឋិតមជ្ឈន្តិកោបិ កាលសង្គហំ គច្ឆតិ។ តតោ បដ្ឋាយ បន ខាទិតុំ

វា ភុញ្ជិតុំ វា ន សក្កា, សហសា បិវិតុំ បន សក្កា ភវេយ្យ។ កុក្កុច្ចកេន បន ន កាតព្ពំ។ កាលបរិច្ឆេទជាននត្ថញ្ច កាលត្ថម្ភោ យោជេតព្ពោ, កាលព្ភន្តរេវ ភត្តកិច្ចំ កាតព្ព”ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៤៨-២៤៩)។ **ទោស**ន្តិ បាចិត្តិយំ។

១៣២១. “ខាទនីយំ វា ភោជនីយំ វា”តិ ឯត្ថ ភោជនីយស្ស បវារណសិក្ខាបទេ ទស្សិតសរូបត្តា ខាទនីយំ តាវ សរូបតោ ទស្សេតុមាហ **“យមាមិសគត”**ន្តិអាទិ។ **ឯត្ថា**តិ ឯតេសុ ខាទនីយភោជនីយេសុ។ យំ បន វន មូលផលាទិកំ **អាមិសគតំ** អាមិសេ យាវកាលិកេ បរិយាបន្នំ, តំ ខាទនីយន្តិ យោជនា។ **កាលិកេស្វសមោហត្ថ**ន្តិ ឯត្ថ គាថាពន្ធវសេន ម-ការលោបោ, អសម្មោហត្ថន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឥទ**ន្តិ វក្ខមានំ សន្ធាយាហ។

១៣២២. **មូល**ន្តិ យំ កិញ្ចិ វុក្ខលតានំ មូលំ។ **កន្ទ**ន្តិ វុក្ខលតានមេវ កន្ទំ។ **មុឡាល**ន្តិ បទុមគច្ឆមូលកន្ទំ។ **មត្ថក**ន្តិ តាលនាឡិកេរាទីនំ មត្ថកំ, វេឡុកឡីរបល្លវង្កុរានញ្ច ឯត្ថេវ សង្គហោ។ **ខន្ធក**ន្តិ ឧច្ឆុអាទិខន្ធកំ។ **តច**ន្តិ ឆល្លិ។ **បត្ត**ន្តិ បណ្ណំ។ **បុប្ផ**ន្តិ កុសុមំ។ **ផល**ន្តិ វុក្ខលតាទីនំ ផលំ។ **អដ្ឋី**តិ វុក្ខលតាទិពីជំ។ **បិដ្ឋ**ន្តិ ធញ្ញាទិបិដ្ឋំ។ **និយ្យាស**ន្តិ សិលេសំ។ “ខាទនីយ”ន្តិ សព្ពត្ថ បករណតោ លព្ភតិ។

១៣២៣. ឯវំ ខាទនីយានំ មាតិកំ និក្ខិបិត្វា តេ សរូបតោ ទស្សេតុមាហ **“មូលខាទនីយាទីន”**ន្តិអាទិ។ តត្ថ វុក្ខមូលមេវ ខាទនីយំ, តំ អាទិ យេសន្តិ វិគ្គហោ។ **មុខមត្តនិទស្សនំ និពោធថា**តិ ឯត្ថ “មយា ករិយមាន”ន្តិ សេសោ។ **មុខមត្ត**ន្តិ បវេសទ្វារមត្តំ, និរវសេសតោ ទស្សនេ បបញ្ចភីរុកានំ បុព្ពេ ភយំ ហោតីតិ សង្ខេបតោ ខាទនីយានិ ទស្សិស្សន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ តថា ទស្សនេ បយោជនមាហ **“នាមត្ថេសុ ភិក្ខូនំ បាដវត្ថាយា”**តិ, មូលខាទនីយាទីនំ នាមេសុ ច តទត្ថេសុ ច ភិក្ខូនំ បាដវុប្បាទនត្ថន្តិ អត្ថោ។

១៣២៤-៥. មូលកមូលាទីនិ ឧបទេសតោយេវ វេទិតព្ពានិ។ ន ហិ តានិ បរិយាយន្តរេន វុច្ចមានានិបិ សក្កា វិញ្ញាតុំ។ បរិយាយន្តរេនបិ ហិ វុច្ចមានេ តំ តំ នាមំ អជានន្តានំ សម្មោហោយេវ សិយា, តស្មា តត្ថ ន កិញ្ចិ វក្ខាម។ **សាកាន**ន្តិ សូបេយ្យបណ្ណានំ។ **ឥធា**តិ ឥមស្មឹ សិក្ខាបទេ។ **អាហារត្ថ**ន្តិ អាហារេន កត្តព្ពបយោជនំ, អាហារកិច្ចន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ “អាមិសត្ថ”ន្តិបិ លិខន្តិ។ **ផរន្តី**តិ វិត្ថារេន្តិ។

១៣២៦. **ជរដ្ឋ**ន្តិ បុរាណកន្ទំ។ យំ តំ ជរដ្ឋន្តិ សម្ពន្ធោ។ សេសានំ ជរដ្ឋំ យាវកាលិកន្តិ យោជនា។ **សេសាន**ន្តិ មូលកាទីនិ វុត្តានិ។ យថាហ “មូលកខារកជជ្ឈរិមូលានំ បន ជរដ្ឋានិបិ អាមិសគតិកានេវា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៤៨-២៤៩)។

១៣៣១. **ធោតោ**តិ និព្ពត្តិតបិដ្ឋោ។

១៣៣២. អធោតោ ខីរវល្លិយា កន្ទោតិ យោជនា។ **វាក្យបថាតីតា**តិ “អសុកោ វា អសុកោ វា”តិ វត្វា បរិយន្តំ បាបេតុំ អសក្កុណេយ្យត្តា វចនបថាតីតា។

១៣៣៣. **បុណ្ឌរីកំ** សេតំ។ **បទុមំ** រត្តំ។

១៣៣៤. **សម្ពុវំ** ជាតំ។

១៣៣៨. **ជរដ្ឋពុន្ទោ**តិ កន្ទស្ស ហេដ្ឋា អតីវ បរិណតដ្ឋានំ។

១៣៣៩. **បថវិយំ គតោ**តិ អន្តោបថវិយំ គតោ, បថវិយំ និមុជ្ជិត្វា គតតរុណទណ្ឌោតិ វុត្តំ ហោតិ។

១៣៤០. ឯវំ អន្តោភូមិយំ គតោ។ “បណ្ឌទណ្ឌោ ឧប្បលាទីន”ន្តិ បទច្ឆេទោ។ **សណ្ឌោ**តិ តរុណោបិ បរិណតោបិ។ ឧប្បលាទីនំ, បទុមជាតិយា ច សណ្ឌោ បណ្ឌទណ្ឌោ យាវកាលិកោតិ យោជនា។

១៣៤៥. **បត្តខាទនីយំនាមា**តិ បត្តសង្ខាតំ ខាទនីយំ នាម។

១៣៤៨. **មូលកាទីន**ន្តិ “មូលកំ ខារកញ្ចេវា”តិអាទិកាយ គាថាយ វុត្តមូលកាទីនំ។

១៣៤៩. **កណ្ណិកា**តិ បទុមកណ្ណិកា។

១៣៦០. **កេតកាទីន**ន្តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន តិម្ពរុសកំ គហិតំ។ **តាលផលដ្ឋី**តិ តរុណផលានំ អដ្ឋិ។

១៣៦១. “**បុន្នាគមធុកដ្ឋីនី**”តិ ច “**បុន្នាគមធុកដ្ឋិចា**”តិ ច បោត្ថកេសុ ឧភយថា បាឋោ ទិស្សតិ, អត្ថោ បន ឯកោយេវ។ “សេលុ អដ្ឋី”តិ បទច្ឆេទោ។ **អនាមិសេ**តិ យាវជីវិកេ។

១៣៦៣. **ជោតំ តាលបិដ្ឋ**ន្តិ តាលផេគ្គុំ កោដ្ដេត្វា ឧទកេ មទ្ទិត្វា បរិស្សាវេត្វា កលលេ ភាជនគតំ ឱតិណ្ណេ បសន្នោទកំ អបនេត្វា គហិតតាលបិដ្ឋន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ តថា ខីរវល្លិយា បិដ្ឋន្តិ យោជនា, តថេវ កោដ្ដេត្វា បរិស្សាវេត្វា គហិតខីរវល្លិយា បិដ្ឋន្តិ អត្ថោ។

១៣៦៤. **អជោតំ** វុត្តវិបរិយាយតោ គហេតព្ពំ។ “អាហារត្ថមសាធេន្តំ, សព្ពំ តំ យាវជីវិក”ន្តិ វចនតោ តេសុ តេសុ ជនបទេសុ មនុស្សានំ អាហារកិច្ចំ អករោន្តំ មូលាទិ យាវជីវិកំ, តទញ្ញំ យាវកាលិកន្តិ សង្ខេបលក្ខណំ កាតព្ពន្តិ។

វិកាលភោជនកថាវណ្ណនា។

១៣៦៩. **ភោជនំ សន្និធឹ កត្វា ខាទនំ វា**តិ ឯត្ថ ភោជនខាទនីយានិ យថាវុត្តភេទសរូបានេវ។ **សន្និធឹ កត្វា**តិ បដិគ្គហេត្វា ឯករត្តម្បិ អតិក្កាមេត្វា, សន្និទហិត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហ “បដិគ្គហេត្វា ឯករត្តម្បិ វីតិនាមិតស្សេតំ អធិវចន”ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៥៣)។ តទេវ វក្ខតិ “សយ”ន្តិអាទិនា។ **ខាទន**ន្តិ កម្មសាធនោយំ, “ខជ្ជ”ន្តិ ឥមិនា សមានត្ថោ។

១៣៧១. “សន្និធឹ កត្វា”តិ ឯត្ថ និទ្ទេសំ ទស្សេតុមាហ **“សយ”**ន្តិអាទិ។

១៣៧២. “តំ ន វដ្តតី”តិ ឯត្ថ អត្ថំ ទស្សេតុមាហ **“តតោ”**តិអាទិ។ **តតោ**តិ សន្និធិកតភោជនតោ។ **សុទ្ធចិត្តេនា**តិ សវាសនសកលកិលេសប្បហានតោ និម្មលចិត្តេន។ **តាទិនា**តិ អដ្ឋសុ លោកធម្មេសុ និព្ពិការភាវេន តាទិនា។ អថ វា យាទិសា បុរិមកា សម្មាសម្ពុទ្ធា រូបារូបគុណេហិ អហេសុំ, តាទិសេន ភគវតា។

១៣៧៣. ឱទនាទីសុ បញ្ចសុ ភោជនេសុ តាវ អកប្បិយមំសេន សន្និធិវសេន បាចិត្តិយញ្ច អាបត្តិវិសេសញ្ច ទស្សេតុមាហ **“អកប្បិយេសូ”**តិអាទិ។ **បាចិត្តី**តិ សន្និធិបាចិត្តិយមាហ។ **ឥតរេ**តិ សីហាទិមំសម្ហិ។ ទុក្កដេន សហ បាចិត្តីតិ យោជនា។

១៣៧៤. **យាមកាលិកសង្ខាតំ បរិភុញ្ជតោ**តិ ឯត្ថ “សន្និធឹ កត្វា”តិ អធិការតោ លព្ភតិ ។ “ទុក្កដេន សហា”តិ អវត្វា **“បាចិត្តី”**តិ វុត្តត្តា សតិ បច្ចយេ បរិភុញ្ជតោតិ គហេតព្ពំ។ យថាហ “យាមកាលិកំ សតិ បច្ចយេ អជ្ឈោហារតោ បាចិត្តិយំ។ អាហារត្ថាយ អជ្ឈោហារតោ ទុក្កដេន សទ្ធឹ បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៥៣)។

១៣៧៥. អន្នន្តិ ឯត្ថាបិ “សន្និធិកត”ន្តិ ឥទំ បុរេ វិយ លព្ភតិ, **“បកតិ”**ន្តិ ឥទំ “អន្ន”ន្តិ ឯតស្ស វិសេសនំ, មនុស្សមំសាទីហិ អសម្មិស្សំ នាតិវិត្ថកតំ អន្នមត្តន្តិ អត្ថោ។ **បាចិត្តិយទ្វយ**ន្តិ អនតិរិត្តបច្ចយា ច សន្និធិបច្ចយា ច ទ្វេ បាចិត្តិយានិ។

១៣៧៦. “ទ្វេ , ទ្វយ”ន្តិ ឧភយត្ថាបិ អយមេវត្ថោ។

១៣៧៧. **សាមិសេន មុខេន ទ្វេ**តិ ឯត្ថ “បញ្ច ភោជនានិ យាមកាលិកំ សត្តាហកាលិកំ យាវជីវិកំ ឋបេត្វា អវសេសំ ខាទនីយំ នាមា”តិ (បាចិ. ២៥៤) វុត្តត្តា ខាទនីយាសង្គហិតេន យាមកាលិកេន ច តេន សម្មិស្សត្តា សន្និធិនាមេន មុខគតអាមិសមូលកេន ច សន្និធិបាចិត្តិយានិ ទ្វេ ហោន្តីតិ អត្ថោ។ **សាមិសេន មុខេនា**តិ ឧបលក្ខណត្តា យថាកថញ្ចិ អាមិសេ មិស្សីភូតេ ឯត្តកា អាបត្តិយោតិ ទដ្ឋព្ពំ។ និរាមិសំ យាមកាលិកំ ភុញ្ជតោ ឯកមេវ បាចិត្តិយន្តិ យោជនា, យេន កេនចិ អាការេន អសម្មិស្សំ យាមកាលិកំ បរិភុញ្ជតោ ឯកមេវ បាចិត្តិយំ ហោតីតិ អត្ថោ។

១៣៧៨. **តមេវា**តិ សន្និហិតមេវ កាលិកំ។ **តេសុ ទ្វីសុ វិកប្បេសូ**តិ សាមិសនិរាមិសវិកប្បទ្វយេ។ **កេវលំ ទុក្កដំ វឌ្ឍតី**តិ បឋមវិកប្បេ ទ្វីហិ បាចិត្តិយេហិ សទ្ធឹ ទុក្កដំ, ទុតិយវិកប្បេ បាចិត្តិយេន សទ្ធឹ ទុក្កដំ ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

១៣៧៩. **សុទ្ធ**ន្តិ ឯត្ថ “សន្និធិកតំ ភោជន”ន្តិ សេសោ។ ឥទំ “បកតិភោជនេ”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៥៣) **អដ្ឋកថាយំ**, ឥធ ច “ន ទោសោ យាមកាលិកេ”តិ យាមកាលិកស្ស វិសុំ វក្ខមានត្តា វិញ្ញាយតិ, អកប្បិយមំស

យាមកាលិកេហិ អមិស្សំ ភោជនន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

១៣៨០. **មំសេ**តិ ឯត្ថ “អកប្បិយេ”តិ ឥទំ ថុល្លច្ចយាទិវចនេនេវ លព្ភតិ។ **វជ្ជេតី**តិ បុព្ពេ វុត្តេហិ បាចិត្តិយទ្វយេហិ សទ្ធិំ មនុស្សមំសេ ថុល្លច្ចយញ្ច សីហាទិមំសេ ទុក្កដញ្ច វជ្ជេតិ។ មនុស្សមំសេ ច **សេសេ** សីហមំសាទិកេ អកប្បិយមំសេ ច យថានុក្កមតោ ថុល្លច្ចយញ្ចេវ ទុក្កដញ្ចាតិ ទ្វយំ វជ្ជេតីតិ យោជនា។

១៣៨១. **អនតិរិត្តម្បិ** ភោជនំ វិកាលេ បរិភុញ្ជតោ ភិក្ខុនោ តន្និមិត្តកោ ទោសោ យថាវុត្តេសុ **សព្ពវិកប្បេសុ** នត្ថីតិ យោជនា។ “វិកាល...បេ.... កាលិកេ”តិ យាមកាលិកស្ស វិសុំ វក្ខមានត្តា ច អតិរិត្តការាបនញ្ច ភោជនេយេវ សម្ភវតីតិ **អនតិរិត្ត**ន្តិ ឯត្ថ “និហិតភោជន”ន្តិ សេសោ។ “អនតិរិត្តបច្ចយា បន វិកាលេ សព្ពវិកប្បេសុ អនាបត្តី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៥៣) អដ្ឋកថាវចនតោ **ទោសោ**តិ អនតិរិត្តបច្ចយា បាចិត្តិយមាហ។ តេនេវ វក្ខតិ “**តន្និមិត្តកោ**”តិ, អនតិរិត្តនិមិត្តកោតិ អត្ថោ។ **សព្ពវិកប្បេសូ**តិ “សុទ្ធំ វា មនុស្សមំសមិស្សំ វា សីហាទិមំសមិស្សំ វា យាមកាលិកមិស្សំ វា”តិ សព្ពេសុ វិកប្បេសុ។ “**តន្និមិត្តកោ**”តិ វចនេនេវ វាវិតវិកាលាទិនិមិត្តស្ស ទោសស្ស សម្ភវំ ទស្សេតិ។

១៣៨២-៣. ***វិកាលបច្ចយា វា***តិ ឯត្ថ **វា**-សទ្ទេន “អនតិរិត្តបច្ចយា”តិ ឥទំ សមុច្ចិតំ។ **អបិ**-សទ្ទោ “យាមកាលិកេបី”តិ យោជេតព្ពោ។ សត្តាហកាលិកំ, យាវជីវិកំ អាហារស្សេវ អត្ថាយ បដិគ្គណ្ហតោ គហណេ, យថាវុត្តស្ស សត្តាហកាលិកយាវជីវិកភេទេន **ទុវិធស្ស តុ** អជ្ឈោហារបយោគេសុ និរាមិសេ វា ទុក្កដន្តិ យោជនា។ **តុ**-សទ្ទោ ឯវ-ការត្ថោ។

១៣៨៤. **អថា**តិ វាក្យារម្ភេ និបាតោ។ **អាមិសសំសដ្ឋំ** សត្តាហកាលិកំ, យាវជីវិកំ វាតិ យោជនា។ **គហេត្វា**តិ បដិគ្គហេត្វា។ **ឋបិត**ន្តិ អរុណំ អតិក្កាមេត្វា ឋបិតំ។ **បាចិត្តី**តិ សន្និធិបាចិត្តិ។

១៣៨៥. **កាលោ**តិ អរុណុគ្គមនាទិមជ្ឈន្តិកាវសានោ កាលោ។ **យាមោ**តិ មជ្ឈន្តិកាទិទុតិយអរុណុគ្គមនាវសានោ។ តំ តំ កាលំ កាលិកំ អតិក្កាមយតោ តុ ទោសោតិ យោជនា។ **តុ**-សទ្ទោ ឯវការត្ថោ។ **តំ** វា **កាលិក**ន្តិ យថាក្កមំ យាវកាលិកំ យាមកាលិកំ សត្តាហកាលិកន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

១៣៨៦. យាវកាលិកំ អត្តនា សម្ភិន្នានិ ឥតរានិ **តីណិ** កាលិកានិ អត្តនោយេវ សភាវំ ឧបនេតីតិ យោជនា។ សកោ ភាវោ **សភាវោ**, តំ។

១៣៨៧-៨. **ឯវមេវ វិនិទ្ទិសេ**តិ “បុរិមំ បុរិមំ កាលិកំ អត្តនា សម្មិស្សំ បច្ឆិមំ បច្ឆិមំ អត្តនោ សភាវមេវ គាហាបេតី”តិ កថេយ្យាតិ វុត្តំ ហោតិ។

ឥមេសូតិអាទីសុ និទ្ធារណេ ភុម្មំ។ **អន្តោវុត្ថំ ហោតី**តិ អកប្បិយកុដិយំ ឋបេត្វា អរុណុដ្ឋាបនេន អន្តោវុត្ថំ នាម ហោតិ។ **សន្និធិ ច ហោតី**តិ បដិគ្គហេត្វា បដិគ្គហណំ អវិជហិត្វា អរុណុដ្ឋាបនេន សន្និធិ ច នាម ហោតិ។ បោត្ថកេសុ “**សន្និធិ**”ន្តិ សានុនាសិកោ បាឋោ ទិស្សតិ, “ហោតី”តិ កិរិយាយ សម្ពន្ធត្តា **សន្និធិ**-សទ្ទោ បឋមេកវចនន្តោតិ អនុនាសិកោ អាគមសន្ធិជោតិ វេទិតព្ពោ។ **ឧភយម្បី**តិ យថាវុត្តំ អន្តោវុត្ថំ, សន្និធិ ចាតិ ឧភយម្បិ។ **ន ហោតេវា**តិ បុរិមកាលិកទ្វយេន អមិស្សំ ន ហោតេវ។

១៣៨៩. កប្បិយកុដិនាមេន អកតំ, អសម្មតំ, អបរិគ្គហំ, បាការាទីហិ បរិក្ខិត្តំ សេនាសនំ **អកប្បិយកុដិនាមា**តិ សង្ខេបតោ គហេតព្ពំ។ **អន្តទ្វយេនា**តិ សត្តាហកាលិកយាវជីវិកេន, សហត្ថេ ករណវចនំ។ “**មិស្សិត**”ន្តិ សេសោ។ **គហិត**ន្តិ បដិគ្គហិតំ។ **តំ បុព្ពំ ទ្វយ**ន្តិ យាវកាលិកយាមកាលិកទ្វយំ។ បុរិមកាលិកទ្វយេ យំ កិញ្ចិ តទហុបដិគ្គហិតម្បិ អកប្បិយកុដិយាយេវ ឋបេត្វា អរុណំ ឧដ្ឋាបិតេន បច្ឆិមកាលិកទ្វយេ យេន កេនចិ សម្មិស្សំ អន្តោវុត្ថំ នាម ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

១៣៩០. អន្តោវុត្ថេន បច្ឆិមកាលិកទ្វយេន សំសដ្ឋំ យទិទំ បុរិមកាលិកទ្វយំ, អយំ មុខសន្និធិ នាម ហោតីតិ **អដ្ឋកថាយំ** (មហាវ. អដ្ឋ. ២៩៥ អត្ថតោ សមានំ) វុត្តំ។ មហាបច្ចរិយំ បន អន្តោវុត្ថំ ហោតិ, ន កប្បតិ ឥតិ ទន្នំ កត្វា វុត្តន្តិ យោជនា។

តត្ថ “**មុខសន្និធី**”តិ ច “**អន្តោវុត្ថ**”ន្តិ ច នាមមត្តមេវ នានាករណំ, សោយេវត្ថោតិ ឧភិន្នំ អដ្ឋកថាវចនានំ អនត្ថន្តរតា វេទិតព្ពា។ តថា ហិ **មុខ**-សទ្ទោ **អន្តោ**-សទ្ទបរិយាយោ, **សន្និធិ**-សទ្ទោ បរិវុត្ថ-សទ្ទ

បរិយាយោ។ មុខេ សន្និធិ មុខសន្និធីតិ កម្មសាធនំ។ ពហិ សន្និធិនិវត្តនត្ថំ អដ្ឋកថាសុ **មុខ**-គ្គហណំ, **អន្តោ**-គហណញ្ច កតំ។ **ពហីតិ** ច បដិគ្គហេត្វា អកប្បិយកុដិយា ពហិ យត្ថ កត្ថចិ បរិវុត្ថំ បច្ឆិមកាលិកទ្វយំ បុរិមេន កាលិកទ្វយេន សំសដ្ឋំ អធិប្បេតំ។ មុខសន្និធិអន្តោវុត្ថបទានំ អនត្ថន្តរភាវោ **សមន្តបាសាទិកាយំ** វុត្តោ។

យថាហ "សាមណេរោ ភិក្ខុស្ស តណ្ឌុលាទិកំ អាមិសំ អាហរិត្វា កប្បិយកុដិយំ និក្ខិបិត្វា បុនទិវសេ បចិត្វា ទេតិ, អន្តោវុត្ថំ ន ហោតិ។ តត្ថ អកប្បិយកុដិយំ និក្ខិត្តសប្បិអាទីសុ យំ កិញ្ចិ បក្ខិបិត្វា ទេតិ, មុខសន្និធិ នាម ហោតិ។ មហាបច្ចរិយំ បន 'អន្តោវុត្ថំ ហោតី'តិ វុត្តំ, តត្ថ នាមមត្តមេវ នានាករណ"ន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ២៩៥)។ **និស្សន្ទេហេ** បន អញ្ញថា វុត្តោ វិយ វិញ្ញាយតិ, តត្ថាបិ អយមេវ នយោ វេទិតព្ពោ។

១៣៩១. ន ទោសោតិ សន្និធិទោសោ ន ហោតិ។ **និទហិត្វា**តិ បដិគ្គហេត្វា បដិគ្គហណំ អវិជហិត្វា សកសកកាលព្ភន្តរេយេវ និទហិត្វា។ ឯត្ថ ច ហេដ្ឋិមន្តតោ សន្និធី ទស្សេតុំ "បត្តំ ធោវិត្វា បុន តត្ថ អច្ឆោទកំ វា អាសិញ្ចិត្វា អង្គុលិយា វា ឃំសិត្វា និស្នេហភាវោ ជានិតព្ពោ"តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៥៣) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។ ឯតេន និរបេក្ខេន បដិគ្គហណំ អវិស្សជ្ជេត្វាវ សយំ វា អញ្ញេន វា តុច្ឆំ កត្វាន សម្មា ធោវិត្វា និដ្ឋាបិតេ បត្តេ លគ្គម្បិ អវិជហិតបដិគ្គហិតមេវ ហោតីតិ តត្ថ អាបត្តិ វុត្តាតិ **គណ្ឋិបទេសុ** វុត្តំ។ ឯតេន និរបេក្ខេន បដិគ្គហណេ វិស្សដ្ឋេ តាទិសេបិ បត្តេ ទោសោ នត្ថីតិ សិទ្ធំ។

សន្និធិកថាវណ្ណនា។

១៣៩៣. បណីតានិ ភោជនានីតិ **បាឡិយំ** "សេយ្យថិទំ? សប្បិ នវនីតំ តេលំ មធុ ផាណិតំ មច្ឆោ មំសំ ខីរំ ទធី"តិ (បាចិ. ២៥៩) ឧទ្ទិសិត្វា –

> "សប្បិ នាម គោសប្បិ វា អជិកាសប្បិ វា មហិំសសប្បិ វា, យេសំ មំសំ កប្បតិ, តេសំ សប្បិ។ នវនីតំ នាម តេសញ្ញេវ នវនីតំ។ តេលំ នាម តិលតេលំ សាសបតេលំ មធុកតេលំ ឯរណ្ឌកតេលំ វសាតេលំ។ មធុ នាម មក្ខិកាមធុ។ ផាណិតំ នាម ឧច្ឆុម្ហា និព្ពត្តំ។ មច្ឆោ នាម ឧទកោ វុច្ចតិ។ មំសំ នាម យេសំ មំសំ កប្បតិ, តេសំ មំសំ។ ខីរំ នាម គោខីរំ វា អជិកាខីរំ វា មហិំសខីរំ វា, យេសំ មំសំ កប្បតិ, តេសំ ខីរំ។ ទធិ នាម តេសញ្ញេវ ទធី"តិ (បាចិ. ២៦០) –

និទ្ទិដ្ឋានិ នវ បណីតភោជនានីតិ អត្ថោ។ **អគិលានោ**តិ "អគិលានោ នាម យស្ស វិនា បណីតភោជនានិ ផាសុ ហោតី"តិ (បាចិ. ២៦០) វុត្តោ។ **អគិលានោ**តិ ឯត្ថ "ហុត្វា"តិ សេសោ។

១៣៩៤. សប្បិនា ទេហីតិអាទិ វិញ្ញាបនប្បការោ។ **សប្បិភត្ត**ន្តិ ឯត្ថ កិញ្ចាបិ សប្បិសំសដ្ឋំ ភត្តំ, សប្បិ ច ភត្តញ្ច សប្បិភត្តន្តិ វិញ្ញាយតិ, **អដ្ឋកថាសុ** បន "សាលិភត្តំ វិយ សប្បិភត្តំ នាម នត្ថី"តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៥៩) ការណំ វត្វា ទុក្កដស្សេវ ទឡ្ហតរំ កត្វា វុត្តត្តា ន សក្កា អញ្ញំ វត្តុំ។ **អដ្ឋកថាចរិយា** ឯវ ហិ ឦទិសេសុ ឋានេសុ បមាណំ។

១៣៩៥. បាចិត្តិ បរិយាបុតាតិ "អជ្ឈោហារេ អជ្ឈោហារេ អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា"តិ (បាចិ. ២៦០) ឯវំ អជ្ឈោហារគណនាយ បាចិត្តិ វុត្តា។

១៣៩៦. សុទ្ធានីតិ អន្នេន អមិស្សានិ។ **សេខិយេសូ**តិ សិក្ខាករណីយេ វុត្តន្តិ អត្ថោ។

១៣៩៧. យស្មា សុទ្ធានំ បណីតភោជនានំ វិញ្ញាបេត្វា បរិភុញ្ជនំ ទុក្កដវិសយំ, **តស្មា។ សត្តធញ្ញមយ**ន្តិ សាលិអាទីនំ សត្តន្នំ ធញ្ញានំ អញ្ញតរស្ស វិការភូតំ។

១៣៩៨. សចេ ទទាតីតិ យោជនា។ **វិសង្កេត**ន្តិ អនាបត្តិ ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

១៣៩៩. ទេតិ ចេតិ សម្ពន្ធោ។ **អញ្ញតរេនា**តិ សហត្ថេ ករណវចនំ។ "ភត្ត"ន្តិ អធិការតោ លព្ភតិ។ **អស្ស** ភិក្ខុស្ស។ **វិសង្កេត**ន្តិ អញ្ញំ យាចិតស្ស អញ្ញស្ស ទិន្នត្តា សង្កេតស្ស វិរាធនេន អនាបត្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។

១៤០០. យេន យេន ហីតិ ឯត្ថាបិ តថេវ ករណវចនំ។ **"វិញ្ញត្ត"**ន្តិ ឥទំ អធិកតស្ស "ភត្ត"ន្តិ ឯតស្ស វិសេសនំ។ **យេន យេនា**តិ អនិយមេន បណីតេន។ តេន សប្បិអាទិ វិសុំ វិសុំ គហិតមេវ, សប្បិអាទីនំ គោសប្បិ

អាទិភេទោ ច សង្គហិតោ។ **តស្មិំ លទ្ធេបីតិ** យាចិតេយេវ លទ្ធេ សតិ។ តស្ស តស្ស មូលេបិ លទ្ធេតិ វិច្ឆាវសេន យោជនា។

កិំ វុត្តំ ហោតិ? “សប្បិនា ភត្តំ ទេហី”តិ សាមញ្ញេន វិញ្ញាបេន្តស្ស តមេវ វា “តមិនា សប្បិំ កត្វា គណ្ហថា”តិ នវនីតាទីសុ អញ្ញតរំ វា ធេនុំ វា មូលំ វា ទេតិ ចេ, “គោសប្បិនា ភត្តំ ទេហី”តិ វិសេសយុត្តំ កត្វា វិញ្ញាបេន្តស្ស តមេវ វា គោនវនីតាទីនិ វា គាវិំ វា “ឥទំ ទត្វា សប្បិំ គណ្ហថា”តិ មូលំ វា សចេ ទេតិ, វិសង្កេតំ ន ហោតិ, យថាវត្ថុកមេវ អាបត្តិំ អាបជ្ជតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

ន អញ្ញថាតិ សប្បិំ យាចិតវតោ “ឥមំ គហេត្វា សប្បិំ កត្វា គណ្ហថា”តិ អវត្វា “សប្បិ នត្ថិ, ឥទំ គណ្ហថា”តិ វត្វា វា តុណ្ហីភូតេន វា នវនីតាទីសុ កិស្មិញ្ចិ ទិន្នេ វិសេសវិញ្ញាបកស្ស តទញ្ញទានេបិ វិសង្កេតមេវ ហោតីតិ អត្ថោ។ បាឡិយា អនាគតេបិ ទិន្នេ វិសង្កេតមេវ ហោតិ។ “សចេ បន អញ្ញំ បាឡិយា អាគតំ វា អនាគតំ វា ទេតិ, វិសង្កេត”ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៥៩) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។

១៤០១. បាឡិយន្តិ បុព្ពេ ទស្សិតំ “សប្បិ នាម គោសប្បិ”តិអាទិ និទ្ទេសបាឡិមាហ។ យថាហ “បាឡិយំ អាគតនវនីតាទីនិ ឋបេត្វា”តិអាទិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៥៩)។ **អញ្ញេហិ** នវនីតាទីហិ។ សហត្ថេ ករណវចនំ។

១៤០២. “វិញ្ញាបេត្វា”តិ ឥមស្ស កម្មភូតំ “ភត្ត”ន្តិ អធិកតំ។ គាថាពន្ធវសេន **វា**-សទ្ទស្ស រស្សោ កតោ។ ឯកតោ វាតិ យោជនា, “នានតោ”តិបិ គហិតមេវ, ឯកដ្ឋានតោ វា នានដ្ឋានតោ វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហ “សចេ បន សព្ពេហិបិ សប្បិអាទីហិ ឯកដ្ឋានេ វា នានដ្ឋានេ វា វិញ្ញាបេត្វា”តិអាទិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៥៩)។ តេនេវ **ភុញ្ជតី**តិ ឯត្ថ បរិកប្បសូចកំ “ចេ”តិ ឥទញ្ច អវកំសសន្ទស្សនត្ថំ “កុសគ្គេន ឯកពិន្ទុម្បី”តិ ឥទញ្ច អជ្ឈាហរិតព្ពំ។ **មតា**តិ **អដ្ឋកថាយំ** (បាចិ. អដ្ឋ. ២៥៩) វុត្តំ សន្ធាយាហ។ ឯកតោ វា នានតោ វា ឋានា ភត្តំ វិញ្ញាបេត្វា ឯករសំ កត្វា អន្តមសោ កុសគ្គេន ឯកពិន្ទុម្បិ ភុញ្ជតិ ចេ, នវ បាចិត្តិយោ មតាតិ យោជនា។

១៤០៣. អកប្បិយេន សប្បិនា ទេហីតិ វុត្តេបីតិ យោជនា, សហត្ថេ ករណវចនំ។ “ភត្ត”ន្តិ អធិកតំ។ “យេសំ មំសំ កប្បតិ, តេសំ សប្បិ”តិ (បាចិ. ២៦០) វុត្តប្បការស្ស វិបរិយាយតោ **អកប្បិយំ** ទដ្ឋព្ពំ។ **តេន ចេ ទេតី**តិ យទិ តេន យាចិតេន តេនេវ អកប្បិយេន សទ្ធិំ ឱទនំ ទេតីតិ។

១៤០៤. តថាសញ្ញិស្សាតិ តថាសញ្ញិនោ, គិលានោម្ហីតិសញ្ញិនោតិ អត្ថោ។ យថាហ “គិលានោ គិលានសញ្ញី, អនាបត្តី”តិ (បាចិ. ២៦១)។

១៤០៥. គិលានកាលេ វិញ្ញត្តំ អគិលានស្ស ភុញ្ជតោ អនាបត្តិ បកាសិតាតិ យោជនា។ ឯវមិតរេហិបិ ទ្វីហិ បទេហិ យោជេតព្ពំ។ យថាហ “អនាបត្តិ គិលានោ ហុត្វា វិញ្ញាបេត្វា អគិលានោ ភុញ្ជតី”តិអាទិ (បាចិ. ២៦២)។ **ញាតកាទីន**ន្តិ ឯត្ថ “អាយត្ត”ន្តិ សេសោ។ **អាទិ**-សទ្ទេន “បវារិតានំ អញ្ញស្សត្ថាយ អត្តនោ ធនេន ឧម្មត្តកស្ស អាទិកម្មិកស្សា”តិ ឥទំ សង្គណ្ហាតីតិ។

១៤០៦. ចត្តារិ សមុដ្ឋានានិ ទស្សេតុមាហ **“កាយតោ”**តិអាទិ។

បណីតភោជនកថាវណ្ណនា។

១៤០៧. “អទិន្ន”ន្តិ ឥមិនា **អទិន្នាទានសិក្ខាបទេ** (បារា. ៩១ អាទយោ) វិយ បរបរិគ្គហិតំ អវត្វា អប្បដិគ្គហិតមេវ វត្តព្ពំ។ យថាហ “អទិន្នំ នាម អប្បដិគ្គហិតកំ វុច្ចតី”តិ (បាចិ. ២៦៦)។ **មុខទ្វារ**ន្តិ មុខេ ទ្វារំ **មុខទ្វារំ**, គលនាឡិកា, ឥមិនា បន វចនេន យំ កិញ្ចិ អជ្ឈោហរណីយំ, តំ មុខេន វា បវិសតុ នាសិកាយ វា, គលពិលំ បវិដ្ឋមេវ អាបត្តិករន្តិ ទីបេតិ។ **អាហារ**ន្តិ ឧទកទន្តបោនេហិ អញ្ញំ អជ្ឈោហរិតព្ពំ យំ កិញ្ចិ យាវកាលិកាទិំ។ យថាហ “អាហារោ នាម ឧទកទន្តបោនំ ឋបេត្វា យំ កិញ្ចិ អជ្ឈោហរណីយ”ន្តិ (បាចិ. ២៦៦)។

អាហរេយ្យាតិ មុខទ្វារំ បវេសេយ្យ, ឥមិនា បរគលំ អកត្វា មុខេន បដិគ្គហិតគ្គហណេបិ នត្ថិ ទោសោតិ សូចិតំ។ តេនេវាហ **“ទន្តបោនោទកំ ហិត្វា”**តិ។ តេនេវ វុត្តំ **គណ្ឋិបទេ** “ភគវតោ ទន្តកដ្ឋស្ស មុខទ្វារឋបនេ អនាបត្តិវចនេនេវ យំ កិញ្ចិ វត្ថុំ បរគលំ អកត្វា មុខេ ឋបនេ អនាបត្តិភាវោ វុត្តោ”តិ។ ឧទកញ្ហិ យថាសុខំ បាតុំ, ទន្តកដ្ឋញ្ច ទន្តបោនបរិភោគេន បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ, តស្ស បន រសំ គិលិតុំ ន វដ្ដតិ។ សចេបិ ទន្តកដ្ឋរសោ អជានន្តស្ស អន្តោ បវិសតិ, បាចិត្តិយមេវ។ ទន្តេ បុនន្តិ និម្មលេ ករោន្តិ ឯតេនាតិ **ទន្តបោនំ**។

១៤០៨-៩. ព្យតិរេកមុខេន អទិន្នលក្ខណំ, បទភាជនេ ច វុត្តនយេន បឋមំ ទិន្នលក្ខណំ ទស្សេន្តោ អាហ **“ហត្ថបាសោ”**តិអាទិ។ **ហត្ថបាសោ**តិ បវារណសិក្ខាបទេ –

> “គណ្ឋតោ បច្ឆិមំ អង្គំ, ទទតោ បុរិមំ បន;
> ឧភិន្នំ អឌ្ឍតេយ្យំ ចេ, វិនា ហត្ថំ បសារិត”ន្តិ។ (វិ. វិ. ១២៧៥) –

វុត្តលក្ខណោ ហត្ថបាសោ។ **អភិនីហារោ**តិ តត្ថេវ វុត្តនយេន អភិមុខំ កត្វា ហរណញ្ច។ **មជ្ឈិមុច្ចារណក្ខមោ**តិ បដិគ្គហេតព្ពភារស្ស ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទេន ថាមមជ្ឈិមេន បុរិសេន ឧក្ខិបនារហតា។ ភារប្បធានោយំ និទ្ទេសោ។ អវកំសោ បន “អន្តមសោ រថរេណុមត្តម្បី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៦៩) **អដ្ឋកថា**វចនតោ វេទិតព្ពោ។ **ឧច្ចារណំ** ឧក្ខិបនំ។ **“អមនុស្សោ”**តិ ឥមិនា តទញ្ញសត្តសាមញ្ញេន តិរច្ឆានគតាបិ វេទិតព្ពា។ “បក្ខី វា”តិអាទិវក្ខមានេន វា វេទិតព្ពា។ **កាយាទិនា**តិ កាយកាយបដិពទ្ធនិស្សគ្គិយានំ អញ្ញតរេន។ តេនេវាហ **“តិធា”**តិ។

ទ្វិធាតិ កាយេន វា កាយបដិពទ្ធេន វា។ **បញ្ចង្គសំយោគេ**តិ ឯត្ថ “ហត្ថបាសោ”តិ បឋមង្គំ, “អភិនីហារោ”តិ ទុតិយំ, “មជ្ឈិមុច្ចារណក្ខមោ”តិ តតិយំ, “មនុស្សោ…បេ…. តិធា”តិ ចតុត្ថំ, “បដិគ្គណ្ហាតិ… បេ…. ទ្វិធា”តិ បញ្ចមន្តិ ឥមានិ បញ្ច អង្គានិ, បញ្ចន្នំ អង្គានំ សំយោគោ សមាគមោ សន្និបាតោ បញ្ចង្គសំយោគោ, តស្មឹ។ **គហណ**ន្តិ បដិគ្គហណំ។ **តស្ស** ភិក្ខុនោ។ **រូហតិ** សម្បជ្ជតិ។

១៤១០-១២. **ឥតរោ**តិ បដិគ្គាហកោ។ **តស្ស** អង្គស្ស។ ន គច្ឆតីតិ **នគោ, “នគោ”**តិ រុក្ខោបិ បព្ពតោបិ វុច្ចតិ។ **ឯវរូបេ**តិ ឦទិសេ ឧច្ចនីចដ្ឋានេ។

១៤១៣. **សោណ្ឌាយា**តិ ហត្ថេន។

១៤១៥-៦. **ឦសកំ ឱនត្វា** ថោកំ នាមេត្វា តេន ភិក្ខុនា តំ ហេដ្ឋិមំ ភាជនំ ឯកទេសេនាបិ បដិច្ឆិតព្ពន្តិ យោជនា។

១៤១៧. **ឧគ្គាហេត្វា** ឧច្ចារេត្វា, ភាជនានិ វិសុំ វិសុំ ឱរោបេត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។

១៤១៨. **កាជភត្ត**ន្តិ ភត្តកាជំ, ភត្តភរិតំ បិដកន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឱនត្វា ទេតី**តិ សយំ ឱនមិត្វា ព្យាភង្គី ទេតិ។

១៤១៩. **“តីសហត្ថោ”**តិ ឥទំ តីសរតនមត្តោ ចេ ហោតិ, “ទូរ”ន្តិ ន បរិសង្កិតព្ពោតិ ទស្សនត្ថមាហ។ **គហិតេកស្មិ**ន្តិ ឧភយកោដីសុ ឋបិតេ ទ្វេ ឃដេ បដិគ្គាហាបេតុំ ហត្ថបាសេ ឋិតេន ទាយកេន ទិយ្យមានំ តីសហត្ថវេណុំ បដិគ្គណ្ហន្តេន យេន កេនចិ កាយប្បទេសេន វា កាយបដិពទ្ធេន វា “ឥមំ គណ្ហាមី”តិ អាភោគំ កត្វា មញ្ចាទីសុ យត្ថ កត្ថចិ ផុសិត្វា បដិគ្គហិតេតិ វុត្តំ ហោតិ។ **តំ សព្ព**ន្តិ តេសុ ទ្វីសុ ឃដេសុ បក្ខិត្តំ សព្ពមេវ។ **គហិតមេវា**តិ បដិគ្គហិតមេវ ហោតិ, ទាយកស្ស ហត្ថបាសព្ភន្តរេ គតត្តា ឥទំ តស្ស កាយបដិពទ្ធន្តិ “ទូរ”ន្តិ សង្កា ន កាតព្ពាតិ **ឯវ**ការេន ទីបេតិ។ “ទ្វីសុ ឃដេសុ ភូមិយំ ឋបិតេសុបិ តត្ថ ពទ្ធនវេឡុយំ បដិគ្គណ្ហនមត្តេនេវ បដិគ្គហិតំ ហោតី”តិ **គណ្ឋិបទេ** វុត្តំ។

១៤២០-២៤. **“កដសារកេ”**តិ ឥមិនា ទោណិផលកាទយោ ឧបលក្ខិតា។ **“និសីទតី”**តិ ឥទំ “តិដ្ឋតី”តិអាទីនំ ឧបលក្ខណំ។ **មញ្ចាទីនិ ផុសិត្វា**តិ ឯត្ថ “អង្គុលិយាបី”តិ សេសោ។ យថាហ “បដិគ្គហណសញ្ញាយ មញ្ចាទីនិ អង្គុលិយាបិ ផុសិត្វា ឋិតេន វា និសិន្នេន វា និបន្នេន វា”តិអាទិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៦៥)។ **បត្តេសូ**តិ តថា ឋបិតេសុ សព្ពេសុ បត្តេសុយេវ។ **យញ្ច ទីយតី**តិ ឯត្ថ “តថា ឋិតេនា”តិ សាមត្ថិយា លព្ភតិ។

មញ្ចាទីសុ អង្គុលិអាទិនា យេន កេនចិ ផុដ្ឋមត្តេបិ បដិគ្គហណស្ស រុហណភាវំ ទស្សេត្វា ឥទានិ តទារោហណេនាបិ សិជ្ឈតីតិ ទស្សេតុមាហ **“បដិគ្គហេស្សាមី”**តិអាទិ។ សចេ បន បដិគ្គហេស្សាមិច្ចេវ មញ្ចាទីនិ អារុហិត្វា និសីទតិ, ទាយកោបិ ហត្ថបាសេ ឋត្វាន ទេតិ ចេ, តំ សព្ពំ គហិតំ ហោតីតិ យោជនា។

កុច្ឆិយា កុច្ឆឹ អាហច្ច យេ បត្តា ភូមិយំ ឋិតា, តេសុ **យំ យំ** បត្តំ អង្គុលិយាបិ វា សូចិយាបិ វា ផុសិត្វា និសិន្នោ, តត្ថ តត្ថេវ ទីយមានម្បិ បដិគ្គណ្ហាតិ, វដ្ដតីតិ យោជនា។

១៤២៥. កដសារាទយោ សចេ មហន្តា, បដិគ្គហណំ ន រុហេយ្យាតិ វិកប្បោ សិយាតិ តន្និវត្តនត្ថមាហ “**កដសារកេ**”តិអាទិ។ “**មហន្តស្មិ**”ន្តិ ឥមិនា កដសារកស្ស បុន វចនេ ហេតុមាហ។ **ហត្ថត្ថរំ** នាម ហត្ថិបិដ្ឋេ អត្ថរិតព្ពំ អត្ថរណំ។ **អាទិ**-សទ្ទេន អស្សត្ថររថត្ថរាទី សង្គណ្ហាតិ។ ឋិតបត្តេសុ ទិយ្យមានំ គណ្ហតោ បដិគ្គហណរុហណហេតុំ ទស្សេតិ “**ហត្ថបាសស្មិំ វិជ្ជមានេ តូ**”តិ។ **តុ**-សទ្ទោ វុត្តវិសេសមេវ ជោតេតិ។

១៤២៦. **តត្ថជាតកបណ្ណេសូ**តិ រុក្ខេយេវ ឋិតេសុ បណ្ណេសុ។ **គហេតុ**ន្តិ បដិគ្គហេតុំ។ “**ន បនេតានី**”តិអាទិ យេន ហេតុនា ន វដ្ដតិ, តស្ស ទស្សនំ។ **ហិ**-សទ្ទោ បសិទ្ធី សូចេតិ។

១៤២៧. ថាមមជ្ឈិមេន បុរិសេន ឧក្ខិបិតុំ អសក្កុណេយ្យំ **អសំហារិយំ។ តាទិសេ**តិ តថារូបេ, អសំហារិយេតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ខាណុពទ្ធេ**តិ ភូមិយំ និខាតខាណុកេ ពទ្ធេ។

១៤២៨. **តិន្តិណិកា**តិ ចិញ្ចា។ **អាទិ**-សទ្ទេន តថា ខុទ្ទកានំ កទម្ពបុប្ផបណ្ណាទីនំ គហណំ។ “តិន្តិណិកាទិបណ្ណេសូ”តិ វចនតោ សាខាសុ បដិគ្គហណំ រុហតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ភូមិយំ បត្ថដេសូតិ យោជេតព្ពំ។ យថាហ “ភូមិយំ អត្ថតេសុ សុខុមេសុ តិន្តិណិកាទិបណ្ណេសុបិ បដិគ្គហណំ ន រុហតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៦៥)។

១៤២៩. **បរិវេសកោ**តិ ទាយកោ។

១៤៣០. អសេសតោ បុញ្ឆិត្វាតិ យោជនា។

១៤៣១. **បដិគ្គហេត្វាវា**តិ បត្តំ បដិគ្គហេត្វាវ។ ភិក្ខា គហេតព្ពាតិ សម្ពន្ធោ។

១៤៣២. **អបដិគ្គហិតេ**តិ ឯត្ថ “បត្តេ”តិ សេសោ។ តំ បច្ឆា បដិគ្គហេត្វា បរិភុញ្ជតោ អនាបត្តីតិ យោជនា។

១៤៣៣. **អនាទិយិត្វា**តិ អគ្គហេត្វា, តស្មិំ វចនេ អាទរំ អកត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។

១៤៣៥. **អញ្ញស្ស** អនុបសម្បន្នស្ស។

១៤៣៦. បុព្ពាភោគស្ស អនុរូបវសេន “**សាមណេរស្ស តំ ទត្វា…បេ… បន វដ្ដតី**”តិ វុត្តំ។ យស្មា បន តំ “អញ្ញស្ស ទស្សាមី”តិ ចិត្តុប្បាទមត្តេន បរសន្តកំ នាម ន ហោតិ, តស្មា តស្ស អទត្វាបិ បដិគ្គហេត្វា បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។

១៤៣៧-៩. **ភិក្ខុនោ**តិ អញ្ញស្ស ភិក្ខុស្ស។ **ភត្តស្សា**តិ កញ្ជិកាទិទ្រវមិស្សភត្តមាហ។ **ឧប្លវតី**តិ ឧបរិ ប្លវតិ។ **កញ្ជិក**ន្តិ អារនាលំ, ឥមស្ស ឧបលក្ខណត្តា ខីរតក្កាទិទ្រវំ សង្គហិតំ។ **បវាហេត្វា**តិ មត្ថកតោ បលាបេត្វា។ **អន្តោ បវិដ្ឋំ សចេ ត**ន្តិ តំ រជំ យទិ ភត្តស្ស អន្តោ បវិដ្ឋំ ហោតិ។ **បដិគ្គហេតព្ព**ន្តិ អនុបសម្បន្នេ អសតិ ហត្ថតោ អមោចេន្តេនេវ យត្ថ អនុបសម្បន្នោ អត្ថិ, តំ តត្ថ នេត្វា បដិគ្គហេតព្ពំ។

១៤៤០. **អបនីយាវា**តិ ឯត្ថ “ថូល”ន្តិ ឥទំ “សុខុមំ ចេ”តិ វត្តមានវិបរិយាយតោ លព្ភតិ។ សភត្តំ អបនីយាតិ សម្ពន្ធោ។ យថាហ “ឧបរិភត្តេន សទ្ធិំ អបនេតព្ពំ, បដិគ្គហេត្វា វា ភុញ្ជិតព្ព”ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៦៥)។

១៤៤១. **ថេវោ**តិ ពិន្ទុ។ **ថេវោ…បេ… វដ្ដតី**តិ ឯត្ថ យថា បឋមតរំ បតិតថេវេ ទោសោ នត្ថិ, តថា អាកិរិត្វា អបនេន្តានំ បច្ឆា បតិតថេវេបិ អភិហដត្តា នេវត្ថិ ទោសោ។

១៤៤២-៤. **ចរុកេនា**តិ ខុទ្ទកឧក្ខលិយា។ **តតោ** ចរុកតោ។ **មសី**តិ ជល្លិកាអាទិកា ភស្មា។ **ភាជនេ**តិ ភាជនបត្តាទិភាជនេ។ **តស្ស ចា**តិ តស្ស មសិអាទិនោ ច។

អនន្តរស្ស ភិក្ខុស្ស ទីយមានំ យំ បត្តតោ ឧប្បតិត្វា ឥតរស្ស ភិក្ខុនោ បត្តេ សចេ បតតិ, តំ បដិគ្គហិតមេវ ហោតិ, តស្មា វដ្ដតេវាតិ យោជនា។ “**ទីយមាន**”ន្តិ ឯត្ថ “ភត្តាទិកំ យំ កិញ្ចី”តិ បករណតោ លព្ភតិ។ **វដ្ដតេវា យ**ន្តិ ឯត្ថ “វដ្ដតេវ អយ”ន្តិ បទច្ឆេទោ ន កាតព្ពោ “អយ”ន្តិ ឥមិនា សម្ពន្ធនីយស្ស អភាវតោ។ តស្មា **វ**-ការោ គាថាឆន្ទវសេន ទីឃំ កត្វា វុត្តោតិ វេទិតព្ពោ។

១៤៤៥-៦. **បាយាសស្សា**តិ ឯត្ថ បូរណយោគេ សាមិវចនំ, បាយាសេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឧណ្ហតោ**តិ ឧណ្ហត្តា។ **ន សក្កតី**តិ ន សក្កោតិ។ **មុខវដ្ដិយំ វដ្ដតី**តិ មុខវដ្ដិ ឧក្ខិបិត្វា ហត្ថេ ផុសាបិតេ គណ្ហិតុំ វដ្ដតិ។ តថា មុខវដ្ដិយា គហេតុំ ន សក្កា ចេ, អាធារកេនបិ គហេតព្ពោតិ យោជនា។

១៤៤៧-៨. អាហរិយមានំ វា នេវ ជានាតិ, ទីយមានំ វា ន ជានាតីតិ យោជនា។ គាថាពន្ធវសេន **"ជានតី"**តិ រស្សោ កតោ។ **អាភោគ**ន្តិ "គណ្ហាមី"តិ អាភោគំ។ យថាហ **មហាបច្ចរិយំ** "អាភោគមត្តមេវ ហិ ឯត្ថ បមាណ"ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៦៥)។ "កាយេន វា កាយបដិពទ្ធេន វា បដិគ្គណ្ហាតី"តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៦៥) វុត្តត្តា បត្តំ គហេត្វា និសិន្នត្តា "កាយបដិពទ្ធេន គណ្ហិស្សាមី"តិ អាភោគំ កត្វាតិបិ យុជ្ជតេវ។

១៤៤៩. **"ហត្ថេន មុញ្ចិត្វា"**តិ ឥទំ **"អាធារកម្បិ វា"**តិ ឥមិនាបិ យោជេតព្ពំ។ **"បាទេន បេល្លេត្វា"**តិ ឥមិនា បន **"អាធារក"**ន្តិ ឥទមេវ យោជេតព្ពំ។ យថាហ "ហត្ថេន អាធារកំ មុញ្ចិត្វា បាទេន បេល្លេត្វា និទ្ទាយតី"តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៦៥)។ **បេល្លេត្វា**តិ បីឡេត្វា, អក្កមិត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។

១៤៥០. កមិ-ធាតុស្ស មជ្ឈេ "អក្ក"ឥតិ បទច្ឆេទោ យតិហីនទោសោតិ។

> "សិលោកេ និយតដ្ឋានំ, បទច្ឆេទំ យតី វិទូ;
> តទបេតំ យតិព្ភដ្ឋំ, សវនុព្ពេជនំ យថា"តិ។ –

ទណ្ឌិនា វុត្តលក្ខណតោ សិទ្ធតាយ ទោសោ យថា ន ហោតិ, តថា វិចារេត្វា គហេតព្ពំ។ កេចិ បនេត្ថ ឥ-ការាគមស្ស បច្ចយភាវត្តា តំសហិតោ ម-ការោ តគ្គហណេន សង្គយ្ហតីតិ ឧភយបក្ខភាគីតិ ធាតុបច្ចយានំ មជ្ឈេ យតិយា ឥច្ឆិតត្តា ន ទោសោតិ បរិហរន្តិ។ **ជាគរស្សាបី**តិ អនិទ្ទាយន្តស្សាបិ។ **អនាទរោ**តិ អនាទរភាវោ។

១៤៥១. **តស្មា**តិ តថា គហណស្ស អនាទរភាវតោ។ **ត**ន្តិ តំ អាធារកំ បាទេន អក្កមិត្វា បដិគ្គហណញ្ច។ **ទីយមាន**ន្តិ ទាយកេន បដិគ្គាហាបិយមានំ។ **បតតី**តិ បដិគ្គាហកស្ស ហត្ថំ អផុសិត្វា រជោរហិតាយ សុទ្ធភូមិយា វា បទុមិនិបណ្ណាទីសុ វា បតតិ។ យថាហ "យំ ទិយ្យមានំ ទាយកស្ស ហត្ថតោ បរិគឡិត្វា សុទ្ធាយ ភូមិយា វា បទុមិនិបណ្ណវត្ថកដសារកាទីសុ វា បតតិ, តំ សាមំ គហេត្វា បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតី"តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៦៥)។ សរជាយ ភូមិយា បតិតេ រជំ បុញ្ឆិត្វា វា ធោវិត្វា វា បដិគ្គហាបេត្វា វា បរិភុញ្ជិតព្ពន្តិ ឥទំ **អដ្ឋកថាយំ** បន "សរជាយ ភូមិយំ បតតី"តិអាទិនា ទស្សិតំ។ **គហេតុ**ន្តិ ឯត្ថ "ភុញ្ជិតុ"ន្តិ ច **វដ្ដតី**តិ ឯត្ថ "បរិច្ចត្តំ ទាយកេហី"តិ ច សេសោ។ យថាហ "អនុជានាមិ ភិក្ខវេ យំ ទិយ្យមានំ បតតិ, តំ សាមំ គហេត្វា បរិភុញ្ជិតុំ។ បរិច្ចត្តំ តំ ភិក្ខវេ ទាយកេហី"តិ (ចូឡវ. ២៧៣)។ "យំ ទិយ្យមានំ បតតី"តិ អវិសេសេន វុត្តត្តា ចតូសុបិ កាលិកេសុ អយំ នយោ វេទិតព្ពោ។

១៤៥២. អព្ពោហារិកនយំ ទស្សេតុមាហ **"ភុញ្ជន្តាន"**ន្តិ។

១៤៥៣-៤. **តំ** មលំ។ **តេសូ**តិ ឧច្ឆុអាទីសុ វត្ថូសុ។ **ត**ន្តិ មលមិស្សកំ ឧច្ឆុអាទិកំ វត្ថុ។ **ន បញ្ញាយតី**តិ ន បន បញ្ញាយតិ។ **តស្មិ**ន្តិ ឧច្ឆុអាទិវត្ថុស្មិំ។

១៤៥៥. **និសទោទុក្ខលាទីន**ន្តិ **អាទិ**-សទ្ទេន និសទបោតមុសលាទីនំ គហណំ។

១៤៥៦. វាសិយា ឧបលក្ខណត្តា តជ្ជាតិកំ យំ កិញ្ចិ សត្ថម្បិ គហេតព្ពំ។ **ខីរ**តិ អនុបសម្បន្នេន តាបិតខីរេ, ឥទំ ឧបរិ អាមកស្ស វិសុំ គហណេន វិញ្ញាយតិ។ **នីលិកា**តិ នីលវណ្ណំ។ **សត្ថកេ វិយ និច្ឆយោ**តិ សត្ថេន ឧដ្ឋិតមលេ ឧច្ឆុខណ្ឌេ វិយ បដិគ្គហេត្វា បរិភុញ្ជិតព្ពន្តិ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។

១៤៥៧. **ត**ន្តិ តំ អគ្គិសន្តត្តវាសិអាទឹ, តាបវត្ថុតោ វាសិ គហេតព្ពា។

១៤៥៩. **ត**ន្តិ តំ ហត្ថាទិកាយាវយវំ វា ចីវរំ វា ធោវិត្វា បតិតកិលិដ្ឋជលមិស្សមោទនំ។ រុក្ខមូលាទីសុ និសីទិត្វា ភុញ្ជន្តស្ស បត្តាទីសុ រុក្ខបណ្ណាទី ធោវិត្វា បតិតកិលិដ្ឋោទកេបិ ឯសេវ វិនិច្ឆយោតិ ទស្សេតុមាហ **"ឯសេវា"**តិអាទិ។

១៤៦០. ជលំ សចេ សុទ្ធំ បតតិ, វដ្ដតីតិ យោជនា, "រុក្ខតោ"តិ លព្ភតិ។ អព្ភោកាសេ ច សចេ សុទ្ធំ តោយំ បតតិ, វដ្ដតីតិ ឯត្ថ "អាកាសតោ"តិ លព្ភតិ។ ឧភយត្ថាបិ រុក្ខបណ្ណេសុ, អាកាសេ ច រជស្ស បឋមមេវ

វស្សោទកេន ជោវិតត្ថា អាហ “**សុទ្ធ**”ន្តិ។

១៤៦១. អច្ឆុបន្តេនាតិ អផុសន្តេន។ **តស្ស** សាមណេរស្ស។

១៤៦២. បត្តន្តិ អនុបសម្បន្នស្ស បត្តំ។ **ឆុបិត្វា**តិ អនុបសម្បន្នបត្តគតោទនំ ផុសិត្វា។ **តំ** អត្តនោ បត្តេ ភត្តំ។ យថាហ “អប្បដិគ្គហិតេ ឱទនំ ឆុបិត្វា បុន អត្តនោ បត្តេ ឱទនំ គណ្ហន្តស្ស ឧគ្គហិតកោ ហោតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៦៥)។

១៤៦៤. បច្ឆាតិ តស្មិំ គហិតេបិ អគហិតេបិ បច្ឆា។ **តំ** បដិគ្គហិតភោជនំ។

១៤៦៧. តស្ស អត្តនោ បត្តគតស្ស ភត្តស្ស។

១៤៦៨. បរេនាតិ អប្បដិគ្គហិតបត្តេន។

១៤៦៩-៧០. “យាគុអាទីនំ បចនេ ភិក្ខូនំ ភាជនេ”តិ សម្ពន្ធោ។ បចន្តិ ឯត្ថាតិ **បចនំ**, ភាជនំ។ **ភាជនូបរិ ហត្ថេសុ សាមណេរស្សា**តិ ភាជនស្ស ឧបរិ កតេសុ សាមណេរស្ស ហត្ថេសុ។ **បតិតំ ហត្ថតោ តស្មិន្តិ** តស្ស សាមណេរស្ស ហត្ថតោ បរិគឡិត្វា តស្មិំ ភាជនេ បតិតំ។

១៤៧១. “ន ករោតិ អកប្បិយ”ន្តិ ឯត្ថ ការណមាហ “**បរិច្ចត្តញ្ហិ ត**”ន្តិ។ តញ្ហិ យស្មា បរិច្ចត្តំ, តស្មា អកប្បិយំ ន ករោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឯវំ អកត្វា**តិ យថាវុត្តបការេន អកត្វា។ **អាកិរតេវ ចេ**តិ សចេ ភាជនេ អាកិរតិ ឯវ។ **តំ** តថា បក្ខិត្តំ ភត្តភាជនំ។ **និរាមិសំ កត្វា**តិ តត្ថ បតិតំ អាមិសំ យថា ន តិដ្ឋតិ, ឯវំ ធោវិត្វា ភុញ្ជិតព្ពន្តិ សម្ពន្ធោ។

១៤៧២-៣. កុដន្តិ ឃដំ។ **អាវជ្ជេតី**តិ កុដំ នាមេត្វា យាគុំ អាសិញ្ចតិ។

១៤៧៤. ហត្ថេតិ ទ្វេ ហត្ថេ។ **តត្ថា**តិ តត្ថ ភូមិយំ ឋបិតេសុ ទ្វីសុ ហត្ថតលេសុ។

១៤៧៥-៦. ឯកស្ស គហណូបគំ ចេ ភារន្តិ ថាមមជ្ឈិមេន ឯកេន បុរិសេន ឧក្ខិបនប្បមាណំ ភារំ សចេ ភវេយ្យ។ “**តថា**”តិ ឥមិនា “ឯកស្ស គហណូបគំ ភារ”ន្តិ ឥទំ បច្ចាមសតិ។

១៤៧៧. លគ្គេន្តីតិ ឱលម្ពន្តិ។ **តត្ថា**តិ តស្មិំ មញ្ចបីឋេ។ **វដ្ដតេវា**តិ ឧគ្គហិតកំ ន ហោតីតិ ទីបេតិ។

១៤៧៨. សម្មជ្ជន្តោតិ សម្មជ្ជន្តោ។ **ឃដ្ដេតី**តិ អសញ្ចិច្ច សម្មជ្ជនិយា ផុសតិ។

១៤៧៩. តំ ញត្វាតិ បដិគ្គហិតភាវំ ញត្វា។ **ឋបេតុំ វដ្ដតិ** ឧគ្គហិតកំ ន ហោតីតិ អធិប្បាយោ។

១៤៨០. តន្តិ បដិគ្គហិតសញ្ញាយ គហិតំ តំ អប្បដិគ្គហិតំ។ **អញ្ញថា បន ន កត្តព្ពន្តិ** អបិហិតំ បិធាតុញ្ច បិហិតំ វិវរិតុញ្ច ន វដ្ដតីតិ អត្ថោ។

១៤៨១. ពហិ ឋបេតិ ចេតិ យទិ បុព្ពេ ឋបិតដ្ឋានតោ ពហិ ឋបេតិ។ **តេនា**តិ ពហិ ឋបេត្វា មុត្តហត្ថេន តេន ភិក្ខុនា។ **តន្តិ** ពហិ ឋបិតំ ហត្ថតោ មុត្តំ។ **ញត្វា**តិ អប្បដិគ្គហិតភាវំ ញត្វា។ **តំ** តថា ញត្វា ឋបិតំ។

១៤៨២-៣. ឧដ្ឋេតិ យទិ កណ្ណិកាតិ សចេ កណ្ណិកា សញ្ជាយតិ។ **សិង្គិវេរាទិកេ**តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន បិប្ផលិអាទីនំ គហណំ។ **មូលេ**តិ បញ្ចមូលាទិកេ មូលេ។ **ឃុណចុណ្ណន្តិ** ឃុណបាណកេហិ ឧប្បាទិតចុណ្ណំ។ “**តថា**”តិ ឥមិនា “ឧដ្ឋេតី”តិ កិរិយំ បច្ចាមសតិ។ **តំសមុដ្ឋានតោ**តិ បដិគ្គហិតតេលាទីសុ សមុប្បន្នត្តា។ **តញ្ញេវាតិ បវុច្ចតី**តិ បឋមបដិគ្គហិតំ តមេវ តេលាទិកន្តិ វុច្ចតិ។ តេនាហ “**បដិគ្គហណ…បេ…. ន វិជ្ជតី**”តិ។

១៤៨៤-៥. កោចិ បុគ្គលោតិ សាមណេរគមិកាទីសុបិ យោ កោចិ សត្តោ។ **តាលបិណ្ឌិន្តិ** តាលកណ្ណិកំ ផលំ។ **អញ្ញោ ភូមដ្ឋោ**តិ ភូមិយំ ឋិតោ អញ្ញោ កោចិ បុគ្គលោ ឥត្ថី វា បុរិសោ វា។

១៤៨៦. ឆិន្ទិត្វាតិ ឆិន្ទំ កត្វា។ **វតិន្តិ** ហត្ថបាសប្បហោនកពហលវតិ។ យថាហ “ហត្ថបាសេ សតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៦៥)។ **ទណ្ឌកេ អផុសិត្វាវាតិ** យត្ថកេន គមនវេគោ និព្ពាយតិ, ឯត្តកំ, បហរណតោ វតិទណ្ឌកេ វា អប្បហរិត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ បហរិត្វា បត្វា គច្ឆតិ ចេ, ន វដ្ដតិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “មយំ បន ‘យំ ឋានំ បហដំ, តតោ សយំ បតិតមិវ ហោតី’តិ តក្កយាម។ តស្មិម្បិ អដ្ឋត្វា គច្ឆន្តេ យុជ្ជតិ សុង្កឃាតកតោ បវដ្ដេត្វា ពហិ បតិតភណ្ឌំ វិយា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៦៥)។

១៤៨៧-៨. បាការោតិ ឯត្ថ “វតី វា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៦៥) **អដ្ឋកថាយំ** អាគតត្តា ឥទំ អធិការតោ គហេតព្ពំ។ “ន បុថុលោ”តិ ឯត្ថ អធិប្បេតប្បមាណំ ទស្សេតុមាហ **“អន្តោ...បេ.... បហោតិ ចេ”**តិ។ **“ឧទ្ទំ ហត្ថសតំ គន្ត្វា”**តិ ឥមិនា ទាយកស្ស ទាតុមិច្ឆាយ អាកាសំ តំ ឧក្ខិបិត្វា វិស្សជ្ជភាវំ ញាបេតិ។ **សម្បត្តន្តិ** ហត្ថប្បត្តំ។ **គណ្ហតោតិ** បដិគ្គហណសញ្ញាយ គណ្ហតោ។

១៤៨៩. “សាមណេរ”ន្តិ ឥទំ ឧបលក្ខណន្តិ គិហិនោបិ គហណំ។ **តត្ថេវាតិ** ខន្ធេ ឯវ។ **និសិន្នោ** សាមណេរោ។

១៤៩១-២. ផលិនី សាខន្តិ ផលវតី សាខំ។ **“ខាទិតុ”**ន្តិ ឥទំ “ចិត្តេ សមុប្បន្នេ”តិ ឥមិនា យោជេតព្ពំ។ សចេ ផលំ ខាទតិ, ឯវំ ខាទិតុំ វដ្ដតីតិ យោជនា។ **មក្ខិកានំ និវារត្ថន្តិ** មក្ខិកានំ និវារេតុំ។

១៤៩៣. ឆាយត្ថញ្ច មក្ខិកា និវារេតុញ្ច គយ្ហមានា ផលសាខា សុខបរិភោគត្ថាយ កប្បិយំ ការាបេត្វា បដិគ្គហិតា ចេ, ខាទិតុមិច្ឆាយ សតិ បុន អប្បដិគ្គហិតាបិ វដ្ដតីតិ ទស្សេតុមាហ **“កប្បិយំ បន ការេត្វា”**តិអាទិ។

១៤៩៤-៥. “តំ សោ បដិគ្គហាបេត្វា”តិ វក្ខមានត្តា **“គហេត្វា”**តិ ឥទំ អប្បដិគ្គហាបេត្វា គហណំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ គហេតព្ពំ។ **តំ បដិគ្គហិតន្តិ** ឯត្ថ “ចេ បុព្ពមេវា”តិ សេសោ។

១៤៩៦-៩. ភិក្ខុស្ស បាថេយ្យតណ្ឌុលេតិ សម្ពន្ធោ។ **សោតិ** សាមណេរោ។ **ឥតរេហីតិ** ភិក្ខុនា គហិតេហិ អត្តនោ តណ្ឌុលេហិ។

ទ្វីសុ បត្តេសូតិ ឧបលក្ខណំ។ ពហូសុបិ ឯសេវ នយោ។ អត្តនា លទ្ធំ ភិក្ខូនំ ទត្វា តេហិ លទ្ធំ អត្តនា គហេត្វា អញ្ញោសំ ទានវសេន ពហុន្នម្បិ ទាតុំ វដ្ដតីតិ **អដ្ឋកថាយំ** (បាចិ. អដ្ឋ. ២៦៥ អត្ថតោ សមានំ) វុត្តំ តមេវ ទស្សេតុមាហ **“យាគុំ ភិក្ខុស្សា”**តិអាទិ។ “អាវុសោ តុយ្ហំ យាគុំ មយ្ហំ ទេហី’តិ ឯវំ ថេរេហិ បដិបាដិយា យាចិត្វាបិ បិវិតុំ វដ្ដតិ, សព្ពេហិ សាមណេរស្ស សន្តកមេវ ភុត្តំ ហោតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៦៥) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។ **សាមណេរស្ស បីតត្តាតិ** ឯត្ថ “យាគុយា”តិឥទំ អធិការតោ លព្ភតិ។

១៥០០. ឥមស្សាតិ បាថេយ្យតណ្ឌុលហារកស្ស។ **“ន វិសេសតា”**តិ ឥមិនា វិសុំ អវត្តព្ពតំ ទីបេតិ។

១៥០១. អស្ស វិសេសស្សាតិ យថាវុត្តវិនិច្ឆយវិសេសស្ស វិសុំ វត្តព្ពភាវេតិ សេសោ។ **តស្សាតិ** សាមណេរតណ្ឌុលហារកស្ស ភិក្ខុស្ស។ **សាលយភាវន្តិ** អត្តនា ហដតណ្ឌុលេសុ បរិក្ខីណេសុ “ឥទំ អម្ហាកម្បិ បទស្សតី”តិ សាលយភាវោ។ ឆាយាទីនមត្ថាយ គយ្ហមានាយ សាខាយ ឥមិស្សា ផលំ ខាទិតុកាមតាយ សតិ ខាទនារហន្តិ អាលយស្ស ការតំ សក្កុណេយ្យត្តា អយម្បិ អវិសេសោតិ វិញ្ញាយតិ, តត្ថ សម្ភវន្តំ បន វិសេសំ ទស្សេតុមាហាតិ វត្តុំ យុជ្ជតិ។

១៥០២-៤. និច្ចាលេតុំ ន សក្កោតីតិ និច្ចាលេត្វា សក្ខរា អបនេតុំ ន សក្កោតិ។ **ចេលកោតិ** ចូឡសាមណេរោ។ បក្កកាលស្មឹ វិវរិត្វា បក្កតា ញាតព្ពាតិ យោជនា។ **បិ**-សទ្ទោ បន-សទ្ទត្ថេ។ **ឱរោបេត្វាតិ** ឧទ្ធនតោ ឱរោបេត្វា។ បុព្ពតណ្ឌុលធោវនត្ថាយ កតបដិគ្គហណស្សេវ បមាណត្តា អាហ **“ន បច្ចស្ស បដិគ្គហណការណ”**ន្តិ។ **អស្សាតិ** ភោជនស្ស។

១៥០៥. ការិតន្តស្ស ទ្វិកម្មកត្តា អាហ **“ឧទ្ធនំ សុទ្ធភាជន”**ន្តិ, ឧទ្ធនេតិ វុត្តំ ហោតិ។

១៥០៦. កោចីតិ អនុបសម្បន្នោ។ **តេន ភិក្ខុនាតិ** ឧទ្ធនំ សុទ្ធភាជនំ អារោបេត្វា យេន អគ្គិ កតោ, តេន ភិក្ខុនា។ ឥទញ្ច ឧបលក្ខណំ អញ្ញេនបិ ន កាតព្ពត្តា។

១៥០៧. **បច្ឆា**តិ តណ្ឌុលបក្ខេបគោ បច្ឆា។ **តំ** យាគុំ។ **សចេ បចតី**តិ អគ្គិ ករោន្តោ បចតិ។ **សាមបាកា ន មុច្ចតី**តិ តំ យាគុំ បិវន្តោ សាមបាកទុក្កដតោ ន មុច្ចតិ។

១៥០៨. វល្លិយា សហ **តត្ថ** វល្លិយំ ជាតំ ផលំ **កិញ្ចិ** ឆល្លិសកម្បិ ចាលេតិ, តតោ លទ្ធំ កិញ្ចិ ផលំ **តស្សេវ** ភិក្ខុនោ ន វដ្ដតីតិ យោជនា, តំ បរិភុញ្ជតោ ទុរុបចិណ្ណទុក្កដំ ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ **តស្សេវា**តិ **ឯវ**ការេន អញ្ញេសំ វដ្ដតីតិ ទីបេតិ។

១៥០៩. **បរាមដ្ឋុ**ន្តិ អាមសិតុំ។ **អបស្សយិតុ**ន្តិ អវលម្ពិតុំ, អបស្សនំ វា កាតុំ។ **"កិរា"**តិ ឥមិនា កេវលំ **មហាបច្ចរិយំ** (បាចិ. អដ្ឋ. ២៦៥) វុត្តភាវំ សូចេតិ។

១៥១០-១. **តត្ថា**តិ តស្មិំ តេលេ។ ហត្ថេន សណ្ឋាសគ្គហណំ **អមុញ្ចន្តេន**។ **តំ** តេលំ។

១៥១៥-៦. **លោណកិច្ច**ន្តិ អលវណដ្ឋានេ លោណេន កាតព្ពកិច្ចំ។ សន្និហិតសេសកាលិកសម្មិស្សំ យាវជីវិកំ វិយ សមុទ្ទោទកស្ស អសន្និធិភាវំ ទស្សេតុមាហ **"យាវជីវិកសង្ខាត"**ន្តិអាទិ។ **កាលវិនិម្មុត្ត**ន្តិ អកាលិកំ, ចតូសុ កាលិកេសុ អសង្គហិតន្តិ អត្ថោ។

១៥១៧. **ហិមស្ស ករកា**តិ ហិមោទកស្ស មុត្តា វិយ បត្តិនសក្ខរា។ **ពហលម្បិ ចា**តិ បក្ខិត្តដ្ឋានេ មុខេ វា កទ្ទមវណ្ណស្ស អបញ្ញាយនប្បមាណពហលំ បានីយញ្ច។ អប្បដិគ្គហិតំ **វដ្ដតិ**។ សចេ កទ្ទមវណ្ណំ បញ្ញាយតិ, ន វដ្ដតីតិ។ យថាហ "សចេ បន មុខេ ច ហត្ថេ ច លគ្គតិ, ន វដ្ដតិ, បដិគ្គហេត្វា បរិភុញ្ជិតព្ព"ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៦៥)។

១៥១៨. **កសិតដ្ឋានេ**តិ កដ្ឋដ្ឋានេ។ **ន វដ្ដតិ** អប្បដិគ្គហិតំ។ ឯវំ សព្ពត្ថ។

១៥១៩. **សោញ្ញោ** ទុក្ខោគាហនជលាសយោ។ "អាវាដោ"តិ កេចិ។ **កកុធោ**តិ អជ្ជុនោ។

១៥២០. **បានីយស្ស ឃដេ**តិ បានីយឃដេ។ **តំ** បានីយឃដំ។

១៥២១. វាសត្ថាយ បុប្ផានិ **វាសបុប្ផានិ**។ **តត្ថា**តិ តស្មិំ បានីយឃដេ។ **កមល្លិកាសូ**តិ បាដលិកុសុមាទីហិបិ សហ កណ្ដកមល្លិកាសុ។ **ទិន្នាសូ**តិ បានីយេ បក្ខិត្តាសុ។

១៥២២. **វិសតី**តិ អន្តោគលំ បវិសតិ។ តេនេវ **អដ្ឋកថាយំ** "អប្បដិគ្គហេត្វា ឋបិតំ បដិគ្គហេតព្ព"ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៦៥) វុត្តំ។ ឥទំ អដ្ឋកថាវចនំ "អញ្ញត្រ ឧទកទន្តបោនា"តិ (បាចិ. ២៦៦) **បាឡិយា** វិរុជ្ឈតីតិ ចេ? ន វិរុជ្ឈតិ។ សា ហិ កេវលំ ទន្តកិច្ចំ សន្ធាយ វុត្តា, ឥទំ រសំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ។ តេនេវ តទនន្តរំ "អជានន្តស្ស រសេ បវិដ្ឋេបិ អាបត្តិយេវ។ អចិត្តកញ្ហិ ឥទំ សិក្ខាបទ"ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៦៥) វុត្តំ។ តស្ស សិក្ខាបទស្ស អចិត្តកតា "អប្បដិគ្គហិតកេ បដិគ្គហិតសញ្ញី"តិអាទិកាយ **បាឡិយា** កប្បិយសញ្ញិនោបិ បាចិត្តិយស្ស វុត្តត្តា វិញ្ញាយតិ។ បសន្នោទកស្ស បន អប្បដិគ្គហេត្វាបិ បាតព្ពតាយ ទន្តកដ្ឋេន សទិសត្តា ឯកយោគនិទ្ទិដ្ឋានំ សហេវ បវត្តីតិ វិញ្ញាយតិ។ ឧទកស្ស ច ទន្តបោនស្ស ច តុល្យទោសេន ភវិតព្ពន្តិ។

១៥២៣. មុត្តោទកសិង្ឃាណិកាទិទ្រវអស្សុខីរាទិទ្រវស្ស អាបោធាតុប្បការត្តា, កណ្ណមលាទិនោ យនទព្ពស្ស បឋវិធាតុប្បការត្តា **"សរីរដ្ឋេសុ ភូតេសូ"**តិ ឥមិនា ខីរាទិមាហ។ **"កិ"**ន្តិ ឥទំ ន វដ្ដតីតិ បទេនបិ យោជេតព្ពំ។ **កប្បាកប្បិយមំសាន**ន្តិ ឯត្ថ "សត្តាន"ន្តិ សាមត្ថិយា លព្ភតិ។

១៥២៤. **លោណ**ន្តិ ឯត្ថ "ឯតំ សព្ពម្បី"តិ ឥទំ អធិការតោ លព្ភតិ។

១៥២៥. **ឯត្ថា**តិ ឯតេសុ យថាវុត្តេសុ កណ្ណមលាទីសុ។

១៥២៨. **ចត្តារិ វិកដានី**តិ មហាវិកដំ នាម គូថំ, មត្តិកា, មុត្តំ, ឆារិកា ចាតិ វុត្តានិ ចត្តារិ វិកដានិ។ តានិ ហិ វិរុទ្ធានិ សប្បវិសាទិ កតានិ វិហតានីតិ **"វិកដានី"**តិ វុច្ចន្តិ។ នត្ថិ ទាយកោ ឯត្ថាតិ **នទាយកំ,** ឋានំ, តស្មិំ។ "ន អ នោ មា អលំ បដិសេធេ"តិ វុត្តត្តា បដិសេធវាចិនា **ន-**សទ្ទេន សមាសោ, "អទាយកេ"តិ ឥមិនា អនត្ថន្តរំ។ ឥធ ទុព្ពចោ ច អសមត្ថោ ច អសន្តោ នាមាតិ **អដ្ឋកថាយំ** (បាចិ. អដ្ឋ. ២៦៥; កង្ខា. អដ្ឋ. ទន្តបោនសិក្ខាបទវណ្ណនា, អត្ថតោ សមានំ) វុត្តំ។ ឥទំ កាលោទិស្សំ នាម។

១៥២៩. បថវិន្តិ អកប្បិយបថវី។ **តរុន្តិ** អល្លរុក្ខំ។ ឥមិនា សប្បទដ្ឋកាលេ អសតិ កប្បិយការកេ វិកដត្ថាយ អត្តនា ច កត្តព្ពន្តិ ទស្សេតិ។

១៥៣០. អច្ឆេទគាហតោតិ វិលុម្បិត្វា គណ្ហនតោ។ “**តស្សា**”តិ ឥទំ សព្ពេហិ ហេតុបទេហិ យុជ្ជតិ។ **តស្សា**តិ អប្បដិគ្គហិតស្សាតិ អត្ថោ។ អបរស្ស អភិក្ខុកស្ស ទានេន ចាតិ យោជនា។ “**អភិក្ខុកស្សា**”តិ បន វិសេសនេន ឧបសម្បន្នស្ស ទិន្នេ បដិគ្គហណំ ន វិជហតីតិ ទីបេតិ។ **សព្ពន្តិ** យថាវុត្តំ កាយេន គហណាទិប្បការស្ស កល្យំ គហិតំ។ **ឯវន្តិ** ឥមិនា និយាមេន។

១៥៣១. ទុរុបចិណ្ណេតិ ទុដ្ឋុ ឧបចិណ្ណេ ទុរាមដ្ឋេ, អប្បដិគ្គហិតស្ស អាមិសភត្តភាជនាទិនោ កីឡាវសេន ហត្ថេន បរាមសនេ ច តត្ថជាតកផលិនី សាខាយ វា វល្លិយា វា គហេត្វា ចាលនេ ចាតិ អត្ថោ។ **ឧគ្គហិតស្ស គហណេ**តិ អប្បដិគ្គហិតភាវំ ញត្វាវ គហិតស្ស កស្សចិ វត្ថុនោ បដិគ្គហណេ ច។ **អន្តោវុត្ថេ ចា**តិ អកប្បិយ កុដិយា អន្តោ ឋបេត្វា អរុណំ ឧដ្ឋាបិតេ ច។ **សយំបក្កេ ចា**តិ យត្ថ កត្ថចិ អត្តនា បក្កេ ច។ **អន្តោបក្កេ ចា**តិ អកប្បិយកុដិយា អន្តោយេវ បក្កេ ច។ ទុក្កដំ និទ្ទិដ្ឋន្តិ សម្ពន្ធោ។

១៥៣២-៣. បដិគ្គហិតកេ តស្មឹ បដិគ្គហិតសញ្ញិស្សាតិ សម្ពន្ធោ។ **ទន្តបោនំ** ទន្តកដ្ឋំ។

១៥៣៤. ភិក្ខុនីនន្តិ ភិក្ខុនោ ច ភិក្ខុនិយា ច ភិក្ខុនីនំ, ឯកទេសសរូបេកសេសោ។ **ឯត្ថ** ឥមស្មឹ សិក្ខាបទេ។ វិនិច្ឆយោ នវមជ្ឈិមថេរភិក្ខុនីនំ យតោ អវិសេសេន ឥច្ឆិតព្ពកោ, **តតោ** តស្មា ហេតុនា សកលោ អយំ វិនិច្ឆយោ អសមាសតោ មយា កថិតោតិ យោជនា។ កុសលត្តិកាទីសុ វិយ អត្ថសាកល្យស្ស អត្ថសង្ខេបតោវ វត្តុំ សក្កុណេយ្យត្តា “សកលោ”តិ វត្វាបិ កថាយ វិត្ថារិតភាវំ ទស្សេតុមាហ “**អសមាសតោ**”តិ។

ទន្តបោនកថាវណ្ណនា។

ភោជនវគ្គោ ចតុត្ថោ។

១៥៣៥. “អចេលកាទីន”ន្តិអាទីសុ “អចេលកោ នាម យោ កោចិ បរិព្ពាជកសមាបន្នោ នគ្គោ”តិ (បាចិ. ២៧១) **បទភាជនេ** វុត្តំ, **តទដ្ឋកថាយ** “បរិព្ពាជកសមាបន្នោតិ បព្ពជ្ជំ សមាបន្នោ”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៦៩) វុត្តំ, តស្មា អចេលកបព្ពជ្ជមុបគតោយេវេត្ថ អចេលកោ នាម។ **អាទិ**-សទ្ទេន “បរិព្ពាជកស្ស វា បរិព្ពាជិកាយ វា”តិ (បាចិ. ២៧០) **មាតិកា**-គតេ ទ្វេ សង្គណ្ហាតិ។ ឥមេសុ ច ទ្វីសុ “បរិព្ពាជកោ នាម ភិក្ខុញ្ច សាមណេរញ្ច ឋបេត្វា យោ កោចិ បរិព្ពាជកសមាបន្នោ”តិ (បាចិ. ២៧១) វុត្តោ **បរិព្ពាជកោ** នាម។ “ភិក្ខុនិញ្ច សិក្ខមានញ្ច សាមណេរិញ្ច ឋបេត្វា យា កាចិ បរិព្ពាជិកសមាបន្នា”តិ (បាចិ. ២៧១) វុត្តា **បរិព្ពាជិកា** នាមាតិ គហេតព្ពា។ បរិព្ពាជកា បនេត្ថ ឆន្នាយេវ គហេតព្ពា។ **ទេន្តស្សា**តិ ឯត្ថ “ភិក្ខុស្សា”តិ បករណតោ លព្ភតិ, ឯត្ថ “កាយាទិនា”តិ សេសោ។ យថាហ “ទទេយ្យាតិ កាយេន វា កាយបដិពទ្ធេន វា និស្សគ្គិយេន វា ទេតី”តិ (បាចិ. ២៧១)។

១៥៣៦. តិកបាចិត្តិយន្តិ តិត្ថិយេ តិត្ថិយសញ្ញី, វេមតិកោ, អតិត្ថិយសញ្ញីតិ តិកេ បាចិត្តិយត្តយំ។

១៥៣៧. អតិត្ថិយេ តិត្ថិយសញ្ញិស្ស, វេមតិកស្ស ច តស្ស ភិក្ខុនោ ទុក្កដន្តិ យោជនា។

១៥៣៨-៩. តេសន្តិ តិត្ថិយានំ។ **ពាហិលេបន**ន្តិ ពាហិសរីរេ លិម្បិតព្ពំ កិញ្ចិ ទេន្តស្ស។ **តេសំ** តិត្ថិយានំ **សន្តិកេ** សមីបេ អត្តនោ ភត្តបត្តាទិកំ **ភោជនំ** ឋបេត្វា “ភោជនំ គណ្ហថា”តិ វទន្តស្ស ច អនាបត្តីតិ យោជនា។ “សមុដ្ឋានំ ឯឡកូបម”ន្តិ បទច្ឆេទោ។

អចេលកកថាវណ្ណនា។

១៥៤០-២. ភិក្ខុ ភិក្ខុនោ យំ កិញ្ចិ អាមិសំ ទាបេត្វា វា អទាបេត្វា វាតិ យោជនា។ កី វុត្តំ ហោតិ? “ឯហាវុសោ, គាមំ វា និគមំ វា បិណ្ឌាយ បវិសិស្សាមា”តិ (បាចិ. ២៧៥) **សិក្ខាបទេ** វុត្តនយេនេវ វត្វា យេន សទ្ធឹ គាមំ បិណ្ឌាយ បវិដ្ឋោ, តស្ស ភិក្ខុស្ស ខាទនីយាទិភេទំ យំ កិញ្ចិ អាមិសំ ទាបេត្វា វា អទាបេត្វា វាតិ។

តំ ភិក្ខុំ “គច្ឆា”តិ វត្វា ឧយ្យោជេតីតិ យោជនា។ កី វុត្តំ ហោតិ? ឯវំ យោ ភិក្ខុ តេន សទ្ធឹ គាមំ បវិដ្ឋោ, តំ “គច្ឆាវុសោ, ន មេ តយា សទ្ធឹ កថា វា និសជ្ជា វា ផាសុ ហោតិ, ឯកកស្ស មេ កថា វា និសជ្ជា វា ផាសុ ហោតី”តិ

(បាចិ. ២៧៥) វត្វា **តប្បច្ចយា** តេសំ ឥត្ថិយាសទ្ទី វចនាទីនំ អនាចារានំ បច្ចយា គន្តុំ និយោជេតីតិ។ **តប្បច្ចយា**តិ “ឧយ្យោជនមត្តស្មិ”ន្តិ វិសេសនំ។ **បឋមេន ចា**តិ ឯត្ថ **ច**-សទ្ទោ អដ្ឋានប្បយុត្តោ “ឧយ្យោជនមត្តស្មិញ្ចា”តិ យោជេតព្ពោ។ **តស្សា**តិ ឧយ្យោជកស្ស។

អស្សាតិ ឧយ្យោជិតស្ស, អវយវសម្ពន្ធេ សាមិវចនំ។ **ឧបចារស្មឹ អតិក្កន្តេ**តិ វក្ខមានលក្ខណេ ទស្សនូបចារេ វា សវនូបចារេ វា អតិក្កន្តេតិ អត្ថោ, ភាវលក្ខណេ ភុម្មំ។ បុន **អស្សា**តិ ឧបចារស្ស។ ទ្វាទសរតនបរិយោសានំ, តទន្តោគធំ បាការាទិ ឯវ វា ឧបចារស្ស **សីមា** នាម។

១៥៤៣. តំ សរូបតោ ទស្សេតុមាហ “**ទស្សនេ**”តិអាទិ។ អជ្ឈោកាសេ ទស្សនេ ឧបចារស្ស ទ្វាទស ហត្ថា បមាណំ ទេសិតាតិ យោជនា។ សវនេ ច អជ្ឈោកាសេ ឯវំ សវនូបចារស្ស អជ្ឈោកាសេ ទ្វាទស ហត្ថា បមាណំ ទេសិតាតិ យោជនា, សវនេ ច ឧបចារស្ស អវធិ ទ្វាទសហត្ថប្បមាណមេវាតិ វុត្តន្តិ អត្ថោ។ **ន ចេតរេ**តិ ឥតរស្មឹ អនជ្ឈោកាសេ ឯវំ ឧបចារស្ស បមាណំ ទ្វាទសហត្ថា ន ច ទេសិតា, កឹ នុ ព្យាវធាករា កុដ្ដាទយោ ឧបចារស្ស បមាណន្តិ ទេសិតាតិ វុត្តំ ហោតិ។ វុត្តញ្ចេតំ **អដ្ឋកថាយំ** “សចេ បន អន្តរា កុដ្ដទ្វារបាការាទយោ ហោន្តិ, តេហិ អន្តរិតភាវោយេវ ទស្សនូបចារាតិក្កមោ, តស្ស វសេន អាបត្តិ វេទិតព្វា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៧៦)។ ឥធ ឧបចារទ្វយេ សមានេបិ ឧយ្យោជិតមវធិអន្តំ សន្ធាយ អសវនូបចារំ វុត្តន្តិ វិញ្ញាយតិ។

១៥៤៤. “**តិកបាចិត្តី**”តិ ឧបសម្បន្នេ ឧបសម្បន្នសញ្ញិវេមតិកអនុបសម្បន្នសញ្ញីហិ តិកបាចិត្តិយំ ។ **ឥតរេ**តិ អនុបសម្បន្នេ។ **តិកទុក្កដ**ន្តិ អនុបសម្បន្នេ ឧបសម្បន្នសញ្ញិវេមតិកអនុបសម្បន្នសញ្ញីនំ វសេន តិកទុក្កដំ។ “ឥតរេតិ សាមណេរេយេវា”តិ **និស្សន្ទេហេ** លិខិតំ។ ឯតស្សេវត្ថស្ស វជិរពុទ្ធិនាបិ វុត្តភាវោ ទស្សិតោ។ តថាទស្សនំ បញ្ចសហធម្មិកេសុ ឥធាធិប្បេតមនុបសម្បន្នំ សន្ធាយ វុត្តំ ចេ, យុជ្ជតិ។ អញ្ញថា **បាឡិអដ្ឋកថាសុ** “អនុបសម្បន្នេ”តិ សាមញ្ញេន និទ្ទិដ្ឋត្តា គហដ្ឋានុបសម្បន្នម្បិ តថា ឧយ្យោជេន្តស្ស អនាបត្តិ ន វត្តព្វាតិ អម្ហាកំ ខន្តិ។

ឧភិន្នន្តិ ឧបសម្បន្នានុបសម្បន្នានំ។ **និស្សន្ទេហេ** បន “ភិក្ខុសាមណេរាន”ន្តិ លិខិតំ។ **កលិសាសនារោបនេ**តិ ឯត្ថ **កលី**តិ កោធោ, តស្ស សាសនំ អាណា **កលិសាសនំ**, តស្ស អារោបនំ បវត្តនំ កលិសាសនារោបនំ, តស្មឹ, កោធវសេន ឋាននិសជ្ជាទីសុ ទោសំ ទស្សេត្វា “បស្សថ ភោ ឥមស្ស ឋានំ និសជ្ជំ អាលោកិតំ វិលោកិតំ, ខាណុកោ វិយ តិដ្ឋតិ, សុនខោ វិយ និសីទតិ, មក្កដោ វិយ ឥតោ ចិតោ ច វិលោកេតី”តិ ឯវំ “អប្បេវ នាម ឥមិនាបិ ឧក្កណ្ឋិតោ បក្កមេយ្យា”តិ អមនាបវចនស្ស ភណនេតិ វុត្តំ ហោតិ។

១៥៤៥. **ឧយ្យោជេន្តស្ស កិច្ចេនា**តិ វិហារបាលកាទីនំ ភោជនហរណាទិកិច្ចេន បេសេន្តស្ស, ឥមស្ស ឧបលក្ខណត្តា “អនាបត្តិ ‘ឧភោ ឯកតោ ន យាបេស្សាមា’តិ ឧយ្យោជេតី”តិអាទិនា (បាចិ. ២៧៨) អនាបត្តិវារាគតា សព្ពេបិ បការា គហេតព្វា។

ឧយ្យោជនកថាវណ្ណនា។

១៥៤៦. **ខុទ្ទកេ**តិ ឯត្ថ “សយនិយរេ”តិ សេសោ ឧបរិ “អសយនិយរេ តស្ស, សយនិយរសញ្ញិនោ”តិ វក្ខមានត្តា លព្ភតិ។ “មហល្លកេ”តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ បិដ្ឋិសង្ឃាដតោ អឌ្ឍតេយ្យហត្ថប្បមាណំ យស្ស វេមជ្ឈេ ហោតិ, ឦទិសេ ខុទ្ទកេ សយនិយរេតិ អត្ថោ។ **បិដ្ឋិវំស**ន្តិ បិដ្ឋិវំសេន និយមិតំ គេហមជ្ឈំ។ តេនាហ **អដ្ឋកថាយំ** “បិដ្ឋិវំសំ អតិក្កមិត្វា’តិ ឥមិនា មជ្ឈាតិក្កមំ ទស្សេតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៨០)។ **សភោជនេ**តិ សហ ភោជនេហីតិ សភោជនំ, តស្មឹ សភោជនេ។ អថ វា **សភោជនេ**តិ សភោគេ។ រាគបរិយុដ្ឋិតស្ស បុរិសស្ស ហិ ឥត្ថី ភោគោ, ឥត្ថិយា ច បុរិសោ, មេថុនរាគេន សារត្តបុរិសិត្ថិសហិតេតិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហ **បទភាជនេ** “សភោជនំ នាម កុលំ ឥត្ថី ចេវ ហោតិ បុរិសោ ច, ឥត្ថី ច បុរិសោ ច ឧភោ អនិក្ខន្តា ហោន្តិ, ឧភោ អវីតរាគា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៨១)។ ឥមិនា បរិយុដ្ឋិតស្ស មេថុនរាគត្ថិនោ តង្ខណេ និព្ពត្តភាវោ ទីបិតោ។ **កុលេ**តិ ឃរេ។

១៥៤៧. **ហត្ថបាស**ន្តិ អឌ្ឍតេយ្យរតនប្បមាណទេសំ។ **បិដ្ឋិសង្ឃាដកស្ស ចា**តិ ទ្វារសពន្ធស្ស ច។ **សយនស្សា**តិ សយន្តិ ឯត្ថាតិ សយនំ, តស្ស, អាសន្នេ ឋានេ យោ និសីទតិ សភោជនេ កុលេ, “តស្សា”តិ ឥមិនា យោជេតព្ពំ, សយនស្ស សមីបេ ឋានេ យោ និសីទតីតិ អត្ថោ។ **មហល្លកេ**តិ បុព្ពេ វុត្តប្បមាណតោ មហន្តេ សយនិយរេ។ “ឦទិសញ្ច សយនិយរំ មហាចតុសាលាទីសុ ហោតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៨០) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។

១៥៤៨. សយនមេតស្ស អត្ថីតិ **សយនី**, សយនី ច តំ ឃរញ្ចាតិ វិគ្គហោ។ **តត្ថា**តិ សយនិយរេ។

១៥៤៩-៥០. **ទុតិយេ សតី**តិ ទុតិយេ ភិក្ខុម្ហិ សតិ។ យថាហ **អនាបត្តិវារេ** “ភិក្ខុ ទុតិយោ ហោតី”តិ (បាចិ. ២៨៣)។ **វីតរាគេសូ**តិ វីតរាគបរិយុដ្ឋានេសុ។ **វុត្តលក្ខណំ បទេស**ន្តិ ឧទ្ទេកមហន្តសេនាសនេ វុត្តលក្ខណបទេសេ។ **អនតិក្កម្ម និសិន្នស្សា**តិ អនតិក្កមិត្វា និសីទតោ។

សភោជនកថាវណ្ណនា។

១៥៥២. **តេស**ន្តិ ទ្វិន្នំ អនិយតសិក្ខាបទានំ។ **ឯស**ន្តិ ឥមេសំ ទ្វិន្នំ រហោបដិច្ឆន្នរហោនិសជ្ជសិក្ខាបទានំ, **អយមេវ វិសេសោ**តិ អនន្តរសិក្ខាបទេន សមុដ្ឋានភាវសង្ខាតោ អយំ វិសេសោ ទីបិតោតិ យោជនា។

រហោបដិច្ឆន្នរហោនិសជ្ជកថាវណ្ណនា។

១៥៥៣-៦. **វុត្តោ**តិ និមន្តិតោ។ **សន្តំ ភិក្ខុ**ន្តិ “កុលំ ឧបសង្កមិស្សាមី”តិ យស្មិំ បទេសេ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ, តស្ស សាមន្តា ទ្វាទសហត្ថព្ភន្តរេ ឋិតំ ភិក្ខុន្តិ អត្ថោ។ យថាហ “យត្ថ ឋិតស្ស កុលានិ បយិរុបាសនចិត្តំ ឧប្បន្នំ, តតោ បដ្ឋាយ យំ បស្សេ វា អភិមុខេ វា បស្សតិ, យស្ស ច សក្កា ហោតិ បកតិវចនេន អារោចេតុំ, អយំ សន្តោ នាមា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៩៨)។ ឯត្ថ យំ ទ្វាទសហត្ថព្ភន្តរេ ឋិតេន សោតុំ សក្កា ភវេយ្យ, តំ **បកតិវចនំ** នាម។ **អនាបុច្ឆា**តិ “អហំ ឥត្ថន្នាមស្ស ឃរំ គច្ឆាមី”តិ វា “ចារិត្តំ អាបុច្ឆាមី”តិ វា ឯវមាទិសេន វចនេន អនាបុច្ឆិត្វា។ **ចារិត្តំ អាបជ្ជេយ្យ ចេ**តិ យទិ សញ្ចរេយ្យាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **អញ្ញត្រ សមយា**តិ “តត្ថាយំ សមយោ, ចីវរទានសមយោ ចីវរការសមយោ”តិ (បាចិ. ២៩៩) **សិក្ខាបទេ** អនុបញ្ញត្តិវសេន វុត្តា ទុវិធា សមយា អញ្ញស្មិំ កាលេ។

អាបត្តិភេទំ ទស្សេតុមាហ **“ឋបេត្វា”**តិអាទិ។ **“អវីតិវត្តេ មជ្ឈន្ហេ”**តិ ឥមិនា បុរេភត្តំ, បច្ឆាភត្តញ្ច សង្គហិតំ។ ឯត្ថ ច **បុរេភត្តំ បច្ឆាភត្ត**ន្តិ យេន ភត្តេន និមន្តិតោ, តស្មិំ អភុត្តេ វា ភុត្តេ វាតិ អត្ថោ។ យថាហ “បុរេភត្តំ នាម យេន និមន្តិតោ, តំ អភុត្តាវី។ បច្ឆាភត្តំ នាម យេន និមន្តិតោ, តំ អន្តមសោ កុសគ្គេនបិ ភុត្តំ ហោតី”តិ (បាចិ. ៣០០) **បទភាជនេ** វុត្តំ។ **អញ្ញស្ស ឃរ**ន្តិ និមន្តិតតោ អញ្ញស្ស គេហំ។ ឃរូបចារោក្កមនេ ទុក្កដន្តិ សម្ពន្ធោ, អត្តនា គតគេហស្ស ឧបចារោក្កមនេ ទុក្កដន្តិ អត្ថោ។ បឋមេន បាទេនាតិ សម្ពន្ធោ។

ឃរុម្មារេតិ អញ្ញស្ស គេហុម្មារេ។ ឃរូបចារេ ទុក្កដំ សន្ធាយ **“អបរម្បិ ចា”**តិ វុត្តំ។ “សមតិក្កមេ”តិ ឥមិនា សហ “ឃរុម្មារេ”តិ បទំ “ឃរុម្មារស្សា”តិ វិភត្តិវិបរិណាមេន យោជេតព្ពំ។

១៥៥៧. **ឋិតដ្ឋានេ**តិ យត្ថ ឋិតស្ស គមនចិត្តំ ឧប្បន្នំ, តស្មិំ ឋានេ ទ្វាទសហត្ថព្ភន្តរេតិ ឥទំ យថាវុត្តនិយាមេនេវ គហេតព្ពំ។ **ឱលោកេត្វា**តិ ឧភយបស្សំ, អភិមុខញ្ច ឱលោកេត្វា។ “យំ បស្សេ វា អភិមុខេ វា បស្សតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ២៩៨) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។

១៥៥៨. **ទូរេ**តិ ទ្វាទសហត្ថតោ ទូរមេវាហ។ ឥតោ ចិតោ ច គវេសិត្វា អារោចនេ កិច្ចំ នត្ថីតិ យោជនា។

១៥៥៩. **ន ទោសោ**តិ អនាបត្តិ។ **សមយេ**តិ ឯត្ថ “អនាបុច្ឆតោ”តិ សេសោ។ ឯត្ថ ច ឧបរិ ច “ន ទោសោ”តិ បច្ចេកំ យុជ្ជតិ។ សន្តំ ភិក្ខុន្តិ សម្ពន្ធោ។ **ឃរេនា**តិ អញ្ញស្ស ឃរេន, ឯត្ថ “ឃរូបចារេន ចា”តិ សេសោ។ **អារាមំ គច្ឆតោ**តិ ឯត្ថ តេន មគ្គេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។

១៥៦០. “តេន មគ្គេនា”តិ ច “គច្ឆតោ”តិ ច បទទ្វយំ “តិត្ថិយានំ បស្សយ”ន្តិ ច “ភិក្ខុនិបស្សយ”ន្តិ ច ឧភយត្ថ **តថា**-សទ្ទេន លព្ភតិ។ តេន ឃរេន, ឃរូបចារេន វា គន្តព្ពមគ្គេន តិត្ថិយារាមំ វា ភិក្ខុនិបស្សយំ វា គច្ឆតោ អនាបត្តីតិ អត្ថោ។ អាបទាយ គច្ឆតីតិ យោជនា។ ជីវិតព្រហ្មចរិយន្តរាយា **អាបទា។ អាសនសាលំ វា**តិ សីហឡទីបេ វិយ ភិក្ខូនំ ភុញ្ជនត្ថាយ យត្ថ ទានបតីហិ អាសនានិ បញ្ញាបីយន្តិ, តំ អាសនសាលំ វា, ភោជនសាលន្តិ អត្ថោ។ “អាបទាយាសនសាល”ន្តិ វត្តព្ពេ គាថាពន្ធវសេន យការលោបោ។ **ភត្តិយស្ស ឃរ**ន្តិ និមន្តិតឃរំ វា សលាកភត្តទាយកានំ វា ឃរំ។

១៥៦១. បវេសនំ **ក្រិយំ**។ អនាបុច្ឆនំ **អក្រិយំ**។ អចិត្តកសមុដ្ឋានមិស្សកត្តា **“អចិត្ត”**ន្តិ វុត្តំ។ កុសលាកុសលាព្យាកតានំ អញ្ញតរចិត្តសមង្គិនា អាបជ្ជិតព្ពំ សន្ធាយ **“តិចិត្តញ្ច”**តិ វុត្តំ។

ចារិត្តកថាវណ្ណនា។

១៥៦២. **“សព្ពា”**តិ ឥទំ វិវរន្តោ “ចតុមាសបវារណា បុនបវារណា និច្ចបវារណា”តិ បវារណត្តយំ ទស្សេតិ។ ឯត្ថ ច “ចតុមាសបច្ចយបវារណា សាទិតព្ពាតិ គិលានបច្ចយបវារណា សាទិតព្ពា”តិ (បាចិ. ៣០៧) **បទភាជនេ** វុត្តំ។ **បុនបវារណា** ច ចត្តារោយេវ មាសេ ភេសជ្ជេន បវារណំ។ តេនាហ **អដ្ឋុប្បត្តិយំ** “តេន ហិ ត្វំ មហានាម សង្ឃំ អបរម្បិ ចតុមាសំ ភេសជ្ជេន បវារេហី”តិ។ **និច្ចបវារណា** នាម យាវជីវំ ភេសជ្ជេហេវ បវារណា។ វុត្តម្បិ ចេតំ ភគវតា **អដ្ឋុប្បត្តិយំ** “តេន ហិ ត្វំ មហានាម សង្ឃំ យាវជីវំ ភេសជ្ជេន បវារេហី”តិ (បាចិ. ៣០៣)។

សព្ពា ចេតា បវារណា ភេសជ្ជបរិយន្តរត្តិបរិយន្តតទុភយបរិយន្តអបរិយន្តវសេន ចតុព្ពិធា ហោន្តិ។ យថាហ –

> “ភេសជ្ជបរិយន្តា នាម ភេសជ្ជានិ បរិគ្គហិតានិ ហោន្តិ ‘ឯត្តកេហិ ភេសជ្ជេហិ បវារេមី’តិ។ រត្តិបរិយន្តា នាម រត្តិយោ បរិគ្គហិតាយោ ហោន្តិ ‘ឯត្តកាសុ រត្តីសុ បវារេមី’តិ។ ភេសជ្ជបរិយន្តា ច រត្តិបរិយន្តា ច នាម ភេសជ្ជានិ ច បរិគ្គហិតានិ ហោន្តិ រត្តិយោ ច បរិគ្គហិតាយោ ហោន្តិ ‘ឯត្តកេហិ ភេសជ្ជេហិ ឯត្តកាសុ រត្តីសុ បវារេមី’តិ។ នេវភេសជ្ជបរិយន្តា នរត្តិបរិយន្តា នាម ភេសជ្ជានិ ច អបរិគ្គហិតានិ ហោន្តិ រត្តិយោ ច អបរិគ្គហិតាយោ ហោន្តី”តិ (បាចិ. ៣០៧)។

១៥៦៣. “សាទិតព្ពា”តិ វុត្តេ សាទិយនប្បការេ ទស្សេតុមាហ **“វិញ្ញាបេស្សាមី”**តិអាទិ។ ភេសជ្ជម្បិ សតិ មេ បច្ចយេ វិញ្ញាបេស្សាមីតិ យោជនា, “សាទិតព្ពា”តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ តទេវ ព្យតិរេកតោ ទស្សេតុមាហ **“ន បដិក្ខិបិតព្ពា”**តិ។ បដិក្ខេបការណំ ទស្សេតុមាហ **“រោគោ ទានិ ន មេតិ ចា”**តិ។ **សា** តិវិធា បវារណា។

១៥៦៤. **តិកបាចិត្តិយំ វុត្តន្តិ** “តតុត្តរិ តតុត្តរិសញ្ញី, វេមតិកោ, នតតុត្តរិសញ្ញី ភេសជ្ជំ វិញ្ញាបេតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា”តិ (បាចិ. ៣០៩) វុត្តំ បាចិត្តិយត្តយំ។ ឥធ **តតុត្តរីតិ** ឯត្ថ យេហិ ភេសជ្ជេហិ បវារិតោ, យាសុ ច រត្តីសុ បវារិតោ, តតោ ចេ ឧត្តរិ អធិកន្តិ អត្ថោ។ យថាហ “ភេសជ្ជបរិយន្តេ យេហិ ភេសជ្ជេហិ បវារិតោ ហោតិ, តានិ ភេសជ្ជានិ ឋបេត្វា អញ្ញានិ ភេសជ្ជានិ វិញ្ញាបេតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា”តិ ច “រត្តិបរិយន្តេ យាសុ រត្តីសុ បវារិតោ ហោតិ, តា រត្តិយោ ឋបេត្វា អញ្ញាសុ រត្តីសុ វិញ្ញាបេតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា”តិ (បាចិ. ៣០៨) ច។ តត្ថ វេមតិកស្ស ច ទុក្កដំ វុត្តន្តិ យោជនា។

១៥៦៥. តតោ ចតុមាសតោ ឧត្តរិ អតិរេកំ **តតុត្តរិ,** តតុត្តរិ ន ហោតីតិ **នតតុត្តរិ,** នតតុត្តរីតិ សញ្ញា អស្ស អត្ថីតិ **នតតុត្តរិសញ្ញី,** ភិក្ខុ, តស្ស អនាបត្តីតិ យោជនា។ **យេហិ** ភេសជ្ជេហិ បវារិតោ, តានិ វិញ្ញាបេន្តស្ស អនាបត្តីតិ សហ សេសេន យោជេតព្ពំ។ យថាហ “អនាបត្តិ យេហិ ភេសជ្ជេហិ បវារិតោ ហោតិ, តានិ ភេសជ្ជានិ វិញ្ញាបេតី”តិ (បាចិ. ៣១០)។ យេន វា យេហិ ភេសជ្ជេហិ យាសុ វា រត្តីសុ បវារិតោ, តតោ អញ្ញម្បិ យថាតថំ អាចិក្ខិត្វា ភិយ្យោ វិញ្ញាបេន្តស្ស អនាបត្តីតិ សហ សេសេន យោជេតព្ពំ។ **យថាតថំ អាចិក្ខិត្វា ភិយ្យោ វិញ្ញាបេន្តស្សាតិ** ឯត្ថ “ឥមេហិ តយា ភេសជ្ជេហិ បវារិតម្ហ, អម្ហាកញ្ច ឥមិនា ច ឥមិនា ច ភេសជ្ជេន អត្ថោ’តិ អាចិក្ខិត្វា វិញ្ញាបេតិ, ‘យាសុ តយា រត្តីសុ បវារិតម្ហ, តាយោ ច រត្តិយោ វីតិវត្តា, អម្ហាកញ្ច ភេសជ្ជេន អត្ថោ’តិ អាចិក្ខិត្វា វិញ្ញាបេតី”តិ (បាចិ. ៣១០) វចនតោ យថាតថំ វត្វា អធិកំ វិញ្ញាបេន្តស្សាតិ អត្ថោ។

១៥៦៦. អញ្ញស្ស ភិក្ខុស្ស អត្ថាយ វា វិញ្ញាបេន្តស្ស ភិក្ខុស្ស អនាបត្តីតិ យោជនា។ **ញាតកានំ វិញ្ញាបេន្តស្ស អនាបត្តីតិ** ឯត្ថ ញាតកានំ សន្តកំ វិញ្ញាបេន្តស្ស អនាបត្តីតិ អត្ថោ។ អត្តនោ វា ធនេន វិញ្ញាបេន្តស្ស អនាបត្តីតិ យោជនា។ ឯត្ថ ធនំ នាម តណ្ឌុលាទិ កប្បិយវត្ថុ។

១៥៦៧. **“តថា”**តិ ឥមិនា “វិញ្ញាបេន្តស្សា”តិ ឥទំ បច្ចាមសតិ។ **ឧម្មត្តកាទីនន្តិ** វិសេសិតព្ពមបេក្ខិត្វា “វិញ្ញាបេន្តាន”ន្តិ ពហុវចនំ កាតព្ពំ។

ភេសជ្ជកថាវណ្ណនា។

១៥៦៨. **ឧយ្យុត្តន្តិ** សង្គាមត្ថាយ កតឧយ្យោគំ, គាមតោ និក្ខម្ម គច្ឆន្តំ វា ឯកត្ថ សន្និវិដ្ឋំ វា។ យថាហ “ឧយ្យុត្តា នាម សេនា គាមតោ និក្ខមិត្វា និវិដ្ឋា វា ហោតិ បយាតា វា”តិ (បាចិ. ៣១៤)។ **អញ្ញត្រ បច្ចយាតិ** ឋបេត្វា តថារូបបច្ចយំ។

១៥៦៩. **ទស្សនស្សុបចារស្មិន្តិ** ឯត្ថ **ទស្សនូបចារំ** នាម យស្មិំ ឋានេ ឋិតស្ស សេនា បញ្ញាយតិ, តំ ឋានំ។ យថាហ “យត្ថ ឋិតោ បស្សតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា”តិ (បាចិ. ៣១៤)។ **ឧបចារំ វិមុញ្ចិត្វា បស្សន្តស្សាតិ** យថា

វុត្តទស្សនោបចារដ្ឋានំ ឯត្ថ បត្វា ឱលោកេតុំ ន សុករន្តិអាទិនា ការណេន តំ ឋានំ បហាយ អញ្ញត្ថ វិលោកេន្តស្សាតិ វុត្តំ ហោតិ។ កេនចិ បដិច្ឆន្នំ ហុត្វា អទិស្សមានម្បិ និន្នំ ឋានំ ឱតិណ្ណំ អបញ្ញាយមានម្បិ បញ្ញាយន្តម្បិ ឱលោកេតុំ ន សក្កា ឯវមេវ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។ យថាហ "កេនចិ អន្តរិតា វា និន្នំ ឱរូឡ្ហា វា ន ទិស្សតី"តិអាទិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៣១៤)។ **បយោគតោ**តិ យថាវុត្តទស្សនបយោគគណនាយ។

១៥៧០. ឥទានិ ចតុរង្គសេនាលក្ខណំ ទស្សេតុមាហ **"អារោហា បន ចត្តារោ"**តិអាទិ។ **អារោហា**តិ ឯត្ថ ហត្ថារោហា ទដ្ឋព្ពា។ **តប្បាទរក្ខកា**តិ តស្ស បាទរក្ខកាតិ វិគ្គហោ។ **ទ្វេ ទ្វេ**តិ ឯកេកំ បាទំ រក្ខន្តា ទ្វេ ទ្វេ។ **ទ្វាទសបោសោ**តិ ទ្វាទស បោសា ឯតស្សាតិ វិគ្គហោ។ ទ្វាទសបុរិសយុត្តោ ឯកោ ហត្ថី នាម។

១៥៧១. **អារោហោ**តិ ឯត្ថ អស្សារោហោ វុច្ចតិ។ **តិបុរិសោ**តិ តយោ បុរិសា អស្សាតិ វិគ្គហោ។ **ហយោ**តិ អស្សោ។ **ឯកោ សារថី**តិ រថចារិកោ។ "យោធោ ឯកោ"តិ បទច្ឆេទោ។ **អាណិរក្ខា**តិ រថចក្កទ្វយស្ស អគឡនត្ថំ អក្ខកស្ស ឧភោសុ កោដីសុ អាកោដិតា ទ្វេ អាណិយោ រក្ខនកា។

១៥៧២. **ចតុបោសោ**តិ ចត្តារោ បោសា យស្សាតិ វិគ្គហោ។ **ចតុសច្ចវិភាវិនា**តិ ចតុន្នំ អរិយសច្ចានំ ទេសកេន ភគវតា។ **បទហត្ថា**តិ អាវុធហត្ថា។ បជ្ជតេ គម្យតេ អនេន បរេ ហនិតុន្តិ **បទំ**, អាវុធំ, បទានិ ហត្ថេសុ យេសំ តេ បទហត្ថាតិ ភិន្នាធិករណោ ពាហិរត្ថសមាសោ យថា "វជិរបាណី"តិ។ បត្តិបទាតិ-សទ្ទោ អនត្ថន្តរា, មនុស្សសេនាយ អធិវចនំ។

១៥៧៣. **ចតុរង្គសមាយុត្តា**តិ ចតូហិ អង្គេហិ អវយវេហិ សមាយុត្តាតិ វិគ្គហោ។

១៥៧៤. **ហត្ថិអាទីសូ**តិ យថាវុត្តលក្ខណហត្ថិអស្សរថបទាតិនាមកេសុ ចតូសុ អង្គេសុ, និទ្ធារណេ ភុម្មំ។ **ឯកេក**ន្តិ ឯកេកំ អង្គំ។ ឯតេសុ អវកំសតោ ឯកំ បុរិសារូឡ្ហមបិ ហត្ថិញ្ច តថា អស្សញ្ច ឯកំ បទហត្ថបុរិសញ្ច ឯកមេកំ កត្វា អាហ **"ឯកេកំ ទស្សនត្ថាយ គច្ឆតោ"**តិ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** "អន្តមសោ ឯកបុរិសារូឡ្ហំ ឯកម្បិ ហត្ថិម្បី"តិអាទិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៣១៥)។ **អនុយ្យុត្តេបី**តិ សង្គាមំ វិនា អញ្ញេន ការណេន និក្ខន្តេ។ យថាហ "អនុយ្យុត្តា នាម រាជា ឧយ្យានំ វា នទី វា គច្ឆតិ, ឯវំ អនុយ្យុត្តា ហោតី"តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៣១៥)។

១៥៧៥. **សម្បត្ត**ន្តិ ឯត្ថ "សេន"ន្តិ បករណតោ លព្ភតិ។ **អាបទាសូ**តិ ជីវិតព្រហ្មចរិយន្តរាយេ សតិ "ឯត្ថ គតោ មុច្ចិស្សាមី"តិ គច្ឆតោ អនាបត្តិ។ **តថារូបេ បច្ចយេ** គិលានាវលោកនាទិកេ គមនានុរូបបច្ចយេ សតិ អនាបត្តីតិ យោជនា។

ឧយ្យុត្តកថាវណ្ណនា។

១៥៧៦-៧. "សិយា ច តស្ស ភិក្ខុនោ កោចិទេវ បច្ចយោ សេនំ គមនាយ, ទិរត្តតិរត្តំ តេន ភិក្ខុនា សេនាយ វសិតព្ព"ន្តិ (បាចិ. ៣១៨) អនុញ្ញាតត្តា កេនចិ ករណីយេន សង្គាមត្ថំ ឧយ្យុត្តាយ សេនាយ ទិរត្តតិរត្តំ បដិបាដិយា វសិត្វា ចតុត្ថារត្តិយំ វសន្តស្ស បន ភិក្ខុនោ អាបត្តី ទស្សេតុមាហ **"ចតុត្ថេ"**តិអាទិ។ **អនាបត្តិវារេ** "គិលានោ វសតី"តិ (បាចិ. ៣២១) វុត្តត្តា អាហ **"អរោគវា"**តិ។ **សេនាយា**តិ ឯត្ថ បរិក្ខេបារហដ្ឋានេន វា សញ្ចរណបរិយន្តេន វា សេនា បរិច្ឆិន្ទិតព្ពា, ឯវំ បរិច្ឆិន្នាយ សេនាយ អន្តោវាតិ អត្ថោ។

តិកបាចិត្តិយន្តិ "អតិរេកតិរត្តេ អតិរេកសញ្ញី, វេមតិកោ, ឩនកសញ្ញី សេនាយ វសតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា"តិ (បាចិ. ៣២០) បាចិត្តិយត្តយំ វុត្តំ។

សេនាវាសកថាវណ្ណនា។

១៥៨០. **ឧយ្យោធិកំ** នាម សង្គាមដ្ឋានំ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** "ឧគ្គន្ត្វា ឧគ្គន្ត្វា ឯត្ថ យុជ្ឈន្តីតិ ឧយ្យោធិកំ, សម្បហារដ្ឋានស្សេតំ អធិវចន"ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៣២២)។ **ពលគ្គ**ន្តិ "ឯត្តកា ហត្ថី"តិអាទិនា (បាចិ. ៣២៤) **បទភាជនា**គតនយេន ពលស្ស គណនដ្ឋានំ ពលគ្គំ។ យថាហ "ពលស្ស អគ្គំ ជានន្តិ ឯត្ថាតិ ពលគ្គំ, ពលគណនដ្ឋានន្តិ អត្ថោ"តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៣២២)។ **សេនាព្យូហ**ន្តិ "ឥតោ ហត្ថី ហោន្តុ, ឥតោ អស្សា, ឥតោ រថា, ឥតោ បត្តី ហោន្តូ"តិ (បាចិ. ៣២៤) **បទភាជនេ** វុត្តសេនាសន្និវេសដ្ឋានំ សេនាព្យូហំ។ យថាហ "សេនាយ វិយូហំ សេនាព្យូហំ, សេនាសន្និវេសស្សេតំ អធិវចន"ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៣២២)។

១៥៨១. **បុរិមេ**តិ អនន្តរសិក្ខាបទេ។ “ទ្វាទសបុរិសោ ហត្ថី”តិ **យោ** ហត្ថី វុត្តោតិ យោជនា។ **តេនា**តិ តេន ហត្ថិនា ហេតុភូតេន។

១៥៨២. **“សេសេសូ”**តិ ឥមិនា អស្សានីករថានីកបត្តានីកា គហិតា។ **បត្តានីកំ** នាម “ចត្តារោ បុរិសា បទហត្ថា បត្តិ បច្ឆិមំ បត្តានីក”ន្តិ (បាចិ. ៣២៤) សេនង្គេសុ បជិនិទ្ទេសេន និព្ពិសេសំ កត្វា វុត្តំ។ **តិណ្ណ**ន្តិ ឯតេសំ ឧយ្យុត្តាទីនំ។

ឧយ្យោធិកកថាវណ្ណនា។

អចេលកវគ្គោ បញ្ចមោ។

១៥៨៣. **បិដ្ឋាទីហី**តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន បូវាទី សង្គណ្ហាតិ។ យថាហ “សុរា នាម បិដ្ឋសុរា បូវសុរា ឱទនសុរា កិណ្ណបក្ខិត្តា សម្ភារសំយុត្តា”តិ (បាចិ. ៣២៨)។ ឯត្ថ ច បិដ្ឋំ ភាជនេ បក្ខិបិត្វា តជ្ជំ ឧទកំ ទត្វា បក្ខិបិត្វា កតា **បិដ្ឋសុរា**។ ឯវំ បូវេ, ឱទនេ ច ភាជនេ បក្ខិបិត្វា តជ្ជំ ឧទកំ ទត្វា មទ្ទិត្វា កតា **“បូវសុរា, ឱទនសុរា”**តិ វុច្ចតិ។ **“កិណ្ណា”**តិ បន តស្សា សុរាយ ពីជំ វុច្ចតិ, យេ “សុរាមោទកា”តិបិ វុច្ចន្តិ, តេ បក្ខិបិត្វា កតា **កិណ្ណបក្ខិត្តា**។ ហរីតកីសាសបាទិនានាសម្ភារេហិ សំយោជិតា **សម្ភារសំយុត្តា**។

បុប្ផាទីហីតិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន ផលាទីនំ គហណំ។ យថាហ “មេរយោ នាម បុប្ផាសវោ ផលាសវោ មធ្វាសវោ គុឡាសវោ សម្ភារសំយុត្តោ”តិ (បាចិ. ៣២៨)។ តត្ថ ច **បុប្ផាសវោ** នាម មធុកបុប្ផាទីនំ ជាតិរសកតោ ចេវ តាលនាឡិកេរបុប្ផានញ្ច រសោ ចិរបរិវាសិតោ។ **ផលាសវោ** បន មុទ្ទិកាបនសផលាទីនិ មទ្ទិត្វា តេសំ រសេន កតោ។ **មធ្វាសវោ** នាម មុទ្ទិកានំ ជាតិរសេន កតោ។ មក្ខិកាមធុនាបិ ករីយតីតិ វទន្តិ។ ឧច្ឆុរសោ **គុឡាសវោ**។ ហរីតកាមលកកដុកភណ្ឌាទិនានាសម្ភារានំ រសោ ចិរបរិវាសិតោ **សម្ភារសំយុត្តោ**។ អាសវោ មេរយំ ហោតីតិ យោជនា។

១៥៨៤. **ពីជតោ បដ្ឋាយា**តិ សម្ភារេ បដិយាទិត្វា ចាដិយំ បក្ខិត្តកាលតោ បដ្ឋាយ តាលនាឡិកេរាទីនំ បុប្ផរសេ បុប្ផតោ គឡិតាភិនវកាលតោយេវ ច បដ្ឋាយ។ **បិវន្តស្សា**តិ ឯត្ថ “កុសគ្គេនា”តិបិ សេសោ។ **ឧភយម្បិ ចា**តិ សុរំ, មេរយញ្ចាតិ ឧភយម្បិ។ ពីជតោ បន បដ្ឋាយ កុសគ្គេន បិវន្តស្សបិ ភិក្ខុនោ បាចិត្តិយំ ហោតីតិ យោជេតព្ពំ។ បយោគពាហុល្លេន អាបត្តិពាហុល្លំ ទស្សេតុមាហ **“បយោគេ ច បយោគេ ចា”**តិ។ ឥទញ្ច វិច្ឆិន្ទិត្វា វិច្ឆិន្ទិត្វា បិវន្តស្ស ភិក្ខុនោ បយោគេ ច បយោគេ ច បាចិត្តិយំ ហោតីតិ យោជេតព្ពំ។ យថាហ “វិច្ឆិន្ទិត្វា វិច្ឆិន្ទិត្វា បិវតោ បយោគគណនាយ អាបត្តិយោ”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៣២៨)។ ឯកេនេវ បយោគេន ពហុម្បិ បិវន្តស្ស ឯកំ ឯវ អាបត្តិំ ព្យតិរេកតោ ទីបេតិ។ យថាហ “ឯកេន បន បយោគេន ពហុម្បិ បិវន្តស្ស ឯកា អាបត្តី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៣២៨)។

១៥៨៥. **តិកបាចិត្តិយំ វុត្ត**ន្តិ “មជ្ជេ មជ្ជសញ្ញី, មជ្ជេ វេមតិកោ, មជ្ជេ អមជ្ជសញ្ញី បិវតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា”តិ (បាចិ. ៣២៨) តិកបាចិត្តិយំ វុត្តំ។

១៥៨៦. “អនាបត្តិ នមជ្ជំ ហោតិ មជ្ជវណ្ណំ មជ្ជគន្ធំ មជ្ជរសំ, តំ បិវតី”តិ (បាចិ. ៣២៨) វុត្តត្តា អាហ **“អមជ្ជំ មជ្ជវណ្ណ”**ន្តិអាទិ។ **អរិដ្ឋំ** នាម អាមលកផលរសាទីហិ កតោ អាសវវិសេសោ។ **លោណសោវីរកំ** នាម **អដ្ឋកថាយំ** –

> “ហរីតកាមលកវិភីតកកសាវេ, សព្ពធញ្ញានិ, សព្ពអបរណ្ណានិ, សត្តន្នម្បិ ធញ្ញានំ ឱទនំ, កទលិផលាទីនិ សព្ពផលានិ, វេត្តកេតកខជ្ជូរិកឡីរាទយោ សព្ពកឡីរេ, មច្ឆមំសខណ្ឌានិ, អនេកានិ ច មធុផាណិតសិន្ធវលោណតិកដុកាទីនិ ភេសជ្ជានិ បក្ខិបិត្វា កុម្ភិមុខំ លិម្បិត្វា ឯកំ វា ទ្វេ វា តីណិ វា សំវច្ឆរានិ ឋបេន្តិ, តំ បរិបច្ចិត្វា ជម្ពុរសវណ្ណំ ហោតិ។ វាតកាសកុដ្ឋបណ្ឌុភគន្ទលាទីនញ្ច សិនិទ្ធភោជនភុត្តានញ្ច ឧត្តរបានំ ភត្តជីរណកភេសជ្ជំ តាទិសំ នត្ថិ។ តំ បនេតំ ភិក្ខូនំ បច្ឆាភត្តម្បិ វដ្ដតិ, គិលានានំ បាកតិកមេវ។ អគិលានានំ បន ឧទកសម្ភិន្នំ បានបរិភោគេនា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.១៩២) –

វិភាវិតោ ភេសជ្ជវិសេសោ។ **សុត្តំ** នាម អនេកេហិ ភេសជ្ជេហិ អភិសង្ខតោ អមជ្ជភូតោ អាសវវិសេសោ។

១៥៨៧. វាសគាហាបនត្ថាយាតិ សុគន្ធិភាវគាហាបនត្ថំ។ **ឥព្ភសក**ន្តិ មជ្ជវណ្ណគន្ធរសា យថា ន បញ្ញាយន្តិ, ឯវំ អប្បមត្តកំ។ យថាហ “អនតិក្កន្តមជ្ជេយេវ អនាបត្តិ។ យំ បន អតិក្កន្តមជ្ជំ ហោតិ, យត្ថ មជ្ជស្ស វណ្ណគន្ធរសា បញ្ញាយន្តិ, តស្មិំ អាបត្តិយេវា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៣២៩)។ **សូបាទីនំ តុ បាកេ**តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន មំសបាកាទយោ សង្គហិតា។ យថាហ “សូបសម្បាកេ មំសសម្បាកេ តេលសម្បាកេ”តិ (បាចិ. ៣២៨)។

១៥៨៨. វត្ថុអជាននា អចិត្តន្តិ សម្ពន្ធោ។ យថាហ “វត្ថុអជាននតាយ ចេត្ថ អចិត្តកតា វេទិតព្ពា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៣២៩)។ **វត្ថុអជាននតា** ច នាម “មជ្ជ”ន្តិ អជាននភាវោ។ **ឥទ**ន្តិ ឥទំ សិក្ខាបទំ។ **ច**-សទ្ទេន អញ្ញានិ ច តិរច្ឆានមជ្ជាទិសិក្ខាបទានិ សមុច្ចិនោតិ។ **អកុសលេនេវា**តិ អកុសលចិត្តេនេវ។ **បានតោ**តិ បាតព្ពតោ។ **លោកវជ្ជក**ន្តិ សាធុលោកេន វជ្ជេតព្ពន្តិ អត្ថោ។ លោកវជ្ជមេវ **លោកវជ្ជកំ**។

ននុ ចេត្ថ វត្ថុអជាននតាយ អចិត្តកត្តេ តំវត្ថុអជាននំ កុសលាព្យាកតចិត្តសមង្គិនោបិ សម្ភវតិ, កស្មា “អកុសលេនេវ បានតោ លោកវជ្ជក”ន្តិ វុត្តន្តិ? វុច្ចតេ – យស្មា អមជ្ជសញ្ញាយ បិវតោ, មជ្ជសញ្ញាយ ច បិវតោ មជ្ជំ វត្ថុនិយាមេន កិលេសុប្បត្តិយាវ បច្ចយោ ហោតិ, យថា មជ្ជំ បីតំ អជានន្តស្សាបិ អកុសលានមេវ បច្ចយោ ហោតិ, ន កុសលានំ, តថា អជ្ឈោហរណកាលេបិ វត្ថុនិយាមេន អកុសលស្សេវ បច្ចយោ ហោតីតិ កត្វា វុត្តំ “អកុសលេនេវ បានតោ លោកវជ្ជក”ន្តិ។ យថា តំ **និគ្រោធជាតកេ** (ជា. ២.១៨.១ អាទយោ; ជា. អដ្ឋ. ៥.១៨.១ អាទយោ) ភេសជ្ជសញ្ញាយ ឥត្ថិយា មត្តេ អង្គជាតំ បវេសេន្តស្ស កុមារស្ស “ឥត្ថី”តិ វា “តស្សា មត្តេ មេថុនំ បដិសេវាមី”តិ វា សញ្ញាយ អភាវេបិ កាមរាគុប្បត្តិយា សីលាទិគុណបរិហានិ វត្ថុនិយាមតោ ច អហោសិ, ឯវមិធាបិ ទដ្ឋព្ពោ។

កេចិ បន “អកុសលេនេវ បានតោ”តិ ឥទំ ឥមស្ស សិក្ខាបទស្ស សចិត្តកបក្ខំ សន្ធាយ វុត្តំ, អញ្ញថា បាណាតិបាតាទីសុបិ អតិប្បសង្គោតិ មញ្ញមានា ពហុការណំ, និយមនញ្ច ទស្សេសុំ។ **វិនយដ្ឋកថាយំ** (បាចិ. អដ្ឋ. ៣២៩), បន **ខុទ្ទកបាឋដ្ឋកថាយំ** (ខុ. បា. អដ្ឋ. សិក្ខាបទវណ្ណនា), **វិភង្គដ្ឋកថា**ទីសុ ច “តិចិត្ត”ន្តិ អវត្វា “អកុសលចិត្ត”មិច្ចេវ វុត្តត្តា, សិក្ខាបទស្ស សាមញ្ញលក្ខណំ ទស្សេន្តេន បក្ខន្តរលក្ខណទស្សនស្ស អយុត្តត្តា ច **អដ្ឋកថាសុ** យថារុតវសេនេវ អត្ថគ្គហណេ ច កស្សចិ វិរោធស្ស អសម្ភវតោ សចិត្តកបក្ខមេវ សន្ធាយ អកុសលចិត្តតា, លោកវជ្ជតា ចេត្ថ ន វត្តព្ពា។ “វុត្តំ ជានិត្វាបិ អជានិត្វាបិ មជ្ជំ បិវតោ ភិក្ខុស្ស បាចិត្តិយំ។ សាមណេរស្ស បន ជានិត្វាវ បិវតោ សីលភេទោ, ន អជានិត្វា”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១០៨ អត្ថតោ សមានំ) យំ វុត្តំ, តត្ថ ការណំ មគ្គិតព្ពំ។ សិក្ខាបទបញ្ញត្តិយា ពុទ្ធានមេវ វិសយត្តា ន តំ មគ្គិតព្ពំ, យថាបញ្ញត្តេយេវ វត្តិតព្ពំ។ ឥទំ បន សិក្ខាបទំ អកុសលចិត្តំ, សុខោបេក្ខាវេទនានំ វសេន ទុវេទនញ្ច ហោតិ។ **វិនយដ្ឋកថាយំ** (បាចិ. អដ្ឋ. ៣២៩), បន **មាតិកដ្ឋកថាយ**ញ្ច (កង្ខា. អដ្ឋ. សុរាបានសិក្ខាបទវណ្ណនា) “តិវេទន”ន្តិ បាឋោ ទិស្សតិ, **ខុទ្ទកបាឋវណ្ណនាយ** (ខុ. បា. អដ្ឋ. សិក្ខាបទវណ្ណនា), **វិភង្គដ្ឋកថាទីសុ** (វិភ. អដ្ឋ. ៧០៣ អាទយោ) ច “សុខមជ្ឈត្តវេទនាវសេន ទុវេទន”ន្តិ ច “លោភមោហមូលវសេន ទ្វិមូលក”ន្តិ ច វុត្តត្តា សោ “បមាទបាឋោ”តិ គហេតព្ពោ។

សុរាបានកថាវណ្ណនា។

១៥៨៩. យេន កេនចិ អង្គេនាតិ អង្គុលិអាទិនា យេន កេនចិ សរីរាវយវេន។ **ហសាធិប្បាយិនោ**តិ ហសេ អធិប្បាយោ **ហសាធិប្បាយោ,** សោ ឯតស្ស អត្ថីតិ វិគ្គហោ, តស្ស, ឥមិនា កីឡាធិប្បាយរហិតស្ស អនាបត្តិ ព្យតិរេកតោ ទីបេតិ។ វក្ខតិ ច “អនាបត្តិ នហសាធិប្បាយស្សា”តិ។ **ផុសតោ** ផុសន្តស្ស។

១៥៩០. សព្ពត្ថាតិ សព្ពេសុ ឧបសម្បន្នានុបសម្បន្នេសុ។ **កាយបដិពទ្ធាទិកេ នយេ**តិ “កាយេន កាយបដិពទ្ធំ អាមសតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិឯវមាទិនា (បាចិ. ៣៣២) ទស្សិតេ នយេ។ អនុបសម្បន្នេ ឧបសម្បន្នសញ្ញិវេមតិកអនុបសម្បន្នសញ្ញីនំ វសេន តីណិ ទុក្កដានិ វុត្តានីតិ អាហ **“តថេវានុបសម្បន្នេ, ទីបិតំ តិកទុក្កដ”**ន្តិ។ ឯត្ថ ច **“តថេវា”**តិ ឥមិនា ឧបសម្បន្នេ ឧបសម្បន្នសញ្ញិវេមតិកអនុបសម្បន្នសញ្ញីនំ វសេន តិកបាចិត្តិយស្ស វុត្តភាវោ ទីបិតោ ហោតិ។ យថា ឧបសម្បន្នេ តិកបាចិត្តិយំ ទីបិតំ, តថេវ អនុបសម្បន្នេ តិកទុក្កដំ ទីបិតន្តិ យោជនា។

១៥៩១. ឯត្ថ…បេ…. ភិក្ខុនីតិ ឯត្ថ ភិក្ខុបិ ភិក្ខុនិយា អនុបសម្បន្នដ្ឋានេ ឋិតោតិ វេទិតព្ពោ។

១៥៩២. នហសាធិប្បាយស្ស ផុសតោតិ ហសាធិប្បាយំ វិនា វន្ទនាទីសុ បាទាទិសរីរាវយវេន បរំ ផុសន្តស្ស។ **កិច្ចេ សតី**តិ បិឌ្ឋិបរិកម្មាទិកិច្ចេ សតិ។

អង្គុលិបតោទកកថាវណ្ណនា។

១៥៩៣. **ជលេ**តិ ឯត្ថ “ឧបរិគោប្ផកេ”តិ សេសោ។ យថាហ “ឧបរិគោប្ផកេ ឧទកេ”តិ (បាចិ. ៣៣៧)។ **និមុជ្ជនាទីន**ន្តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន ឧម្មុជ្ជនប្លវនានិ គហិតានិ។ យថាហ “ឧបរិគោប្ផកេ ឧទកេ ហសាធិប្បាយោ និមុជ្ជតិ វា ឧម្មុជ្ជតិ វា បលវតិ វា”តិ (បាចិ. ៣៣៧)។ **“កេវល”**ន្តិ ឥមិនា នហានាទិកិច្ចេន ឱតរន្តស្ស អនាបត្តីតិ ទីបេតិ។

១៥៩៤. **ឧបរិគោប្ផកេ ជលេ**តិ គោប្ផកានំ ឧបរិភាគប្បមាណេ ជលេ។ **និមុជ្ជេយ្យបិ វា**តិ អន្តោជលំ បវិសន្តោ និមុជ្ជេយ្យ វា។ **តរេយ្យ វា**តិ ប្លវេយ្យ វា។

១៥៩៥-៦. អន្តោយេវោទកេ និមុជ្ជិត្វាន គច្ឆតោ តស្ស ហត្ថបាទបយោគេហិ បាចិត្តី បរិទីបយេតិ យោជនា។

១៥៩៧. ហត្ថាទិសកលសរីរាវយវំ សង្គណ្ហិតុំ **“យេន យេនា”**តិ អនិយមាមេឱតមាហ។ ជលំ តរតោ ភិក្ខុនោ យេន យេន បន អង្គេន តរណំ ហោតីតិ យោជនា។

១៥៩៨. **តរុតោ វាបី**តិ វុក្ខតោបិ វា។ **តិកបាចិត្តិយ**ន្តិ ឧទកេ ហសធម្មេ ហសធម្មសញ្ញិវេមតិកអហសធម្មសញ្ញីនំ វសេន តិកបាចិត្តិយំ។ **“តិកទុក្កដ”**ន្តិ បាឋោ ទិស្សតិ, “ឧទកេ អហសធម្មេ ហសធម្មសញ្ញី, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ ឧទកេ អហសធម្មេ វេមតិកោ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បាចិ. ៣៣៨) វត្វា “ឧទកេ អហសធម្មេ អហសធម្មសញ្ញី, អនាបត្តី”តិ (បាចិ. ៣៣៨) តតិយវិកប្បេ **បាឡិយំ** អនាបត្តិ វុត្តាតិ សោ បមាទបាឋោ, **“ទ្វិកទុក្កដ”**ន្តិ បាឋោយេវ គហេតព្ពោ។

១៥៩៩. នាវំ តីរេ ឧស្សារេន្តោបិ វាតិ សម្ពន្ធោ។ **ឧស្សារេន្តោ**តិ តីរមារោបេន្តោ។ **“កីឡតី”**តិ ឥទំ “បាជេន្តោ”តិ ឥមិនាបិ យោជេតព្ពំ។

១៦០០. **កថលាយ វា**តិ ឧទ្ទកកបាលិកាយ វា។ **ឧទក**ន្តិ ឯត្ថ “ភាជនគតំ វា”តិ សេសោ។ “ភាជនគតំ ឧទកំ វា”តិ (បាចិ. ៣៣៨) ហិ **បទភាជនេ** វុត្តំ។

១៦០១. **កញ្ជិកំ វា**តិ ធញ្ញរសំ វា។ **អបិ**-សទ្ទោ “ខីរំ វា តក្កំ វា រជនំ វា បស្សាវំ វា”តិ (បាចិ. ៣៣៨) **បាឡិយំ** អាគតេ សម្បិណ្ឌេតិ។ **ចិក្ខល្លំ វាបី**តិ ឧទកកទ្ទមំ វា។ ឯត្ថ វិសេសជោតកេន **អបិ**-សទ្ទេន “អបិច ឧបរិគោប្ផកេ វុត្តានិ ឧម្មុជ្ជនាទីនិ ឋបេត្វា អញ្ញេន យេន កេនចិ អាការេន ឧទកំ ឱតរិត្វា វា អនោតរិត្វា វា យត្ថ កត្ថចិ ឋិតំ ឧទកំ អន្តមសោ ពិន្ទុំ គហេត្វា ខិបនកីឡាយបិ កីឡន្តស្ស ទុក្កដមេវា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៣៣៦) **អដ្ឋកថា**គតំ វិនិច្ឆយវិសេសំ សម្បិណ្ឌេតិ។ **វិក្ខិប**ន្តិ វិក្ខិបិត្វា។

១៦០២. សតិ កិច្ចេ ជលំ វិគាហិត្វា និមុជ្ជនាទិកំ ករោន្តស្ស អនាបត្តីតិ យោជនា។ **កិច្ចំ** នាម នហានាទិកំ។

១៦០៣. **អនន្តរស្សា**តិ អង្គុលិបតោទកសិក្ខាបទស្ស។ វិសេសោវ **វិសេសតា,** កោចិ វិសេសោ នត្ថីតិ អត្ថោ។

ហសធម្មកថាវណ្ណនា។

១៦០៤-៥. យោ ភិក្ខុ ភិក្ខុនា បញ្ញត្តេន វុច្ចមានោ អស្ស វចនំ អកត្តុកាមតាយ អាទរំ បន សចេ ន ករោតិ, តស្ស តស្មិំ អនាទរិយេ បាចិត្តិយមុទីរយេតិ យោជនា, ឥមិនា វាក្យេន បុគ្គលានាទរមូលកំ បាចិត្តិយំ វុត្តំ។ យថាហ “អនាទរិយំ នាម ទ្វេ អនាទរិយានិ បុគ្គលានាទរិយញ្ច ធម្មានាទរិយញ្ចា”តិ (បាចិ. ៣៤២), “បុគ្គលានាទរិយំ នាម ឧបសម្បន្នេន បញ្ញត្តេន វុច្ចមានោ ‘អយំ ឧក្ខិត្តកោ វា វម្ភិតោ វា គរហិតោ វា ឥមស្ស វចនំ អកតំ ភវិស្សតី’តិ អនាទរិយំ ករោតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា”តិ (បាចិ. ៣៤២) ច។

ធម្មមេវ វា អសិក្ខិតុកាមោ យោ ភិក្ខុ ភិក្ខុនា បញ្ញត្តេន វុច្ចមានោ អស្ស វចនំ អកត្តុកាមតាយ អាទរំ បន សចេ ន ករោតិ, តស្ស តស្មិំ អនាទរិយេ បាចិត្តិយមុទីរយេតិ យោជនា, ឥមិនា ធម្មានាទរិយមូលកំ បាចិត្តិយំ វុត្តំ។ យថាហ “ធម្មានាទរិយំ នាម ឧបសម្បន្នេន បញ្ញត្តេន វុច្ចមានោ កថាយំ នស្សេយ្យ វា វិនស្សេយ្យ វា

អន្តរធាយេយ្យ វា, តំ នសិក្ខិតុកាមោ អនាទរិយំ ករោតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា”តិ (បាចិ. ៣៤២)។ **អនាទរិយេ**តិ និមិត្តត្ថេ ភុម្មំ។

១៦០៦. **តិកបាចិត្តិយំ វុត្ត**ន្តិ “ឧបសម្បន្នេ ឧបសម្បន្នសញ្ញី, វេមតិកោ, អនុបសម្បន្នសញ្ញី អនាទរិយំ ករោតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា”តិ (បាចិ. ៣៤៣) តិកបាចិត្តិយំ វុត្តំ។ **តិកាតីតេនា**តិ លោកត្តិកមតិក្កន្តេន។ **អនុបសម្បន្នានាទរេ តិកទុក្កដ**ន្តិ អនុបសម្បន្នេ ឧបសម្បន្នសញ្ញិវេមតិកអនុបសម្បន្នសញ្ញីនំ វសេន តិកទុក្កដំ។

១៦០៧. **សុត្តេនេវាភិធម្មេនា**តិ ឯត្ថ **ឯវ**ការោ “ទុក្កដ”ន្តិ ឥមិនា យោជេតព្ពោ។ **“សុត្តេន អភិធម្មេនា”**តិ បទទ្វយេន អភេទោបចារតោ សុត្តាភិធម្មាគតោ បរិយត្តិធម្មោ វុត្តោ។ **អបញ្ញត្តេនា**តិ បញ្ញត្តសង្ខាតវិនយតោ អញ្ញត្ថា អបញ្ញត្តេន។ **“អបញ្ញត្តេនា”**តិ ឥទំ “សុត្តេន អភិធម្មេនា”តិ បទទ្វយវិសេសនំ។ ភិក្ខុនា វុត្តស្ស តស្មិំ ភិក្ខុម្ហិ វា ធម្មេ វា អនាទរំ ករោតោ ទុក្កដមេវ។ សាមណេរេន **ឧភយេនបិ** បញ្ញត្តេន វា អបញ្ញត្តេន វា វុត្តស្ស តស្មិំ សាមណេរេ វា បញ្ញត្តេ វា អបញ្ញត្តេ វា ធម្មេ អនាទរំ ករោតោ ភិក្ខុស្ស ទុក្កដមេវាតិ យោជនា។

១៦០៨. **ទោសោ**តិ បាចិត្តិយទុក្កដសង្ខាតោ កោចិ ទោសោ។

១៦០៩. **ឯត្ថា**តិ ឥមស្មិំ អាចរិយានំ គាហេ។ គារយ្ហោ អាចរិយុគ្គហោ នេវ គហេតព្ពោតិ យោជនា។ **គារយ្ហោ អាចរិយុគ្គហោ**តិ ឯត្ថ “យស្មា ឧច្ចារសោ សត្តាហកាលិកោ, តស្ស កសដោ យាវជីវិកោ, ទ្វិន្នំយេវ សមវាយោ ឧច្ចុយដ្ឋិ, តស្មា វិកាលេ ឧច្ចុយដ្ឋិ ខាទិតុំ វដ្តតិ គុឡហរីតកេ វិយា”តិ ឯវមាទិកោ សម្បតិ និព្ពត្តោ គារយ្ហាចរិយវាទោ។ កតរោ បន គហេតព្ពោតិ? បវេណិយា អាគតោ អាចរិយុគ្គហោវ គហេតព្ពោ។

កុរុន្ទិយំ បន “លោកវជ្ជេ អាចរិយុគ្គហោ ន វដ្ដតិ, បណ្ណត្តិវជ្ជេ បន វដ្ដតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៣៤៤) វុត្តំ។ **មហាបច្ចរិយំ** “សុត្តំ, សុត្តានុលោមញ្ច ឧគ្គហិតកានំយេវ អាចរិយានំ ឧគ្គហោ បមាណំ, អជានន្តានំ កថា អប្បមាណ”ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៣៤៤) វុត្តំ។ “តំ សព្ពំ បវេណិយា អាគតេ សមោធានំ គច្ឆតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៣៤៤) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។ ឯត្ថ **លោកវជ្ជេ អាចរិយុគ្គហោ ន វដ្ដតី**តិ លោកវជ្ជសិក្ខាបទេ អាបត្តិដ្ឋានេ យោ អាចរិយវាទោ, សោ ន គហេតព្ពោ, លោកវជ្ជមតិក្កមិត្វា “ឥទំ អម្ហាកំ អាចរិយុគ្គហោ”តិ វទន្តស្ស ឧគ្គហោ ន វដ្ដតីតិ អធិប្បាយោ។ **សុត្តានុលោមំ** នាម អដ្ឋកថា។ **បវេណិយា អាគតេ សមោធានំ គច្ឆតី**តិ “បវេណិយា អាគតោ អាចរិយុគ្គហោវ គហេតព្ពោ”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៣៤៤) ឯវំ វុត្តេ មហាអដ្ឋកថាវាទេយេវ សង្គហំ គច្ឆតីតិ អធិប្បាយោ។

អនាទរិយកថាវណ្ណនា។

១៦១០-១. “យោ បន ភិក្ខុ ភិក្ខុំ ភឹសាបេយ្យ, បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. ៣៤៦) **មាតិកា**វចនតោ **ភយសញ្ជននត្ថាយា**តិ ឯត្ថ “ភិក្ខុស្សា”តិ សេសោ។ តេនេវ វក្ខតិ “ឥតរស្ស តុ ភិក្ខុស្សា”តិ។ **រូបាទិ**ន្តិ រូបសទ្ទគន្ធាទឹ។ **ឧបសំហរេ**តិ ឧបដ្ឋបេតិ , ទស្សេតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ភយានកំ កថ**ន្តិ ចោរកន្តារាទិកថំ។ យថាហ “ចោរកន្តារំ វា វាឡកន្តារំ វា បិសាចកន្តារំ វា អាចិក្ខតី”តិ (បាចិ. ៣៤៨)។ **បរសន្តិកេ**តិ ឯត្ថ **“បរោ”**តិ វុត្តនយេន លព្ភមានោ ឧបសម្បន្នោ គហេតព្ពោ។

ទិស្វា វាតិ ឧបដ្ឋាបិតំ តំ រូបាទឹ ទិស្វា វា។ **សុត្វា វា**តិ តំ ភយានកំ កថំ សុត្វា វា។ យស្ស ភយទស្សនត្ថាយ តំ ឧបដ្ឋាបេសិ, សោ **ភាយតុ វា មា វា ភាយតុ។ ឥតរស្សា**តិ តទុបដ្ឋាបកស្ស ភិក្ខុស្ស។ **តង្ខណេ**តិ ឧបដ្ឋាបិតក្ខណេ។

១៦១២. **តិកបាចិត្តិយំ វុត្ត**ន្តិ “ឧបសម្បន្នេ ឧបសម្បន្នសញ្ញី, វេមតិកោ, អនុបសម្បន្នសញ្ញី ភឹសាបេតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា”តិ (បាចិ. ៣៤៨) តិកបាចិត្តិយំ វុត្តំ។ **តិកទុក្កដ**ន្តិ អនុបសម្បន្នេ ឧបសម្បន្នសញ្ញិវេមតិកអនុបសម្បន្នសញ្ញីនំ វសេន តិកទុក្កដំ។ “អនុបសម្បន្នំ ភឹសាបេតុកាមោ”តិអាទិកេ **ទុក្កដវារេ** អនុបសម្បន្នគ្គហណេន គិហិនោបិ សង្គយ្ហមានត្តា **“សាមណេរំ គហដ្ឋំ វា”**តិ អាហ។ សាមណេរំ…បេ…. ភិក្ខុនោ តថេវ ភឹសាបេន្តស្ស តិកទុក្កដំ វុត្តន្តិ យោជនា។

ភឹសាបនកថាវណ្ណនា។

១៦១៤. **ជោតិន្តិ** អគ្គិំ។ **តប្បេតុកាមោ**តិ វិសិព្វេតុកាមោ។ “តេន ខោ បន សមយេន ភិក្ខូ បទីបេបិ ជោតិកេបិ ជន្តាឃរេបិ កុក្កុច្ចាយន្តី”តិ (បាចិ. ៣៥២) **ឧប្បន្នវត្ថុម្ហិ** “អនុជានាមិ ភិក្ខវេ តថារូបប្បច្ចយា ជោតឹ សមាទហិតុំ សមាទហាបេតុ”ន្តិ (បាចិ. ៣៥២) វុត្តត្តា ឯត្ថ **“តថារូបំ បច្ចយ”**ន្តិ ឥមិនា បទីបុជ្ជលនញ្ច បត្តបចនសរីរសេទនាទិកម្មញ្ច ជន្តាឃរវត្តញ្ច គហេតព្ពំ។ ឯត្ថ ច **ជោតិកេបី**តិ បត្តបចនសេទនកម្មាទីសុ ជោតិករណេតិ អត្ថោ។

១៦១៥. **សយំសមាទហន្តស្សា**តិ អត្តនា ជាលេន្តស្ស។

១៦១៦. **ជាលាបេន្តស្ស ...បេ.... ទុក្កដ**ន្តិ អាណត្តិយា អាបជ្ជិតព្ពំ ទុក្កដំ សន្ធាយាហ។ អាណត្តិយា ជលិតេ អាបជ្ជិតព្ពាបត្តិ “ជាលុដ្ឋានេ បនាបត្តិ, បាចិត្តិ បរិកិត្តិតា”តិ អនុវត្តមានត្តា សិទ្ធាតិ វិសុំ ន វុត្តា។

១៦១៧. **គិលានស្សា**តិ “គិលានោ នាម យស្ស វិនា អគ្គិនា ន ផាសុ ហោតី”តិ (បាចិ. ៣៥៤) វុត្តស្ស គិលានស្ស។ **អវិជ្ឈាតំ អលាតំ ឧក្ខិបន្តស្សា**តិ គហណេន ភង្គំ អនិព្ពុតាលាតំ អគ្គិនោ សមីបំ ករោន្តស្ស, យថាឋានេ បបេន្តស្សាតិ វុត្តំ ហោតិ។

១៦១៨-៩. **វិជ្ឈាតំ អលាត**ន្តិ និព្ពុតាលាតំ។ **យថាវត្ថុកំ** បាចិត្តិយន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ អញ្ញេន វា កតំ វិសិព្វេន្តស្ស អនាបត្តីតិ យោជនា។ **វិសិព្វេន្តស្សា**តិ តប្បេន្តស្ស។ **អង្គារ**ន្តិ វីតច្ចិកំ អង្គារំ។ **បទីបុជ្ជលនាទិកេ**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន “ជោតិកេ ជន្តាឃរេ តថារូបប្បច្ចយា”តិ (បាចិ. ៣៥២) អាគតំ សង្គណ្ហាតិ។ ឯត្ថ ច **តថារូបប្បច្ចយា**តិ បបេត្វា បទីបាទីនិ អញ្ញេនបិ តថារូបេន បច្ចយេន។

ជោតិសមាទហនកថាវណ្ណនា។

១៦២០-១. **មជ្ឈិមេ ទេសេ**តិ ជម្ពុទីបេ យត្ថ ពោធិមណ្ឌលំ ហោតិ, តស្មឹ នវយោជនសតាវដ្ដេ មជ្ឈិមមណ្ឌលេ, ឥមិនា ឥទំ សិក្ខាបទំ តត្ថេវ ទេសោទិស្សកតាយ និយតន្តិ ទស្សេតិ។ តេនេវ វក្ខតិ **អនាបត្តិវារេ** “បច្ចន្តិមេបិ វា ទេសេ”តិ។ ចុណ្ណន្តិ សិរីសចុណ្ណាទិកំ ចុណ្ណំ។ **អភិសង្ខរតោ**តិ បដិយាទេន្តស្ស។

១៦២២-៣. “មាសេ ឩនសញ្ញិនោ”តិ បទច្ឆេទោ។ អតិរេកឌ្ឍមាសេ ឩនសញ្ញិនោ វា អតិរេកឌ្ឍមាសេ វិមតិស្ស វា ទុក្កដន្តិ យោជនា។ អតិរេកឌ្ឍមាសេ ន្ហាយន្តស្ស អនាបត្តីតិ យោជនា។ **សមយេសុ ច ន្ហាយន្តស្ស អនាបត្តី**តិ ឯត្ថ “ឧណ្ហសមយោ បរិឡាហសមយោ គិលានសមយោ កម្មសមយោ អទ្ធានគមនសមយោ វាតវុដ្ឋិសមយោ”តិ (បាចិ. ៣៦៣) ទស្សិតេសុ ឆសុ សមយេសុ អញ្ញតរេ សម្បត្តេ សមយេ សតី បច្ចុប្បន្នេ ឩនមាសេបិ ន្ហាយន្តស្ស អនាបត្តីតិ អត្ថោ។

តត្ថ ជេដ្ឋមាសោ ច អាសាឡ្ហិមាសស្ស បុរិមបក្ខោ ចាតិ ទិយឌ្ឍមាសោ **ឧណ្ហសមយោ** នាម។ យថាហ “ឧណ្ហសមយោ នាម ទិយឌ្ឍោ មាសោ សេសោ គិម្ហាន”ន្តិ (បាចិ. ៣៦៤), វស្សានស្ស បឋមោ មាសោ **បរិឡាហសមយោ** នាម។ យថាហ “បរិឡាហសមយោ នាម វស្សានស្ស បឋមោ មាសោ”តិ (បាចិ. ៣៦៤)។ “យស្ស វិនា ន្ហានា ន ផាសុ ហោតី”តិ (បាចិ. ៣៦៤) វុត្តោ សមយោ **គិលានសមយោ** នាម។ “អន្តមសោ បរិវេណម្បិ សម្មដ្ឋំ ហោតី”តិ (បាចិ. ៣៦៤) វុត្តោ **កម្មសមយោ** នាម។ “អឌ្ឍយោជនំ គច្ឆិស្សាមី’តិ ន្ហាយិតព្ព”ន្តិ (បាចិ. ៣៦៤) វុត្តោ **អទ្ធានគមនសមយោ** នាម។ “ភិក្ខូ សរជេន វាតេន ឱកិណ្ណា ហោន្តិ, ទ្វេ វា តីណិ វា ឧទកផុសិតានិ កាយេ បតិតានិ ហោន្តី”តិ (បាចិ. ៣៦៤) វុត្តោ **វាតវុដ្ឋិសមយោ** នាម។

នទីបារំ គច្ឆតោបិ ឩនកឌ្ឍមាសេ ន្ហាយន្តស្ស អនាបត្តីតិ យោជនា។ **វាលិកំ ឧក្កិរិត្វានា**តិ ឯត្ថ សុក្ខាយ នទិយា វាលិកំ ឧក្កិរិត្វា។ កតាវាដេសុបិ ឩនកឌ្ឍមាសេ ន្ហាយន្តស្សបិ អនាបត្តីតិ។ **“តថា”**តិ ឥមិនា “ន្ហាយន្តស្ស អនាបត្តី”តិ ឥទំ បច្ចាមសតិ។

១៦២៤. **បច្ចន្តិមេបិ វា ទេសេ**តិ ជម្ពុទីបេ យថាវុត្តមជ្ឈិមទេសតោ ពហិ បច្ចន្តិមេសុ ជនបទេសុ, ឧទ្ទកេសុ ច ទីបេសុ។ **សព្ពេស**ន្តិ លទ្ធសមយានំ, អលទ្ធសមយានញ្ច សព្ពេសំ ភិក្ខូនំ។ **អាបទាសូ**តិ ភមរអនុពន្ធាទិអាបទាសុ។ យថាហ “ភមរាទីហិ អនុពទ្ធស្ស ឧទកេ និមុជ្ជិតុំ វដ្ដតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៣៦៦)។ កាយចិត្តសមុដ្ឋានំ **ឯឡកលោមសមុដ្ឋានំ** នាម។

ន្ហានកថាវណ្ណនា។

១៦២៥-៧. “នវំ នាម អកតកប្បំ វុច្ចតី”តិ (បាចិ. ៣៦៩) បាឡិវចនតោ ច “បដិលទ្ធនវចីវរេនាតិ អត្ថោ”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៣៦៨) **អដ្ឋកថា**វចនតោ ច **ចីវរ**ន្តិ ឯត្ថ “នវ”ន្តិ សេសោ។ កប្បិយំ ពិន្ទុំ អទត្វា នវំ ចីវរំ ភិក្ខុ បរិភុញ្ជតិ, តស្សេវំ បរិភុញ្ជតោ បាចិត្តីតិ សម្ពន្ធោ។ **ឆន្ទ**ន្តិ ខោមាទីនំ, និទ្ទារណេ សាមិវចនំ។ អញ្ញតរំ នវំ ចីវរន្តិ និទ្ធារេតព្ពំ។ **យត្ថ កត្ថចី**តិ “ចតូសុ វា កោណេសុ តីសុ វា ទ្វីសុ វា ឯកស្មឹ វា កោណេ”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៣៦៨) **អដ្ឋកថា**វចនតោ ចីវរកោណេសុ យត្ថ កត្ថចិ។

កំសនីលេនាតិ ចម្មការនីលេន។ **ចម្មការនីលំ** នាម បកតិនីលំ។ **គណ្ឋិបទេ** បន “ចម្មការា ឧទកេ តិផលំ, អយោគូថញ្ច បក្ខិបិត្វា ចម្មំ កាឡំ ករោន្តិ, តំ ចម្មការនីល”ន្តិ វុត្តំ។ **មហាបច្ចរិយំ** បន “អយោមលំ លោហមលំ, ឯតំ កំសនីលំ នាមា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៣៦៨) វុត្តំ។ **បត្តនីលេន វា**តិ “យោ កោចិ នីលវណ្ណោ បណ្ណរសោ”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៣៦៨) **អដ្ឋកថាយ** វុត្តេន នីលបណ្ណរសេន។ **យេន កេនចិ កាឡេនា**តិ អង្គារជល្លិកាទីសុ អញ្ញតរេន យេន កេនចិ កាឡវណ្ណេន។ “កទ្ទមោ នាម ឱទកោ វុច្ចតី”តិ (បាចិ. ៣៦៩) វុត្តត្តា **កទ្ទមេនា**តិ ឧទកានុកទ្ទមសុក្ខកទ្ទមាទី សង្គណ្ហាតិ។

“មង្គុលស្ស បិដ្ឋិប្បមាណកំ មយូរស្ស អក្ខិប្បមាណក”ន្តិ យថាក្កមេន យោជនា។

១៦២៨. “បាឡិកប្បោ កណ្ណិកាកប្បោ”តិ យោជនា, មុត្តាវលិ វិយ បាឡឹ កត្វា អប្បិតកប្បោ ច កណ្ណិកាការេន អប្បិតកប្បោ ចាតិ អត្ថោ។ **កត្ថចី**តិ ឯត្ថ “យថាវុត្តប្បទេសេ”តិ សេសោ។ “ចតូសុ វា កោណេសុ តីសុ វា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៣៦៨) វុត្តត្តា **“អនេកំ វា”**តិ អាហ។ វដ្ដមេវ **វដ្ដកំ**, ឥមិនា អញ្ញំ វិការំ ន វដ្ដតីតិ ទស្សេតិ។ យថាហ “បបេត្វា ឯកំ វដ្ដពិន្ទុំ អញ្ញេន កេនចិបិ វិការេន កប្បោ ន កាតព្ពោ”តិ (បាចិ. ៣៦៨)។

១៦២៩. **“អនាបត្តិ បកាសិតា”**តិ ឥទំ “វិមតិស្សចា”តិ ឯត្ថ **ច**-សទ្ទេន សមុច្ចិតំ “អាទិន្នេ អាទិន្នសញ្ញិនោ”តិ តតិយវិកប្បំ សន្ធាយ វុត្តំ។ យថាហ “អាទិន្នេ អាទិន្នសញ្ញី, អនាបត្តី”តិ។

១៦៣០. **“កប្បេ នដ្ឋេបិ វា”**តិអាទីហិ ច យោជេតព្ពំ។ **បិ**-សទ្ទេន “កប្បកតោកាសេ ជិណ្ណេ”តិ ឥទំ សម្បិណ្ឌេតិ។ យថាហ “កប្បកតោកាសោ ជិណ្ណោ ហោតី”តិ។ **តេន** កប្បកតេនាតិ សហត្ថេ ករណវចនំ។ **សំសិព្ពិតេសូ**តិ ឯត្ថ “អកប្បកតេសូ”តិ សេសោ។ យថាហ “កប្បកតេន អកប្បកតំ សំសិព្ពិតំ ហោតី”តិ។ និវាសនបារុបនំ **ក្រិយំ**។ កប្បពិន្ទុអនាទានំ **អក្រិយំ**។

ទុព្ពណ្ណករណកថាវណ្ណនា។

១៦៣១-៤. “វិកប្បនា នាម ទ្វេ វិកប្បនា សម្មុខាវិកប្បនា ច បរម្មុខាវិកប្បនា ចា”តិ (បាចិ. ៣៧៤) វុត្តត្តា **“វិកប្បនា ទុវេ”**តិអាទិមាហ។ **ឥតី**តិ និទស្សនេ, ឯវន្តិ អត្ថោ។ កថំ សម្មុខាវិកប្បនា ហោតីតិ អាហ **“សម្មុខាយ...បេ.... និទ្ទិសេ”**តិ។ **ឯកស្សា**តិ ឯត្ថ “ព្យត្តស្សា”តិ សេសោ។ ឥធ **ព្យត្តោ** នាម វិកប្បនបច្ចុទ្ធារណវិធឹ ជានន្តោ។

យថាវចនយោគតោតិ “ឥមំ ចីវរ”ន្តិ វា, ‘ឥមានិ ចីវរានី’តិ វា, ‘ឯតំ ចីវរ’ន្តិ វា, ‘ឯតានិ ចីវរានី’តិ វា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩) **អដ្ឋកថាយ** វុត្តំ អនតិក្កម្ម, វចនសម្ពន្ធក្កមេនាតិ អត្ថោ។ តទេកទេសស្សរូបំ ទស្សេតិ **“ឥមំ ចីវរ”**ន្តិ។

“អបច្ចុទ្ធដតោ”តិ ឥមិនា “ន កប្បតី”តិ ឯតស្ស ហេតុំ ទស្សេតិ។

១៦៣៥. **“សន្តក”**មិច្ចាទិ បច្ចុទ្ធារណប្បការោ។ **យថាបច្ចយំ ករោហី**តិ តុយ្ហំ រុច្ចនកំ ករោហីតិ អត្ថោ។

១៦៣៦. សម្មុខាវិកប្បនន្តរំ ទស្សេតុមាហ **“អបរា សម្មុខា វុត្តា”**តិអាទិ។ អត្តនា អភិរុចិតស្ស យស្ស កស្សចិ នាមំ គហេត្វាតិ យោជនា។ **សហធម្មិន**ន្តិ ឯត្ថ “បញ្ចន្ន”ន្តិ សេសោ, និទ្ធារណេ សាមិវចនំ។

១៦៣៩. **ឯវ**ន្តិ វក្ខមានាបេក្ខំ។ **អបិ**-សទ្ទោ បន សទ្ទស្សត្ថេ។

១៦៤០. **មិត្តោ**តិ ទឡ្ហមិត្តោ, “តេន វត្តព្ពំ ‘កោ តេ មិត្តោ វា សន្ទិដ្ឋោ វា”តិ (បាចិ. ៣៧៤) វចនតោ ឥទំ ឧបលក្ខណំ។ បុន តេនបិ ភិក្ខុនា វត្តព្ពន្តិ យោជនា។

១៦៤១-២. “អហំ តិស្សស្ស ភិក្ខុនោ ទម្មី’តិ វា…បេ…. ‘តិស្សាយ សាមណេរិយា ទម្មី’តិ វា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ២.៤៦៩) សេសអដ្ឋកថាបាឋេន **“ឥទ”**មិច្ចាទិបាឋោ យោជេតព្ពោ។

១៦៤៣. **ទ្វីសូ**តិ និទ្ទារណេ ភុម្មំ, ឯត្ថ “វិកប្បនាសូ”តិ បករណតោ លព្ភតិ។

១៦៤៤-៥. **ឥធ បន** ឥមស្មឹ សាសនេ **យេន បន ភិក្ខុនា** សហ ចីវរសាមិកេន តំ វិនយកម្មំ កតំ, តស្ស **អវិស្សាសេន** វិស្សាសភាវំ វិនា សោ វិនយកម្មកតោ ភិក្ខុ តំ ចីវរំ បរិភុញ្ជេយ្យ, តស្ស ភិក្ខុនោ បាចិត្តីតិ យោជនា។ ឆន្ទានុរក្ខនត្ថំ “វិនយំកម្ម”ន្តិ អនុស្សារាគមោ វេទិតព្ពោ, វិនយកម្មន្តិ អត្ថោ។ តំ ចីវរំ អធិដ្ឋហន្តស្ស វា វិស្សជ្ជន្តស្ស វា ទុក្កដន្តិ យោជនា។

១៦៤៦. **បច្ចុទ្ធារកវត្ថេសូ**តិ បច្ចុទ្ធដវត្ថេសុ។ **អបច្ចុទ្ធារសញ្ញិនោ**តិ អបច្ចុទ្ធដសញ្ញិនោ។ **ឥត្ថា**តិ អបច្ចុទ្ធដវត្ថេសុ។ **វេមតិកស្សា**តិ “បច្ចុទ្ធដានិ នុ ខោ មយា, អបច្ចុទ្ធដានី”តិ សំសយាបន្នស្ស។

១៦៤៧. **បច្ចុទ្ធារណសញ្ញិស្សា**តិ បច្ចុទ្ធដមិទន្តិ សញ្ញិស្ស។ **វិស្សាសា**តិ យស្ស វា ចីវរំ វិកប្បេសិ, តេន អបច្ចុទ្ធដម្បិ តស្ស វិស្សាសា បរិភុញ្ជតោ ច។ យថាហ “តស្ស វា វិស្សសន្តោ បរិភុញ្ជតី”តិ (បាចិ. ៣៧៦)។

វិកប្បនកថាវណ្ណនា។

១៦៤៨-៩. “បត្តោ នាម ទ្វេ បត្តា អយោបត្តោ មត្តិកាបត្តោ”តិ (បាចិ. ៣៧៩) ជាតិយា កប្បិយបត្តានំ វុត្តត្តា អាហ **“អធិដ្ឋានុបគំ បត្ត”**ន្តិ។ **តាទិស**ន្តិ អធិដ្ឋានុបគំ។ **សូចិឃរំ** នាម សសូចិកំ វា អសូចិកំ វា។ **កាយពន្ធនំ** នាម បដ្ដិកា វា សូករន្តកំ វា។ **និសីទនំ** នាម សទសំ វុច្ចតិ។

“បត្តំ វា”តិអាទីហិ ឧបយោគន្តបទេហិ “អបនេត្វា និធេន្តស្សា”តិ បច្ចេកំ យោជេតព្ពំ។ **និធេន្តស្សា**តិ ឯតស្ស **“ហសាបេក្ខស្សា”**តិ វិសេសនំ។ យថាហ “ហសាបេក្ខោបីតិ កីឡាធិប្បាយោ”តិ (បាចិ. ៣៧៩)។ **“កេវល”**ន្តិ ឥមិនា ទុន្និក្ខិត្តស្ស បដិសាមនាធិប្បាយាទិអញ្ញាធិប្បាយាភាវំ ទីបេតិ។ វក្ខតិ ច “ទុន្និក្ខិត្តមនាបត្តិ, បដិសាមយតោ បនា”តិ។

១៦៥០. **តេនាបី**តិ អាណត្តេន។ **តស្សា**តិ អាណាបកស្ស។ **តិកទុក្កដំ វុត្ត**ន្តិ អនុបសម្បន្នេ ឧបសម្បន្នសញ្ញិវេមតិកអនុបសម្បន្នសញ្ញីនំ វសេន តិកទុក្កដំ វុត្តំ, ឥមិនា ច ឧបសម្បន្នសន្តកេ តិកបាចិត្តិយន្តិ ឥទញ្ច វុត្តមេវ ហោតិ។

១៦៥១. **អញ្ញ**ន្តិ បាឡិយំ អនាគតំ បត្តត្ថវិកាទិបរិក្ខារំ។

១៦៥២. **សព្ពេសូ**តិ បាឡិយំ អាគតេសុ ច អនាគតេសុ ច សព្ពេសុ បរិក្ខារេសុ។

១៦៥៣. **ធម្មកថំ កត្វា**តិ “សមណេន នាម អនិហិតបរិក្ខារេន ភវិតុំ ន វដ្ដតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៣៧៧) **អដ្ឋកថា**គតនយេន ធម្មកថំ កត្វា។ **អនិហិតបរិក្ខារេនា**តិ អប្បដិសាមិតបរិក្ខារេន។ និធេតិ ចេ, តថា អនាបត្តីតិ យោជនា។ **អវិហេសេតុកាមស្សា**តិ វិហេសាធិប្បាយរហិតស្ស។ **អកីឡស្សា**តិ កីឡាធិប្បាយរហិតស្ស កេវលំ វត្តសីសេន “បដិសាមេត្វា ទស្សាមី”តិ អបនិធេន្តស្ស។

១៦៥៤. អទិន្នាទានសមុដ្ឋានាបត្តីនំ អកុសលាទិវសេនបិ សចិត្តកត្តា អាហ **“ឥទំ អកុសលេនេវ សចិត្ត”**ន្តិ។

ចីវរាបនិធានកថាវណ្ណនា។

សុរាបានវគ្គោ ឆដ្ឋោ។

១៦៥៥. **“តិរច្ឆានគតំ បាណ”**ន្តិ ឥមិនា “យោ បន ភិក្ខុ សញ្ចិច្ច បាណំ ជីវិតា វោរោបេយ្យ, បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. ៣៨៣) ឥមស្មឹ **សិក្ខាបទេ** អធិប្បេតំ បាណំ ទស្សេតិ។ អាបត្តិនានត្តាភាវា អាហ **“មហន្តំ ខុទ្ទកម្បិ វា”**តិ។ យថាហ “ឥមស្មិញ្ហ សិក្ខាបទេ តិរច្ឆានគតោយេវ ‘បាណោ’តិ វេទិតព្ពោ, តំ ខុទ្ទកម្បិ មហន្តម្បិ មារេន្តស្ស អាបត្តិនានាករណំ នត្ថិ, មហន្តេ បន ឧបក្កមមហន្តត្តា អកុសលំ មហន្តំ ហោតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៣៨២)។

“មារេន្តស្ស អស្សា”តិ បទច្ឆេទោ។ “**ឧទ្ទកម្បិ វា មារេន្តស្សា**”តិ ឥមិនា **អដ្ឋកថាយំ** “អន្តមសោ មញ្ចបីឋំ សោធេន្តោ មង្គុលពីជកេបិ បាណសញ្ញី និក្ការុណិកតាយ តំ ភិន្ទន្តោ អបនេតិ, បាចិត្តិយំ។ តស្មា ឯវរូបេសុ ឋានេសុ ការុញ្ញំ ឧបដ្ឋបេត្វា អប្បមត្តេន វត្តំ កាតព្ព”ន្តិ វុត្តវិនិច្ឆយោបិ សង្គហិតោ។

១៦៥៦. **ឧភយត្ថ ចា**តិ បាណេ វា អបាណេ វាតិ ឧភយត្ថាបិ។ អវសេសវិនិច្ឆយោ បនេត្ថ មនុស្សវិគ្គហេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។

សញ្ចិច្ចបាណកថាវណ្ណនា។

១៦៥៨. **សប្បាណក**ន្តិ សហ បាណកេហីតិ សប្បាណកំ។ យេ បរិភោគេន មរន្តិ, ឯវរូបា ឥធ “បាណកា”តិ អធិប្បេតា។ **អស្សា**តិ ភិក្ខុនោ។

១៦៥៩. “**អវិច្ឆិជ្ជ**”តិ ឥមិនា វិច្ឆេទេនេវ បយោគនានត្តំ ហោតីតិ ទីបេតិ។ **បត្តបូរម្បី**តិ ឯត្ថ **បិ**-សទ្ទោ ព្យតិរេកេ។

១៦៦០-១. អស្ស បាចិត្តិ បរិទីបិតាតិ សម្ពន្ធោ។ **តាទិសេនា**តិ សប្បាណកេន។ **អាវិញ្ចិត្វានា**តិ បរិក្កមិត្វា។ **យាគុយោ**តិ ឯត្ថ “ឧណ្ហា”តិ សាមត្ថិយា លព្ភតិ។ ឥទញ្ច បាណីនំ មារណត្ថំ យំ កិញ្ចិ ឧណ្ហវត្ថុំ សប្បាណកេន ឧទកេន អនិព្ពាបេតុំ ឧបលក្ខណំ។ **តំ** សប្បាណកំ ឧទកំ។ **ន្ហាយតោបិ វា**តិ ឯត្ថ **បិ**-សទ្ទេន **អដ្ឋកថាយំ** –

> “ឧទកសោណ្ឌឹ វា បោក្ខរណឹ វា បរិសិត្វា ពហិ និក្ខមន្តិយា វីចិ ឧដ្ឋាបយតោបិ។ សោណ្ឌឹ វា បោក្ខរណឹ វា សោធេន្តេហិ តតោ គហិតឧទកំ ឧទកេយេវ អាសិញ្ចិតព្ពំ។ សមីបម្ហិ ឧទកេ អសតិ កប្បិយឧទកស្ស អដ្ឋ វា ទស វា ឃដេ ឧទកសណ្ឋានកប្បទេសេ អាសិញ្ចិត្វា តត្ថ អាសិញ្ចិតព្ពំ។ ‘បវដ្ដិត្វា ឧទកេ បតិស្សតី’តិ ឧណ្ហបាសាណេ ឧទកំ នាសិញ្ចិតព្ពំ។ កប្បិយឧទកេន បន បាសាណំ និព្ពាបេត្វា អាសិញ្ចិតុំ វដ្ដតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៣៨៧) –

វុត្តវិនិច្ឆយំ សម្បិណ្ឌេតិ។

១៦៦២. **ឧភយត្ថបី**តិ សប្បាណកេបិ អប្បាណកេបីតិ ឧភយត្ថេវ។

១៦៦៤-៦. បាណបដិពទ្ធតាយ ការណំ ទស្សេតុមាហ “**បតន**”ន្តិអាទិ។ **សលភាទីន**ន្តិ បដង្គាទីនំ ។ **ញត្វា**តិ ឯត្ថ បិ-សទ្ទោ លុត្តនិទ្ទិដ្ឋោ។ ឯវមុបរិបិ។ **បទីបុជ្ជលន**ន្តិ ឯត្ថ “វិយា”តិ សេសោ។ **ឯត្ថា**តិ ឥមស្មឹ សិក្ខាបទេ។ សប្បាណភាវោវ **សប្បាណភាវតា**, តំ។ **ភុញ្ជតោ**តិ ភុញ្ជិតព្ពតោ។

សលភាទីនំ បតនំ ញត្វាបិ សុទ្ធេន ចេតសា បទីបុជ្ជលនំ វិយ សបាណភាវំ ញត្វាបិ ជលសញ្ញាយ ភុញ្ជិតព្ពតោ ឯត្ថ បណ្ណត្តិវជ្ជតា ញេយ្យាតិ យោជនា។

ឯវំ សន្តេ សិញ្ចនសប្បាណកសិក្ខាបទានំ ឧភិន្នម្បិ កោ វិសេសោតិ អាហ “**សិញ្ចនេ**”តិអាទិ។ **សិញ្ចនំ** សិញ្ចនសិក្ខាបទំ **សិញ្ចនេ វុត្តំ** សិញ្ចនវិសយេ បញ្ញត្តំ, **ឥទំ បន** សប្បាណកសិក្ខាបទំ **បរិភោគេ វុត្តំ** អជ្ឈោហារវិសយេ បញ្ញត្តន្តិ អយមេវ តស្ស ចេវ អស្ស ច វិសេសោតិ យោជនា។

សប្បាណកកថាវណ្ណនា។

១៦៦៧. **យថាធម្ម**ន្តិ យោ យស្ស អធិករណស្ស វូបសមនាយ ធម្មោ វុត្តោ, តេនេវ ធម្មេនាតិ អត្ថោ។ “**កិច្ចាធិករណ**”ន្តិ ឥមិនា ឥតរានិ អធិករណានិ ឧបលក្ខិតានិ។ យថាហ “អធិករណំ នាម ចត្តារិ អធិករណានិ វិវាទាធិករណំ អនុវាទាធិករណំ អាបត្តាធិករណំ កិច្ចាធិករណ”ន្តិ (បាចិ. ៣៩៤)។ អបលោកនកម្មាទីនិ ចត្តារិ សង្ឃកិច្ចំ នាម, តទេវ សមថេហិ អធិករណីយត្តា វូបសមេតព្ពត្តា អធិករណន្តិ **កិច្ចាធិករណំ។ បុន នីហាតព្ព**ន្តិ បុន នីហរិតព្ពំ, វូបសមេតព្ពន្តិ អត្ថោ។ ឥមិនា “អកតំ កម្ម”ន្តិអាទិនា **បាឡិយំ** ទស្សិតា ទ្វាទស ឧក្កោដា ឧបលក្ខិតាតិ ទដ្ឋព្ពា។ **ឧក្កោដេន្តស្សា**តិ តស្ស តស្ស ភិក្ខុនោ សន្តិកំ គន្ត្វា “អកតំ កម្ម”ន្តិអាទីនិ វត្វា ឧច្ចាលេន្តស្ស យថាបតិដ្ឋិតភាវេន បតិដ្ឋាតុំ ន ទេន្តស្ស។ ឯត្ថ ច **បតិដ្ឋាតុំ ន ទេន្តស្សា**តិ តស្ស បវត្តិអាការទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ យំ បន ធម្មេន អធិករណំ និហដំ, តំ សុនិហដមេវ។

១៦៦៨. “អកតំ កម្មំ, ទុក្កដំ កម្មំ, បុន កាតព្ពំ កម្ម”ន្តិ **វទតា** វទន្តេន ភិក្ខុនា តំ កម្មំ ឧច្ចាលេតុំ ន វដ្ដតីតិ យោជនា។

១៦៦៩. **វិប្បកតេ**តិ អារទ្ធានិដ្ឋិតេ។ **តន្តិ** បដិក្កោសន្តំ។ **សញ្ញាបេត្វា**តិ កតកម្មស្ស អនវជ្ជភាវំ ញាបេត្វា។ **ន បនញ្ញថា**តិ តថា អសញ្ញាបេត្វា។

១៦៧០. **អធម្មេ បន កម្មស្មិ**ន្តិ យថាបាឡិអាគតេ កម្មស្មឹ។ **ឧភយត្ថាបី**តិ ធម្មកម្មេ, អធម្មកម្មេ វាតិ ឧភយត្ថ។

១៦៧១. **ន ច កម្មារហស្ស វា**តិ ឯត្ថ **ច**-សទ្ទោ “វគ្គេន ចា”តិ យោជេតព្ពោ។ **ច**-សទ្ទោ វា-សទ្ទត្ថេ ទដ្ឋព្ពោ។ “អធម្មេន, វគ្គេន វា ន កម្មារហស្ស វា កត”ន្តិ ជានតោ ឧក្កោដនេ ទោសោ នត្ថីតិ យោជនា។

ឧក្កោដនកថាវណ្ណនា។

១៦៧៣. “ទុដ្ឋុល្លា នាម អាបត្តិ ចត្តារិ ច បារាជិកានិ តេរស ច សង្ឃាទិសេសា”តិ (បាចិ. ៣៩៩) វចនតោ បារាជិកានម្បិ ទុដ្ឋុល្លត្តា, ឥធ ច បារាជិកស្ស អនធិប្បេតត្តា ឥធាធិប្បេតមេវ ទស្សេតុំ **“សង្ឃាទិសេស”**ន្តិ ឥមិនា ទុដ្ឋុល្ល-បទំ វិសេសិតំ។ យថាហ “ឯត្ថ ចត្តារិ បារាជិកានិ អត្ថុទ្ធារវសេន ទស្សិតានិ, សង្ឃាទិសេសាបត្តិ បន អធិប្បេតា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៣៩៩)។ **ញត្វា**តិ សាមំ វា អញ្ញតោ វា ជានិត្វា។ **ឆាទយតោ តស្ស បរិយាបុតា**តិ “ឥមំ ជានិត្វា ចោទេស្សន្តិ, សារេស្សន្តិ, នារោចេស្សាមី”តិ បដិច្ឆាទេន្តស្ស តស្ស បរិយាបុតា ទេសិតា។

១៦៧៤-៥. **ធុរំ និក្ខិបិត្វា**តិ “អញ្ញស្ស ន អារោចេស្សាមី”តិ ធុរនិក្ខេបំ កត្វា។ **តស្សា**តិ ទុដ្ឋុល្លស្ស។ បដិច្ឆាទនំ ហេតុ ការណំ យស្ស អារោចនស្សាតិ វិគ្គហោ។ **បដិច្ឆាទនហេតុក**ន្តិ អារោចនកិរិយាយ វិសេសនំ, “ឥត្ថន្នាមោ ឥត្ថន្នាមំ សង្ឃាទិសេសំ អាបន្នោ, អញ្ញស្ស ន អារោចេហី”តិ វត្វា អារោចនំ ករោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឥតី**តិ វុត្តនិទស្សនេ, **ហី**តិ ឯវការត្ថេ, ឯវមេវ វទតីតិ អត្ថោ។

យាវ កោដិ ន ឆិជ្ជតិ, តាវ ឯវំ ភិក្ខូនំ សតម្បិ សហស្សម្បិ តំ អាបត្តឹ អាបជ្ជតិ ឯវាតិ យោជនា។

១៦៧៦. **មូលេនា**តិ សង្ឃាទិសេសំ អាបន្នបុគ្គលេន។ **អារោចិតស្ស ទុតិយស្សា**តិ សមានាធិករណំ។ មូលេន “មម អាបត្តឹ អាបន្នភាវំ អញ្ញស្ស ន អារោចេហី”តិ អារោចិតស្ស **ទុតិយ**ភិក្ខុស្ស សន្តិកា សុណន្តេន **តតិយេន** និវត្តិត្វា តស្សេវ ទុតិយស្ស **បកាសិតេ** អារោចនស្ស **កោដិ** ឆិន្នាតិ វុច្ចតីតិ យោជនា។ **កោដី**តិ អារោចនកិរិយាវសានំ វុច្ចតិ។

១៦៧៧. **ទុដ្ឋុល្លាយ ច ទុដ្ឋុល្លសញ្ញី**តិ ឯត្ថ “អារោចេន្តោ”តិ បករណតោ លព្ភតិ។ **ឥតរេសុ បន ទ្វីសូ**តិ ទុដ្ឋុល្លាយ វេមតិកោ, អទុដ្ឋុល្លសញ្ញីតិ ទ្វីសុ។

១៦៧៨. **អទុដ្ឋុល្លាយា**តិ បញ្ចវិធាយ លហុកាបត្តិយា។ **សព្ពត្ថា**តិ សព្ពេសុ វិកប្បេសុ។ **តិកទុក្កដំ និទ្ទិដ្ឋ**ន្តិ អទុដ្ឋុល្លាយ ទុដ្ឋុល្លសញ្ញិវេមតិកអទុដ្ឋុល្លសញ្ញីនំ វសេន ទុក្កដត្តយំ **បាឡិយំ** (បាចិ. ៤០០) ទស្សិតន្តិ អត្ថោ។ **សព្ពត្ថា**តិ សព្ពេសុ។ **អនុបសម្បន្នវារេសូ**តិ តីសុ អនុបសម្បន្នវិកប្បេសុ។ **ទុក្កដ**ន្តិ អនុបសម្បន្នេ ឧបសម្បន្នសញ្ញិវេមតិកអនុបសម្បន្នសញ្ញីនំ វសេន តិកទុក្កដន្តិ អត្ថោ។

១៦៧៩-៨០. “សង្ឃស្ស ភេទនាទីនិ ភវិស្សន្តី”តិអាទីហិ សព្ពេហិ បទេហិ “ន អារោចេតិ ចេ, ទោសោ នត្ថី”តិ ឥទំ បច្ចេកំ យោជេតព្ពំ។ **សភាគំ វា ន បស្សតី**តិ តថា អបស្សន្តោ ន អារោចេតិ ចេ, ទោសោ នត្ថិ។ កក្ខឡោ អយន្តិ ន អារោចេតិ ចេ, ទោសោ នត្ថិ។

១៦៨១. អញ្ញស្ស អនារោចនេន អាបជ្ជិតព្ពតោ **“អក្រិយ”**ន្តិ វុត្តំ។ “អារោចេតព្ព”ន្តិ អនុញ្ញាតស្ស អនារោចនំ អនាទរមន្តរេន ន ហោតីតិ អាហ **“ទុក្ខវេទន”**ន្តិ។ ឯត្ថ ច **មាតិកដ្ឋកថាយំ** “សមនុភាសនសទិសានេវា”តិ (កង្ខា. អដ្ឋ. ទុដ្ឋុល្លសិក្ខាបទវណ្ណនា) វុត្តំ, ឥធ **“ធុរនិក្ខេបតុល្យាវា”**តិ, ឧភយត្ថ នាមមត្តមេវ វិសេសោ, ឯកមេវ សមុដ្ឋានន្តិ វេទិតព្ពំ។

ទុដ្ឋុល្លកថាវណ្ណនា។

១៦៨២. **ឩនវីសតិវស្ស**ន្តិ ឯត្ថ “ជាន”ន្តិ សេសោ, “ឩនវីសតិវស្សោ”តិ ជានន្តោតិ អត្ថោ។ **ឩនវីសតិវស្សោ** នាម បដិសន្ធិតោ បដ្ឋាយ អបរិបុណ្ណវីសតិសំវច្ឆរោ។ **យោ**តិ យោ ភិក្ខុ ឧបជ្ឈាយោ ហុត្វា។ **ករេយ្យា**តិ ការាបេយ្យ។ ឧបសម្បជ្ជតីតិ **ឧបសម្បទោ**, តំ។ យោ ជានំ ឩនវីសតិវស្សំ បុគ្គលំ **ឧបសម្បទំ** ឧបសម្បន្នំ ករេយ្យ, **តស្ស** ឯវំ ឧបសម្បាទេន្តស្ស ភិក្ខុនោ បាចិត្តិយំ ហោតីតិ យោជនា។ **សេសាន**ន្តិ “គណស្ស ច អាចរិយស្ស ច អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បាចិ. ៤០៤) **បាឡិយំ** ទស្សិតានំ គហណំ។

១៦៨៣. ឩនវីសតិវស្សភាវំ **ជានតា វា អជានតា វា** ភិក្ខុនា យោ បុគ្គលោ ចេ ឧបសម្បាទិតោ, សោ អនុបសម្បន្នោវ ហោតិ, បុន **សោ** បរិបុណ្ណវីសតិវស្សោ សមានោ ឧបសម្បន្នោ **កាតព្ពោ** ឧបសម្បាទេតព្ពោយេវាតិ យោជនា។

១៦៨៤. **ទសវស្សច្ចយេន** បរិបុណ្ណទសវស្សោ ហុត្វា ឧបជ្ឈាយស្ស សតោ **អស្ស** ភិក្ខុបដិញ្ញស្ស អញ្ញេសំ ឧបសម្បាទនេ កោចិ ទោសោ **ចេ** ឯកំសេន **នត្ថិ** ន វិជ្ជតីតិ យោជនា។

១៦៨៥. **តំ ភិក្ខុ**ន្តិ ឩនវីសតិវស្សោ ហុត្វា ឧបសម្បជ្ជិត្វា បរិបុណ្ណទសវស្សោ ឧបជ្ឈាយោ ហុត្វា ឧបសម្បាទេន្តំ តំ ភិក្ខុបដិញ្ញំ។ **គណោ ចេ បរិបូរតី**តិ មជ្ឈិមទេសេ ទសវគ្គោ, បច្ចន្តិមេសុ ជនបទេសុ បញ្ចវគ្គោ គណោ សចេ អនូនោ ហោតិ។ **តេ**តិ ឧបសម្បាទិតា។ **សូបសម្បន្នា**តិ សុដ្ឋុ ឧបសម្បន្នា។

១៦៨៦-៧. យោ ភិក្ខុ ឧបជ្ឈាយោ ហុត្វា “ឩនវីសតិវស្សបុគ្គលំ ឧបសម្បាទយិស្សាមិ”ឥតិ គណម្បិ វា អាចរិយម្បិ វា បត្តម្បិ វា បរិយេសតិ, **មាឡកញ្ច សម្មន្នតិ** ពទ្ធសីមំ ពន្ធតិ, តស្ស **សព្ពេសុ** បយោគេសុ ទុក្កដំ។ តថា ញត្តិយា ទុក្កដំ។ តថា ទ្វីសុ កម្មវាចាសុបិ ទុក្កដន្តិ យោជនា។

១៦៨៨-៩. វីសតិ ច តានិ វស្សានិ ចាតិ វីសតិវស្សានិ, ឩនានិ វីសតិវស្សានិ យស្ស សោ ឩនវីសតិវស្សោ, ឩនវីសតិវស្សោតិ សញ្ញា ឩនវីសតិវស្សសញ្ញា, សា ឯតស្ស អត្ថីតិ “ឩនវីសតិវស្សសញ្ញី”ឥតិ វត្តព្ពេ និបាតនលក្ខណេន វស្ស-សទ្ទលោបំ កត្វា “ឩនវីសតិសញ្ញី”តិ វុត្តំ, តស្ស **ឩនវីសតិសញ្ញិស្ស**។ បរិបុណ្ណានិ វីសតិវស្សានិ ឯតស្សាតិ “បរិបុណ្ណវីសតិវស្សោ”តិ វត្តព្ពេ និបាតនលក្ខណេន វីសតិវស្ស-សទ្ទលោបំ កត្វា “បរិបុណ្ណោ”តិ បុគ្គលោ វុច្ចតិ, តស្មឹ **បរិបុណ្ណេ**, បរិបុណ្ណវីសតិវស្សេ បុគ្គលេតិ អត្ថោ។ **ឧភយត្ថា**តិ ឩនវីសតិបរិបុណ្ណវីសតិវស្សេសុ ឧភោសុ បុគ្គលេសុ។

ឩនវីសតិវស្សកថាវណ្ណនា។

១៦៩១. **ថេយ្យសត្ថេន សទ្ធិ**ន្តិ “ថេយ្យសត្ថោ នាម ចោរា កតកម្មា វា ហោន្តិ អកតកម្មា វា”តិអាទិនា (បាចិ. ៤០៩) **បទភាជនេ** វុត្តសរូបេន សត្ថសង្ខាតេន ជនសមូហេន សហាតិ វុត្តំ ហោតិ។ សហាទិយោគេ ករណវចនំ។ **ជានន្តោ**តិ “ថេយ្យសត្ថោ”តិ ជានន្តោ។ **សំវិធាយា**តិ “គច្ឆាមាវុសោ, គច្ឆាម ភន្តេ, គច្ឆាមាវុសោ, អជ្ជ វា ហិយ្យោ វា បរេ វា អបរេ វា គច្ឆាមា”តិ **បទភាជនេ** វុត្តនយេន សំវិទហិត្វាតិ អត្ថោ។ **មគ្គ**ន្តិ ឯកទ្ធានមគ្គំ, ឯត្ថ “អន្តមសោ គាមន្តរម្បី”តិ សេសោ។ យថាហ “ឯកទ្ធានមគ្គំ បដិបជ្ជេយ្យ អន្តមសោ គាមន្តរម្បី”តិ។ **បាចិត្តិយំ សិយា**តិ “គាមេ គាមន្តរេ គាមន្តរេ អាបត្តិ បាចិត្តិយស្ស។ អគាមកេ អរញ្ញេ អទ្ធយោជនេ អទ្ធយោជនេ អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា”តិ វុត្តប្បការំ បាចិត្តិយំ ភវេយ្យ។

១៦៩២. **ន ឧទ្ធដោ**តិ ឥធ ន វុត្តោ។

១៦៩៣-៤. **មគ្គាដវីវិសង្កេតេ**តិ មគ្គវិសង្កេតេ, អដវីវិសង្កេតេ ច។ **យថាវត្ថុកមេវា**តិ បាចិត្តិយមេវ។ **តេសូ**តិ សត្ថិកេសុ។ **អសំវិទហន្តេសូ**តិ សំវិធានំ អករោន្តេសុ។ **សយំ វិទហតោបិ ចា**តិ អត្តនា សំវិទហន្តស្ស ច។ **ឧភយត្ថា**តិ ថេយ្យសត្ថេ វា អថេយ្យសត្ថេ វាតិ ទ្វីសុ។

១៦៩៥. **អថេយ្យសត្ថសញ្ញិស្សា**តិ ឯត្ថ “ឧភយត្ថា”តិ អនុវត្តេតព្ពំ។ កាលស្សាយន្តិ **កាលិកោ**, វិសង្កេតោ, តស្មឹ, កាលសម្ពន្ធិនិ វិសង្កេតេ ច អនាបត្តីតិ អត្ថោ។ **“កាលិកេ”**តិ ឥមិនា វិសង្កេតវិសេសនេន មគ្គាដវីវិសង្កេតេបិ អាបត្តិយេវាតិ ទីបេតិ។

១៦៩៦. កាយចិត្តតោ , កាយវាចាចិត្តតោ ច សមុដ្ឋានតោ ឥទំ សិក្ខាបទំ ថេយ្យសត្ថសមុដ្ឋានំ កថិតន្តិ យោជនា។

ថេយ្យសត្ថកថាវណ្ណនា។

១៦៩៧. **សត្តម**ន្តិ “យោ បន ភិក្ខុ មាតុគាមេន សទ្ធឹ សំវិធាយា”តិអាទិនា (បាចិ. ៤១៣) ឧទ្ទិដ្ឋំ សត្តមសិក្ខាបទំ។ **ភិក្ខុនិយា សទ្ធឹ សំវិធានេនា**តិ ភិក្ខុនិយា សទ្ធឹ សំវិធានសិក្ខាបទេន។ **សមុដ្ឋានាទិនា**តិ សមុដ្ឋានាទិនា វិនិច្ឆយេន។ **តុល្យ**ន្តិ សទិសំ។ **កោចិបី**តិ អប្បមត្តកោបិ។

សំវិធានកថាវណ្ណនា។

១៦៩៨. ឯតេ បញ្ច ធម្មា អន្តរាយករាតិ បកាសិតាតិ យោជនា។ ឥធ អយំ **អន្តរាយករ**-សទ្ទោ **បាឡិយំ** អាគតេន អន្តរាយិក-សទ្ទេន សមានត្ថោ។ តស្មា កម្មន្តរាយិកា, កិលេសន្តរាយិកា, វិបាកន្តរាយិកា, ឧបវាទន្តរាយិកា, អាណាវីតិក្កមន្តរាយិកាតិ ឥមេ បញ្ច អន្តរាយិកា ធម្មា ភគវតា បកាសិតាតិ វុត្តំ ហោតិ។

តត្ថ តំតំសម្បត្តិយា វិពន្ធនវសេន សត្តសន្តានស្ស អន្តរេ វេមជ្ឈេ ឯតិ អាគច្ឆតីតិ **អន្តរាយោ,** ទិដ្ឋធម្មិកាទិអនត្ថោ, អនតិក្កមនដ្ឋេន តស្មឹ អន្តរាយេ និយុត្តា, អន្តរាយំ វា ផលំ អរហន្តិ, អន្តរាយស្ស វា ករណសីលាតិ **អន្តរាយិកា** (សារត្ថ. ដី. បាចិត្តិយ ៣.៤១៧; កង្ខា. អភិ. ដី. អរិដ្ឋសិក្ខាបទវណ្ណនា)។

បញ្ចានន្តរិយកម្មានេវ **កម្មន្តរាយិកា,** តថា ភិក្ខុនិទូសកកម្មំ។ តំ បន មោក្ខស្សេវ អន្តរាយំ ករោតិ, ន សគ្គស្ស។ ឥទញ្ច មិច្ឆាចារលក្ខណស្ស អភាវតោ វុត្តំ។ ន ហិ ភិក្ខុនិយា ធម្មរក្ខិតភាវោ អត្ថិ។ បាកតិកភិក្ខុនិវសេន ចេតំ វុត្តំ។ អរិយាយ បន បវត្តំ អបាយសំវត្តនិកមេវ។ នន្ទមាណវកោ (ម. និ. អដ្ឋ. ៣.៧; ធ. ប. អដ្ឋ. ១.៦៨ ឧប្បលវណ្ណត្ថេរីវត្ថុ; អ. និ. អដ្ឋ. ២.៣.៣៤) ចេត្ថ និទស្សនំ។ ឧភិន្នំ សមានច្ឆន្ទតាវសេន វា ន សគ្គន្តរាយិកតា, មោក្ខន្តរាយិកតា បន មោក្ខត្ថាយ បដិបត្តិយា វិទូសនតោ។ អភិភវិត្វា បន បវត្តិយា សគ្គន្តរាយិកតាបិ ន សក្កា និវារេតុន្តិ វទន្តិ។

អហេតុកទិដ្ឋិអកិរិយទិដ្ឋិនត្ថិកទិដ្ឋិសង្ខាតា មិច្ឆាទិដ្ឋិធម្មា និយតភាវប្បត្តា **កិលេសន្តរាយិកា** នាម។ បណ្ឌកតិរច្ឆានគតឧភតោព្យញ្ជនកានំ បដិសន្ធិចិត្តុប្បាទធម្មា **វិបាកន្តរាយិកា** នាម។ បណ្ឌកាទិគ្គហណញ្ចេត្ថ និទស្សនមត្តំ សព្ពាយបិ អហេតុកបដិសន្ធិយា វិបាកន្តរាយិកភាវតោ ។ អរិយូបវាទា **ឧបវាទន្តរាយិកា** នាម។ តេ បន យាវ អរិយេ ន ខមាបេន្តិ, តាវទេវ, ន តតោ បរំ។ សញ្ចិច្ច អាបន្នា សត្តាបត្តិក្ខន្ធា **អាណាវីតិក្កមន្តរាយិកា** នាម។ តេបិ យាវ ភិក្ខុភាវំ វា បដិជានាតិ, ន វុដ្ឋាតិ វា ន ទេសេតិ វា, តាវទេវ, ន តតោ បរំ។

១៦៩៩-១៧០០.

“អនន្តរាយិកា ឯតេ;
យថា ហោន្តិ តថា អហំ;
ទេសិតំ មុនិនា ធម្មំ;
អាជានាមីតិ យោ វទេ”តិ។ –

ឯវំ ទុតិយគាថា វត្តព្ពា។ តថា អវុត្តេ “តិក្ខត្តុ”ន្តិអាទិគាថា បឋមគាថាយ សទ្ធឹ យជនា ឯវ ន សិយា។ តស្មា ឯត្តាយំ គាថា បរិហីនាតិ វិញ្ញាយតិ។

ឯតេតិ “អន្តរាយិកា”តិ ភគវតា បកាសិតា បញ្ច ធម្មា “យថា អនន្តរាយិកា ហោន្តិ, តថា អហំ មុនិនា ទេសិតំ ធម្មំ អាជានាមី”តិ **យោ** ភិក្ខុ វទេយ្យ, **សោ បន** ភិក្ខុ តិក្ខត្តុំ វត្តព្ពោតិ សម្ពន្ធោ។ កេហិ កថំ វត្តព្ពោតិ អាហ **“យេ បស្សន្តី”**តិអាទិ។ យេ តថាវាទិតំ ភិក្ខុំ **បស្សន្តិ,** “អសុកោ អាយស្មា ឯវំវាទី”តិ បរតោ **សុណន្តិ ច,** តេហិ។ **សោ បន** ភិក្ខុ “មា អាយស្មា ឯវំ អវចា”តិ តិក្ខត្តុំ វត្តព្ពោតិ យោជនា។

១៧០១. **អវទន្តស្សា**តិ តំ ទិស្វា វា សុត្វា វា យថាវុត្តនយេន អវទន្តស្ស។ **ទុក្កដ**ន្តិ ញាតទុក្កដំ។ **តំ** ទុលទ្ធឹ។ **អនិស្សជតោ**តិ ភិក្ខូហិ ឯវំ វុត្តេបិ អនិស្សជន្តស្ស។ តថា ទុក្កដន្តិ អតិទិសតិ។

១៧០២. **កម្មវាចាយា**តិ តតិយាយ កម្មវាចាយ។ **ឱសានេ**តិ បរិយោសានេ, **យ្យ**ការេ បត្តេតិ អធិប្បាយោ។ **តិកបាចិត្តិយំ វុត្ត**ន្តិ “ធម្មកម្មេ ធម្មកម្មសញ្ញី ន បដិនិស្សជ្ជតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្ស។ ធម្មកម្មេ វេមតិកោ ន បដិនិស្សជ្ជតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្ស។ ធម្មកម្មេ អធម្មកម្មសញ្ញី ន បដិនិស្សជ្ជតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា”តិ (បាចិ. ៤២១) តិកបាចិត្តិយំ វុត្តំ។ **អធម្មេ តិកទុក្កដំ វុត្ត**ន្តិ អធម្មកម្មេ ធម្មកម្មសញ្ញិវេមតិកអធម្មកម្មសញ្ញីនំ វសេន តិកទុក្កដំ វុត្តំ។

១៧០៣. "អនាបត្តិ អកតកម្មស្សា"តិ បទច្ឆេទោ។ **កម្មំ** នាម សមនុភាសនកម្មំ។ យថាហ "អនាបត្តិ អសមនុភាសន្តស្សា"តិ (បាចិ. ៤២២)។

អរិដ្ឋកថាវណ្ណនា។

១៧០៤. **ញត្វា**តិ អនោសារិតភាវំ សយមេវ វា បរតោ វា តស្ស វា សន្តិកា ញត្វា។ **អកតានុធម្មេនា**តិ អកតោ ឱសារណសង្ខាតោ អនុធម្មោ យស្ស សោ អកតានុធម្មោ, តេន, សហយោគេ ករណវចនំ។ **តថាវាទិក ភិក្ខុនា**តិ "តថាហំ ភគវតា ធម្មំ ទេសិតំ អាជានាមី"តិអាទី វទន្តេន ភិក្ខុនា។ "អកតានុធម្មេនា"តិ ឥមិនា សមានាធិករណំ។ **សំវសេយ្យា**តិ ឧបោសថាទិកំ សង្ឃកម្មំ ករេយ្យ។ **ភុញ្ជេយ្យ ចា**តិ អាមិសសម្ភោគំ វា ធម្មសម្ភោគំ វា ករេយ្យ។ **សហ សេយ្យ វា**តិ នានូបចារេបិ ឯកច្ឆន្នេ និបជ្ជេយ្យ។

១៧០៥. ឥទានិ យថាវុត្តបាចិត្តិយស្ស ខេត្តនិយមំ ទស្សេតុមាហ "**ឧបោសថាទិកំ កម្ម**"ន្តិអាទិ។ **អាទិ**-សទ្ទេន បវារណំ គហិតំ។ យថាហ "ឧបោសថំ វា បវារណំ វា"តិ (បាចិ. ៤២៥)។ **តេន សហា**តិ ឧក្ខិត្តកេន សហ។ "**កម្មស្ស បរិយោសានេ**"តិ ឥទំ សំវាសេន អាបត្តិខេត្តនិទស្សនំ។

១៧០៦. ឯកេនេវ បយោគេន ពហុំ យាមកាលិកាទិ**អាមិសំ** គណ្ហតោ **ឯកំ** បាចិត្តិយំ។ តថា ឯកេនេវ បយោគេន ពហុំ អាមិសំ ទទតោបិ **ឯកំ** បាចិត្តិយំ។ **ពហូសុ** បយោគេសុ **ពហូនិ** បាចិត្តិយានីតិ យោជនា។ ឥមិនា ច អាមិសសម្ភោគេន តុល្យផលំ ធម្មសម្ភោគម្បិ សហចរិយេន អាហាតិ វេទិតព្ពំ។ តត្ថ បន បទាទីហិ ឧទ្ទិសន្តស្ស វា ឧទ្ទិសាបេន្តស្ស វា បទសោធម្មេ វុត្តនយេន អាបត្តិ វេទិតព្ពា។

១៧០៧. **ឥតរោ**តិ បកតត្តោ។ **ឥតរស្មិ**ន្តិ ឧក្ខិត្តកេ។ **បរោ**តិ បកតត្តោ។ **ឧភោបិ វា**តិ បកតត្តឧក្ខិត្តា ទ្វេបិ វា។ "ឯកត្ថ ឯកតោ និបជ្ជន្តី"តិ សេសោ។ ឥមេសុ តីសុបិ ឋានេសុ "បាចិត្តី"តិ បករណតោ លព្ភតិ។

១៧០៨. ឧដ្ឋហិត្វា បុនប្បុនំ និបជ្ជន្តស្ស និបជ្ជនបយោគានំ វសេន អាបត្តិយោ សិយុន្តិ អជ្ឈាហារយោជនា កាតព្ពា។ "ឧក្ខិត្តកេ និបន្នស្មិ"ន្តិអាទិនា វុត្តាបត្តិវិនិច្ឆយោ កត្ថ ហោតីតិ អាហ "**ឯកនានូបចារេសុ, ឯកច្ឆន្នេ វិនិច្ឆយោ**"តិ។ **នានូបចារេសូ**តិ ឯត្ថ បិ-សទ្ទោ ច "វិនិច្ឆយោ"តិ ឯត្ថ អយន្តិ ច យោជេតព្ពោ។ ឯកោ ឧបចារោ អស្សាតិ ឯកូបចារំ, នានា ឧបចារោ អស្សាតិ នានូបចារំ, ឯកូបចារញ្ច នានូបចារញ្ច **ឯកនានូបចារានិ** ឯកទេសសរូបេកសេសេន, តេសុ។ ឯកតោ ឆន្នានិ ឯកច្ឆន្នានិ, តេសុ ឯកច្ឆន្នេសូតិ វត្តព្ពេ វណ្ណលោបេន វា វចនវិបល្លាសេន វា "**ឯកច្ឆន្នេ**"តិ វុត្តំ។ ឯកនានូបចារេសុបិ សេនាសនេសុ ឯកច្ឆន្នេសុ អយំ យថាវុត្តអាបត្តិវិនិច្ឆយោ ទដ្ឋព្ពោតិ អត្ថោ។

១៧០៩. **ឧភយត្ថាបី**តិ ឧក្ខិត្តានុក្ខិត្តេសុ ទ្វីសុបិ។

១៧១០. "សញ្ញិស្ស ឱសារិតោតិ ចា"តិ បទច្ឆេទោ។

ឧក្ខិត្តកថាវណ្ណនា។

១៧១២. **តថា វិនាសិត**ន្តិ "អជ្ជតគ្គេ តេ អាវុសោ សមណុទ្ទេស ន ចេវ សោ ភគវា សត្ថា អបទិសិតព្ពោ, យម្បិ ចញ្ញេ សមណុទ្ទេសា លភន្តិ ភិក្ខូហិ សទ្ធឹ ទិរត្តតិរត្តំ សហសេយ្យំ, សាបិ តេ នត្ថិ, ចរ បិរេ វិនស្សា"តិ (បាចិ. ៤២៨) វុត្តនយេន នាសិតំ។ "តថា នាសិតំ សមណុទ្ទេស"ន្តិ (បាចិ. ៤២៨) វចនតោ "សមណុទ្ទេស"ន្តិ សេសោ។ **ជាន**ន្តិ វុត្តនយេន "នាសិតោ អយ"ន្តិ ជានន្តោ។ **ឧបលាបេយ្យា**តិ "ឧបលាបេយ្យ វាតិ តស្ស បត្តំ វា ចីវរំ វា ឧទ្ទេសំ វា បរិបុច្ឆំ វា ទស្សាមី"តិ (បាចិ. ៤៣០) **បទភាជនេ** អាគតនយេន សង្គណ្ហេយ្យ។ **តេនា**តិ នាសិតេន។ **ឧបដ្ឋាបេយ្យ វា**តិ តេន ទិយ្យមានានិ ចុណ្ណមត្តិកាទីនិ សាទិយន្តោ តេន អត្តនោ ឧបដ្ឋានំ ការាបេយ្យ វា។ "**តេនា**"តិ ឥទំ សហត្ថេ ករណវសេន "សម្ភុញ្ជេយ្យា"តិអាទីហិ ច យោជេតព្ពំ។ **វា**តិ ឯត្ថ គាថាពន្ធវសេន រស្សោ។ សម្ភោគសហសេយ្យា អនន្តរសិក្ខាបទេ វុត្តនយា ឯវ។ តស្មា អាបត្តិបរិច្ឆេទោបេត្ថ តស្មិំ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។

១៧១៣. អត្ថទ្វារវសេន **អដ្ឋកថាយំ** (បាចិ. អដ្ឋ. ៤២៨) វុត្តា តិស្សោ នាសនា ទស្សេតុមាហ "**សំវាសេន… បេ… តិស្សោ**"តិ។ តត្ថ តីសុ កតមា អធិប្បេតាតិ អាហ "**ឯត្ថា**"តិអាទិ។ ទណ្ឌកម្មេន នាសនា ឯត្ថ អធិប្បេតាតិ យោជនា។ ឯតាសំ វិភាគោ ច "តត្ថ អាបត្តិយា អទស្សនាទីសុ ឧក្ខេបនា សំវាសនាសនា នាម។

‘ទូសកោ នាសេតព្ពោ, មេត្តិយំ ភិក្ខុនឹ នាសេថា’តិ អយំ លិង្គនាសនា នាម។ ‘អជ្ជតគ្គេ តេ អាវុសោ សមណុទ្ទេស ន ចេវ សោ ភគវា សត្ថា អបទិសិតព្ពោ’តិ អយំ ទណ្ឌកម្មនាសនា នាមា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៤២៨) **អដ្ឋកថាយ** វុត្តោ។

១៧១៥. “វុត្តា សមនុភាសនេ”តិ (វិ. វិ. ១៧០៣) តត្ថ វុត្តត្តា អាហ **“អរិដ្ឋេន សមា មតា”**តិ។

កណ្ដកកថាវណ្ណនា។

សប្បាណកវគ្គោ សត្តមោ។

១៧១៦-៧. យោ ភិក្ខុ សិក្ខាបទំ វីតិក្កមន្តោ តំ វីតិក្កមំ យេ បស្សន្តិ, សុណន្តិ ច, តេហិ **ភិក្ខូហិ សិក្ខាបទេន វុច្ចមានោ** “មាវុសោ ឯវំ អកាសិ, ន កប្បតិ ឯតំ ភិក្ខុស្សា”តិ សិក្ខាបទេ វុត្តនយេន វុច្ចមានោ “ឯតស្មិំ សិក្ខាបទេ យេន មំ តុម្ហេ វទេថ, ឯតស្មិំ សិក្ខាបទត្ថេ យាវ អញ្ញំ វិយត្តំ ពហុស្សុតំ បកតញ្ញុំ វិនយធរំ ន បុច្ឆាមិ, តាវ អហំ ន សិក្ខិស្សាមី”តិ ភណតិ, **តស្ស** ឯវំ ភណន្តស្ស បាចិត្តិយំ សិយាតិ សាធិប្បាយយោជនា។

១៧១៨-៩. អនុបសម្បន្នេ ឧបសម្បន្នសញ្ញិវេមតិកអនុបសម្បន្នសញ្ញីនំ វសេន **អនុបសម្បន្នេ សត្ថនា តិកទុក្កដំ ទីបិត**ន្តិ យោជនា, តមិនា ច ឧបសម្បន្នេ ឧបសម្បន្នសញ្ញិវេមតិកអនុបសម្បន្នសញ្ញីនំ វសេន ឧបសម្បន្នេ តិកបាចិត្តិយំ ទីបិតំ ហោតិ។ អបញ្ញត្តេន ឱវទនប្បការំ ទស្សេតុមាហ **“ន សល្លេខាយិទំ ហោតី**”តិ។ **ឧភោហិបិ** ឧបសម្បន្នានុបសម្បន្នេហិ ។ “តទំ សល្លេខាយ ន ហោតី”តិ អបញ្ញត្តេន វុច្ចមានស្ស “ន តាវាហ”ន្តិអាទីនិ **វទតោ តស្ស** ភិក្ខុនោ ទុក្កដំ ហោតីតិ យោជនា។ “ន ទោសោ ឧម្មត្តកាទីន”ន្តិ បទច្ឆេទោ។

សហធម្មិកកថាវណ្ណនា។

១៧២០. “យោ បន ភិក្ខុ បាតិមោក្ខេ ឧទ្ទិស្សមានេ ឯវំ វទេយ្យា”តិអាទិសិក្ខាបទបាឋតោ (បាចិ. ៤៣៩) **ឧទ្ទិដ្ឋេហី**តិ ឯត្ថ “ខុទ្ទានុខុទ្ទកេហិ សិក្ខាបទេហី”តិ សេសោ។ បារាជិកំ ឋបេត្វា អវសេសា ឧបាទាយុបាទាយ ខុទ្ទានុខុទ្ទកាតិ និទ្ទិដ្ឋា។ ឯត្ថ **កិន្តិ** បដិក្ខេបេ, ឯតេហិ កឹ, បយោជនំ នត្ថីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឯតេហី**តិ សមីបត្ថេ វចនសាមញ្ញេន “ឥមេហី”តិ ឯតស្ស បរិយាយោ។ “កឹ បនិមេហី”តិ (បាចិ. ៤៣៩) សិក្ខាបទបាឋេ បដិក្ខេបស្ស ការណំ ទស្សេតិ **“កុក្កុច្ចាទិនិទានតោ”**តិ។ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន វិហេសាវិលេខា គហិតា។ ឯត្ថ **កុក្កុច្ចំ** នាម “កប្បតិ នុ ខោ, ន កប្បតិ នុ ខោ”តិ កុក្កុច្ចករណំ។ **វិហេសា** នាម វិប្បដិសារោ។ **វិលេខា** នាម វិចិកិច្ឆាសង្ខាតា មនោវិលេខតា មនោវិលេខា, ឥមេហិ សកលេហិ បទេហិ សិក្ខាបទវិវណ្ណកប្បការោ ទស្សិតោ។ “ឥតិ សិក្ខាបទវិវណ្ណនេ”តិ ឥតិ-សទ្ទោ អជ្ឈាហរិត្វា យោជេតព្ពោ។ **វិវណ្ណនេ**តិ និមិត្តត្ថេ ភុម្មំ។

កុក្កុច្ចាទិនិទានតោ ឯតេហិ ខុទ្ទានុខុទ្ទកេហិ សិក្ខាបទេហិ ឧទ្ទិដ្ឋេហិ កឹ ឥតិ សិក្ខាបទវិវណ្ណនេ បាចិត្តិយាបត្តិ ហោតីតិ យោជនា។

១៧២១. តិកបាចិត្តិយំ វុត្តន្តិ “ឧបសម្បន្នេ ឧបសម្បន្នសញ្ញី វិនយំ វិវណ្ណេតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្ស។ ឧបសម្បន្នេ វេមតិកោ…បេ…. អនុបសម្បន្នសញ្ញី…បេ…. បាចិត្តិយស្សា”តិ (បាចិ. ៤៤១) តីណិ បាចិត្តិយានិ វុត្តានិ។ **តំ** វិនយំ សចេ បន អនុបសម្បន្នស្ស សន្តិកេ វិវណ្ណេតិ, តិកទុក្កដន្តិ យោជនា។

១៧២២-៤. ឧភិន្នម្បីតិ ឧបសម្បន្នានំ, អនុបសម្បន្នានំ ឧភិន្នម្បិ, “សន្តិកេ”តិ សេសោ។ **អញ្ញធម្មវិវណ្ណនេ**តិ វិនយតោ អញ្ញេសំ សុត្តាភិធម្មានំ វិវណ្ណនេ។

អនាបត្តិវិសយំ ទស្សេតុមាហ **“នវិវណ្ណេតុកាមស្សា”**តិអាទិ។ នវិវណ្ណេតុកាមស្ស “ហន្ទ សុត្តន្តំ បរិយាបុណ, បច្ឆាបិ វិនយំ បរិយាបុណិស្សសិ” ឥតិ ឯវំ វទន្តស្ស អនាបត្តីតិ យោជនា។ សទិសា ឯវ **សាទិសា**។

វិលេខនកថាវណ្ណនា។

១៧២៥. មោហនកថាយំ តាវ –

“អន្វឌ្ឍមាសំ យោ ភិក្ខុ;
បាតិមោក្ខេ អសេសតោ;

ឧទ្ទិស្សមានេ អញ្ញាណ-
កាយ បុច្ឆតិ អត្តនោ”តិ។ –

បឋមគាថាយ ភាវិតព្ពំ។ ឯវញ្ហិ សតិ “អញ្ញាណេនា”តិអាទិគាថា បរិបុណ្ណសម្ពន្ធា សិយាតិ វិញ្ញាយតិ។

អញ្ញាណេនាតិ ឯត្ថ វា “អាបន្នត្តា”តិ សេសោ។ **អាបត្តិមោក្ខោ**តិ អាបត្តិយា មោក្ខោ។ អញ្ញាណេន អាបន្នត្តា អាបត្តិមោក្ខោ នេវ វិជ្ជតីតិ យោជនា។ កឹ កាតព្ពន្តិ អាហ **“ការេតព្ពោ”**តិអាទិ។ យថា ធម្មោ ឋិតោ, តថា ភិក្ខុ ការេតព្ពោតិ សម្ពន្ធោ។ **ធម្ម**-សទ្ទោ បាឡិវាចកោ, បាឡិយំ យថា វុត្តំ, តថា ការេតព្ពោតិ អត្ថោ, ទេសនាគាមិនី អាបត្តិ ចេ, ទេសាបេតព្ពោ, វុដ្ឋានគាមិនី ចេ, វុដ្ឋាបេតព្ពោតិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហ “យថាធម្មោ ការេតព្ពោ”តិ (បាចិ. ៤៤៤)។ អញ្ញាណេន អាបន្នត្តា តស្ស អាបត្តិយា មោក្ខោ នត្ថិ។ យថា បន ធម្មោ ច វិនយោ ច ឋិតោ, តថា ភិក្ខុ ការេតព្ពោ, ទេសនាគាមិនី ចេ អាបន្នោ ហោតិ, ទេសាបេតព្ពោ, វុដ្ឋានគាមិនី ចេ, វុដ្ឋាបេតព្ពោតិ អត្ថោ។

១៧២៦. **ឧត្តរិន្តិ** យថាធម្មករណតោ ឧត្តរិំ។ **ទុតិយេនេវា**តិ ញត្តិទុតិយេនេវ។ **និទ្ទិដ្ឋា**តិ “តស្ស តេ អាវុសោ អលាភា”តិអាទិនា គរហិត្វា។

១៧២៧. **ឯវំ អារោបិតេ មោហេ**តិ យថាធម្មករណតោ ឧបរិ យថាវុត្តនយេន តំ បុគ្គលំ គរហិត្វា ញត្តិទុតិយាយ កម្មវាចាយ តស្ស ឯវំ មោហេ អារោបិតេ។ បុន យទិ មោហេតីតិ យោជនា។ តស្មិំ មោហនកេ បុគ្គលេ បាចិត្តិ វុត្តាតិ យោជនា។

១៧២៨. **ទីបិតំ តិកទុក្កដ**ន្តិ “អធម្មកម្មេ ធម្មកម្មសញ្ញី មោហេតិ, វេមតិកោ, អធម្មកម្មសញ្ញី មោហេតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បាចិ. ៤៤៧) តិកទុក្កដំ ទស្សិតំ។ ឯតស្ស វិបរិយាយតោ តិកបាចិត្តិយំ វេទិតព្ពំ។ យថាហ “ធម្មកម្មេ ធម្មកម្មសញ្ញី មោហេតិ, វេមតិកោ, អធម្មកម្មសញ្ញី មោហេតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា”តិ (បាចិ. ៤៤៧)។ ឯត្ថ **កម្ម**ន្តិ មោហារោបនកម្មំ អធិប្បេតំ។ យថាហ “ធម្មកម្មេតិអាទីសុ មោហារោបនកម្មំ អធិប្បេត”ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៤៤៧)។

១៧២៩-៣០. **“ន ច មោហេតុកាមស្សា”**តិអាទីហិ “អនាបត្តីតិ វិញ្ញេយ្យ”ន្តិ ឥទំ បច្ចេកំ យោជេតព្ពំ។ “វិត្ថារេន អសុតស្សា”តិ បទច្ឆេទោ។ ឯត្ថ “បាតិមោក្ខ”ន្តិ កម្មបទំ អបេក្ខិតព្ពំ។ វិត្ថារេន ឩនកទ្វត្តិក្ខត្តុំ សុតស្ស ចាតិ យោជនា។ **តថា**តិ ឥមិនា “អនាបត្តីតិ វិញ្ញេយ្យ”ន្តិ ឥទំ បច្ចាមសតិ។

មោហនកថាវណ្ណនា។

១៧៣១-២. **កុទ្ធោ**តិ កុបិតោ។ **បហារំ ទេតី**តិ កាយេន វា កាយបដិពទ្ធេន វា និស្សគ្គិយេន វា អន្តមសោ ឧប្បលបត្តេនាបិ បហារំ ទេតិ។ យថាហ “បហារំ ទទេយ្យាតិ កាយេន វា កាយបដិពទ្ធេន វា និស្សគ្គិយេន វា អន្តមសោ ឧប្បលបត្តេនាបិ បហារំ ទេតី”តិ (បាចិ. ៤៥១)។ ឯត្ថ “អញ្ញស្ស ភិក្ខុស្សា”តិ សេសោ។ **តស្សា**តិ អបេក្ខិត្វា “យោ”តិ លព្ភតិ។

អដ្ឋកថាគតំ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ **“សម្បហរិតុកាមេនា”**តិអាទិ, ឥមិនា មរណាធិប្បាយេន បហរេ បារាជិកន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

១៧៣៣. “ឥតិ ឯវំ កតេ អយំ សង្ឃមជ្ឈេន វិរោចតី”តិ **វិរូបករណាបេក្ខោ** វិរូបករណេ អបេក្ខវា **តស្ស** ច អបេក្ខិតស្ស ភិក្ខុស្ស កណ្ណំ វា នាសំ វា យទិ ឆិន្ទតិ, ទុក្កដន្តិ យោជនា។

១៧៣៤. **អនុបសម្បន្នេ**តិ សាមិវចនត្ថេ ភុម្មំ។ “ឥត្ថិយា”តិអាទីហិ បទេហិ យថារហំ យោជេតព្ពំ “អនុបសម្បន្នាយ ឥត្ថិយា អនុបសម្បន្នស្ស បុរិសស្សា”តិ។ **តិរច្ឆានគតស្សបី**តិ ឯត្ថ “អន្តមសោ”តិ សេសោ។ យថាហ “អន្តមសោ តិរច្ឆានគតស្សបី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៤៥២)។

១៧៣៥. “សចេ បហរតិ ឥត្ថិញ្ចា”តិ បទច្ឆេទោ។ **រត្តេន ចេតសា**តិ កាយសំសគ្គរាគេន រត្តេន ចិត្តេន។ **វិនិទ្ទិដ្ឋា**តិ “យោ បន ភិក្ខុ ឱតិណ្ណោ វិបរិណតេន ចិត្តេន មាតុគាមេន សទ្ធិំ កាយសំសគ្គំ សមាបជ្ជេយ្យា”តិអាទិនា (បារា. ២៧០) ទស្សិតា។

១៧៣៦. **មោក្ខាធិប្បាយោ**តិ តតោ អត្តនោ មោក្ខំ បត្ថេន្តោ។ **ទោសោ ន វិជ្ជតី**តិ ទុក្កដាទិកោបិ ទោសោ នត្ថិ។

១៧៣៧-៨. ហេឋេតុកាមមាយន្តំ ចោរម្បិ វា បច្ចត្ថិកម្បិ វា អន្តរាមគ្គេ បស្សិត្វាតិ យោជនា។ ទិស្វា កថំ បដិបជ្ជិតព្ពន្តិ អាហ **"មា ឥធាគច្ឆុបាសកា"**តិអាទិ, អាគមនបដិក្ខេបេន តត្ថេវ តិដ្ឋាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **អាយន្ត**ន្តិ ឯវំ វុត្តេ តំ អនាទិយិត្វា អាគច្ឆន្តំ។ យថាហ "វចនំ អនាទិយិត្វា អាគច្ឆន្ត"ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៤៥៣)។

ឯសេវ នយោតិ "មា អាគច្ឆា"តិ វុត្តេបិ អាគច្ឆន្តំ បហរេ មតេបិ អនាបត្តី"តិ អយំ នយោ។

១៧៤០. **តិកបាចិត្តិយំ វុត្ត**ន្តិ "ឧបសម្បន្នេ ឧបសម្បន្នសញ្ញី, វេមតិកោ, អនុបសម្បន្នសញ្ញី បហារំ ទេតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា"តិ (បាចិ. ៤៥២) តិកបាចិត្តិយំ វុត្តំ។ **សេសេ**តិ អនុបសម្បន្នេ។ **តិកទុក្កដ**ន្តិ "អនុបសម្បន្នេ ឧបសម្បន្នសញ្ញី, វេមតិកោ , អនុបសម្បន្នសញ្ញី បហារំ ទេតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា"តិ (បាចិ. ៤៥២) តិកទុក្កដំ វុត្តំ។ អនាណត្តិកត្តា អាហ **"កាយចិត្តសមុដ្ឋាន"**ន្តិ។ កាយចិត្តានំ សុខោបេក្ខាបិ សម្ភវន្តីតិ តតោ វិសេសេតុមាហ **"ទុក្ខវេទន"**ន្តិ។

បហារកថាវណ្ណនា។

១៧៤១. **កាយ**ន្តិ កាយេកទេសំ ហត្ថាទិអវយវមាហ។ **វា**តិ ទុតិយត្ថសម្បិណ្ឌនេ។ **កាយពទ្ធ**ន្តិ កាយបដិពទ្ធំ បហរណយោគ្គាយោគ្គេសុ កត្តរយដ្ឋិសត្ថាទីសុ អញ្ញតរំ។ **សចេ ឧច្ចារេយ្យា**តិ សចេ បហរណាការំ ទស្សេត្វា ឧក្ខិបេយ្យ, ឥទំ "កាយំ វា កាយបដិពទ្ធំ វា"តិ ឥមេហិ បទេហិ បច្ចេកំ យោជេតព្ពំ។ **តស្សា**តិ ឧច្ចារិតកាយាទិកស្ស។ **ឧគ្គិរណបច្ចយា**តិ ឧក្ខិបនការណា។

១៧៤២. **អសម្បហរិតុកាមេនា**តិ បហារទានំ អនិច្ឆន្តេន។ **ទិន្នត្តា**តិ បហារស្ស ទិន្នត្តា។ អប្បហរិតុកាមត្តា បុរិមសិក្ខាបទេន បាចិត្តិយំ ន ហោតិ, ឧគ្គិរិតុកាមតាយ កតបយោគស្ស ឧគ្គិរណមត្តេ អដ្ឋត្វា បហារស្ស ទិន្នត្តា ឥមិនាបិ បាចិត្តិយំ ន ហោតិ, អជ្ឈាសយស្ស, បយោគស្ស ច អសុទ្ធត្តា អនាបត្តិយាបិ ន ភវិតព្ពន្តិ ទុក្កដំ វុត្តំ។

១៧៤៣. សចេ តេន បហារេន ភិក្ខុនោ ហត្ថាទីសុបិ យំ កិញ្ចិ អង្គំ ភិជ្ជតិ, **បហដស្ស** បហារទាយកស្ស ទុក្កដន្តិ សម្ពន្ធោ។

១៧៤៤. **សេសោ វិនិច្ឆយោ** "មោក្ខាធិប្បាយោ"តិអាទិកោ ឥធ អវុត្តោ វិនិច្ឆយោ សមុដ្ឋានាទិនា សទ្ធិំ អនន្តរេ វុត្តនយេន វិនយញ្ញុនា វេទិតព្ពោតិ យោជនា។ "តិរច្ឆានាទីនំ វច្ចករណាទីំ ទិស្វាន បលាបេតុកាមតាយ កុជ្ឈិត្វាបិ ឧគ្គិរន្តស្ស មោក្ខាធិប្បាយោ ឯវា"តិ វទន្តិ។

តលសត្តិកកថាវណ្ណនា។

១៧៤៥. **អមូលកេនា**តិ ទិដ្ឋាទិមូលវិរហិតេន, ឯត្ថ "ភិក្ខុ"ន្តិ សេសោ។ **សង្ឃាទិសេសេនា**តិ តេរសន្នំ អញ្ញតរេន។ **តស្សា**តិ ចោទកស្ស, ចោទាបកស្ស វា បាបភិក្ខុនោ។ សចេ ចុទិតកោ តស្មិំ ខណេ "ឯស មំ ចោទេតី"តិ ជានាតិ, បាចិត្តិយំ សិយាតិ យោជនា, ឥមិនា "សចេ ឯវំ ន ជានាតិ, ចិរេន វា ជានាតិ, ទុក្កដំ ហោតី"តិ សិទ្ធំ។

១៧៤៦. **តត្ថា**តិ ឧបសម្បន្នេ។ **តិកបាចិត្តិយ**ន្តិ "ឧបសម្បន្នេ ឧបសម្បន្នសញ្ញី អមូលកេន សង្ឃាទិសេសេន អនុទ្ធំសេតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្ស។ វេមតិកោ...បេ.... អនុបសម្បន្នសញ្ញី អមូលកេន សង្ឃាទិសេសេន អនុទ្ធំសេតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា"តិ (បាចិ. ៤៦២) តិកបាចិត្តិយំ ។ **ទិដ្ឋាចារវិបត្តិយា ចោទកោ ទុក្កដាបត្តី**តិ អមូលិកាយ ទិដ្ឋិវិបត្តិយា វា អាចារវិបត្តិយា វា អនុទ្ធំសេន្តស្ស ទុក្កដាបត្តិ ហោតីតិ អត្ថោ។ **សេសេ ចា**តិ អនុបសម្បន្នេ។ **តិកទុក្កដ**ន្តិ អនុបសម្បន្នេ ឧបសម្បន្នសញ្ញិវេមតិកអនុបសម្បន្នសញ្ញីនំ វសេន តីណិ ទុក្កដានិ ហោន្តីតិ អត្ថោ។

១៧៤៧. "តថាសញ្ញិស្ស អនាបត្តី"តិ បទច្ឆេទោ។ **តថាសញ្ញិស្សា**តិ សមូលកសញ្ញិស្ស។

អមូលកកថាវណ្ណនា។

១៧៤៨-៩. សញ្ចិច្ចាតិ តស្ស បរិបុណ្ណវីសតិវស្សភាវំ ជានន្តោយេវ។ **ភិក្ខុនោ**តិ ឯត្ថ “អញ្ញស្សា”តិ សេសោ។ **ឩនវីសតិវស្សោ ត្វំ មញ្ញេ**តិ ឯត្ថ **“មញ្ញេ”**តិ ឥមិនា បរិកប្បត្ថវាចិនា និបាតេន “ឧទកំ មញ្ញេ អាទិត្ត”ន្តិអាទីសុ (បារា. ៣៨៣) វិយ មុសាវាទាបត្តិយា អវិសយតំ ទីបេតិ។ ហិតេសិតាយ អនុសិដ្ឋិទានាទិកេ តថារូបេ អញ្ញស្មិំ **បច្ចយេ** ការណេ អសតិ “ឩនវីសតិវស្សោ ត្វំ មញ្ញេ” ឥតិ ឯវមាទិនា អញ្ញស្ស **ភិក្ខុនោ** យោ ភិក្ខុ សចេ សញ្ចិច្ច កុក្កុច្ចំ ឧប្បាទេយ្យ, តស្ស ឯវំ កុក្កុច្ចំ ឧប្បាទេន្តស្ស ភិក្ខុនោ វាចាយ វាចាយ បាចិត្តិ ហោតីតិ យោជនា។

១៧៥០. តិកបាចិត្តិយំ វុត្តន្តិ “ឧបសម្បន្នេ ឧបសម្បន្នសញ្ញី សញ្ចិច្ច កុក្កុច្ចំ ឧបទហតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្ស។ វេមតិកោ…បេ…. អនុបសម្បន្នសញ្ញី សញ្ចិច្ច កុក្កុច្ចំ ឧបទហតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា”តិ (បាចិ. ៥៦៧) តិកបាចិត្តិយំ វុត្តំ។ **សេសេ ចា**តិ អនុបសម្បន្នេ ច។ **តិកទុក្កដ**ន្តិ អនុបសម្បន្នេ ឧបសម្បន្នសញ្ញិវេមតិកអនុបសម្បន្នសញ្ញីនំ វសេន តិកទុក្កដំ។ វជ្ជមេវ **វជ្ជតា**។

១៧៥១. ហិតេសិតាយ ភាសតោតិ សម្ពន្ធោ។ **មា ឯវ**ន្តិ ឯត្ថ “ករោហី”តិ សេសោ, បុនបិ មា ឯវំ ករោហីតិ អត្ថោ។ “អហំ តំ ឥត្ថិយា សហ និសិន្នំ មញ្ញេ, តយា វិកាលេ ភុត្តំ មញ្ញេ, បុន មា ឯវំ ករោហិ” ឥតិ ហិតេសិតាយ ភាសតោ អនាបត្តិ បកាសិតាតិ យោជនា។

សញ្ចិច្ចកថាវណ្ណនា។

១៧៥៣. ភណ្ឌនំ នាម កលហោ, ភណ្ឌនំ ជាតំ យេសន្តិ វិគ្គហោ, ជាតភណ្ឌនានន្តិ អត្ថោ, “វចន”ន្តិ សេសោ។ សោតុំ ឧបស្សុតឹ តិដ្ឋេយ្យាតិ យោជនា។ ឧបេច្ច សុយ្យតិ ឯត្ថាតិ ហិ **ឧបស្សុតិ,** ឋានំ, យំ ឋានំ ឧបគតេន សក្កា ហោតិ កថេន្តានំ សទ្ទំ សោតុំ, តត្ថាតិ អត្ថោ។ យោ បន ភិក្ខុ ភណ្ឌនជាតានំ ភិក្ខូនំ វចនំ សោតុំ ឧបស្សុតឹ សចេ តិដ្ឋេយ្យ, តស្ស បាចិត្តិយំ សិយាតិ យោជនា។

១៧៥៤. ចោទេតុកាមតាយ គច្ឆតោ អស្សាតិ យោជនា។

១៧៥៥. សោតុន្តិ បច្ឆតោ គច្ឆន្តានំ ភណ្ឌនជាតានំ វចនំ សោតុំ។ **ឱហីយន្តស្សា**តិ បកតិគមនំ ហាបេត្វា ឱសក្កន្តស្ស។ បុរតោ **គច្ឆតោ** ភិក្ខុស្ស ទុក្កដន្តិ យោជនា។ **គច្ឆតោ តុរិតំ វាបី**តិ បុរតោ គច្ឆន្តានំ ភណ្ឌនជាតានំ វចនំ សោតុំ បច្ឆតោ សីឃំ គច្ឆន្តស្សាបិ។ **អយមេវ វិនិច្ឆយោ**តិ បទេ បទេ អយំ ឯវ វិនិច្ឆយោ។

១៧៥៦. អត្តនោ ឋិតោកាសន្តិ សម្ពន្ធោ។ **ឧក្កាសិត្វាបិ វា**តិ ឧក្កាសិតសទ្ទំ កត្វា វា។ ឯត្ថ អហន្តិ វា វត្វា ញាបេតព្ពន្តិ យោជនា។

១៧៥៧. តិកបាចិត្តិយំ វុត្តំ ឧបសម្បន្នេ ឧបសម្បន្នសញ្ញិវេមតិកអនុបសម្បន្នសញ្ញីនំ វសេន។ **សេសេ ចា**តិ អនុបសម្បន្នេ។ **តិកទុក្កដំ** អនុបសម្បន្នេ ឧបសម្បន្នសញ្ញិវេមតិកអនុបសម្បន្នសញ្ញីនំ វសេន។

១៧៥៨. ឱរមិស្សន្តិ មយា គហិតទុក្ខាហតោ វិរមិស្សាមិ។

១៧៥៩. កាយចិត្តតោ ច កាយវាចាចិត្តតោ ច សមុដ្ឋានតោ **ថេយ្យសត្ថសមុដ្ឋានំ**។ សិយា កិរិយំ សោតុកាមតាយ គមនវសេន, សិយា អកិរិយំ ឋិតដ្ឋានំ អាគន្ត្វា មន្តយមានំ អជានាបនវសេន, តេនាហ **“ឥទំ ហោតិ ក្រិយាក្រិយ”**ន្តិ។ គមនេនេន សិជ្ឈនតោ **កាយកម្មំ** ។ តុណ្ហីភាវេន សិជ្ឈនតោ **វចីកម្មំ។ សទោស**ន្តិ សាវជ្ជំ, អកុសលចិត្តន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

ឧបស្សុតិកថាវណ្ណនា។

១៧៦០. ធម្មិកានន្តិ ធម្មេន វិនយេន សត្ថុសាសនេន កតានំ។ **កម្មាន**ន្តិ អបលោកនកម្មំ, ញត្តិកម្មំ, ញត្តិទុតិយកម្មំ, ញត្តិចតុត្ថកម្មន្តិ ឥមេសំ ចតុន្នំ កម្មានំ។ **ខីយតី**តិ អរុចឹ បកាសេតិ។

១៧៦១. ឧភយត្ថាតិ អធម្មេ, ធម្មេ ច។

១៧៦២. អធម្មេនាតិ ឯត្ថ “កម្មេនា”តិ សេសោ, ធម្មវិរុទ្ធេន កម្មេនាតិ អត្ថោ។ “កម្មស្មិ”ន្តិ ឥទំ វិភត្តិវិបរិណាមេត្វា “កម្មេនា”តិ អនុវត្តេតព្ពំ។ **វគ្គេនា**តិ “ឆន្ទារហានំ ឆន្ទោ អាហដោ ហោតិ, សម្មុខីភូតា ន

បដិក្កោសន្តី”តិ (មហាវ. ៣៨៧) វុត្តសាមគ្គិលក្ខណស្ស វិរុទ្ធត្តា អសមគ្គេន, ឯត្ថ “សង្ឃេនា”តិ សេសោ។ “តថា អកម្មារហស្សា”តិ បទច្ឆេទោ។ “អធម្មេន កម្មេន ឥមេ កម្មំ ករោន្តី”តិ ច “អសមគ្គេន សង្ឃេន ឥមេ កម្មំ ករោន្តី”តិ ច “អធម្មេន កម្មេន វគ្គេន សង្ឃេន ឥមេ កម្មំ ករោន្តី”តិ ច តថា “អកម្មារហស្ស ឥមេ កម្មំ ករោន្តី”តិ ច ញត្វា យោ ខីយតិ, តស្ស ច អនាបត្តិ បកាសិតាតិ យោជនា។

កម្មបដិពាហនកថាវណ្ណនា។

១៧៦៤-៥. អារោបិតំ វត្ថុ យាវ ន វិនិច្ឆិតំ វាតិ យោជនា, “ចោទកេន ច ចុទិតកេន ច អត្តនោ កថា កថិតា, អនុវិជ្ជកោ សម្មតោ, ឯត្តាវតាបិ វត្ថុមេវ អារោបិតំ ហោតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៤៨១) **អដ្ឋកថាយ** វុត្តត្តា អារោបិតំ វត្ថុ យាវ ន វិនិច្ឆិតំ ហោតីតិ អត្ថោ។ ញត្តិ វា ឋបិតា , កម្មវាចា និដ្ឋំ យាវ ន គច្ឆតិ, ឯតស្មិំ…បេ…. ហោតិ អាបត្តិ ទុក្កដន្តិ យោជនា។

១៧៦៦. ឆន្ទំ អទត្វា ហត្ថបាសេ **ជហិតេ** តស្ស បាចិត្តិយំ សិយាតិ យោជនា។

១៧៦៧-៩. អធម្មេបិ កម្មស្មិំ ធម្មកម្មន្តិ សញ្ញិនោ ទុក្កដន្តិ យោជនា។ ធម្មកម្មេ ច អធម្មកម្មសញ្ញិនោ អនាបត្តិ ឥធ ន វុត្តា, បាឡិយំ បន វុត្តត្តា ឥធាបិ យោជេតព្ពា។ “សង្ឃស្ស ភណ្ឌនាទីនិ ភវិស្សន្តី”តិ សញ្ញិនោ គច្ឆតោ ច យោ វា គិលានោ ហោតិ, តស្ស គច្ឆតោ ច គិលានស្ស ករណីយេ សតិ គច្ឆតោ ច កម្មំ នកោបេតុកាមស្ស គច្ឆតោ ច បស្សាវនាទិនា បីឡិតស្ស គច្ឆតោ ច “អាគមិស្សាមិ”ឥតិ ឯវំ គច្ឆតោបិ ន ទោសតាតិ យោជនា។ តត្ថ ទោសោ ឯវ **ទោសតា**, អាបត្តិ, **នទោសតា** អនាបត្តិ។ ហត្ថបាសំ វិជហិត្វា គមនេន, ឆន្ទស្ស អទានេន ច អាបជ្ជនតោ **ក្រិយាក្រិយំ**។

ឆន្ទំអទត្វាគមនកថាវណ្ណនា។

១៧៧០-១. **សមគ្គេន សង្ឃេន សទ្ធិ**ន្តិ សមានសំវាសកេន សមានសីមាយំ ឋិតេន សង្ឃេន សទ្ធឹ។ វុត្តញ្ហិ “សមគ្គោ នាម សង្ឃោ សមានសំវាសកោ សមានសីមាយំ ឋិតោ”តិ (បាចិ. ៤៨៦)។ **ចីវរ**ន្តិ វិកប្បនុបគមាហ។ យថាហ “ចីវរំ នាម ឆន្នំ ចីវរានំ អញ្ញតរំ ចីវរំ វិកប្បនុបគំ បច្ឆិម”ន្តិ (បាចិ. ៤៨៦)។ **សម្មតស្សា**តិ សេនាសន បញ្ញាបកាទិសម្មតី បត្តេសុ អញ្ញតរស្ស។ **ខីយតី**តិ “យោ យោ មិត្តោ, តស្ស តស្ស ទេន្តី”តិអាទិនា នយេន អវណ្ណំ ភណតិ។

ធម្មកម្មេ ធម្មកម្មសញ្ញិវេមតិកអធម្មកម្មសញ្ញីនំ វសេន **តិកបាចិត្តិយំ វុត្តំ**។

១៧៧២-៤. សង្ឃេនាសម្មតស្សាបិ ចីវរំ, អញ្ញមេវ វា តថេវ សមគ្គេន សង្ឃេន ទត្វា ខីយតិ, តស្ស ទុក្កដន្តិ យោជនា។ អនុបសម្បន្នេ តថេវ សមគ្គេន សង្ឃេន ទិន្នេ **សព្ពត្ថ** ចីវរេ, អញ្ញបរិក្ខារេ ច ទុក្កដន្តិ យោជនា។ **អនុបសម្បន្នេ**តិ សម្បទានត្ថេ ភុម្មំ, អនុបសម្បន្នស្សាតិ អត្ថោ។

សភាវតោ ឆន្ទាទីនំ វសេនេវ ករោន្តំ ខីយន្តស្ស ច អនាបត្តីតិ យោជនា។ **នយោ** វិនិច្ឆយក្កមោ។

ទុព្ពលកថាវណ្ណនា។

១៧៧៥. ឥទំ ទ្វាទសមន្តិ សម្ពន្ធោ, “យោ បន ភិក្ខុ ជានំ សង្ឃិកំ លាភំ បរិណតំ បុគ្គលស្ស បរិណាមេយ្យ, បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. ៤៩០) **ឥមំ ទ្វាទសមំ** សិក្ខាបទន្តិ អត្ថោ។ **តីសកកណ្ឌស្មិំ** និស្សគ្គិយកណ្ឌេ។ **អន្តិមេនា**តិ ឯត្ថ “សិក្ខាបទេនា”តិ បករណតោ លព្ភតិ។ **ច**-សទ្ទោ ឯវការត្ថោ។ “យោ បន ភិក្ខុ ជានំ សង្ឃិកំ លាភំ បរិណតំ អត្តនោ បរិណាមេយ្យ, និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយ”ន្តិ (បារា. ៦៥៨) ឥមិនា អន្តិមេនេវ សិក្ខាបទេន សព្ពថា **សព្ពំ** វត្តព្ពំ តុល្យន្តិ យោជនា។ **អយមេវ វិសេសតា**តិ ឯត្ថ វិសេសោយេវ **វិសេសតា**, អយមេវ វិសេសោតិ អត្ថោ។

១៧៧៦. **តត្ថា**តិ តស្មិំ និស្សគ្គិយាវសានេ សិក្ខាបទេ។ **អត្តនោ បរិណាមនា**តិ អត្តនោ បរិណាមនហេតុ។

បរិណាមនកថាវណ្ណនា។

សហធម្មិកវគ្គោ អដ្ឋមោ។

១៧៧៧-៨. **យោ** បន ភិក្ខុ ទេវិយា វាបិ រញ្ញោ វាបិ អវិទិតាគមនោ អប្បដិសំវិទិតាគមនោ សយនីយឃរា រាជស្មិំ អនិក្ខន្តេ, ទេវិយា អនិក្ខន្តាយ **តស្ស** សយនីយឃរស្ស **ឧម្មារំ** ឥន្ទខីលំ សចេ អតិក្កមេយ្យ, តស្ស ភិក្ខុនោ បឋមេ បាទេ ទុក្កដំ សិយា, ទុតិយេ បាទេ បាចិត្តិយំ សិយាតិ យោជនា។

១៧៧៩. **បដិសំវិទិតោ**តិ អត្តនោ អាគមនេ និវេទិតោ។ **នេវបដិសំវិទិតសញ្ញិនោ**តិ អនិវេទិតសញ្ញិនោ។ **តត្ថា**តិ តស្មិំ បដិសំវិទិតាគមនេ។ **វេមតិកស្សា**តិ “បដិសំវិទិតំ នុ ខោ, ន បដិសំវិទិតំ នុ ខោ”តិ សំសយមាបន្នស្ស។

១៧៨០-១. នេវ ខត្តិយស្ស អប្បដិសំវិទិតេបិ វា ន ខត្តិយាភិសេកេន អភិសិត្តស្ស អប្បដិសំវិទិតេបិ វា បវិសតោ ន ទោសោតិ យោជនា, ឯវរូបានំ អនិវេទិតេបិ បវិសន្តស្ស អនាបត្តីតិ អត្ថោ។

ឧភោសុ រាជិនិ ច ទេវិយា ច សយនិឃរតោ ពហិ និក្ខន្តេសុ បវិសតោបិ វា ឧភិន្នំ អញ្ញតរស្មិំ និក្ខន្តេ បវិសតោបិ វា ន ទោសោតិ យោជនា។ **កថិនេនា**តិ ឯត្ថ “សមុដ្ឋានាទិនា សម”ន្តិ សេសោ, ឥទំ សិក្ខាបទំ សមុដ្ឋានាទិវសេន កថិនសិក្ខាបទេន សមានន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ សយនីយឃរប្បវេសោ **ក្រិយំ**។ អប្បដិសំវេទនំ **អក្រិយំ**។

អន្តេបុរកថាវណ្ណនា។

១៧៨២. រជតំ , ជាតរូបំ វា **អត្តនោ** អត្ថាយ ឧគ្គណ្ហន្តស្ស, ឧគ្គណ្ហាបយតោបិ វា តស្ស និស្សគ្គិយាបត្តីតិ យោជនា។

១៧៨៣. គណបុគ្គលសង្ឃានំ អត្ថាយ ចេតិយេ នវកម្មស្ស អត្ថាយ ឧគ្គណ្ហាបយតោ, ឧគ្គណ្ហតោបិ វា ទុក្កដំ ហោតីតិ យោជនា។ ជាតរូបរជតានំ សរូបំ និស្សគ្គិយេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

១៧៨៤. មុត្តាទិរតនម្បិ វុត្តសរូបមេវ។ **សង្ខ្យាទីនម្បី**តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន គណបុគ្គលចេតិយានំ សង្គហោ។

១៧៨៥-៦. យំ កិញ្ចិ គិហិសន្តកំ សចេ កប្បិយវត្ថុ វា ហោតុ, អកប្បិយវត្ថុ វាបិ ហោតុ, មាតុកណ្ណបិឡន្ធនំ តាលបណ្ណម្បិ វា ហោតុ, ភណ្ឌាគារិកសីសេន បដិសាមយតោ តស្ស បាចិត្តិយាបត្តិ ហោតីតិ យោជនា។

១៧៨៧. **ន និធេតព្ពមេវា**តិ ន បដិសាមេតព្ពមេវ។

១៧៨៨. ឯសោ **ហិ** យស្មា បលិពោធោ នាម, តស្មា ឋបេតុំ បន វដ្ដតីតិ យោជនា។

១៧៨៩. **អនុញ្ញាតេ ឋានេ**តិ ឯត្ថ “បតិត”ន្តិ សេសោ។ ឯត្ថ **អនុញ្ញាតដ្ឋានំ** នាម អជ្ឈារាមោ វា អជ្ឈាវសថោ វា។ យថាហ “អនុជានាមិ ភិក្ខវេ រតនំ វា រតនសម្មតំ វា អជ្ឈារាមេ វា អជ្ឈាវសថេ វា ឧគ្គហេត្វា វា ឧគ្គហាបេត្វា វា និក្ខិបិតុំ ‘យស្ស ភវិស្សតិ, សោ ហរិស្សតី’”តិ (បាចិ. ៥០៤)។ ឯត្ថ ច **អជ្ឈារាមោ** នាម បរិក្ខិត្តស្ស អន្តោបរិក្ខេបោ, អបរិក្ខិត្តស្ស ទ្វិន្នំ លេឌ្ឌុបាតានំ អន្តោ។ **អជ្ឈាវសថោ** នាម បរិក្ខិត្តស្ស អន្តោបរិក្ខេបោ, អបរិក្ខិត្តស្ស មុសលបាតព្ភន្តរំ។ “**ឧគ្គហេត្វា**”តិ ឥទំ ឧបលក្ខណំ, ឧគ្គហាបេត្វាតិបិ វុត្តំ ហោតិ។

១៧៩០-១. **អនុញ្ញាតេ បន ឋានេ** យថាវុត្តអជ្ឈារាមាទិកេ ឋានេ រតនំ វា រតនសម្មតំ វា មនុស្សានំ ឧបភោគបរិភោគំ វា សយនភណ្ឌំ វា គហេត្វា និក្ខិបន្តស្ស, រតនសម្មតំ វិស្សាសំ គណ្ហន្តស្ស ច តាវកាលិកមេវ វា គណ្ហន្តស្ស ឧភយត្ថ ឧម្មត្តកាទីនញ្ច ន ទោសោតិ យោជនា។

សញ្ចរិត្តសមោទយន្តិ ឯត្ថ “សមុដ្ឋានាទិនា ឥទំ សិក្ខាបទ”ន្តិ វត្តព្ពំ, ឥទំ សិក្ខាបទំ សមុដ្ឋានាទិនា សញ្ចរិត្តសមជាតិកន្តិ អត្ថោ។

រតនកថាវណ្ណនា។

១៧៩២. **បុរេ**តិ បុព្ពភាគេ។

១៧៩៣-៤. **សន្តន្តិ** ចារិត្តសិក្ខាបទេ វុត្តសរូបំ។ **អនាបុច្ឆា**តិ “វិកាលេ គាមប្បវេសនំ អាបុច្ឆាមី”តិ អនាបុច្ឆិត្វា។ **បច្ចយំ វិនា**តិ តាទិសំ អច្ចាយិកំ ករណីយំ វិនា។ **បរិក្ខេបោក្កមេ**តិ បរិក្ខេបស្ស អន្តោបវេសេ។ **ឧបចារោក្កមេ**តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។

១៧៩៥. **អថា**តិ វាក្យន្តរារម្ភេ។

១៧៩៦. **តតោ អញ្ញ**ន្តិ បឋមំ វិកាលេ គាមប្បវេសនំ អាបុច្ឆិត្វា តតោ បវិដ្ឋគាមតោ អញ្ញំ គាមំ។ បុន **តតោ**តិ ទុតិយគាមមាហ។ កត្ថចិ បោត្ថកេ “**អាបុច្ឆនេ កិច្ច**”ន្តិ បាឋោ ទិស្សតិ, “**អាបុច្ឆនកិច្ច**”ន្តិ បាឋោយេវ បន យុត្តតរោ។ យថាអាកង្ខិតបមាណំ ទស្សេតុមាហ “**គាមសតេបិ វា**”តិ។

១៧៩៧. **បស្សម្ភេត្វាន**ាតិ បដិវិនោទេត្វា។ អន្តរា **អញ្ញំ** គាមំ បវិសន្តិ ចេតិ យោជនា។

១៧៩៨-៩. កុលឃរេ វា **អញ្ញត្ថ** អាសនសាលាយ វា ភត្តកិច្ចំ កត្វា **យោ** ភិក្ខុ សប្បិភិក្ខាយ វា តេលភិក្ខាយ វា សចេ ចរិតុកាមោ សិយាតិ យោជនា។

បស្សេតិ បកតិវចនសវនារហេ អត្តនោ សមីបេ, ឯតេនេវ ឯត្តកា ឋានា ទូរីភូតោ អសន្តោ នាម ហោតីតិ ព្យតិរេកតោ លព្ភតីតិ ទស្សេតិ។ **អសន្តេ**តិ អវិជ្ជមានេ វា វុត្តប្បមាណតោ ទូរីភូតេ វា។ **នត្ថី**តិ ឯត្ថ “ចិន្តេត្វា”តិ សេសោ។

១៨០២. **អនោក្កម្ម**ាតិ អនុបសង្កមិត្វា។ **មគ្គា**តិ គន្តព្ពមគ្គា។

១៨០៣. **តិកបាចិត្តិយ**ន្តិ វិកាលេ វិកាលសញ្ញិវេមតិកកាលសញ្ញីនំ វសេន តិកបាចិត្តិយំ វុត្តំ។

១៨០៤. **អច្ចាយិកេ កិច្ចេ វាបី**តិ សប្បទដ្ឋាទីនំ ភេសជ្ជបរិយេសនាទិកេ អចិរាយិតព្ពកិច្ចេ សតិ គច្ឆតោ។

១៨០៥. **អន្តរារាម**ន្តិ គាមព្ភន្តរេ សង្ឃារាមំ។ **ភិក្ខុនីនំ ឧបស្សយ**ន្តិ ភិក្ខុនិវិហារំ។ **តិត្ថិយានំ ឧបស្សយ**ន្តិ តិត្ថិយារាមំ។

១៨០៦-៧. អន្តរារាមាទិគមនេ ន កេវលំ អនាបុច្ឆា គច្ឆតោយេវ, កាយពន្ធនំ អពន្ធិត្វា, សង្ឃាដឹ អបារុបិត្វា គច្ឆន្តស្សាបិ អនាបត្តិ។

អាបទាសុបីតិ សីហោ វា ព្យគ្ឃោ វា អាគច្ឆតិ, មេឃោ វា ឧដ្ឋេតិ, អញ្ញោ វា កោចិ ឧបទ្ទវោ ឧប្បជ្ជតិ, ឯវរូបាសុ អាបទាសុបិ ពហិគាមតោ អន្តោគាមំ គច្ឆតោ អនាបត្តីតិ អត្ថោ។

វិកាលគាមប្បវេសនកថាវណ្ណនា។

១៨០៨. អដ្ឋិទន្តមយំ វាបិ វិសាណជំ វាបិ សូចិឃរន្តិ យោជនា។ **អដ្ឋិ** នាម យំ កិញ្ចិ អដ្ឋិ។ **ទន្តោ**តិ ហត្ថិទន្តោ។ **វិសាណំ** នាម យំ កិញ្ចិ វិសាណំ។

១៨០៩. **លាភេ**តិ បដិលាភេ។ **ភេទនក**ន្តិ ភេទនមេវ ភេទនកំ, តំ អស្ស អត្ថីតិ ភេទនកំ, បឋមំ ភិន្ទិត្វា បច្ឆា ទេសេតព្ពត្តា តំ ភេទនកំ អស្ស បាចិត្តិយស្ស អត្ថីតិ ភេទនកំ, បាចិត្តិយំ, អស្សត្ថិអត្ថេ អ-ការបច្ចយោ។

១៨១០-១. “អនាបត្តិ អរណិកេ”តិ បទច្ឆេទោ។ **អរណិកេ**តិ អរណិធនុកេ។ **វិធេ**តិ កាយពន្ធនស្ស វិធកេ។ **អញ្ជនិកា**តិ អញ្ជនិនាឡិកា។ **ទកបុញ្ឆនិយា**តិ នហាតស្ស គត្តេ ឧទកបុញ្ឆនបេសិកាយ។ **វាសិជដេ**តិ វាសិទណ្ឌកេ។

សូចិឃរកថាវណ្ណនា។

១៨១២-៣. មញ្ចបីឋស្សរូបំ ទុតិយេ ភូតគាមវគ្គេ ចតុត្ថសិក្ខាបទេ វុត្តមេវ។ “សុគតង្គុលេន អដ្ឋង្គុលបាទក”ន្តិ អដ្ឋង្គុលបាទកស្ស អាគតត្តា “អដ្ឋង្គុលប្បមាណោនា”តិ ឯត្ថ “បាទេនា”តិ សេសោ។

ហេដ្ឋិមាជនិន្តិ អជនិយា ហេដ្ឋិមតលំ។ អជនិយា ហេដ្ឋិមំ ហេដ្ឋិមាជនី, តំ ឋបេត្វា, អញ្ញត្រ ហេដ្ឋិមាយ អជនិយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ទេសនាបុព្ពភាគិយេន មញ្ចបាទច្ឆេទេន សហ វត្តតីតិ **សច្ឆេទា**។ **តំ** បមាណំ។ **អតិក្កមតោ**តិ អតិក្កាមយតោ, គាថាពន្ធវសេន យ-ការលោបោ។

១៨១៥. **បមាណេន ករោន្តស្សា**តិ អជនិយា ហេដ្ឋា វឌ្ឍកិរតនប្បមាណេន បាទេន យោជេត្វា ករោន្តស្ស, ឯតេនេវ "ឧនកំ ករោន្តស្សា"តិ ឥទំ ឧបលក្ខិតំ។ **តស្សា**តិ តស្ស អប្បមាណិកស្ស។ **ឆិន្ទិត្វា**តិ អជនិតោ ហេដ្ឋា វឌ្ឍកិរតនាតិរិត្តំ ឋានំ ឆិន្ទិត្វា។

១៨១៦. **បមាណតោ និខណិត្វា**តិ ឯត្ថ "អធិក"ន្តិ សាមត្ថិយា លព្ភតិ, បមាណតោ អធិកំ ឋានំ និខណិត្វា, អន្តោភូមិ បវេសេត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ឧត្តានំ វាបី**តិ ឧទ្ធំ បាទំ កត្វា ភូមិយំ វា ទារុយដិកាសុ វា ឋបេត្វា។ **អដ្ដំ វា ពន្ធិត្វា បរិភុញ្ជតោ**តិ ឧក្ខិបិត្វា តុលាសង្ឃាដេ ឋបេត្វា អដ្ដំ ពន្ធិត្វា បរិភុញ្ជន្តស្ស អនាបត្តិ។

មញ្ចកថាវណ្ណនា។

១៨១៧. តូលំ ឱនទ្ធមេត្ថាតិ **តូលោនទ្ធំ**, តូលំ បក្ខិបិត្វា ឧបរិ ចិមិលិកាយ ឱនទ្ធំ, "តូលំ នាម តីណិ តូលានិ រុក្ខតូលំ លតាតូលំ បោដកិតូល"ន្តិ (បាចិ. ៥២៨) វុត្តតូលានំ អញ្ញតរំ បក្ខិបិត្វា ឧបរិ បិលោតិកាយ សិព្ពិត្វា កតន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **បោដកិតូល**ន្តិ ឯរកតូលាទិ យំ កិញ្ចិ តិណជាតីនំ តូលំ។ ឧទ្ទាលនមេវ ឧទ្ទាលនកំ, តំ អស្ស អត្ថីតិ **ឧទ្ទាលនក**ន្តិ វុត្តនយមេវ។ អតិក្កន្តា ឦតិ ឧបទ្ទវោ យេន សោ អនីតិ, ភគវា, តេន **អនីតិនា**។

១៨១៨. **អាយោគេ**តិ អាយោគបដ្ដេ។ **ពន្ធនេ**តិ កាយពន្ធនេ។ **អំសពទ្ធកេ**តិ អំសពន្ធនកេ។ **ពិម្ពោហនេ**តិ ឧបធានេ។ **ថវិកា**តិ បត្តថវិកា។ **ថវិកាទីសូ**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន សិបាដិកាទីនំ សង្គហោ។ ថវិកាទីសុ តូលោនទ្ធេសុ បរិភុត្តេសុ ភិក្ខុនោ អនាបត្តីតិ យោជនា។

១៨១៩. **អញ្ញេន ច កត**ន្តិ ឯត្ថ "មញ្ចំ វា បីឋំ វា"តិ បករណតោ លព្ភតិ។ **ឧទ្ទាលេត្វា**តិ បិលោតិកំ ឧប្បាដេត្វា តូលំ អបនេត្វា។ **នយោ**តិ សមុដ្ឋានាទយោ។

តូលោនទ្ធកថាវណ្ណនា។

១៨២០. **និសីទន**ន្តិ និសីទនចីវរំ។ **បមាណតោ**តិ "តត្រិទំ បមាណំ, ទីឃសោ ទ្វេ វិទត្ថិយោ សុគតវិទត្ថិយា, តិរិយំ ទិយឌ្ឍំ , ទសា វិទត្ថី"តិ (បាចិ. ៥៣១) វុត្តបមាណតោ។ បមាណាតិក្កមេ បយោគេ តស្ស ទុក្កដំ សិយាតិ យោជនា។

១៨២១. **សច្ឆេទ**ន្តិ បមាណតោ អតិរិត្តបទេសស្ស ឆេទនកិរិយាសហិតបដិកម្មំ បាចិត្តិយមុទីរិតន្តិ អត្ថោ។ **តស្សា**តិ និសីទនស្ស។ ទ្វីសុ ឋានេសុ ផាលេត្វា តិស្សោ ទសា កាតព្ពា សិយុន្តិ យោជនា។

១៨២២. **តទូនក**ន្តិ តតោ បមាណតោ ឧនកំ។ **វិតានាទី ករោន្តស្សា**តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន អត្ថរណសាណិបាការភិសិពិម្ពោហនានំ សង្គហោ។ **"សញ្ចរិត្តសមា នយា"**តិ ឥទំ វុត្តត្ថមេវ។

និសីទនកថាវណ្ណនា។

១៨២៣. **រោគេ**តិ កណ្ឌុបិឡកាទិរោគេ សតិ។ យថាហ "អនុជានាមិ ភិក្ខវេ យស្ស កណ្ឌុ វា បិឡកា វា អស្សាវោ វា ថុល្លកច្ឆុ វា អាពាធោ, តស្ស កណ្ឌុបដិច្ឆាទិ"ន្តិ (មហាវ. ៣៥៤)។ ឯត្ថ **កណ្ឌូ**តិ កច្ឆុ។ **បិឡកា**តិ លោហិតតុណ្ឌិកា សុខុមបិឡកា។ **អស្សាវោ**តិ អរិសភគន្ទលមធុមេហាទិវសេន អសុចិបគ្ឃរណំ។ **ថុល្លកច្ឆុ វា អាពាធោ**តិ មហាបិឡកាពាធោ វុច្ចតិ។ **បមាណតោ**តិ "តត្រិទំ បមាណំ, ទីឃសោ ចតស្សោ វិទត្ថិយោ សុគតវិទត្ថិយា, តិរិយំ ទ្វេ វិទត្ថិយោ"តិ (បាចិ. ៥៣៨) វុត្តប្បមាណតោ។

កណ្ឌុបដិច្ឆាទិកថាវណ្ណនា។

១៨២៥. **បមាណេនេវា**តិ "តត្រិទំ បមាណំ, ទីឃសោ ឆ វិទត្ថិយោ សុគតវិទត្ថិយា, តិរិយំ អឌ្ឍតេយ្យា"តិ (បាចិ. ៥៤៣) វុត្តប្បមាណេនេវ។ **បមាណាតិក្កមេ**តិ វស្សិកសាដិកាយ យថាវុត្តបមាណតោ អតិក្កមនេ, និមិត្តត្ថេ ចេតំ ភុម្មំ។ **តស្ស** ភិក្ខុស្ស។ **នយោ**តិ ឆេទនបាចិត្តិយាទិកោ វិនិច្ឆយនយោ។

វស្សិកសាដិកកថាវណ្ណនា។

១៨២៦. សុគតស្ស ចីវរេន តុល្យប្បមាណំ ចីវរំ យោ ភិក្ខុ សចេ ការេយ្យ, តស្ស ចីវរស្ស **ករណេ** តស្ស ភិក្ខុស្ស **ទុក្កដំ សិយា**តិ យោជនា។ តុល្យំ បមាណំ យស្សាតិ វិគ្គហោ។

១៨២៧. អត្តនោ វត្ថានំ ករណការាបនំ វិនា អញ្ញោ បដិលាភោ នាម នត្ថិ, សូចិកម្មបរិយោសានេ ចីវរសរូបស្ស បដិលាភោយេវេត្ថ **បដិលាភោ**តិ វិញ្ញាយតិ។

១៨២៨. **តស្សា**តិ យំ “សុគតស្ស ចីវរេនា”តិ វុត្តំ, តស្ស សុគតចីវរស្ស។ ទីឃសោ បមាណេន សុគតស្ស វិទត្ថិយា នវ វិទត្ថិយោ, តិរិយំ បមាណេន ឆ វិទត្ថិយោ **វិនិទ្ទិដ្ឋា** សិក្ខាបទេយេវ កថិតាតិ យោជនា។

នន្ទកថាវណ្ណនា។

រាជវគ្គោ នវមោ។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្ទីបនិយា វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណនាយ

បាចិត្តិយកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បឋមោ ភាគោ និដ្ឋិតោ។

។ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

វិនយបិដកេ

វិនយវិនិច្ឆយ-ដីកា (ទុតិយោ ភាគោ)

បាចិទេសនីយកថាវណ្ណនា

១៨៣០-១. ឯវំ នាតិសង្ខេបវិត្ថារនយេន ទ្វេនវុតិ បាចិត្តិយានិ ទស្សេត្វា តទនន្តរំ និទ្ទិដ្ឋេ បាដិទេសនីយេ ទស្សេតុមាហ **"យោ ចន្តរឃរំ"**ន្តិអាទិ។ តត្ថ **អន្តរឃរន្តិ** រថិកាទិមាហ។ យថាហ "អន្តរឃរំ នាម រថិកា ព្យូហំ សិង្ឃាដកំ ឃរ"ន្តិ។

យោ បន ភិក្ខុ អន្តរឃរំ បវិដ្ឋាយ អញ្ញាតិកាយ ភិក្ខុនិយា ហត្ថតោ យំ កិញ្ចិ ខាទនំ, ភោជនម្បិ វា សហត្ថា បដិគ្គណ្ហេយ្យ, **តស្ស** ភិក្ខុនោ គហណេ ទុក្កដំ, **ភោគេ** អជ្ឈោហារេ បាដិទេសនីយំ សិយាតិ យោជនា។

ឥតោ បដ្ឋាយ ចតស្សោ គាថា ឧប្បដិបាដិយា បោត្ថកេសុ លិខិតា, តាសំ អយំ បដិបាដិ – "ឯកន្តន្តរឃរេ"ន្តិ តតិយា, "តស្មា ភិក្ខុនិយា"តិ ចតុត្ថី, "រថិកាទីសូ"តិ បញ្ចមី , "រថិកាយបិ វា"តិ ឆដ្ឋី។ បដិបាដិ បនាយំ មាតិកដ្ឋកថក្កមេន វេទិតព្ពា។ ឥមាយ បដិបាដិយា តាសំ អត្ថវណ្ណនា ហោតិ –

១៨៣២-៣. បុរិមគាថាទ្វយេន បទភាជនាគតសាមញ្ញវិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា ឥទានិ អដ្ឋកថាគតំ វិសេសំ ទស្សេតុមាហ **"ឯត្តា"**តិអាទិ។ តត្ថ **ឯត្តាតិ** ឥមស្មិំ បឋមបាដិទេសនីយសិក្ខាបទេ។ **តស្សាតិ** អញ្ញាតិក ភិក្ខុនិយា។ **វាក្យតោតិ** "អន្តរឃរំ បវិដ្ឋាយា"តិ វចនតោ។ **ហិ**-សទ្ទោ ហេតុម្ហិ។ យស្មា ភិក្ខុស្ស ឋិតដ្ឋានំ នប្បមាណន្តិ **អដ្ឋកថាយ** (បាចិ. អដ្ឋ. ៥៥៣) វណ្ណិតំ, តស្មា អារាមាទីសុ ឋត្វា ទេន្តិយា **ភិក្ខុនិយា** ហត្ថតោ វីថិអាទីសុ ឋត្វា យោ បដិគ្គណ្ហេយ្យ ចេ, ឯវំ **បដិគ្គណ្ហតោ** តស្ស ភិក្ខុនោ ន ទោសោតិ យោជនា។ បរិភោគស្ស បដិគ្គហណមូលកត្តា **ន ទោសោ**។ **"បដិគ្គណ្ហតោ"**តិ ឥមិនា បរិភោគេ បាដិទេសនីយាភាវោ ច ទីបិតោ ហោតិ។

១៨៣៤. សចេ ភិក្ខុនី រថិកាទីសុ ឋត្វា ភោជនំ ទេតិ, ភិក្ខុ អន្តោរារាមេ ឋត្វា បដិគ្គណ្ហាតិ ចេ, តស្ស អាបត្តីតិ យោជនា។ គាថាពន្ធវសេន **"ភិក្ខុនិ ភោជន"**ន្តិ រស្សត្តំ។ **អាបត្តីតិ** ច បដិគ្គហណបរិភោគេសុ ទុក្កដបាដិទេសនីយាបត្តិយោ សន្ធាយ វុត្តំ។

១៨៣៥. រថិកាទីសុ ឋត្វា ភិក្ខុនី ភោជនំ ទេតិ ចេ, តំ រថិកាយបិ វា…បេ…. អយំ នយោតិ យោជនា។ តត្ថ **រថិកាតិ** រច្ឆា។ **ព្យូហន្តិ** អនិព្ពិជ្ឈិត្វា ឋិតា គតបច្ចាគតរច្ឆា។ **សន្ធិ** នាម ឃរសន្ធិ។ **សិង្ឃាដកន្តិ** ចតុក្កោណំ វា តិកោណំ វា មគ្គសមោធានដ្ឋានំ។ **អយំ នយោតិ** "អាបត្តី"តិ អនន្តរគាថាយ វុត្តនយោ។

១៨៣៧. អាមិសេន អសម្ភិន្នរសំ សន្ធាយ ឥទំ ទុក្កដំ ភាសិតំ។ អាមិសេន សម្ភិន្នេ ឯករសេ យាមកាលិកាទិម្ហិ បដិគ្គហេត្វា អជ្ឈោហារេ បាដិទេសនីយាបត្តិ សិយាតិ យោជនា។

១៨៣៨. **ឯកតោឧបសម្បន្នហត្ថតោតិ** ភិក្ខុនីនំ សន្តិកេ ឧបសម្បន្នាយ ហត្ថតោ។ យថាហ "ឯកតោឧបសម្បន្នាយាតិ ភិក្ខុនីនំ សន្តិកេ ឧបសម្បន្នាយា"តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៥៥៣)។ ភិក្ខូនំ សន្តិកេ ឧបសម្បន្នាយ បន យថាវត្ថុកមេវាតិ។

១៨៣៩. អញ្ញាតិកាយ ញាតិកសញ្ញិស្ស, តថេវ វិមតិស្ស ច ទុក្កដន្តិ យោជនា។

១៨៤០. អញ្ញាតិកាយ ទាបេន្តិយា ភូមិយា និក្ខិបិត្វា ទទមានាយ វា អន្តោរារាមាទីសុ ឋត្វា ទេន្តិយា បដិគ្គណ្ហតោ ភិក្ខុស្ស អនាបត្តីតិ យោជនា។ **អន្តោរារាមាទីសូតិ** ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន ភិក្ខុនុបស្សយតិត្ថិយសេយ្យាបដិក្កមនាទី សង្គណ្ហាតិ។ **បដិក្កមនំ** នាម ភោជនសាលា។

១៨៤១. គាមតោ ពហិ នីហរិត្វា ទេតីតិ យោជនា។

១៨៤២. **ហត្ថតោតិ** ឯត្ថ "គហណេ"តិ សេសោ។ **តថាតិ** អនាបត្តិ។ សមុដ្ឋានំ ឥទំ សិក្ខាបទំ ឯឡកលោមេន សមំ មតន្តិ យោជនា។

បឋមបាដិទេសនីយកថាវណ្ណនា។

១៨៤៣-៤. **អវុត្តេ**តិ វត្តមានេនយេន អវុត្តេ។ ឯកេនបិ ច ភិក្ខុនាតិ សម្ពន្ធោ។ **អបសក្កា**តិ អបគច្ឆ។ អាទិ-អត្ថវាចិនា **ឥតិ**-សទ្ទេន "អបសក្ក តាវ, ភគិនិ, យាវ ភិក្ខូ ភុញ្ជន្តី"តិ វាក្យសេសោ សង្គហិតោតិ ទដ្ឋព្ពោ។ ឥមិនា អបសាទនាការោ សន្ទស្សិតោ។ **"ឯកេនបិ ច ភិក្ខុនា"**តិ ឥមិនា អវកំសោ ទស្សិតោ។ ឧក្កំសោ បន "តេហិ ភិក្ខូហិ សា ភិក្ខុនី អបសាទេតព្ពា"តិ បាឡិតោបិ ទដ្ឋព្ពោ។ **"អាមិស"**ន្តិ សាមញ្ញវចនេនបិ បញ្ចន្នំ ភោជនានំ អញ្ញតរស្សេវ គហណំ។ យថាហ "បញ្ចន្នំ ភោជនានំ អញ្ញតរេនា"តិ។ **ភោគេ**តិ ច **ឯកតោ ឧបសម្បន្ន**ន្តិ ច វុត្តត្ថមេវ។

១៨៤៥. **តថេវា**តិ ទុក្កដំ។ **តត្ថា**តិ អនុបសម្បន្នាយ។

១៨៤៦. អត្តនោ ភត្តេ ទិន្នេបិ ឥមិនា សិក្ខាបទេន អនាបត្តិ, បុរិមសិក្ខាបទេន បន អាបត្តិសម្ភវា **"ន ទេតី"**តិ វុត្តំ។ យថាហ "អត្តនោ ភត្តំ ទាបេតិ, ន ទេតីតិ ឯត្ថ សចេបិ អត្តនោ ភត្តំ ទេតិ, ឥមិនា សិក្ខាបទេន អនាបត្តិយេវ, បុរិមសិក្ខាបទេន អាបត្តី"តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៥៥៨)។ **តថា**តិ អនាបត្តិ។ ឧភយសិក្ខាបទេហិបិ អនាបត្តី ទស្សេតុមាហ **"បទេតិ ចេ"**តិ។ យថាហ "អញ្ញេសំ ភត្តំ ទេតិ, ន ទាបេតីតិ ឯត្ថ បន សចេបិ ទាបេយ្យ, ឥមិនា សិក្ខាបទេន អាបត្តិ ភវេយ្យ, ទេន្តិយា បន នេវ ឥមិនា, ន បុរិមេន អាបត្តី"តិ។

១៨៤៧. ភិក្ខុនី យំ ន ទិន្នំ, តំ ទាបេតិ, យត្ថ វា ន ទិន្នំ, តត្ថ ទាបេតិ, តម្បិ **សព្ពេសំ** មិត្តាមិត្តានំ សមំ ទាបេតិ, តត្ថាបិ អនាបត្តិ។

១៨៤៨. សិក្ខមានា វា សាមណេរិកា វា "ឥធ សូបំ ទេថ, ឱទនំ ទេថា"តិ **វោសាសន្តី** វិធានំ ករោន្តី ឋិតា, តំ អនបសាទេន្តស្ស អនាបត្តិ។ បញ្ចេវ ភោជនានិ វិនា អញ្ញំ វោសាសន្តី ភិក្ខុនី អនបសាទេន្តស្ស អនាបត្តិ។ អនបសាទេន្តស្ស ឧម្មត្តកាទិនោបិ អនាបត្តីតិ យោជនា។

១៨៤៩. **សមុដ្ឋាន**ន្តិ ឯត្ថ "ឥមស្សា"តិ សេសោ។ ភោជនំ កិរិយំ, វោសាសន្តិយា អនិវារណំ អកិរិយន្តិ ឯវមិទំ **ក្រិយាក្រិយំ**។

ទុតិយបាដិទេសនីយកថាវណ្ណនា។

១៨៥០-១. **សេក្ខន្តិ សម្មតេ**តិ "សេក្ខសម្មតំ នាម កុលំ យំ កុលំ សទ្ធាយ វឌ្ឍតិ, ភោគេន ហាយតិ, ឯវរូបស្ស កុលស្ស ញត្តិទុតិយេន កម្មេន សេក្ខសម្មុតិ ទិន្នា ហោតី"តិ (បាចិ. ៥៦៧) វុត្តំ ឥទំ កុលំ សេក្ខសម្មតំ នាម។ តេនាហ **"លទ្ធសម្មុតិកេ កុលេ"**តិ។ លទ្ធា សម្មុតិ យេនាតិ វិគ្គហោ។ ឃរូបចារំ ឱក្កន្តេ និមន្តិតោបិ អនិមន្តិតោវ ហោតីតិ អាហ **"ឃរូបចារោក្កមនា បុព្ពេវា"**តិ។ យថាហ "អនិមន្តិតោ នាម អជ្ជតនាយ វា ស្វាតនាយ វា អនិមន្តិតោ, ឃរូបចារំ ឱក្កមន្តេ និមន្តេតិ, ឯសោ អនិមន្តិតោ នាមា"តិ (បាចិ. ៥៦៧)។

"អគិលានោ នាម យោ សក្កោតិ បិណ្ឌាយ ចរិតុ"ន្តិ វុត្តត្តា ភិក្ខាយ ចរិតុំ សមត្ថោ អគិលានោ នាម។ **គហេត្វា**តិ សហត្ថា បដិគ្គហេត្វា។ **"អាមិស"**ន្តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ យថាហ "ខាទនីយំ វា ភោជនីយំ វា សហត្ថា បដិគ្គហេត្វា"តិ (បាចិ. ៥៦៧)។ **គហណេ**តិ ឯត្ថ "អាហារត្ថាយា"តិ សេសោ។

១៨៥៣. **តត្ថា**តិ អសេក្ខសម្មតេ កុលេ។ **តថេវ បរិទីបិត**ន្តិ ទុក្កដំ បរិទីបិតំ។

១៨៥៤. **និមន្តិតស្ស វា**តិ ឯត្ថ **វា**-សទ្ទេន និមន្តិតស្ស អវសេសំ គណ្ហាតិ។ យថាហ "និមន្តិតស្ស វា គិលានស្ស វា សេសកំ ភុញ្ជតី"តិ។ អញ្ញេសំ ភិក្ខា តត្ថ ទីយតីតិ យោជនា។ **តត្ថា**តិ តស្មិំ សេក្ខសម្មតេ កុលេ។

១៨៥៥. **យត្ថ កត្ថចី**តិ អាសនសាលាទីសុ យត្ថ កត្ថចិ។ **និច្ចភត្តាទិកេ វាបី**តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន សលាកភត្តបក្ខិកឧបោសថិកបាដិបទិកភត្តានំ គហណំ។

១៨៥៦. **ទ្វារេ**តិ ឯត្ថ "ឋបេត្វា"តិ សេសោ។ **សម្បត្តេ**តិ ឯត្ថ "បច្ឆា"តិ សេសោ។ យថាហ "សចេបិ អនាគតេ ភិក្ខុម្ហិ បឋមំយេវ នីហរិត្វា ទ្វារេ ឋបេត្វា បច្ឆា សម្បត្តស្ស ទេន្តិ, វដ្ដតី"តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៥៦៩)។

១៨៥៧. **មហាបច្ចរិយា**(បអាចិ. អដ្ឋ. ៥៦៩) គតវិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ **"ភិក្ខុ"**ន្តិអាទិ។ **សមុដ្ឋានេឡកូបម**ន្តិ សមុដ្ឋានតោ ឯឡកលោមសិក្ខាបទសទិសន្តិ អត្ថោ។

តតិយបាដិទេសនីយកថាវណ្ណនា។

១៨៥៨-៩. “បញ្ចន្នំ បដិសំវិទិតំ, ឯតំ អប្បដិសំវិទិតំ នាមា”តិ វចនតោ ច ឥធាបិ “សហធម្មិកញ្ញាបិត”ន្តិ វត្តមានត្តា ច **អគហដ្ឋ**-សទ្ទេន បរិព្ពាជកានំ គហណំ។ វុត្តមេវ នយំ វោហារន្តរេន ទស្សេតុមាហ **“ឥត្ថិយា បុរិសេន វា”**តិ។ “យានិ ខោ បន តានិ អារញ្ញកានិ សេនាសនានី”តិ (បាចិ. ៥៧៣) វចនតោ **អារាម**ន្តិ អារញ្ញការាមមាហ។ សចេ ឯវមារោចិតំ បដិសំវិទិតន្តិ ហិ **វុត្តំ** បទភាជនេតិ (បាចិ. ៥៧៣) យោជនា។ **បដិសំវិទិត**ន្តិ បគេវ និវេទិតំ។

១៨៦០. បច្ឆា យថារោចិតំ តមេវ វា តស្ស ច បរិវារំ កត្វា អញ្ញំ ពហុំ វា អាហរីយតុ, តម្បិ បដិសំវេទិតំ នាមាតិ យោជនា។

១៨៦១. **យាគុយា វិទិតំ កត្វា**តិ ឯត្ថ “តំ ឋបេត្វា”តិ ឥទំ សាមត្ថិយា លព្ភតិ។ ឥទម្បិ វិទិតំ កុរុន្ទិយំ វដ្ដតីតិ វុត្តន្តិ យោជនា។

១៨៦២. **បនា**តិ អបិ-សទ្ទត្ថោ។ អញ្ញានិបិ កុលានីតិ យោជនា។ ឯត្ថ “អសុកំ នាម កុលំ បដិសំវេទិតំ កត្វា ខាទនីយាទីនិ គហេត្វា គច្ឆតីតិ សុត្វា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៥៧៣) **អដ្ឋកថា**សេសោ។ **តេនា**តិ កតបដិសំវេទិតេន។ តម្បិ ច សព្ពំ វដ្ដតីតិ យោជនា។

១៨៦៣. **ឯវំ យំ អនារោចិត**ន្តិ “អារាមំ វា ឧបចារំ វា បវិសិត្វា”តិអាទិនា នយេន យំ បឋមំ អនិវេទិតំ។ **“ឯវ”**ន្តិ ឥទំ “យំ អារាមមនាភត”ន្តិ ឥមិនាបិ យោជេតព្ពំ។ **ឯវ**ន្តិ “តស្ស បរិវារំ កត្វា”តិអាទិនា បការេន។ **“តំ អសំវិទិតំ នាមា”**តិ ឥទំ “សហធម្មិកញ្ញាបិត”ន្តិ ឥមិនាបិ យោជេតព្ពំ។ យថាហ “បញ្ចន្នំ បដិសំវិទិតំ, ឯតំ អប្បដិសំវិទិតំ នាមា”តិ (បាចិ. ៥៧៣)។ **អដ្ឋកថាយញ្ច** “បញ្ចន្នំ បដិសំវិទិតន្តិ បញ្ចសុ សហធម្មិកេសុ យំ កិញ្ចិ បេសេត្វា ‘ខាទនីយំ វា ភោជនីយំ វា អាហរិស្សាមា’តិ បដិសំវិទិតំ កតម្បិ អប្បដិសំវិទិតមេវាតិ អត្ថោ”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៥៧៣) វុត្តំ។

១៨៦៤. **ការាបេត្វា**តិ ឯត្ថ “បដិសំវិទិត”ន្តិ សេសោ។

១៨៦៥. ភិក្ខុនា វា គន្ត្វា អន្តរាមគ្គេ គហេតព្ពន្តិ យោជនា។ **ឯវមកត្វា**តិ “ពហិអារាមំ បេសេត្វា”តិអាទិនា វុត្តវិធានំ អកត្វា។ **ឧបចារតោ**តិ ឯត្ថ ភុម្មត្ថេ តោ-បច្ចយោ វេទិតព្ពោ។

១៨៦៨. **“បដិសំវិទិតេ”**តិអាទីនំ បទានំ “អនាបត្តេ វា”តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ **បដិសំវិទិតេ**តិ ឯត្ថ “គិលានស្សា”តិ សេសោ។ បដិសំវិទិតេ អនាបត្តិ, គិលានស្សាបិ អនាបត្តិ, អប្បដិសំវិទិតេបិ **តស្ស** បដិសំវិទិតស្ស អវសេសកេ វា គិលានស្ស អវសេសកេ វា អនាបត្តិ ឯវាតិ សម្ពន្ធោ ។ យថាហ **អនាបត្តិវារេ** “បដិសំវិទិតស្ស វា គិលានស្ស វា សេសកំ ភុញ្ជតី”តិ (បាចិ. ៥៧៥)។ ពហារាមេ បដិគ្គហេត្វា អន្តោយេវ ភុញ្ជតោ អស្ស អនាបត្តីតិ យោជនា។ **គហេត្វា វា**តិ ឯត្ថ **វា**-សទ្ទោ “តស្សា”តិអាទីសុបិ យោជេតព្ពោ។

១៨៦៩. **តត្ថា**តិ តស្មិំ អារញ្ញការាមេ។ ខាទតោ អនាបត្តិ ឯវាតិ យោជនា, តត្ថ “អញ្ញេន កប្បិយំ កត្វា ទិន្នានី”តិ សេសោ។

ចតុត្ថបាដិទេសនីយកថាវណ្ណនា។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្ទីបនិយា វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណនាយ

បាដិទេសនីយកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សេខិយកថាវណ្ណនា

១៨៧០. ឯវំ បាដិទេសនីយវិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា តទនន្តរំ ឧទ្ទិដ្ឋានំ សេខិយានំ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ “**យោ អនាទរិយេនេវា**”តិអាទិ។ **យោ**តិ ថេរោ វា នវោ វា មជ្ឈិមោ វា។ ឯត្ថ **អនាទរិយំ** នាម សញ្ចិច្ច អាបត្តិអាបជ្ជនំ, និវាសនាទិវត្តស្ស ឧគ្គហណេ និរុស្សាហញ្ច។ **បច្ឆតោបិ វា**តិ ឯត្ថ **វា**-សទ្ទេន “បស្សតោបិ វា”តិ ឥទំ សង្គណ្ហាតិ។ **តស្ស ចា**តិ ឯត្ថ **ច**-សទ្ទោ វត្តមានសមុច្ចយោ។

១៨៧១. ន កេវលំ វុត្តនយេន និវាសេន្តស្សេវ ហោតិ, **ខន្ធកា**គតហត្ថិសោណ្ឌាទិអាការេនាបិ និវាសេន្តស្ស ទុក្កដំ ហោតីតិ អាហ “**ហត្ថិសោណ្ឌាទី**”តិអាទិ។ ហត្ថិសោណ្ឌាទិនិវាសនំ បរតោ **ខុទ្ទកវត្ថុក្ខន្ធកេ** (ចូឡវ. ២៨០) អាវិ ភវិស្សតិ។ **បរិមណ្ឌល**ន្តិ សមន្តតោ មណ្ឌលំ កត្វា។ **វត្ថព្ព**ន្តិ និវត្ថព្ពំ និវាសេតព្ពន្តិ អត្ថោ។

១៨៧២. **ជាណុមណ្ឌលតោ ហេដ្ឋា**តិ ឯត្ថ “ជង្ឃដ្ឋិសីសតោ បដ្ឋាយា”តិ សេសោ។ **អដ្ឋង្គុលប្បមាណក**ន្តិ វឌ្ឍកិអង្គុលេន អដ្ឋង្គុលមត្តន្តិ អាចរិយា។ “យោ បន សុក្ខជង្ឃោ វា មហាបិណ្ឌិកមំសោ វា ហោតិ, តស្ស សារុប្បត្ថាយ ជាណុមណ្ឌលតោ អដ្ឋង្គុលាធិកម្បិ ឱតារេត្វា និវាសេតុំ វដ្ដតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៥៧៦) **អដ្ឋកថំ** សង្គណ្ហិតុមាហ “**តតោ ឩនំ ន វដ្ដតី**”តិ។

១៨៧៣. អសញ្ចិច្ច អបរិមណ្ឌលំ និវាសេន្តស្ស អនាបត្តីតិ យោជនា។ ឯវមុបរិបិ។ **អសញ្ចិច្ចា**តិ “អបរិមណ្ឌលំ និវាសេស្សាមី”តិ ឯវំ អសញ្ចិច្ច, អថ ខោ “បរិមណ្ឌលំយេវ និវាសេស្សាមី”តិ វិរជ្ឈិត្វា អបរិមណ្ឌលំ និវាសេន្តស្ស អនាបត្តិ។ **អសតិស្សាបី**តិ អញ្ញវិហិតស្សាបិ តថា និវាសេន្តស្ស អនាបត្តិ។ **អជានន្តស្សា**តិ កេវលំ បរិមណ្ឌលំ និវាសេតុំ អជានន្តស្ស អនាបត្តិ។ អបិច និវាសនវត្តំ ឧគ្គហេតព្ពំ។ ឧគ្គហិតវត្តោបិ សចេ “អារុឡ្ហ”ន្តិ វា “ឱរុឡ្ហ”ន្តិ វា ន ជានាតិ, តស្សាបិ អនាបត្តិយេវ។ **គិលានស្សា**តិ យស្ស ជង្ឃាយ វា បាទេ វា វណោ ហោតិ, តស្ស ឧក្ខិបិត្វា វា ឱតារេត្វា វា និវាសេន្តស្ស អនាបត្តិ។ **បាទោ**តិ ចេត្ថ បាទសមីបំ អធិប្បេតំ។ **អាបទាសូ**តិ វាឡា វា ចោរា វា អនុពន្ធន្តិ, ឯវរូបាសុ អាបទាសុ អនាបត្តិ។

បរិមណ្ឌលកថាវណ្ណនា។

១៨៧៤. **ឧភោ កោណេ សមំ កត្វា**តិ បារុបនស្ស ឯកំសេ កតស្ស បិដ្ឋិបស្សេ, ឧទរបស្សេ ច ឱលម្ពមានេ ឧភោ កណ្ណេ ហត្ថិបិដ្ឋេ គណ្ឌា វិយ សមំ កត្វា។ **បរិមណ្ឌលំ កត្វា**តិ ឯតស្សេវ អត្ថបទំ។ **សាទរ**ន្តិ ភាវនបុំសកនិទ្ទេសោ។ សាទរំ វា បារុបិតព្ពន្តិ យោជនា, សាទរំ បារុបនំ កត្តព្ពន្តិ អត្ថោ។ **ឯវំ អករោន្តស្សា**តិ បារុបនវត្តេ អាទរំ ជនេត្វា ឯវំ អបារុបន្តស្ស។

១៨៧៥. “បរិមណ្ឌលំ និវាសេស្សាមីតិ សិក្ខា ករណីយា”តិ (បាចិ. ៥៧៦) វា “បរិមណ្ឌលំ បារុបិស្សាមីតិ សិក្ខា ករណីយា”តិ (បាចិ. ៥៧៧) វា “អន្តរឃរេ”តិ អវិសេសេត្វា វុត្តត្តា អាហ “**អវិសេសេន វុត្ត**”ន្តិ។ ឥទំ សិក្ខាបទទ្វយំ យស្មា អវិសេសេន វុត្តំ, តស្មា ឃរេ, វិហារេ វា កាតព្ពំ បរិមណ្ឌលន្តិ យោជនា។ **ឃរេ**តិ អន្តរឃរេ។ **វិហារេ វា**តិ ពុទ្ធុបដ្ឋានាទិកាលំ សន្ធាយ វុត្តំ។ **បរិមណ្ឌលំ កត្តព្ព**ន្តិ បរិមណ្ឌលមេវ និវាសេតព្ពំ បារុបិតព្ពន្តិ អត្ថោ។

ទុតិយំ។

១៨៧៦. ឧភោ កោណេ សមំ កត្វាតិ សម្ពន្ធោ។ គីវមេវ ច អនុវាតេន ឆាទេត្វាតិ យោជនា។

១៨៧៧. **តថា អកត្វា**តិ យថាវុត្តវិធានំ អកត្វា។ **ជត្តូនិបី**តិ ឧភោ អំសកូដានិបិ។ **ឧរម្បិ ចា**តិ ហទយម្បិ។ **វិវរិត្វា**តិ អប្បដិច្ឆាទេត្វា។ **យថាកាម**ន្តិ ឥច្ឆានុរូបំ។ **គច្ឆតោ**តិ ឯត្ថ “អន្តរឃរេ”តិ សេសោ។ **អន្តរឃរំ** នាម គាមេ វា ហោតុ វិហារេ វា, បចិត្វា ភុញ្ជិត្វា គិហីនំ វសនដ្ឋានំ។

តតិយំ។

១៨៧៨-៩. “**មណិពន្ធតោ**”តិ ឥមិនាបិ “ហេដ្ឋា”តិ យោជេតព្ពំ។ **វាសូបគស្សា**តិ ឯត្ថ “កាយំ វិវរិត្វា និសីទតោ”តិ សេសោ។ **វាសូបគោ** នាម រត្តិវាសត្ថាយ ឧបគតោ, ឯតេន វាសត្ថាយ អន្តរឃរំ ឧបគច្ឆន្តេន សុប្បដិច្ឆន្នេនេវ ឧបគន្តព្ពន្តិ ទីបិតំ ហោតិ, ឯតេនេវ វាសូបគតស្ស សន្តិកំ ឧបគតស្ស យថាកាមំ គមនេ ន

ទោសោតិ ច វុត្តមេវ ហោតិ។ តេនាហ **គណ្ឋិបទេ** “ឯកទិវសម្បិ វាសូបគតស្ស សន្តិកំ យថាសុខំ គន្តុំ វដ្តតិ, កោ បន វាទោ ចតុបញ្ចាហំ វាសមធិដ្ឋាយ វសិតភិក្ខូនំ សន្តិក”ន្តិ។

ចតុត្ថំ។

១៨៨០. **សុវិនីតេនា**តិ ហត្ថបាទានំ អកីឡាបនេនេវ សុដ្ឋុ វិនីតេន។

បញ្ចមំ។

១៨៨១. គាថាពន្ធវសេន “**សតីមតា**”តិ ទីឃោ កតោ។ **អវិការេនា**តិ តំតទវលោកាសហិតេន ។ យុគំ មត្តា បមាណំ ឯតស្សាតិ **យុគមត្តំ**, រថយុគំ ចតុហត្ថប្បមាណំ, តត្តកំ បទេសំ។ **បេក្ខិនា**តិ ឱលោកេន្តេន។ “ភិក្ខុនា ឱក្ខិត្តចក្ខុនា”តិ បទច្ឆេទោ។

១៨៨២. អន្តរឃរេ យត្ថ កត្ថចិបិ ឯកស្មិម្បិ ឋានេ ឋត្វាតិ យោជនា។ ឯវំ វុត្តេបិ តថារូបេ អន្តរាយេ សតិ គច្ឆតោបិ ឱលោកេតុំ លព្ភតិ។ **ឯកស្មិំ បន ឋានេ ឋត្វា**តិ ឯត្ថ គច្ឆន្តោបិ បរិស្សយាភាវំ ឱលោកេតុំ លព្ភតិយេវ។ “តថា គាមេ បូជ”ន្តិ **គណ្ឋិបទេសុ** វុត្តំ។ **បិ**-សទ្ទោ បន-សទ្ទត្ថោ, ឱលោកេតុំ បន វដ្តតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

១៨៨៣. **ឱលោកេន្តោ តហំ តហ**ន្តិ យោ អនាទរិយំ បដិច្ច តំ តំ ទិសាភាគំ បាសាទំ កូដាគារំ វីថិំ ឱលោកេន្តោ។

សត្តមំ។

១៨៨៤. **ឯកតោ វាបី**តិ ឯកអំសកូដតោ វា។ **ឧភតោ វាបី**តិ ឧភយំសកូដតោ វា។ **ឥន្ទខីលកតោ អន្តោ**តិ គាមទ្វារិន្ទខីលតោ អន្តោ, ឃរេតិ វុត្តំ ហោតិ។

នវមំ។

១៨៨៥. **តថា និសិន្នកាលេបី**តិ ឥន្ទខីលស្ស អន្តោ និសិន្នកាលេបិ។ កុណ្ឌិកំ នីហរន្តេន ច ចីវរំ **អនុក្ខិបិត្វា ទាតព្ពា** កុណ្ឌិកាតិ យោជនា។ **កុណ្ឌិក**ន្តិ ច ឧបលក្ខណមត្តំ។ ធម្មករណាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។

ទសមំ។

បឋមោ វគ្គោ។

១៨៨៦. គន្តព្ពេវ និសីទិតុញ្ច ន វដ្តតីតិ យោជនា។ **ច**-សទ្ទោ កិរិយាសមុច្ចយោ។ **ហសនីយស្មិំ វត្ថុស្មិ**ន្តិ ហាសជនកេ ការណេ។ **សិតមត្ត**ន្តិ មន្ទហាសំ។

បឋមទុតិយានិ។

១៨៨៧. **អប្បសទ្ទេនា**តិ “កិត្តាវតា អប្បសទ្ទោ ហោតិ? ទ្វាទសហត្ថេ គេហេ អាទិម្ហិ សង្ឃត្ថេរោ, មជ្ឈេ ទុតិយត្ថេរោ, អន្តេ តតិយត្ថេរោតិ ឯវំ និសិន្នេសុយំ សង្ឃត្ថេរោ ទុតិយត្ថេរេន សទ្ធិំ មន្តេតិ, ទុតិយត្ថេរោ តស្ស សទ្ទញ្ចេវ សុណាតិ, កថញ្ច វវត្ថបេតិ។ តតិយត្ថេរោ បន សទ្ទមេវ សុណាតិ, កថំ ន វវត្ថបេតិ។ ឯត្តាវតា អប្បសទ្ទោ ហោតី”តិ (បាចិ. ៥៨៨) វុត្តអប្បសទ្ទយុត្តេន។ សចេ បន តតិយត្ថេរោ កថញ្ច វវត្ថបេតិ, មហាសទ្ទោ នាម ហោតីតិ។

តតិយំ។

១៨៨៨. **កាយប្បចាលកំ កត្វា**តិ កាយំ ចាលេត្វា ចាលេត្វា។ ឧបរិបិ ឯសេវ នយោ។ ហត្ថស្ស វុត្តលក្ខណត្តា “**ពាហូ**”តិ មណិពន្ធតោ យាវ អំសកូដា គហេតព្ពា។

១៨៨៩. **ឧជុំ បគ្គហេត្វា**តិ ឧជុំ ឋបេត្វា។ **អាសិតព្ពន្តិ** និសីទិតព្ពំ។ “សមេន ឥរិយាបថេន តូ”តិ បទច្ឆេទោ។

១៨៩០. ឥត្ថម្ភូតេ ករណវចនំ។ គមនបដិសំយុត្តេសុ សិក្ខាបទេសុ គមនស្ស អសម្ភវាតិ អាហ **“និសីទនេន យុត្តេស្វ”**តិ។

បញ្ចមឆដ្ឋសត្តមដ្ឋមនវមានិ។

ទុតិយោ វគ្គោ។

១៨៩១. **ខម្ភំ កត្វា**តិ កដិយា ឯកបស្សេ វា ទ្វីសុ វា បស្សេសុ កប្បរសន្ធិតោ អាភុជិត្វា ហត្ថំ ឋបេត្វា។ យថាហ – “ខម្ភកតោ នាម កដិយំ ហត្ថំ ឋបេត្វា កតខម្ភោ”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៥៩៦)។ ឧក្កុដិកាយ វា គច្ឆតោតិ យោជនា។ **ឧក្កុដិកា** វុច្ចតិ បណ្ហិយោ ឧក្ខិបិត្វា អគ្គបាទេហិ វា អគ្គបាទេ ឧក្ខិបិត្វា បណ្ហីហិ ឯវ វា ភូមិ ផុសន្តស្ស គមនំ។

១៨៩២. **ទុស្សបល្លត្ថិកាយា**តិ អាយោគបល្លត្ថិកាយ។ អន្តរឃរេ និសីទន្តស្ស តស្ស ទុក្កដំ ហោតីតិ យោជនា។

១៨៩៣. **ទុតិយេ ចា**តិ “ន ខម្ភកតោ អន្តរឃរេ និសីទិស្សាមី”តិ (បាចិ. ៥៩៧) សិក្ខាបទេ ច។ **ចតុត្ថេ ចា**តិ “ន ឱគុណ្ឋិតោ អន្តរឃរេ និសីទិស្សាមី”តិ (បាចិ. ៥៩៩) សិក្ខាបទេ ច។ **ឆដ្ឋេ**តិ “ន បល្លត្ថិកាយ អន្តរឃរេ”ឥច្ចាទិ (បាចិ. ៦០១) សិក្ខាបទេ ច។ **ឥតិ** ឯវំ **សារុប្បា** សមណាចារានុច្ឆវិកា **ឆព្ពីសតិ** សិក្ខាបទានិ បកាសិតានិ។

បឋមទុតិយតតិយចតុត្ថបញ្ចមឆដ្ឋានិ។

១៨៩៤. វិញ្ញុនា ភិក្ខុនា សក្កច្ចំ សតិយុត្តេន, បត្តសញ្ញិនា ច ហុត្វា សមសូបោវ បិណ្ឌបាតោ គហេតព្ពោតិ យោជនា។ ឯវំ ឯតាយ គាថាយ សិក្ខាបទត្តយំ សង្គហិតំ។ **សក្កច្ចន្តិ** សតិំ ឧបដ្ឋបេត្វា។ **“សតិយុត្តេនា”**តិ ឥទំ “សក្កច្ច”ន្តិ ឯតស្ស អត្ថបទំ។ “សតិំ ឧបដ្ឋបេត្វា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៦០២) ហិ **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។ បត្តេ សញ្ញា **បត្តសញ្ញា,** សា អស្ស អត្ថីតិ **បត្តសញ្ញី,** អនញ្ញវិហិតេន អត្តនោ ភាជនេយេវ ឧបនិពទ្ធសញ្ញិនាតិ អត្ថោ។

១៨៩៥. **ភត្តចតុព្ភាគោ**តិ ភត្តស្ស ចតុព្ភាគប្បមាណោ។ តតោ អធិកំ គណ្ហតោ ទុក្កដំ។

១៨៩៦. “រសរសេ”តិ វត្តព្ពេ **“រសេរសេ”**តិ គាថាពន្ធវសេន វុត្តំ។ ទ្វេ សូបេ ឋបេត្វា អវសេសានិ ឱលោណិសាកសូបេយ្យមច្ឆរសមំសរសាទីនិ រសរសាតិ វេទិតព្ពានិ។ ឯត្ថ ច **“ឱលោណី**តិ ទធិកតំ គោរស”ន្តិ កេចិ។ “ឯកា ព្យញ្ជនវិកតី”តិ អបរេ។ “យោ កោចិ សុទ្ធោ កញ្ជិកតក្កាទិរសោ”តិ អញ្ញេ។ **សាកសូបេយ្យ**គ្គហណេន យា កាចិ សូបេយ្យសាកេហិ កតា ព្យញ្ជនវិកតិ វុត្តា។ **មំសរសាទីនី**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន អវសេសា សព្ពាបិ ព្យញ្ជនវិកតិ សង្គហិតាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ **ញាតកាទីនន្តិ** ឯត្ថ “សន្តកំ គណ្ហន្តស្សា”តិ សេសោ។ **អញ្ញត្ថាយា**តិ ឯត្ថ “កតំ គណ្ហន្តស្សា”តិ សេសោ។ **ធនេនា**តិ ឯត្ថ “អត្តនោ”តិ ច “កីត”ន្តិ ច “គណ្ហន្តស្សា”តិ ច សេសោ។ ញាតកាទីនំ សន្តកំ គណ្ហន្តស្ស, អញ្ញត្ថាយ កតំ គណ្ហន្តស្ស, អត្តនោ ធនេន កីតំ គណ្ហន្តស្ស អនាបត្តីតិ អត្ថោ។

សត្តមដ្ឋមនវមានិ។

១៨៩៧. អធិដ្ឋានូបគស្ស បត្តស្ស មុខវដ្ដិយា អន្តោលេខាបមាណេន បូរិតោវ គហេតព្ពោតិ យោជនា។

១៨៩៨. អនាបត្តិវិសយំ ទស្សេត្វា អាបត្តិវិសយំ ទស្សេតុមាហ **“តត្ថា”**តិអាទិ។ **តត្ថា**តិ អធិដ្ឋានូបគេ បត្តេ។ **ថូបីកតំ កត្វា**តិ ឯត្ថ “ទិយ្យមាន”ន្តិ សេសោ។ យថាវុត្តលេខាតិក្កមោ យថា ហោតិ, ឯវំ ថូបីកតំ ទិយ្យមានំ គណ្ហតោ អាបត្តិ ទុក្កដន្តិ សម្ពន្ធោ។ ឥមិនា បឋមំ ថូបីកតស្ស អធិដ្ឋានូបគបត្តស្ស បច្ឆា បដិគ្គហណញ្ច បឋមបដិគ្គហិតបត្តេ បច្ឆា ភោជនស្ស ថូបីកតស្ស បដិគ្គហណញ្ច និវារិតន្តិ វេទិតព្ពំ។

១៨៩៩. កាលិកត្តយមេវ ច ថូបិកតំ វដ្ដតេវាតិ យោជនា។ **សេសេ**តិ អនធិដ្ឋានូបគេ បត្តេ។ **សព្ពន្តិ** ចតុព្ពិធំ កាលិកំ ថូបិកតំ វដ្ដតីតិ យោជនា។

១៩០០. **បេសេតី**តិ ឯត្ថ "ភិក្ខូ"តិ សេសោ។ ភិក្ខុ ភិក្ខុនំ យទិ បេសេតីតិ យោជនា។ "វិហារំ បេសេតុំ វដ្ដតី"តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៦០៥) **អដ្ឋកថាយ** អធិប្បាយំ ទស្សេតុំ **"ភិក្ខូន"**ន្តិ វចនេន បដិគ្គហណំ អវិជហិត្វា ភិក្ខុនា ឯវ បេសិតំ គណ្ហន្តានំ ភិក្ខូនំ អនាបត្តីតិ ទីបិតំ ហោតិ។ អញ្ញថា "បូរេតុំ វដ្ដតី"តិ ឯត្តកមេវ វត្តព្ពន្តិ វិញ្ញាយតិ។

១៩០១. **បក្ខិប្បមាន**ន្តិ មុខវដ្ដិតោ ឧច្ចំ កត្វា មជ្ឈេ បក្ខិបិយមានំ។ **ផលាទិក**ន្តិ **អាទិ**-សទ្ទេន ឱទនាទិម្បិ សង្គណ្ហាតិ។ **ហេដ្ឋា ឱរោហតី**តិ សមន្តា ឱកាសសម្ភវតោ ចាលិយមានំ មុខវដ្ដិប្បមាណតោ ហេដ្ឋា ភស្សតិ។

១៩០២. **តក្កោលកាទីន**ន្តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន បូគផលាទីនំ សង្គហោ។ **ឋបេត្វា**តិ ភត្តមត្ថកេ និក្ខិបិត្វា។ **វដំសក**ន្តិ អវដំសកំ។

១៩០៣. **បូវស្សា**តិ វិការសម្ពន្ធេ សាមិវចនំ, បូវវដំសកន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ បូវស្ស យាវកាលិកត្តា អាហ **"ឥទំ ថូបិកតំ សិយា"**តិ។

១៩០៤. បណ្ណានំ វិសុំ ភាជនត្តា អាហ **"វដ្ដតី"**តិ។

១៩០៥. **អស្សា**តិ ភិក្ខុស្ស។ **តំ តុ សព្ព**ន្តិ "ថូបិកតត្តា ន វដ្ដតី"តិ វុត្តំ តំ បន សព្ពំ។ **គហិតំ សុគហិត**ន្តិ វិរាធេត្វា បដិគ្គហិតំ ចេ, សុប្បដិគ្គហិតំ។

ទសមំ។

គតិយោ វគ្គោ។

១៩០៦. "ឧបរិ ឱធិ"ន្តិ បទច្ឆេទោ។ **ឧបរី**តិ ភត្តស្ស ឧបរិ។ **ឱធិ**ន្តិ បរិច្ឆេទំ។ **បដិបាដិយា**តិ អត្តនោ ទិសាយ បរិយន្តតោ បដ្ឋាយ អនុក្កមេន។

១៩០៧. **អញ្ញេស**ន្តិ ឯត្ថ "ទេន្តោ"តិ សេសោ។ អត្តនោ ភត្តំ អញ្ញេសំ ទេន្តោ អញ្ញស្ស ភាជនេ **អាកិរំ** អាកិរន្តោ បន បដិបាដី វិនាបិ តហឹ តហឹ ឱមសតិ ចេ, នត្ថិ ទោសោតិ យោជនា។ ឧត្តរិភង្គកំ តថា អាកិរន្តោ តត្ថ តត្ថ ឱមសតិ, នត្ថិ ទោសោតិ យោជនា ។ ភុញ្ជនត្ថាយ គណ្ហន្តោបិ ចេត្ថ វត្តព្ពោ។ **ឧត្តរិភង្គំ** នាម ព្យញ្ជនំ។

គតិយំ។

១៩០៨. មត្ថកំ ឱមទ្ទិត្វា បរិភុញ្ជតោ ទោសោតិ យោជនា។ "ថូបកតោតិ មត្ថកតោ, វេមជ្ឈតោ"តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៦១០) **អដ្ឋកថា**វចនតោ **មត្ថក**ន្តិ ឯត្ថ ភត្តមត្ថកមាហ។ **ឱមទ្ទិត្វា**តិ ហត្ថេន ភត្តំ អវមទ្ទិត្វា។

១៩០៩. **សេសកេ បរិត្តេបិ ចា**តិ អវសិដ្ឋេ អប្បកេបិ ច។ **សំកឌ្ឍិត្វានា**តិ តស្មឹ តស្មឹ ឋានេ ឋិតំ សំហរិត្វា។ ឯកតោ បន មទ្ទិត្វា ភុញ្ជតោ អនាបត្តីតិ យោជនា។

បញ្ចមំ។

១៩១០. **ភិយ្យោកម្យតាហេតូ**តិ បុន គណ្ហិតុកាមតាហេតុ។ **សូបំ វា**តិ មុគ្គាទិសូបំ វា។ **ព្យញ្ជនំ វា**តិ ឧត្តរិភង្គំ វា។

ឆដ្ឋំ។

១៩១១. **វិញ្ញត្តិយ**ន្តិ សូបោទនវិញ្ញត្តិយំ។ "ញាតកានំ វា បវារិតានំ វា អញ្ញស្ស អត្ថាយ វា អត្តនោ ធនេន វា"តិ ឥទំ អនាបត្តិយំ អធិកំ។ គិលានោបិ ហុត្វា បរេសំ បត្តំ ឧជ្ឈានសញ្ញាយ ឱលោកេន្តស្ស អាបត្តិ ហោតីតិ អាហ **"ឧជ្ឈានេ គិលានោបិ ន មុច្ចតី"**តិ។ **ឧជ្ឈានេ**តិ និមិត្តត្ថេ ភុម្មំ។

១៨១២. **ទស្សាមីតិ** ឥមស្ស ភត្តំ ឱលោកេត្វា “យំ ឥត្ថ នត្ថិ, តំ ទស្សាមី”តិ វា “ទាបេស្សាមី”តិ វា។ អវមញ្ញិត្វា ឧជ្ឈាយនចិត្តំ **ឧជ្ឈានំ**, ឧជ្ឈានេ សញ្ញា **ឧជ្ឈានសញ្ញា**, សា អស្ស អត្ថីតិ វិគ្គហោ។ នឧជ្ឈានសញ្ញិនោ ច អនាបត្តីតិ ញាតព្ពន្តិ យោជនា។

សត្តមដ្ឋមានិ។

១៨១៣. **“តេសំ មជ្ឈប្បមាណេនា”**តិ ឥមិនា អសារុប្បវសេន ឧទ្ទកបដិក្ខេបោ កតោតិ វេទិតព្ពោ។ “នាតិមហន្ត”ន្តិ ច អតិមហន្តស្សេវ បដិក្ខិត្តត្តា ខុទ្ទកេ អាបត្តិ ន ទិស្សតីតិ។ **កពឡោ**តិ អាលោបោ។

១៨១៤. មូលខាទនីយាទិកេ សព្ពត្ថ ខជ្ជកេ បនាតិ យោជនា។ **ផលាផលេ**តិ ខុទ្ទកេ, មហន្តេ ច ផលេ។

នវមំ។

១៨១៥. ទសមេ នត្ថិ កិញ្ចិ វត្តព្ពំ។

ទសមំ។

ចតុត្ថោ វគ្គោ។

១៨១៦. **“អនាហដេ”**តិ ឯតស្ស អត្ថបទំ “មុខទ្វារំ អប្បត្តេ”តិ។ យថាហ “អនាហដេតិ អនាហរិតេ, មុខទ្វារំ អសម្បាបិតេតិ អត្ថោ”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៦១៧)។ “មុខទ្វារំ វិវរន្តស្សា”តិ ឯត្តកេ វុត្តេ **មុខទ្វារ**-សទ្ទស្ស សម្ពន្ធិសទ្ទត្តា កស្សាតិ អបេក្ខាយ “មុខទ្វារំ វិវរិស្សាមី”តិ អត្តនោបទេករវចនេន ព្យញ្ជិតមេវត្ថំ បកាសេតុំ **អត្តនោ**-គហណំ កតន្តិ វេទិតព្ពំ។ **ច**-សទ្ទោ ឯវការត្ថោ, អប្បត្តេ វាតិ យោជេតព្ពោ, អសម្បត្តេយេវាតិ អត្ថោ។

បឋមំ។

១៨១៧. **សកលំ ហត្ថ**ន្តិ ឯត្ថ **ហត្ថ**-សទ្ទោ តទេកទេសេសុ អង្គុលីសុ ទដ្ឋព្ពោ។ “ហត្ថមុទ្ទា”តិអាទីសុ វិយ សមុទាយេ បវត្តវោហារស្ស អវយវេបិ បវត្តនតោ ឯកង្គុលិម្បិ មុខេ បក្ខិបិតុំ ន វដ្ដតិ។

១៨១៨. **អស្សា**តិ ភិក្ខុនោ។ **ព្យាហរន្តស្សា**តិ កថេន្តស្ស។

ទុតិយតតិយានិ។

១៨២០. **បិណ្ឌុក្ខេបក**ន្តិ បិណ្ឌំ ឧក្ខិបិត្វា ឧក្ខិបិត្វា។ ឥធាបិ ខជ្ជកផលាផលេសុ អនាបត្តិ។ **កពឡច្ឆេទកម្បិ វា**តិ កពឡំ ឆិន្ទិត្វា។ ឥធ ខជ្ជកផលាផលេហិ សទ្ធឹ ឧត្តរិភង្គេបិ អនាបត្តិ។ **គណ្ឌេ កត្វា**តិ ឯត្ថ ផលាផលមត្តេយេវ អនាបត្តិ។

ចតុត្ថបញ្ចមឆដ្ឋានិ។

១៨២១-២. **ហត្ថំ និទ្ធុនិត្វានា**តិ ហត្ថំ និទ្ធុនិត្វា ភត្តំ ភុញ្ជតោតិ ច សម្ពន្ធោ។ **សិត្ថាវការក**ន្តិ សិត្ថានិ អវកិរិត្វា អវកិរិត្វា។ **ជិវ្ហានិច្ឆារកំ វាបី**តិ ជិវ្ហំ និច្ឆារេត្វា និច្ឆារេត្វា។ **ចបុ ចបូតិ វា**តិ “ចបុ ចបូ”តិ ឯវំ សទ្ទំ កត្វា។ **សត្តមេ**តិ “ន ហត្ថនិទ្ធុនក”ន្តិ សិក្ខាបទេ។ **អដ្ឋមេ**តិ “ន សិត្ថាវការក”ន្តិ សិក្ខាបទេ។ **កចវរុជ្ឈនេ**តិ កចវរាបនយនេ។

សត្តមដ្ឋមនវមទសមានិ។

បញ្ចមោ វគ្គោ។

១៨២៣. “សុរុ សុរូ”តិ ឯវំ សទ្ទំ កត្វា ន ភោត្តព្ពន្តិ យោជនា។ **ហត្ថនិល្លេហកំ វាបី**តិ ហត្ថំ និល្លេហិត្វា និល្លេហិត្វា។

១៩២៤. ផាណិតំ , យនយាគុំ វា អង្គុលីហិ គហេត្វា អង្គុលិយោ មុខេ បវេសេត្វាបិ តំ ភោត្តុំ វដ្ដតីតិ យោជនា។

១៩២៥. ឯកាយ អង្គុលិកាយបិ បត្តោ ន លេហិតព្ពោវ។ ជិវ្ហាយ ឯកឱដ្ឋោបិ ន និល្លេហិតព្ពកោតិ យោជនា។ ពហិ ឱដ្ឋញ្ច ជិវ្ហាយ ន លេហិតព្ពំ។ ឱដ្ឋេ លគ្គំ សិត្ថាទី យំ កិញ្ចិ ឧភោហិ ឱដ្ឋមំសេហិយេវ គហេត្វា អន្តោ កាតុំ វដ្ដតិ។

បឋមទុតិយតតិយចតុត្ថានិ។

១៩២៦-៨. ន ច គហេតព្ពំ, បដិក្កូលវសេន បដិក្ខិត្តន្តិ យោជនា។ **ហិ**-ភតិ “យស្មា”តិ ឯតស្ស អត្ថេ, តេនេវ វក្ខតិ “តស្មា”តិ។ **“បានីយថាលក”**ន្តិ ឥទំ ឧបលក្ខណមត្តំ សង្ខាទីនម្បិ តថា នគហេតព្ពត្តា។ **សរាវំ វា**តិ តដ្ដកំ វា។

អនាមិសេន ហត្ថេនាតិ អាមិសរហិតេន ហត្ថេកទេសេន។ យថាហ “សចេ បន ហត្ថស្ស

ឯកទេសោ អាមិសមក្ខិតោ ន ហោតិ, តេន បទេសេន គហេតុំ វដ្ដតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៦៣១)។ អាមិសមក្ខិតេនេវ ហត្ថេន “ធោវិស្សាមី”តិ វា “ធោវាបេស្សាមី”តិ វា គណ្ហន្តស្ស បន អនាបត្តិ។

បញ្ចមំ។

១៩២៩. ឧទ្ធរិត្វាតិ សសិត្ថកា បត្តធោវនា សិត្ថកានិ ឧទ្ធរិត្វា តំ បត្តធោវនោទកំ យរា ពហិ អន្តរឃរេ ឆឌ្ឌេន្តស្ស អនាបត្តិ។ **ភិន្ទិត្វា**តិ សសិត្ថកេ បត្តធោវនេ សិត្ថកានិ មទ្ទិត្វា ឧទកេន សម្ភិន្ទិត្វា ឧទកគតិកានេវ កត្វា តំ ឧទកំ យរា ពហិ អន្តរឃរេ ឆឌ្ឌេន្តស្ស អនាបត្តិ។ **គហេត្វា**តិ សសិត្ថកំ បត្តធោវនោទកំ គហេត្វា បដិគ្គហេ ឆឌ្ឌេន្តស្ស អនាបត្តិ។ សសិត្ថកំ បត្តធោវនោទកំ យរា ពហិ នីហរិត្វា អន្តរឃរេ ឆឌ្ឌេន្តស្ស អនាបត្តីតិ អជ្ឈាហារយោជនា វេទិតព្ពា។ ឯត្ថ **បដិគ្គហោ** នាម ខេឡមល្លាទិកោ ឧច្ឆិដ្ឋហត្ថធោវនភាជនវិសេសោ។

ឆដ្ឋំ។

១៩៣០. ឆត្តំ យំ កិញ្ចីតិ “ឆត្តំ នាម តីណិ ឆត្តានិ សេតច្ឆត្តំ កិលញ្ជច្ឆត្តំ បណ្ណច្ឆត្តំ មណ្ឌលពទ្ធំ សលាកពទ្ធ”ន្តិ (បាចិ. ៦៣៤) វុត្តេសុ តីសុ ឆត្តេសុ អញ្ញតរំ។ ឯត្ថ ច **សេតច្ឆត្ត**ន្តិ វត្ថបលិគុណ្ឋិតំ បណ្ឌរច្ឆត្តំ។ **កិលញ្ជច្ឆត្ត**ន្តិ វិលីវច្ឆត្តំ។ **បណ្ណច្ឆត្ត**ន្តិ តាលបណ្ណាទីហិ យេហិ កេហិចិ កតំ។ **“មណ្ឌលពទ្ធំ សលាកពទ្ធ”**ន្តិ ឥទំ បន តិណ្ណម្បិ ឆត្តានំ បញ្ជរទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ តានិ ហិ មណ្ឌលពទ្ធានិ ចេវ ហោន្តិ សលាកពទ្ធានិ ច។ **“យំ កិញ្ចី”**តិ អនវសេសបរិគ្គហវចនេន “យម្បិ ច តត្ថជាតទណ្ឌេន កតំ ឯកបណ្ណច្ឆត្តំ ហោតិ, តម្បិ ឆត្តមេវា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៦៣៤) **អដ្ឋកថាយ** វុត្តំ ឆត្តវិសេសំ គណ្ហាតិ។ **ហត្ថេនា**តិ ឯត្ថ “អមុញ្ចិត្វា”តិ សេសោ។ **សរីរាវយវេនា**តិ ឯត្ថ “គហេត្វា”តិ សេសោ។ **វា**-សទ្ទោ អបិ-សទ្ទត្ថោ។ អំសកូដាទិសរីរាវយវេន គហេត្វាបិ ហត្ថេន អមុញ្ចិត្វា ធារេន្តស្សាតិ អត្ថោ។

សចេ បនស្ស អញ្ញោ ឆត្តំ ធារេតិ, ឆត្តបាទុកាយ វា ឋិតំ ហោតិ, បស្សេ វា ឋិតំ ហោតិ,

ហត្ថតោ អបគតមត្តេ ឆត្តបាណិ នាម ន ហោតិ, តស្ស ធម្មំ ទេសេតុំ វដ្ដតិ។ “ន ឆត្តបាណិស្ស អគិលានស្សា”តិ វចនតោ, ឥធ “សព្ពត្ថ អគិលានស្សា”តិ វក្ខមានត្តា ច ឯត្ថ “អគិលានស្សា”តិ លព្ភតិ។ ធម្មបរិច្ឆេទោ បេត្ថ បទសោធម្មេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។ ឯវមុបរិបិ។

សត្តមំ។

១៩៣១. ទណ្ឌបាណិម្ហីតិ ឯត្ថ ទណ្ឌោ បាណិម្ហិ អស្សាតិ វិគ្គហោ។ កិត្តកប្បមាណោ ទណ្ឌោតិ អាហ **“ចតុហត្ថប្បមាណោ”**តិអាទិ។ **មជ្ឈិមហត្ថតោ**តិ បមាណមជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស ហត្ថតោ, យោ “វឌ្ឍកិហត្ថោ”តិ វុច្ចតិ។

អដ្ឋមំ។

១៩៣២. **សត្ថបាណិស្សាតិ** ឯត្ថាបិ វិត្ថារោ វុត្តនយោវ។ វត្ថមានំ សកលំ ធនុវិកតឹ, សរវិកតិញ្ច ឋបេត្វា អវសេសំ ខគ្គាទិ **សត្ថំ** នាម។ ខគ្គំ សន្នហិត្វា ឋិតោបិ សត្ថបាណិ ន ខោតិ អាសង្កាយ និវត្តនត្ថមាហ **“សត្ថបាណី”**តិអាទិ។ “ន ហោតិ អសិ”ន្តិ បទច្ឆេទោ។

នវមំ។

១៩៣៣-៥. សរេន សទ្ធឹ ធនុំ វា សុទ្ធធនុំ វា សុទ្ធសរំ វា សជិយំ ធនុទណ្ឌំ វា និជិយំ ធនុទណ្ឌំ វា គហេត្វា ឋិតស្សាបិ វា និសិន្នស្សាបិ វា និបន្នស្សាបិ វា សចេ យោ តថា បទសោធម្មេ វុត្តលក្ខណំ សទ្ធម្មំ ទេសេតិ, តស្ស អាបត្តិ ទុក្កដំ ហោតីតិ យោជនា។ សចេ បនស្ស ធនុ ខន្ធេ បដិមុក្កំ ហោតិ, យាវ ន គណ្ហាតិ, តាវ វដ្ដតិ។ ជិយាយ សហ វត្តតីតិ **សជិយំ**។

ទសមំ។

ឆដ្ឋោ វគ្គោ។

១៩៣៦. **បាទុការុឡ្ហកស្សាតិ** បាទុកំ អារុឡ្ហោ **បាទុការុឡ្ហោ**, សោយេវ បាទុការុឡ្ហកោ, តស្ស។ កថំ អារុឡ្ហស្សាតិ អាហ **“អក្កមិត្វា”**តិអាទិ។ **អក្កមិត្វា ឋិតស្សាតិ** ឆត្តទណ្ឌកេ អង្គុលន្តរំ អប្បវេសេត្វា កេវលំ បាទុកំ អក្កមិត្វា ឋិតស្ស។ **បដិមុក្កស្ស វាតិ** បដិមុញ្ចិត្វា ឋិតស្ស។ ឯតំ ទ្វយម្បិ “បាទុការុឡ្ហកស្សា”តិ ឯតស្ស អត្ថបទំ។ យថាហ “ន បាទុការុឡ្ហស្ស អគិលានស្ស ធម្មោ ទេសេតព្ពោ។ យោ អនាទរិយំ បដិច្ច អក្កន្តស្ស វា បដិមុក្កស្ស វា ឱមុក្កស្ស វា អគិលានស្ស ធម្មំ ទេសេតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បាចិ. ៦៣៨)។

បឋមំ។

១៩៣៧-៤០. **ឧបាហនគតស្សាបីតិ** អក្កន្តាទិអាការេន ឧបាហនារុឡ្ហស្ស ច។ យថាហ “អក្កន្តស្ស វា បដិមុក្កស្ស វា”តិ។ **សព្ពត្ថាតិ** ឆត្តបាណិអាទីសុ សព្ពសិក្ខាបទេសុ។ **អគិលានស្សាតិ** ឥទំ យោជេតព្ពន្តិ សេសោ។ យានេ វា គតស្ស អគិលានស្ស ធម្មំ ទេសេតិ, ទុក្កដន្តិ យោជនា។ តត្ថ **យានេ វា គតស្សាតិ** សចេ ទ្វីហិ ជនេហិ ហត្ថសង្ឃាតេន គហិតោ, សាដកេ វា ឋបេត្វា វំសេន វយ្ហតិ, អយុត្តេ វា វយ្ហាទិកេ យានេ, វិសង្ខរិត្វា វា ឋបិតេ ចក្កមត្តេបិ និសិន្នោ ហោតិ, យានគតោត្វេវ សង្ខ្យំ គច្ឆតិ។

សយនេបិ វា អន្តមសោ កដសារកេ វា ឆមាយ វា និបន្នស្សាបិ អគិលានស្សាតិ យោជនា។ យថាហ “សយនគតស្សាតិ អន្តមសោ កដសារកេបិ បកតិភូមិយម្បិ និបន្នស្សា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៦៤១)។ ឧច្ចេ បីឋេ វា ឧច្ចេ មញ្ចេបិ វា និសិន្នេន, ឋិតេន វា និបន្នស្ស ទេសេតុំ ន វដ្ដតីតិ យោជនា។ **“ឋត្វា”**តិ ឥមិនា “និសីទិត្វា”តិ ឥទញ្ច សង្គហិតមេវ។ សយនេសុ គតស្ស ច ទេសេន្តេន សយនេសុ គតេនាបិ សមានេ វាបិ ឧច្ចេ វា និបន្នេនេវ វដ្ដតីតិ យោជនា។

១៩៤១. **“តថេវ ចា”**តិ ឥមិនា “វដ្ដតី”តិ ឥទំ គហិតំ។

ទុតិយតតិយចតុត្ថានិ។

១៩៤២. “បល្លត្ថិកាយ និសិន្នស្សា”តិ វត្តព្ពេ គាថាពន្ធវសេន យការស្ស លោបំ កត្វា **“បល្លត្ថិកា និសិន្នស្សា”**តិ វុត្តំ, អាយោគបល្លត្ថិកាយ វា ហត្ថបល្លត្ថិកាយ វា ទុស្សបល្លត្ថិកាយ វា យាយ កាយចិ បល្លត្ថិកាយ និសិន្នស្សាតិ អត្ថោ។ **វេឋិតសីសស្សាតិ** ទុស្សវេឋនេន វា មោលិអាទីហិ វា យថា កេសន្តោ ន ទិស្សតិ, ឯវំ វេឋិតសីសស្ស។

១៩៤៣. យទិ កេសន្តំ វិវរាបេត្វា ទេសេតិ, វដ្ដតីតិ យោជនា។ **“អយមេវ វិនិច្ឆយោ”**តិ ឥមិនា “សីសំ វិវរាបេត្វា ទេសេតិ, វដ្ដតី”តិ អនាបត្តិវារោបិ វុត្តោ ហោតិ។

បញ្ចមឆដ្ឋសត្តមានិ។

១៩៤៤-៥. អដ្ឋមេ “អាសនេ និសិន្នស្សាតិ អន្តមសោ វត្ថម្បិ តិណានិបិ សន្ថរិត្វា និសិន្នស្សា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៦៤៥) ឥទញ្ច នវមេ “ឧច្ចេ អាសនេតិ អន្តមសោ ភូមិប្បទេសេបិ ឧន្នតេ ឋានេ និសិន្នស្ស ទេសេតុំ ន

វដ្ដតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៦៤៧) ឥទញ្ច ទសមេ “សចេបី”តិអាទិនា វុត្តមានវិនិច្ឆយញ្ច បបេត្វា វត្តព្ពវិសេសាភាវា អាហ “**អដ្ឋមេ នវមេ វាបិ, ទសមេ នត្ថិ កិញ្ចិបី**”តិ។ ឯត្ថ “វត្តព្ព”ន្តិ សេសោ។ ថេរុបដ្ឋានំ គន្ត្វាន ឋិតំ ទហរំ អាសនេ និសិន្នោ ថេរោចេ បញ្ហំ បុច្ឆតីតិ អជ្ឈាហារយោជនា។ កថេតព្ពមុបាយំ ទស្សេតុមាហ “**តស្ស បស្សេ បនញ្ញស្ស, កថេតព្ពំ វិជានតា**”តិ។ ឯត្ថ “ឋិតស្សា”តិ សេសោ ។ តស្ស សមីបវត្តិនោ កស្សចិ អភាវេ សជ្ឈាយំ អធិដ្ឋហិត្វាបិ វត្តុំ វដ្ដតិ។

អដ្ឋមនវមទសមានិ។

សត្តមោ វគ្គោ។

១៩៤៦. **គច្ឆតោ បុរតោ**តិ ឯត្ថ “បច្ឆតោ គច្ឆន្តេនា”តិ សេសោ។ បច្ឆតោ គច្ឆន្តេន បុរតោ គច្ឆតោ បញ្ហំ ន វត្តព្ពន្តិ យោជនា។ សចេ បុរតោ គច្ឆន្តោ បញ្ហំ បុច្ឆតិ, កឹ កាតព្ពន្តិ អាហ “**បច្ឆិមស្សា**”តិអាទិ។

១៩៤៧. ឧគ្គហិតំ ធម្មំ បុរតោ គច្ឆន្តេន សទ្ធឹ បច្ឆតោ គច្ឆន្តោ សជ្ឈាយតិ, វដ្ដតីតិ យោជនា។ សមមេវ គច្ឆតោ យុគគ្គាហំ កថេតុំ វដ្ដតីតិ យោជនា។ **យុគគ្គាហ**ន្តិ អញ្ញមញ្ញំ។ អញ្ញមញ្ញ-សទ្ទបរិយាយោ ហិ **យុគគ្គាហ**-សទ្ទោ។

បឋមំ។

១៩៤៨. សកដមគ្គេ ឯកេកស្ស ចក្កស្ស បថេន គច្ឆន្តោ ឯកេកស្ស ចក្កស្ស បថេន សមំ គច្ឆតោ ធម្មំ ទេសេតុំ វដ្ដតិ។ ឧប្បថេនាបិ គច្ឆន្តោ ឧប្បថេន សមំ គច្ឆន្តស្ស ធម្មំ ទេសេតុំ វដ្ដតីតិ អជ្ឈាហារយោជនា។ **ឧប្បថេនា**តិ អមគ្គេន។ ឯវំ អនាបត្តិវិសយេ ទស្សិតេ តព្ពិបរិយាយតោ អាបត្តិវិសយោ ទស្សិតោយេវាតិ វេទិតព្ពោ។

ទុតិយំ។

១៩៤៩. **តតិយេ នត្ថិ វត្តព្ព**ន្តិ “ន ឋិតោ អគិលានោ ឧច្ចារំ វា បស្សាវំ វា ករិស្សាមី”តិ (បាចិ. ៦៥១) ឯតស្ស វិនិច្ឆយោ យថារុតវសេន សុវិញ្ញេយ្យោតិ កត្វា វុត្តំ។ សចេ បដិច្ឆន្នំ ឋានំ គច្ឆន្តស្ស សហសា ឧច្ចារោ វា បស្សាវោ វា និក្ខមតិ, អសញ្ចិច្ច កតោ នាម, អនាបត្តិ។ អយមេត្ថ វិសេសោ ទដ្ឋព្ពោ។ សិង្ឃាណិកាយ ខេឡេនេវ សង្គហិតត្តេបិ ពាត្តឹសកោដ្ឋាសេសុ វិសុំយេវ ទស្សិតោ ឯកោ កោដ្ឋាសោតិ សិក្ខាបទេសុ អវុត្តម្បិ សង្គហេត្វា អាហ “**ឧច្ចារាទិចតុក្ក**”ន្តិ។

១៩៥០. ឯត្ថ ហរិតំ នាម ឥទន្តិ ទស្សេតុមាហ “**ជីវរុក្ខស្សា**”តិអាទិ។ **រុក្ខស្សា**តិ ឧបលក្ខណំ ជីវមានកតិណលតាទីនម្បិ ហរិតេយេវ សង្គហិតត្តា។ “**ទិស្សមានំ គច្ឆតី**”តិ វចនេនេវ អទិស្សមានគតំ អហរិតន្តិ ព្យតិរេកតោ វិញ្ញាយតិ។ សាខា វា ភូមិលគ្គា ទិស្សមានា គច្ឆតិ, តំ សព្ពំ ហរិតមេវាតិ យោជនា។

១៩៥១. សហសា វច្ចំ និក្ខមតេវាតិ សម្ពន្ធោ។ **អស្ស** ភិក្ខុនោ។ **វច្ច**ន្តិ ឧបលក្ខណំ បស្សាវាទីនម្បិ ទស្សិតត្តា។ **វដ្ដតី**តិ ឯត្ថ “គិលានដ្ឋានេ ឋិតត្តា”តិ សេសោ។

១៩៥២. **បលាលណ្ឌុបកេ វាបី**តិ បលាលចុម្ពដកេបិ។ ឯត្ថ “អប្បហរិតំ អលភន្តេនា”តិ សេសោ។ **កិស្មិញ្ចី**តិ សុក្ខតិណាទិម្ហិ កិស្មិញ្ចិ។ **តំ** វច្ចំ បច្ឆា ហរិតំ ឱត្ថរតិ, វដ្ដតីតិ យោជនា។

១៩៥៣. **ឯតី**តិ បវិសតិ។ **ឯត្ថា**តិ ឥមស្មឹ សិក្ខាបទេ។ “ខេឡេន ឯវ ចា”តិ បទច្ឆេទោ។

តតិយចតុត្ថានិ។

១៩៥៤. **វច្ចកុដិសមុទ្ទាទិឧទកេស្វ**តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន សព្ពំ អបរិភោគជលំ សង្គណ្ហាតិ។ តេនេវ “**តេសំ អបរិភោគត្តា**”តិ អបរិភោគត្តមេវ ការណមាហ។

១៩៥៥. **ឧទកោឃេ**តិ ឯត្ថ “ជាតេ”តិ សេសោ។ **អជល**ន្តិ អជលដ្ឋានំ។ **ជលេ**តិ បរិភោគារហជលេ។ ឥជាបិ ថលកតោ ឧទកំ ឱត្ថរតិ, អនាបត្តិ។

បញ្ចមំ។

អដ្ឋមោ វគ្គោ។

១៩៥៦-៧. បកិណ្ណកវិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ “**សមុដ្ឋានាទយោ**”តិអាទិ។ **ញេយ្យា**តិ វក្ខមាននយេន វេទិតព្ពា។ **ឯត្ថា**តិ ឯតេសុ សេខិយេសុ។ ឧជ្ជគ្ឃិកា អាទិ យេសន្តិ វិគ្គហោ, តគ្គុណសំវិញ្ញាណោយំ ពាហិរត្ថសមាសោ, ឧជ្ជគ្ឃិកាអប្បសទ្ទបដិសំយុត្តានិ ចត្តារិ សិក្ខាបទានីតិ អត្ថោ។ ឆមា ច នីចាសនញ្ច ឋានញ្ច បច្ឆា ច ឧប្បថោ ច **ឆមានីចាសនដ្ឋានបច្ឆាឧប្បថា,** តេ សទ្ទា ឯតេសំ សិក្ខាបទានំ អត្ថីតិ តប្បដិសំយុត្តានិ សិក្ខាបទានិ **ឆមា…បេ…. ឧប្បថវា,** ឆមាទិបទវន្តានិ បញ្ច សិក្ខាបទានីតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ **ឋាន**-សទ្ទេន ឋា-ធាតុស្សេវ រូបត្តា សិក្ខាបទាគតោ ឋិត-សទ្ទោ គហិតោ។ “ទសស្វេ”តិ វត្តព្ពេ វណ្ណលោបេន, វិភត្តិវិបល្លាសេន វា “**ទសា**”តិ វុត្តំ។ សមនុភាសនេ សមុដ្ឋានាទីហិ ឯតេសុ ទសសុ សិក្ខាបទេសុ សមុដ្ឋានាទយោ តុល្យា វុត្តាតិ យោជនា។

កឹ វុត្តំ ហោតិ? ឥមានិ ទស សិក្ខាបទានិ សមនុភាសនសមុដ្ឋានានិ, ឯកេកមេត្ថ កិរិយំ, សញ្ញាវិមោក្ខំ, សចិត្តកំ, លោកវជ្ជំ, កាយកម្មំ, វចីកម្មំ, អកុសលចិត្តំ, ទុក្ខវេទនន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

១៩៥៨-៩. “**ឆត្ត**”ន្តិអាទីនិ សិក្ខាបទានំ ឧបលក្ខណបទានិ។ ឯតានិ ឯកាទស សិក្ខាបទានិ សមុដ្ឋានាទិនា បន ធម្មទេសនេន **តុល្យាវ** សទិសា ឯវាតិ យោជនា។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – ឥមានិ ឯកាទស សិក្ខាបទានិ ធម្មទេសនាសមុដ្ឋានានិ, កិរិយាកិរិយានិ, សញ្ញាវិមោក្ខានិ, សចិត្តកានិ, លោកវជ្ជានិ, វចីកម្មានិ, អកុសលចិត្តានិ, ទុក្ខវេទនានីតិ។

សូបោទនេន វិញ្ញត្តីតិ **សូបោទន**-សទ្ទេន លក្ខិតំ វិញ្ញត្តិសិក្ខាបទំ។ វិញ្ញត្តិសិក្ខាបទានំ ពហុត្តា ឥទមេវ វិសេសិតំ។ **ថេយ្យសត្ថសមំ មត**ន្តិ សមុដ្ឋានាទីហិ ថេយ្យសត្ថសិក្ខាបទេន សមានំ មតន្តិ អត្ថោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – សូបោទនវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទំ ថេយ្យសត្ថសមុដ្ឋានំ, កិរិយំ, សញ្ញាវិមោក្ខំ, សចិត្តកំ, លោកវជ្ជំ, កាយកម្មំ, វចីកម្មំ, អកុសលចិត្តំ, ទុក្ខវេទនន្តិ។

១៩៦០. **អវសេសា តិបញ្ញាសា**តិ អវសេសានិ តេបញ្ញាសសិក្ខាបទានិ។ **សមានា បឋមេន តូ**តិ បឋមេន បារាជិកេន សមុដ្ឋានាទិតោ សមានានីតិ អត្ថោ, បឋមបារាជិកសទិសសមុដ្ឋានានីតិ វុត្តំ ហោតិ។ “អនាបត្តិ អាបទាសូ”តិ បទច្ឆេទោ។ បរិមណ្ឌលំ និវាសេត្វា, បារុបិត្វា ចរន្តានំ ចោរុបទ្ទវាទិ **អាបទា** នាម។ **អបិ**-សទ្ទេន នទិសន្តរណាទី សង្គណ្ហាតិ។ **សេខិយេសុ សព្ពេសូ**តិ យេភុយ្យវសេន វុត្តំ។

១៩៦១. “ន ឧជ្ឈានសញ្ញី បរេសំ បត្តំ ឱលោកេស្សាមី”តិអាទីនំ (បាចិ. ៦១៤) ឥមស្ស អនាបត្តិវារស្ស អសម្ភវតោ ន បនាគតោតិ **បាឡិយំ** ន វុត្តោ។ តស្សាបិ យថាវត្ថុការ អាបត្តិយោ ទដ្ឋព្ពា។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្ទីបនិយា

វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណនាយ

សេខិយកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៩៦២. យោ ឥមំ វិនិច្ឆយំ វិទិត្វា ឋិតោ, សោ **ហិ** យស្មា វិនយេ វិសារទោ ហោតិ, វិនីតមានសោ ច ហោតិ, បរេហិ ទុប្បធំសិយោ ច ហោតិ, **តតោ** តស្មា ការណា សមាហិតោ សតតំ ឥមំ វិនយវិនិច្ឆយំ សិក្ខេយ្យាតិ យោជនា។

តត្ថ **ឥមំ វិនិច្ឆយំ វិទិត្វា**តិ សព្ពលោកិយលោកុត្តរគុណសម្បត្តិនិទានំ ឥមំ វិនយវិនិច្ឆយំ អត្ថតោ, គន្ថតោ, វិនិច្ឆយតោ ច សក្កច្ចំ ញត្វា។ **វិសារទោ**តិ សារជ្ជនំ **សារទោ,** វិគតោ សារទោ អស្សាតិ វិសារទោ, វិនយបរិយត្តិយា, អាបត្តាទិវិភាគេ ច និព្ភយោ និរាសង្កោតិ វុត្តំ ហោតិ។ ន កេវលំ ឥមស្ស ជាននេ ឯសោវ អានិសំសោ, អថ ខោ **វិនីតមានសោ ច ហោតិ,** សំយតចិត្តោ ហោតីតិ អត្ថោ។ **សោ**តិ ឥមំ វិនិច្ឆយំ សក្កច្ចំ វិទិត្វា ឋិតោ ភិក្ខុ។ **បរេហី**តិ ឥមំ អជាននេ្តហិ អញ្ញេហិ។ **ទុប្បធំសិយោ ច ហោតី**តិ អនភិភវនីយោ ច ហោតិ។

តតោតិ តស្មា វិនយេ វិសារទតាទិសព្ពគុណសម្បន្នហេតុត្តា។ **ហី**តិ យស្មាតិ អត្ថោ។ **សិក្ខេ**តិ សជ្ឈាយនសវនាទិវសេន សិក្ខេយ្យ, ឧគ្គណ្ហេយ្យាតិ អត្ថោ។ “**សតត**”ន្តិ ឥមិនា សព្ពត្ថកកម្មដ្ឋានេ វិយ ឯត្ថាបិ

សតតាភិយោគោ កាតព្ពោតិ ទស្សេតិ។ វិក្ខិត្តស្ស យថាភូតបដិវេធាភាវតោ តប្បដិបក្ខាយ ឯកគ្គតាយ និយោជេន្តោ អាហ “**សមាហិតោ**”តិ, សម្មា វិនយវិនិច្ឆយេ អាហិតោ បតិដ្ឋិតោ ឯកគ្គចិត្តោតិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហ “អវិក្ខិត្តស្សាយំ ធម្មោ, នាយំ ធម្មោ វិក្ខិត្តស្សា”តិ។

១៩៦៣. ឯវំ ឥមាយ គាថាយ វុត្តមេវត្ថំ បការន្តរេនាបិ ទស្សេតុមាហ “**ឥម**”ន្តិអាទិ។ **តេ**តិ អបេក្ខិត្វា “យេ”តិ លព្ភតិ។ យេ ថេរា វា នវា វា មជ្ឈិមា វា។ **បរម**ន្តិ អមតមហានិព្ពានបត្តិយា មូលការណស្ស សីលស្ស បកាសនតោ ឧត្តមំ។ **អសំករ**ន្តិ និកាយន្តរលទ្ធីហិ អសម្មិស្សំ។ **សំករ**ន្តិ វុត្តប្បការគុណោបេតត្តា កាយចិត្តសុខការណំ សម្មុខំ ករោតីតិ សំករំ។ **សវនាមត**ន្តិ សទ្ទរសាទិយោគេន កណ្ណរសាយនំ។ **អមត**ន្តិ តតោយេវ អមតំ សុមធុរំ។ អមតមហានិព្ពានាវហត្តា វា ផលូបចារេន **អមតំ។ ឥមំ** វិនយវិនិច្ឆយំ។ **អវេច្ចា**តិ សក្កច្ចំ វិទិត្វា។ **អធិកេ**តិ អធិសីលាទិសិក្ខត្តយប្បកាសនេន ឧក្កដ្ឋេ។ **ហិតេ**តិ លោកិយលោកុត្តរសុខហេតុត្តេន ហិតេ។ ហិនោតិ អត្តនោ ផលន្តិ “**ហិត**”ន្តិ សុខហេតុ វុច្ចតិ។ **កលិសាសនេ**តិ លោភាទិកិលេសវិទ្ធំសនេ។ **សាសនេ**តិ វិនយបរិយត្តិសង្ខាតសាសនេកទេសេ។ **បដុត្ត**ន្តិ ព្យត្តភាវំ។ **ន យន្តិ** ន គច្ឆន្តិ។ **កេ តេ**តិ កតមេ តេ។ “ន កេចិ សន្តិ ចា”តិ **និស្សន្ទេហេ** ឥមិស្សា គាថាយ អត្ថោ លិខិតោ។

ឯវំ ឯត្ថ អត្ថយោជនា វេទិតព្ពា – **បរមំ** ឧត្តមំ **អសំករំ** និកាយន្តរលទ្ធីហិ អសម្មិស្សំ **សំករំ** សកលលោកិយលោកុត្តរសុខាភិនិប្ផាទកំ **សវនាមតំ** សោតរសាយនំ **ឥមំ** វិនិច្ឆយប្បករណំ **អវេច្ច** សក្កច្ចំ វិទិត្វា **អធិកេ** អធិសីលាទិសិក្ខត្តយប្បកាសនេន ឧក្កដ្ឋេ **ហិតេ** លោកិយលោកុត្តរសុខហេតុភូតេ **កលិសាសនេ** សកលសំកិលេសវិទ្ធំសកេ **សាសនេ** វិនយបិដកសង្ខាតេ បរិយត្តិសាសនេ យេ បដុត្តំ ន យន្តិ, តេ កេ នាមាតិ យោជនា, យេ ឥមំ បករណំ អវេច្ច វិទិត្វា ឋិតា, តេ ឯកំសតោ វិនយបិដកេ បដុត្តំ បាបុណន្តិ យេវាតិ អធិប្បាយោ។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្ទីបនិយា

វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណនាយ

ភិក្ខុវិភង្គកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ភិក្ខុនិវិភង្គោ

១៨៦៤. ឯវំ ភិក្ខុវិភង្គបាឡិយា, អដ្ឋកថាយ ច អាគតំ វិនិច្ឆយសារំ នាតិសង្ខេបវិត្ថារនយេន ទស្សេត្វា ឥទានិ តទនន្តរាយ ភិក្ខុនិវិភង្គបាឡិយា, តទដ្ឋកថាយ ច អាគតវិនិច្ឆយសារំ ទស្សេតុមារភន្តោ អាហ “**ភិក្ខុនីន**”ន្តិអាទិ។ **តស្មឹ អបី**តិ ឯត្ថ **អបិ**-សទ្ទោ វុត្តាបេក្ខាយំ។ “**សមាសេនា**”តិ ឥទំ គន្ថវសេន សង្ខិបនំ សន្ធាយ វុត្តំ។ “**កិញ្ចិមត្ត**”ន្តិ ឥទំ អត្ថវសេនាតិ វេទិតព្ពំ។

បារាជិកកថាវណ្ណនា

១៩៦៥. ឆន្ទសោតិ មេថុនសេវនរាគបដិសំយុត្តេន ឆន្ទេន។ ឯតេន “ឆន្ទេ បន អសតិ ពលក្ការេន បធំសិតាយ អនាបត្តី”តិ (កង្ខា. អដ្ឋ. មេថុនធម្មសិក្ខាបទវណ្ណនា) **អដ្ឋកថា** សូចិតា ហោតិ។ សា សមណី បារាជិកា នាម ហោតីតិ បវុច្ចតីតិ យោជនា។

១៩៦៦-៧. “សជីវស្ស អបិ អជីវស្សា”តិ បទច្ឆេទោ។ **“សន្ថតំ វា អសន្ថត”**ន្តិ ឥទំ “អង្គជាត”ន្តិ ឥមស្ស វិសេសនំ។ **អត្តនោ តិវិធេ មគ្គេ**តិ អត្តនោ វច្ចបស្សាវមុខមគ្គានំ អញ្ញតរស្មឹ មគ្គេ។ ឯត្ថ “សន្ថតេ វា អសន្ថតេ វា”តិ សេសោ, **“អល្លោកាសេ”**តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ “យេភុយ្យអក្ខាយិតាទិក”ន្តិ បទច្ឆេទោ។ **អាទិ**-សទ្ទេន អក្ខាយិតំ សង្គណ្ហាតិ។

មនុស្សបុរិសាទីនំ នវន្នំ សជីវស្សបិ អជីវស្សបិ យស្ស កស្សចិ សន្ថតំ វា អសន្ថតំ វា យេភុយ្យក្ខាយិតាទិកំ អង្គជាតំ អត្តនោ សន្ថតេ វា អសន្ថតេ វា តិវិធេ មគ្គេ អល្លោកាសេ តិលផលមត្តម្បិ បវេសេន្តី បារាជិតាតិ យោជនា។

១៩៦៨. សាធារណវិនិច្ឆយន្តិ ភិក្ខុភិក្ខុនីនំ សាធារណសិក្ខាបទវិនិច្ឆយំ។

១៩៦៩-៧០. អធក្ខកន្តិ ឯត្ថ អក្ខកានំ អធោតិ វិគ្គហោ។ **ឧព្ភជាណុមណ្ឌល**ន្តិ ជាណុមណ្ឌលានំ ឧព្ភន្តិ វិគ្គហោ។ **ឧព្ភ**-សទ្ទោ ឧទ្ធំ-សទ្ទបរិយាយោ។ ឥធ “អត្តនោ”តិ សេសោ។ **អវស្សុតស្សា**តិ កាយសំសគ្គរាគេន តិន្តស្ស។ **អវស្សុតា**តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ **យា**តិ វុត្តត្តា “សា”តិ លព្ភតិ។ **សរីរ**ន្តិ ឯត្ថ “យំ កិញ្ចី”តិ សេសោ។ បរោបក្កមមូលកំ បារាជិកំ ទស្សេតុមាហ **“តេន វា ផុដ្ឋា”**តិ។ ឯត្ថ “យថាបរិច្ឆិន្នេ កាយេ”តិ ច “សាទិយេយ្យា”តិ ច វត្តព្ពំ។

យា បន ភិក្ខុនី អវស្សុតា អវស្សុតស្ស មនុស្សបុគ្គលស្ស យំ កិញ្ចិ **សរីរំ** អត្តនោ **អធក្ខកំ ឧព្ភជាណុមណ្ឌលំ** យំ សរីរកំ, តេន សរីរកេន ឆុបេយ្យ, **តេន** មនុស្សបុរិសេន យថាបរិច្ឆិន្នេ កាយេ **ផុដ្ឋា** សាទិយេយ្យ វា, សា បារាជិកា សិយាតិ យោជនា។

១៩៧១-២. “គហិតំ ឧព្ភជាណុនា”តិ ឥមិនា កប្បរតោ ឧទ្ធំ បារាជិកក្ខេត្តមេវាតិ ទីបេតិ។ អត្តនោ យថាវុត្តប្បការេន កាយេនាតិ យោជនា, អត្តនោ “អធក្ខក”ន្តិអាទិវុត្តប្បការេន កាយេនាតិ អត្ថោ។ តថា អវស្សុតាយ អវស្សុតស្ស **បុរិសស្ស** កាយបដិពទ្ធំ ផុសន្តិយា ថុល្លច្ចយំ ហោតិ។ អត្តនោ យថាបរិច្ឆិន្នកាយបដិពទ្ធេន តថា អវស្សុតាយ អវស្សុតស្ស បុរិសស្ស កាយំ ផុសន្តិយា ថុល្លច្ចយំ ហោតិ។

១៩៧៣. អត្តនោ អវសេសេន កាយេន អវស្សុតាយ អវស្សុតស្ស បុរិសបុគ្គលស្ស **កាយំ** ផុសន្តិយា ថុល្លច្ចយំ ហោតិ។ ឯវំ អត្តនោ បយោគេ ច បុរិសស្ស បយោគេ ច តស្សា ភិក្ខុនិយាយេវ ថុល្លច្ចយំ ហោតីតិ យោជនា។

១៩៧៤. យក្ខបេតតិរច្ឆានបណ្ឌកានំ កាយំ “អធក្ខកំ ឧព្ភជាណុមណ្ឌល”ន្តិ យថាបរិច្ឆិន្នំ តថេវ អត្តនោ កាយេន ឧភតោអវស្សវេ សតិ ផុសន្តិយា **អស្សា** ភិក្ខុនិយា ថុល្លច្ចយំ, តថេវ យក្ខាទីនំ បយោគេបិ តស្សាយេវ ថុល្លច្ចយំ ហោតីតិ យោជនា។

១៩៧៥. ឯកតោវស្សវេ ចាបីតិ ភិក្ខុនិយា វសេន ឯកតោអវស្សវេ ចាបិ។ **ថុល្លច្ចយមុទីរិត**ន្តិ បារាជិកក្ខេត្តភូតេន អត្តនោ កាយេន មនុស្សបុរិសស្ស កាយំ ផុសន្តិយា ថុល្លច្ចយំ **អដ្ឋកថាយំ** (បាចិ. អដ្ឋ. ៦៦២) វុត្តន្តិ អត្ថោ។ **អវសេសេ ច សព្ពត្ថា**តិ យថាវុត្តបារាជិកក្ខេត្តតោ អវសេសេ ថុល្លច្ចយក្ខេត្តេ សព្ពត្ថ ឯកតោអវស្សវេ សតិ ទុក្កដំ ហោតីតិ អត្ថោ។ កាយបដិពទ្ធេន កាយបដិពទ្ធាមសនាទីសុ សព្ពត្ថ ឧភតោអវស្សវេ វា ឯកតោអវស្សវេ វា ទុក្កដមេវ ហោតិ។

១៩៧៦. “ឧព្ភក្ខកមធោជាណុមណ្ឌល”ន្តិ **យំ** អបារាជិកក្ខេត្តំ ឥធ ទស្សិតំ, ឯត្ថ ឯកតោអវស្សវេ ទុក្កដំ ហោតិ។ កប្បរស្ស ច ហេដ្ឋាបិ **ឯត្ថេវ** អធោជាណុមណ្ឌលេ សង្គហំ គតន្តិ យោជនា។

១៩៧៧-៨. ភិក្ខុ ភិក្ខុនិយា សទ្ធឹ សចេ កាយសំសគ្គំ **កេលាយតិ** សេវតីតិ យោជនា។ **ភិក្ខុនិយា នាសោ សិយា**តិ សីលវិនាសោ បារាជិកាបត្តិ សិយាតិ អត្ថោ។ **គេហបេម**ន្តិ ឯត្ថ “គេហសិតបេម”ន្តិ វត្តព្ពេ គាថា

ពន្ធវសេន សិត-សទ្ទលោបោ, អត្ថោ បនស្ស ភិក្ខុវិភង្គេ វុត្តនយោវ។

១៩៨០. **អវិសេសេនា**តិ “ភិក្ខុនិយា”តិ វា “ភិក្ខុស្សា”តិ វា វិសេសំ អកត្វា។

១៩៨១. **យស្សា**តិ ភិក្ខុស្ស វា ភិក្ខុនិយា វា។ **យត្ថា**តិ ភិក្ខុនិយំ វា ភិក្ខុស្មិំ វា។ **មនោសុទ្ធ**ន្តិ កាយសំសគ្គាទិរាគរហិតំ។ **តស្ស** ភិក្ខុស្ស វា ភិក្ខុនិយា វា **តត្ថ** ភិក្ខុនិយំ វា ភិក្ខុស្មិំ វា វិសយេ **នទោសតា** អនាបត្តីតិ អត្ថោ។

១៩៨២. **ភិន្ទិត្វា**តិ សីលភេទំ កត្វា។ ភិក្ខុនិយា អបកតត្តា អាហ **“នេវ ហោតិ ភិក្ខុនិទូសកោ”**តិ។

១៩៨៣. **អថា**តិ វាក្យារម្ភេ។ **ន ហោតាបត្តិ ភិក្ខុនោ**តិ ឯត្ថ ភិក្ខុនីហិ កាយសំសគ្គសង្ខាទិសេសមាហ។

១៩៨៤. “ខេត្តេ”តិ វុត្តមានំ “ផុដ្ឋា”តិ ឥមិនា យោជេត្វា **“បារាជិក”**ន្តិអាទីហិ, “ថុល្លច្ចយំ ខេត្តេ”តិអាទីហិ ច សម្ពន្ធិតព្ពំ។ “បារាជិក”ន្តិ វុត្តមានត្តា **ផុដ្ឋា**តិ ឯត្ថ “បារាជិកក្ខេត្តេ”តិ សេសោ។

១៩៨៥. **តថា**តិ និច្ចលាបិ សាទិយតិ។ **ខេត្តេ**តិ ថុល្លច្ចយាទីនំ ខេត្តេ។ កាយេន និច្ចលាយបិ ចិត្តេន សាទិយន្តិយា អាបត្តិ កស្មា វុត្តាតិ អាហ **“វុត្តត្តា...បេ.... សត្ថុនា”**តិ , ភិក្ខុបាតិមោក្ខេ វិយ “កាយសំសគ្គំ សមាបជ្ជេយ្យា”តិ អវត្វា ឥធ “កាយសំសគ្គំ សាទិយេយ្យា”តិ វុត្តត្តាតិ អធិប្បាយោ។

១៩៨៦. **តស្សា** អាបត្តិយា។ **ក្រិយសមុដ្ឋាន**ន្តិ កិរិយាយ សមុដ្ឋានំ។ **ឯវំ សតី**តិ សាទិយនមត្តេនេវ អាបជ្ជិតព្ពភាវេ សតិ។ **ឥទ**ន្តិ “កិរិយសមុដ្ឋាន”មិតិវិធានំ។ **តព្ពហុលេនេវ នយេនា**តិ កិរិយសមុដ្ឋានពាហុល្លេន នយេន ខទិរវនាទិវោហារោ វិយាតិ ទដ្ឋព្ពំ។

១៩៨៧. **តស្សា** ភិក្ខុនិយា **អសញ្ចិច្ច** វិរជ្ឈិត្វា អាមសន្តិយា អនាបត្តិ, “អយំ បុរិសោ”តិ វា “ឥត្ថី”តិ វា **អជានិត្វា** អាមសន្តិយា អនាបត្តិ, បុរិសស្ស អាមសនេ សតិ ផស្សំ អសាទិយន្តិយា វា អនាបត្តីតិ យោជនា។

១៩៨៨. **ខិត្តចិត្តាយា**តិ យក្ខុម្មត្តាយ។ **ឧម្មត្តិកាយ វា**តិ បិត្តកោបេន ឧម្មាទប្បត្តាយ។ ឥទញ្ច “អសុចី”តិ វា “ចន្ទន”ន្តិ វា វិសេសតំ អជាននមេវ បមាណំ។

ឧព្ភជាណុមណ្ឌលកថាវណ្ណនា។

១៩៨៩-៩០. **“បារាជិកត្តំ ជានន្តី”**តិ ឥមិនា អវសេសាបត្តី ជានិត្វា ឆាទេន្តិយា បារាជិកាភាវំ ទីបេតិ។ **សលិង្គេ តុ ឋិតាយា**តិ បព្ពជ្ជាលិង្គេយេវ ឋិតាយ។ ឥតិ ធុរេ និក្ខិត្តមត្តស្មិន្តិ យោជនា។ **ឥតិ**-សទ្ទោ និទស្សនេ។ ឥតរាយ បុព្ពេយេវ អាបន្នត្តា តមបេក្ខិត្វា **“សា ចា”**តិ អាហ។

១៩៩១. វុត្តាវិសិដ្ឋំ សព្ពំ វិនិច្ឆយំ សង្គហេតុមាហ **“សេស”**ន្តិអាទិ។ **តត្ថា**តិ ទុដ្ឋុល្លបដិច្ឆាទនេ។

វជ្ជបដិច្ឆាទិកថាវណ្ណនា។

១៩៩២-៥. **សង្ឃេនា**តិ សមគ្គេន សង្ឃេន។ **ឧក្ខិត្តកោ**តិ អាបត្តិយា អទស្សនាទីសុ ឧក្ខិត្តកោ។ **“ឧក្ខេបនេ ឋិតោ”**តិ ឥមិនា ឧក្ខេបនីយកម្មកតស្ស អនោសារិតភាវំ ទីបេតិ។ យា ទិដ្ឋិ ឯតស្សាតិ **យំទិដ្ឋិកោ,** សោ ឧក្ខិត្តកោ ភិក្ខុ យាយ ទិដ្ឋិយា សមន្នាគតោ ហោតីតិ អធិប្បាយោ ។ **“តស្សា ទិដ្ឋិយា គហណេនា”**តិ ឥមិនា អនុវត្តប្បការោ ទស្សិតោ។ តំ ឧក្ខិត្តកំ ភិក្ខុន្តិ យោជនា។ សា ភិក្ខុនី **អញ្ញាហិ** ភិក្ខុនីហិ វិសុម្បិច សង្ឃមជ្ឈេបិ “ឯសោ ខោ អយ្យេ ភិក្ខុ សមគ្គេន សង្ឃេន ឧក្ខិត្តោ”តិអាទិនា (បាចិ. ៦៦៩) នយេន តិក្ខត្តុំ វុច្ចមានាតិ យោជនា។ តំ វត្តុំ អចជន្តី គហេត្វា យទិ តថេវ តិដ្ឋតីតិ យោជនា។ ឯត្ថ “យាវតតិយំ សមនុភាសិតព្ពា”តិ សេសោ។ **តស្ស កម្មស្ស ឱសានេ**តិ តតិយាយ កម្មវាចាយ យ្យការប្បត្តវសេន អស្ស សមនុភាសនកម្មស្ស បរិយោសានេ។ **អសាកិយធីតរា**តិ អសាកិយធីតា, បច្ចត្តេ ករណវចនំ។ **“បុន អប្បដិសន្ធេយា”**តិ ឥមិនា បុន តេនេវ ច អត្តភាវេន ភិក្ខុនិភាវេ បដិសន្ធាតុំ អនរហតា វុត្តា។

១៩៩៦. **តិកទុក្កដំ និទ្ទិដ្ឋ**ន្តិ អធម្មកម្មេ អធម្មកម្មសញ្ញា, វេមតិកា, ធម្មកម្មសញ្ញាតិ ឯតាសំ វសេន តិកទុក្កដំ វុត្តំ។ សមនុភាសនេ វុត្តា សមុដ្ឋានាទយោ សព្ពេ ឥធ វត្តព្ពាតិ យោជនា។

ឧក្ខិត្តានុវត្តិកកថាវណ្ណនា។

១៩៩៧. “ហត្ថគ្គហណំ វា សាទិយេយ្យាតិ ហត្ថោ នាម កប្បរំ ឧបាទាយ យាវ អគ្គនខា។ ឯតស្ស អសទ្ធម្មស្ស បដិសេវនត្ថាយ ឧព្ភក្ខកំ អធោជាណុមណ្ឌលំ គហណំ សាទិយតិ, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្សា”តិ (បាចិ. ៦៧៦) វុត្តត្តា អាហ **“អបារាជិកខេត្តស្សា”**តិអាទិ។ “ត”ន្តិ វត្ថមានត្តា “យ”ន្តិ លព្ភតិ។ អបារាជិកក្ខេត្តស្ស យស្ស កស្សចិ អង្គស្ស យំ គហណំ, តំ ហត្ថគ្គហណន្តិ បវុច្ចតីតិ យោជនា។ ហត្ថេ គហណំ **ហត្ថគ្គហណំ**។

១៩៩៨. **យស្ស កស្សចី**តិ វុត្តប្បការេន យស្ស កស្សចិ ចីវរស្ស យំ គហណន្តិ យោជនា។

១៩៩៩. អសទ្ធម្ម-សទ្ទេន មេថុនស្សាបិ វុច្ចមានត្តា តតោ វិសេសេតុមាហ **“កាយសំសគ្គ ...បេ.... ការណា”**តិ។ ភិក្ខុនី កាយសំសគ្គសង្ខាតស្ស អសទ្ធម្មស្ស ការណា បុរិសស្ស ហត្ថបាសស្មិំ តិដ្ឋេយ្យ វាតិ យោជនា។

២០០០. **តតោ**តិ តស្ស អសទ្ធម្មស្ស ការណា។ **តត្ថា**តិ ហត្ថបាសេ។ **បុរិសេនា**តិ ឯត្ថ “កត”ន្តិ សេសោ, “សង្កេត”ន្តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ “អាគមនំ អស្សា”តិ បទច្ឆេទោ។ គច្ឆេយ្យាតិ វុត្តេបិ ន គមនិច្ឆាមត្តេន, អថ ខោ ភិក្ខុនិយា បុរិសស្ស ហត្ថបាសំ, បុរិសេន ច ភិក្ខុនិយា ហត្ថបាសំ ឱក្កន្តកាលេយេវ វត្ថុបូរណំ ទដ្ឋព្វំ។ យថាហ “សង្កេតំ វា គច្ឆេយ្យាតិ ឯតស្ស អសទ្ធម្មស្ស បដិសេវនត្ថាយ បុរិសេន ‘ឥត្ថន្នាមំ អាគច្ឆា’តិ វុត្តា គច្ឆតិ, បទេ បទេ អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ បុរិសស្ស ហត្ថបាសំ ឱក្កន្តមត្តេ អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្សា”តិ (បាចិ. ៦៧៦) ច “បុរិសស្ស អព្ភាគមនំ សាទិយតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ ហត្ថបាសំ ឱក្កន្តមត្តេ អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្សា”តិ (បាចិ. ៦៧៦) ច។ ឯត្ថ ច **ឥត្ថន្នាមំ អាគច្ឆា**តិ ឥត្ថន្នាមំ ឋានំ អាគច្ឆាតិ អត្ថោ។

២០០១. **តទត្ថាយា**តិ តស្សេវ កាយសំសគ្គសង្ខាតអសទ្ធម្មស្ស សេវនត្ថាយ។ **បដិច្ឆន្នដ្ឋានញ្ចា**តិ វត្វាទិនា យេន កេនចិ បដិច្ឆន្នឱកាសំ។ បុរិសស្ស ហត្ថបាសេ ឋិតា តទត្ថាយ កាយំ ឧបសំហរេយ្យ វាតិ យោជនា។

២០០២. ហត្ថគ្គហណាទីនំ វុត្តប្បការានំ អដ្ឋន្នំ វត្ថូនំ បូរណេន **“អដ្ឋវត្ថុកា”**តិ សង្ខាតា **អយំ** ភិក្ខុនី **វិនដ្ឋា ហោតិ** សីលវិនាសេន, តតោយេវ **អស្សមណី ហោតិ** អភិក្ខុនី ហោតីតិ យោជនា។

២០០៣. **អនុលោមេន វា**តិ ហត្ថគ្គហណាទិបដិបាដិយា វា។ **បដិលោមេន វា**តិ តព្ពិបរិយតោ បដិលោមេន វា។ **ឯកន្តរិកាយ វា**តិ ឯកមេកំ អន្តរិត្វា បុន តស្សាបិ ករណវសេន ឯកន្តរិកាយ វា។ អនុលោមេន វា បដិលោមេន វា តថេកន្តរិកាយ វា អដ្ឋមំ វត្ថុំ បរិបូរេន្តី ចុតាតិ យោជនា។

២០០៤. ឯតទេវ អត្ថំ ព្យតិរេកមុខេន សមត្ថេតុមាហ **“អថាទិតោ”**តិអាទិ។ **សតក្ខត្តុម្បី**តិ ពហុក្ខត្តុម្បិ។ **សត**-សទ្ទោ ហេត្ថ ពហុ-សទ្ទបរិយាយោ។ បារាជិកា នេវ សិយាតិ យោជនា, ឥមិនា តំតំវត្ថុមូលកំ ទុក្កដថុល្លច្ចយំ អាបជ្ជតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

២០០៥. យា បន អាបត្តិយោ អាបន្នា, ទេសេត្វា តាហិ មុច្ចតីតិ យោជនា។ **ធុរនិក្ខេបនំ កត្វា**តិ “ន បុនេវំ ករិស្សាមី”តិ ធុរំ និក្ខិបិត្វា។ **ទេសិតា គណនូបិកា**តិ ទេសិតា ទេសិតគណនមេវ ឧបេតិ, បារាជិកស្ស អង្គំ ន ហោតីតិ អត្ថោ។ តស្មា យា ឯកំ អាបន្នា, ធុរនិក្ខេបំ កត្វា ទេសេត្វា បុន កិលេសវសេន អាបជ្ជតិ, បុន ទេសេតិ, ឯវំ អដ្ឋ វត្ថូនិ បូរេន្តីបិ បារាជិកា ន ហោតិ។

២០០៦. **សឧស្សាហាយ ទេសិតា**តិ បុន អាបជ្ជនេ អនិក្ខិត្តធុរាយ ភិក្ខុនិយា ទេសិតាបិ អាបត្តិ ទេសនាគណនំ ន ឧបេតិ។ កឹ ហោតីតិ អាហ **“ទេសិតាបិ អទេសិតា”**តិ, តស្មា បារាជិកាបត្តិយា អង្គមេវ ហោតីតិ អធិប្បាយោ។

២០០៨. **អយំ អត្ថោ**តិ “អសទ្ធម្មោ នាម កាយសំសគ្គោ”តិ អយំ អត្ថោ។ **ឧទ្ទិសិតោ**តិ បកាសិតោ។

២០០៩. អយមត្ថោ កេន វចនេន ឧទ្ទិសិតោតិ អាហ **“វិញ្ញូ...បេ.... សាធកំ វចនំ ឥទ”**ន្តិ។ **ឥទំ វចន**ន្តិ “វិញ្ញូ បដិពលោ កាយសំសគ្គំ សមាបជ្ជិតុ”ន្តិ (បាចិ. ៦៧៦) ឥទំ វចនំ។ **សាធកំ** បមាណំ។

អដ្ឋវត្ថុកកថាវណ្ណនា។

២០១០. អវស្សុតា, វជ្ជបដិច្ឆាទិកា, ឧក្ខិត្តានុវត្តិកា, អដ្ឋវត្ថុកាតិ ឥមា **ចតស្សោ** បារាជិកាបត្តិយោ មហេសិនា អសាធារណា ភិក្ខុនីនមេវ បញ្ញត្តាតិ យោជនា។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្ទីបនិយា

វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណនាយ

បារាជិកកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សង្ឃាទិសេសកថាវណ្ណនា

២០១១. ឯវំ ភិក្ខុនិវិភង្គេ អាគតំ បារាជិកវិនិច្ឆយំ វត្វា ឥទានិ តទនន្តរុទ្ទិដ្ឋំ សង្ឃាទិសេសវិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ “**យា បន ភិក្ខុនី**”តិអាទិ។ **ឧស្សយវាទា**តិ កោធុស្សយមានុស្សយវសេន វិវទមានា។ តតោយេវ អឌ្ឌំ ករោតិ សីលេនាតិ **អឌ្ឌការី**។ ឯត្ថ ច “**អឌ្ឌោ**”តិ វោហារិកវិនិច្ឆយោ វុច្ចតិ, យំ បព្ពជិតា “អធិករណ”ន្តិបិ វទន្តិ។ សព្ពត្ថ វត្តព្ពេ មុខមស្សា អត្ថីតិ **មុខរី**, ពហុភាណីតិ អត្ថោ។ **យេន កេនចិ នរេន សទ្ធិ**ន្តិ “គហបតិនា វា គហបតិបុត្តេន វា”តិអាទិនា (បាចិ. ៦៧៩) ទស្សិតេន យេន កេនចិ មនុស្សេន សទ្ធឹ។ **ឥធា**តិ ឥមស្មឹ សាសនេ។ **គិរា**តិ បទបូរណេ, អនុស្សវនេ វា។

២០១២. **សក្ខី វា**តិ បច្ចក្ខតោ ជាននកំ វា។ អឌ្ឌំ កាតុំ គច្ឆន្តិយា បទេ បទេ តថា ទុក្កដន្តិ យោជនា។

២០១៣. **វោហារិកេ**តិ វិនិច្ឆយាមច្ចេ។

២០១៤. **អនន្តរ**ន្តិ តស្ស វចនានន្តរំ។

២០១៥. **ឥតរោ**តិ អឌ្ឌការកោ។ **បុព្ពសទិសោវ វិនិច្ឆយោ**តិ បឋមារោចនេ ទុក្កដំ, ទុតិយារោចនេ ថុល្លច្ចយន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

២០១៦. “តវ, មមាបិ ច កថំ តុវមេវ អារោចេហី”តិ ឥតរេន **វុត្តា** ភិក្ខុនីតិ យោជនា។ **យថាកាម**ន្តិ តស្សា ច អត្តនោ ច វចនេ យំ បឋមំ វត្តុមិច្ឆតិ, តំ ឥច្ឆានុរូបំ អារោចេតុ។

២០១៨-៩. ឧភិន្នម្បិ យថា តថា អារោចិតកថំ សុត្វាតិ យោជនា។ **យថា តថា**តិ បុព្ពេ វុត្តនយេន កេនចិ បការេន។ **តេហី**តិ វោហារិកេហិ។ **អឌ្ឌេ បន ច និដ្ឋិតេ**តិ អឌ្ឌការកេសុ ឯកស្មឹ បក្ខេ បរាជិតេ។ យថាហ “បរាជិតេ អឌ្ឌការកេ អឌ្ឌបរិយោសានំ នាម ហោតី”តិ។ **អឌ្ឌស្ស បរិយោសានេ**តិ ឯត្ថ “តស្សា”តិ សេសោ។ តស្ស អឌ្ឌស្ស បរិយោសានេតិ យោជនា។

២០២០-២៣. អនាបត្តិវិសយំ ទស្សេតុមាហ “**ទូតំ វាបី**”តិអាទិ។ បច្ចត្ថិកមនុស្សេហិ ទូតំ វាបិ បហិណិត្វា សយម្បិ វា អាគន្ត្វា យា បន អាកឌ្ឍីយតីតិ យោជនា។ **អញ្ញេហី**តិ គាមទារកាទីហិ អញ្ញេហិ។ កិញ្ចិ បរំ អនោទិស្សាតិ យោជនា។ ឥមិស្សា ឱទិស្ស វុត្តេ តេហិ គហិតទណ្ឌេ តស្សា ច គីវាតិ សូចិតំ ហោតិ។ យា រក្ខំ យាចតិ , **តត្ថ** តស្មឹ រក្ខាយាចនេ តស្សា អនាបត្តិ បកាសិតាតិ យោជនា។ អញ្ញតោ សុត្វាតិ យោជនា។ **ឧម្មត្តិកាទីន**ន្តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន អាទិកម្មិកា គហិតា។

សមុដ្ឋានំ កថិនេន តុល្យន្តិ យោជនា។ សេសំ ទស្សេតុមាហ “**សកិរិយំ ឥទ**”ន្តិ។ **ឥទំ** សិក្ខាបទំ។ កិរិយាយ សហ វត្តតីតិ **សកិរិយំ** អឌ្ឌករណេន អាបជ្ជនតោ។ “**សមុដ្ឋាន**”ន្តិ ឥមិនា ច សមុដ្ឋានាទិវិនិច្ឆយោ ឧបលក្ខិតោតិ ទដ្ឋព្ពោ។

អឌ្ឌការិកាកថាវណ្ណនា។

២០២៤-៥. **ជានន្តី**តិ “សាមំ វា ជានាតិ, អញ្ញេ វា តស្សា អារោចេន្តី”តិ (បាចិ. ៦៨៤) វុត្តនយេន ជានន្តី។ **ចោរិ**ន្តិ យាយ បញ្ចមាសគ្ឃនកតោ បដ្ឋាយ យំ កិញ្ចិ បរសន្តកំ អវហរិតំ, អយំ ចោរី នាម។ **វជ្ឈំ វិទិត**ន្តិ “តេន កម្មេន វធារហា អយ”ន្តិ ឯវំ វិទិតំ។ **សង្ឃ**ន្តិ ភិក្ខុនិសង្ឃំ។ **អនបលោកេត្វា**តិ អនាបុច្ឆា។ **រាជានំ វា**តិ រញ្ញា អនុសាសិតព្ពដ្ឋានេ តំ រាជានំ វា។ យថាហ “រាជា នាម យត្ថ រាជា អនុសាសតិ, រាជា អបលោកេតព្ពោ”តិ។ **គណមេវ វា**តិ “តុម្ហេវ តត្ថ អនុសាសថា”តិ រាជូហិ ទិន្នំ គាមនិគមមល្លគណាទិកំ គណំ វា។ **មល្លគណំ** នាម បានីយដ្ឋបនបោក្ខរណិខណនាទិបុញ្ញកម្មនិយុត្តោ ជនសមូហោ។ ឯតេនេវ ឯវមេវ ទិន្នគាមវរា បូគា ច សេនិយោ ច សង្គហិតា។ **វុដ្ឋាបេយ្យា**តិ ឧបសម្បាទេយ្យ។ **កប្ប**ន្តិ ច វក្ខមានលក្ខណំ កប្បំ។ សា ចោរិវុដ្ឋាបនន្តិ សម្ពន្ធោ។ ឧបជ្ឈាយា ហុត្វា យា ចោរឹ ឧបសម្បាទេតិ, សា ភិក្ខុនីតិ អត្ថោ។ ឧបជ្ឈាយស្ស ភិក្ខុស្ស ទុក្កដំ។

២០២៦. **បញ្ចមាសគ្ឃន**ន្តិ ឯត្ថ បញ្ចមាសញ្ច បញ្ចមាសគ្ឃនកញ្ច បញ្ចមាសគ្ឃនន្តិ ឯកទេសសរូបេកសេសនយេន បញ្ចមាសស្សាបិ គហណំ។ **អតិរេកគ្ឃនំ វាបី**តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។

២០២៧. បព្ពជិតំ បុត្តំ យាយ សា **បព្ពជិតបុត្តា**។ វុត្តប្បការំ ចោរកម្មំ កត្វាបិ តិត្ថាយតនាទីសុ យា បឋមំ បព្ពជិតាតិ អត្ថោ។

២០២៨-៣០. ឥទានិ បុព្ពបយោគទុក្កដាទិអាបត្តិវិភាគំ ទស្សេតុមាហ **“វុដ្ឋាបេតិ ច យា ចោរិ”**ន្តិអាទិ។ ឥធ “ឧបជ្ឈាយា ហុត្វា”តិ សេសោ។ ឥទំ កប្បំ បបេត្វាតិ យោជនា។ **សីមំ សម្មន្នតិ ចា**តិ អភិនវំ សីមំ សម្មន្នតិ, ពន្ធតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **អស្សា**តិ ភវេយ្យ។ “ទុក្កដ”ន្តិ ឥមិនា ច “ថុល្លច្ចយំ ទ្វយ”ន្តិ ឥមិនា ច យោជេតព្ពំ។

កម្មន្តេតិ ឧបសម្បទកម្មស្ស បរិយោសានេ, តតិយាយ កម្មវាចាយ យ្យការប្បត្តាយាតិ វុត្តំ ហោតិ។

២០៣១. **អជាននី**តិ ចោរិំ អជានន្តី។ (ឥទំ សិក្ខាបទំ។)

២០៣២. **ចោរិវុដ្ឋាបនំ នាមា**តិ ឥទំ សិក្ខាបទំ ចោរិវុដ្ឋាបនសមុដ្ឋានំ នាម។ **វាចចិត្តតោ**តិ ខណ្ឌសីមំ អគន្ត្វា ករោន្តិយា វាចាចិត្តេហិ។ **កាយវាចាទិតោ ចេវា**តិ គន្ត្វា ករោន្តិយា កាយវាចាចិត្តតោ ច សមុដ្ឋាតិ។ យថាហ “កេនចិទេវ ករណីយេន បក្កន្តាសុ ភិក្ខុនីសុ អគន្ត្វា ខណ្ឌសីមំ វា នទីំ វា យថានិសិន្នដ្ឋានេយេវ អត្តនោ និស្សិតកបរិសាយ សទ្ធិំ វុដ្ឋាបេន្តិយា វាចាចិត្តតោ សមុដ្ឋាតិ, ខណ្ឌសីមំ វា នទីំ វា គន្ត្វា វុដ្ឋាបេន្តិយា កាយវាចាចិត្តតោ សមុដ្ឋាតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៦៨៣)។ **ក្រិយាក្រិយ**ន្តិ អនាបុច្ឆាវុដ្ឋាបនវសេន កិរិយាកិរិយំ។

ចោរិវុដ្ឋាបនកថាវណ្ណនា។

២០៣៣-៤. **គាមន្តរ**ន្តិ អញ្ញំ គាមំ។ យា ឯកា សចេ គច្ឆេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។ **នទីបារ**ន្តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ នទិយា បារំ **នទីបារំ**។ **“ឯកា វា”**តិ ឧបរិបិ យោជេតព្ពំ។ **ឱហីយេយ្យា**តិ វិនា ភវេយ្យ។ ឥធ “អរញ្ញេ”តិ សេសោ។ អរញ្ញលក្ខណំ “ឥន្ទខីល”ឥច្ចាទិនា វក្ខតិ។ “ឯកា វា រត្តិំ វិប្បវសេយ្យ, ឯកា វា គណម្ហា ឱហីយេយ្យា”តិ សិក្ខាបទក្កមោ, ឯវំ សន្តេបិ គាថាពន្ធវសេន **“រត្តិំ វិប្បវសេយ្យា”**តិ អន្តេ វុត្តំ ។ តេនេវ វិភាគវិនិច្ឆយេ ទេសនារុឡ្ហក្កមេនេវ “បុរេរុណោទយាយេវា”តិអាទិំ វក្ខតិ។ សា បឋមាបត្តិកំ គរុកំ ធម្មំ អាបន្នា សិយាតិ យោជនា។ បឋមំ អាបត្តិ ឯតស្សាតិ **បឋមាបត្តិកោ,** វីតិក្កមក្ខណេយេវ អាបជ្ជិតព្ពោតិ អត្ថោ។ “គរុកំ ធម្ម”ន្តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ **សកគាមា និក្ខមន្តិយា**តិ ភិក្ខុនិយា អត្តនោ វសនគាមតោ និក្ខមន្តិយា។

២០៣៥. **តតោ** សកគាមតោ។

២០៣៦-៧. ឯកេន បទវារេន ឥតរស្ស គាមស្ស បរិក្ខេបេ អតិក្កន្តេ, ឧបចារេក្កមេ វា ថុល្លច្ចយន្តិ យោជនា។ **អតិក្កន្តេ ឱក្កន្តេ**តិ ឯត្ថ “បរិក្ខេបេ ឧបចារេ”តិ អធិការតោ លព្ភតិ។

២០៣៨-៩. **និក្ខមិត្វា**តិ អត្តនោ បវិដ្ឋគាមតោ និក្ខមិត្វា។ **អយមេវ នយោ**តិ “ឯកេន បទវារេន ថុល្លច្ចយំ, ទុតិយេន គរុកាបត្តី”តិ អយំ នយោ។

វតិច្ឆិទ្ទេន វា ខណ្ឌបាការេន វាតិ យោជនា។ **“តថា”**តិ ឥមិនា “បាការេនា”តិ ឯត្ថាបិ **វា**-សទ្ទស្ស សម្ពន្ធនីយតំ ទស្សេតិ។ “ភិក្ខុវិហារស្ស ភូមិ តាសមកប្បិយា”តិ វក្ខមានត្តា **វិហារស្ស ភូមិ**ន្តិ ភិក្ខុនិវិហារភូមិ គហិតា។ **“កប្បិយន្តិ បវិដ្ឋត្តា”**តិ ឥមិនា វក្ខមានស្ស ការណំ ទស្សេតិ។ **កោចិ ទោសោ**តិ ថុល្លច្ចយសង្ខាទិសេសោ វុច្ចមានោ យោ កោចិ ទោសោ។

២០៤០. **តាស**ន្តិ ភិក្ខុនីនំ។ **“អកប្បិយា”**តិ ឥមិនា តត្ថាបិ បវិដ្ឋាយ គាមន្តរបច្ចយា អាបត្តិសម្ភវមាហ។

២០៤១. “បឋមំ បាទំ អតិក្កាមេន្តិយា”តិ (បាចិ. ៦៩២) វុត្តត្តា **“ហត្ថិ…បេ…. អនាបត្តិ សិយាបត្តិ, បទសា គមនេ បនា”**តិ វុត្តំ។

២០៤២. **“យំ កិញ្ចិ…បេ…. អាបត្តិ បរិសន្តិយា”**តិ វុត្តស្សេវត្ថស្ស ឧបសំហារត្តា ន បុនរុត្តិទោសោ។

២០៤៣-៤. **លក្ខណេនុបបន្នាយា**តិ “នទី នាម តិមណ្ឌលំ បដិច្ឆាទេត្វា យត្ថ កត្ថចិ ឧត្តរន្តិយា ភិក្ខុនិយា អន្តរវាសកោ តេមិយតី”តិ (បាចិ. ៦៩២) វុត្តលក្ខណេន សមន្នាគតាយ នទិយា។ យា បារំ តីរំ គច្ឆតីតិ យោជនា។

បឋមំ បាទំ ឧទ្ធរិត្វាន តីរេ ឋបេន្តិយាតិ “ឥទានិ បទវារេន អតិក្កមតី”តិ វត្តព្ពកាលេ បឋមំ បាទំ ឧក្ខិបិត្វា បរតីរេ ឋបេន្តិយា។ “ទុតិយបាទុទ្ធារេ សង្ឃាទិសេសោ”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៦៩២) **អដ្ឋកថា**វចនតោ **“អតិក្កមេ”**តិ ឥមិនា ឧទ្ធារោ គហិតោ។

២០៤៥. **អន្តរនទិយ**ន្តិ នទិវេមជ្ឈេ។ **ភណ្ឌិត្វា**តិ កលហំ កត្វា។ **ឱរិមំ តីរ**ន្តិ អាគតទិសាយ តីរំ។ តថា បឋមេ ថុល្លច្ចយំ, ទុតិយេ គរុ ហោតីតិ អត្ថោ។ ឥមិនា សកលេន វចនេន “ឥតរិស្សា បន អយំ បក្កន្តដ្ឋានេ ឋិតា ហោតិ, តស្មា បរតីរំ គច្ឆន្តិយាបិ អនាបត្តី”តិ **អដ្ឋកថាបិ** ឧល្លិង្គិតា។

២០៤៦. **វជ្ជយា**តិ វល្លិអាទិកាយ យាយ កាយចិ វជ្ជុយា។

២០៤៧. **បិវិតុ**ន្តិ ឯត្ថ “បានីយ”ន្តិ បករណតោ លព្ភតិ។ អវុត្តសមុច្ចយត្ថេន **អបិ**-សទ្ទេន ភណ្ឌធោវនាទី សង្គណ្ហាតិ។ **អថា**តិ វាក្យារម្ភេ និបាតោ។ “នហានាទិកិច្ចំ សម្បាទេត្វា ឱរិមមេវ តីរំ អាគមិស្សាមី”តិ អាលយស្ស វិជ្ជមានត្តា អាហ **“វដ្តតី”**តិ។

២០៤៨. បទសានទី ឱតរិត្វានាតិ យោជនា។ សេតុំ អារោហិត្វា តថា បទសា ឧត្តរន្តិយា អនាបត្តីតិ យោជនា។

២០៤៩. **គន្ធានា**តិ ឯត្ថ “នទិ”ន្តិ សេសោ។ ឧត្តរណកាលេ បទសា យាតីតិ យោជនា។

២០៥០. **វេគេនា**តិ ឯកេនេវ វេគេន, អន្តរា អនិវត្តិត្វាតិ អត្ថោ។

២០៥១. **“និសីទិត្វា”**តិ ឥទំ “ខន្ធេ វា”តិអាទីហិបិ យោជេតព្ពំ។ ខន្ធាទយោ ចេត្ថ សភាគានមេវ គហេតព្ពា។ **ហត្ថសង្ឃាតនេ វា**តិ ឧភោហិ ពទ្ធហត្ថវលយេ វា។

២០៥២-៣. **បាស**ន្តិ ហត្ថបាសំ។ **“អាភោគំ វិនា”**តិ ឥមិនា “គមិស្សាមី”តិ អាភោគេ កតេ អជានន្តិយា អរុណេ ឧដ្ឋិតេបិ អនាបត្តីតិ ទីបិតំ ហោតិ។ យថាហ “សចេ សជ្ឈាយំ វា សវនំ វា អញ្ញំ វា កិញ្ចិ កម្មំ កុរុមានា ‘បុរេអរុណេយេវ ទុតិយិកាយ សន្តិកំ គមិស្សាមី’តិ អាភោគំ ករោតិ, អជានន្តិយា ឯវ ចស្សា អរុណោ ឧគ្គច្ឆតិ, អនាបត្តី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៦៩២)។ នានាគព្ភេ វត្តព្ពមេវ នត្ថីតិ ទស្សេតុមាហ **“ឯកគព្ភេបិ វា”**តិ។ ឯកគព្ភេបិ វា ទុតិយិកាយ ហត្ថបាសំ អតិក្កម្ម អរុណំ ឧដ្ឋបេន្តិយា ភិក្ខុនិយា អាបត្តិ សិយាតិ យោជនា។

២០៥៤. **ទុតិយាបាស**ន្តិ ទុតិយិកាយ ហត្ថបាសំ។ “គមិស្សាមី”តិ អាភោគំ កត្វា គច្ឆន្តិយា សចេ អរុណំ ឧដ្ឋេតិ, ន ទោសោតិ យោជនា។

២០៥៥-៦. អញ្ញត្ថ បញ្ចធនុសតិកស្ស (បារា. ៦៥៤) បច្ឆិមស្ស អារញ្ញកសេនាសនស្ស វុត្តត្តា តតោ និវត្តេតុមាហ **“ឥន្ទខីលមតិក្កម្មា”**តិអាទិ។ **ឯត្ថា**តិ ឥមស្មិំ សិក្ខាបទេ។ **ទីបិត**ន្តិ **អដ្ឋកថាយ** “អរញ្ញេតិ ឯត្ថ និក្ខមិត្វា ពហិ ឥន្ទខីលា សព្ពមេតំ អរញ្ញ”ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៦៩២) ឯវំ វុត្តលក្ខណមេវ **អរញ្ញំ** ទស្សិតន្តិ អត្ថោ។

ទុតិយិកាយ ទស្សនូបចារំ វិជហន្តិយា តស្សាតិ យោជនា។ **“ជហិតេ”**តិ ឥទំ អបេក្ខិត្វា “ឧបចារេ”តិ វិភត្តិវិបរិណាមោ កាតព្ពោ។

២០៥៧. **សាណិបាការបាការតរុអន្តរិតេ** ឋានេ អសតិ ទស្សនូបចារេ សតិបិ សវនូបចារេ អាបត្តិ ហោតីតិ យោជនា។

២០៥៨-៦០. **ឯត្ថ កថ**ន្តិ យត្ថ ទូរេបិ ទស្សនំ ហោតិ, ឯវរូបេ អជ្ឈោកាសេ អាបត្តិនិយមោ កថំ កាតព្ពោតិ អត្ថោ។ អនេកេសុ ឋានេសុ “សវនូបចារាតិក្កមេ”តិ វុច្ចមានត្តា តត្ថ លក្ខណំ ឋបេតុមាហ **“មគ្គ…បេ…. ឯវរូបកេ”**តិ។ ឯត្ថ “ឋានេ”តិ សេសោ។ **កូជន្តិយា**តិ យថាវណ្ណវវត្ថានំ ន ហោតិ, ឯវំ អព្យត្តសទ្ទំ ករោន្តិយា។

ឯវរូបកេ ឋានេ ធម្មស្សវនារោចនេ វិយ ច មគ្គមូឡ្ហស្ស សទ្ទេន វិយ ច “អយ្យេ”តិ កូជន្តិយា តស្សា សទ្ទស្ស សវនាតិក្កមេ ភិក្ខុនិយា គរុកា អាបត្តិ ហោតីតិ យោជនា។ **“ភិក្ខុនិយា គរុកា ហោតី”**តិ ឥទំ “ទុតិយិកំ ន បាបុណិស្សាមី”តិ និរុស្សាហវសេន វេទិតព្ពំ។ តេនេវ វក្ខតិ “ឱហីយិត្វាថ គច្ឆន្តី”តិអាទិ។ **ឯត្ថា**តិ “គណម្ហា ឱហីយេយ្យា”តិ ឥមស្មិំ។

២០៦១. អថ គច្ឆន្តី ឱហីយិត្វាតិ យោជនា។ “ឥទានិ អហំ បាបុណិស្សាមិ” ឥតិ ឯវំ សឧស្សាហា អនុពន្ធតិ, វដ្ដតិ, ទុតិយោបចារាតិក្កមេបិ អនាបត្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។

២០៦២. “គច្ឆតុ អយំ” ឥតិ ឧស្សាហស្សច្ឆេទំ កត្វា ឱហីនា ចេ, តស្សា អាបត្តីតិ អជ្ឈាហារយោជនា។

២០៦៣. **ឥតរាបីតិ** គន្តុំ សមត្ថាបិ។ **ឱហីយតុ អយន្តិ ចាតិ** និរុស្សាហប្បការោ សន្ទស្សិតោ។ វុត្តត្ថមេវ សមត្ថយិតុមាហ **“សឧស្សាហា ន ហោតិ ចេ”**តិ។

២០៦៤-៥. បុរិមា ឯកកំ មគ្គំ យាតីតិ យោជនា។ ឯកមេវ **ឯកកំ។ តស្មាតិ** យស្មា ឯកិស្សា ឥតរា បក្កន្តដ្ឋានេ តិដ្ឋតិ, តស្មា។ **តត្ថាតិ** តស្មិំ គណម្ហាឱហីយនេ។ **បិ**-សទ្ទោ ឯវការត្ថោ។ អនាបត្តិ ឯវ បកាសិតាតិ យោជនា។

២០៦៦-៧. **គាមន្តរគតាយាតិ** គាមសីមគតាយ។ “នទិយា”តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ **អាបត្តិយោចតស្សោបីតិ** រត្តិវិប្បវាស គាមន្តរគមន នទិបារគមន គណម្ហាឱហីយន សង្ខាតា ចតស្សោ សង្ឃាទិសេសាបត្តិយោ។ គណម្ហាឱហីយនមូលកាបត្តិយា គាមតោ ពហិ អាបជ្ជិតព្ពត្តេបិ គាមន្តរោក្កមនមូលកាបត្តិយា អន្តោគាមេ អាបជ្ជិតព្ពត្តេបិ **ឯកក្ខណេតិ** គាមូបចារំ សន្ធាយាហ។

២០៦៨-៩. យា សទ្ធឹ យាតា ទុតិយិកា, សា ច បក្កន្តា វា សចេ ហោតិ, វិព្ភន្តា វា ហោតិ, បេតានំ លោកំ យាតា វា ហោតិ, កាលកតា វា ហោតីតិ អធិប្បាយោ, បក្ខសង្កន្តា វា ហោតិ, តិត្ថាយតនសង្កន្តា វា ហោតីតិ អធិប្បាយោ, នដ្ឋា វា ហោតិ, បារាជិកាបន្នា វា ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ ឯវរូបេ កាលេ គាមន្តរោក្កមនាទីនិ…បេ…. អនាបត្តីតិ ញាតព្ពន្តិ យោជនា។ ឧម្មត្តិកាយបិ ឯវំ ចត្តារិបិ ករោន្តិយា អនាបត្តីតិ យោជនា។

២០៧០. **“អគាមកេ អរញ្ញេ”**តិ ឥទំ គាមាភាវេន វុត្តំ, ន វិញ្ឈាដវិសទិសតាយ។

២០៧១. គាមភាវតោ នទិបារគមនគណម្ហាឱហីយនាបត្តិ ន សម្ភវតិ, តស្សាបិ សកគាមត្តា គាមន្តរគមនមូលិកាបត្តិ ច ទិវសភាគត្តា រត្តិវិប្បវាសមូលិកាបត្តិ ច ន សម្ភវតីតិ អាហ **“សកគាមេ…បេ…. ន វិជ្ជរេ”**តិ។ **យថាកាមន្តិ** យថិច្ឆិតំ, ទុតិយិកាយ អសន្តិយាបីតិ អត្ថោ។

២០៧២. សមុដ្ឋានាទយោ បឋមន្តិមវត្ថុនា តុល្យាតិ យោជនា។

គាមន្តរគមនកថាវណ្ណនា។

២០៧៣. **សីមាសម្មុតិយា ចេវាតិ** “សមគ្គេន សង្ឃេន ធម្មេន វិនយេន ឧក្ខិត្តំ ភិក្ខុនឹ ការកសង្ឃំ អនាបុច្ឆា តស្សេវ ការកសង្ឃស្ស ឆន្ទំ អជានិត្វា ឱសារេស្សាមី”តិ នវសីមាសម្មន្ននេ ច។ ទ្វីហិ កម្មវាចាហិ ទុវេ ថុល្លច្ចយា ហោន្តីតិ យោជនា។

២០៧៤. **កម្មស្ស បរិយោសានេតិ** ឱសារណកម្មស្ស អវសានេ។ **តិកសង្ឃាទិសេសន្តិ** “ធម្មកម្មេ ធម្មកម្មសញ្ញា ឱសារេតិ, អាបត្តិ សង្ឃាទិសេសស្ស។ ធម្មកម្មេ វេមតិកា, ធម្មកម្មេ អធម្មកម្មសញ្ញា ឱសារេតិ, អាបត្តិ សង្ឃាទិសេសស្សា”តិ (បាចិ. ៦៩៧) តិកសង្ឃាទិសេសំ វុត្តំ។ **កម្មន្តិ** ច ឧក្ខេបនីយកម្មំ។ **អធម្មេ តិកទុក្កដន្តិ** “អធម្មកម្មេ ធម្មកម្មសញ្ញា ឱសារេតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ អធម្មកម្មេ វេមតិកា, អធម្មកម្មសញ្ញា ឱសារេតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ តិកទុក្កដំ វុត្តំ។

២០៧៥. **គណស្សាតិ** តស្សេវ ការកគណស្ស។ **វត្តេ វា បន វត្តន្តិន្តិ** គេចត្តាលីសប្បភេទេ នេត្ថារវត្តេ វត្តមានំ។ តេចត្តាលីសប្បភេទំ បន **វត្តក្ខន្ធកេ** (ចូឡវ. ៣៧៦) អាវិ ភវិស្សតិ។ **នេត្ថារវត្តេតិ** កម្មតោ និត្ថរណស្ស ហេតុភូតេ វត្តេ។

២០៧៧. ឱសារណំ **ក្រិយំ**។ អនាបុច្ឆនំ **អក្រិយំ**។

ចតុត្ថំ។

២០៧៨-៩. អវស្សុតាតិ មេថុនរាគេន តិន្តា។ ឯវមុបរិបិ។ “**មនុស្សបុគ្គលស្សា**”តិ ឥមិនា យក្ខាទីនំ បដិក្ខេបោ។ “ឧទកេ...បេ.... ទុក្កដ”ន្តិ វត្ថមានត្តា **អាមិស**ន្តិ អញ្ញត្រ ទន្តបោនា អជ្ឈោហរណីយស្ស គហណំ។ **បយោគតោ**តិ បយោគគណនាយ។

២០៨០. ឯកតោវស្សុតេតិ បុមិត្ថិយា សាមញ្ញេន បុល្លិង្គនិទ្ទេសោ។ កថមេតំ វិញ្ញាយតីតិ? “ឯកតោអវស្សុតេតិ ឯត្ថ ភិក្ខុនិយា អវស្សុតភាវោ ទដ្ឋព្ពោតិ មហាបច្ចរិយំ វុត្តំ។ មហាអដ្ឋកថាយំ បនេតំ ន វុត្តំ, តំ បាឡិយា សមេតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៧០១) វុត្តត្តា វិញ្ញាយតិ។ ឯត្ថ ច **ឯតំ ន វុត្ត**ន្តិ “ភិក្ខុនិយា អវស្សុតភាវោ ទដ្ឋព្ពោ”តិ ឯតំ និយមនំ ន វុត្តំ។ **ត**ន្តិ តំ និយមេត្វា អវចនំ។ **បាឡិយា សមេតី**តិ “ឯកតោអវស្សុតេ”តិ (បាចិ. ៧០១-៧០២) អវិសេសេត្វា វុត្តបាឡិយា, “អនវស្សុតោតិ ជានន្តី បដិគ្គណ្ហាតី”តិ (បាចិ. ៧០៣) ឥមាយ ច បាឡិយា សមេតិ។ យទិ ហិ បុគ្គលស្ស អវស្សុតភាវោ នប្បមាណំ, កឹ “អនវស្សុតោតិ ជានន្តី”តិ ឥមិនា វចនេន។ “អនាបត្តិ ឧភោ អនវស្សុតា ហោន្តិ, អនវស្សុតា បដិគ្គណ្ហាតី”តិ ឯត្តកមេវ វត្តព្ពំ សិយា។ **អជ្ឈោហារបយោគេសុ** ពហូសុ **ថុល្លច្ចយចយោ** ថុល្លច្ចយានំ សមូហោ សិយា, បយោគគណនាយ ពហូនិ ថុល្លច្ចយានិ ហោន្តីតិ អធិប្បាយោ។

២០៨១. សម្ភវេ, ព្យភិចារេ ច វិសេសនំ សាត្ថកំ ភវតីតិ “**មនុស្សវិគ្គហាន**”ន្តិ ឥទំ វិសេសនំ យក្ខបេតតិរច្ឆានបទេហិ យោជេតព្ពំ។ ឧភតោអវស្សុតេ សតិ មនុស្សវិគ្គហានំ យក្ខបេតតិរច្ឆានានំ ហត្ថតោ ច បណ្ឌកានំ ហត្ថតោ ច តថាតិ យោជនា។ **តថា**-សទ្ទេនេត្ថ “យំ កិញ្ចិ អាមិសំ បដិគ្គណ្ហាតិ, ទុក្កដំ។ អជ្ឈោហារបយោគេសុ ថុល្លច្ចយចយោ សិយា”តិ យថាវុត្តមតិទិសតិ។

២០៨២. ឯត្ថាតិ ឥមេសុ យក្ខាទីសុ។ ឯកតោអវស្សុតេ សតិ អាមិសំ បដិគ្គណ្ហន្តិយា ទុក្កដំ។ **សព្ពត្ថា**តិ សព្ពេសុ មនុស្សាមនុស្សេសុ ឯកតោ, ឧភតោ វា អនវស្សុតេសុ។ **ឧទកេ ទន្តកដ្ឋកេ**តិ ឧទកស្ស, ទន្តកដ្ឋស្ស ច គហណេ។ **បរិភោគេ ចា**តិ បដិគ្គហណេ ចេវ បរិភោគេ ច។

២០៨៣-៤. ឧភយាវស្សុតាភាវេតិ ភិក្ខុនិយា, បុគ្គលស្ស ច ឧភិន្នំ អវស្សុតត្តេ អសតិ យទិ អាមិសំ បដិគ្គណ្ហាតិ , ន ទោសោតិ យោជនា។ **អយំ** បុរិសបុគ្គលោ។ **ន ច អវស្សុតោ**តិ នេវ អវស្សុតោតិ ញត្វា។ យា បន អាមិសំ បដិគ្គណ្ហាតិ, តស្សា ច ឧម្មត្តិកាទីនញ្ច អនាបត្តិ បកាសិតាតិ យោជនា។ “យា គណ្ហាតិ, តស្សា អនាបត្តី”តិ វុត្តេបិ បរិភុញ្ជន្តិយាវ អនាបត្តិភាវោ ទដ្ឋព្ពោ។

បញ្ចមំ។

២០៨៥. ឧយ្យោជនេតិ “កឹ តេ អយ្យេ ឯសោ បុរិសបុគ្គលោ ករិស្សតិ អវស្សុតោ វា អនវស្សុតោ វា, យតោ ត្វំ អនវស្សុតា, ឥង្ឃ អយ្យេ យំ តេ ឯសោ បុរិសបុគ្គលោ ទេតិ ខាទនីយំ វា ភោជនីយំ វា, តំ ត្វំ សហត្ថា បដិគ្គហេត្វា ខាទ វា ភុញ្ជ វា”តិ (បាចិ. ៧០៥) វុត្តនយេន និយោជនេ។ **ឯកិស្សា**តិ ឧយ្យោជិកាយ។ **ឥតរិស្សា**តិ ឧយ្យោជិតាយ។ **បដិគ្គហេ**តិ អវស្សុតស្ស ហត្ថតោ អាមិសបដិគ្គហណេ។ **ទុក្កដានិ ចា**តិ ឧយ្យោជិកាយ ទុក្កដានិ។ **ភោគេសូ**តិ ឧយ្យោជិតាយ តថា បដិគ្គហិតស្ស អាមិសស្ស បរិភោគេសុ។ **ថុល្លច្ចយគណោ សិយា**តិ ឧយ្យោជិកាយ ថុល្លច្ចយសមូហោ សិយាតិ អត្ថោ។

២០៨៦-៧. ភោជនស្សាវសានស្មិន្តិ ឧយ្យោជិតាយ ភោជនបរិយន្តេ។ **សង្ឃាទិសេសតា**តិ ឧយ្យោជិកាយ សង្ឃាទិសេសាបត្តិ ហោតិ។

យក្ខាទីនន្តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន បេតបណ្ឌកតិរច្ឆានគតា គហិតា។ **តថេវ បុរិសស្ស ចា**តិ អវស្សុតស្ស មនុស្សបុរិសស្ស។ “គហណេ ឧយ្យោជនេ”តិ បទច្ឆេទោ។ **គហណេ**តិ ឧយ្យោជិតាយ គហណេ។ **ឧយ្យោជនេ**តិ ឧយ្យោជិកាយ អត្តនោ ឧយ្យោជនេ។ **តេស**ន្តិ ឧទកទន្តបោនានំ។ **បរិភោគេ**តិ ឧយ្យោជិតាយ បរិភុញ្ជនេ។ **ទុក្កដំ បរិកិត្តិត**ន្តិ ឧយ្យោជិកាយ ទុក្កដំ វុត្តំ។

២០៨៨. សេសស្សាតិ ឧទកទន្តបោនតោ អញ្ញស្ស បរិភុញ្ជិតព្ពាមិសស្ស។ “**គហណុយ្យោជនេ**”តិអាទិ វុត្តនយមេវ។

២០៨៩-៩០. យា បន ភិក្ខុនី “អនវស្សុតោ”តិ ញត្វា ឧយ្យោជេតិ, “កុបិតា វា ន បដិគ្គណ្ហតី”តិ ឧយ្យោជេតិ, “កុលានុទ្ទយតា វាបិ ន បដិគ្គណ្ហតី”តិ ឧយ្យោជេតិ, តស្សា ច ឧម្មត្តិកាទីនញ្ច អនាបត្តិ ប

កាសិតាតិ យោជនា។ យថាហ “អនាបត្តិ ‘អនវស្សុតោ’តិ ជានន្តី ឧយ្យោជេតិ, ‘កុបិតា ន បដិគ្គណ្ហតី’តិ ឧយ្យោជេតិ, ‘កុលានុទ្ទយតាយ ន បដិគ្គណ្ហតី’តិ ឧយ្យោជេតី”តិអាទិ (បាចិ. ៧០៨)។

ឆដ្ឋំ។

២០៨១. **សត្តម**ន្តិ “យា បន ភិក្ខុនី កុបិតា អនត្តមនា ឯវំ វទេយ្យ ពុទ្ធំ បច្ចក្ខាមី”តិអាទិនយប្បវត្តំ (បាចិ. ៧១០) សត្តមសិក្ខាបទញ្ច។ **អដ្ឋម**ន្តិ “យា បន ភិក្ខុនី កិស្មិញ្ចិទេវ អធិករណេ បច្ចាកតា”តិអាទិនយប្បវត្តំ (បាចិ. ៧១៦) អដ្ឋមសិក្ខាបទញ្ច។

សត្តមដ្ឋមានិ។

២០៨២. **នវមេ**តិ “ភិក្ខុនិយោ បនេវ សំសដ្ឋា វិហរន្តី”តិអាទិសិក្ខាបទេ (បាចិ. ៧២២) ច។ **ទសមេ**តិ “យា បន ភិក្ខុនី ឯវំ វទេយ្យ សំសដ្ឋាវ អយ្យេ តុម្ហេ វិហរថ, មា តុម្ហេ នានា វិហរិត្ថា”តិអាទិសិក្ខាបទេ (បាចិ. ៧២៨) ច។

នវមទសមានិ។

២០៨៣. តេន មហាវិភង្គាគតេន **ទុដ្ឋទោសទ្វយេន** ច តត្ថេវ អាគតេន តេន សញ្ចរិត្តសិក្ខាបទេន ចាតិ ឥមេហិ តីហិ សទ្ធឹ ឥធាគតានិ ឆ សិក្ខាបទានីតិ ឯវំ នវ បឋមាបត្តិកា ។ **ឥតោ** ភិក្ខុនិវិភង្គតោ **ចត្តារិ** យាវតតិយកានិ **ឥតោ** មហាវិភង្គតោ **ចត្តារិ** យាវតតិយកានីតិ ឯវំ **អដ្ឋ** យាវតតិយកានិ, បុរិមានិ នវ ចាតិ សត្តរស សង្ឃាទិសេសសិក្ខាបទានិ មយា ចេត្ថ ទស្សិតានីតិ អធិប្បាយោ។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្ទីបនិយា វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណនាយ

សង្ឃាទិសេសកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

និស្សគ្គិយកថាវណ្ណនា

២០៩៤-៥. ឯវំ សត្តរសសង្ឃាទិសេសេ ទស្សេត្វា ឥទានិ តទនន្តរានិ និស្សគ្គិយានិ ទស្សេតុមាហ “**អធិដ្ឋានុបគំ បត្ត**”ន្តិអាទិ។ “**អធិដ្ឋានុបគំ បត្ត**”ន្តិ ឥមិនា បទេន កេនចិ ការណេន អនធិដ្ឋានុបគេ បត្តេ អនាបត្តិភាវំ ទីបេតិ។ “តស្សា”តិ ត-សទ្ទាបេក្ខាយ **ភិក្ខុនី**តិ ឯត្ថ “យា”តិ លព្ភតិ។ **បត្តសន្និធិការណា**តិ អនធិដ្ឋាយ, អវិកប្បេត្វា ឯករត្តម្បិ បត្តស្ស និក្ខិត្តការណា។

២០៩៦. **ឥធ** ឥមស្មិំ សិក្ខាបទេ សេសោ សព្ពោ វិនិច្ឆយោ កថាមគ្គោតិ យោជនា, អវសេសសព្ពវិនិច្ឆយកថាមគ្គោតិ អត្ថោ។ **បត្តសិក្ខាបទេ**តិ មហាវិភង្គេ បឋមបត្តសិក្ខាបទេ។

២០៩៧. វិសេសោវ **វិសេសតា**។

បឋមំ។

២០៩៨. **អកាលេ**តិ “អនត្ថតកថិនេ វិហារេ ឯកាទស មាសា, អត្ថតកថិនេ វិហារេ សត្ត មាសា”តិ (បាចិ. ៧៤០ អត្ថតោ សមានំ) ឯវំ វុត្តេ អកាលេ។ វិកប្បន្តរំ ទស្សេតុមាហ “**ទិន្នំ កាលេបិ កេនចី**”តិអាទិ។ វុត្តវិបរិយាយេន កាលនិយមោ វេទិតព្ពោ។ កេនចិ អកាលេ យំ ចីវរំ ទិន្នំ, កាលេបិ យំ ចីវរំ អាទិស្ស ទិន្នំ, តំ អកាលចីវរំ នាមាតិ យោជនា។ អាទិស្ស ទានប្បការំ ទស្សេតុមាហ “**សម្បត្តា ភាជេន្តូ**”តិ។ **និយាមិត**ន្តិ “សម្បត្តា ភាជេន្តូ”តិ ឯវំ វត្វា ទិន្នញ្ច “ឥទំ គណស្ស, ឥទំ តុយ្ហំ ទម្មី”តិ វត្វា វា ទាតុកាមតាយ បាទមូលេ ឋបេត្វា វា ទិន្នញ្ច អាទិស្ស ទិន្នំ នាមាតិ អត្ថោ។ យថាហ “សម្បត្តា ភាជេន្តូ’តិ វត្វា វា ‘ឥទំ គណស្ស, ឥទំ តុម្ហាកំ ទម្មី’តិ វត្វា វា ទាតុកម្យតាយ បាទមូលេ ឋបេត្វា វា ទិន្នម្បិ អាទិស្ស ទិន្នំ នាម ហោតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៧៤០)។

២០៩៩. **អកាលចីវរ**ន្តិ វុត្តប្បការំ អកាលចីវរំ។

២១០០. **អត្តនា បដិលទ្ធ**ន្តិ តតោ យំ ចីវរំ អត្តនា វស្សគ្គេន បដិលទ្ធំ។ និស្សជ្ជិត្វា បដិលទ្ធកាលេ កត្តព្ពវិធឹ ទស្សេតុមាហ “**លភិត្វា...បេ.... និយោជយេ**”តិ។ **យថាទានេ និយោជយេ**តិ យថា ទាយកេន ទិន្នំ, តថា ឧបនេតព្ពំ, អកាលចីវរបក្ខេយេវ ឋបេតព្ពន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

២១០១. **តស្សា**តិ “យថាទានេ និយោជយេ”តិ វចនស្ស។ វិនយកម្មំ កត្វា បដិលទ្ធម្បិ តំ បុន សេវិតុំ ន ច វដ្ដតីតិ អយមធិប្បាយោតិ យោជនា។

២១០២. កាលចីវរេ អកាលវត្ថុសញ្ញាយ ទុក្កដន្តិ យោជនា។ **ឧភយត្ថុបី**តិ អកាលចីវរេបិ កាលចីវរេបិ។ វេមតិកាយ តថា ទុក្កដន្តិ យោជនា។

២១០៣. **ឧភយត្ថុបិ ចីវរេ** កាលចីវរេ ច អកាលចីវរេ ចាតិ ឧភយចីវរេបិ កាលចីវរសញ្ញាយ ភាជាបេន្តិយា នទោសោតិ យោជនា។ សចិត្តកសមុដ្ឋានត្តយំ សន្ធាយាហ “**តិសមុដ្ឋានតា**”តិ។

ទុតិយំ។

២១០៤. **សចេ សយំ អច្ឆិន្ទតិ** អញ្ញាយ ភិក្ខុនិយា សទ្ធឹ ចីវរំ បរិវត្តេត្វា បច្ឆា “តុយ្ហំ ចីវរំ ត្វមេវ គណ្ហ, មយ្ហំ ចីវរំ ទេហី”តិ ឯវំ យទិ សយំ អច្ឆិន្ទតិ។ ឯត្ថ “សកសញ្ញាយា”តិ សេសោ។ សកសញ្ញាយ គហិតត្តា បាចិត្តិយំ, ទុក្កដញ្ច វុត្តំ, ឥតរថា ភណ្ឌគ្ឃេន ការេតព្ពោ។

២១០៥. **ឥតរេសូ**តិ អពន្ធនញ្ច អាណត្តិពហុត្តញ្ច សង្គណ្ហាតិ។ តេនាហ “**វត្ថូនំ បយោគស្ស វសា សិយា**”តិ។

២១០៦. “**តិកបាចិត្តី**”តិ ឥទមបេក្ខិត្វា “ឧទ្ទិដ្ឋា”តិ សម្ពន្ធនីយំ, ឧបសម្បន្នាយ ឧបសម្បន្នសញ្ញា, វេមតិកា, អនុបសម្បន្នសញ្ញាតិ ឯតាសំ វសេន តិកបាចិត្តិ វុត្តាតិ អត្ថោ។ **អញ្ញស្មិំ បរិក្ខារេ**តិ ឧបសម្បន្នានុបសម្បន្នានំ អញ្ញស្មិំ បរិក្ខារេ។ **ឥតរិស្សា**តិ អនុបសម្បន្នាយ។ **តិកទុក្កដ**ន្តិ អនុបសម្បន្នាយ ឧបសម្បន្នសញ្ញាវេមតិកាអនុបសម្បន្នសញ្ញានំ វសេន តិកទុក្កដំ ឧទ្ទិដ្ឋំ។

២១០៧. **តាយ វា ទីយមានំ** តាយ អញ្ញាយ ភិក្ខុនិយា ទុដ្ឋាយ វា តុដ្ឋាយ វា ទីយមានំ គណ្ហន្តិយា, តស្សា វិស្សាសមេវ វា គណ្ហន្តិយា អនាបត្តីតិ យោជនា។ “**តិសមុដ្ឋានតា មតា**”តិ ឥទំ វុត្តត្ថមេវ។

តតិយំ។

២១០៨. យា បន ភិក្ខុនី “កឹ តេ, អយ្យេ, អផាសុ, កឹ អាហរីយតូ”តិ វុត្តា អញ្ញំ វិញ្ញាបេត្វា តំ អាហដំ បដិក្ខិបិត្វា តញ្ច អញ្ញញ្ច គណ្ហិតុកាមា សចេ អញ្ញំ វិញ្ញាបេតិ, តស្សា វិញ្ញត្តិទុក្កដំ, លាភា និស្សគ្គិយំ សិយាតិ សាធិប្បាយយោជនា។ វិញ្ញត្តិយា ទុក្កដំ **វិញ្ញត្តិទុក្កដំ**។

២១០៩-១១. **តិកបាចិត្តិយំ វុត្តន្តិ** “អញ្ញេ អញ្ញសញ្ញា, អញ្ញេ វេមតិកា, អញ្ញេ អនញ្ញសញ្ញា អញ្ញំ វិញ្ញាបេត្វា អញ្ញំ វិញ្ញាបេតិ, និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. ៧៥១) តិកបាចិត្តិយំ វុត្តំ។ **អនញ្ញេ ទ្វិកទុក្កដ**ន្តិ អនញ្ញេ អញ្ញសញ្ញាយ, វេមតិកាយ ច វសេន ទ្វិកទុក្កដំ។ “**អនញ្ញេនញ្ញសញ្ញាយា**”តិអាទិនា អនាបត្តិវិសយោ ទស្សិតោ។ “អនញ្ញេ អនញ្ញសញ្ញាយា”តិ បទច្ឆេទោ។ អនញ្ញេ អនញ្ញសញ្ញាយ វិញ្ញាបេន្តិយា អនាបត្តិ។ **តស្មឹ** បឋមវិញ្ញាបិតេ អប្បហោន្តេ វា តញ្ញេវ វា វិញ្ញាបេន្តិយា អនាបត្តិ។ អញ្ញេនបិ អត្ថេ សតិ តេន សទ្ធឹ អញ្ញំ វិញ្ញាបេន្តិយា អនាបត្តិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – សចេ បឋមំ សប្បិ វិញ្ញត្តំ, “អាមកមំសំ បចិតព្ព”ន្តិ ច វេជ្ជេន វុត្តត្តា តេលេន អត្ថោ ហោតិ, តតោ “តេលេនាបិ មេ អត្ថោ”តិ ឯវំ អញ្ញញ្ច វិញ្ញាបេតីតិ។ អានិសំសញ្ច ទស្សេត្វា តតោ អញ្ញំ វិញ្ញាបេន្តិយាបិ អនាបត្តីតិ ញាតព្ពន្តិ យោជនា។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – សចេ កហាបណស្ស សប្បិ អាភតំ ហោតិ, ឥមិនា មូលេន ទិគុណំ តេលំ លព្ភតិ, តេលេនាបិ ច ឥទំ កិច្ចំ និប្បជ្ជតិ, តស្មា តេលមាហរាតិ ឯវំ អានិសំសំ ទស្សេត្វា វិញ្ញាបេតីតិ។

ចតុត្ថំ។

២១១២-៣. បុព្ពំ អញ្ញំ ចេតាបេត្វាតិ យោជនា, អត្តនោ កប្បិយភណ្ឌេន “ឥទំ នាម អាហរា”តិ បុព្ពំ អញ្ញំ បរិវត្តាបេត្វាតិ អត្ថោ។ **ឯវ**ន្តិ ឯត្ថ “វុត្តេ”តិ សេសោ។ ធនេន និព្ពត្តំ **ធញ្ញំ**, អត្តនោ ធនេន និប្ផាទិតត្តា តេលាទិ ឥធ “ធញ្ញ”ន្តិ អធិប្បេតំ, ន វីហាទិ។ ឯវំ វុត្តេ មយ្ហំ អញ្ញំ ធញ្ញំ អានេត្វា ទេតិ ឥតិ សញ្ញាយ បច្ឆា អញ្ញំ ចេតាបេយ្យាតិ យោជនា, ន មេ ឥមិនា អត្ថោ, អញ្ញំ អាហរាតិ វុត្តេ ឥទញ្ច ទត្វា អញ្ញញ្ច អាហរិត្វា ទេតីតិ សញ្ញាយ “ន មេ ឥទំ រុច្ចតិ, អញ្ញំ អាហរា”តិ បច្ឆា អញ្ញំ បរិវត្តាបេយ្យាតិ អត្ថោ។ **ចេតាបនបយោគេនា**តិ អាណត្តាយ ចេតាបនវសេន។ **មូលដ្ឋាយា**តិ អាណាបិកាយ។ តេន ច អញ្ញេន វា មូលេន អាភតំ ហោតុ, តស្ស លាភេ និស្សគ្គិយំ ហោតីតិ យោជនា។

២១១៤. **សេស**ន្តិ តិកបាចិត្តិយាទិកំ វិនិច្ឆយវិសេសំ។

បញ្ចមំ។

២១១៥-៦. **អញ្ញទត្ថាយ ទិន្នេនា**តិ ឧបាសកេហិ “ឯវរូបំ គហេត្វា ភាជេត្វា បរិភុញ្ជថា”តិ អញ្ញស្សត្ថាយ ទិន្នេន។ “**សង្ឃិកេន បរិក្ខារេនា**”តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ **បរិក្ខារេនា**តិ កប្បិយភណ្ឌេន។ **សង្ឃិកេនា**តិ សង្ឃស្ស បរិច្ចត្តេន។ **ឥធា**តិ ឥមស្មឹ សាសនេ។ **តស្សា**តិ យាយ ចេតាបិតំ។ **និស្សគ្គិយំ សិយា**តិ ឯត្ថ និស្សដ្ឋបដិលទ្ធំ យថាទានេ ឧបនេតព្ពន្តិ វត្តព្ពំ។ យថាហ “និស្សដ្ឋំ បដិលភិត្វា យថាទានេ ឧបនេតព្ព”ន្តិ (បាចិ. ៧៦១)។ ឥទំ ហេដ្ឋា វុត្តត្ថាធិប្បាយមេវ។ **ឯត្ថា**តិ ឥមស្មឹ សិក្ខាបទេ។ “អនញ្ញទត្ថិកេ អញ្ញទត្ថិកសញ្ញា, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ អនញ្ញទត្ថិកេ វេមតិកា, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ វុត្តត្តា អាហ “**អនញ្ញទត្ថិកេ និទ្ទិដ្ឋំ ទ្វិកទុក្កដ**”ន្តិ។ ឥមិនា ច “អញ្ញទត្ថិកេ តិកបាចិត្តិយ”ន្តិ ឥទំ វុត្តមេវ។ “អញ្ញទត្ថិកេ អញ្ញទត្ថិកសញ្ញា, វេមតិកា, អនញ្ញទត្ថិកសញ្ញា អញ្ញំ ចេតាបេតិ, និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. ៧៦១) ហិ វុត្តំ។

២១១៧. **សេសក**ន្តិ យទត្ថាយ ទិន្នំ, តំ ចេតាបេត្វា អាហរិត្វា អតិរិត្តំ មូលំ អញ្ញទត្ថាយ ឧបនេន្តិយា អនាបត្តីតិ យោជេតព្ពំ។ **សាមិកេ បុច្ឆិត្វា**តិ “តុម្ហេហិ ចីវរត្ថាយ ទិន្នំ, អម្ហាកញ្ច ចីវរំ សំវិជ្ជតិ, តេលាទីហិ បន អត្ថោ”តិ ឯវំ សាមិកេ បុច្ឆិត្វា។ **ត**ន្តិ តំ ចេតាបន្នំ។ **អាបទាសូ**តិ ភិក្ខុនីហិ វិហារំ បហាយ គមនារហមុបទ្ទវេ គហិតោ។ យថាហ “អាបទាសូតិ តថារូបេសុ ឧបទ្ទវេសុ ភិក្ខុនិយោ វិហារំ ឆឌ្ឌេត្វា បក្កមន្តិ, ឯវរូបាសុ អាបទាសុ យំ វា តំ វា ចេតាបេតុំ វដ្ដតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៧៦២)។

២១១៨. **សយំ យាចិតកំ វិនា**តិ “សំយាចិតក”ន្តិ បទំ វិនា, ឯត្តកមេវ វិសទិសន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

ឆដ្ឋសត្តមានិ។

២១១៩. អធិករចនំ ទស្សេតុមាហ “**មហាជនិកសញ្ញាចិកេនា**”តិ។ **បទតាធិកា**តិ បទមេវ **បទតា។ មហាជនិកេនា**តិ គណស្ស បរិច្ចត្តេន។ **សញ្ញាចិកេនា**តិ សយំ យាចិតកេន។

២១២០. **អនន្តរសមា មតា**តិ ឥធ “បុគ្គលិកេនា”តិ បទំ វិនា សមុដ្ឋានាទិនា សទ្ធឹ សព្ពេ វិនិច្ឆយា អនន្តរសិក្ខាបទសទិសា មតាតិ អត្ថោ។ “យា បន ភិក្ខុនី អញ្ញទត្ថិកេន បរិក្ខារេន អញ្ញុទ្ទិសិកេន បុគ្គលិកេនា”តិ ហិ សិក្ខាបទំ។ **បុគ្គលិកេនា**តិ ឯកភិក្ខុនិយា បរិច្ចត្តេន។ “កិញ្ចិបិ”តិ លិខន្តិ។ “**កោចិបិ**”តិ បាឋោ សុន្ទរោ “វិសេសោ”តិ ឥមិនា តុល្យាធិករណត្តា។

អដ្ឋមនវមទសមានិ។

បឋមោ វគ្គោ។

២១២១-២. ចត្តារិ កំសានិ សមាហដានិ, ចតុន្នំ កំសានំ សមាហារោ វា **ចតុក្កំសំ,** ចតុក្កំសតោ អតិរេកំ អតិរេកចតុក្កំសំ, តេន អតិរេកចតុក្កំសគ្ឃនកំ បាវុរណមាហ, ឧបចារេន “**អតិរេកចតុក្កំស**”ន្តិ វុត្តំ។ កំសបរិមាណំ បនេត្ថ សយមេវ វក្ខតិ “កហាបណចតុក្កំ តុ, កំសោ នាម បវុច្ចតី”តិ។ តស្មា អតិរេកសោឡសកហាបណគ្ឃនកន្តិ អត្ថោ។ **គរុបាវុរណ**ន្តិ សីតកាលេ បារុបិតព្ពបាវុរណំ។ **ចេតាបេយ្យា**តិ វិញ្ញាបេយ្យ។ ចត្តារិ សច្ចានិ សមាហដានិ, ចតុន្នំ វា សច្ចានំ សមាហារោ **ចតុសច្ចំ,** តំ បកាសេតិ សីលេនាតិ **ចតុសច្ចប្បកាសី,** តេន, ចតុន្នំ អរិយសច្ចានំ និទ្ទិសកេន សម្មាសម្ពុទ្ធេន។ **បយោគេ**តិ “ទេហី”តិ ឯវំ វិញ្ញាបនបយោគេ។ **លាភេ**តិ បដិលាភេ។

ចតុន្នំ សមូហោ **ចតុក្កំ,** កហាបណានំ ចតុក្កំ កហាបណចតុក្កំ។ កហាបណោ ចេត្ថ តំតំកាលេ, តំតំបទេសេ ច វោហារូបគោ គហេតព្ពោ។ ឥមា វុត្តប្បការា និស្សគ្គិយាវសានាបត្តិយោ “ញាតកានញ្ច សន្តកេ”តិ អនាបត្តិវិសយេ វក្ខមានត្តា “យទា យេន អត្ថោ, តទា តំ វទេយ្យាថា”តិ ឯវំ និច្ចបវារណំ អកត្វា តស្មិំ កាលេ កិស្មិញ្ចិ គុណេ បសីទិត្វា “វទេយ្យាថ យេន អត្ថោ”តិ ឯវំ បវារិតដ្ឋានេ សម្ភវន្តីតិ ទដ្ឋព្ពា។

២១២៣-៥. ឩនកចតុក្កំសេ អតិរេកសញ្ញា, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ ឩនកចតុក្កំសេ វេមតិកា, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ វុត្តត្តា អាហ “**ឩនកេ តុ ចតុក្កំសេ, ឧទ្ទិដ្ឋំ ទ្វិកទុក្កដ**”ន្តិ។ ឥមិនា “អតិរេកចតុក្កំសេ អតិរេកសញ្ញា, វេមតិកា, ឩនកសញ្ញា ចេតាបេតិ, និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយ”ន្តិ តិកបាចិត្តិយញ្ច ទស្សិតំ ហោតិ។

គរុកន្តិ គរុបាវុរណំ។ **តទូនំ វា**តិ ចតុក្កំសតោ ឩនកំ វា។ **ញាតកានញ្ចា**តិ ឯត្ថ **ច**-សទ្ទេន បវារិតានំ សង្គហោ។ យថាហ អនាបត្តិវារេ “ញាតកានំ, បវារិតាន”ន្តិ (បាចិ. ៧៨៧)។ ឯត្ថ ច “អតិរេកចតុក្កំសម្បី”តិ វត្តព្ពំ “**តទូនំ វា**”តិ ឥមិនា ចតុក្កំសូនស្ស វុត្តត្តា។ “**អប្បមេវ វា**”តិ ឥមិនា អតិរេកចតុក្កំសេបិ មហគ្ឃតរំ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

ឯកាទសមំ។

២១២៦-៧. “លហុបាវុរណំ បន ភិក្ខុនិយា ចេតាបេន្តិយា អឌ្ឍតេយ្យកំសបរមំ ចេតាបេតព្ព”ន្តិ (បាចិ. ៧៨៩) វចនតោ **លហុបាវុរណ**ន្តិ ឯត្ថ “ចេតាបេន្តិយា ភិក្ខុនិយា”តិ ច **អឌ្ឍតេយ្យកំសគ្ឃន**ន្តិ ឯត្ថ “ចេតាបេតព្ព”ន្តិ ច សេសោ។ **លហុបាវុរណ**ន្តិ ឧណ្ហកាលេ បារុរណំ។ តិណ្ណំ បូរណោ **តេយ្យោ,** អឌ្ឍោ តេយ្យោ អស្សាតិ **អឌ្ឍតេយ្យោ,** អឌ្ឍតេយ្យោ ច សោ កំសោ ចាតិ **អឌ្ឍតេយ្យកំសោ,** តំ អគ្ឃតីតិ **អឌ្ឍតេយ្យកំសគ្ឃនំ,** ទសកហាបណគ្ឃនកន្តិ អត្ថោ។ **តតោ**តិ អឌ្ឍតេយ្យកំសគ្ឃនកតោ។ យំ បន បាវុរណំ អឌ្ឍតេយ្យកំសគ្ឃនកំ, តំ លហុបាវុរណំ ។ **តតោ** អឌ្ឍតេយ្យកំសគ្ឃនកតោ លហុបាវុរណតោ។ **ឧត្តរិ**ន្តិ អតិរេកំ។ អឌ្ឍតេយ្យកំសគ្ឃនកំ យំ បាវុរណំ យា ភិក្ខុនី ចេតាបេតិ , តស្ស បាវុរណស្ស បដិលាភេ **តស្សា** ភិក្ខុនិយា និស្សគ្គិយបាចិត្តិយា វុត្តាតិ យោជនា។

“អនន្តរសមំ សេស”ន្តិ ឥទំ សមត្ថេតុមាហ “**នត្ថិ កាចិ វិសេសតា**”តិ។ វិសេសោយេវ **វិសេសតា**។

ទ្វាទសមំ។

២១២៨. ឥទានិ បាតិមោក្ខុទ្ទេសេ អាគតេសុ សមតឹសនិស្សគ្គិយេសុ កេសញ្ចិ អត្ថតោ អវចនេ ការណញ្ច អវុត្តេហិ សទ្ធឹ វុត្តានំ គហណញ្ច ទស្សេតុមាហ “**សាធារណានី**”តិអាទិ។ ហិ យស្មា ភិក្ខុនីនំ ភិក្ខូហិ **សាធារណានិ** យានិ សិក្ខាបទានិ **សេសានិ** ឥធ វុត្តេហិ អញ្ញានិ, **តានិ អដ្ឋារស** សិក្ខាបទានិ ចេវ ឥធ វុត្តសរូបានិ ទ្វាទស សិក្ខាបទានិ ចេតិ ឥច្ចេវំ និស្សគ្គិយបាចិត្តិយសិក្ខាបទានិ សមតឹសេវ ហោន្តីតិ យោជនា។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្ទីបនិយា វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណនាយ

និស្សគ្គិយកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បាចិត្តិយកថាវណ្ណនា

២១២៩-៣០. ឯវំ តីស និស្សគ្គិយបាចិត្តិយានិ ទស្សេត្វា ឥទានិ សុទ្ធបាចិត្តិយានិ ទស្សេតុមាហ **“លសុណ”**ន្តិអាទិ។ **លសុណន្តិ** ឯត្ថ ឥតិ-សទ្ទោ លុត្តនិទ្ទិដ្ឋោ។ “លសុណំ”ឥតិ ភណ្ឌិកំ **វុត្តំ** អដ្ឋកថាយំ (បាចិ. អដ្ឋ. ៧៩៣-៧៩៥)។ ចតុបញ្ចមិញ្ជាទិប្បភេទំ ភណ្ឌិកំ **លសុណំ** នាម, ន ឯកោ ឧនំ។ តេនាហ **“ន ឯក ទ្វិតិមិញ្ជក”**ន្តិ។ បក្កលសុណតោ, សីហឡទីបសម្ភវតោ ច វិសេសមាហ **“អាមកំ មាគធំយេវា”**តិ។ មគធេសុ ជាតំ **មាគធំ,** “វុត្តំ”ន្តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ យថាហ “មគធរដ្ឋេ ជាតលសុណមេវ ហិ ឥធ លសុណន្តិ អធិប្បេត”ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៧៩៥)។ តំ “ខាទិស្សាមី”តិ គណ្ហតីតិ សម្ពន្ធោ។ វុត្តប្បការំ បាចិត្តិយញ្ច អជ្ឈោហារវសេនាតិ ទស្សេតុមាហ **“អជ្ឈោហារវសេនេវ, បាចិត្តិ បរិទីបយេ”**តិ។

២១៣១. តទេវ វត្តតិ **“ទ្វេ តយោ”**តិអាទិនា។ **សទ្ធិន្តិ** ឯកតោ។ **សង្ខាទិត្វាតិ** គលពិលំ អប្បវេសេត្វា ទន្តេហិ សំចុណ្ណិយន្តី ខាទិត្វា។ **អជ្ឈោហរតិ** បរគលំ ករោតិ។

២១៣២. **តត្ថាតិ** តស្មិំ ភណ្ឌិកលសុណេ។ **“មិញ្ជានំ គណនាយា”**តិ ឥមិនា អជ្ឈោហារបយោគគណនាយេវ ទីបិតា។ យថាហ “ភិន្ទិត្វា ឯកេកំ មិញ្ជំ ខាទន្តិយា បន បយោគគណនាយ បាចិត្តិយានី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៧៩៥)។

២១៣៣. សភាវតោ វដ្ដន្តេវាតិ យោជនា។

២១៣៥. យថាវុត្តបលណ្ឌុកាទីនំ នានត្តំ ទស្សេតុមាហ **“ឯកា មិញ្ជា”**តិអាទិ។ ឥធ មិញ្ជានំ វសេនេវ នានត្តំ ទស្សិតំ។ **អដ្ឋកថាយំ** បន វណ្ណវសេនាបិ។ យថាហ “បលណ្ឌុកោ បណ្ឌុវណ្ណោ ហោតិ។ ភញ្ជនកោ លោហិតវណ្ណោ។ ហរិតកោ ហរិតបណ្ណវណ្ណោ”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៧៩៧)។

២១៣៦. “សាឡវេ ឧត្តរិភង្គកេ”តិ បទច្ឆេទោ។ “ពទរសាឡវាទីសូ”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៧៩៧) **អដ្ឋកថា**វចនតោ ឯត្ថ ពទរ-សទ្ទោ សេសោ។ **ពទរសាឡវំ** នាម ពទរផលានិ សុក្ខាបេត្វា ចុណ្ណេត្វា កាតព្ពា ខាទនីយវិកតិ។ **ឧម្មត្តិកាទីនន្តិ** ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន អាទិកម្មិកា គហិតា។ យថាហ “ឧម្មត្តិកាយ អាទិកម្មិកាយា”តិ (បាចិ. ៧៩៧)។

បឋមំ។

២១៣៧. **សម្ពាធេតិ** បដិច្ឆន្នោកាសេ។ តស្ស វិភាគំ ទស្សេតុមាហ **“ឧបកច្ឆេសុ មុត្តស្ស ករណេបិ វា”**តិ។

២១៣៨. អស្សា តថា បាចិត្តីតិ សម្ពន្ធោ។ **“ន លោមគណនាយា”**តិ ឥមិនា “បយោគគណនាយា”តិ ឥទមេវ សមត្ថយតិ។

២១៣៩. **អាពាធេតិ** កណ្ឌុអាទិកេ រោគេ។ យថាហ – “អាពាធបច្ចយាតិ កណ្ឌុកច្ឆុអាទិអាពាធបច្ចយា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៨០១)។ **មគ្គសំវិធានសមា មតាតិ** ភិក្ខុនិយា សំវិធាយ ឯកទ្ធានសិក្ខាបទេន សទិសា មតា ញាតាតិ អត្ថោ។

ទុតិយំ។

២១៤០. បទុមស្ស វា បុណ្ឌរីកស្ស វា អន្តមសោ កេសរេនាបិ កាម**រាគេន មុត្តករណស្ស តលឃាតនេ** មុត្តករណម្បិ បហារទានេ បាចិត្តិ ហោតីតិ យោជនា។ **កេសរេនាបីតិ អបិ**-សទ្ទេន មហាបទុមបណ្ណេហិ វត្តព្ពមេវ នត្ថីតិ ទីបេតិ។ យថាហ – “អន្តមសោ ឧប្បលបត្តេនាបីតិ ឯត្ថ បត្តំ តាវ មហន្តំ, កេសរេនាបិ បហារំ ទេន្តិយា អាបត្តិយេវា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៨០៣)។

២១៤១. **តត្ថាតិ** តស្មិំ មុត្តករណតលេ។

តតិយំ។

២១៤២. យា បន ភិក្ខុនី **កាមរាគបរេតា** កាមរាគេន បីឡិតា អត្តនោ **ព្យញ្ជនេ** មុត្តបថេ ឧប្បលបត្តម្បិ បវេសេតិ, **ន វដ្ដតិ** បាចិត្តិ ហោតីតិ យោជនា។ **បិ**-សទ្ទេន “កេសរមត្តម្បិ បន បវេសេន្តិយា អាបត្តិយេវា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៨១២) **អដ្ឋកថា** ឧល្លិង្គិតា។

២១៤៣-៤. យទ្យេវំ “ជតុមដ្ឋកេ បាចិត្តិយ”ន្តិ កស្មា វុត្តន្តិ អាហ **“ឥទំ…បេ…. ជតុមដ្ឋក”**ន្តិ។ **ឥទំ ជតុមដ្ឋកំ វត្ថុវសេនេវ វុត្ត**ន្តិ “អថ ខោ សា ភិក្ខុនី ជតុមដ្ឋកំ អាទិយិត្វា ធោវិតុំ វិស្សរិត្វា ឯកមន្តំ ឆឌ្ឌេសិ។ ភិក្ខុនិយោ មក្ខិកាហិ សម្បរិកិណ្ណំ បស្សិត្វា ឯវមាហំសុ ‘កស្សិទំ កម្ម’ន្តិ។ សា ឯវមាហ ‘មយ្ហិទំ កម្ម’ន្តិ។ យា តា ភិក្ខុនិយោ អប្បិច្ឆា, តា ឧជ្ឈាយន្តិ ខិយ្យន្តិ វិបាចេន្តិ ‘កថញ្ហិ នាម ភិក្ខុនី ជតុមដ្ឋកំ អាទិយិស្សតី’”តិ (បាចិ. ៨០៦) អាគតវត្ថុវសេនេវ វុត្តំ, ន តំ វិនា អញ្ញស្ស វដ្ដកស្ស សម្ភវតោតិ អធិប្បាយោ។ **ជតុមដ្ឋកំ** នាម ជតុនា កតោ មដ្ឋទណ្ឌកោ។

ទណ្ឌន្តិ ឯត្ថ “យំ កិញ្ចិ”តិ សេសោ។ យថាហ “អន្តមសោ ឧប្បលបត្តម្បិ មុត្តករណំ បវេសេតី”តិ (បាចិ. ៨០៨)។ ឯតម្បិ ច អតិមហន្តំ, កេសរមត្តម្បិ បន បវេសេន្តិយា អាបត្តិ ឯវ។ **ឯឡាលុក**ន្តិ កក្ការិផលំ វា។ **តស្មិ**ន្តិ អត្តនោ មុត្តករណេ។

២១៤៥. **អាពាធបច្ចយា**តិ មុត្តករណប្បទេសេ ជាតវណាទិម្ហិ វណដ្ឋាននិរុបនាទិបច្ចយា។

ចតុត្ថំ។

២១៤៦. **អគ្គបព្ពទ្វយាធិក**ន្តិ អគ្គបព្ពទ្វយតោ កេសគ្គមត្តម្បិ អធិកំ។ យថាហ “អន្តមសោ កេសគ្គមត្តម្បិ អតិក្កាមេតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា”តិ (បាចិ. ៨១២)។ **ទកសុទ្ធឹ ករោន្តិយា**តិ មុត្តករណដ្ឋានេ ធោវនំ ករោន្តិយា។ យថាហ “ឧទកសុទ្ធិកំ នាម មុត្តករណស្ស ធោវនា វុច្ចតី”តិ (បាចិ. ៨១២)។

២១៤៧. **“តីណី”**តិ ឥមិនា ឯកង្គុលិយា បព្ពទ្វយស្ស បវេសេត្វា ធោវនេ ទោសាភាវំ ទីបេតិ។ **ទីឃតោ**តិ អង្គុលិយា ទីឃតោ។ តីណិ បព្ពានិ គម្ភីរតោ មុត្តករណេ បវេសេត្វា ឧទកសុទ្ធឹ អាទិយន្តិយា បាចិត្តិយំ ភវេតិ យោជនា។

២១៤៨. តិស្សោ, ចតស្សោ វា អង្គុលិយោ ឯកតោ កត្វា វិត្ថារេន បវេសនេ ឯកបព្ពេបិ បរិវជ្ជេ “ទ្វង្គុលបព្ពបរម”ន្តិ និយមិតប្បមាណាតិក្កមតោ អាហ **“ឯកបព្ពម្បិ យា បនា”**តិ។ **យា បន** ភិក្ខុនី ចតុន្នំ វាបិ អង្គុលីនំ តិស្សន្នំ វាបិ អង្គុលីនំ ឯកបព្ពម្បិ វិត្ថារតោ បវេសេតិ, តស្សា បាចិត្តិយំ សិយាតិ យោជនា។

២១៤៩. **ឥតី**តិ ឯវំ។ **សព្ពប្បការេនា**តិ គម្ភីរបវេសនាទិនា សព្ពេន បការេន។ **អភិព្យត្តតរំ កត្វា**តិ សុបាកដតរំ កត្វា។ **អយមត្ថោ**តិ “ឯកិស្សង្គុលិយា តីណិ”តិអាទិនា វុត្តោ អយមត្ថោ។

២១៥០. ទ្វង្គុលបព្ពេ ទោសោ នត្ថីតិ យោជនា។ ឧទកសុទ្ធិបច្ចយេ បន សតិបិ ផស្សសាទិយនេ យថាវុត្តបរិច្ឆេទេ អនាបត្តិ។ **អធិកម្បី**តិ ទ្វង្គុលបព្ពតោ អធិកម្បិ។ ឧទកសុទ្ធឹ ករោន្តិយា ទោសោ នត្ថីតិ យោជនា។

២១៥១. តថា ឧទកសុទ្ធឹ ករោន្តីនំ ឧម្មត្តិកាទីនំ អនាបត្តិ បកាសិតាតិ យោជនា។

បញ្ចមំ។

២១៥២. **ភុញ្ជតោ បន ភិក្ខុស្សា**តិ បញ្ចន្នំ ភោជនានំ អញ្ញតរំ ភុញ្ជតោ ភិក្ខុស្ស។ យថាហ “ភុញ្ជន្តស្សាតិ បញ្ចន្នំ ភោជនានំ អញ្ញតរំ ភោជនំ ភុញ្ជន្តស្សា”តិ (បាចិ. ៨១៧)។ **បានីយំ វា វិធូបនំ វា**តិ វត្តមានំ បានីយំ, ពីជនីយញ្ច។ **ឧបតិដ្ឋេយ្យា**តិ “ហត្ថបាសេ តិដ្ឋតី”តិ (បាចិ. ៨១៧) វចនតោ ឯត្ថ **ឧប**-សទ្ទោ ហត្ថបាសសង្ខាតំ សមីបំ វទតីតិ វេទិតព្ពំ។

២១៥៣. វត្ថកោណាទិ យា កាចិ “ពីជនី”តិ វុច្ចតីតិ យោជនា, ឥមិនា “ពីជនិកិច្ចំ សម្បាទេស្សាមី”តិ អធិដ្ឋាយ គហិតចីវរកោណប្បការំ យំ កិញ្ចិ “ពីជនី”តិ វុច្ចតីតិ អត្ថោ។

២១៥៤. “អថ ខោ សា ភិក្ខុនី តស្ស ភិក្ខុនោ ភុញ្ជន្តស្ស បានីយេន ច វិធូបនេន ច ឧបតិដ្ឋិត្វា អច្ចាវទតិ។ អថ ខោ សោ ភិក្ខុ តំ ភិក្ខុនី អបសាទេតិ ‘មា, ភគិនិ, ឯវរូបំ អកាសិ, នេតំ កប្បតី’តិ។ ‘បុព្ពេ មំ

តំ ឯវញ្ច ឯវញ្ច ករោសិ, ឥទានិ ឯត្តកំ ន សហសី’តិ បានីយថាលកំ មត្ថកេ អាសុម្ភិត្វា វិធូបនេន បហារំ អទាសី’’តិ (បាចិ. ៨១៥) ឥមស្មឹ **វត្ថុម្ហិ** ភិក្ខូហិ អារោចិតេ ‘‘កថញ្ហិ នាម, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនី ភិក្ខុស្ស បហារំ ទស្សតី’’តិអាទីនិ (បាចិ. ៨១៥) វត្វា ‘‘យា បន ភិក្ខុនី ភិក្ខុស្ស ភុញ្ជន្តស្ស បានីយេន វា វិធូបនេន វា ឧបតិដ្ឋេយ្យ, បាចិត្តិយ’’ន្តិ (បាចិ. ៨១៦) វុត្តត្តា បហារបច្ចយា នុ ខោតិ អាសង្កំ និវត្តេតុមាហ **‘‘ហត្ថបាសេ ឥធ ឋានបច្ចយាបត្តិ ទីបិតា’’**តិ។ ឯត្ថ ច **អាសុម្ភិត្វា**តិ បាតេត្វា។ **ឥធា**តិ ឥមស្មឹ សិក្ខាបទេ។ ‘‘ន, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនិយា ភិក្ខុស្ស បហារោ ទាតព្ពោ។ យា ទទេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា’’តិ (ចូឡវ. ៤២០) **ភិក្ខុនិក្ខន្ធកេ** វុត្តំ គហេត្វា អាហ **‘‘បហារបច្ចយា វុត្តំ, ខន្ធកេ ទុក្កដំ វិសុ’’**ន្តិ។ ឥមិនា វុត្តស្សេវត្ថស្ស ការណំ ទស្សិតំ ហោតិ។

២១៥៥. ហត្ថបាសំ ជហិត្វាតិ ឯត្ថ ‘‘ភោជនំ ភុញ្ជតោ’’តិ ច **ខាទនំ ខាទតោ**តិ ឯត្ថ ‘‘ហត្ថបាសេ’’តិ ច វត្តព្ពំ ។ ភោជនំ ភុញ្ជតោ ហត្ថបាសំ ជហិត្វា ឧបតិដ្ឋន្តិយា វា ខាទនំ ខាទតោ ហត្ថបាសេ ឧបតិដ្ឋន្តិយា វា ហោតិ អាបត្តិ ទុក្កដន្តិ យោជនា។

២១៥៦. ទេតីតិ បានីយំ វា សូបាទឹ វា ‘‘ឥមំ បិវថ, ឥមិនា ភុញ្ជថា’’តិ ទេតិ។ តាលវណ្ដំ ‘‘ឥមិនា ពីជន្តា ភុញ្ជថា’’តិ ទេតិ។ **ទាបេតី**តិ អញ្ញេន ឧភយម្បិ ទាបេតិ។ **ឥទំ** សិក្ខាបទំ សមុដ្ឋានតោ ឯឡកលោមេន សមំ មតន្តិ យោជនា។

ឆដ្ឋំ។

២១៥៧. វិញ្ញត្វាតិ សយំ វិញ្ញត្វា, អញ្ញាយ វា វិញ្ញាបេត្វា។ ‘‘វិញ្ញត្វា វា វិញ្ញាបេត្វា វា’’តិ (បាចិ. ៨២១) ហិ សិក្ខាបទំ។ **អាមកំ ធញ្ញ**ន្តិ អបក្កំ អភដ្ឋំ សាលិអាទិកំ សត្តវិធំ ធញ្ញំ។ យថាហ – ‘‘អាមកធញ្ញំ នាម សាលិ វីហិ យវោ គោធុមោ កង្គុ វរកោ កុទ្រូសកោ’’តិ (បាចិ. ៨២២)។ **កោដ្ដេត្វា**តិ មុសលេហិ កោដ្ដេត្វា។ យទិ បរិភុញ្ជតីតិ យោជនា។

២១៥៨-៦០. ‘‘ភុញ្ជិស្សាមីតិ បដិគ្គណ្ហាតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សាតិ ឥទំ បយោគទុក្កដំ នាម, តស្មា ន កេវលំ បដិគ្គហណេយេវ ទុក្កដំ ហោតី’’តិអាទិនា (បាចិ. អដ្ឋ. ៨២២) **អដ្ឋកថាគតំ** វិភាគំ ទស្សេតុមាហ **‘‘ន កេវលំ តុ ធញ្ញាន’’**ន្តិអាទិ។ **បនា**តិ អបិ-សទ្ទត្ថេ, សុក្ខាបនេបីតិ អត្ថោ។ **ភជ្ជនត្ថាយា**តិ ឯត្ថ ‘‘វទ្ធលិទិវសេ’’តិ សេសោ។ ‘‘កបល្លសជ្ជនេ ឧទ្ធនសជ្ជនេ’’តិ បច្ចេកំ យោជេតព្ពំ។ **ទព្ពិសជ្ជនេ**តិ កដច្ឆុសម្បាទនេ។ តត្ថ កបល្លកេ ធញ្ញបក្ខិបនេតិ យោជនា។ ‘‘យដ្ឋនកោដ្ដនេ’’តិ វត្តព្វេ គាថាពន្ធវសេន ន-ការលោបំ កត្វា **‘‘យដ្ឋកោដ្ដនេ’’**តិ វុត្តំ។

២១៦១-៣. បមាណ-សទ្ទស្ស អាវត្តលិង្គសង្ខ្យត្តា អាហ **‘‘ភោជនញ្ចេវ វិញ្ញត្តិបមាណ’’**ន្តិ ។ **អាវត្តលិង្គសង្ខ្យត្តំ** នាម និយតលិង្គេកត្តពហុត្តំ។ តថា ហេត្ថ **បមាណ**-សទ្ទោ និយតនបុំសកលិង្គេ និយតេកត្តំ វុច្ចតិ។ **ឯត្ថ** ឥមស្មឹ សិក្ខាបទេ ភោជនញ្ចេវ វិញ្ញត្តិ ចាតិ ឥទំ ទ្វយំ **ហិ** យស្មា បមាណំ, តស្មា សយំ វិញ្ញត្វា វា អញ្ញតោ ភជ្ជនាទីនិ ការាបេត្វា វា អញ្ញាយ បន វិញ្ញាបេត្វា សយំ ភជ្ជនាទីនិ កត្វា វា **យា បន** ភិក្ខុនី អជ្ឈោហរតិ, តស្សា អជ្ឈោហារបយោគេសុ បាចិត្តិយោ សិយុន្តិ យោជនា។

មហាបច្ចរិយំ (បាចិ. អដ្ឋ. ៨២៣) វុត្តំ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ **‘‘មាតរំ វា’’**តិអាទិ។ **មាតរំ វាបិ យាចិត្វា**តិ ឯត្ថ **វា**-សទ្ទោ អត្ថន្តរវិកប្បនេ។ **បិ**-សទ្ទោ សម្ភាវនេ។ មាតរំ វា បិតរំ វា អញ្ញំ វា ញាតកំ វា បវារិតំ វា អាមកធញ្ញំ យាចិត្វា វា អញ្ញាយ ការាបេត្វា វា យា បរិភុញ្ជតិ, តស្សា បាចិត្តីតិ យោជនា។

២១៦៤. អវិញ្ញត្តិយា លទ្ធំ សយំ វា ភជ្ជនាទីនិ កត្វា វា អញ្ញាយ ការាបេត្វា វា យា បរិភុញ្ជតិ, តស្សា ទុក្កដន្តិ យោជនា។

២១៦៥. អញ្ញាយ បន វិញ្ញត្តិយា លទ្ធំ តាយ ការាបេត្វាបិ សយំ កត្វា វា អជ្ឈោហរន្តិយា តថា អាបត្តិ ទុក្កដន្តិ យោជនា។ ឥទញ្ច **មហាបច្ចរិយា**គតនយំ គហេត្វា វុត្តំ។ **មហាអដ្ឋកថាយំ** បន ‘‘អញ្ញាយ វិញ្ញត្តំ ភុញ្ជន្តិយា ទុក្កដ’’ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៨២២) វុត្តត្តា វិញ្ញត្តិយាបិ អញ្ញាយ លទ្ធំ អាមកំ ធញ្ញំ តាយ ការាបេត្វា វា សយំ កត្វា វា បរិភុញ្ជន្តស្សាបិ ទុក្កដមេវ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

២១៦៦-៧. សេទកម្មាទិអត្ថាយាតិ វាតរោគាទិនា អាតុរានំ សេទនាទិបដិការត្ថាយ។ ឥធ ‘‘អញ្ញាតកអប្បវារិតដ្ឋានេបី’’តិ សេសោ។ ភិក្ខូនម្បិ ឯសេវ នយោ។ បបេត្វា សត្ត ធញ្ញានិ ញាតកបវារិតដ្ឋានេ សេសវិញ្ញត្តិយាបិ អនាបត្តីតិ ញាតព្ពន្តិ យោជនា។ **សេសវិញ្ញត្តិយា**តិ មុគ្គមាសអលាពុកុម្ភណ្ឌកាទីនំ វុត្តធញ្ញាវសេសានំ វិញ្ញត្តិយា។

សាលិអាទីនំ សត្តន្នំ ធញ្ញានំ ទុក្កដស្ស វុត្តត្តា, អនាមាសត្តា ច សព្ពេន សព្ពំ ន វដ្ដន្តីតិ ទស្សេតុមាហ "**ញាតកានម្បិ**"តិអាទិ។

២១៦៨. **លទ្ធ**ន្តិ លព្ភមានំ។ **នវកម្មេសូ**តិ នវកម្មត្ថាយ, និមិត្តត្ថេ ភុម្មំ។ ឯត្ថ "សម្បដិច្ឆិតុ"ន្តិ សេសោ។ "អវិញ្ញត្តិយា លព្ភមានំ បន នវកម្មត្ថាយ សម្បដិច្ឆិតុំ វដ្ដតី"តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៨២៣) **មហាបច្ចរិយំ** វុត្តំ។

សត្តមំ។

២១៦៩. **សង្ការ**ន្តិ កចវរំ។ **វិឃាសកំ វា**តិ ឧច្ឆិដ្ឋកមច្ឆកណ្ដកមំសដ្ឋិចលកមុខធោវនាទិកំ យំ កិញ្ចិ។ **ឆឌ្ឌេយ្យ វា**តិ ឯត្ថ "សយ"ន្តិ សេសោ "ឆឌ្ឌាបេយ្យ បរេហី"តិ វក្ខមានត្តា។ កុដ្ដស្ស តិរោ **តិរោកុដ្ដំ**, តស្មិំ, កុដ្ដស្ស បរភាគេតិ អត្ថោ។ "បាការេបិ អយំ នយោ"តិ វក្ខមានត្តា កុដ្ដន្តិ វា ព្យតិរិត្តា ភិត្តិ គហេតព្ពា។

២១៧១. **ឯកា**តិ ឯត្ថ អាបត្តីតិ សេសោ។ "តស្សា"តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។

២១៧២. **ឆឌ្ឌនេ**តិ ឯត្ថ **បិ**-សទ្ទោ លុត្តនិទ្ទិដ្ឋោ។ ទន្តកដ្ឋស្ស ឆឌ្ឌនេបិ ភិក្ខុនិយា បាចិត្តិ បរិទីបិតាតិ យោជនា។

២១៧៣-៤. **សព្ពត្ថា**តិ វុត្តប្បការេសុ សព្ពេសុ វិកប្បេសុ។ អនាបត្តិវិសយំ ទស្សេតុមាហ "**អវលញ្ជេបី**"តិអាទិ។ អវលញ្ជេ ឋានេ អនោលោកេត្វា ឆឌ្ឌេន្តិយាបិ វា វលញ្ជេ ឋានេ ឱលោកេត្វាបិ វា បន ឆឌ្ឌេន្តិយា អនាបត្តីតិ យោជនា។ ឆឌ្ឌនំ **ក្រិយំ**។ អនោលោកនំ **អក្រិយំ**។

អដ្ឋមំ។

២១៧៥-៦. យា បន ភិក្ខុនី ខេត្តេ វា នាឡិកេរាទិអារាមេ វា យត្ថ កត្ថចិ រោបិមេ ហរិតដ្ឋានេ **តានិ** វិឃាសុច្ចារសង្ការមុត្តសង្ខាតានិ **ចត្តារិ វត្ថូនិ** សចេ សយំ ឆឌ្ឌេតិ វា, តថា បរេ ឆឌ្ឌាបេតិ វា, តស្សា ភិក្ខុនិយា អាបត្តិវិនិច្ឆយោ **វុត្តនយោ** "ឯកេក"មិច្ចាទិនា យថាវុត្តបការោតិ យោជនា។

២១៧៧-៨. **យា បន** ភិក្ខុនី ហរិតេ ខេត្តេ និសីទិត្វា ភុញ្ជមានា វា តថា ហរិតេ **តត្ថ** ខេត្តេ ឧច្ឆុអាទីនិ **ខាទន្តិ** ខាទមានា គច្ឆន្តី វា យទិ ឧច្ឆិដ្ឋំ ឧទកំ វា ចលកាទី វា ឆឌ្ឌេតិ, តស្សា បាចិត្តិយំ ហោតីតិ យោជនា។ **ចលកំ** នាម វមិករំ។

២១៧៩. **តាទិសេ** ហរិតេ ឋានេ អន្តមសោ មត្ថកឆិន្នំ នាឡិកេរម្បិ ជលំ បិវិត្វា ឆឌ្ឌេន្តិយា អាបត្តិ សិយាតិ យោជនា។

២១៨០. **សព្ពេស**ន្តិ ភិក្ខុភិក្ខុនីនំ។

២១៨១. លាយិតម្បិ ខេត្តំ បុន រោហណត្ថាយ មនុស្សា រក្ខន្តិ ចេ, **តត្ថ** តស្មិំ ខេត្តេ វិឃាសុច្ចារាទីនិ ឆឌ្ឌេន្តិយា **អស្សា** ភិក្ខុនិយា **យថាវត្ថុកមេវ ហិ** បាចិត្តិយមេវាតិ យោជនា។ "**អស្សា យថាវត្ថុក**"ន្តិ ឥមិនា ភិក្ខុស្ស ទុក្កដន្តិ វុត្តមេវ ហោតិ។

២១៨២. **ឆឌ្ឌិតេ ខេត្តេ**តិ មនុស្សេហិ ឧទ្ធដសស្សេ ខេត្តេ។ យថាហ – "មនុស្សេសុ សស្សំ ឧទ្ធរិត្វា គតេសុ ឆឌ្ឌិតខេត្តំ នាម ហោតិ, តត្ថ វដ្ដតី"តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៨៣០)។ ឯវំ អកតេបិ ខេត្តេ សាមិកេ អាបុច្ឆិត្វា កាតុំ វដ្ដតិ។ យថាហ "សាមិកេ អបលោកេត្វា ឆឌ្ឌេតី"តិ (បាចិ. ៨៣២)។ ឥធ ខេត្តបាលកា, អារាមាទិគោបកា ច **សាមិកា** ឯវ។ សង្ឃស្ស ខេត្តេ, អារាមេ ច សចេ "តត្ថ កចវរំ ន ឆឌ្ឌេតព្ព"ន្តិ កតិកា នត្ថិ, ភិក្ខុស្ស ឆឌ្ឌេតុំ វដ្ដតិ សង្ឃបរិយាបន្នត្តា, ន ភិក្ខុនីនំ។ តាសំ បន ភិក្ខុសង្ឃេ វុត្តនយេន ន វដ្ដតិ, ន តស្ស ភិក្ខុស្ស, ឯវំ សន្តេបិ សារុប្បវសេន កាតព្ពន្តិ។ **សព្ពន្តិ** ឧច្ចារាទិ ចតុព្ពិធំ។

នវមំ។

២១៨៣. ឯត្ថ "នច្ចំ នាម យំ កិញ្ចិ នច្ចំ។ គីតំ នាម យំ កិញ្ចិ គីតំ។ វាទិតំ នាម យំ កិញ្ចិ វាទិត"ន្តិ (បាចិ. ៨៣៥) វចនតោ "យំ កិញ្ចី"តិ សេសោ។ យា បន ភិក្ខុនី យំ កិញ្ចិ នច្ចំ វា យំ កិញ្ចិ គីតំ វា យំ កិញ្ចិ វាទិតំ វា

ទស្សនត្ថាយ គច្ឆេយ្យាតិ យោជនា។ តត្ថ **យំ កិញ្ចិ នច្ចន្តិ** នដាទយោ វា នច្ចន្តុ សោណ្ឌា វា, អន្តមសោ មោរសុកមក្កដាទយោបិ, សព្ពម្បេតំ នច្ចមេវ។ **យំ កិញ្ចិ គីតន្តិ** នដាទីនំ វា គីតំ ហោតុ អរិយានំ បរិនិព្ពានកាលេ រតនត្តយគុណូបសំហិតំ សាធុកីឡិតគីតំ វា អសញ្ញតភិក្ខូនំ ធម្មភាណកគីតំ វា, សព្ពម្បេតំ គីតមេវ។ **យំ កិញ្ចិ វាទិតន្តិ** យនាទិវាទនីយភណ្ឌវាទិតំ វា ហោតុ កុដភេរិវាទិតំ វា អន្តមសោ ឧទរភេរិវាទិតម្បិ , សព្ពម្បេតំ វាទិតមេវ។ "ទស្សនសវនត្ថាយា"តិ វត្តព្ពេ វិរូបេកសេសនយេន "**ទស្សនត្ថាយា**"តិ វុត្តំ។ បញ្ចន្នំ វិញ្ញាណានំ យថាសកំ វិសយស្ស អាលោចនសភាវតាយ វា "**ទស្សនត្ថាយ**" ឥច្ចេវ វុត្តំ។

២១៨៤. បុព្ពបយោគទុក្កដេន សហ បាចិត្តិយំ ទស្សេតុមាហ "**ទស្សនត្ថាយ នច្ចស្សា**"តិអាទិ។ **គីតស្សាតិ** ឯត្ថ "វាទិតស្សា"តិ បករណតោ លព្ភតិ។

២១៨៥. **ឯកបយោគេនាតិ** ឯកទិសាវលោកនបយោគេន។ តេនេវ វក្ខតិ "អញ្ញស្មិម្បិ...បេ.... សិយុ"ន្តិ។ **បស្សតីតិ** ឯត្ថ "នច្ច"ន្តិ សេសោ។ **តេសន្តិ** យេសំ នច្ចំ បស្សតិ។ **បិ**-សទ្ទេន វាទិតម្បិ សម្បិណ្ឌេតិ។ យថាហ "តេសំយេវ គីតវាទិតំ សុណាតិ, ឯកមេវ បាចិត្តិយ"ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៨៣៦)។

២១៨៦. **អញ្ញតោតិ** អញ្ញស្មិំ ទិសាភាគេ។

២១៨៧. "វិសុំ បាចិត្តិយោ សិយុ"ន្តិ ឥទមេវ បកាសេតុមាហ "**បយោគគណនាយេត្ថ, អាបត្តិគណនា សិយា**"តិ។ **ឯត្ថាតិ** ឥមស្មិំ នានាទិសាភាគេ។ នច្ចគីតវាទិតានំ ទស្សនសវនេ **អដ្ឋកថាគតំ** វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ "**នច្ចិតុ**"ន្តិអាទិ។

២១៨៨. "នច្ច ឥតី"តិ បទច្ឆេទោ, "នច្ចាហី"តិបិ បាឋោ។ **ឧបដ្ឋានន្តិ** ភេរិសទ្ទបូជំ។ **សម្បដិច្ឆិតុន្តិ** "សាធូ"តិ អធិវាសេតុំ។ ឥមស្ស ឧបលក្ខណវសេន វុត្តត្តា នច្ចគីតេបិ ឯសេវ នយោ។

២១៨៩-៩០. **សព្ពត្ថាតិ** នច្ចនាទីសុ សព្ពត្ថ។ **ឧបដ្ឋានំ ករោមាតិ** តុម្ហាកំ ចេតិយស្ស នច្ចាទីហិ ឧបហារំ ករោមាតិ។ **ឧបដ្ឋានំ បសត្ថន្តិ** ឧបដ្ឋានករណំ នាម សុន្ទរន្តិ។

យា អារាមេយេវ ច ឋត្វា បស្សតិ វា សុណាតិ វាតិ យោជនា, ឥធ "អន្តរារាមេ វា"តិអាទិ សេសោ។ "អារាមេ ឋត្វា អន្តរារាមេ វា ពហិអារាមេ វា នច្ចាទីនិ បស្សតិ វា សុណាតិ វា, អនាបត្តី"តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៨៣៧) **អដ្ឋកថាយ** វុត្តំ។ "**ឋត្វា**"តិ វុត្តេបិ សព្ពេសុបិ ឥរិយាបថេសុ លព្ភតិ។ **អារាមេ ឋត្វាតិ** ន កេវលំ ឋត្វាវ, តតោ គន្ត្វាបិ សព្ពិរិយាបថេហិបិ លភតិ។ "អារាមេ ឋិតា"តិ (បាចិ. ៨៣៧) បន អារាមបរិយាបន្នទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ ឥតរថា និសិន្នាបិ ន លភេយ្យាតិ **គណ្ឋិបទា**ទីសុ វុត្តំ។ ភិក្ខូនម្បិ ឯសេវ នយោ។

២១៩១. យា អត្តនោ ឋិតោកាសំ អាគន្ត្វា បយោជិតំ បស្សតិ វា សុណាតិ វាតិ យោជនា។ **ឋិតោកាសន្តិ** ឯត្ថ គតិនិវត្តិសាមញ្ញេន សយិតនិសិន្នម្បិ គយ្ហតិ។ តថារូបា ហិ ការណា គន្ត្វា បស្សន្តិយា វាបីតិ យោជនា។ **ការណំ** នាម សលាកភត្តាទិការណំ។ យថាហ "សតិ ករណីយេតិ សលាកភត្តាទីនំ វា អត្ថាយ អញ្ញេន វា កេនចិ ករណីយេន គន្ត្វា គតដ្ឋានេ បស្សតិ វា សុណាតិ វា, អនាបត្តី"តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៨៣៧)។

២១៩២. មគ្គំ គច្ឆន្តី បដិបថេ នច្ចំ អដ្ឋត្វា បស្សតីតិ ឯវំ បស្សន្តិយាបិ ច តថា អនាបត្តីតិ អជ្ឈាហារយោជនា។ **បដិបថេតិ** គមនមគ្គាភិមុខេ។ **អាបទាសុបីតិ** តាទិសេន ឧបទ្ទវេន ឧបទ្ទុតា សមជ្ជដ្ឋានំ បវិសតិ, ឯវំ បវិសិត្វា បស្សន្តិយា វា សុណន្តិយា វា អនាបត្តិ។

២១៩៣. **ឥទំ** សិក្ខាបទំ សមុដ្ឋានតោ ឯឡកលោមសិក្ខាបទេន **សមំ មតំ** "សមាន"ន្តិ វិញ្ញាតំ។

ទសមំ។

លសុណវគ្គោ បឋមោ។

២១៩៤-៥. **ឥធ** ឥមស្មិំ សាសនេ យា បន ភិក្ខុនី រត្តន្ធការស្មិំ អប្បទីបេ បុរិសេន សទ្ធិំ ឯកិកា សចេ សន្តិដ្ឋតិ, តស្សា បាចិត្តិយំ វុត្តន្តិ យោជនា។ **រត្តន្ធការស្មិន្តិ** រត្តិយំ។ រត្តិបរិយាយោ ហិ **រត្តន្ធការ**-សទ្ទោ។ យថាហ **បទភាជនេ** "រត្តន្ធការេតិ ឱគ្គតេ សូរិយេ"តិ (បាចិ. ៨៤០)។ **អប្បទីបេតិ** បជ្ជោតចន្ទសូរិយអគ្គីសុ ឯកេនាបិ អនោភាសិតេ, ឥមិនា រត្តិក្ខេត្តំ ទស្សេតិ។ "**សន្តិដ្ឋតី**"តិ ឥមិនា គមននិសិន្នសយនសង្ខាតំ ឥរិយាបថត្តិកញ្ច

ឧបលក្ខិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ វុត្តញ្ហិ វជិរពុទ្ធិនា “សន្តិដ្ឋេយ្យាតិ ឯត្ថ ឋានាបទេសេន ចតុព្ពិធោបិ ឥរិយាបថោ សង្គហិតោ, តស្មា បុរិសេន សទ្ធឹ ចង្កមនាទីនិ ករោន្តិយាបិ បាចិត្តិយញ្ច ឧបលព្ភតី”តិ (វជិរ. ដី. បាចិត្តិយ ៨៣៩ ថោកំ វិសទិសំ)។ **បុរិសេន សទ្ធិ**ន្តិ សន្តិដ្ឋិតុំ, សល្លបិតុញ្ច វិញ្ញុនា មនុស្សបុរិសេន សទ្ធឹ។

រហស្សាទវសេន បុរិសស្ស **ហត្ថបាសំ** សមាគន្ត្វា តេន **សទ្ធឹ** សល្លបន្តិយា វា បាចិត្តិយំ វុត្តន្តិ យោជនា។

២១៨៦-៧. យា បន ភិក្ខុនី សចេ មនុស្សបុរិសស្ស ហត្ថបាសំ វិជហិត្វា សន្តិដ្ឋតិ វា សល្លបតិ វា, យក្ខបេតតិរច្ឆានគតានំ ហត្ថបាសំ អវិជហិត្វា សន្តិដ្ឋតិ វា សល្លបតិ វា, តស្សា ទុក្កដំ បរិទីបិតន្តិ យោជនា។

វិញ្ញុគ្គហណេន អវិញ្ញូ បុរិសោ អនាបត្តឹ ន ករោតីតិ ទីបេតិ។

២១៨៨. **អញ្ញវិហិតាយា**តិ រហោអស្សាទតោ អញ្ញំ ចិន្តេន្តិយា។ យថាហ “រហោអស្សាទតោ អញ្ញវិហិតាវ ហុត្វា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៨៤១)។ ចតុត្ថេន, ឆដ្ឋេន ច សមុដ្ឋានេន សមុដ្ឋានតោ **ថេយ្យសត្ថសមុដ្ឋានំ**។ សន្តិដ្ឋនសល្លបនវសេន **ក្រិយំ**។ សញ្ញាយ វិមោក្ខោ ឯតស្មិន្តិ **សញ្ញាវិមោក្ខកំ**។

បឋមំ។

២១៨៩. **បដិច្ឆន្នេ ឱកាសេ**តិ កុដ្ដាទីសុ យេន កេនចិ បដិច្ឆន្នេ ឱកាសេ។ **ឥទំ** វចនំ។

ទុតិយំ។

២២០០. តតិយេ “អជ្ឈោកាសេ”តិ ច ចតុត្ថេ “រថិកាយ, ព្យូហេ, សិង្ឃាដកេ”តិ បទានិ ច វជ្ជេត្វា អវសេសំ សន្ធាយាហ “អបុព្ពំ នត្ថិ កិញ្ចិបី”តិ។ ឯត្ថ “វត្តព្ព”ន្តិ សេសោ។ ឯត្ថ ច **រថិកាយា**តិ រច្ឆាយ។ **ព្យូហេ**តិ អនិព្ពិទ្ធរច្ឆាយ។ **សិង្ឃាដកេ**តិ ចច្ចរេ ឱកាសេ, តិកោណំ វា ចតុកោណំ វា មគ្គសមោធានដ្ឋានេតិ វុត្តំ ហោតិ។

តតិយចតុត្ថានិ។

២២០១-២. “យា បន ភិក្ខុនី បុរេភត្តំ កុលានិ ឧបសង្កមិត្វា អាសនេ និសីទិត្វា សាមិកេ អនាបុច្ឆា បក្កមេយ្យ, បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. ៨៥៥) វចនតោ យា បន ភិក្ខុនី បុរេភត្តំ កុលានិ ឧបសង្កមិត្វា ឆទនន្តោ អាសនេ និសីទិត្វា សាមិកេ អនាបុច្ឆា អនោវស្សកប្បទេសំ អតិក្កមេតិ, **យា** ច អជ្ឈោកាសេ វា និសីទិត្វា សចេ ឧបចារំ អតិក្កមេតិ, តស្សា បឋមេ បទេ ទុក្កដំ ហោតិ, ទុតិយេ បទេ បាចិត្តិ បរិយាបុតាតិ យោជនា។ **“អាសនេ”**តិ ឥមិនា បល្លង្កមាភុជិត្វា និសីទនារហមាសនំ អធិប្បេតំ។ យថាហ – “អាសនំ នាម បល្លង្កស្ស ឱកាសោ វុច្ចតី”តិ (បាចិ. ៨៥៦)។ **អនោវស្សប្បទេស**ន្តិ និព្ពកោសព្ភន្តរំ។ អព្ភោកាសេ អាបត្តិខេត្តំ ទស្សេតុមាហ **“ឧបចារម្បិ វា សចេ”**តិ។ **ឧបចារ**ន្តិ ទ្វាទសហត្ថប្បមាណំ បទេសំ។ យថាហ **គណ្ឋិបទេ** “ឧបចារោ ទ្វាទសហត្ថោ”តិ។

២២០៣. **“តថា”**តិ ឥមិនា “ទុក្កដំ សមុទីរិត”ន្តិ ឥទំ បច្ចាមសតិ។ អាបុដ្ឋេ អនាបុដ្ឋសញ្ញាយ អាបុដ្ឋេ វិចិកិច្ឆតោ បក្កមន្តិយា តថា ទុក្កដន្តិ យោជនា។ ឯត្ថ ច “ភិក្ខុនិយា”តិ សម្ពន្ធិនិយា សមានត្តា “វិចិកិច្ឆន្តិយា”តិ វត្តព្ពេ លិង្គវិបល្លាសវសេន **“វិចិកិច្ឆតោ”**តិ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

២២០៤. **គិលានាយា**តិ យា តាទិសេន គេលញ្ញេន អាបុច្ឆិតុំ ន សក្កោតិ។ **អាបទាសូ**តិ ឃរេ អគ្គិ ឧដ្ឋិតោ ហោតិ ចោរា វា, ឯវរូបេ ឧបទ្ទវេ អនាបុច្ឆា បក្កមន្តិយា អនាបត្តិ។

បញ្ចមំ។

២២០៥-៦. **“គច្ឆន្តិយា វជន្តិយា”**តិ ច និសីទននិបជ្ជនាវសានទស្សនត្ថំ វុត្តំ។ បាចិត្តិយំ បន បច្ឆាភត្តំ សាមិកេ “ឥធ និសីទាម វា សយាម វា”តិ អនាបុច្ឆិត្វា និសិន្នទិបន្នបច្ចយា ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។ បច្ឆាភត្តំ សាមិកេ អនាបុច្ឆា អាសនេ **និសីទិត្វា** គច្ឆន្តិយា ឯកា បាចិត្តិ ហោតីតិ យោជនា។ ឯស នយោ **“និបជ្ជិត្វា”**តិអាទីសុបិ។

យថា បន តត្ថ អសំហារិមេ អនាបត្តិ, ឯវមិធ ធុវបញ្ញត្តេ វា អនាបត្តីតិ។

ឆដ្ឋំ។

២២០៧. **តិសមុដ្ឋានន្តិ** សចិត្តកេហិ តីហិ សមុដ្ឋានេហិ សមុដ្ឋានតោ។

អដ្ឋមំ។

២២០៨. យា បន ភិក្ខុនី អត្តានម្បិ វា បរម្បិ វា និរយព្រហ្មចរិយេហិ អភិសបេយ្យ, តស្សា វាចតោ វាចតោ សិយា បាចិត្តីតិ យោជនា។ តត្ថ **អភិសបេយ្យាតិ** សបថំ ករេយ្យ, “និរយេ និព្ពត្តាមិ, អវីចិម្ហិ និព្ពត្តាមី”តិ អត្តានំ វា “និរយេ និព្ពត្តតុ, អវីចិម្ហិ និព្ពត្តតូ”តិ បរំ វា “គិហិនី ហោមិ, ឱទាតវត្ថា ហោមី”តិ អត្តានំ វា “គិហិនី ហោតុ, ឱទាតវត្ថា ហោតូ”តិ បរំ វា អភិសបេយ្យាតិ វុត្តំ ហោតិ។

២២១០. អក្កោសតិ អត្តានំ វា បរំ វាតិ សម្ពន្ធោ។ **តិកបាចិត្តិយន្តិ** ឧបសម្បន្នាយ ឧបសម្បន្នសញ្ញាវេមតិកាអនុបសម្បន្នសញ្ញាវសេន។ **សេសាយាតិ** អនុបសម្បន្នាយ។ អនុបសម្បន្នាយ ឧបសម្បន្នសញ្ញា, វេមតិកា, អនុបសម្បន្នសញ្ញា អក្កោសតិ, ទុក្កដន្តិ ឯវំ **តិកទុក្កដំ**។

២២១១. អត្ថធម្មានុសាសនី បុរក្ខត្វា វទន្តីនំ អនាបត្តីតិ យោជនា។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** “អត្ថបុរេក្ខារាយាតិ អដ្ឋកថំ កថេន្តិយា។ ធម្មបុរេក្ខារាយាតិ បាឡឹ វាចេន្តិយា។ អនុសាសនិបុរេក្ខារាយាតិ ‘តទានិបិ ត្វំ ឯទិសា, សាធុ វិរមស្សុ, នោ ចេ វិរមសិ, អទ្ធា បុន ឯវរូបានិ កម្មានិ កត្វា និរយេ ឧប្បជ្ជិស្សសិ, តិរច្ឆានយោនិយា ឧប្បជ្ជិស្សសី’តិ ឯវំ អនុសាសនិយំ ឋត្វា វទន្តិយា អនាបត្តី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៨៧៨)។

នវមំ។

២២១២. ***វធិត្វាតិ*** សត្ថាទីហិ បហរិត្វា។ ***វធិត្វា វាតិ*** ឯត្ថ ***វា***-សទ្ទោ **បាឡិយំ** “វធិត្វា វធិត្វា”តិ (បាចិ. ៨៨០) វុត្តំ អាមេឌិតំ សូចេតិ។

២២១៣. **ឯតន្តិ** ឥមស្មឹ សិក្ខាបទេ។ កាយវាចាចិត្តសមុដ្ឋានំ **ធុរនិក្ខេបសមុដ្ឋានំ** នាម, សមនុភាសនសមុដ្ឋានន្តិបិ ឯតស្សេវ នាមំ។

ទសមំ។

អន្ធការវគ្គោ ទុតិយោ។

២២១៤. យា បន ភិក្ខុនី **នគ្គា** អនិវត្ថា អបារុតា ហុត្វា នហាយតិ, អស្សា សព្ពបយោគេ ទុក្កដំ។ **តស្ស** នហានស្ស **វោសានេ** បរិយោសានេ សា ភិក្ខុនី **ជិនវុត្តំ** ជិនេន ភគវតា ភិក្ខុនីនំ បញ្ញត្តំ **ទោសំ** បាចិត្តិយាបត្តឹ **សមុបេតិ** អាបជ្ជតីតិ យោជនា។ **ភិក្ខុនិ ទោសន្តិ** ឯត្ថ គាថាពន្ធវសេន រស្សោ កតោ។

២២១៥. **អច្ឆិន្នចីវរាតិ** អច្ឆិន្នឧទកសាដិកចីវរា។ **នដ្ឋចីវរាតិ** ចោរាទីហិ នដ្ឋឧទកសាដិកចីវរា។ **អាបទាសុ វាតិ** “មហគ្ឃំ ឥមំ ទិស្វា ចោរាបិ ហរេយ្យុ”ន្តិ ឯវរូបាសុ អាបទាសុ វា នគ្គាយ នហាយន្តិយា ន ទោសោ។

បឋមំ។

២២១៦. **ទុតិយេតិ** “ឧទកសាដិកំ បន ភិក្ខុនិយា ការយមានាយា”តិអាទិសិក្ខាបទេ (បាចិ. ៨៨៨)។

ទុតិយំ។

២២១៧-៨. **ទុស្សិព្ពិតំ ចីវរន្តិ** អសក្កច្ចសិព្ពិតំ ចីវរំ។ ***វិសិព្ពេត្វាតិ*** ទុស្សិព្ពិតំ បុន សិព្ពនត្ថាយ សយំ វា វិគតសិព្ពនំ កត្វា។ “វិសិព្ពាបេត្វា”តិ សេសោ។ យថាហ “វិសិព្ពេត្វា វា វិសិព្ពាបេត្វា វា”តិ (បាចិ. ៨៩៣)។ **អនន្តរាយាតិ** ទសសុ អន្តរាយេសុ អញ្ញតរន្តរាយរហិតា។ **តំ** វិសិព្ពិតំ, វិសិព្ពាបិតំ វា ចីវរំ។ “អនន្តរាយា តំ បច្ឆា”តិ វត្តព្ពេ គាថាពន្ធវសេន រស្សោ កតោ។ **ន សិព្ពេយ្យាតិ** ឯត្ថាបិ “ន សិព្ពាបេយ្យា”តិ សេសោ។ យថាហ “នេវ សិព្ពេយ្យ, ន សិព្ពាបនាយ ឧស្សុក្កំ ករេយ្យា”តិ (បាចិ. ៨៩៣)។

ចតុបញ្ចាហន្តិ ឯត្ថ “ឧត្តរិឆប្បញ្ចវាចាហិ (បាចិ. ៦២-៦៤), ឧត្តរិទិរត្តតិរត្ត”ន្តិអាទីសុ (បាចិ. ៥១-៥២) វិយ អប្បសង្ខ្យាយ ពហុសង្ខ្យាយំ អន្តោគធត្តេបិ ឧភយវចនំ លោកវោហារវសេន វចនសិលិដ្ឋតាយាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ **ធុរេ**តិ សិព្ពនុស្សាហេ។ **និក្ខិត្តមត្តេ**តិ វិស្សដ្ឋមត្តេ។

២២១៩. តិកបាចិត្តិយំ វុត្តន្តិ ឧបសម្បន្នាយ ឧបសម្បន្នសញ្ញា, វេមតិកា, អនុបសម្បន្នសញ្ញាតិ តីសុ វារេសុ តិកបាចិត្តិយំ វុត្តំ។ **សេសាយា**តិ អនុបសម្បន្នាយ។ **តិកទុក្កដ**ន្តិ វារត្តយេ ទុក្កដត្តយំ។

២២២០. ឧភិន្នន្តិ ឧបសម្បន្នានុបសម្បន្នានំ។ **អញ្ញស្មិ**ន្តិ ចីវរតោ អញ្ញស្មិំ។ **អន្តរាយេបិ វា សតី**តិ រាជចោរាទិអន្តរាយានំ ទសន្នំ អញ្ញតរេ សតិ។

២២២១. “ធុរនិក្ខេបនំ នាម, សមុដ្ឋានមិទំ មត”ន្តិ ឥទំ **អដ្ឋកថាយ** “ធុរនិក្ខេបសមុដ្ឋាន”ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៨៩៣) វុត្តមេវ គហេត្វា វុត្តំ, តេរសសុ សមុដ្ឋានសីសេសុ “ធុរនិក្ខេបសមុដ្ឋាន”ន្តិ វិសុំ សមុដ្ឋានសីសំ នាម នត្ថិ។ **មាតិកដ្ឋកថាយ**ញ្ច “សមនុភាសនសមុដ្ឋាន”ន្តិ (កង្ខា. អដ្ឋ. ចីវរសិព្ពនសិក្ខាបទវណ្ណនា, អត្ថតោ សមានំ) វុត្តំ, តំ សមុដ្ឋានសីសេសុ អន្តោគធមេវ។ តស្មា “ធុរនិក្ខេបសមុដ្ឋាន”ន្តិ ឥទំ សមនុភាសនសមុដ្ឋានស្សេវ បរិយាយោតិ គហេតព្ពំ។

តតិយំ។

២២២២. បញ្ច អហានិ **បញ្ចាហំ**, បញ្ចាហមេវ **បញ្ចាហិកំ**។ **“អតិក្កមេយ្យា”**តិ កិរិយាយ ទ្វិកម្មកត្តា **“បញ្ចាហិក”**ន្តិ ច **“សង្ឃាដិចារ”**ន្តិ ច ឧបយោគត្តេ ឯវ ឧបយោគវចនំ។ សង្ឃដិតដ្ឋេន **សង្ឃាដិ**, ឥតិ វុត្ត មានានំ បញ្ចន្នំ ចីវរានមេវាធិវចនំ, សង្ឃាដីនំ ចារោ **សង្ឃាដិចារោ**, បរិភោគវសេន វា ឱតាបនវសេន វា បរិវត្តនន្តិ អត្ថោ។ “បញ្ចាហិកំ សង្ឃាដិចារំ អតិក្កមេយ្យាតិ បញ្ចមំ ទិវសំ បញ្ច ចីវរានិ នេវ និវាសេតិ ន បារុបតិ ន ឱតាបេតិ បញ្ចមំ ទិវសំ អតិក្កាមេតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា”តិ (បាចិ. ៨៩៩) វចនតោ បញ្ចទិវសព្ភន្តរេ យំ កិញ្ចិ អកត្វា អតិក្កាមេន្តិយា ចីវរគណនាយ បាចិត្តិ ហោតីតិ ទស្សេតុមាហ **“យាតិក្កមេយ្យា”**តិអាទិ។

២២២៣. តិចីវរន្តិ អន្តរវាសកឧត្តរាសង្គសង្ឃាដិសង្ខាតំ តិចីវរញ្ច។ **សំកច្ចឹ**តិ ថនវេឋនសង្ខាតំ ចីវរញ្ច។ **ទកសាដី**តិ ឧតុនិកាលេ និវាសេតព្ពឧទកសាដិចីវរញ្ច។ **ឥតិ** ឥមេ បញ្ច។ **បញ្ច តូ**តិ បញ្ច ចីវរានិ នាម។

២២២៤-៥. តិកបាចិត្តីតិ បញ្ចាហាតិក្កន្តសញ្ញា, វេមតិកា, អនតិក្កន្តសញ្ញាតិ វិកប្បត្តយេ បាចិត្តិយត្តយំ ហោតិ។ **បញ្ចាហានតិក្កន្តេ** អតិក្កន្តសញ្ញាវេមតិកានំ វសេន ទ្វិកទុក្កដំ។

“បញ្ចមេ ទិវសេ”តិអាទិ អនាបត្តិវារសន្ទស្សនំ។ **និសេវតី**តិ និវាសេតិ វា បារុបតិ វា។ **ឱតាបេតី**តិ ឯត្ថ វា-សទ្ទោ លុត្តនិទ្ទិដ្ឋោ, ឱតាបេតិ វាតិ អត្ថោ។ **អាបទាសុបី**តិ មហគ្ឃំ ចីវរំ, ន សក្កា ហោតិ ចោរភយាទីសុ បរិភុញ្ជិតុំ, ឯវរូបេ ឧបទ្ទវេ អនាបត្តិ។

ចតុត្ថំ។

២២២៦. អញ្ញិស្សា សង្កមេតព្ពចីវរំ អនាបុច្ឆា គហេត្វា យា បរិភុញ្ជតិ, តស្សា បាចិត្តិយំ សិយាតិ យោជនា, **អញ្ញិស្សា** ឧបសម្បន្នាយ សន្តកំ បញ្ចន្នំ ចីវរានំ អញ្ញតរំ តស្សា អវត្វា អាទាយ បុន តស្សា ទាតព្ពំ, អទត្វា **យា** ភិក្ខុនី បដិសេវតិ, តស្សា បាចិត្តិយំ ហោតីតិ អត្ថោ។ “សង្កមេតព្ពចីវរំ សង្កមនីយ”ន្តិ បរិយាយសទ្ទា ឯតេ។ យថាហ “ចីវរសង្កមនីយន្តិ សង្កមេតព្ពចីវរំ, អញ្ញិស្សា សន្តកំ អនាបុច្ឆា គហិតំ បុន បដិទាតព្ពចីវរន្តិ អត្ថោ”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៩០៣)។

២២២៧. តិកបាចិត្តិយំ វុត្តន្តិ “ឧបសម្បន្នាយ ឧបសម្បន្នសញ្ញា…បេ… វេមតិកា …បេ… អនុបសម្បន្នសញ្ញា ចីវរសង្កមនីយំ ធារេតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា”តិ (បាចិ. ៩០៥) ឯវំ តិកបាចិត្តិយំ **បាឡិយំ** វុត្តំ។ **សេសាយា**តិ អនុបសម្បន្នាយ។ **“តិកទុក្កដ”**ន្តិ ឥទញ្ច វុត្តនយមេវ។ **អាបទាសូ**តិ សចេ អបារុតំ វា អនិវត្ថំ វា ចោរា ហរន្តិ, ឯវរូបាសុ អាបទាសុ វា។

២២២៨. ឯតំ សមុដ្ឋានំ កថិនេន តុល្យន្តិ យោជនា។ គហណំ, បរិភោគោ ច **ក្រិយំ**។ អនាបុច្ឆនំ **អក្រិយំ**។

បញ្ចមំ។

២២២៩. លភិតព្ពំ តុ ចីវរន្តិ លភិតព្ពំ វិកប្បនុបគំ ចីវរំ។ **និវារេតី**តិ យថា តេ ទាតុកាមា ន ទេន្តិ, ឯវំ អន្តរាយំ បរក្កមតិ។ **បាចិត្តិ បរិទីបយេ**តិ សចេ តស្សា វចនេន តេ ន ទេន្តិ, ភិក្ខុនិយា បាចិត្តិយំ វទេយ្យាតិ អត្ថោ។

២២៣០. ឯត្ថ បឋមំ “សង្ឃស្សា”តិ វុត្តត្តា **គណស្សា**តិ ទ្វេ តយោវ គហេតព្ពា។ **លាភេ**តិ ឯត្ថ “និវារិតេ”តិ សេសោ។ សចេ អញ្ញំ បរិក្ខារំ និវារេតិ, តថេវ ទុក្កដន្តិ យោជនា។ **អញ្ញ**ន្តិ វិកប្បនុបគចីវរតោ អញ្ញំ។ **បរិក្ខារ**ន្តិ យំ កិញ្ចិ ថាលកាទីនំ វា សប្បិតេលាទីនំ វា អញ្ញតរំ។

២២៣១. អានិសំសំ និទស្សេត្វាតិ “កិត្តកំ អគ្ឃនកំ ទាតុកាមត្ថាតិ បុច្ឆតិ, ‘ឯត្តកំ នាមា’តិ វទន្តិ, ‘អាគមេថ តាវ, ឥទានិ វត្ថុ មហគ្ឃំ, កតិបាហេន កប្បាសេ អាគតេ សមគ្ឃំ ភវិស្សតី’’តិ ឯវំ អានិសំសំ ទស្សេត្វា។ **ន ទោសតា**តិ ន ទោសោ, អនាបត្តីតិ អត្ថោ។

ឆដ្ឋំ។

២២៣២-៣. ធម្មិកំ សមគ្គេន សង្ឃេន សន្និបតិត្វា ករិយមានំ ចីវរានំ **វិភង្គំ** ភាជនំ **យា** ភិក្ខុនី **បដិសេធេយ្យ** បដិពាហេយ្យ, **តស្សា** ឯវំ បដិសេធេន្តិយា បាចិត្តិយំ ហោតីតិ យោជនា។ អធម្មេ ធម្មសញ្ញាយ ទុក្កដំ បរិទីបិតន្តិ យោជនា។ **ឧភោ វេមតិកាយ វា**តិ ឧភោសុ វេមតិកាយ។ គាថាពន្ធវសេន សុ-សទ្ទលោបោ។ ធម្មិកេ អធម្មិកេ ចីវរវិភង្គេ វេមតិកាយ បដិពាហន្តិយា ទុក្កដំ បរិទីបិតន្តិ យោជនា។ យថាហ “ធម្មិកេ វេមតិកា បដិពាហតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ អធម្មិកេ វេមតិកា បដិពាហតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា’’តិ។ **អានិសំសំ និទស្សេត្វា**តិ “ឯកិស្សា ឯកំ សាដកំ នប្បហោតិ, អាគមេថ តាវ, កតិបាហេនេវ ឧប្បជ្ជិស្សតិ, តតោ ភាជេស្សាមី’’តិ (បាចិ. ៩១៤) ឯវំ អានិសំសំ ទស្សេត្វា។

សត្តមំ។

២២៣៥-៦. និវាសនុបគំ វា តថា បារុបនុបគំ វា កប្បពិន្ទុកតំ វា យំ កិញ្ចិ ចីវរំ បញ្ច **សហធម្មិកេ** ច មាតា **បិតរោបិ** មុញ្ចិត្វា **អញ្ញស្ស យស្ស កស្សចិ** គហដ្ឋស្ស វា បរិព្ពាជកស្ស វា យទិ ទទេយ្យ, តស្សាបិ បាចិត្តិយំ បរិយាបុតន្តិ យោជនា។ ឯត្ថ ច **“បិតរោ**’’តិ មាតា ច បិតា ច មាតាបិតរោតិ វត្តព្ពេ វិរូបេកសេសវសេន និទ្ទេសោ ទដ្ឋព្ពោ។

២២៣៧. ឯត្ថ ឥមស្មិំ សិក្ខាបទេ តា បន បាចិត្តិយោ ចីវរានំ គណនាយ វសេន គណេតព្ពាតិ យោជនា។

២២៣៨. តាវ សម្បដិច្ឆិតោ កាលោ ឯតស្សាតិ **តាវកាលិកំ,** ចីវរំ។ “អញ្ញស្សា”តិ បុព្ពេ វុត្តស្ស ទូរត្តា បុនបិ **“អញ្ញេស**’’ន្តិ អាហ, សោយេវត្ថោ។

អដ្ឋមំ។

២២៣៩. យា បន ភិក្ខុនី “សចេ មយំ សក្កោម, ទស្សាម ករិស្សាមាតិ ឯវំ វាចា ភិន្នា ហោតី”តិ វុត្តាយ ទុព្ពលាយ ចីវរបច្ចាសាយ ចីវរស្ស វិភង្គំ និសេធេត្វា ចីវរេ កាលំ អតិក្កមេយ្យ, អស្សា **ទោសតា** បាចិត្តិយាបត្តិ ហោតីតិ យោជនា។ **ចីវរេ កាល**ន្តិ “ចីវរកាលសមយោ នាម អនត្ថតេ កឋិនេ វស្សានស្ស បច្ឆិមោ មាសោ, អត្ថតេ កឋិនេ បញ្ចមាសា’’តិ (បាចិ. ៩២២) **បទភាជនេ** វុត្តំ ចីវរកាលំ។ **អតិក្កមេយ្យា**តិ “អនត្ថតេ កឋិនេ វស្សានស្ស បច្ឆិមំ ទិវសំ, អត្ថតេ កឋិនេ កឋិនុទ្ធារទិវសំ អតិក្កាមេតី’’តិ វុត្តវិធឹ អតិក្កាមេយ្យ។

២២៤០. “អទុព្ពលចីវរេ ទុព្ពលចីវរសញ្ញា, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ វចនតោ **សុទុព្ពលន្តិ ចេតសា**តិ ឯត្ថ **សុ-**សទ្ទោ បទបូរណោ។ **ឧភោសូ**តិ ទុព្ពលេ, អទុព្ពលេ ច។ **កង្ខិតាយ វា**តិ វេមតិកាយ វា។

២២៤១. អានិសំសំ និទស្សេត្វាតិ “កិញ្ចាបិ ‘ន មយំ អយ្យេ សក្កោមា’តិ វទន្តិ, ឥទានិ បន តេសំ កប្បាសោ អាគមិស្សតិ, សទ្ធោ បសន្នោ បុរិសោ អាគមិស្សតិ , អទ្ធា ទស្សតី’’តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៩២១) ឯវំ **អដ្ឋកថាយ** វុត្តនយេន អានិសំសំ ទស្សេត្វា។

នវមំ។

២២៤២. **ធម្មិកំ កថិនុទ្ធារ**ន្តិ “ធម្មិកោ នាម កថិនុទ្ធារោ សមគ្គោ ភិក្ខុនិសង្ឃោ សន្និបតិត្វា ឧទ្ធរតី”តិ (បាចិ. ៩២៩) វុត្តំ កថិនុទ្ធារំ។

២២៤៣. **យស្សា**តិ យស្ស កថិនស្ស។ **អត្ថារមូលកោ អានិសំសោ** នាម “យោ ច តត្ថ ចីវរុប្បាទោ, សោ នេសំ ភវិស្សតី”តិ (មហាវ. ៣០៦) អនុញ្ញាតោ តស្មិំ វិហារេ ឧប្បជ្ជនកចីវរវត្ថានិសំសោ។ **ឧទ្ធារមូលកោ** នាម អន្តរុព្ភារំ ការាបេន្តេហិ ឧបាសកេហិ ទិយ្យមានចីវរវត្ថានិសំសោ។

២២៤៥. **សមានិសំសោបី**តិ អត្ថារអានិសំសេន សមានិសំសោបិ ឧព្ភារោ។ **សទ្ធាបាលនកអារណា**តិ បសាទានុរក្ខនត្ថាយ ទាតព្ពោតិ យោជនា។ **អានិសំសំ និទស្សេត្វា**តិ “ភិក្ខុនិសង្ឃោ ជិណ្ណចីវរោ, កថិនានិសំសមូលកោ មហាលាភោ”តិ ឯវរូបំ អានិសំសំ ទស្សេត្វា។

២២៤៦. សមុដ្ឋានាទិនា សទ្ធិំ **សេសំ បន** វិនិច្ឆយជាតំ **អសេសេន** សព្ពាការេន **សត្តមេន** សិក្ខាបទេន **សមំ មតំ** “សទិស”ន្តិ វិញ្ញាតំ។ **កិញ្ចិបិ** អប្បកម្បិ **អបុព្ពំ** តត្ថ វុត្តនយតោ អញ្ញំ នត្ថីតិ យោជនា។

ទសមំ។

នគ្គវគ្គោ តតិយោ។

២២៤៧. “យា បន ភិក្ខុនិយោ ទ្វេ ឯកមញ្ចេ តុវដ្ដេយ្យុំ, បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. ៩៣៣) បញ្ញត្តសិក្ខាបទេ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ **“ឯកាយា”**តិអាទិ។ **ឯកាយា**តិ ឯកាយ ភិក្ខុនិយា។ **អបរា**តិ អញ្ញា ឧបសម្បន្នា។ **និបជ្ជេយ្យុ**ន្តិ ឯត្ថ “ឯកមញ្ចេ”តិ សេសោ។ **ទ្វេ**តិ ទ្វេ ភិក្ខុនិយោ។

២២៤៨-៩. **“ឯកាយ ចា”**តិអាទិ អនាបត្តិវារនិទ្ទេសោ។ ឧភោ វាបិ សមំ និសីទន្តីតិ យោជនា។ **ឯឡកេនា**តិ ឯឡកលោមសិក្ខាបទេន។

បឋមំ។

២២៥០-១. **បាវារកដសារាទិ**ន្តិ ឯត្ថ ភុម្មេកវចនំ។ **“សំហារិមេសូ”**តិ ឥមិនា សមានាធិករណត្តា ពហុវចនប្បសង្គេ វចនវិបល្លាសេនេត្ថ ឯកវចននិទ្ទេសោតិ ទដ្ឋព្ពោ។ បាវារោ ច កដសារោ ច តេ អាទិ យស្សាតិ វិគ្គហោ, និទ្ធារណេ ចេតំ ភុម្មំ។ **ឯកក**ន្តិ និទ្ធារិតព្ពនិទស្សនំ។ ឯកមេវ **ឯកកំ**។ សំហារិមេសុ បាវារាទីសុ អញ្ញតរន្តិ អត្ថោ។ “**បាវារោ**តិ កោជវាទយោ”តិ វទន្តិ។ **កដសារោ**តិ កដោយេវ។ **អាទិ**-សទ្ទេន អត្ថរិត្វា សយនារហំ សព្ពំ សង្គណ្ហាតិ។ **តេនេវា**តិ យំ អត្ថតំ, តេនេវ។ បារុបិត្វា សចេ យា បន ទ្វេ សហេវ និបជ្ជន្តិ, តាសំ បាចិត្តិយំ សិយាតិ យោជនា។ ឯត្ថ ច អត្ថរណបាវុរណកិច្ចេ ឯកស្សេវ និទ្ទិដ្ឋត្តា ឯកស្ស អន្តស្ស អត្ថរណញ្ច ឯកស្ស អន្តស្ស បារុបនញ្ច វិញ្ញាយតិ។ យថាហ “សំហារិមានំ បាវារត្ថរណកដសារកាទីនំ ឯកំ អន្តំ អត្ថរិត្វា ឯកំ បារុបិត្វា តុវដ្ដេន្តីនមេតំ អធិវចន”ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៩៣៧)។

ឯកស្មឹ ឯកត្ថរណេ វា ឯកបាវុរណេ វា និបជ្ជនេ សតិ តាសំ ទ្វិន្នំ ភិក្ខុនីនំ ទុក្កដន្តិ សម្ពន្ធោ។ **ទ្វិកទុក្កដំ វុត្ត**ន្តិ “នានត្ថរណបាវុរណេ ឯកត្ថរណបាវុរណសញ្ញា…បេ…. វេមតិកា, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បាចិ. ៩៣៩) វុត្តំ ទុក្កដទ្វយំ។

២២៥២. **វវត្ថានំ និទស្សេត្វា**តិ មជ្ឈេ កាសាវំ វា កត្តរយដ្ឋឹ វា អន្តមសោ កាយពន្ធនម្បិ ឋបេត្វា និបជ្ជន្តិ, អនាបត្តីតិ អត្ថោ។ **សេសំ** សមុដ្ឋានាទិវិធានំ។ **អាទិនា**តិ ឥមស្មឹយេវ វគ្គេ បឋមសិក្ខាបទេន។ **តុល្យ**ន្តិ សមានំ។

ទុតិយំ។

២២៥៣. **អញ្ញិស្សា** ភិក្ខុនិយា។ **អផាសុការណា**តិ អផាសុករណហេតុ។ **អនាបុច្ឆា**តិ អនាបុច្ឆិត្វា។ តស្សា បុរតោ ច ចង្កមនាទយោ យទិ ករេយ្យ, ឯវំ ករោន្តិយា បាចិត្តិយាបត្តិ ហោតីតិ យោជនា។ **ចង្កមនាទយោ**តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន “តិដ្ឋតិ វា និសីទតិ វា សេយ្យំ វា កប្បេតិ ឧទ្ទិសតិ វា ឧទ្ទិសាបេតិ វា សជ្ឈាយំ វា ករោតី”តិ (បាចិ. ៩៤៣) **បទភាជនេ** វុត្តានំ សង្គហោ។

២២៥៤. និវត្តនានំ គណនាយាតិ ចង្កមន្តិយា ចង្កមស្ស ឧភយកោដី បត្វា និវត្តន្តិយា និវត្តន គណនាយ។ **បយោគគោយេវាតិ** បយោគគណនាយេវ, តរិយាបថបរិវត្តនគណនាយេវាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ទោសាតិ** បាចិត្តិយាបត្តិយោ។

២២៥៥. បទានំ គណនាវសាតិ ឯត្ថ អាទិ-សទ្ទោ លុត្តនិទ្ទិដ្ឋោ។ យថាហ "បទាទិគណនាយា"តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៩៤៣)។ **តិកបាចិត្តិយំ វុត្តន្តិ** ឧបសម្បន្នាយ ឧបសម្បន្នសញ្ញា, វេមតិកា, អនុបសម្បន្នសញ្ញាតិ វិកប្បត្ត យស្ស វសេន បាចិត្តិយត្តយំ វុត្តំ។ **សេសាយាតិ** អនុបសម្បន្នាយ។

២២៥៦. ន ច អផាសុកាមាយាតិ អាបុច្ឆិត្វា **តស្សា** ភិក្ខុនិយា បុរតោ ចង្កមនាទីនិ ករោន្តិយា អនាបត្តីតិ យោជនា។

២២៥៧. ក្រិយាក្រិយន្តិ ចង្កមនាទិករណំ កិរិយំ។ អាបុច្ឆាយ អករណំ អកិរិយំ។ **បាបមានសន្តិ** អកុសលចិត្តំ។

តតិយំ។

២២៥៨-៩. អនន្តរាយាតិ វក្ខមានេសុ រាជន្តរាយាទីសុ ទសសុ អន្តរាយេសុ អញ្ញតររហិតា ភិក្ខុនី។ **ទុក្ខិតន្តិ** គិលានំ។ យថាហ "ទុក្ខិតា នាម គិលានា វុច្ចតី"តិ (បាចិ. ៩៤៨)។ **សហជីវិនិន្តិ** សទ្ធិវិហារិនី។ យថាហ "សហជីវិនី នាម សទ្ធិវិហារិនី វុច្ចតី"តិ។ **អញ្ញាយ វា នុបដ្ឋាបេយ្យាតិ** អញ្ញាយ ភិក្ខុនិយា, សិក្ខមានាយ, សាមណេរិយា វា គិហិនិយា វា ឧបដ្ឋានំ ន ការាបេយ្យ។ **នុបដ្ឋេយ្យ សយម្បិ វាតិ** យា ឧបដ្ឋានំ ន ករេយ្យ។ **ធុរេ និក្ខិត្តមត្តេ វាតិ** "នេវ ឧបដ្ឋេស្សាមិ, ន ឧបដ្ឋាបនាយ ឧស្សុក្កំ ករិស្សាមី"តិ ធុរេ ឧស្សាហេ និក្ខិត្តមត្តេយេវ។ **តស្សាតិ** ឧបជ្ឈាយាយ។

អន្តេវាសិនិយា វាបីតិ បព្ពជ្ជាឧបសម្បទាធម្មនិស្សយវសេន ចតុព្ពិធាសុ អន្តេវាសិនីសុ អញ្ញតរាយ។ **ឥតរាយាតិ** អនុបសម្បន្នាយ។

២២៦០. គិលានាយាតិ សយំ គិលានាយ។ "គវេសិត្វា អលភន្តិយា"តិ បទច្ឆេទោ, អញ្ញំ ឧបដ្ឋាយិកំ បរិយេសិត្វា អលភមានាយាតិ អត្ថោ។ "អាបទាសុ ឧម្មត្តិកាទីន"ន្តិ បទច្ឆេទោ។ គាថាពន្ធវសេន វណ្ណលោបោបិ ទដ្ឋព្ពោ។ **អាបទាសូតិ** តថារូបេ ឧបទ្ទវេ សតិ។ **ធុរនិក្ខេបនោទយន្តិ** ធុរនិក្ខេបសមុដ្ឋានំ។ យទេត្ថ វត្តព្ពំ, តំ ហេដ្ឋា វុត្តមេវ។

ចតុត្ថំ។

២២៦១-២. បុគ្គលិកស្ស អត្តាយត្តបរាយត្តវសេន អនិយមិតត្តា **"សក"**ន្តិ ឥមិនា និយមេតិ។ **សកំ បុគ្គលិកន្តិ** អត្តនោ បុគ្គលិកំ។ **ទត្វាតិ** ឯត្ថ "ភិក្ខុនិយា"តិ សេសោ។ **សកវាដន្តិ** បរិវត្តកទ្វារកវាដសហិតំ។ **ឧបស្សយន្តិ** គេហំ។ **ទ្វារាទីសូតិ** ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន គព្ភបមុខានំ សង្គហោ, និទ្ទារណេ ចេតំ ភុម្មំ។ **ពហូនិបីតិ** និទ្ធារេតព្ពនិទស្សនំ។ ពហូនិបិ ទ្វារានិ វា ពហូ គព្ភេ វា ពហូនិ បមុខានិ វា។ **តន្តិ** យស្សា ឧបស្សយោ ទិន្នោ, តំ ភិក្ខុនី។ **និក្កឌ្ឍន្តិយាតិ** អតិក្កាមេន្តិយា។ **តស្សាតិ** យា និក្កឌ្ឍតិ, តស្សា។

២២៦៣. ឯត្ថាតិ និក្កឌ្ឍនេ។ **ឯសេវ នយោតិ** "បយោគគណនាយ អាបត្តី"តិ ទស្សិតនយោ។ ឯត្ថ **បយោគោ** នាម អាណាបនំ, ឥមិនា "ឯកាយាណត្តិយា អនេកេសុ ទ្វារេសុ អតិក្កាមិតេសុបិ ឯកាវ អាបត្តិ ហោតី"តិ ឯវមាទិកំ អដ្ឋកថាគតវិនិច្ឆយំ (បាចិ. អដ្ឋ. ៩៤៣, ៩៥២ អត្ថតោ សមានំ) សង្គណ្ហាតិ។

២២៦៤. តេសុ វិនិច្ឆយេសុ ឯកំ វិនិច្ឆយវិសេសំ ទស្សេតុមាហ **"ឯត្តកាវ ឥមំ ទ្វារា"**តិអាទិ។ ទ្វារគណនាយ អាបត្តិយោ **ទ្វារគណនាបត្តិយោ**។

២២៦៥. អករាដម្ហាតិ អករាដពទ្ធតោ ឧបស្សយា និក្កឌ្ឍន្តិយា ទុក្កដន្តិ យោជនា។ **សេសាយាតិ** អនុបសម្បន្នាយ។ **តិកទុក្កដន្តិ** អនុបសម្បន្នាយ ឧបសម្បន្នសញ្ញាយ, វេមតិកាយ, អនុបសម្បន្នសញ្ញាយ ចវសេន តិកទុក្កដំ។ **ឧភិន្នន្តិ** ឧបសម្បន្នានុបសម្បន្នានំ។ **បរិក្ខារេសូតិ** បត្តចីវរាទីសុ បរិក្ខារេសុ ។ **សព្ពត្ថាតិ** សព្ពេសុ បយោគេសុ, និក្កឌ្ឍិយមានេសុ, និក្កឌ្ឍាបិយមានេសុ ចាតិ វុត្តំ ហោតិ។

២២៦៦. **ឯត្ថ** ឥមស្មឹ សិក្ខាបទេ **សមុដ្ឋានាទិ**វិនិច្ឆយេន សហ **សេសំ** វិនិច្ឆយជាតំ **អសេសេន** សព្ពប្បការេន សង្ឃិកា វិហារស្មា និក្កឌ្ឍនសិក្ខាបទេន **សមំ មតំ** "សទិស"ន្តិ សល្លក្ខិតន្តិ យោជនា។

បញ្ចមំ។

២២៦៧. **ឆដ្ឋេ**តិ "យា បន ភិក្ខុនី សំសដ្ឋា វិហរេយ្យ គហបតិនា វា គហបតិបុត្តេន វា"តិអាទិមាតិកាយ (បាចិ. ៩៥៦) និទ្ទិដ្ឋេ ឆដ្ឋសិក្ខាបទេ។ **ឥធ វត្តព្ពន្តិ** ឥមស្មឹ វិនយវិនិច្ឆយេ កថេតព្ពំ។ **អរិដ្ឋស្ស សិក្ខាបទេនា**តិ អរិដ្ឋសិក្ខាបទេន។ **វិនិច្ឆយោ**តិ សមុដ្ឋានាទិកោ។

ឆដ្ឋំ។

២២៦៨. **សាសង្កសម្មតេ**តិ ឯត្ថ "សប្បដិភយេ"តិ សេសោ។ ឧភយម្បិ ហេដ្ឋា វុត្តត្ថមេវ។ **អន្តោរដ្ឋេ**តិ យស្ស វិជិតេ វិហរតិ, តស្សេវ រដ្ឋេ។ សាសង្កសម្មតេ សប្បដិភយេ អន្តោរដ្ឋេ សត្ថេន វិនា ចារិកំ ចរន្តិយា ភិក្ខុនិយា អាបត្តិ សិយាតិ យោជនា។

២២៦៩. ឯវំ ចរន្តិយា សគាមកដ្ឋានេ គាមន្តរប្បវេសេ ច អគាមកេ អរញ្ញេ អទ្ធយោជនេ ច វិនយញ្ញុនា ភិក្ខុនា **បាចិត្តិយនយោ** បាចិត្តិយាបត្តិវិធានក្កមោ ញេយ្យោ ញាតព្ពោតិ យោជនា។

២២៧០. សហ សត្ថេន ចរន្តិយា ន ទោសោតិ យោជនា។ ខេមដ្ឋានេ ចរន្តិយា, អាបទាសុ វា ចរន្តិយា ន ទោសោតិ យោជនា។

សត្តមំ។

២២៧១. **អដ្ឋមេ នវមេ វាបី**តិ "យា បន ភិក្ខុនី តិរោរដ្ឋេ"តិអាទិកេ (បាចិ. ៩៦៦) អដ្ឋមសិក្ខាបទេ ច "យា បន ភិក្ខុនី អន្តោវស្សំ ចារិកំ ចរេយ្យ, បាចិត្តិយ"ន្តិ (បាចិ. ៩៧០) វុត្តនវមសិក្ខាបទេ ច។ **អនុត្តានំ ន វិជ្ជតិ,** សព្ពំ ឧត្តានមេវ, តស្មា ឯត្ថ មយា ន វិចារិយតីតិ អធិប្បាយោ។

អដ្ឋមនវមានិ។

២២៧២. "យា បន ភិក្ខុនី វស្សំវុត្ថា ចារិកំ ន បក្កមេយ្យ អន្តមសោ ឆប្បញ្ចយោជនានិបិ, បាចិត្តិយ"ន្តិ (បាចិ. ៩៧៤) វុត្តសិក្ខាបទេ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ **"បាចិត្តិ"**តិអាទិ។ អហំ **ន គមិស្សាមិ** ន បក្កមិស្សាមីតិ **ធុរនិក្ខេបេ** កតេ បាចិត្តីតិ យោជនា។ **តថា**តិ បាចិត្តិ។

២២៧៣. វស្សំវុត្ថាយ បវារេត្វា អន្តមសោ បញ្ច យោជនានិ គន្តុំ វដ្ដតិ។ ឯត្ថ **អបិ**-សទ្ទស្ស សម្ភាវនត្ថតំ ទស្សេតុមាហ **"ឆស្វេ"**តិអាទិ។ **ឥធ** ឥមស្មឹ អនាបត្តិវារេ **ឆសុ** យោជនេសុ យទត្ថិ វត្តព្ពំ, តំ កិន្នុ នាម សិយា, នត្ថិ កិញ្ចិ វត្តព្ពន្តិ អត្ថោ។ បវារេត្វា ឆ យោជនានិ គច្ឆន្តិយា អនាបត្តិភាវោ អវុត្តសិទ្ធោវាតិ ទីបេតិ។

២២៧៤. **តីណិ** យោជនានិ។ **តេនេវា**តិ យេន គតា, តេនេវ មគ្គេន។ **អញ្ញេន មគ្គេនា**តិ គតមគ្គតោ អញ្ញេន បថេន។

២២៧៥. **ទសវិធេ អន្តរាយស្មឹ សតី**តិ វក្ខមានេសុ អន្តរាយេសុ អញ្ញតរស្មឹ សតិ។ តស្សា អនាបត្តីតិ យោជនា។ **អាបទាសូ**តិ អគ្គាទិការណេន កេនចិ បលិពុទ្ធាទិភាវសង្ខាតាសុ អាបទាសុ។ **គិលានាយា**តិ សយំ គិលានាយ។ **ទុតិយាយ** ភិក្ខុនិយា អលាភេ វា អបក្កមន្តិយា អនាបត្តិ។

២២៧៦. រាជា ច ចោរា ច អមនុស្សា ច អគ្គិ ច តោយញ្ច វាឡា ច សរីសបា ចាតិ វិគ្គហោ។ **មនុស្សោ**តិ ឯត្ថ គាថាពន្ធវសេន បុព្ពបទលោបោ "លាពូនិ សីទន្តី"តិអាទីសុ (ជា. ១.១.៧៧) វិយ។ ជីវិតញ្ច ព្រហ្មចរិយា ច ជីវិតព្រហ្មចរិយន្តិ សមាហារទ្វន្ទេ សមាសោ, តស្ស **ជីវិតព្រហ្មចរិយស្ស**។ អន្តរាយា ឯវ **អន្តរាយិកា**។ ឯតេសំ ទសន្នំ អញ្ញតរស្មឹ អបក្កមន្តិយា អនាបត្តិ។ យថាហ "អន្តរាយេតិ ទសវិធេ អន្តរាយេ។ 'បរំ គច្ឆិស្សាមី'តិ និក្ខន្តា, នទិបូរោ បន អាគតោ, ចោរា វា មគ្គេ ហោន្តិ, មេឃោ វា ឧដ្ឋាតិ, និវត្តិតុំ វដ្ដតី"តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៩៧៦)។

២២៧៧. អបក្កមនំ **អក្រិយំ**។ អនាទរិយេន អាបជ្ជនតោ អាហ “**ទុក្កដវេទន**”ន្តិ។

ទសមំ។

តុវដ្ដវគ្គោ ចតុត្ថោ។

២២៧៨-៨០. **រាជាគារ**ន្តិ រញ្ញោ កីឡនឃរំ។ **ចិត្តាគារ**ន្តិ កីឡនចិត្តសាលំ។ **អារាម**ន្តិ កីឡនឧបវនំ។ **កីឡុយ្យាន**ន្តិ កីឡនត្ថាយ កតំ ឧយ្យានំ។ **កីឡាវាបិ**ន្តិ ឯត្ថ កិញ្ចាបិ **បាឡិយំ** (បាចិ. ៩៧៩) បោក្ខរណី វុត្តា, សាបន សព្ពជលាសយានំ កីឡាយ កតានំ ឧបលក្ខណវសេន វុត្តាតិ អាហ “កីឡាវាបិ”ន្តិ, កីឡនត្ថាយ កតវាបិន្តិ អត្ថោ។ “**នានាការ**”ន្តិ ឥទំ យថាវុត្តបទេហិ បច្ចេកំ យោជេតព្ពំ។ សព្ពសង្គាហិកវសេន “**តានី**”តិ វុត្តំ។ នានាការំ រាជាគារំ ចិត្តាគារំ អារាមំ កីឡុយ្យានំ វា កីឡាវាបឹ **ទដ្ឋុំ គច្ឆន្តីនំ តានិ** សព្ពានិ ឯកតោ ទដ្ឋុំ គច្ឆន្តីនំ **តាសំ** ភិក្ខុនីនំ បទេ បទេ ទុក្កដំ មុនិនា និទ្ទិដ្ឋន្តិ យោជនា។

បញ្ចបីតិ រាជាគារាទីនិ បញ្ចបិ។ ឯកាយេវ បាចិត្តិ អាបត្តិ បរិទីបិតាតិ យោជនា។ **តំ តំ** ទិសាភាគំ គន្ត្វា បស្សន្តិ ចេ, បាដេក្កាបត្តិយោ បយោគគណនាយ សិយុន្តិ យោជនា។

២២៨១. គមនពាហុល្លេន អាបត្តិពាហុល្លំ បកាសេត្វា គីវាបរិវត្តនសង្ខាតេន បយោគពាហុល្លេនាបិ អាបត្តិពាហុល្លំ បកាសេតុមាហ “**បយោគពហុតាយាបិ, បាចិត្តិពហុតា សិយា**”តិ។ **សព្ពត្ថា**តិ យត្ថ ភិក្ខុនិយា បាចិត្តិយំ វុត្តំ, តត្ថ សព្ពត្ថ។

២២៨២. “អវសេសោបិ អនាបត្តី”តិ បទច្ឆេទោ។ អនាបត្តិ ច កថាមគ្គោ ច **អនាបត្តិកថាមគ្គោ,** តេសំ វិនិច្ឆយោ **អនាបត្តិកថាមគ្គវិនិច្ឆយោ,** “អនាបត្តិ អារាមេ ឋិតា បស្សតី”តិអាទិកោ (បាចិ. ៩៨១) អនាបត្តិវិនិច្ឆយោ ច **អដ្ឋកថា**គតោ (បាចិ. អដ្ឋ. ៩៨១) អវសេសវិនិច្ឆយោ ចាតិ អត្ថោ។ “**អារាមេ ឋិតា**”តិ ឯតេន អជ្ឈារាមេ រាជាគារាទីនិ ករោន្តិ, តានិ បស្សន្តិយា អនាបត្តីតិ អយមនាបត្តិវារោ ទស្សិតោ។ ឯតេនេវ អន្តោអារាមេ តត្ថ តត្ថ គន្ត្វា នច្ចាទីនិ វិយ រាជាគារាទីនិបិ បស្សិតុំ លភតីតិបិ សិទ្ធំ។ **អាទិ**-សទ្ទេន “បិណ្ឌបាតាទីនំ អត្ថាយ គច្ឆន្តិយា មគ្គេ ហោន្តិ, តានិ បស្សតិ, អនាបត្តិ។ រញ្ញោ សន្តិកំ កេនចិ ករណីយេន គន្ត្វា បស្សតិ, អនាបត្តិ។ កេនចិ ឧបទ្ទុតា បវិសិត្វា បស្សតិ, អនាបត្តី”តិ ឯតេ អនាបត្តិវារា សង្គហិតា។ **នច្ចទស្សន…បេ. … សហា**តិ សមុដ្ឋានាទិនា វិនិច្ឆយេន សហ នច្ចទស្សនសិក្ខាបទសទិសោវ។

បឋមំ។

២២៨៣. មានតោ បមាណតោ អតីតា អបេតា **មានាតីតា,** អាសន្ទី, តំ។ វាឡេហិ ឧបេតោ **វាឡុបេតោ,** បល្លង្កោ, តំ។ “អាសន្ទី នាម អតិក្កន្តប្បមាណា វុច្ចតី”តិ វចនតោ ហេដ្ឋា អដ្ដនិយា វឌ្ឍកិហត្ថតោ ឧច្ចតរបាទោ អាយាមចតុរស្សោ មញ្ចបីឋវិសេសោ អាសន្ទី នាម សមចតុរស្សានំ អតិក្កន្តប្បមាណានម្បិ អនុញ្ញាតត្តា។ “បល្លង្កោ នាម អាហរិមេហិ វាឡេហិ កតោ”តិ (បាចិ. ៩៨៤) វចនតោ បមាណយុត្តោបិ ឯវរូបោន វដ្ដតិ។ អាហរិត្វា យថានុរូបដ្ឋានេ បវេសេតព្ពវាឡរូបានិ **អាហរិមវាឡា** នាម, សំហរិមវាឡរូបយុត្តោតិ វុត្តំ ហោតិ។ មានាតីតំ អាសន្ទឹ វា វាឡុបេតំ បល្លង្កំ វា **សេវន្តីនំ** អភិនិសីទន្តីនំ, អភិនិបជ្ជន្តីនញ្ច **យាសំ** ភិក្ខុនីនំ សត្ថា បាចិត្តិយាបត្តឹ អាហ។

២២៨៤. តាសំ និសីទនស្សាបិ និបជ្ជនស្សាបិ បយោគពាហុល្លវសេន បាចិត្តិយានំ គណនា ហោតិ ឥតិ ឯវំ និទ្ទិដ្ឋា **ឯវំ** អយំ គណនា **អច្ចន្តយសេន** អនន្តបរិវារេន ភគវតា វុត្តាតិ យោជនា។ ឯត្ថ ច **ឥច្ចេវ**ន្តិ និបាតសមុទាយោ, **ឥតិ**-សទ្ទោ និទស្សនេ, **ឯវំ**-សទ្ទោ ឥទមត្ថេ ទដ្ឋព្ពោ។

២២៨៥. **បាទេ អាសន្ទិយា ឆេត្វា**តិ អាសន្ទិយា បាទេ បមាណតោ អធិកដ្ឋានឆិន្ទនេន ឆេត្វា។ បល្លង្កស្ស បាទេ វាឡកា **បល្លង្កវាឡកា,** តេ **ហិត្វា** អបនេត្វា, **អនាបត្តី**តិ សេវន្តីនំ អនាបត្តិ។

ទុតិយំ។

២២៨៦-៧. **ឆន្ន**ន្តិ ខោមាទីនំ ឆន្នំ, និទ្ទារណេ សាមិវចនំ។ **អញ្ញាតរំ សុត្ត**ន្តិ និទ្ទារិតព្ពនិទស្សនំ។ **ហត្ថា**តិ ហត្ថេន, ករណត្ថេ ចេតំ និស្សក្កវចនំ។ **អញ្ឆិត**ន្តិ ហត្ថាយាមេន អាកឌ្ឍិតំ ។ **តស្មិ**ន្តិ តស្មឹ អញ្ឆិតេ សុត្តប្បទេសេ។ **តក្កម្ហី**តិ កន្តនសូចិម្ហិ។ **វេឋិតេ**តិ បលិវេឋិតេ។

សុត្តកន្តនតោ សព្ពបុព្ពបយោគេសូតិ សុត្តកន្តនតោ បុព្ពេសុ កប្បាសវិចិននាទិសព្ពបយោគេសុ។ **ហត្ថវារតោ**តិ ហត្ថវារគណនាយ។ យថាហ “កប្បាសវិចិននំ អាទឹ កត្វា សព្ពបុព្ពបយោគេសុ ហត្ថវារគណនាយ ទុក្កដ”ន្តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៩៨៨)។

២២៨៨. **កន្តិតំ សុត្តន្តិ** បឋមមេវ កន្តិតំ ទសិកសុត្តាទឹ។ **បុន កន្តន្តិយា**តិ កោដិយា កោដឹ សង្ឃាដេត្វា បុន កន្តន្តិយា។

តតិយំ។

២២៨៩. តណ្ឌុលានំ កោដ្ដនំ តុ អាទឹ កត្វា គិហីនំ **វេយ្យាវច្ចំ** ករោន្តិយា សព្ពបុព្ពបយោគេសុ ទុក្កដន្តិ យោជនា។

២២៩០. **យាគុអាទិសុ** និប្ផាទេតព្ពេសុ តទាធារានិ **ភាជនានិ** គណេត្វាវ បាចិត្តី បរិទីបយេ, ខជ្ជកាទីសុ រូបានំ គណនាយ បាចិត្តី បរិទីបយេតិ យោជនា។ **យាគុអាទិសូ**តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន ភត្តសូបាទីនំ សង្គហោ។ **ខជ្ជកាទីសូ**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន មច្ឆមំសាទិឧត្តរិភង្គានំ សង្គហោ។

២២៩១. “សចេបិ មាតាបិតរោ អាគច្ឆន្តិ, យំកិញ្ចិ ពីជនឹ វា សម្មជ្ជនិទណ្ឌំ វា ការាបេត្វា វេយ្យាវច្ចករដ្ឋានេ ឋបេត្វាវ យំ កិញ្ចិ បចិតុំ វដ្ដតី”តិ **អដ្ឋកថាគតំ** វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ **“សចេ”**តិអាទិ។ **សចេ**តិ ឯត្ថ “មាតាបិតរោ អាគច្ឆន្តី”តិ សេសោ។ អត្តនោ ឯវមាគតានំ មាតាបិតូនម្បិ កិញ្ចិ កម្មំ អការេត្វា កិញ្ចិ កម្មំ កាតុំ ន វដ្ដតីតិ យោជនា។ **អបិ**-សទ្ទោ សម្ភាវនេ, តេន អញ្ញេសំ កថាយេវ នត្ថីតិ ទីបេតិ។

២២៩២-៣. សង្ឃស្ស យាគុបានេ វេយ្យាវច្ចំ ករោន្តិយា អនាបត្តីតិ យោជនា។ **“សង្ឃភត្តេបី”**តិអាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ អត្តនោ វេយ្យាវច្ចករស្ស វាតិ សម្ពន្ធោ។ យថាហ “យាគុបានេតិ មនុស្សេហិ សង្ឃស្សត្ថាយ ករិយមានេ យាគុបានេ វា សង្ឃភត្តេ វា តេសំ សហាយិកភាវេន យំ កិញ្ចិ បចន្តិយា អនាបត្តិ។ ចេតិយបូជាយ សហាយិកា ហុត្វា គន្ធមាលាទីនិ បូជេតិ, វដ្ដតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៩៩៣)។

ចតុត្ថំ។

២២៩៤. “យា បន ភិក្ខុនី ‘ឯហាយ្យេ ឥមំ អធិករណំ វូបសមេហី’តិ វុច្ចមានា ‘សាធូ’តិ បដិស្សុណិត្វា សា បច្ឆា អនន្តរាយិកិនី នេវ វូបសមេយ្យ ន វូបសមាយ ឧស្សុក្កំ ករេយ្យ, បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. ៩៩៥) សិក្ខាបទស្ស វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ **“បាចិត្តិ ធុរនិក្ខេបេ”**តិអាទិ។ **ធុរនិក្ខេបេ**តិ ន ទានិ តំ វូបសមេស្សាមិ, អញ្ញាហិ វា ន វូបសមាបេស្សាមី”តិ ឯវំ ធុរស្ស ឧស្សាហស្ស និក្ខេបេ បាចិត្តីតិ យោជនា។ ចីវរសិព្ពនេ យថា បញ្ចហបរិហារោ លព្ភតិ, ឥធ បន តថា ឯកាហម្បិ បរិហារោ ន លព្ភតីតិ យោជនា។

២២៩៥. **សេសន្តិ** “ធុរំ និក្ខិបិត្វា បច្ឆា វិនិច្ឆិនន្តី អាបត្តឹ អាបជ្ជិត្វាវ វិនិច្ឆិនាតី”តិអាទិកំ វិនិច្ឆយជាតំ។ តត្ថ ចីវរសិព្ពនេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពន្តិ យោជនា។

បញ្ចមំ។

២២៩៦-៧. **យា បន** ភិក្ខុនី គិហីនំ វា សហធម្មិកេ ឋបេត្វា **អញ្ញេសំ** បរិព្ពាជកបរិព្ពាជិកានំ វា ទន្តបោនោទកំ វិនា អញ្ញំ យំ កិញ្ចិ **អជ្ឈោហរណីយំ** ខាទនីយំ, ភោជនីយំ វា កាយេន វា កាយបដិពទ្ធេន វា និស្សគ្គិយេន វា ទទាតិ, តស្សា បាចិត្តិយំ ហោតីតិ យោជនា។

២២៩៨-៩. **ឥធ** ឥមស្មឹ សិក្ខាបទេ មុនិនា ទន្តកដ្ឋោទកេ ទុក្កដំ វុត្តន្តិ យោជនា។ **យា** បន ភិក្ខុនី កាយាទីហិ សយំ **ន ទេតិ** អញ្ញេន **ទាបេតិ**, តស្សា ច កាយាទីហិ អទត្វា ភូមិយំ **និក្ខិបិត្វា** ទេន្តិយាបិ យា ពាហិរលេបំ វា ទេតិ, តស្សាបិ ឧម្មត្តិកាយ ច **ន ទោសោ** អនាបត្តីតិ យោជនា។

ឆដ្ឋំ។

២៣០០-១. **អាវសថចីវរ**ន្តិ “ឧតុនិយោ ភិក្ខុនិយោ បរិភុញ្ជន្តូ”តិ ទិន្នំ ចីវរំ។ **យា** ភិក្ខុនី យំ “អាវសថចីវរ”ន្តិ និយមិតំ ចីវរំ, **តំ** ចតុត្ថេ ទិវសេ ធោវិត្វា អន្តមសោ ឧតុនិយា សាមណេរាយ វា អទត្វា សចេ បរិភុញ្ជេយ្យ,

តស្សា បាចិត្តិយំ វុត្តន្តិ យោជនា។ **តិកបាចិត្តិយំ សិយាតិ** “អនិស្សជ្ជិតេ អនិស្សជ្ជិតសញ្ញា...បេ.... វេមតិកា...បេ.... និស្សជ្ជិតសញ្ញា បរិភុញ្ជតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា”តិ (បាចិ. ១០០៦) វុត្តំ បាចិត្តិយំ ហោតីតិ យោជនា។

២៣០២-៣. **តស្មឹ** ចីវរេ និស្សជ្ជិតេ អនិស្សជ្ជិតសញ្ញាយ វា វេមតិកាយ វា **តស្សា** ភិក្ខុនិយា ទ្វិកទុក្កដំ វុត្តន្តិ យោជនា។ អញ្ញាសំ ឧតុនីនំ អភាវេ អទត្វាបិ បរិភុញ្ជន្តិយា អនាបត្តិ។ **បុន បរិយយេតិ** បុន ឧតុនិវារេ យថាកាលំ បរិភុញ្ជន្តិយា អនាបត្តិ។ អច្ឆិន្នចីវរាទីនញ្ច អនាបត្តីតិ យោជនា។ **បរិយយេតិ** គាថាពន្ធវសេន រស្សត្តំ ។ **អច្ឆិន្នចីវរាទីនន្តិ** ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន នដ្ឋចីវរាទីនំ សង្គហោ។ **អាបទាសុបីតិ** មហគ្ឃចីវរំ សរីរតោ មោចេត្វា សុប្បដិសាមិតម្បិ ចោរា ហរន្តិ, ឯវរូបាសុ អាបទាសុ បរិភុញ្ជន្តិយា អនាបត្តីតិ យោជនា។

សត្តមំ។

២៣០៤. **សកវាដកំ វិហារន្តិ** កវាដពន្ធវិហារំ, ទ្វារកវាដយុត្តំ សុគុត្តសេនាសនន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **រក្ខនត្ថាយ អទត្វាតិ** “ឥមំ ជគ្គេយ្យាសី”តិ ឯវំ អនាបុច្ឆិត្វា។

២៣០៥-៦. “ហោតិ បាចិត្តិយំ តស្សា, ចារិកំ បក្កមន្តិយា”តិ វុត្តមេវ បកាសេតុមាហ **“អត្តនោ គាមតោ”**តិអាទិ។ **អត្តនោ គាមតោតិ** អត្តនោ វសនកគាមតោ។ **តថា ឥតរស្សាតិ** អបរិក្ខិត្តស្ស វិហារស្ស បរិក្ខេបំ ឧបចារំ។ **តន្តិ**អាទិបទត្តយេ ភុម្មត្ថេ ឧបយោគវចនំ វេទិតព្ពំ។ បរិក្ខិត្តស្ស វិហារស្ស បរិក្ខេបេ បឋមេន បទេន សមតិក្កន្តេ ទុក្កដំ, តថា **ឥតរស្ស** អបរិក្ខិត្តស្ស វិហារស្ស តស្មឹ ឧបចារេ អតិក្កន្តេ ទុក្កដំ។ ទុតិយេន បទេន បរិក្ខេបេ, ឧបចារេ សមតិក្កន្តមត្តេ បាចិត្តីតិ យោជនា។

២៣០៧. **អកវាដពន្ធនស្មឹ** កវាដពន្ធរហិតេ វិហារេ តថា អនិស្សជ្ជន្តិយា ទុក្កដំ បរិទីបិតំ។ **ជគ្គិកំ អលភន្តិយាតិ** ឯត្ថ “បរិយេសិត្វា”តិ សេសោ។ **ជគ្គិកន្តិ** វិហារបដិជគ្គិកំ។

២៣០៨. **អាបទាសូតិ** រដ្ឋេ ភិជ្ជន្តេ អាវាសេ ឆឌ្ឌេត្វា គច្ឆន្តិ, ឯវរូបាសុ អាបទាសុ។ **គិលានាយាតិ** វចីភេទំ កាតុំ អសមត្ថាយាតិ។

អដ្ឋមំ។

២៣០៩-១០. ហត្ថី ច អស្សោ ច រថោ ច **ហត្ថិអស្សរថា,** តេ អាទិ យេសំ តេ **ហត្ថិអស្សរថាទយោ,** តេហិ។ **អាទិ**-សទ្ទេន ធនុ ថរូតិ បទទ្វយំ គហិតំ។ **សំយុត្តន្តិ** យថាវុត្តេហិ ហត្ថិអស្សាទិបទេហិ សំយោជិតំ, “ហត្ថីនំ សិប្បំ ហត្ថិសិប្ប”ន្តិអាទិនា កតសមាសន្តិ អត្ថោ, “ហត្ថិសិប្បំ អស្សសិប្បំ រថសិប្បំ ធនុសិប្បំ ថរុសិប្ប”ន្តិ ឯវំ វុត្តំ យំ កិញ្ចិ សិប្បន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ ហត្ថិសិក្ខាទិសិប្បំ សន្ទីបកោ គន្ថោ វច្ចវាចកានំ អភេទោបចារេន ឯវំ វុត្តោតិ គហេតព្ពំ។ តេនេវ វក្ខតិ “បទាទីនំ វសេនិធា”តិ។ **បរូបឃាតកំ មន្តាគទយោគប្បភេទកំ កិញ្ចីតិ** បរេសំ អន្តរាយករំ ខិលនវសីករណសោសាបនាទិភេទំ អាថព្ពណមន្តញ្ច វិសយោគាទិប្បភេទកញ្ច យំ កិញ្ចិ សិប្បន្តិ អត្ថោ។

ឯត្ថ ច **ខិលនមន្តោ** នាម ទារុសារខិលំ មន្តេត្វា បថវិយំ បវេសេត្វា មារណមន្តោ។ **វសីករណមន្តោ** នាម បរំ អត្តនោ វសេ វត្តាបនកមន្តោ។ **សោសាបនកមន្តោ** នាម បរសរីរំ រសាទិធាតុក្ខយេន សុក្ខភាវំ បាបនកមន្តោ។ **អាទិ**-សទ្ទេន វិទេស្សនាទិមន្តានំ សង្គហោ។ **វិទេស្សនំ** នាម មិត្តានំ អញ្ញមញ្ញស្ស វេរិភាវាបាទនំ។ **ឥធ** ឥមស្មឹ សាសនេ យា ភិក្ខុនី ហត្ថិ...បេ.... កិញ្ចិ យស្ស កស្សចិ សន្តិកេ បទាទីនំ វសេន **បរិយាបុណេយ្យ** អធីយេយ្យ ចេ, តស្សា បាចិត្តិយំ ហោតីតិ យោជនា។

២៣១១. **លេខេតិ** លិខិតសិប្បេ។ **ធារណាយ ចាតិ** ធារណសត្ថេ, យស្មឹ វុត្តនយេន បដិបជ្ជន្តា ពហូនិបិ គន្ថានិ ធារេន្តិ។ **គុត្តិយាតិ** អត្តនោ វា បរេសំ វា គុត្តត្ថាយ។ **បរិត្តេសុ ច សព្ពេសូតិ** យក្ខបរិត្តចោរវាឡាទិសព្ពេសុ បរិត្តេសុ ច។

នវមំ។

២៣១២. **ទសមេតិ** “យា បន ភិក្ខុនី តិរច្ឆានវិជ្ជំ វាចេយ្យ, បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. ១០១៨) សមុទ្ទិដ្ឋេ ទសមសិក្ខាបទេ។ **ឥទំ** ទសមសិក្ខាបទំ។

ទសមំ។

ចិត្តាគារវគ្គោ បញ្ចមោ។

២៣១៣. **សភិក្ខុកំ អារាម**ន្តិ យត្ថ ភិក្ខូ រុក្ខមូលេបិ វសន្តិ, តំ បទេសំ។ **ជានិត្វា**តិ “សភិក្ខុក”ន្តិ ជានិត្វា។ **យំ កិញ្ចី**តិ ភិក្ខុំ វា សាមណេរំ វា អារាមិកំ វា យំ កិញ្ចិ។

២៣១៤-៥. “សភិក្ខុកោ នាម អារាមោ យត្ថ ភិក្ខូ រុក្ខមូលេបិ វសន្តី”តិ (បាចិ. ១០២៥) វចនតោ អាហ **“សចេ អន្តមសោ”**តិអាទិ។ យា បន ភិក្ខុនី អន្តមសោ រុក្ខមូលស្សបិ អនាបុច្ឆា សចេ បរិក្ខេបំ អតិក្កាមេតិ, តស្សា បឋមេ បាទេ ទុក្កដំ, អបរិក្ខិត្តេ តស្ស វិហារស្ស ឧបចារោក្កមេ វាបិ ភិក្ខុនិយា ទុក្កដំ, ទុតិយេ បាទេ អតិក្កាមិតេ បាចិត្តិ សិយាតិ យោជនា។

២៣១៦. **អភិក្ខុកេ** អារាមេ សភិក្ខូតិ សញ្ញាយ **ឧភោសុបិ** សភិក្ខុកាភិក្ខុកេសុ អារាមេសុ **ជាតកង្ខាយ** សញ្ជាតវិចិកិច្ឆាយ, វេមតិកាយាតិ អត្ថោ។ តស្សា អាបត្តិ ទុក្កដំ ហោតីតិ យោជនា។

២៣១៧. សីសានុលោកិកា យា ភិក្ខុនី គច្ឆតិ, តស្សា ច អនាបត្តិ បកាសិតាតិ យោជនា។ ឯវមុបរិបិ។ **តា** ភិក្ខុនិយោ យត្ថ **សន្និបតិតា** ហោន្តិ, តាសំ សន្តិកំ “គច្ឆាមី”តិ **គច្ឆតិ**។ យថាហ “យត្ថ ភិក្ខុនិយោ បឋមតរំ បរិសិត្វា សជ្ឈាយំ វា ចេតិយវន្ទនាទីនិ វា ករោន្តិ, តត្ថ តាសំ សន្តិកំ គច្ឆាមីតិ គន្តុំ វដ្ដតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១០២៧)។

២៣១៨. **“សន្តំ ភិក្ខុំ អនាបុច្ឆា”**តិ វចនេនេវ អភិក្ខុកំ អារាមំ កិញ្ចិ អនាបុច្ឆា បវិសន្តិយា អនាបត្តីតិ ទីបិតំ ហោតិ។ អារាមមជ្ឈេនោ វា មគ្គោ ហោតិ, តេន គច្ឆន្តិយាបិ។ **អាបទាសូ**តិ យេន កេនចិ ឧបទ្ទុតា ហោតិ, ឯវរូបាសុ អាបទាសុ បវិសន្តិយា។

បឋមំ។

២៣២០. **អក្កោសេយ្យា**តិ ទសន្នំ អក្កោសវត្ថូនំ អញ្ញតរេន សម្មុខា, បរម្មុខា វា អក្កោសេយ្យ វា។ **បរិភាសេយ្យ វា**តិ ភយ’មស្ស ឧបទំសេយ្យ វា។ **តិកបាចិត្តិយ**ន្តិ “ឧបសម្បន្នេ ឧបសម្បន្នសញ្ញា…បេ…. វេមតិកា…បេ…. អនុបសម្បន្នសញ្ញា អក្កោសតិ វា បរិភាសតិ វា, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា”តិ (បាចិ. ១០៣១) តិកបាចិត្តិយំ វុត្តំ។ **សេសេ**តិ អនុបសម្បន្នេ។ តិកទុក្កដំ តស្សា ហោតីតិ យោជនា។

២៣២១. **“បុរក្ខត្វា”**តិអាទីសុ យំ វត្តព្ពំ, តំ “អភិសបេយ្យា”តិ (បាចិ. ៨៧៥) វុត្តសិក្ខាបទេ វុត្តនយមេវ។

ទុតិយំ។

២៣២២-៣. **សង្ឃន្តិ** ភិក្ខុនិសង្ឃំ។ **បរិភាសេយ្យា**តិ “ពាលា ឯតា, អព្យត្តា ឯតា, នេតា ជានន្តិ កម្មំ វា កម្មទោសំ វា កម្មវិបត្តិំ វា កម្មសម្បត្តិំ វា”តិ (បាចិ. ១០៣៥) អាគតនយេន បរិភាសេយ្យាតិ អត្ថោ។ **ឥតរាយា**តិ ឯត្ថ ឧបយោគត្ថេ ករណវចនំ។ ឯកំ ភិក្ខុនិំ វា សម្ពហុលា ភិក្ខុនិយោ វា តថេវ ឥតរំ អនុបសម្បន្នំ វា បរិភាសន្តិយា តស្សា ទុក្កដំ បរិទីបិតន្តិ យោជនា។

តតិយំ។

២៣២៤-៦. យា និមន្តនបវារណា ឧភោបិ **គណភោជនសិក្ខាបទេ** (បាចិ. ២១៧-២១៩), **បវារណសិក្ខាបទេ** (បាចិ. ២៣៨-២៣៩) ច វុត្តលក្ខណា, តាហិ ឧភោហិ និមន្តនបវារណាហិ យា ច ភិក្ខុនី សចេ និមន្តិតាបិ វា បវារិតាបិ វា ភវេយ្យ, សា បុរេភត្តំ យាគុញ្ច យាមកាលិកាទិ**កាលិកត្តយញ្ច** បបេត្វា យំ កិញ្ចិ **អាមិសំ** យាវកាលិកំ អជ្ឈោហរណត្ថាយ បដិគ្គណ្ហាតិ ចេ, តស្សា គហណេ ទុក្កដំ សិយា, អជ្ឈោហារវសេន **ឯត្ថ** ឥមស្មិំ សិក្ខាបទេ បាចិត្តិ បរិទីបិតាតិ យោជនា។

ឯត្ថ ច **និមន្តិតា** នាម “បញ្ចន្នំ ភោជនានំ អញ្ញតរេន ភោជនេន និមន្តិតា”តិ **គណភោជនសិក្ខាបទេ** វុត្តលក្ខណា។ **បវារណា** ច “បវារិតោ នាម អសនំ បញ្ញាយតិ, ភោជនំ បញ្ញាយតិ, ហត្ថបាសេ ឋិតោ អភិហរតិ, បដិក្ខេបោ បញ្ញាយតី”តិ **បវារណសិក្ខាបទេ** វុត្តលក្ខណាតិ វេទិតព្ពា។

២៣២៧. **កាលិកានិ ច តីណេវា**តិ យាមកាលិកាទីនិ តីណិ កាលិកានិ ឯវ។

២៣២៨-៩. និមន្តិតបវារិតានំ ទ្វិន្នំ សាធារណាបត្តី ទស្សេត្វា អនាបត្តី ទស្សេតុមាហ “**និមន្តិតា**”តិអាទិ។ **ឥធ** ឥមស្មឹ សាសនេ **យា បន** ភិក្ខុនី និមន្តិតា អប្បវារិតា សចេ យាគុំ បិវតិ, **វដ្ដតិ** អនាបត្តីតិ អត្ថោ។ **សាមិកស្សា**តិ យេន និមន្តិតា, តស្ស និមន្តនសាមិកស្សេវ។ **អញ្ញភោជនន្តិ** យេន និមន្តិតា, តតោ អញ្ញស្ស ភោជនំ។ សចេ សា ភុញ្ជតិ, តថា វដ្ដតីតិ យោជនា។

កាលិកានិ ច តីណេវាតិ យាមកាលិកាទីនិ តីណិ កាលិកានេវ។ **បច្ចយេ សតី**តិ បិបាសាទិបច្ចយេ សតិ។

២៣៣០. ឥមស្ស សិក្ខាបទស្ស ឥទំ សមុដ្ឋានំ អទ្ធានេន តុល្យន្តិ យោជនា។ បវារិតាយ, អប្បវារិតាយ វា និមន្តិតាយ វសេន កិរិយាកិរិយតំ ទស្សេតុមាហ “**និមន្តិតា**”តិអាទិ។ និមន្តិតា បន សាមិកំ អនាបុច្ឆា ភុញ្ជតិ ចេ, តស្សា វសេន **ឥទំ** សិក្ខាបទំ កិរិយាកិរិយំ ហោតិ។ ឯត្ថ ភុញ្ជនំ **ក្រិយំ**។ សាមិកស្ស អនាបុច្ឆនំ **អក្រិយំ**។

២៣៣១. “**កប្បិយំការាបេត្វា**”តិអាទី បវារិតមេវ សន្ធាយាហ។ យា យទិ បរិភុញ្ជតិ, តស្សា ច បាចិត្តិ សិយា កិរិយតោ ហោតីតិ យោជនា។ **សិយា**តិ អវស្សំ។ **បវារណសិក្ខាបទេ** វុត្តនយេន កប្បិយំ ការេត្វា វា អការាបេត្វា វា បរិភុញ្ជន្តិយា តស្សា បរិភោគេនេវ ឥមិនា សិក្ខាបទេន អវស្សំ អាបត្តិ ហោតីតិ អត្ថោ។

ចតុត្ថំ។

២៣៣២. “យា បន ភិក្ខុនី កុលមច្ឆរិនី អស្ស, បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. ១០៤៣) ឥមស្មឹ សិក្ខាបទេ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ “**ភិក្ខុនីន**”ន្តិអាទិ។ កុលសន្តិកេ ភិក្ខុនីនំ អវណ្ណំ វទន្តិយា បាចិត្តីតិ សម្ពន្ធោ, កុលស្ស សន្តិកេ “ភិក្ខុនិយោ ទុស្សីលា បាបធម្មា”តិ ភិក្ខុនីនំ អវណ្ណំ ភាសន្តិយាតិ អត្ថោ។ **កុលស្សាវណ្ណនំ វាបី**តិ “តំ កុលំ អស្សទ្ធំ អប្បសន្ន”ន្តិ ភិក្ខុនីនំ សន្តិកេ កុលស្ស អវណ្ណំ អគុណំ វទន្តិយា បាចិត្តីតិ សម្ពន្ធោ។

២៣៣៣. **សន្តំ ភាសន្តិយា ទោស**ន្តិ អមច្ឆរាយិត្វា កុលស្ស វា ភិក្ខុនីនំ វា សន្តំ ទោសំ អាទីនវំ កថេន្តិយា។

បញ្ចមំ។

២៣៣៤-៥. **ឱវាទទាយកោ**តិ អដ្ឋហិ គរុធម្មេហិ ឱវាទំ ទេន្តោ។ **វស្សំ ឧបគច្ឆន្តិយា**តិ វស្សំ វសន្តិយា។

២៣៣៦. **ភិក្ខូ**តិ ឱវាទទាយកា ភិក្ខូ។

ឆដ្ឋំ។

២៣៣៨. យា សា ភិក្ខុនី **វស្សំ វុត្ថា** បុរិមំ វា បច្ឆិមំ វា តេមាសំ វុត្ថា **តតោ** អនន្តរំ **ឧភតោសង្ឃេ** ភិក្ខុនិសង្ឃេ ច ភិក្ខុសង្ឃេ ច “នាហំ បវារេស្សាមិ”តិ ធុរំ និក្ខិបតិ ចេតិ យោជនា។

សត្តមំ។

២៣៤១. **ឱវាទាទីនមត្ថាយា**តិ អដ្ឋគរុធម្មស្សវនាទីនមត្ថាយ។ **អាទិ**-សទ្ទេន ឧបោសថបុច្ឆនបវារណានំ គហណំ។

២៣៤២. ឱវាទាទីនមត្ថាយ អគមនេន **អក្រិយំ**។ **កាយិក**ន្តិ កាយកម្មំ។

អដ្ឋមំ។

២៣៤៣. “អន្វទ្ធមាសំ ភិក្ខុនិយា ភិក្ខុសង្ឃតោ ទ្វេ ធម្មា បច្ចាសីសិតព្ពា ឧបោសថបុច្ឆនញ្ច ឱវាទូបសង្កមនញ្ច, តំ អតិក្កាមេន្តិយា បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. ១០៥៩) ឥមស្មឹ សិក្ខាបទេ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ “**ន យាចិស្សាមី**”តិអាទិ។ តំ ឧត្តានត្ថមេវ។

នវមំ។

២៣៤៦-៧. **បសាខោ** នាម នាភិយា ហេដ្ឋា, ជាណុមណ្ឌលានំ ឧបរិ បទេសោ។ តថា ហិ យស្មា រុក្ខស្ស សាខា វិយ ឧភោ ឩរូ បភិជ្ជិត្វា គតា, តស្មា សោ បសាខោតិ វុច្ចតិ, តស្មិំ បសាខេ។ **សញ្ជាតន្តិ** ឧដ្ឋិតំ។ **គណ្ឌន្តិ** យំ កិញ្ចិ គណ្ឌំ។ **រុធិតន្តិ** យំ កិញ្ចិ វណំ។ **សង្ឃំ វាតិ** ភិក្ខុនិសង្ឃំ វា។ **គណំ វាតិ** សម្ពហុលា ភិក្ខុនិយោ វា។ **ឯកេនាតិ** ឯត្ថ "បុរិសេនា"តិ សេសោ, សហត្ថេ ឥទំ ករណវចនំ។ យថាហ "បុរិសេន សទ្ធិំ ឯកេនេកា"តិ។ **បុរិសោតិ** ច មនុស្សបុរិសោវ គហេតព្ពោ។

ធោវាតិ ឯត្ថ អាទិ-អត្ថេ វត្តមានេន **ឥតិ**-សទ្ទេន "អាលិម្បាបេយ្យ វា ពន្ធាបេយ្យ វា មោចាបេយ្យ វា"តិ (បាចិ. ១០៦៣) សិក្ខាបទាគតានំ ឥតរេសំ តិណ្ណំ សង្គណ្ហនតោ "អាលិម្ប ពន្ធ មោចេហី"តិ អាណត្តិត្តយំ សង្គហិតំ។ តេនេវ វក្ខតិ "ទុក្កដានិច្ច បាចិត្តិយោ ឆ ចា"តិ។

យា បន ភិក្ខុនី បសាខេ ជាតំ គណ្ឌំ វា រុធិតំ វា សង្ឃំ វា គណំ វា អនាបុច្ឆិត្វា **ឯកេន** បុរិសេន ឯកិកា "ភិន្ទ ផាលេហិ ធោវ អាលិម្ប ពន្ធ មោចេហី"តិ **សព្ពានិ** កាតព្ពានិ អាណាបេតិ, តស្សា ឆ ទុក្កដានិ, **កតេសុ** ភិន្ទនាទីសុ ឆសុ កិច្ចេសុ តស្សា ឆ បាចិត្តិយោ ហោន្តីតិ យោជនា។

២៣៤៨-៩. **ឯត្ថាតិ** គណ្ឌេ វា វណេ វា។ "យំ កាតព្ពំ អត្ថិ, តំ សព្ពំ ត្វំ ករោហី"ឥតិ សចេ ឯវំ យា អាណាបេតីតិ យោជនា។ តស្សា ឯកាយ អាណាបន**វាចាយ** ឆ ទុក្កដានិ ច បាចិត្តិយច្ឆក្កញ្ចេតិ ទ្វាទសាបត្តិយោ សិយុន្តិ យោជនា។

២៣៥១. **អាបុច្ឆិត្វា វាតិ** សង្ឃំ វា គណំ វា អាបុច្ឆិត្វា។ **ទុតិយន្តិ** ទុតិយិកំ។ វិញ្ញុំ ទុតិយំ គហេត្វាបិ វាតិ យោជនា។

ទសមំ។

អារាមវគ្គោ ឆដ្ឋោ។

២៣៥៣. "គណបរិយេសនាទិស្មិ"ន្តិ វត្តព្ពេ ឆន្ទានុរក្ខនត្ថំ និគ្គហិតាគមោ។ **គព្ភិនិន្តិ** អាបន្នសត្តំ, កុច្ឆិបវិដ្ឋសត្តន្តិ អត្ថោ។ **វុដ្ឋាបេន្តិយាតិ** ឧបសម្បាទេន្តិយា។ **កម្មវាចាហីតិ** ទ្វីហិ កម្មវាចាហិ។

២៣៥៤-៥. **កម្មវាចាយ ឱសានេតិ** តតិយកម្មវាចាយ បរិយោសានេ, **យ្យការប្បត្តេតិ** អត្ថោ។ **គព្ភិនិសញ្ញាយ ន ច គព្ភិនិយាតិ** អគព្ភិនិយា គព្ភិនិសញ្ញាយ ច។ **ឧភោ សញ្ញាតកង្ខាយាតិ** ឧភោសុ សមុប្បន្នសំសយាយ, គព្ភិនិយា, អគព្ភិនិយា ច វេមតិកាយាតិ អត្ថោ។ គាថាពន្ធវសេនេត្ថ **សុ**-សទ្ទលោបោ។ តថា វុដ្ឋាបេន្តិយា ឧបជ្ឈាយាយ អាបត្តិ ទុក្កដំ ហោតីតិ យោជនា។ **អាចរិនិយា តស្សាតិ** ឧបជ្ឈាយា គព្ភិនី វុដ្ឋាបេតិ, តស្សា កម្មវាចំ សាវេន្តិយា អាចរិនិយា ច។ **គណស្សាតិ** ឧបជ្ឈាយាចរិនីហិ អញ្ញស្ស ភិក្ខុនិគណស្ស ច។ តថា ទុក្កដំ ទីបិតន្តិ យោជនា។

២៣៥៦. "ទ្វីសុ អគព្ភិនិសញ្ញាយា"តិ បទច្ឆេទោ។ **ទ្វីសូតិ** គព្ភិនិយា, អគព្ភិនិយា ច។

បឋមំ។

២៣៥៧. **ទុតិយេតិ** "យា បន ភិក្ខុនី បាយន្តិំ វុដ្ឋាបេយ្យ, បាចិត្តិយ"ន្តិ (បាចិ. ១០៧៣) សិក្ខាបទេ។ ឥមស្មិំ សិក្ខាបទេ បាយន្តី នាម មាតា វា ហោតិ ធាតិ វាតិ អយំ វិសេសោ។

ទុតិយំ។

២៣៥៨. យា បន ភិក្ខុនី ទ្វេ វស្សានិ ឆសុ ធម្មេសុ **អសិក្ខិតសិក្ខំ** សិក្ខមានំ សចេ វុដ្ឋាបេយ្យ, បាចិត្តិ សិយាតិ យោជនា។ តត្ថ **ទ្វេ វស្សានីតិ** បវារណវសេន ទ្វេ សំវច្ឆរានិ។ **ឆសុ ធម្មេសូតិ** បាណាតិបាតាវេរមណិអាទីសុ វិកាលភោជនាវេរមណិបរិយោសានេសុ ឆសុ ធម្មេសុ។ **អសិក្ខិតសិក្ខន្តិ** "បាណាតិបាតាវេរមណី ទ្វេ វស្សានិ អវីតិក្កម្ម សមាទានំ សមាទិយាមី"តិអាទិនា (បាចិ. ១០៧៩) នយេន អនាទិន្នសិក្ខាបទំ វា ឯវំ សមាទិយិត្វាបិ កុបិតសិក្ខំ វា។ **សិក្ខមានំ** តេសុ ឆសុ ធម្មេសុ សិក្ខនតោ វា តេ វា សិក្ខាសង្ខាតេ ធម្មេ មាននតោ ឯវំ លទ្ធនាមំ អនុបសម្បន្នំ។ **វុដ្ឋាបេយ្យាតិ** ឧបសម្បាទេយ្យ។ **អាបត្តិ សិយាតិ** បឋមសិក្ខាបទេ វុត្តនយេនេវ កម្មវាចាបរិយោសានេ បាចិត្តិ អាបត្តិ សិយា, បាចិត្តិ ហោតីតិ អត្ថោ។

២៣៥៩. “ធម្មកម្មេ ធម្មកម្មសញ្ញា វុដ្ឋាបេតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្ស។ ធម្មកម្មេ វេមតិកា វុដ្ឋាបេតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្ស។ ធម្មកម្មេ អធម្មកម្មសញ្ញា វុដ្ឋាបេតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា”តិ ឯវំ **ធម្មកម្មេ សត្តុនា តិកបាចិត្តិយំ វុត្តំ**។ “អធម្មកម្មេ ធម្មកម្មសញ្ញា, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ អធម្មកម្មេ វេមតិកា អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ អធម្មកម្មេ អធម្មកម្មសញ្ញា វុដ្ឋាបេតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បាចិ. ១០៨២) ឯវំ **អធម្មេ បន កម្មស្មិំ សត្ថុនា តិកទុក្កដំ ទីបិតំ**។

២៣៦០. **អខណ្ឌតោ** ខណ្ឌំ អកត្វា។

២៣៦១. សចេ ឧបសម្បទាបេក្ខា បព្ពជ្ជាយ សដ្ឋិវស្សាបិ ហោតិ, តស្សា ឥមា ឆ សិក្ខាយោ ទ្វេ វស្សានិ អវីតិក្កមនីយា បទាតព្ពា, ឥមា អទត្វា **ន ការយេ** នេវ វុដ្ឋាបេយ្យាតិ យោជនា។

តតិយំ។

២៣៦២. **ចតុត្ថេ នត្ថិ វត្តព្ពន្តិ** វត្តព្ពវិសេសោ អញ្ញំ វត្តព្ពំ នត្ថីតិ យថាវុត្តនយមេវាតិ អធិប្បាយោ។ **“ឥធា”**តិអាទិនា ឥមស្មិំ សិក្ខាបទេ លព្ភមានវិសេសំ ទស្សេតិ។ ឥធ ឥមស្មិំ សិក្ខាបទេ សង្ឃេន សម្មតំ តំ សិក្ខមានំ **វុដ្ឋាបេន្តិយា** ភិក្ខុនិយា អនាបត្តិ ហោតីតិ យោជនា។

២៣៦៣. ទ្វេ វស្សានិ ឆសុ ធម្មេសុ សិក្ខិតសិក្ខាយ សិក្ខមានាយ ភិក្ខុនិសង្ឃេន ឧបសម្បទតោ បឋមំ ញត្តិទុតិយាយ កម្មវាចាយ យា វុដ្ឋានសម្មុតិ ទាតព្ពា ហោតិ, សា វុដ្ឋានសម្មុតិ **សចេ បឋមំ អទិន្នា ហោតិ។ តត្ថ** តស្មិំ ឧបសម្បទមាឡកេបិ បទាតព្ពាយេវាតិ យោជនា។

២៣៦៤. **តតិយញ្ច**តិ តតិយសិក្ខាបទញ្ច។ **ចតុត្ថញ្ច**តិ ឥទំ ចតុត្ថសិក្ខាបទញ្ច។ **បឋមេន សមំ ញេយ្យន្តិ** បឋមេន សិក្ខាបទេន សមុដ្ឋានាទិនា វិនិច្ឆយេន សមានន្តិ ញាតព្ពំ។ **ចតុត្ថំ** បន សិក្ខាបទំ វុដ្ឋាបនសម្មុតី អទាបេត្វា វុដ្ឋាបនវសេន **ក្រិយាក្រិយំ** ហោតិ។

ចតុត្ថំ។

២៣៦៥. **គិហិគតន្តិ** បុរិសន្តរគតំ, បុរិសសមាគមប្បត្តន្តិ អត្ថោ។ បរិបុណ្ណទ្វាទសវស្សា **បរិបុណ្ណា** ឧត្តរបទលោបេន។ កិញ្ចាបិ ន ទោសោតិ យោជនា។ **វុដ្ឋាបេន្តិយា**តិ ឧបជ្ឈាយា ហុត្វា ឧបសម្បាទេន្តិយា។

២៣៦៦. **សេសន្តិ** វុត្តំ។ **អសេសេន** សព្ពសោ។

បញ្ចមំ។

២៣៦៨. **ទុក្ខិតំ សហជីវិនិន្តិ** ឯត្ថ “សិក្ខាបទ”ន្តិ សេសោ។ តុវដ្ដកវគ្គស្មិំ “ទុក្ខិតំ សហជីវិនិ”ន្តិ ឥមេហិ បទេហិ យុត្តំ **យំ** សិក្ខាបទំ វុត្តំ, **តេន** សិក្ខាបទេន អដ្ឋមំ សមំ ញេយ្យំ, **ន វិសេសតា** វិសេសោ នត្ថីតិ យោជនា។ **អដ្ឋមន្តិ** “យា បន ភិក្ខុនី សហជីវិនី វុដ្ឋាបេត្វា ទ្វេ វស្សានិ នេវ អនុគ្គណ្ហេយ្យ ន អនុគ្គណ្ហាបេយ្យ, បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. ១១០៨) វុត្តសិក្ខាបទំ។ តត្ថ **សហជីវិនិន្តិ** សទ្ធិវិហារិនិំ។ **នេវ អនុគ្គណ្ហេយ្យា**តិ សយំ ឧទ្ទេសាទីហិ នានុគ្គណ្ហេយ្យ។ **ន អនុគ្គណ្ហាបេយ្យា**តិ “ឥមិស្សា អយ្យេ ឧទ្ទេសាទីនិ ទេហី”តិ ឯវំ ន អញ្ញាយ អនុគ្គណ្ហាបេយ្យ។ **បាចិត្តិយន្តិ** ធុរេ និក្ខិត្តមត្តេ បាចិត្តិយំ។

អដ្ឋមំ។

២៣៦៩. **យា កាចិ** ភិក្ខុនី វុដ្ឋាបិតបវត្តិនី ទ្វេ វស្សានិ នានុពន្ធេយ្យ ចេ, តស្សា បាចិត្តិ **បរិយាបុតា** កថិតាតិ យោជនា។ វុដ្ឋាបេតីតិ **វុដ្ឋាបិតា**, បវត្តេតិ សុសិក្ខាបេតីតិ បវត្តិនី, វុដ្ឋាបិតា ច សា បវត្តិនី ចាតិ **វុដ្ឋាបិតបវត្តិនី**, ឧបជ្ឈាយាយេតំ អធិវចនំ, តំ, ឧបជ្ឈាយំ។ **នានុពន្ធេយ្យា**តិ ចុណ្ណេន, មត្តិកាយ, ទន្តកដ្ឋេន, មុខោទកេនាតិ ឯវំ តេន តេន ករណីយេន ឧបដ្ឋហេយ្យ។

២៣៧០. “ទ្វេ វស្សានិ អហំ នានុពន្ធិស្សាមី”តិ ធុរំ និក្ខិបតិ ចេ, ឯវំ ធុរេ និក្ខិត្តមត្តស្មិំ បន តស្សា បាចិត្តិយំ សិយាតិ យោជនា។

២៣៧១. យា បន ភិក្ខុនី ឧបជ្ឈាយំ ពាលំ វា អលជ្ជឹ វា នានុពន្ធតិ, តស្សា, គិលានាយ វា អាបទាសុ វា ឧម្មត្តិកាយ វា នានុពន្ធន្តិយា ន ទោសោតិ យោជនា។

២៣៧២. អនុបដ្ឋានេន ហោតីតិ អាហ “**អក្រិយំ វុត្ត**”ន្តិ។

នវមំ។

២៣៧៣-៥. យា កាចិ ភិក្ខុនី **សហជីវិនី** សទ្ធិវិហារិនី **វុដ្ឋាបេត្វា** ឧបសម្បាទេត្វា តំ គហេត្វា អន្តមសោ ឆប្បញ្ចយោជនានិបិ **ន គច្ឆេយ្យ ន ចញ្ញំ អាណាបេយ្យ** “ឥមំ, អយ្យេ, គហេត្វា គច្ឆា”តិ អញ្ញញ្ច ន និយោជេយ្យ ចេ, **ធុរេ និក្ខិត្តមត្តស្មឹ** “ន ទានិ គច្ឆិស្សាមិ, អញ្ញញ្ច គហេត្វា គន្តុំ ន និយោជេស្សាមី”តិ ឧស្សាហេ វិស្សដ្ឋមត្តេ តស្សា បាចិត្តិយំ សិយាតិ យោជនា។

អន្តរាយស្មិំ សតិ វា ទុតិយំ អលភន្តិយា វា អាបទាសុ វា គិលានាយ វា ឧម្មត្តិកាយ វា ន ទោសោតិ យោជនា។

ទសមំ។

គព្ភិនិវគ្គោ សត្តមោ។

២៣៧៦. **គិហិគតេហិ តីហេវា**តិ អនន្តរេ គព្ភិនិវគ្គេ គិហិគតបទយុត្តេហិ បញ្ចមឆដ្ឋសត្តមេហិ តីហេវ សិក្ខាបទេហិ។ **សទិសានី**តិ ឥធ វីសតិវស្សវចនញ្ច កុមារិភូតវចនញ្ច តត្ថ ទ្វាទសវស្សវចនញ្ច គិហិគតវចនញ្ច ឋបេត្វា អវសេសេហិ វិនិច្ឆយេហិ យថាក្កមំ សទិសានេវាតិ។

២៣៧៧. **មហូបបទា**តិ មហា ឧបបទោ យាសំ សិក្ខមានានំ តា មហូបបទា។ **ឧបបទំ** នាម បទានមេវ យុជ្ជតិ, ន អត្ថានន្តិ “យាស”ន្តិ អញ្ញបទេន សិក្ខមានាទិបទានំ គហណំ, សទ្ទត្ថានមភេទោបចារស្ស បន ឥច្ឆិតត្តា សិក្ខមានបទគហិតានមេត្ថ គហណំ វេទិតព្វំ, មហាសិក្ខមានាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **អាទិតោ**តិ ឯត្ថ “វុត្តា”តិ សេសោ, គព្ភិនិវគ្គេ តិស្សន្នំ គិហិគតានំ បុរិមេសុ តតិយចតុត្ថសិក្ខាបទេសុ អាគតា ទ្វេ សិក្ខមានាតិ អត្ថោ។ គិហិគតាយ “បរិបុណ្ណទ្វាទសវស្សា”តិ ច កុមារិភូតាយ “បរិបុណ្ណវីសតិវស្សា”តិ ច វស្សវសេន នានាករណស្ស វុត្តត្តា តាហិ ទ្វីហិ មហាសិក្ខមានាយ វស្សវសេនេវ នានាករណំ ទស្សេតុមាហ “**គតា វីសតិវស្សាតិ, វិញ្ញាតព្ពា វិភាវិនា**”តិ, អតិក្កន្តវីសតិវស្សា មហាសិក្ខមានា នាម ហោតីតិ អត្ថោ។

២៣៧៨. **តា** ទ្វេ មហាសិក្ខមានា សចេ គិហិគតា វា ហោន្តុ, ន ច បុរិសគតា វា ហោន្តុ , **សម្មុតិអាទិសុ** កម្មវាចាយ “សិក្ខមានា”តិ វត្តព្ពាតិ យោជនា។ ឯត្ថ ច **សម្មុតិ** នាម ញត្តិទុតិយាយ កម្មវាចាយ កាតព្ពាយ សិក្ខាយ សម្មុតិ ចេវ វុដ្ឋានសម្មុតិ ច។ **អាទិ**-សទ្ទេន ឧបសម្បទាកម្មំ គហិតំ។

២៣៧៩. ឥមាសំ ទ្វិន្នំ សម្មុតិទានាទីសុ ញត្តិយា ច កម្មវាចាយ ច វត្តព្វំ ទស្សេត្វា ឥទានិ អវត្តព្វំ ទស្សេតុមាហ “**ន តា**”តិអាទិ។ **តា ឯតា ឧភោបិ** មហាសិក្ខមានា “កុមារិភូតា”តិ វា តថា “គិហិគតា”តិ វា កម្មវាចាយ **ន វត្តព្ពា** យស្មា, តស្មា **ឯវំ វត្តុំ ន វដ្ដតី**តិ យោជនា។ “**ន វត្តព្ពា**”តិ ឥមិនា តថា ចេ កម្មវាចា វុច្ចេយ្យ, តំ កម្មំ កុប្បតីតិ ទីបេតិ។ ឥធ **បន**-សទ្ទោ យស្មា-បទត្ថោតិ តទត្ថវសេន យោជនា ទស្សិតា។

២៣៨០. **សម្មុតិ**ន្តិ សិក្ខមានសម្មុតឹ។ **ទសវស្សាយា**តិ ឯត្ថ “គិហិគតាយា”តិ សេសោ។ យថាហ – “គិហិគតាយ ទសវស្សកាលេ សិក្ខាសម្មុតឹ ទត្វា ទ្វាទសវស្សកាលេ ឧបសម្បទា កាតព្ពា”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១១១៩)។ **សេសាសុបី**តិ ឯកាទសវស្សកាលេ ទត្វា តេរសវស្សកាលេ កាតព្ពា, ទ្វាទស, តេរស, ចុទ្ទស, បន្នរស, សោឡស, សត្តរស, អដ្ឋារសវស្សកាលេ សិក្ខាសម្មុតឹ ទត្វា វីសតិវស្សកាលេ កាតព្ពាតិ ឯវំ អដ្ឋារសវស្សបរិយន្តាសុ សេសាសុបិ សិក្ខមានាសុ។ **អយំ នយោ**តិ “សម្មុតិយា ទិន្នសំវច្ឆរតោ អាគាមិនិ ទុតិយេ សំវច្ឆរេ ឧបសម្បាទេតព្ពា”តិ អយំ នយោ។ តេនេវ វុត្តំ “ឯកាទសវស្សកាលេ ទត្វា តេរសវស្សកាលេ កាតព្ពា”តិអាទិ។

២៣៨១. “កុមារិភូតា”តិបិ “គិហិគតា”តិបិ វត្តុំ វដ្ដតីតិ អដ្ឋកថាយំ **វុត្តា**តិ យោជនា។

២៣៨២. **យា បន** បរិបុណ្ណវីសតិវស្សា **សាមណេរី** “កុមារិភូតា”តិ វុត្តា, សា កម្មវាចាយ “កុមារិភូតា”ឥច្ចេវ វត្តព្ពា, **អញ្ញថា បន ន វត្តព្ពា** “គិហិគតា”តិ វា “បុរិសន្តរគតា”តិ វា ន វត្តព្ពាតិ យោជនា។

យថាហ “កុមារិភូតា បន ‘គិហិគតា’តិ ន វត្តព្ពា, ‘កុមារិភូតា’ឥច្ចេវ វត្តព្ពា”តិ។

២៣៨៣. ឯតា តុ បន តិស្សោបីតិ មហាសិក្ខមានា គិហិគតា, កុមារិភូតាតិ វុត្តា បន ឯតា តិស្សោបិ។ **អបិ**-សទ្ទេន គិហិគតា កុមារិភូតា ទ្វេ សកសកនាមេនាបិ វត្តុំ វដ្ដន្តីតិ ទីបេតិ។ “កុមារិភូតសិក្ខមានាយា”តិ **បាឡិយំ** អវុត្តត្តា ន វដ្តតីតិ កោចិ មញ្ញេយ្យាតិ អាហ “**ន សំសយោ**”តិ។ តថា វត្តព្ពតាហេតុទស្សនត្ថមាហ “**សិក្ខាសម្មុតិទានតោ**”តិ។

បឋមទុតិយតតិយានិ។

២៣៨៤-៥. យា បន ភិក្ខុនី ឩនទ្វាទសវស្សាវ ឧបសម្បទាវសេន អបរិបុណ្ណទ្វាទសវស្សា ឯវ សយំ ឧបជ្ឈាយា ហុត្វា បរំ សិក្ខមានំ សចេ វុដ្ឋាបេតិ, បុព្ពេ វុត្តនយេនេវ គណបរិយេសនាទិទុតិយានុស្សាវន បរិយោសានេសុ អាបន្នានំ **ទុក្កដានំ** អនន្តរំ **កម្មវាចានំ ឱសានេ** តតិយានុស្សាវនាយ **យ្យ**-ការប្បត្តាយ តស្សា បាចិត្តិ បរិទីបិតាតិ យោជនា។

ចតុត្ថំ។

២៣៨៦. បញ្ចមេតិ “យា បន ភិក្ខុនី បរិបុណ្ណទ្វាទសវស្សា សង្ឃេន អសម្មតា វុដ្ឋាបេយ្យ, បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. ១១៤២) សិក្ខាបទេ។ កាយចិត្តវាចាចិត្តកាយវាចាចិត្តវសេន **តិសមុដ្ឋានំ។ ក្រិយាក្រិយ**ន្តិ វុដ្ឋាបនំ កិរិយំ, សង្ឃសម្មុតិយា អគ្គហណំ អកិរិយំ។

បញ្ចមំ។

២៣៨៧. សង្ឃេនាតិ ភិក្ខុនិសង្ឃេន។ **ឧបបរិក្ខិត្វា**តិ អលជ្ជិភាវាទឹ ឧបបរិក្ខិត្វា។ **អលំ តាវា**តិ ឯត្ថ “តេ អយ្យេ”តិ សេសោ។ **វារិតា**តិ **ឯត្ថ** “សាធូតិ បដិស្សុណិត្វា”តិ សេសោ។ “អលំ តាវ តេ, អយ្យេ, ឧប សម្បាទិតេនា”តិ វារិតា “សាធូ”តិ បដិស្សុណិត្វា **ឯត្ថ** ឯតស្មិំ បវារណេ **បច្ឆា ខីយតិ** “អហមេវ នូន ពាលា, អហ មេវ នូន អលជ្ជិនី”តិអាទិនា អវណ្ណំ បកាសេតិ, ទោសតា បាចិត្តិយាបត្តិ ហោតីតិ យោជនា។

២៣៨៨. ឆន្ទទោសាទីហិករោន្តិយាតិ ឯត្ថ “បកតិយា”តិ សេសោ។ បកតិយា **ឆន្ទទោសាទីហិ** អគតិគមនេហិ និវារណំ **ករោន្តិយា** សចេ ឧជ្ឈាយតិ, ន ទោសោតិ យោជនា។

ឆដ្ឋំ។

២៣៨៩-៩០. លទ្ធេ ចីវរេតិ សិក្ខមានាយ “សចេ មេ ត្វំ, អយ្យេ, ចីវរំ ទស្សសិ, ឯវាហំ តំ វុដ្ឋាបេស្សាមី”តិ វត្វា យាចិតេ តស្មិំ ចីវរេ លទ្ធេ។ **បច្ឆា**តិ ចីវរលាភតោ បច្ឆា។ **អសន្តេ អន្តរាយិកេ**តិ ទសន្នំ អន្តរាយានំ អញ្ញតរស្មិំ អន្តរាយេ អវិជ្ជមានេ។ **វុដ្ឋាបេស្សាមិនាហ**ន្តិ អហំ តំ ន សមុដ្ឋាបេស្សាមីតិ ធុរនិក្ខេបនេ តស្សា បាចិត្តិយំ ហោតីតិ យោជនា។

២៣៩១. ឥទន្តិ ឥទំ សិក្ខាបទំ។ អវុដ្ឋាបនេន **អក្រិយំ**។

សត្តមំ។

២៣៩២. អដ្ឋមន្តិ “យា បន ភិក្ខុនី សិក្ខមានំ ‘សចេ មំ ត្វំ, អយ្យេ, ទ្វេ វស្សានិ អនុពន្ធិស្សសិ, ឯវាហំ តំ វុដ្ឋាបេស្សាមី”តិអាទិ (បាចិ. ១១៥៥) សិក្ខាបទំ។ **នវមេ**តិ “យា បន ភិក្ខុនី បុរិសសំសដ្ឋំ កុមារកសំសដ្ឋំ ចណ្ឌឹ សោកាវាសំ សិក្ខមានំ វុដ្ឋាបេយ្យ, បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. ១១៥៩) វុត្តសិក្ខាបទេ។ “**វត្តព្ពំ នត្ថិ**”តិ ឥទំ សទ្ទត្ថវិសេស មន្តរេន វិនិច្ឆយស្ស សុវិញ្ញេយ្យត្តា វុត្តំ។ តេនេវាហ “**ឧត្តានមេវិទ**”ន្តិ។

សទ្ទត្ថោ បន ឯវំ វេទិតព្ពោ – **បុរិសសំសដ្ឋ**ន្តិ បរិបុណ្ណវីសតិវស្សេន បុរិសេន អននុលោមិកេន កាយវចី កម្មេន សំសដ្ឋំ។ **កុមារកសំសដ្ឋ**ន្តិ ឩនវីសតិវស្សេន កុមារេន តថេវ សំសដ្ឋំ។ **ចណ្ឌិ**ន្តិ កោធនំ។ **សោកាវាស**ន្តិ សង្កេតំ កត្វា អាគច្ឆមានា បុរិសានំ អន្តោ សោកំ បវេសេតីតិ សោកាវាសា, តំ សោកាវាសំ។ អថ វា ឃរំ វិយ ឃរ សាមិកា, អយម្បិ បុរិសសមាគមំ អលភមានា សោកំ អាវិសតិ, ឥតិ យំ អាវិសតិ, ស្វាស្សា អាវាសោ ហោតីតិ **សោកាវាសា**។ តេនេវស្ស **បទភាជនេ** “សោកាវាសា នាម បរេសំ ទុក្ខំ ឧប្បាទេតិ, សោកំ អាវិសតី”តិ (បាចិ.

១១៦០) ទ្វេធា អត្ថោ វុត្តោ។ **បាចិត្តិយន្តិ** ឯវរូបំ វុដ្ឋាបេន្តិយា វុត្តនយេនេវ កម្មវាចាបរិយោសានេ ឧបជ្ឈាយាយ បាចិត្តិយំ។

២៣៩៣. “នត្ថិ អជានន្តិយា”តិ បច្ចេទោ, សិក្ខមានាយ បុរិសសំសគ្គាទិភាវំ អជានន្តិយាតិ អត្ថោ។

អដ្ឋមនវមានិ។

២៣៩៤. វិជាតក**មាតរា វា** ជនក**បិតរា វា សាមិនា** បរិគ្គាហកសាមិនា វា **នានុញ្ញាតំ** ឧបសម្បទត្ថាយ អននុញ្ញាតំ **តំ** សិក្ខមានំ វុដ្ឋាបេន្តិយា តស្សា បាចិត្តិយាបត្តិ សិយាតិ យោជនា។

២៣៩៥. ន ភិក្ខុនាតិ ភិក្ខុនា ទ្វិក្ខត្តុំ ន បុច្ឆិតព្ពំ, សកិមេវ បុច្ឆិតព្ពន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហ “ភិក្ខុនីហិ ទ្វិក្ខត្តុំ អាបុច្ឆិតព្ពំ បព្ពជ្ជាកាលេ ច ឧបសម្បទាកាលេ ច, ភិក្ខូនំ បន សកិំ អាបុច្ឆិតេបិ វដ្ដតី”តិ (បាចិ. អដ្ឋ. ១១៦២)។

២៣៩៦-៧. អត្ថិតន្តិ អត្ថិភាវំ។ ចតូហិ សមុដ្ឋាតិ, ចត្តារិ វា សមុដ្ឋានានិ ឯតស្សាតិ **ចតុសមុដ្ឋានំ**។ កតមេហិ ចតូហិ សមុដ្ឋាតីតិ អាហ **“វាចតោ…បេ… កាយវាចាទិតោបិ ចា”**តិ។ កថំ វាចាទីហិ ចតូហិ សមុដ្ឋាតិ? អញ្ញាតកម្មាទីសុ កេនចិទេវ ករណីយេន ខណ្ឌសីមាយំ និសិន្នា “បក្កោសថ សិក្ខមានំ, ឥធេវ នំ ឧបសម្បាទេស្សាមា”តិ ឧបសម្បាទេតិ, ឯវំ វាចតោ សមុដ្ឋាតិ។ “ឧបស្សយតោ បដ្ឋាយ ឧបសម្បាទេស្សាមី”តិ វត្វា ខណ្ឌសីមំ គច្ឆន្តិយា កាយវាចតោ សមុដ្ឋាតិ។ ទ្វីសុបិ ឋានេសុ បណ្ណត្តី ជានិត្វា វីតិក្កមំ ករោន្តិយា វាចាចិត្តតោ, កាយវាចាចិត្តតោ ច សមុដ្ឋាតិ។ ឧបសម្បាទនំ **ក្រិយំ**, អនាបុច្ឆនំ **អក្រិយំ**។

ទសមំ។

២៣៩៨. ឯត្ថ ឥមស្មិំ សាសនេ យា ភិក្ខុនី បារិវាសិកេន ឆន្ទទានេន សិក្ខមានំ សចេ វុដ្ឋាបេតិ, តស្សា បាចិត្តិយំ សិយាតិ យោជនា។ តត្ថ **បារិវាសិកេន ឆន្ទទានេនា**តិ ចតុព្ពិធំ បារិវាសិយំ បរិសបារិវាសិយំ, រត្តិបារិវាសិយំ, ឆន្ទបារិវាសិយំ, អជ្ឈាសយបារិវាសិយន្តិ។

តត្ថ **បរិសបារិវាសិយំ** នាម ភិក្ខូ កេនចិទេវ ករណីយេន សន្និបតិតា ហោន្តិ, អថ មេឃោ វា ឧដ្ឋហតិ, ឧស្សារណា វា ករីយតិ, មនុស្សា វា អជ្ឈោត្ថរន្តា អាគច្ឆន្តិ, ភិក្ខូ “អនោកាសោ អយំ, អញ្ញត្រ គច្ឆាមា”តិ ឆន្ទំ អវិស្សជ្ជេត្វាវ ឧដ្ឋហន្តិ។ ឥទំ បរិសបារិវាសិយំ។ កិញ្ចាបិ បរិសបារិវាសិយំ, ឆន្ទស្ស បន អវិស្សដ្ឋត្តា កម្មំ កាតុំ វដ្ដតិ។

បុន ភិក្ខូ “ឧបោសថាទីនិ ករិស្សាមា”តិ រត្តិំ សន្និបតិត្វា “យាវ សព្ពេ សន្និបតន្តិ, តាវ ធម្មំ សុណិស្សាមា”តិ ឯកំ អជ្ឈេសន្តិ, តស្មិំ ធម្មកថំ កថេន្តេយេវ អរុណោ ឧគ្គច្ឆតិ។ សចេ “ចាតុទ្ទសិកំ ឧបោសថំ ករិស្សាមា”តិ និសិន្នា, “បន្នរសោ”តិ កាតុំ វដ្ដតិ។ សចេ បន្នរសិកំ កាតុំ និសិន្នា, បាដិបទេ អនុបោសថេ ឧបោសថំ កាតុំ ន វដ្ដតិ។ អញ្ញំ បន សង្ឃកិច្ចំ កាតុំ វដ្ដតិ។ ឥទំ បន រត្តិបារិវាសិយំ នាម។

បុន ភិក្ខូ “កិញ្ចិទេវ អញ្ញាតាទិសង្ឃកម្មំ ករិស្សាមា”តិ និសិន្នា ហោន្តិ, តត្រេកោ នក្ខត្តបាឋកោ ភិក្ខុ ឯវំ វទតិ “អជ្ជ នក្ខត្តំ ទារុណំ, មា ឥទំ កម្មំ ករោថា”តិ, តេ តស្ស វចនេន ឆន្ទំ វិស្សជ្ជេត្វា តត្ថេវ និសិន្នា ហោន្តិ, អថញ្ញោ អាគន្ត្វា –

> “នក្ខត្តំ បដិមានេន្តំ, អត្ថោ ពាលំ ឧបច្ចគា”តិ។ (ជា. ១.១.៤៩) –

វត្វា “កិំ នក្ខត្តេន, ករោថា”តិ វទតិ។ ឥទំ ឆន្ទបារិវាសិយញ្ចេវ អជ្ឈាសយបារិវាសិយញ្ច។ ឯតស្មិំ បារិវាសិយេ បុន ឆន្ទបារិសុទ្ធិំ អនាហរិត្វា កម្មំ កាតុំ ន វដ្ដតិ។ ឥទំ សន្ធាយ វុត្តំ “បារិវាសិកេន ឆន្ទទានេនា”តិ។

បាចិត្តិយំ សិយាតិ ឯវំ វុដ្ឋាបេន្តិយា វុត្តនយេនេវ កម្មវាចាបរិយោសានេ បាចិត្តិយំ សិយាតិ អត្ថោ។

២៣៩៩. ឆន្ទំ **អវិហាយ វា** អវិស្សជ្ជេត្វាវ **អវុដ្ឋិតាយ បរិសាយ តុ** យថានិសិន្នាយ បរិសាយ វុដ្ឋាបេន្តិយា អនាបត្តីតិ យោជនា។ **វា**-សទ្ទោ ឯវការត្ថោ។

ឯកាទសមំ។

២៤០០. ទ្វាទសេតិ “យា បន ភិក្ខុនី អនុវស្សំ វុដ្ឋាបេយ្យ, បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. ១១៧១) សិក្ខាបទេ។ **តេរសេ**តិ “យា បន ភិក្ខុនី ឯកំ វស្សំ ទ្វេ វុដ្ឋាបេយ្យ, បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. ១១៧៥) សិក្ខាបទេ។

ទ្វាទសមតេរសមានិ។

កុមារិភូតវគ្គោ អដ្ឋមោ។

២៤០១. អគិលានាតិ ឆត្តុបាហនេន វិនា វាសមេតព្ពរោគរហិតា។ យថាហ “អគិលានា នាម យស្សា វិនា ឆត្តុបាហនា ផាសុ ហោតី”តិ។ ឆត្តញ្ច ឧបាហនា ច **ឆត្តុបាហនំ**។ តត្ថ ឆត្តំ វុត្តលក្ខណំ, ឧបាហនា វក្ខមានលក្ខណា។ **ធារេយ្យា**តិ ឧភយំ ឯកតោ ធារេយ្យ។ វិសុំ ធារេន្តិយា ហិ ទុក្កដំ វក្ខតិ។

២៤០២. ទិវសន្តិ អច្ចន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ។ សចេ ធារេតីតិ យោជនា។

២៤០៣. កទ្ទមាទីនីតិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន មហាវាលុកាទីនំ គហណំ។

២៤០៤. សចេ គច្ឆតីតិ សម្ពន្ធោ។ **ទិស្វា គច្ឆាទិក**ន្តិ ឆត្តេ លគ្គនយោគ្គំ នីចតរំ គច្ឆាទិកំ ទិស្វា។ **អាទិ**-សទ្ទេន គុម្ពាទីនំ គហណំ។ **ទុក្កដ**ន្តិ ឧបាហនមត្តស្សេវ ធារណេ ទុក្កដំ។

២៤០៥. អបនាមេត្វាតិ សីសតោ អបនាមេត្វា។ **ឱមុញ្ចិត្វា**តិ បាទតោ ឱមុញ្ចិត្វា។ **ហោតិ បាចិត្តិយ**ន្តិ បុន បាចិត្តិយំ ហោតិ។

២៤០៦. បយោគគណនាយេវាតិ ឆត្តុបាហនស្ស អបនេត្វា អបនេត្វា ឯកតោ ធារណបយោគគណនាយ។ **តិកបាចិត្តិយំ វុត្ត**ន្តិ “អគិលានា អគិលានសញ្ញា, វេមតិកា, គិលានសញ្ញា ឆត្តុបាហនំ ធារេតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា”តិ (បាចិ. ១១៨១) ឯវំ តិកបាចិត្តិយំ វុត្តំ។ “គិលានា អគិលានសញ្ញា, គិលានា វេមតិកា, ឆត្តុបាហនំ ធារេតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បាចិ. ១១៨២) ឯវំ **ទ្វិកទុក្កដំ តថេវ វុត្ត**ន្តិ សម្ពន្ធោ។

២៤០៧. យត្ថ ភិក្ខូ វា ភិក្ខុនិយោ វា និវសន្តិ, តស្មិំ **អារាមេ វា ឧបចារេ វា** អបរិក្ខិត្តស្ស អារាមស្ស **ឧបចារេ វា**។ **អាបទាសូ**តិ រដ្ឋភេទាទិអាបទាសុ។

បឋមំ។

២៤០៨. ភិក្ខុនិយាតិ ឯត្ថ “អគិលានាយា”តិ សេសោ, បាទេន គន្តុំ សមត្ថាយ អគិលានាយ ភិក្ខុនិយាតិ អត្ថោ។ យថាហ “អគិលានា នាម សក្កោតិ បទសា គន្តុ”ន្តិ (បាចិ. ១១៨៧)។ **យានំ** នាម រថាទិ, តំ ហេដ្ឋា វុត្តសរូបមេវ។

២៤០៩. អាបទាសូតិ រដ្ឋភេទាទិអាបទាសុ។ ឆត្តុបាហនសិក្ខាបទេ អារាមេ, អារាមូបចារេ ច អនាបត្តិ វុត្តា, ឥធ តថា អវុត្តត្តា សព្ពត្ថាបិ អាបត្តិយេវ វេទិតព្ពា។

ទុតិយំ។

២៤១០. “យំ កិញ្ចិបិ កដូបិយ”ន្តិ ឥទំ “សង្ឃាណិ”ន្តិ ឯតស្ស អត្ថបទំ។ យថាហ – “សង្ឃាណិ នាម យា កាចិ កដូបគា”តិ។ **សង្ឃាណិ** នាម មេខលាទិកដិបិឡន្ធនំ។ **កដូបិយ**ន្តិ កដិប្បទេសោបគំ។

២៤១២. កដិសុត្តំ នាម កដិយំ បិឡន្ធនរជ្ជុសុត្តកំ។

២៤១៣. ឥធ ឥមស្មិំ សិក្ខាបទេ ចិត្តំ អកុសលំ, ឥទំ បន សិក្ខាបទំ លោកវជ្ជំ, ឥតិ ឥទំ ឧភយមេវ **វិសេសតា** បុរិមសិក្ខាបទតោ ឥមស្ស នានាករណំ។

តតិយំ។

២៤១៤. សីសូបកាទិសុ យំ កិញ្ចិ សចេ យា ធារេតិ, តស្សា តស្ស វត្ថុស្ស គណនាយ អាបត្តិយោ សិយុន្តិ យោជនា។ សីសំ ឧបគច្ឆតីតិ **សីសូបកំ,** សីសេ បិឡន្ធនារហន្តិ អត្ថោ។ **អាទិ**-សទ្ទេន គីវូបកាទីនំ គហណំ។ យថាហ – “ឥត្ថាលង្ការោ នាម សីសូបគោ គីវូបគោ ហត្ថូបគោ បាទូបគោ កដូបគោ”តិ។

២៤១៥. ន ច ទោសោតិ យោជនា។ “សទិសន្តិ បរិទីបិត”ន្តិ វត្តព្ពេ ឥតិ-សទ្ទោ លុត្តនិទ្ទិដ្ឋោ។

ចតុត្ថំ។

២៤១៦. **យេន កេនចិ គន្ធេនា**តិ ចន្ទនតគរាទិនា យេន កេនចិ គន្ធកក្កេន។ **សវណ្ណាវណ្ណកេន ចា**តិ វណ្ណេន សហ វត្តតីតិ **សវណ្ណកំ,** ហលិទ្ទិកក្កាទិ, នត្ថិ ឯតស្ស ឧព្ពដ្ដនបច្ចយា ទិស្សមានោ វណ្ណវិសេសោតិ **អវណ្ណកំ,** សាសបកក្កាទិ, សវណ្ណកញ្ច អវណ្ណកញ្ច សវណ្ណាវណ្ណកំ, តេន **សវណ្ណាវណ្ណកេន ច**។ ឧព្ពដ្ដេត្វា ន្ហាយន្តិយា ន្ហានោសានេ បាចិត្តិយាបត្តិ បកាសិតាតិ យោជនា។

២៤១៧. **សព្ពបយោគេ**តិ សព្ពស្មិំ បុព្ពបយោគេ។ **អាពាធបច្ចយា**តិ ទទ្ទុកុដ្ឋាទិរោគបច្ចយា។

២៤១៨. **ឆដ្ឋ**ន្តិ “យា បន ភិក្ខុនី វាសិតកេន បិញ្ញាកេន នហាយេយ្យ, បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. ១២០៣) សិក្ខាបទំ។

បញ្ចមឆដ្ឋានិ។

២៤១៩. យា បន ភិក្ខុនី អញ្ញាយ ភិក្ខុនិយា សចេ ឧព្ពដ្ដាបេយ្យ វា សម្ពាហាបេយ្យ វា, តស្សា **ភិក្ខុនិយា** តថា បាចិត្តិយាបត្តិ ហោតីតិ យោជនា។

២៤២០. **ឯត្ថ** ឥមស្មិំ ឧព្ពដ្ដនេ, សម្ពាហនេ ច ហត្ថំ អមោចេត្វា ឧព្ពដ្ដនេ **ឯកា** អាបត្តិ សិយា, ហត្ថំ មោចេត្វា មោចេត្វា ឧព្ពដ្ដនេ បយោគគណនាយ សិយាតិ យោជនា។

២៤២១. **អាបទាសូ**តិ ចោរភយាទីហិ សរីរកម្បនាទីសុ។ **គិលានាយា**តិ អន្តមសោ មគ្គគមនបរិស្សមេនាបិ អាពាធិកាយ។

២៤២២. អដ្ឋមសិក្ខាបទេ “សិក្ខមានាយា”តិ ច នវមសិក្ខាបទេ “សាមណេរិយា”តិ ច ទសមសិក្ខាបទេ “គិហិនិយា”តិ ច វិសេសំ វជ្ជេត្វា អវសេសវិនិច្ឆយោ សត្តមេនេវ សមានោតិ ទស្សេតុមាហ **“អដ្ឋមាទីនិ តីណិបី”**តិ។

សត្តមដ្ឋមនវមទសមានិ។

២៤២៣. **អន្តោឧបចារស្មិ**ន្តិ ទ្វាទសរតនព្ភន្តរេ។ **“ភិក្ខុស្ស បុរតោ”**តិ ឥទំ ឧបលក្ខណំ។ តស្មា បុរតោ វា ហោតុ បច្ឆតោ វា បស្សតោ វា, សមន្តតោ ទ្វាទសរតនព្ភន្តរេតិ និទស្សនបទមេតំ។ **ឆមាយបី**តិ អនន្តរហិតាយ ភូមិយាបិ។ យា និសីទេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។ **ន វដ្ដតិ** បាចិត្តិយាបត្តិ ហោតីតិ អត្ថោ។

២៤២៤. **តិកបាចិត្តិយំ វុត្ត**ន្តិ អនាបុច្ឆិតេ អនាបុច្ឆិតសញ្ញា, វេមតិកា, អាបុច្ឆិតសញ្ញាតិ តីសុ វិកប្បេសុ បាចិត្តិយត្តយំ វុត្តំ។ អាបុច្ឆិតេ អនាបុច្ឆិតសញ្ញា, វេមតិកា វា ភិក្ខុស្ស បុរតោ និសីទេយ្យាតិ វិកប្បទ្វយេ **ទុក្កដទ្វយំ** ហោតិ។ **អាបទាសូ**តិ រដ្ឋភេទាទិអាបទាសុ។ អាបុច្ឆិតុញ្ច ឋាតុញ្ច អសក្កោន្តិយា **គិលានាយ**។

២៤២៥. និបជ្ជនំ **ក្រិយំ**។ អនាបុច្ឆនំ **អក្រិយំ**។

ឯកាទសមំ។

២៤២៦. ឱកាសោ កតោ យេន សោ **ឱកាសកតោ,** ន ឱកាសកតោ **អនោកាសកតោ,** តំ, អកតោកាសន្តិ អត្ថោ, “អសុកស្មិំ នាម ឋានេ បុច្ឆាមី”តិ អត្តនា បុច្ឆិតព្ពវិនយាទីនំ នាមំ គហេត្វា ឱកាសំ ការាបនកាលេ អធិវាសនវសេន អកតោកាសន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **ទោសតា**តិ បាចិត្តិយាបត្តិ។ ឯកស្មិំ បិដកេ ឱកាសំ ការាបេត្វា អញ្ញស្មិំ បិដកេ បញ្ហំ បុច្ឆន្តិយាបិ បាចិត្តិយំ ហោតីតិ ទស្សេតុមាហ **“វិនយេ ចា”**តិអាទិ។

បុច្ឆន្តិយាបិ ចាតិ ឯត្ថ **បិ**-សទ្ទេន “អភិធម្មំ បុច្ឆន្តិយាបី”តិ ឥទញ្ច អនុត្តសមុច្ចយត្ថេន **ច**-សទ្ទេន “សុត្តន្តេ ឱកាសំ ការាបេត្វា វិនយំ វា អភិធម្មំ វា បុច្ឆតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្ស។ អភិធម្មេ ឱកាសំ ការាបេត្វា សុត្តន្តំ វា វិនយំ វា បុច្ឆតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្សា”តិ ឥទញ្ច សង្គហិតំ។

២៤២៧. អនោទិស្សាតិ “អសុកស្មិំ នាម បុច្ឆាមី”តិ ឯវំ អនិយមេត្វា កេវលំ “បុច្ឆិតព្ពំ អត្ថិ, បុច្ឆាមិ អយ្យា”តិ ឯវំ វត្វា។

ទ្វាទសមំ។

២៤២៨-៩. សំកច្ចិកន្តិ ថនវេឋនចីវរំ, តំ បន បារុបន្តិយា អធក្ខកំ ឧព្ភនាភិមណ្ឌលំ បដិច្ឆាទេន្តិយា បារុបិតព្ពំ។ តេនាហ **មាតិកដ្ឋកថាយំ** “អសំកច្ចិកាតិ អធក្ខកឧព្ភនាភិមណ្ឌលសង្ខាតស្ស សរីរស្ស បដិច្ឆាទនត្ថំ អនុញ្ញាតសំកច្ចិកចីវររហិតា”តិ (កង្ខា. អដ្ឋ. អសំកច្ចិកសិក្ខាបទវណ្ណនា)។ “សំកច្ចិកាយ បមាណំ តិរិយំ ទិយឌ្ឍហត្ថន្តិ បោរាណគណ្ឋិបទេ វុត្ត”ន្តិ (វជិរ. ដី. បាចិត្តិយ ១២២៤-១២២៦) វជិរពុទ្ធិត្ថេរោ។ **បរិក្ខេបោក្កមេ**តិ បរិក្ខេបស្ស អន្តោបវេសនេ។ **ឧបចារោក្កមេបី**តិ អបរិក្ខិត្តស្ស គាមស្ស ទុតិយលេឌ្ឌុបាតព្ភន្តរបវេសនេបិ។ **ឯត្ថា**តិ ឥមស្មិំ សិក្ខាបទេ។ **ឯសេវ នយោ**តិ “បឋមេ បាទេ ទុក្កដំ, ទុតិយេ បាចិត្តិយ”ន្តិ យថាវុត្តោយេវ នយោ **មតោ** វិញ្ញាតោតិ អត្ថោ។

២៤៣០. អាបទាសុបីតិ មហគ្ឃំ ហោតិ សំកច្ចិកំ, បារុបិត្វា គច្ឆន្តិយា ច ឧបទ្ទវោ ឧប្បជ្ជតិ, ឯវរូបាសុ អាបទាសុ អនាបត្តិ។

២៤៣១. សេសន្តិ ឥធ សរូបតោ អទស្សិតញ្ច។ **វុត្តនយេនេវា**តិ មាតិកាបទភាជនាទីសុ វុត្តនយេនេវ។ សុនិបុណស្មិំ ធម្មជាតំ, អត្ថជាតញ្ច វិភាវេតិ វិវិធេនាការេន បកាសេតីតិ វិភាវី, តេន **វិភាវិនា**។

តេរសមំ។

ឆត្តុបាហនវគ្គោ នវមោ។

ឯវំ នវហិ វគ្គេហិ ភិក្ខុនីនំ ភិក្ខូហិ អសាធារណានិ ឆន្នវុតិ សិក្ខាបទានិ ទស្សេត្វា ឥតោ បរេសុ មុសាវាទវគ្គាទីសុ សត្តសុ វគ្គេសុ ភិក្ខូហិ សាធារណសិក្ខាបទានិ ភិក្ខុបាតិមោក្ខវិនិច្ឆយកថាយ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពានីតិ តានិ ឥធ ន ទស្សិតានិ។

សព្ពានេវ ភិក្ខុនីនំ ខុទ្ទកេសុ ឆន្នវុតិ, ភិក្ខូនំ ទ្វេនវុតីតិ អដ្ឋាសីតិសតំ សិក្ខាបទានិ។ តតោ បរំ សកលំ ភិក្ខុនិវគ្គំ, បរម្បរភោជនំ, អនតិរិត្តភោជនំ, អនតិរិត្តេន អភិហដ្ឋុំ បវារណំ, បណីតភោជនវិញ្ញត្តិ, អចេលកសិក្ខាបទំ, ទុដ្ឋុល្លបអច្ឆាទនំ, ឩនវីសតិវស្សឧបសម្បាទនំ, មាតុគាមេន សទ្ធិំ សំវិធាយ អទ្ធានគមនំ, រាជន្តេបុរប្បវេសនំ , សន្តំ ភិក្ខុំ អនាបុច្ឆា វិកាលេ គាមប្បវេសនំ, និសីទនំ, វស្សិកសាដិកន្តិ ឥមានិ ពាវីសតិ សិក្ខាបទានិ អបនេត្វា សេសានិ សតញ្ច ឆសដ្ឋិ ច សិក្ខាបទានិ ភិក្ខុនិបាតិមោក្ខុទ្ទេសមគ្គេន ឧទ្ទិដ្ឋានីតិ វេទិតព្ពានិ។

តត្រាយំ សង្ខេបតោ អសាធារណសិក្ខាបទេសុ សមុដ្ឋានវិនិច្ឆយោ – គិរគ្គសមជ្ជា, ចិត្តាគារសិក្ខាបទំ, សង្ឃាណិ, ឥត្ថាលង្ការោ, គន្ធវណ្ណកោ, វាសិតកបិញ្ញាកោ, ភិក្ខុនិអាទីហិ ឧម្មទ្ទនបរិមទ្ទនានីតិ ឥមានិ ទស សិក្ខាបទានិ អចិត្តកានិ, លោកវជ្ជានិ, អកុសលចិត្តានិ។ អយំ បនេត្ថ អធិប្បាយោ – វិនាបិ ចិត្តេន អាបជ្ជិតព្ពត្តា **អចិត្តកានិ**, ចិត្តេ បន សតិ អកុសលេនេវ អាបជ្ជិតព្ពត្តា **លោកវជ្ជានិ** ចេវ **អកុសលចិត្តានិ** ច។ អវសេសានិ អចិត្តកានិ បណ្ណត្តិវជ្ជានេវ។ ចោរិវុដ្ឋាបនំ, គាមន្តរំ, អារាមសិក្ខាបទំ, គព្ភិនិវគ្គេ អាទិតោ បដ្ឋាយ សត្ត, កុមារិភូតវគ្គេ អាទិតោ បដ្ឋាយ បញ្ច, បុរិសសំសដ្ឋំ, បារិវាសិយឆន្ទទានំ, អនុវស្សវុដ្ឋាបនំ, ឯកន្តរិកវុដ្ឋាបនន្តិ ឥមានិ ឯកូនវីសតិ សិក្ខាបទានិ សចិត្តកានិ, បណ្ណត្តិវជ្ជានិ។ អវសេសានិ សចិត្តកានិ លោកវជ្ជានេវាតិ។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្ទីបនិយា វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណនាយ

បាចិត្តិយកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បាដិទេសនីយកថាវណ្ណនា

២៤៣២. ឯវំ បាចិត្តិយវិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា ឥទានិ បាដិទេសនីយំ ទស្សេតុមាហ “**អគិលានា**”តិអាទិ។ យា បន ភិក្ខុនី អគិលានា សយំ អត្តនា វិញ្ញត្តិយា លទ្ធំ សប្បិំ សចេ “ភុញ្ជិស្សាមី”តិ គណ្ហតិ, តស្សា ឯវំ គហណេ ទុក្កដំ បរិទីបិតន្តិ យោជនា។ តត្ថ យស្សា វិនា សប្បិនា ផាសុ ហោតិ, សា **អគិលានា** នាម។ **សប្បិ**ន្តិ បុព្ពេ វុត្ត វិនិច្ឆយំ បាឡិអាគតំ គោសប្បិអាទិកមេវ។

២៤៣៣. **តិបាដិទេសនីយ**ន្តិ អគិលានា អគិលានសញ្ញា, វេមតិកា, គិលានសញ្ញាតិ តីសុ វិកប្បេសុ តីណិ បាដិទេសនីយានិ។ **គិលានា ទ្វិកទុក្កដ**ន្តិ គិលានាយ ទ្វិកទុក្កដំ។ គិលានា អគិលានសញ្ញា, វេមតិកា វាតិ ទ្វីសុ វិកប្បេសុ ទ្វេ ទុក្កដានិ។

២៤៣៤-៥. គិលានា ហុត្វា សប្បិំ វិញ្ញាបេត្វា បច្ឆា វូបសន្តគេលញ្ញា ហុត្វា **សេវន្តិយា** បរិភុញ្ជន្តិយាបិ ច គិលានាយ អវសេសំ បរិភុញ្ជន្តិយា វា **ញាតកាទិតោ** ញាតកបវារិតដ្ឋានតោ វិញ្ញត្តំ ភុញ្ជន្តិយា វា អញ្ញស្សត្ថាយ វិញ្ញត្តំ បរិភុញ្ជន្តិយា វា អត្តនោ ធនេន គហិតំ ភុញ្ជន្តិយា វា ឧម្មត្តិកាយ វា អនាបត្តីតិ យោជនា។

បឋមំ។

២៤៣៦. **សេសេសុ ទុតិយាទីសូ**តិ “យា បន ភិក្ខុនី អគិលានា តេលំ…បេ… មធុំ…បេ… ផាណិតំ…បេ… មច្ឆំ…បេ… មំសំ…បេ… ខីរំ…បេ… ទធឹ វិញ្ញាបេត្វា ភុញ្ជេយ្យ, បដិទេសេតព្ពំ តាយ ភិក្ខុនិយា គារយ្ហំ អយ្យេ ធម្មំ អាបជ្ជឹ អសប្បាយំ បាដិទេសនីយំ, តំ បដិទេសេមី”តិ (បាចិ. ១២៣៦) ឯវំ ទុតិយាទីសុ សត្តសុ បាដិទេសនីយេសុ។ **នត្ថិ កាចិ វិសេសតា**តិ តេលាទិបទានិ វិនា អញ្ញោ កោចិ វិសេសោ នត្ថីតិ អត្ថោ។

២៤៣៧. បាឡិយំ អនាគតេសុ សព្ពេសុ សប្បិអាទីសុ អដ្ឋសុ អញ្ញាតរំ វិញ្ញាបេត្វា ភុញ្ជន្តិយាបិ ទុក្កដន្តិ យោជនា។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្ទីបនិយា វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណនាយ

បាដិទេសនីយកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សិក្ខាករណីយកថាវណ្ណនា

២៤៣៨. បាឌិទេសនីយានន្តរំ ឧទ្ទិដ្ឋានិ បញ្ចសត្តតិ សេខិយានិ មហាវិភង្គេ វុត្តវិនិច្ឆយានេវាតិ តទេវ អតិទិសន្តោ អាហ “**សេខិយា បន យេ ធម្មា**”តិអាទិ។ យេ បន បញ្ចសត្តតិ សេខិយា ធម្មា បាឌិទេសនីយានន្តរំ **ឧទ្ទិដ្ឋា**, តេសំ អត្ថវិនិច្ឆយោ មហាវិភង្គេ វុត្តោវាតិ យោជនា, អត្ថិកេហិ តតោវ គហេតព្ពោ, ន បុន ឥធ ទស្សេស្សាមីតិ អធិប្បាយោ។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្ទីបនិយា វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណនាយ

សិក្ខាករណីយកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២៤៣៩-៤០. **សវិភង្គានំ** ឧភតោវិភង្គសហិតានំ **ឧភតោបាតិមោក្ខានំ** ភិក្ខូនំ, ភិក្ខុនីនញ្ច បាតិមោក្ខានំ **អដ្ឋកថាសារោ** សព្ពដ្ឋកថានំ សារភូតោ យោ សោ អត្ថោ វិសេសតោ សមន្តបាសាទិកាយំ **វុត្តោ។ តំ សព្ពំ** សារភូតំ អត្ថំ សមាទាយ យោ វិនយស្សវិនិច្ឆយោ ភិក្ខូនំ, ភិក្ខុនីនញ្ច ហិតត្ថាយ មយា **កតោ** វិរចិតោតិ សម្ពន្ធោ។

២៤៤១. **នោ** អម្ហាកំ **បដិភាណជំ** បដិភាណតោ ជាតំ **ឥមំ តុ** ឥមំ វិនយវិនិច្ឆយំ បន **យេ ជន្តុនោ** សត្តា សុណន្តិ , **តេ** ជន្តុនោ **ជនស្ស** សត្តលោកស្ស **ហិតេ** អធិសីលសិក្ខាបកាសកត្តា ឧបការកេ សុមតស្ស សោភណន្តិ ពុទ្ធាទីហិ មតស្ស, សោភណេហិ វា ពុទ្ធាទីហិ មតស្ស បដិវិទ្ធស្ស អមតមហានិព្ពានស្ស អយនេ អញ្ជសភូតេ **ជនស្ស តាយនេ** កាយិកវាចសិកវីតិក្កមបដិបក្ខត្តា អបាយភយនិវារណដ្ឋេន តាណភូតេ **វិនយេ** វិនយបិដកេ **បកតញ្ញុនោ** យថាសភាវំ ជានន្តា **តញ្ញុនោ ភវន្តិ** តំ តំ កប្បិយាកប្បិយំ សេវិតព្ពាសេវិតព្ពំ ជានន្តា ភវន្តេវាតិ អត្ថោ។

២៤៤២. ពហវោ សារភូតា នយា ឯត្ថាតិ ពហុសារនយោ, តស្មឹ **ពហុសារនយេ។ បរមេ** ឧត្តមេ **វិនយេ** វិនយបិដកេ **វិសារទតំ** វេសារជ្ជំ អសំហីរញ្ញាណំ **អភិបត្ថយតា** វិសេសតោ ឥច្ឆន្តេន **ពុទ្ធិមតា** ញាណាតិសយមន្តេន **យតិនា** សព្ពកាលំ តិវិធសិក្ខាបរិបូរណេ អសិថិលបវត្តសម្មាវាយាមេន ភិក្ខុនា ឥមស្មឹ វិនយវិនិច្ឆយេ **បរមា** ឧត្តរិតរា មហតី អាទរតា **ករណីយតមា** វិសេសេន កាតព្ពាយេវាតិ អត្ថោ។

២៤៤៣. ឥច្ចេវំ សីលវិសុទ្ធិសាធនេ វិនយបិដកេ វេសារជ្ជហេតុតាយ ឥមស្ស វិនយវិនិច្ឆយស្ស សីលវិសុទ្ធិអាទិសត្តវិសុទ្ធិបរម្បរាយ អធិគន្តព្ពស្ស អមតមហានិព្ពានស្ស បត្តិយាបិ មូលភូតតំ ទស្សេតុមាហ “**អវគច្ឆតី**”តិអាទិ។

យោ បន ភិក្ខុ អត្ថយុត្តំ មហតា បយោជនត្ថេន, អភិធេយ្យត្ថេន ច សមន្នាគតំ **ឥមំ** វិនយស្សវិនិច្ឆយំ **អវគច្ឆតិ** អវេច្ច យាថាវតោ ជានាតិ, សោ អបរម្បរំ មរណាភាវា **អមរំ** ជរាយាភាវា **អជរំ** រាគាទិកិលេសរជបដិបក្ខត្តា **អរជំ** អនេកប្បការរោគានំ អប្បវត្តិហេតុត្តា **អរុជំ សន្តិបទំ** សព្ពកិលេសទរថបរិឡាហានំ វូបសមហេតុត្តា សន្តិសង្ខាតំ និព្ពានបទំ **អធិគច្ឆតិ** សីលវិសុទ្ធិអាទិសត្តវិសុទ្ធិបរម្បរាយ គន្ត្វា បដិវិជ្ឈតីតិ យោជនា។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្ទីបនិយា វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណនាយ

ភិក្ខុនិវិភង្គកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ខន្ធកកថា

មហាវគ្គោ

មហាខន្ធកកថា

បព្ពជ្ជាកថាវណ្ណនា

២៤៤៤. ឥច្ចេវំ នាតិសង្ខេបវិត្ថារវសេន វិភង្គទ្វយេ, តទដ្ឋកថាយ ច អាគតំ វិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា ឥទានិ ខន្ធកាគតំ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមារភន្តោ អាហ “**សីលក្ខន្ធាទី**”តិអាទិ។ តត្ថ **សីលក្ខន្ធាទិយុត្តេនា**តិ សីលសមាធិបញ្ញាវិមុត្តិវិមុត្តិញាណទស្សនសង្ខាតេហិ បញ្ចហិ ខន្ធេហិ គុណរាសីហិ យុត្តេន សមន្នាគតេន។ **សុភក្ខន្ធេនា**តិ សុវណ្ណាលិង្គសទិសវដ្ដក្ខន្ធតាយ សុភោ សុន្ទរោ ខន្ធោ ឯតស្សាតិ សុភក្ខន្ធោ, ភគវា, តេន។ ឥមិនា ពាត្តឹសលក្ខណានមេកទេសភូតស្ស សមវដ្ដក្ខន្ធតាលក្ខណស្ស បរិទីបកេន វចនេន លក្ខណាហារនយេន ពាត្តឹសលក្ខណាទិកា សព្ពាបិ រូបកាយសិរី សន្ទស្សិតាតិ វេទិតព្ពា។

ខន្ធកេតិ ខន្ធានំ សមូហោ ខន្ធកោ, ខន្ធានំ វា កាយនតោ ទីបនតោ ខន្ធកោ។ “**ខន្ធា**”តិ ចេត្ថ បព្ពជ្ជូបសម្បទាទិវិនយកម្មសង្ខាតា, ចារិត្តវារិត្តសិក្ខាបទសង្ខាតា ច បញ្ញត្តិយោ អធិប្បេតា។ បព្ពជ្ជាទីនិ ហិ ភគវតា បញ្ញត្តត្តា “បញ្ញត្តិយោ”តិ វុច្ចន្តិ។ បញ្ញត្តិយញ្ច **ខន្ធ**-សទ្ទោ ទិស្សតិ “ទារុក្ខន្ធោ (សំ. និ. ៤.២៤១) អគ្គិក្ខន្ធោ (បដិ. ម. ១.១១៦) ឧទកក្ខន្ធោ”តិអាទីសុ (អ. និ. ៦.៣៧) វិយ។ អបិច ភាគរាសត្ថតា ចេត្ថ យុជ្ជតិយេវ តាសំ បញ្ញត្តីនំ ភាគសោ, រាសិតោ ច វិភត្តត្តា។ តស្មឹ **ខន្ធកេ**។ **បិ**-សទ្ទោ វុត្តាបេក្ខាយ បញ្ចសតិកសត្តសតិកក្ខន្ធកេ ទ្វេ វជ្ជេត្វា បព្ពជ្ជក្ខន្ធកាទិកេ ភិក្ខុនិខន្ធកបរិយោសានេ វីសតិវិធេ ខន្ធកេ វុត្តវិនិច្ឆយស្ស ឥធ វក្ខមានត្តា។ តទេវ សន្ធាយាហ “**ខន្ធកេបិ បវក្ខាមិ, សមាសេន វិនិច្ឆយ**”ន្តិ។

២៤៤៥. “**មាតរា បិតរា**”តិ ឥមិនា ជនកាយេវ អធិប្បេតា។ “ភណ្ឌុកម្មំ, សមណករណំ, បព្ពាជនន្តិ ច បរិយាយ-សទ្ទា”តិ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សង្ឃំ អបលោកេតុំ ភណ្ឌុកម្មាយា”តិ (មហាវ. ៩៨) ឥមិស្សា **បាឡិយា អដ្ឋកថាយ** (មហាវ. អដ្ឋ. ៩៨) វុត្តំ។ **អាបុច្ឆិត្វា**តិ ឯត្ថ “សង្ឃ”ន្តិ សេសោ។

២៤៤៦. **វាវដោ**តិ បសុតោ, យុត្តបយុត្តោតិ អត្ថោ។ “បព្ពាជេត្វា អានយ ឥតិ ចា”តិ បទច្ឆេទោ។ ឯត្ថ ច តិធា បព្ពាជនំ វេទិតព្ពំ កេសច្ឆេទនំ, កាសាយអច្ឆាទនំ, សរណទានន្តិ, ឥមានិ តីណិ ករោន្តោ “បព្ពាជេតី”តិ វុច្ចតិ។ តេសុ ឯកំ, ទ្វេ វាបិ ករោន្តោ តថា វោហរិយតិយេវ។ តស្មា “**បព្ពាជេត្វានយា**”តិ ឥមិនា កេសេ ឆិន្ទិត្វា កាសាយានិ អច្ឆាទេត្វា អានេហីតិ អយមត្ថោ ទីបិតោតិ ទដ្ឋព្ពោ។

២៤៤៧. **អវុត្តោ**តិ ឧបជ្ឈាយេន អនុយ្យោជិតោ។ សោ ទហរោ សចេ តំ សយមេវ កេសច្ឆេទនកាសាយច្ឆាទនេហិ បព្ពាជេតិ, វដ្ដតីតិ យោជនា។

២៤៤៨. **តត្ថា**តិ អត្តនោ សមីបេ។ **ខណ្ឌសីមំ នេត្វា**តិ ភណ្ឌុកម្មារោចនបរិហារត្ថំ វុត្តំ។ តេន សភិក្ខុកេ វិហារេ អញ្ញម្បិ ភិក្ខុំ “ឯតស្ស កេសេ ឆិន្ទា”តិ វត្តុំ ន វដ្ដតិ។ **បព្ពាជេត្វា**តិ កេសច្ឆេទនំ សន្ធាយ វទតិ។

២៤៥០. “**បុរិសំ ភិក្ខុតោ អញ្ញោ, បព្ពាជេតិ ន វដ្ដតី**”តិ ឥទំ សរណទានំ សន្ធាយ វុត្តំ។ តេនេវាហ “សាមណេរោ”តិអាទិ។

២៤៥១. **ឧភិន្នម្បិ** ថេរថេរីនំ “ឥមេហិ ចីវរេហិ ឥមំ អច្ឆាទេហី”តិ **អាណត្តិយា** សាមណេរោបិ វា ហោតុ, តថា សាមណេរី វា ហោតុ, **តេ** ឧភោ សាមណេរសាមណេរី កាសាយានិ ទាតុំ លភន្តីតិ យោជនា។

២៤៥២-៤. **បព្ពាជេន្តេន ភិក្ខុនា**តិ ឯត្ថ “តចបញ្ចកកម្មដ្ឋានំ ទត្វា”តិ វត្តព្ពំ ឯវញ្ហិ កត្វា កេសាបនយនស្ស **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តត្តា។ វុត្តញ្ហិ តត្ថ “អាវុសោ, សុដ្ឋុ ឧបធារេហិ, សតឹ ឧបដ្ឋាបេហីតិ វត្វា តចបញ្ចកកម្មដ្ឋានំ អាចិក្ខិតព្ពំ។ អាចិក្ខន្តេន ច វណ្ណសណ្ឋានគន្ធាសយោកាសវសេន អសុចិជេគុច្ឆបដិក្កូលភាវំ, និជ្ជីវនិស្សត្តភាវំ វា បាកដំ ករោន្តេន អាចិក្ខិតព្ព”ន្តិអាទិ។ កិមត្ថមេវំ ករិយតីតិ ចេ? សចេ ឧបនិស្សយសម្បន្នោ ហោតិ, តស្ស ខុរគ្គេយេវ អរហត្តបាបុណនត្ថំ។ វុត្តញ្ចេតំ **អដ្ឋកថាយំ** –

> “យេ ហិ កេចិ ខុរគ្គេ អរហត្តំ បត្តា, សព្ពេ តេ ឯវរូបំ សវនំ លភិត្វា កល្យាណមិត្តេន អាចរិយេន ទិន្ននយំ និស្សាយ, នោ អនិស្សាយ, តស្មាស្ស អាទិតោវ ឯវរូបី កថា កថេតព្ពា”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៤)។

ឯតេនេវ ព្យតិរេកតោ ឥតោ អញ្ញា អនិយ្យានិកកថា ន កថេតព្ពាតិ ទីបិតំ ហោតិ។ **គោមយាទិនា**តិ គោមយចុណ្ណាទិនា។ **អាទិ**-សទ្ទេន មត្តិកាទីនំ គហណំ។ **បីឡកា វា**តិ ថុល្លបីឡកា វា។ **កច្ឆុ វា**តិ សុខុមកច្ឆុ វា។

និយំបុត្តន្តិ អត្តនោ បុត្តំ។ “ភិក្ខុនា”តិ ឥមស្ស បទស្ស ទូរត្តា “**យតិនា**”តិ អាហ។

២៤៥៥-៦. កស្មា បន ឯវំ នហាបេតព្ពោតិ អាហ “**ឯត្តកេនាបី**”តិអាទិ។ **សោ**តិ បព្ពជ្ជាបេក្ខោ។ **ឧបជ្ឈាយកាទិសុ**តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន អាចរិយសមានុបជ្ឈាយកាទីនំ គហណំ។ **ជាបុណន្តិ ហី**តិ ឯត្ថ **ហិ**-សទ្ទោ យស្មា-បទត្ថេ វត្តតិ។ យស្មា ឯត្តកេនាបិ ឧបជ្ឈាយាទីសុ សគារវោ ហោតិ, យស្មា ច ឯវរូបំ ឧបការំ លភិត្វា កុលបុត្តា ឧប្បន្នំ អនភិរតិំ បដិវិនោទេត្វា សិក្ខាយោ បរិបូរេត្វា និព្ពានំ ជាបុណិស្សន្តិ, តស្មា ឯវរូបោ ឧបការោ កាតព្ពោតិ អត្ថោ។

២៤៥៨. **ឯកតោ**តិ សព្ពានិ ចីវរានិ ឯកតោ កត្វា។

២៤៥៩. **អថា**តិ អធិការន្តរារម្ភេ និបាតោ។ តស្ស ហត្ថេ អទត្វាបិ ឧបជ្ឈាយោ វា អាចរិយោ វាបិ សយមេវ **តំ** បព្ពជ្ជាបេក្ខំ អច្ឆាទេតិ, វដ្ដតីតិ យោជនា។

២៤៦០. អទិន្នចីវរស្ស អគ្គហេតព្ពត្តា អាហ “**អបនេត្វា តតោ សព្ពំ, បុន ទាតព្ពមេវ ត**”ន្តិ។ **តតោ**តិ តស្ស សរីរតោ។ **ត**ន្តិ ចីវរំ។

២៤៦១-២. ឯតទេវ អាហ “**ភិក្ខុនា**”តិអាទិនា។ **អទិន្នំ ន វដ្ដតី**តិ ឯត្ថ បព្ពជ្ជា ន រុហតីតិ វទន្តិ។ តស្សេវ **សន្តកំ វាបិ** ចីវរំ អទិន្នំ ន វដ្ដតិ **អត្តសន្តកេ** អាចរិយុបជ្ឈាយានំ អត្តនោ សន្តកេ ចីវរេ **កា កថា** វត្តព្ពមេវ នត្ថីតិ អត្ថោ។ **ភិក្ខូ**តិ យេ តត្ថ សន្និបតិតា។ **ការាបេត្វាន ឧក្កុដិ**ន្តិ ឯត្ថ សព្ពជាត្វត្ថានុគតោ ករោតិ-សទ្ទោ គហិតោតិ ឧក្កុដិកំ និសីទាបេត្វាតិ អត្ថោ គហេតព្ពោ, “ឧក្កុដិក”ន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៤) **អដ្ឋកថា**បាឋោ គាថាពន្ធសុខត្ថំ ឥធ ក-ការលោបេន និទ្ទិដ្ឋោ។

២៤៦៤. **ឯកបទំ វាបី**តិ ពុទ្ធមិច្ចាទិកំ ឯកម្បិ វា បទំ។ **ឯកក្ខរម្បិ វា**តិ ពុការាទិអក្ខរេសុ ឯកម្បិ វា អក្ខរំ។ **បដិបាដិ**ន្តិ “ពុទ្ធ”មិច្ចាទិកំ បទបន្តិំ។

២៤៦៥. អកត្តព្ពប្បការន្តរំ ទស្សេតុមាហ “**តិក្ខត្តុំ យទិ វា**”តិអាទិ។ **តថា សេសេសូ**តិ យទិ វា “ធម្មំ សរណ”ន្តិ តិក្ខត្តុំ ទេតិ, “សង្ឃំ សរណ”ន្តិ យទិ វា តិក្ខត្តុំ ទេតិ, **ឯវម្បិ** តីណិ សរណានិ អទិន្នានេវ ហោន្តិ។

២៤៦៦. អនុនាសិកន្តានិ កត្វា ទាតព្ពានីតិ សម្ពន្ធោ។ អនុនាសិកន្តំ កត្វា ទានកាលេ អន្តរាវិច្ឆេទំ អកត្វា ទាតព្ពានីតិ ទស្សេតុំ “**ឯកាពទ្ធានិ វា បនា**”តិ វុត្តំ។ **វិច្ឆិន្ទិត្វា** បទបដិបាដិតោ ម-ការន្តំ កត្វា ទានសមយេ វិច្ឆេទំ កត្វា។ **មន្តានី**តិ “ពុទ្ធំ សរណំ គច្ឆាទិនា ម-ការន្តានិ។ “ពុទ្ធំ សរណំ គច្ឆាមី”តិអាទិនា នយេន និគ្គហិតន្តមេវ កត្វា ន ទាតព្ពន្តិ “**អថា**”តិ អាហ។

២៤៦៧. **សុទ្ធិ** នាម អាចរិយស្ស ញត្តិយា, កម្មវាចាយ ច ឧច្ចារណវិសុទ្ធិ។ **បព្ពជ្ជា**តិ សាមណេរសាមណេរិបព្ពជ្ជា។ **ឧភតោសុទ្ធិយា វិនា**តិ ឧភតោសុទ្ធិំ វិនា អាចរិយន្តេវាសីនំ ឧភិន្នំ តីសុ សរណត្តយទានគ្គហណេសុ ឧច្ចារណសុទ្ធិំ វិនា, ឯកស្សាបិ អក្ខរស្ស វិបត្តិសព្ភាវេ ន ហោតីតិ អត្ថោ។

២៤៦៨-៩. “**បព្ពជ្ជាគុណមិច្ចតា**”តិ ឥទំ “អាចរិយេន, អន្តេវាសិកេនា”តិ បទទ្វយស្ស វិសេសនំ ទដ្ឋព្ពំ, អន្តេវាសិកស្ស បព្ពជ្ជាគុណំ ឥច្ឆន្តេន អាចរិយេន, អត្តនោ បព្ពជ្ជាគុណំ ឥច្ឆន្តេន អន្តេវាសិកេន ច **ពុ-ទ្ធ-ការាទយោ វណ្ណា** ពុ-ការ ធ-ការាទយោ វណ្ណា អក្ខរា **ឋានករណសម្បទំ** កណ្ឋតាលុមុទ្ធទន្តឱដ្ឋនាសិកាភេទំ ឋានសម្បទញ្ច អក្ខរុប្បត្តិសាធកតមជិវ្ហាមជ្ឈាទិករណសម្បទញ្ច **អហាបេន្តេន** អបរិហាបេន្តេន វត្តព្ពាតិ យោជនា។ កស្មា ឥទមេវ ទឡ្ហំ កត្វា វុត្តន្តិ អាហ “**ឯកវណ្ណវិនាសេនា**”តិអាទិ។ **ហិ**-សទ្ទោ យស្មា-បទត្ថេ, យស្មា ឯកស្សាបិ វណ្ណស្ស **វិនាសេន** អនុច្ចារណេន វា ទុរុច្ចារណេន វា បព្ពជ្ជា ន រុហតិ, តស្មា ឯវំ វុត្តន្តិ អធិប្បាយោ។

២៤៧០. **យទិ សិទ្ធា**តិ សាសង្ករចនេន ឧភតោឧច្ចារណសុទ្ធិយា ទុក្ករត្តំ ទីបេត្វា “អប្បមត្តេហិ ភវិតព្ព”ន្តិ ឧភិន្នំ អាចរិយន្តេវាសិកានំ អនុសិដ្ឋិ ទិន្នា ហោតិ។ **សរណគមនតោវា**តិ អវធារណេន សាមណេរបព្ពជ្ជា ឧបសម្បទា វិយ ញត្តិចតុត្ថេន កម្មេន ន ហោតិ, ឥទានិបិ សរណគមនេនេវ សិជ្ឈតីតិ ទីបេតិ។ **ហិ**-សទ្ទោ បសិទ្ធិយំ។ យថាហ –

> “យស្មា សរណគមនេន ឧបសម្បទា បរតោ បដិក្ខិត្តា, តស្មា សា ឯតរហិ សរណគមនមត្តេនេវ ន រុហតិ។ សាមណេរស្ស បព្ពជ្ជា បន យស្មា បរតោបិ ‘អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ឥមេហិ តីហិ សរណគមនេហិ

សាមណេរបព្ពជ្ជ’ន្តិ (មហាវ. ១០៥) អនុញ្ញាតា ឯវ, តស្មា សា ឯតរហិបិ សរណគមនមត្តេនេវ រុហតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៤)។

សរណគមនតោ ឯវ បព្ពជ្ជា **យទិបិ** កិញ្ចាបិ **សិទ្ធា** និប្ផន្នា, តថាបិ អស្ស សាមណេរស្ស “តទញ្ចិទញ្ច មយា បូរេតព្ពំ សីល”ន្តិ ញត្វា **បរិបូរណត្ថាយ** ភិក្ខុនា ទស សីលានិ ទាតព្ពានីតិ យោជនា។ យថាហ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សាមណេរានំ ទស សិក្ខាបទានិ, តេសុ ច សាមណេរេហិ សិក្ខិតុំ។ បាណាតិបាតា វេរមណី”តិអាទិ (មហាវ. ១០៦)។

បព្ពជ្ជាកថាវណ្ណនា។

២៤៧១. ឧបជ្ឈាយន្តិ វជ្ជាវជ្ជេ ឧបនិជ្ឈាយតីតិ ឧបជ្ឈាយោ, តំ, ភគវតា វុត្តេហិ អង្គេហិ សមន្នាគតោ បរិបុណ្ណទសវស្សោ បុគ្គលោ។ និវាសេត្វា ច បារុបិត្វា ច សិរសិ អញ្ជលិ បគ្គហេត្វា អត្តនោ អភិមុខេ ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា “ឧបជ្ឈាយោ មេ, ភន្តេ, ហោហី”តិ តិក្ខត្តុំ វត្វា អាយាចនាយ កតាយ “សាហុ, លហុ, ឱបាយិកំ, បដិរូបំ, បាសាទិកេន សម្បាទេហី”តិ ឥមេសុ បញ្ចសុ បទេសុ អញ្ញតរំ កាយេន វា វាចាយ វា ឧភយេន វា វិញ្ញាបេត្វា តស្មិំ សម្បដិច្ឆិតេ បិតុដ្ឋានេ ឋត្វា អវេក្ខមិវ តំ គហេត្វា វជ្ជាវជ្ជំ ឧបបរិក្ខិត្វា ទោសេន និគ្គណ្ហិត្វា សទ្ធិវិហារិកេ សិក្ខាបេន្តោ ឧបជ្ឈាយោ នាម។

វិជ្ជាសិប្បំ, អាចារសមាចារំ វា សិក្ខិតុកាមេហិ អាទរេន ចរិតព្ពោ ឧបដ្ឋាតព្ពោតិ **អាចរិយោ,** តំ, ឧបជ្ឈាយេ វុត្តលក្ខណសមន្នាគតោយេវ បុគ្គលោ។ វុត្តនយេនេវ និសីទិត្វា “អាចរិយោ មេ, ភន្តេ, ហោហិ, អាយស្មតោ និស្សាយ វច្ឆាមី”តិ តិក្ខត្តុំ វត្វា អាយាចនាយ កតាយ “សាហូ”តិអាទីសុ បញ្ចសុ អញ្ញតរំ វត្វា តស្មិំ សម្បដិច្ឆិតេ បិតុដ្ឋានេ ឋត្វា បុត្តដ្ឋានិយំ អន្តេវាសី សិក្ខាបេន្តោ អាចរិយោ នាម។

ឯត្ថ ច **សាហូ**តិ សាធុ។ **លហូ**តិ អគរុ, មម តុយ្ហំ ឧបជ្ឈាយភាវេ ភារិយំ នត្ថីតិ អត្ថោ។ **ឱបាយិក**ន្តិ ឧបាយបដិសំយុត្តំ, តំ ឧបជ្ឈាយគ្គហណំ ឥមិនា ឧបាយេន ត្វំ មេ ឥតោ បដ្ឋាយ ភារោ ជាតោសីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **បដិរូប**ន្តិ អនុរូបំ តេ ឧបជ្ឈាយគ្គហណន្តិ អត្ថោ។ **បាសាទិកេនា**តិ បសាទាវហេន កាយវចីបយោគេន។ **សម្បាទេហី**តិ តិវិធំ សិក្ខំ និប្ផាទេហីតិ អត្ថោ។ **កាយេន វា**តិ ហត្ថមុទ្ទាទី ទស្សេន្តោ កាយេន វា។ នាមវិសេសំ វិនា បូរេតព្ពវត្តានំ សមតាយ ឧភោបិ ឯកតោ វុត្តា។

ឯតានិ វត្តានិ ឧបជ្ឈាយស្ស សទ្ធិវិហារិកេន, អាចរិយស្ស អន្តេវាសិកេនាបិ ឯវមេវ កាតព្ពានេវាតិ។ **វសតា**តិ វសន្តេន។ **បិយសីលេនា**តិ បិយំ សីលមេតស្សាតិ បិយសីលោ, តេន, សីលំ បរិបូរិតុកាមេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។

២៤៧២-៣. អាសនំ បញ្ញបេតព្ពន្តិ ឯត្ថ “កាលស្សេវ វុដ្ឋាយ ឧបាហនា ឱមុញ្ចិត្វា ឯកំសំ ឧត្តរាសង្គំ ករិត្វា”តិ (មហាវ. ៦៦) វុត្តា បុព្ពកិរិយា វត្តព្ពា។ **អាសនំ បញ្ញបេតព្ព**ន្តិ ទន្តកដ្ឋខាទនដ្ឋានំ សម្មជ្ជិត្វា និសីទនត្ថាយ អាសនំ បញ្ញបេតព្ពំ។ ឥមិនា ច យាគុបានដ្ឋានាទីសុបិ អាសនានិ បញ្ញបេតព្ពានេវាតិ ទស្សិតំ ហោតិ។

ទន្តកដ្ឋំ ទាតព្ពន្តិ មហន្តំ, មជ្ឈិមំ, ខុទ្ទកន្តិ តីណិ ទន្តកដ្ឋានិ ឧបនេត្វា តតោ យំ តីណិ ទិវសានិ គណ្ហាតិ, ចតុត្ថទិវសតោ បដ្ឋាយ តាទិសមេវ ទាតព្ពំ។ សចេ អនិយមំ កត្វា យំ វា តំ វា គណ្ហាតិ, អថ យាទិសំ លភតិ, តាទិសំ ទាតព្ពំ។

មុខោទកំ ទាតព្ពន្តិ មុខធោវនោទកំ មុខោទកន្តិ មជ្ឈេបទលោបីសមាសោ, តំ ទេន្តេន សីតញ្ច ឧណ្ហញ្ច ឧទកំ ឧបនេត្វា តតោ យំ តីណិ ទិវសានិ វឡញ្ជេតិ, ចតុត្ថទិវសតោ បដ្ឋាយ តាទិសមេវ មុខធោវនោទកំ ទាតព្ពំ។ សចេ អនិយមំ កត្វា យំ វា តំ វា គណ្ហាតិ, អថ យាទិសំ លភតិ, តាទិសំ ទាតព្ពំ។ សចេ ទុវិធម្បិ វឡញ្ជេតិ, ទុវិធម្បិ ឧបនេតព្ពំ។ “មុខោទកំ មុខធោវនដ្ឋានេ ឋបេត្វា អវសេសដ្ឋានានិ សម្មជ្ជិតព្ពានិ។ សម្មជ្ជន្តេន ច វច្ចកុដិតោ បដ្ឋាយ សម្មជ្ជិតព្ពំ។ ថេរេ វច្ចកុដិំ គតេ បរិវេណំ សម្មជ្ជិតព្ពំ, ឯវំ បរិវេណំ អសុញ្ញំ ហោតី”តិ **អដ្ឋកថាយំ** (មហាវ. អដ្ឋ. ៦៤ អត្ថតោ សមានំ) វុត្តនយេនេវ សម្មជ្ជិតព្ពំ។

តតោ ឧត្តរិ កត្តព្ពំ ទស្សេតុមាហ **“តស្ស កាលេនា”**តិអាទិ។ **តស្សា**តិ ឧបជ្ឈាយស្ស វា អាចរិយស្ស វា។ **កាលេនា**តិ យាគុបានកាលេ។ ឥធាបិ “អាសនំ បញ្ញបេតព្ព”ន្តិ សេសោ។ យថាហ “ថេរេ វច្ចកុដិតោ

អនិក្ខន្តេយេវ អាសនំ បញ្ញបេតព្ពំ។ សរីរកិច្ចំ កត្វា អាគន្ត្វា តស្មិំ និសិន្នស្ស ‘សចេ យាគុ ហោតី’តិអាទិនា នយេន វុត្តំ វត្តំ កាតព្ព”ន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៦៤)។

យាគុ តស្សុបនេតព្ពាតិ ឯត្ថ “ភាជនំ ធោវិត្វា”តិ សេសោ។ យថាហ – “ភាជនំ ធោវិត្វា យាគុ ឧបនាមេតព្ពា”តិ (មហាវ. ៦៦)។ **សង្ឃតោ វា**តិ សលាកាទិវសេន សង្ឃតោ លព្ភមានា វា។ **កុលតោបិ វា**តិ ឧបាសកាទិកុលតោ វា។

“បត្តេ វត្តញ្ច កាតព្ព”ន្តិ ឥទំ “យាគុំ បីតស្ស ឧទកំ ទត្វា ភាជនំ បដិគ្គហេត្វា នីចំ កត្វា សាធុកំ អប្បដិឃំសន្តេន ធោវិត្វា បដិសាមេតព្ពំ, ឧបជ្ឈាយម្ហិ វុដ្ឋិតេ អាសនំ ឧទ្ធរិតព្ពំ ។ សចេ សោ ទេសោ ឧក្លាបោ ហោតិ, សោ ទេសោ សម្មជ្ជិតព្វោ”តិ (មហាវ. ៦៦) អាគតវត្តំ សន្ធាយាហ។ ទិវា ភុត្តបត្តេបិ កាតព្ពំ ឯតេនេវ ទស្សិតំ ហោតិ។

វត្តំ “គាមប្បវេសនេ”តិ ឥទំ “សចេ ឧបជ្ឈាយោ គាមំ បវិសិតុកាមោ ហោតិ, និវាសនំ ទាតព្ពំ, បដិនិវាសនំ បដិគ្គហេតព្ព”ន្តិអាទិនយប្បវត្តំ (មហាវ. ៦៦) វត្តំ សន្ធាយាហ។ **“កាតព្ព”**ន្តិ ឥទំ សព្ពបទេហិ យោជេតព្ពំ។

២៤៧៤. **ចីវរេ យានិ វត្តានី**តិ គាមំ បវិសិតុកាមស្ស ចីវរទានេ, បដិនិវត្តស្ស ចីវរគ្គហណសង្ឃរណបដិសាមនេសុ មហេសិនា យានិ វត្តានិ វុត្តានិ, តានិ ច កាតព្ពានិ។ **សេនាសនេ តថា**តិ “យស្មិំ វិហារេ ឧបជ្ឈាយោ វិហរតី”តិអាទិនា (មហាវ. ៦៦) វុត្តនយេន “សេនាសនេ កត្តព្ព”ន្តិ ទស្សិតំ សេនាសនវត្តញ្ច។

បាទបីឋកថលិកាទីសុ តថាតិ យោជនា។ ឧបជ្ឈាយេ គាមតោ បដិនិវត្តេ ច ជន្តាឃរេ ច “បាទោទកំ បាទបីឋំ បាទកថលិកំ ឧបនិក្ខិបិតព្ព”ន្តិ (មហាវ. ៦៦) ឯវមាគតំ វត្តញ្ច កាតព្ពំ។ **អាទិ**-សទ្ទេន “ឧបជ្ឈាយោ បានីយេន បុច្ឆិតព្វោ”តិអាទិវត្តំ (មហាវ. ៦៦) សង្គណ្ហាតិ។

២៤៧៥. ឯវំ សព្ពត្ថ វត្តេសុ បាដិយេក្កំ ទស្សិយមានេសុ បបញ្ចោតិ ខន្ធកំ ឱលោកេត្វា សុខគ្គហណត្ថាយ គណនំ ទស្សេតុកាមោ អាហ **“ឯវមាទីនី”**តិអាទិ។ **រោគតោ វុដ្ឋានាគមនន្តានី**តិ អាចរិយុបជ្ឈាយានំ រោគតោ វុដ្ឋានាគមនបរិយោសានានិ។ **សត្តតីសសតំ សិយុ**ន្តិ សត្តតីសាធិកសតវត្តានីតិ អត្ថោ។

តានិ បន វត្តានិ **ខន្ធកបាឡិយា** (មហាវ. ៦៦) អាគតក្កមេន ឯវំ យថាវុត្តគណនាយ សមានេតព្ពានិ – ទន្តកដ្ឋទានំ, មុខោទកទានំ, អាសនបញ្ញាបនំ, សចេ យាគុ ហោតិ, ភាជនំ ធោវិត្វា យាគុយា ឧបនាមនំ, យាគុំ បីតស្ស ឧទកំ ទត្វា ភាជនំ បដិគ្គហេត្វា នីចំ កត្វា សាធុកំ អប្បដិឃំសន្តេន ធោវិត្វា បដិសាមនំ, ឧបជ្ឈាយម្ហិ វុដ្ឋិតេ អាសនស្ស ឧទ្ធរណំ, សចេ សោ ទេសោ ឧក្លាបោ ហោតិ, តស្ស សម្មជ្ជនំ, សចេ ឧបជ្ឈាយោ គាមំ បវិសិតុកាមោ ហោតិ, តស្ស និវាសនទានំ, បដិនិវាសនបដិគ្គហណំ, កាយពន្ធនទានំ, សគុណំ កត្វា សង្ឃាដិទានំ, ធោវិត្វា សោទកបត្តស្ស ទានំ, សចេ ឧបជ្ឈាយោ បច្ឆាសមណំ អាកង្ខតិ, តិមណ្ឌលំ បដិច្ឆាទេន្តេន បរិមណ្ឌលំ និវាសេត្វា កាយពន្ធនំ ពន្ធិត្វា សគុណំ កត្វា សង្ឃាដិយោ បារុបិត្វា គណ្ឋិកំ បដិមុញ្ចិត្វា ធោវិត្វា បត្តំ គហេត្វា ឧបជ្ឈាយស្ស បច្ឆាសមណេន គមនំ, នាតិទូរនច្ចាសន្នេ គមនំ, បត្តបរិយាបន្នស្ស បដិគ្គហណំ, ន ឧបជ្ឈាយស្ស ភណមានស្ស អន្តរន្តរា កថាឱបាតនំ, ឧបជ្ឈាយស្ស អាបត្តិសាមន្តា ភណមានស្ស ច និវារណំ, និវត្តន្តេន បឋមតរំ អាគន្ត្វា អាសនបញ្ញាបនំ, បាទោទកបាទបីឋបាទកថលិកានំ ឧបនិក្ខិបនំ, បច្ចុគ្គន្ត្វា បត្តចីវរបដិគ្គហណំ, បដិនិវាសនទានំ, និវាសនបដិគ្គហណំ, សចេ ចីវរំ សិន្នំ ហោតិ, មុហុត្តំ ឧណ្ហេ ឱតាបនំ, នេវ ឧណ្ហេ ចីវរស្ស និទហនំ, មជ្ឈេ យថា ភង្គោ ន ហោតិ, ឯវំ ចតុរង្គុលំ កណ្ណំ ឧស្សារេត្វា ចីវរស្ស សង្ឃរណំ, ឱភោគេ កាយពន្ធនស្ស ករណំ, សចេ បិណ្ឌបាតោ ហោតិ, ឧបជ្ឈាយោ ច ភុញ្ជិតុកាមោ ហោតិ, ឧទកំ ទត្វា បិណ្ឌបាតស្ស ឧបនាមនំ, ឧបជ្ឈាយស្ស បានីយេន បុច្ឆនំ, ភុត្តាវិស្ស ឧទកំ ទត្វា បត្តំ បដិគ្គហេត្វា នីចំ កត្វា សាធុកំ អប្បដិឃំសន្តេន ធោវិត្វា វោទកំ កត្វា មុហុត្តំ ឧណ្ហេ ឱតាបនំ, ន ច ឧណ្ហេ បត្តស្ស និទហនំ, បត្តចីវរំ និក្ខិបិតព្ពំ –

បត្តំ និក្ខិបន្តេន ឯកេន ហត្ថេន បត្តំ គហេត្វា ឯកេន ហត្ថេន ហេដ្ឋាមញ្ចំ វា ហេដ្ឋាបីឋំ វា បរាមសិត្វា បត្តស្ស និក្ខិបនំ, ន ច អនន្តរហិតាយ ភូមិយា បត្តស្ស និក្ខិបនំ, ចីវរំ និក្ខិបន្តេន ឯកេន ហត្ថេន ចីវរំ គហេត្វា ឯកេន ហត្ថេន ចីវរវំសំ វា ចីវររជ្ជុំ វា បមជ្ជិត្វា បារតោ អន្តំ ឱរតោ ភោគំ កត្វា ចីវរស្ស និក្ខិបនំ, ឧបជ្ឈាយម្ហិ វុដ្ឋិតេ អាសនស្ស ឧទ្ធរណំ, បាទោទកបាទបីឋបាទកថលិកានំ បដិសាមនំ, សចេ សោ ទេសោ ឧក្លាបោ ហោតិ, តស្ស សម្មជ្ជនំ, សចេ ឧបជ្ឈាយោ ន្ហាយិតុកាមោ ហោតិ, ន្ហានស្ស បដិយាទនំ, សចេ សីតេន

អត្ថោ ហោតិ, សីតស្ស សចេ ឧណ្ហេន អត្ថោ ហោតិ, ឧណ្ហស្ស បដិយាទនំ, សចេ ឧបជ្ឈាយោ ជន្តាឃរំ បវិសិតុកាមោ ហោតិ, ចុណ្ណស្ស សន្នយនំ, មត្តិកាតេមនំ, ជន្តាឃរបីឋំ អាទាយ ឧបជ្ឈាយស្ស បិដ្ឋិតោ បិដ្ឋិតោ គន្ត្វា ជន្តាឃរបីឋំ ទត្វា ចីវរំ បដិគ្គហេត្វា ឯកមន្តំ និក្ខិបនំ, ចុណ្ណទានំ, មត្តិកាទានំ, សចេ ឧស្សហតិ, ជន្តាឃរំ បវិសិតព្ពំ –

ជន្តាឃរំ បវិសន្តេន មត្តិកាយ មុខំ មក្ខេត្វា បុរតោ ច បច្ឆតោ ច បដិច្ឆាទេត្វា ជន្តាឃរប្បវេសោ, ន ថេរានំ ភិក្ខូនំ អនុបខជ្ជ និសីទនំ, ន នវានំ ភិក្ខូនំ អាសនេន បដិពាហនំ, ជន្តាឃរេ ឧបជ្ឈាយស្ស បរិកម្មស្ស ករណំ, ជន្តាឃរា និក្ខមន្តេន ជន្តាឃរបីឋំ អាទាយ បុរតោ ច បច្ឆតោ ច បដិច្ឆាទេត្វា ជន្តាឃរា និក្ខមនំ, ឧទកេបិ ឧបជ្ឈាយស្ស បរិកម្មករណំ, ន្ហាតេន បឋមតរំ ឧត្តរិត្វា អត្តនោ គត្តំ វោទកំ កត្វា និវាសេត្វា ឧបជ្ឈាយស្ស គត្តតោ ឧទកស្ស បមជ្ជនំ, និវាសនទានំ, សង្ឃាដិទានំ, ជន្តាឃរបីឋំ អាទាយ បឋមតរំ អាគន្ត្វា អាសនស្ស បញ្ញាបនំ, បាទោទកបាទបីឋបាទកឋលិកានំ ឧបនិក្ខិបនំ, ឧបជ្ឈាយស្ស បានីយេន បុច្ឆនំ, សចេ ឧទ្ទិសាបេតុកាមោ ហោតិ, ឧទ្ទិសាបនំ, សចេ បរិបុច្ឆិតុកាមោ ហោតិ, បរិបុច្ឆនំ, យស្មិំ វិហារេ ឧបជ្ឈាយោ វិហរតិ, សចេ សោ វិហារោ ឧក្លាបោ ហោតិ, សចេ ឧស្សហតិ, តស្ស សោធនំ, វិហារំ សោធេន្តេន បឋមំ បត្តចីវរស្ស នីហរិត្វា ឯកមន្តំ និក្ខិបនំ, និសីទនបច្ចត្ថរណស្ស នីហរិត្វា ឯកមន្តំ និក្ខិបនំ, ភិសិពិព្ពោហនស្ស នីហរិត្វា ឯកមន្តំ និក្ខិបនំ, មញ្ចស្ស នីចំ កត្វា សាធុកំ អប្បដិឃំសន្តេន អសង្ឃដ្ដេន្តេន កវាដបីឋំ នីហរិត្វា ឯកមន្តំ និក្ខិបនំ, បីឋស្ស នីចំ កត្វា សាធុកំ អប្បដិឃំសន្តេន អសង្ឃដ្ដេន្តេន កវាដបីឋំ នីហរិត្វា ឯកមន្តំ និក្ខិបនំ, មញ្ចបដិបាទកានំ នីហរិត្វា ឯកមន្តំ និក្ខិបនំ, ខេឡមល្លកស្ស នីហរិត្វា ឯកមន្តំ និក្ខិបនំ, អបស្សេនផលកស្ស នីហរិត្វា ឯកមន្តំ និក្ខិបនំ, ភូមត្ថរណស្ស យថាបញ្ញត្តស្ស សល្លក្ខេត្វា នីហរិត្វា ឯកមន្តំ និក្ខិបនំ , សចេ វិហារេ សន្តានកំ ហោតិ, ឧល្លោកា បឋមំ ឱហារណំ, អាលោកសន្ធិកណ្ណភាគានំ បមជ្ជនំ, សចេ គេរុកបរិកម្មកតា ភិត្តិ កណ្ណកិតា ហោតិ, ចោឡកំ តេមេត្វា បីឡេត្វា បមជ្ជនំ, សចេ កាឡវណ្ណកតា ភូមិ កណ្ណកិតា ហោតិ, ចោឡកំ តេមេត្វា បីឡេត្វា បមជ្ជនំ, សចេ អកតា ហោតិ ភូមិ, ឧទកេន បរិប្ផោសិត្វា បមជ្ជនំ “មា វិហារោ រជេន ឧហញ្ញី”តិ, សង្ការំ វិចិនិត្វា ឯកមន្តំ ឆឌ្ឌនំ, ភូមត្ថរណស្ស ឱតាបេត្វា សោធេត្វា បប្ផោដេត្វា អតិហរិត្វា យថាបញ្ញត្តំ បញ្ញាបនំ, មញ្ចបដិបាទកានំ ឱតាបេត្វា បមជ្ជិត្វា អតិហរិត្វា យថាដ្ឋានេ ឋបនំ, មញ្ចស្ស ឱតាបេត្វា សោធេត្វា បប្ផោដេត្វា នីចំ កត្វា សាធុកំ អប្បដិឃំសន្តេន អសង្ឃដ្ដេន្តេន កវាដបីឋំ អតិហរិត្វា យថាបញ្ញត្តំ បញ្ញាបនំ, បីឋស្ស ឱតាបេត្វា សោធេត្វា បប្ផោដេត្វា នីចំ កត្វា សាធុកំ អប្បដិឃំសន្តេន អសង្ឃដ្ដេន្តេន កវាដបីឋំ អតិហរិត្វា យថាបញ្ញត្តំ បញ្ញាបនំ, ភិសិពិព្ពោហនស្ស ឱតាបេត្វា សោធេត្វា បប្ផោដេត្វា អតិហរិត្វា យថាបញ្ញត្តំ បញ្ញាបនំ, និសីទនបច្ចត្ថរណស្ស ឱតាបេត្វា សោធេត្វា បប្ផោដេត្វា អតិហរិត្វា យថាបញ្ញត្តំ បញ្ញាបនំ, ខេឡមល្លកស្ស ឱតាបេត្វា បមជ្ជិត្វា អតិហរិត្វា យថាដ្ឋានេ ឋបនំ, អបស្សេនផលកស្ស ឱតាបេត្វា បមជ្ជិត្វា អតិហរិត្វា យថាដ្ឋានេ ឋបនំ, បត្តចីវរំ និក្ខិបិតព្ពំ –

បត្តំ និក្ខិបន្តេន ឯកេន ហត្ថេន បត្តំ គហេត្វា ឯកេន ហត្ថេន ហេដ្ឋាមញ្ចំ វា ហេដ្ឋាបីឋំ វា បរាមសិត្វា បត្តស្ស និក្ខិបនំ, ន ច អនន្តរហិតាយ ភូមិយា បត្តស្ស និក្ខិបនំ, ចីវរំ និក្ខិបន្តេន ឯកេន ហត្ថេន ចីវរំ គហេត្វា ឯកេន ហត្ថេន ចីវរវំសំ វា ចីវររជ្ជុំ វា បមជ្ជិត្វា បារតោ អន្តំ ឱរតោ ភោគំ កត្វា ចីវរស្ស និក្ខិបនំ, សចេ បុរត្ថិមាយ សរជា វាតា វាយន្តិ, បុរត្ថិមានំ វាតបានានំ ថកនំ, តថា បច្ឆិមានំ, តថា ឧត្តរានំ, តថា ទក្ខិណានំ វាតបានានំ ថកនំ, សចេ សីតកាលោ ហោតិ, ទិវា វាតបានានំ វិវរណំ, រត្តិំ ថកនំ, សចេ ឧណ្ហកាលោ ហោតិ, ទិវា វាតបានានំ ថកនំ, រត្តិំ វិវរណំ, សចេ បរិវេណំ ឧក្លាបំ ហោតិ, បរិវេណស្ស សម្មជ្ជនំ, សចេ កោដ្ឋកោ ឧក្លាបោ ហោតិ, កោដ្ឋកស្ស សម្មជ្ជនំ, សចេ ឧបដ្ឋានសាលា ឧក្លាបា ហោតិ, តស្សា សម្មជ្ជនំ, សចេ អគ្គិសាលា ឧក្លាបា ហោតិ, តស្សា សម្មជ្ជនំ, សចេ វច្ចកុដិ ឧក្លាបា ហោតិ, តស្សា សម្មជ្ជនំ, សចេ បានីយំ ន ហោតិ, បានីយស្ស ឧបដ្ឋាបនំ, សចេ បរិភោជនីយំ ន ហោតិ, បរិភោជនីយស្ស ឧបដ្ឋាបនំ, សចេ អាចមនកុម្ភិយា ឧទកំ ន ហោតិ, អាចមនកុម្ភិយា ឧទកស្ស អាសិញ្ចនំ, សចេ ឧបជ្ឈាយស្ស អនភិរតិ ឧប្បន្នា ហោតិ, សទ្ធិវិហារិកេន វូបកាសនំ វូបកាសាបនំ វា, ធម្មកថាយ វា តស្ស ករណំ, សចេ ឧបជ្ឈាយស្ស កុក្កុច្ចំ ឧប្បន្នំ ហោតិ, សទ្ធិវិហារិកេន វិនោទនំ វិនោទាបនំ វា, ធម្មកថាយ វា តស្ស ករណំ, សចេ ឧបជ្ឈាយស្ស ទិដ្ឋិគតំ ឧប្បន្នំ ហោតិ, សទ្ធិវិហារិកេន វិវេចនំ វិវេចាបនំ វា, ធម្មកថាយ វា តស្ស ករណំ, សចេ ឧបជ្ឈាយោ គរុធម្មំ អជ្ឈាបន្នោ ហោតិ បរិវាសារហោ, សទ្ធិវិហារិកេន ឧស្សុក្កករណំ “កិន្តិ នុ ខោ សង្ឃោ ឧបជ្ឈាយស្ស បរិវាសំ ទទេយ្យា”តិ, សចេ ឧបជ្ឈាយោ មូលាយបដិកស្សនារហោ ហោតិ, សទ្ធិវិហារិកេន ឧស្សុក្កករណំ “កិន្តិ នុ ខោ សង្ឃោ ឧបជ្ឈាយំ មូលាយ បដិកស្សេយ្យា”តិ, សចេ ឧបជ្ឈាយោ មានត្តារហោ ហោតិ, សទ្ធិវិហារិកេន ឧស្សុក្កករណំ “កិន្តិ នុ ខោ សង្ឃោ ឧបជ្ឈាយស្ស មានត្តំ ទទេយ្យា”តិ, សចេ ឧបជ្ឈាយោ អព្ភានារហោ ហោតិ, សទ្ធិវិហារិកេន ឧស្សុក្កករណំ “កិន្តិ នុ ខោ សង្ឃោ ឧបជ្ឈាយំ អព្ភេយ្យា”តិ, សចេ សង្ឃោ ឧបជ្ឈាយស្ស កម្មំ កត្តុកាមោ ហោតិ តជ្ជនីយំ វា និយស្សំ វា បព្ពាជនីយំ វា បដិសារណីយំ វា ឧក្ខេបនីយំ វា, សទ្ធិវិហារិកេន ឧស្សុក្កករណំ “កិន្តិ នុ ខោ សង្ឃោ ឧបជ្ឈាយស្ស កម្មំ ន ករេយ្យ, លហុកាយ វា បរិណាមេយ្យា”តិ, កតំ វា បនស្ស ហោតិ សង្ឃេន កម្មំ តជ្ជនីយំ វា

និយស្សំ វា បព្ពាជនីយំ វា បដិសារណីយំ វា ឧក្ខេបនីយំ វា, សទ្ធិវិហារិកេន ឧស្សុក្កករណំ “កិន្តិ នុ ខោ ឧបជ្ឈាយោ សម្មា វត្តេយ្យ, លោមំ បាតេយ្យ, នេត្ថារំ វត្តេយ្យ, សង្ឃោ តំ កម្មំ បដិប្បស្សម្ភេយ្យា”តិ, សចេ ឧបជ្ឈាយស្ស ចីវរំ ធោវិតព្ពំ ហោតិ , សទ្ធិវិហារិកេន ធោវនំ ឧស្សុក្កករណំ វា “កិន្តិ នុ ខោ ឧបជ្ឈាយស្ស ចីវរំ ធោវិយេថា”តិ, សចេ ឧបជ្ឈាយស្ស ចីវរំ កាតព្ពំ ហោតិ, សទ្ធិវិហារិកេន ករណំ ឧស្សុក្កករណំ វា “កិន្តិ នុ ខោ ឧបជ្ឈាយស្ស ចីវរំ ករិយេថា”តិ, សចេ ឧបជ្ឈាយស្ស រជនំ បចិតព្ពំ ហោតិ, សទ្ធិវិហារិកេន បចនំ ឧស្សុក្កករណំ វា “កិន្តិ នុ ខោ ឧបជ្ឈាយស្ស រជនំ បចិយេថា”តិ, សចេ ឧបជ្ឈាយស្ស ចីវរំ រជេតព្ពំ ហោតិ, សទ្ធិវិហារិកេន រជនំ ឧស្សុក្កករណំ វា “កិន្តិ នុ ខោ ឧបជ្ឈាយស្ស ចីវរំ រជិយេថា”តិ, ចីវរំ រជន្តេន សាធុកំ សម្បរិវត្តកំ សម្បរិវត្តកំ រជនំ, ន ច អច្ឆិន្នេ ថេវេ បក្កមនំ, ឧបជ្ឈាយំ អនាបុច្ឆា ន ឯកច្ចស្ស បត្តទានំ, ន ឯកច្ចស្ស បត្តបដិគ្គហណំ, ន ឯកច្ចស្ស ចីវរទានំ, ន ឯកច្ចស្ស ចីវរបដិគ្គហណំ, ន ឯកច្ចស្ស បរិក្ខារទានំ, ន ឯកច្ចស្ស បរិក្ខារបដិគ្គហណំ, ន ឯកច្ចស្ស កេសច្ឆេទនំ, ន ឯកច្ចេន កេសានំ ឆេទាបនំ, ន ឯកច្ចស្ស បរិកម្មករណំ, ន ឯកច្ចេន បរិកម្មស្ស ការាបនំ, ន ឯកច្ចស្ស វេយ្យាវច្ចករណំ, ន ឯកច្ចេន វេយ្យាវច្ចស្ស ការាបនំ, ន ឯកច្ចស្ស បច្ឆាសមណេន គមនំ, ន ឯកច្ចស្ស បច្ឆាសមណស្ស អាទានំ, ន ឯកច្ចស្ស បិណ្ឌបាតស្ស នីហរណំ, ន ឯកច្ចេន បិណ្ឌបាតនីហរាបនំ, ន ឧបជ្ឈាយំ អនាបុច្ឆា គាមប្បវេសនំ, ន សុសានគមនំ, ន ទិសាបក្កមនំ, សចេ ឧបជ្ឈាយោ គិលានោ ហោតិ, យាវជីវំ ឧបដ្ឋានំ, វុដ្ឋានមស្ស អាគមេតព្ពន្តិ តេសុ កានិចិ វត្តានិ សវិកត្តិកានិ, កានិចិ អវិភត្តិកានិ, តេសុ អវិភត្តិកានំ វិភាគេ វុច្ចមានេ យថាវុត្តគណនាយ អតិរេកតរានិ ហោន្តិ, តំ បន វិភាគំ អនាមសិត្វា បិណ្ឌវសេន គហេត្វា យថា អយំ គណនា ទស្សិតាតិ វេទិតព្ពា។

២៤៧៦. **អករោន្តស្សា**តិ ឯត្ថ “វត្ត”ន្តិ សេសោ។ អនាទរវសេនេវ វត្តំ អករោន្តស្ស ភិក្ខុនោ តេន **វត្តភេទេន** វត្តាករណេន **សព្ពត្ថ** សត្តតឹសាធិកសតប្បភេទដ្ឋានេ តត្តកំយេវ **ទុក្កដំ** បកាសិតន្តិ យោជនា។

ឧបជ្ឈាយាចរិយវត្តកថាវណ្ណនា។

២៤៧៧. ឯវំ ឧបជ្ឈាយាចរិយវត្តានិ សង្ខេបេន ទស្សេត្វា ឧបជ្ឈាយាចរិយេហិ សទ្ធិវិហារិកន្តេវាសីនំ កាតព្ពវត្តានិ ទស្សេតុមាហ “**ឧបជ្ឈាយស្ស វត្តានី**”តិអាទិ។ **ឧបជ្ឈាយស្ស វត្តានី**តិ ឧបជ្ឈាយេន សទ្ធិវិហារិកស្ស យុត្តបត្តកាលេ កត្តព្ពត្តា ឧបជ្ឈាយាយត្តវត្តានីតិ អត្ថោ។ **តថា សទ្ធិវិហារិកេ**តិ យថា សទ្ធិវិហារិកេន ឧបជ្ឈាយស្ស កាតព្ពានិ, តថា ឧបជ្ឈាយេន សទ្ធិវិហារិកេ កាតព្ពានិ។

ឧបជ្ឈាយាចរិយវត្តេសុ គាមប្បវេសេ បច្ឆាសមណេន ហុត្វា នាតិទូរនច្ចាសន្នគមនំ, ន អន្តរន្តរា កថាឱបាតនំ, អាបត្តិសាមន្តា ភណមានស្ស និវារណំ, បត្តបរិយាបន្នបដិគ្គហណន្តិ ចត្តារិ វត្តានិ, ន ឯកច្ចស្ស បត្តទានាទិអនាបុច្ឆាទិសាបក្កមនាវសានានិ វីសតិ បដិក្ខេបា ចេតិ ឯតានិ ចតុវីសតិ វត្តានិ ឋបេត្វា អវសេសានិ តេរសាធិកសតវត្តានិ សន្ធាយាហ “**សតំ តេរស ហោន្តេវា**”តិ, តេរសាធិកសតវត្តានិ ហោន្តីតិ អត្ថោ។ អាចរិយេន អន្តេវាសិកេបិ ច កាតព្ពវត្តានិ តថា តត្តកានេវាតិ អត្ថោ។

សទ្ធិវិហារិកន្តេវាសិកវត្តកថាវណ្ណនា។

២៤៧៨. ឧបជ្ឈាយាចរិយេហិ សទ្ធិវិហារិកន្តេវាសិកានំ និស្សយបដិប្បស្សទ្ធិប្បការំ ទស្សេតុមាហ “**បក្កន្តេ វាបី**”តិអាទិ។ បក្កន្តេ វាបិ វិព្ភន្តេ វាបិ បក្ខសង្កន្តេ វាបិ មតេ វាបិ អាណត្តិយា វាបិ ឯវំ បញ្ចធា ឧបជ្ឈាយា សទ្ធិវិហារិកេន គហិតោ **និស្សយោ** បដិប្បស្សម្ភតីតិ យោជនា។ **បក្កន្តេ**តិ តទហុ អបច្ចាគន្តុកាមតាយ ទិសំ គតេ។ **វិព្ភន្តេ**តិ គិហិភាវំ បត្តេ។ **បក្ខសង្កន្តកេ**តិ តិត្ថិយាយតនំ គតេ។ **មតេ**តិ កាលកតេ។ **អាណត្តិយា**តិ និស្សយបណាមនេន។

២៤៧៩-៨០. អាចរិយម្ហាបិ អន្តេវាសិកេន គហិតនិស្សយស្ស ភេទនំ **ឆធា** ឆប្បការេន ហោតីតិ យោជនា។ កថន្តិ អាហ “**បក្កន្តេ ចា**”តិអាទិ។ តំ ឧបជ្ឈាយតោ និស្សយភេទេ វុត្តនយមេវ។ វិសេសំ បន សយមេវ វក្ខតិ “**អាណត្តិយ**”ន្តិអាទិនា។ **អាណត្តិយ**ន្តិ ឯត្ថ វិសេសត្ថជោតកោ បន-សទ្ទោ លុត្តនិទ្ទិដ្ឋោ។ **ឧភិន្នម្បិ ធុរនិក្ខេបនេបិ ចា**តិ អាចរិយស្ស និស្សយបណាមនេ បន ឧភិន្នំ អាចរិយន្តេវាសិកានំយេវ អញ្ញមញ្ញនិរាលយភាវេ សតិ និស្សយភេទោ ហោតិ, ន ឯកស្សាតិ អត្ថោ។ តមេវត្ថំ ព្យតិរេកតោ ទឡ្ហីករោតិ “**ឯកេកស្សា**”តិអាទិនា។ ឯកេកស្ស វា ឧភិន្នំ វា អាលយេ សតិ ន ភិជ្ជតីតិ យោជនា។ យថាហ –

> “អាណត្តិយំ បន សចេបិ អាចរិយោ មុញ្ចិតុកាមោវ ហុត្វា និស្សយបណាមនាយ បណាមេតិ, អន្តេវាសិកោ ច ‘កិញ្ចាបិ មំ អាចរិយោ បណាមេតិ, អថ ខោ ហទយេន មុទុកោ’តិ សាលយោវ ហោតិ,

និស្សយោ ន បដិប្បស្សម្ភតិយេវ។ សចេបិ អាចរិយោ សាលយោ, អន្តេវាសិកោ និរាលយោ ‘ន ទានិ តមំ និស្សាយ វសិស្សាមី’តិ ធុរំ និក្ខិបតិ, ឯវម្បិ ន បដិប្បស្សម្ភតិ។ ឧភិន្នំ សាលយភាវេ បន ន បដិប្បស្សម្ភតិយេវ។ ឧភិន្នំ ធុរនិក្ខេបេន បដិប្បស្សម្ភតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៨៣)។

អយំ បន វិសេសោ អាចរិយាណត្តិយា និស្សយភេទេយេវ ទស្សិតោ, ន ឧបជ្ឈាយាណត្តិយា។ **សារត្ថទីបនិយំ** បន “សចេបិ អាចរិយោ មុញ្ចិតុកាមោវ ហុត្វា និស្សយបណាមនាយ បណាមេតីតិអាទិ សព្ពំ ឧបជ្ឈាយស្ស អាណត្តិយម្បិ វេទិតព្ព”ន្តិ វុត្តំ។

២៤៨១. ឯវំ បញ្ច សាធារណង្គានិ ទស្សេត្វា អសាធារណង្គំ ទស្សេតុមាហ “**ឧបជ្ឈាយសមោធាន-គតស្សាបិ ច ភិជ្ជតី**”តិ។ តត្ថ សមោធានគមនំ សរូបតោ, បភេទតោ ច ទស្សេតុមាហ “**ទស្សនំ សវនញ្ចាតិ, សមោធានំ ទ្វិធា មត**”ន្តិ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្ថារោ បន **សមន្តបាសាទិកាយំ** (មហាវ. អដ្ឋ. ៨៣) គហេតព្ពោ។ គន្ថវិត្ថារភីរូនំ អនុគ្គហាយ បន ឥធ ន វិត្ថារិតោ។

២៤៨២-៣. សភាគេ ទាយកេ អសន្តេ អទ្ធិកស្ស ច គិលានស្ស ច “គិលានេន មំ ឧបដ្ឋហា”តិ **យាចិតស្ស** គិលានុបដ្ឋាកស្ស ច និស្សយំ វិនា វសិតុំ ទោសោ នត្ថីតិ យោជនា ។ “គិលានុបដ្ឋាកស្សា”តិ វត្តព្ពេ គាថាពន្ធវសេន រស្សត្តំ។ ឥមិនា សភាគេ និស្សយទាយកេ សន្តេ ឯកទិវសម្បិ បរិហារោ ន លព្ភតីតិ ទីបេតិ។ **អត្តនោ វនេ ផាសុវិហារតំ ជានតា**តិ អត្តនោ សមថវិបស្សនាបដិលាភស្ស វនេ ផាសុវិហារំ ជានន្តេនបិ។ “សភាគេ ទាយកេ អសន្តេ”តិ បទច្ឆេទោ។ សព្ពមេតំ វិធានំ អន្តោវស្សតោ អញ្ញស្មិំ កាលេ វេទិតព្ពំ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្ថារោ បន **សមន្តបាសាទិកាយ** គហេតព្ពោ។

និស្សយបដិប្បស្សទ្ធកថាវណ្ណនា។

២៤៨៤. កុដ្ឋមស្ស អត្ថីតិ **កុដ្ឋី,** តំ។ “**គណ្ឌិ**”ន្តិអាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ រត្តសេតាទិភេទេន យេន កេនចិ កុដ្ឋេន វេវណ្ណិយំ បត្តសរីរន្តិ អត្ថោ។ យថាហ –

“រត្តកុដ្ឋំ វា ហោតុ កាឡកុដ្ឋំ វា, យំ កិញ្ចិ កិដិភទទ្ទុកច្ឆុអាទិប្បភេទម្បិ សព្ពំ កុដ្ឋមេវាតិ វុត្តំ។ តញ្ចេ នខបិដ្ឋិប្បមាណម្បិ វឌ្ឍនកបក្ខេ ឋិតំ ហោតិ, ន បព្ពាជេតព្ពោ។ សចេ បន និវាសនបារុបនេហិ បកតិបដិច្ឆន្នដ្ឋានេ នខបិដ្ឋិប្បមាណំ អវឌ្ឍនកបក្ខេ ឋិតំ ហោតិ, វដ្ដតិ។ មុខេ, បន ហត្ថបាទបិដ្ឋេសុ វា សចេបិ អវឌ្ឍនកបក្ខេ ឋិតំ នខបិដ្ឋិតោ ខុទ្ទកបមាណម្បិ ន វដ្ដតិយេវាតិ កុរុន្ទិយំ វុត្តំ។ តំ តិកិច្ឆាបេត្វា បព្ពាជេន្តេនាបិ បកតិវណ្ណេ ជាតេយេវ បព្ពាជេតព្ពោ”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៨៨)។

នខបិដ្ឋិប្បមាណន្តិ ឯត្ថ “កនិដ្ឋង្គុលិនខបិដ្ឋិ អធិប្បេតា”តិ តីសុបិ **គណ្ឌិបទេសុ** វុត្តំ។

គណ្ឌិន្តិ មេទគណ្ឌាទិគណ្ឌភេទវន្តំ។ យថាហ “មេទគណ្ឌោ វា ហោតុ អញ្ញោ វា, យោ កោចិ កោលដ្ឋិមត្តកោបិ ចេ វឌ្ឍនកបក្ខេ ឋិតោ គណ្ឌោ ហោតិ, ន បព្ពាជេតព្ពោ”តិអាទិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៨៨)។ **កោលដ្ឋី**តិ ពទរដ្ឋិ។ **កិលាសិ**ន្តិ កិលាសវន្តំ។ យថាហ – “កិលាសោតិ នភិជ្ជនកំ នបគ្ឃរណកំ បទុមបុណ្ឌរីកបត្តវណ្ណំ កុដ្ឋំ, យេន គុន្នំ វិយ សពលំ សរីរំ ហោតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៨៨)។ **ច**-សទ្ទោ សព្ពេហិ ឧបយោគវន្តេហិ បច្ចេកំ យោជេតព្ពោ។ **សោសិ**ន្តិ ខយរោគវន្តំ។ យថាហ – “សោសោតិ សោសព្យាធិ។ តស្មិំ សតិ ន បព្ពាជេតព្ពោ”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៨៨)។ **អបមារិក**ន្តិ អបមារវន្តំ។ យថាហ – “អបមារោតិ បិត្តុម្មារោ វា យក្ខុម្មារោ វា។ តត្ថ បុព្ពវេរិកេន អមនុស្សេន គហិតោ ទុត្តិកិច្ឆោ ហោតិ, អប្បមត្តកេបិ បន អបមារេ សតិ ន បព្ពាជេតព្ពោ”តិ។

រាជភដន្តិ រញ្ញោ ភត្តវេតនភដំ វា ឋានន្តរំ បត្តំ វា អប្បត្តំ វា រាជបុរិសំ។ យថាហ – “អមច្ចោ វា ហោតុ មហាមត្តោ វា សេវកោ វា កិញ្ចិ ឋានន្តរំ បត្តោ វា អប្បត្តោ វា, យោ កោចិ រញ្ញោ ភត្តវេតនភដោ។ សព្ពោ ‘រាជភដោ’តិ សង្ខ្យំ គច្ឆតី”តិ។ **ចោរ**ន្តិ មនុស្សេហិ អប្បមាទនំ គាមឃាតបន្ថឃាតាទិកម្មេន បាកដំ ចោរញ្ច។ **លិខិតក**ន្តិ យំ កញ្ចិ ចោរិកំ វា អញ្ញំ វា គរុំ រាជាបរាធំ កត្វា បលាតំ, រាជា ច នំ បណ្ណេ វា បោត្ថកេ វា “ឥត្ថន្នាមោ យត្ថ ទិស្សតិ, តត្ថ គហេត្វា មារេតព្ពោ”តិ វា “ហត្ថបាទាទីនិស្ស ឆិន្ទិតព្ពានី”តិ វា “ឯត្តកំ នាម ទណ្ឌំ ហរាបេតព្ពោ”តិ វា លិខាបេតិ, ឯវរូបំ លិខិតកំ។

“**ការភេទក**”ន្តិ គាថាពន្ធវសេន រស្សោ កតោ។ **ការភេទក**ន្តិ ទាតព្ពករស្ស វា កតចោរកម្មស្ស វា ការណាការាឃរេ បក្ខិត្តោ វា និគឡពន្ធនាទីហិ ពទ្ធោ វា, តតោ សោ មុច្ចិត្វា បលាយតិ, ឯវរូបំ ការាភេទកញ្ច។ យថាហ

– “ការា វុច្ចតិ ពន្ធនាគារំ, ឥធ បន អន្ទុពន្ធនំ វា ហោតុ សង្ខលិកពន្ធនំ វា រជ្ជុពន្ធនំ វា គាមពន្ធនំ វា និគមពន្ធនំ វា នគរពន្ធនំ វា បុរិសគុត្តិ វា ជនបទពន្ធនំ វា ទីបពន្ធនំ វា, យោ ឯតេសុ យំ កិញ្ចិ ពន្ធនំ ឆិន្ទិត្វា ភិន្ទិត្វា មុញ្ចិត្វា វិវរិត្វា វា បស្សមានានំ វា អបស្សមានានំ វា បលាយតិ, សោ ‘ការាភេទកោ’តិ សង្ខ្យំ គច្ឆតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៩២)។

២៤៨៥. កសាហតន្តិ ឥណំ គហេត្វា ទាតុំ អសមត្ថត្តា “អយមេវ តេ ទណ្ឌោ ហោតូ”តិ កសាទិនា ទិន្នប្បហារំ អវូបសន្តវណំ។ យថាហ –

“យោ វចនបេសនាទីនិ អករោន្តោ ហញ្ញតិ, ន សោ កតទណ្ឌកម្មោ។ យោ បន កេណិយា វា អញ្ញថា វា កិញ្ចិ គហេត្វា ខាទិត្វា បុន ទាតុំ អសក្កោន្តោ ‘អយមេវ តេ ទណ្ឌោ ហោតូ’តិ កសាហិ ហញ្ញតិ, អយំ កសាហតោ កតទណ្ឌកម្មោ។ យោ ច កសាហិ វា ហតោ ហោតុ អទ្ធទណ្ឌកាទីនំ វា អញ្ញតរេន, យាវ អល្លវណោ ហោតិ, តាវ ន បព្ពាជេតព្ពោ”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៩៤)។

លក្ខណាហតន្តិ ឯកំសំ កត្វា បារុតេន ឧត្តរាសង្គេន អប្បដិច្ឆាទនីយដ្ឋានេ តត្តេន លោហេន អាហតំ អសច្ឆវិភូតលក្ខណេន សមន្នាគតំ។ យថាហ –

“យស្ស បន នលាដេ វា ឧរាទីសុ វា តត្តេន លោហេន លក្ខណំ អាហតំ ហោតិ, សោ សចេ ភុជិស្សោ, យាវ អល្លវណោ ហោតិ, តាវ ន បព្ពាជេតព្ពោ។ សចេបិស្ស វណា រុឡ្ហា ហោន្តិ ឆវិយា សមបរិច្ឆេទា, លក្ខណំ បន បញ្ញាយតិ, តិមណ្ឌលំ និវត្ថស្ស ឧត្តរាសង្គេ កតេ បដិច្ឆន្នោកាសេ ចេ ហោតិ, បព្ពាជេតុំ វដ្ដតិ។ អប្បដិច្ឆន្នោកាសេ ចេ, ន វដ្ដតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៩៥)។

ឥណាយិកញ្ចតិ មាតាបិតុបិតាមហាទីហិ វា អត្តនា វា គហិតឥណំ។ យថាហ –

“ឥណាយិកោ នាម យស្ស បិតិបិតាមហេហិ វា ឥណំ គហិតំ ហោតិ, សយំ វា ឥណំ គហិតំ ហោតិ, យំ វា អាបបេត្វា មាតាបិតូហិ កិញ្ចិ គហិតំ ហោតិ, សោ តំ ឥណំ បរេសំ ធារេតីតិ ឥណាយិកោ។ យំ បន អញ្ញេ ញាតកា អាបបេត្វា កិញ្ចិ គណ្ហន្តិ, សោ ន ឥណាយិកោ។ ន ហិ តេ តំ អាបបេតុំ ឥស្សរា។ តស្មា តំ បព្ពាជេតុំ វដ្ដតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៩៦)។

ទាសន្តិ អន្តោជាតោ, ធនក្កីតោ, ករមរានីតោ, សយំ វា ទាសព្យំ ឧបគតោតិ ចតុន្នំ ទាសានំ អញ្ញតរំ។ ទាសវិនិច្ឆយោ បនេត្ថ **សមន្តបាសាទិកាយ** (មហាវ. អដ្ឋ. ៩៧) វិត្ថារតោ គហេតព្ពោ។ **បព្ពាជេន្តស្ស ទុក្កដ**ន្តិ “កុដ្ឋី”ន្តិអាទីហិ ឧបយោគវន្តបទេហិ បច្ចេកំ យោជេតព្ពំ។

២៤៨៦. ហត្ថច្ឆិន្នន្តិ ហត្ថតលេ វា មណិពន្ធេ វា កប្បរេ វា យត្ថ កត្ថចិ ឆិន្នហត្ថំ។ **អដ្ឋច្ឆិន្ន**ន្តិ យថា នខំ ន បញ្ញាយតិ, ឯវំ ចតូសុ អង្គុដ្ឋកេសុ អញ្ញតរំ វា សព្ពេ វា យស្ស ឆិន្នា ហោន្តិ, ឯវរូបំ។ **បាទច្ឆិន្ន**ន្តិ យស្ស អគ្គបាទេសុ វា គោប្ផកេសុ វា ជង្ឃាយ វា យត្ថ កត្ថចិ ឯកោ វា ទ្វេ វា បាទា ឆិន្នា ហោន្តិ។ ហត្ថបាទឆិន្នស្សាបិ **បាឡិយំ** (មហាវ. ១១៩) អាគតត្តា សោបិ ឥធ វត្តព្ពោ, យថាវុត្តនយេនេវ តស្ស ទុក្កដវត្ថុតា បញ្ញាយតីតិ ន វុត្តោតិ ទដ្ឋព្ពំ។

កណ្ណនាសង្គុលិច្ឆិន្នន្តិ ឯត្ថ “កណ្ណច្ឆិន្នំ នាសច្ឆិន្នំ កណ្ណនាសច្ឆិន្នំ អង្គុលិច្ឆិន្ន”ន្តិ យោជនា។ **កណ្ណច្ឆិន្ន**ន្តិ យស្ស កណ្ណមូលេ វា កណ្ណសក្ខលិកាយ វា ឯកោ វា ទ្វេ វា កណ្ណា ឆិន្នា ហោន្តិ។ យស្ស បន កណ្ណាវដ្ដេ ឆិន្នា ហោន្តិ, សក្កា ច ហោន្តិ សង្ឃាដេតុំ, សោ កណ្ណេ សង្ឃាដេត្វា បព្ពាជេតព្ពោ។ **នាសច្ឆិន្ន**ន្តិ យស្ស អជបទកេ វា អគ្គេ វា ឯកបុដេ វា យត្ថ កត្ថចិ នាសា ឆិន្នា ហោតិ។ យស្ស បន នាសិកា សក្កា ហោតិ សន្ធេតុំ, សោ តំ ផាសុកំ កត្វា បព្ពាជេតព្ពោ។ **កណ្ណនាសច្ឆិន្ន**ន្តិ តទុភយច្ឆិន្នំ។ **អង្គុលិច្ឆិន្ន**ន្តិ យស្ស នខសេសំ អទស្សេត្វា ឯកា វា ពហូ វា អង្គុលិយោ ឆិន្នា ហោន្តិ។ យស្ស បន សុត្តតន្តុមត្តម្បិ នខសេសំ បញ្ញាយតិ, តំ បព្ពាជេតុំ វដ្ដតិ។ **កណ្ឌរច្ឆិន្នមេវ ចា**តិ យស្ស កណ្ឌរនាមកា មហាន្ហារូ បុរតោ វា បច្ឆតោ វា ឆិន្នា ហោន្តិ, យេសុ ឯកស្សាបិ ឆិន្នត្តា អគ្គបាទេន វា ចង្កមតិ, មូលេន វា ចង្កមតិ, ន វា បាទំ បតិដ្ឋាបេតុំ សក្កោតិ។

២៤៨៧. កាណន្តិ បសន្នន្ធោ វា ហោតុ បុប្ផាទីហិ វា ឧបហតបសាទោ, យោ ទ្វីហិ វា ឯកេន វា អក្ខិនា ន បស្សតិ, តំ កាណំ។ **កុណិ**ន្តិ ហត្ថកុណី វា បាទកុណី វា អង្គុលិកុណី វា, យស្ស ឯតេសុ ហត្ថាទីសុ យំ កិញ្ចិ វង្កំ បញ្ញាយតិ, សោ កុណី។ **ខុជ្ជញ្ចា**តិ យោ ឧរស្ស វា បិដ្ឋិយា វា បស្សស្ស វា និក្ខន្តត្តា ខុជ្ជសរីរោ, តំ ខុជ្ជំ។ យស្ស បន

កិញ្ចិ កិញ្ចិ អង្គបច្ចង្គំ ឦសកំ វង្កំ, តំ បព្ពាជេតុំ វដ្ដតិ។ មហាបុរិសោ ឯវ ហិ ព្រហ្មុជុគត្តោ, អវសេសោ សត្តោ អខុជ្ជោ នាម នត្ថិ។

វាមនន្តិ យោ ជង្ឃវាមនោ វា កដិវាមនោ វា ឧភយវាមនោ វា, តំ។ តត្ថ ជង្ឃវាមនស្ស កដិតោ បដ្ឋាយ ហេដ្ឋិមកាយោ រស្សោ ហោតិ, ឧបរិមកាយោ បរិបុណ្ណោ។ កដិវាមនស្ស កដិតោ បដ្ឋាយ ឧបរិមកាយោ រស្សោ ហោតិ, ហេដ្ឋិមកាយោ បរិបុណ្ណោ ហោតិ។ ឧភយវាមនស្ស ឧភោបិ កាយា រស្សា ហោន្តិ។ យេសំ កាយរស្សត្តា ភូតានំ វិយ បរិវដុមោ មហាកុច្ឆិឃដសទិសោ អត្តភាវោ ហោតិ។ តំ តិវិធម្បិ បព្ពាជេតុំ ន វដ្ដតិ។

ផណហត្ថកន្តិ យស្ស វគ្គុលិបក្ខកា វិយ អង្គុលិយោ សម្ពទ្ធា ហោន្តិ, តំ។ ឯតំ បព្ពាជេតុកាមេន អង្គុលន្តរិកាយោ ផាលេត្វា សព្ពំ អន្តរចម្មំ អបនេត្វា ផាសុកំ កត្វា បព្ពាជេតព្ពោ។ យស្សាបិ ឆ អង្គុលិយោ ហោន្តិ, តំ បព្ពាជេតុកាមេន អធិកំ អង្គុលី ឆិន្ទិត្វា ផាសុកំ កត្វា បព្ពាជេតព្ពោ។

ខញ្ជន្តិ យោ នតជាណុកោ វា ភិន្នជង្ឃោ វា មជ្ឈេ សំកុដិតបាទត្តា កុណ្ឌបាទកោ វា បិដ្ឋិបាទមជ្ឈេន ចង្កមន្តោ អគ្គេ សំកុដិតបាទត្តា កុណ្ឌបាទកោ វា បិដ្ឋិបាទគ្គេន ចង្កមន្តោ អគ្គបាទេនេវ ចង្កមនខញ្ជោ វា បណ្ហិកាយ ចង្កមនខញ្ជោ វា បាទស្ស ពាហិរន្តេន ចង្កមនខញ្ជោ វា បាទស្ស អព្ភន្តរន្តេន ចង្កមនខញ្ជោ វា គោប្ផកានំ ឧបរិ ភគ្គត្តា សកលេន បិដ្ឋិបាទេន ចង្កមនខញ្ជោ វា, តំ បព្ពាជេតុំ ន វដ្ដតិ។ ឯត្ថ **នតជាណុកោ**តិ អន្តោបវិដ្ឋអានតបាទោ។ **បក្ខហត**ន្តិ យស្ស ឯកោ ហត្ថោ វា បាទោ វា អឌ្ឍសរីរំ វា សុខំ ន វហតិ។

សីបទិន្តិ ភារបាទំ។ យស្ស បាទោ ថូលោ ហោតិ សញ្ជាតបីឡកោ ខរោ, សោ ន បព្ពាជេតព្ពោ។ យស្ស បន ន តាវ ខរភាវំ គណ្ហាតិ, សក្កា ហោតិ ឧបនាហំ ពន្ធិត្វា ឧទកអាវាដេ បវេសេត្វា ឧទកវាលិកាយ បូរេត្វា យថា សិរា បញ្ញាយន្តិ, ជង្ឃា ច តេលនាឡិកា វិយ ហោន្តិ, ឯវំ មិលាបេតុំ សក្កា, តស្ស បាទំ ឦទិសំ កត្វា តំ បព្ពាជេតុំ វដ្ដតិ។ សចេ បុន វឌ្ឍតិ, ឧបសម្បាទេន្តេនាបិ តថា កត្វាវ ឧបសម្បាទេតព្ពោ។ **បាបរោគិន**ន្តិ យោ អរិសភគន្ទរបិត្តសេម្ហកាសសោសាទីសុ យេន កេនចិ រោគេន និច្ចាតុរោ អតេកិច្ឆរោគោ ជេគុច្ឆោ អមនាបោ, តំ។

២៤៨៨. **ជរាយ ទុព្ពល**ន្តិ យោ ជិណ្ណភាវេន ទុព្ពលោ អត្តនោ ចីវររជនាទិកម្មម្បិ កាតុំ អសមត្ថោ, តំ។ យោ បន មហល្លកោបិ ពលវា ហោតិ អត្តានំ បដិជគ្គិតុំ សក្កោតិ, សោ បព្ពាជេតព្ពោ។ **អន្ធ**ន្តិ ជច្ចន្ធំ។ **បធិរញ្ចេវា**តិ យោ សព្ពេន សព្ពំ ន សុណាតិ, តំ។ យោ បន មហាសទ្ទំ សុណាតិ, តំ បព្ពាជេតុំ វដ្ដតិ។ **មម្មន**ន្តិ យស្ស វចីភេទោ វត្តតិ, សរណគមនំ បរិបុណ្ណំ ភាសិតុំ ន សក្កោតិ, តាទិសំ មម្មនម្បិ បព្ពាជេតុំ ន វដ្ដតិ។ យោ បន សរណគមនមត្តំ បរិបុណ្ណំ ភាសិតុំ សក្កោតិ, តំ បព្ពាជេតុំ វដ្ដតិ។ អថ វា **មម្មន**ន្តិ ខលិតវចនំ, យោ ឯកមេវ អក្ខរំ ចតុបញ្ចក្ខត្តុំ វទតិ, តស្សេតមធិវចនំ។ **បីឋសប្បិ**ន្តិ ឆិន្នឥរិយាបថំ។ **មូគ**ន្តិ យស្ស វចីភេទោ នប្បវត្តតិ។

២៤៨៩. អត្តនោ វិរូបភាវេន បរិសំ ទូសេន្តេន បរិសទូសកេ (មហាវ. អដ្ឋ. ១១៩) ទស្សេតុមាហ **“អតិទីឃោ”**តិអាទិ។ **អតិទីឃោ**តិ អញ្ញេសំ សីសប្បមាណនាភិប្បទេសោ។ **អតិរស្សោ**តិ វុត្តប្បការោ ឧភយវាមនោ វិយ អតិរស្សោ។ **អតិកាឡោ វា**តិ ឈាបិតខេត្តេ ខាណុកោ វិយ អតិកាឡវណ្ណោ។ មដ្ឋតម្ពលោហនិទស្សនោ អច្ចោទាតោបិ វាតិ សម្ពន្ធោ, ទធិតក្កាទីហិ មជ្ជិតមដ្ឋតម្ពលោហវណ្ណោ អតីវ ឱទាតសរីរោតិ អត្ថោ។

២៤៩០. **អតិថូលោ វា**តិ ភារិយមំសោ មហោទរោ មហាភូតសទិសោ។ **អតិកិសោ**តិ មន្ទមំសលោហិតោ អដ្ឋិសិរាចម្មសរីរោ វិយ។ អតិមហាសីសោ វាតិ យោជនា។ **អតិមហាសីសោ វា**តិ បច្ឆិំ សីសេ កត្វា ឋិតោ វិយ។ “អតិខុទ្ទកសីសេន អសហិតេនា”តិ បទច្ឆេទោ។ **អសហិតេនា**តិ សរីរស្ស អននុរូបេន។ **“អតិខុទ្ទកសីសេនា”**តិ ឯតស្ស វិសេសនំ។ អសហិតេន អតិខុទ្ទកសីសេន សមន្នាគតោតិ យោជនា។ យថាហ – “អតិខុទ្ទកសីសោ វា សរីរស្ស អននុរូបេន អតិខុទ្ទកេន សីសេន សមន្នាគតោ”តិ។

២៤៩១. **កុដកុដកសីសោ**តិ តាលផលបិណ្ឌិសទិសេន សីសេន សមន្នាគតោ។ **សិខរសីសកោ**តិ ឧទ្ធំ អនុបុព្ពតនុកេន សីសេន សមន្នាគតោ, មត្ថកតោ សំកុដិកោ មូលតោ វិត្ថតោ ហុត្វា ឋិតបព្ពតសិខរសទិសសីសោតិ អត្ថោ។ **វេឡុនាឡិសមានេនា**តិ មហាវេឡុបព្ពសទិសេន។ **សីសេនា**តិ ទីឃសីសេន។ យថាហ – “នាឡិសីសោ វា មហាវេឡុបព្ពសទិសេន សីសេន សមន្នាគតោ”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១១៩)។

២៤៨២. កប្បសីសោបីតិ មជ្ឈេ ទិស្សមានអាវាដេន ហត្ថិកុម្ភសទិសេន ទ្វិធាភូតសីសេន សមន្នាគតោ។ **បព្ភារសីសោ វា**តិ ចតូសុ បស្សេសុ យេន កេនចិ បស្សេន ឱណតេន សីសេន សមន្នាគតោ។ **វណសីសកោ**តិ វណេហិ សមន្នាគតសីសោ។ **កណ្ណិកកេសោ វា**តិ បាណកេហិ ខាយិតកេទារេ សស្សសទិសេហិ តហឹ តហឹ ឧដ្ឋិតេហិ កេសេហិ សមន្នាគតោ។ **ថូលកេសោបិ វា**តិ តាលហីរសទិសេហិ កេសេហិ សមន្នាគតោ។

២៤៨៣. បូតិសីសោតិ ទុគ្គន្ធសីសោ។ **និល្លោមសីសោ វា**តិ លោមរហិតសីសោ។ **ជាតិបណ្ឌរកេសកោ**តិ ជាតិផលិតេហិ បណ្ឌរកេសោ វា។ **ជាតិយា តម្ពកេសោ វា**តិ អាទិត្តេហិ វិយ តម្ពវណ្ណេហិ កេសេហិ សមន្នាគតោ។ **អាវដ្ដសីសកោ**តិ គុន្នំ សរីរេ អាវដ្ដសទិសេហិ ឧទ្ធគ្គេហិ កេសាវដ្ដេហិ សមន្នាគតោ។

២៤៨៤. សីសលោមេកពទ្ធេហិ ភមុកេហិ យុត្តោបីតិ សីសលោមេហិ សទ្ធឹ ឯកាពទ្ធលោមេហិ ភមុកេហិ សមន្នាគតោ។ **សម្ពទ្ធភមុកោ វា**តិ ឯកាពទ្ធឧភយភមុកោ, មជ្ឈេ សញ្ជាតលោមេហិ ភមុកេហិ សមន្នាគតោតិ អត្ថោ។ **និល្លោមភមុកោបិ វា**តិ ភមុលោមរហិតោ។ **និល្លោមភមុកោបិ វា**តិ **បិ**-សទ្ទេន អវុត្តសមុច្ចយត្ថេន មក្កដភមុកោ សង្គហិតោ។

២៤៨៥. មហន្តខុទ្ទនេត្តោ វាតិ ឯត្ថ **នេត្ត**-សទ្ទោ មហន្តខុទ្ទ-សទ្ទេហិ បច្ចេកំ យោជេតព្ពោ, មហន្តនេត្តោ វា ខុទ្ទកនេត្តោ វាតិ អត្ថោ។ **មហន្តនេត្តោ វា**តិ អតិមហន្តេហិ នេត្តេហិ សមន្នាគតោ។ **ខុទ្ទកនេត្តោ វា**តិ មហឹសចម្មេ វាសិកោណេន បហរិត្វា កតឆិទ្ទសទិសេហិ អតិខុទ្ទកក្ខីហិ សមន្នាគតោ។ **វិសមលោចនោ**តិ ឯកេន មហន្តេន, ឯកេន ខុទ្ទកេន អក្ខិនា សមន្នាគតោ។ **កេករោ វាបី**តិ តិរិយំ បស្សន្តោ។ ឯត្ថ **អបិ**-សទ្ទេន និច្ចន្តក្ខី សម្បិណ្ឌេតិ, យស្ស កក្កដកស្សេវ អក្ខិតារកា និច្ចន្តា ហោន្តិ។ **គម្ភីរនេត្តោ**តិ យស្ស គម្ភីរេ ឧទបានេ ឧទកតារកា វិយ អក្ខិតារកា បញ្ញាយន្តិ។ ឯត្ថ ច **ឧទកតារកា** នាម ឧទកបុព្ពុឡំ។ **អក្ខិតារកា**តិ អក្ខិគេណ្ឌកា។ **វិសមចក្កលោ**តិ ឯកេន ឧទ្ធំ, ឯកេន អធោតិ ឯវំ វិសមជាតេហិ អក្ខិចក្កេហិ សមន្នាគតោ។

២៤៨៦. ជតុកណ្ណោ វាតិ អតិខុទ្ទិកាហិ កណ្ណសក្ខលីហិ សមន្នាគតោ។ **មូសិកកណ្ណោ វា**តិ មូសិកានំ កណ្ណសទិសេហិ កណ្ណេហិ សមន្នាគតោ។ **ហត្ថិកណ្ណោបិ វា**តិ អននុរូបាហិ មហន្តាហិ ហត្ថិកណ្ណសទិសាហិ កណ្ណសក្ខលីហិ សមន្នាគតោ។ **ឆិទ្ទមត្តកកណ្ណោ វា**តិ យស្ស វិនា កណ្ណសក្ខលីហិ កណ្ណច្ឆិទ្ទមេវ ហោតិ។ **អវិទ្ធកណ្ណកោ**តិ កណ្ណពន្ធត្ថាយ អវិទ្ធេន កណ្ណេន សមន្នាគតោ។

២៤៨៧. ដង្កិតកណ្ណោ វាតិ គោភត្តនាឡិកាយ អគ្គសទិសេហិ កណ្ណេហិ សមន្នាគតោ, គោហនុកោដិសណ្ឋានេហិ កណ្ណេហិ សមន្នាគតោតិ អត្ថោ។ **បូតិកណ្ណោបិ វា**តិ សទា បគ្ឃរិតបុព្ពេន កណ្ណេន សមន្នាគតោ។ **បូតិកណ្ណោបី**តិ **អបិ**-សទ្ទេន កណ្ណភគន្ទរិកោ គហិតោ។ **កណ្ណភគន្ទរិកោ**តិ និច្ចបូតិនា កណ្ណេន សមន្នាគតោ។ អវិទ្ធកណ្ណោ បរិសទូសកោ វុត្តោ, កថំ យោនកជាតីនំ បព្ពជ្ជាតិ អាហ "**យោនកាទិប្បភេទោបិ, នាយំ បរិសទូសកោ**"តិ, កណ្ណាវេធនំ យោនកានំ សភាវោ, អយំ យោនកាទិប្បភេទោ បរិសទូសកោ ន ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

២៤៨៨. អតិបិង្គលនេត្តោតិ អតិសយេន បិង្គលេហិ នេត្តេហិ សមន្នាគតោ។ មធុបិង្គលំ បន បព្ពាជេតុំ វដ្ដតិ។ **និប្បខុមក្ខិ វា**តិ អក្ខិទលរោមេហិ វិរហិតអក្ខិកោ។ **បខុម**-សទ្ទោ ហិ លោកេ អក្ខិទលរោមេសុ និរុឡ្ហោ។ **អស្សុបគ្ឃរនេត្តោ វា**តិ បគ្ឃរណស្សូហិ នេត្តេហិ សមន្នាគតោ។ **បក្កបុប្ផិតលោចនោ**តិ បក្កលោចនោ បុប្ផិតលោចនោតិ យោជនា។ បរិបក្កនេត្តោ សញ្ជាតបុប្ផនេត្តោតិ អត្ថោ។

២៤៨៩. មហានាសោតិ សរីរស្ស អននុរូបាយ មហតិយា នាសាយ សមន្នាគតោ។ **អតិខុទ្ទកនាសិកោ**តិ តថា អតិខុទ្ទិកាយ នាសាយ សមន្នាគតោ។ **ចិបិដនាសោ វា**តិ ចិបិដាយ អន្តោ បវិដ្ឋាយ វិយ អល្លិនាសាយ សមន្នាគតោ។ **ចិបិដនាសោ វា**តិ អវុត្តវិកប្បត្ថេន **វា**-សទ្ទេន ទីឃនាសិកោ សង្គយ្ហតិ។ សោ ច សុកតុណ្ឌសទិសាយ ជិវ្ហាយ លេហិតុំ សក្កុណេយ្យាយ នាសិកាយ សមន្នាគតោ។ **កុដិលនាសិកោ**តិ មុខមជ្ឈេ អប្បតិដ្ឋហិត្វា ឯកបស្សេ ឋិតនាសិកោ។

២៥០០. និច្ចវិស្សវនាសោ វាតិ និច្ចបគ្ឃរិតសិង្ឃាណិកនាសោ វា។ **មហាមុខោ**តិ យស្ស បដង្គមណ្ឌុកស្សេវ មុខនិមិត្តំយេវ មហន្តំ ហោតិ, មុខំ បន លាពុសទិសំ អតិខុទ្ទកំ។ **បដង្គមណ្ឌុកោ** នាម មហាមុខមណ្ឌុកោ។ **វង្កភិន្នមុខោ វាបី**តិ ឯត្ថ "វង្កមុខោ វា ភិន្នមុខោ វាបី"តិ យោជនា។ **វង្កមុខោ**តិ ភមុកស្ស, នលាតស្ស វា ឯកបស្សេ និន្នតាយ វង្កមុខោ។ **ភិន្នមុខោ វា**តិ មក្កដស្សេវ ភិន្នមុខោ។ **មហាឱដ្ឋោបិ វា**តិ ឧក្ខលិមុខវដ្ដិសទិសេហិ ឱដ្ឋេហិ សមន្នាគតោ។

២៥០១. តនុកឱដ្ឋោ វាតិ ភេរិចម្មសទិសេហិ ទន្តេ បិទហិតុំ អសមត្ថេហិ ឱដ្ឋេហិ សមន្នាគតោ។ **ភេរិចម្មសទិសេហី**តិ ភេរិមុខចម្មសទិសេហិ។ **តនុកឱដ្ឋោ វា**តិ ឯត្ថ **វា**-សទ្ទេន មហាធរោដ្ឋោ វា តនុកឧត្តរោដ្ឋោ វា តនុកអធរោដ្ឋោ វាតិ តយោ វិកប្បា សង្គហិតា។ **វិបុលុត្តរឱដ្ឋកោ**តិ មហាឧត្តរោដ្ឋោ។ **ឱដ្ឋឆិន្នោ**តិ យស្ស ឯកោ វា ទ្វេ វា ឱដ្ឋា ឆិន្នា ហោន្តិ។ **ឧប្បក្កមុខោ**តិ បក្កមុខោ។ **ឯឡមុខោបិ វា**តិ និច្ចបគ្ឃរណមុខោ។

២៥០២-៣. សង្ខតុណ្ឌោបីតិ ពហិ សេតេហិ អន្តោ អតិរត្តេហិ ឱដ្ឋេហិ សមន្នាគតោ។ **ទុគ្គន្ធមុខោ**តិ ទុគ្គន្ធកុណបមុខោ។ **មហាទន្តោបី**តិ អដ្ឋកទន្តសទិសេហិ សមន្នាគតោ ។ **អច្ចន្ត**ន្តិ អតិសយេន។ **“ហេដ្ឋា ឧបរិតោ វាបិ, ពហិ និក្ខន្តទន្តកោ”**តិ ឥទំ “អសុរទន្តកោ”តិ ឯតស្ស អត្ថបទំ។ **អសុរោ**តិ ទានវោ។ “សិប្បិទន្តោ វា ឱដ្ឋទន្តោ វា”តិ **គណ្ឋិបទេ** លិខិតោ។ យស្ស បន សក្កា ហោន្តិ ឱដ្ឋេហិ បិទហិតុំ, កថេន្តស្សេវ បញ្ញាយតិ, នោ អកថេន្តស្ស, តំ បព្ពាជេតុំ វដ្ដតិ។ **អទន្តោ**តិ ទន្តរហិតោ។ **បូតិទន្តោ**តិ បូតិភូតេហិ ទន្តេហិ សមន្នាគតោ។

២៥០៤. “អតិខុទ្ទកទន្តកោ”តិ ឥមស្ស **“យស្សា”**តិអាទិ អបវាទោ។ យស្ស ទន្តន្តរេ **កាឡកទន្តសន្និភោ** កលន្ទកទន្តសទិសោ ទន្តោ សុខុមោវ ឋិតោ ចេ, តំ តុ បព្ពាជេតុំ វដ្ដតីតិ យោជនា។ **បព្ពាជេតុម្បី**តិ ឯត្ថ **បិ**-សទ្ទោ តុ-សទ្ទត្ថោ។

២៥០៥. យោ បោសោតិ សម្ពន្ធោ។ **មហាហនុកោ**តិ គោហនុសទិសេន ហនុនា សមន្នាគតោ។ **“រស្សេន ហនុនា យុតោ”**តិ ឥទំ “ចិបិដហនុកោ វា”តិ ឥមស្ស អត្ថបទំ។ យថាហ – “ចិបិដហនុកោ វា អន្តោបវិដ្ឋេន វិយ អតិរស្សេន ហនុកេន សមន្នាគតោ”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១១៩)។ **ចិបិដហនុកោ វាបី**តិ ឯត្ថ **បិ**-សទ្ទេន “ភិន្នហនុកោ វា វង្កហនុកោ វា”តិ វិកប្បទ្វយំ សង្គណ្ហាតិ។

២៥០៦. និម្មស្សុទាឋិកោ វាបីតិ ភិក្ខុនិសទិសមុខោ។ **អតិទីឃគលោបិ វា**តិ ពកគលសទិសេន គលេន សមន្នាគតោ។ **អតិរស្សគលោបិ វា**តិ អន្តោបវិដ្ឋេន វិយ គលេន សមន្នាគតោ។ ភិន្នគលោ វា គណ្ឌគលោបិ វាតិ យោជនា, ភិន្នគលដ្ឋិកោ វា គណ្ឌេន សមន្នាគតគលោបិ វាតិ អត្ថោ។

២៥០៧. ភដ្ឋំសកូដោ វាតិ មាតុគាមស្ស វិយ ភដ្ឋេន អំសកូដេន សមន្នាគតោ។ ភិន្នបិដ្ឋិ វា ភិន្នឧរោបិ វាតិ យោជនា, សុទីឃហត្ថោ វា សុរស្សហត្ថោ វាតិ យោជនា, អតិទីឃហត្ថោ វា អតិរស្សហត្ថោ វាតិ អត្ថោ។ **វា**-សទ្ទេន អហត្ថឯកហត្ថានំ គហណំ។ កច្ឆុសមាយុតោ វា កណ្ឌុសមាយុតោ វាតិ យោជនា។ **វា**-សទ្ទេន “ទទ្ទុគត្តោ វា គោធាគត្តោ វា”តិ ឥមេ ទ្វេ សង្គណ្ហាតិ។ តត្ថ **គោធាគត្តោ វា**តិ យស្ស គោធាយ វិយ គត្តតោ ចុណ្ណានិ បតន្តិ។

២៥០៨. មហានិសទមំសោតិ ឥមស្ស អត្ថបទំ “ឧទ្ធនក្កូបមាយុតោ”តិ។ យថាហ – “មហាអានិសទោ វា ឧទ្ធនកូដសទិសេហិ អានិសទមំសេហិ អច្ចុគ្គតេហិ សមន្នាគតោ”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១១៩)។ **មហានិសទមំសោ វា**តិ ឯត្ថ **វា**-សទ្ទេន ភដ្ឋកដិកោ សង្គហិតោ។ **វាតណ្ឌិកោ**តិ អណ្ឌកោសេសុ វុទ្ធិរោគេន សមន្នាគតោ។ **មហាឧរូ**តិ សរីរស្ស អននុរូបេហិ មហន្តេហិ សត្ថីហិ សមន្នាគតោ។ **សង្ឃដ្ដនកជាណុកោ**តិ អញ្ញមញ្ញំ សង្ឃដ្ដេហិ ជាណូហិ សមន្នាគតោ។

២៥០៩. ភិន្នជាណូតិ យស្ស ឯកោ វា ទ្វេ វា ជាណូ ភិន្នា ហោន្តិ។ **មហាជាណូ**តិ មហន្តេន ជាណុនា សមន្នាគតោ។ **ទីឃជង្ឃោ**តិ យដ្ឋិសទិសជង្ឃោ។ **វិកដោ វា**តិ តិរិយំ គមនបាទេហិ សមន្នាគតោ, យស្ស ចង្កមតោ ជាណុកា ពហិ និគ្គច្ឆន្តិ។ **បណ្ហោ វា**តិ បច្ឆតោ បរិវត្តបាទេហិ សមន្នាគតោ, យស្ស ចង្កមតោ ជាណុកា អន្តោ បវិសន្តិ។ “បន្តោ”តិ ច “សណ្ហោ”តិ ច ឯតស្សេវ វេវចនានិ។ **ឧព្ភទ្ធបិណ្ឌិកោ**តិ ហេដ្ឋា ឱរុឡ្ហាហិ វា ឧបរិ អារុឡ្ហាហិ វា មហតីហិ ជង្ឃបិណ្ឌិកាហិ សមន្នាគតោ។

២៥១០. យដ្ឋិជង្ឃោតិ យដ្ឋិសទិសាយ ជង្ឃាយ សមន្នាគតោ។ **មហាជង្ឃោ**តិ សរីរស្ស អននុរូបាយ មហតិយា ជង្ឃាយ សមន្នាគតោ។ **មហាបាទោបិ វា**តិ សរីរស្ស អននុរូបេហិ មហន្តេហិ បាទេហិ សមន្នាគតោ។ **អបិ**-សទ្ទេន ថូលជង្ឃបិណ្ឌិកោ សង្គហិតោ, ភត្តបុដសទិសាយ ថូលាយ ជង្ឃបិណ្ឌិយា សមន្នាគតោតិ អត្ថោ។ **បិដ្ឋិកបាទោ វា**តិ បាទវេមជ្ឈតោ ឧដ្ឋិតជង្ឃោ។ **មហាបណ្ហិបិ វា**តិ អននុរូបេហិ អតិមហន្តេហិ បណ្ហីហិ សមន្នាគតោ។

២៥១១. វង្កបាទោតិ អន្តោ វា ពហិ វា បរិវត្តបាទវសេន ទុវិធោ វង្កបាទោ។ **គណ្ឋិកង្គុលិកោ**តិ សិង្គិវេរផណសទិសាហិ អង្គុលីហិ សមន្នាគតោ។ **“អន្ធនខោ វាបី”**តិ ឯតស្ស អត្ថបទំ “កាឡបូតិនខោបិ ចា”តិ។ យថាហ –

“អន្ធនខោ វា កាឡវណ្ណេហិ បូតិនខេហិ សមន្នាគតោ”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១១៩)។

២៥១២. **ឥច្ចេវ**ន្តិ យថាវុត្តវចនីយនិទស្សនត្ថោយំ និបាតសមុទាយោ។ អង្គវេកល្លតាយ ពហុវិធត្តា អនវសេសំ វេកល្លប្បការំ សង្គណ្ហិតុមាហ “**ឥច្ចេវមាទិក**”ន្តិ។

បរិសទូសកកថាវណ្ណនា។

២៥១៤. **បត្តចីវរ**ន្តិ ឯត្ថ “សាមណេរស្សា”តិ អធិការតោ លព្ភតិ។ **អន្តោ និក្ខិបតោ**តិ ឱវរកាទីនំ អន្តោ និក្ខិបន្តស្ស។ **សព្ពបយោគេសូ**តិ បត្តចីវរស្ស អាមសនាទិសព្ពបយោគេសុ។

២៥១៥-៦. **ទណ្ឌកម្មំ កត្វា**តិ ទណ្ឌកម្មំ យោជេត្វា។ ទណ្ឌេន្តិ វិនេន្តិ ឯតេនាតិ **ទណ្ឌោ**, សោយេវ កត្តព្ពត្តា កម្មន្តិ ទណ្ឌកម្មំ, អាវរណាទិ។ **អនាចារស្ស** ទុព្ពចសាមណេរស្ស កេវលំ ហិតកាមេន ភិក្ខុនា **ទណ្ឌកម្មំ កត្វា** ទណ្ឌកម្មំ យោជេត្វា យាគុំ វា ភត្តំ វា **វា**-សទ្ទេន បត្តំ វា ចីវរំ វា ទស្សេត្វា “ទណ្ឌកម្មេ អាហដេ ត្វំ ឥទំ លច្ឆសិ” ឥតិ ភាសិតុំ វដ្ដតីតិ យោជនា។ **កិរា**តិ បទបូរណត្ថេ និបាតោ។

២៥១៧. ធម្មសង្គាហកត្ថេរេហិ ឋបិតទណ្ឌកម្មំ ទស្សេតុមាហ “**អបរាធានុរូបេនា**”តិអាទិ។ **តំ** អបរាធានុរូបទណ្ឌកម្មំ នាម វាលិកាសលិលាទីនំ អាហរាបនមេវាតិ យោជេតព្ពំ។ **អាទិ**-សទ្ទេន ទារុអាទីនំ អាហរាបនំ គណ្ហាតិ។ តញ្ច ខោ “ឱរមិស្សតី”តិ អនុកម្បាយ, ន “នស្សិស្សតិ វិព្ភមិស្សតី”តិអាទិនយប្បវត្តេន បាបជ្ឈាសយេន។

២៥១៨-៩. អកត្តព្ពំ ទណ្ឌកម្មំ ទស្សេតុមាហ “**សីសេ វា**”តិអាទិ។ **សីសេ វា**តិ ឯត្ថ “សាមណេរស្សា”តិ អធិការតោ លព្ភតិ។ **បាសាណាទីនី**តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន ឥដ្ឋកាទីនំ គហណំ។ សាមណេរំ ឧណ្ហេ បាសាណេ និបជ្ជាបេតុំ វា ឧណ្ហាយ ភូមិយា និបជ្ជាបេតុំ វា ឧទកំ បវេសេតុំ វា ភិក្ខុនោ ន វដ្ដតីតិ យោជនា។

ភគវតា អនុញ្ញាតទណ្ឌកម្មំ ទស្សេតុមាហ “**ឥធា**”តិអាទិ។ **ឥធា**តិ ឥមស្មឹ ទណ្ឌកម្មាធិការេ។ **អាវរណមត្ត**ន្តិ “មា ឥធ បាវិសី”តិ និវារណមត្តំ។ **បកាសិត**ន្តិ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, យត្ថ វា វសតិ, យត្ថ វា បដិក្កមតិ, តត្ថ អាវរណំ កាតុ”ន្តិ (មហាវ. ១០៧) ភាសិតំ។

“យត្ថ វា វសតិ, យត្ថ វា បដិក្កមតីតិ យត្ថ វសតិ វា បវិសតិ វា, ឧភយេនាបិ អត្តនោ បរិវេណញ្ច វស្សគ្គេន បត្តសេនាសនញ្ច វុត្ត”ន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១០៧) **អដ្ឋកថាយ** វុត្តត្តា យាវ យោជិតំ ទណ្ឌកម្មំ ករោន្តិ, តាវ អត្តនោ បុគ្គលិកបរិវេណំ វា វស្សគ្គេន បត្តសេនាសនំ វា បវិសិតុំ អទត្វា និវារណំ **អាវរណំ** នាម។ **អដ្ឋកថាយំ** “អត្តនោ”តិ វចនំ យេ អាវរណំ ករោន្តិ, តេ អាចរិយុបជ្ឈាយេ សន្ធាយ វុត្តន្តិ វិញ្ញាយតិ។ កេចិ បនេត្ថ “អត្តនោ”តិ ឥទំ យស្ស អាវរណំ ករោន្តិ, តំ សន្ធាយ វុត្តន្តិ គហេត្វា តត្ថ វិនិច្ឆយំ វទន្តិ។ កេចិ ឧភយថាបិ អត្ថំ គហេត្វា ឧភយត្ថាបិ អាវរណំ កាតព្ពន្តិ វទន្តិ។ វីមំសិត្វា យមេត្ថ យុត្តតរំ, តំ គហេតព្ពំ។

និវារណកថាវណ្ណនា។

២៥២០. បក្ខោ ច ឱបក្កមិកោ ច អាសិត្តោ ចាតិ វិគ្គហោ។ ឯត្ថ ច “អនុបោសថេ ឧបោសថំ ករោតី”តិអាទីសុ យថា ឧបោសថទិនេ កត្តព្ពកម្មំ “ឧបោសថោ”តិ វុច្ចតិ, តថា មាសស្ស បក្ខេ បណ្ឌកភាវមាបជ្ជន្តោ “**បក្ខោ**”តិ វុត្តោ។ អថ វា បក្ខបណ្ឌកោ **បក្ខោ** ឧត្តរបទលោបេន យថា “ភីមសេនោ ភីមោ”តិ។ ឥទញ្ច បាបានុភាវេន កណ្ហបក្ខេយេវ បណ្ឌកភាវមាបជ្ជន្តស្ស អធិវចនំ។ យថាហ “អកុសលវិបាកានុភាវេន កាឡបក្ខេ កាឡបក្ខេ បណ្ឌកោ ហោតិ, ជុណ្ហបក្ខេ បនស្ស បរិឡាហោ វូបសម្មតិ, អយំ បក្ខបណ្ឌកោ”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១០៩)។

យស្ស ឧបក្កមេន ពីជានិ អបនីតានិ, អយំ **ឱបក្កមិកបណ្ឌកោ**។ យស្ស បរេសំ អង្គជាតំ មុខេន គហេត្វា អសុចិនា អាសិត្តស្ស បរិឡាហោ វូបសម្មតិ, អយំ **អាសិត្តបណ្ឌកោ។ ឧសូយកោ**តិ យស្ស បរេសំ អជ្ឈាចារំ បស្សតោ ឧសូយាយ ឧប្បន្នាយ បរិឡាហោ វូបសម្មតិ, អយំ ឧសូយបណ្ឌកោ។ យោ បដិសន្ធិយំយេវ អភាវកោ ឧប្បន្នោ, អយំ **នបុំសកបណ្ឌកោ**។

២៥២១. **តេសូ**តិ តេសុ បញ្ចសុ បណ្ឌកេសុ។ “បក្ខបណ្ឌកស្ស យស្មឹ បក្ខេ បណ្ឌកោ ហោតិ, តស្មឹយេវស្ស បព្ពជ្ជា វារិតា”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១០៩) កុរុន្ទិយំ វុត្តត្តា “**តិណ្ណំ និវារិតា**”តិ ឥទំ តស្ស បណ្ឌកស្ស បណ្ឌកបក្ខំ

សន្ធាយ វុត្តន្តិ គហេតព្ពំ។

២៥២២. **“នាសេតព្ពោ”**តិ ឥទំ លិង្គនាសនំ សន្ធាយ វុត្តំ។ យថាហ “សោបិ លិង្គនាសនេនេវ នាសេតព្ពោ”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១០៩)។ ឯស នយោ ឧបរិបិ ឦទិសេសុ ឋានេសុ។

បណ្ឌកកថាវណ្ណនា។

២៥២៣. ថេនេតីតិ **ថេនោ**, លិង្គស្ស បព្ពជិតវេសស្ស ថេនោ **លិង្គថេនោ**។ សំវាសស្ស ភិក្ខុវស្ស គណនាទិកស្ស ថេនោ **សំវាសថេនោ**។ **តទុភយស្ស ចា**តិ តស្ស លិង្គស្ស, សំវាសស្ស ច ឧភយស្ស ថេនោតិ សម្ពន្ធោ។ ឯស តិវិធោបិ ថេយ្យសំវាសកោ នាម បវុច្ចតីតិ យោជនា។

២៥២៤-៦. **តត្ថ** តេសុ តីសុ ថេយ្យសំវាសកេសុ យោ សយមេវ បព្ពជិត្វា ភិក្ខុវស្សានិ ន គណ្ហតិ, យថាវុឌ្ឍំ វន្ទនម្បិ នេវ គណ្ហតិ, **អបិ**-សទ្ទេន អាសនេន នេវ បដិពាហតិ ឧបោសថបវារណាទីសុ នេវ សន្ទិស្សតីតិ សង្គណ្ហនតោ តទុភយម្បិ ន ករោតិ, អយំ **លិង្គមត្តស្ស** បព្ពជិតវេសមត្តស្ស **ថេនតោ** ចោរិកាយ គហណតោ លិង្គត្ថេនោ សិយាតិ យោជនា។

យោ ច បព្ពជិតោ ហុត្វា ភិក្ខុវស្សានិ គណ្ហតិ, សោ យថាវុឌ្ឍវន្ទនាទិកំ **សំវាសំ** សាទិយន្តោវ សំវាសត្ថេនកោ មតោតិ យោជនា។ យថាហ – “ភិក្ខុវស្សគណនាទិកោ ហិ សព្ពោបិ កិរិយភេទោ ឥមស្មិំ អត្ថេ ‘សំវាសោ’តិ វេទិតព្ពោ”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១១០)។

វុត្តនយោយេវាតិ ឧភិន្នំ បច្ចេកំ វុត្តលក្ខណមេវ ឯតស្ស លក្ខណន្តិ កត្វា វុត្តំ។ អយំ តិវិធោបិ ថេយ្យសំវាសកោ អនុបសម្បន្នោ ន ឧបសម្បាទេតព្ពោ, ឧបសម្បន្នោ នាសេតព្ពោ, បុន បព្ពជ្ជំ យាចន្តោបិ ន បព្ពាជេតព្ពោ។ ព្យតិរេកមុខេន ថេយ្យសំវាសលក្ខណំ និយមេតុំ **អដ្ឋកថាយ** (មហាវ. អដ្ឋ. ១១០) វុត្តគាថាទ្វយំ ឧទាហរន្តោ អាហ **“យថាហ ចា”**តិ។ យថា អដ្ឋកថាចរិយោ រាជទុព្ភិក្ខាទិគាថាទ្វយមាហ, តថាយមត្ថោ ព្យតិរេកតោ វេទិតព្ពោតិ អធិប្បាយោ។

២៥២៧-៨. **រាជទុព្ភិក្ខកន្តារ-រោគវេរិភយេហិ វា**តិ ឯត្ថ **ភយ**-សទ្ទោ បច្ចេកំ យោជេតព្ពោ “រាជភយេន ទុព្ភិក្ខភយេនា”តិអាទិនា។ **ចីវរាហរណត្ថំ វា**តិ អត្តនា បរិច្ចត្តចីវរំ បុន វិហារំ អាហរណត្ថាយ។ **ឥធ** ឥមស្មិំ សាសនេ។ **សំវាសំ នាធិវាសេតិ, យាវ សោ សុទ្ធមានសោ**តិ រាជភយាទីហិ គហិតលិង្គតាយ សោ សុទ្ធមានសោ យាវ សំវាសំ នាធិវាសេតីតិ អត្ថោ។

យោ ហិ រាជភយាទីហិ វិនា កេវលំ ភិក្ខូ វញ្ចេត្វា តេហិ សទ្ធឹ វសិតុកាមតាយ លិង្គំ គណ្ហាតិ, សោ អសុទ្ធចិត្តតាយ លិង្គគ្គហណេនេវ ថេយ្យសំវាសកោ នាម ហោតិ។ អយំ បន តាទិសេន អសុទ្ធចិត្តេន ភិក្ខូ វញ្ចេតុកាមតាយ អភាវតោ យាវ សំវាសំ នាធិវាសេតិ, តាវ ថេយ្យសំវាសកោ នាម ន ហោតិ។ តេនេវ “រាជភយាទីហិ គហិតលិង្គានំ ‘គិហី មំ សមណោតិ ជានន្តូ’តិ វញ្ចនាចិត្តេ សតិបិ ភិក្ខូនំ វញ្ចេតុកាមតាយ អភាវា ទោសោ ន ជាតោ”តិ តីសុបិ **គណ្ឋិបទេសុ** វុត្តំ។

កេចិ បន “រូបសន្តភយតា ឥធ សុទ្ធចិត្តតា”តិ វទន្តិ, ឯវញ្ច សតិ សោ រូបសន្តភយោ យាវ សំវាសំ នាធិវាសេតិ, តាវ ថេយ្យសំវាសកោ នាម ន ហោតីតិ អយមត្ថោ វិញ្ញាយតិ។ ឥមស្មិញ្ច អត្ថេ វិញ្ញាយមានេ អរូបសន្តភយស្ស សំវាសសាទិយនេបិ ថេយ្យសំវាសកតា ន ហោតីតិ អាបជ្ជេយ្យ, ន ច **អដ្ឋកថាយំ** អរូបសន្តភយស្ស សំវាសសាទិយនេ អថេយ្យសំវាសកតា ទស្សិតា។ “សព្ពបាសណ្ឌិយភត្តានិ ភុញ្ជន្តោ”តិ ច ឥមិនា អរូបសន្តភយេនាបិ សំវាសំ អសាទិយន្តេនេវ វសិតព្ពន្តិ ទីបេតិ។ តេនេវ តីសុបិ **គណ្ឋិបទេសុ** វុត្តំ “យស្មា វិហារំ អាគន្ត្វា សង្ឃិកំ គណ្ហន្តស្ស សំវាសំ បរិហរិតុំ ទុក្ករំ, តស្មា ‘សព្ពបាសណ្ឌិយភត្តានិ ភុញ្ជន្តោ’តិ ឥទំ វុត្ត”ន្តិ។ តស្មា រាជភយាទីហិ គហិតលិង្គតា ចេត្ថ សុទ្ធចិត្តតាតិ គហេតព្ពំ។

តាវ ឯស ថេយ្យសំវាសកោ នាម ន វុច្ចតីតិ យោជនា។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្ថារោ បន “តត្រាយំ វិត្ថារនយោ”តិ **អដ្ឋកថាយំ** (មហាវ. អដ្ឋ. ១១០) អាគតនយេន វេទិតព្ពោ។

ថេយ្យសំវាសកកថាវណ្ណនា។

២៥២៨-៣០. យោ ឧបសម្បន្នោ ភិក្ខុ “អហំ តិត្ថិយោ ភវិស្សំ”ន្តិ **សលិង្គេនេវ** អត្តនោ ភិក្ខុវេសេនេវ តិត្ថិយានំ ឧបស្សយំ យាតិ ចេតិ សម្ពន្ធោ។ តិត្ថិយេសុ បក្កន្តកោ បវិដ្ឋោ **តិត្ថិយបក្កន្តកោ។ តេសំ លិង្គេ និស្សិតេ**តិ តេសំ តិត្ថិយានំ វេសេ គហិតេ។

២៥៣១. “អហំ តិត្ថិយោ ភវិស្សំ”ន្តិ កុសចីរាទិកំ យោ សយមេវ និវាសេតិ, សោបិ **បក្កន្តកោ** តិត្ថិយបក្កន្តកោ សិយាតិ យោជនា។

២៥៣២-៤. នគ្គោ តេសំ អាជីវកាទីនំ ឧបស្សយំ គន្ត្វាតិ យោជនា។ **កេសេ លុញ្ចាបេតី**តិ អត្តនោ កេសេ លុញ្ចាបេតិ។ តេសំ វតានិ អាទិយតិ វាតិ យោជនា។ **វតានិ អាទិយតី**តិ ឧក្កុដិកប្បធានាទីនិ វា វតានិ អាទិយតិ។ **តេសំ** តិត្ថិយានំ មោរបិញ្ឆាទិកំ **លិង្គំ** សញ្ញាណំ សចេ គណ្ហាតិ វា តេសំ បព្ពជ្ជំ, លទ្ធិមេវ វា សារតោ វា **ឯតិ** ឧបគច្ឆតិ វាតិ យោជនា។ “អយំ បព្ពជ្ជា សេដ្ឋាតិ សេដ្ឋភាវំ វា ឧបគច្ឆតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១១០ តិត្ថិយបក្កន្តកកថា) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។ ឯស តិត្ថិយបក្កន្តកោ ហោតិ ឯវ, **ន បន វិមុច្ចតិ** តិត្ថិយបក្កន្តភាវតោ។ **នគ្គស្ស គច្ឆតោ**តិ “អាជីវកោ ភវិស្សំ”ន្តិ កាសាយាទីនិ អនាទាយ នគ្គស្ស អាជីវកានំ ឧបស្សំគច្ឆតោ។

២៥៣៥. **ថេយ្យសំវាសកោ អនុបសម្បន្នវសេន វុត្តោ**, នោ ឧបសម្បន្នវសេន។ ឥមិនា “ឧបសម្បន្នោ ភិក្ខុ កូដវស្សំ គណ្ហន្តោបិ អស្សមណោ ន ហោតិ។ លិង្គេ សឧស្សាហោ បារាជិកំ អាបជ្ជិត្វា ភិក្ខុវស្សាទីនិ គណេន្តោបិ ថេយ្យសំវាសកោ ន ហោតី”តិ **អដ្ឋកថា**គតវិនិច្ឆយំ ទីបេតិ។ តថា វុត្តោតិ យោជនា។ “**ឧបសម្បន្នភិក្ខុនា**”តិ ឥមិនា អនុបសម្បន្នំ និវត្តេតិ។ តេន ច “សាមណេរោ សលិង្គេន តិត្ថាយតនំ គតោបិ បុន បព្ពជ្ជញ្ច ឧបសម្បទញ្ច លភតី”តិ **កុរុន្ទដ្ឋកថា**គតវិនិច្ឆយំ ទស្សេតិ។

តិត្ថិយបក្កន្តកស្ស កឹ កាតព្ពន្តិ? ន បព្ពាជេតព្ពោ, បព្ពាជិតោបិ ន ឧបសម្បាទេតព្ពោ, ឧបសម្បាទិតោ ច កាសាយានិ អបនេត្វា សេតកានិ ទត្វា គិហិភាវំ ឧបនេតព្ពោ។ អយមត្ថោ ច “តិត្ថិយបក្កន្តកោ ភិក្ខវេ អនុបសម្បន្នោ ន ឧបសម្បាទេតព្ពោ, ឧបសម្បន្នោ នាសេតព្ពោ”តិ (មហាវ. ១១០) **បាឡិតោ** ច “សោ ន កេវលំ ន ឧបសម្បាទេតព្ពោ, អថ ខោ ន បព្ពាជេតព្ពោបី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១១០ តិត្ថិយបក្កន្តកកថា) **អដ្ឋកថា**វចនតោ ច វេទិតព្ពោ។

តិត្ថិយបក្កន្តកកថាវណ្ណនា។

២៥៣៦. **ឥធា**តិ ឥមស្មិំ បព្ពជ្ជូបសម្បទាធិការេ។ មនុស្សជាតិកតោ អញ្ញស្ស តិរច្ឆានគតេយេវ អន្តោគធត្តំ ទស្សេតុមាហ **“យក្ខោ សក្កោបិ វា”**តិ។ **តិរច្ឆានគតោ វុត្តោ**តិ ឯត្ថ ឥតិ-សទ្ទោ លុត្តនិទ្ទិដ្ឋោ។ “តិរច្ឆានគតោ, ភិក្ខវេ, អនុបសម្បន្នោ ន ឧបសម្បាទេតព្ពោ, ឧបសម្បន្នោ នាសេតព្ពោ”តិ (មហាវ. ១១១) វចនតោ បព្ពជ្ជាបិ ឧបលក្ខណតោ និវារិតាយេវាតិ កត្វា វុត្តំ **“បព្ពាជេតុំ ន វដ្តតី”**តិ។ តេន តិរច្ឆានគតោ ច ភគវតោ អធិប្បាយញ្ញូហិ **អដ្ឋកថាចរិយេហិ** ន បព្ពាជេតព្ពោតិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១១១) វុត្តំ។

តិរច្ឆានកថាវណ្ណនា។

២៥៣៧. **បញ្ចានន្តរិកេ បោសេ**តិ មាតុឃាតកោ, បិតុឃាតកោ, អរហន្តឃាតកោ, លោហិតុប្បាទកោ, សង្ឃភេទកោតិ អានន្តរិយកម្មេហិ សមន្នាគតេ បញ្ច បុគ្គលេ។

តត្ថ **មាតុឃាតកោ** (មហាវ. អដ្ឋ. ១១២) នាម យេន មនុស្សិត្ថិភូតា ជនិកា មាតា សយម្បិ មនុស្សជាតិកេនេវ សតា សញ្ចិច្ច ជីវិតា វោរោបិតា, អយំ អានន្តរិយេន មាតុឃាតកកម្មេន មាតុឃាតកោ, ឯតស្ស បព្ពជ្ជា ច ឧបសម្បទា ច បដិក្ខិត្តា។ យេន បន មនុស្សិត្ថិភូតាបិ អជនិកា បោសាវនិកមាតា វា ចូឡមាតា វា មហាមាតា វា ជនិកាបិ វា នមនុស្សិត្ថិភូតា មាតាឃាតិតា, តស្ស បព្ពជ្ជា ន វារិតា, ន ច អានន្តរិយោ ហោតិ។ យេន សយំ តិរច្ឆានភូតេន មនុស្សិត្ថិភូតា មាតា ឃាតិតា, សោបិ អានន្តរិយោ ន ហោតិ, តិរច្ឆានគតត្តា បនស្ស បព្ពជ្ជា បដិក្ខិត្តាវ។ **បិតុឃាតកេ**បិ ឯសេវ នយោ។ សចេបិ ហិ វេសិយា បុត្តោ ហោតិ, “អយំ មេ បិតា”តិ ន ជានាតិ, យស្ស សម្ភវេន និព្ពត្តោ, សោ ចេ អនេន ឃាតិតោ, “បិតុឃាតកោ”ត្វេវ សង្ខ្យំ គច្ឆតិ, អានន្តរិយញ្ច ផុសតិ។

អរហន្តឃាតកោបិ មនុស្សអរហន្តវសេនេវ វេទិតព្ពោ។ មនុស្សជាតិយញ្ហិ អន្តមសោ អបព្ពជិតម្បិ ខីណាសវំ ទារកំ វា ទារិកំ វា សញ្ចិច្ច ជីវិតា វោរោបេន្តោ អរហន្តឃាតកោវ ហោតិ, អានន្តរិយញ្ច ផុសតិ, បព្ពជ្ជា ចស្ស

វារិតា។ អមនុស្សជាតិកំ បន អរហន្តំ, មនុស្សជាតិកំ វា អវសេសំ អរិយបុគ្គលំ ឃាតេត្វា អានន្តរិយោ ន ហោតិ, បព្ពជ្ជាបិស្ស ន វារិតា, កម្មំ បន ពលវំ ហោតិ។ តិរច្ឆានោ មនុស្សអរហន្តម្បិ ឃាតេត្វា អានន្តរិយោ ន ហោតិ, កម្មំ បន ភារិយំ។

យោ ទេវទត្តោ វិយ ទុដ្ឋចិត្តេន វធកចិត្តេន តថាគតស្ស ជីវមានកសរីរេ ខុទ្ទកមក្ខិកាយ បិវនកមត្តម្បិ លោហិតំ ឧប្បាទេតិ, អយំ **លោហិតុប្បាទកោ** នាម, ឯតស្ស បព្ពជ្ជា ច ឧបសម្បទា ច វារិតា។ យោ បន រោគវូបសមនត្ថំ ជីវកោ វិយ សត្ថេន ផាលេត្វា បូតិមំសញ្ច លោហិតញ្ច នីហរិត្វា ផាសុំ ករោតិ, ពហុំ សោ បុញ្ញំ បសវតិ។

យោ ទេវទត្តោ វិយ សាសនំ ឧទ្ធម្មំ ឧព្ពិនយំ កត្វា ចតុន្នំ កម្មានំ អញ្ញតរវសេន សង្ឃំ ភិន្ទតិ, អយំ **សង្ឃភេទកោ** នាម, ឯតស្ស បព្ពជ្ជា ច ឧបសម្បទា ច វារិតា។ “មាតុឃាតកោ, ភិក្ខវេ, អនុបសម្បន្នោ ន ឧបសម្បាទេតព្ពោ, ឧបសម្បន្នោ នាសេតព្ពោ”តិអាទិកាយ (មហាវ. ១១២) **បាឡិយា** ឧបសម្បទាបដិក្ខេបោ បព្ពជ្ជាបដិក្ខេបស្ស ឧបលក្ខណន្តិ អាហ “**បព្ពាជេន្តស្ស ទុក្កដ**”ន្តិ។

ឧភតោព្យញ្ជនញ្ចេវ ភិក្ខុនិទូសកញ្ច តថា បព្ពាជេន្តស្ស ទុក្កដន្តិ សម្ពន្ធោ។ **ឧភតោព្យញ្ជន**ន្តិ ក-ការលោបេន និទ្ទេសោ។ ឥត្ថិនិមិត្តុប្បាទនកម្មតោ ច បុរិសនិមិត្តុប្បាទនកម្មតោ ច ឧភតោ ព្យញ្ជនមស្ស អត្ថីតិ **ឧភតោព្យញ្ជនកោ**។ សោ ទុវិធោ ហោតិ ឥត្ថិឧភតោព្យញ្ជនកោ, បុរិសឧភតោព្យញ្ជនកោតិ។

តត្ថ ឥត្ថិឧភតោព្យញ្ជនកស្ស (មហាវ. អដ្ឋ. ១១៦) ឥត្ថិនិមិត្តំ បាកដំ ហោតិ, បុរិសនិមិត្តំ បដិច្ឆន្នំ។ បុរិសឧភតោព្យញ្ជនកស្ស បុរិសនិមិត្តំ បាកដំ ហោតិ, ឥត្ថិនិមិត្តំ បដិច្ឆន្នំ។ ឥត្ថិឧភតោព្យញ្ជនកស្ស ឥត្ថីសុ បុរិសត្តំ ករោន្តស្ស ឥត្ថិនិមិត្តំ បដិច្ឆន្នំ ហោតិ, បុរិសនិមិត្តំ បាកដំ ហោតិ។ បុរិសឧភតោព្យញ្ជនកស្ស បុរិសានំ ឥត្ថិភាវំ ឧបគច្ឆន្តស្ស បុរិសនិមិត្តំ បដិច្ឆន្នំ ហោតិ, ឥត្ថិនិមិត្តំ បាកដំ ហោតិ។ ឥត្ថិឧភតោព្យញ្ជនកោ សយញ្ច គព្ភំ គណ្ហាតិ, បរញ្ច គព្ភំ គណ្ហាបេតិ។ បុរិសឧភតោព្យញ្ជនកោ សយំ ន គណ្ហាតិ, បរំ គណ្ហាបេតីតិ ឥទមេតេសំ នានាករណំ។ ឥមស្ស បន ទុវិធស្សាបិ ឧភតោព្យញ្ជនកស្សនេវ បព្ពជ្ជា អត្ថិ, ន ឧបសម្បទាតិ ឥទមិធ សន្និដ្ឋានំ វេទិតព្ពំ។

យោ បកតត្តំ ភិក្ខុនី (មហាវ. អដ្ឋ. ១១៥) តិណ្ណំ មគ្គានំ អញ្ញតរស្មិំ ទូសេតិ, អយំ **ភិក្ខុនិទូសកោ** នាម, ឯតស្ស បព្ពជ្ជា ច ឧបសម្បទា ច វារិតា។ យោ បន កាយសំសគ្គេន សីលវិនាសំ បាបេតិ, តស្ស បព្ពជ្ជា ច ឧបសម្បទា ច ន វារិតា។ ពលក្ការេន បន ឱទាតវត្ថវសនំ កត្វា អនិច្ឆមានំយេវ ទូសេន្តោបិ ភិក្ខុនិទូសកោយេវ។ ពលក្ការេន បន ឱទាតវត្ថវសនំ កត្វា ឥច្ឆមានំ ទូសេន្តោ ភិក្ខុនិទូសកោ ន ហោតិ។ កស្មា? យស្មា គិហិភាវេ សម្បដិច្ឆិតមត្តេយេវ សា អភិក្ខុនី ហោតិ។ សកឹ សីលវិបន្នំ បន បច្ឆា ទូសេន្តោ នេវ ភិក្ខុនិទូសកោ ហោតិ, បព្ពជ្ជម្បិ ឧបសម្បទម្បិ លភតិ។

២៥៣៨. បាឡិអដ្ឋកថាវិមុត្តំ អាចរិយបរម្បរាភតវិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ “**ឯកតោ**”តិអាទិ។ “**ឯកតោ**”តិ ឥមិនា ភិក្ខុសង្ឃស្សាបិ គហណំ ភវេយ្យាតិ តំ បរិវជ្ជេតុំ “***ភិក្ខុនីនំ តុ សន្តិកេ***”តិ វុត្តំ។ ឯតេន តំទូសកស្ស ភព្ពតំ ទីបេតិ។ សោ នេវ ភិក្ខុនិទូសកោ សិយា, “ឧបសម្បទំ លភតេវ ច បព្ពជ្ជំ, សា ច នេវ បារាជិកា”តិ ឥទំ ទុតិយគាថាយ ឥធានេត្វា យោជេតព្ពំ។ កេវលំ ភិក្ខុនិសង្ឃេ ឧបសម្បន្នា នាម ន ហោតីតិ អធិប្បាយេនេវ វុត្តំ។ “**សា ច នេវ បារាជិកា**”តិ ឥមិនា តស្សា ច បុន បព្ពជ្ជូបសម្បទាយ ភព្ពតំ ទីបេតិ។ អយមត្ថោ អដ្ឋកថា**គណ្ឋិបទេបិ** វុត្តោយេវ “ភិក្ខុនីនំ វសេន ឯកតោឧបសម្បន្នំ ទូសេត្វា ភិក្ខុនិទូសកោ ន ហោតិ, បព្ពជ្ជាទីនិ លភតិ, សា ច បារាជិកា ន ហោតីតិ វិនិច្ឆយោ”តិ។

២៥៣៩. “សិក្ខមានាសាមណេរីសុ ច វិប្បដិបជ្ជន្តោ នេវ ភិក្ខុនិទូសកោ ហោតិ, បព្ពជ្ជម្បិ ឧបសម្បទម្បិ លភតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១១៥) **អដ្ឋកថា**គតវិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ “**សចេ អនុបសម្បន្នទូសកោ**”តិ។ “**ឧបសម្បទំ លភតេវ ច បព្ពជ្ជ**”ន្តិ ឥទំ យថាឋានេបិ យោជេតព្ពំ។ **សា ច នេវ បារាជិកា**តិ ឥទំ បន **អដ្ឋកថាយ** អនាគតត្តា ច អនុបសម្បន្នាយ ឧបសម្បន្នវិកប្បាភាវា ច ន យោជេតព្ពំ។ អសតិ ហិ ឧបសម្បន្នវិកប្បេ បារាជិកវិកប្បាសង្គហោ បដិសេធោ និរត្ថកោតិ សា បព្ពជ្ជូបសម្បទានំ ភព្ពាយេវាតិ ទដ្ឋព្ពា។ ឥមេ បន បណ្ឌកាទយោ ឯកាទស បុគ្គលា “បណ្ឌកោ, ភិក្ខវេ, អនុបសម្បន្នោ ន ឧបសម្បាទេតព្ពោ, ឧបសម្បន្នោ នាសេតព្ពោ”តិអាទិវចនតោ (មហាវ. ១០៩) អភព្ពាយេវ, នេសំ បព្ពជ្ជា ច ឧបសម្បទា ច ន រុហតិ, តស្មា ន បព្ពាជេតព្ពា។ ជានិត្វា បព្ពាជេន្តោ, ឧបសម្បាទេន្តោ ច ទុក្កដំ អាបជ្ជតិ។ អជានិត្វាបិ បព្ពាជិតា, ឧបសម្បាទិតា ច ជានិត្វា លិង្គនាសនាយ នាសេតព្ពា។

ឯកាទសអភព្ពបុគ្គលកថាវណ្ណនា។

២៥៤០. នូបសម្បាទនីយោវាតិ ន ឧបសម្បាទេតព្ពោវ។ **អនុបជ្ឈាយកោ**តិ អសន្និហិតឧបជ្ឈាយោ វា អគ្គហិតឧបជ្ឈាយគ្គហណោ វា។ **ករោតោ**តិ អនុបជ្ឈាយកំ ឧបសម្បាទយតោ។ **ទុក្កដំ ហោតី**តិ អាចរិយស្ស ច គណស្ស ច ទុក្កដាបត្តិ ហោតិ។ **ន កុប្បតិ សចេ កត**ន្តិ សចេ អនុបជ្ឈាយកស្ស ឧបសម្បទាកម្មំ កតំ ភវេយ្យ, តំ ន កុប្បតិ សមគ្គេន សង្ឃេន អកុប្បេន ឋានារហេន កតត្តា។

២៥៤១. ឯកេតិ អភយគិរិវាសិនោ។ “**ន គហេតព្ពមេវា**”តិ **អដ្ឋកថាយ** ទឡ្ហំ វុត្តត្តា វុត្តំ។ **តំ** វចនំ។ ឯត្ថ ច ឧបជ្ឈាយេ អសន្និហិតេបិ ឧបជ្ឈាយគ្គហណេ អកតេបិ កម្មវាចាយំ បន ឧបជ្ឈាយកិត្តនំ កតំយេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ អញ្ញថា “បុគ្គលំ ន បរាមសតី”តិ វុត្តាយ កម្មវិបត្តិយា សម្ភវតោ កម្មំ កុប្បេយ្យ។ តេនេវ “ឧបជ្ឈាយំ អកិត្តេត្វា”តិ អវត្វា “ឧបជ្ឈំ អគ្គាហាបេត្វា”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១១៧) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។ យថា ច អបរិបុណ្ណបត្តចីវរស្ស ឧបសម្បទាកាលេ កម្មវាចាយំ “បរិបុណ្ណស្ស បត្តចីវរ”ន្តិ អសន្តំ វត្ថុំ កិត្តេត្វា កម្មវាចាយ កតាយបិ ឧបសម្បទា រុហតិ, ឯវំ “អយំ ពុទ្ធរក្ខិតោ អាយស្មតោ ធម្មរក្ខិតស្ស ឧបសម្បទាបេក្ខោ”តិ អសន្តំ បុគ្គលំ កិត្តេត្វា កេវលំ សន្តបទនីហារេន កម្មវាចាយ កតាយ ឧបសម្បទា រុហតិយេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ តេនេវាហ “ន កុប្បតិ សចេ កត”ន្តិ។ “ន, ភិក្ខវេ, អនុបជ្ឈាយកោ ឧបសម្បាទេតព្ពោ, យោ ឧបសម្បាទេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ១១៧) ឯត្តកមេវ វត្វា “សោ ច បុគ្គលោ អនុបសម្បន្នោ”តិ អវុត្តត្តា, កម្មវិបត្តិលក្ខណស្ស ច អសម្ភវតោ “ន គហេតព្ពមេវ ត”ន្តិ វុត្តំ។

សេសេសុ សព្ពត្ថបីតិ សង្ឃគណបណ្ឌកថេយ្យសំវាសកតិត្ថិយបក្កន្តកតិរច្ឆានគតមាតុបិតុអរហន្តឃាតកភិក្ខុនិទូសកសង្ឃភេទកលោហិតុប្បាទកឧភតោព្យញ្ជនកសង្ខាតេហិ ឧបជ្ឈាយេហិ ឧបសម្បាទិតេសុ សព្ពេសុ តេរសសុ វិកប្បេសុ។ វុត្តញ្ហិ ភគវតា “ន, ភិក្ខវេ, សង្ឃេន ឧបជ្ឈាយេន ឧបសម្បាទេតព្ពោ, យោ ឧបសម្បាទេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិអាទិ។ ន កេវលំ ឯតេសុយេវ តេរសសុ, អថ “អបត្តកអចីវរកអចីវរបត្តកយាចិតកបត្តយាចិតកចីវរយាចិតកបត្តចីវរកា”តិ ឯតេសុ ឆសុ វិកប្បេសុ អយំ នយោ យោជេតព្ពោតិ។ **សេស**-គ្គហណេន ឯតេសម្បិ សង្គហោ។ វុត្តញ្ហេតំ ភគវតា “ន, ភិក្ខវេ, អបត្តកោ ឧបសម្បាទេតព្ពោ, យោ ឧបសម្បាទេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិអាទិ (មហាវ. ១១៨)។ **អយំ នយោ**តិ “ន កុប្បតិ សចេ កត”ន្តិ វុត្តនយោ។

២៥៤២. បញ្ចវីសតីតិ ចតុវីសតិ បារាជិកា, ឩនវីសតិវស្សោ ចាតិ បញ្ចវីសតិ។ វុត្តញ្ហិ “ន, ភិក្ខវេ, ជានំ ឩនវីសតិវស្សោ បុគ្គលោ ឧបសម្បាទេតព្ពោ។ យោ ឧបសម្បាទេយ្យ, យថាធម្មោ ការេតព្ពោ”តិ (មហាវ. ៩៩)។ **ឱសារោ**តិ ឧបសម្បទាសង្ខាតោ ឱសារោ។ តេនេវ **ចម្មេយ្យក្ខន្ធកេ** “តញ្ចេ សង្ឃោ ឱសារេតិ, ឯកច្ចោ សោសារិតោ”តិអាទិបាឋស្ស (មហាវ. ៣៩៦) **អដ្ឋកថាយំ** “ឱសារេតីតិ ឧបសម្បទាកម្មវសេន បវេសេតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៩៦) វុត្តំ។ “**នាសនារហោ**”តិ ឥមិនា “បណ្ឌកោ, ភិក្ខវេ, អនុបសម្បន្នោ ន ឧបសម្បាទេតព្ពោ”តិអាទិវចនតោ (មហាវ. ១០៩) ឧបសម្បាទិតស្សាបិ សេតកានិ ទត្វា គិហិភាវំ បាបេតព្ពតំ ទីបេតិ។

២៥៤៣. ហត្ថច្ឆិន្នាទិ ពាត្តីសាតិ ចម្មេយ្យក្ខន្ធកេ –

> “ហត្ថច្ឆិន្នោ, ភិក្ខវេ, អប្បត្តោ ឱសារណំ, តញ្ចេ សង្ឃោ ឱសារេតិ, សោសារិតោ។ បាទច្ឆិន្នោ…បេ… ហត្ថបាទច្ឆិន្នោ… កណ្ណច្ឆិន្នោ… នាសច្ឆិន្នោ… កណ្ណនាសច្ឆិន្នោ… អង្គុលិច្ឆិន្នោ… អឡច្ឆិន្នោ… កណ្ឌរច្ឆិន្នោ… ផណហត្ថកោ… ខុជ្ជោ… វាមនោ… គលគណ្ឌី… លក្ខណាហតោ… កសាហតោ… លិខិតកោ… សីបទិកោ… បាបរោគី… បរិសទូសកោ… កាណោ… កុណី… ខញ្ជោ… បក្ខហតោ… ឆិន្និរិយាបថោ… ជរាទុព្ពលោ… អន្ធោ… មូគោ… បធិរោ… អន្ធមូគោ… អន្ធបធិរោ… មូគបធិរោ… អន្ធមូគបធិរោ, ភិក្ខវេ, អប្បត្តោ ឱសារណំ, តញ្ចេ សង្ឃោ ឱសារេតិ, សោសារិតោ”តិ (មហាវ. ៣៩៦) ពាត្តីស។

កុដ្ឋិអាទិ ច តេរសាតិ មហាខន្ធកេ អាគតា –

> “កុដ្ឋី គណ្ឌី កិលាសិញ្ច, សោសិញ្ច អបមារិកំ;
> តថា រាជភដំ ចោរំ, លិខិតំ ការភេទកំ។
>
> “កសាហតំ នរញ្ចេវ, បុរិសំ លក្ខណាហតំ;
> ឥណាយិកញ្ច ទាសញ្ច, បព្ពាជេន្តស្ស ទុក្កដ”ន្តិ។ –

យថាវុត្តា តេរស។

ឯវមេតេ បញ្ចចត្តាលីស វុត្តា។ តេសុ កសាហតលក្ខណាហតលិខិតកានំ តិណ្ណំ ឧភយត្ថ អាគតត្តា អគ្គហិតគ្គហណេន ទ្វាចត្តាលីសេវ ទដ្ឋព្ពា។

“ហត្ថច្ឆិន្នាទិពាត្តឹស , កុដ្ឋិអាទិ ច តេរសា”តិ យេ បុគ្គលា វុត្តា, **តេសំ។ ឱសារោ អប្បត្តោ**តិ ឧបសម្បទាអននុរូបាតិ អត្ថោ។ **កតោ ចេ**តិ អកត្តព្ពភាវមសល្លក្ខន្តេហិ ភិក្ខូហិ យទិ ឧបសម្បទាសង្ខាតោ ឱសារោ កតោ ភវេយ្យ។ **រូហតី**តិ សិជ្ឈតិ, តេ បុគ្គលា ឧបសម្បន្នាយេវាតិ អធិប្បាយោ។ អាចរិយាទយោ បន អាបត្តឹ អាបជ្ជន្តិ។ យថាហ **ចម្មេយ្យក្ខន្ធកដ្ឋកថាយំ** – “ហត្ថច្ឆិន្នាទយោ បន ទ្វត្តឹស សុឱសារិតា, ឧប សម្បាទិតា ឧបសម្បន្នាវ ហោន្តិ, ន តេ លព្ភា កិញ្ចិ វត្តុំ។ អាចរិយុបជ្ឈាយា, បន ការកសង្ឃោ ច សាតិសារា, ន កោចិ អាបត្តិតោ មុច្ចតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៩៦)។

២៥៤៤-៥. “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ទ្វេ តយោ ឯកានុស្សាវនេ កាតុំ, តញ្ច ខោ ឯកេន ឧបជ្ឈាយេនា”តិ (មហាវ. ១២៣) វចនតោ សចេ តយោ អាចរិយា ឯកសីមាយំ និសិន្នា ឯកស្ស ឧបជ្ឈាយស្ស នាមំ គហេត្វា តិណ្ណំ ឧបសម្បទាបេក្ខានំ វិសុំ វិសុំយេវ កម្មវាចំ ឯកក្ខណេ វត្វា តយោ ឧបសម្បាទេន្តិ, វដ្ដតីតិ ទស្សេតុមាហ “**ឯកូបជ្ឈាយកោ ហោតី**”តិអាទិ។

“**តយោ**”តិ ឥទំ **អដ្ឋុប្បត្តិយំ** “សម្ពហុលានំ ថេរាន”ន្តិ (មហាវ. ១២៣) អាគតត្តា វុត្តំ។ **ឯកតោ**តិ ឯកក្ខណេ។ **អនុសាវន**ន្តិ កម្មវាចំ។ **ឱសារេត្វា**តិ វត្វា។ **កម្ម**ន្តិ ឧបសម្បទាកម្មំ។ **ន ច កុប្បតី**តិ ន វិបជ្ជតិ។ **កប្បតី**តិ អវិបជ្ជនតោ ឯវំ កាតុំ វដ្ដតិ។

២៥៤៦-៧. “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ទ្វេ តយោ ឯកានុស្សាវនេ កាតុ”ន្តិ (មហាវ. ១២៣) វចនតោ សចេ ឯកោ អាចរិយោ “ពុទ្ធរក្ខិតោ ច ធម្មរក្ខិតោ ច សង្ឃរក្ខិតោ ច អាយស្មតោ សារិបុត្តស្ស ឧបសម្បទាបេក្ខោ”តិ ឧបសម្បទាបេក្ខានំ បច្ចេកំ នាមំ គហេត្វា កម្មវាចំ វត្វា ទ្វេ តយោបិ ឧបសម្បាទេតិ, វដ្ដតីតិ ទស្សេតុមាហ “**ឯកូបជ្ឈាយកោ ហោតី**”តិអាទិ។

ឧបសម្បទំ អបេក្ខន្តីតិ “**ឧបសម្បទាបេក្ខា**”តិ ឧបសម្បជ្ជនកា វុច្ចន្តិ។ **តេសំ នាម**ន្តិ តេសំ ឧបសម្បជ្ជន្តានញ្ចេវ ឧបជ្ឈាយានញ្ច នាមំ។ អនុបុព្ពេន សាវេត្វាតិ យោជនា, “ពុទ្ធរក្ខិតោ”តិអាទិនា យថា វុត្តនយេន កម្មវាចាយំ សកដ្ឋានេ វត្វា សាវេត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **តេនា**តិ ឯកេន អាចរិយេន។ **ឯកតោ**តិ ទ្វេ តយោ ជនេ ឯកតោ កត្វា។ **អនុសាវេត្វា**តិ កម្មវាចំ វត្វា។ **កតំ** ឧបសម្បទាកម្មំ។

២៥៤៨. **អញ្ញមញ្ញានុសាវេត្វា**តិ អញ្ញមញ្ញស្ស នាមំ អនុសាវេត្វា, គហេត្វាតិ អត្ថោ, អញ្ញមញ្ញស្ស នាមំ គហេត្វា កម្មវាចំ វត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។

២៥៤៩. តំ វិធឹ ទស្សេតុមាហ “**សុមនោ**”តិអាទិ។ **សុមនោ**តិ អាចរិយោ។ **តិស្សថេរស្ស** ឧបជ្ឈាយស្ស។ **សិស្សកំ** សទ្ធិវិហារិកំ។ **អនុសាវេតី**តិ កម្មវាចំ សាវេតិ។ **តិស្សោ**តិ បឋមំ ឧបជ្ឈាយភូតស្ស គហណំ។ **សុមនថេរស្សា**តិ បឋមំ អាចរិយត្ថេរមាហ។ ឥមេ ទ្វេ ឯកសីមាយំ និសីទិត្វា ឯកក្ខណេ អញ្ញមញ្ញស្ស សទ្ធិវិហារិកានំ កម្មវាចំ វទន្តា អត្តនោ អត្តនោ សទ្ធិវិហារិកំ បដិច្ច ឧបជ្ឈាយាបិ ហោន្តិ, អន្តេវាសិកេ បដិច្ច អាចរិយាបិ ហោន្តិ, អញ្ញមញ្ញស្ស គណបូរកា ច ហោន្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហ –

> “សចេ បន នានាចរិយា នានាឧបជ្ឈាយា ហោន្តិ, តិស្សត្ថេរោ សុមនត្ថេរស្ស សទ្ធិវិហារិកំ, សុមនត្ថេរោ តិស្សត្ថេរស្ស សទ្ធិវិហារិកំ អនុស្សាវេតិ , អញ្ញមញ្ញញ្ច គណបូរកា ហោន្តិ, វដ្ដតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១២៣)។

២៥៥០. **ឥធា**តិ ឥមស្មឹ ឧបសម្បទាធិការេ។ **បដិក្ខិត្តា**តិ “ន ត្វេវ នានុបជ្ឈាយេនា”តិ (មហាវ. ១២៣) បដិសិទ្ធា។ លោកិយេហិ អាទិច្ចបុត្តោ មនូតិ យោ បឋមកប្បិកោ មនុស្សានំ អាទិរាជា វុច្ចតិ, តស្ស វំសេ ជាតត្តា អាទិច្ចោ ពន្ធុ ឯតស្សាតិ **អាទិច្ចពន្ធុ**, ភគវា, តេន។

មហាខន្ធកកថាវណ្ណនា។

ឧបោសថក្ខន្ធកកថាវណ្ណនា

២៥៥១-២. យា ឯកាទសហិ សីមាវិបត្តីហិ វជ្ជិតា តិសម្បត្តិសំយុតា និមិត្តេន និមិត្តំ ឃដេត្វា សម្មតា, សា អយំ ពទ្ធសីមា នាម សិយាតិ យោជនា។ តត្ថ អតិខុទ្ទកា, អតិមហតី, ខណ្ឌនិមិត្តា, ឆាយានិមិត្តា, អនិមិត្តា, ពហិសីមេ ឋិតសម្មតា, នទិយា សម្មតា, សមុទ្ទេ សម្មតា, ជាតស្សរេ សម្មតា, សីមាយ សីមំ សម្ភិន្ទន្តេន សម្មតា, សីមាយ សីមំ អជ្ឈោត្ថរន្តេន សម្មតាតិ “ឥមេហិ ឯកាទសហិ អាការេហិ សីមតោ កម្មានិ វិបជ្ជន្តី”តិ (បរិ. ៤៨៦) វចនតោ ឥមា ឯកាទស **វិបត្តិសីមាយោ** នាម, វិបន្នសីមាតិ វុត្តំ ហោតិ។

តត្ថ **អតិខុទ្ទកា** នាម យត្ថ ឯកវីសតិ ភិក្ខូ និសីទិតុំ ន សក្កោន្តិ។ **អតិមហតី** នាម យា អន្តមសោ កេសគ្គមត្តេនាបិ តិយោជនំ អតិក្កមិត្វា សម្មតា។ **ខណ្ឌនិមិត្តា** នាម អឃដិតនិមិត្តា វុច្ចតិ។ បុរត្ថិមាយ ទិសាយ និមិត្តំ កិត្តេត្វា អនុក្កមេនេវ ទក្ខិណាយ, បច្ឆិមាយ, ឧត្តរាយ ទិសាយ កិត្តេត្វា បុន បុរត្ថិមាយ ទិសាយ បុព្ពកិត្តិតំ បដិកិត្តេត្វា ឋបេតុំ វដ្ដតិ, ឯវំ អខណ្ឌនិមិត្តា ហោតិ។ សចេ បន អនុក្កមេន អាហរិត្វា ឧត្តរាយ ទិសាយ និមិត្តំ កិត្តេត្វា តត្ថេវ ឋបេតិ, ខណ្ឌនិមិត្តា នាម ហោតិ។ អបរាបិ **ខណ្ឌនិមិត្តា** នាម យា អនិមិត្តុបគំ តចសាររុក្ខំ វា ខាណុកំ វា បំសុបុញ្ជវាលិកាបុញ្ជានំ វា អញ្ញតរំ អន្តរា ឯកំ និមិត្តំ កត្វា សម្មតា។ **ឆាយានិមិត្តា** នាម បព្ពតច្ឆាយាទីនំ យំ កិញ្ចិ ឆាយំ និមិត្តំ កត្វា សម្មតា។ **អនិមិត្តា** នាម សព្ពេន សព្ពំ និមិត្តានិ អកិត្តេត្វា សម្មតា។ **ពហិសីមេ ឋិតសម្មតា** នាម និមិត្តានិ កិត្តេត្វា និមិត្តានំ ពហិ ឋិតេន សម្មតា។

នទិយា សមុទ្ទេ ជាតស្សរេ សម្មតា នាម ឯតេសុ នទិអាទីសុ សម្មតា។ សា ហិ ឯវំ សម្មតាបិ “សព្ពា, ភិក្ខវេ, នទី អសីមា, សព្ពោ សមុទ្ទោ អសីមោ, សព្ពោ ជាតស្សរោ អសីមោ”តិ (មហាវ. ១៤៨) វចនតោ អសម្មតាវ ហោតិ។ **សីមាយ សីមំ សម្ភិន្ទន្តេន សម្មតា** នាម អត្តនោ សីមាយ បរេសំ សីមំ សម្ភិន្ទន្តេន សម្មតា។ សចេ ហិ បោរាណកស្ស វិហារស្ស បុរត្ថិមាយ ទិសាយ អម្ពោ ចេវ ជម្ពូ ចាតិ ទ្វេ រុក្ខា អញ្ញមញ្ញំ សំសដ្ឋវិដបា ហោន្តិ, តេសុ អម្ពស្ស បច្ឆិមទិសាភាគេ ជម្ពូ, វិហារសីមា ច ជម្ពុំ អន្តោ កត្វា អម្ពំ កិត្តេត្វា ពទ្ធា ហោតិ, អថ បច្ឆា តស្ស វិហារស្ស បុរត្ថិមាយ ទិសាយ វិហារេ កតេ សីមំ ពន្ធន្តា ភិក្ខូ តំ អម្ពំ អន្តោ កត្វា ជម្ពុំ កិត្តេត្វា ពន្ធន្តិ, សីមាយ សីមំ សម្ភិន្នា ហោតិ។ **សីមាយ សីមំ អជ្ឈោត្ថរន្តេន សម្មតា** នាម អត្តនោ សីមាយ បរេសំ សីមំ អជ្ឈោត្ថរន្តេន សម្មតា។ សចេ ហិ បរេសំ ពទ្ធសីមំ សកលំ វា តស្សា បទេសំ វា អន្តោ កត្វា អត្តនោ សីមំ សម្មន្នតិ, សីមាយ សីមា អជ្ឈោត្ថរិតា នាម ហោតីតិ។ ឥតិ ឥមាហិ ឯកាទសហិ វិបត្តិសីមាហិ វជ្ជិតាតិ អត្ថោ។

តិសម្បត្តិសំយុតាតិ និមិត្តសម្បត្តិ, បរិសាសម្បត្តិ, កម្មវាចាសម្បត្តីតិ ឥមាហិ តីហិ សម្បត្តីហិ សមន្នាគតា។ តត្ថ **និមិត្តសម្បត្តិយុត្តា** នាម “បព្ពតនិមិត្តំ, បាសាណនិមិត្តំ, វននិមិត្តំ, រុក្ខនិមិត្តំ, មគ្គនិមិត្តំ, វម្មិកនិមិត្តំ, នទិនិមិត្តំ, ឧទកនិមិត្ត”ន្តិ (មហាវ. ១៣៨) ឯវំ វុត្តេសុ អដ្ឋសុ និមិត្តេសុ តស្មឹ តស្មឹ ទិសាភាគេ យថាលទ្ធានិ និមិត្តុបគានិ និមិត្តានិ “បុរត្ថិមាយ ទិសាយ កឹ និមិត្តំ? បព្ពតោ, ភន្តេ, ឯសោ បព្ពតោ និមិត្ត”ន្តិអាទិនា នយេន សម្មា កិត្តេត្វា សម្មតា។

បរិសាសម្បត្តិយុត្តា នាម សព្ពន្តិមេន បរិច្ឆេទេន ចតូហិ ភិក្ខូហិ សន្និបតិត្វា យាវតិកា តស្មឹ គាមខេត្តេ ពទ្ធសីមំ វា នទិសមុទ្ទជាតស្សរេ វា អនោក្កមិត្វា ឋិតា ភិក្ខូ, តេ សព្ពេ ហត្ថបាសេ វា កត្វា, ឆន្ទំ វា អាហរិត្វា សម្មតា។

កម្មវាចាសម្បត្តិយុត្តា នាម “សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ, យាវតា សមន្តា និមិត្តា កិត្តិតា”តិអាទិនា (មហាវ. ១៣៩) នយេន វុត្តាយ បរិសុទ្ធាយ ញត្តិទុតិយកម្មវាចាយ សម្មតា។ ឯវំ ឯកាទស វិបត្តិសីមាយោ អតិក្កមិត្វា តិវិធសម្បត្តិយុត្តា និមិត្តេន និមិត្តំ ឃដេត្វា សម្មតា សីមា ពទ្ធសីមាតិ វេទិតព្ពា។

២៥៥៣-៤. ខណ្ឌសមានសំវាសអវិប្បវាសា អាទយោ អាទិភូតា, អាទិម្ហិ វា យាសំ សីមានំ តា **ខណ្ឌសមានសំវាសាវិប្បវាសាទី**, តាសំ, តាហិ វា បភេទោ ខណ្ឌសមានសំវាសាទិភេទោ, តតោ **ខណ្ឌសមានសំវាសាទិភេទតោ**, ខណ្ឌសីមា, សមានសំវាសសីមា, អវិប្បវាសសីមាតិ ឥមាសំ សីមានំ ឯតាហិ វា ករណភូតាហិ, ហេតុភូតាហិ វា ជាតេន វិភាគេនាតិ វុត្តំ ហោតិ។ សមានសំវាសាវិប្បវាសានមន្តរេ ខណ្ឌា បរិច្ឆិន្នា តាហិ អសង្ករា សីមា **ខណ្ឌសីមា** នាម។ សមានសំវាសេហិ ភិក្ខូហិ ឯកតោ ឧបោសថាទិកោ សំវាសោ ឯត្ថ ករីយតីតិ **សមានសំវាសា** នាម។ **អវិប្បវាសាយ** លក្ខណំ “ពន្ធិត្វា”តិអាទិនា វក្ខតិ។ **ឥតិ ពទ្ធា តិធា វុត្តា**តិ ឯវំ ពទ្ធសីមា តិប្បភេទា វុត្តា។

ឧទកុក្ខេបាតិ ហេតុម្ហិ និស្សក្កវចនំ។ សត្តន្នំ អព្ភន្តរានំ សមាហារោ **សត្តព្ភន្តរា,** តតោបិ ច។ អពទ្ធាបិ តិវិធាតិ សម្ពន្ធោ។ **តត្ថា**តិ តាសុ តីសុ អពទ្ធសីមាសុ។ **គាមបរិច្ឆេទោ**តិ សព្ពទិសាសុ សីមំ បរិច្ឆិន្ទិត្វា “តមស្ស បទេសស្ស ឯត្តកោ ករោ”តិ ឯវំ ករេន និយមិតោ គាមប្បទេសោ។ យថាហ – “យត្តកេ បទេសេ តស្ស គាមស្ស ភោជកា ពលឹ ហរន្តិ , សោ បទេសោ អប្បោ វា ហោតុ មហន្តោ វា, ‘គាមសីមា’ត្វេវ សង្ខ្យំ គច្ឆតិ។ យម្បិ ឯកស្មិំយេវ គាមក្ខេត្តេ ឯកំ បទេសំ ‘អយំ វិសុំ គាមោ ហោតូ’តិ បរិច្ឆិន្ទិត្វា រាជា កស្សចិ ទេតិ, សោបិ វិសុំគាមសីមា ហោតិយេវា”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៤៧)។

“គាមបរិច្ឆេទោ”តិ ឥមិនា ច នគរបរិច្ឆេទោ ច សង្គហិតោ។ យថាហ – “គាមគ្គហណេន ចេត្ថ នគរម្បិ គហិតមេវ ហោតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៤៧)។ និគមសីមាយ វិសុំយេវ វុត្តត្តា តស្សា ឥធ សង្គហោ ន វត្តព្ពោ។ វុត្តញ្ហិ **បាឡិយំ** “យំ គាមំ វា និគមំ វា ឧបនិស្សាយ វិហរតិ។ យា តស្ស វា គាមស្ស គាមសីមា, និគមស្ស វា និគមសីមា, អយំ តត្ថ សមានសំវាសា ឯកុបោសថា”តិ (មហាវ. ១៤៧)។ ឥមិស្សា វិសុំយេវ លក្ខណស្ស វុត្តត្តា គាមសីមាលក្ខណេនេវ ឧបលក្ខិតា។

២៥៥៥. **“ជាតស្សរេ”**តិអាទីសុ ជាតស្សរាទីនំ លក្ខណំ ឯវំ វេទិតព្ពំ – យោ បន កេនចិ ខណិត្វា អកតោ សយំជាតោ សោព្ភោ សមន្តតោ អាគតេន ឧទកេន បូរិតោ តិដ្ឋតិ, យត្ថ នទិយំ វុត្តប្បការេ វស្សកាលេ ឧទកំ សន្តិដ្ឋតិ, អយំ **ជាតស្សរោ** នាម។ យោបិ នទី វា សមុទ្ទំ វា ភិន្ទិត្វា និក្ខន្តឧទកេន ខណិតោ សោព្ភោ ឯតំ លក្ខណំ បាបុណាតិ, អយម្បិ **ជាតស្សរោ**យេវ។ **សមុទ្ទោ** បាកដោយេវ។

យស្សា ធម្មិកានំ រាជូនំ កាលេ អន្វឌ្ឍមាសំ អនុទសាហំ អនុបញ្ចាហំ អនតិក្កមិត្វា ទេវេ វស្សន្តេ វលាហកេសុ វិគតមត្តេសុ សោតំ បច្ឆិជ្ជតិ, អយំ នទិសង្ខ្យំ ន គច្ឆតិ។ យស្សា បន ឦទិសេ សុវុដ្ឋិកាលេ វស្សានស្ស ចតុមាសេ សោតំ ន បច្ឆិជ្ជតិ, យត្ថ តិត្ថេន វា អតិត្ថេន វា **សិក្ខាករណីយេ** អាគតលក្ខណេន តិមណ្ឌលំ បដិច្ឆាទេត្វា អន្តរវាសកំ អនុក្ខិបិត្វា ឧត្តរន្តិយា ភិក្ខុនិយា ឯកទ្វង្គុលមត្តម្បិ អន្តរវាសកោ តេមិយតិ, អយំ សមុទ្ទំ វា បវិសតុ តឡាកំ វា, បភវតោ បដ្ឋាយ **នទី** នាម។

សមន្តតោតិ សមន្តា។ **មជ្ឈិមស្សា**តិ ថាមមជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស។ **ឧទកុក្ខេបោ**តិ វក្ខមានេន នយេន ថាមប្បមាណេន ខិត្តស្ស ឧទកស្ស វា វាលុកាយ វា បតិតដ្ឋានេន បរិច្ឆិន្នោ អន្តោបទេសោ។ យថា អក្ខធុត្តា ទារុគុឡំ ខិបន្តិ, ឯវំ ឧទកំ វា វាលុកំ វា ហត្ថេន គហេត្វា ថាមមជ្ឈិមេន បុរិសេន សព្ពថាមេន ខិបិតព្ពំ, តត្ថ យត្ថ ឯវំ ខិត្តំ ឧទកំ វា វាលុកា វា បតតិ, អយំ **ឧទកុក្ខេបោ** នាមាតិ។ **ឧទកុក្ខេបសញ្ញិតោ**តិ “ឧទកុក្ខេបោ”តិ សល្លក្ខិតោ។

២៥៥៦. **អគាមកេ អរញ្ញេ**តិ វិញ្ឈាដវិសទិសេ គាមរហិតេ មហាអរញ្ញេ។ **សមន្តតោ សត្តេវព្ភន្តរា**តិ អត្តនោ ឋិតដ្ឋានតោ បរិក្ខិបិត្វា សត្តេវ អព្ភន្តរា យស្សា សីមាយ បរិច្ឆេទោ, អយំ សត្តព្ភន្តរនាមិកា សីមា នាម។

២៥៥៧. **គុឡុក្ខេបនយេនា**តិ អក្ខធុត្តកានំ ទារុគុឡុក្ខិបនាការេន។ **ឧទកុក្ខេបកា**តិ ឧទកុក្ខេបសទិសវសេន។

២៥៥៨. ឥមាសំ ទ្វិន្នំ សីមានំ វឌ្ឍនក្កមំ ទស្សេតុមាហ **“អព្ភន្តរូទកុក្ខេបា, ឋិតោកាសា បរំ សិយុ”**ន្តិ។ **ឋិតោកាសា បរ**ន្តិ បរិសាយ ឋិតដ្ឋានតោ បរំ, បរិសបរិយន្តតោ បដ្ឋាយ សត្តព្ភន្តរា ច មិនិតព្ពា, ឧទកុក្ខេបោ ច កាតព្ពោតិ អត្ថោ។

២៥៥៩-៦០. **អន្តោបរិច្ឆេទេ**តិ ឧទកុក្ខេបេន វា សត្តព្ភន្តរេហិ វា បរិច្ឆិន្នោកាសស្ស អន្តោ។ ហត្ថបាសំ វិហាយ ឋិតោ វា បរំ តត្តកំ បរិច្ឆេទំ អនតិក្កម្ម ឋិតោ វាតិ យោជនា, សីមន្តរិកត្ថាយ ឋបេតព្ពំ ឯកំ ឧទកុក្ខេបំ វា សត្តព្ភន្តរំ ឯវ វា អនតិក្កម្ម ឋិតោតិ អត្ថោ។

កម្មំ វិកោបេតីតិ អន្តោ ឋិតោ កម្មស្ស វគ្គភាវករណតោ, ពហិ តត្តកំ បទេសំ អនតិក្កមិត្វា ឋិតោ អញ្ញស្ស សង្ឃស្ស គណបូរណភាវំ គច្ឆន្តោ សីមាយ សង្ករភាវករណេន កម្មំ វិកោបេតិ។ ឥតិ យស្មា អដ្ឋកថានយោ, **តស្មា សោ** អន្តោសីមាយ ហត្ថបាសំ វិជហិត្វា ឋិតោ ហត្ថបាសេ វា កាតព្ពោ, សីមន្តរិកត្ថាយ បរិច្ឆិន្នោកាសតោ **ពហិ វា** កាតព្ពោ។ តត្តកំ បរិច្ឆេទំ អនតិក្កមិត្វា ឋិតោ យថាឋិតោវ សចេ អញ្ញស្ស កម្មស្ស គណបូរកោ ន ហោតិ, កម្មំ ន កោបេតីតិ គហេតព្ពំ។

២៥៦១-២. **សណ្ឋាន**ន្តិ តិកោដិសណ្ឋានំ។ **និមិត្ត**ន្តិ បព្ពតាទិនិមិត្តំ។ **ទិសកិត្តន**ន្តិ “បុរត្ថិមាយ ទិសាយ កឹ និមិត្ត”ន្តិអាទិនា ទិសាកិត្តនំ។ **បមាណ**ន្តិ តិយោជនបរមំ បមាណំ ។ **សោធេត្វា**តិ យស្មឹ គាមក្ខេត្តេ សីមំ ពន្ធតិ, តត្ថ វសន្តេ ឧបសម្បន្នភិក្ខូ ពទ្ធសីមវិហារេ វសន្តេ សីមាយ ពហិ គន្តុំ អទត្វា, អពទ្ធសីមវិហារេ វសន្តេ ហត្ថបាសំ ឧបនេតព្ពេ ហត្ថបាសំ នេត្វា អវសេសេ ពហិសីមាយ កត្វា សព្ពមគ្គេសុ អារក្ខំ វិទហិត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **សីម**ន្តិ ខណ្ឌសីមំ។

កីទិសន្តិ អាហ “**តិកោណ**”ន្តិអាទិ។ **បណវូបម**ន្តិ បណវសណ្ឋានំ មជ្ឈេ សំខិត្តំ ឧភយកោដិយា វិត្ថតំ។ “វិតានាការំ ធនុកាការ”ន្តិ **អាការ**-សទ្ទោ បច្ចេកំ យោជេតព្ពោ។ **ធនុកាការ**ន្តិ អារោបិតធនុសណ្ឋានំ, “មុទិង្គូបមំ សកដូបម”ន្តិ **ឧបមា**-សទ្ទោ បច្ចេកំ យោជេតព្ពោ។ **មុទិង្គូបម**ន្តិ មជ្ឈេ វិត្ថតំ ឧភយកោដិយា តនុកំ តុរិយវិសេសំ មុទិង្គន្តិ វទន្តិ, តាទិសន្តិ អត្ថោ។ សីមំ ពន្ធេយ្យាតិ យោជនា។

២៥៦៣. បព្ពតាទិនិមិត្តុបគនិមិត្តានិ ទស្សេតុមាហ “**បព្ពត**”ន្តិអាទិ។ ឥតិ អដ្ឋ និមិត្តានិ ទីបយេតិ យោជនា។ តត្រេវំ សង្ខេបតោ និមិត្តុបគតា វេទិតព្ពា – សុទ្ធបំសុសុទ្ធបាសាណឧភយមិស្សកវសេន (កង្ខា. អដ្ឋ. និទានវណ្ណនា; មហាវ. អដ្ឋ. ១៣៨) តិវិធោបិ ហិ **បព្ពតោ** ហត្ថិប្បមាណតោ បដ្ឋាយ ឧទ្ធំ និមិត្តុបគោ, តតោ ឱមកតរោ ន វដ្ដតិ។ អន្តោសារេហិ វា អន្តោសារមិស្សកេហិ វា រុក្ខេហិ ចតុបញ្ចរុក្ខមត្តម្បិ **វនំ** និមិត្តុបគំ, តតោ ឩនតរំ ន វដ្ដតិ។ **បាសាណនិមិត្តេ** អយគុឡម្បិ បាសាណសង្ខ្យមេវ គច្ឆតិ, តស្មា យោ កោចិ បាសាណោ ឧក្កំសេន ហត្ថិប្បមាណតោ ឱមកតរំ អាទឹ កត្វា ហេដ្ឋិមបរិច្ឆេទេន ទ្វត្តឹសបលគុឡបិណ្ឌបរិមាណោ និមិត្តុបគោ, ន តតោ ខុទ្ទកតរោ។ បិដ្ឋិបាសាណោ បន អតិមហន្តោបិ វដ្ដតិ។ **រុក្ខោ** ជីវន្តោយេវ អន្តោសារោ ភូមិយំ បតិដ្ឋិតោ អន្តមសោ ឧព្ពេធតោ អដ្ឋង្គុលោ បរិណាហតោ សូចិទណ្ឌប្បមាណោបិ និមិត្តុបគោ, ន តតោ ឱរំ វដ្ដតិ។ **មគ្គោ** ជង្ឃមគ្គោ វា ហោតុ សកដមគ្គោ វា, យោ វិនិវិជ្ឈិត្វា ទ្វេ តីណិ គាមក្ខេត្តានិ គច្ឆតិ, តាទិសោ ជង្ឃសកដសត្ថេហិ វឡញ្ជិយមានោយេវ និមិត្តុបគោ, អវឡញ្ជោ ន វដ្ដតិ។ ហេដ្ឋិមបរិច្ឆេទេន តំទិវសំ ជាតោ អដ្ឋង្គុលុព្ពេធោ គោវិសាណមត្តោបិ **វម្មិកោ** និមិត្តុបគោ, តតោ ឱរំ ន វដ្ដតិ។ **ឧទកំ** យំ អសន្ទមានំ អាវាដបោក្ខរណិតឡាកជាតស្សរលោណិសមុទ្ទាទីសុ ឋិតំ, តំ អាទឹ កត្វា អន្តមសោ តង្ខណំយេវ បថវិយំ ខតេ អាវាដេ ឃដេហិ អាហរិត្វា បូរិតម្បិ យាវ កម្មវាចាបរិយោសានា សណ្ឋហនកំ និមិត្តុបគំ, ឥតរំ សន្ទមានកំ, វុត្តបរិច្ឆេទកាលំ អតិដ្ឋន្តំ, ភាជនគតំ វា ន វដ្ដតិ។ យា អពទ្ធសីមាលក្ខណេ **នទី** វុត្តា, សា និមិត្តុបគា, អញ្ញា ន វដ្ដតីតិ។

២៥៦៤. **តេសូ**តិ និទ្ធារណេ ភុម្មំ។ **តីណី**តិ និទ្ធារិតព្ពទស្សនំ, ឥមិនា ឯកំ វា ទ្វេ វា និមិត្តានិ ន វដ្ដន្តីតិ ទស្សេតិ។ យថាហ – “សា ឯវំ សម្មន្និត្វា ពជ្ឈមានា ឯកេន, ទ្វីហិ វា និមិត្តេហិ អពទ្ធា ហោតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៣៨)។ **សតេនាបី**តិ ឯត្ថ **បិ**-សទ្ទោ សម្ភាវនាយំ ទដ្ឋព្ពោ, តេន វីសតិយា, តឹសាយ វា និមិត្តេហិ វត្តព្ពមេវ នត្ថីតិ ទីបេតិ។

២៥៦៥. តិយោជនំ បរំ ឧក្កដ្ឋោ បរិច្ឆេទោ ឯតិស្សាតិ **តិយោជនបរា**។ “វីសតី”តិអាទីនំ សង្ខ្យានេ, សង្ខេយ្យេ ច វត្តនតោ ឥធ សង្ខ្យានេ វត្តមានំ **វីសតិ**-សទ្ទំ គហេត្វា **ឯកវីសតិ ភិក្ខូន**ន្តិ ភិន្នាធិករណនិទ្ទេសោ កតោតិ ទដ្ឋព្ពំ។ “ឯកវីសតិ”ន្តិ វត្តព្ពេ គាថាពន្ធវសេន និគ្គហីតលោបោ, វីសតិវគ្គករណីយបរមត្តា សង្ឃកម្មស្ស កម្មារហេន សទ្ធឹ ភិក្ខូនំ ឯកវីសតី គណ្ហន្តីតិ អត្ថោ, ឥទញ្ច និសិន្នានំ វសេន វុត្តំ។ ហេដ្ឋិមន្តតោ ហិ យត្ថ ឯកវីសតិ ភិក្ខូ និសីទិតុំ សក្កោន្តិ, តត្តកេ បទេសេ សីមំ ពន្ធិតុំ វដ្ដតីតិ។

២៥៦៦. យា ឧក្កដ្ឋាយបិ យា ច ហេដ្ឋិមាយបិ កេសគ្គមត្តតោបិ អធិកា វា ឩនា វា, **ឯតា ទ្វេបិ** សីមាយោ “អសីមា”តិ អាទិច្ចពន្ធុនា វុត្តាតិ យោជនា។

២៥៦៧. **សមន្តតោ សព្ពមេវ និមិត្តំ កិត្តេត្វា**តិ បុព្ពទិសានុទិសាទីសុ បរិតោ សព្ពទិសាសុ យថាលទ្ធំ និមិត្តោបគំ សព្ពនិមិត្តំ “វិនយធរេន បុច្ឆិតព្ពំ ‘បុរត្ថិមាយ ទិសាយ កឹ និមិត្ត’ន្តិ? ‘បព្ពតោ, ភន្តេ’តិ។ បុន វិនយធរេន ‘ឯសោ បព្ពតោ និមិត្ត”ន្តិអាទិនា (មហាវ. អដ្ឋ. ១៣៨) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តនយេន និមិត្តេន និមិត្តំ ឃដេត្វា កិត្តេត្វា។ ញត្តិ ទុតិយា យស្សាតិ វិគ្គហោ, “សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ, យាវតា សមន្តា និមិត្តា កិត្តិតា”តិអាទិនា (មហាវ. ១៣៩) **បទភាជនេ** វុត្តេន ញត្តិទុតិយេន កម្មេនាតិ អត្ថោ។ **អរហតិ** បហោតិ វិនយធរោតិ អធិប្បាយោ។

២៥៦៨. **ពន្ធិត្វា**តិ យថាវុត្តលក្ខណេន សមានសំវាសសីមំ បឋមំ ពន្ធិត្វា។ **អនន្តរ**ន្តិ កិច្ចន្តរេន ព្យវហិតំ អកត្វា, កាលក្ខេបំ អកត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ, សីមំ សមូហនិតុកាមានំ បច្ចត្ថិកានំ ឱកាសំ អទត្វាតិ

អធិប្បាយោ។ **បច្ឆា**តិ សមានសំវាសសម្មតិតោ បច្ឆា។ ចីវរាវិប្បវាសកំ សម្មន្និត្វាន យា ពទ្ធា, សា “អវិប្បវាសា”តិ វុច្ចតីតិ យោជនា។

តត្ថ **ចីវរាវិប្បវាសកំ សម្មន្និត្វាន យា ពទ្ធា**តិ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ, យា សា សង្ឃេន សីមា សម្មតា សមានសំវាសា ឯកុបោសថា...បេ.... ឋបេត្វា គាមញ្ច គាមូបចារញ្ច, ខមតិ សង្ឃស្ស, តស្មា តុណ្ហី, ឯវមេតំ ធារយាមី”តិ (មហាវ. ១៤៤) វុត្តនយេន ចីវរេន អវិប្បវាសំ សម្មន្និត្វា យា ពទ្ធា។ **សា អវិប្បវាសាតិ វុច្ចតី**តិ តត្ថ វសន្តានំ ភិក្ខូនំ ចីវរេន វិប្បវាសនិមិត្តាបត្តិយា អភាវតោ តថា វុច្ចតិ, “អវិប្បវាសសីមា”តិ វុច្ចតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

២៥៦៩. “យា កាចិ នទិលក្ខណប្បត្តា នទី និមិត្តានិ កិត្តេត្វា ‘ឯតំ ពទ្ធសីមំ ករោមា’តិ កតាបិ អសីមាវ ហោតី”តិអាទិកំ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៤៧) **អដ្ឋកថា**នយំ ទស្សេតុមាហ “**នទី...បេ.... ន វោត្ថរតី**”តិ, ន បត្ថរតិ សីមាភាវេន ព្យាបិនី ន ហោតីតិ អត្ថោ។ **តេនេវា**តិ យេន ន វោត្ថរតិ, តេនេវ ការណេន។ **អព្រវី**តិ “សព្ពា, ភិក្ខវេ, នទី អសីមា, សព្ពោ សមុទ្ទោ អសីមោ, សព្ពោ ជាតស្សរោ អសីមោ”តិ (មហាវ. ១៤៧) អវោច។

សីមាកថាវណ្ណនា។

២៥៧០. អដ្ឋមិយាបិ ឧបោសថវោហារត្តា ទិនវសេន ឧបោសថានំ អតិរេកត្តេបិ តេ ច អធិប្បេតេយេវ ឧបោសថេ គហេត្វា អាហ “**នវេវា**”តិ។

២៥៧១-៣. តេ សរូបតោ ទស្សេតុមាហ “**ចាតុទ្ទសោ...បេ.... កម្មេនុបោសថា**”តិ។ ចតុទ្ទសន្នំ បូរណោ **ចាតុទ្ទសោ**។ បន្នរសន្នំ បូរណោ **បន្នរសោ**។ យទា បន **កោសម្ពកក្ខន្ធកេ** (មហាវ. ៤៥១ អាទយោ) អាគតនយេន ភិន្នេ សង្ឃេ ឱសារិតេ តស្មិំ ភិក្ខុស្មិំ សង្ឃោ តស្ស វត្ថុស្ស វូបសមាយ សង្ឃសាមគ្គិំ ករោតិ, តទា “តាវទេវ ឧបោសថោ កាតព្ពោ, បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិតព្ព”ន្តិ (មហាវ. ៤៧៥) វចនតោ ឋបេត្វា ចាតុទ្ទសបន្នរសេ អញ្ញោបិ យោ កោចិ ទិវសោ **សាមគ្គី ឧបោសថោ**តិ។ ឯត្ថ ឥតិ-សទ្ទោ លុត្តនិទ្ទិដ្ឋោ។ ចាតុទ្ទសោ, បន្នរសោ, សាមគ្គី ច ឧបោសថោតិ ឯតេ តយោបិ ឧបោសថា **ទិវសេនេវ និទ្ទិដ្ឋា** ទិវសេនេវ វុត្តាតិ យោជនា។

សង្ឃេឧបោសថោតិ សង្ឃេន កាតព្ពឧបោសថោ។ **គណេបុគ្គលុបោសថោ**តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ សាធ្យសាធនលក្ខណស្ស សម្ពន្ធស្ស លព្ភមានត្តា “សង្ឃេ”តិអាទីសុ សាមិវចនប្បសង្គេ ភុម្មនិទ្ទេសោ។ ឧបោសថោ សាធ្យោ កម្មភាវតោ, សង្ឃគណបុគ្គលា សាធនំ ការកភាវតោ។

សុត្តស្ស ឧទ្ទេសោ **សុត្តុទ្ទេសោ**, សុត្តុទ្ទេសោតិ អភិធានំ នាមំ យស្ស សោ **សុត្តុទ្ទេសាភិធានោ**។ **កម្មេនា**តិ កិច្ចវសេន។

២៥៧៤. “អធិដ្ឋាន”ន្តិ វាចូលិង្គមបេក្ខិត្វា “**និទ្ទិដ្ឋ**”ន្តិ នបុំសកនិទ្ទេសោ។ វាចូលិង្គា ហិ តព្ពានយោតិ បាតិមោក្ខោ និទ្ទិដ្ឋោ, បារិសុទ្ធិ និទ្ទិដ្ឋាតិ បុមិត្ថិលិង្គេន យោជេតព្ពា។

២៥៧៥. **វុត្តា**តិ “បញ្ចិមេ, ភិក្ខវេ, បាតិមោក្ខុទ្ទេសា, និទានំ ឧទ្ទិសិត្វា អវសេសំ សុតេន សាវេតព្ពំ, អយំ បឋមោ បាតិមោក្ខុទ្ទេសោ”តិអាទិនា (មហាវ. ១៥០) ទេសិតា, សយញ្ច តេសញ្ច ឧទ្ទេសេ សង្ខេបតោ ទស្សេតុមាហ “**និទាន**”ន្តិអាទិ។ **សាវេតព្ព**ន្តិ ឯត្ថ “សុតេនា”តិ សេសោ។ **សេសក**ន្តិ អនុទ្ទិដ្ឋដ្ឋានំ –

> “សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ...បេ.... អាវិកតា ហិស្ស ផាសុ ហោតីតិ ឥមំ និទានំ ឧទ្ទិសិត្វា ‘ឧទ្ទិដ្ឋំ ខោ អាយស្មន្តោ និទានំ, តត្ថាយស្មន្តេ បុច្ឆាមិ កច្ចិត្ថ បរិសុទ្ធា, ទុតិយម្បិ បុច្ឆាមិ...បេ.... ឯវមេតំ ធារយាមី’តិ វត្វា ‘ឧទ្ទិដ្ឋំ ខោ អាយស្មន្តោ និទានំ។ សុតា ខោ បនាយស្មន្តេហិ ចត្តារោ បារាជិកា ធម្មា...បេ.... អវិវទមានេហិ សិក្ខិតព្ព”ន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៥០) –

អដ្ឋកថាយ វុត្តនយេន អវសេសំ សុតេន សាវេតព្ពំ។

២៥៧៦. **សេសេសុបី**តិ ឧទ្ទិដ្ឋាបេក្ខាយ សេសេសុ បារាជិកុទ្ទេសាទីសុបិ។ “**អយមេវ នយោ ញេយ្យោ**”តិ សាមញ្ញេន វុត្តេបិ “វិត្ថារេនេវ បញ្ចមោ”តិ វចនតោ វិត្ថារុទ្ទេសេ “សាវេតព្ពំ តុ សេសក”ន្តិ អយំ នយោ ន លព្ភតិ។ “សាវេតព្ពំ តុ សេសក”ន្តិ វចនតោ បារាជិកុទ្ទេសាទីសុ យស្មិំ វិប្បកតេ អន្តរាយោ ឧប្បជ្ជតិ, តេន សទ្ធិំ អវសេសំ សុតេន សាវេតព្ពំ។ និទានុទ្ទេសេ បន អនុទ្ទិដ្ឋេ សុតេន សាវេតព្ពំ នាម នត្ថិ។ ភិក្ខុនិបាតិមោក្ខេ

អនិយតុទ្ទេសស្ស បរិហីនត្តា “**ភិក្ខុនីនញ្ច ចត្តារោ**”តិ វុត្តំ។ **ឧទ្ទេសា នវិមេ បនា**តិ ភិក្ខូនំ បញ្ច, ភិក្ខុនីនំ ចត្តារោតិ ឧភតោបាតិមោក្ខេ ឥមេ នវ ឧទ្ទេសា វុត្តាតិ អត្ថោ។

២៥៧៧. **ឧបោសថេ**តិ សង្ឃុបោសថេ។ **អន្តរាយ**ន្តិ រាជន្តរាយាទិកំ ទសវិធំ អន្តរាយំ។ យថាហ – “រាជន្តរាយោ ចោរន្តរាយោ អគ្យន្តរាយោ ឧទកន្តរាយោ មនុស្សន្តរាយោ អមនុស្សន្តរាយោ វាឡន្តរាយោ សរីសបន្តរាយោ ជីវិតន្តរាយោ ព្រហ្មចរិយន្តរាយោ”តិ (មហាវ. ១៥០)។

តត្ថ សចេ ភិក្ខូសុ “ឧបោសថំ ករិស្សាមា”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៥០) និសិន្នេសុ រាជា អាគច្ឆតិ, អយំ **រាជន្តរាយោ**។ ចោរា អាគច្ឆន្តិ , អយំ **ចោរន្តរាយោ**។ ទវទាហោ អាគច្ឆតិ វា, អាវាសេ វា អគ្គិ ឧដ្ឋហតិ, អយំ **អគ្យន្តរាយោ**។ មេឃោ វា ឧដ្ឋេតិ, ឱឃោ វា អាគច្ឆតិ, អយំ **ឧទកន្តរាយោ**។ ពហូ មនុស្សា អាគច្ឆន្តិ, អយំ **មនុស្សន្តរាយោ**។ ភិក្ខុំ យក្ខោ គណ្ហាតិ, អយំ **អមនុស្សន្តរាយោ**។ ព្យគ្ឃាទយោ ចណ្ឌមិគា អាគច្ឆន្តិ, អយំ **វាឡន្តរាយោ**។ ភិក្ខុំ សប្បាទយោ ឌំសន្តិ, អយំ **សរីសបន្តរាយោ**។ ភិក្ខុ គិលានោ វា ហោតិ, កាលំ វា ករោតិ, វេរិនោ វា តំ មារេតុំ គណ្ហន្តិ, អយំ **ជីវិតន្តរាយោ**។ មនុស្សា ឯកំ វា ពហុំ វា ភិក្ខូ ព្រហ្មចរិយា ចាវេតុកាមា គណ្ហន្តិ, អយំ **ព្រហ្មចរិយន្តរាយោ**។

“**ចេវា**”តិ ឥមិនា អន្តរាយេ អន្តរាយសញ្ញិនា វិត្ថារុទ្ទេសេ អកតេបិ អនាបត្តីតិ ទីបេតិ។ **អនុទ្ទេសោ**តិ វិត្ថារេន អនុទ្ទេសោ។ **និវារិតោ**តិ “ន, ភិក្ខវេ, អសតិ អន្តរាយេ សំខិត្តេន បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិតព្ព”ន្តិអាទិនា (មហាវ. ១៥០) បដិសិទ្ធោ។ ឥមិនា “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សតិ អន្តរាយេ សំខិត្តេន បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិតុ”ន្តិ (មហាវ. ១៥០) ឥទម្បិ វិភាវិតំ ហោតិ។

២៥៧៨. **តស្សា**តិ បាតិមោក្ខស្ស។ ឥស្សរណស្ស ហេតុមាហ “‘**ថេរាធេយ្យ’ន្តិ បាឋតោ**”តិ។ **ថេរាធេយ្យ**ន្តិ ថេរាធីនំ, ថេរាយត្តន្តិ អត្ថោ។ **បាឋតោ**តិ បាឡិវចនតោ។ “យោ តត្ថ ភិក្ខុ ព្យត្តោ បដិពលោ, តស្សាធេយ្យំ បាតិមោក្ខ”ន្តិ (មហាវ. ១៥៥) វចនតោ អាហ “**អវត្តន្តេនា**”តិអាទិ។ **អវត្តន្តេនា**តិ អន្តមសោ ទ្វេបិ ឧទ្ទេសេ ឧទ្ទិសិតុំ អសក្កោន្តេន។ ថេរេន យោ **អជ្ឈិដ្ឋោ**, ឯវមជ្ឈិដ្ឋស្ស **យស្ស បន** ថេរស្ស, នវស្ស, មជ្ឈិមស្ស វា **សោ** បាតិមោក្ខោ **វត្តតិ** បគុណោ ហោតិ, សោ ឥស្សរោតិ សម្ពន្ធោ។

អជ្ឈិដ្ឋោតិ “ត្វំ, អាវុសោ, បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសា”តិ អាណត្តោ, ឥមិនា អនាណត្តស្ស ឧទ្ទិសិតុំ សាមត្ថិយា សតិបិ អនិស្សរភាវោ ទីបិតោ ហោតិ។ យថាហ – “សចេ ថេរស្ស បញ្ច វា ចត្តារោ វា តយោ វា បាតិមោក្ខុទ្ទេសា នាគច្ឆន្តិ, ទ្វេ បន អខណ្ឌា សុវិសទា វាចុគ្គតា ហោន្តិ, ថេរាយត្តោវ បាតិមោក្ខោ។ សចេ បន ឯត្តកម្បិ វិសទំ កាតុំ ន សក្កោតិ, ព្យត្តស្ស ភិក្ខុនោ អាយត្តោ ហោតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៥៥)។

២៥៧៩. **ឧទ្ទិសន្តេ**តិ បាតិមោក្ខុទ្ទេសកេ បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសន្តេ។ **សមា វា**តិ អាវាសិកេហិ គណនេន សមា វា។ **អប្បា វា**តិ ឩនា វា។ **អាគច្ឆន្តិ សចេ បនា**តិ សចេ បន អាគន្តុកា ភិក្ខូ អាគច្ឆន្តិ។ **សេសក**ន្តិ អនុទ្ទិដ្ឋដ្ឋានំ។

២៥៨០. **ឧទ្ទិដ្ឋមត្តេ**តិ ឧទ្ទិដ្ឋក្ខណេយេវ កថារម្ភតោ បុព្ពមេវ។ “វា”តិ ឥទំ ឯត្ថាបិ យោជេតព្ពំ, ឥមិនា អវុត្តំ “អវុដ្ឋិតាយ វា”តិ ឥមំ វិកប្បំ សម្បិណ្ឌេតិ។ **អវុដ្ឋិតាយ បរិសាយា**តិ ច ភិក្ខុបរិសាយ អញ្ញមញ្ញំ សុខកថាយ និសិន្នាយយេវាតិ អត្ថោ។ **បរិសាយា**តិ ឯត្ថ “ឯកច្ចាយា”តិ ច “សព្ពាយា”តិ ច សេសោ។ ភិក្ខូនំ ឯកច្ចាយ បរិសាយ វុដ្ឋិតាយ វា សព្ពាយ បរិសាយ វុដ្ឋិតាយ វាតិ យោជនា។ **តេស**ន្តិ វុត្តប្បការានំ អាវាសិកានំ។ **មូលេ**តិ សន្តិកេ។ បារិសុទ្ធិ កាតព្ពាតិ យោជនា។ “ឥធ បន, ភិក្ខវេ…បេ… អាគច្ឆន្តិ ពហុតរា, តេហិ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូហិ បុន បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិតព្ព”ន្តិ វុត្តនយំ ទស្សេតុមាហ “**សចេ ពហូ**”តិ។ ឯត្ថ “បុន បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិតព្ព”ន្តិ សេសោ។ សព្ពវិកប្បេសុ បុព្ពកិច្ចំ កត្វា បុន បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិតព្ពន្តិ អត្ថោ។ អយំ បនេត្ថ សេសវិនិច្ឆយោ –

> “បន្នរសោវាសិកានំ, ឥតរានំ សចេតរោ;
> សមានេតរេនេនុវត្តន្តុ, បុរិមានំ សចេធិកា;
> បុរិមា អនុវត្តន្តុ, តេសំ សេសេប្យយំ នយោ។
>
> “បាដិបទោវាសិកានំ ,
> ឥតរានំ ឧបោសថោ;
> សមថោកានំ សាមគ្គី,
> មូលដ្ឋា ទេន្តុ កាមតោ។

ពហិ គន្ធាន កាតព្វោ,
នោ ចេ ទេន្តិ ឧបោសថោ;
ទេយ្យានិច្ឆាយ សាមគ្គី,
ពហូសុ ពហិ វា វជេ។

“បាដិបទេគន្តុកានំ, ឯវមេវ អយំ នយោ;
សាវេយ្យ សុត្តំ សញ្ចិច្ច, អស្សាវេន្តស្ស ទុក្កដន្តិ។

២៥៨១. ***វិនិទ្ទិដ្ឋស្សា***តិ អាណត្តស្ស, ឥមិនា ឥតរេសំ អនាបត្តីតិ ទីបេតិ។ ឥធ “អគិលានស្សា”តិ សេសោ។ ថេរេន អាណាបេន្តេន “កិញ្ចិ កម្មំ ករោន្តោ វា សទាកាលមេវ ឯកោ វា ភារនិត្ថរណកោ វា សរភាណកធម្មកថិកាទីសុ អញ្ញតរោ វា ន ឧបោសថាគារសម្មជ្ជនត្ថំ អាណាបេតព្វោ, អវសេសា បន វារេន អាណាបេតព្វា”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៥៩) **អដ្ឋកថាយ** វុត្តវិធិនា អាណាបេតព្វោ។ សចេ អាណត្តោ សម្មជ្ជនី តាវកាលិកម្បិ ន លភតិ, សាខាភង្គំ កប្បិយំ ការេត្វា សម្មជ្ជិតព្ពំ។ តម្បិ អលភន្តស្ស លទ្ធកប្បិយំ ហោតិ។

អាសនបញ្ញាបនាណត្តិយម្បិ វុត្តនយេនេវ អាណាបេតព្វោ។ អាណាបេន្តេន ច សចេ ឧបោសថាគារេ អាសនានិ នត្ថិ, សង្ឃិកាវាសតោបិ អាហរិត្វា បញ្ញាបេត្វា បុន អាហរិតព្ពានិ។ អាសនេសុ អសតិ កដសារកេបិ តដ្ដិកាយោបិ បញ្ញាបេតុំ វដ្ដតិ, តដ្ដិកាសុបិ អសតិ សាខាភង្គានិ កប្បិយំ ការេត្វា បញ្ញាបេតព្ពានិ, កប្បិយការកំ អលភន្តស្ស លទ្ធកប្បិយំ ហោតិ។

បទីបករណេបិ វុត្តនយេនេវ អាណាបេតព្វោ។ អាណាបេន្តេន ច “អសុកស្មឹ នាម ឱកាសេ តេលំ វា វដ្ដិ វា កបល្លិកា វា អត្ថិ, តំ គហេត្វា ករោហី”តិ វត្តព្វោ។ សចេ តេលាទីនិ នត្ថិ , ភិក្ខាចារេនបិ បរិយេសិតព្ពានិ។ បរិយេសិត្វា អលភន្តស្ស លទ្ធកប្បិយំ ហោតិ។ អបិច កបាលេ អគ្គិបិ ជាលេតព្វោ។

២៥៨២. **ទីប**ន្តិ ឯត្ថ “ជាលេត្វា”តិ សេសោ។ អថ វា “កត្វា”តិ ឥមិនា ច យោជេតព្ពំ។ **គណញត្តិំ ឋបេត្វា**តិ “សុណន្តុ មេ, អាយស្មន្តា, អជ្ជុបោសថោ បន្នរសោ, យទាយស្មន្តានំ បត្តកល្លំ, មយំ អញ្ញមញ្ញំ បារិសុទ្ធិឧបោសថំ ករេយ្យាមា”តិ ឯវំ គណញត្តិំ និក្ខិបិត្វា។ **កត្តព្វោ តីហុបោសថោ**តិ តីហិ ភិក្ខូហិ ឧបោសថោ កាតព្វោ។ តីសុ ថេរេន ឯកំសំ ឧត្តរាសង្គំ កត្វា ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា អញ្ជលិំ បគ្គហេត្វា ទ្វេ ឯវំ តិក្ខត្តុមេវ វត្តព្វា “បរិសុទ្ធោ អហំ, អាវុសោ, ‘បរិសុទ្ធោ’តិ មំ ធារេថា”តិ (មហាវ. ១៦៨)។ ទុតិយេន, តតិយេន ច យថាក្កមំ “បរិសុទ្ធោ អហំ, ភន្តេ, ‘បរិសុទ្ធោ’តិ មំ ធារេថា”តិ តិក្ខត្តុមេវ វត្តព្ពំ។

២៥៨៣. បុព្ពកិច្ចាទីនិ កត្វា ញត្តិំ អដ្ឋបេត្វា ថេរេន នវោ ឯវំ តិក្ខត្តុមេវ វត្តព្វោ “បរិសុទ្ធោ អហំ, អាវុសោ , ‘បរិសុទ្ធោ’តិ មំ ធារេហី”តិ (មហាវ. ១៦៨), នវេន ថេរោបិ “បរិសុទ្ធោ អហំ, ភន្តេ, ‘បរិសុទ្ធោ’តិ មំ ធារេថា”តិ (មហាវ. ១៦៨) តិក្ខត្តុំ វត្តព្វោ។ ឥមស្មឹ បន វារេ ញត្តិយា អដ្ឋបនញ្ច “ធារេហី”តិ ឯកវចននិទ្ទេសោ ចាតិ ឯត្តកោវ វិសេសោតិ តំ អនាទិយិត្វា បុគ្គលេន កាតព្ពំ ឧបោសថវិធិំ ទស្សេតុមាហ **“បុព្ពកិច្ចំ សមាបេត្វា, អធិដ្ឋេយ្យ បនេកកោ”**តិ។ **អធិដ្ឋេយ្យា**តិ “អជ្ជ មេ ឧបោសថោ, បន្នរសោ’តិ វា ‘ចាតុទ្ទសោ’តិ វា អធិដ្ឋាមី”តិ អធិដ្ឋេយ្យ។ **អស្សា**តិ អវសានេ វុត្តបុគ្គលំ សន្ធាយ ឯកវចននិទ្ទេសោ។ យថាវុត្តោ សង្ឃោបិ តយោបិ ទ្វេបិ អត្តនោ អត្តនោ អនុញ្ញាតំ ឧបោសថំ អន្តរាយំ វិនា សចេ ន ករោន្តិ, ឯវមេវ អាបត្តិមាបជ្ជន្តីតិ វេទិតព្វោ។

២៥៨៤-៥. ឥទានិ “ចត្តារិមានិ, ភិក្ខវេ, ឧបោសថកម្មានិ, អធម្មេន វគ្គំ ឧបោសថកម្ម”ន្តិអាទិនា (មហាវ. ១៤៩) នយេន វុត្តំ កម្មចតុក្កំ ទស្សេតុមាហ **“អធម្មេន ច វគ្គេនា”**តិអាទិ។ អធម្មេន វគ្គេន កម្មំ, អធម្មតោ សមគ្គេន កម្មំ, ធម្មេន វគ្គេន កម្មំ, ធម្មតោ សមគ្គេន កម្មន្តិ ឯតានិ ចត្តារិ ឧបោសថស្ស កម្មានីតិ ជិនោ អព្រវីតិ យោជនា។ **ចតូស្វបិ បនេតេសូ**តិ ឯតេសុ ចតូសុ កម្មេសុ បន។ **ចតុត្ថ**ន្តិ “សមគ្គេន ច ធម្មតោ”តិ វុត្តំ ចតុត្ថំ ឧបោសថកម្មំ “ធម្មកម្ម”ន្តិ អធិប្បេតំ។

២៥៨៦-៧. តានិ កម្មានិ វិភាវេតុមាហ **“អធម្មេនិធា”**តិអាទិ។ **ឥធ** ឥមស្មឹ សាសនេ **ឯត្ថ** ឯតេសុ ចតូសុ ឧបោសថេសុ។ អធម្មេន វគ្គោ ឧបោសថោ កតមោតិ កថេតុកាមតាបុច្ឆា។ **យត្ថ** យស្សំ ឯកសីមាយំ ភិក្ខុនោ ចត្តារោ វសន្តីតិ យោជនា។

តត្រ ឯកស្ស បារិសុទ្ធឹ អានយិត្វា តេ តយោ ជនា **បារិសុទ្ធឹ** ឧបោសថំ ករោន្តិ ចេ, ឯវំ កតោ ឧបោសថោ អធម្មោ វគ្គុបោសថោ នាមាតិ យោជនា, ឯកសីមដ្ឋេហិ ចតូហិ សង្ឃុបោសថេ កាតព្ពេ គណុបោសថស្ស

កតត្តា **អធម្មោ** ច សង្ឃមជ្ឈំ វិនា គណមជ្ឈំ បារិសុទ្ធិយា អគមនតោ តស្ស ហត្ថបាសំ អនុបគមនេន **វគ្គោ** ច ហោតីតិ អត្ថោ។

២៥៨៨. អធម្មេន សមគ្គោតិ ឯត្ថ “ឧបោសថោ កតមោ”តិ អនុវត្តេតព្ពំ។ “ភិក្ខុនោ ឯកតោ”តិ បទច្ឆេទោ។ “ហោតិ អធម្មិកោ”តិ បទច្ឆេទោ។ ចតូហិ សមគ្គេហិ សង្ឃុបោសថេ កាតព្ពេ គណុបោសថករណំ **អធម្មោ,** ហត្ថបាសុបគមនតោ **សមគ្គោ** ហោតិ។

២៥៨៩-៩០. យោ ឧបោសថោ ធម្មេន វគ្គោ ហោតិ, សោ កតមោតិ យោជនា។ **យត្ថ** យស្សំ ឯកសីមាយំ ចត្តារោ ភិក្ខុនោ វសន្តិ, តត្រ ឯកស្ស បារិសុទ្ធិំ អានយិត្វា តេ តយោ ជនា បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសន្តេ ចេ, ធម្មេន វគ្គោ ឧបោសថោ ហោតីតិ យោជនា។ ឯកសីមដ្ឋេហិ ចតូហិ សង្ឃុបោសថស្ស កតត្តា **ធម្មោ,** ឯកស្ស ហត្ថបាសំ អនុបគមនេន **វគ្គោ** ច ហោតីតិ អត្ថោ។

២៥៩១. យោ ធម្មតោ សមគ្គោ, សោ កតមោតិ យោជនា។ **ឥធ** ឥមស្មិំ សាសនេ ចត្តារោ ភិក្ខុនោ ឯកតោ បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសន្តិ ចេ, អយំ ធម្មតោ សមគ្គោ ឧបោសថោតិ **មតោ** អធិប្បេតោតិ យោជនា។ ចតូហិ សង្ឃុបោសថស្ស កតត្តា **ធម្មោ,** ឯកស្សាបិ ហត្ថបាសំ អវិជហនេន **សមគ្គោ**តិ អធិប្បាយោ។

២៥៩២. វគ្គេ សង្ឃេ វគ្គោតិ សញ្ញិនោ, **សមគ្គេ** ច សង្ឃេ វគ្គោតិ សញ្ញិនោ ឧភយត្ថ វិមតិស្ស វា ឧបោសថំ ករោន្តស្ស ទុក្កដំ អាបត្តិ ហោតីតិ យោជនា។

២៥៩៣. ភេទាធិប្បាយតោតិ “នស្សន្តេតេ, វិនស្សន្តេតេ, កោ តេហិ អត្ថោ”តិ ឯវំ ភេទបុរេក្ខារតាយ “ឧបោសថំ ករោន្តស្សា”តិ អានេត្វា យោជេតព្ពំ។ **តស្ស** ភិក្ខុនោ **ថុល្លច្ចយំ ហោតិ** អកុសលពលវតាយ ច ថុល្លច្ចយំ ហោតីតិ។ យថាហ – “ភេទបុរេក្ខារបន្នរសកេ អកុសលពលវតាយ ថុល្លច្ចយំ វុត្ត”ន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៧៦)។ **វគ្គេ វា សមគ្គេ** វា សង្ឃេ សមគ្គោ ឥតិ សញ្ញិនោ ឧបោសថំ ករោន្តស្ស អនាបត្តីតិ យោជនា។ អវសេសោ បនេត្ថ វត្តព្ពវិនិច្ឆយោ បវារណវិនិច្ឆយាវសានេ “បារិសុទ្ធិប្បទានេនា”តិអាទីហិ (វិ. វិ. ២៦៤២) ឯកតោ វត្តុមិច្ឆន្តេន ន វុត្តោ។

២៥៩៤-៥. “ឧក្ខិត្តេនា”តិអាទិកានិ ករណវចនន្តានិ បទានិ “សហា”តិ ឥមិនា សទ្ធិំ “ឧបោសថោ ន កាតព្ពោ”តិ បទេន បច្ចេកំ យោជេតព្ពានិ។ **ឧក្ខិត្តេនា**តិ អាបត្តិយា អទស្សនេ ឧក្ខិត្តកោ, អាបត្តិយា អប្បដិកម្មេ ឧក្ខិត្តកោ, បាបិកាយ ទិដ្ឋិយា អប្បដិនិស្សគ្គេ ឧក្ខិត្តកោតិ តិវិធេន ឧក្ខិត្តេន។ ឯតេសុ ហិ តិវិធេ ឧក្ខិត្តកេ សតិ ឧបោសថំ ករោន្តោ សង្ឃោ បាចិត្តិយំ អាបជ្ជតិ។

“គហដ្ឋេនា”តិ ឥមិនា តិត្ថិយោបិ សង្គហិតោ។ **សេសេហិ សហធម្មិហី**តិ ភិក្ខុនី, សិក្ខមានា, សាមណេរោ, សាមណេរីតិ ចតូហិ សហធម្មិកេហិ។ **ចុតនិក្ខិត្តសិក្ខេហី**តិ ឯត្ថ ចុតោ ច និក្ខិត្តសិក្ខោ ចាតិ វិគ្គហោ។ **ចុតោ** នាម អន្តិមវត្ថុំ អជ្ឈាបន្នកោ។ **និក្ខិត្តសិក្ខោ** នាម សិក្ខាបច្ចក្ខាតកោ។

ឯកាទសហីតិ បណ្ឌកោ, ថេយ្យសំវាសកោ, តិត្ថិយបក្កន្តកោ, តិរច្ឆានគតោ, មាតុឃាតកោ, បិតុឃាតកោ, អរហន្តឃាតកោ, ភិក្ខុនិទូសកោ, សង្ឃភេទកោ , លោហិតុប្បាទកោ, ឧភតោព្យញ្ជនកោតិ ឥមេហិ ឯកាទសហិ អភព្ពេហិ។

សភាគាបត្តិកេន វា សហ ឧបោសថោ ន កាតព្ពោ, បារិវុត្ថេន ឆន្ទេន ឧបោសថោ ន កាតព្ពោ, ករោតោ ទុក្កដំ ហោតីតិ យោជនា។ ឯវំ ឧក្ខិត្តវជ្ជិតេសុ សព្ពវិកប្បេសុ ទុក្កដមេវ វេទិតព្ពំ។ “យំ ទ្វេបិ ជនា វិកាលភោជនាទិនា សភាគវត្ថុនា អាបត្តិំ អាបជ្ជន្តិ, ឯវរូបា វត្ថុសភាគា ‘សភាគា’តិ វុច្ចតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៦៩) វចនតោ **“សភាគាបត្តី”**តិ វត្ថុសភាគាបត្តិយេវ គហេតព្ពា។

ឧបោសថទិវសេ សព្ពោវ សង្ឃោ សចេ សភាគាបត្តិំ អាបន្នោ ហោតិ,

> “ឥធ បន, ភិក្ខវេ, អញ្ញតរស្មិំ អាវាសេ តទហុបោសថេ សព្ពោ សង្ឃោ សភាគំ អាបត្តិំ អាបន្នោ ហោតិ, តេហិ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូហិ ឯកោ ភិក្ខុ សាមន្តា អាវាសា សជ្ជុកំ បាហេតព្ពោ ‘គច្ឆាវុសោ, តំ អាបត្តិំ បដិករិត្វា អាគច្ឆ, មយំ តេ សន្តិកេ តំ អាបត្តិំ បដិករិស្សាមា’តិ។ ឯវញ្ចេតំ លភេថ, ឥច្ចេតំ កុសលំ។ នោ ចេ លភេថ, ព្យត្តេន ភិក្ខុនា បដិពលេន សង្ឃោ ញាបេតព្ពោ – ‘សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ, អយំ

សព្ពោ សង្ឃោ សភាគំ អាបត្តឹ អាបន្នោ, យទា អញ្ញំ ភិក្ខុំ សុទ្ធំ អនាបត្តិកំ បស្សិស្សតិ, តទា តស្ស សន្តិកេ តំ អាបត្តឹ បដិករិស្សតី’’តិ (មហាវ. ១៧១) ច,

វេមតិកោ ចេ ហោតិ,

“សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ, អយំ សព្ពោ សង្ឃោ សភាគាយ អាបត្តិយា វេមតិកោ, យទា និព្ពេមតិកោ ភវិស្សតិ, តទា តំ អាបត្តឹ បដិករិស្សតី’’តិ (មហាវ. ១៧១) ច,

វុត្តនយេន ឧបោសថោ កាតព្ពោ។

ឯត្ថ ច **សង្ឃុរក**ន្តិ គទហេរាគមនក្កាយ។ **គណុបោសថា**ទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ វុត្តញ្ហិ **អដ្ឋកថាគណ្ឋិបទេ** “យថា សង្ឃោ សភាគំ អាបត្តឹ អាបជ្ជិត្វា សុទ្ធំ អលភិត្វា ‘យទា សុទ្ធំ បស្សិស្សតិ, តទា តស្ស សន្តិកេ តំ អាបត្តឹ បដិករិស្សតី’តិ វត្វា ឧបោសថំ កាតុំ លភតិ, ឯវំ ទ្វីហិបិ អញ្ញមញ្ញំ អារោចេត្វា ឧបោសថំ កាតុំ វដ្ដតិ។ ឯកេនាបិ ‘បរិសុទ្ធំ លភិត្វា បដិករិស្សាមី’តិ អាភោគំ កត្វា កាតុំ វដ្ដតិ កិរា’’តិ។ **កិរា**តិ ចេត្ថ អនុស្សវត្ថេ ទដ្ឋព្ពោ, ន បនារុចិយំ។

បារិវុត្ថេន ឆន្ទេនាតិ ឆន្ទំ អាហរិត្វា កម្មំ កាតុំ និសិន្នេនបិ “អសុភលក្ខណតាទិនា កេនចិ ការណេន ន ករិស្សាមី’’តិ វិស្សជ្ជេ ឆន្ទេ សចេ បុន ករិស្សតិ, បុន ឆន្ទបារិសុទ្ធី អាហរិត្វា កាតព្ពំ។ យថាហ – “ឯតស្មិំ បារិវាសិយេ បុន ឆន្ទបារិសុទ្ធី អនានេត្វា កម្មំ កាតុំ ន វដ្ដតី’’តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១១៦៧)។

២៥៨៦. **អទេសេត្វា បនាបត្តិ**ន្តិ អាបន្នំ អាបត្តឹ អទេសេត្វា។ **នាវិកត្វាន វេមតិ**ន្តិ “អហំ, ភន្តេ, សម្ពហុលាសុ អាបត្តីសុ វេមតិកោ, យទា និព្ពេមតិកោ ភវិស្សាមិ, តទា តា អាបត្តិយោ បដិករិស្សាមី’’តិ វិមតឹ អនារោចេត្វា។ “**យទា និព្ពេមតិកោ**តិ ឯត្ថ សចេ បនេស និព្ពេមតិកោ ន ហោតិ, វត្ថុំ កិត្តេត្វាវ ទេសេតុំ វដ្ដតី’’តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៦៩) **អន្ធកដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។ តត្រាយំ ទេសនាវិធិ – សចេ មេឃច្ឆន្នេ សូរិយេ “កាលោ នុ ខោ, វិកាលោ’’តិ វេមតិកោ ភុញ្ជតិ, តេន ភិក្ខុនា “អហំ, ភន្តេ, វេមតិកោ ភុញ្ជឹ, សចេ កាលោ អត្ថិ, សម្ពហុលា ទុក្កដា អាបត្តិយោ អាបន្នោម្ហិ។ នោ ចេ អត្ថិ, សម្ពហុលា បាចិត្តិយាបត្តិយោ អាបន្នោម្ហី’’តិ ឯវំ វត្ថុំ កិត្តេត្វា “អហំ, ភន្តេ, យា តស្មិំ វត្ថុស្មិំ សម្ពហុលា ទុក្កដា វា បាចិត្តិយា វា អាបត្តិយោ អាបន្នោ, តា តុម្ហមូលេ បដិទេសេមី’’តិ វត្តព្ពំ។ ឯសេវ នយោ សព្ពាបត្តីសូតិ។

គណ្ឋិបទេសុ បនេវំ វិនិច្ឆយោ វុត្តោ – “អហំ, អាវុសោ, ឥត្ថន្នាមាយ អាបត្តិយា វេមតិកោ, យទា និព្ពេមតិកោ ភវិស្សាមិ, តទា តំ អាបត្តឹ បដិករិស្សាមី’តិ វត្វា ឧបោសថោ កាតព្ពោ, បាតិមោក្ខំ សោតព្ព’’ន្តិ (មហាវ. ១៧០) វចនតោ យាវ និព្ពេមតិកោ ន ហោតិ, តាវ សភាគាបត្តឹ បដិគ្គហេតុំ ន លភតិ។ អញ្ញេសញ្ច កម្មានំ បរិសុទ្ធោ នាម ហោតិ។ “បុន និព្ពេមតិកោ ហុត្វា ទេសេតព្ពមេវា’’តិ (កង្ខា. អភិ. ដី. និទានវណ្ណនា) នេវ បាឡិយំ, ន អដ្ឋកថាយំ អត្ថិ, ទេសិតេ បន ន ទោសោ។ “ឥតោ វុដ្ឋហិត្វា តំ អាបត្តឹ បដិករិស្សាមី’’តិ (មហាវ. ១៧០) ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោតិ។

២៥៨៧. **ឧបោសថេ**តិ ទិនការកកត្តព្ពាការវសេន បន្នរសី, សង្ឃុបោសថោ, សុត្តុទ្ទេសោតិ ឥមេហិ តីហិ លក្ខណេហិ សមន្នាគតេ ឧបោសថេ។ **សភិក្ខុម្ហា ច អាវាសា**តិ “យស្មិំ ឧបោសថេ កិច្ច’’ន្តិអាទិនា វក្ខមានប្បការា សភិក្ខុកា អាវាសា។ ឥធ “អនាវាសា’’តិ សេសោ។ **អាវាសោ វា អនាវាសោ វា**តិ ឯត្ថ “អភិក្ខុកោ វា នានាសំវាសកេហិ សភិក្ខុកោ វា’’តិ ច **ន គន្តព្ពោ**តិ ឯត្ថ “អញ្ញត្រ សង្ឃេន អញ្ញត្រ អន្តរាយា’’តិ ច សេសោ។ “**អនាវាសោ**’’តិ ឧទោសិតាទយោ វុត្តា។ ភិក្ខុនា ឧបោសថេ សភិក្ខុម្ហា អាវាសា វា អនាវាសា វា អភិក្ខុកោ វា នានាសំវាសកេហិ សភិក្ខុកោ វា អាវាសោ វា អនាវាសោ វា អញ្ញត្រ សង្ឃេន អញ្ញត្រ អន្តរាយា **កុទាចនំ** កទាចិបិ ន គន្តព្ពោតិ យោជនា។

២៥៨៨. យស្មិំ អាវាសេ បន ឧបោសថេ កិច្ចំ សចេ វត្តតិ, សោ អាវាសោ “សភិក្ខុកោ នាមា’’តិ បកាសិតោតិ យោជនា, ឥមិនា សចេ យត្ថ ឧបោសថោ ន វត្តតិ, សោ សន្តេសុបិ ភិក្ខូសុ អភិក្ខុកោ នាមាតិ ទីបេតិ។

២៥៨៩. ឧបោសថស្ស បយោជនំ, តប្បសង្គេន បវារណាយ ច និទ្ទារេតុកាមតាយាហ “**ឧបោសថោ កិមត្ថាយា**’’តិអាទិ។

២៦០០. **បដិក្កោសេយ្យា**តិ និវារេយ្យ។ **អទេន្តស្សបិ ទុក្កដ**ន្តិ ឯត្ថ “កោបេតុំ ធម្មិកំ កម្ម”ន្តិ អានេត្វា សម្ពន្ធិតព្ពំ។

២៦០១. **សោ ចា**តិ (កង្ខា. អដ្ឋ. និទានវណ្ណនា) ចតុវគ្គាទិប្បភេទេន បញ្ចវិធោ សោ សង្ឃោ ច។ ហេដ្ឋិម បរិច្ឆេទេន **កត្តព្ពកម្មានំ វសេន បរិទីបិតោ,** ន ឆព្ពគ្គាទីនំ កាតុំ អយុត្តតាទស្សនវសេន។

២៦០២. ចតុវគ្គាទិភេទនិពន្ធនំ កម្មំ ទស្សេតុមាហ **“បវារណ”**ន្តិអាទិ។ បវារណញ្ច តថា អព្ភានញ្ច ឧបសម្បទញ្ច ឋបេត្វា ចតុវគ្គេន អកត្តព្ពំ កម្មំ ន វិជ្ជតីតិ យោជនា។

២៦០៣. មជ្ឈទេសេ ឧបសម្បទា **មជ្ឈទេសូបសម្បទា,** តំ។ អព្ភានំ, មជ្ឈទេសូបសម្បទញ្ច វិនា បញ្ចវគ្គេន **សព្ពំ** កម្មំ កាតុំ វដ្ដតីតិ យោជនា។

២៦០៤. កិញ្ចាបិ កម្មំ ន ន កត្តព្ពន្តិ យោជនា, សព្ពម្បិ កម្មំ កត្តព្ពមេវាតិ អត្ថោ។ ទ្វេ បដិសេធា បកតត្ថំ គមយន្តីតិ។ វីសតិវគ្គេន សង្ឃេន សព្ពេសម្បិ កម្មានំ កត្តព្ពភាវេ កិមត្ថំ អតិរេកវីសតិវគ្គស្ស គហណន្តិ អាហ **“ឩនេ ទោសោតិ ញាបេតុំ, នាធិកេ អតិរេកតា”**តិ។ យថាវុត្តេ ចតុព្ពិធេ សង្ឃេ គណនតោ **ឩនេ ទោសោ** ហោតិ, អធិកេ ទោសោ ន ហោតីតិ ញាបេតុំ **អតិរេកតា ទស្សិតា,** អតិរេកវីសតិវគ្គសង្ឃោ ទស្សិតោតិ អធិប្បាយោ។

២៦០៥. ចតុវគ្គេន កត្តព្ពេ បកតត្តាវ ចត្តារោ កម្មប្បត្តាតិ ទីបិតាតិ យោជនា។ សេសា បកតត្តា ឆន្ទារហាតិ សេសោ។ **បកតត្តា**តិ អនុក្ខិត្តា ចេវ អន្តិមវត្ថុំ អនជ្ឈាបន្នា ច គហេតព្ពា។ **សេសេសុ ចា**តិ បញ្ចវគ្គាទីសុបិ។

២៦០៦. **ចតុវគ្គាទិកត្តព្ពកម្មំ** អសំវាសបុគ្គលំ គណបូរំ កត្វា ករោន្តស្ស ទុក្កដំ ហោតិ។ ន កេវលំ ទុក្កដមេវ, កតញ្ច កម្មំ កុប្បតីតិ យោជនា។

២៦០៧. **បរិវាសាទី**តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន មូលាយបដិកស្សនាទីនំ គហណំ។ **តត្រដ្ឋ**ន្តិ បរិវាសាទីសុ ឋិតំ។ **“តថា”**តិ ឥមិនា “កតំ កុប្បតិ ទុក្កដ”ន្តិ ឥទំ អនុវត្តេតិ។ **សេសំ តូ**តិ បរិវាសាទិកម្មតោ អញ្ញំ បន ឧបោសថាទិកម្មំ។ **វដ្ដតី**តិ តេ បារិវាសិកាទយោ គណបូរកេ កត្វា កាតុំ វដ្ដតិ។

ឧបោសថក្ខន្ធកកថាវណ្ណនា។

វស្សូបនាយិកក្ខន្ធកកថាវណ្ណនា

២៦០៨. វស្សូបនាយិកា វុត្តាតិ សេសោ។ **បច្ឆិមា ចា**តិ ឯត្ថ **ឥតិ**-សទ្ទោ និទស្សនេ។ **វស្សូបនាយិកា**តិ វស្សូបគមនា។ អាលយោ, វចីភេទោ វា កាតព្ពោ ឧបគច្ឆតាតិ ឥមិនា វស្សូបគមនប្បការោ ទស្សិតោ។ ឧបគច្ឆតា អាលយោ កត្តព្ពោ, វចីភេទោ វា កត្តព្ពោតិ សម្ពន្ធោ។ ឧបគច្ឆន្តេន ច សេនាសនេ អសតិ “ឥធ វស្សំ វសិស្សាមី”តិ ចិត្តុប្បាទមត្តំ វា កាតព្ពំ, សេនាសនេ សតិ “ឥមស្មិំ វិហារេ ឥមំ តេមាសំ វស្សំ ឧបេមី”តិ ច “ឥធ វស្សំ ឧបេមី”តិ ច វចីភេទោ វា កាតព្ពោតិ អត្ថោ។

២៦០៩. ជានំ វស្សូបគមនំ អនុបគច្ឆតោ វាបីតិ យោជនា។ **តេមាស**ន្តិ ឯត្ថ “បុរិមំ វា បច្ឆិមំ វា”តិ សេសោ។ **ចរន្តស្សាបី**តិ ឯត្ថ “ចារិក”ន្តិ សេសោ។ បុរិមំ វា **តេមាសំ** បច្ឆិមំ វា **តេមាសំ** អវសិត្វាវ ចារិកំ ចរន្តស្សាបិ ទុក្កដន្តិ យោជនា។ **តេមាស**ន្តិ អច្ចន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ។ យថាហ – “ន, ភិក្ខវេ, វស្សំ ឧបគន្ត្វា បុរិមំ វា តេមាសំ បច្ឆិមំ វា តេមាសំ អវសិត្វា ចារិកា បក្កមិតព្ពា, យោ បក្កមេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (មហាវ. ១៨៥)។

២៦១០. **រុក្ខស្ស សុសិរេ**តិ ឯត្ថ “សុទ្ធេ”តិ សេសោ។ យថាហ – “រុក្ខសុសិរេតិ ឯត្ថ សុទ្ធេ រុក្ខសុសិរេយេវ ន វដ្ដតិ, មហន្តស្ស បន រុក្ខសុសិរស្ស អន្តោ បទរច្ឆទនំ កុដិកំ កត្វា បវិសនទ្វារំ យោជេត្វា ឧបគន្តុំ វដ្ដតី”តិ។ **“រុក្ខស្ស សុសិរេ”**តិ ឥមិនា រុក្ខេកទេសោ វិដបោបិ សង្គហិតោ, សោបិ សុទ្ធោវ ន វដ្ដតិ។ យថាហ – “រុក្ខវិដភិយាតិ ឯត្ថាបិ សុទ្ធេ វិដបមត្តេ ន វដ្ដតិ, មហាវិដបេ បន អដ្ដកំ ពន្ធិត្វា តត្ថ បទរច្ឆទនំ កុដិកំ កត្វា ឧបគន្តុំ វដ្ដតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ២០៣)។

“ឆត្តេតិ ឯត្ថាបិ ចតូសុ ថម្ភេសុ ឆត្តំ ឋបេត្វា អាវរណំ កត្វា ទ្វារំ យោជេត្វា ឧបគន្តុំ វដ្ដតិ, ឆត្តកុដិកា នាមេសា ហោតិ។ **ចាដិយា**តិ ឯត្ថាបិ មហន្តេន កបល្លេន ឆត្តេ វុត្តនយេន កុដិំ កត្វាវ ឧបគន្តុំ វដ្ដតី”តិ **អដ្ឋកថា**វចនតោ ឯវមកតាសុ សុទ្ធឆត្តចាដីសុ និវារណំ វេទិតព្ពំ។ **ឆវកុដី**តិ ដង្កិតមញ្ចាទយោ វុត្តា។ យថាហ – “ឆវកុដិកា នាម ដង្កិតមញ្ចាទិភេទា កុដិ, តត្ថ ឧបគន្តុំ **ន** វដ្ដតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ២០៣)។

សុសានេ បន អញ្ញំ កុដិកំ កត្វា ឧបគន្តុំ វដ្ដតិ។ “ឆវសរីរំ ឈាបេត្វា ឆារិកាយ, អដ្ឋិកានញ្ច អត្ថាយ កុដិកា ករិយតី”តិ **អន្ធកដ្ឋកថាយំ** ឆវកុដិ វុត្តា។ “ដង្កិតមញ្ចោតិ កសិកុដិកាបាសាណឃរន្តិ លិខិត”ន្តិ (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ២០៣) **វជិរពុទ្ធិត្ថេរោ**។ ចតុន្នំ បាសាណានំ ឧបរិ បាសាណំ អត្ថរិត្វា កតោ គេហោបិ **“ដង្កិតមញ្ចោ”**តិ វុច្ចតិ។ ទីឃេ មញ្ចបាទេ មជ្ឈេ វិជ្ឈិត្វា អដនិយោ បវេសេត្វា មញ្ចំ ករោន្តីតិ តស្ស ឥទំ ឧបរិ, ឥទំ ហេដ្ឋាតិ នត្ថិ, បរិវត្តេត្វា អត្ថតោបិ តាទិសោវ ហោតិ, តំ សុសានេ, ទេវដ្ឋានេ ច ឋបេន្តិ, អយម្បិ **ដង្កិតមញ្ចោ** នាម។

២៦១១. “សតិ បច្ចយវេកល្លេ, សរីរាផាសុតាយ វា”តិ អវសេសន្តរាយានំ វក្ខមានត្តា **“អន្តរាយោ”**តិ ឥមិនា រាជន្តរាយាទិ ទសវិធោ គហេតព្ពោ។

២៦១២-៤. “អនុជានាមិ , ភិក្ខវេ, សត្តន្នំ សត្តាហករណីយេន អប្បហិតេបិ គន្តុំ, បគេវ បហិតេ ភិក្ខុស្ស ភិក្ខុនិយា សិក្ខមានាយ សាមណេរស្ស សាមណេរិយា មាតុយា ច បិតុស្ស ចា”តិ (មហាវ. ១៩៨) វុត្តនយំ ទស្សេតុមាហ **“មាតាបិតូន”**ន្តិអាទិ។

មាតាបិតូនំ ទស្សនត្ថំ, បញ្ចន្នំ សហធម្មិកានំ ទស្សនត្ថំ វា នេសំ អត្ថេ សតិ វា នេសំ អន្តរេ គិលានំ ទដ្ឋុំ វា តទុបដ្ឋាកានំ ភត្តាទិំ បរិយេសនត្ថំ វា នេសំ ភត្តាទិំ បរិយេសនត្ថំ វា តថា នេសំ បញ្ចន្នំ សហធម្មិកានំ អញ្ញតរំ **អនភិរតំ** ឧក្កណ្ឋិតំ អហំ គន្ត្វា វូបកាសេស្សំ វា វូបកាសាបេស្សាមិ វា ធម្មកថមស្ស ករិស្សាមីតិ វា **តស្ស** បញ្ចន្នំ សហធម្មិកានំ អញ្ញតរស្ស **ឧដ្ឋិតំ** ឧប្បន្នំ ទិដ្ឋី វិវេចេស្សាមិ វា វិវេចាបេស្សាមិ វា ធម្មកថមស្ស ករិស្សាមីតិ វា តថា ឧប្បន្នំ កុក្កុច្ចំ វិនោទេស្សាមីតិ វា វិនោទាបេស្សាមីតិ វា ធម្មកថមស្ស ករិស្សាមីតិ វា ឯវំ វិនយញ្ញុនា ភិក្ខុនា សត្តាហកិច្ចេន អបេសិតេបិ គន្តព្ពំ, បគេវ បហិតេតិ យោជនា។

ភត្តាទីតិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន ភេសជ្ជបរិយេសនាទី សង្គណ្ហាតិ។ យថាហ – “គិលានភត្តំ វា បរិយេសិស្សាមិ, គិលានុបដ្ឋាកភត្តំ វា បរិយេសិស្សាមិ, គិលានភេសជ្ជំ វា បរិយេសិស្សាមិ, បុច្ឆិស្សាមិ វា ឧបដ្ឋហិស្សាមិ វា”តិ។ **វូបកាសេស្ស**ន្តិ យត្ថ អនភិរតិ ឧប្បន្នា, តតោ អញ្ញត្ថ គហេត្វា គមិស្សាមីតិ អត្ថោ។

វិនោទេស្សាមហន្តិ វាតិ ឯត្ថ **វា**-សទ្ទេន “ឥធ បន, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ គរុធម្មំ អជ្ឈាបន្នោ ហោតិ បរិវាសារហោ, សោ ចេ ភិក្ខូនំ សន្តិកេ ទូតំ បហិណេយ្យ ‘អហញ្ហិ គរុធម្មំ អជ្ឈាបន្នោ បរិវាសារហោ, អាគច្ឆន្តុ ភិក្ខូ, ឥច្ឆាមិ ភិក្ខូនំ អាគត’ន្តិ។ គន្តព្ពំ, ភិក្ខវេ, សត្តាហករណីយេន អប្បហិតេបិ, បគេវ បហិតេ ‘បរិវាសទានំ ឧស្សុក្កំ ករិស្សាមិ វា អនុស្សាវេស្សាមិ វា គណបូរកោ វា ភវិស្សាមី’’តិអាទិនយំ (មហាវ. ១៩៣) សង្គណ្ហាតិ។ ឯវំ សត្តាហកិច្ចេន គច្ឆន្តេន អន្តោឧបចារសីមាយ ឋិតេនេវ “អន្តោសត្តាហេ អាគច្ឆិស្សាមី’’តិ អាភោគំ កត្វា គន្តព្ពំ។ សចេ អាភោគំ អកត្វា ឧបចារសីមំ អតិក្កមតិ, ឆិន្នវស្សោ ហោតីតិ វទន្តិ។

២៦១៥. “អយំ បនេត្ថ បាឡិមុត្តករត្តិច្ឆេទវិនិច្ឆយោ’’តិ **អដ្ឋកថា**គតំ រត្តិច្ឆេទវិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ **“វស្សំ ឧបគតេនេត្ថា’’**តិអាទិ។ **ឯត្ថា**តិ ឥមស្មិំ សត្តាហកិច្ចាធិការេ។ អយំ បាឡិមុត្តកវិនិច្ឆយោ ទដ្ឋព្ពោតិ អត្ថោ។

២៦១៦. **“អសុកំ នាម ទិវស’’**ន្តិអាទិនា និមន្តនាការំ វក្ខតិ។ **បុព្ពន្តិ** បឋមំ។ **វដ្ដតី**តិ សត្តាហកិច្ចេន គន្តុំ វដ្ដតិ។ យថាហ – “សចេ ឯកស្មិំ មហាវាសេ បឋមំយេវ កតិកា កតា ហោតិ ‘អសុកទិវសំ នាម សន្និបតិតព្ព’ន្តិ, និមន្តិតោយេវ នាម ហោតិ, គន្តុំ វដ្ដតី’’តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៩៩)។ “ឧបាសកេហិ ‘ឥមស្មិំ នាម ទិវសេ ទានាទីនិ ករោម, សព្ពេ ឯវ សន្និបតន្តូ’តិ កតិកាយបិ កតាយ គន្តុំ វដ្ដតិ, និមន្តិតោយេវ នាម ហោតី’’តិ កេចិ។

២៦១៧. **ភណ្ឌក**ន្តិ អត្តនោ ចីវរភណ្ឌំ។ **ន វដ្ដតី**តិ សត្តាហកិច្ចេន គន្តុំ ន វដ្ដតិ។ **បហិណន្តី**តិ ចីវរធោវនាទិកម្មេន បហិណន្តិ។ អាចរិយុបជ្ឈាយានំ អាណត្តិយេន គេនចិ អនវជ្ជកិច្ចេន សត្តាហករណីយេន គន្តុំ វដ្ដតីតិ ឥមិនាវ ទីបិតំ ហោតិ។

២៦១៨. **ឧទ្ទេសាទីនមត្ថាយា**តិ បាឡិវាចនាទិ សន្ធាយ។ **អាទិ**-សទ្ទេន បរិបុច្ឆាទី សង្គណ្ហាតិ។ **គរូន**ន្តិ អគិលានានម្បិ អាចរិយុបជ្ឈាយានំ។ **គន្តុំ លភតី**តិ សត្តាហករណីយេន គន្តុំ លភតិ។ **បុគ្គលោ**តិ បករណតោ ភិក្ខុំយេវ គណ្ហាតិ។

២៦១៩. **អាចរិយោ**តិ និទស្សនមត្តំ, ឧបជ្ឈាយេន និវារិតេបិ ឯសេវ នយោ។ “សចេ បន នំ អាចរិយោ ‘អជ្ជ មា គច្ឆា’តិ វទតិ, វដ្ដតី’’តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៩៩) **អដ្ឋកថា**នយំ ទស្សេតុមាហ **“រត្តិច្ឆេទេ អនាបត្តិ, ហោតីតិ បរិទីបិតា’’**តិ។ **រត្តិច្ឆេទេ**តិ វស្សច្ឆេទនិមិត្តំ។ “រត្តិច្ឆេទេ’’តិ សព្ពត្ថ វស្សច្ឆេទោតិ សន្និដ្ឋានំ កត្វា វទន្តិ, ឯវំ សត្តាហករណីយេន គតំ នំ អន្តោសត្តាហេយេវ បុន អាគច្ឆន្តំ សចេ អាចរិយោ វា ឧបជ្ឈាយោ វា “អជ្ជ មា គច្ឆា’’តិ វទតិ, សត្តាហាតិក្កមេបិ អនាបត្តីតិ អធិប្បាយោ, វស្សច្ឆេទោ បន ហោតិយេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ សត្តាហស្ស ពហិទ្ធា វីតិនាមិតត្តា។

២៦២០. **យស្ស កស្សចិ ញាតិស្សា**តិ មាតាបិតូហិ អញ្ញស្ស ញាតិជនស្ស។ **“គច្ឆតោ ទស្សនត្ថាយា’’**តិ ឥមិនា សេសញាតិកេហិ “មយំ គិលានា ភទន្តានំ អាគមនំ ឥច្ឆាមា’’តិ ច “ឧបដ្ឋាកកុលេហិ ទានំ ទស្សាម, ធម្មំ សោស្សាម, ភិក្ខូនំ ទស្សនំ ឥច្ឆាមា’’តិ ច ឯវំ កត្តព្ពំ និទ្ទិសិត្វា ទូតេ វា បេសិតេ សត្តាហករណីយេន គច្ឆតោ រត្តិច្ឆេទោ ច ទុក្កដញ្ច ន ហោតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ យថាហ “ឥធ បន, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុស្ស ញាតកោ គិលានោ ហោតិ…បេ… គន្តព្ពំ, ភិក្ខវេ, សត្តាហករណីយេន បហិតេ, ន ត្វេវ អប្បហិតេ’’តិ (មហាវ. ១៩៩) ច “ឥធ បន, ភិក្ខវេ, ឧបាសកេន សង្ឃំ ឧទ្ទិស្ស វិហារោ ការាបិតោ ហោតិ…បេ… ឥច្ឆាមិ ទានញ្ច ទាតុំ ធម្មញ្ច សោតុំ ភិក្ខូ ច បស្សិតុន្តិ។ គន្តព្ពំ, ភិក្ខវេ, សត្តាហករណីយេន បហិតេ, ន ត្វេវ អប្បហិតេ’’តិ (មហាវ. ១៨៨) ច។

២៦២១. “អហំ គាមកំ គន្ត្វា អជ្ជេវ អាគមិស្សាមី’’តិ **អាគច្ឆំ** អាគច្ឆន្តោ សចេ បាបុណិតុំ ន សក្កោតេវ, វដ្ដតីតិ យោជនា។ **វដ្ដតី**តិ ឯត្ថ “អជ្ជេវ អាគមិស្សាមី’’តិ គន្ត្វា អាគច្ឆន្តស្ស អន្តរាមគ្គេ សចេ អរុណុគ្គមនំ ហោតិ, វស្សច្ឆេទោបិ ន ហោតិ, រត្តិច្ឆេទទុក្កដញ្ច នត្ថីតិ អធិប្បាយោ។

២៦២២. **វជេ**តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ២០៣) គោបាលកានំ និវាសនដ្ឋានេ។ **សត្ថេ**តិ ជង្ឃសត្ថសកដសត្ថានំ សន្និវិដ្ឋោកាសេ។ **តីសុ ឋានេសុ ភិក្ខុនោ, វស្សច្ឆេទេ អនាបត្តី**តិ តេហិ សទ្ធឹ គច្ឆន្តស្សេវ នត្ថិ អាបត្តិ, តេហិ វិយុជ្ជិត្វា គមនេ បន អាបត្តិយេវ, បវារេតុញ្ច ន លភតិ។

វជាទីសុ វស្សំ ឧបគច្ឆន្តេន វស្សូបនាយិកទិវសេ តេន ភិក្ខុនា ឧបាសកា វត្តព្ពា “កុដិកា លទ្ធុំ វដ្ដតី’’តិ។ សចេ ករិត្វា ទេន្តិ, តត្ថ បវិសិត្វា “ឥធ វស្សំ ឧបេមី’’តិ តិក្ខត្តុំ វត្តព្ពំ។ នោ ចេ ទេន្តិ, សាលាសង្ខេបេន ឋិតសកដស្ស ហេដ្ឋា ឧបគន្តព្ពំ។ តម្បិ អលភន្តេន អាលយោ កាតព្ពោ។ សត្ថេ បន កុដិកាទីនំ អភាវេ “ឥធ

វស្សំ ឧបេមី’’តិ វចីភេទំ កត្វា ឧបគន្តុំ ន វដ្ដតិ, អាលយករណមត្តមេវ វដ្ដតិ។ **អាលយោ** នាម ‘‘ឥធ វស្សំ វសិស្សាមី’’តិ ចិត្តុប្បាទមត្តំ។

សចេ មគ្គប្បដិបន្នោយេវ សត្ថេ បវារណាទិវសោ ហោតិ, តត្ថេវ បវារេតព្ពំ។ អថ សត្ថោ អន្តោវស្សេយេវ ភិក្ខុនា បត្ថិតដ្ឋានំ បត្វា អតិក្កមតិ។ បត្ថិតដ្ឋានេ វសិត្វា តត្ថ ភិក្ខូហិ សទ្ធិំ បវារេតព្ពំ។ អថាបិ សត្ថោ អន្តោវស្សេយេវ អន្តរា ឯកស្មិំ គាមេ តិដ្ឋតិ វា វិប្បកិរតិ វា, តស្មិំយេវ គាមេ ភិក្ខូហិ សទ្ធិំ វសិត្វា បវារេតព្ពំ, អប្បវារេត្វា តតោ បរំ គន្តុំ ន វដ្ដតិ។

នាវាយ វស្សំ ឧបគច្ឆន្តេនាបិ កុដិយំយេវ ឧបគន្តព្ពំ។ បរិយេសិត្វា អលភន្តេ អាលយោ កាតព្ពោ ។ សចេ អន្តោតេមាសំ នាវា សមុទ្ទេយេវ ហោតិ, តត្ថេវ បវារេតព្ពំ។ អថ នាវា កូលំ លភតិ, សយញ្ច បរតោ គន្តុកាមោ ហោតិ, គន្តុំ ន វដ្ដតិ។ នាវាយ លទ្ធគាមេយេវ វសិត្វា ភិក្ខូហិ សទ្ធិំ បវារេតព្ពំ។ សចេបិ នាវា អនុតីរមេវ អញ្ញត្ថ គច្ឆតិ, ភិក្ខុ ច បឋមំ លទ្ធគាមេយេវ វសិតុកាមោ, នាវា គច្ឆតុ, ភិក្ខុនា តត្ថេវ វសិត្វា ភិក្ខូហិ សទ្ធិំ បវារេតព្ពំ។

ឥតិ វជេ, សត្ថេ, នាវាយន្តិ តីសុ ឋានេសុ នត្ថិ វស្សច្ឆេទេ អាបត្តិ, បវារេតុញ្ច លភតិ។

២៦២៣. សតិ បច្ចយវេកល្លេតិ បិណ្ឌបាតាទីនំ បច្ចយានំ ឩនត្តេ សតិ។ **សរីរាផាសុតាយ វា**តិ សរីរស្ស អផាសុតាយ អាពាធេ វា សតិ។ **វស្សំ ឆេត្វាបិ បក្កមេ**តិ វស្សច្ឆេទំ កត្វាបិ យថាផាសុកដ្ឋានំ គច្ឆេយ្យ។ **អបិ-**សទ្ទេន វស្សំ អឆេត្វា វស្សច្ឆេទការណេ សតិ សត្តាហករណីយេន គន្តុម្បិ វដ្ដតីតិ ទីបេតិ។

២៦២៤. យេន កេនន្តរាយេនាតិ រាជន្តរាយាទីសុ យេន កេនចិ អន្តរាយេន។ **យោ** ភិក្ខុ វស្សំ នោបគតោ, តេនាបិ ឆិន្នវស្សេន វាបិ **ទុតិយា** វស្សូបនាយិកា ឧបគន្តព្ពាតិ យោជនា។

២៦២៥-៦. សត្តាហន្តិ អច្ចន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ។ **‘‘វីតិនាមេតី’’**តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ ឧបគន្ត្វាបិ វា ពហិទ្ធា ឯវ សត្តាហំ វីតិនាមេតិ ចេ។ យោ គច្ឆតិ, យោ ច វីតិនាមេតិ, **តស្ស ភិក្ខុស្ស។ បុរិមាបិ ន វិជ្ជតី**តិ អនុបគតត្តា, ឆិន្នវស្សត្តា ច បុរិមាបិ វស្សូបនាយិកា ន វិជ្ជតិ ន លភតិ។ ឥមេសំ ទ្វិន្នំ យថាក្កមំ ឧបចារាតិក្កមេ, សត្តាហាតិក្កមេ ច អាបត្តិ វេទិតព្ពា។

បដិស្សវេ ច ភិក្ខុស្ស, ហោតិ អាបត្តិ ទុក្កដន្តិ ‘‘ឥធ វស្សំ វសថា’’តិ វុត្តេ ‘‘សាធូ’’តិ បដិស្សុណិត្វា តស្ស វិសំវាទេ អសច្ចាបនេ អាបត្តិ ហោតិ។ កតមាតិ អាហ **‘‘ទុក្កដ’’**ន្តិ។ ន កេវលំ ឯតស្សេវ វិសំវាទេ អាបត្តិ ហោតិ, អថ ខោ ឥតរេសម្បិ បដិស្សវានំ វិសំវាទេ អាបត្តិ វេទិតព្ពា។ យថាហ – ‘‘បដិស្សវេ ច អាបត្តិ ទុក្កដស្សាតិ ឯត្ថ ន កេវលំ ‘ឥមំ តេមាសំ ឥធ វស្សំ វសថា’តិ ឯតស្សេវ បដិស្សវស្ស វិសំវាទេ អាបត្តិ, ‘ឥមំ តេមាសំ ភិក្ខំ គណ្ហថ, ឧភោបិ មយំ ឥធ វស្សំ វសិស្សាម, ឯកតោវ ឧទ្ទិសាបេស្សាមា’តិ ឯវមាទិនាបិ តស្ស តស្ស បដិស្សវស្ស វិសំវាទេ ទុក្កដ’’ន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ២០៧)។ តញ្ច ខោ បដិស្សវកាលេ សុទ្ធចិត្តស្ស បច្ឆា វិសំវាទនបច្ចយា ហោតិ។ បឋមំ អសុទ្ធចិត្តស្ស បន បដិស្សវេ បាចិត្តិយំ, វិសំវាទេន ទុក្កដន្តិ បាចិត្តិយេន សទ្ធិំ ទុក្កដំ យុជ្ជតិ។

២៦២៧. ‘‘វស្សំ ឧបគន្ត្វា បន អរុណំ អនុដ្ឋាបេត្វា តទហេវ សត្តាហករណីយេន បក្កមន្តស្សាបិ អន្តោសត្តាហេ និវត្តន្តស្ស អនាបត្តី’’តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ២០៧) **អដ្ឋកថា**វចនតោ, ‘‘កោ វាទោ វសិត្វា ពហិ គច្ឆតោ’’តិ វត្តមានត្តា ច **‘‘នុដ្ឋាបេត្វា បនារុណ’’**ន្តិ បាឋោ គហេតព្ពោ។ កត្ថចិ បោត្ថកេសុ ‘‘ឧដ្ឋាបេត្វា បនារុណ’’ន្តិ បាឋោ ទិស្សតិ, សោ ន គហេតព្ពោ។

២៦២៨. វសិត្វាតិ ទ្វីហតីហំ វសិត្វា។ យថា វស្សំ វសិត្វា អរុណំ អនុដ្ឋាបេត្វាវ សត្តាហករណីយេន គច្ឆតោ អនាបត្តិ, តថា គតដ្ឋានតោ អន្តោសត្តាហេ អាគន្ត្វា បុនបិ អរុណំ អនុដ្ឋាបេត្វាវ សត្តាហករណីយេន គច្ឆតោ អនាបត្តិ។ ‘‘សត្តាហវារេន អរុណោ ឧដ្ឋាបេតព្ពោ’’តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ២០១) **អដ្ឋកថាវចនំ** សត្តមារុណេន បដិពទ្ធទិវសំ សត្តមេន អរុណេនេវ សង្គហេត្វា សត្តមអរុណព្ភន្តរេ អនាគន្ត្វា អដ្ឋមំ អរុណំ ពហិ ឧដ្ឋាបេន្តស្ស វត្តិច្ឆេទទស្សនបរំ, ន សត្តមអរុណស្សេវ តត្ថ ឧដ្ឋាបេតព្ពភាវទស្សនបរន្តិ គហេតព្ពំ **សិក្ខាភាជនអដ្ឋកថាយ,** សីហឡគណ្ឋិបទេសុ ច តថា វិនិច្ឆិតត្តា។

២៦២៩. ‘‘នោបេតិ អសតិយា’’តិ បទច្ឆេទោ, **នោបេតី**តិ ‘‘ឥមស្មិំ វិហារេ ឥមំ តេមាសំ វស្សំ ឧបេមី’’តិ វចីភេទេន ន ឧបគច្ឆតិ។

២៦៣០. វុត្តមេវត្ថំ សមត្ថេតុមាហ “**ន ទោសោ កោចិ វិជ្ជតី**”តិ។

២៦៣១. “តមស្មឹ វិហារេ តមំ តេមាសំ វស្សំ ឧបេមី”តិ តិក្ខត្តុំ វចនេ **និច្ឆារិតេ** ឯវ វស្សំ ឧបគតោ សិយាតិ យោជនា។ “**និច្ឆារិតេវ តិក្ខត្តុ**”ន្តិ ឥទំ ឧក្កំសវសេន វុត្តំ, សកឹ, ទ្វិក្ខត្តុំ វា និច្ឆារិតេបិ វស្សូបគតោ នាម ហោតីតិ។ យថាហ – “តមស្មឹ វិហារេ តមំ តេមាសំ វស្សំ ឧបេមីតិ សកឹ វា ទ្វត្តិក្ខត្តុំ វា វាចំ និច្ឆារេត្វាវ វស្សំ ឧបគន្តព្ព”ន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ១៨៤)។

២៦៣២. នវមិតោ បដ្ឋាយ គន្តុំ វដ្ដតិ, អាគច្ឆតុ វា មា វា, អនាបត្តី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ២០៧) **អដ្ឋកថា**នយំ ទស្សេតុមាហ “**អាទឹ តុ នវមឹ កត្វា**”តិអាទិ។ នវមឹ បភុតិ អាទឹ កត្វា, នវមិតោ បដ្ឋាយាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **គន្តុំ វដ្ដតី**តិ សត្តាហករណីយេនេវ គន្តុំ វដ្ដតិ, តស្មា បវារណាទិវសេបិ តទហេវ អាគន្តុំ អសក្កុណេយ្យដ្ឋានំ បវារណត្ថាយ គច្ឆន្តេន លព្ភមានេន សត្តាហករណីយេន គន្តុំ វដ្ដតិ។ “បវារេត្វា បន គន្តុំ វដ្ដតិ បវារណាយ តំទិវសសន្និស្សិតត្តា”តិ (វជិរ. ដី. មហាវគ្គ ២០៧) ហិ **វជិរពុទ្ធិត្ថេរោ**។ សោ បច្ឆា អាគច្ឆតុ វា មា វា, ទោសោ ន វិជ្ជតីតិ យោជនា។

វស្សូបនាយិកក្ខន្ធកកថាវណ្ណនា។

បវារណាក្ខន្ធកកថាវណ្ណនា

២៦៣៣. **“បវារណា”**តិ ឥទំ “ចាតុទ្ទសី”តិអាទីហិ បច្ចេកំ យោជេតព្ពំ។ តស្មិំ តស្មិំ ទិនេ កាតព្ពា បវារណា អភេទោបចារេន តថា វុត្តា។ **សាមគ្គី** ឧបោសថក្ខន្ធកកថាវណ្ណនាយ វុត្តសរូបាវ។ សាមគ្គិបវារណំ ករោន្តេហិ ច បឋមំ បវារណំ ឋបេត្វា បាដិបទតោ បដ្ឋាយ យាវ កត្តិកចាតុមាសិបុណ្ណមា ឯត្ថន្តរេ កាតព្ពា, តតោ បច្ឆា វា បុរេ វា ន វដ្ដតិ។ **តេវាចី ទ្វេវាចី**តិ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ…បេ.… តេវាចិកំ បវារេយ្យ, ទ្វេវាចិកំ បវារេយ្យ, ឯកវាចិកំ បវារេយ្យា”តិ តំ តំ ញត្តិំ ឋបេត្វា កាតព្ពា បវារណា វុច្ចតិ។

២៦៣៤. **តីណិ កម្មានិ មុញ្ចិត្វា, អន្តេនេវ បវារយេ**តិ “ចត្តារិមានិ, ភិក្ខវេ, បវារណកម្មានិ, អធម្មេន វគ្គំ បវារណកម្មំ…បេ.… ធម្មេន សមគ្គំ បវារណកម្ម”ន្តិ (មហាវ. ២១២) វត្វា “តត្រ, ភិក្ខវេ , យទិទំ អធម្មេន វគ្គំ បវារណកម្មំ, ន, ភិក្ខវេ, ឯវរូបំ បវារណកម្មំ កាតព្ពំ…បេ.… តត្រ, ភិក្ខវេ, យទិទំ ធម្មេន សមគ្គំ បវារណកម្មំ, ឯវរូបំ, ភិក្ខវេ, បវារណកម្មំ កាតព្ព”ន្តិអាទិវចនតោ (មហាវ. ២១២) តីណិ អកត្តព្ពានិ បវារណកម្មានិ មុញ្ចិត្វា កាតុំ អនុញ្ញាតេន ចតុត្ថេន បវារណកម្មេន បវារេយ្យាតិ អត្ថោ។ តស្ស វិភាគេកទេសំ “បញ្ច យស្មិំ បនាវាសេ”តិអាទិនា វក្ខតិ។

២៦៣៥. **បុព្ពកិច្ចំ សមាបេត្វា**តិ –

> “សម្មជ្ជនី បទីបោ ច, ឧទកំ អាសនេន ច;
> បវារណាយ ឯតានិ, ‘បុព្ពករណ’ន្តិ វុច្ចតិ។
>
> “ឆន្ទបារិសុទ្ធិឧតុក្ខានំ, ភិក្ខុគណនា ច ឱវាទោ;
> បវារណាយ ឯតានិ, ‘បុព្ពកិច្ច’ន្តិ វុច្ចតី”តិ។ –

វុត្តំ នវវិធំ បុព្ពកិច្ចំ និដ្ឋាបេត្វា។

បត្តកល្លេ សមានិតេតិ –

> “បវារណា យាវតិកា ច ភិក្ខូ កម្មប្បត្តា,
> សភាគាបត្តិយោ ច ន វិជ្ជន្តិ;
> វជ្ជនីយា ច បុគ្គលា តស្មិំ ន ហោន្តិ,
> ‘បត្តកល្ល’ន្តិ វុច្ចតី”តិ។ –

វុត្តេ ចតុរង្គិធេ បត្តកល្លេ សមោធានិតេ បរិសមាបិតេ។

ញត្តិំ ឋបេត្វាតិ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ, អជ្ជ បវារណា, យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, សង្ឃោ បវារេយ្យា”តិ (មហាវ. ២១០) ឯវំ សព្ពសង្គាហិកវសេន ច “តេវាចិកំ បវារេយ្យា”តិ ច ទានាទិករណេន យេភុយ្យេន រត្តិយា ខេបិតាយ ច រាជាទិអន្តរាយេ សតិ ច តទនុរូបតោ “ទ្វេវាចិកំ, ឯកវាចិកំ, សមានវស្សិកំ បវារេយ្យា”តិ ច ញត្តិំ ឋបេត្វា , តាសំ វិសេសោ **អដ្ឋកថាយំ** ទស្សិតោយេវ។ យថាហ –

> “ឯវញ្ហិ វុត្តេ តេវាចិកញ្ច ទ្វេវាចិកញ្ច ឯកវាចិកញ្ច បវារេតុំ វដ្ដតិ, សមានវស្សិកំ ន វដ្ដតិ។ ‘តេវាចិកំ បវារេយ្យា’តិ វុត្តេ បន តេវាចិកមេវ វដ្ដតិ, អញ្ញំ ន វដ្ដតិ, ‘ទ្វេវាចិកំ បវារេយ្យា’តិ វុត្តេ ទ្វេវាចិកញ្ច តេវាចិកញ្ច វដ្ដតិ, ឯកវាចិកញ្ច សមានវស្សិកញ្ច ន វដ្ដតិ។ ‘ឯកវាចិកំ បវារេយ្យា’តិ វុត្តេ បន ឯកវាចិកទ្វេវាចិកតេវាចិកានិ វដ្ដន្តិ, សមានវស្សិកមេវ ន វដ្ដតិ។ ‘សមានវស្សិក’ន្តិ វុត្តេ សព្ពំ វដ្ដតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ២១០)។

កាតព្ពាតិ ថេរេន ភិក្ខុនា ឯកំសំ ឧត្តរាសង្គំ ករិត្វា ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា អញ្ជលិំ បគ្គហេត្វា ឯវមស្ស វចនីយោ “សង្ឃំ, អាវុសោ, បវារេមិ ទិដ្ឋេន វា…បេ.… តតិយម្បិ អាវុសោ, សង្ឃំ បវារេមិ ទិដ្ឋេន វា…បេ.… បស្សន្តោ បដិករិស្សាមី”តិ (មហាវ. ២១០) វុត្តនយេន កាតព្ពា។ នវកេន ភិក្ខុនា ឯកំសំ ឧត្តរាសង្គំ ករិត្វា…បេ.… តតិយម្បិ, ភន្តេ, សង្ឃំ បវារេមិ ទិដ្ឋេន វា…បេ.… បស្សន្តោ បដិករិស្សាមីតិ (មហាវ. ២១០) វុត្តនយេន កាតព្ពា។

២៦៣៦. ថេរេសុ បវារេន្តេសុ យោ បន នវោ, សោ សយំ យាវ បវារេតិ, តាវ ឧក្កុដិកំ និសីទេយ្យាតិ យោជនា។

២៦៣៧. ចត្តារោ វា តយោបិ វា **ឯកាវាសេ** ឯកសីមាយំ វសន្តិចេ, **ញត្តិំ វត្វា** “សុណន្តុ មេ, អាយស្មន្តោ, អជ្ជ បវារណា, យទាយស្មន្តានំ បត្តកល្លំ, មយំ អញ្ញមញ្ញំ បវារេយ្យាមា”តិ (មហាវ. ២១៦) គណញត្តិំ ឋបេត្វា បវារេយ្យុន្តិ យោជនា។

បវារេយ្យុន្តិ ឯត្ថ ថេរេន ភិក្ខុនា ឯកំសំ ឧត្តរាសង្គំ កត្វា ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា អញ្ជលិំ បគ្គហេត្វា តេ តយោ វា ទ្វេ វា ភិក្ខូ ឯវមស្ស វចនីយា “អហំ, អាវុសោ, អាយស្មន្តេ បវារេមិ ទិដ្ឋេន វា សុតេន វា បរិសង្កាយ វា, វទន្តុ មំ អាយស្មន្តោ អនុកម្បំ ឧបាទាយ, បស្សន្តោ បដិករិស្សាមិ។ ទុតិយម្បិ…បេ…. តតិយម្បិ អហំ, អាវុសោ, អាយស្មន្តេ បវារេមិ ទិដ្ឋេន វា សុតេន វា បរិសង្កាយ វា, វទន្តុ មំ អាយស្មន្តោ អនុកម្បំ ឧបាទាយ, បស្សន្តោ បដិករិស្សាមី”តិ (មហាវ. ២១៦) បវារេតព្ពំ។ នវេនបិ “អហំ, ភន្តេ, អាយស្មន្តេ បវារេមិ ទិដ្ឋេន វា សុតេន វា បរិសង្កាយ វា, វទន្តុ មំ អាយស្មន្តោ អនុកម្បំ ឧបាទាយ , បស្សន្តោ បដិករិស្សាមិ។ ទុតិយម្បិ…បេ…. តតិយម្បិ អហំ, ភន្តេ, អាយស្មន្តេ បវារេមិ ទិដ្ឋេន វា សុតេន វា បរិសង្កាយ វា, វទន្តុ មំ អាយស្មន្តោ អនុកម្បំ ឧបាទាយ, បស្សន្តោ បដិករិស្សាមី”តិ បវារេតព្ពំ។

២៦៣៨. អញ្ញមញ្ញំ បវារេយ្យុំ, វិនា ញត្តិំ ទុវេ ជនា។ តេសុ ថេរេន “អហំ, អាវុសោ, អាយស្មន្តំ បវារេមិ ទិដ្ឋេន វា សុតេន វា បរិសង្កាយ វា, វទតុ មំ អាយស្មា អនុកម្បំ ឧបាទាយ, បស្សន្តោ បដិករិស្សាមិ។ ទុតិយម្បិ…បេ…. តតិយម្បិ អហំ, អាវុសោ, អាយស្មន្តំ បវារេមិ…បេ…. បដិករិស្សាមី”តិ (មហាវ. ២១៧) បវារេតព្ពំ។ នវេនបិ “អហំ, ភន្តេ, អាយស្មន្តំ បវារេមិ…បេ…. វទតុ មំ អាយស្មា អនុកម្បំ ឧបាទាយ, បស្សន្តោ បដិករិស្សាមិ។ ទុតិយម្បិ…បេ…. តតិយម្បិ អហំ, ភន្តេ, អាយស្មន្តំ បវារេមិ…បេ…. បដិករិស្សាមី”តិ បវារេតព្ពំ។

អធិដ្ឋេយ្យាតិ បុព្ពកិច្ចំ សមាបេត្វា “អជ្ជ មេ បវារណា ចាតុទ្ទសី”តិ វា “បន្នរសី”តិ វា វត្វា “អធិដ្ឋាមី”តិ អធិដ្ឋេយ្យ ។ យថាហ “អជ្ជ មេ បវារណាតិ ឯត្ថ សចេ ចាតុទ្ទសិកា ហោតិ, ‘អជ្ជ មេ បវារណា ចាតុទ្ទសី’តិ, សចេ បន្នរសិកា, ‘អជ្ជ មេ បវារណា បន្នរសី’តិ ឯវំ អធិដ្ឋាតព្ព”ន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ២១៨), ឥមិនា សព្ពសង្គាហាទិញត្តីសុ ច តស្មិំ តស្មិំ ទិវសេ សោ សោ វោហារោ កាតព្ពោតិ ទីបិតមេវ។

សេសា សង្ឃបវារណាតិ បញ្ចហិ, អតិរេកេហិ វា ភិក្ខូហិ កត្តព្ពា បវារណា សង្ឃបវារណា។

២៦៣៩. **បវារិតេ**តិ បឋមបវារណាយ បវារិតេ។ **អនាគតោ**តិ កេនចិ អន្តរាយេន បុរិមិកាយ ច បច្ឆិមិកាយ ច វស្សូបនាយិកាយ វស្សំ អនុបគតោ។ **អវុត្ថោ**តិ បច្ឆិមិកាយ ឧបគតោ។ វុត្តញ្ហិ **ខុទ្ទសិក្ខាវណ្ណនាយ** “អវុត្ថោតិ បច្ឆិមិកាយ ឧបគតោ អបរិនិដ្ឋិតត្តា ‘អវុត្ថោ’តិ វុច្ចតី”តិ។ បារិសុទ្ធិឧបោសថំ ករេយ្យាតិ យោជនា។ ឯត្ថ “តេសំ សន្តិកេ”តិ សេសោ។

២៦៤០-១. យស្មិំ បនាវាសេ បញ្ច វា ចត្តារោ វា តយោ វា សមណា វសន្តិ, តេ តត្ថ ឯកេកស្ស បវារណំ ហរិត្វាន សចេ អញ្ញមញ្ញំ បវារេន្តិ, អាបត្តិ ទុក្កដន្តិ យោជនា។

សេសន្តិ “អធម្មេន សមគ្គ”ន្តិអាទិកំ វិនិច្ឆយំ។ **ឥធា**តិ ឥមស្មិំ បវារណាធិការេ។ **ពុធោ**តិ វិនយធរោ។ **ឧបោសថេ វុត្តនយេនា**តិ ឧបោសថវិនិច្ឆយេ វុត្តក្កមេន។ **នយេ**តិ ជានេយ្យ។

២៦៤២. **សម្បាទេតត្តនោ សុចិ**ន្តិ អត្តនោ ឧបោសថំ សម្បាទេតិ។ **សព្ពំ សាធេតី**តិ ឧបោសថាទិសព្ពំ កម្មំ និប្ផាទេតិ។ **នត្តនោ**តិ អត្តនោ ឧបោសថំ ន និប្ផាទេតិ។

២៦៤៣. **តស្មា**តិ យស្មា អត្តនោ សុចិំ ន សាធេតិ, តស្មា។ **ឧភិន្ន**ន្តិ អត្តនោ ច សង្ឃស្ស ច។ **កិច្ចសិទ្ធត្ថមេវិធា**តិ ឧបោសថាទិកម្មនិប្ផាទនត្ថំ ឥធ ឥមស្មិំ ឧបោសថកម្មាទិបករណេ។ **បារិសុទ្ធិបី**តិ ឯត្ថ **បិ**-សទ្ទេន បវារណា សង្គហិតា។ តេនេវ វក្ខតិ “ឆន្ទំ វា បារិសុទ្ធិំ វា, គហេត្វា វា បវារណ”ន្តិ។

ឆន្ទបារិសុទ្ធិបវារណំ ទេន្តេន សចេ សាបត្តិកោ ហោតិ, អាបត្តិំ ទេសេត្វា ឯកំសំ ឧត្តរាសង្គំ កត្វា ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា អញ្ជលិំ បគ្គហេត្វា ឆន្ទាទិហារកោ ភិក្ខុ វត្តព្ពោ “ឆន្ទំ ទម្មិ, ឆន្ទំ មេ ហរ, ឆន្ទំ មេ អារោចេហី”តិ

(មហាវ. ១៦៥), “បារិសុទ្ធឹ ទម្មិ, បារិសុទ្ធឹ មេ ហរ, បារិសុទ្ធឹ មេ អារោចេហី”តិ (មហាវ. ១៦៤), “បវារណំ ទម្មិ, បវារណំ មេ ហរ, បវារណំ មេ អារោចេហិ, មមត្ថាយ បវារេហី”តិ (មហាវ. ២១៣)។

២៦៤៤. “ឆន្ទោ ឯកេនា”តិ បទច្ឆេទោ។ ឯកេន ពហូនម្បិ ឆន្ទោ ហាតព្ពោ, តថា បារិសុទ្ធិ ហាតព្ពា។ **បិ**-សទ្ទេន បវារណា ហាតព្ពាតិ យោជនា។ **បរម្បរាហដោ ឆន្ទោ**តិ ពហូនំ វា ឯកស្ស វា ឆន្ទាទិហារកស្ស ហត្ថតោ អន្តរា អញ្ញេន គហិតា ឆន្ទបារិសុទ្ធិបវារណា។ **វិសុទ្ធិយា ន គច្ឆតិ** អនវជ្ជភាវាយ ន បាបុណាតិ ពិឡាលសង្ខលិក ឆន្ទាទីនំ សង្ឃមជ្ឈំ អគមនេន វគ្គភាវករណតោ។

ឯត្ថ ច យថា ពិឡាលសង្ខលិកាយ បឋមវលយំ ទុតិយវលយំ បាបុណាតិ, ន តតិយំ, ឯវមិមេបិ ឆន្ទាទយោ ទាយកេន យស្ស ទិន្នា, តតោ អញ្ញត្ថ ន គច្ឆន្តីតិ ពិឡាលសង្ខលិកាសទិសត្តា “ពិឡាលសង្ខលិកា”តិ វុត្តា។ ពិឡាលសង្ខលិកាគ្គហណញ្ចេត្ថ យាសំ កាសញ្ចិ សង្ខលិកានំ ឧបលក្ខណមត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

២៦៤៥-៦. ឆន្ទំ វា បារិសុទ្ធឹ វា បវារណំ វា គហេត្វា ឆន្ទាទិហារកោ សង្ឃមប្បត្វា សចេ សាមណេរាទិភាវំ បដិជានេយ្យ វា វិព្ភមេយ្យ វា មរេយ្យ វា, តំ សព្ពំ ឆន្ទាទិភាវំ នាហដំ ហោតិ, សង្ឃំ បត្វា **ឯវំ សិយា** សាមណេរាទិភាវំ បដិជានន្តោ, វិព្ភន្តោ, កាលកតោ វា ភវេយ្យ, តំ សព្ពំ **ហដំ** អានីតំ ហោតីតិ យោជនា។

តត្ថ **សាមណេរាទិភាវំ វា បដិជានេយ្យា**តិ “អហំ សាមណេរោ”តិអាទិនា ភូតំ សាមណេរាទិភាវំ កថេយ្យ, បច្ឆា សាមណេរភូមិយំ បតិដ្ឋហេយ្យាតិ អត្ថោ។ **អាទិ**-សទ្ទេន អន្តិមវត្ថុំ អជ្ឈាបន្នោ គហិតោ។

២៦៤៧. **សង្ឃំ បត្វា**តិ អន្តមសោ តំតំកម្មប្បត្តស្ស ចតុវគ្គាទិសង្ឃស្ស ហត្ថបាសំ បត្វាតិ អត្ថោ។ **បមត្តោ**តិ បមាទំ សតិសម្មោសំ បត្តោ។ **សុត្តោ**តិ និទ្ទូបគតោ។ **ខិត្តចិត្តកោ**តិ យក្ខាទីហិ វិក្ខេបមាបាទិត ចិត្តោ។ **នារោចេតី**តិ អត្តនោ ឆន្ទាទីនំ អាហដភាវំ ឯកស្សាបិ ភិក្ខុនោ ន កថេតិ។ **សញ្ចិច្ចា**តិ សញ្ចេតេត្វា ជានន្តោយេវ អនាទរិយោ នារោចេតិ, ទុក្កដំ ហោតិ។

២៦៤៨. **យេ តេ**តិ យេ តេ ភិក្ខូ ថេរា វា នវា វា មជ្ឈិមា វា។ **វិបស្សនា**តិ សហចរិយេន សមថោបិ គយ្ហតិ។ សមថវិបស្សនា ច ឥធ តរុណាយេវ អធិប្បេតា, តស្មា **វិបស្សនាយុត្តា**តិ ឯត្ថ តរុណាហិ សមថវិបស្សនាហិ សមន្នាគតាតិ អត្ថោ។ **រត្តិន្ទិវន្តិ** អច្ចន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ។ **អតន្ទិតា**តិ អនលសា។

“រត្តិន្ទិវ”ន្តិ ឯត្ថ **រត្តិ**-សទ្ទេន រត្តិយាយេវ គហណំ, ឧទាហុ ឯកទេសស្សាតិ អាហ “**បុព្ពរត្តាបររត្ត**”ន្តិ។ បុព្ពា ច សា រត្តិ ចាតិ **បុព្ពរត្តិ**, បឋមយាមោ, អបរា ច សា រត្តិ ចាតិ **អបររត្តិ**, បច្ឆិមយាមោ, បុព្ពរត្តិ ច អបររត្តិ ចាតិ សមាហារទ្វន្ទេ សមាសន្តេ អ-ការបច្ចយំ កត្វា “**បុព្ពរត្តាបររត្ត**”ន្តិ វុត្តំ។ ឥធាបិ អច្ចន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ។ មជ្ឈិមយាមេ កាយទរថវូបសមនត្ថាយ សុបនំ អនុញ្ញាតន្តិ តំ វជ្ជេត្វា បុរិមបច្ឆិមយាមេសុ និរន្តរភាវនានុយោគោ កាតព្ពោតិ ទស្សនត្ថមេវ វុត្តំ។ វិបស្សនា បរាយនា សមថវិបស្សនាវ បរំ អយនំ បតិដ្ឋា ឯតេសន្តិ **វិបស្សនាបរាយនា**, សមថវិបស្សនាយ យុត្តបយុត្តា ហោន្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។

២៦៤៩. លទ្ធោ ផាសុវិហារោ យេហិ តេ **លទ្ធផាសុវិហារា**, តេសំ។ **ផាសុវិហារោ**តិ ច សុខវិហារស្ស មូល ការណត្តា តរុណា សមថវិបស្សនា អធិប្បេតា, បដិលទ្ធតរុណសមថវិបស្សនានន្តិ អត្ថោ។ **សិយា ន បរិហានិតិ** បរិហានិ នាម ឯវំ កតេ ន ភវេយ្យ។

កត្តិកមាសកេតិ ចីវរមាសសង្ខាតេ កត្តិកមាសេ បវារណាយ សង្គហោ វុត្តោតិ យោជនា។ គាថាពន្ធវសេន “**សង្គាហោ**”តិ ទីឃោ កតោ, បវារណាសង្គហោ វុត្តោតិ អត្ថោ។ យថាហ –

> “បវារណាសង្គហោ ច នាមាយំ វិស្សដ្ឋកម្មដ្ឋានានំ ថាមគតសមថវិបស្សនានំ សោតាបន្នាទីនញ្ច ន ទាតព្ពោ។ តរុណសមថវិបស្សនាលាភិនោ បន សព្ពេ វា ហោន្តុ, ឧបឌ្ឍា វា, ឯកបុគ្គលោ វា, ឯកស្សាបិ វសេន ទាតព្ពោយេវ។ ទិន្នេ បវារណាសង្គហេ អន្តោវស្សេ បរិហារោវ ហោតិ, អាគន្តុកា តេសំ សេនាសនំ គហេតុំ ន លភន្តិ។ តេហិបិ ឆិន្នវស្សេហិ ន ភវិតព្ពំ, បវារេត្វា បន អន្តរាបិ ចារិកំ បក្កមិតុំ លភន្តី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ២៤១)។

បវារណាសង្គហស្ស ទានប្បការោ បន **បាឡិតោ** គហេតព្ពោ។

បវារណក្ខន្ធកកថាវណ្ណនា។

ចម្មក្ខន្ធកកថាវណ្ណនា

២៦៥០. ឯឡកា ច អជា ច មិគា ចាតិ វិគ្គហោ។ បសូនំ ទ្វន្ទេ ឯកត្តនបុំសកត្តស្ស វិភាសិតត្តា ពហុវចននិទ្ទេសោ។ ឯឡកានញ្ច អជានញ្ច មិគានំ រោហិតេណិកុរុង្គានញ្ច។ បសទា ច មិគមាតា ច **បសទមិគមាតា**, “បសទមិគមាតុយា”តិ វត្តព្ពេ គាថាពន្ធវសេន **“បសទ”**ន្តិ និគ្គហិតាគមោ។ បសទមិគមាតុយា ច ចម្មំ ភិក្ខុនោ វដ្ដតីតិ យោជនា។ “មិគាន”ន្តិ ឥមិនា គហិតានមេវេត្ថ វិភាគទស្សនំ **“រោហិតេណិ”**តិអាទិ។ **រោហិតា**ទយោ មិគវិភាគវិសេសា។

២៦៥១. **ឯតេសំ** យថាវុត្តសត្តានំ ចម្មំ ឋបេត្វា អញ្ញំ ចម្មំ ទុក្កដាបត្តិយា វត្ថុភូតន្តិ អត្ថោ។ **អញ្ញ**ន្តិ ច –

> “មក្កដោ កាឡសីហោ ច, សរភោ កទលីមិគោ;
> យេ ច វាឡមិគា ហោន្តិ, តេសំ ចម្មំ ន វដ្ដតី”តិ។ (មហាវ. អដ្ឋ. ២៥៩) –

អដ្ឋកថាយ បដិក្ខិត្តំ ចម្មមាហ។ **មក្កដោ** នាម សាខមិគោ។ **កាឡសីហោ** នាម មហាមុខវានរជាតិកោ។ **វាឡមិគា** នាម សីហព្យគ្ឃាទយោ។ យថាហ – “តត្ថ វាឡមិគាតិ សីហព្យគ្ឃអច្ឆតរច្ឆា, ន កេវលញ្ច ឯតេយេវ, យេសំ បន ចម្មំ វដ្ដតីតិ វុត្តំ, តេ ឋបេត្វា អវសេសា អន្តមសោ គោមហិសស្សមិឡារាទយោបិ សព្ពេ ឥមស្មិំ អត្ថេ ‘វាឡមិគា’ត្វេវ វេទិតព្ពា”តិ។

ថវិកា ច ឧបាហនា ច **ថវិកោបាហនំ។ អមានុសំ** មនុស្សចម្មរហិតំ សព្ពំ ចម្មំ ថវិកោបាហនេ វដ្ដតីតិ យោជនា។ ឯត្ថ **ថវិកា**តិ ឧបាហនាទិកោសកស្ស គហណំ។ យថាហ “មនុស្សចម្មំ ឋបេត្វា យេន កេនចិ ចម្មេន ឧបាហនា វដ្ដតិ។ ឧបាហនាកោសកសត្ថកកោសកកុញ្ចិកាកោសកេសុបិ ឯសេវ នយោ”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ២៥៩)។

២៦៥២. “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សព្ពបច្ចន្តិមេសុ ជនបទេសុ គុណង្គុណូបាហន”ន្តិ (មហាវ. ២៥៩) វចនតោ **“វដ្ដន្តិ មជ្ឈិមេ ទេសេ, ន គុណង្គុណូបាហនា”**តិ វុត្តំ។ **មជ្ឈិមេ ទេសេ**តិ “បុរត្ថិមាយ ទិសាយ គជង្គលំ នាម និគមោ”តិអាទិនា (មហាវ. ២៥៩) វុត្តសីមាបរិច្ឆេទេ មជ្ឈិមទេសេ។ **គុណង្គុណូបាហនា**តិ ចតុបដលតោ បដ្ឋាយ ពហុបដលា ឧបាហនា។ យថាហ – “គុណង្គុណូបាហនាតិ ចតុបដលតោ បដ្ឋាយ វុច្ចតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ២៤៥)។ មជ្ឈិមទេសេ គុណង្គុណូបាហនា ន វដ្ដន្តីតិ យោជនា។ **អន្តោអារាមេ**តិ ឯត្ថ បករណតោ “សព្ពេស”ន្តិ លព្ភតិ, គិលានានមិតរេសញ្ច សព្ពេសន្តិ អត្ថោ។ **សព្ពត្ថាបិ ចា**តិ អន្តោអារាមេ, ពហិ ចាតិ សព្ពត្ថាបិ។ **រោគិនោ**តិ គិលានស្ស វដ្ដន្តីតិ យោជនា។

២៦៥៣. បុដពទ្ធា ខល្លកពទ្ធាចាតិ បច្ចេកំ យោជេតព្ពំ។ វិសេសោ បនេតាសំ **អដ្ឋកថាយមេវ** វុត្តោ “បុដពទ្ធាតិ យោនកឧបាហនា វុច្ចតិ, យា យាវជង្ឃតោ សព្ពបាទំ បដិច្ឆាទេតិ។ ខល្លកពទ្ធាតិ បណ្ហិបិធានត្ថំ តលេ ខល្លកំ ពន្ធិត្វា កតា”តិ។ **បាលិគុណ្ឋិមា** ច “បលិគុណ្ឋិត្វា កតា, យា ឧបរិ បាទមត្តមេវ បដិច្ឆាទេតិ, ន ជង្ឃ”ន្តិ **អដ្ឋកថាយំ** ទស្សិតាវ។ **តូលបុណ្ណា**តិ តូលបិចុនា បូរេត្វា កតា។

សព្ពាវ នីលា **សព្ពនីលា**, សា អាទិ យាសំ តា **សព្ពនីលាទយោ។ អាទិ**-សទ្ទេន មហានាមរត្តបរិយន្តានំ គហណំ។ ឯតាសំ សរូបំ **អដ្ឋកថាយមេវ** វុត្តំ “នីលិកា ឧមាបុប្ផវណ្ណា ហោតិ, បីតិកា កណិការបុប្ផវណ្ណា, លោហិតិកា ជយសុមនបុប្ផវណ្ណា, មញ្ជិដ្ឋិកា មញ្ជិដ្ឋវណ្ណា ឯវ, កណ្ហា អទ្ទារិដ្ឋកវណ្ណា, មហារង្គរត្តា សតបទិបិដ្ឋិវណ្ណា, មហានាមរត្តា សម្ភិន្នវណ្ណា ហោតិ បណ្ឌុបលាសវណ្ណា។ **កុរុន្ទិយំ** បន ‘បទុមបុប្ផវណ្ណា’តិ វុត្ត”ន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ២៤៦)។ **សព្ពនីលាទយោបិ ចា**តិ **អបិ**-សទ្ទេន នីលាទិវទ្ធិកានំ គហណំ។

២៦៥៤. **ចិត្រា**តិ វិចិត្រា។ **មេណ្ឌវិសាណូបមវទ្ធិកា**តិ មេណ្ឌានំ វិសាណសទិសវទ្ធិកា, កណ្ណិកដ្ឋានេ មេណ្ឌសិង្គសណ្ឋានេ វទ្ធេ យោជេត្វា កតាតិ អត្ថោ។ “មេណ្ឌវិសាណូបមវទ្ធិកា”តិ ឥទំ អជវិសាណូបមវទ្ធិកានំ ឧបលក្ខណំ។ **មោរស្ស បិញ្ឆេន បរិសិព្ពិតា**តិ តលេសុ វា វទ្ធេសុ វា មោរបិញ្ឆេហិ សុត្តកសទិសេហិ បរិសិព្ពិតា។ ឧបាហនា ន ច វដ្ដន្តីតិ យោជនា។

២៦៥៥. **មជ្ជារា**តិ ពិឡារា។ **កាឡកា** រុក្ខកណ្ដកា។ **ឩលូកា** បក្ខិពិឡាលា។ **សីហា**តិ កេសរសីហាទយោ សីហា។ **ឧទ្ទា**តិ ចតុប្បទជាតិកា។ **ទីបី** សទ្ទូលា។ **អជិនស្សា**តិ ឯវំនាមិកស្ស។ **បរិក្ខដា**តិ ឧបាហនបរិយន្តេ ចីវរេ

អនុវាតំ វិយ វុត្តប្បការំ ចម្មំ យោជេត្វា កតា។

២៦៥៦. សចេ ឦទិសា ឧបាហនា លភន្តិ, តាសំ វឡញ្ជនប្បការំ ទស្សេតុមាហ **“បុដាទី អបនេត្វា”**តិអាទិ។ បុដាទី សព្ពសោ ឆិន្ទិត្វា វា អបនេត្វា វា ឧបាហនា ធារេតព្ពាតិ យោជនា។ ឯវមកត្វា លទ្ធនីហារេនេវ ធារេន្តស្ស ទុក្កដំ។ យថាហ – “ឯតាសុ យំ កិញ្ចិ លភិត្វា សចេ តានិ ខល្លកាទីនិ អបនេត្វា សក្កា ហោន្តិ វឡញ្ជិតុំ, វឡញ្ជេតព្ពា, តេសុ បន សតិ វឡញ្ជន្តស្ស ទុក្កដ”ន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ២៤៦)។

វណ្ណភេទំ តថា កត្វាតិ ឯត្ថ “ឯកទេសេនា”តិ សេសោ។ “សព្ពសោ វា”តិ អាហរិត្វា សព្ពសោ វា ឯកទេសេន វា វណ្ណភេទំ កត្វា សព្ពនីលាទយោ **ឧបាហនា** ធារេតព្ពាតិ យោជនា។ តថា អកត្វា ធារេន្តស្ស ទុក្កដំ។ យថាហ “ឯតាសុ យំ កិញ្ចិ លភិត្វា រជនំ ចោឡកេន បុញ្ឆិត្វា វណ្ណំ ភិន្ទិត្វា ធារេតុំ វដ្ដតិ។ អប្បមត្តកេបិ ភិន្នេ វដ្ដតិយេវា”តិ។ នីលវទ្ធិកាទយោបិ វណ្ណភេទំ កត្វា ធារេតព្ពា។

២៦៥៧. **តត្ថ** ឋានេ បស្សាវបាទុកា, វច្ចបាទុកា, អាចមនបាទុកាតិ តិស្សោ បាទុកាយោ ឋបេត្វា **សព្ពាបិ បាទុកា** តាលបត្តិកាទិភេទា សព្ពាបិ សង្កមនីយា បាទុកា ធារេតុំ ន វដ្ដន្តីតិ យោជនា។

២៦៥៨. អតិក្កន្តបមាណំ ឧច្ចាសយនសញ្ញិតំ អាសន្ទិញ្ចេវ បល្លង្កញ្ច សេវមានស្ស ទុក្កដន្តិ យោជនា។ **អាសន្ទី** វុត្តលក្ខណាវ។ **បល្លង្កោ**តិ បាទេសុ អាហរិមានិ វាឡរូបានិ ឋបេត្វា កតោ, ឯកស្មិំយេវ ទារុម្ហិ កដ្ឋកម្មវសេន ឆិន្ទិត្វា កតានិ អសំហារិមានិ តត្រដ្ឋានេវ វាឡរូបានិ យស្ស បាទេសុ សន្តិ, ឯវរូបោ បល្លង្កោ កប្បតីតិ “អាហរិមេនា”តិ ឥមិនាវ ទីបិតំ។ “អកប្បិយរូបកតោ អកប្បិយមញ្ចោ បល្លង្កោ”តិ ហិ **សារសមាសេ** វុត្តំ។

២៦៥៩. **គោនក**ន្តិ ទីឃលោមកមហាកោជវំ។ ចតុរង្គុលាធិកានិ កិរ តស្ស លោមានិ, កាឡវណ្ណញ្ច ហោតិ។ “ចតុរង្គុលតោ ឩនកប្បមាណលោមោ កោជវោ វដ្ដតី”តិ វទន្តិ។ **កុត្តក**ន្តិ សោឡសន្នំ នាដកិត្ថីនំ ឋត្វា នច្ចនយោគ្គំ ឧណ្ណាមយត្ថរណំ។ **ចិត្ត**ន្តិ ភិត្តិច្ឆិទ្ទាទិករិចិត្រំ ឧណ្ណាមយត្ថរណំ។ **បដិក**ន្តិ ឧណ្ណាមយំ សេតត្ថរណំ។ **បដលិក**ន្តិ ឃនបុប្ផកំ ឧណ្ណាមយំ លោហិតត្ថរណំ, យោ “អាមលកបត្តោ”តិបិ វុច្ចតិ។

ឯកន្តលោមិន្តិ ឧភតោ ឧគ្គតលោមំ ឧណ្ណាមយត្ថរណំ។ ***វិកតិ***ន្តិ សីហព្យគ្ឃាទិរូបវិចិត្រំ ឧណ្ណាមយត្ថរណំ។ “ឯកន្តលោមីតិ ឯកតោទសំ ឧណ្ណាមយត្ថរណ”ន្តិ ទីឃនិកា។ **តូលិក**ន្តិ រុក្ខតូលលតាតូលបោដកិតូលសង្ខាតានំ តិណ្ណំ តូលានំ អញ្ញតរបុណ្ណំ បកតិតូលិកំ។ **ឧទ្ទលោមិក**ន្តិ ឯកតោ ឧគ្គតលោមំ ឧណ្ណាមយត្ថរណំ។ “ឧទ្ទលោមីតិ ឧភតោទសំ ឧណ្ណាមយត្ថរណំ។ ឯកន្តលោមីតិ ឯកតោទសំ ឧណ្ណាមយត្ថរណ”ន្តិ (ទី. និ. អដ្ឋ. ១.១៥) **ទីឃនិកាយដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។ **សារសមាសេ** បន “ឧទ្ទលោមីតិ ឯកតោ ឧគ្គតបុប្ផំ។ ឯកន្តលោមីតិ ឧភតោ ឧគ្គតបុប្ផ”ន្តិ វុត្តំ។

២៦៦០. **កដ្ដិស្ស**ន្តិ រតនបរិសិព្ពិតំ កោសេយ្យកដ្ដិស្សមយំ បច្ចត្ថរណំ។ “កោសេយ្យកដ្ដិស្សមយន្តិ កោសេយ្យកសដមយ”ន្តិ (ទី. និ. ដី. ១.១៥) **អាចរិយធម្មបាលត្ថេរេន** វុត្តំ, កន្តិតកោសេយ្យបុដមយន្តិ អត្ថោ។ **កោសេយ្យ**ន្តិ រតនបរិសិព្ពិតំ កោសិយសុត្តមយំ បច្ចត្ថរណំ។ រតនបរិសិព្ពនរហិតំ សុទ្ធកោសេយ្យំ បន វដ្ដតិ។

ទីឃនិកាយដ្ឋកថាយំ បនេត្ថ “ឋបេត្វា តូលិកំ សព្ពានេវ គោនកាទីនិ រតនបរិសិព្ពិតានិ ន វដ្ដន្តី”តិ (ទី. និ. អដ្ឋ. ១.១៥) វុត្តំ។ តត្ថ **“ឋបេត្វា តូលិក”**ន្តិ ឯតេន រតនបរិសិព្ពនរហិតាបិ តូលិកា ន វដ្ដតីតិ ទីបេតិ។ **“រតនបរិសិព្ពិតានិ ន វដ្ដន្តី”**តិ ឥមិនា បន យានិ រតនបរិសិព្ពិតានិ, តានិ ភូមត្ថរណវសេន យថានុរូបំ មញ្ចាទីសុ ច ឧបនេតុំ វដ្ដតីតិ ទីបិតន្តិ វេទិតព្ពំ។ ឯត្ថ ច វិនយបរិយាយំ បត្វា គរុកេ ឋាតព្ពត្តា ឥធ វុត្តនយេនេវេត្ថ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។ សុត្តន្តិកទេសនាយំ បន គហដ្ឋានម្បិ វសេន វុត្តត្តា នេសំ សង្គណ្ហនត្ថំ “ឋបេត្វា តូលិកំ…បេ…. វដ្ដន្តីតិ វុត្ត”ន្តិ (ទី. និ. អដ្ឋ. ១.១៥) អបរេ។

ហត្ថិអស្សរថត្ថរន្តិ ហត្ថិបិដ្ឋេ អត្ថរិតំ អត្ថរណំ ហត្ថត្ថរណំ នាម។ អស្សរថត្ថរេបិ ឯសេវ នយោ។ **កទលិមិគបវរ-បច្ចត្ថរណកម្បិ ចា**តិ កទលិមិគចម្មំ នាម អត្ថិ, តេន កតំ បវរបច្ចត្ថរណន្តិ អត្ថោ។ តំ កិរ សេតវត្ថស្ស ឧបរិ កទលិមិគចម្មំ បត្ថរិត្វា សិព្ពេត្វា ករោន្តិ។ **បិ**-សទ្ទេន អជិនប្បវេណី គហិតា។ **អជិនប្បវេណី** នាម អជិនចម្មេហិ មញ្ចបមាណេន សិព្ពេត្វា កតា បវេណី។ តានិ កិរ ចម្មានិ សុខុមតរានិ, តស្មា ទុបដ្ដតិបដ្ដានិ កត្វា សិព្ពន្តិ។ តេន វុត្តំ “អជិនប្បវេណី”តិ។

២៦៦១. រត្តវិតានស្ស ហេដ្ឋាតិ កុសុម្ភាទិរត្តស្ស លោហិតវិតានស្ស ហេដ្ឋា កប្បិយបច្ចត្ថរណេហិ អត្ថតំ សយនាសនញ្ច។ កសាវរត្តវិតានស្ស បន ហេដ្ឋា កប្បិយបច្ចត្ថរណេន អត្ថតំ វដ្ដតិ។ តេនេវ វក្ខតិ “ហេដ្ឋា អកប្បិយេ”តិអាទិ។

ទ្វិធា រត្តូបធានកន្តិ សីសបស្សេ, បាទបស្សេ ចាតិ ឧភតោបស្សេ បញ្ញត្តរត្តពិម្ពោហនវន្តញ្ច សយនាសនំ។ ឥទំ សព្ពំ អកប្បិយំ បរិភុញ្ជតោ ទុក្កដំ ហោតិ។ “យំ បន ឯកមេវ ឧបធានំ ឧភោសុ បស្សេសុ រត្តំ វា ហោតិ បទុមវណ្ណំ វា វិចិត្រំ វា, សចេ បមាណយុត្តំ, វដ្ដតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ២៥៤) **អដ្ឋកថាវិនិច្ឆយោ** ឯតេនេវ ព្យតិរេកតោ វុត្តោ ហោតិ។ “យេភុយ្យរត្តានិបិ ទ្វេ ពិម្ពោហនានិ ន វដ្ដន្តី”តិ **គណ្ឋិបទេ** វុត្តំ។ តេនេវ យេភុយ្យេន រត្តវិតានម្បិ ន វដ្ដតីតិ វិញ្ញាយតិ។

ឯត្ថ ច កិញ្ចាបិ **ទីឃនិកាយដ្ឋកថាយំ** “អលោហិតកានិ ទ្វេបិ វដ្ដន្តិយេវ, តតោ ឧត្តរិ លភិត្វា អញ្ញេសំ ទាតព្ពានិ, ទាតុំ អសក្កោន្តោ មញ្ចេ តិរិយំ អត្ថរិត្វា ឧបរិ បច្ចត្ថរណំ ទត្វា និបជ្ជិតុម្បិ លភតី”តិ (ទី. និ. អដ្ឋ. ១.១៥) អវិសេសេន វុត្តំ។ **សេនាសនក្ខន្ធកសំវណ្ណនាយំ** បន “អគិលានស្ស សីសូបធានញ្ច បាទូបធានញ្ចាតិ ទ្វយមេវ វដ្ដតិ, គិលានស្ស ពិម្ពោហនានិ សន្ថរិត្វា ឧបរិ បច្ចត្ថរណំ ទត្វា និបជ្ជិតុម្បិ វដ្ដតី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៩៧) វុត្តត្តា គិលានោយេវ មញ្ចេ តិរិយំ អត្ថរិត្វា និបជ្ជិតុំ លភតីតិ វេទិតព្ពំ។

២៦៦២. ឧទ្ធំ សេតវិតានម្បិ ហេដ្ឋា អកប្បិយេ បច្ចត្ថរណេ សតិ ន វដ្ដតីតិ យោជនា។ **តស្មិ**ន្តិ អកប្បិយបច្ចត្ថរណេ។

២៦៦៣. “បបេត្វា”តិ ឥមិនា អាសន្ទាទិត្តយស្ស វដ្ដនាការោ នត្ថីតិ ទីបេតិ។ **សេសំ សព្ព**ន្តិ គោនកាទិ ទ្វិធារត្តូបធានកបរិយន្តំ សព្ពំ។ **គិហិសន្តក**ន្តិ គិហីនំ សន្តកំ តេហិយេវ បញ្ញត្តំ, ឥមិនា បញ្ចសុ សហធម្មិកេសុ អញ្ញតរេន វា តេសំ អាណត្តិយា វា បញ្ញត្តំ ន វដ្ដតីតិ ទីបេតិ។ **លភតេ**តិ និសីទិតុំ លភតិ។

២៦៦៤. តំ កត្ថ លភតីតិ បទេសនិយមំ ទស្សេតុមាហ **“ធម្មាសនេ”**តិអាទិ។ **ធម្មាសនេ**តិ ឯត្ថ **អដ្ឋកថាយំ** “យទិ ធម្មាសនេ សង្ឃិកម្បិ គោនកាទី ភិក្ខូហិ អនាណត្តា អារាមិកាទយោ សយមេវ បញ្ញាបេន្តិ ចេវ នីហរន្តិ ច, ឯតំ គិហិវិកតនីហារំ នាម។ ឥមិនា គិហិវិកតនីហារេន វដ្ដតី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២០; វិ. សង្គ. អដ្ឋ. បកិណ្ណកវិនិច្ឆយកថា ៥៦ អត្ថតោ សមានំ) វុត្តំ។ **ភត្តគ្គេ វា**តិ វិហារេ និសីទាបេត្វា បរិវេសនដ្ឋានេ វា ភោជនសាលាយំ វា។ អបិសទ្ទេន គិហីនំ គេហេបិ តេហិ បញ្ញត្តេ គោនកាទិម្ហិ និសីទិតុំ អនាបត្តីតិ ទីបេតិ។ **ធម្មាសនា**ទិបទេសនិយមនេន តតោ អញ្ញត្ថ គិហិបញ្ញត្តេបិ តត្ថ និសីទិតុំ ន វដ្ដតីតិ ព្យតិរេកតោ វិញ្ញាយតិ។

ភូមត្ថរណកេតិ ឯត្ថ “កតេ”តិ សេសោ។ **តត្ថា**តិ សង្ឃិកេ វា គិហិសន្តកេ វា គោនកាទិម្ហិ សហធម្មិកេហិ អនាណត្តេហិ គិហីហិ ឯវ ភូមត្ថរណេ កតេ។ **សយិតុ**ន្តិ ឧបរិ អត្តនោ បច្ចត្ថរណំ ទត្វា និបជ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ **អបិ**-សទ្ទេន និសីទិតុម្បិ វាតិ សមុច្ចិនោតិ។ “ភូមត្ថរណកេ”តិ ឥមិនា គិហីហិ ឯវ មញ្ចាទីសុ សយនត្ថំ អត្ថតេ ឧបរិ អត្តនោ បច្ចត្ថរណំ ទត្វា សយិតុំ វា និសីទិតុំ វា ន វដ្ដតីតិ ទីបេតិ។

ចម្មក្ខន្ធកកថាវណ្ណនា។

ភេសជ្ជក្ខន្ធកកថាវណ្ណនា

២៦៦៥. គហបតិស្ស ភូមិ, សម្មុតិភូមិ, ឧស្សាវនន្តិកាភូមិ, គោនិសាទិភូមីតិ កប្បិយភូមិយោ ចតស្សោ ហោន្តីតិ វុត្តា ភគវតាតិ យោជនា។

២៦៦៦. កថំ កប្បិយំ កត្តព្ពន្តិ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ចតស្សោ កប្បិយភូមិយោ ឧស្សាវនន្តិកំ គោនិសាទិកំ គហបតី សម្មុតិ”ន្តិ (មហាវ. ២៩៥) ឯវំ ចតស្សោ ភូមិយោ ឧទ្ទិសិត្វា តាសំ សាមញ្ញលក្ខណំ ទស្សេតុមាហ **“សង្ឃស្សា”**តិអាទិ។ សង្ឃស្ស សន្តកំ វាសត្ថាយ កតំ គេហំ វា ភិក្ខុនោ សន្តកំ វាសត្ថាយ កតំ គេហំ វាតិ យោជនា។ **កប្បិយំ កត្តព្ពន្តិ** កប្បិយដ្ឋានំ កត្តព្ពំ។ **សហសេយ្យប្បហោនកន្តិ** សព្ពច្ឆន្នបរិច្ឆន្នាទិលក្ខណេន សហសេយ្យារហំ។

២៦៦៧. ឥទានិ ចតស្សោបិ ភូមិយោ សរូបតោ ទស្សេតុមាហ **“ឋបេត្វា”**តិអាទិ។ ភិក្ខុំ ឋបេត្វា អញ្ញេហិ កប្បិយភូមិយា អត្ថាយ ទិន្នំ វា តេសំ សន្តកំ វា យំ គេហំ, ឥទំ ឯវ **គហបតិ**ភូមិ នាមាតិ យោជនា។

២៦៦៨. **យា** បន កុដិ សង្ឃេន **សម្មតា** ញត្តិទុតិយាយ កម្មវាចាយ, សា សម្មុតិកា នាម។ តស្សា សម្មន្នន កាលេ កម្មវាចំ អវត្វា អបលោកនំ វា កាតុំ វដ្ដតេវាតិ យោជនា។

២៦៦៩-៧០. បឋមឥដ្ឋកាយ វា បឋមបាសាណស្ស វា បឋមត្ថម្ភស្ស វា **អាទិ**-គ្គហណេន បឋមភិត្តិបាទស្ស វា ឋបនេ **ឋបេសុ** មនុស្សេសុ ឧក្ខិបិត្វា ឋបេន្តេសុ សមន្តតោ បរិវារេត្វា “កប្បិយកុដឹ ករោម, កប្បិយកុដឹ ករោមា”តិ អភិក្ខណំ វទន្តេហិ អាមសិត្វា វា សយមេវ ឧក្ខិបិត្វា វា ឥដ្ឋកា **ឋបេយ្យ** បាសាណោ វា ថម្ភោ វា ភិត្តិបាទោ វា ឋបេយ្យ ឋបេតព្ពោ, អយំ ឧស្សាវនន្តិកា កុដីតិ យោជនា។

២៦៧១. **ឥដ្ឋកាទិបតិដ្ឋានន្តិ** បឋមិដ្ឋកាទីនំ ភូមិយំ បតិដ្ឋានំ។ **វទតន្តិ** “កប្បិយកុដឹ ករោម, កប្បិយកុដឹ ករោមា”តិ វទន្តានំ។ **សមកាលំ តុ វដ្ដតីតិ** ឯកកាលំ វដ្ដតិ, ឥមិនា “សចេ ហិ អនិដ្ឋិតេ វចនេ ថម្ភោ បតិដ្ឋាតិ, អប្បតិដ្ឋិតេ វា តស្មឹ វចនំ និដ្ឋាតិ, អកតា ហោតិ កប្បិយកុដី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ២៩៥) **អដ្ឋកថាវិនិច្ឆយោ** សូចិតោ។

២៦៧២. អារាមោ សកលោ អបរិក្ខិត្តោ វា យេភុយ្យតោ អបរិក្ខិត្តោ វាតិ ទុវិធោបិ **វិញ្ញូហិ** វិនយធរេហិ “គោនិសាទី”តិ វុច្ចតិ។ បវេសនិវារណាភាវេន បវិដ្ឋានំ គុន្នំ និសជ្ជាយោគតោ តថា វុច្ចតីតិ យោជនា។

២៦៧៣. បយោជនំ ទស្សេតុមាហ **“ឯត្ថ បក្កញ្ច”**តិអាទិ។ **អាមិសន្តិ** បុរិមកាលិកទ្វយំ។ “អាមិស”ន្តិ ឥមិនា និរាមិសំ ឥតរកាលិកទ្វយំ អកប្បិយកុដិយំ វុត្ថម្បិ បក្កម្បិ កប្បតីតិ ទីបេតិ។

២៦៧៤-៥. ឥមា កប្បិយកុដិយោ កទា ជហិតវត្ថុកា ហោន្តីតិ អាហ **“ឧស្សាវនន្តិកា យា សា”**តិអាទិ។ យា ឧស្សាវនន្តិកា យេសុ ថម្ភាទីសុ អធិដ្ឋិតា, សា តេសុ ថម្ភាទីសុ អបនីតេសុ តទញ្ញេសុបិ ថម្ភាទីសុ តិដ្ឋតីតិ យោជនា។

សព្ពេសុ ថម្ភាទីសុ អបនីតេសុ សា ជហិតវត្ថុកា សិយាតិ យោជនា។ គោនិសាទិកុដិ **បរិក្ខិត្តា** វតិអាទីហិ ជហិតវត្ថុកា សិយា។ **បរិក្ខិត្តាតិ** ច “អារាមោ បន ឧបឌ្ឍបរិក្ខិត្តោបិ ពហុតរំ បរិក្ខិត្តោបិ បរិក្ខិត្តោយេវ នាមា”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ២៩៥) **កុរុន្ទិមហាបច្ចរិយាទីសុ** វុត្តត្តា ន កេវលំ សព្ពបរិក្ខិត្តាវ, ឧបឌ្ឍបរិក្ខិត្តាបិ យេភុយ្យបរិក្ខិត្តាបិ គហេតព្ពា។

សេសាតិ គហបតិសម្មុតិកុដិយោ។ ឆទននាសតោ ជហិតវត្ថុកា សិយុន្តិ យោជនា។ **ឆទននាសតោតិ** ឯត្ថ “គោបានសិមត្តំ ឋបេត្វា”តិ សេសោ។ សចេ គោបានសីនំ ឧបរិ ឯកម្បិ បក្ខបាសមណ្ឌលំ អត្ថិ, រក្ខតិ។ យត្រ បនិមា ចតស្សោបិ កប្បិយភូមិយោ នត្ថិ, តត្ថ កឹ កាតព្ពំ? អនុបសម្បន្នស្ស ទត្វា តស្ស សន្តកំ កត្វា បរិភុញ្ជិតព្ពំ។

២៦៧៦. ភិក្ខុំ ឋបេត្វា អញ្ញេសំ ហត្ថតោ បដិគ្គហោ ច តេសំ សន្និធិ ច តេសំ អន្តោវុត្ថញ្ច ភិក្ខុស្ស វដ្ដតីតិ យោជនា។

២៦៧៧. ភិក្ខុស្ស សន្តកំ សង្ឃិកម្បិ វា អកប្បិយភូមិយំ សហសេយ្យប្បហោនកេ គេហេ អន្តោវុត្ថញ្ច អន្តោបក្កញ្ច ភិក្ខុស្ស ន វដ្ដតិ។ ភិក្ខុនិយា សន្តកំ សង្ឃិកម្បិ វា អកប្បិយភូមិយំ សហសេយ្យប្បហោនកេ គេហេ អន្តោវុត្ថញ្ច អន្តោបក្កញ្ច ភិក្ខុនិយា ន វដ្ដតីតិ ឯវំ **ឧភិន្នំ** ភិក្ខុភិក្ខុនីនំ ន វដ្ដតីតិ យោជនា។

២៦៧៨. **អកប្បកុដិយា**តិ អកប្បិយកុដិយា, “អកប្បិយភូមិយំ សហសេយ្យប្បហោនកេ គេហេ”តិ **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តាយ អកប្បិយភូមិយាតិ អត្ថោ។ **អាទិ**-សទ្ទេន នវនីតតេលមធុផាណិតានំ គហណំ។

២៦៧៩. **តេហេវ** អន្តោវុត្ថេហិ **សប្បិរាទីហិ** សត្តាហកាលិកេហិ សហ ភិក្ខុនា បក្កំ តំ យាវជីវិកំ និរាមិសំ សត្តាហំ បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតេវាតិ យោជនា។

២៦៨០. **បក្កំ** សាមំបក្កំ **តំ** យាវជីវិកំ សចេ អាមិសសំសដ្ឋំ បរិភុញ្ជតិ, អន្តោវុត្ថញ្ច ភុញ្ជតិ, កិញ្ច ភិយ្យោ សាមំបក្កញ្ច ភុញ្ជតីតិ យោជនា។ យាវជីវិកស្ស អាមិសសំសដ្ឋស្ស អាមិសគតិកត្តា “**អន្តោវុត្ថ**”ន្តិ វុត្តំ។

២៦៨២. ឧទកំ **ន ហោតិ កាលិកំ** ចតូសុ កាលិកេសុ អសង្គហិតត្តា។

២៦៨៣. **តិកាលិកា** យាវកាលិកា យាមកាលិកា សត្តាហកាលិកាតិ តយោ កាលិកា បដិគ្គហវសេនេវ អត្តនោ អត្តនោ កាលំ អតិក្កមិត្វា ភុត្តា ទោសករា ហោន្តិ, តតិយំ សត្តាហាតិក្កមេ និស្សគ្គិយបាចិត្តិយវត្ថុត្តា អភុត្តម្បិ ទោសករន្តិ យោជនា។

“**ភុត្តា ទោសករា**”តិ ឥមិនា បុរិមកាលិកទ្វយំ បដិគ្គហេត្វា កាលាតិក្កមនមត្តេន អាបត្តិយាការណំ ន ហោតិ, ភុត្តមេវ ហោតិ។ សត្តាហកាលិកំ កាលាតិក្កមេន អបរិភុត្តម្បិ អាបត្តិយា ការណំ ហោតីតិ ទីបេតិ។ តេសុ សត្តាហកាលិកេយេវ វិសេសំ ទស្សេតុមាហ “**អភុត្តំ តតិយម្បិ ចា**”តិ។ **ច**-សទ្ទោ តុ-សទ្ទត្ថោ។ យាវជីវិកំ បន បដិគ្គហេត្វា យាវជីវំ បរិភុញ្ជិយមានំ ឥតរកាលិកសំសគ្គំ វិនា ទោសករំ ន ហោតីតិ ន គហិតំ។

២៦៨៤. អម្ពាទយោ សទ្ទា រុក្ខានំ នាមភូតា តំតំផលេបិ វត្តមានា ឥធ ឧបចារវសេន តជ្ជេ បានកេ វុត្តា, តេនេវាហ “**បានកំ មត**”ន្តិ។ **ចោចំ** អដ្ឋិកកទលិបានំ។ **មោចំ** ឥតរកទលិបានំ។ **មធូ**តិ មុទ្ទិកផលានំ រសំ។ **មុទ្ទិកា**តិ សីតោទកេ មទ្ទិតានំ មុទ្ទិកផលានំ បានំ។ “សាលូកបានន្តិ រត្តុប្បលនីលុប្បលាទីនំ សាលូកេ មទ្ទិត្វា កតបាន”ន្តិ **បាឡិយំ, អដ្ឋកថាយ** (មហាវ. អដ្ឋ. ៣០០) ច សាលូក-សទ្ទស្ស ទីឃវសេន សំយោគទស្សនតោ “**សាលុ ផារុសកញ្ច**”តិ គាថាពន្ធវសេន រស្សោ កតោ។

សាលូកំ កុមុទុប្បលានំ ផលរសំ។ **ខុទ្ទសិក្ខាវណ្ណនាយំ** បន “សាលូកបានំ នាម រត្តុប្បលនីលុប្បលាទីនំ កិញ្ជក្ខរេណូហិ កតបាន”ន្តិ វុត្តំ។ “ផារុសក’ន្តិអាទីសុ ឯកោ រុក្ខោ”តិ **គណ្ឋិបទេ** វុត្តំ។ តស្ស ផលរសោ **ផារុសកំ** នាម។ ឯតេសំ អដ្ឋន្នំ ផលានំ រសោ ឧទកសម្ភិន្នោ វដ្ដតិ, សីតុទកេ មទ្ទិតោ បសន្នោ និក្កសដោវ វដ្ដតិ, ឧទកេន បន អសម្ភិន្នោ រសោ យាវកាលិកោ។

២៦៨៥. **ផល**ន្តិ អម្ពាទិផលំ។ **សវត្ថុកបដិគ្គហោ**តិ បានវត្ថុកានំ ផលានំ បដិគ្គហោ។ វសតិ ឯត្ថ បានន្តិ **វត្ថុ,** ផលំ, វត្ថុនា សហ វដ្ដតីតិ **សវត្ថុកំ,** បានំ, សវត្ថុកស្ស បដិគ្គហោ សវត្ថុកបដិគ្គហោ។ សវត្ថុកស្ស បដិគ្គហំ នាម វត្ថុបដិគ្គហណមេវាតិ កត្វា វុត្តំ “បានវត្ថុកានំ ផលានំ បដិគ្គហោ”តិ។

២៦៨៦. “សុកោដ្ដេត្វា”តិ វុច្ចមានត្តា “**អម្ពបក្ក**”ន្តិ អាមកមេវ អម្ពផលំ វុច្ចតិ ។ **ឧទកេ**តិ សីតោទកេ។ **បរិស្សវំ** បរិស្សាវិតំ។ **កត្វា**តិ មធុអាទីហិ អភិសង្ខរិត្វា។ យថាហ – “តទហុបដិគ្គហិតេហិ មធុសក្ករកប្បូរាទីហិ យោជេត្វា កាតព្ព”ន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣០០)។ **បាតុំ វដ្ដតី**តិ ឯត្ថ វិនិច្ឆយោ “ឯវំ កតំ បុរេភត្តមេវ កប្បតិ, អនុបសម្បន្នេហិ កតំ លភិត្វា បន បុរេភត្តំ បដិគ្គហិតំ បុរេភត្តំ សាមិសបរិភោគេនាបិ វដ្ដតិ, បច្ឆាភត្តំ និរាមិសបរិភោគេន យាវ អរុណុគ្គមនា វដ្ដតិយេវ។ ឯស នយោ សព្ពបានេសូ”តិ **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តោ។

២៦៨៧. **សេសបានកេសុបី**តិ ជម្ពុបានកាទីសុបិ។

២៦៨៨. ឧច្ឆុរសោ អន្តោគធត្តា ឥធ វុត្តោ, ន បន យាមកាលិកត្តា, សោ បន សត្តាហកាលិកោយេវ។

២៦៨៩. **មធុកស្ស រស**ន្តិ មធុកបុប្ផស្ស រសំ។ ឯត្ថ មធុកបុប្ផរសោ អគ្គិបាកោ វា ហោតុ អាទិច្ចបាកោ វា, បច្ឆាភត្តំ ន វដ្ដតិ។ បុរេភត្តម្បិ យំ បានំ គហេត្វា មជ្ជំ ករោន្តិ, សោ អាទិតោ បដ្ឋាយ ន វដ្ដតិ។ មធុកបុប្ផំ បន

អល្លំ វា សុក្ខំ វា ភជ្ជិតំ វា តេន កតផាណិតំ វា យតោ បដ្ឋាយ មជ្ជំ ន ករោន្តិ, តំ សព្ពំ បុរេភត្តំ វដ្ដតិ។

បក្កឌាករសន្តិ បក្កស្ស យាវកាលិកស្ស រសំ។ សព្ពោ បត្តរសោ យាមកាលិកោ វុត្តោតិ យោជនា។ **អដ្ឋកថាយំ** “យាវកាលិកបត្តានញ្ហិ បុរេភត្តំយេវ រសោ កប្បតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣០០) ឥមមេវ សន្ធាយ វុត្តំ។

២៦៨០. សានុលោមានំ សត្តន្នំ ធញ្ញានំ ផលជំ រសំ ឋបេត្វា សព្ពោ ផលជោ រសោ **វិកាលេ** យាមសញ្ញិតេ អនុលោមតោ បរិភុញ្ជិតុំ អនុញ្ញាតោតិ យោជនា។

២៦៨១. យាវកាលិកបត្តានំ សីតុទកេ មទ្ទិត្វា កតោ រសោបិ អបក្កោ, អាទិច្ចបាកោបិ វិកាលេ បន វដ្ដតីតិ យោជនា។

២៦៨២-៣. សត្តធញ្ញានុលោមានិ សរូបតោ ទស្សេតុមាហ “**តាលញ្ចនាឡិកេរញ្ច**”តិអាទិ។ **អបរណ្ណំ** មុគ្គាទិ។ “**សត្តធញ្ញានុលោមិក**”ន្តិ ឥមិនា ឯតេសំ រសោ យាវកាលិកោ យាមកាលសង្ខាតេ វិកាលេ បរិភុញ្ជិតុំ ន វដ្ដតីតិ ទស្សេតិ។

២៦៨៥. ឯវមាទីនំ ខុទ្ទកានំ ផលានំ រសោ បន អដ្ឋបានានុលោមត្តា **អនុលោមិកេ** យាមកាលិកានុលោមិកេ **និទ្ទិដ្ឋោ** កថិតោតិ យោជនា។

២៦៨៦. **ឥធ** ឥមស្មិំ លោកេ សានុលោមស្ស ធញ្ញស្ស ផលជំ រសំ ឋបេត្វា អយាមកាលិកោ អញ្ញោ ផលរសោ នត្ថីតិ យោជនា, សព្ពោ យាមកាលិកោយេវាតិ ទីបេតិ។

ភេសជ្ជក្ខន្ធកកថាវណ្ណនា។

កឋិនក្ខន្ធកកថាវណ្ណនា

២៦៨៧. វុត្ថវស្សានំ បុរិមិកាយ វស្សំ ឧបគន្ត្វា យាវ មហាបវារណា, តាវ រត្តិច្ឆេទំ អកត្វា វុត្ថវស្សានំ **ភិក្ខូនំ** ឯកស្ស វា ទ្វិន្នំ តិណ្ណំ ចតុន្នំ បញ្ចន្នំ អតិរេកានំ វា ភិក្ខូនំ **បញ្ចន្នំ អានិសំសានំ** វក្ខមានានំ អនាមន្តចារាទីនំ បញ្ចន្នំ អានិសំសានំ បដិលាភ**ការណា មុនិបុង្គវោ** សព្ពេសំ អគារិកាទិមុនីនំ សកលគុណគណេហិ ឧត្តមោ ភគវា កឋិនត្ថារំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, វស្សំវុត្ថានំ ភិក្ខូនំ កឋិនំ អត្ថរិតុ”ន្តិ (មហាវ. ៣០៦) **អព្រវិ** កថេសីតិ យោជនា។

ឯត្ថាយំ វិនិច្ឆយោ – “កឋិនត្ថារំ កេ លភន្តិ, កេ ន លភន្តីតិ? គណនវសេន តាវ បច្ឆិមកោដិយា បញ្ច ជនា លភន្តិ, ឧទ្ធំ សតសហស្សម្បិ, បញ្ចន្នំ ហេដ្ឋា ន លភន្តី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣០៦) ឥទំ **អដ្ឋកថាយ** អត្ថារកស្ស ភិក្ខុនោ សង្ឃស្ស កឋិនទុស្សទានកម្មំ សន្ធាយ វុត្តំ។ “វុត្ថវស្សវសេន បុរិមិកាយ វស្សំ ឧបគន្ត្វា បឋមបវារណាយ បវារិតា លភន្តិ, ឆិន្នវស្សា វា បច្ឆិមិកាយ ឧបគតា វា ន លភន្តិ។ អញ្ញស្មឹ វិហារេ វុត្ថវស្សាបិ ន លភន្តីតិ មហាបច្ចរិយំ វុត្ត”ន្តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣០៦) ឥទំ **អដ្ឋកថាយ** អានិសំសលាភំ សន្ធាយ វុត្តំ, ន កម្មំ។

ឥទានិ តទុភយំ វិភជិត្វា ទស្សេតិ –

> “បុរិមិកាយ ឧបគតានំ បន សព្ពេ គណបូរកា ហោន្តិ, អានិសំសំ ន លភន្តិ, អានិសំសោ ឥតរេសំយេវ ហោតិ។ សចេ បុរិមិកាយ ឧបគតា ចត្តារោ វា ហោន្តិ, តយោ វា ទ្វេ វា ឯកោ វា, ឥតរេ គណបូរកេ កត្វា កឋិនំ អត្ថរិតព្ពំ។ អថ ចត្តារោ ភិក្ខូ ឧបគតា, ឯកោ បរិបុណ្ណវស្សោ សាមណេរោ, សោ ចេ បច្ឆិមិកាយ ឧបសម្បជ្ជតិ, គណបូរកោ ចេវ ហោតិ, អានិសំសញ្ច លភតិ ។ តយោ ភិក្ខូ ទ្វេ សាមណេរា, ទ្វេ ភិក្ខូ តយោ សាមណេរា, ឯកោ ភិក្ខុ ចត្តារោ សាមណេរាតិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ សចេ បុរិមិកាយ ឧបគតា កឋិនត្ថារកុសលា ន ហោន្តិ, អត្ថារកុសលា ខន្ធកភាណកត្ថេរា បរិយេសិត្វា អានេតព្ពា, កម្មវាចំ សាវេត្វា កឋិនំ អត្ថរាបេត្វា ទានញ្ច ភុញ្ជិត្វា គមិស្សន្តិ, អានិសំសោ បន ឥតរេសំយេវ ហោតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣០៦)។

កឋិនំ កេន ទិន្នំ វដ្ដតីតិ? យេន កេនចិ ទេវេន វា មនុស្សេន វា បញ្ចន្នំ វា សហធម្មិកានំ អញ្ញតរេន ទិន្នំ វដ្ដតិ។ កឋិនទាយកស្ស វត្តំ អត្ថិ, សចេ សោ តំ អជានន្តោ បុច្ឆតិ “ភន្តេ, កថំ កឋិនំ ទាតព្ព”ន្តិ, តស្ស ឯវំ អាចិក្ខិតព្ពំ “តិណ្ណំ ចីវរានំ អញ្ញតរប្បហោនកំ សូរិយុគ្គមនសមយេ វត្ថំ ‘កឋិនចីវរំ ទេមា’តិ ទាតុំ វដ្ដតិ, តស្ស បរិកម្មត្ថំ ឯត្តកា នាម សូចិយោ, ឯត្តកំ សុត្តំ, ឯត្តកំ រជនំ, បរិកម្មំ ករោន្តានំ ឯត្តកានំ ភិក្ខូនំ យាគុភត្តញ្ច ទាតុំ វដ្ដតី”តិ។

កឋិនត្ថារកេនាបិ ធម្មេន សមេន ឧប្បន្នំ កឋិនំ អត្ថរន្តេន វត្តំ ជានិតព្ពំ។ តន្តវាយគេហតោ ហិ អាភតសន្តានេនេវ ខលិមក្ខិតសាដកោបិ ន វដ្ដតិ, មលីនសាដកោបិ ន វដ្ដតិ, តស្មា កឋិនត្ថារសាដកំ លភិត្វា សុទ្ធំ ធោវិត្វា សូចិអាទីនិ ចីវរកម្មូបករណានិ សជ្ជេត្វា ពហូហិ ភិក្ខូហិ សទ្ធឹ តទហេវ សិព្ពិត្វា និដ្ឋិតសូចិកម្មំ រជិត្វា កប្បពិន្ទុំ ទត្វា កឋិនំ អត្ថរិតព្ពំ។ សចេ តស្មឹ អនត្ថតេយេវ អញ្ញោ កឋិនសាដកំ អត្ថរិតព្ពកំ អាហរតិ, អញ្ញានិ ច ពហូនិ កឋិនានិសំសវត្ថានិ ទេតិ, យោ អានិសំសំ ពហុំ ទេតិ, តស្ស សន្តកេនេវ អត្ថរិតព្ពំ។ ឥតរោ យថា តថា ឱវទិត្វា សញ្ញាបេតព្ពោ។

កឋិនំ បន កេន អត្ថរិតព្ពំ? យស្ស សង្ឃោ កឋិនចីវរំ ទេតិ។ សង្ឃេន បន កស្ស ទាតព្ពំ? យោ ជិណ្ណចីវរោ ហោតិ។ សចេ ពហូ ជិណ្ណចីវរា ហោន្តិ, វុឌ្ឍស្ស ទាតព្ពំ។ វុឌ្ឍេសុបិ យោ មហាបរិវារោ តទហេវ ចីវរំ កត្វា អត្ថរិតុំ សក្កោតិ, តស្ស ទាតព្ពំ។ សចេ វុឌ្ឍោ ន សក្កោតិ, នវកតរោ សក្កោតិ, តស្ស ទាតព្ពំ។ អបិ ច សង្ឃេន មហាថេរស្ស សង្គហំ កាតុំ វដ្ដតិ, តស្មា “តុម្ហេ, ភន្តេ, គណ្ហថ, មយំ កត្វា ទស្សាមា”តិ វត្តព្ពំ។

តីសុ ចីវរេសុ យំ ជិណ្ណំ ហោតិ, តទត្ថាយ ទាតព្ពំ។ បកតិយា ទុបដ្ដចីវរស្ស ទុបដ្ដត្ថាយេវ ទាតព្ពំ។ សចេបិស្ស ឯកបដ្ដចីវរំ ឃនំ ហោតិ, កឋិនសាដកោ ច បេលវោ, សារុប្បត្ថាយ ទុបដ្ដប្បហោនកមេវ ទាតព្ពំ។ “អហំ អលភន្តោ ឯកបដ្ដំ បារុបាមី”តិ វទន្តស្សាបិ ទុបដ្ដំ ទាតុំ វដ្ដតិ។ យោ បន លោភបកតិកោ ហោតិ, តស្ស ន ទាតព្ពំ។ តេនាបិ កឋិនំ អត្ថរិត្វា “បច្ឆា វិសិព្ពិត្វា ទ្វេ ចីវរានិ ករិស្សាមី”តិ ន គហេតព្ពំ។

យស្ស បន ទិយ្យតិ, តស្ស –

“សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ, ឥទំ សង្ឃស្ស កថិនទុស្សំ ឧប្បន្នំ, យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, សង្ឃោ ឥមំ កថិនទុស្សំ ឥត្ថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ ទទេយ្យ កថិនំ អត្ថរិតុំ, ឯសា ញត្តិ។

“សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ, ឥទំ សង្ឃស្ស កថិនទុស្សំ ឧប្បន្នំ, សង្ឃោ ឥមំ កថិនទុស្សំ ឥត្ថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ ទេតិ កថិនំ អត្ថរិតុំ, យស្សាយស្មតោ ខមតិ ឥមស្ស កថិនទុស្សស្ស ឥត្ថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ ទានំ កថិនំ អត្ថរិតុំ, សោ តុណ្ហស្ស, យស្ស នក្ខមតិ, សោ ភាសេយ្យ។

“ទិន្នំ ឥទំ សង្ឃេន កថិនទុស្សំ ឥត្ថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ កថិនំ អត្ថរិតុំ, ខមតិ សង្ឃស្ស, តស្មា តុណ្ហី, ឯវមេតំ ធារយាមី”តិ (មហាវ. ៣០៧) –

ឯវំ ញត្តិទុតិយាយ កម្មវាចាយ ទាតព្ពន្តិ ឯវំ ទិន្នំ។

២៦៩៨-៩. ន ឧល្លិខិតមត្តាទិ-ចតុវីសតិវជ្ជិតន្តិ បាឡិយំ អាគតេហិ “ន ឧល្លិខិតមត្តេន អត្ថតំ ហោតិ កថិន”ន្តិ (មហាវ. ៣០៨) ឧល្លិខិតមត្តាទីហិ ចតុវីសតិយា អាការេហិ វជ្ជិតំ។ **ចីវរន្តិ** “អហតេន អត្ថតំ ហោតិ កថិន”ន្តិ (មហាវ. ៣០៩) **បាឡិយំ** អាគតានំ សោឡសន្នំ អាការានំ អញ្ញតរេន យុត្តំ កតបរិយោសិតំ ទិន្នំ កប្បពិន្ទុំ តិណ្ណំ ចីវរានំ អញ្ញតរចីវរំ។ តេ បន ចតុវីសតិ អាការា, សោឡសាការា ច **បាឡិតោ** (មហាវ. ៣០៨), **អដ្ឋកថាតោ** (មហាវ. អដ្ឋ. ៣០៨) ច គហេតព្ពា។ គន្ថគារវបរិហារត្ថមិធ ន វុត្តា។

ភិក្ខុនា វក្ខមានេ អដ្ឋធម្មេ ជានន្តេន អត្ថរកេន **អាទាយ** គហេត្វា **បុរាណកំ** អត្តនា បរិភុញ្ជិយមានំ អត្ថរិតព្ពចីវរេន ឯកនាមកំ បុរាណចីវរំ **ឧទ្ធរិត្វា** បច្ចុទ្ធរិត្វា **នវំ** អត្ថរិតព្ពំ ចីវរំ **អធិដ្ឋហិត្វា** បុរាណបច្ចុទ្ធដចីវរស្ស នាមេន អធិដ្ឋហិត្វាវ តំ អន្តរវាសកំចេ, “ឥមិនា អន្តរវាសកេន កថិនំ អត្ថរាមិ”ឥតិ វចសា វត្តព្ពន្តិ យោជនា។ សចេ ឧត្តរាសង្គោ ហោតិ, “ឥមិនា ឧត្តរាសង្គេន កថិនំ អត្ថរាមិ”, សចេ សង្ឃាដិ ហោតិ, “ឥមាយ សង្ឃាដិយា កថិនំ អត្ថរាមី”តិ វត្តព្ពំ។

២៧០០-១. ឥច្ចេវំ តិក្ខត្តុំ វុត្តេ កថិនំ អត្ថតំ ហោតីតិ យោជនា។ **តេន បន ភិក្ខុនា** នវកេន កថិនចីវរំ **អាទាយ** សង្ឃំ ឧបសង្កម្ម “អត្ថតំ, ភន្តេ, សង្ឃស្ស កថិនំ, ធម្មិកោ កថិនត្ថារោ, អនុមោទថ”ឥតិ វត្តព្ពន្តិ យោជនា។

២៧០២. អនុមោទកេសុ ច ថេរេហិ “អត្ថតំ, អាវុសោ, សង្ឃស្ស កថិនំ, ធម្មិកោ កថិនត្ថារោ, អនុមោទាមា”តិ វត្តព្ពំ, នវេន បន “អត្ថតំ, ភន្តេ, សង្ឃស្ស កថិនំ, ធម្មិកោ កថិនត្ថារោ, អនុមោទាមី”តិ ឥតិ បុន **វ្លរយេ** កថេយ្យាតិ យោជនា។ គាថាយ បន អនុមោទនបាឋស្ស អត្ថទស្សនមុខេន **“សុអត្ថតំ តយា ភន្តេ”**តិ វុត្តំ, ន បាឋក្កមទស្សនវសេនាតិ វេទិតព្ពំ។

អត្ថារកេសុ ច អនុមោទកេសុ ច នវេហិ វុឌ្ឍានំ វចនក្កមោ វុត្តោ, វុឌ្ឍេហិ នវានំ វចនក្កមោ បន តទនុសារេន យថារហំ យោជេត្វា វត្តព្ពោតិ គាថាសុ ន វុត្តោតិ វេទិតព្ពោ។ អត្ថារកេន ថេរេន វា នវេន វា គណបុគ្គលានំ វចនក្កមោ ច គណបុគ្គលេហិ អត្ថារកស្ស វចនក្កមោ ច វុត្តនយេន យថារហំ យោជេតុំ សក្កាតិ ន វុត្តោ។

ឯវំ អត្ថតេ បន កថិនេ សចេ កថិនចីវរេន សទ្ធិំ អាភតំ អានិសំសំ ទាយកា “យេន អម្ហាកំ កថិនំ គហិតំ, តស្សេវ ច ទេមា”តិ ទេន្តិ, ភិក្ខុសង្ឃោ អនិស្សរោ។ អថ អវិចារេត្វាវ ទត្វា គច្ឆន្តិ, ភិក្ខុសង្ឃោ ឥស្សរោ។ តស្មា សចេ កថិនត្ថារកស្ស សេសចីវរានិបិ ទុព្ពលានិ ហោន្តិ, សង្ឃេន អបលោកេត្វា តេសម្បិ អត្ថាយ វត្ថានិ ទាតព្ពានិ, កម្មវាចាយ បន ឯកាយេវ វដ្ដតិ។ អវសេសេ កថិនានិសំសេ ពលវវត្ថានិ វស្សាវាសិកឋិតិកាយ ទាតព្ពានិ, ឋិតិកាយ អភាវេ ថេរាសនតោ បដ្ឋាយ ទាតព្ពានិ, គរុភណ្ឌំ ន ភាជេតព្ពំ។ សចេ បន ឯកសីមាយ ពហូ វិហារា ហោន្តិ, សព្ពេ ភិក្ខូ សន្និបាតេត្វា ឯកត្ថ កថិនំ អត្ថរិតព្ពំ, វិសុំ វិសុំ អត្ថរិតុំ ន វដ្ដតិ។

២៧០៣. **“កថិនស្ស ច កឹ មូល”**ន្តិអាទីនិ សយមេវ វិវរិស្សតិ។

២៧០៦. អដ្ឋធម្មទ្ទេសគាថាយ បុព្ពកិច្ចំ **បុព្ព**-វចនេនេវ ឧត្តរបទលោបេន វុត្តំ។ តេនេវ វក្ខតិ “បុព្ពកិច្ចន្តិ វុច្ចតី”តិ។ “បច្ចុទ្ធារ”ឥតិ វត្តព្ពេ **“បច្ចុទ្ធរ”**ឥតិ គាថាពន្ធវសេន រស្សោ។ តេនេវ វក្ខតិ **“បច្ចុទ្ធារោ”**តិ។ អធិដ្ឋានំ

អធិដ្ឋានំ។ បច្ចុទ្ធារោ ច អធិដ្ឋានញ្ច **បច្ចុទ្ធរាធិដ្ឋានា**។ ឥតរីតរយោគេន ទ្វន្ទសមាសោ។ **អត្ថារោ**តិ ឯត្ថ “កឋិនត្ថារោ”តិ បករណតោ លព្ភតិ។

“**មាតិកា**”តិ ឥមិនា “អដ្ឋ កឋិនុព្ភារមាតិកា”តិ បករណតោ វិញ្ញាយតិ។ យថាហ – “អដ្ឋិមា, ភិក្ខវេ, មាតិកា កឋិនស្ស ឧព្ភារាយា”តិ (មហាវ. ៣១០)។ **មាតិកា**តិ មាតរោ ជនេត្តិយោ, កឋិនុព្ភារំ ឯតា អដ្ឋ ជនេន្តីតិ អត្ថោ។ **ឧទ្ធារោ**តិ កឋិនស្ស ឧទ្ធារោ។ **អានិសំសា**តិ ឯត្ថ “កឋិនស្សា”តិ បករណតោ លព្ភតិ។ កឋិនស្ស អានិសំសាតិ **ឥមេ អដ្ឋ** ធម្មាតិ យោជនា។ យថាហ “អត្ថតកឋិនានំ វោ, ភិក្ខវេ, បញ្ច កប្បិស្សន្តី”តិអាទិ (មហាវ. ៣០៦)។ “**អានិសំសេនា**”តិបិ បាឋោ។ អានិសំសេន សហ ឥមេ អដ្ឋ ធម្មាតិ យោជនា។

២៧០៧. “ន ឧល្លិខិតមត្តាទិ-ចតុវីសតិវជ្ជិត”ន្តិអាទិនា កឋិនំ អត្ថរិតុំ កតបរិយោសិតំ ចីវរំ ចេ លទ្ធំ, តត្ថ បដិបជ្ជនវិធិ ទស្សេត្វា សចេ អកតសិព្ពនាទិកម្មំ វត្ថមេវ លទ្ធំ, តត្ថ បដិបជ្ជនវិធិ បុព្ពកិច្ចវសេន ទស្សេតុមាហ “**ធោវន**”ន្តិអាទិ។ តត្ថ **ធោវន**ន្តិ កឋិនទុស្សស្ស សេតភាវករណំ។ **វិចារោ**តិ “បញ្ចកំ វា សត្តកំ វា នវកំ វា ឯកាទសកំ វា ហោតូ”តិ វិចារណំ។ **ឆេទន**ន្តិ យថាវិចារិតស្ស វត្ថស្ស ឆេទនំ។ **ពន្ធន**ន្តិ មោឃសុត្តការោបនំ។ **សិព្ពន**ន្តិ សព្ពសូចិកម្មំ។ **រជន**ន្តិ រជនកម្មំ។ **កប្ប**ន្តិ កប្បពិន្ទុទានំ។ “**បុព្ពកិច្ច**”**ន្តិ វុច្ចតិ** ឥទំ សព្ពំ កឋិនត្ថារស្ស បឋមមេវ កត្តព្ពត្តា។

២៧០៨. **អន្តរវាសកោ**តិ ឯត្ថ **ឥតិ**-សទ្ទោ លុត្តនិទ្ទិដ្ឋោ។ សង្ឃាដិ, ឧត្តរាសង្គោ, អថោ អន្តរវាសកោតិ ឯសមេវ តុ បច្ចុទ្ធារោបិ អធិដ្ឋានម្បិ អត្ថារោបិ វុត្តោតិ យោជនា។

២៧០៩. អដ្ឋមាតិកា (មហាវ. ៣១០-៣១១; បរិ. ៤១៥; មហាវ. អដ្ឋ. ៣១០-៣១១) ទស្សេតុមាហ “**បក្កមនញ្ចា**”តិអាទិ។ បក្កមនំ អន្តោ ឯតស្សាតិ បក្កមនន្តិកាតិ វត្តព្ពេ ឧត្តរបទលោបេន “បក្កមន”ន្តិ វុត្តំ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថ។ **អដ្ឋិមា**តិ ឯត្ថ “មាតិកា”តិ បករណតោ លព្ភតិ។ ឥមា អដ្ឋ មាតិកាតិ យោជនា។

២៧១០. ឧទ្ទេសានុក្កមេន និទ្ទិសិតុមាហ “**កតចីវរមាទាយា**”តិអាទិ។ “**កតចីវរមាទាយា**”តិ ឥមិនា ចីវរបលិពោធុបច្ឆេទោ ទស្សិតោ។ “**អាវាសេ និរបេក្ខកោ**”តិ ឥមិនា ទុតិយោ អាវាសបលិពោធុបច្ឆេទោ ទស្សិតោ។ ឯត្ថ សព្ពវាក្យេសុ “អត្ថតកឋិនោ យោ ភិក្ខុ សចេ បក្កមតី”តិ សេសោ។ **អតិក្កន្តាយ សីមាយា**តិ វិហារសីមាយ អតិក្កន្តាយ។ **ហោតិ បក្កមនន្តិកា**តិ ឯត្ថ “តស្ស ភិក្ខុនោ”តិ សេសោ, តស្ស ភិក្ខុនោ បក្កមនន្តិកា នាម មាតិកា ហោតីតិ អត្ថោ។

២៧១១-២. **អានិសំសំ** នាម វុត្តវសេន លទ្ធំ អកតសូចិកម្មវត្ថំ។ តេនេវ វក្ខតិ “ករោតី”តិអាទិ។ “**វិហារេ អនបេក្ខកោ**”តិ ឥមិនា ឯត្ថ បឋមំ អាវាសបលិពោធុបច្ឆេទោ ទស្សិតោ។ សុខវិហរណំ បយោជនមស្សាតិ **សុខវិហារិកោ**, វិហារោតិ។ **តត្ថ** តស្មិំ វិហារេ វិហរន្តោវ តំ ចីវរំ យទិ ករោតិ, តស្មិំ ចីវរេ និដ្ឋិតេ **និដ្ឋានន្តា** និដ្ឋានន្តិកាតិ វុច្ចតីតិ យោជនា។ “**និដ្ឋិតេចីវរេ**”តិ ឥមិនា ចីវរបលិពោធុបច្ឆេទោ ទស្សិតោ។

២៧១៣. **តមស្សម**ន្តិ តំ វុត្តវស្សាវាសំ។ **ធុរនិក្ខេបេ**តិ ឧភយធុរនិក្ខេបវសេន ចិត្តប្បវត្តក្ខណេ។ **សន្និដ្ឋានំ** នាម ធុរនិក្ខេបោ។ ឯត្ថ បលិពោធទ្វយស្ស ឯកក្ខណេយេវ ឧបច្ឆេទោ **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តោ “សន្និដ្ឋានន្តិកេ ទ្វេបិ បលិពោធា ‘នេវិមំ ចីវរំ ការេស្សំ, ន បច្ចេស្ស’ន្តិ ចិន្តិតមត្តេយេវ ឯកតោ ឆិជ្ជន្តី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣១១)។

២៧១៤. **កឋិនច្ឆាទន**ន្តិ កឋិនានិសំសំ ចីវរវត្ថុំ។ **ន បច្ចេស្ស**ន្តិ ន បច្ចាគមិស្សាមិ។ **ករោន្តស្សេវា**តិ ឯត្ថ “ចីវរ”ន្តិ បករណតោ លព្ភតិ។ “**កឋិនច្ឆាទន**”ន្តិ ឥទំ វា សម្ពន្ធនីយំ។ **ករោន្តស្សា**តិ អនាទរេ សាមិវចនំ។ **នដ្ឋ**ន្តិ ចោរេហិ ហដត្តា វា ឧបចិកាទីហិ ខាទិតត្តា វា នដ្ឋំ។ **ទឌ្ឍំ វា**តិ អគ្គិនា ទឌ្ឍំ វា។ **នាសនន្តិកា**តិ ឯវំ ចីវរស្ស នាសនន្តេ លព្ភមានា អយំ មាតិកា នាសនន្តិកា នាមាតិ អត្ថោ។ ឯត្ថ “ន បច្ចេស្ស”ន្តិ ឥមិនា បឋមំ អាវាសបលិពោធុបច្ឆេទោ ទស្សិតោ។ “ករោន្តស្សេវា”តិ ឥមិនា ទុតិយំ ចីវរបលិពោធុបច្ឆេទោ ទស្សិតោ។

២៧១៥. **លទ្ធានិសំសោ**តិ លទ្ធកឋិនានិសំសចីវរោ។ អានិសំសេ ចីវរេ **សាបេក្ខោ** អបេក្ខវា **ពហិសីមគតោ** វស្សំវុត្ថសីមាយ ពហិសីមគតោ តំ ចីវរំ ករោតិ, **សោ** កតចីវរោ **អន្តរុព្ភារំ** អន្តរា ឧព្ភារំ សុណាតិ ចេ, សវនន្តិកា នាម ហោតីតិ យោជនា។ “ពហិសីមគតោ”តិអាទិនា ទុតិយបលិពោធុបច្ឆេទោ ទស្សិតោ។ ឯត្ថ “កតចីវរោ”តិ វុត្តត្តា ចីវរបលិពោធុបច្ឆេទោ បឋមំ ហោតិ, ឥតរោ បន “សហ សវនេន អាវាសបលិពោធោ ឆិជ្ជតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣១១) **អដ្ឋកថាយ** វុត្តត្តា បច្ឆា ហោតិ។

២៧១៦-៧. ចីវរាសាយ វស្សំវុត្ថោ អាវាសតោ **បក្កន្តោ** “គុយ្ហំ ចីវរំ ទស្សាមី”តិ កេនចិ វុត្តោ ពហិសីមគតោ បន សវតិ, បុន “តវ ចីវរំ ទាតុំ ន សក្កោមី”តិ វុត្តោ **អាសាយ ឆិន្នមត្តាយ** ចីវរេ បច្ចាសាយ ឧបច្ឆិន្នមត្តាយ **អាសាវច្ឆេទិកា** នាម មាតិកាតិ **មតា** ញាតាតិ យោជនា។ អាសាវច្ឆាទិកេ កថិនុព្ភារេ អាវាសបលិពោធោ បឋមំ ឆិជ្ជតិ, ចីវរាសាយ ឧបច្ឆិន្នាយ ចីវរបលិពោធោ ឆិជ្ជតិ។

២៧១៨-២០. យោ វស្សំវុត្ថវិហារម្ហា អញ្ញំ វិហារំ គតោ ហោតិ, សោ **អាគច្ឆំ** អាគច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ កថិនុទ្ធារំ អតិក្កមេយ្យ, តស្ស សោ កថិនុទ្ធារោ សីមាតិក្កន្តិកោ មតោតិ យោជនា។ តត្ថ សីមាតិក្កន្តិកេ កថិនុព្ភារេ ចីវរបលិពោធោ បឋមំ ឆិជ្ជតិ, តស្ស ពហិសីមេ អាវាសបលិពោធោ ឆិជ្ជតិ។

ឯត្ថ ច “សីមាតិក្កន្តិកោ នាម ចីវរកាលសីមាតិក្កន្តិកោ”តិ **កេនចិ** វុត្តំ។ “ពហិសីមាយំ ចីវរកាលសមយស្ស អតិក្កន្តត្តា សីមាតិក្កន្តិកោ”តិ (សារត្ថ. ដី. មហាវ. ៣១១) **សារត្ថទីបនិយំ** វុត្តំ។ “អាគច្ឆំ អន្តរាមគ្គេ, តទុទ្ធារមតិក្កមេ”តិ វុត្តត្តា បន សង្ខេបេន ករិយមានំ អន្តុព្ភារំ អាគច្ឆន្តោ វិហារសីមំ អសម្បត្តោយេវ កថិនុព្ភារស្ស ជាតត្តា តំ ន សម្ពុណេយ្យ, តស្សេវ សីមមតិក្កន្តស្សេវ សតោ បុន អាគច្ឆតោ អន្តរាមគ្គេ ជាតោ កថិនុព្ភារោ សីមាតិក្កន្តិកោតិ អម្ហាកំ ខន្តិ។

កថិនានិសំសចីវរំ អាទាយ សចេ អាវាសេ សាបេក្ខោវ គតោ ហោតិ, បុន អាគន្ត្វា **កថិនុទ្ធារំ** កថិនស្ស អន្តុព្ភារមេវ **សម្ពុណាតិ ចេ** យទិ បាបុណេយ្យ, តស្ស សោ កថិនុទ្ធារោ ហោតិ, សោ “សហុព្ភារោ”តិ វុច្ចតីតិ យោជនា។ សហុព្ភារេ ទ្វេ បលិពោធា អបុព្ពំ អចរិមំ ឆិជ្ជន្តិ។

២៧២១. “សីមាតិក្កន្តិកេនា”តិ វត្តព្ពេ ឧត្តរបទលោបេន **“សីមតោ”**តិ វុត្តំ។ បក្កមនញ្ច និដ្ឋានញ្ច សន្និដ្ឋានញ្ច **សីមតោ** សីមាតិក្កន្តិកេន សហ ឥមេ **ចត្តារោ** កថិនុព្ភារា **បុគ្គលាធីនា** បុគ្គលាយត្តា សហុព្ភារសង្ខាតោ **អន្តរុព្ភារោ** សង្ឃាធីនោតិ យោជនា។ **“អន្តរុព្ភារោ”**តិ គាថាពន្ធវសេន រស្សត្តំ។

២៧២២. **នាសន**ន្តិ នាសនន្តិកោ។ **សវន**ន្តិ សវនន្តិកោ។ អាសាវច្ឆេទិកាបិ ចាតិ តយោបិ កថិនុព្ភារា។ **ន តុ សង្ឃា ន ភិក្ខុតោ**តិ សង្ឃតោបិ ន ហោន្តិ, បុគ្គលតោបិ ន ហោន្តីតិ អត្ថោ។ ចីវរស្ស វិនាសោ សង្ឃស្ស វា ចីវរសាមិកស្ស វា បយោគេន ន ជាតោតិ នាសនកោ តាវ កថិនុព្ភារោ ឧភតោបិ ន ហោតីតិ វុត្តោ។ សវនញ្ច ឧភយេសំ បយោគតោ ន ជាតន្តិ តថា វុត្តំ តថា អាសាវច្ឆេទិកាបិ។

២៧២៣. អាវាសោយេវ បលិពោធោតិ វិគ្គហោ។ **បលិពោធោ ច ចីវរេ**តិ ឯត្ថ **ចីវរេ**តិ ភេទវចនិច្ឆាយ និមិត្តត្ថេ ភុម្មំ, ចីវរនិមិត្តបលិពោធោតិ អត្ថោ, ចីវរសង្ខាតោ បលិពោធោតិ វុត្តំ ហោតិ។ សច្ចាទិគុណយុត្តំ មុសាវាទាទិទោសវិមុត្តំ អត្ថំ វទតិ សីលេនាតិ **យុត្តមុត្តត្ថវាទី,** តេន។

២៧២៤. **អដ្ឋន្នំ មាតិកាន**ន្តិ ពហិសីមគតានំ វសេន វុត្តា បក្កមនន្តិកាទយោ សត្ត មាតិកា, ពហិសីមំ គន្ត្វា អន្តុព្ភារំ សម្ពុណន្តស្ស វសេន វុត្តោ សហុព្ភារោតិ ឥមាសំ អដ្ឋន្នំ មាតិកានំ វសេន ច។ **អន្តរុព្ភារតោបិ វា**តិ ពហិសីមំ អគន្ត្វា តត្ថេវ វសិត្វា កថិនុព្ភារកម្មេន ឧព្ភារកថិនានំ វសេន លព្ភនតោ អន្តរុព្ភារតោ ចាតិ មហេសិនា កថិនស្ស ទុវេ ឧព្ភារាបិ វុត្តាតិ យោជនា។ ពហិសីមំ គន្ត្វា អាគតស្ស វសេន សហុព្ភារោ, ពហិសីមំ អាគតានំ វសេន អន្តរុព្ភារោតិ ឯកោយេវ ឧព្ភារោ ទ្វិធា វុត្តោ, តស្មា អន្តុព្ភារំ វិសុំ អគ្គហេត្វា អដ្ឋេវ មាតិកា **បាឡិយំ** (មហាវ. ៣១០) វិភត្តាតិ វេទិតព្ពា។

២៧២៥. អនាមន្តចារោ ឧត្តរបទលោបវសេន **“អនាមន្តា”** ឥតិ វុត្តោ។ យាវ កថិនំ ន ឧទ្ធរិយតិ, តាវ អនាមន្តេត្វា ចរណំ កប្បិស្សតិ, ចារិត្តសិក្ខាបទេន អនាបត្តិ ភវិស្សតីតិ អត្ថោ។

អសមាទានចារោ **“អសមាទាន”**ន្តិ ឧត្តរបទលោបេន វុត្តោ។ **អសមាទានចារោ**តិ តិចីវរំ អសមាទាយ ចរណំ, ចីវរវិប្បវាសោ កប្បិស្សតីតិ អត្ថោ។

“គណតោ”តិ ឥមិនា ឧត្តរបទលោបេន គណភោជនំ ទស្សិតំ។ គណភោជនម្បិ កប្បិស្សតិ, តំ សរូបតោ បាចិត្តិយកណ្ឌេ វុត្តំ។

“យាវទត្ថិក”ន្តិ ឥមិនា យាវទត្ថចីវរំ វុត្តំ។ **យាវទត្ថចីវរ**ន្តិ យាវតកេន ចីវរេន អត្ថោ, តាវតកំ អនធិដ្ឋិតំ អវិកប្បិតំ កប្បិស្សតីតិ អត្ថោ។

“**តត្ថ យោ ចីវរុប្បាទោ**”តិ ឥមិនា “យោ ច តត្ថ ចីវរុប្បាទោ”តិ (មហាវ. ៣០៦) វុត្តោ អានិសំសោ ទស្សិតោ។ **យោ ច តត្ថ ចីវរុប្បាទោ**តិ តត្ថ កថិនត្ថតសីមាយំ មតកចីវរំ វា ហោតុ សង្ឃស្ស ឧទ្ទិស្ស ទិន្នំ វា សង្ឃិកេន តត្រុប្បាទេន អាភតំ វា, យេន កេនចិ អាការេន យំ សង្ឃិកំ ចីវរំ ឧប្បជ្ជតិ, តំ តេសំ ភវិស្សតីតិ អត្ថោ។ ឥមេ បញ្ច កថិនានិសំសា ច វុត្តាតិ សម្ពន្ធោ។

កថិនក្ខន្ធកកថាវណ្ណនា។

ចីវរក្ខន្ធកកថាវណ្ណនា

២៧២៦-៧. ចីវរំ ឧប្បជ្ជតិ ឯតាសូតិ “**ឧប្បាទា**”តិ ជនិកាវ វុច្ចន្តិ, ចីវរវត្ថុបរិលាភក្ខេត្តន្តិ អត្ថោ។ យថាហ – “យថាវុត្តានំ ចីវរានំ បដិលាភាយ ខេត្តំ ទស្សេតុំ អដ្ឋិមា ភិក្ខវេ មាតិកាតិអាទិមាហា”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៧៩)។ **ចីវរមាតិកា**តិ ចីវរុប្បាទហេតុភូតមាតរោ។ តេនាហ **កថិនក្ខន្ធកវណ្ណនាយំ** “មាតិកាតិ មាតរោ, ជនេត្តិយោតិ អត្ថោ”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣១០)។ **មាតិកា**តិ ចេត្ថ ចីវរទានមថិប្បេតំ។ យថាហ “សីមាយ ទានំ ឯកា មាតិកា, កតិកាយ ទានំ ទុតិយា”តិអាទិ។ សីមាយ ទេតិ, កតិកាយ ទេតិ, ភិក្ខាបញ្ញត្តិយា ទេតិ, សង្ឃស្ស ទេតិ, ឧភតោសង្ឃេ ទេតិ, វស្សំវុត្ថសង្ឃស្ស ទេតិ, អាទិស្ស ទេតិ, បុគ្គលស្ស ទេតិ។ “**ឥមា បន អដ្ឋ មាតិកា**”តិ វុត្តមេវ និគមនវសេន វុត្តំ។

២៧២៨. **តត្ថា**តិ តាសុ អដ្ឋមាតិកាសុ។ **សីមាយ ទេតី**តិ “សីមាយ ទម្មី”តិ ឯវំ សីមំ បរាមសិត្វា ទេន្តោ សីមាយ ទេតិ, ឯវំ ទិន្នំ អន្តោសីមគតេហិ ភិក្ខូហិ ភាជេតព្ពន្តិ វណ្ណិតន្តិ យោជនា។ តត្ថ **អន្តោសីមគតេហី**តិ ទាយកោ យំ សីមំ អបេក្ខិត្វា ឯវមាហ, តស្សា សីមាយ អន្តោគតេហិ សព្ពេហិ។ **ភាជេតព្ព**ន្តិ តំ ចីវរំ ភាជេតព្ពំ។ **វរវណ្ណិនា**តិ “ឥតិបិ សោ ភគវា អរហ”ន្តិអាទិនា សកលលោកព្យាបិគុណាតិសយយុត្តេន ព្យាមប្បភាយ, ឆព្ពណ្ណានំ រំសីនញ្ច វសេន ឧត្តមប្បភាតិសយយុត្តេន វរវណ្ណិនា **វណ្ណិតំ** កថិតំ។ អយមេត្ថ បទវណ្ណនា, អយំ បន វិនិច្ឆយោ – **សីមាយ ទេតី**តិ ឯត្ថ តាវ ខណ្ឌសីមា ឧបចារសីមា សមានសំវាសសីមា អវិប្បវាសសីមា លាភសីមា គាមសីមា និគមសីមា នគរសីមា អព្ភន្តរសីមា ឧទកុក្ខេបសីមា ជនបទសីមា រដ្ឋសីមា រជ្ជសីមា ទីបសីមា ចក្កវាឡសីមា ឥតិ បន្នរស សីមា វេទិតព្ពា។

តត្ថ **ខណ្ឌសីមា** សីមាកថាយំ វុត្តា។ **ឧបចារសីមា** បរិក្ខិត្តស្ស វិហារស្ស បរិក្ខេបេន, អបរិក្ខិត្តស្ស វិហារស្ស បរិក្ខេបារហដ្ឋានេន បរិច្ឆិន្នា ហោតិ។ អបិច ភិក្ខូនំ ធុវសន្និបាតដ្ឋានតោ វា បរិយន្តេ ឋិតភោជនសាលតោ វា និពទ្ធវសនកអាវាសតោ វា ថាមមជ្ឈិមស្ស បុរិសស្ស ទ្វិន្នំ លេឌ្ឌុបាតានំ អន្តោ ឧបចារសីមា វេទិតព្ពា។ សា បន អាវាសេសុ វឌ្ឍន្តេសុ វឌ្ឍតិ, បរិហាយន្តេសុ បរិហាយតិ។ **មហាបច្ចរិយំ** បន “ភិក្ខូសុបិ វឌ្ឍន្តេសុ វឌ្ឍតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៧៩) វុត្តំ។ តស្មា សចេ វិហារេ សន្និបតិតភិក្ខូហិ សទ្ធិំ ឯកាពទ្ធា ហុត្វា យោជនសតម្បិ បូរេត្វា និសីទន្តិ, យោជនសតម្បិ ឧបចារសីមាវ ហោតិ, សព្ពេសំ លាភោ បាបុណាតិ។ **សមានសំវាសអវិប្បវាសសីមា**ទ្វយម្បិ វុត្តមេវ។

លាភសីមា នាម នេវ សម្មាសម្ពុទ្ធេន អនុញ្ញាតា, ន ធម្មសង្គាហកត្ថេរេហិ ឋបិតា, អបិច ខោ រាជរាជមហាមត្តា វិហារំ ការេត្វា គាវុតំ វា អឌ្ឍយោជនំ វា យោជនំ វា សមន្តតោ បរិច្ឆិន្ទិត្វា “អយំ អម្ហាកំ វិហារស្ស លាភសីមា”តិ នាមលិខិតកេ ថម្ភេ និខណិត្វា “យំ ឯត្ថន្តរេ ឧប្បជ្ជតិ, សព្ពំ តំ អម្ហាកំ វិហារស្ស ទេមា”តិ សីមំ ឋបេន្តិ, អយំ លាភសីមា នាម។ **គាមនិគមនគរអព្ភន្តរឧទកុក្ខេបសីមាបិ** វុត្តា ឯវ។

ជនបទសីមា នាម កាសិកោសលរដ្ឋាទីនំ អន្តោ ពហូ ជនបទា ហោន្តិ, ឯត្ថ ឯកេកោ ជនបទបរិច្ឆេទោ ជនបទសីមា។ **រដ្ឋសីមា** នាម កាសិកោសលាទិរដ្ឋបរិច្ឆេទោ។ **រជ្ជសីមា** នាម មហាចោឡភោគោ កេរឡភោគោតិ ឯវំ ឯកេកស្ស រញ្ញោ អាណាបវត្តិដ្ឋានំ។ **ទីបសីមា** នាម សមុទ្ទន្តេន សមុច្ឆិន្នមហាទីបា ច អន្តរទីបា ច។ **ចក្កវាឡសីមា** នាម ចក្កវាឡបព្ពតេនេវ បរិច្ឆិន្នា។

ឯវមេតាសុ សីមាសុ ខណ្ឌសីមាយ កេនចិ កម្មេន សន្និបតិតំ សង្ឃំ ទិស្វា “ឯត្ថេវ សីមាយ សង្ឃស្ស ទេមី”តិ វុត្តេ យាវតិកា ភិក្ខូ អន្តោខណ្ឌសីមគតា, តេហិ ភាជេតព្ពំ។ តេសំយេវ ហិ តំ បាបុណាតិ, អញ្ញេសំ សីមន្តរិកាយ វា ឧបចារសីមាយ វា ឋិតានម្បិ ន បាបុណាតិ។ ខណ្ឌសីមាយ ឋិតេ បន រុក្ខេ វា បព្ពតេ វា ឋិតស្ស ហេដ្ឋា វា បថវិយា វេមជ្ឈំ គតស្ស បាបុណាតិយេវ។

“ឥមិស្សា ឧបចារសីមាយ សង្ឃស្ស ទម្មី”តិ ទិន្នំ បន ខណ្ឌសីមាសីមន្តរិកាសុ ឋិតានម្បិ បាបុណាតិ។ “សមានសំវាសសីមាយ ទម្មី”តិ ទិន្នំ បន ខណ្ឌសីមាសីមន្តរិកាសុ ឋិតានំ ន បាបុណាតិ។ អវិប្បវាសសីមាលាភសីមាសុ ទិន្នំ តាសុ សីមាសុ អន្តោគតានំយេវ បាបុណាតិ។ គាមសីមាទីសុ ទិន្នំ តាសំ សីមានំ អព្ភន្តរេ ពទ្ធសីមាយ ឋិតានម្បិ បាបុណាតិ។ អព្ភន្តរសីមាឧទកុក្ខេបសីមាសុ ទិន្នំ តត្ថ អន្តោគតានំយេវ បាបុណាតិ។ ជនបទរដ្ឋរជ្ជទីបចក្កវាឡសីមាសុបិ គាមសីមាទីសុ វុត្តសទិសោយេវ វិនិច្ឆយោ។

សចេ បន ជម្ពុទីបេ ឋិតោ “តម្ពបណ្ណិទីបេ សង្ឃស្ស ទម្មី”តិ វទតិ, តម្ពបណ្ណិទីបតោ ឯកោបិ គន្ត្វា សព្ពេសំ គណ្ហិតុំ លភតិ។ សចេបិ តត្រេវ ឯកោ សភាគភិក្ខុ សភាគានំ ភាគំ គណ្ហាតិ, ន វារេតព្ពោ។ ឯវំ តាវ យោ សីមំ បរាមសិត្វា ទេតិ, តស្ស ទានេ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។

យោ បន “អសុកសីមាយា”តិ វត្តុំ ន ជានាតិ, កេវលំ “សីមា”តិ វចនមត្តមេវ ជានន្តោ វិហារំ អាគន្ត្វា “សីមាយ ទម្មី”តិ វា “សីមដ្ឋកសង្ឃស្ស ទម្មី”តិ វា ភណតិ, សោ បុច្ឆិតព្ពោ “សីមា នាម ពហុវិធា, កតរំ សីមំ សន្ធាយ ភណសី”តិ, សចេ វទតិ “អហំ ‘អសុកសីមា’តិ ន ជានាមិ, សីមដ្ឋកសង្ឃោ ភាជេត្វា គណ្ហតូ”តិ, កតរសីមាយ ភាជេតព្ពំ? មហាសីវត្ថេរោ កិរាហ “អវិប្បវាសសីមាយា”តិ។ តតោ នំ អាហំសុ “អវិប្បវាសសីមា នាម តិយោជនាបិ ហោតិ, ឯវំ សន្តេ តិយោជនេ ឋិតា លាភំ គណ្ហិស្សន្តិ, តិយោជនេ ឋត្វា អាគន្តុកវត្តំ បូរេត្វា អារាមំ បវិសិតព្ពំ ភវិស្សតិ, គមិកោ តិយោជនំ គន្ត្វា សេនាសនំ អាបុច្ឆិស្សតិ, និស្សយបដិបន្នស្ស តិយោជនាតិក្កមេ និស្សយោ បដិប្បស្សម្ភិស្សតិ, បារិវាសិកេន តិយោជនំ អតិក្កមិត្វា អរុណំ ឧដ្ឋាបេតព្ពំ ភវិស្សតិ, ភិក្ខុនិយា តិយោជនេ ឋត្វា អារាមប្បវេសនំ អាបុច្ឆិតព្ពំ ភវិស្សតិ, សព្ពម្បេតំ ឧបចារសីមាបរិច្ឆេទវសេនេវ កត្តុំ វដ្ដតិ។ តស្មា ឧបចារសីមាយមេវ ភាជេតព្ព”ន្តិ។

២៧២៩. យេ វិហារា សង្ឃេន កតិកាយ **ឯកលាភកា** សមានលាភកា **ឯត្ថ** ឯតេសុ វិហារេសុ **ទិន្នំ** “កតិកាយ ទម្មី”តិ ទិន្នំ **សព្ពេហិ** ភិក្ខូហិ សហ **ភាជេតព្ពំ** ចីវរំ កតិកាយ វុច្ចតីតិ យោជនា។

អយមេត្ថ វិនិច្ឆយោ – កតិកា នាម សមានលាភកតិកា, តត្រេវំ កតិកា កាតព្ពា – ឯកស្មិំ វិហារេ សន្និបតិតេហិ ភិក្ខូហិ យំ វិហារំ សង្គណ្ហិតុកាមា សមានលាភំ កាតុំ ឥច្ឆន្តិ, អស្ស នាមំ គហេត្វា “អសុកោ នាម វិហារោ បោរាណកោ”តិ វា “ពុទ្ធាធិវុត្ថោ”តិ វា “អប្បលាភោ”តិ វា យំ កិញ្ចិ ការណំ វត្វា “តំ វិហារំ ឥមិនា វិហារេន សទ្ធិំ ឯកលាភំ កាតុំ សង្ឃស្ស រុច្ចតី”តិ តិក្ខត្តុំ សាវេតព្ពំ។ ឯត្តាវតា តស្មិំ វិហារេ និសិន្នោបិ ឥធ និសិន្នោវ ហោតិ។ តស្មិំ វិហារេបិ សង្ឃេន ឯវមេវ កាតព្ពំ។ ឯត្តាវតា ឥធ និសិន្នោបិ តស្មិំ វិហារេ និសិន្នោវ ហោតិ។ ឯកស្មិំ លាភេ ភាជិយមានេ ឥតរស្មិំ ឋិតស្ស ភាគំ គហេតុំ វដ្ដតិ។ ឯវំ ឯកេន វិហារេន សទ្ធិំ ពហូបិ អាវាសា ឯកលាភា កាតព្ពាតិ។

២៧៣០. ចីវរទាយកេន ធុវការា បាកវត្តាទិនិច្ចសក្ការា យត្ថ សង្ឃស្ស **ក្រីយន្តិ** ករិយន្តិ **តត្ថ** តស្មិំ វិហារេ តេនេវ ទាយកេន សង្ឃស្ស **ទិន្នំ** វិហារំ “ភិក្ខាបញ្ញត្តិយា ទិន្ន”ន្តិ មហេសិនា វុត្តន្តិ យោជនា។

តត្រាយំ វិនិច្ឆយោ – យស្មិំ វិហារេ ឥមស្ស ចីវរទាយកស្ស សន្តកំ សង្ឃស្ស បាកវត្តំ វា វត្តតិ, យស្មិំ វា វិហារេ ភិក្ខូ អត្តនោ ភារំ កត្វា សទា គេហេ ភោជេតិ, យត្ថ វា តេន អាវាសោ ការិតោ, សលាកភត្តាទីនិ វា និពទ្ធានិ, យេន បន សកលោបិ វិហារោ បតិដ្ឋាបិតោ, តត្ថ វត្តព្ពមេវ នត្ថិ, ឥមេ ធុវការា នាម។ តស្មា សចេ សោ “យត្ថ មយ្ហំ ធុវការា ករិយន្តិ, ឯត្ថ ទម្មី”តិ វា “តត្ថ ទេថា”តិ វា ភណតិ, ពហូសុ ចេបិ ឋានេសុ ធុវការា ហោន្តិ, សព្ពត្ថ ទិន្នមេវ ហោតិ។

សចេ បន ឯកស្មិំ វិហារេ ភិក្ខូ ពហុតរា ហោន្តិ, តេហិ វត្តព្ពំ “តុម្ហាកំ ធុវការេ ឯកត្ថ ភិក្ខូ ពហូ, ឯកត្ថ អប្បកា”តិ, សចេ “ភិក្ខុគណនាយ គណ្ហថា”តិ ភណតិ, តថា ភាជេត្វា គណ្ហិតុំ វដ្ដតិ។ ឯត្ថ ច វត្ថភេសជ្ជាទិ អប្បកម្បិ សុខេន ភាជីយតិ, យទិ បន មញ្ចោ វា បីឋកំ វា ឯកមេវ ហោតិ, តំ បុច្ឆិត្វា យស្ស វា វិហារស្ស ឯកវិហារេបិ វា យស្ស សេនាសនស្ស សោ វិចារេតិ, តត្ថ ទាតព្ពំ។ សចេ “អសុកភិក្ខុ គណ្ហតូ”តិ វទតិ, វដ្ដតិ។

អថ “មយ្ហំ ធុវការេ ទេថា”តិ វត្វា អវិចារេត្វាវ គច្ឆតិ, សង្ឃស្សបិ វិចារេតុំ វដ្ដតិ។ ឯវំ បន វិចារេតព្ពំ – “សង្ឃត្ថេរស្ស វសនដ្ឋានេ ទេថា”តិ វត្តព្ពំ។ សចេ តត្ថ សេនាសនំ បរិបុណ្ណំ ហោតិ។ យត្ថ នប្បហោតិ, តត្ថ ទាតព្ពំ។ សចេ ឯកោ ភិក្ខុ “មយ្ហំ វសនដ្ឋានេ សេនាសនបរិភោគភណ្ឌំ នត្ថី”តិ វទតិ, តត្ថ ទាតព្ពន្តិ។

២៧៣១. **សង្ឃស្ស បន យំ ទិន្ន**ន្តិ វិហារំ បវិសិត្វា “ឥមានិ ចីវរានិ សង្ឃស្ស ទម្មី”តិ យំ ចីវរំ ទិន្នំ។ “សម្មុខីភូតេនា”តិ វត្តព្ពេ គាថាពន្ធេន រស្សត្តំ។ **សម្មុខិភូតេនា**តិ ច ឧបចារសីមាយ ឋិតេន។ **ភាជេតព្ព**ន្តិ ឃណ្ដិំ បហរិត្វា កាលំ ឃោសេត្វា ភាជេតព្ពំ។ ឥទមេត្ថ មុខមត្តទស្សនំ។ វិនិច្ឆយោ **អដ្ឋកថាយ** (មហាវ. អដ្ឋ. ៣៧៩) វេទិតព្ពោ។ សេយ្យថិទំ – ចីវរទាយកេន វិហារំ បវិសិត្វា “ឥមានិ ចីវរានិ សង្ឃស្ស ទម្មី”តិ ទិន្នេសុ ភាជិយមានេសុ សីមដ្ឋស្ស អសម្បត្តស្សបិ ភាគំ គណ្ហន្តោ ន វារេតព្ពោ។ វិហារោ មហា ហោតិ, ថេរាសនតោ បដ្ឋាយ វត្ថេសុ ទិយ្យមានេសុ អលសជាតិកា មហាថេរា បច្ឆា អាគច្ឆន្តិ, “ភន្តេ, វីសតិវស្សានំ ទិយ្យតិ, តុម្ហាកំ ឋិតិកា អតិក្កន្តា”តិ ន វត្តព្ពា, ឋិតិកំ ឋបេត្វា តេសំ ទត្វា បច្ឆា ឋិតិកាយ ទាតព្ពំ។

“អសុកវិហារេ កិរ ពហុំ ចីវរំ ឧប្បន្ន”ន្តិ សុត្វា យោជនន្តរិកវិហារតោបិ ភិក្ខូ អាគច្ឆន្តិ, សម្បត្តសម្បត្តានំ ឋិតដ្ឋានតោ បដ្ឋាយ ទាតព្ពំ។ អសម្បត្តានម្បិ ឧបចារសីមំ បវិដ្ឋានំ អន្តេវាសិកាទីសុ គណ្ហន្តេសុ ទាតព្ពមេវ។ “ពហិ ឧបចារសីមាយ ឋិតានំ ទេថា”តិ វទន្តិ, ន ទាតព្ពំ។ សចេ បន ឧបចារសីមំ ឱក្កន្តេហិ ឯកាពទ្ធា ហុត្វា អត្តនោ វិហារទ្វារេ វា អន្តោវិហារេយេវ វា ហោន្តិ, បរិសវសេន វឌ្ឍិតា នាម សីមា ហោតិ, តស្មា ទាតព្ពំ។ សង្ឃនវកស្ស ទិន្នេបិ បច្ឆា អាគតានំ ទាតព្ពមេវ។ ទុតិយភាគេ បន ថេរាសនំ អារុឡ្ហេ អាគតានំ បឋមភាគោន បាបុណាតិ, ទុតិយភាគតោ វស្សគ្គេន ទាតព្ពំ។

ឯកស្មឹ វិហារេ ទស ភិក្ខូ ហោន្តិ, ទស វត្ថានិ “សង្ឃស្ស ទេមា”តិ ទេន្តិ, បាដេក្កំ ភាជេតព្ពានិ។ សចេ “សព្ពានេវ អម្ហាកំ បាបុណន្តី”តិ គហេត្វា គច្ឆន្តិ, ទុប្ភាជិតានិ ចេវ ទុគ្គហិតានិ ច, គតគតដ្ឋានេ សង្ឃិកានេវ ហោន្តិ។ ឯកំ បន ឧទ្ធរិត្វា “ឥទំ តុម្ហាកំ បាបុណាតី”តិ សង្ឃត្ថេរស្ស ទត្វា សេសានិ “ឥមានិ អម្ហាកំ បាបុណន្តី”តិ គហេតុំ វដ្ដតិ។

ឯកមេវ វត្ថំ “សង្ឃស្ស ទេមា”តិ អាហរន្តិ, អភាជេត្វាវ “អម្ហាកំ បាបុណាតី”តិ គណ្ហន្តិ, ទុប្ភាជិតញ្ចេវ ទុគ្គហិតញ្ច, សត្ថកេន, បន ហលិទ្ទិអាទិនា វា លេខំ កត្វា ឯកំ កោដ្ឋាសំ “ឥមំ ឋានំ តុម្ហាកំ បាបុណាតី”តិ សង្ឃត្ថេរស្ស បាបេត្វា សេសំ “អម្ហាកំ បាបុណាតី”តិ គហេតុំ វដ្ដតិ។ យំ បន វត្ថស្សេវ បុប្ផំ វា វលិ វា, តេន បរិច្ឆេទំ កាតុំ ន វដ្ដតិ។ សចេ ឯកំ តន្តំ ឧទ្ធរិត្វា “ឥទំ ឋានំ តុម្ហាកំ បាបុណាតី”តិ សង្ឃត្ថេរស្ស ទត្វា សេសំ “អម្ហាកំ បាបុណាតី”តិ គណ្ហន្តិ, វដ្ដតិ។ ខណ្ឌំ ខណ្ឌំ ឆិន្ទិត្វា ភាជិយមានំ វដ្ដតិយេវ។

ឯកភិក្ខុកេ វិហារេ សង្ឃស្ស ចីវរេសុ ឧប្បន្នេសុ សចេ បុព្ពេ វុត្តនយេនេវ សោ ភិក្ខុ “សព្ពានិ មយ្ហំ បាបុណន្តី”តិ គណ្ហាតិ, សុគ្គហិតានិ, ឋិតិកា បន ន តិដ្ឋតិ។ សចេ ឯកេកំ ឧទ្ធរិត្វា “ឥទំ មយ្ហំ បាបុណាតី”តិ គណ្ហាតិ, ឋិតិកា តិដ្ឋតិ។ តត្ថ ឋិតិកាយ អដ្ឋិតាយ បុន អញ្ញស្មឹ ចីវរេ ឧប្បន្នេ សចេ ឯកោ ភិក្ខុ អាគច្ឆតិ, មជ្ឈេ ឆិន្ទិត្វា ទ្វីហិបិ គហេតព្ពំ។ ឋិតាយ ឋិតិកាយ បុន អញ្ញស្មឹ ចីវរេ ឧប្បន្នេ សចេ នវកតរោ អាគច្ឆតិ, ឋិតិកា ហេដ្ឋា ឱរោហតិ។ សចេ វុឌ្ឍតរោ អាគច្ឆតិ, ឋិតិកា ឧទ្ធំ អារោហតិ។ អថ អញ្ញោ នត្ថិ, បុន អត្តនោ បាបេត្វា គហេតព្ពំ។

“សង្ឃស្ស ទេមា”តិ វា “ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទេមា”តិ វា យេន កេនចិ អាការេន សង្ឃំ អាមសិត្វា ទិន្នំ បន បំសុកូលិកានំ ន វដ្ដតិ “គហបតិចីវរំ បដិក្ខិបាមិ, បំសុកូលិកង្គំ សមាទិយាមី”តិ វុត្តត្តា, ន បន អកប្បិយត្តា។ ភិក្ខុសង្ឃេន អបលោកេត្វា ទិន្នម្បិ ន គហេតព្ពំ។ យំ បន ភិក្ខុ អត្តនោ សន្តកំ ទេតិ, តំ ភិក្ខុទត្តិយំ នាម វដ្ដតិ។ បំសុកូលំ បន ន ហោតិ។ ឯវំ សន្តេបិ ធុតង្គំ ន ភិជ្ជតិ។ “ភិក្ខូនំ ទេម, ថេរានំ ទេមា”តិ វុត្តេ បន បំសុកូលិកានម្បិ វដ្ដតិ។ “ឥទំ វត្ថំ សង្ឃស្ស ទេម, ឥមិនា ឧបាហនត្ថវិកបត្តត្ថវិកអាយោគអំសពទ្ធកាទីនិ ករោថា”តិ ទិន្នម្បិ វដ្ដតិ។

បត្តត្ថវិកាទីនំ អត្ថាយ ទិន្នានិ ពហូនិបិ ហោន្តិ, ចីវរត្ថាយបិ បហោន្តិ, តតោ ចីវរំ កត្វា បារុបិតុំ វដ្ដតិ។ សចេ បន សង្ឃោ ភាជិតាតិរិត្តានិ វត្ថានិ ឆិន្ទិត្វា ឧបាហនត្ថវិកាទីនំ អត្ថាយ ភាជេតិ, តតោ គហេតុំ ន វដ្ដតិ។ សាមិកេហិ វិចារិតមេវ ហិ វដ្ដតិ, ន ឥតរំ។

“បំសុកូលិកសង្ឃស្ស ធម្មករណអំសពទ្ធាទីនំ អត្ថាយ ទេមា”តិ វុត្តេបិ គហេតុំ វដ្ដតិ។ បរិក្ខារោ នាម បំសុកូលិកានម្បិ ឥច្ឆិតព្ពោ។ យំ តត្ថ អតិរេកំ ហោតិ, តំ ចីវរេបិ ឧបនេតុំ វដ្ដតិ។ សុត្តំ សង្ឃស្ស ទេន្តិ, បំសុកូលិកេហិបិ គហេតព្ពំ។ អយំ តាវ វិហារំ បវិសិត្វា “ឥមានិ ចីវរានិ សង្ឃស្ស ទម្មី”តិ ទិន្នេសុ វិនិច្ឆយោ។

សចេ បន ពហិ ឧបចារសីមាយ អទ្ធានបដិបន្នេ ភិក្ខូ ទិស្វា “សង្ឃស្ស ទម្មី”តិ សង្ឃត្ថេរស្ស វា សង្ឃនវកស្ស វា អារោចេតិ, សចេបិ យោជនំ ផរិត្វា បរិសា ឋិតា ហោតិ, ឯកាពទ្ធា ចេ, សព្ពេសំ បាបុណាតិ។ យេ បន ទ្វាទសហិ ហត្ថេហិ បរិសំ អសម្បត្តា, តេសំ ន បាបុណាតីតិ។

២៧៣២. ឥទានិ “ឧភតោសង្ឃេ ទេតី”តិ មាតិកំ វិវរន្តោ អាហ **“ឧភតោសង្ឃមុទ្ទិស្សា”**តិអាទិ។ **ឧភតោសង្ឃមុទ្ទិស្សា**តិ ភិក្ខុសង្ឃំ, ភិក្ខុនិសង្ឃញ្ច ឧទ្ទិសិត្វា។ **ទេតី**តិ “ឧភតោសង្ឃស្ស ទេមី”តិ ទេតិ។ **“ពហុ វា”**តិ ឯត្ថ “ពហូ វា”តិ វត្តព្ពេ គាថាពន្ធវសេន រស្សត្តំ។ ភិក្ខុនីនំ ភិក្ខូ ថោកា វា ហោន្តុ ពហូ វា, បុគ្គលគ្គេន អកត្វា ឧភតោសង្ឃវសេន សមភាគោវ កាតុំ វដ្ដតីតិ យោជនា។

តត្រាយំ វិនិច្ឆយោ – “ឧភតោសង្ឃស្ស ទម្មី”តិ វុត្តេបិ “ទ្វេធាសង្ឃស្ស ទម្មិ, ទ្វិន្នំ សង្ឃានំ ទម្មិ, ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច ភិក្ខុនិសង្ឃស្ស ច ទម្មី”តិ វុត្តេបិ ឧភតោសង្ឃស្ស ទិន្នមេវ ហោតិ, ទ្វេ ភាគេ សមេ កត្វា ឯកោ ទាតព្ពោ។

“ឧភតោសង្ឃស្ស ច តុយ្ហញ្ច ទម្មី”តិ វុត្តេ សចេ ទស ទស ភិក្ខូ, ភិក្ខុនិយោ ច ហោន្តិ, ឯកវីសតិ បដិវីសេ កត្វា ឯកោ បុគ្គលស្ស ទាតព្ពោ, ទស ភិក្ខុសង្ឃស្ស, ទស ភិក្ខុនិសង្ឃស្ស។ យេន បុគ្គលិកោ លទ្ធោ, សោ សង្ឃតោបិ អត្តនោ វស្សគ្គេន គហេតុំ លភតិ។ កស្មា? **ឧភតោសង្ឃ**គ្គហណេន គហិតត្តា។

“ឧភតោសង្ឃស្ស ច ចេតិយស្ស ច ទម្មី”តិ វុត្តេបិ ឯសេវ នយោ។ ឥធ បន ចេតិយស្ស សង្ឃតោ បាបុណនកោដ្ឋាសោ នាម នត្ថិ, ឯកបុគ្គលស្ស បត្តកោដ្ឋាសសមោវ កោដ្ឋាសោ ហោតិ។

“ឧភតោសង្ឃស្ស ច តុយ្ហញ្ច ចេតិយស្ស ចា”តិ វុត្តេ បន ទ្វាវីសតិ កោដ្ឋាសេ កត្វា ទស ភិក្ខូនំ, ទស ភិក្ខុនីនំ, ឯកោ បុគ្គលស្ស, ឯកោ ចេតិយស្ស ទាតព្ពោ។ តត្ថ បុគ្គលោ សង្ឃតោបិ អត្តនោ វស្សគ្គេន បុន គហេតុំ លភតិ។ ចេតិយស្ស ឯកោយេវ។

“ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច ភិក្ខុនីនញ្ច ទម្មី”តិ វុត្តេ បន មជ្ឈេ ភិន្ទិត្វា ន ទាតព្ពំ, ភិក្ខូ ច ភិក្ខុនិយោ ច គណេត្វា ទាតព្ពំ។

“ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច ភិក្ខុនីនញ្ច តុយ្ហញ្ចា”តិ វុត្តេ បន បុគ្គលោ វិសុំ ន លភតិ, បាបុណនដ្ឋានតោ ឯកមេវ លភតិ។ កស្មា? **ភិក្ខុសង្ឃ**គ្គហណេន គហិតត្តា។

“ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច ភិក្ខុនីនញ្ច តុយ្ហញ្ច ចេតិយស្ស ចា”តិ វុត្តេបិ ចេតិយស្ស ឯកបុគ្គលបដិវីសោ លព្ភតិ, បុគ្គលស្ស វិសុំ ន លព្ភតិ។ តស្មា ឯកំ ចេតិយស្ស ទត្វា អវសេសំ ភិក្ខូ ច ភិក្ខុនិយោ ច គណេត្វា ភាជេតព្ពំ។

“ភិក្ខូនញ្ច ភិក្ខុនីនញ្ច ទម្មី”តិ វុត្តេបិ ន មជ្ឈេ ភិន្ទិត្វា ទាតព្ពំ, បុគ្គលគណនាយ ឯវ វិភជិតព្ពំ។

“ភិក្ខូនញ្ច ភិក្ខុនីនញ្ច តុយ្ហញ្ច ចេតិយស្ស ចា”តិ ឯវំ វុត្តេបិ ចេតិយស្ស ឯកបុគ្គលបដិវីសោ លព្ភតិ, បុគ្គលស្ស វិសុំ នត្ថិ, ភិក្ខូ ច ភិក្ខុនិយោ ច គណេត្វា ឯវ ភាជេតព្ពំ។ យថា ច ភិក្ខុសង្ឃំ អាទិំ កត្វា នយោ នីតោ, ឯវំ ភិក្ខុនិសង្ឃំ អាទិំ កត្វាបិ នេតព្ពោ។

“ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច តុយ្ហញ្ចា”តិ វុត្តេ បុគ្គលស្ស វិសុំ ន លព្ភតិ, វស្សគ្គេនេវ គហេតព្ពំ។

“ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច ចេតិយស្ស ចា”តិ វុត្តេ បន ចេតិយស្ស វិសុំ បដិវីសោ លព្ភតិ។

“ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច តុយ្ហញ្ច ចេតិយស្ស ចា”តិ វុត្តេបិ ចេតិយស្សេវ លព្ភតិ, ន បុគ្គលស្ស។

“ភិក្ខូនញ្ច តុយ្ហញ្ចា”តិ វុត្តេបិ វិសុំ ន លព្ភតិ។

“ភិក្ខូនញ្ច ចេតិយស្ស ចា”តិ វុត្តេ បន ចេតិយស្ស លព្ភតិ។

“ភិក្ខូនញ្ច តុយ្ហញ្ច ចេតិយស្ស ចា”តិ វុត្តេបិ ចេតិយស្សេវ វិសុំ លព្ភតិ, ន បុគ្គលស្ស។ ភិក្ខុនិសង្ឃំ អាទិំ កត្វាបិ ឯវមេវ យោជេតព្ពំ។

បុព្ពេ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ឧភតោសង្ឃស្ស ទានំ ទេន្តិ, ភគវា មជ្ឈេ និសីទតិ, ទក្ខិណតោ ភិក្ខូ, វាមតោ ភិក្ខុនិយោ និសីទន្តិ, ភគវា ឧភិន្នំ សង្ឃត្ថេរោ, តទា ភគវា អត្តនោ លទ្ធបច្ចយេ អត្តនាបិ បរិភុញ្ជតិ, ភិក្ខូនម្បិ ទាបេតិ។ ឯតរហិ បន បណ្ឌិតមនុស្សា សធាតុកំ បដិមំ វា ចេតិយំ វា ឋបេត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ឧភតោសង្ឃស្ស ទានំ ទេន្តិ, បដិមាយ វា ចេតិយស្ស វា បុរតោ អាធារកេ បត្តំ ឋបេត្វា ទក្ខិណោទកំ ទត្វា “ពុទ្ធានំ ទេមា”តិ តត្ថ យំ បឋមំ ខាទនីយំ ភោជនីយំ ទេន្តិ, វិហារំ វា អាហរិត្វា “ឥទំ ចេតិយស្ស ទេមា”តិ បិណ្ឌបាតញ្ច មាលាគន្ធាទីនិ ច ទេន្តិ, តត្ថ កថំ បដិបជ្ជិតព្ពន្តិ? មាលាគន្ធាទីនិ តាវ ចេតិយេ អារោបេតព្ពានិ, វត្ថេហិ បដាកា, តេលេន បទីបា កាតព្ពា។ បិណ្ឌបាតមធុផាណិតាទីនិ បន យោ និពទ្ធំ ចេតិយស្ស ជគ្គកោ ហោតិ បព្ពជិតោ វា

គហដ្ឋោ វា, តស្ស ទាតព្ពានិ។ និពទ្ធជគ្គកេ អសតិ អាហដបត្តំ ឋបេត្វា វត្តំ កត្វា បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ ឧបកដ្ឋេ កាលេ ភុញ្ជិត្វា បច្ឆាបិ វត្តំ កាតុំ វដ្ដតិយេវ។

មាលាគន្ធាទីសុ ច យំ កិញ្ចិ “ឥទំ ហរិត្វា ចេតិយស្ស បូជំ ករោថា”តិ វុត្តេ ទូរម្បិ ហរិត្វា បូជេតព្ពំ។ “ភិក្ខុំ សង្ឃស្ស ហរា”តិ វុត្តេបិ ហរិតព្ពំ។ សចេ បន “អហំ បិណ្ឌាយ ចរាមិ, អាសនសាលាយ ភិក្ខូ អត្ថិ, តេ ហរិស្សន្តី”តិ វុត្តេ “ភន្តេ, តុយ្ហំយេវ ទម្មី”តិ វទតិ, ភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ អថ បន “ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទស្សាមី”តិ ហរន្តស្ស គច្ឆតោ អន្តរាកាលោ ឧបកដ្ឋោ ហោតិ, អត្តនោ បាបេត្វា ភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។

២៧៣៣. យំ បន ចីវរំ “យស្មឹ អាវាសេ វស្សំវុត្ថស្ស សង្ឃស្ស ទម្មី”តិ ទេតិ, **តស្មឹ**យេវ អាវាសេ **វុត្ថវស្សេន** សង្ឃេន វា គណេន វា បុគ្គលេន វា **តំ** ចីវរំ ភាជេតព្ពន្តិ **វណ្ណិតំ** ទេសិតន្តិ យោជនា។

តត្រាយំ វិនិច្ឆយោ – វិហារំ បវិសិត្វា “ឥមានិ ចីវរានិ វស្សំវុត្ថសង្ឃស្ស ទម្មី”តិ ទេតិ, យាវតិកា ភិក្ខូ តស្មឹ អាវាសេ វស្សំវុត្ថា, យត្តកា វស្សច្ឆេទំ អកត្វា បុរិមវស្សំវុត្ថា, តេហិ ភាជេតព្ពំ, អញ្ញេសំ ន បាបុណាតិ។ ទិសាបក្កន្តស្សាបិ សតិ គាហកេ យាវ កថិនស្ស ឧព្ភារា ទាតព្ពំ។ អនត្ថតេ បន កថិនេ អន្តោហេមន្តេ ឯវញ្ច វត្វា ទិន្នំ បច្ឆិមវស្សំវុត្ថានម្បិ បាបុណាតីតិ លក្ខណញ្ញូ វទន្តិ។ អដ្ឋកថាសុ បនេតំ អវិចារិតំ។

សចេ បន ពហិ ឧបចារសីមាយំ ឋិតោ “វស្សំវុត្ថសង្ឃស្ស ទម្មី”តិ វទតិ, សម្បត្តានំ សព្ពេសំ បាបុណាតិ។ អថ “អសុកវិហារេ វស្សំវុត្ថសង្ឃស្សា”តិ វទតិ, តត្រ វស្សំវុត្ថានមេវ យាវ កថិនស្សុព្ភារា បាបុណាតិ។ សចេ បន គិម្ហានំ បឋមទិវសតោ បដ្ឋាយ ឯវំ វទតិ, តត្រ សម្មុខីភូតានំយេវ សព្ពេសំ បាបុណាតិ។ កស្មា? បិដ្ឋិសមយេ ឧប្បន្នត្តា។ អន្តោវស្សេយេវ “វស្សំ វសន្តានំ ទម្មី”តិ វុត្តេ ឆិន្នវស្សា ន លភន្តិ, វស្សំ វសន្តាវ លភន្តិ។ ចីវរមាសេ បន “វស្សំ វសន្តានំ ទម្មី”តិ វុត្តេ បច្ឆិមិកាយ វស្សូបគតានំយេវ បាបុណាតិ, បុរិមិកាយ វស្សូបគតានញ្ច ឆិន្នវស្សានញ្ច ន បាបុណាតិ។

ចីវរមាសតោ បដ្ឋាយ យាវ ហេមន្តស្ស បច្ឆិមោ ទិវសោ, តាវ “វស្សាវាសិកំ ទេមា”តិ វុត្តេ កថិនំ អត្ថតំ វា ហោតុ អនត្ថតំ វា, អតីតវស្សំវុត្ថានមេវ បាបុណាតិ។ គិម្ហានំ បឋមទិវសតោ បដ្ឋាយ វុត្តេ បន មាតិកា អារោបេតព្ពា “អតីតវស្សាវាសស្ស បញ្ច មាសា អតិក្កន្តា, អនាគតេ ចាតុមាសច្ចយេន ភវិស្សតិ, កតរវស្សាវាសស្ស ទេសី”តិ។ សចេ “អតីតវស្សំវុត្ថានំ ទម្មី”តិ វទតិ, តំ អន្តោវស្សំ វុត្ថានមេវ បាបុណាតិ។ ទិសាបក្កន្តានម្បិ សភាគា គណ្ហិតុំ លភន្តិ។

សចេ “អនាគតេ វស្សាវាសិកំ ទម្មី”តិ វទតិ, តំ ឋបេត្វា វស្សូបនាយិកទិវសេ គហេតព្ពំ។ អថ “អគុត្តោ វិហារោ, ចោរភយំ អត្ថិ, ន សក្កា ឋបេតុំ, គណ្ហិត្វា វា អាហិណ្ឌិតុ”ន្តិ វុត្តេ “សម្បត្តានំ ទម្មី”តិ វទតិ, ភាជេត្វា គហេតព្ពំ។ សចេ វទតិ “ឥតោ មេ, ភន្តេ, តតិយេ វស្សេ វស្សាវាសិកំ ន ទិន្នំ, តំ ទម្មី”តិ, តស្មឹ អន្តោវស្សេ វុត្ថភិក្ខូនំ បាបុណាតិ។ សចេ តេ ទិសាបក្កន្តា, អញ្ញោ វិស្សាសិកោ គណ្ហាតិ, ទាតព្ពំ។ អថ ឯកោយេវ អវសិដ្ឋោ, សេសា កាលកតា, សព្ពំ ឯកស្សេវ បាបុណាតិ។ សចេ ឯកោបិ នត្ថិ, សង្ឃិកំ ហោតិ, សម្មុខីភូតេហិ ភាជេតព្ពន្តិ។

២៧៣៤. **យាគុយា បន** បីតាយ វា **ភត្តេ វា** ភុត្តេ សចេ **បន អាទិស្ស** “យេន មេ យាគុ បីតា, តស្ស ទម្មិ, យេន មេ ភត្តំ ភុត្តំ, តស្ស ទម្មី”តិ បរិច្ឆិន្ទិត្វា ចីវរំ ទេតិ, វិនយធរេន តត្ថ តត្ថេវ ទានំ ទាតព្ពន្តិ យោជនា។ ឯស នយោ ខាទនីយចីវរសេនាសនភេសជ្ជាទីសុ។

តត្រាយំ វិនិច្ឆយោ – ភិក្ខូ អជ្ជតនាយ វា ស្វាតនាយ វា យាគុយា និមន្តេត្វា តេសំ ឃរំ បវិដ្ឋានំ យាគុំ ទេតិ, យាគុំ ទត្វា បីតាយ យាគុយា “ឥមានិ ចីវរានិ យេហិ មយ្ហំ យាគុ បីតា, តេសំ ទម្មី”តិ ទេតិ, យេហិ និមន្តិតេហិ យាគុ បីតា, តេសំយេវ បាបុណន្តិ, យេហិ បន ភិក្ខាចារវត្តេន ឃរទ្វារេន គច្ឆន្តេហិ វា ឃរំ បវិដ្ឋេហិ វា យាគុ លទ្ធា, យេសំ វា អាសនសាលតោ បត្តំ អាហរិត្វា មនុស្សេហិ នីតា, យេ វា ថេរេហិ បេសិតា, តេសំ ន បាបុណន្តិ។

សចេ បន និមន្តិតភិក្ខូហិ សទ្ធឹ អញ្ញេបិ ពហូ អាគន្ត្វា អន្តោគេហញ្ច ពហិគេហញ្ច បូរេត្វា និសិន្នា, ទាយកោ ច ឯវំ វទតិ “និមន្តិតា វា ហោន្តុ អនិមន្តិតា វា, យេសំ មយា យាគុ ទិន្នា, សព្ពេសំ ឥមានិ វត្ថានិ ហោន្តូ”តិ, សព្ពេសំ បាបុណន្តិ។ យេហិ បន ថេរានំ ហត្ថតោ យាគុ លទ្ធា, តេសំ ន បាបុណន្តិ។ អថ សោ “យេហិ មយ្ហំ យាគុ បីតា, សព្ពេសំ ហោន្តូ”តិ វទតិ, សព្ពេសំ បាបុណន្តិ។ ភត្តខាទនីយេសុបិ ឯសេវ នយោ។

ចីវរេ វាតិ បុព្ពេបិ យេន វស្សំ វាសេត្វា ភិក្ខូនំ ចីវរំ ទិន្នបុព្ពំ ហោតិ, សោ ចេ ភិក្ខូ ភោជេត្វា វទតិ “យេសំ មយា បុព្ពេ ចីវរំ ទិន្នំ, តេសំយេវ ឥមំ ចីវរំ វា សុត្តំ វា សប្បិមធុផាណិតាទីនិ វា ហោន្តូ”តិ, សព្ពំ តេសំយេវ បាបុណាតិ។

សេនាសនេ វាតិ “យោ មយា ការិតេ វិហារេ វា បរិវេណេ វា វសតិ, តស្សិទំ ហោតូ”តិ វុត្តេ តស្សេវ ហោតិ។

ភេសជ្ជេ វាតិ “មយំ កាលេន កាលំ ថេរានំ សប្បិអាទីនិ ភេសជ្ជានិ ទេម, យេហិ តានិ លទ្ធានិ, តេសំយេវិទំ ហោតូ”តិ វុត្តេ តេសំយេវ ហោតីតិ។

២៧៣៥. ទីយតេតិ **ទាន**ន្តិ កម្មសាធនេន ចីវរំ វុច្ចតិ។ **យំ**-សទ្ទេន ចីវរស្ស បរាមដ្ឋត្តា **តំ**-សទ្ទេនាបិ តទេវ បរាមសិតព្ពន្តិ។

តត្រាយំ វិនិច្ឆយោ – “ឥមំ ចីវរំ ឥត្ថន្នាមស្ស ទម្មី”តិ ឯវំ បរម្មុខា វា “ឥទំ មេ, ភន្តេ, តុម្ហាកំ ទម្មី”តិ ឯវំ សម្មុខា វា បាទមូលេ ឋបេត្វា វា ទេតិ, តំ តស្សេវ ហោតិ។ សចេ បន “ឥទំ តុម្ហាកញ្ច តុម្ហាកំ អន្តេវាសិកានញ្ច ទម្មី”តិ ឯវំ វទតិ, ថេរស្ស ច អន្តេវាសិកានញ្ច បាបុណាតិ។ ឧទ្ទេសំ គហេតុំ អាគតោ គហេត្វា គច្ឆន្តោ ច អត្ថិ, តស្សាបិ បាបុណាតិ។ “តុម្ហេហិ សទ្ធិំ និពទ្ធចារិកភិក្ខូនំ ទម្មី”តិ វុត្តេ ឧទ្ទេសន្តេវាសិកានំ វត្តំ កត្វា ឧទ្ទេសបរិបុច្ឆាទីនិ គហេត្វា វិចរន្តានំ សព្ពេសំ បាបុណាតីតិ។

២៧៣៧. **វទតិច្ចេវមេវ** ចេតិ ឥច្ចេវំ យថាវុត្តនយេន វទតិ ចេ។ **ត**ន្តិ តំ បរិក្ខារំ។ **តេស**ន្តិ មាតុអាទីនំ។ សង្ឃស្សេវ សន្តកំ ហោតីតិ យោជនា។

២៧៣៨. **“បញ្ចន្នំ…បេ…. ហោតី”**តិ ឥមិនា បុរិមគាថាទ្វយេន វិត្ថារិតមេវត្ថំ សំខិបិត្វា ទស្សេតិ។ **បញ្ចន្នំ** សហធម្មិកានំ។ **អច្ចយេ**តិ កាលកិរិយាយ។ **ទាន**ន្តិ “មយិ កាលកតេ ឥមំ បរិក្ខារំ តុយ្ហំ ហោតុ, តវ សន្តកំ ករោហី”តិអាទិនា បរិច្ចជនំ។ **កិញ្ចិបី**តិ អន្តមសោ ទន្តកដ្ឋម្បិ។ គិហីនំ បន ទានំ តថា ទាយកានំ គិហីនមេវ អច្ចយេ រូហតីតិ យោជនា។

២៧៣៩. ភិក្ខុ វា សាមណេរោ វា ភិក្ខុនិឧបស្សយេ កាលំ ករោតិ, **អស្ស** ភិក្ខុស្ស វា សាមណេរស្ស វា បរិក្ខារា **ភិក្ខូនំយេវ សន្តកា** ភិក្ខុសង្ឃស្សេវ សន្តកាតិ យោជនា។ ភិក្ខុសង្ឃស្សេវ សន្តកា កាលកតស្ស ភិក្ខុសង្ឃបរិយាបន្នត្តា។

២៧៤០. **សាមណេរី វា**តិ ឯត្ថ **វា**-សទ្ទេន “សិក្ខមានា វា”តិ ឥទំ សង្គណ្ហាតិ។ **វិហារស្មឹ** ភិក្ខូនំ និវាសនដ្ឋានេ។ **តស្សា**តិ ភិក្ខុនិយា វា សាមណេរិយា វា សិក្ខមានាយ វា បរិក្ខារា ភិក្ខុនីនំ សន្តកា ហោន្តីតិ យោជនា។ **សន្តកា**តិ ឯត្ថាបិ ភិក្ខូសុ វុត្តនយេនេវត្ថោ គហេតព្ពោ។

២៧៤១. **ទេហិ នេត្វា**តិ ឯត្ថ “ឥមំ ចីវរ”ន្តិ បករណតោ លព្ភតិ។ “ឥមំ ចីវរំ នេត្វា អសុកស្ស ទេហី”តិ យំ ចីវរំ ទិន្នំ, តំ តស្ស បុរិមស្សេវ សន្តកំ ហោតិ។ “ឥទំ ចីវរំ អសុកស្ស ទម្មី”តិ យំ ចីវរំ ទិន្នំ, តំ យស្ស បហិយ្យតិ, តស្ស បច្ឆិមស្សេវ សន្តកំ ហោតីតិ យោជនា។

២៧៤២. យថាវុត្តវចនប្បការានុរូបេន សាមិកេ ញត្វា សាមិកេសុ វិស្សាសេន វា តេសុ មតេសុ មតកចីវរម្បិ គណ្ហិតុំ វដ្ដតីតិ ទស្សេតុំ អាហ **“ឯវ”**ន្តិអាទិ។ “មតស្ស វា អមតស្ស វា”តិ បទច្ឆេទោ។ **វិស្សាសំ វាបិ គណ្ហេយ្យា**តិ ជីវន្តស្ស សន្តកំ វិស្សាសគ្គាហំ គណ្ហេយ្យ។ **គណ្ហេ មតកចីវរ**ន្តិ មតស្ស ចីវរំ មតកបរិក្ខារនីហារេន បាបេត្វា គណ្ហេយ្យ។

២៧៤៣. រជតេ អនេនាតិ **រជន**ន្តិ មូលាទិសព្ពមាហ។ **វន្តទោសេនា**តិ សវាសនសមុច្ឆិន្នរាគាទិទោសេន។ **តាទិនា**តិ រូបាទីសុ ឆឡារម្មណេសុ រាគាទីនំ អនុប្បត្តិយា អដ្ឋសុ លោកធម្មេសុ និព្ពិការតាយ ឯកសទិសេន។

២៧៤៤-៥. **“មូលេ”**តិអាទីសុ និទ្ទារណេ ភុម្មំ។ **មូល**រជនេ ហលិទ្ទឹ ឋបេត្វា សព្ពំ មូលរជនំ វដ្ដតិ។ **ខន្ធេសុ** រជនេសុ មញ្ជេដ្ឋញ្ច តុង្គហារកញ្ច ឋបេត្វា សព្ពំ ខន្ធរជនំ វដ្ដតិ។ **បត្តេសុ** រជនេសុ អល្លិយា បត្តំ តថា នីលិយា បត្តញ្ច ឋបេត្វា សព្ពំ បត្តរជនំ វដ្ដតិ។ **បុប្ផ**រជនេសុ កុសុម្ភញ្ច កឹសុកញ្ច ឋបេត្វា សព្ពំ បុប្ផរជនំ វដ្ដតិ។ **តច**រជនេ លោទ្ទញ្ច កណ្ឌុលញ្ច ឋបេត្វា សព្ពំ តចរជនំ វដ្ដតិ។ **ផល**រជនំ សព្ពម្បិ វដ្ដតីតិ យោជនា។

មញ្ជេដ្ឋន្តិ ឯកោ សកណ្ដករុក្ខោ, វល្លិវិសេសោ ច, យស្ស រជនំ មញ្ជេដ្ឋពីជវណ្ណំ ហោតិ។ មញ្ជេដ្ឋរុក្ខស្ស ខន្ធោ សេតវណ្ណោតិ សោ ឥធ ន គហេតព្ពោ រជនាធិការត្តា។ **តុង្គហារកោ** នាម ឯកោ សកណ្ដករុក្ខោ, យស្ស រជនំ ហរិតាលវណ្ណំ ហោតិ។ **អល្លី**តិ ចុល្លគាបិញ្ឆរុក្ខោ, យស្ស បណ្ណរជនំ ហលិទ្ទិវណ្ណំ ហោតិ។ **នីលី**តិ គច្ឆវិសេសោ, យស្ស បន រជនំ នីលវណ្ណំ ហោតិ។ **កីសុកំ** នាម វល្លិកឹសុកបុប្ផំ, យស្ស រជនំ លោហិតវណ្ណំ ហោតិ។

២៧៤៦. **កិលិដ្ឋសាដក**ន្តិ មលីនសាដកំ។ **ធោវិតុ**ន្តិ ឯកវារំ ធោវិតុំ។ អល្លិយា ធោតំ កិរ សម្មទេវ រជនំ បដិគ្គណ្ហាតិ។

២៧៤៧. **ចីវរានំ កថា សេសា**តិ ភេទការណប្បការកថាទិកា ឥធ អវុត្តកថា។ បឋមេ កឋិនេ វុត្តាតិ សេសោ។ ***វិភាវិនា***តិ ខន្ធកភាណកេន។

ចីវរក្ខន្ធកកថាវណ្ណនា។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្ទីបនិយា វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណនាយ

មហាវគ្គវិនិច្ឆយវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ចូឡវគ្គោ

បារិវាសិកក្ខន្ធកកថាវណ្ណនា

២៧៤៨. ឯវំ មហាវគ្គវិនិច្ឆយំ សង្ខេបេន ទស្សេត្វា ចូឡវគ្គាគតវិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ “**តជ្ជនីយ**”ន្តិអាទិ។ **តជ្ជនីយ**ន្តិ កលហការកានំ ភិក្ខូនំ តតោ វិរមនត្ថាយ និគ្គហវសេន អនុញ្ញាតំ ញត្តិចតុត្ថំ តជ្ជនីយកម្មញ្ច។ **និយស្ស**ន្តិ ពាលស្ស អព្យត្តស្ស អាបត្តិពហុលស្ស អនបទានស្ស អននុលោមិកេហិ គិហិសំសគ្គេហិ សំសដ្ឋស្ស វិហរតោ ភិក្ខុនោ និគ្គហវសេន និស្សាយ វសនត្ថាយ កាតុំ អនុញ្ញាតំ ញត្តិចតុត្ថំ និយស្សកម្មញ្ច។

បព្ពាជន្តិ កុលទូសកស្ស ភិក្ខុនោ យត្ថ តេន កុលទូសនំ កតំ, តត្ថ ន លភិតព្ពអាវាសត្ថាយ និគ្គហវសេន អនុញ្ញាតំ ញត្តិចតុត្ថំ បព្ពាជនីយកម្មញ្ច។ **បដិសារណ**ន្តិ សទ្ធស្ស ឧបាសកស្ស ទាយកស្ស ការកស្ស សង្ឃុបដ្ឋាកស្ស ជាតិអាទីហិ អក្កោសវត្ថូហិ អក្កោសកស្ស ភិក្ខុនោ តំខមាបនត្ថាយ និគ្គហវសេន អនុញ្ញាតំ ញត្តិចតុត្ថំ បដិសារណីយកម្មញ្ច។

តិវិធុក្ខេបនន្តិ អាបត្តិយា អទស្សនេ, អាបត្តិយា អប្បដិកម្មេ, បាបិកាយ ទិដ្ឋិយា អប្បដិនិស្សគ្គេ ច តតោ ឱរមិតុំ និគ្គហវសេន អនុញ្ញាតំ ញត្តិចតុត្ថំ តិវិធំ ឧក្ខេបនីយកម្មញ្ចាតិ។ **ទីបយេ**តិ **បាឡិយា, អដ្ឋកថាយ** ច វុត្តនយេន បកាសេយ្យាតិ អត្ថោ។

តជ្ជនីយាទិកម្មានំ ឱសារណនិស្សារណវសេន បច្ចេកំ ទុវិធត្តេបិ តំ ភេទំ អនាមសិត្វា កេវលំ ជាតិវសេន “**សត្ត កម្មានី**”តិ វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។ យថា ទស្សិតោ បនេតេសំ វិសេសោ អត្ថុប្បត្តិវសេនាតិ ទដ្ឋព្ពោ។ វិត្ថារោ បនេសំ កម្មក្ខន្ធកតោ វេទិតព្ពោ។

២៧៤៩. **ខន្ធកេ** កម្មសង្ខាតេ ខន្ធកេ អាគតានិ តេចត្តាលីស វត្តានិ។ **តទនន្តរេ**តិ តស្ស កម្មក្ខន្ធកស្ស អនន្តរេ។ **ខន្ធកេ**តិ បារិវាសិកក្ខន្ធកេ។ នវ អធិកានិ យេសំ តេ **នវាធិកានិ តីសេវ** វត្តានិ, ឯកូនចត្តាលីស វត្តានីតិ វុត្តំ ហោតិ។

កម្មក្ខន្ធកេ តាវ –

“អាបត្តិយា អទស្សនេ ឧក្ខេបនីយកម្មកតេន, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនា សម្មា វត្តិតព្ពំ។ តត្រាយំ សម្មាវត្តនា – ន ឧបសម្បាទេតព្ពំ, ន និស្សយោ ទាតព្ពោ, ន សាមណេរោ ឧបដ្ឋាបេតព្ពោ, ន ភិក្ខុនោវាទកសម្មុតិ សាទិតព្ពា, សម្មតេនាបិ ភិក្ខុនិយោ ន ឱវទិតព្ពា, យាយ អាបត្តិយា សង្ឃេន អាបត្តិយា អទស្សនេ ឧក្ខេបនីយកម្មំ កតំ ហោតិ, សា អាបត្តិ ន អាបជ្ជិតព្ពា, អញ្ញា វា តាទិសិកា, តតោ វា បាបិដ្ឋតរា, កម្មំ ន គរហិតព្ពំ, កម្មិកា ន គរហិតព្ពា, ន បកតត្តស្ស ភិក្ខុនោ អភិវាទនំ បច្ចុដ្ឋានំ អញ្ជលិកម្មំ សាមីចិកម្មំ អាសនាភិហារោ សេយ្យាភិហារោ បាទោទកំ បាទបីឋំ បាទកឋលិកំ បត្តចីវរបដិគ្គហណំ នហានេ បិដ្ឋិបរិកម្មំ សាទិតព្ពំ, ន បកតត្តោ ភិក្ខុ សីលវិបត្តិយា អនុទ្ធំសេតព្ពោ, ន អាចារវិបត្តិយា អនុទ្ធំសេតព្ពោ, ន ទិដ្ឋិវិបត្តិយា អនុទ្ធំសេតព្ពោ, ន អាជីវវិបត្តិយា អនុទ្ធំសេតព្ពោ, ន ភិក្ខុ ភិក្ខូហិ ភេទេតព្ពោ, ន គិហិទ្ធជោ ធារេតព្ពោ, ន តិត្ថិយទ្ធជោ ធារេតព្ពោ, ន តិត្ថិយា សេវិតព្ពា, ភិក្ខូ សេវិតព្ពា, ភិក្ខុសិក្ខាយ សិក្ខិតព្ពំ, ន បកតត្តេន ភិក្ខុនា សទ្ធឹ ឯកច្ឆន្នេ អាវាសេ វត្ថព្ពំ, ន ឯកច្ឆន្នេ អនាវាសេ វត្ថព្ពំ, ន ឯកច្ឆន្នេ អាវាសេ វា អនាវាសេ វា វត្ថព្ពំ, បកតត្តំ ភិក្ខុំ ទិស្វា អាសនា វុដ្ឋាតព្ពំ, ន បកតត្តោ ភិក្ខុ អាសាទេតព្ពោ អន្តោ វា ពហិ វា, ន បកតត្តស្ស ភិក្ខុនោ ឧបោសថោ ឋបេតព្ពោ, ន បវារណា ឋបេតព្ពា, ន សវចនីយំ កាតព្ពំ, ន អនុវាទោ បដ្ឋបេតព្ពោ, ន ឱកាសោ ការេតព្ពោ, ន ចោទេតព្ពោ, ន សារេតព្ពោ, ន ភិក្ខូហិ សម្បយោជេតព្ព”ន្តិ (ចូឡវ. ៥១) –

ឯវំ ចេតានិ តេចត្តាលីស វត្តានិ សន្ធាយ វុត្តំ “**តេចត្តាលីស វត្តានិ, ខន្ធកេ កម្មសញ្ញិតេ**”តិ។

បារិវាសិកក្ខន្ធកេ (ចូឡវ. ៧៦-៨២) –

“បារិវាសិកេន, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនា សម្មា វត្តិតព្ពំ។ តត្រាយំ សម្មាវត្តនា – ន ឧបសម្បាទេតព្ពំ, ន និស្សយោ ទាតព្ពោ, ន សាមណេរោ ឧបដ្ឋាបេតព្ពោ, ន ភិក្ខុនោវាទកសម្មុតិ សាទិតព្ពា, សម្មតេនបិ ភិក្ខុនិយោ ន ឱវទិតព្ពា, យាយ អាបត្តិយា សង្ឃេន បរិវាសោ ទិន្នោ ហោតិ, សា អាបត្តិ ន អាបជ្ជិតព្ពា, អញ្ញា វា តាទិសិកា, តតោ វា បាបិដ្ឋតរា, កម្មំ ន គរហិតព្ពំ, កម្មិកា ន គរហិតព្ពា, ន បកតត្តស្ស

ភិក្ខុនោ ឧបោសថោ ឋបេតព្ពោ, ន បវារណា ឋបេតព្ពា, ន សវចនីយំ កាតព្ពំ, ន អនុវាទោ បដ្ឋបេតព្ពោ, ន ឱកាសោ ការេតព្ពោ, ន ចោទេតព្ពោ, ន សារេតព្ពោ, ន ភិក្ខូហិ សម្បយោជេតព្ពំ។

“ន , ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា បកតត្តស្ស ភិក្ខុនោ បុរតោ គន្តព្ពំ, ន បុរតោ និសីទិតព្ពំ, យោ ហោតិ សង្ឃស្ស អាសនបរិយន្តោ សេយ្យាបរិយន្តោ វិហារបរិយន្តោ, សោ តស្ស បទាតព្ពោ, តេន ច សោ សាទិតព្ពោ។

“ន, ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា បកតត្តស្ស ភិក្ខុនោ បុរេសមណេន វា បច្ឆាសមណេន វា កុលានិ ឧបសង្កមិតព្ពានិ, ន អារញ្ញិកង្គំ សមាទាតព្ពំ, ន បិណ្ឌបាតិកង្គំ សមាទាតព្ពំ, ន ច តប្បច្ចយា បិណ្ឌបាតោ នីហរាបេតព្ពោ ‘មា មំ ជានីសូ’តិ។

“បារិវាសិកេន, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនា អាគន្តុកេន អារោចេតព្ពំ, អាគន្តុកស្ស អារោចេតព្ពំ, ឧបោសថេ អារោចេតព្ពំ, បវារណាយ អារោចេតព្ពំ, សចេ គិលានោ ហោតិ, ទូតេនបិ អារោចេតព្ពំ។

“ន , ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អាវាសា អភិក្ខុកោ អាវាសោ គន្តព្ពោ អញ្ញត្រ បកតត្តេន អញ្ញត្រ អន្តរាយា។

“ន, ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អាវាសា អភិក្ខុកោ អនាវាសោ គន្តព្ពោ អញ្ញត្រ បកតត្តេន អញ្ញត្រ អន្តរាយា។ ន, ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អាវាសា អភិក្ខុកោ អាវាសោ វា អនាវាសោ វា គន្តព្ពោ អញ្ញត្រ បកតត្តេន អញ្ញត្រ អន្តរាយា។

“ន, ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អនាវាសា អភិក្ខុកោ អាវាសោ គន្តព្ពោ អញ្ញត្រ បកតត្តេន អញ្ញត្រ អន្តរាយា។ ន, ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អនាវាសា អភិក្ខុកោ អនាវាសោ គន្តព្ពោ អញ្ញត្រ បកតត្តេន អញ្ញត្រ អន្តរាយា។ ន, ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អនាវាសា អភិក្ខុកោ អាវាសោ វា អនាវាសោ វា គន្តព្ពោ អញ្ញត្រ បកតត្តេន អញ្ញត្រ អន្តរាយា។

“ន, ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អាវាសា វា អនាវាសា វា អភិក្ខុកោ អាវាសោ គន្តព្ពោ អញ្ញត្រ បកតត្តេន អញ្ញត្រ អន្តរាយា។ ន, ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អាវាសា វា អនាវាសា វា អភិក្ខុកោ អនាវាសោ គន្តព្ពោ អញ្ញត្រ បកតត្តេន អញ្ញត្រ អន្តរាយា។ ន, ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អាវាសា វា អនាវាសា វា អភិក្ខុកោ អាវាសោ វា អនាវាសោ វា គន្តព្ពោ អញ្ញត្រ បកតត្តេន អញ្ញត្រ អន្តរាយា។

“ន, ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អាវាសា សភិក្ខុកោ អាវាសោ គន្តព្ពោ យត្ថស្សុ ភិក្ខូ នានាសំវាសកា អញ្ញត្រ បកតត្តេន អញ្ញត្រ អន្តរាយា។ ន, ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អាវាសា សភិក្ខុកោ អនាវាសោ គន្តព្ពោ យត្ថស្សុ ភិក្ខូ នានាសំវាសកា អញ្ញត្រ បកតត្តេន អញ្ញត្រ អន្តរាយា។ ន, ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អាវាសា សភិក្ខុកោ អាវាសោ វា អនាវាសោ វា គន្តព្ពោ យត្ថស្សុ ភិក្ខូ នានាសំវាសកា អញ្ញត្រ បកតត្តេន អញ្ញត្រ អន្តរាយា។

“ន, ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អនាវាសា សភិក្ខុកោ អាវាសោ គន្តព្ពោ យត្ថស្សុ ភិក្ខូ នានាសំវាសកា អញ្ញត្រ បកតត្តេន អញ្ញត្រ អន្តរាយា។ ន, ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អនាវាសា សភិក្ខុកោ អនាវាសោ គន្តព្ពោ យត្ថស្សុ ភិក្ខូ នានាសំវាសកា អញ្ញត្រ បកតត្តេន អញ្ញត្រ អន្តរាយា។ ន, ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អនាវាសា សភិក្ខុកោ អាវាសោ វា អនាវាសោ វា គន្តព្ពោ យត្ថស្សុ ភិក្ខូ នានាសំវាសកា អញ្ញត្រ បកតត្តេន អញ្ញត្រ អន្តរាយា។

“ន, ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អាវាសា វា អនាវាសា វា សភិក្ខុកោ អាវាសោ គន្តព្ពោ យត្ថស្សុ ភិក្ខូ នានាសំវាសកា អញ្ញត្រ បកតត្តេន អញ្ញត្រ អន្តរាយា។ ន, ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អាវាសា វា អនាវាសា វា សភិក្ខុកោ អនាវាសោ គន្តព្ពោ យត្ថស្សុ ភិក្ខូ នានាសំវាសកា អញ្ញត្រ បកតត្តេន អញ្ញត្រ អន្តរាយា។ ន, ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អាវាសា វា អនាវាសា វា សភិក្ខុកោ អាវាសោ វា អនាវាសោ វា គន្តព្ពោ យត្ថស្សុ ភិក្ខូ នានាសំវាសកា អញ្ញត្រ បកតត្តេន អញ្ញត្រ អន្តរាយា។

“គន្តព្ពោ, ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អាវាសា សភិក្ខុកោ អាវាសោ យត្ថស្សុ ភិក្ខូ សមានសំវាសកា យំ ជញ្ញា ‘សក្កោមិ អជ្ជេវ គន្តុ’ន្តិ។

“គន្តព្ពោ, ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អាវាសា សភិក្ខុកោ អនាវាសោ យត្ថស្សុ ភិក្ខូ សមានសំវាសកា យំ ជញ្ញា ‘សក្កោមិ អជ្ជេវ គន្តុ’ន្តិ។

“គន្តព្ពោ, ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អាវាសា សភិក្ខុកោ អាវាសោ វា អនាវាសោ វា យត្ថស្សុ ភិក្ខូ សមានសំវាសកា យំ ជញ្ញា ‘សក្កោមិ អជ្ជេវ គន្តុ’ន្តិ។

“គន្តព្ពោ, ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អនាវាសា សភិក្ខុកោ អាវាសោ យត្ថស្សុ ភិក្ខូ សមានសំវាសកា យំ ជញ្ញា ‘សក្កោមិ អជ្ជេវ គន្តុ’ន្តិ។

“គន្តព្ពោ, ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អនាវាសា សភិក្ខុកោ អនាវាសោ យត្ថស្សុ ភិក្ខូ សមានសំវាសកា យំ ជញ្ញា ‘សក្កោមិ អជ្ជេវ គន្តុ’ន្តិ។

“គន្តព្ពោ, ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អនាវាសា សភិក្ខុកោ អាវាសោ វា អនាវាសោ វា យត្ថស្សុ ភិក្ខូ សមានសំវាសកា យំ ជញ្ញា ‘សក្កោមិ អជ្ជេវ គន្តុ’ន្តិ។

“គន្តព្ពោ, ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អាវាសា វា អនាវាសា វា សភិក្ខុកោ អាវាសោ យត្ថស្សុ ភិក្ខូ សមានសំវាសកា យំ ជញ្ញា ‘សក្កោមិ អជ្ជេវ គន្តុ’ន្តិ។

“គន្តព្ពោ, ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អាវាសា វា អនាវាសា វា សភិក្ខុកោ អនាវាសោ យត្ថស្សុ ភិក្ខូ សមានសំវាសកា យំ ជញ្ញា ‘សក្កោមិ អជ្ជេវ គន្តុ’ន្តិ។

“គន្តព្ពោ , ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា សភិក្ខុកា អាវាសា វា អនាវាសា វា សភិក្ខុកោ អាវាសោ វា អនាវាសោ វា យត្ថស្សុ ភិក្ខូ សមានសំវាសកា យំ ជញ្ញា ‘សក្កោមិ អជ្ជេវ គន្តុ’ន្តិ។

“ន, ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា បកតត្តេន ភិក្ខុនា សទ្ធឹ ឯកច្ឆន្នេ អាវាសេ វត្ថព្ពំ, ន ឯកច្ឆន្នេ អនាវាសេ វត្ថព្ពំ, ន ឯកច្ឆន្នេ អាវាសេ វា អនាវាសេ វា វត្ថព្ពំ, បកតត្តំ ភិក្ខុំ ទិស្វា អាសនា វុដ្ឋាតព្ពំ, បកតត្តោ ភិក្ខុ អាសនេន និមន្តេតព្ពោ, ន បកតត្តេន ភិក្ខុនា សទ្ធឹ ឯកាសនេ និសីទិតព្ពំ, ន នីចេ អាសនេ និសិន្នេ ឧច្ចេ អាសនេ និសីទិតព្ពំ, ន ឆមាយំ និសិន្នេ អាសនេ និសីទិតព្ពំ, ន ឯកចង្កមេ ចង្កមិតព្ពំ, ន នីចេ ចង្កមេ ចង្កមន្តេ ឧច្ចេ ចង្កមេ ចង្កមិតព្ពំ, ន ឆមាយំ ចង្កមន្តេ ចង្កមេ ចង្កមិតព្ពំ។

“ន, ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា បារិវាសិកេន វុឌ្ឍតរេន ភិក្ខុនា សទ្ធឹ…បេ… មូលាយបដិកស្សនារហេន ភិក្ខុនា សទ្ធឹ…បេ… មានត្តារហេន ភិក្ខុនា សទ្ធឹ…បេ… មានត្តចារិកេន ភិក្ខុនា សទ្ធឹ…បេ… អព្ភានារហេន ភិក្ខុនា សទ្ធឹ ឯកច្ឆន្នេ អាវាសេ វត្ថព្ពំ, ន ឯកច្ឆន្នេ អនាវាសេ វត្ថព្ពំ, ន ឯកច្ឆន្នេ អាវាសេ វា អនាវាសេ វា វត្ថព្ពំ, ន ឯកាសនេ និសីទិតព្ពំ, ន នីចេ អាសនេ និសិន្នេ ឧច្ចេ អាសនេ និសីទិតព្ពំ, ន ឆមាយំ និសិន្នេ អាសនេ និសីទិតព្ពំ, ន ឯកចង្កមេ ចង្កមិតព្ពំ, ន នីចេ ចង្កមេ ចង្កមន្តេ ឧច្ចេ ចង្កមេ ចង្កមិតព្ពំ, ន ឆមាយំ ចង្កមន្តេ ចង្កមេ ចង្កមិតព្ពំ។

“បារិវាសិកចតុត្ថោ ចេ, ភិក្ខវេ, បរិវាសំ ទទេយ្យ, មូលាយ បដិកស្សេយ្យ, មានត្តំ ទទេយ្យ, តំវីសោ អព្ភេយ្យ, អកម្មំ ន ច ករណីយ”ន្តិ (ចូឡវ. ៧៦-៨២) –

ឯវំ បារិវាសិកានំ ចតុនវុតិ វត្តានិ។

សា ច នេសំ ចតុនវុតិសង្ខា ឯវំ វេទិតព្ពា – នឧបសម្បាទេតព្ពាទិនកម្មិកគរហបរិយោសានានិ នវ វត្តានិ, តតោ បកតត្តស្ស ឧបោសថដ្ឋបនាទិភិក្ខូហិសម្បយោជនបរិយោសានានិ អដ្ឋ, តតោ នបុរតោគមនាទី បញ្ច, នបុរេគមនាទី ចត្តារិ, អាគន្តុកេន អារោចនាទី ចត្តារីតិ តីស, សភិក្ខុកាវាសាទិតោ អភិក្ខុកាវាសាទិគមនបអសំយុត្តានិ តីណិ នវកានិ ចាតិ សត្តបញ្ញាស, តតោ នបកតត្តេន សទ្ធឹ ឯកច្ឆន្នវាសាទិបដិសំយុត្តានិ ឯកាទស, តតោ នបារិវាសិកវុឌ្ឍតរមូលាយបដិកស្សនារហមានត្តារហមានត្ត

ចារិកអព្ភានារហេហិ សទ្ធិំ ឯកច្ឆន្នាវាសាទិបដិសំយុត្តានិ បច្ចេកំ ឯកាទស កត្វា បញ្ចបញ្ញាសាយ វត្តេសុ បារិវាសិកវុឌ្ឍតរមូលាយបដិកស្សនារហមានត្តារហានំ តិណ្ណំ សមានត្តា តេសុ ឯកំ ឯកាទសកំ, មានត្តចារិកអព្ភានារហានំ ទ្វិន្នំ សមានត្តា តេសុ ឯកំ ឯកាទសកន្តិ ទុវេ ឯកាទសកានិ, អន្តេ បារិវាសិកចតុត្ថស្ស សង្ឃស្ស បរិវាសាទិទានចតុក្កេ គណបូរណត្ថទោសតោ និវត្តិវសេន ចត្តារិ ចត្តារីតិ ចតុនវុតិ វត្តានិ។ តានិ អគ្គហិតគ្គហណេន ឯកូនចត្តាលីសវត្តានិ នាម។ អាទិតោ នវ, ឧបោសថដ្ឋបនាទីនិ អដ្ឋ, បកតត្តេន ឯកច្ឆន្នាវាសាទី ចត្តារិ ចាតិ ឯកវីសតិ វត្តានិ កម្មក្ខន្ធកេ គហិតត្តា តេជ គណនាយ អគ្គហេត្វា តតោ សេសេសុ តេសត្តតិយា វត្តេសុ បារិវាសិកវុឌ្ឍតរាទីហិ ឯកច្ឆន្នេ វាសាទិបដិសំយុត្តានិ ទ្វាវីសតិ វត្តានិ បកតត្តេហិ សមានត្តា តានិ ច “គន្តព្ពោ ភិក្ខវេ”តិអាទិកំ នវកំ តថា គច្ឆន្តស្ស អនាបត្តិទស្សនបរំ, ន អាវាសតោ គច្ឆន្តស្ស អាបត្តិទស្សនបរន្តិ តញ្ច អគ្គហេត្វា អវសេសេសុ ទ្វាចត្តាលីសវត្តេសុ បារិវាសិកចតុត្ថាទិ កម្មចតុក្កំ គរុកាបត្តិវុដ្ឋានាយ គណបូរណត្ថសាមញ្ញេន ឯកំ កត្វា តយោ អបនេត្វា គណិតានិ ឯកូនចត្តាលីសានិ ហោន្តីតិ វុត្តំ “នវាធិកានិ តីសេវ, ខន្ធកេ តទនន្តរេ”តិ។

២៧៥០. តមានិ ឯកូនចត្តាលីស វត្តានិ បុរិមេហិ តេចត្តាលីសវត្តេហិ សទ្ធិំ ទ្វាសីតិ ហោន្តីតិ អាហ “**ឯវំ សព្ពានិ...បេ.... គហិតាគហណេន តូ**”តិ។

ឯវំ កម្មក្ខន្ធកបារិវាសិកក្ខន្ធកេសុ មហេសិនា វុត្តានិ ខន្ធកវត្តានិ គហិតាគហណេន ទ្វាសីតិ ឯវ ហោន្តីតិ យោជនា។ ឯវមេត្ថ ទ្វាសីតិក្ខន្ធកវត្តានិ ទស្សិតានិ។

អាគមដ្ឋកថាវណ្ណនាយំ បន –

> “បារិវាសិកានំ ភិក្ខូនំ វត្តំ បញ្ញបេស្សាមីតិ (ចូឡវ. ៧៥) អារភិត្វា ‘ន ឧបសម្បាទេតព្ពំ...បេ.... ន ឆមាយំ ចង្កមន្តេ ចង្កមេ ចង្កមិតព្ព’ន្តិ (ចូឡវ. ៧៦-៨១) វុត្តាវសានានិ ឆសដ្ឋិ, តតោ បរំ ‘ន, ភិក្ខវេ, បារិវាសិកេន ភិក្ខុនា បារិវាសិកេន វុឌ្ឍតរេន ភិក្ខុនា សទ្ធិំ, មូលាយបដិកស្សនារហេន, មានត្តារហេន, មានត្តចារិកេន, អព្ភានារហេន ភិក្ខុនា សទ្ធិំ ឯកច្ឆន្នេ អាវាសេ វត្ថព្ព’ន្តិអាទីនំ (ចូឡវ. ៨២) បកតត្តេ ចរិតព្ពេហិ អនញ្ញត្តា វិសុំ តេ អគណេត្វា បារិវាសិកវុឌ្ឍតរាទីសុ បុគ្គលន្តរេសុ ចរិតព្ពត្តា តេសំ វសេន សម្បិណ្ឌេត្វា ឯកេកំ កត្វា គណិតានិ បញ្ចាតិ ឯកសត្តតិ វត្តានិ, ឧក្ខេបនីយកម្មកតវត្តេសុ វត្តបញ្ញាបនវសេន វុត្តំ ‘ន បកតត្តស្ស ភិក្ខុនោ អភិវាទនំ ...បេ.... នហានេ បិដ្ឋិបរិកម្មំ សាទិតព្ព’ន្តិ (ចូឡវ. ៥១) តទំ អភិវាទនាទីនំ អសាទិយនំ ឯកំ, ‘ន បកតត្តោ ភិក្ខុ សីលវិបត្តិយា អនុទ្ធំសេតព្ពោ’តិអាទីនិ ច ទសាតិ ឯវមេតានិ ទ្វាសីតិ ហោន្តិ។ ឯតេស្វេវ កានិចិ តជ្ជនីយកម្មាទិ វត្តានិ, កានិចិ បារិវាសិកាទិវត្តានីតិ អគ្គហិតគ្គហណេន ទ្វាសីតិ ឯវា”តិ (ម. និ. ដី. ២.២៥; សារត្ថ. ដី. ២.៣៩; វិ. វិ. ដី. ១.៣៩) –

វុត្តំ។ ឯតានិ បន វត្តានិ កទាចិ តជ្ជនីយកម្មកតាទិកាលេ, បារិវាសិកាទិកាលេ ច ចរិតព្ពានិ ខុទ្ទកវត្តានីតិ គហេតព្ពានិ អាគន្តុកវត្តាទីនំ ចុទ្ទសមហាវត្តានំ វក្ខមានត្តា។

២៧៥១. តទានិ បារិវាសិកស្ស ភិក្ខុនោ រត្តិច្ឆេទំ, វត្តភេទញ្ច ទស្សេតុមាហ “**បរិវាសញ្ច វត្តញ្ចា**”តិអាទិ។ **បរិវាសញ្ច វត្តញ្ច សមាទិន្នស្សា**តិ “បរិវាសំ សមាទិយាមី”តិ បរិវាសញ្ច “វត្តំ សមាទិយាមី”តិ វត្តញ្ច បកតត្តស្ស ភិក្ខុនោ សន្តិកេ ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា អញ្ជលិំ បគ្គហេត្វា វចីភេទំ កត្វា សមាទិន្នស្ស។ **ភិក្ខុនោ**តិ បារិវាសិកស្ស ភិក្ខុនោ។

២៧៥២. **សហវាសា**ទយោ “ឯកច្ឆន្នេ”តិអាទិនា សយមេវ វក្ខតិ។ សហវាសោ, វិនាវាសោ, អនារោចនមេវ ចាតិ តមេហិ តីហិ បារិវាសិកភិក្ខុស្ស រត្តិច្ឆេទោ ច ទុក្កដញ្ច ហោតីតិ យោជនា។

២៧៥៣. **ឧទកបាតេន** សមន្តា និព្ពកោសស្ស ឧទកបាតដ្ឋានេន។ **ឯកច្ឆន្នេ**តិ ឯកច្ឆន្នេ បរិច្ឆន្នេ វា អបរិច្ឆន្នេ វា អាវាសេ។ បកតត្តេន ភិក្ខុនា សហ ឧក្ខិត្តស្ស និវាសោ និវារិតោតិ យោជនា។ “**និវារិតោ**”តិ តមិនា ទុក្កដំ ហោតីតិ ទីបេតិ។

២៧៥៤. **អន្តោយេវា**តិ ឯកច្ឆន្នស្ស អាវាសបរិច្ឆេទស្ស អន្តោយេវ។ “**ន លព្ភតី**”តិ តមិនា រត្តិច្ឆេទោ ច ទុក្កដញ្ច ហោតីតិ ទីបេតិ។

២៧៥៥. មហាអដ្ឋកថាទិសូតិ **អាទិ**-សទ្ទេន កុរុន្ទដ្ឋកថាទី សង្គណ្ហាតិ។ **ឧភិន្ន**ន្តិ ឧក្ខិត្តកបារិវាសិកានំ។ ឥតិ អវិសេសេន និទ្ទិដ្ឋន្តិ យោជនា។

២៧៥៦. ឥមិនា សហវាសេន រត្តិច្ឆេទញ្ច ទុក្កដញ្ច ទស្សេត្វា វិនាវាសេន ទស្សេតុមាហ “**អភិក្ខុកេ បនាវាសេ**”តិ។ **អាវាសេ**តិ វសនត្ថាយ កតសេនាសនេ។ **អនាវាសេ**តិ វាសត្ថាយ អកតេ ចេតិយឃរេ វា ពោធិឃរេ វា សម្មជ្ជនិអដ្ដកេ វា ទារុអដ្ដកេ វា បានីយមាឡេ វា វច្ចកុដិយំ វា ទ្វារកោដ្ឋកេ វា អញ្ញត្រ វា យត្ថ កត្ថចិ ឯវរូបេ ឋានេ។ **វិប្បវាសំ វសន្តស្សា**តិ បកតត្តេន វិនា វាសំ កប្បេន្តស្ស។ **រត្តិច្ឆេទោ ច ទុក្កដ**ន្តិ រត្តិច្ឆេទោ ចេវ វត្តភេទទុក្កដញ្ច ហោតិ។

២៧៥៧. ឯវំ វិប្បវាសេន រត្តិច្ឆេទទុក្កដានិ ទស្សេត្វា អនារោចនេន ទស្សេតុមាហ “**បារិវាសិកភិក្ខុស្សា**”តិអាទិ។ **ភិក្ខុំ ទិស្វានា**តិ អាកាសេនាបិ គច្ឆន្តំ សមានសំវាសកំ អាគន្តុកំ ភិក្ខុំ ទិស្វា។ **តង្ខណេ**តិ តស្មឹ ទិដ្ឋក្ខណេយេវ។ “អនារោចេន្តស្ស ឯវ ឯតស្សា”តិ បទច្ឆេទោ។ **ឯវ**ការេន រត្តិច្ឆេទោ ច ទុក្កដញ្ចាតិ ឧភយំ ឯតស្ស ហោតីតិ ទីបេន្តេន អទិដ្ឋោ ចេ, រត្តិច្ឆេទោវ ហោតីតិ ញាបេតិ។ យថាហ – “សោបិស្ស រត្តិច្ឆេទំ ករោតិ, អញ្ញាតត្តា បន វត្តភេទទុក្កដំ នត្ថី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៧៥)។ នានាសំវាសកេន សហ វិនយកម្មំ កាតុំ ន វដ្ដតិ, តស្ស អនារោចនេបិ រត្តិច្ឆេទោ ន ហោតិ។

២៧៥៨-៩. បារិវាសិកោ ភិក្ខុ យត្ថ សង្ឃនវកដ្ឋានេ ឋិតោ, **តត្ថេវ** តស្មឹយេវ ឋានេ ឋត្វា **យថាវុឌ្ឍំ** បកតត្តេហិបិ សទ្ធឹ វុឌ្ឍបដិបាដិយា **បញ្ច** កិច្ចានិ កាតុំ វដ្ដតីតិ យោជនា។

តានិ សរូបតោ ទស្សេតុមាហ “**ឧបោសថបវារណ**”ន្តិអាទិ។ ឧបោសថបវារណំ យថាវុឌ្ឍំ កាតុំ លភតីតិ យោជនា។ **ទេន្តី**តិ ឯត្ថ “ឃណ្ដឹ បហរិត្វា”តិ សេសោ។ **សង្ឃទាយកា**តិ កម្មធារយសមាសោ។ សង្ឃស្ស ឯកត្តេបិ គរូសុ ពហុវចននិទ្ទេសោ។ “**ទេតិ ចេ សង្ឃទាយកោ**”តិបិ បាឋោ។ តត្ថ ឃណ្ដឹ បហរិត្វា ភាជេត្វា ទេន្តោ សង្ឃោ វស្សិកសាដិកំ ទេតិ ចេ, បារិវាសិកោ **យថាវុឌ្ឍំ** អត្តនោ បត្តដ្ឋានេ លភតីតិ យោជនា។

ឱណោជនន្តិ វិស្សជ្ជនំ, សង្ឃតោ អត្តនោ បត្តានំ ទ្វិន្នំ, តិណ្ណំ វា ឧទ្ទេសភត្តាទីនំ អត្តនោ បុគ្គលិកភត្តបច្ចាសាយ បដិគ្គហេត្វា “មយ្ហំ អជ្ជ ភត្តបច្ចាសា អត្ថិ, ស្វេ គណ្ហិស្សាមី”តិ វត្វា សង្ឃវិស្សជ្ជនំ លភតីតិ វុត្តំ ហោតិ។ **ភត្ត**ន្តិ អាគតាគតេហិ វុឌ្ឍបដិបាដិយា គហេត្វា គន្តព្ពំ វិហារេ សង្ឃស្ស ចតុស្សាលភត្តំ។ តថា បារិវាសិកោ យថាវុឌ្ឍំ លភតីតិ យោជនា។ **ឥមេ បញ្ចា**តិ វុត្តមេវត្ថំ និគមយតិ។

តត្រាយំ វិនិច្ឆយោ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៧៥) – **ឧបោសថបវារណេ** តាវ បាតិមោក្ខេ ឧទ្ទិស្សមានេ ហត្ថបាសេ និសីទិតុំ វដ្ដតិ។ **មហាបច្ចរិយំ** បន “បាឡិយា អនិសីទិត្វា បាឡឹ វិហាយ ហត្ថបាសំ អមុញ្ចន្តេន និសីទិតព្ព”ន្តិ វុត្តំ។ បារិសុទ្ធិឧបោសថេ ករិយមានេ សង្ឃនវកដ្ឋានេ និសីទិត្វា តត្ថេវ និសិន្នេន អត្តនោ បាឡិយា បារិសុទ្ធិឧបោសថោ កាតព្ពោវ។ បវារណាយបិ សង្ឃនវកដ្ឋានេ និសីទិត្វា តត្ថេវ និសិន្នេន អត្តនោ បាឡិយា បវារេតព្ពំ។ សង្ឃេន ឃណ្ដឹ បហរិត្វា ភាជិយមានំ វស្សិកសាដិកម្បិ អត្តនោ បត្តដ្ឋានេ គហេតុំ វដ្ដតិ។

ឱណោជនេ សចេ បារិវាសិកស្ស ទ្វេ តីណិ ឧទ្ទេសភត្តាទីនិ បាបុណន្តិ, អញ្ញា ចស្ស បុគ្គលិកភត្តបច្ចាសា ហោតិ, តានិ បដិបាដិយា គហេត្វា “ភន្តេ, ហេដ្ឋា គាហេថ, អជ្ជ មយ្ហំ ភត្តបច្ចាសា អត្ថិ, ស្វេវ គណ្ហិស្សាមី”តិ វត្វា វិស្សជ្ជេតព្ពានិ, ឯវំ តានិ បុនទិវសេសុ គណ្ហិតុំ លភតិ។ “បុនទិវសេ សព្ពបឋមំ ឯតស្ស ទាតព្ព”ន្តិ **កុរុន្ទិយំ** វុត្តំ។ យទិ បន ន គណ្ហាតិ ន វិស្សជ្ជេតិ, បុនទិវសេ ន លភតិ។ ឥទំ ឱណោជនំ នាម បារិវាសិកស្សេវ ឱទិស្ស អនុញ្ញាតំ។ កស្មា? តស្ស ហិ សង្ឃនវកដ្ឋានេ និសិន្នស្ស ភត្តគ្គេ យាគុខជ្ជកាទីនិ បាបុណន្តិ វា ន វា, តស្មា “សោ ភិក្ខាហារេន មា កិលមិត្ថា”តិ ឥទមស្ស សង្គហករណត្ថាយ ឱទិស្ស អនុញ្ញាតំ។

ភត្តេ ចតុស្សាលភត្តំ យថាវុឌ្ឍំ លភតិ, បាឡិយា បន គន្តុំ វា ឋាតុំ វា ន លភតិ។ តស្មា បាឡិតោ ឱសក្កិត្វា ហត្ថបាសេ ឋិតេន ហត្ថំ បសារេត្វា យថា សេនោ និបតិត្វា គណ្ហាតិ, ឯវំ គណ្ហិតព្ពំ។ អារាមិកសមណុទ្ទេសេហិ អាហរាបេតុំ ន លភតិ។ សចេ សយមេវ អាហរន្តិ, វដ្ដតិ។ រញ្ញោ មហាបេឡភត្តេបិ ឯសេវ នយោ។ ចតុស្សាលភត្តេ បន សចេ ឱណោជនំ កត្តុកាមោ ហោតិ, អត្តនោ អត្ថាយ ឧក្ខិត្តេ បិណ្ឌេ “អជ្ជ មេ ភត្តំ អត្ថិ, ស្វេវ គណ្ហិស្សាមី”តិ វត្តព្ពំ។ “បុនទិវសេ ទ្វេ បិណ្ឌេ លភតី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៧៥) **មហាបច្ចរិយំ** វុត្តំ។ ឧទ្ទេសភត្តាទីនិបិ បាឡិតោ ឱសក្កិត្វាវ គហេតព្ពានិ។ យត្ថ បន និសីទាបេត្វា បរិវិសន្តិ , តត្ថ សាមណេរានំ ជេដ្ឋកេន ភិក្ខូនំ សង្ឃនវកេន ហុត្វា និសីទិតព្ពន្តិ។

បារិវាសិកក្ខន្ធកកថាវណ្ណនា។

សមថក្ខន្ធកកថាវណ្ណនា

២៧៦០. ឥទានិ សមថវិនិច្ឆយំ ទស្សេតុំ យេសុ អធិករណេសុ សន្តេសុ សមថេហិ ភវិតព្ពំ, តានិ តាវ ទស្សេន្តោ អាហ “**វិវាទាធារតា**”តិអាទិ។ **វិវាទាធារតា**តិ វិវាទាធិករណំ។ **អាបត្តាធារតា**តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ **អាធារតា**តិ អធិករណបរិយាយោ។ អាធារីយតិ អភិភុយ្យតិ វូបសម្មតិ សមថេហីតិ **អាធារោ**, វិវាទោ ច សោ អាធារោ ចាតិ **វិវាទាធារោ**, សោ ឯវ **វិវាទាធារតា**។ ឯវមាធារាធិករណ-សទ្ទានំ វិវាទាទិសទ្ទេហិ សហ កម្មធារយសមាសោ ទដ្ឋព្ពោ។ អធិករីយតិ អភិភុយ្យតិ វូបសម្មតិ សមថេហីតិ **អធិករណ**ន្តិ វិវាទាទិចតុព្ពិធមេវ បាឡិយំ ទស្សិតំ។ អយមត្ថោ “ឯតេសំ តុ ចតុន្នម្បិ, សមត្តា សមថា មតា”តិ វក្ខមានេន វិញ្ញាយតិ។

២៧៦១. **ឯតានិ ចត្តារិ** អធិករណានិ ច “ឥធ បន, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូ វិវទន្តិ ‘ធម្មោ’តិ វា ‘អធម្មោ’តិ វា”តិ (ចូឡវ. ២១៥) អដ្ឋារស **ភេទការកវត្ថូនិ** ច មហេសិនា វុត្តានិ។ **តត្ថ** តេសុ ចតូសុ អធិករណេសុ **វិវាទោ** អធិករណសង្ខាតោ ឯតានិ អដ្ឋារស ភេទករវត្ថូនិ **និស្សិតោ** និស្សាយ បវត្តោតិ យោជនា។

២៧៦២. **វិបត្តិយោ ចតស្សោវា**តិ “ឥធ បន, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូ ភិក្ខុំ អនុវទន្តិ សីលវិបត្តិយា វា អាចារវិបត្តិយា វា ទិដ្ឋិវិបត្តិយា វា អាជីវវិបត្តិយា វា”តិ (ចូឡវ. ២១៥) វុត្តា ចតស្សោ វិបត្តិយោ។ ទិដ្ឋាទីនំ អនុគន្ធា សីលវិបត្តិអាទីហិ វទនំ ចោទនា **អនុវាទោ**។ **ឧបាគតោ**តិ និស្សិតោ, អនុវាទោ ចតស្សោ វិបត្តិយោ និស្សាយ បវត្តោតិ អត្ថោ។ “តត្ថា”តិ បឋមមេវ និទ្ធារណស្ស វុត្តត្តា ឥធ បុនវចនេ បយោជនំ ន ទិស្សតិ, “សម្ភវា”តិ វចនស្សាបិ ន កោចិ អត្ថវិសេសោ ទិស្សតិ។ តស្មា “អាបត្តាធារតា តត្ថ, សត្តអាបត្តិសម្ភវា”តិ បាឋោ ន យុជ្ជតិ, “**អាបត្តាធារតា នាម, សត្ត អាបត្តិយោ មតា**”តិ បាឋោ យុត្តតរោ, **អាបត្តាធារតា នាម** អាបត្តាធិករណំ នាម **សត្ត អាបត្តិយោ មតា** សត្ត អាបត្តិយោវ អធិប្បេតាតិ អត្ថោ។

២៧៦៣. **សង្ឃកិច្ចានិ និស្សាយា**តិ អបលោកនកម្មាទីនិ ចត្តារិ សង្ឃកម្មានិ ឧបាទាយ កិច្ចាធិករណាភិធានំ សិយា, កិច្ចាធិករណំ នាម ចត្តារិ សង្ឃកម្មានីតិ អត្ថោ។ **ឯតេសំ តុ ចតុន្នម្បី**តិ ឯតេសំ បន ចតុន្នម្បិ អធិករណានំ។ **សមត្តា**តិ វូបសមហេតុត្តា។ **សមថា មតា**តិ សម្មុខាវិនយាទយោ សត្ត អធិករណសមថាតិ អធិប្បេតា។ អធិករណានិ សមេន្តិ, សម្មន្តិ វា ឯតេហីតិ “**សមថា**”តិ វុច្ចន្តីតិ “សមត្តា សមថា មតា”តិ ឥមិនា **សមថ**-សទ្ទស្ស អន្វត្ថំ ទីបេតិ។

២៧៦៤-៥. តេ សរូបតោ ទស្សេតុមាហ “**សម្មុខា**”តិអាទិ។ “**វិនយោ**”តិ ឥទំ **សម្មុខា**ទិបទេហិ បច្ចេកំ យោជេតព្ពំ “សម្មុខាវិនយោ សតិវិនយោ អមូឡ្ហវិនយោ”តិ។ “**បដិញ្ញាវិនយោ**”តិ ច បដិញ្ញាតករណំ វុត្តំ។ **សត្តមោ វិនយោ**តិ សមថោ អធិប្បេតោ។ តិណវត្ថារកោតិ ឥមេ សត្ត សមថា ពុទ្ធេនាទិច្ចពន្ធុនា វុត្តាតិ យោជនា។

២៧៦៦. ចតូសុ អធិករណេសុ យំ អធិករណំ យត្តកេហិ សមថេហិ សម្មតិ, តេ សង្គហេត្វា ទស្សេន្តោ អាហ “**វិវាទោ**”តិអាទិ។

២៧៦៧-៨. “វិវាទោ”តិអាទិនា ឧទ្ទិដ្ឋមត្ថំ និទ្ទិសន្តោ អាហ “**ឆដ្ឋេនា**”តិអាទិ។ **ឯត្ថ** ឯតេសុ ចតូសុ អធិករណេសុ, សមថេសុ ច កឹ កេន សម្មតីតិ ចេ? **វិវាទោ** វិវាទាធិករណំ **ឆដ្ឋេន** យេភុយ្យសិកាយ, **បឋមេន** សមថេន សម្មុខាវិនយេន ចាតិ ទ្វីហិ សមថេហិ **សម្មតិ**។ យស្សា កិរិយាយ ធម្មវាទិនោ ពហុតរា, ឯសា **យេភុយ្យសិកា**។ “សង្ឃសម្មុខតា, ធម្មសម្មុខតា, វិនយសម្មុខតា, បុគ្គលសម្មុខតា”តិ (ចូឡវ. ២២៩, ២៣៤, ២៣៦, ២៣៧, ២៤២) វុត្តានំ សង្ឃាទីនំ ចតុន្នំ សន្និធានេន វា គណបុគ្គលេហិ សមិយមានំ វិវាទាធិករណំ សង្ឃសម្មុខតំ វិនា ឥតរេហិ តីហិ វា សម្មតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

ឯត្ថ ច ការកសង្ឃស្ស សង្ឃសាមគ្គិវសេន សម្មុខីភាវោ **សង្ឃសម្មុខតា**, សមេតព្ពស្ស វត្ថុនោ ភូតតា **ធម្មសម្មុខតា**, យថា តំ សមេតព្ពំ, តថេវស្ស សមនំ **វិនយសម្មុខតា**, យោ ច វិវទតិ, យេន ច វិវទតិ, តេសំ ឧភិន្នំ អត្ថបច្ចត្ថិកានំ សម្មុខីភាវោ **បុគ្គលសម្មុខតា**។

“អនុវាទោ ចតូហិបី”តិ ឧទ្ទិដ្ឋំ និទ្ទិសន្តោ អាហ “**សម្មុខា**”តិអាទិ។ **អនុបុព្ពេនា**តិ អនុបដិបាដិយា។ **សម្មុខាវិនយាទីហិ តីហិបី**តិ សម្មុខាវិនយសតិវិនយអមូឡ្ហវិនយេហិ តីហិបិ។ **តថេវា**តិ យថា តីហិ, តថា **បញ្ចមេន** តស្សបាបិយសិកាសមថេនាបិ អនុវាទោ សម្មតិ, បគេវ ចតូហីតិ អត្ថោ។

យោ បាបុស្សន្នតាយ បាបិយោ បុគ្គលោ, តស្ស កត្តព្ពតោ “**តស្សបាបិយសិកា**”តិ កម្មំ វុច្ចតិ។ អាយស្មតោ ទព្ពស្ស មល្លបុត្តស្ស វិយ សតិវេបុល្លប្បត្តស្ស ខីណាសវស្ស កតា អមូលិកា សីលវិបត្តិចោទនា សម្មុខាវិនយេន, ញត្តិចតុត្ថាយ កម្មវាចាយ ទិន្នេន សតិវិនយេន ច សម្មតិ។ ឧម្មត្តកស្ស ភិក្ខុនោ កតា អាបត្តិចោទនា សម្មុខាវិនយេន ច តថេវ ទិន្នេន អមូឡ្ហវិនយេន ច សម្មតិ។ សង្ឃមជ្ឈេ អាបត្តិយា ចោទិយមានស្ស អវជានិត្វា បដិជាននាទី ករោន្តស្ស បាបភិក្ខុនោ ពហុលាបត្តិចោទនា សម្មុខាវិនយេន ចេវ តថេវ បកតេន តស្សបាបិយសិកាកម្មេន ច វូបសម្មតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

“អាបត្តិ បន តីហេវា”តិ ឧទ្ទេសស្ស និទ្ទេសមាហ “**សម្មុខេនា**”តិអាទិ។ **សម្មុខេន** សម្មុខាវិនយេន, **បដិញ្ញាយ** បដិញ្ញាតករណេន, តិណវត្ថារកេន វា ឥមេហិ តីហិ ឯវ សមថេហិ **សា អាបត្តិ** អាបត្តាធិករណំ ឧបសមំ យាតីតិ យោជនា។ ឯត្ថ **បដិញ្ញាតករណំ** នាម អាបត្តិំ បដិគ្គណ្ហន្តេន “បស្សសី”តិ វុត្តេ អាបត្តិំ ទេសេន្តេន “អាម បស្សាមី”តិ សម្បដិច្ឆនំ។ **តិណវត្ថារកំ** បន សយមេវ វក្ខតិ។

តីហេវ សមថេហីតិ ឯត្ថ គរុកាបត្តិ សម្មុខាវិនយេន, បដិញ្ញាតករណេន ចាតិ ទ្វីហិ, លហុកាបត្តិំ អាបជ្ជិត្វា សង្ឃេ វា គណេ វា បុគ្គលេ វា ទេសនាយ សម្មុខាវិនយេន ចេវ បដិញ្ញាតករណេន ច, កោសម្ពកានំ វិគ្គហសទិសំ មហាវិគ្គហំ ករោន្តេហិ អាបន្នា អនេកវិធា អាបត្តិយោ សចេ ហោន្តិ, តាសុ វក្ខមានសរូបំ ថុល្លវជ្ជាទី ឋបេត្វា អវសេសា សព្ពា អាបត្តិយោ សម្មុខាវិនយេន, តិណវត្ថារកេន ច សម្មន្តីតិ អត្ថោ។

កិច្ចំ កិច្ចាធិករណំ **ឯកេន** សម្មុខាវិនយេនេវ សម្មតីតិ យោជនា។

២៧៧០. **យេភុយ្យសិកកម្មេ**តិ ឯត្ថ និមិត្តត្ថេ ភុម្មំ។ **សលាកំ គាហយេ**តិ វិនិច្ឆយការកេ សង្ឃេ ធម្មវាទីនំ ពហុត្តំ វា អប្បតរត្តំ វា ជានិតុំ វក្ខមានេន នយេន សលាកំ គាហាបេយ្យ។ **ពុធោ**តិ “ន ឆន្ទាគតិំ គច្ឆតិ…បេ. … គហិតាគហិតញ្ច ជានាតី”តិ វុត្តំ បញ្ចហិ អង្គេហិ សមន្នាគតំ បុគ្គលំ ទស្សេតិ។ “**គូឡ្ហេនា**”តិអាទិនា សលាកគ្គាហប្បការោ ទស្សិតោ។ **កណ្ណជប្បេនា**តិ ឯត្ថ កណ្ណេ ជប្បោ យស្មិំ សលាកគ្គាហបយោគេតិ វិគ្គហោ។ ឯត្ថ **គូឡ្ហសលាកគ្គាហោ** នាម ធម្មវាទិសលាកា ច អធម្មវាទិសលាកា ច វិសុំ វិសុំ ចីវរកណ្ណេ បក្ខិបិត្វា បុគ្គលានំ សន្តិកំ វិសុំ វិសុំ ឧបសង្កមិត្វា សលាកា វិសុំ វិសុំ ទស្សេត្វា “ឥតោ តវ រុច្ចនកំ គណ្ហាហី”តិ រហោ ឋត្វា គាហាបនំ។ **វិវដកំ** នាម ធម្មវាទីនំ ពហុភាវំ ញត្វា សព្ពេសុ ជានន្តេសុ បុគ្គលានំ សន្តិកំ គាហាបនំ។ **កណ្ណជប្បនំ** នាម ឯវមេវ កណ្ណមូលេ រហោ ឋត្វា គាហាបនំ។

២៧៧១. **អលជ្ជុស្សទេ**តិ ឯត្ថ “សង្ឃេ”តិ សេសោ។ **លជ្ជិសុ ពាលេសូ**តិ ឯត្ថាបិ “ឧស្សទេសូ”តិ វត្តព្ពំ។

២៧៧២. **សកេន កម្មុនាយេវា**តិ អត្តនោ យំ កិច្ចំ, តេនេវាតិ។

២៧៧៣-៥. “**អាបជ្ជតី**”តិអាទិ “អលជ្ជី, លជ្ជី, ពាលោ”តិ ជាននស្ស ហេតុភូតកម្មទស្សនំ។ **ទុច្ចិន្តិតោ**តិ អភិជ្ឈាទិតិវិធមនោទុច្ចរិតវសេន ទុដ្ឋុ ចិន្តេន្តោ។ **ទុព្ភាសី**តិ មុសាវាទាទិចតុព្ពិធវចីទុច្ចរិតវសេន វចីទ្វារេ បញ្ញត្តានំ សិក្ខាបទានំ វីតិក្កមវសេន ទុដ្ឋុ ភាសនសីលោ។ **ទុក្កដការិកោ**តិ បាណាតិបាតាទិតិវិធកាយទុច្ចរិតវសេន កាយទ្វារេ បញ្ញត្តសិក្ខាបទានំ វីតិក្កមវសេន កុច្ឆិតកម្មស្ស ករណសីលោ។ **ឥតិ លក្ខណេនេវា**តិ យថាវុត្តំ អលជ្ជីលជ្ជីពាលលក្ខណំ និគមេតិ។

២៧៧៦. “យេភុយ្យសិកា”តិអាទិគាថាហិ និទ្ទិដ្ឋមេវ អត្ថំ និគមេតុមាហ “**តិធា**”តិអាទិ។ **តិធា សលាកគាហេនា**តិ តិវិធស្ស សលាកគាហស្ស អញ្ញតរេន។ ពហុកា ធម្មវាទិនោ យទិ សិយុន្តិ យោជនា។ **កាតព្ពា**ន្តិ ឯត្ថ “វិវាទាធិករណវូបសមន”ន្តិ សេសោ។

២៧៧៧. យោ បុគ្គលោ អលជ្ជី ច ហោតិ សានុវាទោ ច **កម្មតោ** កាយកម្មតោ, វចីកម្មតោ ច អសុចិ ច សម្ពុទ្ធជិគុច្ឆនីយោតិ អត្ថោ។ **សោ** ឯវំវិធោ បាប**បុគ្គលោ** តស្ស បាបិយសិកកម្មស្ស យោគោ ហោតីតិ សម្ពន្ធោ។ **សានុវាទោ**តិ ឯត្ថ **អនុវាទោ** នាម ចោទនា, សហ អនុវាទេន វត្តតីតិ **សានុវាទោ**, បាបគរហិតបុគ្គលេហិ កាតព្ពចោទនាយ អនុរូបោតិ អត្ថោ។

២៧៧៨-៩. **ភណ្ឌនេ**តិ កលហស្ស បុព្ពភាគេ។ **កលហេ**តិ កាយវចីទ្វារប្បវត្តេ ហត្ថបរាមសាទិកេ កលហេ ច។ **វិវាទម្ហិ អនប្បកេ**តិ ពហុវិធេ វិវាទេ ជាតេ។ **ពហុអស្សាមណេ ចិណ្ណេ**តិ សមណានំ អននុច្ឆវិកេ នានប្បការេ កាយិកវាចសិកវីតិក្កមេ ច កតេ។ **អនគ្គេ**តិ អនន្តេ។ **ភស្សកេ**តិ កុច្ឆិតេ អមនាបវចនេ ចិណ្ណេតិ យោជនា,

ភាសិតេតិ អត្ថោ។ **គវេសន្ត**ន្តិ គវេសិយមានំ, អាបត្តាធិករណន្តិ សេសោ។ **វាឡ**ន្តិ ចណ្ឌំ។ **កក្ខឡ**ន្តិ អាសជ្ជំ។ **កាតព្ព**ន្តិ វូបសមេតព្ពំ។

២៧៨០-២. យថា ច វូបសម្មតិ, តថា តិណវត្ថារកេ សុទ្ធោ ហោតីតិ សម្ពន្ធោ។

ថុល្លវជ្ជន្តិ បារាជិកញ្ចេវ សង្ឃាទិសេសញ្ច។ **គិហីហិ បដិសំយុត**ន្តិ គិហីនំ ជាតិអាទីហិ បាឡិយា អាគតេហិ ទសហិ អក្កោសវត្ថូហិ, អដ្ឋកថាគតេហិ ច តទញ្ញេហិ អក្កោសវត្ថូហិ ខុំសនវម្ភនបច្ចយា ច ធម្មិកបដិស្សវស្ស អសច្ចាបនបច្ចយា ច អាបន្នាបត្តឹ។ ឯសា ឯវ ហិ អាបត្តិ គិហិបដិសំយុត្តា នាម **បរិវារេ** “អត្ថិ គិហិបដិសំយុត្តា, អត្ថិ នគិហិបដិសំយុត្តា”តិ ទុកំ និក្ខិបិត្វា “គិហិបដិសំយុត្តាតិ សុធម្មត្ថេរស្ស អាបត្តិ, យា ច ធម្មិកស្ស បដិស្សវស្ស អសច្ចាបនេ អាបត្តិ។ អវសេសា នគិហិបដិសំយុត្តា”តិ (បរិ. អដ្ឋ. ៣២១) វចនតោ។

សុធម្មត្ថេរស្ស អាបត្តីតិ ច តេន ចិត្តស្ស គហបតិនោ ជាតឹ បដិច្ច ខុំសនវម្ភនបច្ចយា អាបន្នា ឱមសវាទសិក្ខាបទវិភាគគតា ទុក្កដាបត្តិ គហេតព្ពា។ ឥទញ្ច ឧបលក្ខណមត្តំ, តស្មា ឥតរេហិបិ អក្កោសវត្ថូហិ គិហី ខុំសេន្តានំ វម្ភេន្តានំ ឥតរេសំ ភិក្ខូនំ សា អាបត្តិ គិហិបដិសំយុត្តាវាតិ វេទិតព្ពំ។ តថា អាបន្នំ អាបត្តឹ ទេសាបេន្តេន ទស្សនូបចារំ អវិជហាបេត្វា សវនូបចារំ ជហាបេត្វា ឯកំសេ ឧត្តរាសង្គំ ការាបេត្វា ឧក្កុដិកំ និសីទាបេត្វា អញ្ជលឹ បគ្គណ្ហាបេត្វា សា អាបត្តិ ទេសាបេតព្ពា។

ទិដ្ឋាវិកម្មិកន្តិ ទិដ្ឋាវិកម្មេ និយុត្តោ ទិដ្ឋាវិកម្មិកោ, តំ, **អដ្ឋកថាយំ** “យេ បន ‘ន មេតំ ខមតី’តិ អញ្ញមញ្ញំ ទិដ្ឋាវិកម្មំ ករោន្តី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២១៤) យេ បុគ្គលា ទស្សិតា, តេសមញ្ញតរស្សេវ គហណំ។

យោតិ ភណ្ឌនការកេហិ ភិក្ខូហិ សទ្ធឹ មហន្តំ វិគ្គហំ កត្វា សម្ពហុលា អាបត្តិយោ អាបន្នោ យោ ភិក្ខុ។ **តត្ថា**តិ តស្មឹ តិណវត្ថារកសមថការកេ ភិក្ខុសមូហេ។ **ន ហោតី**តិ ឆន្ទំ ទត្វា តំ ភិក្ខុបរិសំ អនាគតត្តា ន សំវិជ្ជតិ។ តញ្ច ឋបេត្វាតិ យោជនា។

តិណវត្ថារកេ កតេ សតិ យាវ ឧបសម្បទមាឡតោ បភុតិ អាបន្នាយ **សេសាយ អាបត្តិយា** និរាបត្តិ ហុត្វា **សុទ្ធោ ហោតិ** សង្ខ្យោតិ យោជនា។

សមថក្ខន្ធកកថាវណ្ណនា។

ឧទុក្ខវត្ថុក្ខន្ធកកថាវណ្ណនា

២៧៨៣. **កុដ្ដេតិ** តជ្ជកាសិលាទារុកុដ្ដានំ អញ្ញតរស្មឹ។ **អដ្ដានេតិ** ឯត្ថ **អដ្ដានំ** នាម រុក្ខេ ផលកំ វិយ តច្ឆេត្វា អដ្ឋបទាការេន រាជិយោ ឆិន្ទិត្វា នហានតិត្ថេ និខណន្តិ, តត្ថ ចុណ្ណានិ អាកិរិត្វា មនុស្សា កាយំ ឃំសន្តិ។

២៧៨៤. **គន្ធព្ពហត្ថេនាតិ** នហានតិត្ថេ ឋបិតេន ទារុមយហត្ថេន។ តេន កិរ ចុណ្ណានិ គហេត្វា មនុស្សា សរីរំ ឃំសន្តិ។ **កុរុវិន្ទកសុត្តិយាតិ** កុរុវិន្ទកបាសាណចុណ្ណានិ លាខាយ ពន្ធិត្វា កតគុឡិកកលាបកោ វុច្ចតិ, តំ ឧភោសុ អន្តេសុ គហេត្វា សរីរំ ឃំសន្តិ។ **មល្លកេនាតិ** មករទន្តកំ ឆិន្ទិត្វា មល្លកមូលសណ្ឋានេន កតេន មល្លកេន, ឥទំ គិលានស្សាបិ ន វដ្ដតិ។ **អញ្ញមញ្ញញ្ច កាយតោតិ** អញ្ញមញ្ញំ សរីរេន ឃំសេយ្យុ។

២៧៨៥. **អកតំ មល្លកំ** នាម មករទន្តេ អច្ឆិន្ទិត្វា កតំ, ឥទំ អគិលានស្ស ន វដ្ដតិ។

២៧៨៦. **កបាលិដ្ឋកខណ្ឌានីតិ** កបាលខណ្ឌឥដ្ឋកខណ្ឌានិ។ **សព្ពស្សាតិ** គិលានាគិលានស្ស សរីរេ ឃំសិត្វា ឧព្ពដ្ដេតុំ វដ្ដតិ។ “**បុថុបាណិក**”ន្តិ ហត្ថបរិកម្មំ វុច្ចតិ, តស្មា សព្ពស្ស ហត្ថេន បិដ្ឋិបរិកម្មំ កាតុំ វដ្ដតិ។ “**វត្ថវដ្ដិ**”តិ ឥទំ **បាឡិយំ** វុត្តឧក្កាសិកស្ស បរិយាយំ, តស្មា នហាយន្តស្ស យស្ស កស្សចិ នហានសាដកវដ្ដិយាបិ ឃំសិតុំ វដ្ដតិ។

២៧៨៧. **ផេណកំ** នាម សមុទ្ទផេណំ។ **កថលន្តិ** កបាលខណ្ឌំ។ បាទឃំសនេ **វុត្តា** អនុញ្ញាតា។ **កតកំ** នាម បទុមកណ្ណិកាការំ បាទឃំសនត្ថំ កណ្ដកេ ឧដ្ឋាបេត្វា កតំ, ឯតំ នេវ បដិគ្គហេតុំ, ន បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។

២៧៨៨. **យំ កិញ្ចិបិ អលង្ការន្តិ** ហត្ថូបគាទិអលង្ការេសុ យំ កិញ្ចិ អលង្ការំ។

២៧៨៩. **ឱសណ្ឋេយ្យាតិ** អលង្ការត្ថំ សង្ខរោន្តោ នមេយ្យ។ **ហត្ថផណកេនាតិ** ហត្ថេនេវ ផណកិច្ចំ ករោន្តា អង្គុលីហិ ឱសណ្ឋេន្តិ។ **ផណកេនាតិ** ទន្តមយាទីសុ យេន កេនចិ។ **កោច្ឆេនាតិ** ឧសិរមយេន វា មុញ្ជបព្ពជមយេន វា កោច្ឆេន។

២៧៩០. **សិត្ថតេលោទតេលេហីតិ** សិត្ថតេលញ្ច ឧទកតេលញ្ចាតិ វិគ្គហោ, តេហិ។ តត្ថ **សិត្ថតេលំ** នាម មធុសិត្ថកនិយ្យាសាទិ យំ កិញ្ចិ ចិក្កណំ។ **ចិក្កណំ** នាម និយ្យាសំ។ **ឧទកតេលំ** នាម ឧទកមិស្សកំ តេលំ។ កត្ថចិ បោត្ថកេសុ “សិដ្ឋា”តិ បាឋោ, សោយេវត្ថោ។ **អនុលោមនិបាតត្ថន្តិ** នលាដាភិមុខំ អនុលោមេន បាតនត្ថំ។ **ឧទ្ធលោមេនាតិ** ឧទ្ធគ្គំ ហុត្វា ឋិតលោមេន។

២៧៩១. **ហត្ថំ តេលេន តេមេត្វាតិ** ករតលំ តេលេន មក្ខេត្វា។ **សិរោរុហា** កេសា។ **ឧណ្ហាភិតត្តស្សាតិ** ឧណ្ហាភិតត្តរជសិរស្ស។ អល្លហត្ថេន សិរោរុហេ បុញ្ឆិតុំ វដ្ដតីតិ យោជនា។

២៧៩២. **អាទាសេ ឧទបត្តេ វាតិ** ឯត្ថ កំសបត្តាទីនិបិ, យេសុ មុខនិមិត្តំ បញ្ញាយតិ, សព្ពានិ អាទាសសង្ខមេវ គច្ឆន្តិ, កញ្ជិយាទីនិបិ ច ឧទបត្តសង្ខមេវ, តស្មា យត្ថ កត្ថចិ ឱលោកេន្តស្ស ទុក្កដំ។

២៧៩៣. យេន ហេតុនា មុខំ ឱលោកេន្តស្ស អនាបត្តិ, តំ ទស្សេតុមាហ “**សញ្ញាវិ**”ន្តិអាទិ។ អាពាធបច្ចយា “មេ មុខេ វណោ សញ្ញាវិ នុ ខោ, ឧទាហុ ន សញ្ញាវី”តិ មុខំ ទដ្ឋុញ្ច “អហំ ជិណ្ណោ នុ ខោ, ឧទាហុ នោ”តិ អត្តនោ អាយុសង្ខារជាននត្ថញ្ច មុខំ ទដ្ឋុំ វដ្ដតីតិ យោជនា។

២៧៩៤. **នច្ចំ វាតិ** យំ កិញ្ចិ នច្ចំ អន្តមសោ មោរនច្ចម្បិ។ **គីតន្តិ** យំ កិញ្ចិ នដគីតំ វា សាធុគីតំ វា អន្តមសោ ទន្តគីតម្បិ, យំ “គាយិស្សាមា”តិ បុព្ពភាគេ ឱកូជន្តា ករោន្តិ, ឯតម្បិ ន វដ្ដតិ។ **វាទិតន្តិ** យំ កិញ្ចិ វាទិតំ។ **ទដ្ឋុំ វា បន សោតុំ វាតិ** នច្ចំ ទដ្ឋុំ វា គីតំ វាទិតំ សោតុំ វា។

២៧៩៥. សយំ នច្ចន្តស្ស វា នច្ចាបេន្តស្ស វា គាយន្តស្ស វា គាយាបេន្តស្ស វា វាទេន្តស្ស វា វាទាបេន្តស្ស វា ទុក្កដមេវ **អដ្ឋកថាយ** (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៤៨) វុត្តន្តិ តទេកទេសំ ទស្សេតុមាហ “**ទដ្ឋុមន្តមសោ**”តិអាទិ។

២៧៩៦. **សុណាតីតិ** គីតំ វា វាទិតំ វា។ **បស្សតីតិ** នច្ចំ បស្សតិ។

២៧៩៧. បស្សិស្សាមីតិ ឯត្ថ “សុណិស្សាមី”តិ សេសោ។ “នច្ចំ បស្សិស្សាមិ, គីតំ, វាទិតំ វា សុណិស្សាមី”តិ វិហារតោ វិហារំ គច្ឆតោ វាបិ ទុក្កដំ ហោតីតិ យោជនា។

២៧៩៨. ឧដ្ឋហិត្វាន គច្ឆតោតិ “នច្ចំ បស្សិស្សាមី”តិ, “គីតំ, វាទិតំ វា សុណិស្សាមី”តិ និសិន្នដ្ឋានតោ ឧដ្ឋហិត្វា អន្តោវិហារេបិ តំ តំ ទិសំ គច្ឆតោ អាបត្តិ ហោតីតិ យោជនា។ វីថិយំ ឋត្វា គីវំ បសារេត្វា បស្សតោបិ ច អាបត្តីតិ យោជនា។

២៧៩៩. ទីឃាតិ ទ្វង្គុលតោ ទីឃា។ **ន ធារយេយ្យាតិ** ន ធារេតព្ពា។ **ទ្វង្គុលំ វា ទុមាសំ វាតិ** ឯត្ថ ទ្វេ អង្គុលានិ បរិមាណំ ឯតស្សាតិ **ទ្វង្គុលោ,** កេសោ។ ទ្វេ មាសា ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទោ អស្សាតិ **ទុមាសោ។** កេសំ ធារេន្តោ ទ្វង្គុលំ វា ធារេយ្យ ទុមាសំ វា។ **តតោ ឧទ្ធំ ន វដ្ដតីតិ** តតោ ទ្វង្គុលតោ វា ទុមាសតោ វា កេសតោ ឧទ្ធំ កេសំ ធារេតុំ ន វដ្ដតិ។

អថ វា ទ្វេ អង្គុលានិ សមាហដានិ **ទ្វង្គុលំ,** ទ្វេ មាសា សមាហដា **ទុមាសំ,** ឧភយត្ថ អច្ចន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ។ កេសេ ធារេន្តោ ទ្វង្គុលមត្តំ វា ធារេយ្យ ទុមាសមត្តំ វា, **តតោ** កាលបរិមាណតោ ឧទ្ធំ កេសេ ធារេតុំ ន វដ្ដតីតិ អត្ថោ។ សចេ កេសេ អន្តោទ្វេមាសេ ទ្វង្គុលេ បាបុណន្តិ, អន្តោទ្វេមាសេយេវ ឆិន្ទិតព្ពា។ ទ្វង្គុលេ ហិ អតិក្កមេតុំ ន វដ្ដតិ។ សចេបិ ន ទីឃា, ទ្វេមាសតោ ឯកទិវសម្បិ អតិក្កមេតុំ ន លភតិយេវ។ ឯវមយំ ឧភយេនបិ ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទេនេវ វុត្តោ, តតោ ឱរំ បន នវដ្ដនភាវោ នាម នត្ថិ។

២៨០០. ទីឃេ នខេ, ទីឃានិ នាសិកលោមានិ ច ន ធារយេតិ យោជនា, ន ធារេយ្យ, ឆិន្ទេយ្យាតិ អត្ថោ។ **វីសតិមដ្ឋន្តិ** វីសតិយា នខានំ មដ្ឋំ លិខិតមដ្ឋភាវំ កាតុំ ភិក្ខុនោ ន វដ្ដតីតិ យោជនា។ សត្ថកេន តច្ឆេត្វា ចុណ្ណកេន បមជ្ជិត្វា ផលិកមណីនំ វិយ ឧជ្ជលករណំ **លិខិតមដ្ឋំ** នាម។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, មលមត្តំ អបកឌ្ឍិតុ”ន្តិ (ចូឡវ. ២៧៤) អនុញ្ញាតត្តា មុត្តផលតចាទីហិ នខមលំ អបនេតុំ វដ្ដតិ។

២៨០១. កប្បាបេយ្យ វិសុំ មស្សុន្តិ យោ កេសច្ឆិន្នោ វិសុំ មស្សុំ កប្បាបេយ្យ។ **ទាឋិកំ ឋបេយ្យាតិ** កេសេ ឆិន្ទាបេត្វា មស្សុំ អកប្បាបេត្វា វិសុំ ឋបេយ្យ។ **សម្ពាធេតិ** ឧបកច្ឆកមុត្តករណសង្ខាតេ សម្ពាធដ្ឋានេ។ **លោមំ សំហរាបេយ្យវាតិ** សត្ថេន វា សណ្ឌាសេន វា អញ្ញេន យេន កេនចិ បរេន ឆិន្ទាបេយ្យ, សយំ វា ឆិន្ទេយ្យ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អាពាធបច្ចយា សម្ពាធេ លោមំ សំហរាបេតុ”ន្តិ (ចូឡវ. ២៧៥) អនុញ្ញាតត្តា យថាវុត្តសម្ពាធេ គណ្ឌបិឡកវណាទិកេ អាពាធេ សតិ លោមំ សំហរាបេតុំ វដ្ដតិ។

២៨០២. អគិលានស្ស ឆិន្ទតោ ទុក្កដំ វុត្តំ។ **អញ្ញេន** វា បុគ្គលេន តថា កត្តរិយា ឆិន្ទាបេន្តស្ស ទុក្កដំ វុត្តន្តិ សម្ពន្ធោ។

២៨០៣. សេសង្គឆេទនេតិ អង្គុលិយាទិអវសេសសរីរាវយវានំ ឆេទនេ។ **អត្តវធេតិ** អត្តូបក្កមេន វា អាណត្តិយា ឧបក្កមេន វា អត្តនោ ជីវិតនាសេ។

២៨០៤. អង្គន្តិ អង្គជាតតោ អវសេសំ សរីរាវយវំ។ អហិកីដាទិទដ្ឋស្ស តប្បដិការវសេន **អង្គំ ឆិន្ទតោ** ន ទោសោ។ តាទិសាពាធបច្ចយា តប្បដិការវសេន **អង្គំ ឆិន្ទតោ** ន ទោសោ។ លោហិតំ មោចេន្តស្សាបិ ន ទោសោតិ យោជនា។

២៨០៥. អបរិស្សាវនោ ភិក្ខុ សចេ មគ្គំ គច្ឆតិ, ទុក្កដំ។ **មគ្គេ** អទ្ធានេ **តំ** បរិស្សាវនំ យាចមានស្ស យោ ន ទទាតិ, តស្ស **អទទតោ** អទេន្តស្សាបិ តថេវ ទុក្កដមេវាតិ យោជនា។ យោ បន អត្តនោ ហត្ថេ បរិស្សាវនេ វិជ្ជមានេបិ យាចតិ, តស្ស ន អកាមា ទាតព្ពំ។

២៨០៦. “នគ្គោ”តិ បទំ “ន ភុញ្ជេ”តិអាទិ កិរិយាបទេហិ បច្ចេកំ យោជេតព្ពំ។ **ន ភុញ្ជេតិ** ភត្តាទី ភុញ្ជិតព្ពំ ន ភុញ្ជេយ្យ។ **ន បិវេតិ** យាគុអាទី បាតព្ពំ ន បិវេយ្យ។ **ន ច ខាទេតិ** មូលខាទនីយាទិកំ ខាទនីយំ ន ខាទេយ្យ។ **ន សាយយេតិ** ផាណិតាទិកំ សាយិតព្ពញ្ច ន សាយេយ្យ ន លិហេយ្យ។ **ន ទទេតិ** អញ្ញស្ស ភត្តាទី កិញ្ចិ ន ទទេយ្យ។ **ន គណ្ហេយ្យាតិ** តថា សយំ នគ្គោ ហុត្វា ន បដិគ្គណ្ហេយ្យ។ **អញ្ជសំ** មគ្គំ។

២៨០៧. បរិកម្មំ ន កាតព្ពន្តិ បិដ្ឋិបរិកម្មាទិបរិកម្មំ ន កាតព្ពំ។ **ការយេតិ** សយំ នគ្គោ ហុត្វា អញ្ញេន បិដ្ឋិបរិកម្មាទិបរិកម្មំ ន ការាបេយ្យាតិ អត្ថោ។

២៨០៨. បិដ្ឋិកម្មាទិកេ **បរិកម្មេ** ជន្តាឃរាទិកា តិស្សោ បដិច្ឆាទី **វុត្តា** “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តិស្សោ បដិច្ឆាទិយោ ជន្តាឃរបដិច្ឆាទី ឧទកបដិច្ឆាទី វត្ថបដិច្ឆាទិ”ន្តិ (ចូឡវ. ២៦១) អនុញ្ញាតាតិ យោជនា។ បដិច្ឆាទេតិ ហិរិកោបិនន្តិ **បដិច្ឆាទិ**, ជន្តាឃរមេវ បដិច្ឆាទិ **ជន្តាឃរបដិច្ឆាទិ**។ ឧទកមេវ បដិច្ឆាទិ **ឧទកបដិច្ឆាទិ**។ វត្ថមេវ បដិច្ឆាទិ **វត្ថបដិច្ឆាទិ**។ **“សព្ពត្ថ បន វដ្ដតី”**តិ ឥមិនា ឥតរបដិច្ឆាទិទ្វយំ បរិកម្មេយេវ វដ្ដតីតិ ទីបេតិ។ **សព្ពត្ថា**តិ ភោជនាទិសព្ពកិច្ចេសុ។

២៨០៩. **យត្ថ កត្ថចិ បេឡាយ**ន្តិ តម្ពលោហវដ្ដលោហកំសលោហកាឡលោហសុវណ្ណរជតាទីហិ កតាយ វា ទារុមយាយ វា យាយ កាយចិ បេឡាយ អាសិត្តកូបធានេ។ **ភុញ្ជិតុំ ន ច វដ្ដតី**តិ ភាជនំ ឋបេត្វា ភុញ្ជិតុំ ន វដ្ដតិ។ យថាហ – “អាសិត្តកូបធានំ នាម តម្ពលោហេន វា រជតេន វា កតាយ បេឡាយ ឯតំ អធិវចនំ, ‘ន ភិក្ខវេ អាសិត្តកូបធានេ ភុញ្ជិតព្ព’ន្តិ សាមញ្ញេន បដិក្ខិត្តត្តា បន ទារុមយាបិ ន វដ្ដតី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៦៤)។ “អនុជានាមិ ភិក្ខវេ មឡោរិក”ន្តិ (ចូឡវ. ២៦៤) អនុញ្ញាតត្តា មឡោរិកាយ ឋបេត្វា ភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ **“មឡោរិកា”**តិ ច ទណ្ឌាធារកោ វុច្ចតិ, យំ តយោ, ចត្តារោ, ពហូ វា ទណ្ឌកេ ឧបរិ ច ហេដ្ឋា ច វិត្ថតំ មជ្ឈេ សង្កុចិតំ កត្វា ពន្ធិត្វា អាធារកំ ករោន្តិ។ យដ្ឋិអាធារកបណ្ណាធារកបច្ឆិកបិដ្ឋយដកកវាដកាទិភាជនមុខឧទុក្ខលាទីនិបិ ឯត្ថេវ សង្គហំ គច្ឆន្តិ។ **យដ្ឋិអាធារកោ**តិ យដ្ឋីយេវ ឧជុកំ ឋបេត្វា ពន្ធិតកអាធារកោ។

ឯកភាជនេ វិសុំ វិសុំ ភោជនស្សាបិ សម្ភវតោ “ភុញ្ជតោ ឯកភាជនេ”តិ ឯត្តកេយេវ វុត្តេ តស្សាបិ បសង្គោ សិយាតិ តន្និវត្តនត្ថមាហ **“ឯកតោ”**តិ។ **“ភុញ្ជតោ”**តិ ឥទំ ឧបលក្ខណំ។ ឯកតោ ឯកភាជនេ យាគុអាទិបានម្បិ ន វដ្ដតិ។ យថាហ – “ន, ភិក្ខវេ, ឯកថាលកេ បាតព្ព”ន្តិ (ចូឡវ. ២៦៤)។ អថ វា **ភុញ្ជតោ**តិ អជ្ឈោហារសាមញ្ញេន បានម្បិ សង្គហិតន្តិ វេទិតព្ពំ។ អយមេត្ថ វិនិច្ឆយោ – សចេ ឯកោ ភិក្ខុ ភាជនតោ ផលំ វា បូវំ វា គហេត្វា គច្ឆតិ, តស្មិំ អបគតេ ឥតរស្ស សេសកំ ភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ ឥតរស្សាបិ តស្មិំ ខណេ បុន គហេតុំ វដ្ដតីតិ។

២៨១០. យេ ទ្វេ វា តយោ វា ភិក្ខូ ឯកបាវុរណា វា ឯកត្ថរណា វា ឯកត្ថរណបាវុរណា វា និបជ្ជន្តិ, តេសញ្ច, យេ ឯកមញ្ចេបិ ឯកតោ និបជ្ជន្តិ, តេសញ្ច អាបត្តិ ទុក្កដំ ហោតីតិ យោជនា។

២៨១១. **សង្ឃាដិបល្លត្ថិកមុបាគតោ**តិ ឯត្ថ **សង្ឃាដី**តិ សង្ឃាដិនាមេន អធិដ្ឋិតចីវរមាហ។ សង្ឃាដិបល្លត្ថិកំ ឧបគតេន យុត្តោ ហុត្វាតិ អត្ថោ។ **ន និសីទេយ្យា**តិ វិហារេ វា អន្តរឃរេ វា យត្ថ កត្ថចិ ន និសីទេយ្យ។ “សង្ឃាដីតិ នាមេន អធិដ្ឋិតចីវរវោហារប្បត្តមធិដ្ឋិតចីវរំ ‘សង្ឃាដី’តិ វុត្ត”ន្តិ **និស្សន្ទេហេ, ខុទ្ទសិក្ខាវណ្ណនាយម្បិ** “សង្ឃាដិយា ន បល្លត្ថេតិ អធិដ្ឋិតចីវរេន វិហារេ វា អន្តរឃរេ វា បល្លត្ថិកោ ន កាតព្ពោ”តិ វុត្តំ។ **អដ្ឋកថាយំ** បន “អន្តោគាមេ វាសត្ថាយ ឧបគតេន អធិដ្ឋិតំ សង្ឃាដី វិនា សេសចីវរេហិ បល្លត្ថិកាយ និសីទិតុំ វដ្ដតី”តិ វុត្តំ។

កិញ្ចិ កីឡំ ន កីឡេយ្យាតិ ជុតកីឡាទិកំ យំ កិញ្ចិ កាយិកវាចសិកកីឡិកំ ន កីឡេយ្យ។ **ន ច គាហយេ**តិ ន ច គាហាបេយ្យ, ន ហរាបេយ្យាតិ អត្ថោ។

២៨១២. **ទាឋិកាយបី**តិ មស្សុម្ហិ។ **ឧគ្គត**ន្តិ ឯត្ថ “ពីភច្ឆ”ន្តិ សេសោ។ **អញ្ញ**ន្តិ អបលិតំ។ **តាទិស**ន្តិ ពីភច្ឆំ។

២៨១៣. **“អគិលានោ”**តិ ឥមិនា គិលានស្ស អនាបត្តិភាវំ ទីបេតិ។ **“ធារយេ្យា”**តិ ឥមិនា សុទ្ធកត្តុនិទ្ទេសេន អគិលានស្សាបិ បរំ ធារាបនេ, បរស្ស ធារណសាទិយនេ ច អនាបត្តីតិ វិញ្ញាយតីតិ។ អត្តនោ គុត្តត្ថំ, ចីវរាទីនំ គុត្តត្ថញ្ច វដ្ដតីតិ យោជនា។ តត្រាយំ វិនិច្ឆយោ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៧០) – យស្ស កាយទាហោ វា បិត្តកោបោ វា ហោតិ, ចក្ខុ វា ទុព្ពលំ, អញ្ញោ វា កោចិ អាពាធោ វិនា ឆត្តេន ឧប្បជ្ជតិ, តស្ស គាមេ វា អរញ្ញេ វា ឆត្តំ វដ្ដតិ។ វាឡមិគចោរភយេសុ អត្តគុត្តត្ថំ, វស្សេ បន ចីវរគុត្តត្ថម្បិ វដ្ដតិ។ ឯកបណ្ណច្ឆត្តំ បន សព្ពត្ថេវ វដ្ដតិ។ “ឯកបណ្ណច្ឆត្តំ នាម តាលបត្ត”ន្តិ **គណ្ឋិបទេសុ** វុត្តន្តិ។

២៨១៤. ហត្ថិសោណ្ឌាការោ អភេទោបចារេន **“ហត្ថិសោណ្ឌ”**ន្តិ វុត្តោ។ ឯវមុបរិបិ។ ចីវរស្ស នាមធេយ្យំ **“វសន”**ន្តិ ឥទំ។ **“និវាសេន្តស្ស ទុក្កដ”**ន្តិ បទទ្វយញ្ច “ហត្ថិសោណ្ឌ”ន្តិអាទីហិ សព្ពបទេហិ បច្ចេកំ យោជេតព្ពំ។ **វេល្លិយ**ន្តិ ឯត្ថ គាថាពន្ធវសេន សំ-សទ្ទលោបោ, សំវេល្លិយន្តិ អត្ថោ។

ឯត្ថ **ហត្ថិសោណ្ឌំ** (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៨០) នាម នាភិមូលតោ ហត្ថិសោណ្ឌសណ្ឋានំ ឱលម្ពកំ កត្វា និវត្ថំ ចោឡិកិត្ថីនំ និវាសនំ វិយ។ **ចតុក្កណ្ណំ** នាម ឧបរិតោ ទ្វេ, ហេដ្ឋតោ ទ្វេតិ ឯវំ ចត្តារោ កណ្ណេ ទស្សេត្វា និវត្ថំ។

មច្ឆវាឡកំ នាម ឯកតោ ទសន្តំ ឯកតោ បាសន្តំ ឱលម្ពេត្វា និវត្ថំ។ **សំវេល្លិយ**ន្តិ មល្លកម្មការាទយោ វិយ កច្ឆំ ពន្ធិត្វា និវាសនំ។ **តាលវណ្ដកំ** នាម តាលវណ្ដាការេន សាដកំ ឱលម្ពេត្វា និវាសនំ។ **ច**-សទ្ទេន សតវលិកំ សង្គណ្ហាតិ។ **សតវលិកំ** នាម ទីឃសាដកំ អនេកក្ខត្តុំ ឱភញ្ជិត្វា ឱវដ្ដិកំ ករោន្តេន និវត្ថំ, វាមទក្ខិណបស្សេសុ វា និរន្តរំ វលិយោ ទស្សេត្វា និវត្ថំ។ សចេ បន ជាណុតោ បដ្ឋាយ ឯកា វា ទ្វេ វា វលិយោ បញ្ញាយន្តិ, វដ្ដតិ។ ឯវំ និវាសេតុំ គិលានស្សបិ មគ្គបដិបន្នស្សបិ ន វដ្ដតិ។

យម្បិ មគ្គំ គច្ឆន្តា ឯកំ វា ទ្វេ វា កោណេ ឧក្ខិបិត្វា អន្តរវាសកស្ស ឧបរិ លគ្គេន្តិ, អន្តោ វា ឯកំ កាសាវំ តថា និវាសេត្វា ពហិ អបរំ និវាសេន្តិ, សព្ពំ ន វដ្ដតិ។ គិលានោ បន អន្តោកាសាវស្ស ឱវដ្ដិកំ ទស្សេត្វា អបរំ ឧបរិ និវាសេតុំ លភតិ។ អគិលានេន ទ្វេ និវាសេន្តេន សគុណំ កត្វា និវាសេតព្ពានិ។ ឥតិ យញ្ច ឥធ បដិក្ខិត្តំ, យញ្ច សេខិយវណ្ណនាយំ, តំ សព្ពំ វជ្ជេត្វា និព្ពិការំ តិមណ្ឌលំ បដិច្ឆាទេន្តេន បរិមណ្ឌលំ និវាសេតព្ពំ។ យំ កិញ្ចិ វិការំ ករោន្តោ ទុក្កដា ន មុច្ចតិ។

២៨១៥. គិហិបារុបនន្តិ “សេតបដបារុតំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៨០) បរិព្ពាជកបារុតំ ឯកសាដកបារុតំ សោណ្ឌបារុតំ អន្តេបុរិកបារុតំ មហាជេដ្ឋកបារុតំ កុដិបវេសកបារុតំ ព្រាហ្មណបារុតំ បាឡិការកបារុត”ន្តិ ឯវមាទិបរិមណ្ឌលលក្ខណតោ អញ្ញថា បារុតំ, សព្ពមេតំ គិហិបារុតំ នាម។ តស្មា យថា សេតបដា អឌ្ឍបាលកនិគណ្ឋា បារុបន្តិ, យថា ច ឯកច្ចេ បរិព្ពាជកា ឧរំ វិវរិត្វា ទ្វីសុ អំសកូដេសុ បារុវណំ ឋបេន្តិ, យថា ច ឯកសាដកា មនុស្សា និវត្ថសាដកស្ស ឯកេនន្តេន បិដ្ឋឹ បារុបិត្វា ឧភោ កណ្ណេ ឧភោសុ អំសកូដេសុ ឋបេន្តិ, យថា ច សុរាសោណ្ឌាទយោ សាដកេន គីវំ បរិក្ខិបន្តា ឧភោ អន្តេ ឧទរេ វា ឱលម្ពេន្តិ, បិដ្ឋិយំ វា ខិបន្តិ, យថា ច អន្តេបុរិកាយោ អក្ខិតារកមត្តំ ទស្សេត្វា ឱគុណ្ឋិកំ បារុបន្តិ, យថា ច មហាជេដ្ឋា ទីឃសាដកំ និវាសេត្វា តស្សេវ ឯកេនន្តេន សកលសរីរំ បារុបន្តិ, យថា ច កស្សកា ខេត្តកុដឹ បវិសន្តា សាដកំ បលិវេឋេត្វា ឧបកច្ឆកេ បក្ខិបិត្វា តស្សេវ ឯកេនន្តេន សរីរំ បារុបន្តិ, យថា ច ព្រាហ្មណា ឧភិន្នំ ឧបកច្ឆកានំ អន្តរេន សាដកំ បវេសេត្វា អំសកូដេសុ បក្ខិបន្តិ, យថា ច បាឡិការកោ ភិក្ខុ ឯកំសបារុបនេន បារុតំ វាមពាហំ វិវរិត្វា ចីវរំ អំសកូដំ អារោបេតិ, ឯវំ អបារុបិត្វា សព្ពេបិ ឯតេ, អញ្ញេ ច ឯវរូបេ បារុបនទោសេ វជ្ជេត្វា និព្ពិការំ បរិមណ្ឌលំ បារុបិតព្ពំ។ តថា អបារុបិត្វា អារាមេ វា អន្តរឃរេ វា អនាទរេន យំ កិញ្ចិ វិការំ ករោន្តស្ស ទុក្កដំ។ បរិមណ្ឌលតោ វិមុត្តលក្ខណនិវាសនបារុបនទោសេ វជ្ជេត្វា បរិមណ្ឌលភាវោយេវ វុត្តលក្ខណោ អធិប្បេតោតិ អត្ថោ។

២៨១៦. លោកាយតំ ន វាចេយ្យាតិ “សព្ពំ ឧច្ឆិដ្ឋំ, សព្ពំ អនុច្ឆិដ្ឋំ, សេតោ កាកោ, កាឡោ ពកោ ឥមិនា ច ឥមិនា ច ការណេនា”តិ ឯវមាទិនិរត្ថកការណបដិសំយុត្តំ តិត្ថិយសត្ថំ អញ្ញេសំ ន វាចេយ្យ។ **ន ច តំ បរិយាបុណេ**តិ តំ លោកាយតំ ន ច បរិយាបុណេយ្យ ន ឧគ្គណ្ហេយ្យ។ **តិរច្ឆានវិជ្ជា**តិ ហត្ថិសិប្បអស្សសិប្បធនុសិប្បាទិកា បរោបឃាតករា វិជ្ជា ច។ ភិក្ខុនា ន បរិយាបុណិតព្ពា, ន វាចេតព្ពាតិ យោជនា។

២៨១៧. សព្ពាចាមរិពីជនីតិ សេតាទិវណ្ណេហិ សព្ពេហិ ចមរវាលេហិ កតា ពីជនី។ **ន ចាលិម្បេយ្យ ទាយំ វា**តិ ទវឌាហាទិឧបទ្ទវនិវារណាយ អនុញ្ញាតំ បដគ្គិទានការណំ វិនា អរញ្ញំ អគ្គិនា ន អាលិម្បេយ្យ។ ទវឌាហេ បន អាគច្ឆន្តេ អនុបសម្បន្នេ អសតិ បដគ្គឹ ទាតុំ, អប្បហរិតករណេន វា បរិខាខណនេន វា បរិត្តាណំ កាតុំ, សេនាសនំ បត្តំ វា អប្បត្តំ វា អគ្គឹ អល្លសាខំ ភញ្ជិត្វា និព្ពាបេតុញ្ច លភតិ។ ឧទកេន បន កប្បិយេនេវ លភតិ, នេតរេន។ អនុបសម្បន្នេ បន សតិ តេនេវ កប្បិយវោហារេន ការាបេតព្ពំ។ **មុខំ ន ច លញ្ជេ**តិ មនោសិលាទិនា មុខំ ន លិម្បេយ្យ, តិលកេន អង្គំ ន ករេយ្យាតិ អត្ថោ។

២៨១៨. ឧភតោកាជន្តិ ឧភតោកោដិយា ភារវហនកោដិកាជំ។ **អន្តរកាជក**ន្តិ ឧភយកោដិយា ឋិតវាហកេហិ វហិតព្ពំ មជ្ឈេភារយុត្តកាជំ។ **សីសក្ខន្ធកដិភារាទយោ** ហេដ្ឋា វុត្តលក្ខណាវ។

២៨១៩. យោ ភិក្ខុ វឌ្ឍកិអង្គុលេន អដ្ឋង្គុលាធិកំ វា តេនេវ អង្គុលេន ចតុរង្គុលបច្ឆិមំ វា ទន្តកដ្ឋំ ខាទតិ, ឯវំ ខាទតោ តស្ស អាបត្តិ ទុក្កដំ ហោតីតិ យោជនា។

២៨២០. កិច្ចេ សតិបីតិ សុក្ខកដ្ឋាទិគ្គហណកិច្ចេ បន សតិ។ **បោរិស**ន្តិ បុរិសប្បមាណំ, ព្យាមមត្តន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **អាបទាសូ**តិ វាឡមិគាទយោ វា ទិស្វា មគ្គមូឡ្ហោ វា ទិសា ឱលោកេតុកាមោ ហុត្វា ទវឌាហំ វា ឧទកោឃំ វា អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា វា ឯវរូបាសុ អាបទាសុ។ **វដ្ដតេវាភិរូហិតុ**ន្តិ អតិឧច្ចម្បិ រុក្ខំ អារោហិតុំ វដ្ដតិ ឯវ។

២៨២១. សចេ **អកល្លកោ** គិលានោ ន សិយា, **លសុណំ** មាគធំ អាមកំ ភណ្ឌិកលសុណំ **ន ច ខាទេយ្យ** នេវ បរិភុញ្ជេយ្យាតិ យោជនា។ **ភណ្ឌិកលសុណំ** នាម ចតុមិញ្ជតោ បដ្ឋាយ ពហុមិញ្ជំ។ បលណ្ឌុកភញ្ជនកាទិលសុណេ

មគធេសុ ជាតត្តេបិ ន ទោសោ។ លសុណវិភាគោ ហេដ្ឋា ទស្សិតោយេវ។ គិលានស្ស បន លសុណំ ខាទិតុំ វដ្ដតិ។ យថាហ – “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, អាពាធបច្ចយា លសុណំ ខាទិតុ”ន្តិ (ចូឡវ. ២៨៩)។ **អាពាធបច្ចយា**តិ យស្ស អាពាធស្ស លសុណំ ភេសជ្ជំ ហោតិ, តប្បច្ចយាតិ អត្ថោ។ **ពុទ្ធវចន**ន្តិ សង្គីតិត្តយារូឡ្ហំ បិដកត្តយបាឡិ។ **អញ្ញថា**តិ សក្កដាទិខលិតវចនមយំ វាចនាមគ្គំ ន រោបេតព្ពំ, តថា ន បបេតព្ពន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

២៨២២. **ខិបិតេ**តិ យេន កេនចិ ខិបិតេ។ “ជីវា”តិ ន វត្តព្ពន្តិ យោជនា។ ភិក្ខុនា ខិបិតេ គិហិនា “ជីវថា”តិ វុត្តេន បុន “ចិរំ ជីវា”តិ វត្តុំ វដ្ដតីតិ យោជនា។ **“ចិរ”**ន្តិ បទេ សតិបិ វដ្ដតិ។

២៨២៣. **អាកោដេន្តស្សា**តិ កាយេន វា កាយបដិពទ្ធាទីហិ វា បហរន្តស្ស។ **បុប្ផសំកិណ្ណេ**តិ បុប្ផសន្ថតេ។

២៨២៤. ន្ហាបិតា បុព្ពកា ឯតស្សាតិ **ន្ហាបិតបុព្ពកោ,** ន្ហាបិតជាតិកោតិ អត្ថោ។ **ខុរភណ្ឌ**ន្តិ ន្ហាបិតបរិក្ខារំ។ **ន គណ្ហេយ្យា**តិ ន បរិហរេយ្យ។ សចេ យោ ន្ហាបិតជាតិកោ ហោតិ, សោ ខុរភណ្ឌំ គហេត្វា ន ហរេយ្យាតិ អត្ថោ។ អញ្ញស្ស ហត្ថតោ គហេត្វា កេសច្ឆេទនាទិ កាតុំ វដ្ដតិ។ **ឧណ្ណី**តិ កេសកម្ពលំ វិនា ឧណ្ណមយា បាវុរណជាតិ។ “គោនកំ កុត្តកំ ចិត្តក”មិច្ចាទិនា វុត្តភេទវន្តតាយ អាហ **“សព្ពា”**តិ។ ឧណ្ណមយំ អន្តោករិត្វា បារុបិតុំ វដ្ដតីតិ អាហ **“ពាហិរលោមិកា”**តិ។ យថាហ – “ន, ភិក្ខវេ, ពាហិរលោមី ឧណ្ណីធារេតព្ពា”តិ (ចូឡវ. ២៤៩)។ **សិក្ខាបទដ្ឋកថាយំ** “ឧណ្ណលោមានិ ពហិ កត្វា ឧណ្ណបាវារំ បារុបន្តិ, តថា ធារេន្តស្ស ទុក្កដំ។ លោមានិ អន្តោ កត្វា បារុបិតុំ វដ្ដតី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៤៩)។

២៨២៥. **អង្គរាគំ** នាម កុង្កុមាទិ។ **ករោន្តស្សា**តិ អព្ភញ្ជន្តស្ស។ អកាយពន្ធនស្ស គាមំ បវិសតោបិ ទុក្កដំ សមុទីរិតន្តិ យោជនា។ ឯត្ថ ច អសតិយា អពន្ធិត្វា និក្ខន្តេន យត្ថ សរតិ, តត្ថ ពន្ធិតព្ពំ។ “អាសនសាលាយ ពន្ធិស្សាមី”តិ គន្តុំ វដ្ដតិ។ សរិត្វា យាវ ន ពន្ធតិ, ន តាវ បិណ្ឌាយ ចរិតព្ពំ។

២៨២៦. សព្ពំ អាយុធំ វិនា សព្ពំ **លោហជំ** លោហមយភណ្ឌញ្ច បត្តំ, សង្កមនីយបាទុកំ, យថាវុត្តលក្ខណំ បល្លង្កំ, អាសន្ទិញ្ច វិនា សព្ពំ **ទារុជំ** ទារុមយភណ្ឌញ្ច វុត្តលក្ខណមេវ **កតកំ** , **កុម្ភការិកំ** ធនិយស្សេវ សព្ព មត្តិកាមយំ កុដិញ្ច វិនា សព្ពំ **មត្តិកាមយំ** ភណ្ឌញ្ច កប្បិយន្តិ យោជនា។

ខុទ្ទកវត្ថុក្ខន្ធកកថាវណ្ណនា។

សេនាសនក្ខន្ធកកថាវណ្ណនា

២៨២៧. អាសន្ទិកោតិ ចតុរស្សបីឋំ។ **អតិក្កន្តបមាណោ**តិ ហេដ្ឋា អដនិយា វឌ្ឍកិហត្ថតោ ឧច្ចតរប្បមាណបាទកោ។ ឯកបស្សតោ ទីឃោ បន ឧច្ចបាទកោ ន វដ្តតិ។ យថាហ – “ឧច្ចកម្បិ អាសន្ទិកន្តិ វចនតោ ឯកតោភាគេន ទីឃបីឋមេវ ហិ អដ្ឋង្គុលាធិកបាទកំ ន វដ្តតិ, ចតុរស្សអាសន្ទិកោ បន បមាណាតិក្កន្តោបិ វដ្តតី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៩៧)។

តថាតិ ឥមិនា “អតិក្កន្តបមាណោ”តិ ឥទំ បច្ចាមសតិ។ **បញ្ចង្គបីឋ**ន្តិ ចត្តារោ បាទា, អបស្សេនន្តិ ឥមេហិ បញ្ចង្គេហិ យុត្តបីឋំ។ **សត្តង្គ**ន្តិ តីសុ ទិសាសុ អបស្សយេ យោជេត្វា កតំ។ តញ្ហិ ចតូហិ បាទេហិ, តីហិ អបស្សេហិ ច យុត្តត្តា “សត្តង្គបីឋ”ន្តិ វុត្តំ។ ឯស នយោ មញ្ចេបិ។ យថាហ – “សត្តង្គោ នាម តីសុ ទិសាសុ អបស្សយំ កត្វា កតមញ្ចោ, អយម្បិ បមាណាតិក្កន្តោ វដ្តតី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៩៧)។

២៨២៨. តូលោនទ្ធាតិ ឧបរិ តូលំ បក្ខិបិត្វា ពទ្ធា។ **ឃរេយេវា**តិ គិហីនំ គេហេយេវ និសីទិតុំ វដ្តតីតិ សម្ពន្ធោ។ **“និសីទិតុ”**ន្តិ ឥមិនាវ សយនំ បដិក្ខិត្តំ។ **សីសបាទូបធាន**ន្តិ សីសូបធានញ្ចេវ បាទូបធានញ្ច។ **ច-**សទ្ទោ បិ-សទ្ទត្ថេ សោ “អគិលានស្សា”តិ ឯត្ថ អានេត្វា សម្ពន្ធិតព្ពោ, តេន អគិលានស្សាបិ តាវ វដ្តតិ, បគេវ គិលានស្សាតិ ទីបេតិ។

២៨២៩. ន កេវលំ គិលានស្ស សីសបាទូបធានមេវ វដ្តតិ, អថ ខោ ឥទម្បីតិ ទស្សេតុមាហ **“សន្ថរិត្វា”**តិអាទិ។ **ឧបធានានិ សន្ថរិត្វា**តិ ពហូ ឧបធានានិ អត្ថរិត្វា។ **តត្ថ ចា**តិ តស្មិំ ឧបធានសន្ថរេ។ **បច្ចត្ថរណកំ ទត្វា**តិ ឧបរិ បច្ចត្ថរណកំ អត្ថរិត្វា។

២៨៣០. តិរិយន្តិ វិត្ថារតោ។ **មុដ្ឋិរតន**ន្តិ បាកតិកមុដ្ឋិកររតនំ។ តំ បន វឌ្ឍកីនំ វិទត្ថិមត្តំ។ **មិត**ន្តិ បាកដិតំ បមាណយុត្តំ ហោតីតិ យោជនា។ កត្ថចិ បោត្ថកេសុ **“មត”**ន្តិ បាឋោ ទិស្សតិ, សោ ន គហេតព្ពោ។ **ទីឃតោ**តិ ពិម្ពោហនស្ស ទីឃតោ។ **ទិយឌ្ឍ**ន្តិ ទិយឌ្ឍហត្ថំ វា ទ្វិហត្ថំ វា ហោតីតិ **កុរុន្ទិយំ** វុត្តន្តិ សម្ពន្ធោ។ ឥទមេវ ហិ “សីសប្បមាណពិម្ពោហន”ន្តិ អធិប្បេតំ។ យថាហ –

> “សីសប្បមាណំ នាម យស្ស វិត្ថារតោ តីសុ កណ្ណេសុ ទ្វិន្នំ កណ្ណានំ អន្តរំ មិនិយមានំ វិទត្ថិ ចេវ ចតុរង្គុលញ្ច ហោតិ, មជ្ឈដ្ឋានំ មុដ្ឋិរតនំ ហោតិ។ ទីឃតោ បន ទិយឌ្ឍរតនំ វា ទ្វិរតនំ វាតិ **កុរុន្ទិយំ** វុត្តំ។ អយំ សីសប្បមាណស្ស ឧក្កដ្ឋបរិច្ឆេទោ, ឥតោ ឧទ្ធំ ន វដ្តតិ, ហេដ្ឋា បន វដ្តតី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៩៧)។

២៨៣១. ចោឡន្តិ បិលោតិកា។ **បណ្ណ**ន្តិ រុក្ខលតានំ បណ្ណំ។ **ឧណ្ណា**តិ ឯឡកាទីនំ លោមំ។ **តិណ**ន្តិ ទព្ពតិណាទិ យំ កិញ្ចិ តិណំ។ **វាក**ន្តិ កទលិអក្កមកចិវាកាទិកំ។ ឯតេហិ បញ្ចហិ បូរិកា ភិសិយោ **តូលានំ គណនាវសា** ហេតុគព្ភានំ ឯតេសំ បញ្ចន្នំ គព្ភានំ គណនាវសេន បញ្ច ភាសិតាតិ យោជនា។

២៨៣២. ពិម្ពោហនគព្ភំ ទស្សេតុមាហ **“ភិសី”**តិអាទិ។ **បញ្ចេវា**តិ យថាវុត្តចោឡាទិបញ្ចេវ។ **តថា តូលានិ តីណិបីតិ** “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, តីណិ តូលានិ រុក្ខតូលំ លតាតូលំ បោដកិតូល”ន្តិ (ចូឡវ. ២៩៧) អនុញ្ញាតានិ តីណិបិ តូលានិ។ ឯត្ថ ច **រុក្ខតូលំ** នាម សិម្ពលិរុក្ខាទីនំ យេសំ កេសញ្ចិ រុក្ខានំ តូលំ។ **លតាតូលំ** នាម ខីរវល្លិអាទីនំ យាសំ កាសញ្ចិ វល្លីនំ តូលំ។ **បោដកិតូលំ** នាម បោដកិតិណាទីនំ យេសំ កេសញ្ចិ តិណជាតិកានំ អន្តមសោ ឧច្ចុនឡាទីនម្បិ តូលំ។ **លោមានិ មិគបក្ខីន**ន្តិ សីហាទិចតុប្បទានំ, មោរាទិបក្ខីនំ លោមានិ។ **ឥមេ**តិ ភិសិគព្ភាទយោ ឥមេ ទស ពិម្ពោហនស្ស គព្ភាតិ សម្ពន្ធោ។

២៨៣៣. ឯវំ កប្បិយំ ភិសិពិម្ពោហនគព្ភំ ទស្សេត្វា ឥទានិ អកប្បិយំ ទស្សេតុមាហ **“មនុស្សលោម”**ន្តិអាទិ។ លោមេសុ មនុស្សលោមញ្ច បុប្ផេសុ ពកុលបិយង្គុបុប្ផាទិកំ សព្ពំ បុប្ផញ្ច បណ្ណេសុ ច **សុទ្ធំ** កេវលំ តមាលបត្តញ្ច ន វដ្តតីតិ យោជនា។ **“សុទ្ធ”**ន្តិ ឥមិនា តមាលបត្តំ សេសគព្ភេហិ មិស្សំ វដ្តតីតិ ព្យតិរេកតោ ទីបេតិ។

២៨៣៤. មសូរកេតិ ចម្មឆវិភិសិពិម្ពោហនេ។

២៨៣៥. “សុទ្ធ”ន្តិ ឥមិនា ព្យតិរេកតោ ទស្សិតមេវត្ថំ សរូបតោ វិភាវេតុមាហ **“មិស្ស”**ន្តិអាទិ។

២៨៣៦. **តិរច្ឆានគតស្ស វា**តិ អន្តមសោ គណ្ឌុប្បាទស្សាបិ។ **កាយេន្តស្សា**តិ ចិត្តកម្មកដ្ឋកម្មាទិវសេន ការាបេន្តស្ស វា ករោន្តស្ស វា។

២៨៣៧. **ជាតក**ន្តិ អបណ្ណកជាតកាទិជាតកញ្ច។ **វត្ថុ**ន្តិ វិមានវត្ថុអាទិកំ បសាទជនកំ វា បេតវត្ថុអាទិកំ សំវេគជនកំ វា វត្ថុំ។ **វា**-សទ្ទេន **អដ្ឋកថាគតំ** ឥធ ទស្សិតបករណំ សង្គណ្ហាតិ។ **បរេហិ វា**តិ ឯត្ថ **វា**-សទ្ទោ អវធារណេ, តេន បរេហិ ការាបេតុមេវ វដ្ដតិ, ន សយំ កាតុន្តិ ទីបេតិ។ **សយំ កាតុម្បី**តិ ឯត្ថ **អបិ**-សទ្ទោ បគេវ ការាបេតុន្តិ ទីបេតិ។

២៨៣៨. **យោ បន** ភិក្ខុ ទ្វីហិ វស្សេហិ វា ឯកេន វា វស្សេន យស្ស ភិក្ខុនោ វុឌ្ឍតរោ វា ហោតិ ទហរតរោ វា, សោ តេន ភិក្ខុនា សមានាសនិកោ នាម ហោតីតិ យោជនា។

២៨៣៩. **“សត្តវស្សេន បញ្ចវស្សោ”**តិ ឥទំ ទ្វីហិ វស្សេហិ វុឌ្ឍនវកានំ សមានាសនិកត្តេ ឧទាហរណំ។ **“ឆ វស្សេន បញ្ចវស្សោ”**តិ ឥទំ ឯកវស្សេន វុឌ្ឍនវកានំ សមានាសនិកត្តេ ឧទាហរណំ។

២៨៤០. យំ តិណ្ណំ និសីទិតុំ បហោតិ, តំ ហេដ្ឋា ទីឃាសនំ នាមាតិ យោជនា។ “សមានាសនិកា មញ្ចេ និសីទិត្វា មញ្ចំ ភិន្ទឹសុ, បីឋេ និសីទិត្វា បីឋំ ភិន្ទឹសូ”តិ (ចូឡវ. ៣២០) អារោបិតេ វត្ថុម្ហិ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ទុវគ្គស្ស មញ្ចំ ទុវគ្គស្ស បីឋ”ន្តិ (ចូឡវ. ៣២០) អនុញ្ញាតត្តា **“ទ្វេ”**តិ សមានាសនិកេ ទ្វេ សន្ធាយ វុត្តំ។

២៨៤១. ឧភតោព្យញ្ជនំ , ឥត្ថឹ, បណ្ឌកំ ឋបេត្វា **សព្ពេហិបិ** គហដ្ឋេហិ, បព្ពជិតេហិ វា បុរិសេហិ សហ ទីឃាសនេ និសីទិតុំ អនុញ្ញាតន្តិ យោជនា។ បោត្ថកេសុ បន កត្ថចិ “សព្ពេស”ន្តិ សាមិវចនន្តោ បាឋោ ទិស្សតិ, តតោ **“សព្ពេហិបី”**តិ ករណវចនន្តោវ បាឋោ យុត្តតរោ។ ករណវចនប្បសង្គេ វា សាមិវចននិទ្ទេសោតិ វេទិតព្ពំ។ យថាហ “យំ តិណ្ណំ បហោតិ, តំ សំហារិមំ វា ហោតុ អសំហារិមំ វា, តថារូបេ អបិ ផលកខណ្ឌេ អនុបសម្បន្នេនាបិ សទ្ធឹ និសីទិតុំ វដ្ដតី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២០)។

២៨៤២. **បុរិមិកោ**តិ ញត្តិទុតិយាយ កម្មវាចាយ សម្មតេន “ន ឆន្ទាគតឹ គច្ឆេយ្យ…បេ…. គហិតាគហិតញ្ច ជានេយ្យា”តិ (ចូឡវ. ៣១៧) វុត្តេហិ បញ្ចហិ អង្គេហិ សមន្នាគតេន ភិក្ខុនា បុរិមវស្សូបនាយិកទិវសេ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បឋមំ ភិក្ខូ គណេតុំ, បឋមំ ភិក្ខូ គណេត្វា សេយ្យា គណេតុំ, សេយ្យា គណេត្វា សេយ្យគ្គេន គាហេតុ”ន្តិអាទិនា (ចូឡវ. ៣១៨) នយេន អនុញ្ញាតនិយាមេនេវ សេនាសនគ្គាហាបនំ បុរិមិកោ នាម សេនាសនគ្គាហោ។ ឯវមេវ បច្ឆិមិកាយ វស្សូបនាយិកទិវសេ សេនាសនគ្គាហាបនំ **បច្ឆិមិកោ** នាម។ ឯវមេវ មហាបវារណាទិវសស្ស អនន្តរទិវសេ “ភន្តេ, អន្តរាមុត្តកំ សេនាសនំ គណ្ហថា”តិ វត្វា វុឌ្ឍបដិបាដិយា សេនាសនគ្គាហាបនំ **អន្តរាមុត្តកោ** នាម។ **បកាសិតោ** “អបរជ្ជុគតាយ អាសាឡ្ហិយាបុរិមិកោ គាហាបេតព្ពោ, មាសគតាយ អាសាឡ្ហិយា បច្ឆិមិកោ គាហេតព្ពោ, អបរជ្ជុគតាយ បវារណាយ អាយតឹ វស្សាវាសត្ថាយ អន្តរាមុត្តកោ គាហេតព្ពោ”តិ (ចូឡវ. ៣១៨) វុត្តោ។

២៨៤៣. វុត្តមេវត្ថំ និយមេត្វា ទស្សេតុមាហ **“បុព្ពារុណា”**តិអាទិ។ ឥធ **បាដិបទា** នាម ទ្វេ វស្សូបនាយិកទិវសា ចេវ មហាបវារណាយ អនន្តរទិវសោ ច។ ឥមេសំ តិណ្ណំ បាដិបទទិវសានំ អរុណោ **បុព្ពារុណោ** នាម។ តេ ទិវសេ អតិក្កម្ម ទុតិយតិថិបដិពទ្ធោ អរុណោ **បុនារុណោ** នាម។ **ឥទ**ន្តិ ឧភយារុណានន្តរំ។ **សេនាសនគាហកស្សា**តិ ឯត្ថ សកត្ថេ ក-បច្ចយោ, សេនាសនគ្គាហស្សាតិ អត្ថោ។ យថាហ – “ឥទញ្ហិ សេនាសនគ្គាហស្ស ខេត្ត”ន្តិ។ **វស្សូបគតេ** វស្សូបគមេ កាតព្ពេ សតិ, សាធេតព្ពបយោជនេ ភុម្មំ។ **វស្សូបគតេ**តិ វា និមិត្តត្ថេ ភុម្មំ។ បុរិមិកាយ, ហិ បច្ឆិមិកាយ ច វស្សូបគមនស្ស តំ តទហុ សេនាសនគ្គាហោ និមិត្តំ, អន្តរាមុត្តកោ បន អាគមិនោ វស្សូបគមនស្សាតិ ឯវំ តិវិធោបិ សេនាសនគ្គាហោ វស្សូបគមនស្ស និមិត្តំ ហោតិ។

២៨៤៤. បាដិបទទិវសស្ស អរុណេ ឧគ្គតេយេវ សេនាសនេ បន គាហិតេ អញ្ញោ ភិក្ខុ អាគន្ត្វា សចេ សេនាសនបញ្ញាបកំ សេនាសនំ **យាចតិ**, សោ ភិក្ខុ សេនាសនបញ្ញាបកេន “សេនាសនំ គាហិត”ន្តិ វត្តព្ពោតិ យោជនា។

២៨៤៥. វស្សាវាសស្ស ឥទំ **វស្សាវាសិកំ**, វស្សំវុត្ថានំ ទាតព្ពចីវរំ, គាថាពន្ធវសេន “វស្សវាសិក”ន្តិ រស្សត្តំ។ សង្ឃិកំ អបលោកេត្វា គហិតំ **វស្សាវាសិកំ** ចីវរំ សចេ **តត្រជំ** តត្រុប្បាទំ ហោតិ, អន្តោវស្សេ វិព្ភន្តោបិ លភតេតិ យោជនា។ **“តត្រជំ សចេ”**តិ ឥមិនា ចស្ស ទាយកានំ វស្សាវាសិកបច្ចយវសេន គាហិតំ បន ន លភតីតិ ទីបេតិ។ យថាហ – “បច្ចយវសេន គាហិតំ បន ន លភតីតិ វទន្តី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣១៨)។

២៨៤៦-៨. សចេ វុត្តវស្សោ យោ ភិក្ខុ អាវាសិកហត្ថតោ កិញ្ចិ តិចីវរាទិកំ **កប្បិយភណ្ឌំ** អត្តនោ គហេត្វា "អសុកស្មឹ កុលេ មយ្ហំ គហិតំ វស្សាវាសិកចីវរំ គណ្ហ" ឥតិ ឯវំ វត្វា **តស្ស** អាវាសិកស្ស ទត្វា ទិសំ **គច្ឆតិ** បក្កមតិ, សោ តត្ថ គតដ្ឋានេ សចេ **ឧប្បព្ពជតិ** គិហី ហោតិ, **តស្ស** ទិសំគតស្ស សម្បត្តំ **តំ** វស្សាវាសិកំ តេន តថា ទិន្នម្បិ អាវាសិកោ ភិក្ខុ **គហេតុំ ន លភតិ**, តស្ស បាបិតំ វស្សាវាសិកចីវរំ **សង្ឃិកំយេវ** សិយាតិ យោជនា។ យថាហ – "ឥធ, ភិក្ខវេ, វស្សំវុត្ថោ ភិក្ខុ វិព្ភមតិ, សង្ឃស្សេវេត"ន្តិ។

២៨៤៩. តស្មិំ កុលេ ទាយកេ **មនុស្សេ** សម្មុខា ចេ បដិច្ឆាបេតិ, តស្ស ទិសំគមិស្ស សម្បត្តំ វស្សាវាសិកចីវរំ អាវាសិកោ លភតីតិ យោជនា។

២៨៥០. តត្ថ **អារាមោ** នាម បុប្ផារាមោ វា ផលារាមោ វា។ **វិហារោ** នាម យំ កិញ្ចិ បាសាទាទិសេនាសនំ។ **វត្ថូនិ ទុវិធស្សាបី**តិ អារាមវត្ថុ, វិហារវត្ថូតិ ទុវិធស្ស វត្ថូនិ ច។ **អារាមវត្ថុ** នាម តេសំយេវ អារាមានំ អត្ថាយ បរិច្ឆិន្ទិត្វា ឋបិតោកាសោ, តេសុ វា អារាមេសុ វិនដ្ឋេសុ តេសំ បោរាណកភូមិភាគោ។ **វិហារវត្ថុ** នាម តស្ស បតិដ្ឋានោកាសោ។ **ភិសិ** នាម ឧណ្ណភិសិអាទីនំ បញ្ចន្នំ អញ្ញតរា។ **ពិម្ពោហនំ** នាម វុត្តប្បការានំ ពិម្ពោហនានំ អញ្ញតរំ។ **មញ្ចំ** នាម មសារកោ ពុន្ទិកាពទ្ធោ, កុឡីរបាទកោ, អាហច្ចបាទកោតិ ឥមេសំ បុព្ពេ វុត្តានំ ចតុន្នំ មញ្ចានំ អញ្ញតរំ។ **បីឋំ** នាម មសារកាទីនំយេវ ចតុន្នំ បីឋានំ អញ្ញតរំ។

២៨៥១. **លោហកុម្ភី** នាម កាឡលោហេន វា តម្ពលោហេន វា យេន កេនចិ លោហេន កតា កុម្ភី។ **កដាហោ** បាកដោវ។ "**ភាណក**"ន្តិ អលញ្ជរោ វុច្ចតិ។ **អលញ្ជរោ**តិ ច ពហុឧទកគណ្ហនិកា មហាចាដិ, ជលំ គណ្ហិតុំ អលន្តិ អលញ្ជរោ។ "វដ្ដចាដិ វិយ ហុត្វា ថោកំ ទីឃមុខោ មជ្ឈេ បរិច្ឆេទំ ទស្សេត្វា កតោ"តិ **គណ្ឋិបទេ** វុត្តំ។ **វារកោ**តិ ឃដោ។ កុ វុច្ចតិ បថវី, តស្សា ទាលនតោ វិទារណតោ "**កុទាលោ**"តិ អយោមយឧបករណវិសេសោ វុច្ចតិ។

២៨៥២. **វល្លិវេឡុ**អាទីសុ **វេឡូ**តិ មហាវេណុ។ **តិណ**ន្តិ គេហច្ឆាទនំ តិណំ។ **បណ្ណំ** តាលបណ្ណាទិកំ។ **មុញ្ជ**ន្តិ មុញ្ជតិណំ។ **បព្ពជ**ន្តិ បព្ពជតិណំ, **មត្តិកា** បកតិមត្តិកា វា គេរុកាទិបញ្ចវណ្ណា វា មត្តិកា។ **អាហ ច** អដ្ឋកថាចរិយោ។

២៨៥៣. **ទ្វេ**តិ បឋមទុតិយគរុភណ្ឌានិ។ **ទ្វីហិ សង្គហិតានិ** "អារាមោ, អារាមវត្ថុ, ឥទំ បឋមំ។ វិហារោ, វិហារវត្ថុ, ឥទំ ទុតិយ"ន្តិ (ចូឡវ. ៣២១-៣២២) វុត្តត្តា។ **ចតុសង្គហ**ន្តិ ចតូហិ ភិសិអាទីហិ សង្គហោ យស្សាតិ វិគ្គហោ។ **នវកោដ្ឋាស**ន្តិ លោហកុម្ភិអាទយោ នវ កោដ្ឋាសា អស្សាតិ វិគ្គហោ។ **អដ្ឋធា** វល្លិអាទីហិ អដ្ឋហិ បការេហិ។

២៨៥៤. **ឥតី**តិ និទស្សនត្ថេ។ ឯវំ វុត្តនយេន **បញ្ចហិ រាសីហិ** និទ្ទិដ្ឋានំ គរុភណ្ឌគណនានំ បិណ្ឌវសេន បញ្ចវីសតិវិធំ គរុភណ្ឌំ បញ្ចនិម្មលលោចនោ នាថោ បកាសយីតិ យោជនា។ បញ្ច និម្មលានិ លោចនានិ យស្សាតិ វិគ្គហោ, មំសទិព្ពធម្មពុទ្ធសមន្តចក្ខុវសេន បញ្ចវិធវិប្បសន្នលោចនោតិ អត្ថោ។

២៨៥៥. **វិស្សជ្ជេន្តោ**តិ ឥស្សរវតាយ បរស្ស វិស្សជ្ជេន្តោ។ **វិភាជេន្តោ**តិ វស្សគ្គេន បាបេត្វា វិភាជេន្តោ។ ឥទញ្ចិ សព្ពម្បិ គរុភណ្ឌំ **សេនាសនក្ខន្ធកេ** (ចូឡវ. ៣២១) "អវិស្សជ្ជិយំ។ **កិដាគិរិវត្ថុម្ហិ** (ចូឡវ. ៣២២) អវេភង្គិយ"ន្តិ ច វុត្តំ។ ឧភយត្ថ អាគតវោហារភេទទស្សនមុខេន តត្ថ វិប្បដិបជ្ជន្តស្ស អាបត្តិំ ទស្សេន្តោ អាហ "**ភិក្ខុ ថុល្លច្ចយំ ផុសេ**"តិ។ **បរិវារេ** បន –

> អវិស្សជ្ជិយំ អវេភង្គិយំ, បញ្ច វុត្តា មហេសិនា;
> វិស្សជ្ជេន្តស្ស បរិភុញ្ជន្តស្ស អនាបត្តិ;
> បញ្ហា មេសា កុសលេហិ ចិន្តិតាតិ។ (បរិ. ៤៧៩) –

អាគតំ។ តស្មា មូលច្ឆេជ្ជវសេន អវិស្សជ្ជិយំ, អវេភង្គិយញ្ច, បរិវត្តនវសេន បន វិស្សជ្ជេន្តស្ស, បរិភុញ្ជន្តស្ស ច អនាបត្តីតិ ឯវមេត្ថ អធិប្បាយោ។

២៨៥៦. **ភិក្ខុនា** បុគ្គលេន វា សង្ឃេន វា គណេន វា គរុភណ្ឌំ តុ វិស្សជ្ជិតំ អវិស្សជ្ជមេវ ហោតិ, វិភត្តញ្ច អវិភាជិតមេវ ហោតីតិ យោជនា។

២៨៥៧. **ឯត្ថ** ឯតេសុ បញ្ចសុ គរុភណ្ឌេសុ បុរិមេសុ តីសុ **អគរុភណ្ឌកំ** កិញ្ចិ ន ច អត្ថីតិ យោជនា។ ចតុត្ថេ បន គរុភណ្ឌេ **អដ្ឋកថាយ** “លោហកុម្ភី, លោហភាណកំ, លោហកដាហន្តិ ឥមានិ តីណិ មហន្តានិ វា ហោន្តុ ខុទ្ទកានិ វា, អន្តមសោ បសតមត្តឧទកគណ្ហនកានិបិ គរុភណ្ឌានិយេវា”តិ វុត្តនយំ ទស្សេតុមាហ “**លោហកុម្ភី**”តិអាទិ។

២៨៥៨. ឥទំ តិវិធន្តិ សម្ពន្ធោ។ **បាទគណ្ហនកោ**តិ ឯត្ថ **បាទោ** នាម មគធនាឡិយា បញ្ចនាឡិមត្តគណ្ហនកោ ភាជនវិសេសោ។ ភាជនានំ បមាណំ ករោន្តា សីហឡទីបេ យេភុយ្យេន តេនេវ បាទេន មិនន្តិ។ តស្មា **អដ្ឋកថាយំ** “សីហឡទីបេ បាទគណ្ហនកោ ភាជេតព្ពោ”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១) វុត្តំ។ **លោហវារកោ**តិ កាឡលោហតម្ពលោហវដ្ដលោហកំសលោហានំ យេន កេនចិ កតោ។ **ភាជិយោ**តិ ភាជេតព្ពោ។

២៨៥៩. **តតោ ឧទ្ធ**ន្តិ តតោ បាទគណ្ហនកវារកតោ ឧទ្ធំ អធិកំ គណ្ហនកោ។ ឯវំ បាឡិអាគតានំ វិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា **អដ្ឋកថា**គតានំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១) ទស្សេតុមាហ “**ភិង្ការាទីនី**”តិអាទិ។ **ភិង្ការោ** នាម ឧក្ខិត្តហត្ថិសោណ្ឌាការេន កតជលនិគ្គមកណ្ណិកោ ឧច្ចគីវោ មហាមុខឧទកភាជនវិសេសោ។ **អាទិ**-សទ្ទេន **អដ្ឋកថា**គតានិ “បដិគ្គហឧឡុង្កទព្ពិកដច្ឆុបាតិតដ្ដកសរកសមុគ្គអង្គារកបល្លធូមកដច្ឆុអាទីនិ ខុទ្ទកានិ វា មហន្តានិ វា”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១) វុត្តានិ សង្គណ្ហាតិ។ **សព្ពានី**តិ ខុទ្ទកានិ វា មហន្តានិ វា។

២៨៦០. តម្ពថាលកា អយថាលកា ភាជេតព្ពាតិ យោជនា។ **ច**-សទ្ទេន **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ “ឋបេត្វា បន ភាជនវិកតី អញ្ញស្មិម្បិ កប្បិយលោហភណ្ឌេ អញ្ជនី អញ្ជនិសលាកា កណ្ណមលហរណី សូចិ បណ្ណសូចិ ខុទ្ទកោ បិប្ផលកោ ខុទ្ទកំ អារកណ្ដកំ កុញ្ចិកា តាឡំ កត្តរយដ្ឋិវេធកោ នត្ថុទានំ ភិន្ទិវាលោ លោហកូដោ លោហកុដ្ឋិ លោហគុឡោ លោហបិណ្ឌិ លោហអរណី ចក្កលិកំ អញ្ញម្បិ វិប្បកតំ លោហភណ្ឌំ ភាជិយ”ន្តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១) វចនំ សង្គណ្ហាតិ។ **ធូមនេត្ត**ន្តិ ធូមនាឡិកា។ **អាទិ**-សទ្ទេន “ផាលទីបរុក្ខទីបកបល្លកឱលម្ពកទីបកឥត្ថិបុរិសតិរច្ឆានគតរូបកានិ បន អញ្ញានិ វា ភិត្តិច្ឆទនកវាដាទីសុ ឧបនេតព្ពានិ អន្តមសោ លោហខិលកំ ឧបាទាយ សព្ពានិ លោហភណ្ឌានិ គរុភណ្ឌានិយេវ ហោន្តី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១) វុត្តំ សង្គណ្ហាតិ។

២៨៦១. **អត្តនា បដិលទ្ធ**ន្តិ ឯត្ថ បិ-សទ្ទោ លុត្តនិទ្ទិដ្ឋោ, អត្តនា បដិលទ្ធម្បីតិ អត្ថោ។ ភិក្ខុនា អត្តនា បដិលទ្ធម្បិ តំ លោហភណ្ឌំ កិញ្ចិបិ បុគ្គលិកបរិភោគេន ន ភុញ្ជិតព្ពន្តិ យោជនា។

២៨៦២. កំសវដ្ដលោហានំ វិការភូតានិ តម្ពមយ**ភាជនានិបិ** បុគ្គលិកបរិភោគេន សព្ពសោ បរិភុញ្ជិតុំ ន វដ្ដន្តីតិ យោជនា។

២៨៦៣. **ឯសេវ នយោ**តិ “ន បុគ្គលិកភោគេនា”តិអាទិនា ទស្សិតនយោ។ សង្ឃិកេសុ វា **គិហីនំ សន្តកេសុ វា** យថាវុត្តភណ្ឌេសុ បរិភោគបច្ចយា **ទោសោ ន អត្ថី**តិ យោជនា។ “កំសលោហាទិភាជនំ សង្ឃស្ស ទិន្នម្បិ បារិហារិយំ ន វដ្ដតិ, គិហិវិកតនីហារេនេវ បរិភុញ្ជិតព្ព”ន្តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១) **មហាបច្ចរិយំ** វុត្តំ។ ឯត្ថ ច **បារិហារិយំ ន វដ្ដតិ** អត្តនោ សន្តកំ វិយ គហេត្វា បរិភុញ្ជិតុំ ន វដ្ដតីតិ។ “**គិហិវិកតនីហារេនេវ បរិភុញ្ជិតព្ព**”ន្តិ ឥមិនា សចេ អារាមិកាទយោ បដិសាមេត្វា បដិទេន្តិ, បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតីតិ ទស្សេតិ។

២៨៦៤. **ខីរបាសាណ**ន្តិ មុទុកា បាណជាតិ។ វុត្តញ្ហិ មាតិកាដ្ឋកថា**គណ្ឋិបទេ** “ខីរបាសាណោ នាម មុទុកោ បាសាណោ”តិ។ **គរុក**ន្តិ គរុភណ្ឌំ។ **តដ្ដកាទិក**ន្តិ **អាទិ**-សទ្ទេន សរកាទីនំ សង្គហោ។ **ឃដកោ**តិ ខីរបាសាណមយោយេវ វារកោ។ “**បាទគណ្ហនកោ ឧទ្ធ**”ន្តិ ឥមិនា បាទគណ្ហនកោ អគរុភណ្ឌន្តិ ទីបេតិ។

២៨៦៥. “សុវណ្ណរជតហារកូដជាតិផលិកភាជនានិ គិហិវិកតានិបិ ន វដ្ដន្តិ, បគេវ សង្ឃិកបរិភោគេន វា បុគ្គលិកបរិភោគេន វា”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តនយំ ទស្សេតុមាហ “**សិង្គី**”តិអាទិ។ **សិង្គី**តិ សុវណ្ណំ។ **សជ្ឈុ** រជតំ។ **ហារកូដំ** នាម សុវណ្ណវណ្ណំ លោហជាតំ។ ផលិកេន ឧព្ភវំ ជាតំ, ផលិកមយំ ភាជនន្តិ អត្ថោ។ **គិហីនំ សន្តកានិបី**តិ **អបិ**-សទ្ទេន គិហិវិកតបរិភោគេនាបិ តាវ ន វដ្ដន្តិ, បគេវ សង្ឃិកបរិភោគេន វា បុគ្គលិកបរិភោគេន វាតិ ទីបេតិ។ សេនាសនបរិភោគេ បន អាមាសម្បិ អនាមាសម្បិ សព្ពំ វដ្ដតិ។

២៨៦៦. **ខុទ្ទា**តិ យាយ វាសិយា ឋបេត្វា ទន្តកដ្ឋច្ឆេទនំ វា ឧច្ឆុតច្ឆនំ វា អញ្ញំ មហាកម្មំ កាតុំ ន សក្កា, ឯវរូបា ខុទ្ទកា វាសិ ភាជនីយា។ **មហត្តរី**តិ យថាវុត្តប្បមាណាយ វាសិយា មហន្តតរា យេន កេនចិ អាការេន កតវាសិ គរុភណ្ឌំ។ វេជ្ជានំ សិរាវេធនកម្បិ ច ផរសុ តថា គរុភណ្ឌន្តិ យោជនា។

២៨៦៧. **កុឋារី**តិ ឯត្ថ ផរសុសទិសោវ វិនិច្ឆយោ។ យា បន អារុធសង្ខេបេន កតា, អយំ អនាមាសា។ **កុទាលោ** អន្តមសោ ចតុរង្គុលមត្តោបិ។ **សិខរ**ន្តិ ធនុវង្កតោ នាមេត្វា ទារុអាទីនំ វិជ្ឈនកកណ្តកោ។ **តេនេវា**តិ និខាទនេនេវ។

២៨៦៨. និខាទនស្ស ភេទវន្តតាយ តំ វិភជិត្វា ទស្សេតុមាហ “**ចតុរស្សមុខំ ទោណិមុខ**”ន្តិ។ **ទោណិមុខ**ន្តិ ទោណិ វិយ ឧភយបស្សេន នាមិតមុខំ។ **វង្ក**ន្តិ អគ្គតោ នាមេត្វា កតនិខាទនំ។ **បិ**-សទ្ទេន ឧជុកំ សង្គណ្ហាតិ។ **តត្ថ ចា**តិ តស្មិំ និខាទនេ។ សទណ្ឌំ ខុទ្ទកញ្ច និខាទនំ សព្ពំ គរុភណ្ឌន្តិ យោជនា។ “**សទណ្ឌំ ខុទ្ទក**”ន្តិ ឥមិនា វិសេសនទ្វយេន អទណ្ឌំ ផលមត្តំ សិបាដិកាយ បបេត្វា បរិហរណយោគ្គំ សម្មជ្ជនិទណ្ឌវេធនកំ និខាទនំ អគរុភណ្ឌំ, តតោ មហន្តំ និខាទនំ អទណ្ឌម្បិ គរុភណ្ឌន្តិ ទីបេតិ។ យេហិ មនុស្សេហិ វិហារេ វាសិអាទីនិ ទិន្នានិ ច ហោន្តិ, តេ ចេ ឃរេ ទឌ្ឍេ វា ចោរេហិ វា វិលុត្តេ “ទេថ នោ, ភន្តេ, ឧបករណេ បុន បាកតិកេ ករិស្សាមា”តិ វទន្តិ, ទាតព្ពា។ សចេ អាហរន្តិ, ន វារេតព្ពា, អនាហរន្តាបិ ន ចោទេតព្ពា។

២៨៦៩. “កម្មារតដ្ឋការចុន្ទការនឡការមណិការបត្តពន្ធកានំ អធិករណិមុដ្ឋិកសណ្ឌាសតុលាទីនិ សព្ពានិ លោហមយឧបករណានិ សង្ឃេ ទិន្នកាលតោ បដ្ឋាយ គរុភណ្ឌានិ។ តិបុកោដ្ដកសុវណ្ណការចម្មការឧបករណេសុបិ ឯសេវ នយោ។ អយំ បន វិសេសោ – តិបុកោដ្ដកឧបករណេសុបិ តិបុច្ឆេទនសត្ថកំ, សុវណ្ណការឧបករណេសុ សុវណ្ណច្ឆេទនសត្ថកំ, ចម្មការឧបករណេសុ កតបរិកម្មចម្មឆិន្ទនកំ ខុទ្ទកសត្ថន្តិ ឥមានិ ភាជនីយភណ្ឌានី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១) **អដ្ឋកថាគតំ** វិនិច្ឆយេកទេសំ ទស្សេតុមាហ “**មុដ្ឋិក**”ន្តិអាទិ ។ **តុលាទិក**ន្តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន កត្តរិអាទិឧបករណំ សង្គណ្ហាតិ។

២៨៧០. “នហាបិតតុន្នការានំ ឧបករណេសុបិ ឋបេត្វា មហាកត្តរិំ, មហាសណ្ឌាសំ, មហាបិប្ផលកញ្ច សព្ពំ ភាជនីយំ។ មហាកត្តរិអាទីនិ គរុភណ្ឌានី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១) **អដ្ឋកថាគតំ** វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ “**ន្ហាបិតកស្ស**”តិអាទិ។ ន្ហាបិតកស្ស ឧបករណេសុ សណ្ឌាសោ, មហត្តរី កត្តរី ច តុន្នការានញ្ច ឧបករណេសុ មហត្តរី កត្តរី ច មហាបិប្ផលកញ្ច គរុភណ្ឌកន្តិ យោជនា។

២៨៧១. ឯត្តាវតា ចតុត្ថគរុភណ្ឌេ វិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា ឥទានិ បញ្ចមគរុភណ្ឌេ វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ “**វល្លី**”តិអាទិ។ វេត្តលតាទិកា **វល្លិ** ទុល្លភដ្ឋានេ សង្ឃស្ស ទិន្នា វា **តត្ថ** សង្ឃស្ស ភូមិយំ ជាតា, **រក្ខិតា** គោបិតា វា អឌ្ឍពាហុប្បមាណា គរុភណ្ឌំ ហោតីតិ យោជនា។ “អឌ្ឍពាហូតិ កប្បរតោ បដ្ឋាយ យាវ អំសកូដ”ន្តិ **គណ្ឋិបទេ** វុត្តំ។ “អឌ្ឍពាហុ នាម វិទត្ថិចតុរង្គុល”ន្តិបិ វទន្តិ។ សចេ សា វល្លិ សង្ឃកម្មេ, ចេតិយកម្មេ ច កតេ អតិរេកា ហោតិ, បុគ្គលិកកម្មេបិ ឧបនេតុំ វដ្ដតិ។ អរក្ខិតា បន គរុភណ្ឌមេវ ន ហោតិ។

២៨៧២. **អដ្ឋកថាយំ** “សុត្តមកចិវាកនាឡិកេរហីរចម្មមយា រជ្ជុកា វា យោត្តានិ វា វាកេ ច នាឡិកេរហីរេ ច វដ្ដេត្វា កតា ឯកវដ្ដា វា ទ្វិវដ្ដា វា សង្ឃស្ស ទិន្នកាលតោ បដ្ឋាយ គរុភណ្ឌំ។ សុត្តំ បន អវដ្ដេត្វា ទិន្នំ, មកចិវាកនាឡិកេរហីរា ច ភាជនីយា”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១) អាគតវិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ “**សុត្តវាកាទិនិព្ពត្តា**”តិអាទិ។ **វាកាទី**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន មកចិវាកនាឡិកេរហីរចម្មានំ គហណំ។ នាតិទីឃា **រជ្ជុកា**។ អតិទីឃំ **យោត្តកំ**។

២៨៧៣. នាឡិកេរស្ស ហីរេ វា មកចិ**វាកេ វា** វដ្ដេត្វា កតា ឯកវដ្ដាបិ គរុភណ្ឌកន្តិ យោជនា។ យេហិ បនេតានិ រជ្ជុកយោត្តាទីនិ ទិន្នានិ ហោន្តិ, តេ អត្តនោ ករណីយេន ហរន្តា ន វារេតព្ពា។

២៨៧៤. វឌ្ឍកិអង្គុលេន **អដ្ឋង្គុលាយតោ សូចិទណ្ឌមត្តោ** បរិណាហតោ សីហឡទីបេ លេខកានំ លេខនិសូចិទណ្ឌមត្តោ សង្ឃស្ស ទិន្នោ វា តត្ថជាតកោ វា **រក្ខិតោ** គោបិតោ វេឡុ គរុភណ្ឌំ សិយាតិ យោជនា។ “យំ មជ្ឈិមបុរិសស្ស កនិដ្ឋង្គុលិយា អគ្គប្បមាណំ, ឥទំ សីហឡទីបេ លេខកានំ លេខនិសូចិយា បមាណ”ន្តិ វទន្តិ។ សោ ច សង្ឃកម្មេ ច ចេតិយកម្មេ ច កតេ អតិរេកោ បុគ្គលិកកម្មេ ទាតុំ វដ្ដតិ។

២៨៧៥. ទណ្ឌោ ច សលាកា ច **ទណ្ឌសលាកា,** ឆត្តស្ស ទណ្ឌសលាកាតិ វិគ្គហោ។ **ឆត្តទណ្ឌោ** នាម ឆត្តបិណ្ឌិ។ **ឆត្តសលាកា**តិ ឆត្តបញ្ជរសលាកា។ **ទណ្ឌោ**តិ ឧបាហនទណ្ឌកោ។ “**ទណ្ឌោ**”តិ សាមញ្ញេន វុត្តេបិ អដ្ឋកថាគតេសុ សរូបេន ឥធាវុត្តោ ឧបាហនទណ្ឌោយេវ សាមញ្ញវចនេន បារិសេសតោ គហេតព្ពោតិ។ ទឌ្ឍគេហមនុស្សា គណ្ហិត្វា គច្ឆន្តា ន វារេតព្ពា។

២៨៧៦. **មុញ្ចាទីសុ** គេហច្ឆទនាវហេសុ តិណេសុ យំ កិញ្ចិ **មុញ្ជិមត្តំ** តិណំ វា គេហច្ឆទនារហំ **តាលបណ្ណាទិ** ឯកម្បិ សង្ឃស្ស ទិន្នំ វា **តត្ថ** សង្ឃិកភូមិយំ ជាតំ វា គរុភណ្ឌំ សិយាតិ យោជេតព្ពា។ តត្ថ **មុញ្ជិមត្តំ** នាម ករឡមត្តំ។ ឥទញ្ច ករឡំ កត្វា ឆាទេន្តានំ ឆទនករឡវសេន គហេតព្ពំ។ **តាលបណ្ណាទី**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន នាឡិកេរបណ្ណាទិគេហច្ឆទនបណ្ណានំ គហណំ។ តម្បិ មុញ្ចាទិ សង្ឃកម្មេ ច ចេតិយកម្មេ ច កតេ អតិរេកំ បុគ្គលិកកម្មេ ទាតុំ វដ្ដតិ។ ទឌ្ឍគេហមនុស្សា គហេត្វា គច្ឆន្តិ, ន វារេតព្ពាតិ។

២៨៧៧-៨. **អដ្ឋង្គុលប្បមាណោ**តិ ទីឃតោ អដ្ឋង្គុលមត្តោ។ កេចិ "បុថុលតោ"តិ វទន្តិ។ **រិត្តបោត្ថកោ**តិ លេខាហិ សុញ្ញបោត្ថកោ, ន លិខិតបោត្ថកោតិ វុត្តំ ហោតិ។ "អដ្ឋង្គុលប្បមាណោ"តិ ឥមិនា អដ្ឋង្គុលតោ ឩនប្បមាណោ ភាជិយោ, "រិត្តបោត្ថកោ"តិ ឥមិនា អដ្ឋង្គុលតោ អតិរេកប្បមាណោបិ លិខិតបោត្ថកោ ភាជិយោតិ ទស្សេតិ។

"មត្តិកា បកតិមត្តិកា វា ហោតុ បញ្ចវណ្ណា វា សុធា វា សជ្ជរសកង្កុដ្ឋសិលេសាទីសុ វា យំ កិញ្ចិ ទុល្លភដ្ឋានេ អានេត្វា វា ទិន្នំ តត្ថជាតកំ វា រក្ខិតគោបិតំ តាលផលបក្កមត្តំ គរុភណ្ឌំ ហោតី"តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១) **អដ្ឋកថា**គតវិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ **"មត្តិកា"**តិអាទិ។ បាកតិកា វា សេតគេរុកាទិ**បញ្ចវណ្ណា** វាបិ មត្តិកាតិ យោជនា។ **សិលេសោ** នាម កពិដ្ឋាទិសិលេសោ។ **អាទិ**-សទ្ទេន សជ្ជរសកង្កុដ្ឋាទីនំ គហណំ។ **តាលបក្កបមាណ**ន្តិ ឯកដ្ឋិតាលផលបមាណាបិ។ តម្បិ មត្តិកាទិ សង្ឃកម្មេ, ចេតិយកម្មេ ច និដ្ឋិតេ អតិរេកំ បុគ្គលិកកម្មេ ទាតុំ វដ្ដតិ។

២៨៧៩-៨០. "វេឡុអាទិក"ន្តិ បទច្ឆេទោ។ រក្ខិតំ គោបិតំ វាបិ គណ្ហតា **សមកំ វា អតិរេកំ វា** ថាវរំ អន្តមសោ តំអគ្ឃនកំ វាលិកមេវ វា ទត្វា គហេតព្ពន្តិ យោជនា។

អដ្ឋកថាយំ បន "រក្ខិតគោបិតំ វេឡុំ គណ្ហន្តេន សមកំ វា អតិរេកំ វា ថាវរំ អន្តមសោ តំអគ្ឃនកវាលិកាយបិ ផាតិកម្មំ កត្វា គហេតព្ពោ។ ផាតិកម្មំ អកត្វា គណ្ហន្តេន តត្ថេវ វឡញ្ជេតព្ពោ, គមនកាលេ សង្ឃិកេ អាវាសេ ឋបេត្វា គន្តព្ពំ។ អសតិយា គហេត្វា គតេន បន បហិណិត្វា ទាតព្ពោ។ ទេសន្តរគតេន សម្បត្តវិហារេ សង្ឃិកាវាសេ ឋបេតព្ពោ"តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១) វេឡុម្ហិយេវ អយំ វិនិច្ឆយោ វុត្តោ, ឥធ បន "វល្លិវេឡាទិកំ កិញ្ចី"តិ វល្លិអាទីនម្បិ សាមញ្ញេន វុត្តត្តា តំ ឧបលក្ខណមត្តំ វល្លិអាទីសុបិ យថារហំ លព្ភតីតិ វេទិតព្ពំ។

២៨៨១. **អញ្ជន**ន្តិ សិលាមយោ។ **ឯវំ ហរិតាលមនោសិលា**បិ។

២៨៨២. ទារុភណ្ឌេ អយំ វិនិច្ឆយោ – បរិណាហតោ យថាវុត្ត **សូចិទណ្ឌប្បមាណកោ** អដ្ឋង្គុលទីឃោ **យោ កោចិ ទារុភណ្ឌកោ** ទារុទុល្លភដ្ឋានេ សង្ឃស្ស ទិន្នោ វា តត្ថជាតកោ វា រក្ខិតគោបិតោ គរុភណ្ឌំ ហោតីតិ យោជនា។

២៨៨៣. ឯវំ **កុរុន្ទដ្ឋកថាយ** អាគតវិនិច្ឆយំ ទស្សេត្វា **មហាអដ្ឋកថាយ** (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១) អាគតំ ទស្សេតុមាហ **"មហាអដ្ឋកថាយ"**ន្តិអាទិ។ តត្ថ **អាសន្ទិកសត្តង្គា** វុត្តលក្ខណាវ។ **"ភទ្ទបីឋ"**ន្តិ វេត្តមយំ បីឋំ វុច្ចតិ។ **បីឋិកា**តិ បិលោតិកាពទ្ធបីឋមេវ។

២៨៨៤. **ឯឡកបាទបីឋំ** នាម ទារុបដ្ដិកាយ ឧបរិ បាទេ ឋបេត្វា ភោជនបល្លង្កំ វិយ កតបីឋំ វុច្ចតិ។ "អាមលកវដ្ដកបីឋ"ន្តិ ឯតស្ស **"អាមណ្ឌកវដ្ដក"**ន្តិ បរិយាយោ, តស្មា ឧភយេនាបិ អាមលកាការេន យោជិតំ ពហុបាទកបីឋំ វុច្ចតិ។ កេសុចិ បោត្ថកេសុ **"តថាមណ្ឌកបីឋក"**ន្តិ បាឋោ។ គាថាពន្ធវសេន **មណ្ឌក**-សទ្ទបយោគោ។ **កោច្ឆំ** ភូតគាមវគ្គេ ចតុត្ថសិក្ខាបទេ វុត្តសរូបំ។ **បលាលបីឋ**ន្តិ និបជ្ជនត្ថាយ កតា បលាលភិសិ, ឥមិនា កទលិបត្តាទិមយបីឋម្បិ ឧបលក្ខណតោ ទស្សិតំ។ យថាហ – "បលាលបីឋេន ចេត្ថ កទលិបត្តាទិបីឋានិបិ សង្គហិតានី"តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១)។ **ធោវនេ ផលក**ន្តិ ចីវរធោវនផលកំ, ធោវនាទិសទ្ទានំ វិយេត្ថ វិភត្តិអលោបោ។ ឥមេសុ តាវ យំ កិញ្ចិ ខុទ្ទកំ វា ហោតុ មហន្តំ វា, សង្ឃស្ស ទិន្នំ គរុភណ្ឌំ ហោតិ។ ព្យគ្ឃចម្មឱនទ្ធម្បិ វាឡរូបបរិក្ខិត្តំ រតនបរិសិព្វិតំ កោច្ឆំ គរុភណ្ឌមេវ។

២៨៨៥. **ភណ្ឌិកា**តិ ទណ្ឌកដ្ឋច្ឆេទនភណ្ឌិកា។ **មុគ្គរោ**តិ ទណ្ឌមុគ្គរោ។ **ទណ្ឌមុគ្គរោ** នាម យេន រជិតចីវរំ បោថេន្តិ។ **វត្ថឃដ្ដនមុគ្គរោ**តិ ចីវរឃដ្ដនមុគ្គរោ, យេន អនុវាតាទី ឃដ្ដេន្តិ។ **អម្ពណ**ន្តិ ផលកេហិ បោក្ខរណិ

សទិសំ កតបានីយភាជនំ។ **មញ្ជូសា** នាម ទោណិបេឡា។ **នាវា** បោតោ។ **រជនទោណិកា** នាម យត្ថ ចីវរំ រជន្តិ, បក្កុរជនំ វា អាកិរន្តិ។

២៨៨៦. **ឧទ្ទង្គោ**តិ នាឡិកេរផលកដាហាទិមយោ ឧទ្ទង្គោ។ ឧភយំ បិធានសមកោ **សមុគ្គោ**។ “ឧទុក្កោ បរិវិធនោ ករណ្ឌោ”ន្តិ វទន្តិ។ **ករណ្ឌោ** ច បាទគណ្ឋនកតោ អតិរេកប្បមាណោ ឥធ អធិប្បេតោ។ **កដច្ឆូ**តិ ទព្ពិ។ **អាទិ**-សទ្ទេន បានីយសរាវបានីយសង្ខាទីនំ គហណំ។

២៨៨៧. **គេហសម្ភារ**ន្តិ គេហោបករណំ។ ចម្មកុលាសោបានផលកាទិ ទារុមយំ, បាសាណមយម្បិ ឥមិនាវ គហិតំ។ **កប្បិយចម្ម**ន្តិ “ឯឡកាជមិគាន”ន្តិអាទិនា (វិ. វិ. ២៦៥០) ហេដ្ឋា ទស្សិតំ កប្បិយចម្មំ។ តព្ពិបរិយាយំ **អកប្បិយំ**។ **អភាជិយំ** គរុភណ្ឌត្តា។ ភូមត្ថរណំ កត្វា បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។

២៨៨៨. **អដ្ឋកថាយំ** “ឯឡកចម្មំ បន បច្ចត្ថរណគតិកមេវ ហោតិ, តម្បិ គរុភណ្ឌមេវា”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១) វុត្តត្តា អាហ **“ឯឡចម្មំ គរុំ វុត្ត”**ន្តិ។ **កុរុន្ទិយំ** បន “សព្ពំ មញ្ចប្បមាណំ ចម្មំ គរុភណ្ឌ”ន្តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១) វុត្តំ។ ឯត្ថ ច **“បច្ចត្ថរណគតិកមេវា”**តិ ឥមិនា មញ្ចេបីឋេបិ អត្ថរិតុំ វដ្ដតីតិ ទីបេតិ។ “បាវារាទិបច្ចត្ថរណម្បិ គរុភណ្ឌ”ន្តិ ឯកេ, “នោ”តិ អបរេ, វីមំសិត្វា គហេតព្ពំ។ **មញ្ចប្បមាណ**ន្តិ ច បមាណយុត្តំ មញ្ចំ។ **បមាណយុត្តមញ្ចោ** នាម យស្ស ទីឃសោ នវ វិទត្ថិយោ តិរិយញ្ច តទុបឌ្ឍំ។ ឧទ្ធំ មុខមស្សាតិ **ឧទុក្ខលំ**។ **អាទិ**-សទ្ទេន មុសលំ, សុប្បំ, និសទំ, និសទបោតោ, បាសាណទោណិ, បាសាណកដាហញ្ច សង្គហិតំ។ **បេសការាទី**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន ចម្មការាទីនំ គហណំ។ តុរិវេមាទិ **បេសការភណ្ឌញ្ច** ភស្តាទិ ចម្មការភណ្ឌញ្ច **កសិភណ្ឌញ្ច** យុគនង្គលាទិ **សង្ឃិកំ** សង្ឃសន្តកំ គរុភណ្ឌន្តិ យោជនា។

២៨៨៩. **“តថេវា”**តិ ឥមិនា “សង្ឃិក”ន្តិ ឥទំ បច្ចាមសតិ។ **អាធារកោ**តិ បត្តាធារោ។ **តាលវណ្ដ**ន្តិ តាលវណ្ណេហិ កតំ។ វេឡុទន្តវិលីវេហិ វា មោរបិញ្ឆេហិ វា ចម្មវិកតីហិ វា កតម្បិ តំសទិសំ “តាលវណ្ដ”ន្តេវ វុច្ចតិ។ វដ្ដវិធូបនានំ តាលវណ្ដេយេវ អន្តោគធត្តា **“ពីជនី”**តិ ចតុរស្សវិធូបនញ្ច កេតកបារោហកុន្ទាលបណ្ណាទិមយ ទន្តមយវិសាណមយទណ្ឌកមកសពីជនី ច វុច្ចតិ។ **បច្ឆិ** បាកដាយេវ។ បច្ឆិតោ ឧទុក្កោ តាលបណ្ណាទិមយោ ភាជនវិសេសោ **ចង្កោដកំ**។ **សព្ពា សម្មជ្ជនី**តិ នាឡិកេរហីរាទីហិ ពទ្ធា យដ្ឋិសម្មជ្ជនី, មុដ្ឋិសម្មជ្ជនីតិ ទុវិធា បរិវេណង្គណាទិសម្មជ្ជនី ច តថេវ ទុវិធា ខជ្ជូរិនាឡិកេរបណ្ណាទីហិ ពទ្ធា គេហសម្មជ្ជនី ចាតិ សព្ពាបិ សម្មជ្ជនី គរុភណ្ឌំ ហោតិ។

២៨៩០. **ចក្កយុត្តកយាន**ន្តិ ហត្ថវដ្ដកសកដាទិយុត្តយានញ្ច។

២៨៩១. **ឆត្ត**ន្តិ បណ្ណកិលញ្ជសេតច្ឆត្តវសេន តិវិធំ ឆត្តំ។ **មុដ្ឋិបណ្ណ**ន្តិ តាលបណ្ណំ សន្ធាយ វុត្តំ។ វិសាណភាជនញ្ច តុម្ពភាជនញ្ចាតិ វិគ្គហោ, ឯកទេសសរូបេកសេសោ, គាថាពន្ធវសេន និគ្គហិតាគមោ ច។ វិសាណមយំ, ភាជនំ តុម្ពមយំ ភាជនញ្ចាតិ អត្ថោ។ ឥធ “បាទគណ្ឋនកតោ អតិរិត្តប្បមាណ”ន្តិ សេសោ។ **អរណី** អរណិសហិតំ។ **អាទិ**-សទ្ទេន អាមលកតុម្ពំ អនុញ្ញាតវាសិយា ទណ្ឌញ្ច សង្គណ្ហាតិ។ **លហុ** អគរុភណ្ឌំ, ភាជនីយន្តិ អត្ថោ។ បាទគណ្ឋនកតោ អតិរិត្តប្បមាណំ គរុភណ្ឌំ។

២៨៩២. **វិសាណ**ន្តិ គោវិសាណាទិ យំ កិញ្ចិ វិសាណំ។ អតច្ឆិតំ យថាគតមេវ ភាជនីយំ។ អនិដ្ឋិតំ មញ្ចបាទាទិ យំ កិញ្ចិ ភាជនីយន្តិ យោជនា។ យថាហ – “មញ្ចបាទោ មញ្ចអដនី បីឋបាទោ បីឋអដនី វាសិផរសុអាទីនំ ទណ្ឌោតិ ឯតេសុ យំ កិញ្ចិ វិប្បកតតច្ឆនកម្មំ អនិដ្ឋិតមេវ ភាជនីយំ, តច្ឆិតមដ្ឋំ បន គរុភណ្ឌំ ហោតី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១)។

២៨៩៣. **និដ្ឋិតោ តច្ឆិតោ វាបី**តិ តច្ឆិតនិដ្ឋិតោបិ។ **វិធោ**តិ កាយពន្ធនេ អនុញ្ញាតវិធោ។ **ហិង្គុករណ្ឌកោ**តិ ហិង្គុមយោ វា តទាធារោ វា ករណ្ឌកោ។ **អញ្ជនី**តិ អញ្ជននាឡិកា ច អញ្ជនករណ្ឌកោ ច។ **សលាកាយោ**តិ អញ្ជនិសលាកា។ **ឧទបុញ្ឆនី**តិ ហត្ថិទន្តវិសាណាទិមយា ឧទកបុញ្ឆនី។ ឥទំ សព្ពំ ភាជនីយមេវ។

២៨៩៤. **បរិភោគារហ**ន្តិ មនុស្សានំ ឧបភោគបរិភោគយោគ្គំ។ **កុលាលភណ្ឌ**ន្តិ ឃដបិឋរាទិកុម្ភការភណ្ឌម្បិ។ **បត្តង្គារកដាហ**ន្តិ បត្តកដាហំ, អង្គារកដាហញ្ច។ **ធូមទានំ** នាឡិកា។ **កបល្លិកា**តិ ទីបកបល្លិកា។

២៨៩៥. **ថុបិកា**តិ បាសាទាទិថុបិកា។ **ទីបរុក្ខោ**តិ បទីបាធារោ។ **ចយនច្ឆទនិដ្ឋកា**តិ បាការចេតិយាទីនំ ចយនិដ្ឋកា ច គេហាទីនំ ឆទនិដ្ឋកា ច។ **សព្ពម្បី**តិ យថាវុត្តំ សព្ពម្បិ អនវសេសំ បរិក្ខារំ។

២៨៩៦. **កញ្ចនកោ**តិ សរកោ។ **ឃដកោ**តិ បាទគណ្ហនកតោ អនតិរិត្តប្បមាណោ ឃដកោ។ “យថា ច មត្តិកាភណ្ឌេ, ឯវំ លោហភណ្ឌេបិ កុណ្ឌិកា ភាជនីយកោដ្ឋាសមេវ ភជតី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១) **អដ្ឋកថានយំ** សង្គហេតុមាហ “**លោហភណ្ឌេបិ កុណ្ឌិកាបិ ច ភាជិយា**”តិ។

២៨៩៧. **គរុ** នាម បច្ឆិមំ គរុភណ្ឌត្តយំ។ **ថាវរំ** នាម បុរិមទ្វយំ។ **សង្ឃស្សា**តិ សង្ឃេន។ **បរិវត្តេត្វា**តិ បុគ្គលិកាទីហិ តាទិសេហិ តេហិ បរិវត្តេត្វា។ តត្រាយំ បរិវត្តននយោ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២១) – សង្ឃស្ស នាឡិកេរារាមោ ទូរេ ហោតិ, កប្បិយការកា តំ ពហុតរំ ខាទន្តិ, តតោ សកដវេតនំ ទត្វា អប្បមេវ អាហរន្តិ, អញ្ញេសំ បន តស្ស អារាមស្ស អវិទូរគាមវាសីនំ មនុស្សានំ វិហារស្ស សមីបេ អារាមោ ហោតិ, តេ សង្ឃំ ឧបសង្កមិត្វា សកេន អារាមេន តំ អារាមំ យាចន្តិ, សង្ឃេន “រុច្ចតិ សង្ឃស្សា”តិ អបលោកេត្វា សម្បដិច្ឆិតព្ពោ។ សចេបិ ភិក្ខូនំ រុក្ខសហស្សំ ហោតិ, មនុស្សានំ បញ្ចសតានិ, “ននុ តុម្ហាកំ អារាមោ ខុទ្ទកោ”តិ ន វត្តព្ពំ។ កិញ្ចាបិ ហិ អយំ ខុទ្ទកោ, អថ ខោ ឥតរតោ ពហុតរំ អាយំ ទេតិ។ សចេបិ សមកមេវ ទេតិ, ឯវម្បិ ឥច្ឆិតិច្ឆិតក្ខណេ បរិភុញ្ជិតុំ សក្កាតិ គហេតព្ពមេវ។

សចេ បន មនុស្សានំ ពហុតរា រុក្ខា ហោន្តិ, “ននុ តុម្ហាកំ ពហុតរា រុក្ខា”តិ វត្តព្ពំ។ សចេ “អតិរេកំ អម្ហាកំ បុញ្ញំ ហោតុ, សង្ឃស្ស ទេមា”តិ វទន្តិ, ជានាបេត្វា សម្បដិច្ឆិតុំ វដ្ដតិ។ ភិក្ខូនំ រុក្ខា ផលធារិនោ, មនុស្សានំ រុក្ខា ន តាវ ផលំ គណ្ហន្តិ។ កិញ្ចាបិ ន គណ្ហន្តិ, ន ចិរស្សេវ គណ្ហិស្សន្តីតិ សម្បដិច្ឆិតព្ពមេវ។ មនុស្សានំ រុក្ខា ផលធារិនោ, ភិក្ខូនំ ន តាវ ផលំ គណ្ហន្តិ។ “ននុ តុម្ហាកំ រុក្ខា ផលធារិនោ”តិ វត្តព្ពំ។ សចេ “គណ្ហថ, ភន្តេ, អម្ហាកំ បុញ្ញំ ភវិស្សតី”តិ វទន្តិ, ជានាបេត្វា សម្បដិច្ឆិតុំ វដ្ដតិ។ ឯវំ អារាមេន អារាមោ បរិវត្តេតព្ពោ។ ឯតេនេវ នយេន អារាមវត្ថុបិ វិហារោបិ វិហារវត្ថុបិ អារាមេន បរិវត្តេតព្ពំ។ អារាមវត្ថុនា ច មហន្តេន វា ខុទ្ទកេន វា អារាមអារាមវត្ថុវិហារវិហារវត្ថូនិ។

កថំ វិហារេន វិហារោ បរិវត្តេតព្ពោ? សង្ឃស្ស អន្តោគាមេ គេហំ ហោតិ, មនុស្សានំ វិហារមជ្ឈេ បាសាទោ, ឧភោបិ អគ្ឃេន សមកា, សចេ មនុស្សា តេន បាសាទេន តំ គេហំ យាចន្តិ, សម្បដិច្ឆិតុំ វដ្ដតិ។ ភិក្ខូនំ ចេ មហគ្ឃតរំ គេហំ ហោតិ, “មហគ្ឃតរំ អម្ហាកំ គេហ”ន្តិ វុត្តេ ច “កិញ្ចាបិ មហគ្ឃតរំ, បព្ពជិតានំ បន អសារុប្បំ, ន សក្កា តត្ថ បព្ពជិតេហិ វសិតុំ, ឥទំ បន សារុប្បំ, គណ្ហថា”តិ វទន្តិ, ឯវម្បិ សម្បដិច្ឆិតុំ វដ្ដតិ។ សចេ បន មនុស្សានំ មហគ្ឃំ ហោតិ, “ននុ តុម្ហាកំ គេហំ មហគ្ឃ”ន្តិ វត្តព្ពំ។ “ហោតុ, ភន្តេ, អម្ហាកំ បុញ្ញំ ភវិស្សតិ, គណ្ហថា”តិ វុត្តេ បន សម្បដិច្ឆិតុំ វដ្ដតិ។ ឯវំ វិហារេន វិហារោ បរិវត្តេតព្ពោ។ ឯតេនេវ នយេន វិហារវត្ថុបិ អារាមោបិ អារាមវត្ថុបិ វិហារេន បរិវត្តេតព្ពំ។ វិហារវត្ថុនា ច មហគ្ឃេន វា អប្បគ្ឃេន វា វិហារវិហារវត្ថុអារាមអារាមវត្ថូនិ។ ឯវំ តាវ ថាវរេន ថាវរបរិវត្តនំ វេទិតព្ពំ។

គរុភណ្ឌេន គរុភណ្ឌបរិវត្តនេ បន មញ្ចបីឋំ មហន្តំ វា ហោតុ ខុទ្ទកំ វា, អន្តមសោ ចតុរង្គុលបាទកំ គាមទារកេហិ បំសុាគារកេសុ កីឡន្តេហិ កតម្បិ សង្ឃស្ស ទិន្នកាលតោ បដ្ឋាយ គរុភណ្ឌំ ហោតិ។ សចេបិ រាជរាជមហាមត្តាទយោ ឯកប្បហារេនេវ មញ្ចសតំ វា មញ្ចសហស្សំ វា ទេន្តិ, សព្ពេ កប្បិយមញ្ចា សម្បដិច្ឆិតព្ពា, សម្បដិច្ឆិត្វា វុឌ្ឍបដិបាដិយា “សង្ឃិកបរិភោគេន បរិភុញ្ជថា”តិ ទាតព្ពា, បុគ្គលិកវសេន ន ទាតព្ពា។ អតិរេកមញ្ចេ ភណ្ឌាគារាទីសុ បញ្ញបេត្វា បត្តចីវរំ និក្ខិបិតុម្បិ វដ្ដតិ។

ពហិសីមាយ “សង្ឃស្ស ទេមា”តិ ទិន្នមញ្ចោ សង្ឃត្ថេរស្ស វសនដ្ឋានេ ទាតព្ពោ។ តត្ថ ចេ ពហូ មញ្ចា ហោន្តិ, មញ្ចេន កម្មំ នត្ថិ, យស្ស វសនដ្ឋានេ កម្មំ អត្ថិ, តត្ថ “សង្ឃិកបរិភោគេន បរិភុញ្ជថា”តិ ទាតព្ពោ។ មហគ្ឃេន សតគ្ឃនកេន, សហស្សគ្ឃនកេន វា មញ្ចេន អញ្ញំ មញ្ចសតំ លភតិ, បរិវត្តេត្វា គហេតព្ពំ។ ន កេវលំ មញ្ចេន មញ្ចោយេវ, អារាមអារាមវត្ថុវិហារវិហារវត្ថុបីឋភិសិពិម្ពោហនានិបិ បរិវត្តេតុំ វដ្ដន្តិ។ ឯស នយោ បីឋភិសិពិម្ពោហនេសុបិ ឯតេសុ ហិ កប្បិយាកប្បិយំ វុត្តនយមេវ។ តត្ថ អកប្បិយំ ន បរិភុញ្ជិតព្ពំ, កប្បិយំ សង្ឃិកបរិភោគេន បរិភុញ្ជិតព្ពំ។ អកប្បិយំ វា មហគ្ឃំ កប្បិយំ វា បរិវត្តេត្វា វុត្តវត្ថូនិ គហេតព្ពានិ, អគរុភណ្ឌុបគំ បន ភិសិពិម្ពោហនំ នាម នត្ថីតិ។

២៨៩៨. ភិក្ខុ អធោតេន បាទេន, អល្លបាទេន វា សេនាសនំ នក្កមេតិ សម្ពន្ធោ។ សយន្តិ ឯត្ថ, អាសន្តិ ចាតិ **សយនាសនំ**, បរិកម្មកតភូមត្ថរណាទិ។ **អល្លបាទេន វា**តិ យេន អក្កន្តដ្ឋានេ ឧទកំ បញ្ញាយតិ, ឯវរូបេន តិន្តបាទេន។ យថាហ – “អល្លេហិ បាទេហីតិ យេហិ អក្កន្តដ្ឋានេ ឧទកំ បញ្ញាយតិ, ឯវរូបេហិ បាទេហិ បរិភណ្ឌកតភូមិ វា សេនាសនំ វា ន អក្កមិតព្ពំ។ សចេ បន ឧទកសិនេហមត្តមេវ បញ្ញាយតិ, ន ឧទកំ, វដ្ដតី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២៤)។ **សឧបាហនោ**តិ ឯត្ថ “ធោតបាទក”ន្តិ វត្តព្ពំ។ បាទេ បដិមុក្កាហិ ឧបាហនាហិ **សឧបាហនោ** ភិក្ខុ ធោតបាទកំ ធោតបាទេហិ អក្កមិតព្ពដ្ឋានំ តថេវ ន អក្កមេតិ យោជនា។

២៨៩៩. **បរិកម្មកតាយា**តិ សុធាទិបរិកម្មកតាយ។ **និដ្ឋុភន្តស្សា**តិ ខេឡំ បាតេន្តស្ស។ **បរិកម្មកតំ ភិត្តិ**ន្តិ សេតភិត្តិំ វា ចិត្តកម្មកតំ វា ភិត្តឹ។ ន កេវលញ្ច ភិត្តិមេវ, ទ្វារម្បិ វាតបានម្បិ អបស្សេនផលកម្បិ បាសាណត្ថម្ភម្បិ រុក្ខត្ថម្ភម្បិ ចីវរេន វា កេនចិ វា អប្បដិច្ឆាទេត្វា អបស្សយិតុំ ន លភតិយេវ។ “ទ្វារវាតបានាទយោ បន អបរិកម្មកតាបិ អបដិច្ឆាទេត្វា ន អបស្សយិតព្ពា”តិ **គណ្ឋិបទេ** វុត្តំ។

២៩០១. និទ្ទាយតោ តស្ស កោចិ សរីរាវយវោ បច្ចត្ថរណេ សង្កុដិតេ សហសា យទិ មញ្ចំ ផុសតិ, ទុក្កដន្តិ យោជនា។

២៩០២. **លោមេសុ** មញ្ចំ ផុសន្តេសុ។ ហត្ថបាទានំ តលេន អក្កមិតុំ វដ្ដតីតិ យោជនា។ មញ្ចបីឋំ នីហរន្តស្ស កាយេ បដិហញ្ញតិ, អនាបត្តិ។

“ទាយកេហិ ‘កាយេន ផុសិត្វា យថាសុខំ បរិភុញ្ជថា’តិ ទិន្នសេនាសនំ, មញ្ចបីឋាទិញ្ច ទាយកេន វុត្តនិយាមេន បរិភុញ្ជន្តស្ស ទោសោ នត្ថី”តិ មាតិកដ្ឋកថាយ **សីហឡគណ្ឋិបទេ** វុត្តត្តា តថា បរិភុញ្ជន្តស្ស អនាបត្តិ។ “ឥមំ មញ្ចបីឋាទឹ សង្ឃស្ស ទម្មី”តិ វុត្តេ គរុភណ្ឌំ ហោតិ, ន ភាជេតព្ពំ សង្ឃស្ស បរាមដ្ឋត្តា។ “ឥមំ មញ្ចបីឋាទឹ ភទន្តានំ វស្សគ្គេន គណ្ហិតុំ ទម្មី”តិ វុត្តេ សតិបិ គរុភណ្ឌភាវេ កប្បិយវត្ថុំ ភាជេត្វា គណ្ហិតុំ វដ្ដតិ, អកប្បិយភណ្ឌមេវ ភាជេត្វា គហេតុំ ន លព្ភតិ។ “ឥមំ មញ្ចបីឋំ វស្សគ្គេន គហេតុំ សង្ឃស្ស ទម្មី”តិ វុត្តេ វស្សគ្គេន ភាជេត្វា គហេតព្ពំ វស្សគ្គេន ភាជនំ បឋមំ វត្វា បច្ឆា សង្ឃស្ស បរាមដ្ឋត្តា។ “សង្ឃស្ស ឥមំ មញ្ចបីឋំ វស្សគ្គេន គណ្ហិតុំ ទម្មី”តិ វុត្តេ បន គរុភណ្ឌំ ហោតិ បឋមំ សង្ឃស្ស បរាមដ្ឋត្តាតិ អយម្បិ វិសេសោ មាតិកដ្ឋកថា **គណ្ឋិបទេយេវ** វុត្តោ។

២៩០៣-៤. ឧទ្ទេសភត្តវិនិច្ឆយេកទេសំ ទស្សេតុមាហ **“សហស្សគ្ឃនកោ”**តិអាទិ។ សហស្សគ្ឃនកោ សចីវរោ បិណ្ឌបាតោ អវស្សិកំ ភិក្ខុំ បត្តោ, តស្មឹ វិហារេ ច “ឯវរូបោ បិណ្ឌបាតោ អវស្សិកំ ភិក្ខុំ បត្តោ”តិ **លិខិត្វា ឋបិតោ**បិ ច ហោតិ, តតោ សដ្ឋិវស្សានមច្ចយេ **តាទិសោ** សហស្សគ្ឃនកោ សចីវរោ កោចិ បិណ្ឌបាតោ សចេ ឧប្បន្នោ ហោតិ, តំ បិណ្ឌបាតំ **ពុធោ** វិនិច្ឆយកុសលោ ភិក្ខុ អវស្សិកដ្ឋិតិកាយ អទត្វា សដ្ឋិវស្សិក**ដ្ឋិតិកាយ** ទទេយ្យាតិ យោជនា។

២៩០៥. **ឧទ្ទេសភត្តំ ភុញ្ជិត្វា**តិ ឧបសម្បន្នកាលេ អត្តនោ វស្សគ្គេន បត្តំ ឧទ្ទេសភត្តំ បរិភុញ្ជិត្វា។ **ជាតោ ចេ សាមណេរកោ**តិ សិក្ខាបច្ចក្ខានាទិវសេន សចេ សាមណេរោ ជាតោ។ **ត**ន្តិ ឧបសម្បន្នកាលេ គហិតំ តទេវ ឧទ្ទេសភត្តំ។ **សាមណេរស្ស បាឡិយា**តិ សាមណេរបដិបាដិយា អត្តនោ បត្តំ បច្ឆា គហេតុំ លភតិ។

២៩០៦. **យោ** សាមណេរោ សម្បុណ្ណវីសតិវស្សោ “ស្វេ ឧទ្ទេសំ លភិស្សតី”តិ វត្តព្ពោ, អជ្ជ សោ ឧបសម្បន្នោ ហោតិ, ឋិតិកា អតីតា សិយាតិ យោជនា, ស្វេ បាបេតព្ពា សាមណេរដ្ឋិតិកា អជ្ជ ឧបសម្បន្នត្តា អតិក្កន្តា ហោតីតិ អត្ថោ, តំ ភត្តំ ន លភតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

២៩០៧. ឧទ្ទេសភត្តានន្តរំ សលាកភត្តំ ទស្សេតុមាហ **“សចេ បនា”**តិអាទិ។ សចេ សលាកា លទ្ធា, តំទិនេ ភត្តំ ន លទ្ធំ, បុនទិនេ តស្ស ភត្តំ គហេតព្ពំ, **ន សំសយោ** “គហេតព្ពំ នុ ខោ, ន គហេតព្ព”ន្តិ ឯវំ សំសយោ ន កាតព្ពោតិ យោជនា។

២៩០៨. ឧត្តរិ ឧត្តរំ អតិរេកំ ភង្គំ ព្យញ្ជនំ ឯតស្សាតិ **ឧត្តរិភង្គំ**, តស្ស, អតិរេកព្យញ្ជនស្សាតិ អត្ថោ។ **ឯកចរស្សា**តិ ឯកចារិកស្ស។ សលាកាយេវ **សលាកិកា**។

២៩០៩. ឧត្តរិភង្គមេវ **ឧត្តរិភង្គកំ**។

២៩១០. **យេន យេន ហី**តិ គាហិតសលាកេន យេន យេន ភិក្ខុនា។ **យំ យ**ន្តិ ភត្តព្យញ្ជនេសុ យំ យំ ភត្តំ វា យំ យំ ព្យញ្ជនំ វា។

២៩១១. **សង្ឃុទ្ទេសាទិក**ន្តិ សង្ឃភត្តឧទ្ទេសភត្តាទិកំ។ **អាទិ**-សទ្ទេន និមន្តនំ, សលាកំ, បក្ខិកំ, ឧបោសថិកំ, បាដិបទិកន្តិ បញ្ច ភត្តានិ គហិតានិ។

តត្ថ សព្ពសង្ឃស្ស ទិន្នំ **សង្ឃភត្តំ** នាម។ “សង្ឃតោ ឯត្តកេ ភិក្ខូ ឧទ្ទិសិត្វា ទេថា”តិអាទិនា វត្វា ទិន្នំ **ឧទ្ទេសភត្តំ**។ “សង្ឃតោ ឯត្តកានំ ភិក្ខូនំ ភត្តំ គណ្ហថា”តិអាទិនា វត្វា ទិន្នំ **និមន្តនំ** នាម។ អត្តនោ អត្តនោ

នាមេន សលាកគាហកានំ ភិក្ខូនំ ទិន្នំ **សលាកភត្តំ** នាម។ ចាតុទ្ទសិយំ ទិន្នំ **បក្ខិកំ**។ ឧបោសថេ ទិន្នំ **ឧបោសថិកំ**។ បាដិបទេ ទិន្នំ **បាដិបទិកំ**។ តំតំនាមេន ទិន្នមេវ តថា តថា វោហរីយតិ។ ឯតេសំ បន វិត្ថារកថា "អភិលក្ខិតេសូ"តិអាទិនា (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២៥ បក្ខិកភត្តាទិកថា) **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តនយេន វេទិតព្ពា។ **អាគន្តុកាទី**តិ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន គមិកភត្តំ, គិលានភត្តំ, គិលានុបដ្ឋាកភត្តន្តិ តីណិ គហិតានិ។ អាគន្តុកានំ ទិន្នំ ភត្តំ **អាគន្តុកភត្តំ**។ ឯសេវ នយោ សេសេសុ។

២៩១២. ***វិហារ***ន្តិ វិហារភត្តំ ឧត្តរបទលោបេន, វិហារេ តត្រុប្បាទភត្តស្សេតំ អធិវចនំ។ ***វារភត្ត***ន្តិ ទុព្ភិក្ខសមយេ "វារេន ភិក្ខូ ជគ្គិស្សាមា"តិ ឃរគេហតោ បដ្ឋាយ ទិន្នំ។ **និច្ច**ន្តិ និច្ចភត្តំ ឧត្តរបទលោបេន, តញ្ច តថា វត្វាវ ទិន្នំ។ **កុដិភត្តំ** នាម សង្ឃស្ស អាវាសំ កត្វា "អម្ហាកំ សេនាសនវាសិនោ អម្ហាកំ ភត្តំ គណ្ហន្តូ"តិ ទិន្នំ។ បន្នរសវិធំ សព្ពមេវ ភត្តំ **ឥធ** ឥមស្មិំ សេនាសនក្ខន្ធកេ **ឧទ្ទិដ្ឋំ** កថិតំ។ ឯតេសំ វិត្ថារវិនិច្ឆយោ អត្ថិកេហិ **សមន្តបាសាទិកាយ** គហេតព្ពោ។

២៩១៣. បច្ចយភាជនេ មិច្ឆាបដិបត្តិយា មហាទីនវត្តា អប្បមត្តេនេវ បដិបជ្ជិតព្ពន្តិ បច្ចយភាជនកំ អនុសាសន្តោ អាហ "**បាទន្តិ**"ន្តិអាទិ។

សេនាសនក្ខន្ធកកថាវណ្ណនា។

វត្តក្ខន្ធកកថាវណ្ណនា

២៨១៤-៥. អាគន្តុកោ ច អាវាសិកោ ច បិណ្ឌចារិកោ ច សេនាសនញ្ច អារញ្ញកោ ច អនុមោទនា ចាតិ វិគ្គហោ, តាសុ វត្តានិ, ឥតរីតរយោគទ្វន្ទសមាសស្ស ឧត្តរបទលិង្គត្តា ឥត្ថិ លិង្គនិទ្ទេសោ។ **ភត្តេ** ភត្តគ្គេ, ឧត្តរបទលោបោ។ “**ភត្តេ**”តិអាទីហិ បទេហិ “វត្តានី”តិ បច្ចេកំ យោជេតព្ពំ។

អាចរិយោ ច ឧបជ្ឈាយកោ ច សិស្សោ ច សទ្ធិវិហារិកោ ច, តេសំ វត្តានីតិ វិគ្គហោ។ **សព្ពសោ**តិ សព្ពាវយវភេទេហិ។ **ចតុទ្ទសេវា**តិ អវយវភេទេហិ ពហុវិធានិបិ **វត្តានិ** វិសយភេទេន ចុទ្ទស ឯវ វុត្តានិ។ **វិសុទ្ធចិត្តេនា**តិ សវាសនសកលសំកិលេសប្បហានតោ អច្ចន្តបរិសុទ្ធចិត្តសន្តានេន ។ **វិនាយកេនា**តិ សត្តេ វិនេតីតិ វិនាយកោ, អនុត្តរបុរិសទម្មសារថិភាវេន ទម្មទេវព្រហ្មនាគាទិកេ សត្តេ នានាវិធេន វិនយនុបាយេន ទមេតីតិ អត្ថោ។ អថ វា វិគតោ នាយកោ អស្សាតិ **វិនាយកោ,** តេន។

២៨១៦. **អារាម**ន្តិ ឯត្ថ តំសមីបេ តព្ពោហារោ។ យថាហ “ឥទានិ ‘អារាមំ បវិសិស្សាមី’តិ ឥមិនា ឧបចារសីមសមីបំ ទស្សេតិ, តស្មា ឧបចារសីមំ បត្វា ឧបាហនាឱមុញ្ចនាទិ សព្ពំ កាតព្ព”ន្តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣៥៧)។ “បន អបនេតព្ព”ន្តិ បទច្ឆេទោ។ **មុញ្ចិតព្ពាតិ ឧបាហនា** បាទតោ អបនេតព្ពា។

២៨១៧. **ឱគុណ្ឋេន**ន្តិ សសីសបារុបនំ។ សីសេ ចីវរមេវ វា ន កាតព្ពន្តិ សម្ពន្ធោ។ **តេនា**តិ អាគន្តុកេន។ **បានីយវារិនា**តិ បាតព្ពជលេន។

២៨១៨. **បុច្ឆិត្វា**តិ វស្សគណនំ បុច្ឆិត្វា។ វិហារេ វុឌ្ឍភិក្ខុនោ អាគន្តុកេន ភិក្ខុនា **វន្ទិតព្ពាវ។ កាលេ**តិ កាលស្សេវ។ **តេន** អាគន្តុកេន **ភិក្ខុនា** សេនាសនំ “មយ្ហំ កតរំ សេនាសនំ បាបុណាតី”តិ **បុច្ឆិតព្ពញ្ច**តិ យោជនា។

២៨១៩. “បុច្ឆិតព្ព”ន្តិ ឥទំ “**វច្ចដ្ឋាន**”ន្តិអាទិកេហិ សព្ពេហិ ឧបយោគន្តបទេហិ បច្ចេកំ យោជេតព្ពំ។ **បានីយមេវ ចា**តិ “កឹ ឥមិស្សា បោក្ខរណិយា បានីយមេវ បិវន្តិ, ឧទាហុ នហានាទិបរិភោគម្បិ ករោន្តី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣៥៧) **អដ្ឋកថា**គតនយេន បានីយញ្ច។ តថា **បរិភោជនីយញ្ច។ សង្ឃិកតិក**ន្តិ “កេសុចិ ឋានេសុ វាឡមិគា វា អមនុស្សា វា ហោន្តិ, តស្មា កំ កាលំ បវិសិតព្ពំ, កំ កាលំ និក្ខមិតព្ព”ន្តិ **អដ្ឋកថា**គតនយេន សង្ឃស្ស កតិកសណ្ឋានញ្ច។ **គោចរាទិក**ន្តិ ឯត្ថ ច “គោចរោ បុច្ឆិតព្ពោតិ ‘គោចរគាមោ អាសន្នេ, ឧទាហុ ទូរេ, កាលស្សេវ ច បិណ្ឌាយ ចរិតព្ពំ, ឧទាហុ នោ’តិ ឯវំ ភិក្ខាចារោ បុច្ឆិតព្ពោ”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣៥៧) វុត្តនយេន គោចរញ្ច។ **អាទិ**-សទ្ទេន អគោចរំ គហិតំ។ “អគោចរោ នាម មិច្ឆាទិដ្ឋិកានំ វា គាមោ បរិច្ឆិន្នភិក្ខោ វា គាមោ, យត្ថ ឯកស្ស វា ទ្វិន្នំ វា ភិក្ខា ទិយ្យតិ, សោបិ បុច្ឆិតព្ពោ”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣៥៧) វុត្តនយេន **អគោចរញ្ច**។

២៨២០. ឯវំ អាគន្តុកវត្តំ ទស្សេត្វា ឥទានិ អាវាសិកវត្តំ ទស្សេតុមាហ “**វុឌ្ឍ**”ន្តិអាទិ។ បច្ចុគ្គន្ត្វា បត្តញ្ច ចីវរញ្ច បដិគ្គហេតព្ពន្តិ យោជនា។ ច-សទ្ទោ លុត្តនិទ្ទិដ្ឋោ។

២៨២១. **តស្សា**តិ អាគន្តុកស្ស។ **បាទោទកញ្ចា**តិ **ច**-សទ្ទេន ធោតាធោតបាទា យត្ថ ឋបីយន្តិ, តំ បាទបីឋំ, បាទកឋលិកញ្ច ឧបនិក្ខិបិតព្ពន្តិ ឯតំ គហិតំ។ **បុច្ឆិតព្ពញ្ច វារិនា**តិ “បានីយេន បុច្ឆន្តេន សចេ សកឹ អានីតំ បានីយំ សព្ពំ បិវតិ, ‘បុន អានេមី’តិ បុច្ឆិតព្ពោយេវា”តិ វុត្តនយេន បានីយេន បុច្ឆិតព្ពោ។ ឥធ **ច**-សទ្ទេន –

> “អបិច ពីជនេនបិ ពីជិតព្ពោ, ពីជន្តេន សកឹ បាទបិដ្ឋិយំ ពីជិត្វា សកឹ មជ្ឈេ, សកឹ សីសេ ពីជិតព្ពំ, ‘អលំ ហោតូ’តិ វុត្តេន តតោ មន្ទតរំ ពីជិតព្ពំ។ បុន ‘អល’ន្តិ វុត្តេន តតោ មន្ទតរំ ពីជិតព្ពំ។ តតិយវារំ វុត្តេន ពីជនី ឋបេតព្ពា។ បាទាបិស្ស ធោវិតព្ពា, ធោវិត្វា សចេ អត្តនោ តេលំ អត្ថិ, តេន មក្ខេតព្ពា។ នោ ចេ អត្ថិ, តស្ស សន្តកេន មក្ខេតព្ពា”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣៥៨) –

វុត្តវត្តានិ សង្គណ្ហាតិ។

២៨២២-៣. **វន្ទេយ្យោ**តិ វុឌ្ឍាគន្តុកោ វន្ទិតព្ពោ។ **បញ្ញបេតព្ព**ន្តិ “កត្ថ មយ្ហំ សេនាសនំ បាបុណាតី”តិ បុច្ឆិតេន សេនាសនំ បញ្ញបេតព្ពំ, “ឯតំ សេនាសនំ តុម្ហាកំ បាបុណាតី”តិ ឯវំ អាចិក្ខិតព្ពន្តិ អត្ថោ។

“វត្តព្ពោ”តិ ឥទំ “**អជ្ឈារុត្តមវុត្ត**”ន្តិអាទីហិ បទេហិ តំតំលិង្គវចនានុរូបេន បរិវត្តេត្វា បច្ចេកំ យោជេតព្ពំ។ **អជ្ឈារុត្ត**ន្តិ បញ្ញត្តសេនាសនស្ស ភិក្ខូហិ បឋមំ វុត្ថភាវំ។ **អវុត្តំ វា**តិ ចីវរកាលំ តស្មិំ ភិក្ខូហិ អនជ្ឈារុត្ថភាវំ វា។ **គោចរាគោចរំ** វុត្តមេវ។

សេក្ខកុលានិ ចាតិ លទ្ធសេក្ខសម្មុតិកានិ កុលានិ ច វត្តព្ពានិ។ “**បវេសេ និក្ខមេ កាលោ**”តិ ឥទំ “សង្ឃកតិក”ន្តិ ឯត្ថ វុត្តត្ថមេវ។ **បានីយាទិក**ន្តិ **អាទិ**-សទ្ទេន បរិភោជនីយកត្តរយដ្ឋិនំ អាចិក្ខនំ សង្គណ្ហាតិ។

២៨២៤. **យថានិសិន្នេនេវា**តិ អត្តនា និសិន្នដ្ឋានេយេវ និសិន្នេន។ **អស្សា**តិ នវកស្ស។

២៨២៥. “អត្រ បត្តំ ឋបេហិ, ឥទមាសនំ និសីទាហី”តិ **ឥច្ចេវំ** ឥមិនា បការេន សព្ពំ វត្តព្ពន្តិ យោជនា។ **ទេយ្យំ សេនាសនម្បិ ចា**តិ សេនាសនញ្ច ទាតព្ពំ។ **ច**-សទ្ទេន “អវុត្ថំ វា អជ្ឈារុត្ថំ វា អាចិក្ខិតព្ព”ន្តិអាទិនា វុត្តំ សម្បិណ្ឌេតិ។ មហាអាវាសេបិ អត្តនោ សន្តិកំ សម្បត្តស្ស អាគន្តុកស្ស វត្តំ អកាតុំ ន លព្ភតិ។

២៨២៦. “មាតិកាយ និទ្ទិដ្ឋក្កមេនេវ វត្តានិ កាតព្ពានិ, ឧទាហុ យថានុប្បត្តិវសេនា”តិ កោចិ មញ្ញេយ្យាតិ មាតិកាក្កមេនេវ កាតព្ពន្តិ និយមោ នត្ថិ, យថានុប្បត្តវសេនេវ កាតព្ពន្តិ វិញ្ញាបេតុំ មាតិកាក្កមមនាទិយិត្វា គមិកវត្តំ អារទ្ធំ។ អថ វា វត្តិច្ឆានុបុព្ពកត្តា សទ្ទបយោគស្ស មាតិកាក្កមមនាទិយិត្វា យថិច្ឆំ និទ្ទេសោ កតោតិ វេទិតព្ពោតិ។ **ទារុមត្តិកភណ្ឌានី**តិ មញ្ចបីឋាទីនិ ចេវ រជនភាជនានិ ច។ **បដិសាមេត្វា**តិ គុត្តដ្ឋានេ ឋបេត្វា។ **អាវសថម្បិ ថកេត្វា**តិ អាវសថេ ទ្វារកវាដាទីនិ ច ថកេត្វា។

២៨២៧. **អាបុច្ឆិត្វាបី**តិ ភិក្ខុស្ស វា សាមណេរស្ស វា អារាមិកស្ស វា “ឥមំ បដិជគ្គាហី”តិ និយ្យាទេត្វា វា។ **បុច្ឆិតព្ពេ អសន្តេបី**តិ ឯត្ថ **បិ**-សទ្ទោ បន-សទ្ទត្ថោ។ **គោបេត្វា វាបិ សាធុក**ន្តិ “ចតូសុ បាសាណេសុ មញ្ចំ បញ្ញបេត្វា មញ្ចេ មញ្ចំ អារោបេត្វា”តិអាទិនា (ចូឡវ. ៣៦០) វុត្តនយេន សម្មា បដិសាមេត្វា គន្តព្ពន្តិ យោជនា។

២៨២៨. បិណ្ឌចារិកវត្តំ ទស្សេតុមាហ “**សហសា**”តិអាទិ។ បិណ្ឌចារិកោ ភិក្ខុ អន្តរឃរំ បវិសន្តោ **សហសា ន បវិសេ** សីឃំ ន បវិសេយ្យ, និក្ខមន្តោ **សហសា ន និក្ខមេ** សីឃំ ន និក្ខមេយ្យ, ភិក្ខុសារុប្បេន បវិសេយ្យ, និក្ខមេយ្យ ច។ **បិណ្ឌចារិនា** ភិក្ខុនា គេហទ្វារំ សម្បត្តេន **អតិទូរេ ន ឋាតព្ពំ** និព្ពកោសតោ អតិទូរដ្ឋានេ ន ឋាតព្ពំ។ **អច្ចាសន្នេ ន ឋាតព្ពំ** និព្ពកោសតោ អាសន្នតរេ ឋានេ ន ឋាតព្ពំ។

២៨២៩. **ឧច្ចារេត្វា**តិ ឧបនាមេត្វា។ **ភាជន**ន្តិ បត្តំ។ **ទក្ខិណេន បណាមេត្វា**តិ ទក្ខិណេន ហត្ថេន ឧបនាមេត្វា។ **ភិក្ខំ គណ្ហេយ្យា**តិ ឯត្ថ “ឧភោហិ ហត្ថេហិ បដិគ្គហេត្វា”តិ សេសោ។ យថាហ – “ឧភោហិ ហត្ថេហិ បត្តំ បដិគ្គហេត្វា ភិក្ខា គហេតព្ពា”តិ (ចូឡវ. ៣៦៦)។

២៨៣០. សូបំ ទាតុកាមា វា អទាតុកាមា វា ឥតិ មុហុត្តកំ **សល្លក្ខេយ្យ** តិដ្ឋេយ្យ។ **អន្តរា**តិ ភិក្ខាទានសមយេ។ **ន ភិក្ខាទាយិកា**តិ ឥត្ថី វា ហោតុ បុរិសោ វា, ភិក្ខាទានសមយេ មុខំ ន ឱលោកេតព្ពន្តិ។

២៨៣១. បិណ្ឌចារិកវត្តំ ទស្សេត្វា អារញ្ញិកវត្តំ ទស្សេតុមាហ “**បានីយាទី**”តិអាទិ។ **បានីយាទី**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន បរិភោជនីយអគ្គិអរណិសហិតកត្តរយដ្ឋិនំ គហណំ។ តត្រាយំ វិនិច្ឆយោ – **បានីយំ ឧបដ្ឋាបេតព្ព**ន្តិ សចេ ភាជនានិ នប្បហោន្តិ, បានីយមេវ បរិភោជនីយម្បិ កត្វា ឧបដ្ឋាបេតព្ពំ។ ភាជនំ អលភន្តេន វេឡុនាឡិកាយបិ ឧបដ្ឋាបេតព្ពំ។ តម្បិ អលភន្តស្ស យថា សមីបេ ឧទកអាវាដោ ហោតិ, ឯវំ កាតព្ពំ។ អរណិសហិតេ អសតិ អគ្គិំ អកាតុម្បិ ច វដ្ដតិ។ យថា ច អារញ្ញិកស្ស, ឯវំ កន្តារបដិបន្នស្សាបិ អរណិសហិតំ ឥច្ឆិតព្ពំ។ គណវាសិនោ បន តេន វិនាបិ វដ្ដតីតិ។

នក្ខត្តន្តិ អស្សយុជាទិសត្តវីសតិវិធំ នក្ខត្តំ ជានិតព្ពន្តិ សម្ពន្ធោ។ កថំ ជានិតព្ពន្តិ អាហ “**តេន យោគោ ចា**”តិ, តេន នក្ខត្តេន ចន្ទស្ស យោគោ ញាតព្ពោតិ អត្ថោ។ **ជានិតព្ពា ទិសាបិ ចា**តិ អរញ្ញេ វិហរន្តេន អដ្ឋបិ ទិសា អសម្មោហតោ ជានិតព្ពា។

២៨៣២. អញ្ញវត្តំ ទស្សេតុមាហ “**វច្ចបស្សាវតិត្ថានី**”តិអាទិ។ **បដិបាដិយា ភវន្តី**តិ គតានុក្កមេន សេវិតព្ពា ភវន្តិ។ យថាហ – “វច្ចកុដិយំ, បស្សាវដ្ឋានេ, ន្ហានតិត្ថេតិ តីសុបិ អាគតបដិបាដិយេវ បមាណ”ន្តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣៧៣)។ **យថាវុឌ្ឍំ ករោន្តស្សា**តិ គតបដិបាដី វិនា វុឌ្ឍបដិបាដិយា ករោន្តស្ស។

២៨៣៣. វច្ចកុដឹ បវិសន្តោ សហសា ន បវិសេយ្យ។ **ឧព្ភជិត្វា**តិ ចីវរំ ឧក្ខិបិត្វា។

២៨៣៤. និត្ថុនន្តេន ភិក្ខុនា វច្ចំ ន កាតព្ពន្តិ យោជនា។ “វច្ចស្ស ទុន្និក្ខមនេន ឧបហតោ ហុត្វា និត្ថុនតិ ចេ, ន ទោសោ”តិ **សិក្ខាភាជនវិនិច្ឆយេ** វុត្តំ។ ទន្តកដ្ឋំ ខាទតោ វច្ចំ **ករោតោ** ភិក្ខុនោ ទុក្កដំ ហោតីតិ យោជនា។

២៨៣៦. **ខរេនា**តិ ផរុសេន វា ផាលិតកដ្ឋេន វា គណ្ឋិកេន វា កណ្ដកេន វា សុសិរេន វា បូតិនា វា ទណ្ឌេន **ន អវលេខេយ្យ** ន បុញ្ឆេយ្យ។ **ន កដ្ឋំ វច្ចកូបកេ ឆឌ្ឌេយ្យា**តិ តំ កដ្ឋំ វច្ចកូបេ ន ឆឌ្ឌេយ្យ។ បស្សាវទោណិយា ខេឡំ ន បាតេយ្យាតិ យោជនា។

២៨៣៧. **បាទុកាសូ**តិ វច្ចបស្សាវបាទុកាសុ។ **និក្ខមនេ** និក្ខមនកាលេ។ **តត្ថេវា**តិ វច្ចបស្សាវបាទុកាស្វេវ។ **បដិច្ឆាទេយ្យា**តិ ឧក្ខិត្តំ ចីវរំ ឱតារេត្វា សរីរំ បដិច្ឆាទេយ្យ។

២៨៣៨. យោ វច្ចំ កត្វា សលិលេ សតិ **សចេ នាចមេយ្យ** ឧទកកិច្ចំ ន ករេយ្យ, តស្ស ទុក្កដំ ឧទ្ទិដ្ឋន្តិ យោជនា។ **មោហនាសិនា**តិ សវាសនស្ស មោហស្ស, តេន សហជេកដ្ឋបហានេកដ្ឋានំ សកលសំកិលេសានញ្ច បហាយិនា អាសវក្ខយញាណេន សមុច្ឆិន្ទតា **មុនិនា** សព្ពញ្ញុនា សម្មាសម្ពុទ្ធេន។ **“សលិលេ សតី”**តិ ឥមិនា អសតិ និទ្ទោសតំ ទីបេតិ។ យថាហ –

> “សតិ ឧទកេតិ ឯត្ថ សចេ ឧទកំ អត្ថិ, បដិច្ឆន្នដ្ឋានំ បន នត្ថិ, ភាជនេន នីហរិត្វា អាចមិតព្ពំ។ ភាជនេ អសតិ បត្តេន នីហរិតព្ពំ។ បត្តេបិ អសតិ អសន្តំ នាម ហោតិ។ ‘ឥទំ អតិវិវដំ, បុរតោ អញ្ញំ ឧទកំ ភវិស្សតី’តិ គតស្ស ឧទកំ អលភន្តស្សេវ ភិក្ខាចារវេលា ហោតិ, កដ្ឋេន វា កេនចិ វា បុញ្ឆិត្វា គន្តព្ពំ, ភុញ្ជិតុម្បិ អនុមោទនម្បិ កាតុំ វដ្ដតី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣៧៣)។

២៨៣៩. **សសទ្ទ**ន្តិ ឧទកសទ្ទំ កត្វា។ “បាសាណាទិដ្ឋានេ បហរិត្វា ឧទកំ សទ្ទាយតិ ចេ, ន ទោសោ”តិ **សិក្ខាភាជនវិនិច្ឆយេ** វុត្តំ។ **ចបុ ចបូតិ ចា**តិ តាទិសំ អនុករណំ កត្វា នាចមេតព្ពន្តិ យោជនា។ **អាចមិត្វា**តិ ឧទកកិច្ចំ កត្វា។ **សរាវេ** អាចមនភាជនេ ឧទកំ ន សេសេតព្ពន្តិ យោជនា, ឥទំ បន សព្ពសាធារណដ្ឋានំ សន្ធាយ វុត្តំ។ យថាហ **អដ្ឋកថាយំ** –

> “អាចមនសរាវកេតិ សព្ពសាធារណដ្ឋានំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ តត្រ ហិ អញ្ញេ អញ្ញេ អាគច្ឆន្តិ, តស្មា ឧទកំ ន សេសេតព្ពំ។ យំ បន សង្ឃិកេបិ វិហារេ ឯកទេសេ និពទ្ធគមនត្ថាយ កតំ ឋានំ ហោតិ បុគ្គលិកដ្ឋានំ វា, តស្មឹ វដ្ដតិ។ វិរេចនំ បិវិត្វា បុនប្បុនំ បវិសន្តស្សាបិ វដ្ដតិយេវា”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣៧៤)។

២៨៤០. **ឩហតម្បី**តិ អញ្ញេន វា អត្តនា វា អសញ្ចិច្ច ឩហតំ មលេន ទូសិតដ្ឋានំ។ **អធោវិត្វា**តិ ជលេ សតិ អសោធេត្វា ជលេ អសតិ កដ្ឋេន វា កេនចិ វា បុញ្ឆិត្វា គន្តព្ពំ។ យថាហ – “ឧទកំ អត្ថិ ភាជនំ នត្ថិ, អសន្តំ នាម ហោតិ, ភាជនំ អត្ថិ ឧទកំ នត្ថិ, ឯតម្បិ អសន្តំ, ឧភយេ បន អសតិ អសន្តមេវ, កដ្ឋេន វា កេនចិ វា បុញ្ឆិត្វា គន្តព្ព”ន្តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣៧៤)។ **ឧក្លាបាបិ សចេ ហោន្តី**តិ វច្ចបស្សាវដ្ឋានានិ សចេ កចវរាកិណ្ណានិ ហោន្តិ។ **“អសេសតោ សោធេតព្ព”**ន្តិ ឥមិនា តតោ កស្សចិ កចវរស្ស អបនយនំ សោធនំ នាម ន ហោតិ, និស្សេសកចវរាបនយនមេវ សោធនន្តិ ទីបេតិ។

២៨៤១. **បិឋរោ**តិ អវលេខនកដ្ឋនិក្ខេបនភាជនំ។ **កុម្ភី ចេ រិត្តា**តិ អាចមនកុម្ភី សចេ តុច្ឆា។

២៨៤២. ឯវំ វច្ចកុដិវត្តំ ទស្សេត្វា សេនាសនវត្តំ ទស្សេតុមាហ **“អនជ្ឈិដ្ឋោ”**តិអាទិ។ **អនជ្ឈិដ្ឋោ**តិ អននុញ្ញាតោ។

២៨៤៣. វុឌ្ឍំ អាបុច្ឆិត្វា កថេន្តស្សាតិ យោជនា។ **វុឌ្ឍតរាគមេ**តិ យំ អាបុច្ឆិត្វា កថេតុមារទ្ធោ, តតោបិ វុឌ្ឍតរស្ស ភិក្ខុនោ អាគមេ សតិ។

២៨៤៤. **ឯកវិហារស្មិ**ន្តិ ឯកស្មឹ គេហេ។ **“អនាបុច្ឆា”**តិ ឥទំ វក្ខមានេហិ យថារហំ យោជេតព្ពំ។

២៨៤៥. បឋមំ យត្ថ កត្ថចិ វុឌ្ឍានំ សន្និធានេ កត្តព្ពវត្តំ និទ្ទិដ្ឋន្តិ ឥទានិ ឯកវិហារេ វសន្តេនាបិ តស្ស កាតព្ពតំ ទស្សេតុំ បុនបិ **“ន ច ធម្មោ កថេតព្ពោ”**តិ អាហ។ **ធម្មចក្ខុនា**តិ ធម្មលោចនេន ធម្មគរុកេន, ឥ

មិនា អគាទិសស្ស កគោ វារោ និរត្ថកោតិ ទីបេតិ។

២៩៤៦. **កាតព្ពោ**តិ ជាលេតព្ពោ។ **សោ**តិ ទីបោ។ “ទ្វារំ នាម យស្មា មហាវឡញ្ជំ, តស្មា តត្ថ អាបុច្ឆនកិច្ចំ នត្ថី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣៦៩) វចនតោ តំ អវត្វា អាបត្តិក្ខេត្តមេវ ទស្សេតុមាហ “**វាតបានកវាដានិ, ថកេយ្យ វិវរេយ្យ នោ**”តិ។

២៩៤៧. **វុឌ្ឍតោ បរិវត្តយេ**តិ យេន វុឌ្ឍោ, តតោ បរិវត្តយេ, បិដ្ឋី អទស្សេត្វា វុឌ្ឍាភិមុខោ តេន បរិវត្តយេតិ អត្ថោ។ ចីវរកណ្ណេន វា កាយេន វា **តំ** វុឌ្ឍំ ន ច ឃដ្ដយេ។

២៩៤៨. ឯវំ សេនាសនវត្តំ ទស្សេត្វា ជន្តាឃរវត្តំ ទស្សេតុមាហ “**បុរតោ**”តិអាទិ។ ថេរានំ បុរតោ នេវ ន្ហាយេយ្យ, **ឧបរិ** បដិសោតេ ន ច ន្ហាយេយ្យ, **ឱតរន្តានំ** វុឌ្ឍានំ **ឧត្តរំ** ឧត្តរន្តោ មគ្គំ ទទេយ្យ, **ន ឃដ្ដយេ** កាយេន វា ចីវរេន វា ន ឃដ្ដយេយ្យាតិ យោជនា។

“តិមណ្ឌលំ បដិច្ឆាទេន្តេន បរិមណ្ឌលំ និវាសេត្វា កាយពន្ធនំ ពន្ធិត្វា”តិអាទិនា (ចូឡវ. ៣៦៤) នយេន វុត្តានំ ភត្តគ្គវត្តានំ **សេខិយកថាយ** វុត្តត្តា ច ឧបជ្ឈាយវត្តាទីនំ **មហាខន្ធកកថាយ** វុត្តត្តា ច អនុមោទនវត្តានំ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ភត្តគ្គេ ចតូហិ បញ្ចហិ ថេរានុថេរេហិ ភិក្ខូហិ អាគមេតុ”ន្តិអាទិនា (ចូឡវ. ៣៦២) នយេន ភត្តគ្គវត្តេយេវ អន្តោគធភាវេន វុត្តត្តា ច និទ្ទេសេ តានិ ន វុត្តានិ, តថាបិ តេសុ អនុមោទនវត្តំ ឯវំ វេទិតព្ពំ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣៦២) – សង្ឃត្ថេរេ អនុមោទនត្ថាយ និសិន្នេ ហេដ្ឋា បដិបាដិយា ចតូហិ និសីទិតព្ពំ។ អនុថេរេ និសិន្នេ មហាថេរេន ច ហេដ្ឋា ច តីហិ និសីទិតព្ពំ។ បញ្ចមេ និសិន្នេ ឧបរិ ចតូហិ និសីទិតព្ពំ។ សង្ឃត្ថេរេន ហេដ្ឋា ទហរភិក្ខុស្មិំ អជ្ឈិដ្ឋេបិ សង្ឃត្ថេរតោ បដ្ឋាយ ចតូហិ និសីទិតព្ពមេវ។ សចេ បន អនុមោទកោ ភិក្ខុ “គច្ឆថ, ភន្តេ, អាគមេតព្ពកិច្ចំ នត្ថី”តិ វទតិ, គន្តុំ វដ្ដតិ។ មហាថេរេន “គច្ឆាម, អាវុសោ”តិ វុត្តេ “គច្ឆថា”តិ វទតិ, ឯវម្បិ វដ្ដតិ។ “ពហិគាមេ អាគមេស្សាមា”តិ អាភោគំ កត្វាបិ ពហិគាមំ គន្ត្វា អត្តនោ និស្សិតកេ “តុម្ហេ តស្ស អាគមនំ អាគមេថា”តិ វត្វាបិ គន្តុំ វដ្ដតិយេវ។ សចេ បន មនុស្សា អត្តនោ រុចិតេន ឯកេន អនុមោទនំ ការេន្តិ, នេវ តស្ស អនុមោទតោ អាបត្តិ, ន ច មហាថេរស្ស ភារោ ហោតិ។ ឧបនិសិន្នកថាយមេវ ហិ មនុស្សេសុ កថាបេន្តេសុ មហាថេរោ អាបុច្ឆិតព្ពោ, មហាថេរេន ច អនុមោទនាយ អជ្ឈិដ្ឋោវ អាគមេតព្ពោតិ ឥទមេត្ថ លក្ខណន្តិ។

២៩៤៩. **វត្តន្តិ** យថាវុត្តំ អាភិសមាចារិកវត្តំ។ យថាហ – “អាភិសមាចារិកំ អបរិបូរេត្វា សីលំ បរិបូរេស្សតីតិ នេតំ ឋានំ វិជ្ជតី”តិ។ **ន វិន្ទតី**តិ ន លភតិ។

២៩៥០. **អនេកគ្គោ**តិ វិក្ខិត្តត្តាយេវ អសមាហិតចិត្តោ។ **ន ច បស្សតី**តិ ញាណចក្ខុនា ន បស្សតិ, ទដ្ឋុំ សមត្ថោ ន ហោតីតិ អត្ថោ។ **ទុក្ខា**តិ ជាតិទុក្ខាទិទុក្ខតោ។

២៩៥១. **តស្មា**តិ យស្មា ទុក្ខា ន បរិមុច្ចតិ, តស្មា។ ឱវាទំ កត្វា កី វិសេសំ បាបុណាតីតិ អាហ “**ឱវាទំ ពុទ្ធសេដ្ឋស្ស, កត្វា និព្ពានមេហិតី**”តិ។ **ឯហិតិ** បាបុណិស្សតិ។

វត្តក្ខន្ធកកថាវណ្ណនា។

ភិក្ខុនិក្ខន្ធកកថាវណ្ណនា

២៨៥២. **វិវរិត្វាន** ចីវរំ អបនេត្វា។

២៨៥៣. **យំ កិញ្ចិ សម្បយោជេន្តិយា**តិ យំ កិញ្ចិ អនាចារំ ករោន្តិយា។ **តតោ**តិ តេន អនាចារសង្ខាតេន អសទ្ធម្មេន។ **ភាសន្តិយា**តិ វាចាយ ភាសន្តិយា។

២៨៥៤-៦. **ទីឃ**ន្តិ ឯកបរិក្ខេបតោ ទីឃំ។ **វិលីវេន ច បដ្ដេនា**តិ សណ្ហេហិបិ វិលីវេហិ កតបដ្ដេន។ **ចម្មបដ្ដេនា**តិ ចម្មមយបដ្ដេន។ **ទុស្សបដ្ដេនា**តិ សេតវត្ថេន។ **ទុស្សវេណិយា**តិ ទុស្សេន គណ្ឋិតវេណិយា។ **ទុស្សវដ្ដិយា**តិ ទុស្សេន កតវដ្ដិយា ។ **ន ផាសុកា នមេតព្ពា**តិ មជ្ឈិមស្ស តនុភាវត្ថាយ គាមទារិកា វិយ ផាសុលិកា ន នាមេតព្ពា។ **ជឃន**ន្តិ មុត្តករណប្បទេសំ។ **អដ្ឋិកាទិនា**តិ គោជាណុដ្ឋិកាទិនា។ **ន ឃំសាបេយ្យា**តិ ន ឃដ្ដាបេយ្យ។ “អដ្ឋិកាទិនា”តិ ឥទំ “ន ឃំសាបេយ្យា”តិ ឥមិនា ច “កោដ្ដាបេតី”តិ ឥមិនា កិរិយាបទេន ច សម្ពន្ធិតព្ពំ។

២៨៥៧. **“កោដ្ដាបេតី”**តិ ឥទំ “ហត្ថំ វា”តិអាទីហិ ឧបយោគន្តបទេហិ បច្ចេកំ យោជេតព្ពំ។ **ហត្ថ**ន្តិ អគ្គពាហំ។ **ហត្ថកោច្ឆ**ន្តិ បិដ្ឋិហត្ថំ។ **បាទ**ន្តិ ជង្ឃំ។

២៨៥៨. **ន មុខំ លិម្បិតព្ព**ន្តិ ឆវិបសាទករេន តិលសាសបកក្កាទិនា អនេកវិធេន លិម្បនេន ន លិម្បិតព្ពំ។ **ន ចុណ្ណេតព្ព**ន្តិ មុខចុណ្ណលេបនំ ន កាតព្ពំ។ មនោសិលាយ មុខំ លញ្ឆន្តិយា អាបត្តិ សិយាតិ យោជនា។

២៨៥៩. **អង្គរាគោ ន កាតព្ពោ**តិ ហលិទ្ទិកុង្កុមាទីហិ សរីរច្ឆវិរាគោ ន កាតព្ពោ។ **អវង្គំ ន ច កាតព្ព**ន្តិ អញ្ជនំ ពហិ អក្ខិកោដិយា លេខំ ឋបេត្វា ន អញ្ជិតព្ពំ។ **ន កាតព្ពំ វិសេសក**ន្តិ គណ្ឌបទេសេ វិចិត្រសណ្ឋានំ វិសេសកំ វត្តភង្គំ ន កាតព្ពំ។

២៨៦០. **ឱលោកនកតោ**តិ វាតបានតោ។ **រាគា**តិ កាមរាគេន។ **ឱលោកេតុ**ន្តិ អន្តរវីថិ វិលោកេតុំ, សាលោកេ ន ច ឋាតព្ពន្តិ យោជនា។ សាលោកេ ទ្វារំ វិវរិត្វា ឧបឌ្ឍកាយំ ទស្សេន្តីហិ ន ឋាតព្ពំ។ **សនច្ច**ន្តិ នដសមជ្ជំ។

២៨៦១. **គណិកំ វុដ្ឋាបេន្តិយា** វេសី វុដ្ឋាបេន្តិយា។ **“វិក្កិណន្តិយា”**តិ ឥទំ “សុរ”ន្តិអាទីហិ ឧបយោគន្តបទេហិ បច្ចេកំ យោជេតព្ពំ។

២៨៦៣. **ន ចេវុបដ្ឋាបេតព្ពោ**តិ អត្តនោ វេយ្យាវច្ចំ នេវ ការាបេតព្ពោ។ តិរច្ឆានគតោបិ ទាសោ វា ទាសី វា តិរច្ឆានគតោបិ កម្មករោ វា **ន ចេវ ឧបដ្ឋាបេតព្ពោ** នេវ អត្តនោ វេយ្យាវច្ចំ ការាបេតព្ពោ។ **អបិ**-សទ្ទេន បគេវ មនុស្សភូតោតិ ទីបេតិ។

២៨៦៤. **“សព្ពនីលាទិ”**ន្តិ ឥមិនា –

“សព្ពនីលកមញ្ជេដ្ឋ-កណ្ហលោហិតបីតកេ;
មហានាមមហារង្គ-រត្តេសូ”តិ។ (វិ. វិ. ៥៩៨) –

វុត្តានិ អកប្បិយចីវរានិ សង្គហិតានិ។ “នមតកំ នាម ឯឡកលោមេហិ កតំ អវាយិមំ ចម្មខណ្ឌបរិភោគេន បរិភុញ្ជិតព្ព”ន្តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៦៤) **អដ្ឋកថាយ** វុត្តត្តា, **គណ្ឋិបទេ** ច “សន្ថរណសទិសោ បិលោតិកាហិ កតោ បរិក្ខារវិសេសោ”តិ វុត្តត្តា ច និបជ្ជាយ បរិភុញ្ជិតព្ពោ បរិក្ខារវិសេសោ **នមតកំ** នាម។

២៨៦៥. ឆន្ទម្បិ បុរិសព្យញ្ជនំ “ឯត្ថា”តិ ចិន្តេត្វា រាគចិត្តេន ឱលោកេន្តិយា ទុក្កដំ ហោតិ។ **សព្ព**ន្តិ វុត្តប្បការំ សព្ពំ។

២៨៦៦. ភិក្ខុំ ទូរតោវ បស្សិត្វា **តស្ស** ភិក្ខុនោ ទូរតោ ឱក្កមិត្វាន មគ្គោ ទាតព្ពោតិ យោជនា។

២៨៦៧. ភិក្ខុំ **ចរន្តិយា** ភិក្ខុនិយា ភិក្ខុំ បស្សិត្វា បន យេន ភិក្ខាយ ចរតិ, **តំ** បត្តំ **នីហរិត្វា** ឧបរិ ឆាទេត្វា ឋិតំ សង្ឃាដិចីវរំ អបនេត្វា **ឧក្កុជ្ជំ** ឧទ្ធំមុខំ កត្វា ភិក្ខុនោ ទស្សេតព្ពន្តិ យោជនា។

២៨៦៨. **ឧតុនីនំ** ភិក្ខុនីនំ **ឧតុកាលេ** សញ្ជាតបុប្ផេ កាលេ **សំវេល្លិកំ កាតុំ** កច្ឆំ ពន្ធិតុំ មហេសិនា កដិសុត្តកំ អនុញ្ញាតន្តិ យោជនា, តមិនា អញ្ញស្មិំ កាលេ កដិសុត្តកំ ពន្ធិតុំ ន វដ្ដតីតិ ទីបេតិ។ យថាហ – “ន, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនិយា សព្ពកាលំ កដិសុត្តកំ ធារេតព្ពំ, យា ធារេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ឧតុនិយា កដិសុត្តក”ន្តិ (ចូឡវ. ៤២២)។

២៨៦៩. **ឥត្ថិពោសយុត**ន្តិ ឥត្ថីហិ វា បុរិសេហិ វា ឥត្ថិបុរិសេហិ វា យុត្តំ។ ឥត្ថិពោសយុត្តំ ហត្ថវដ្ដកមេវ វា។ **បាដង្កី**តិ បដពោដ្ដលិកំ។

២៨៧០. **គរុធម្មេ**តិ សង្ឃាទិសេសេ។ **មានត្ត**ន្តិ បក្ខមានត្តំ។ **សម្មន្និត្វា**តិ ញត្តិទុតិយាយ កម្មវាចាយ សម្មន្និត្វា។

២៨៧១. យស្សា ឥត្ថិយា បព្ពជិតកាលេ គព្ភោ **វុដ្ឋាតិ** វិជាយតិ យទិ, បុត្តោ ចេ, **តស្សាបិ** ទារកមាតុ យាវ សោ ទារកោ វិញ្ញុតំ បាបុណាតិ, យាវ ខាទិតុំ, ភុញ្ជិតុំ, នហាយិតុញ្ច អត្តនោ ធម្មតាយ សក្កោតិ, តាវ ទុតិយា ភិក្ខុនី តថា សម្មន្និត្វា ទាតព្ពាតិ យោជនា។

២៨៧២. **សា បន មាតា** ភិក្ខុនី អត្តនោ បុត្តំ បាយេតុំ, ភោជេតុំ, មណ្ឌេតុំ, ឧរេ កត្វា សយិតុញ្ច លភតីតិ យោជនា។

២៨៧៣. **ទុតិយិកាយ** ភិក្ខុនិយា ទារកេន **សហសេយ្យំ** ឋបេត្វា យថា អញ្ញេសុ បុរិសេសុ **វត្តិតព្ពំ** បដិបជ្ជិតព្ពំ, តថា ឯវ **តស្មិំ** ទារកេ វត្តិតព្ពន្តិ យោជនា។

២៨៧៤. **វិព្ភមេនេវា**តិ អត្តនោ រុចិយា សេតវត្ថានំ គហណេនេវ។ យថាហ – “យស្មា សា វិព្ភន្តា អត្តនោ រុចិយា ខន្តិយា ឱទាតានិ វត្ថានិ និវត្ថា, តស្មាយេវ សា អភិក្ខុនី, ន សិក្ខាបច្ចក្ខានេនា”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៤៣៤)។ **ឥធា**តិ ឥមស្មិំ សាសនេ។

២៨៧៥. **គតាយា**តិ ឯត្ថ “សកាវាសា”តិ សេសោ។ យថាហ – “យា សា, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនី សកាវាសា តិត្ថាយតនំ សង្កន្តា, សា អាគតា ន ឧបសម្បាទេតព្ពា”តិ។ ន កេវលំ ន ឧបសម្បាទេតព្ពា, បព្ពជ្ជម្បិ ន លភតិ។ ឱទាតានិ គហេត្វា វិព្ភន្តា បន បព្ពជ្ជាមត្តំ លភតិ។

២៨៧៦. **វន្ទន**ន្តិ បាទេ សម្ពាហេត្វា វន្ទនំ។ **សាទិតុំ វដ្ដតី**តិ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សាទិតុ”ន្តិ (ចូឡវ. ៤៣៤) អនុញ្ញាតត្តា វដ្ដតិ។ តត្រេកេ អាចរិយា “សចេ ឯកតោ វា ឧភតោ វា អវស្សុតា ហោន្តិ សារត្តា, យថាវត្ថុកមេវា”តិ វទន្តិ។ ឯកេ អាចរិយា “នត្ថិ ឯត្ថ អាបត្តី”តិ វទន្តីតិ ឯវំ អាចរិយវាទំ ទស្សេត្វា “តទំ ឱទិស្ស អនុញ្ញាតំ វដ្ដតី”តិ **អដ្ឋកថាសុ** វុត្តំ, តំ បមាណំ។ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, សាទិតុ”ន្តិ (ចូឡវ. ៤៣៤) ហិ វចនេនេវ កប្បិយំ។

២៨៧៧. យាយ កាយចិ វច្ចកុដិយា វច្ចោ ន កាតព្ពោ, ហេដ្ឋា វិវដេ ឧទ្ធំ បដិច្ឆន្នេ បន វច្ចំ កាតុំ វដ្ដតិ។ **ហេដ្ឋា វិវដេ ឧបរិ បដិច្ឆន្នេ**តិ **អដ្ឋកថាយំ** “សចេ កូបោ ខតោ ហោតិ, ឧបរិ បន បទរមត្តមេវ សព្ពទិសាសុ បញ្ញាយតិ, ឯវរូបេបិ វដ្ដតី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៤៣៥) វុត្តំ។

២៨៧៨. **សព្ពត្ថា**តិ ភិក្ខុនិឧបស្សយអន្តរឃរាទិសព្ពដ្ឋានេសុ។ **គិលានាយា**តិ យស្សា វិនា បល្លង្កំ ន ផាសុ ហោតិ។ **អឌ្ឍបល្លង្ក**ន្តិ ឯកបាទំ អាភុជិត្វា កតបល្លង្កំ។ សោ ឯកំ បណ្ហិំ ឱរុមូលាសន្នំ កត្វា ឥតរំ ទូរេ កត្វា អាភុជិតបល្លង្កោ នាម។

២៨៧៩. **នរតិត្ថេ**តិ បុរិសានំ នហានតិត្ថេ។ យថាហ – “ន, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនិយា បុរិសតិត្ថេ នហាយិតព្ពំ, យា នហាយេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្ស។ អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, មហិលាតិត្ថេ នហាយិតុ”ន្តិ (ចូឡវ. ៤៣៦)។

២៨៨០. យា សមណី គន្ធចុណ្ណេន វា **វាសិតមត្តិយា** វាសិតកាយ មត្តិកាយ វា បដិសោតេ វា ន្ហាយេយ្យ, តស្សា អាបត្តិ ទុក្កដន្តិ យោជនា។ **វាសិត**វិសេសនេន អវាសិតា វដ្ដតីតិ ទីបេតិ។ យថាហ – “អនុជានាមិ,

ភិក្ខវេ, បកតិមត្តិក’’ន្តិ (ចូឡវ. ៤៣៦)។

២៩៨១. **អភុត្វា**តិ ឯត្ថ អាមិសអគ្គំ គហណមត្តម្បិ អកត្វា, បត្តចីវរំ កតិបយទិវសានិបិ អបរិភុញ្ជិត្វាតិ អត្ថោ។ សចេ អសប្បាយំ, សព្ពម្បិ អបនេតុំ វដ្ដតិ។

២៩៨២. អនុបសម្បន្នេ អសន្តេ **សព្ពំ** ភិក្ខូហិ បដិគ្គហិតំ វា អប្បដិគ្គហិតំ វា សន្និធិកតំ វា សព្ពំ អជ្ឈោហរណីយំ ភិក្ខូហិ បដិគ្គហាបេត្វា បរិភុញ្ជិតុំ ភិក្ខុនីនំ វដ្ដតីតិ យោជនា។ **‘‘ភិក្ខុនីនំ វដ្ដតី’’**តិ ឥទំ បករណវសេន វុត្តំ។ ភិក្ខុនីហិបិ បដិគ្គហាបេត្វា ភិក្ខូនម្បិ តថាវិធំ បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតិ។ យថាហ – ‘‘អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូនំ សន្និធឹ ភិក្ខុនីហិ បដិគ្គាហាបេត្វា បរិភុញ្ជិតុ’’ន្តិ (ចូឡវ. ៤២១)។

ភិក្ខុនិក្ខន្ធកកថាវណ្ណនា។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្ទីបនិយា វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណនាយ

ខន្ធកកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ចតុព្វិធកម្មកថាវណ្ណនា

២៩៨៣. អបលោកនសញ្ញិតំ កម្មំ, ញត្តិកម្មំ, ញត្តិទុតិយកម្មំ, ញត្តិចតុត្ថកម្មន្តិ ឥមានិ ចត្តារិ កម្មានីតិ យោជនា។ តត្ថ **ចត្តារីតិ** គណនបរិច្ឆេទោ។ **ឥមានីតិ** អនន្តរមេវ វក្ខមានត្តា អាសន្នបច្ចក្ខវចនំ។ **កម្មានីតិ** បរិច្ឆិន្នកម្មនិទស្សនំ។ **"អបលោកនសអញ្ញត"**ន្តិអាទិ តេសំ សរូបទស្សនំ។

តត្រាយំ សង្ខេបតោ វិនិច្ឆយោ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២១៥; បរិ. អដ្ឋ. ៤៨២) – **អបលោកនកម្មំ** នាម សីមដ្ឋក សង្ឃំ សោធេត្វា ឆន្ទារហានំ ឆន្ទំ អាហរិត្វា សមគ្គស្ស សង្ឃស្ស អនុមតិយា តំ តំ វត្ថុំ កិត្តេត្វា "រុច្ចតិ សង្ឃស្សា"តិ តិក្ខត្តុំ សាវេត្វា កត្តព្ពំ កម្មំ វុច្ចតិ។ **ញត្តិកម្មំ** នាម វុត្តនយេនេវ សមគ្គស្ស សង្ឃស្ស អនុមតិយា ឯកាយ ញត្តិយា កត្តព្ពំ កម្មំ។ **ញត្តិទុតិយកម្មំ** នាម វុត្តនយេនេវ សមគ្គស្ស សង្ឃស្ស អនុមតិយា ឯកាយ ញត្តិយា, ឯកាយ ច អនុស្សាវនាយាតិ ឯវំ ញត្តិទុតិយាយ អនុស្សាវនាយ កត្តព្ពំ កម្មំ។ **ញត្តិចតុត្ថកម្មំ** នាម វុត្តនយេនេវ សមគ្គស្ស សង្ឃស្ស អនុមតិយា ឯកាយ ញត្តិយា, តីហិ ច អនុស្សាវនាហីតិ ឯវំ ញត្តិចតុត្ថាហិ តីហិ អនុស្សាវនាហិ កត្តព្ពំ កម្មំ។ ញត្តិ ទុតិយា យស្ស អនុស្សាវនស្ស តំ **ញត្តិទុតិយំ**, តេន កត្តព្ពំ កម្មំ **ញត្តិទុតិយកម្មំ**។ ញត្តិ ចតុត្ថា យស្ស អនុស្សាវនត្តយស្ស តំ **ញត្តិចតុត្ថំ**, តេន កាតព្ពំ កម្មំ **ញត្តិចតុត្ថកម្មំ**។

២៩៨៤-៧. តេសំ ឋានវសេន ភេទំ ទស្សេតុមាហ **"អបលោកនកម្ម"**ន្តិអាទិ។ នវន្នំ ឋានានំ សមាហារោ **នវដ្ឋានំ**, "គច្ឆតី"តិ ឥមិនា សម្ពន្ធោ។ **ញត្តិកម្ម**ន្តិ គមនកិរិយាកត្តុនិទស្សនំ ។ **នវដ្ឋាន**ន្តិ កម្មនិទស្សនំ។ **ទុតិយ**ន្តិ ញត្តិទុតិយកម្មំ។ **សត្ត** ឋានានិ គច្ឆតីតិ យោជនា។

ឥទានិ តំ ឋានភេទំ សរូបតោ ទស្សេតុមាហ **"និស្សារណញ្ច"**តិអាទិ។ និស្សារណាទិ កម្មវិសេសានំ សញ្ញា។ អបលោកនកម្មញ្ហិ និស្សារណំ…បេ… បញ្ចមំ កម្មលក្ខណន្តិ ឥមានិ បញ្ច ឋានានិ គច្ឆតីតិ យោជនា។

ឯវំ នាមវសេន ទស្សិតានិ និស្សារណាទីនិ អត្ថតោ វិភជិត្វា ទស្សេតុមាហ **"និស្សារណញ្ច"**តិអាទិ។ **សមណុទ្ទេសតោ**តិ កណ្ដកសាមណេរតោ និស្សារណញ្ច ឱសារណញ្ច វទេតិ យោជនា។ តត្ថ កណ្ដកសាមណេរស្ស និស្សារណា តាទិសានំយេវ សម្មាវត្តំ ទិស្វា បវេសនា "ឱសារណា"តិ វេទិតព្ពា។

បព្ពជន្តេន ហេតុភូតេន **ភណ្ឌុកំ** ភណ្ឌុកម្មបុច្ឆនំ វទេយ្យាតិ អត្ថោ។ បព្ពជ្ជាបេក្ខស្ស កេសច្ឆេទនបុច្ឆនំ **ភណ្ឌុកម្មំ** នាម។ **ឆន្នេន** ហេតុភូតេន **ព្រហ្មទណ្ឌកំ** កម្មំ វទេតិ យោជនា។ **តថារូបស្សា**តិ ឆន្នសទិសស្ស មុខរស្ស ភិក្ខុ ទុរុត្តវចនេន ឃដ្ដេន្តស្ស។ **កាតព្ពោ**តិ "ភន្តេ, ឥត្ថន្នាមោ ភិក្ខុ មុខរោ ភិក្ខូ ទុរុត្តវចនេហិ ឃដ្ដេន្តោ វិហរតិ, សោ ភិក្ខុ យំ ឥច្ឆេយ្យ, តំ វទេយ្យ។ ភិក្ខូហិ ឥត្ថន្នាមោ ភិក្ខុ នេវ វត្តព្ពោ, ន ឱវទិតព្ពោ, ន អនុសាសិតព្ពោ។ សង្ឃំ, ភន្តេ, បុច្ឆាមិ 'ឥត្ថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ ព្រហ្មទណ្ឌស្ស ទានំ រុច្ចតិ សង្ឃស្សា'តិ។ ទុតិយម្បិ បុច្ឆាមិ… តតិយម្បិ បុច្ឆាមិ 'ឥត្ថន្នាមស្ស, ភន្តេ, ភិក្ខុនោ ព្រហ្មទណ្ឌស្ស ទានំ រុច្ចតិ សង្ឃស្សា"តិ (បរិ. អដ្ឋ. ៤៩៥-៤៩៦) ឯវំ ព្រហ្មទណ្ឌោ កាតព្ពោ។

២៩៨៨-៩. **"អាបុច្ឆិត្វានា"**តិ បុព្ពកិរិយាយ "គហិតាយា"តិ អបរកិរិយា អជ្ឈាហរិតព្ពា, **"រុចិយា"**តិ ឯតស្ស វិសេសនំ។ **ទេតី**តិ ឯត្ថ "អច្ឆិន្នចីវរាទីន"ន្តិ សេសោ។ សព្ពោ សង្ឃោ សន្និបតិត្វាន **សព្ពសោ** សព្ពេ សីមដ្ឋេ អាគតាគតេ ភិក្ខូ **អាបុច្ឆិត្វាន** "ឥត្ថន្នាមេន បរិក្ខារេន ភវិតព្ពំ, រុច្ចតិ តស្ស ទាន"ន្តិ វិសុំ បុច្ឆិត្វា គហិតាយ ភិក្ខូនំ រុចិយា តិក្ខត្តុំ អបលោកេត្វា ចីវរាទិបរិក្ខារំ អច្ឆិន្នចីវរាទីនំ ទេតិ, យំ ឯវំភូតំ សង្ឃស្ស ទានំ, តំ **តស្ស** អបលោកនកម្មស្ស កម្មលក្ខណំ ហោតីតិ យោជនា។ លក្ខីយតីតិ **លក្ខណំ,** កម្មមេវ លក្ខណំ, ន និស្សារណាទីនីតិ **កម្មលក្ខណំ**។

២៩៩០-១. ឯវំ អបលោកនកម្មស្ស បញ្ច ឋានានិ ឧទ្ទេសនិទ្ទេសវសេន ទស្សេត្វា ឥទានិ ញត្តិកម្មស្ស កម្មលក្ខណំ តាវ ទស្សេតុមាហ **"និស្សារណា"**ន្តិអាទិ។ ឥតិ **"ញត្តិយា នវ ឋានានី"**តិ អយមុទ្ទេសោ វក្ខមានេន "វិនិច្ឆយេ"តិអាទិនិទ្ទេសេនេវ វិភាវីយតិ។

២៩៩២. **វិនិច្ឆយេ**តិ ឧព្ពាហិកវិនិច្ឆយេ។ **អសម្បត្តេ**តិ និដ្ឋំ អគតេ។ **ថេរស្សា**តិ ធម្មកថិកស្ស។ តេនេវាហ **"អវិនយញ្ញុនោ"**តិ។ **តស្ស** "សុណាតុ មេ អាយស្មន្តា, អយំ ឥត្ថន្នាមោ ភិក្ខុ ធម្មកថិកោ, ឥមស្ស នេវ សុត្តំ អាគច្ឆតិ, នោ សុត្តវិភង្គោ, សោ អត្ថំ អសល្លក្ខេត្វា ព្យញ្ជនច្ឆាយាយ អត្ថំ បដិពាហតិ, យទាយស្មន្តានំ

បត្តកល្លំ, ឥត្ថន្នាមំ ភិក្ខុំ វុដ្ឋាបេត្វា អវសេសា ឥមំ អធិករណំ វូបសមេយ្យាមា”តិ (ចូឡវ. ២៣៣) ឯវំ ឧព្ពាហិកវិនិច្ឆយេ ធម្មកថិកស្ស ភិក្ខុនោ យា និស្សរណា វុត្តា, សា ញត្តិកម្មេ “និស្សារណា”តិ វុត្តាតិ យោជនា។

២៩៩៣-៤. ឧបសម្បទាបេក្ខស្ស “សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ, ឥត្ថន្នាមោ ឥត្ថន្នាមស្ស អាយស្មតោ ឧបសម្បទាបេក្ខោ , អនុសិដ្ឋោ សោ មយា, យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, ឥត្ថន្នាមោ អាគច្ឆេយ្យាតិ។ អាគច្ឆាហី”តិ (មហាវ. ១២៦) វចនបដិសំយុត្តស្ស សង្ឃស្ស សម្មុខានយនំ, សា ឱសារណា នាម។ “អាគច្ឆ ឱសារណា”តិ បទច្ឆេទោ។

ឧបោសថវសេនាបិ, បវារណាវសេនាបិ។ ញត្តិយា ឋបិតត្តាតិ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ, អជ្ជុបោសថោ បន្នរសោ, យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, សង្ឃោ ឧបោសថំ ករេយ្យ” (មហាវ. ១៣៤), “សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ, អជ្ជ បវារណា បន្នរសី, យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, សង្ឃោ បវារេយ្យា”តិ (មហាវ. ២១០) ឧបោសថបវារណាវសេន ញត្តិយា ឋបិតត្តា ឧបោសថោ, បវារណា វាតិ ឥមានិ ទ្វេ ញត្តិកម្មានិ។

“ឧបសម្បទាបេក្ខញ្ហិ, អនុសាសេយ្យហន្តិ ចា”តិ ឥមិនា “សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ, ឥត្ថន្នាមោ ឥត្ថន្នាមស្ស អាយស្មតោ ឧបសម្បទាបេក្ខោ, យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, អហំ ឥត្ថន្នាមំ អនុសាសេយ្យ”ន្តិ (មហាវ. ១២៦) អយំ ឯកា ញត្តិ គហិតា។

២៩៩៥. “ឥត្ថន្នាមមហំ ភិក្ខុំ, បុច្ឆេយ្យំ វិនយន្តិ ចា”តិ ឥមិនា “សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ, យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, អហំ ឥត្ថន្នាមំ វិនយំ បុច្ឆេយ្យ”ន្តិ (មហាវ. ១៥១) អយំ ឯកា ញត្តិ គហិតា។ **ឯវមាទី**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន “យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, ឥត្ថន្នាមោ ឥត្ថន្នាមំ អនុសាសេយ្យា”តិ, “យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, អហំ ឥត្ថន្នាមំ អន្តរាយិកេ ធម្មេ បុច្ឆេយ្យ”ន្តិ (មហាវ. ១២៦), “យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, ឥត្ថន្នាមោ ឥត្ថន្នាមំ អន្តរាយិកេ ធម្មេ បុច្ឆេយ្យា”តិ, “យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, ឥត្ថន្នាមោ ឥត្ថន្នាមំ វិនយំ បុច្ឆេយ្យា”តិ (មហាវ. ១៥១), “យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, អហំ ឥត្ថន្នាមេន វិនយំ បុដ្ឋោ វិស្សជ្ជេយ្យ”ន្តិ (មហាវ. ១៥២), “យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, ឥត្ថន្នាមោ ឥត្ថន្នាមេន វិនយំ បុដ្ឋោ វិស្សជ្ជេយ្យា”តិ – (មហាវ. ១៥២) ឥមា ឆ ញត្តិយោ គហិតា។ ឯវំ បុរិមា ទ្វេ, ឥមា ច ឆាតិ **ឯទិសា** ឥមា អដ្ឋ ញត្តិយោ “សម្មុតី”តិ វុត្តា។

២៩៩៦. និស្សដ្ឋចីវរាទីនំ ទានន្តិ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ, ឥទំ ចីវរំ ឥត្ថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ និស្សគ្គិយំ សង្ឃស្ស និស្សដ្ឋំ, យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, សង្ឃោ ឥមំ ចីវរំ ឥត្ថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ ទទេយ្យា”តិ (បារា. ៤៦៤) ឯវំ និស្សដ្ឋចីវរបត្តាទីនំ ទានំ “ទាន”ន្តិ វុច្ចតិ។ **អាបត្តីនំ បដិគ្គាហោ**តិ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ, អយំ ឥត្ថន្នាមោ ភិក្ខុ អាបត្តឹ សរតិ វិវរតិ ឧត្តានឹ ករោតិ ទេសេតិ, យទិ សង្ឃស្ស បត្តកល្លំ, អហំ ឥត្ថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ អាបត្តឹ បដិគ្គណ្ហេយ្យ”ន្តិ (ចូឡវ. ២៣៩), “យទាយស្មន្តានំ បត្តកល្លំ, អហំ ឥត្ថន្នាមស្ស ភិក្ខុនោ អាបត្តឹ បដិគ្គណ្ហេយ្យ”ន្តិ (ចូឡវ. ២៣៩)។ តេន វត្តព្ពោ “បស្សសី”តិ។ “អាម បស្សាមី”តិ។ “អាយតឹ សំវរេយ្យាសី”តិ។ ឯវំ អាបត្តីនំ បដិគ្គាហោ “បដិគ្គាហោ”តិ វុច្ចតិ។

២៩៩៧. បវារុក្កឌ្ឍនាតិ បវារណុក្កឌ្ឍនា។ គាថាពន្ធវសេន ណ-ការលោបោ។ អថ វា បវារណំ បវារេតិ បវារណ-សទ្ទបរិយាយោ **បវារ**-សទ្ទោ។ **“ឥមំ ឧបោសថំ កត្វា, កាឡេ បវារយាមី”**តិ ឥមិនា “សុណន្តុ មេ អាយស្មន្តា អាវាសិកា, យទាយស្មន្តានំ បត្តកល្លំ, ឥទានិ ឧបោសថំ ករេយ្យាម, បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសេយ្យាម, អាគមេ កាឡេ បវារេយ្យាមា”តិ (មហាវ. ២៤០) អយំ ញត្តិ ឧបលក្ខណតោ ទស្សិតា។ ឯវំ កតបវារណា “បច្ចុក្កឌ្ឍនា”តិ មតា។ ឯត្ថ ច **កាឡេ**តិ បុព្ពកត្តិកមាសស្ស កាឡបក្ខុបោសថេ។ ឥមិនា ច “អាគមេ ជុណ្ហេ បវារេយ្យាមា”តិ អយំ ញត្តិ ច ឧបលក្ខិតា។ **ជុណ្ហេ**តិ អបរកត្តិកជុណ្ហបក្ខឧបោសថេ។

២៩៩៨. តិណវត្ថារកេតិ តិណវត្ថារកសមថេ។ **សព្ពបឋមា ញត្តី**តិ សព្ពសង្គាហិកា ញត្តិ វុច្ចតិ។ **ឥតរា ចា**តិ ឧភយបក្ខេ បច្ចេកំ ឋបិតា ទ្វេ ញត្តិយោ ចាតិ ឯវំ តិធា បវត្តំ **ឯតំ** ញត្តិកម្មំ កម្មលក្ខណំ **ឥតិ** ឯវំ វុត្តនយេន “វិនិច្ឆយេ”តិអាទិនា ញត្តិយា នវ ឋានានិ វេទិតព្ពានីតិ យោជនា។

២៩៩៩-៣០០០. ឯវំ ញត្តិកម្មេ នវ ឋានានិ ទស្សេត្វា ឥទានិ ញត្តិទុតិយកម្មេ សត្ត ឋានានិ ទស្សេតុមាហ **“ញត្តិទុតិយកម្មម្បី”**តិអាទិ។ **“ញត្តិទុតិយកម្ម”**ន្តិអាទិកា ឧទ្ទេសគាថា ឧត្តានត្ថាវ។

និទ្ទេសេ **បត្តនិក្កុជ្ជនាទី**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន បត្តុក្កុជ្ជនំ គហិតំ។ **និស្សារោសារណា មតា**តិ “និស្សារណា, ឱសារណា”តិ ច មតា។ តត្ថ ភិក្ខូនំ អលាភាយ បរិសក្កនាទិកេហិ អដ្ឋហិ អង្គេហិ សមន្នាគតស្ស ឧបាសកស្ស

សង្ឃេន អសម្មោគករណត្ថំ បត្តនិក្កុជ្ជនវសេន និស្សារណា ច តស្សេវ សម្មា វត្តន្តស្ស បត្តក្កុជ្ជនវសេន ឱសារណា ច វេទិតព្ពា។ សា ខុទ្ទកវត្ថុក្ខន្ធកេ **វឌ្ឍលិច្ឆវិវត្ថុស្មឹ** (ចូឡវ. ២៦៥) វុត្តា។

៣០០១. **សីមាទិ**សម្មុតិ សម្មុតិ នាម។ **សា បញ្ចទសធា មតា**តិ សីមាសម្មុតិ តិចីវរេនអវិប្បវាសសម្មុតិ សន្ថតសម្មុតិ ភត្តុទ្ទេសក សេនាសនគ្គាហាបក ភណ្ឌាគារិក ចីវរបដិគ្គាហក យាគុភាជក ផលភាជក ខជ្ជភាជក អប្បមត្តកវិស្សជ្ជក សាដិយគ្គាហាបក បត្តគ្គាហាបក អារាមិកបេសក សាមណេរបេសកសម្មុតីតិ ឯវំ សា សម្មុតិ បញ្ចទសវិធា មតាតិ អត្ថោ។ កថិនស្ស វត្ថុំ, តស្ស។ មតោយេវ **មតកោ,** មតកស្ស វាសោ មតកវាសោ, តស្ស **មតកវាសសោ,** មតកចីវរស្ស។

៣០០២. អាទិសំសខេត្តភូតបញ្ចមាសព្ភន្តរេយេវ ឧព្ភារោ **អន្តរុព្ភារោ**។ កុដិវត្ថុស្ស, វិហារស្ស វត្ថុនោ ច ទេសនា ទេសនា នាមាតិ យោជនា។

៣០០៣. **តិណវត្ថារកេ** ទ្វិន្នំ បក្ខានំ សាធារណវសេន បឋមេតព្ពញត្តិ ច បច្ឆា បក្ខទ្វយេ វិសុំ វិសុំ បឋមេតព្ពា ទ្វេ ញត្តិយោ ចាតិ តិស្សោ ញត្តិយោ កម្មវាចាយ អភាវេន ញត្តិកម្មេ “កម្មលក្ខណ”ន្តិ ទស្សិតា, បច្ឆា វិសុំ វិសុំ ទ្វីសុ បក្ខេសុ វត្តព្ពា ទ្វេ ញត្តិទុតិយកម្មវាចា ញត្តិទុតិយកម្មេ “កម្មលក្ខណ”ន្តិ ទស្សិតាតិ តំ ទស្សេតុមាហ “**តិណវត្ថារកេ កម្មេ**”តិ។ “**មោហារោបនតាទិសូ**”តិ ឥមិនា បាចិត្តិយេសុ ទស្សិតមោហារោបនកម្មញ្ច អញ្ញវាទកវិហេសការោបនកម្មាទិញ្ច សង្គណ្ហាតិ។ **ឯត្ថា**តិ ឥមស្មឹ ញត្តិទុតិយកម្មេ។ កម្មលក្ខណមេវ **កម្មលក្ខណតា**។

៣០០៤-៥. **ឥតិ** ឯវំ យថាវុត្តនយេន **ឥមេ សត្ត** ឋានភេទា ញត្តិទុតិយកម្មស្ស។ ឯវំ ញត្តិទុតិយកម្មេ សត្តឋានានិ ទស្សេត្វា ញត្តិចតុត្ថកម្មេ ឋានភេទំ ទស្សេតុមាហ “**តថា**”តិអាទិ។

៣០០៦. **តជ្ជនាទីន**ន្តិ **អាទិ**-សទ្ទេន និយស្សាទីនំ គហណំ។ **តេសំ** សត្តន្នំ កម្មានំ។ **បស្សទ្ធិ** វូបសមោ។

៣០០៧. “**ភិក្ខុនីនំ ឱវាទោ**”តិ ភិក្ខុនោវាទកសម្មុតិ ផលូបចារេន វុត្តា។

៣០០៨-៩. **មូលបដិក្កស្សោ** មូលាយ បដិកស្សនា, គាថាពន្ធវសេន ក-ការស្ស ទ្វេភាវោ។ **ឧក្ខិត្តស្សានុវត្តិកា**តិ ឧក្ខិត្តានុវត្តិកា ឯកា យាវតតិយកា, អដ្ឋ សង្ឃាទិសេសា, អរិដ្ឋោ ចណ្ឌកាឡី ច ទ្វេ, ឥមេ ឯកាទស យាវតតិយកា ភវន្តិ។ **ឥមេសំ វសា**តិ ឧក្ខិត្តានុវត្តិកាទីនិ បុគ្គលាធិដ្ឋានេន វុត្តានិ, ឥមេសំ សមនុភាសនកម្មានំ វសេន។ **ទសេកា**តិ ឯកាទស។

៣០១១. ឯវំ ចតុន្នម្បិ កម្មានំ ឋានភេទំ ទស្សេត្វា អន្វយតោ, ព្យតិរេកតោ ច កាតព្ពប្បការំ ទស្សេតុមាហ “**អបលោកនកម្មញ្ច**”តិអាទិ។ ញត្តិយាបិ ន ការយេ, ញត្តិទុតិយេនបិ ន ការយេតិ យោជនា។

៣០១២. អបលោកនកម្មេ វុត្តលក្ខណេន ញត្តិកម្មាទីនម្បិ កាតព្ពប្បការោ សក្កា វិញ្ញាតុន្តិ តំ អទស្សេត្វា ញត្តិទុតិយកម្មេ លព្ភមានវិសេសំ ទស្សេតុមាហ “**ញត្តិទុតិយកម្មានី**”តិអាទិ។ អបលោកេត្វា កាតព្ពានិ លហុកានិបិ ញត្តិទុតិយកម្មានិ អត្ថីតិ យោជនា។ តានិ បន កតមានីតិ អាហ “**សព្ពា សម្មុតិយោ សិយុ**”ន្តិ។ ឯត្ថ សីមាសម្មុតី វិនា សេសា តិចីវរេនអវិប្បវាសសម្មុតិអាទយោ សព្ពាបិ សម្មុតិយោតិ អត្ថោ។

៣០១៣. **សេសានី**តិ យថាវុត្តេហិ សេសានិ សីមាសម្មុតិអាទីនិ ឆ កម្មានិ។ **ន វដ្ដតី**តិ ន វដ្ដន្តិ, គាថាពន្ធវសេន ន-ការលោបោ។ យថាហ “សីមាសម្មុតិ, សីមាសមូហននំ, កថិនទានំ, កថិនុទ្ធារោ, កុដិវត្ថុទេសនា, វិហារវត្ថុទេសនាតិ ឥមានិ ឆ កម្មានិ គរុកានិ អបលោកេត្វា កាតុំ ន វដ្ដន្តិ, ញត្តិទុតិយកម្មវាចំ សាវេត្វាវ កាតព្ពានី”តិ (បរិ. អដ្ឋ. ៤៨២)។ “**អបលោកេត្វា កាតុំ បន ន វដ្ដតី**”តិ ឥទំ និទស្សនមត្តំ, ញត្តិចតុត្ថកម្មវសេនាបិ កាតុំ ន វដ្ដន្តេវ។ តេនេវាហ “**យថាវុត្តនយេនេវ, តេន តេនេវ ការយេ**”តិ, យោ យោ នយោ តំ តំ កម្មំ កាតុំ វុត្តោ, តេនេវ តេនេវ នយេនាតិ អត្ថោ។

ចតុព្ពិធកម្មកថាវណ្ណនា។

កម្មវិបត្តិកថាវណ្ណនា

៣០១៤. កម្មានំ វិបត្តិយា ទស្សិតាយ សម្បត្តិបិ ព្យតិរេកតោ វិញ្ញាយតីតិ កម្មវិបត្តិំ តាវ ទស្សេតុមាហ “**វត្ថុតោ**”តិអាទិ។ វសតិ ឯត្ថ កម្មសង្ខាតំ ផលំ តទាយត្តវុត្តិតាយាតិ **វត្ថុ**, កម្មស្ស បធានការណំ, តតោ **វត្ថុតោ** ច។ **អនុស្សាវនសីមតោ**តិ អនុស្សាវនតោ, សីមតោ ច។ **បញ្ចវា**តិ **ឯវ**ការេន កម្មទោសានំ ឯតំបរមតំ ទស្សេតិ។

៣០១៥. យថានិទ្ទិដ្ឋកម្មទោសមាតិកានុក្កមេ កម្មវិបត្តិំ វិភជិត្វា ទស្សេតុមាហ “**សម្មុខា**”តិអាទិ។ សង្ឃធម្មវិនយបុគ្គលសម្មុខាសង្ខាតំ ចតុព្ពិធំ សម្មុខាវិនយំ ឧបនេត្វា កាតព្ពំ កម្មំ **សម្មុខាករណីយំ** នាម។

តត្ថ យាវតិកា ភិក្ខូ កម្មបត្តា, តេ អាគតា ហោន្តិ, ឆន្ទារហានំ ឆន្ទោ អាហដោ ហោតិ, សម្មុខីភូតា ន បដិក្កោសន្តិ, អយំ **សង្ឃសម្មុខតា**។ យេន ធម្មេន យេន វិនយេន យេន សត្ថុសាសនេន សង្ឃោ តំ កម្មំ ករោតិ, អយំ **ធម្មសម្មុខតា, វិនយសម្មុខតា**។ តត្ថ **ធម្មោ**តិ ភូតំ វត្ថុ។ **វិនយោ**តិ ចោទនា ចេវ សារណា ច។ **សត្ថុសាសនំ** នាម ញត្តិសម្បទា ចេវ អនុស្សាវនសម្បទា ច។ យស្ស សង្ឃោ តំ កម្មំ ករោតិ, តស្ស សម្មុខភាវោ **បុគ្គលសម្មុខតា**។ ឯវំ ចតុព្ពិធេន សម្មុខាវិនយេន យំ សង្ឃកម្មំ “ករណីយ”ន្តិ វុត្តំ, **តំ អសម្មុខា ករោតិ** ចតុព្ពិធលក្ខណតោ ឯកម្បិ បរិហាបេត្វា ករោតិ, តំ កម្មំ **វត្ថុវិបន្នំ** សម្មុខាវិនយសង្ខាតេន វត្ថុនា វេកល្លំ “អធម្មកម្ម”ន្តិ បវុច្ចតីតិ យោជនា។

៣០១៦-៨. ឯវំ សម្មុខាករណីយេ វត្ថុតោ កម្មវិបត្តិំ ទស្សេត្វា អសម្មុខាករណីយំ វិភជិត្វា ទស្សេតុមាហ “**អសម្មុខា**”តិអាទិ។

ទេវទត្តស្ស កតំ **បកាសនីយកម្មញ្ច**។ សេក្ខសម្មុតិ ឧម្មត្តកសម្មុតីតិ យោជនា។ អវន្ទិយកម្មំ បុគ្គលសីសេន “**អវន្ទិយោ**”តិ វុត្តំ។ អឌ្ឍកាសិយា គណិកាយ អនុញ្ញាតា ទូតេន ឧបសម្បទា **ទូតូបសម្បទា**។ ឥតិ ឥមានិ អដ្ឋ កម្មានិ ឋបេត្វាន សេសានិ បន **សព្ពសោ** សព្ពានិ កម្មានិ “សម្មុខាករណីយានី”តិ សោភនគមនាទីហិ **សុគតោ** សត្ថា **អព្រវិ** កថេសីតិ យោជនា។

៣០១៩-២០. ឯវំ វត្ថុតោ កម្មវិបត្តិំ ទស្សេត្វា ញត្តិតោ ទស្សេតុមាហ “**ញត្តិតោ**”តិអាទិ។ **វិបជ្ជននយា**តិ វិនយវិបជ្ជនក្កមា។ **វត្ថុំ ន បរាមសតី**តិ យស្ស ឧបសម្បទាទិកម្មំ ករោតិ, តំ ន បរាមសតិ តស្ស នាមំ ន គណ្ហាតិ។ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ, អយំ ធម្មរក្ខិតោ អាយស្មតោ ពុទ្ធរក្ខិតស្ស ឧបសម្បទាបេក្ខោ”តិ វត្តព្ពេ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ, អាយស្មតោ ពុទ្ធរក្ខិតស្ស ឧបសម្បទាបេក្ខោ”តិ វទតិ។ ឯវំ វត្ថុំ ន បរាមសតិ។

សង្ឃំ ន បរាមសតីតិ សង្ឃស្ស នាមំ ន បរាមសតិ តស្ស នាមំ ន គណ្ហាតិ។ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ, អយំ ធម្មរក្ខិតោ”តិ វត្តព្ពេ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ, អយំ ធម្មរក្ខិតោ”តិ វទតិ។ ឯវំ សង្ឃំ ន បរាមសតិ។

បុគ្គលំ ន បរាមសតីតិ យោ ឧបសម្បទាបេក្ខស្ស ឧបជ្ឈាយោ, តំ ន បរាមសតិ តស្ស នាមំ ន គណ្ហាតិ។ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ, អយំ ធម្មរក្ខិតោ អាយស្មតោ ពុទ្ធរក្ខិតស្ស ឧបសម្បទាបេក្ខោ”តិ វត្តព្ពេ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ, អយំ ធម្មរក្ខិតោ ឧបសម្បទាបេក្ខោ”តិ វទតិ។ ឯវំ បុគ្គលំ ន បរាមសតិ។

ញត្តិំ ន បរាមសតីតិ សព្ពេន សព្ពំ ញត្តិំ ន បរាមសតិ, ញត្តិទុតិយកម្មេ ញត្តិំ អដ្ឋបេត្វា ទ្វិក្ខត្តុំ កម្មវាចាយ ឯវ អនុស្សាវនកម្មំ ករោតិ, ញត្តិចតុត្ថកម្មេបិ ញត្តិំ អដ្ឋបេត្វា ចតុក្ខត្តុំ កម្មវាចាយ ឯវ អនុស្សាវនកម្មំ ករោតិ។ ឯវំ ញត្តិំ ន បរាមសតិ។

បច្ឆា វា ញត្តិំ ឋបេតីតិ បឋមំ កម្មវាចាយ អនុស្សាវនកម្មំ កត្វា “ឯសា ញត្តី”តិ វត្វា “ខមតិ សង្ឃស្ស, តស្មា តុណ្ហី, ឯវមេតំ ធារយាមី”តិ វទតិ។ ឯវំ បច្ឆា ញត្តិំ ឋបេតិ។ **បញ្ចហេតេហី**តិ ឯតេហិ បញ្ចហិ ការណេហិ។

៣០២១-២. ឯវំ ញត្តិតោ កម្មវិបត្តិំ ទស្សេត្វា ឥទានិ អនុស្សាវនតោ ទស្សេតុមាហ “**អនុស្សាវនតោ**”តិអាទិ។ អនុស្សាវនតោ កម្មទោសា បញ្ច បកាសិតាតិ យោជនា។ “**ន បរាមសតិ វត្ថុំ វា**”តិអាទីសុ វត្ថុអាទីនិ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពានិ។ ឯវំ បន នេសំ អបរាមសនំ ហោតិ (បរិ. អដ្ឋ. ៤៨៥) – “សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ”តិ បឋមានុស្សាវនេ វា “ទុតិយម្បិ ឯតមត្ថំ វទាមិ... តតិយម្បិ ឯតមត្ថំ វទាមិ,

“សុណាតុ មេ ភន្តេ សង្ឃោ”តិ ទុតិយតតិយានុស្សាវនេសុ វា “អយំ ធម្មរក្ខិតោ អាយស្មតោ ពុទ្ធរក្ខិតស្ស ឧបសម្បទាបេក្ខោ”តិ វត្តព្ពេ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ, អាយស្មតោ ពុទ្ធរក្ខិតស្សា”តិ វទន្តោ វត្ថុំ ន បរាមសតិ នាម។

“សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ, អយំ ធម្មរក្ខិតោ”តិ វត្តព្ពេ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ, អយំ ធម្មរក្ខិតោ”តិ វទន្តោ សង្ឃំ ន បរាមសតិ នាម។

“សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ, អយំ ធម្មរក្ខិតោ អាយស្មតោ ពុទ្ធរក្ខិតស្សា”តិ វត្តព្ពេ “សុណាតុ មេ, ភន្តេ សង្ឃោ, អយំ ធម្មរក្ខិតោ ឧបសម្បទាបេក្ខោ”តិ វទន្តោ បុគ្គលំ ន បរាមសតិ នាម។

សាវនំ ហាបេតីតិ សព្ពេន សព្ពំ កម្មវាចាយ អនុស្សាវនំ ន ករោតិ, ញត្តិទុតិយកម្មេ ទ្វិក្ខត្តុំ ញត្តិមេវ ឋបេតិ, ញត្តិចតុត្ថកម្មេ ចតុក្ខត្តុំ ញត្តិមេវ ឋបេតិ។ ឯវំ អនុស្សាវនំ ហាបេតិ។ យោបិ ញត្តិទុតិយកម្មេ ឯកំ ញត្តិំ ឋបេត្វា ឯកំ កម្មវាចំ អនុស្សាវេន្តោ អក្ខរំ វា ឆឌ្ឌេតិ, បទំ វា ទុរុត្តំ ករោតិ, អយម្បិ អនុស្សាវនំ ហាបេតិយេវ។ ញត្តិចតុត្ថកម្មេ បន ឯកំ ញត្តិំ ឋបេត្វា សកិមេវ វា ទ្វិក្ខត្តុំ វា កម្មវាចាយ អនុស្សាវនំ ករោន្តោបិ អក្ខរំ វា បទំ វា ឆឌ្ឌេន្តោបិ ទុរុត្តំ ករោន្តោបិ អនុស្សាវនំ ហាបេតិយេវាតិ វេទិតព្ពោ។

ទុរុត្តំ ករោតីតិ ឯត្ថ បន អយំ វិនិច្ឆយោ (បរិ. អដ្ឋ. ៤៨៥) – យោ ហិ អញ្ញស្មិំ អក្ខរេ វត្តព្ពេ អញ្ញំ វទតិ, អយំ ទុរុត្តំ ករោតិ នាម។ តស្មា កម្មវាចំ ករោន្តេន ភិក្ខុនា យ្វាយំ –

> “សិថិលំ ធនិតញ្ច ទីឃរស្សំ;
> គរុកំ លហុកញ្ច និគ្គហិតំ;
> សម្ពន្ធំ វវត្ថិតំ វិមុត្តំ;
> ទសធា ព្យញ្ជនពុទ្ធិយា បភេទោ”តិ។ (បរិ. អដ្ឋ. ៤៨៥) –

វុត្តោ , អយំ សុដ្ឋុ ឧបលក្ខេតព្ពោ។

ឯត្ថ ហិ **សិថិលំ** នាម បញ្ចសុ វគ្គេសុ បឋមតតិយំ។ **ធនិតំ** នាម តេស្វេវ ទុតិយចតុត្ថំ។ **ទីឃ**ន្តិ ទីឃេន កាលេន វត្តព្ពំ អាការាទិ ។ **រស្ស**ន្តិ តតោ ឧបឌ្ឍកាលេន វត្តព្ពំ អការាទិ។ **គរុក**ន្តិ ទីឃមេវ, យំ វា “អាយស្មតោ ពុទ្ធរក្ខិតត្ថេរស្ស, យស្ស នក្ខមតី”តិ ឯវំ សំយោគបរំ កត្វា វុច្ចតិ។ **លហុក**ន្តិ រស្សមេវ, យំ វា “អាយស្មតោ ពុទ្ធរក្ខិតថេរស្ស, យស្ស ន ខមតី”តិ ឯវំ អសំយោគបរំ កត្វា វុច្ចតិ។ **និគ្គហិត**ន្តិ យំ ករណានិ និគ្គហេត្វា អវិស្សជ្ជេត្វា អវិវដេន មុខេន អនុនាសិកំ កត្វា វត្តព្ពំ។ **សម្ពន្ធ**ន្តិ យំ បរបទេន សម្ពន្ធិត្វា “តុណ្ហស្សា”តិ វា “តុណ្ហិស្សា”តិ វា វុច្ចតិ។ **វវត្ថិត**ន្តិ យំ បរបទេន អសម្ពន្ធំ កត្វា វិច្ឆិន្ទិត្វា “តុណ្ហី អស្សា”តិ វា “តុណ្ហ អស្សា”តិ វា វុច្ចតិ។ **វិមុត្ត**ន្តិ យំ ករណានិ អនិគ្គហេត្វា វិស្សជ្ជេត្វា វិវដេន មុខេន អនុនាសិកំ អកត្វា វុច្ចតិ។

តត្ថ “សុណាតុ មេ”តិ វត្តព្ពេ ត-ការស្ស ថ-ការំ កត្វា “សុណាថុ មេ”តិ វចនំ **សិថិលស្ស ធនិតករណំ** នាម, តថា “បត្តកល្លំ, ឯសា ញត្តី”តិ វត្តព្ពេ “បត្ថកល្លំ, ឯសា ញត្ថី”តិអាទិវចនញ្ច។ “ភន្តេ សង្ឃោ”តិ វត្តព្ពេ ភការឃការានំ ពការគការេ កត្វា “ពន្តេ សំគោ”តិ វចនំ **ធនិតស្ស សិថិលករណំ** នាម។ “សុណាតុ មេ”តិ វិវដេន មុខេន វត្តព្ពេ បន “សុណំតុ មេ”តិ វា “ឯសា ញត្តី”តិ វត្តព្ពេ “ឯសំ ញត្តី”តិ វា អវិវដេន មុខេន អនុនាសិកំ កត្វា វចនំ **វិមុត្តស្ស និគ្គហិតវចនំ** នាម។ “បត្តកល្ល”ន្តិ អវិវដេន មុខេន អនុនាសិកំ កត្វា វត្តព្ពេ “បត្តកល្លា”តិ វិវដេន មុខេន អនុនាសិកំ អកត្វា វចនំ **និគ្គហិតស្ស វិមុត្តវចនំ** នាម។ ឥតិ សិថិលេ កត្តព្ពេ ធនិតំ, ធនិតេ កត្តព្ពេ សិថិលំ, វិមុត្តេ កត្តព្ពេ និគ្គហិតំ, និគ្គហិតេ កត្តព្ពេ វិមុត្តន្តិ ឥមានិ ចត្តារិ ព្យញ្ជនានិ អន្តោកម្មវាចាយ កម្មំ ទូសេន្តិ។ ឯវំ វទន្តោ ហិ អញ្ញស្មិំ អក្ខរេ វត្តព្ពេ អញ្ញំ វទតិ, ទុរុត្តំ ករោតីតិ វុច្ចតិ។

ឥតរេសុ បន ទីឃរស្សាទីសុ ឆសុ ព្យញ្ជនេសុ ទីឃដ្ឋានេ ទីឃមេវ, រស្សដ្ឋានេ ច រស្សមេវាតិ ឯវំ យថាឋានេ តំ តទេវ អក្ខរំ ភាសន្តេន អនុក្កមាគតំ បវេណឹ អវិនាសេន្តេន កម្មវាចា កាតព្ពា។ សចេ បន ឯវំ អកត្វា ទីឃេ វត្តព្ពេ រស្សំ, រស្សេ វា វត្តព្ពេ ទីឃំ វទតិ , តថា គរុកេ វត្តព្ពេ លហុកំ, លហុកេ វា វត្តព្ពេ គរុកំ វទតិ, សម្ពន្ធេ វា បន វត្តព្ពេ វវត្ថិតំ, វវត្ថិតេ វា វត្តព្ពេ សម្ពន្ធំ វទតិ, ឯវំ វុត្តេបិ កម្មវាចា ន កុប្បតិ។ ឥមានិ ហិ ឆ ព្យញ្ជនានិ កម្មំ ន កោបេន្តិ។

យំ បន សុត្តន្តិកត្ថេរា “ទ-ការោ ត-ការមាបជ្ជតិ, ត-ការោ ទ-ការមាបជ្ជតិ, ច-ការោ ជ-ការមាបជ្ជតិ, ជ-ការោ ច-ការមាបជ្ជតិ, យ-ការោ ក-ការមាបជ្ជតិ, ក-ការោ យ-ការមាបជ្ជតិ, តស្មា ទ-ការាទីសុ វត្តព្ពេសុ ត-ការាទិវចនំ ន វិរុជ្ឈតី”តិ វទន្តិ, តំ កម្មវាចំ បត្វា ន វដ្ដតិ។ តស្មា វិនយធរេន នេវ ទ-ការោ ត-ការោ កាតព្ពោ…បេ… ន ក-ការោ យ-ការោ។ យថាបាឡិយា និរុត្តឹ សោធេត្វា ទសវិធាយ ព្យញ្ជននិរុត្តិយា វុត្តទោសេ បរិហរន្តេន កម្មវាចា កាតព្ពា។ ឥតរថា ហិ សាវនំ ហាបេតិ នាម។

អសមយេ សាវេតីតិ សាវនាយ អកាលេ អនវកាសេ ញត្តឹ អដ្ឋបេត្វា បឋមំយេវ អនុស្សាវនកម្មំ កត្វា បច្ឆា ញត្តឹ ឋបេតិ។ ឥតិ ឥមេហិ បញ្ចហាការេហិ អនុស្សាវនតោ កម្មានិ វិបជ្ជន្តិ។ តេនាហ – “**ឯវំ បន វិបជ្ជន្តិ, អនុស្សាវនតោបិ ចា**”តិ។

៣០២៣. ឯវំ អនុស្សាវនតោ កម្មវិបត្តឹ ទស្សេត្វា សីមតោ កម្មវិបត្តិ ឧបោសថក្ខន្ធកកថាយ វុត្តនយា ឯវាតិ តមេវ អតិទិសន្តោ អាហ “**ឯកាទសហិ…បេ… មយា**”តិ។ កម្មទោសោយេវ **កម្មទោសតា។ តាវ** បឋមំ។

៣០២៤-៧. ឯវំ សីមតោ កម្មវិបត្តឹ អតិទេសតោ ទស្សេត្វា ឥទានិ បរិសវសេន ទស្សេតុមាហ “**ចតុវគ្គេនា**”តិអាទិ។ **កម្មបត្តា**តិ ឯត្ថ “ចត្តារោ បកតត្តា”តិ សេសោ។ យថាហ – “ចតុវគ្គករណេ កម្មេ ចត្តារោ ភិក្ខូ បកតត្តា កម្មបត្តា”តិ (បរិ. ៤៩៧)។ ឯត្ថ ច **បកតត្តា** នាម អនុក្ខិត្តា អនិស្សារិតា បរិសុទ្ធសីលា ចត្តារោ ភិក្ខូ។ **កម្មបត្តា** កម្មស្ស អរហា អនុច្ឆវិកា សាមិនោ។ ន តេហិ វិនា តំ កម្មំ ករិយតិ, ន តេសំ ឆន្ទោ វា បារិសុទ្ធិ វា ឯតិ។ **អនាគតា**តិ បរិសាយ ហត្ថបាសំ អនាគតា។ **ឆន្ទោ**តិ ឯត្ថ “ឆន្ទារហានន្តិ សេសោ។ យថាហ “អវសេសា បកតត្តា ឆន្ទារហា”តិ។ ឥមិនា អយមត្ថោ ទីបិតោ ហោតិ – “អវសេសា បន សចេបិ សហស្សមត្តា ហោន្តិ, សចេ សមានសំវាសកា, សព្ពេ ឆន្ទារហាវ ហោន្តិ, ឆន្ទបារិសុទ្ធឹ ទត្វា អាគច្ឆន្តុ វា មា វា, កម្មំ បន តិដ្ឋតី”តិ។ **សម្មុខា**តិ សម្មុខីភូតា។

តិវង្គិកោតិ កម្មបត្តានាគមនឆន្ទានាហរណបដិក្កោសនសង្ខាតអង្គត្តយយុត្តោ។ **ទោសោ** កម្មវិបត្តិលក្ខណោ។ **បរិសាយ វសា សិយា**តិ បរិសវសេន ហោតិ។

បដិសេធេន្តីតិ បដិក្កោសន្តិ។ **ទុតិយេ ចតុវគ្គិកេ** កម្មេ ទុវង្គិកោ ទោសោ បរិសាយ វសា សិយាតិ យោជនា។

ឯត្ថ ឯតស្មឹ តតិយេ ចតុវគ្គិកេ **បដិក្កោសោវ អត្ថិ**, ន ឥតរេ បរិសទោសាតិ ឯកង្គិកោ ទោសោ បរិសាយ វសា សិយាតិ យោជនា។ ទុវង្គ យុត្តបរិសាទោសស្ស ទុតិយំ ទេសិតត្តា ទុវង្គ យុត្តបរិសាទោសោ “ទុតិយោ”តិ វុត្តោ។ តថា តតិយំ ទេសិតត្តា ឯកង្គយុត្តោ តតិយោ វេទិតព្ពោ។ ឥមមេវ នយំ បញ្ចវគ្គាទិសង្ឃត្តយស្ស អតិទិសន្តោ អាហ “**ឯវំ…បេ… តិវិធេសុបិ**”តិ។ **អាទិ**-សទ្ទេន ទសវគ្គវីសតិវគ្គសង្ឃានំ គហណំ។

៣០២៨. ឯវំ ចតូសុ សង្ឃេសុ ចតុន្នំ តិកានំ វសេន បរិសតោ កម្មវិបត្តិយា ទ្វាទសវិធត្តំ ទស្សេតុមាហ “**ចតុត្តិកា**”តិ។ អនុវាទេន “**ទស ទ្វេ សិយុ**”ន្តិ វិធីយតិ។ បរិសាវសា ចតុត្តិកា ទោសា **ទស ទ្វេ** ទ្វាទស សិយុន្តិ យោជនា។ **ឯត្ថា**តិ ឯតេសុ “វត្ថុតោ”តិអាទិនា វុត្តេសុ បញ្ចសុ កម្មទោសេសុ, និទ្ធារណេ ភុម្មំ។ “**បរិសាវសា**”តិ ឥទំ និទ្ធារេតព្ពំ។ **កម្មានី**តិ អបលោកនាទីនិ ចត្តារិ។ ឯត្ថ ច ចតុវគ្គាទិករណីយេសុ កម្មេសុ បកតត្តេន កម្មវាចំ សាវេត្វា កតមេវ កម្មំ កម្មបត្តេន កតំ ហោតិ។ កម្មបត្តេ បកតត្តេ ឋបេត្វា អបកតត្តេន កេនចិ, កេវលេនេវ កម្មវាចំ សាវេត្វា កតំ អបកតត្តកម្មបត្តលក្ខណាភាវា, កម្មបត្តេន ច កម្មវាចាយ អស្សាវិតត្តា អនុស្សាវនទោសេន វិបន្នំ ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។ តេនេវ បោរាណកវិនយធរត្ថេរា កម្មវិបត្តិសង្កាបរិហារត្ថំ ទ្វីហិ តីហិ ឯកតោ កម្មវាចំ សាវយន្តិ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្ថារោ បន បរិវារាវសានេ **បាឡិយា** (បរិ. ៤៨២ អាទយោ) វា **អដ្ឋកថាយ** (បរិ. អដ្ឋ. ៤៨២ អាទយោ) ច គហេតព្ពោ។

កម្មវិបត្តិកថាវណ្ណនា។

បកិណ្ណកវិនិច្ឆយកថាវណ្ណនា

៣០២៩. ឆត្តំ បណ្ណមយំ កិញ្ចីតិ តាលបណ្ណាទិបណ្ណច្ឆទនំ យំ កិញ្ចិ ឆត្តំ។ **ពហី**តិ ឧបរិ។ **អន្តោ**តិ ហេដ្ឋា។ **សិព្វិតុ**ន្តិ រូបំ ទស្សេត្វា សូចិកម្មំ កាតុំ។

៣០៣០. បណ្ណេតិ ឆទនបណ្ណេ។ **អឌ្ឍចន្ទ**ន្តិ អឌ្ឍចន្ទាការំ។ **មករទន្តក**ន្តិ មករទន្តាការំ, យំ “គិរិកូដ”ន្តិ វុច្ចតិ។ ឆិន្ទិតុំ ន វដ្តតីតិ សម្ពន្ធោ។ មុខវដ្ដិយា នាមេត្វា ពទ្ធបណ្ណកោដិយា វា មត្ថកមណ្ឌលកោដិយា វា គិរិកូដាទី ករោន្តិ, តមិនា តំ បដិក្ខិត្តំ។ **ទណ្ឌេ**តិ ឆត្តទណ្ឌេ។ **ឃដក**ន្តិ ឃដាការោ។ **វាឡរូបំ វា**តិ ព្យគ្ឃាទិវាឡានំ រូបកំ វា។ **លេខា**តិ ឧក្កិរិត្វា វា ឆិន្ទិត្វា វា ចិត្តកម្មវសេន វា កតរាជិ។

៣០៣១. បញ្ចវណ្ណានំ សុត្តានំ អន្តរេ នីលាទិ**ឯកវណ្ណេន** សុត្តេន ថិរត្ថំ ឆត្តំ អន្តោ ច ពហិ ច **សិព្វិតុំ វា** ឆត្តទណ្ឌគ្គាហកសលាក**បញ្ជរំ** ថិរត្ថំ វិនន្ធិតុំ វា វដ្តតីតិ យោជនា។ **“បញ្ចវណ្ណានំ ឯកវណ្ណេន ថិរត្ថ”**ន្តិ តមិនា អនេកវណ្ណេហិ សុត្តេហិ វណ្ណមដ្ឋត្ថាយ សិព្វិតុញ្ច វិនន្ធិតុញ្ច ន វដ្តតីតិ ទីបេតិ។

បោត្ថកេសុ បន “**បញ្ចវណ្ណេនា**”តិ បាឋោ ទិស្សតិ, តស្ស ឯកវណ្ណេន, បញ្ចវណ្ណេន វា សុត្តេន ថិរត្ថំ សិព្វិតុំ, វិនន្ធិតុំ វា វដ្តតីតិ យោជនា កាតព្ពា ហោតិ, សោ ឯត្ថេវ ហេដ្ឋា វុត្តេន –

“បញ្ចវណ្ណេន សុត្តេន, សិព្វិតុំ ន ច វដ្តតី”តិ –

បាឋេន ច “កេចិ តាលបណ្ណច្ឆត្តំ អន្តោ វា ពហិ វា បញ្ចវណ្ណេន សុត្តេន សិព្វន្តា វណ្ណមដ្ឋំ ករោន្តិ, តំ ន វដ្តតិ។ ឯកវណ្ណេន បន នីលេន វា បីតកេន វា យេន កេនចិ សុត្តេន អន្តោ វា ពហិ វា សិព្វិតុំ ឆត្តទណ្ឌគ្គាហកំ សលាកបញ្ជរំ វា វិនន្ធិតុំ វដ្តតិ, តញ្ច ខោ ថិរករណត្ថំ, ន វណ្ណមដ្ឋត្ថាយា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.៨៥ បាឡិមុត្តកវិនិច្ឆយ) **អដ្ឋកថា**បាឋេន ច វិរុជ្ឈតិ, តស្មា សោ ន គហេតព្ពោ។

៣០៣២. លេខា វា បន កេវលាតិ យថាវុត្តប្បការា សលាកលេខា វា។ **ឆិន្ទិត្វា**តិ ឧក្កិរិត្វា កតំ ឆិន្ទិត្វា។ **ឃំសិត្វា**តិ ចិត្តកម្មាទិវសេន កតំ ឃំសិត្វា។

៣០៣៣. ទណ្ឌពុន្ទម្ហីតិ ឆត្តទណ្ឌស្ស បញ្ជរេ គាហណត្ថាយ ផាលិតពុន្ទម្ហិ, មូលេតិ អត្ថោ។ អយមេត្ថ **និស្សន្ទេហេ** វុត្តនយោ។ **ខុទ្ទសិក្ខាគណ្ឋិបទេ** បន “ឆត្តបិណ្ឌិយា មូលេ”តិ វុត្តំ។ **អហិឆត្តកសណ្ឋាន**ន្តិ ផុល្លអហិឆត្តាការំ។ រជ្ជុកេហិ គាហាបេត្វា ទណ្ឌេ ពន្ធន្តិ, តស្មិំ ពន្ធដ្ឋានេ វលយមិវ **ឧក្កិរិត្វា** ឧដ្ឋាបេត្វា។ **ពន្ធនត្ថាយា**តិ វាតេន យថា ន ចលតិ, ឯវំ រជ្ជូហិ ទណ្ឌេ បញ្ជរស្ស ពន្ធនត្ថាយ។ ឧក្កិរិត្វា កតា លេខា វដ្តតីតិ យោជនា។ យថាហ – “វាតប្បហារេន អចលនត្ថំ ឆត្តមណ្ឌលិកំ រជ្ជុកេហិ គាហាបេត្វា ទណ្ឌេ ពន្ធន្តិ, តស្មិំ ពន្ធនដ្ឋានេ វលយមិវ ឧក្កិរិត្វា លេខំ ឋបេន្តិ, សា វដ្តតី”តិ។ “សចេបិ ន ពន្ធន្តិ, ពន្ធនារហដ្ឋានត្តា វលយំ ឧក្កិរិតុំ វដ្តតី”តិ **គណ្ឋិបទេ** វុត្តំ។

៣០៣៤. សមំ សតបទាទីនន្តិ សតបទាទីហិ សទិសំ, តុល្យត្ថេ ករណវចនប្បសង្គេ សាមិវចនំ។

៣០៣៥. បត្តស្ស បរិយន្តេ វាតិ អនុវាតស្ស ឧភយបរិយន្តេ វា។ **បត្តមុខេបិ វា**តិ ទ្វិន្នំ អារាមវិត្ថារបត្តានំ សង្ឃដិតដ្ឋានេ កណ្ណេបិ វា, ឯកស្សេវ វា បត្តស្ស ឩនបូរណត្ថំ សង្ឃដិតដ្ឋានេបិ វា។ **វេណិ**ន្តិ កុទ្រូសសីសាការេន សិព្វនំ។ **កេចិ** “វរកសីសាការេនា”តិ វទន្តិ។ **សង្ខលិក**ន្តិ ពិឡាលទាមសទិសំ សិព្វនំ។ **កេចិ** “សតបទិសម”ន្តិ វទន្តិ។

៣០៣៦. បដ្តន្តិ បដ្តម្បិ។ អដ្ឋកោណាទិកោ វិធិ បការោ ឯតស្សាតិ **អដ្ឋកោណាទិកវិធិ,** តំ។ “អដ្ឋកោណាទិក”ន្តិ គាថាពន្ធវសេន និគ្គហិតាគមោ។ **“អដ្ឋកោណាទិកំ វិធិ”**ន្តិ ឯតំ “បដ្ត”ន្តិ ឯតស្ស សមានាធិករណវិសេសនំ, កិរិយាវិសេសនំ វា, “ករោន្តី”តិ តមិនា សម្ពន្ធោ។ អថ វា **បដ្ត**ន្តិ ឯត្ថ ភុម្មត្ថេ ឧបយោគវចនំ, បដ្តេតិ អត្ថោ។ តស្មិំ បក្ខេ **“អដ្ឋកោណាទិក”**ន្តិ ឧបយោគវចនំ។ **“វិធិ”**ន្តិ ឯតស្ស វិសេសនំ។ តេ ច វក្ខមានចតុកោណសណ្ឋានតោ អញ្ញំ អដ្ឋកោណាទិកំ នាមំ។ **តត្ថា**តិ តស្មិំ បដ្តទ្វយេ។ **អគ្ឃិយគទារូប**ន្តិ អគ្ឃិយសណ្ឋានញ្ចេវ គទាសណ្ឋានញ្ច សិព្វនំ។ **មុគ្គរ**ន្តិ លគុឡសណ្ឋានសិព្វនំ។ **អាទិ**-សទ្ទេន ចេតិយាទិសណ្ឋានានំ គហណំ។

៣០៣៧. **តត្ថា**តិ បដ្ដទ្វយេ តស្មឹ ឋានេ។ **កក្កុដកក្ខឹនី**តិ កុឡីរអច្ឆិសទិសានិ សិព្ពនវិការានិ។ **ឧដ្ឋាបេន្តី**តិ ករោន្តិ។ **តត្ថា**តិ តស្មឹ គណ្ឋិកបាសកបដ្ដកេ។ **សុត្តា**តិ កោណតោ កោណំ សិព្ពិតសុត្តា ចេវ ចតុរស្សេ សិព្ពិតសុត្តា ច។ **បិឡកា**តិ តេសមេវ សុត្តានំ និវត្តេត្វា សិព្ពិតកោដិយោ ច។ **ទុវិញ្ញេយ្យាវា**តិ រជនកាលេ ទុវិញ្ញេយ្យរូបា អនោឡារិកា ទីបិតា វដ្ដន្តីតិ។ យថាហ – “កោណសុត្តបិឡកា ច ចីវរេ រត្តេ ទុវិញ្ញេយ្យរូបា វដ្ដន្តី”តិ។

៣០៣៨. **គណ្ឋិបាសកបដ្ដកា**តិ គណ្ឋិកបដ្ដកបាសកបដ្ដកាតិ យោជនា។ **កណ្ណកោណេសុ សុត្តានី**តិ ចីវរកណ្ណេសុ សុត្តានិ ចេវ គណ្ឋិកបាសកបដ្ដានំ កោណេសុ សុត្តានិ ច ឆិន្ទេយ្យ។ ឯត្ថ ច ចីវរេ អាយាមតោ, វិត្ថារតោ ច សិព្ពិត្វា អនុវាតតោ ពហិ និក្ខន្តសុត្តំ ចីវរំ រជិត្វា សុក្ខាបនកាលេ រជ្ជុយា វា ចីវរវំសេ វា ពន្ធិត្វា ឱលម្ពិតុំ អនុវាតេ ពទ្ធសុត្តានិ ច កណ្ណសុត្តានិ នាម។ យថាហ – “ចីវរស្ស កណ្ណសុត្តកំ ន វដ្ដតិ, រជិតកាលេ ឆិន្ទិតព្ពំ។ យំ បន ‘អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, កណ្ណសុត្តក’ន្តិ (មហាវ. ៣៤៤) ឯវំ អនុញ្ញាតំ, តំ អនុវាតេ បាសកំ កត្វា ពន្ធិតព្ពំ, រជនកាលេ លគ្គនត្ថាយា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.៨៥ បាឡិមុត្តកវិនិច្ឆយ)។

៣០៣៩. **សូចិកម្មវិការំ វា**តិ ចីវរមណ្ឌនត្ថាយ នានាសុត្តកេហិ សតបទិសទិសំ សិព្ពន្តា អាគន្តុកបដ្ដំ ឋបេន្តិ, ឯវរូបំ សូចិកម្មវិការំ វា។ **អញ្ញំ វា បន កិញ្ចិបី**តិ អញ្ញម្បិ យំ កិញ្ចិ មាលាកម្មមិគបក្ខិបាទាទិកំ សិព្ពនវិការំ។ **កាតុ**ន្តិ សយំ កាតុំ។ **ការាបេតុ**ន្តិ អញ្ញេន វា ការាបេតុំ។

៣០៤០. យោ ភិក្ខុ **បរំ** ឧត្តមំ វណ្ណមដ្ឋំ **អភិបត្ថយំ** បត្ថយន្តោ កញ្ជិបិដ្ឋខលិអល្លិកាទីសុ ចីវរំ បក្ខិបតិ, **តស្ស បន** ភិក្ខុនោ ទុក្កដា មោក្ខោ ន វិជ្ជតីតិ យោជនា។ **កញ្ជី**តិ វាយនតន្តមក្ខនកញ្ជិសទិសា ថូលាកញ្ជិ។ **បិដ្ឋ**ន្តិ តណ្ឌុលបិដ្ឋំ។ តណ្ឌុលបិដ្ឋេហិ បក្កា **ខលិ**។ **អល្លិកា**តិ និយ្យាសោ។ **អាទិ**-សទ្ទេន លាខាទីនំ គហណំ។

៣០៤១. ចីវរស្ស **ករណេ** ករណកាលេ សមុដ្ឋិតានំ សូចិហត្ថមលាទីនំ ធោវនត្ថំ, កិលិដ្ឋកាលេ ច ធោវនត្ថំ កញ្ជិបិដ្ឋខលិអល្លិកាទីសុ បក្ខិបតិ, វដ្ដតីតិ យោជនា។

៣០៤២. **តត្ថា**តិ យេន កសាវេន ចីវរំ រជតិ, តស្មឹ រជនេ ចីវរស្ស សុគន្ធភាវត្ថាយ **គន្ធំ វា** ឧជ្ជលភាវត្ថាយ **តេលំ វា** វណ្ណត្ថាយ **លាខំ វា**។ **កិញ្ចី**តិ ឯវរូបំ យំ កិញ្ចិ។

៣០៤៣. **មណិនា**តិ បាសាណេន។ **អញ្ញេនបិ ច កេនចី**តិ យេន ឧជ្ជលំ ហោតិ, ឯវរូបេន មុគ្គរាទិនា អញ្ញេនាបិ កេនចិ វត្ថុនា។ **ទោណិយា**តិ រជនម្ពណេ។ **ន ឃំសិតព្ពំ** ហត្ថេន គាហេត្វា ន ឃដ្ដេតព្ពំ។

៣០៤៤. រត្តំ ចីវរំ ហត្ថេហិ **កិញ្ចិ** ថោកំ បហរិតុំ វដ្ដតីតិ យោជនា។ “យត្ថ បក្ករជនំ បក្ខិបន្តិ, សា រជនទោណិ, តត្ថ អំសពទ្ធកកាយពន្ធនាទី ឃដ្ដេតុំ វដ្ដតី”តិ **គណ្ឋិបទេ** វុត្តំ។

៣០៤៥. **គណ្ឋិកេ**តិ វេឡុទន្តវិសាណាទិមយគណ្ឋិកេ។ **លេខា វា**តិ វដ្ដាទិភេទា លេខា វា។ **បិឡកា វា**តិ សាសបពីជសទិសា ឧទុទ្ទកបុព្ពុឡា វា។ **បាឡិកណ្ណិកភេទកោ**តិ មណិការឡិរូបបុប្ផកណ្ណិករូបភេទកោ។ កប្បពិន្ទុវិការោ វា ន វដ្ដតីតិ យោជនា។

៣០៤៦. **អារគ្គេនា**តិ អារកណ្ដកគ្គេន, សូចិមុខេន វា។ **កាចិបិ លេខា**តិ វដ្ដកគោមុត្តាទិសណ្ឋានា យា កាចិបិ រាជិ។

៣០៤៧. **ភមំ អារោបេត្វា**តិ ភមេ អល្លិយាបេត្វា។

៣០៤៨. **បត្តមណ្ឌលកេ**តិ បត្តេ ឆវិរក្ខនត្ថាយ តិបុសីសាទីហិ កតេ បត្តស្ស ហេដ្ឋា អាធារាទីនំ ឧបរិ កាតព្ពេ បត្តមណ្ឌលកេ។ **ភិត្តិកម្ម**ន្តិ វិភត្តំ កត្វា នានាការរូបកកម្មចិត្តំ។ យថាហ “ន ភិក្ខវេ ចិត្រានិ បត្តមណ្ឌលានិ ធារេតព្ពានិ រូបកាកិណ្ណានិ ភិត្តិកម្មកតានី”តិ (ចូឡវ. ២៥៣)។ **តត្ថា**តិ តស្មឹ បត្តមណ្ឌលេ។ **អស្សា**តិ ភិក្ខុស្ស។ **មករទន្តក**ន្តិ គិរិក្ខូដាការំ។

៣០៤៩. មុខវដ្ដិយំ យា លេខា បរិស្សាវនពន្ធនត្ថាយ អនុញ្ញាតា, **តំ លេខំ** ឋបេត្វា ធម្មករណច្ឆត្តេ វា កុច្ឆិយំ វា កាចិបិ លេខា ន វដ្ដតីតិ យោជនា។

៣០៥០. **តហឹ តហិ**ន្តិ មត្តិកាយ តត្ថ តត្ថ។ **តន្តិ** តថាកោដ្ដិតទិគុណសុត្តកាយពន្ធនំ។

៣០៥១. អន្តេសុ ទន្ធត្ថាយ ទសាមុខេ ទិគុណំ កត្វា កោដ្ដេន្តិ, វដ្ដតីតិ យោជនា។ **ចិត្តិកម្បី**តិ មាលាកម្មលតាកម្មចិត្តយុត្តម្បិ កាយពន្ធនំ។

៣០៥២. **អក្ខីនី**តិ កុញ្ជរក្ខីនិ។ **តត្ថា**តិ កាយពន្ធនេ វដ្ដតីតិ កា កថា។ **ឧដ្ឋាបេតុ**ន្តិ ឧក្កិរិតុំ។

៣០៥៣. **យដ**ន្តិ យដសណ្ឋានំ។ **ទេឌ្ឌុភសីសំ វា**តិ ឧទកសប្បសីសមុខសណ្ឋានំ វា។ យំ កិញ្ចិ វិការរូបំ ទសាមុខេ ន វដ្ដតីតិ យោជនា។

៣០៥៤. **មច្ឆកណ្ដ**ន្តិ មច្ឆកណ្ដកាការំ។ **ខជ្ជូរិបត្តកាការ**ន្តិ ខជ្ជូរិបត្តសណ្ឋានំ។ មច្ឆកណ្ដំ វា មដ្ឋំ បដ្ដិកំ វា ខជ្ជូរិបត្តកាការំ វា ឧជុកំ កត្វា កោដ្ដិតំ វដ្ដតីតិ យោជនា។ ឯត្ថ ច ឧភយបស្សេសុ មច្ឆកណ្ដកយុត្តំ មច្ឆស្ស បិដ្ឋិកណ្ដកំ វិយ យស្ស បដ្ដិកាយ វាយនំ ហោតិ, ឥទំ កាយពន្ធនំ **មច្ឆកណ្ដកំ** នាម។ យស្ស ខជ្ជូរិបត្តសណ្ឋានមិវ វាយនំ ហោតិ, តំ **ខជ្ជូរិបត្តកាការំ** នាម។

៣០៥៥. បកតិវីតា **បដ្ដិកា**។ **សូករន្តំ**នាម កុញ្ចិកាកោសកសណ្ឋានំ។ **តស្ស** ទុវិធស្ស កាយពន្ធនស្ស។ តត្ថ រជ្ជុកា សូករន្តានុលោមិកា, ទុស្សបដ្ដំ បដ្ដិកានុលោមិកំ។ **អាទិ**-សទ្ទេន មុទ្ទិកកាយពន្ធនំ គហិតំ, តញ្ច សូករន្តានុលោមិកំ។ យថាហ – “ឯករជ្ជុកំ, បន មុទ្ទិកកាយពន្ធនញ្ច សូករន្តកំ អនុលោមេតី”តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៧៨)។ តត្ថ **ឯករជ្ជុកា** នាម ឯករជ្ជុ។ ពហុរជ្ជុកស្ស អកប្បិយភាវំ វក្ខតិ។ “មុទ្ទិកកាយពន្ធនំ នាម ចតុរស្សំ អកត្វា សង្ឃិត”ន្តិ **គណ្ឋិបទេ** វុត្តំ។

៣០៥៦. **មុរជំ** នាម មុរជវដ្ដិសណ្ឋានំ វេឋេត្វា កតំ។ **វេឋេត្វា**តិ នានាសុត្តេហិ វេឋេត្វា។ **សិក្ខាភាជនវិនិច្ឆយេ** បន “ពហុកា រជ្ជុយោ ឯកតោ កត្វា ឯកាយ រជ្ជុយា វេឋិតំ មុរជំ នាមា”តិ វុត្តំ។ **មទ្ទវីណំ** នាម បាមង្គសណ្ឋានំ។ **ទេឌ្ឌុភកំ** នាម ឧទកសប្បសីសសទិសំ។ **កលាពុកំ** នាម ពហុរជ្ជុកំ។ **រជ្ជុយោ**តិ ឧភយកោដិយំ ឯកតោ អពទ្ធា ពហូ រជ្ជុយោ, តថា ពទ្ធា កលាពុកំ នាម ហោតីតិ។ **ន វដ្ដន្តី**តិ មុរជាទីនិ ឥមានិ សព្ពានិ កាយពន្ធនានិ ន វដ្ដន្តិ។ **បុរិមា ទ្វេ**តិ មុរជំ, មទ្ទវីណញ្ចាតិ ទ្វេ។ “ទសាសុ សិយុ”ន្តិ វត្តព្ពេ គាថាពន្ធវសេន វណ្ណលោបេន **“ទសា សិយុ”**ន្តិ វុត្តំ។ យថាហ – “មុរជំ មទ្ទវីណ’ន្តិ ឥទំ ទសាសុយេវ អនុញ្ញាត”ន្តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ២៧៨)។

៣០៥៧. **បាមង្គសណ្ឋានា**តិ បាមង្គទាមំ វិយ ចតុរស្សសណ្ឋានា។

៣០៥៨. **ឯករជ្ជុមយ**ន្តិ នានាវដ្ដេ ឯកតោ វដ្ដេត្វា កតរជ្ជុមយំ កាយពន្ធនំ។ វដ្ដំ វដ្ដតីតិ “រជ្ជុកា ទុស្សបដ្ដាទី”តិ ឯត្ថ ឯករជ្ជុរជ្ជុកា គហិតា, ឥធ បន នានាវដ្ដេ ឯកតោ វដ្ដេត្វា កតាវ ឯករជ្ជុកា គហិតា។ **តញ្ចា**តិ តម្បិ ឯករជ្ជុកកាយពន្ធនំ។ **បាមង្គសណ្ឋានំ ឯកម្បិ ន ច វដ្ដតី**តិ កេវលម្បិ ន វដ្ដតិ។

៣០៥៩. ពហូ រជ្ជុកេ ឯកតោ កត្វាតិ យោជនា។ **វដ្ដតិ ពន្ធិតុ**ន្តិ មុរជំ, កលាពុកំ វា ន ហោតិ, រជ្ជុកកាយពន្ធនមេវ ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ អយំ បន វិនិច្ឆយោ “ពហូ រជ្ជុកេ ឯកតោ កត្វា ឯកេន និរន្តរំ វេឋេត្វា កតំ ‘ពហុរជ្ជុក’ន្តិ ន វត្តព្ពំ, តំ វដ្ដតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.៨៥ បាឡិមុត្តកវិនិច្ឆយ) **អដ្ឋកថា**គតោវ ឥធ វុត្តោ។ **សិក្ខាភាជនវិនិច្ឆយេ** “ពហុកា រជ្ជុយោ ឯកតោ កត្វា ឯកាយ រជ្ជុយា វេឋិតំ មុរជំ នាមា”តិ យំ វុត្តំ, តំ ឥមិនា វិរុជ្ឈនតោ ន គហេតព្ពំ។

៣០៦០. **ទន្ត**-សទ្ទេន ហត្ថិទន្តា វុត្តា។ **ជតូ**តិ លាខា។ **សង្ខមយ**ន្តិ សង្ខនាភិមយំ។ **វិធកា មតា**តិ ឯត្ថ “វេឋកា”តិបិ បាឋោ វិធបរិយាយោ។

៣០៦១. **កាយពន្ធនវិធេ**តិ កាយពន្ធនស្ស ទសាយ ថិរភាវត្ថំ កដ្ឋទន្តាទីហិ កតេ វិធេ។ **វិការោ** អដ្ឋមង្គលាទិកោ។ **តត្ថ តត្ថា**តិ តស្មិំ តស្មិំ ឋានេ, ឧភយកោដិយន្តិ អត្ថោ។ **តុ**-សទ្ទេន យដាការោបិ វដ្ដតីតិ ទីបេតិ។

៣០៦២. **មាលា …បេ… វិចិត្តិតា**តិ មាលាកម្មលតាកម្មេហិ ច មិគបក្ខិរូបាទិនានារូបេហិ ច វិចិត្តិតា។ **ជនរញ្ជនី**តិ ពាលជនបលោភិនី។

៣០៦៤. **អដ្ឋំសា វាបី**តិ ឯត្ថ **អបិ**-សទ្ទេន សោឡសំសាទីនំ គហណំ។ **វណ្ណមដ្ឋា**តិ មាលាកម្មាទិវណ្ណមដ្ឋា។

៣០៦៥. អញ្ញនិសលាកាបិ គថា វណ្ណមដ្ឋា ន វដ្ដតីតិ យោជនា។ “អញ្ញនិត្ថវិកាយ ច, នានាវណ្ណេហិ សុត្តេហិ, ចិត្តកម្មំ ន វដ្ដតី”តិ បាឋោ យុជ្ជតិ។ “**ថវិកាបិ ចា**”តិ បាឋោ ទិស្សតិ, សោ ន គហេតព្ពោ។

៣០៦៦. វត្ថាទិនា **យេន កេនចិ ឯកវណ្ណេន សុត្តេន** បិលោតិកាទិមយំ យំ កិញ្ចិ សិបាដិកំ សិព្ពេត្វា វឡញ្ជន្តស្ស វដ្ដតីតិ យោជនា។

៣០៦៧. **មណិក**ន្តិ ថូលបុព្ពុឡំ។ **បិឡក**ន្តិ សុខុមបុព្ពុឡំ។ **បិប្ផលេ**តិ វត្ថច្ឆេទនសត្ថេ។ **អារកណ្ដកេ**តិ បត្តាធារវលយានំ វិជ្ឈនកណ្ដកេ។ **ឋបេតុ**ន្តិ ឧដ្ឋាបេតុំ។ **យំ កិញ្ចី**តិ សេសំ វណ្ណមដ្ឋម្បិ ច។

៣០៦៨. **ទណ្ឌកេ**តិ បិប្ផលទណ្ឌកេ។ យថាហ – “បិប្ផលកេបិ មណិកំ វា បិឡកំ វា យំ កិញ្ចិ ឧដ្ឋាបេតុំ ន វដ្ដតិ, ទណ្ឌកេ បន បរិច្ឆេទលេខា វដ្ដតី”តិ។ **បរិច្ឆេទលេខាមត្ត**ន្តិ អាណិពន្ធនដ្ឋានំ បត្វា បរិច្ឆិន្ទនត្ថំ ឯកាវ លេខា វដ្ដតិ។ **វលិត្វា**តិ ឧភយកោដិយា មុខំ កត្វា មជ្ឈេ វលិយោ គាហេត្វា។ នខច្ឆេទនំ យស្មា ករោន្តិ, តស្មា វដ្ដតីតិ យោជនា។

៣០៦៩. អរណិសហិតេ កន្តកិច្ចករោ ទណ្ឌោ **ឧត្តរារណី** នាម។ **វាបីតិ បិ**-សទ្ទេន អធរារណី សង្គណ្ហាតិ, ឧទុក្ខលទណ្ឌស្សេតំ អធិវចនំ។ អញ្ញនកយន្តជនុ **ធនុកំ** នាម។ មុសលមត្ថកបិឡនទណ្ឌកោ **បេល្លទណ្ឌកោ** នាម។

៣០៧០. **សណ្ឌាសេ**តិ អគ្គិសណ្ឌាសំ វទន្តិ។ កដ្ឋ**ច្ឆេទនវាសិយា** គថា យំ កិញ្ចិ វណ្ណមដ្ឋំ ន វដ្ដតីតិ សម្ពន្ធោ។ **ទ្វីសុ បស្សេសូ**តិ វាសិយា ឧភោសុ បស្សេសុ។ **លោហេនា**តិ កប្បិយលោហេន ។ **ពន្ធិតុំ វដ្ដតី**តិ ឧជុកមេវ ចតុរស្សំ វា អដ្ឋំសំ វា ពន្ធិតុំ វដ្ដតិ។ “**សណ្ឌាសេ**តិ អគ្គិសណ្ឌាសេ”តិ **និស្សន្ទេហេ** វុត្តំ។ **អដ្ឋកថាយំ** បនេត្ថ សូចិសណ្ឌាសោ ទស្សិតោ។

៣០៧១. **ហេដ្ឋតោ**តិ ហេដ្ឋា អយោបដ្ដវលយស្ស។ “ឧបរិ អហិច្ឆត្តមកុលមត្ត”ន្តិ **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តំ។

៣០៧២. **វិសាណេ**តិ តេលាសិញ្ចនកគវយមហឹសាទិសិង្គេ។ **នាឡិយំ វាបី**តិ វេឡុនាឡិកាទិនាឡិយំ។ **អបិ**-សទ្ទេន អលាពុំ សង្គណ្ហាតិ។ **អាមណ្ឌសារកេ**តិ អាមលកចុណ្ណមយតេលឃដេ។ **តេលភាជនកេ**តិ វុត្តប្បការយេវ តេលភាជនេ។ **សព្ពំ វណ្ណមដ្ឋំ វដ្ដតី**តិ បុមិត្ថិរូបរហិតំ មាលាកម្មាទិ សព្ពំ វណ្ណមដ្ឋំ វដ្ដតិ។

៣០៧៣-៥. **បានីយស្ស ឧឡុង្កេ**តិ បានីយឧឡុង្កេ។ **ទោណិយំ រជនស្សបី**តិ រជនទោណិយម្បិ។ **ផលកបីឋេ**តិ ផលកមយេ បីឋេ។ **វលយាធារកាទិកេ**តិ ទន្តវលយាទិអាធារកេ។ **អាទិ**-សទ្ទេន ទណ្ឌាធារកោ សង្គហិតោ។ **បាទបុញ្ឆនិយ**ន្តិ ចោឡាទិមយបាទបុញ្ឆនិយំ។ **បីឋេ**តិ បាទបីឋេ។ សហចរិយេន បាទកថលិកាយញ្ច។ **ចិត្តំ សព្ពមេវ ច វដ្ដតី**តិ យថាវុត្តេ ភិក្ខុបរិក្ខារេ មាតុគាមរូបរហិតំ, ភិក្ខុនិបរិក្ខារេ បុរិសរូបរហិតំ អវសេសំ សព្ពំ ចិត្តកម្មំ។

៣០៧៦. នានា ច តេ មណយោ ចាតិ **នានាមណី,** ឥន្ទនីលាទយោ, នានាមណីហិ កតា **នានាមណិមយា,** ថម្ភា ច កវាដា ច ទ្វារា ច ភិត្តិយោ ច **ថម្ភកវាដទ្វារភិត្តិយោ,** នានាមណិមយា ថម្ភកវាដទ្វារភិត្តិយោ យស្មឹ តំ គថា វុត្តំ។ **កា កថា វណ្ណមដ្ឋកេ**តិ មាលាកម្មលតាកម្មចិត្តកម្មាទិវណ្ណមដ្ឋកេ វត្តព្ពមេវ នត្ថីតិ អត្ថោ។

៣០៧៧. ថាវរស្ស រតនមយបាសាទស្ស កប្បិយភាវំ ទស្សេត្វា សុវណ្ណាទិមយស្សាបិ សព្ពបាសាទបរិភោគស្ស កប្បិយភាវំ ទស្សេតុមាហ “**សោវណ្ណយ**”ន្តិអាទិ។ **សោវណ្ណយ**ន្តិ សុវណ្ណមយំ។ ទ្វារកវាដានំ អនន្តរគាថាយ ទស្សិតត្តា “ទ្វារកវាដពន្ធ”ន្តិ ឥមិនា ទ្វារកវាដពាហាសង្ខាតំ បិដ្ឋសង្ឃាដំ គហិតំ។ ទ្វារញ្ច កវាដញ្ច **ទ្វារកវាដានិ,** ទ្វារកវាដានំ ពន្ធំ **ទ្វារកវាដពន្ធំ,** ឧត្តរបាសកុម្មារសង្ខាតំ បិដ្ឋសង្ឃាដន្តិ អត្ថោ។ នានា ច តេ មណយោ ចាតិ **នានាមណី** , សុវណ្ណញ្ច នានាមណិ ច **សុវណ្ណនានាមណី,** ភិត្តិ ច ភូមិ ច **ភិត្តិភូមិ** សុវណ្ណនានាមណីហិ កតា ភិត្តិភូមិ **សុវណ្ណនានាមណិភិត្តិភូមិ**។ **ឥតិ** ឥមេសុ សេនាសនាវយវេសុ។ **ន កិញ្ចិ ឯកម្បិ និសេធនីយ**ន្តិ ឯកម្បិ សេនាសនបរិក្ខារំ កិញ្ចិ ន និសេធនីយំ, សេនាសនម្បិ ន បដិក្ខិបិតព្ពន្តិ អត្ថោ។ **សេនាសនំ វដ្ដតិ សព្ពមេវា**តិ សព្ពមេវ សេនាសនបរិភោគំ វដ្ដតិ។ យថាហ –

“សព្ពំ បាសាទបរិភោគន្តិ សុវណ្ណរជតាទិវិចិត្រានិ កវាដានិ មញ្ចបីឋានិ តាលវណ្ណានិ សុវណ្ណរជតមយានិ បានីយឃដបានីយសរាវានិ យំ កិញ្ចិ ចិត្តកម្មកតំ, សព្ពំ វដ្ដតិ។ ‘បាសាទស្ស

ទាសិទាសំ ខេត្តវត្ថុំ គោមហឹសំ ទេមា’តិ វទន្តិ, បាដេក្កំ គហណកិច្ចំ នត្ថិ, បាសាទេ បដិគ្គហិតេ បដិគ្គហិតមេវ ហោតិ។ គោនកាទីនិ សង្ឃិកវិហារេ វា បុគ្គលិកវិហារេ វា មញ្ចបីឋកេសុ អត្ថរិត្វា បរិភុញ្ជិតុំ ន វដ្ដន្តិ។ ធម្មាសនេ បន គិហិវិកតនីហារេន លព្ភន្តិ, តត្រាបិ និបជ្ជិតុំ ន វដ្ដតី’’តិ (ចូឡវ. អដ្ឋ. ៣២០)។

‘‘**សោវណ្ណទ្វារកវាដពន្ធ**’’ន្តិ វា បាឋោ, ពហុព្ពីហិសមាសោ។ តមិនា ច ទុតិយបទេន ច សេនាសនំ វិសេសីយតិ។

៣០៧៨. **ន ទវំករេ**តិ ‘‘កឹ ពុទ្ធោ សិលកពុទ្ធោ? កឹ ធម្មោ គោធម្មោ អជធម្មោ? កឹ សង្ឃោ គោសង្ឃោ អជសង្ឃោ មិគសង្ឃោ’’តិ បរិហាសំ ន ករេយ្យ។ តិត្ថិយព្ពតំ មូគព្ពតាទិកំ នេវ គណ្ហេយ្យាតិ យោជនា។

៣០៧៩. **តា** ភិក្ខុនិយោ ឧទកាទិនា វាបិ ន សិញ្ចេយ្យាតិ យោជនា។

៣០៨០. **អញ្ញត្ថ** អញ្ញស្មឹ វិហារេ វស្សំវុត្ថោ **អញ្ញត្ថ** អញ្ញស្មឹ វិហារេ **ភាគំ** វស្សាវាសិកភាគំ គណ្ហាតិ ចេ, ទុក្កដំ។ តស្មឹ ចីវរេ នដ្ឋេ វា **ជជ្ជរេ** ជិណ្ណេ វា គីវា បុន ទាតព្ពន្តិ យោជនា។

៣០៨១. **សោ**តិ អញ្ញត្ថ ភាគំ គណ្ហនកោ ភិក្ខុ។ **តេហី**តិ ចីវរសាមិកេហិ។ **ត**ន្តិ តថា គហិតំ វស្សាវាសិកភាគំ។ **តេស**ន្តិ ចីវរសាមិកានំ។

៣០៨២. **ករោតោ**តិ ការាបយតោ។ **ទវា សិលំ បវិជ្ឈន្តោ**តិ បន្តិកីឡាយ កីឡន្តិកានំ សិប្បទស្សនវសេន សក្ខរំ វា និទ្ទន្ដ្ឋានំ បវដ្ដនវសេន បាសាណំ វា បវិជ្ឈន្តោ។ ន កេវលញ្ច បាសាណំ, អញ្ញម្បិ យំ កិញ្ចិ ទារុខណ្ឌំ វា តដ្ដកខណ្ឌំ វា ហត្ថេន វា យន្តេន វា បវិជ្ឈិតុំ ន វដ្ដតិ។ ចេតិយាទីនំ អត្ថាយ បាសាណាទយោ ហសន្តា ហសន្តា បវដ្ដេន្តិបិ ខិបន្តិបិ ឧក្ខិបន្តិបិ, កម្មសមយោតិ វដ្ដតិ។

៣០៨៣. **គិហិគោបកទានស្មិ**ន្តិ គិហីនំ ឧយ្យានគោបកាទីហិ អត្តនា គោបិតឧយ្យានាទិតោ ផលាទីនំ ទានេ យាវទត្ថំ ទិយ្យមានេបិ។ **ន ទោសោ កោចិ គណ្ហតោ**តិ បដិគ្គណ្ហតោ ភិក្ខុនោ កោចិ ទោសោ នត្ថិ។ **សង្ឃចេតិយសន្តកេ** តាលផលាទិម្ហិ ឧយ្យានគោបកាទីហិ ទិយ្យមានេ **បរិច្ឆេទនយោ** តេសំ វេតនវសេន បរិច្ឆិន្នានំយេវ គហណេ អនាបត្តិនយោ វុត្តោតិ យោជនា។

៣០៨៤. **បុរិសសំយុត្ត**ន្តិ បរិវិសកេហិ បុរិសេហិ វុយ្ហមានំ។ **ហត្ថវដ្ដក**ន្តិ ហត្ថេនេវ បវដ្ដេតព្ពសកដំ។

៣០៨៥. ភិក្ខុនិយា សទ្ធឹ **កិញ្ចិបិ** អនាចារំ **ន សម្បយោជេយ្យ** ន ការេយ្យាតិ យោជនា។ ‘‘**កិញ្ចី**’’តិបិ បាឋោ, គហដ្ឋំ វា បព្ពជិតំ វា កិញ្ចិ ភិក្ខុនិយា សទ្ធឹ អនាចារវសេន ន សម្បយោជេយ្យាតិ អត្ថោ។ **ឱភាសេន្តស្សា**តិ កាមាធិប្បាយំ បកាសេន្តស្ស។

៣០៨៦. **ហវេ**តិ ឯកំសត្ថេ និបាតោ។

៣០៨៧. **អត្តនោ បរិភោគត្ថំ ទិន្ន**ន្តិ ‘‘តុម្ហេយេវ បរិភុញ្ជថា’’តិ វត្វា ទិន្នំ តិចីវរាទឹ។

៣០៨៨. **អសប្បាយ**ន្តិ បិត្តាទិទោសានំ កោបនវសេន អផាសុការណំ។ **អបនេតុម្បិ** ជហិតុម្បិ, បគេវ ទាតុន្តិ អធិប្បាយោ។ **អគ្គំ គហេត្វា ទាតុំ វា**តិ តថា គហណារហំ អន្នាទឹ សន្ធាយ វុត្តំ។ ‘‘កតិបាហំ ភុត្វា’’តិ សេសោ។ បិណ្ឌបាតាទិតោ អគ្គំ គហេត្វា បត្តាទឹ កតិបាហំ ភុត្វា ទាតុំ វដ្ដតីតិ អត្ថោ។

៣០៨៩. **បញ្ចវគ្គូបសម្បទា**តិ វិនយធរបញ្ចមេន សង្ឃេន កាតព្ពឧបសម្បទា។ **នវា**តិ អញ្ញេហិ ឯកវារម្បិ អបរិភុត្តា។ **គុណង្គុណឧបាហនា** ចតុបដលតោ បដ្ឋាយ ពហុបដលឧបាហនា។ **ចម្មត្ថារោ**តិ កប្បិយចម្មត្ថរណញ្ច។ **ធុវន្ហាន**ន្តិ បកតិនហានំ។

៣០៩០. **សម្ពាធស្សា**តិ វច្ចមគ្គបស្សាវមគ្គទ្វយស្ស សាមន្តា ទ្វង្គុលា អន្តោ សត្ថវត្ថិកម្មំ វារិតន្តិ យោជនា។ សត្ថេន អន្តមសោ នខេនាបិ ឆេទនផាលនាទិវសេន **សត្ថកម្មញ្ច** វត្ថីហិ ភេសជ្ជតេលស្ស អន្តោ បវិសនវសេន កាតព្ពំ **វត្ថិកម្មញ្ច** ថុល្លច្ចយាបត្តិវិធានេន វារិតន្តិ អត្ថោ។ បស្សាវមគ្គស្ស សាមន្តា ទ្វង្គុលំ អង្គជាតស្ស អគ្គតោ បដ្ឋាយ គហេតព្ពំ។

៣០៩១. “**បាកត្ថ**”ន្តិ ឥមិនា និព្ពាបេតុំ ចលនេ និទ្ទោសភាវំ ទីបេតិ។

៣០៩២. **ឧបឡាលេតី**តិ “បត្តចីវរាទិបរិក្ខារំ តេ ទម្មី”តិ វត្វា បលោភេត្វា គណ្ហាតិ។ **តត្ថា**តិ តស្មិំ បុគ្គលេ។ **អាទីនវ**ន្តិ អលជ្ជិតាទិភាវំ ទស្សេត្វា តេន សហ សម្ភោគាទិករណេ អលជ្ជិភាវាបជ្ជនាទិអាទីនវំ។ **តស្សា**តិ តតោ វិយោជេតព្ពស្ស តស្ស។

៣០៩៣. អាទីនវទស្សនប្បការំ ទស្សេតុមាហ “**មក្ខន**”ន្តិអាទិ។ “នហាយិតុំ គតេន គូថមុត្តេហិ មក្ខនំ វិយ ទុស្សីលំ និស្សាយ វិហរតា តយា កត”ន្តិ ឯវំ តត្ថ អាទីនវំ វត្តុំ វដ្ដតីតិ យោជនា។

៣០៩៤-៥. **ភត្តគ្គេ** ភោជនសាលាយ ភុញ្ជមានោ។ **យាគុបានេ**តិ យាគុំ បិវនកាលេ។ **អន្តោគាមេ**តិ អន្តរឃរេ។ **វីថិយ**ន្តិ និគមនគរគាមាទីនំ រថិកាយ។ **អន្ធការេ**តិ អន្ធការេ វត្តមានេ, អន្ធការគតោតិ អត្ថោ។ តញ្ហិ វន្ទន្តស្ស មញ្ចបាទាទីសុបិ នលាដំ បដិហញ្ញេយ្យ។ **អនាវជ្ជោ**តិ កិច្ចបសុតត្តា វន្ទនំ អសមន្នាហរន្តោ។ **ឯកាវត្តោ**តិ ឯកតោ អាវត្តោ សបត្តបក្ខេ ឋិតោ វេរី វិសភាគបុគ្គលោ។ អយញ្ហិ វន្ទិយមានោ បាទេនបិ បហរេយ្យ។ **វាវដោ**តិ សិព្ពនកម្មាទិកិច្ចន្តរបសុតោ។

សុត្តោតិ និទ្ទំ ឱក្កន្តោ។ **ខាទ**ន្តិ បិដ្ឋកខជ្ជកាទីនិ ខាទន្តោ។ **ភុញ្ជន្តោ**តិ ឱទនាទីនិ ភុញ្ជន្តោ។ **វច្ចំ មុត្តម្បិ វា ករ**ន្តិ ឧច្ចារំ វា បស្សាវំ វា ករោន្តោ **ឥតិ** ឥមេសំ តេរសន្នំ វន្ទនា អយុត្តត្តេន វារិតាតិ សម្ពន្ធោ។

៣០៩៦-៧. កម្មលទ្ធិសីមាវសេន តីសុ នានាសំវាសកេសុ កម្មនានាសំវាសកស្ស ឧក្ខិត្តគ្គហណេន គហិតត្តា, សីមានានាសំវាសកវុឌ្ឍតរបកតត្តស្ស វន្ទិយត្តា, បារិសេសញាយេន “នានាសំវាសកោ វុឌ្ឍតរោ អធម្មវាទី អវន្ទិយោ”តិ (បរិ. ៤៦៧) វចនតោ ច លទ្ធិនានាសំវាសកោ ឥធ “**នានាសំវាសកោ**”តិ គហិតោតិ វេទិតព្ពោ។ **ឧក្ខិត្តោ**តិ តិវិធេនាបិ ឧក្ខេបនីយកម្មេន ឧក្ខិត្តកោ។ **គរុកដ្ឋា ច បញ្ចា**តិ បារិវាសិក មូលាយបដិកស្សនារហមានត្តារហមានត្តចារិកអព្ភានារហសង្ខាតា បញ្ច គរុកដ្ឋា ច។ ឥមេ បន អញ្ញមញ្ញស្ស យថាវុឌ្ឍំ វន្ទនាទីនិ លភន្តិ, បកតត្តេន អវន្ទិយត្តាវ អវន្ទិយេសុ គហិតា។ **ឥមេ ពាវីសតិ បុគ្គលេ**តិ នគ្គាទយោ យថាវុត្តេ។

៣០៩៨. “**ធម្មវាទី**”តិ ឥទំ “នានាសំវាសវុឌ្ឍកោ”តិ ឯតស្ស វិសេសនំ។ យថាហ “តយោមេ, ភិក្ខវេ, វន្ទិយា។ បច្ឆា ឧបសម្បន្នេន បុរេឧបសម្បន្នោ វន្ទិយោ, នានាសំវាសកោ វុឌ្ឍតរោ ធម្មវាទី វន្ទិយោ, សទេវកេ លោកេ, ភិក្ខវេ, សមារកេ...បេ.... តថាគតោ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ វន្ទិយោ”តិ (ចូឡវ. ៣១២)។

៣០៩៩. “ឯតេយេវ វន្ទិយា, ន អញ្ញេ”តិ និយាមស្ស អកតត្តា អញ្ញេសម្បិ វន្ទិយានំ សព្ភាវំ ទស្សេតុមាហ “**តជ្ជនាទី**”តិអាទិ។ ឯត្ថ **អាទិ**-សទ្ទេន និយស្សបព្ពាជនីយបអសារណីយកម្មេ សង្គណ្ហាតិ។ **ឯត្ថា**តិ ឯតស្មិំ វន្ទនីយាធិការេ។ **កម្ម**ន្តិ អបលោកនាទិ ចតុព្ពិធំ កម្មំ។

៣១០០. សង្ឃេន អធម្មកម្មេ ករិយមានេ តំ វារេតុំ អសក្កោន្តេន, អសក្កោន្តេហិ ច បដិបជ្ជិតព្ពវិធិំ ទស្សេតុមាហ “**អធិដ្ឋាន**”ន្តិអាទិ។ អធិដ្ឋានំ បនេកស្ស ឧទ្ទិដ្ឋន្តិ យោជនា, អធម្មកម្មំ ករោន្តានំ ភិក្ខូនមន្តរេ និសីទិត្វា តំ “អធម្ម”ន្តិ ជានិត្វាបិ តំ វារេតុំ អសក្កោន្តស្ស ឯកស្ស “ន មេតំ ខមតី”តិ ចិត្តេន អធិដ្ឋានមុទ្ទិដ្ឋន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **ទ្វិន្នំ វា តិណ្ណមេវ ចា**តិ តមេវ វារេតុំ អសក្កោន្តានំ ទ្វិន្នំ វា តិណ្ណំ វា ភិក្ខូនំ អញ្ញមញ្ញំ “ន មេតំ ខមតី”តិ **ទិដ្ឋាវិកម្មំ** សកសកទិដ្ឋិយា បកាសនំ ឧទ្ទិដ្ឋន្តិ អត្ថោ។ **តតោ ឧទ្ធំ** តីហិ ឧទ្ធំ ចតុន្នំ កម្មស្ស បដិក្កោសនំ “ឥទំ អធម្មកម្មំ មា ករោថា”តិ បដិក្ខិបនំ ឧទ្ទិដ្ឋន្តិ អត្ថោ។

៣១០១. វិស្សាសគ្គាហលក្ខណំ អគ្គហិតគ្គហណេន បញ្ចវិធន្តិ ទស្សេតុមាហ “**សន្ទិដ្ឋោ**”តិអាទិ។ យោជនា បនេត្ថ ឯវំ វេទិតព្ពា – សន្ទិដ្ឋោ ច ហោតិ, ជីវតិ ច, គហិតេ ច អត្តមនោ ហោតិ, សម្ភត្តោ ច ហោតិ, ជីវតិ ច, គហិតេ ច អត្តមនោ ហោតិ, អាលបិតោ ច ហោតិ, ជីវតិ ច, គហិតេ ច អត្តមនោ ហោតីតិ ឯវំ សន្ទិដ្ឋសម្ភត្តអាលបិតានំ តិណ្ណមេកេកស្ស តីណិ តីណិ វិស្សាសគ្គាហលក្ខណានិ កត្វា នវវិធំ ហោតីតិ វេទិតព្ពំ។ វចនត្ថោ, បនេត្ថ វិនិច្ឆយោ ច ហេដ្ឋា វុត្តោវ។

៣១០២. សីលវិបត្តិ, ទិដ្ឋិវិបត្តិ ច អាចារាជីវសម្ភវា ទ្វេ វិបត្តិយោ ចាតិ យោជនា, អាចារវិបត្តិ, អាជីវវិបត្តិ ចាតិ វុត្តំ ហោតិ។

៣១០៣. **តត្ថា**តិ តេសុ ចតូសុ វិបត្តីសុ។ **អប្បដិកម្មា** បារាជិកា **វុដ្ឋានគាមិនី** សង្ឃាទិសេសាបត្តិកា ទុវេ អាបត្តិយោ សីលវិបត្តីតិ បកាសិតាតិ យោជនា។

៣១០៤. យា ច អន្តគ្គាហិកា ទិដ្ឋិ, យា ទសវត្ថុកា ទិដ្ឋិ, អយំ ទុវិធា ទិដ្ឋិ ទិដ្ឋិវិបត្តីតិ ទីបិតាតិ យោជនា។ តត្ថ **អន្តគ្គាហិកទិដ្ឋិ** នាម ឧច្ឆេទន្តសស្សតន្តគាហវសេន បវត្តា ទិដ្ឋិ។ “នត្ថិ ទិន្ន”ន្តិអាទិនយប្បវត្តា ទសវត្ថុកា ទិដ្ឋិ។

៣១០៥. ចុល្លច្ចយាទិកា ទេសនាគាមិនិកា **យា បញ្ច** អាបត្តិយោ, **អាចារកុសលេន** ភគវតា សា អាចារវិបត្តីតិ វុត្តាតិ យោជនា។ **អាទិ**-សទ្ទេន បាចិត្តិយបាដិទេសនីយទុក្កដទុព្ភាសិតានំ គហណំ។ **យា**តិ បញ្ចាបត្តិយោ អបេក្ខិត្វា ពហុត្តំ។ **សា**តិ អាចារវិបត្តិ សាមញ្ញមបេក្ខិត្វា ឯកត្តំ។

៣១០៦. **កុហនាទី**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន លបនា នេមិត្តិកតា និប្បេសិកតា លាភេន លាភំ និជិគីសនតា គហិតា, កុហនាទីនំ វិត្ថារោ **វិសុទ្ធិមគ្គេ** (វិសុទ្ធិ. ១.១៦) វុត្តនយេន វេទិតព្ពោ។ អាជីវោ បច្ចយោ ហេតុ យស្សា អាបត្តិយាតិ វិគ្គហោ។ **ឆព្ពិធា**តិ ចតុត្ថបារាជិកសញ្ចរិត្តចុល្លច្ចយបាចិត្តិយបាដិទេសនីយទុក្កដាបត្តីនំ វសេន ឆព្ពិធា។ **បកាសិតា** –

> “អាជីវហេតុ អាជីវការណា បាបិច្ឆោ ឥច្ឆាបកតោ អសន្តំ អភូតំ ឧត្តរិមនុស្សធម្មំ ឧល្លបតិ, អាបត្តិ បារាជិកស្ស។ អាជីវហេតុ...បេ.... សញ្ចរិត្តំ សមាបជ្ជតិ, អាបត្តិ សង្ឃាទិសេសស្ស។ អាជីវហេតុ...បេ.... ‘យោ តេ វិហារេ វសតិ, សោ ភិក្ខុ អរហា’តិ ភណតិ, បដិជានន្តស្ស អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្ស។ អាជីវហេតុ...បេ.... ភិក្ខុ បណីតភោជនានិ អគិលានោ អត្តនោ អត្ថាយ វិញ្ញាបេត្វា ភុញ្ជតិ, អាបត្តិ បាចិត្តិយស្ស។ អាជីវហេតុ...បេ.... ភិក្ខុនី បណីតភោជនានិ អគិលានា អត្តនោ អត្ថាយ វិញ្ញាបេត្វា ភុញ្ជតិ, អាបត្តិ បាដិទេសនីយស្ស។ អាជីវហេតុ អាជីវការណា សូបំ វា ឱទនំ វា អគិលានោ អត្តនោ អត្ថាយ វិញ្ញាបេត្វា ភុញ្ជតិ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បរិ. ២៨៧) –

ទេសិតា។ ឥមិនា អាជីវវិបត្តិ ទីបិតា។

៣១០៧. **“ឧក្ខិត្តោ”**តិអាទិ យថាក្កមេន តេសំ តិណ្ណំ នានាសំវាសកានំ សរូបទស្សនំ។ តត្ថ តយោ ឧក្ខិត្តកា វុត្តាយេវ។

៣១០៨-៩. “យោ សង្ឃេន ឧក្ខេបនីយកម្មកតានំ អធម្មវាទីនំ បក្ខេ និសិន្នោ ‘តុម្ហេ កឹ ភណថា’តិ តេសញ្ច ឥតរេសញ្ច លទ្ធឹ សុត្វា ‘ឥមេ អធម្មវាទិនោ, ឥតរេ ធម្មវាទិនោ’តិ ចិត្តំ ឧប្បាទេតិ, អយំ តេសំ មជ្ឈេ និសិន្នោវ តេសំ នានាសំវាសកោ ហោតិ, កម្មំ កោបេតិ។ ឥតរេសម្បិ ហត្ថបាសំ អនាគតត្តា កោបេតី”តិ (មហាវ. អដ្ឋ. ៤៥៥) អាគត **អដ្ឋកថា**វិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ **“អធម្មវាទិបក្ខស្មិ”**ន្តិអាទិ។

អធម្មវាទិបក្ខស្មិន្តិ ឧក្ខេបនីយកម្មេន និស្សារិតានំ អធម្មវាទីនំ បក្ខស្មឹ។ **និសិន្នោវា**តិ ហត្ថបាសំ អវិជហិត្វា គណបូរកោ ហុត្វា និសិន្នោវ។ **វិចិន្តយ**ន្តិ “ឥមេ នុ ខោ ធម្មវាទិនោ, ឧទាហុ ឯតេ”តិ វីមំសនាការេន ចិន្តយន្តោ។ “ឯតេ បន ធម្មវាទី”តិ មានសំ ឧប្បាទេតិ, ឯវំ **ឧប្បន្នេ បន មានសេ**។ អធម្មវាទិបក្ខស្មឹ និសិន្នោវ ឯវំ មានសំ ឧប្បាទេន្តោ **អយំ ភិក្ខុ**។ **លទ្ធិយា**តិ ឯវំ ឧប្បាទិតមានសសង្ខាតាយ លទ្ធិយា។ តេសំ អធម្មវាទីនំ **នានាសំវាសកោ នាម** ហោតីតិ បកាសិតោ។

តត្រដ្ឋោ បន សោតិ តស្មឹ អធម្មវាទិបក្ខស្មឹ និសិន្នោវ សោ។ សទ-ធាតុយា គតិនិវារណត្ថត្តា តត្រ និសិន្នោ “តត្រដ្ឋោ”តិ វុច្ចតិ។ **ទ្វិន្ន**ន្តិ ធម្មវាទិអធម្មវាទិបក្ខានំ ទ្វិន្នំ សង្ឃានំ។ **កម្ម**ន្តិ ចតុវគ្គាទិសង្ឃេន ករណីយកម្មំ។ **កោបេតី**តិ អធម្មវាទីនំ អសំវាសភាវំ គន្ត្វា តេសំ គណបូរណត្តា, ឥតរេសំ ឯកសីមាយំ ឋត្វា ហត្ថបាសំ អនុបគតត្តា, ឆន្ទស្ស ច អទិន្នត្តា កម្មំ កោបេតិ។ យោ បន អធម្មវាទីនំ បក្ខេ និសិន្នោ “អធម្មវាទិនោ ឥមេ, ឥតរេ ធម្មវាទិនោ”តិ តេសំ មជ្ឈេ បវិសតិ, យត្ថ វា តត្ថ វា បក្ខេ និសិន្នោ “ឥមេ ធម្មវាទិនោ”តិ គណ្ហាតិ, អយំ អត្តនាវ អត្តានំ សមានសំវាសកំ ករោតីតិ វេទិតព្ពោ។

៣១១០. **ពហិសីមាគតោ** បកតត្តោ ភិក្ខុ សចេ ហត្ថបាសេ ឋិតោ ហោតិ, សោ សីមាយ នានាសំវាសកោ មតោតិ យោជនា។ តំ គណបូរណំ កត្វា កតកម្មម្បិ កុប្បតិ។ **ឯវំ** យថាវុត្តនិយាមេន តយោ នានាសំវាសកា មហេសិនា វុត្តាតិ យោជនា។

៣១១១. ចុតោតិ បារាជិកាបន្នោ សាសនតោ ចុតត្តា “ចុតោ”តិ គហិតោ។ “ភិក្ខុនី ឯកាទស អភព្ពា”តិ បទច្ឆេទោ។ **ឥមេ**តិ ភេទមនបេក្ខិត្វា សាមញ្ញេន សត្តរស ជនា។ **អសំវាសា**តិ ន សំវសិតព្ពា, នត្ថិ វា ឯតេហិ បកតត្តានំ ឯកកម្មាទិកោ សំវាសោតិ **អសំវាសា** នាម សិយុំ។

៣១១២. អសំវាសស្ស សព្ពស្សាតិ យថាវុត្តស្ស សត្តរសវិធស្ស សព្ពស្ស អសំវាសស្ស។ **តថា កម្មារហស្ស ចា**តិ “យស្ស សង្ឃោ កម្មំ ករោតិ, សោ នេវ កម្មបត្តោ, នាបិ ឆន្ទារហោ, អបិច កម្មារហោ”តិ (បរិ. ៤៨៨) ឯវំ **បរិវារេ** វុត្តកម្មារហស្ស ច។ **ឧម្មត្តកាទីន**ន្តិ **អាទិ**-សទ្ទេន ខិត្តចិត្តាទីនំ គហណំ។ **សង្ឃេ** តជ្ជនីយាទីនិ ករោន្តេ។ **បដិក្ខេបោ**តិ បដិក្កោសនា។ **ន រូហតី**តិ បដិក្កោសដ្ឋានេ ន តិដ្ឋតិ, កម្មំ ន កោបេតីតិ អធិប្បាយោ។

៣១១៣. សសំវាសេក...បេ.... ភិក្ខុនោតិ វុត្តនយេន កម្មេន វា លទ្ធិយា វា អសំវាសិកភាវំ អនុបគតត្តា សមានសំវាសកស្ស សីមាយ អសំវាសិកភាវំ អនុបគន្ត្វា ឯកសីមាយ ឋិតស្ស អន្តិមវត្ថុំ អនជ្ឈាបន្នត្តា បកតត្តស្ស ភិក្ខុនោ។ **អនន្តរស្សបិ** ហត្ថបាសេ **វចនេន** វចីភេទករណេន **បដិក្ខេបោ** បដិក្កោសោ **រុហតិ** បដិក្កោសនដ្ឋានេយេវ តិដ្ឋតិ, កម្មំ កោបេតីតិ អធិប្បាយោ។

៣១១៤. ឆហិ អាការេហីតិ (បាចិ. អដ្ឋ. ៤៣៨; កង្ខា. អដ្ឋ. និទានវណ្ណនា) លជ្ជិតាយ, អញ្ញាណតាយ, កុក្កុច្ចបកតតាយ, សតិសម្មោសាយ, អកប្បិយេកប្បិយសញ្ញិតាយ, កប្បិយេអកប្បិយសញ្ញិតាយាតិ ឥមេហិ ឆហិ អាការេហិ។ បញ្ច សមណកប្បា ច វុត្តា, បញ្ច វិសុទ្ធិយោ ច វុត្តាតិ យោជនា។

“អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, បញ្ចហិ សមណកប្បេហិ ផលំ បរិភុញ្ជិតុំ, អគ្គិបរិជិតំ សត្ថបរិជិតំ នខបរិជិតំ អពីជំ និព្ពដ្ដពីជញ្ញេវ បញ្ចម”ន្តិ (ចូឡវ. ២៥០) **ខុទ្ទកវត្ថុកេ** អនុញ្ញាតា **បញ្ច សមណកប្បា** នាម។ **បញ្ច វិសុទ្ធិយោ**តិ បរិវារេ **ឯកុត្តរេ** “បញ្ច វិសុទ្ធិយោ”តិ ឥមស្ស និទ្ទេសេ “និទានំ ឧទ្ទិសិត្វា អវសេសំ សុតេន សាវេតព្ពំ, អយំ បឋមា វិសុទ្ធី”តិអាទិនា (បរិ. ៣២៥) នយេន ទស្សិតា បញ្ច បាតិមោក្ខុទ្ទេសសង្ខាតា បញ្ច វិសុទ្ធិយោ ច “សុត្តុទ្ទេសោ បារិសុទ្ធិឧបោសថោ អធិដ្ឋានុបោសថោ បវារណា សាមគ្គិឧបោសថោយេវ បញ្ចមោ”តិ (បរិ. ៣២៥) ឯវំ វុត្តា បញ្ច វិសុទ្ធិយោ ចាតិ ទ្វេបញ្ចវិសុទ្ធិយោ “ទ្វិបញ្ចវិញ្ញាណានី”តិអាទីសុ វិយ សាមញ្ញវចនេន សង្គហិតា។

៣១១៥-៧. និស្សេសេន ទីយតិ បញ្ញាបីយតិ ឯត្ថ សិក្ខាបទន្តិ **និទានំ**, តេសំ តេសំ សិក្ខាបទានំ បញ្ញត្តិយា ឋានភូតំ វេសាលិអាទិ។ បុំ វុច្ចតិ និរយោ, តំ គលតិ មទ្ទតិ នេរយិកទុក្ខំ អនុភវតីតិ **បុគ្គលោ**, សត្តោ។ អរិយបុគ្គលា តំសទិសត្តា, ភូតបុព្ពគតិយា វា “បុគ្គលា”តិ វេទិតព្ពា។ ឥធ បនេតេ សិក្ខាបទវីតិក្កមស្ស អាទិកម្មិកា អធិប្បេតា។ ឥទានិ បុគ្គលនិទ្ទេសំ វក្ខតិ។ វសតិ ឯត្ថ ភគវតោ អាណាសង្ខាតា សិក្ខាបទបញ្ញត្តិ តំ បដិច្ច បវត្តតីតិ **វត្ថុ**, តស្ស តស្ស បុគ្គលស្ស សិក្ខាបទបញ្ញត្តិហេតុភូតោ អជ្ឈាចារោ។

វិធានំ វិភជនំ **វិធិ**, បភេទោ។ បញ្ញាបីយតិ ភគវតោ អាណា បការេន ញាបីយតិ ឯតាយាតិ **បញ្ញត្តិ**, បញ្ញត្តិយា វិធិ បភេទោ “បញ្ញត្តិវិធិ”ន្តិ វត្តព្ពេ “វិធី បញ្ញត្តិយា”តិ គាថាពន្ធវសេន អសមត្ថនិទ្ទេសោ។ សា បន បញ្ញត្តិវិធិ បញ្ញត្តិអនុបញ្ញត្តិ អនុប្បន្នបញ្ញត្តិ សព្ពត្ថបញ្ញត្តិ បទេសបញ្ញត្តិ សាធារណបញ្ញត្តិ អសាធារណបញ្ញត្តិ ឯកតោបញ្ញត្តិ ឧភតោបញ្ញត្តិវសេន នវវិធា ហោតិ។

“វិបត្តិ អាបត្តិ អនាបត្តី”តិ បទច្ឆេទោ, វិបជ្ជន្តិ ឯតាយ សីលាទយោតិ **វិបត្តិ**។ សា បន សីលអាចារទិដ្ឋិអាជីវានំ វសេន ចតុព្ពិធា។ សា បន ឧទ្ទេសវសេន ហេដ្ឋា ទស្សិតាវ។ អាបជ្ជន្តិ ឯតាយ អកុសលាព្យាកតភូតាយ ភគវតោ អាណាវីតិក្កមន្តិ **អាបត្តិ**។ សា បុព្ពបយោគាទិវសេន អនេកប្បភេទា អាបត្តិ។ **អនាបត្តិ** អជាននាទិវសេន អាណាយ អនតិក្កមនំ។ សមុដ្ឋាតិ ឯតេហិ អាបត្តីតិ **សមុដ្ឋានានិ**, កាយាទិវសេន ឆព្ពិធានិ អាបត្តិការណានិ។ សមុដ្ឋានានំ នយោ **សមុដ្ឋាននយោ**, តំ។

វជ្ជញ្ច កម្មញ្ច កិរិយា ច សញ្ញា ច ចិត្តញ្ច អាណត្តិ ច **វជ្ជកម្មក្រិយាសញ្ញាចិត្តាណត្តិយោ**, តាសំ វិធិ តថា វុច្ចតិ, តំ។ **វជ្ជវិធិ**ន្តិ “យស្សា សចិត្តកបក្ខេ ចិត្តំ អកុសលមេវ ហោតិ, អយំ លោកវជ្ជា, សេសា បណ្ណត្តិវជ្ជា”តិ (កង្ខា. អដ្ឋ. បឋមបារាជិកវណ្ណនា) វុត្តំ វជ្ជវិធិំ។ **កម្មវិធិ**ន្តិ “សព្ពា ច កាយកម្មវចីកម្មតទុភយវសេន តិវិធា ហោន្តី”តិ (កង្ខា. អដ្ឋ. បឋមបារាជិកវណ្ណនា) ទស្សិតំ កម្មវិធិំ ។ **ក្រិយាវិធិ**ន្តិ “អត្ថាបត្តិ កិរិយតោ សមុដ្ឋាតិ, អត្ថិ អកិរិយតោ, អត្ថិ កិរិយាកិរិយតោ, អត្ថិ សិយា កិរិយតោ សិយា អកិរិយតោ”តិអាទិនា (កង្ខា. អដ្ឋ. បឋមបារាជិកវណ្ណនា) នយេន ទស្សិតំ កិរិយាវិធិំ។ **សញ្ញាវិធិ**ន្តិ “សញ្ញាវិមោក្ខា”តិអាទិនា (កង្ខា. អដ្ឋ. បឋមបារាជិកវណ្ណនា) នយេន ទស្សិតំ សញ្ញាវិធិំ។

ចិត្តវិធិន្តិ “សព្ពាបិ ចិត្តវសេន ទុវិធា ហោន្តិ សចិត្តកា, អចិត្តកា ចា”តិ (កង្ខា. អដ្ឋ. បឋមបារាជិក វណ្ណនា) វុត្តំ ចិត្តវិធឹ។ **អាណត្តិវិធិ**ន្តិ “សាណត្តិកំ អនាណត្តិក”ន្តិ វុត្តំ អាណត្តិវិធឹ។ **អង្គវិធាន**ន្តិ សព្ពសិក្ខាបទេសុ អាបត្តីនំ វុត្តំ អង្គវិធានញ្ច។ វេទនាត្តិកំ, កុសលត្តិកញ្ចាតិ យោជនា។ តំ បន “អកុសលចិត្តំ, ទ្វិចិត្តំ, តិចិត្តំ, ទុក្ខវេទនំ, ទ្វិវេទនំ, តិវេទន”ន្តិ តត្ថ តត្ថ ទស្សិតមេវ។

សត្តរសវិធំ ឯតំ លក្ខណន្តិ យថាវុត្តនិទានាទិសត្តរសប្បភេទំ សព្ពសិក្ខាបទានំ សាធារណលក្ខណំ។ **ទស្សេត្វា**តិ បកាសេត្វា។ **ពុធោ** វិនយកុសលោ។ តត្ថ តត្ថ សិក្ខាបទេសុ យថារហំ យោជេយ្យាតិ សម្ពន្ធោ។

៣១១៨. ឥមេសុ សត្តរសសុ លក្ខណេសុ និទានបុគ្គលេ តាវ និទ្ទិសិតុមាហ **“និទាន”**ន្តិអាទិ។ **តត្ថា**តិ តេសុ សត្តរសសុ សាធារណលក្ខណេសុ, និទ្ទារណេ ចេតំ ភុម្មំ។ **និទាន**ន្តិ និទ្ទារិតព្ពទស្សនំ។ **“បុរ”**ន្តិ ឥទំ “វេសាលី”តិអាទិបទេហិ បច្ចេកំ យោជេតព្ពំ។ **សក្កភគ្គា**តិ ឯតេហិ ជនបទវាចីហិ សទ្ទេហិ ឋាននិស្សិតា នាគរាវ គហេតព្ពា។ តានិ ច “សក្កេសុ វិហរតិ កបិលវត្ថុស្មឹ, ភគ្គេសុ វិហរតិ សុសុមារគិរេ”តិ តត្ថ តត្ថ សិក្ខាបទនិទានេ និទស្សិតានេវ។

៣១១៩. **“ទស វេសាលិយា”**តិអាទីនំ អត្ថវិនិច្ឆយោ **ឧត្តរេ** អាវិ ភវិស្សតិ។ **គិរិព្ពជេ**តិ រាជគហនគរេ។ តញ្ហិ សមន្តា ឋិតេហិ ឥសិគិលិអាទីហិ បញ្ចហិ បព្ពតេហិ វជសទិសន្តិ “គិរិព្ពជ”ន្តិ វុច្ចតិ។

៣១២១. ភិក្ខូនំ បាតិមោក្ខស្មឹ សុទិន្នធនិយាទយោ តេវីសតិវិធា អាទិកម្មិកបុគ្គលា វុត្តាតិ យោជនា។

៣១២២. ឧភយបាតិមោក្ខេ អាគតា **តេ សព្ពេ** អាទិកម្មិកបុគ្គលា បរិបិណ្ឌិតា តឹស ភវន្តីតិ យោជនា។ **វត្ថុ**អាទីនំ វិនិច្ឆយោ **ឧត្តរេ** វក្ខមានត្តា ឥធ ន វុត្តោ។ ននុ ច និទានបុគ្គលវិនិច្ឆយម្បិ តត្ថ វក្ខតីតិ សោ ឥធ កស្មា វុត្តោតិ? នាយំ ទោសោ, ឥមស្ស បករណត្តា ឥធាបិ វត្តព្ពោតិ។ យទិ ឯវំ វត្ថុអាទិវិនិច្ឆយោបិ ឥធ វត្តព្ពោ សិយា, សោ កស្មា ន វុត្តោតិ? ឯកយោគនិទ្ទិដ្ឋស្ស ឥមស្ស វចនេន សោបិ វុត្តោយេវ ហោតីតិ ឯកទេស ទស្សនវសេន សំខិត្តោតិ ទដ្ឋព្ពោ។

៣១២៣. យោ ឯនំ តរុំ ជានាតិ, សោ បញ្ញត្តឹ អសេសតោ ជានាតីតិ សម្ពន្ធោ។ ឯត្ថ **“ឯនំ តរុ”**ន្តិ ឥមិនា និទានាទិសត្តរសប្បការំ សព្ពសិក្ខាបទសាធារណលក្ខណសមុទាយំ រូបកេន ទស្សេតិ។ កីទិសំ តរុន្តិ អាហ **“តិមូល”**ន្តិអាទិ។

តត្ថ **តិមូល**ន្តិ និទានបុគ្គលវត្ថុសង្ខាតានិ តីណិ មូលានិ ឯតស្សាតិ តិមូលំ។ **នវបត្ត**ន្តិ នវវិធបណ្ណត្តិសង្ខាតានិ បត្តានិ ឯតស្សាតិ នវបត្តំ។ **ទ្វយង្កុរ**ន្តិ លោកវជ្ជបណ្ណត្តិវជ្ជសង្ខាតា ទ្វេ អង្កុរា ឯតស្សាតិ ទ្វយង្កុរំ។ “ទ្វិអង្កុរ”ន្តិ វត្តព្ពេ ឥ-ការស្ស អយាទេសំ កត្វា “ទ្វយង្កុរ”ន្តិ វុត្តំ។ **សត្តផល**ន្តិ អាណត្តិអាបត្តិ អនាបត្តិវិបត្តិសញ្ញាវេទនាកុសលត្តិកសង្ខាតានិ សត្ត ផលានិ ឯតស្សាតិ សត្តផលំ។ **ឆបុប្ផ**ន្តិ ឆសមុដ្ឋានសង្ខាតានិ បុប្ផានិ ឯតស្សាតិ ឆបុប្ផំ។ **ទ្វិប្បភវ**ន្តិ ចិត្តកម្មសង្ខាតា ទ្វេ បភវា ឯតស្សាតិ ទ្វិប្បភវំ។ **ទ្វិសាខ**ន្តិ កិរិយអង្គសង្ខាតា ទ្វេ សាខា ឯតស្សាតិ ទ្វិសាខំ។ **ឯនំ តរុំ យោ ជានាតី**តិ យោ វុត្តោ ភិក្ខុ វុត្តសរូបសាធារណ សត្តរសលក្ខណរាសិវិនិច្ឆយសង្ខាតតរុំ ជានាតិ។ **សោ**តិ សោ ភិក្ខុ។ **បញ្ញត្តិ**ន្តិ វិនយបិដកំ។ **អសេសតោ**តិ សព្ពសោ។

៣១២៤. **ឥតិ** ឯវំ មធុរបទត្ថំ អនាកុលំ **បរមំ** ឧត្តមំ ឥមំ វិនិច្ឆយំ យោ **បឋតិ** វាចុគ្គតំ ករោន្តោ បរិយាបុណាតិ, គរុសន្តិកេ សាធុកំ **សុណាតិ, បរិបុច្ឆតេ ច** អត្ថំ បរិបុច្ឆតិ ច, **សោ** ភិក្ខុ វិនយ **វិនិច្ឆយេ ឧបាលិសមោ ភវតិ** វិនយធរានំ ឯតទគ្គដ្ឋានេ និក្ខិត្តេន ឧបាលិមហាថេរេន សទិសោ ភវតីតិ យោជនា។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្ទីបនិយា វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណនាយ

បកិណ្ណកវិនិច្ឆយកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

កម្មដ្ឋានវិភាវនាវិធានកថាវណ្ណនា

៣១២៥. “អាទិម្ហិ សីលំ ទស្សេយ្យ។

មជ្ឈេ មគ្គំ វិភាវយេ;
បរិយោសានេ ច និព្ពានំ;
ឯសា កថិកសណ្ឋិតី”តិ។ (ទី. និ. អដ្ឋ. ១.១៩០; ម. និ. អដ្ឋ. ១.២៩១; អ. និ. អដ្ឋ. ២.៣.៦៤) –

វុត្តំ ធម្មកថិកលក្ខណំ សមនុស្សរន្តោយមាចរិយោ បាតិមោក្ខសំវរសីលបរិទីបកំ វិនិច្ឆយំ នាតិសង្ខេបវិត្ថារមុខេន ទស្សេត្វា តំមូលកានំ តតរេសញ្ច តិណ្ណំ សីលានំ តំទស្សនេនេវ ទស្សិតភាវញ្ច សីលវិសុទ្ធិមូលិកា ចិត្តវិសុទ្ធិអាទិយោ បញ្ចវិសុទ្ធិយោ ច តំមូលិកញ្ច អរិយមគ្គសង្ខាតំ ញាណទស្សនវិសុទ្ធឹ តទធិគមនីយំ និព្ពានញ្ច ទស្សេត្វា យថាវុត្តំ វិនយកថំ បរិយោសាបេតុកាមោ អាហ “**បាមោក្ខេ**”តិអាទិ។ តត្ថ **បាមោក្ខេ**តិ សមាធិអាទីនំ អនវជ្ជធម្មានំ បតិដ្ឋាភាវេន ឧត្តមេ។ **មោក្ខប្បវេសនេ**តិ អមតមហានិព្ពាននគរស្ស បវេសននិមិត្តេ។ **មុខេ** អសហាយទ្វារភូតេ។ យថាហ –

“សគ្គារោហណសោបានំ, អញ្ញំ សីលសមំ កុតោ;
ទ្វារំ វា បន និព្ពាន-នគរស្ស បវេសនេ”តិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.៩; ពុ. វំ. អដ្ឋ. ៣.ទីបង្ករពុទ្ធវំសវណ្ណនា);

សព្ពទុក្ខក្ខយេតិ ជាតិទុក្ខាទិសព្ពទុក្ខានំ ខយស្ស អរិយមគ្គស្ស អធិគមូបាយត្តា ផលូបចារេន សព្ពទុក្ខក្ខយសង្ខាតេ។ “**បាមោក្ខេ**”តិ ច “**មោក្ខប្បវេសនេ មុខេ**”តិ ច “**សព្ពទុក្ខក្ខយេ**”តិ ច “បាតិមោក្ខស្មិ”ន្តិ ឯតស្ស វិសេសនំ។ **វុត្តេ**តិ បារាជិកតោ បដ្ឋាយ នានប្បការតោ និទ្ទិដ្ឋេ សតិ។ ឥតរត្តយំ វុត្តមេវាតិ សម្ពន្ធោ។ ឥន្ទ្រិយសំវរសីលអាជីវបារិសុទ្ធិសីលបច្ចយសន្និស្សិតសីលសង្ខាតំ ឥតរំ សីលត្តយំ វុត្តមេវ ហោតិ “រាជា អាគតោ”តិ វុត្តេ បរិសាយ អាគមនំ វិយ, តស្មា តំ ន វក្ខាមាតិ អធិប្បាយោ។

៣១២៦. **ឥទំ ចតុព្ពិធំ សីល**ន្តិ បាតិមោក្ខសំវរសីលាទី ចតុបារិសុទ្ធិសីលំ។ **ញត្វា**តិ លក្ខណាទិតោ, វោទានតោ, ហានភាគិយដ្ឋិតិភាគិយវិសេសភាគិយនិព្ពេធភាគិយាទិប្បការតោ ច ជានិត្វា។ **តត្ថា**តិ ចតុព្ពិធសីលេ។ **បតិដ្ឋិតោ**តិ អច្ឆិទ្ទាទិអង្គសមន្នាគតភាវមាបាទនេន បតិដ្ឋិតោ។ **សមាធិ**ន្តិ ឧបចារប្បនាភេទលោកិយសមាធិំ។ **ភាវេត្វា**តិ សមថត្ថាលីសាយ កម្មដ្ឋានេសុ បុនប្បុនំ អនុយោគវសេន វឌ្ឍេត្វា។ **បញ្ញាយា**តិ តិលក្ខណាការាទិបរិច្ឆេទិកាយ លោកុត្តរាយ បញ្ញាយ ហេតុភូតាយ, ករណភូតាយ ច។ **បរិមុច្ចតី**តិ សព្ពកិលេសពន្ធនំ ឆេត្វា សំសារចារកា សមន្តតោ មុច្ចតិ, អនុបាទិសេសាយ និព្ពានធាតុយា បរិនិព្ពាយតីតិ អធិប្បាយោ។

៣១២៧. ឯវំ សមាសតោ វុត្តមេវត្ថំ និទ្ទិសន្តោ អាហ “**ទសានុស្សតិយោ**”តិអាទិ។ ទស អនុស្សតិយោ ច ទស កសិណា ច ទស អសុភា ច ចតស្សោ អប្បមញ្ញាយោ ច តថា ចត្តារោ អារុប្បា ច វុត្តា។ អបរំ កម្មដ្ឋានទ្វយញ្ច វុត្តន្តិ សម្ពន្ធោ។

តត្ថ **ទសានុស្សតិយោ** នាម “ពុទ្ធានុស្សតិ, ធម្មានុស្សតិ, សង្ឃានុស្សតិ, សីលានុស្សតិ, ចាគានុស្សតិ, ទេវតានុស្សតិ, កាយគតាសតិ, មរណានុស្សតិ, អានាបានសតិ, ឧបសមានុស្សតី”តិ (វិសុទ្ធិ. ១.៤៧) ឯវំ វុត្តា ទស អនុស្សតិយោ។

ទស កសិណា នាម “បថវីកសិណំ, អាបោកសិណំ, តេជោកសិណំ, វាយោកសិណំ, នីលកសិណំ, បីតកសិណំ, លោហិតកសិណំ, ឱទាតកសិណំ, អាលោកកសិណំ, បរិច្ឆិន្នាកាសកសិណ”ន្តិ (វិសុទ្ធិ. ១.៤៧) វុត្តា ឥមេ ទស កសិណា។

ទស អសុភា នាម “ឧទ្ធុមាតកំ, វិនីលកំ, វិបុព្ពកំ, វិច្ឆិទ្ទកំ, វិក្ខាយិតកំ, វិក្ខិត្តកំ, ហតវិក្ខិត្តកំ, លោហិតកំ, បុឡុវកំ, អដ្ឋិក”ន្តិ (វិសុទ្ធិ. ១.៤៧) វុត្តា ឥមេ ទស អសុភា។

ចតស្សោ អប្បមញ្ញាយោ នាម “មេត្តា, ករុណា, មុទិតា, ឧបេក្ខា”តិ (វិសុទ្ធិ. ១.៤៧) វុត្តា ឥមេ អប្បមញ្ញាយោ។

ចត្តារោ អារុប្បា នាម “អាកាសានញ្ចាយតនំ, វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ, អាកិញ្ចញ្ញាយតនំ, នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតន”ន្តិ (វិសុទ្ធិ. ១.៤៧) វុត្តា ឥមេ អារុប្បា។ **អបរំ កម្មដ្ឋានទ្វយំ** នាម “អាហារេបដិក្កូលសញ្ញា, ចតុធាតុវវត្ថាន”ន្តិ វុត្តំ ដ្ឋានឧភយំ។

៣១២៨. ឥច្ចេវំ ចត្តាលីសវិធំ មនោភុនោ កម្មដ្ឋានំ សព្ពម្បិ កម្មដ្ឋានំ សមុទ្ទិដ្ឋំ សិយាតិ យោជនា។ កម្មស្ស យោគសង្ខាតស្ស ឋានំ អារម្មណភាវេន បវត្តិដ្ឋានន្តិ **កម្មដ្ឋានំ**។ តិដ្ឋតិ ឯត្ថ ផលំ តទាយត្តវុត្តិតាយាតិ **ឋានំ**, ការណំ, កម្មស្ស វិបស្សនាយ ឋានំ ការណំ **កម្មដ្ឋានំ**, កស្សាតិ អាហ “**មនោភុនោ**”តិ។ មនោ អភិភវតីតិ មនោភូ, តស្ស **មនោភុនោ**, កុសលចិត្តប្បវត្តិនិវារណេន តថាលទ្ធនាមស្ស កាមទេវស្សាតិ អត្ថោ។ ឥមិនា កម្មដ្ឋានគណនាបរិច្ឆេទោ ទស្សិតោ។

៣១២៩-៣០. ឥមេសំ កម្មដ្ឋានានំ ភាវនាមយំ ភិន្ទិត្វា ទស្សេតុំ មាតិកំ តាវ ទស្សេន្តោ អាហ “**ឧបចារប្បនាតោ**”តិអាទិ។ តត្ថ **ឧបចារប្បនាតោ**តិ “ឯត្តកានិ កម្មដ្ឋានានិ ឧបចារាវហានិ , ឯត្តកានិ អប្បនាវហានី”តិ ឯវំ ឧបចារប្បនាវសេន ច។ **ឈានភេទា**តិ “ឯត្តកានិ បឋមជ្ឈានិកានិ, ឯត្តកានិ តិកចតុក្កជ្ឈានិកានិ, ឯត្តកានិ បញ្ចកជ្ឈានិកានី”តិអាទិនា ឈានភេទា ច។ **អតិក្កមា**តិ អង្គានំ, អារម្មណានញ្ច អតិក្កមតោ។ **វឌ្ឍនាវឌ្ឍនា ចាបី**តិ អង្គុលទ្វង្គុលាទិវសេន វឌ្ឍេតព្ពា, អវឌ្ឍេតព្ពា ច។ **អារម្មណភូមិតោ**តិ និមិត្តារម្មណាទិអារម្មណតោ ចេវ លព្ភមានាលព្ភមានភូមិតោ ច។

គហណាតិ ទិដ្ឋាទិវសេន គហេតព្ពតោ។ **បច្ចយា**តិ តំតំឋានានំ បច្ចយភាវតោ ច។ **ភិយ្យោ**តិ បុនសទ្ទត្ថនីហារត្ថោ។ **ចរិយានុកូលតោ**តិ រាគចរិយាទីនំ អនុកូលភាវតោតិ **អយំ វិសេសោ** អយំ ភេទោ។ **ឯតេសុ** ចត្តាលីសាយ កម្មដ្ឋានេសុ។

៣១៣១. ឯវំ មាតិកំ និទ្ទិសិត្វា យថាក្កមំ និទ្ទិសន្តោ បឋមំ តាវ ឧបចារាវហាទយោ ទស្សេតុមាហ “**អដ្ឋានុស្សតិយោ**”តិអាទិ ។ **តត្ថា**តិ តិស្សំ មាតិកាយំ, តេសុ វា ចត្តាលីសាយ កម្មដ្ឋានេសុ។ **អដ្ឋានុស្សតិយោ**តិ កាយគតាសតិអានាបានសតិទ្វយវជ្ជិតា ពុទ្ធានុស្សតិអាទិកា អដ្ឋ អនុស្សតិយោ ច។ **សញ្ញា** អាហារេបដិក្កូលសញ្ញា ច។ **វវត្ថានញ្ច** ចតុធាតុវវត្ថានញ្ចាតិ **ឥមេ** ទស។ **ឧបចារាវហា**តិ ពុទ្ធគុណាទីនំ បរមត្ថភាវតោ, អនេកវិធត្តា, ឯកស្សាបិ គម្ភីរភាវតោ ច ឯតេសុ ទសសុ កម្មដ្ឋានេសុ អប្បនាវសេន សមាធិស្ស បតិដ្ឋាតុមសក្កុណេយ្យត្តា អប្បនាភាវនាប្បត្តោ សមាធិ ឧបចារភាវេយេវ បតិដ្ឋាតិ, តស្មា ឯតេ ឧបចារាវហា។

ននុ ចេត្ថ ទុតិយចតុត្ថារុប្បសមាធិ, លោកុត្តរោ ច សមាធិ បរមត្ថធម្មេ អប្បនំ បាបុណាតិ, តស្មា “បរមត្ថភាវតោ”តិ ហេតុ អប្បនមបាបុណនេ ការណភាវេន ន វុច្ចតីតិ? ន, តស្ស ភាវនាវិសេសេន បរមត្ថធម្មេ បវត្តិសម្ភវតោ, ឥមស្ស ច រូបាវចរចតុត្ថភាវនាវិសេសសម្ភវតោ ច។ តថា ហិ ទុតិយចតុត្ថារុប្បសមាធិ អប្បនាបត្តស្ស អរូបាវចរសមាធិស្ស ចតុត្ថជ្ឈានស្ស អារម្មណសមតិក្កមមត្តភាវនាវសេន សភាវារម្មណេបិ អប្បនំ បាបុណាតិ។ វិសុទ្ធិភាវនានុក្កមពលេន លោកុត្តរោ សមាធិ អប្បនំ បាបុណាតីតិ។

៣១៣២. **តត្ថា**តិ តេសុ ឈានាវហេសុ តឹសកម្មដ្ឋានេសុ។ **អសុភា**តិ ឧទ្ធុមាតកាទយោ ទស អសុភា។ **កាយគតាសតី**តិ កាយគតាសតិ ចាតិ **ឥមេ** ឯកាទស។ **បឋមជ្ឈានិកា**តិ ឥមេសំ បដិក្កូលារម្មណត្តា, បដិក្កូលារម្មណេ ច ចិត្តស្ស ចណ្ឌសោតាយ នទិយា អរិត្តពលេន នាវាដ្ឋានំ វិយ វិតក្កពលេនេវ បវត្តិសម្ភវតោ អវិតក្កានំ ទុតិយជ្ឈានាទីនំ អសម្ភវោតិ សវិតក្កស្ស បឋមជ្ឈានស្សេវ សម្ភវតោ បឋមជ្ឈានិកា។ អានាបានញ្ច កសិណា ចាតិ **ឥមេ** ឯកាទស **ចតុក្កជ្ឈានិកា** រូបាវចរចតុក្កជ្ឈានិកា ច ចតុក្កនយេន, បញ្ចកជ្ឈានិកា ច។

៣១៣៣. **តិស្សោវ អប្បមញ្ញា**តិ មេត្តា, ករុណា, មុទិតាតិ អប្បមញ្ញា តិស្សោវ។ សាមញ្ញនិទ្ទេសេ ឯតាសមេវ គហណំ កថំ វិញ្ញាយតីតិ? “**អថ បច្ឆិមា**”តិអាទិនា ចតុត្ថាយ អប្បមញ្ញាយ ចតុត្ថជ្ឈានិកភាវស្ស វក្ខមានត្តា បារិសេសតោ តំ វិញ្ញាយតិ។ **តិកជ្ឈានានី**តិ តិកជ្ឈានិកា។ “តិកជ្ឈានា”តិ វត្តព្ពេ លិង្គវិបល្លាសេន ឯវំ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ មេត្តាទីនំ ទោមនស្សសហគតព្យាបាទវិហឹសានភិរតីនំ បហាយកត្តា ទោមនស្សបដិបក្ខេន សោមនស្សេនេវ សហគតតា វុត្តាតិ ចតុក្កនយេន តិកជ្ឈានិកតា វុត្តា, បញ្ចកនយេន ចតុក្កជ្ឈានិកតា ច។

“**អថា**”តិ ឥទំ “បច្ឆិមា”តិ បទស្ស “តិស្សោ”តិ ឥមិនា បុរិមបទេន សម្ពន្ធនិវត្តនត្ថំ។ បច្ឆិមា អប្បមញ្ញា, ចត្តារោ អារុប្បា ច ចតុត្ថជ្ឈានិកា មតា ចតុក្កនយេន, បញ្ចមជ្ឈានិកា ច។ “សព្ពេ សត្តា សុខិតា ហោន្តុ, ទុក្ខា មុច្ចន្តុ, លទ្ធសុខសម្បត្តិតោ មា វិគច្ឆន្តូ”តិ មេត្តាទិតិវិធវសប្បវត្តំ ព្យាបារត្តយំ បហាយ កម្មស្សកតាទស្សនេន

សត្តេសុ មជ្ឈត្តាការប្បត្តភាវនានិព្ពត្តាយ តត្រមជ្ឈត្តោបេក្ខាយ ពលវតរត្តា អប្បនាប្បត្តស្ស ឧបេក្ខាព្រហ្មវិហារស្ស សុខសហគតតាសម្ភវតោ ឧបេក្ខាសហគតតា វុត្តា។

៣១៣៤. អង្គារម្មណតោ អតិក្កមោ ទ្វិធា វុត្តោតិ យោជនា។ **ចតុក្កតិកជ្ឈានេសូ**តិ ទសកសិណា, អានាបានសតីតិ ឯកាទសសុ ចតុក្កជ្ឈានិកេសុ ចេវ មេត្តាទិបុរិមព្រហ្មវិហារត្តយសង្ខាតេសុ តិកជ្ឈានិកេសុ ច កម្មដ្ឋានេសុ។ **អង្គាតិក្កមតា**តិ ឯកស្មឹយេវ អារម្មណេ វិតក្កាទិឈានង្គ សមតិក្កមេន បឋមជ្ឈានាទីនំ អារម្មណេយេវ ទុតិយជ្ឈានាទីនំ ឧប្បត្តិតោ អង្គាតិក្កមោ អធិប្បេតោតិ អត្ថោ។ អង្គាតិក្កមោយេវ **អង្គាតិក្កមតា**។

៣១៣៥. **អង្គាតិក្កមតោ**តិ តតិយជ្ឈានសម្បយុត្តសោមនស្សាតិក្កមនតោ។ **អារម្មណមតិក្កម្មា**តិ បដិភាគនិមិត្តកសិណុគ្ឃាដិមាកាសតព្ពិសយបឋមារុប្បវិញ្ញាណតទភាវសង្ខាតានិ ចត្តារិ អារម្មណានិ យថាក្កមំ អតិក្កមិត្វា។ កសិណុគ្ឃាដិមាកាសតព្ពិសយបឋមារុប្បវិញ្ញាណតទភាវតព្ពិសយតតិយារុប្បវិញ្ញាណសង្ខាតេសុ ចតូសុ អារម្មណេសុ **អារុប្បា** អាកាសានញ្ចាយតនាទីនិ ចត្តារិ អរូបាវចរជ្ឈានានិ **ជាយរេ** ឧប្បជ្ជន្តិ។

៣១៣៦. **ឯត្ថា**តិ ឯតេសុ អារម្មណេសុ។ **វឌ្ឍេតព្ពានី**តិ “យត្តកំ ឱកាសំ កសិណេន ផរតិ, តទព្ភន្តរេ ទិព្ពាយ សោតធាតុយា សទ្ទំ សោតុំ, ទិព្ពេន ចក្ខុនា រូបំ បស្សិតុំ, បរសត្តានញ្ច ចេតសា ចិត្តំ អញ្ញាតុំ សមត្ថោ ហោតី”តិ វុត្តប្បយោជនំ សន្ធាយ អង្គុលាទិវសេន បរិច្ឆិន្ទិត្វា យត្តកំ ឥច្ឆតិ, តត្តកំ វឌ្ឍេតព្ពានិ។ **សេសំ** អសុភាទិ **សព្ពំ តំ** កម្មដ្ឋានំ បយោជនាភាវា **ន វឌ្ឍេតព្ពមេវា**តិ យោជនា។

៣១៣៧. **តត្ថ** តេសុ កម្មដ្ឋានេសុ ទស កសិណា ច ទស អសុភា ច កាយគតាសតិ, អានាបានសតីតិ **ឥមេ ពាវីសតិ** កម្មដ្ឋានានិ បដិភាគារម្មណានីតិ យោជនា។ ឯត្ថ **“កសិណា”**តិអាទិនា តទារម្មណានិ ឈានានិ គហិតានិ។

៣១៣៨. **ធាតុវវត្ថាន**ន្តិ ចតុធាតុវវត្ថានំ, គាថាពន្ធវសេន រស្សត្តំ។ **វិញ្ញាណញ្ចា**តិ វិញ្ញាណញ្ចាយតនំ។ **នេវសញ្ញា**តិ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ។ **ទស ទ្វេ**តិ ទ្វាទស។ **ភាវគោចរា**តិ សភាវធម្មគោចរា, បរមត្ថធម្មាលម្ពណាតិ វុត្តំ ហោតិ។

៣១៣៩. **ទ្វេ ច អារុប្បមានសា**តិ អាកាសានញ្ចាយតនអាកិញ្ចញ្ញាយតនសង្ខាតា អរូបាវចរចិត្តុប្បាទា ទ្វេ ច។ ឆ ឥមេ ធម្មា នវត្តព្ពគោចរា និទ្ទិដ្ឋាតិ យោជនា ចតុន្នំ អប្បមញ្ញានំ សត្តបញ្ញត្តិយា, បឋមារុប្បស្ស កសិណុគ្ឃាដិមាកាសបញ្ញត្តិយា, តតិយារុប្បស្ស បឋមារុប្បវិញ្ញាណាភាវបញ្ញត្តិយា ច អារម្មណត្តា។

៣១៤០. **បដិក្កូលសញ្ញា**តិ អាហារេបដិក្កូលសញ្ញា។ កាយគតាសតីតិ ទ្វាទសេវ ភូមិតោ **ទេវេសុ** កាមាវចរទេវេសុ កុណបានំ, បដិក្កូលារហស្ស ច អសម្ភវា **ន បវត្តន្តី**តិ យោជនា។

៣១៤១. តានិ ទ្វាទស ច។ **ភិយ្យោ**តិ អធិកត្ថេ និបាតោ, តតោ អធិកំ អានាបានសតិ ចាតិ តេរស រូបារូបលោកេ អស្សាសបស្សាសានញ្ច អភាវា សព្ពសោ **ន ជាយរេ**តិ យោជនា។

៣១៤២. **អរូបាវចរេ** អរូបភវេ ចតុរោ អារុប្បេ ឋបេត្វា **អញ្ញេ** ឆត្តឹស ធម្មា រូបសមតិក្កមាភាវា **ន ជាយន្តី**តិ យោជនា។ **សព្ពេ** សមចត្តាលីស ធម្មា **មានុសេ** មនុស្សលោកេ សព្ពេសមេវ លព្ភមានត្តា **ជាយន្តិ**។

៣១៤៣. **ចតុត្ថកសិណំ ហិត្វា**តិ វាយោកសិណំ ទិដ្ឋផុដ្ឋេន គហេតព្ពត្តា តំ វជ្ជេត្វា នវ **កសិណា ច** ទស អសុភា ចាតិ **តេ** ឯកូនវីសតិ ធម្មា **ទិដ្ឋេនេវ** ចក្ខុវិញ្ញាណេន **បុព្ពភាគេ** បរិកម្មកាលេ គហេតព្ពា ភវន្តីតិ យោជនា។ បុព្ពភាគេ ចក្ខុនា ឱលោកេត្វា បរិកម្មំ កតំ, តេន ឧគ្គហិតនិមិត្តំ តេសំ គហេតព្ពន្តិ វុត្តំ ហោតិ។

៣១៤៤. **ផុដ្ឋេនា**តិ នាសិកគ្គេ, ឧត្តរោដ្ឋេ វា ផុដ្ឋវសេន។ កាយគតាសតិយំ តចបញ្ចកំ ទិដ្ឋេន គហេតព្ពំ។ **មាលុតោ**តិ វាយោកសិណំ ទិដ្ឋផុដ្ឋេន គហេតព្ពំ ឧច្ឆុសស្សាទីនំ បត្តេសុ ចលមានវណ្ណគ្គហណមុខេន, កាយប្បសាទឃដ្ដនេន ច គហេតព្ពត្តា។ **ឯត្ថ** ឯតេសុ កម្មដ្ឋានេសុ។ **សេសក**ន្តិ វុត្តាវសេសំ។ ពុទ្ធានុស្សតិអាទិកា អដ្ឋានុស្សតិយោ, ចត្តារោ ព្រហ្មវិហារា, ចត្តារោ អារុប្បា, អាហារេបដិក្កូលសញ្ញា, ចតុធាតុវវត្ថានំ, កាយគតាសតិយំ វក្កបញ្ចកាទីនិ ចាតិ សព្ពមេតំ បរតោ សុត្វា គហេតព្ពត្តា សុតេនេវ គហេតព្ពន្តិ វុត្តំ។

៣១៤៥. **ឯត្ថ** ឯតេសុ កម្មដ្ឋានេសុ អាកាសកសិណំ ឋបេត្វា នវ កសិណា បឋមារុប្បចិត្តស្ស អារម្មណភូត កសិណុគ្ឃាដិមាកាសស្ស ហេតុភាវតោ **បច្ចយា ជាយរេ** បច្ចយា ភវន្តីតិ យោជនា។

៣១៤៦. ទសបិ កសិណា **អភិញ្ញានំ** ទិព្ពចក្ខុញាណាទីនំ បច្ចយា ភវន្តីតិ យោជនា។ **ចតុត្ថស្សា**តិ ចតុត្ថស្ស ព្រហ្មវិហារស្ស។

៣១៤៧. **ហេដ្ឋិមហេដ្ឋិមារុប្បន្តិ** អាកាសានញ្ចាយតនាទិកំ។ **បរស្ស ច បរស្ស ចា**តិ វិញ្ញាណញ្ចាយតនាទិ ឧត្តរជ្ឈានស្ស បច្ចយោតិ បកាសិតន្តិ យោជនា។ **នេវសញ្ញា**តិ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ។ **និរោធស្សា**តិ សញ្ញាវេទយិតនិរោធស្ស, តាយ និរោធសមាបត្តិយា។

៣១៤៨. **សព្ពេ**តិ សមថក្កាលីសកម្មដ្ឋានធម្មា។ **សុខវិហារស្សា**តិ ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារស្ស។ **ភវនិស្សរណស្ស ចា**តិ វិភវូបនិស្សយតាយ វិបស្សនាបាទកត្តេន អាសវក្ខយញាណេន អធិគន្តព្ពស្ស និព្ពានស្ស ច។ **ភវសុខានញ្ចា**តិ បរិកម្មោបចារភាវនាវសប្បវត្តានិ កាមាវចរកុសលចិត្តានិ កាមសុគតិភវសុខានំ, រូបាវចរប្បនាវសបវត្តានិ រូបាវចរចិត្តានិ រូបាវចរភវសុខានំ, ឥតរានិ អរូបាវចរភូតានិ អរូបាវចរភវសុខានញ្ច បច្ចយាតិ ទីបិតា។

៣១៤៩. ទស អសុភា, កាយគតាសតីតិ **ឥមេ** ឯកាទស រាគចរិតស្ស វិសេសតោ អនុកូលា វិញ្ញេយ្យាតិ យោជនា។ “**វិសេសតោ**”តិ ឥមិនា រាគស្ស ឧជុវិបច្ចនីកភាវេន ច អតិសប្បាយតោ ច វុត្តោ, ឥតរេ ច អបដិក្ខិត្តាតិ ទីបេតិ។ វុត្តញ្ចេតំ **វិសុទ្ធិមគ្គេ** “សព្ពញ្ចេតំ ឧជុវិបច្ចនីកវសេន ច អតិសប្បាយវសេន ច វុត្តំ, រាគាទីនំ បន អវិក្ខម្ភិកា, សទ្ធាទីនំ វា អនុបការា កុសលភាវនា នាម នត្ថី”តិ (វិសុទ្ធិ. ១.៤៧)។

៣១៥០. **សវណ្ណកសិណា**តិ ចតូហិ វណ្ណេហិ កសិណេហិ សហិតា។ ចតស្សោ អប្បមញ្ញាយោតិ **ឥមេ** អដ្ឋ ទោសចរិតស្ស អនុកូលាតិ បកាសិតាតិ យោជនា។

៣១៥១. **មោហប្បកតិនោ**តិ មោហចរិតស្ស។ “អានាបានសតិ ឯកាវា”តិ បទច្ឆេទោ។

៣១៥២. **មរណូបសមេ**តិ មរណញ្ច ឧបសមោ ច មរណូបសមំ, តស្មឹ មរណូបសមេ។ **សតី**តិ មរណានុស្សតិ, ឧបសមានុស្សតិ ចាតិ **ឯតេ** ចត្តារោ ធម្មា។ **បញ្ញាបកតិនោ**តិ ពុទ្ធិចរិតស្ស។

៣១៥៣. **អាទិអនុស្សតិច្ឆក្កន្តិ** ពុទ្ធធម្មសង្ឃសីលចាគទេវតានុស្សតិសង្ខាតំ ឆក្កំ។ **សទ្ធាចរិតវណ្ណិតន្តិ** សទ្ធាចរិតស្ស អនុកូលន្តិ កថិតំ។ **អារុប្បា**តិ ចត្តារោ អារុប្បា។ **សេសា កសិណា**តិ ភូតកសិណអាលោកាកាសកសិណានំ វសេន ឆ កសិណាតិ **សេសា ទស** ធម្មា។ **សព្ពានុរូបកា**តិ សព្ពេសំ ឆន្នំ ចរិយានំ អនុកូលាតិ អត្ថោ។

៣១៥៤-៨. ឯវំ យថានិក្ខិត្តមាតិកានុក្កមេន កម្មដ្ឋានប្បភេទំ វិភាវេត្វា ឥទានិ ភាវនានយំ ទស្សេតុមាហ “**ឯវ**”ន្តិអាទិ។ **ឯវំ បភេទតោ ញត្វា កម្មដ្ឋានានី**តិ យថាវុត្តភេទនយមុខេន ភាវនាមយារម្ភទស្សនំ។ **បណ្ឌិតោ**តិ តិហេតុកបដិសន្ធិបញ្ញាយ បញ្ញវា ភព្ពបុគ្គលោ។ **តេស្វ**តិ និទ្ធារណេ ភុម្មំ។ **មេធាវី**តិ បារិហារិយបញ្ញាយ សមន្នាគតោ។ **ទឡ្ហំ គហេត្វានា**តិអាទិមជ្ឈបរិយោសានេ សុដ្ឋុ សល្លក្ខន្តេន ទឡ្ហំ អដ្ឋឹ កត្វា សក្កច្ចំ ឧគ្គហេត្វា។ **កល្យាណមិត្តកោ**តិ –

> “បិយោ គរុ ភាវនីយោ;
> វត្តា ច វចនក្ខមោ;
> គម្ភីរញ្ច កថំ កត្តា;
> នោ ចដ្ឋានេ និយោជកោ”តិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.៣៧; នេត្តិ. ១១៣) –

វុត្តលក្ខណកោ សីលសុតបញ្ញាទិគុណសមន្នាគតកល្យាណមិត្តកោ។

បឋមមេវ បលិពោធានំ ឧច្ឆេទំ កត្វាតិ យោជនា។ **បឋម**ន្តិ ភាវនារម្ភតោ បឋមមេវ។ **បលិពោធានំ ឧច្ឆេទំ កត្វា**តិ –

> “អាវាសោ ច កុលំ លាភោ;
> គណោ កម្មញ្ច បញ្ចមំ;

អទ្ធានំ ញាតិ អាពាធោ;
គន្ថោ ឥទ្ធីតិ តេ ទសា”តិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.៤១) –

វុត្តានំ ទសមហាបលិពោធានំ, ទីឃកេសនខលោមច្ឆេទនចីវររជនបត្តបចនាទីនំ ខុទ្ទកបអពោធានញ្ចាតិ ឧភយេសំ បលិពោធានំ ឧច្ឆេទំ កត្វា និដ្ឋាបនេន វា អាលយបរិច្ចាគេន វា ឧច្ឆេទំ កត្វា។ **ឥទ្ធិ** បនេត្ថ វិបស្សនាយ បលិពោធោ ហោតិ, ន សមាធិភាវនាយ។ វុត្តញ្ហេតំ **វិសុទ្ធិមគ្គេ** “ឥទ្ធីតិ បោថុជ្ជនិកា ឥទ្ធិ។ សា ហិ ឧត្តានសេយ្យកទារកោ វិយ, តរុណសស្សំ វិយ ច ទុប្បរិហារា ហោតិ, អប្បមត្តកេនេវ ភិជ្ជតិ។ សា បន វិបស្សនាយ បលិពោធោ ហោតិ, ន សមាធិស្ស សមាធិំ បត្វា បត្តព្ពត្តា”តិ (វិសុទ្ធិ. ១.៤១)។

ទោសវជ្ជិតេ , អនុរូបេ ច វិហារេ វសន្តេនាតិ យោជនា។ **ទោសវជ្ជិតេ**តិ –

“មហាវាសំ នវាវាសំ, ជរាវាសញ្ច បន្ថនិំ;
សោណ្ឌិំ បណ្ណញ្ច បុប្ផញ្ច, ផលំ បត្ថិតមេវ ច។

“នគរំ ទារុនា ខេត្តំ, វិសភាគេន បដ្ដនំ;
បច្ចន្តសីមាសប្បាយំ, យត្ថ មិត្តោ ន លព្ភតិ។

“អដ្ឋារសេតានិ ឋានានិ, ឥតិ វិញ្ញាយ បណ្ឌិតោ;
អារកា បរិវជ្ជេយ្យ, មគ្គំ បដិភយំ យថា”តិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.៥២) –

អដ្ឋកថាសុ វុត្តេហិ ឥមេហិ អដ្ឋារសហិ ទោសេហិ វជ្ជិតេ។

អនុរូបេ វសន្តេនាតិ –

“ឥធ , ភិក្ខវេ, សេនាសនំ នាតិទូរំ ហោតិ នច្ចាសន្នំ គមនាគមនសម្បន្នំ, ទិវា អប្បាកិណ្ណំ, រត្តិំ អប្បសទ្ទំ អប្បនិគ្ឃោសំ, អប្បឌំសមកសវាតាតបសរីសបសម្ផស្សំ, តស្មិំ ខោ បន សេនាសនេ វិហរន្តស្ស អប្បកសិរេនេវ ឧប្បជ្ជន្តិ ចីវរបិណ្ឌបាតសេនាសនគិលានបច្ចយភេសជ្ជបរិក្ខារា, តស្មិំ ខោ បន សេនាសនេ យេ តេ ភិក្ខូ វិហរន្តិ ពហុស្សុតា អាគតាគមា ធម្មធរា វិនយធរា មាតិកាធរា, តេ កាលេន កាលំ ឧបសង្កមិត្វា បរិបុច្ឆតិ បរិបញ្ហតិ ‘ឥទំ, ភន្តេ, កថំ, ឥមស្ស កោ អត្ថោ’តិ, តស្ស តេ អាយស្មន្តោ អវិវដញ្ចេវ វិវរន្តិ, អនុត្តានីកតញ្ច ឧត្តានី ករោន្តិ, អនេកវិហិតេសុ ច កង្ខដ្ឋានីយេសុ ធម្មេសុ កង្ខំ បដិវិនោទេន្តិ។ ឯវំ ខោ, ភិក្ខវេ, សេនាសនំ បញ្ចង្គសមន្នាគតំ ហោតី”តិ (អ. និ. ១០.១១) –

ឯវំ ភគវតា វណ្ណិតេហិ បញ្ចហិ គុណេហិ សមន្នាគតត្តា អនុរូបេ ភាវនាកម្មានុគុណេ វិហារេ វិហរន្តេនាតិ អត្ថោ។ **បឋមាទីនី**តិ បឋមទុតិយាទីនិ រូបាវចរជ្ឈានានិ។ **សព្ពសោ ភាវេត្វា**តិ **វិសុទ្ធិមគ្គេ** “សព្ពំ ភាវនាវិធានំ អបរិហាបេន្តេន ភាវេតព្ពោ”តិ (វិសុទ្ធិ. ១.៤១) និក្ខិត្តស្ស មាតិកាបទស្ស វិត្ថារក្កមេន ភាវេត្វា, ចិត្តវិសុទ្ធិំ សម្បាទេត្វាតិ វុត្តំ ហោតិ។

សប្បញ្ញោតិ កម្មជតិហេតុកបដិសន្ធិបញ្ញាយ ចេវ កម្មដ្ឋានមនសិការសប្បាយានិ បរិគ្គហេត្វា អសប្បាយំ បរិវជ្ជេត្វា សប្បាយសេវនោបការាយ បារិហារិយបញ្ញាយ ច សមន្នាគតោ យោគាវចរោ។ **តតោ**តិ នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនវជ្ជិតរូបារូបជ្ឈានំ វិបស្សនាបាទកភាវេន សមាបជ្ជិត្វា អដ្ឋន្នំ វិបស្សនាបាទកជ្ឈានានមញ្ញតរតោ ឈានា វុដ្ឋាយ។ តេនាហ **វិសុទ្ធិមគ្គេ** “ឋបេត្វា នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនំ អវសេសរូបារូបាវចរជ្ឈានានំ អញ្ញតរតោ វុដ្ឋាយា”តិ (វិសុទ្ធិ. ២.៦៦៣)។

នាមរូបវវត្ថានំ កត្វាតិ វិសុទ្ធិមគ្គេ **ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិនិទ្ទេសេ** វុត្តនយេន បញ្ចក្ខន្ធាទិមុខេសុ យថិច្ឆិតេន មុខេន បរិសិត្វា នាមរូបំ វវត្ថបេត្វា “ឥទំ នាមំ, ឥទំ រូបំ, ឥមម្ហា នាមរូបតោ ព្យតិរិត្តំ អត្តាទិ កិញ្ចិ វត្តព្ពំ នត្ថី”តិ និដ្ឋំ គន្ត្វា, ឥមិនា ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិ ទស្សិតា។

កង្ខំ វិតីវិយាតិ យថាទិដ្ឋនាមរូបធម្មានំ វិសុទ្ធិមគ្គេ **កង្ខាវិតរណវិសុទ្ធិនិទ្ទេសេ** (វិសុទ្ធិ. ២.៦៧៨ អាទយោ) វុត្តនយេន បច្ចយេ បរិគ្គហេត្វា “ន តាវិទំ នាមរូបំ អហេតុកំ, ន អត្តាទិហេតុក”ន្តិ យាថាវតោ នាមរូបស្ស បច្ចយា ទស្សនេន អទ្ធត្តយគតំ “អហោសិ នុ ខោ អហំ អតីតមទ្ធាន”ន្តិអាទិនយប្បវត្តំ (ម. និ. ១.១៨; សំ. និ.

២.២០; មហានិ. ១៧៤) សោឡសវិធំ កង្ខំ, "សត្ថរិ កង្ខតី"តិអាទិនយប្បវត្តំ (ធ. ស. ១០០៨) អដ្ឋវិធញ្ច កង្ខំ វីរិយេន តរិត្វា បជហិត្វា, ឥមិនា កង្ខាវិតរណវិសុទ្ធិ ទស្សិតា ហោតិ។

ឯវំ កង្ខាវិតរណវិសុទ្ធិនិប្ផាទនេន ញាតបរិញ្ញាយ ឋិតោ យោគាវចរោ សប្បាយំ នាមរូបំ លក្ខណត្តយំ អារោបេត្វា កង្ខារូបសមញ្ញាណេន **មគ្គាមគ្គញ្ញាណទស្សនវិសុទ្ធិនិទ្ទេសេ** (វិសុទ្ធិ. ២.៦៩២ អាទយោ) វុត្តនយេន សង្ខារេ សម្មសន្តោ ឱភាសោ, ញាណំ, បីតិ, បស្សទ្ធិ, សុខំ, អធិមោក្ខោ, បគ្គហោ, ឧបដ្ឋានំ, ឧបេក្ខា, និកន្តីតិ ទសសុ ឧបក្កិលេសេសុ បាតុភូតេសុ តថា បាតុភូតេ **ឱភាសាទយោ ទស ឧបក្កិលេសេ** "អមគ្គោ"តិ មគ្គវីថិ បដិបន្នំ **វិបស្សនាញាណ**មេវ "មគ្គោ"តិ **បណ្ឌិតោ** បញ្ញវា យោគាវចរោ ជានាតីតិ អត្ថោ, ឥមិនា មគ្គាមគ្គញ្ញាណទស្សនវិសុទ្ធិ សង្ខេបតោ ទស្សិតា ហោតិ។

៣១៥៩. ឯត្តាវតា តេសំ តិណ្ណំ វវត្ថានេតិ យោជនា។ **ឯត្តាវតា**តិ "នាមរូបវវត្ថានំ កត្វា"តិអាទិនា សង្ខេបតោ ទស្សិតនយេន។ **តេសំ តិណ្ណ**ន្តិ ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិ, កង្ខាវិតរណវិសុទ្ធិ, មគ្គាមគ្គញ្ញាណទស្សនវិសុទ្ធីតិ តីហិ វិសុទ្ធីហិ សកសកវិបស្សនានំ នាមរូបតប្បច្ចយមគ្គាមគ្គានំ តិណ្ណំ។ **វវត្ថានេ កតេ** និយមេ កតេ។ **តិណ្ណំ សច្ចាន**ន្តិ ទុក្ខសមុទយមគ្គសង្ខាតានំ តិណ្ណំ សច្ចានំ។ **វវត្ថានំ កតំ សិយា**តិ ញាតតីរណបរិញ្ញាសង្ខាតេន លោកិយេនេវ ញាណេន អនុពោធវសេន និច្ឆយោ កតោ ហោតីតិ អត្ថោ។ កថំ? នាមរូបវវត្ថានសង្ខាតេន ទិដ្ឋិវិសុទ្ធិញាណេន ទុក្ខសច្ចវវត្ថានំ កតំ ហោតិ, បច្ចយបរិគ្គហសង្ខាតេន កង្ខាវិតរណវិសុទ្ធិញាណេន សមុទយសច្ចវវត្ថានំ, មគ្គាមគ្គវវត្ថានសង្ខាតេន មគ្គាមគ្គញ្ញាណទស្សនេន មគ្គសច្ចវវត្ថានំ។

៣១៦០-១. ឯវំ ញាតតីរណបរិញ្ញាទ្វយំ សង្ខេបតោ ទស្សេត្វា បហានបរិញ្ញាយ សរីរភូតានិ នវ ញាណានិ ទស្សេតុមាហ "**ឧទយព្ពយា**"តិអាទិ។ តត្ថ **ឧទយព្ពយា**តិ ឧប្បាទភង្គានុបស្សនាវសប្បវត្តា ឧត្តរបទលោបេន "ឧទយព្ពយា"តិ វុត្តា។ តត្ថ ឧទយំ មុញ្ចិត្វា វយេ វា បវត្តា ភង្គានុបស្សនា "**ភង្គា**"តិ វុត្តា។ ភយញ្ច អាទីនវោ ច និព្ពិទា ច **ភយាទីនវនិព្ពិទា**, សង្ខារានំ ភយតោ អនុបស្សនវសេន បវត្តា ភយានុបស្សនា ច ទិដ្ឋភយានំ អាទីនវតោ បេក្ខនវសេន បវត្តា អាទីនវានុបស្សនា ច ទិដ្ឋាទីនវេសុ និព្ពេទវសេន បវត្តា និព្ពិទានុបស្សនា ច តថា វុត្តា។ និព្ពិន្ទិត្វា សង្ខារេហិ មុច្ចិតុកាមតាវសេនេវ បវត្តំ ញាណំ **មុច្ចិតុកាមតាញាណំ**។ មុច្ចនស្ស ឧបាយសម្បដិបាទនត្ថំ បុន សង្ខារត្តយបដិគ្គហវសបវត្តំ ញាណំ **បដិសង្ខានុបស្សនា**។

សង្ខារេធម្មេ ភយនន្ទិវិវជ្ជនវសេន អជ្ឈុបេក្ខិត្វា បវត្តញាណំ **សង្ខារុបេក្ខាញាណំ**, សច្ចានុលោមោ តទធិគមាយ ឯកន្តបច្ចយោ ហោតីតិ "**សច្ចានុលោមិក**"ន្តិ ច កលាបសម្មសនញាណាទីនំ បុរិមានំ នវន្នំ កិច្ចនិប្ផត្តិយា, ឧបរិ ច សត្តតឹសាយ ពោធិបក្ខិយធម្មានញ្ច អនុលោមនតោ "អនុលោមញាណ"ន្តិ ច វុត្តំ **នវមំ** ញាណញ្ចាតិ យា នវានុបុព្ពវិបស្សនាសង្ខាតា បហានបរិញ្ញា ទស្សិតា, អយំ "**បដិបទាញាណទស្សន**"ន្តិ បកាសិតាតិ យោជនា។

៣១៦២. **តតោ** អនុលោមញាណតោ បរំ មគ្គស្ស អាវជ្ជនដ្ឋានិយំ ហុត្វា និព្ពានមាលម្ពិត្វា ឧប្បន្នស្ស បុថុជ្ជនគោត្តស្ស អភិភវនតោ, អរិយគោត្តស្ស ភាវនតោ វឌ្ឍនតោ ច "**គោត្រភូ**"តិ សង្ខំ គតស្ស **ចិត្តស្ស** សមនន្តរមេវ ច។ **សន្តិមារម្មណំ កត្វា**តិ សព្ពកិលេសទរថានញ្ច សង្ខារទុក្ខគ្គិនោ ច វូបសមនិមិត្តត្តា "សន្តិ"ន្តិ សង្ខាតំ និរោធមាលម្ពិត្វា។ **ញាណទស្សន**ន្តិ ចតុន្នំ អរិយសច្ចានំ បរិញ្ញាភិសមយាទិវសេន ជាននដ្ឋេន **ញាណំ**, ចក្ខុនា វិយ បច្ចក្ខតោ ទស្សនដ្ឋេន **ទស្សន**ន្តិ សង្ខំ គតំ សោតាបត្តិមគ្គញ្ញាណសង្ខាតំ សត្តមវិសុទ្ធិញាណំ **ជាយតេ** ឧប្បជ្ជតីតិ អត្ថោ។

៣១៦៣. **បច្ចវេក្ខណបរិយន្ត**ន្តិ បច្ចវេក្ខណជវនបរិយោសានំ។ **តស្សា**តិ ញាណទស្សនសង្ខាតស្ស សោតាបត្តិមគ្គស្ស។ **ផល**ន្តិ ផលចិត្តំ **អនុ** បច្ឆា មគ្គានន្តរំ ហុត្វា ជាយតេ។

ឯត្ថ "បច្ចវេក្ខណបរិយន្ត"ន្តិ ឥទំ "ផល"ន្តិ ឯតស្ស វិសេសនំ, កិរិយាវិសេសនំ វា, បច្ចវេក្ខណជវនំ មរិយាទំ កត្វាតិ អត្ថោ។ មគ្គានន្តរំ ផលេ ទ្វិក្ខត្តុំ, តិក្ខត្តុំ វា ឧប្បជ្ជិត្វា និរុទ្ធេ តទនន្តរមេវ ភវង្គំ ហោតិ, ភវង្គំ អាវដ្ដេត្វា បច្ចវេក្ខិតព្ពំ មគ្គមាលម្ពិត្វា មនោទ្វារាវជ្ជនំ ឧប្បជ្ជតិ, តតោ បច្ចវេក្ខណជវនានិ។ ឯវំ ផលចិត្តំ ភវង្គបរិយន្តមេវ ហោតិ, ន បច្ចវេក្ខណបរិយន្តំ។ តថាបិ អញ្ញេន ជវនេន អនន្តរិកំ ហុត្វា ផលជវនានមនន្តរំ បច្ចវេក្ខណជវនមេវ បវត្តតីតិ ទស្សនត្ថំ ផលបច្ចវេក្ខណជវនានន្តរេ ឧប្បន្នានិ ភវង្គាវជ្ជនានិ អព្ពោហារិកានិ កត្វា "បច្ចវេក្ខណបរិយន្តំ, ផលំ តស្សានុជាយតេ"តិ វុត្តន្តិ គហេតព្ពំ។

បច្ចវេក្ខណញ្ច មគ្គផលនិព្ពានបហីនកិលេសអវសិដ្ឋកិលេសានំ បច្ចវេក្ខណវសេន បញ្ចវិធំ ហោតិ។ តេសុ ឯកេកំ ឯកេកេន ជវនវារេន បច្ចវេក្ខតីតិ បញ្ច បច្ចវេក្ខណជវនវារានិ ហោន្តិ។ តានិ បច្ចវេក្ខណគ្គហណេន សាមញ្ញតោ ទស្សិតានីតិ ទដ្ឋព្ពានិ។

៣១៦៤. តេនេវ ច ឧបាយេនាតិ ឧទយព្ពយានុបស្សនាទិវិបស្សនានំ បឋមំ មគ្គោ អធិគតោ, តេនេវ ឧបាយេន។ **សោ ភិក្ខូ**តិ សោ យោគាវចរោ ភិក្ខុ។ **បុនប្បុនំ ភាវេន្តោ**តិ បុនប្បុនំ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា។ យថា បឋមមគ្គផលានិ បត្តោ, **តថា។ សេសមគ្គផលានិ ចា**តិ ទុតិយាទិមគ្គផលានិ ច បាបុណាតិ។

៣១៦៥. ឥច្ចេវំ យថាវុត្តនយេន ឧប្បាទវយន្តាតីតកត្តា **អច្ចុតំ** អមតំ **ធម្មំ អវេច្ច** បដិវិជ្ឈិត្វា អសេសំ អកុសលំ **វិទ្ធំសយិត្វា** សមុច្ឆេទប្បហានេន បជហិត្វា **តយោ ភវេ** កាមភវាទីសុ តីសុ ភវេសុ និកន្តិយា សោសនវសេន តយោ ភវេ វិសេសេន សោសយិត្វា **សោ** អគ្គទក្ខិណេយ្យោ ខីណាសវោ ភិក្ខុ បឋមំ កិលេសបរិនិព្ពានេ សោសិតវិបាកក្ខន្ធកដត្តារូបសង្ខាតឧបាទិសេសរហិតត្តា **និរុបាទិសេសំ** និព្ពានធាតុំ **ឧបេតិ** អធិគច្ឆតីតិ យោជនា។

ឥច្ចេវំ សង្ខេបតោ កម្មដ្ឋានភាវនានយោ អាចរិយេន ទស្សិតោតិ គន្ថភីរុជនានុគ្គហវសេន វិត្ថារវណ្ណនំ អនាមសិត្វា អនុបទវណ្ណនាមត្តមេវេត្ថ កតំ។ វិត្ថារវណ្ណនា បនស្ស វិសុទ្ធិមគ្គតោ, តព្ពណ្ណនតោ ច គហេតព្ពា។

៣១៦៦-៧. វិញ្ញាសក្កមតោ វាបីតិ អក្ខរបទវាក្យសង្ខាតគន្ថរចនក្កមតោ វា។ **បុព្ពាបរវសេន វា**តិ វត្តព្ពានមត្ថវិសេសានំ បដិបាដិវសេន វា។ **អក្ខរពន្ធេ វា**តិ សទ្ទសត្ថអលង្ការសត្ថឆន្ទោវិចិតិសត្ថានុបាតេន កាតព្ពាយ អក្ខរបទរចនាយ, គាថាពន្ធេតិ អត្ថោ។ អយុត្តំ វិយ យទិ ទិស្សតីតិ យោជនា។

តន្តិ តំ “អយុត្ត”ន្តិ ទិស្សមានដ្ឋានំ។ **តថា ន គហេតព្ព**ន្តិ ទិស្សមានាការេនេវ អយុត្តន្តិ ន គហេតព្ពំ។ កថំ គហេតព្ពន្តិ អាហ **“គហេតព្ពមទោសតោ”**តិ។ តស្ស ការណមាហ **“មយា ឧបបរិក្ខិត្វា, កតត្តា បន សព្ពសោ”**តិ។ យោ យោ បនេត្ថ ទោសោ ទិស្សតិ ខិត្តទោសោ វា ហោតុ វិបល្លាសគ្គហណទោសោ វា, នាបរំ ទោសោតិ ទីបេតិ។ តេនេតំ បករណំ សព្ពេសំ តិបិដកបរិយត្តិប្បភេទាយតនពហុស្សុតានំ សិក្ខាកាមានំ ថេរានំ អត្តនោ បមាណភូតតំ សូចេតិ។ អត្តនោ បមាណសូចនេន អត្តនា វិរចិតស្ស វិនយវិនិច្ឆយស្សាបិ បមាណតំ វិភាវេន្តោ តស្ស សវនុគ្គហធារណាទីសុ សោតុជនំ និយោជេតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្ទីបនិយា វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណនាយ

កម្មដ្ឋានភាវនាវិធានកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

និគមនកថាវណ្ណនា

៣១៦៨-៧៨. ឯវំ “វិនយោ សំវរត្ថាយ, សំវរោ អវិប្បដិសារត្ថាយ, អវិប្បដិសារោ បាមោជ្ជត្ថាយ, បាមោជ្ជំ បីតត្ថាយ, បីតិ បស្សទ្ធត្ថាយ, បស្សទ្ធិ សុខត្ថាយ, សុខំ សមាធត្ថាយ, សមាធិ យថាភូតញាណទស្សនត្ថាយ, យថាភូតញាណទស្សនំ និព្ពិទត្ថាយ, និព្ពិទា វិរាគត្ថាយ, វិរាគោ វិមុត្តត្ថាយ, វិមុត្តិ វិមុត្តិញាណទស្សនត្ថាយ, វិមុត្តិញាណទស្សនំ អនុបាទាបរិនិព្ពានត្ថាយា”តិ (បរិ. ៣៦៥) ទស្សិតានិសំសបរម្បរានិទ្ធារណមុខេន អនុបាទិសេសនិព្ពានធាតុបរិយន្តំ សានិសំសំ វិនយកថំ កថេត្វា តស្សា បមាណតញ្ច វិភាវេត្វា អត្តនោ សុគតពុទ្ធត្តា “សនិទានំ, ភិក្ខវេ, ធម្មំ ទេសេមី”តិ (អ. និ. ៣.១២៦; កថា. ៨០៦) វចនតោ ភគវតោ ចរិតមនុវត្តន្តោ តស្ស ទេសកាលាទិវសេន និទានំ ទស្សេតុមាហ **“សេដ្ឋស្សា”**តិអាទិ។

តត្ថ **សេដ្ឋស្សា**តិ ធនធញ្ញវត្ថាលង្ការាទិឧបភោគបរិភោគសម្បត្តិយា ចេវ គាមរាជធានិខេត្តវត្ថុនទិតឡាការាមាទិសម្បត្តិយា ច បសត្ថតរស្ស។ **នាភិភូតេ**តិ មជ្ឈវត្តិតាយ នាភិសទិសេ។ **និរាកុលេ**តិ មជ្ឈវត្តិតាយេវ បរិមណ្ឌលាទិសម្ភវតោ វិលោបាទិអាកុលរហិតេ។ **សព្ពស្ស បន លោកស្ស** រាមណីយកេ **សម្បិណ្ឌិតេ វិយ** រមណីយតរេ ភូតមង្គលេ គាមេតិ សម្ពន្ធោ។

បុនបិ កីវិសិដ្ឋេតិ អាហ **“កទលី”**តិអាទិ។ កទលី ច សាលញ្ច តាលញ្ច ឧច្ឆុ ច នាឡិកេរា ច **កទលី…បេ…. នាឡិកេរា**, តេសំ វនានិ **កទលី…បេ…. នាឡិកេរវនានិ**, តេហិ អាកុលេ អាកិណ្ណេតិ អត្ថោ។ កមលានិ ច ឧប្បលានិ ច **កមលុប្បលានិ**, តេហិ សញ្ឆន្នា **កមលុប្បលសញ្ឆន្នា**, សលិលស្ស អាសយា **សលិលាសយា**,

កមលុប្បលសញ្ឆន្នា ច តេ សលិលាសយា ចាតិ **កមល...បេ.... សលិលាសយា**, តេហិ សោភិតោ **កមលុប្បលសញ្ឆន្នសលិលាសយសោភិតោ**, តស្មឹ។

កាវេរិយា ជលំ **កាវេរិជលំ**, កាវេរិជលស្ស សម្បាតោ បវត្តនំ **កាវេរិជលសម្បាតោ**, តេន បរិ សមន្តតោ ភូតំ បវត្តិតំ មហីតលំ ឯតស្សាតិ **កាវេរិជលសម្បាតបរិភូតមហីតលោ**, តស្មឹ។ **ឥទ្ធេ**តិ នានាសម្បត្តិយា សមិទ្ធេ។ **សព្វង្គសម្បន្នេ**តិ សព្វសុខោបករណសម្បន្នេ។ **មង្គលេ**តិ ជនានំ ឥទ្ធិវុទ្ធិការណភូតេ។ **ភូតមង្គលេ**តិ ឯវំនាមកេ គាមេ។

បវរោ តិរតារីណតលាទិគណេហិ កុលាចលចក្កភោគិនា ភោគវលយសីទន្តរសាគរាទិ អាការោ ឯតាសន្តិ **បវរាការា**, បាការា ច បរិខា ច **បាការបរិខា**, បវរាការា ច តា បាការបរិខា ចាតិ **បវរាការបាការបរិខា**, តាហិ បរិវារិតោ **បវរាការបាការបរិខាបរិវារិតោ**, តស្មឹ។ **ទស្សនីយេ**តិ ទស្សនារហេ។ មនោ រមតិ ឯត្ថាតិ **មនោរមោ**, តស្មឹ។

តីរស្ស អន្តោ **តីរន្តោ**, តីរមេវ វា អន្តោ **តីរន្តោ**, បោក្ខរណិសោព្ភឧទកវាហកបរិខាទីនំ កូលប្បទេសោ, តីរន្តេ រុហីសុ ជាយីសូតិ **តីរន្តរុហា**, តីរន្តរុហា ច តេ ពហុត្តា អតីរា អបរិច្ឆេទា ចាតិ **តីរន្តរុហាតីរា**។ រ-ការោ សន្ធិជោ, តរូនំ រាជានោ **តរុរាជានោ**, តីរន្តរុហាតីរា ច តេ តរុរាជានោ ចាតិ **តីរន្តរុហាតីរតរុរាជានោ**, តេហិ វិរាជិតោ **តីរន្ត...បេ.... វិរាជិតោ**, តស្មឹ, បុប្ផូបគផលូបគឆាយូបគេហិ មហារុក្ខេហិ បដិមណ្ឌិតេតិ អត្ថោ។ **"តីរន្តរុហាវានតរុរាជិវិរាជិតេ"**តិ វា បាឋោ, តីរន្តរុហានំ វានតរូនំ វេគរូបរុក្ខានំ រាជីហិ បន្តីហិ បដិមណ្ឌិតេតិ អត្ថោ។ ទិជានំ គណា **ទិជគណា**, នានា ច តេ ទិជគណា ចាតិ **នានាទិជគណា**, តេ តតោ តតោ អាគន្ត្វា រមន្តិ ឯត្ថាតិ **នានាទិជគណារាមោ**, តស្មឹ, សុកកោកិលមយូរាទិសកុណានំ អាគន្ត្វា រមនដ្ឋានភូតេតិ អត្ថោ។ **នានារាមមនោរមេ**តិ នានា អនេកេ អារាមា បុប្ផផលារាមា **នានារាមា**, តេហិ មនោរមោតិ **នានារាមមនោរមោ**, តស្មឹ។

ចារូ ច តេ បង្កជា ចាតិ **ចារុបង្កជា**, កមលុប្បលកុមុទាទយោ, ចារុបង្កជេហិ សំកិណ្ណា សញ្ឆន្នា **ចារុបង្កជសំកិណ្ណា**, ចារុបង្កជសំកិណ្ណា ច តេ តឡាកា ចេតិ **ចារុបង្កជសំកិណ្ណតឡាកា**, តេហិ សមលង្កតោ វិភូសិតោ **ចារុ...បេ.... សមលង្កតោ**, តស្មឹ។ សុន្ទរោ មធុរោ រសោ អស្សាតិ **សុរសំ**, សុរសញ្ច តំ ឧទកញ្ចាតិ **សុរសោទកំ**, សុរសោទកេន សម្បុណ្ណា **សុរសោទកសម្បុណ្ណា**, វរា ច តេ កូបា ចាតិ **វរកូបា**, សុរសោទកសម្បុណ្ណា ច តេ វរកូបា ចេតិ **សុរសោទកសម្បុណ្ណវរកូបា**, តេហិ ឧបសោភិតោ **សុរសោ...បេ.... កូបសោភិតោ**, តស្មឹ។

វិសេសេន ចិត្រាតិ **វិចិត្រា**, វិចិត្រា ច តេ វិបុលា ចាតិ **វិចិត្រវិបុលា**, វិចិត្រវិបុលា ច តេ មណ្ឌបា ចាតិ... បេ.... មណ្ឌបា, អតិសយេន ឧគ្គតា **អច្ចុគ្គតា**, អច្ចុគ្គតា ច តេ វរមណ្ឌបា ចាតិ **អច្ចុគ្គវរមណ្ឌបា**, គាថាពន្ធវសេន វណ្ណលោបោ, វិចិត្រវិបុលា ច តេ អច្ចុគ្គវរមណ្ឌបា ចាតិ **វិចិត្រវិបុលអច្ចុគ្គវរមណ្ឌបា**, តេហិ មណ្ឌិតោ វិភូសិតោ **វិចិត្រ...បេ.... មណ្ឌិតោ**, តស្មឹ។ មណ្ឌំ សូរិយរស្មឹ បាតិ រក្ខតីតិ **មណ្ឌបោ**។ តតោ តតោ អាគម្ម វសន្តិ ឯត្ថាតិ **អាវាសោ**, បាសាទហម្មិយមាឡាទយោ។ **អនេកេហី**តិ ពហូហិ។ **អច្ចន្ត**ន្តិ អតិសយេន។

ធរណីតលំ ភេត្វា ឧគ្គតេន វិយ, **ខរំ** ផរុសំ កេលាសសិខរំ ជិត្វា អវហសន្តេន វិយ ថូបេន ច ឧបសោភិតេ វិហារេតិ យោជនា។

អម្ពំ ទទាតីតិ **អម្ពទោ**, សរទេ អម្ពុទោ **សរទម្ពុទោ**, ថុល្លនគមហន្តភាវសាមញ្ញេន សរទម្ពុទេន សង្កាសោ **សរទម្ពុទសង្កាសោ**, តស្មឹ។ សម្មា ឧស្សិតោ ឧគ្គតោតិ **សមុស្សិតោ**, តស្មឹ។ ឱលោកេន្តានំ, វសន្តានញ្ច បសាទំ ចិត្តស្ស តោសំ ជនេតីតិ **បសាទជននំ**, តស្មឹ។ ឯត្តាវតា វិនយវិនិច្ឆយកថាយ បវត្តិតទេសំ ទស្សេតិ, **"វសតា មយា"**តិ កត្តារំ។

ទេវទត្តចិញ្ចមាណវិកាទីហិ កតាបរាធស្ស, សីតុណ្ហាទិបរិស្សយស្ស ច សហនតោ, សសន្តានគតកិលេសាទីនំ ហននតោ ច សីហោ វិយាតិ **សីហោ**, ពុទ្ធោ ច សោ សីហោ ចាតិ **ពុទ្ធសីហោ**។ សេដ្ឋបរិយាយោ វា **សីហ**-សទ្ទោ, ពុទ្ធសេដ្ឋេនាតិ អត្ថោ។ **វុត្តស្សា**តិ ទេសិតស្ស។ **វិនយស្ស** វិនយបិដកស្ស។ **វិនិច្ឆយោ**តិ បាឋាគតោ ចេវ អដ្ឋកថាគតោ ច អាចរិយបរម្បរាភតោ ច វិនិច្ឆយោ។ **ពុទ្ធសីហ**ន្តិ ឯវំនាមកំ មហាថេរំ។ **សមុទ្ទិស្សា**តិ ឧទ្ទិសិត្វា, តេន កតអាយាចនំ បដិច្ចាតិ វុត្តំ ហោតិ។ ឥមិនា ពាហិរនិមិត្តំ ទស្សិតំ។

អយំ វិនិច្ឆយោ មម សទ្ធិវិហារិកំ ពុទ្ធសីហំ សមុទ្ទិស្ស ភិក្ខូនំ ហិតត្ថាយ សមាសតោ វរ**បាសាទេ** វសតា មយា កតោតិ យោជនា។

កិមត្ថាយាតិ អាហ “**វិនយស្សាវពោធត្ថំ, សុខេនេវាចិរេន ចា**”តិ, អនុបាទិសេសេន និព្ពានបរិយន្តានិសំសស្ស វិនយបិដកស្ស បករណស្ស គន្ថវសេន សមាសេត្វា អត្ថវសេន សុដ្ឋុ វិនិច្ឆិតត្តា សុខេន ចេវ អចិរេន ច អវពោធនត្ថន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ **ភិក្ខូន**ន្តិ បធាននិទស្សនំ, ឯកសេសនិទ្ទេសោ វា ហេដ្ឋា –

“ភិក្ខូនំ ភិក្ខុនីនញ្ច ហិតត្ថាយ សមាហិតោ។ បវក្ខាមី”តិ (វិ. វិ. គន្ថារម្ភកថា ២) –

អារទ្ធត្តា។ ឥមិនា បយោជនំ ទស្សិតំ។

៣១៧៩. ឯវំ ទេសកត្តនិមិត្តបយោជនានិ ទស្សេត្វា កាលនិយមំ ទស្សេតុមាហ “**អច្ចុតា**”តិអាទិ។ វិក្កមនំ **វិក្កន្តោ**, វិក្កមោតិ អត្ថោ។ អច្ចុតំ កេនចិ អនភិភូតំ, តញ្ច តំ វិក្កន្តញ្ចាតិ **អច្ចុតវិក្កន្តំ**, អច្ចុតស្ស នារាយនស្ស វិយ អច្ចុតវិក្កន្តំ ឯតស្សាតិ **អច្ចុតច្ចុតវិក្កន្តោ**។ កោ សោ? រាជា, តស្មិំ។ កលម្ភកុលំ នន្ទយតីតិ **កលម្ភកុលនន្ទនោ**, តស្មិំ។ ឥមិនា តស្ស កុលវំសោ និទស្សិតោ។ កលម្ភកុលវំសជាតេ អច្ចុតច្ចុតវិក្កន្តនាមេ ចោឡរាជិនិ **មហិំ** ចោឡរដ្ឋំ **សមនុសាសន្តេ** សម្មា អនុសាសន្តេ សតិ តស្មិំ ចោឡរាជិនិ រជ្ជំ ការេន្តេ សតិ អយំ វិនិច្ឆយោ មយា អារទ្ធោ ចេវ សមាបិតោ ចាតិ។ ឥមិនា កាលំ និទស្សេតិ។

៣១៨០. ឥទានិ ឥមំ វិនយវិនិច្ឆយប្បករណំ ករោន្តេន អត្តនោ បុញ្ញសម្បទំ សកលលោកហិតត្ថាយ បរិណាមេន្តោ អាហ “**យថា**”តិអាទិ។ **អយំ** វិនយវិនិច្ឆយោ អន្តរាយំ វិនា យថា **សិទ្ធឹ** និប្ផត្តិំ បត្តោ, តថា សត្តានំ **ធម្មសំយុតា** កុសលនិស្សិតា **សង្កប្បា** ចិត្តុប្បាទា, អធិប្បេតត្ថា វា សព្ពេ អន្តរាយំ វិនា **សិជ្ឈន្តុ** និប្ផជ្ជន្តូតិ យោជនា។

៣១៨១. តេនេវ បុញ្ញប្ផលភាវេន សកលលោកហិតេកហេតុនោ ភគវតោ សាសនស្ស ចិរដ្ឋិតិមាសីសន្តោ អាហ “**យាវ តិដ្ឋតី**”តិអាទិ។ “**មន្ទារោ**”តិ វុច្ចតិ សីតសិនិទ្ធឯកបព្ពតរាជា។ **កំ** វុច្ចតិ ឧទកំ, តេន ទារិតោ និក្ខមប្បទេសោ “**កន្ទរោ**”តិ វុច្ចតិ។ សីតសិនិទ្ធវិបុលបុលិនតលេហិ, សន្ទមានសាតសីតលបសន្នសលិលេហិ, កីឡមាននានប្បការមច្ឆកុម្ភេហិ, ឧភយតីរបុប្ផផលបល្លវាលង្កតតរុលតាវនេហិ, កូជមានសុកសាលិកកឱកិលមយូរហំសាទិសកុន្តាភិរុតេហិ, តត្ថ តត្ថ បរិភមន្តភមរាមរវដ្ឋាហិ ច ចារុ មនុញ្ញា កន្ទរា ឯតស្សាតិ **ចារុកន្ទរោ**។ **កលិ** វុច្ចតិ អបរាធោ, តំ សាសតិ ហឹសតិ អបនេតីតិ **កលិសាសនំ**។ “**កលុសាសន**”ន្តិ វា បាឋោ។ **កលុសំ** វុច្ចតិ បាបំ, តំ អសតិ វិក្ខិបតិ ទូរមុស្សារយតីតិ **កលុសាសនំ**, បរិយត្តិបដិបត្តិបដិវេធសង្ខាតំ តិវិធសាសនំ។

៣១៨២. ឯវំ ឱកស្ស ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកបរមត្ថហិតសាធកស្ស សាសនស្ស ចិរដ្ឋិតឹ បត្ថេត្វា តេនេវ បុញ្ញកម្មានុភាវេន លោកស្ស ទិដ្ឋធម្មិកត្ថហេតុមាសីសន្តោ អាហ “**កាលេ**”តិអាទិ។ **កាលេ**តិ សស្សសមិទ្ធីនំ អនុរូបេ កាលេ។ **សម្មា បវស្សន្ត្វ**តិ អវុដ្ឋិអតិវុដ្ឋិទោសរហិតា យថា សស្សាទីនិ សម្បជ្ជន្តិ, តថា **វស្សំ** វុដ្ឋិធារំ បវស្សន្តូតិ អត្ថោ។ **វស្សវលាហកា**តិ វស្សវលាហកាធិដ្ឋិតា បជ្ជុន្នទេវបុត្តា។ **មហីបាលា**តិ រាជានោ។ **ធម្មតោ**តិ ទសរាជធម្មតោ។ **សកលំ មហិ**ន្តិ បថវិនិស្សិតសព្ពជនកាយំ។

៣១៨៣. ឯវំ សព្ពលោកស្ស លោកិយលោកុត្តរសម្បត្តិសាធនត្ថាយ អត្តនោ បុញ្ញបរិណាមំ កត្វា ឥទានិ វិទិតលោកុត្តរសម្បត្តិនិប្ផាទនវសេនេវ បុញ្ញបរិណាមំ ករោន្តោ អាហ “**ឥម**”ន្តិអាទិ។ ឥមិនា អត្តនោ វិរចិតំ បច្ចក្ខំ វិនិច្ឆយមាហ។ **សារភូត**ន្តិ សីលសារាទិតិវិធសិក្ខាសារស្ស បកាសនតោ ហត្ថសារមិវ ភូតំ។ **ហិត**ន្តិ តទត្ថេ បដិបជ្ជន្តានំ អនុបាទិសេសនិព្ពានាវសានស្ស ហិតស្ស អាវហនតោ, សំសារទុក្ខស្ស ច វូបសមនតោ អមតោសធំ វិយ ហិតំ។ **អត្ថយុត្ត**ន្តិ ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកបរមត្ថានំ វិនយនាទីហិ យុត្តត្តា អត្ថយុត្តំ។ **ករោន្តេនា**តិ រចយន្តេន មយា។ **យំ បុញ្ញំ បត្ត**ន្តិ ការកំ បុនាតីតិ បុញ្ញំ, បុជ្ជភវផលនិប្ផាទនតោ វា “**បុញ្ញ**”ន្តិ សង្ខំ គតំ យំ កុសលកម្មំ អបរិមេយ្យភវបរិយន្តំ បសុតំ អធិគតំ។ **តេន** បុញ្ញេន ហេតុភូតេន។ **អយំ លោកោ**តិ អយំ សកលោបិ សត្តលោកោ។ **មុនិន្ទប្បយាត**ន្តិ មុនិន្ទេន សម្មាសម្ពុទ្ធេន សម្បត្តំ។ **វីតសោក**ន្តិ វិគតសោកំ។ សោកបរិទេវទុក្ខទោមនស្សឧបាយាសាទីហិ វិគតត្តា, តេសំ និក្កមននិមិត្តត្តា ច អបគតសោកាទិសំសារទុក្ខំ។ **សិវំ បុរំ** និព្ពានបុរំ **បាបុណាតុ** សច្ឆិករោតុ, កិលេសបរិនិព្ពានេន, អនុបាទិសេសាយ និព្ពានធាតុយា ច បរិនិព្ពាតូតិ វុត្តំ ហោតិ។

ឥតិ តម្ពបណ្ណិយេនាតិអាទិ បករណការកស្ស បភវសុទ្ធិពាហុសច្ចាទិគុណមុខេន បករណេ គារវំ ជនេតុកាមេន ឯតស្ស សិស្សេន ឋបិតំ វាក្យំ។

តត្ថ **តម្ពបណ្ណិយេនា**តិ តម្ពបណ្ណិម្ហិ ជាតោ, តត្ថ វិទិតោ, តតោ អាគតោតិ វា **តម្ពបណ្ណិយោ**, តេន។ ព្យាករណមវេច្ច អធីតវាតិ **វេយ្យាករណោ**, បរមោ ច ឧត្តមោ ច សោ វេយ្យាករណោ ចាតិ **បរមវេយ្យាករណោ**, តេន។ តីណិ បិដកានិ សមាហដានិ, តិណ្ណំ បិដកានំ សមាហារោ វា **តិបិដកំ**, នីយន្តិ ពុជ្ឈីយន្តិ សេយ្យត្ថិកេហីតិ **នយា**, នយន្តិ វា ឯតេហិ លោកិយលោកុត្តរសម្បត្តី វិសេសេនាតិ **នយា**, បាឡិនយអត្ថនយឯកត្តនយាទយោវ, តិបិដកេ អាគតា នយា **តិបិដកនយា**, វិធានំ បសាសនំ, បវត្តនំ វា **វិធិ**, តិបិដកនយានំ វិធិ **តិបិដកនយវិធិ**, តិបិដកនយវិធិម្ហិ កុសលោ **តិបិដកនយវិធិកុសលោ**, តេន។

បរមា ច តេ កវិជនា ចាតិ **បរមកវិជនា**, បរមកវិជនានំ ហទយានិ **បរមកវិជនហទយានិ**, បទុមានំ វនានិ **បទុមវនានិ**, បរមកវិជនហទយានិ ច តានិ បទុមវនានិ ចាតិ **បរមកវិជនហទយបទុមវនានិ**, តេសំ វិកសនំ ពោធំ សូរិយោ វិយ ករោតីតិ **បរមកវិជនហទយបទុមវនវិកសនករោ**, តេន។ កវី ច តេ វរា ចាតិ **កវិវរា**, កវីនំ វរាតិ វា **កវិវរា**, កវិវរានំ វសភោ ឧត្តមោ **កវិវរវសភោ**, តេន, កវិរាជរាជេនាតិ អត្ថោ។

បរមា ច សា រតិ ចាតិ **បរមរតិ**, បរមរតឹ ករោន្តីតិ **បរមរតិករានិ**, វរានិ ច តានិ មធុរានិ ចាតិ **វរមធុរានិ**, វរមធុរានិ ច តានិ វចនានិ ចាតិ **វរមធុរវចនានិ**, បរមរតិករានិ ច តានិ វរមធុរវចនានិ ចាតិ **បរមរតិករវរមធុរវចនានិ**, ឧគ្គិរណំ កថនំ **ឧគ្គារោ**, បរមរតិករវរមធុរវចនានំ ឧគ្គារោ ឯតស្សាតិ **បរម...បេ.... វចនុគ្គារោ**, តេន។ ឧរគបុរំ បរមបវេណិគាមោ អស្ស និវាសោតិ **ឧរគបុរោ**, តេន។ **ពុទ្ធទត្តេនា**តិ ឯវំនាមកេន ថេរេន, អាចរិយពុទ្ធទត្តត្ថេរេនាតិ អត្ថោ។ អយំ វិនយវិនិច្ឆយោ រចិតោតិ សម្ពន្ធោ។

និដ្ឋិតា ចាយំ វិនយត្ថសារសន្ទីបនី នាម

វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណនា។

វិនយវិនិច្ឆយ-ដីកា សមត្តា។

។ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

ឧត្តរវិនិច្ឆយ-ដីកា

គន្ថារម្ភកថាវណ្ណនា

(ក) ទេវាតិទេវំ សុគតំ, ទេវព្រហ្មិន្ទវន្ទិតំ;
ធម្មញ្ច វដ្ដបច្ឆេទំ, នត្វា វដ្ដាតិគំ គណំ។

(ខ) វន្ទនាមយបុញ្ញេន, កម្មេន រតនត្តយេ;
ឆេត្វា ឧបទ្ទវេ សព្ពេ, អារភិស្សំ សមាហិតោ។

(គ) ថេរេន **ពុទ្ធទត្តេន,** រចិតស្ស សមាសតោ;
សំវណ្ណនមសំកិណ្ណំ, ឧត្តរស្ស យថាពលំ។

១. អថាយមាចរិយោ អត្តនោ វិរចិតេ វិនយេ តស្សុបនិស្សយេ វិនយបិដកេ ច ភិក្ខូនំ នានប្បការកោសល្លជននត្ថំ បរិវារដ្ឋកថាយញ្ច អាគតវិនិច្ឆយំ សង្គហេត្វា ឧត្តរបករណំ វណ្ណយិតុកាមោ បឋមំ តាវ អន្តរាយនិវារណេន យថាធិប្បេតសាធនត្ថំ រតនត្តយំ វន្ទន្តោ អាហ **“សព្ពសត្តុត្តម”**ន្តិអាទិ។

បករណារម្ភេ រតនត្តយវន្ទនាបយោជនំ តត្ថ តត្ថាចរិយេហិ ពហុធា បបញ្ចិតំ, អម្ហេហិ ច វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណនាយំ សមាសតោ ទស្សិតន្តិ ន តំ ឥធ វណ្ណយិស្សាម។ បករណាភិធេយ្យ ករណប្បការបយោជនានិបិ តត្ថ ទស្សិតនយានុសារេន ឥធាបិ វេទិតព្ពានិ។ សម្ពន្ធាទិទស្សនមុខេន អនុត្តានបទវណ្ណនមេវេត្ថ ករិស្សាមិ។

ជិនំ, ធម្មញ្ច, គណញ្ច វន្ទិត្វា ឧត្តរំ ទានិ ករិស្សាមីតិ សម្ពន្ធោ។ កីវិសិដ្ឋំ ជិនំ, ធម្មំ, គណញ្ច វន្ទិត្វាតិ អាហ **“សព្ពសត្តុត្តម”**ន្តិអាទិ។ តត្ថ **សព្ពសត្តុត្តម**ន្តិ បញ្ចសុ កាមគុណេសុ សត្តា អាសត្តា វិសត្តា លគ្គិតាតិ **សត្តា,** បរមត្ថតោ សត្តបញ្ញត្តិយា ឧបាទានភូតា ឧបាទានក្ខន្ធា វោហារតោ ខន្ធសន្តតិ ឧបាទាយ បញ្ញត្តា សម្មុតិ “សត្តា”តិ វុច្ចន្តិ។ តេ បន កាមាវចរាទិភូមិវសេន, និរយាទិបទេសវសេន, អហេតុកាទិបដិសន្ធិវសេនាតិ ឯវមាទីហិ អនន្តប្បភេទា។ តេសុ ខីណាសវានំ យថាវុត្តនិព្ពចនត្ថេន សត្តវោហារោ ន លព្ភតិ។ តថាបិ តេ ភូតបុព្ពគតិយា វា តំសទិសត្តា វា “សត្តា”តិ វុច្ចន្តិ។ សព្ពេ ច តេ សត្តា ចាតិ **សព្ពសត្តា**។ ឧទ្ធដតមត្តា, ឧគ្គតតមត្តា, សេដ្ឋត្តា ច **ឧត្តមោ,** សព្ពសត្តានំ លោកិយលោកុត្តរេហិ រូបារូបគុណេហិ ឧត្តមោ, សព្ពសត្តេសុ វា ឧត្តមោ បវរោ សេដ្ឋោតិ **សព្ពសត្តុត្តមោ។ “ជិន”**ន្តិ ឯតស្ស វិសេសនំ។

បុនបិ កីវិសិដ្ឋន្តិ អាហ **“ធីរ”**ន្តិ។ **ធី** វុច្ចតិ បញ្ញា, តាយ ឦរតិ វត្តតីតិ **ធីរោ,** តំ។ តាទិភាវេន ឥន្ទខីលសិនេរុអាទយោ វិយ អដ្ឋលោកធម្មសង្ខាតេន ភុសវាតេន អកម្បិយដ្ឋេន, ចតុវេសារជ្ជវសេន សទេវកេ លោកេ កេនចិ អកម្បនីយដ្ឋេន ច **ធីរំ,** ធិតិសម្បន្នន្តិ អត្ថោ។ ឥទម្បិ តស្សេវ វិសេសនំ។

វន្ទិត្វាតិ កាយវចីមនោទ្វារេហិ អភិវាទេត្វាតិ អត្ថោ, យថាភុច្ចគុណសំកិត្តនេន ថោមេត្វា។ ***សិរសា***តិ ភត្តិភាវនតុត្តមង្គេន ករណភូតេន។ ឥមិនា វិសេសតោ កាយបណាមោ ទស្សិតោ, គុណសំកិត្តនេន វចីបណាមោ, ឧភយបណាមេហិ នានន្តរិយកតាយ មនោបណាមោបិ ទស្សិតោ ច ហោតិ។

ជិនន្តិ ទេវបុត្តកិលេសាភិសង្ខារមច្ចុខន្ធមារសង្ខាតេ បញ្ចវិធេ មារេ ពលវិធមនសមុច្ឆេទបហានសហាយវេកល្លនិទានោបច្ឆេទវិសយាតិក្កមវសេន បញ្ចហិ អាការេហិ ជិតវាតិ **ជិនោ,** តំ។

“ធម្ម”ន្តិ ឯតស្ស និព្ពចនាទិវសេន អត្ថវិនិច្ឆយោ ហេដ្ឋា ទស្សិតោវ។ **អធម្មវិទ្ធំស**ន្តិ ធម្មសង្ខាតស្ស កុសលស្ស បដិបក្ខត្តា **អធម្មោ** វុច្ចតិ អកុសលធម្មោ, តំ អកុសលសង្ខាតំ អធម្មំ វិទ្ធំសេតិ វិនាសេតិ បជហតិ តទង្គវិក្ខម្ភនសមុច្ឆេទបដិប្បស្សទ្ធិនិស្សរណប្បហានេនាតិ **អធម្មវិទ្ធំសោ,** សបរិយត្តិកោ នវលោកុត្តរោ ធម្មោ។ បរិយត្តិ ហិ បញ្ចន្នំ បហានានំ មូលការណត្តា ផលូបចារេន តថា វុច្ចតិ, តំ អធម្មវិទ្ធំសំ។ “ធម្ម”ន្តិ ឯតស្ស វិសេសនំ។

គណន្តិ អដ្ឋន្នំ អរិយបុគ្គលានំ សមូហំ, សង្ឃន្តិ អត្ថោ។ **អង្គណនាសន**ន្តិ អត្តនោ និស្សយំ អង្គន្តិ មត្ថេន្តីតិ **អង្គណា,** កិលេសា រាគទោសមោហា, តេ អង្គណេ នាសេតិ យថាយោគំ តទង្គវិក្ខម្ភនសមុច្ឆេទបដិប្បស្សទ្ធិនិស្សរណប្បហានេហិ បជហតីតិ **អង្គណនាសនោ,** តំ។ “គណ”ន្តិ ឯតស្ស វិសេសនំ។

២. មយា វិនយស្ស យោ សារោ វិនិច្ឆយោ រចិតោ, **តស្ស** វិនិច្ឆយស្សាតិ យោជនា។ នត្ថិ តស្ស ឧត្តរោតិ **អនុត្តរោ**, សព្ពេសុ វិនិច្ឆយេសុ, សព្ពេសំ វា វិនិច្ឆយានំ អនុត្តរោ ឧត្តមោ វិនិច្ឆយោតិ **សព្ពានុត្តរោ**, តំ។ **ឧត្តរំ** បករណំ ឥទានិ ករិស្សាមីតិ យោជនា។

៣. **ភណតោ**តិ ភណន្តស្ស បគុណំ វាចុគ្គតំ ករោន្តស្ស។ **បឋតោ**តិ បឋន្តស្ស វាចុគ្គតំ សជ្ឈាយន្តស្ស។ **បយុញ្ជតោ**តិ តត្ថ បការេន យុញ្ជន្តស្ស, តំ អញ្ញេសំ វាចេន្តស្ស វា។ **សុណតោ**តិ បរេហិ វុច្ចមានំ សុណន្តស្ស។ **ចិន្តយតោ**តិ យថាសុតំ អត្ថតោ, សទ្ទតោ ច ចិន្តេន្តស្ស។ “អពុទ្ធស្ស ពុទ្ធិវឌ្ឍន”ន្តិ វត្តព្ពេ គាថាពន្ធវសេន វិភត្តិលោបោ។ **អពុទ្ធស្ស** ពាលស្ស វិនយេ អប្បកតញ្ញុនោ ភិក្ខុភិក្ខុនិជនស្ស។ **ពុទ្ធិវឌ្ឍនំ** វិនយវិនិច្ឆយេ បញ្ញាវុទ្ធិនិប្ផាទកំ។ អថ វា **ពុទ្ធស្ស** វិនិច្ឆយេ កតបរិចយត្តា បញ្ញវតោ ជនស្ស **ពុទ្ធិវឌ្ឍនំ** ពុទ្ធិយា បញ្ញាយ តិក្ខវិសទភាវាបាទនេន ភិយ្យោភាវសាធកំ។ **បរមំ** ឧត្តមំ **ឧត្តរំ** នាម បករណំ **វទតោ** កថេន្តស្ស **មេ** មម សន្តិកា **និរតា** វិនិច្ឆយេ, តីសុ សិក្ខាសុ វា វិសេសេន រតា **និពោធថ** ជានាថ សុតមយញាណំ អភិនិប្ផាទេថាតិ សោតុជនំ សវនេ និយោជេតិ។

មហាវិភង្គសង្គហកថាវណ្ណនា

៤. ឯវំ សោតុជនំ សវនេ និយោជេត្វា យថាបដិញ្ញាតំ ឧត្តរវិនិច្ឆយំ ទស្សេតុមាហ “**មេថុន**”ន្តិអាទិ។ “**កតិ អាបត្តិយោ**”តិ អយំ ទិដ្ឋសំសន្ទនា, អទិដ្ឋជោតនា, វិមតិច្ឆេទនា, អនុមតិ, កថេតុកម្យតាបុច្ឆាតិ បញ្ចន្នំ បុច្ឆានំ កថេតុកម្យតាបុច្ឆា។ **តិស្សោ អាបត្តិយោ ផុសេ**តិ តស្សា សង្ខេបតោ វិស្សជ្ជនំ។

៥. ឯវំ គណនាវសេន ទស្សិតានំ “**ភវេ**”តិអាទិ សរូបតោ ទស្សនំ។ **ខេត្តេ**តិ តិណ្ណំ មគ្គានំ អញ្ញតរស្មិំ អល្លោកាសេ តិលពីជមត្តេបិ បទេសេ។ មេថុនំ បដិសេវន្តស្ស បារាជិកំ ភវេតិ សម្ពន្ធោ។ “ថុល្លច្ចយ”ន្តិ វុត្តន្តិ យោជនា។ “**យេភុយ្យក្ខាយិតេ**”តិ ឥទំ និទស្សនមត្តំ, ឧបឌ្ឍក្ខាយិតេបិ ថុល្លច្ចយស្ស ហេដ្ឋា វុត្តត្តា។ វដ្ដកតេ មុខេ អផុសន្តំ អង្គជាតំ បវេសេន្តស្ស ទុក្កដំ វុត្តន្តិ យោជនា។

៦. “**អទិន្នំ អាទិយន្តោ**”តិអាទយោបិ វុត្តនយាយេវ។

៧. **បញ្ចមាសគ្ឃនេ វាបី**តិ បោរាណកស្ស នីលកហាបណស្ស ចតុត្ថភាគសង្ខាតេ បញ្ចមាសេ, តទគ្ឃនកេ វា។ **អធិកេ វា**តិ អតិរេកបញ្ចមាសកេ វា តទគ្ឃនកេ វា។ អទិន្នេ បញ្ចវីសតិយា អវហារានំ អញ្ញតរេន អវហាដេ បារាជយោ ហោតីតិ អត្ថោ។ មាសេ វា ឩនមាសេ វា តទគ្ឃនកេ វា ទុក្កដំ។ **តតោ មជ្ឈេ**តិ បញ្ចមាសកតោ មជ្ឈេ។ បញ្ច មាសា សមាហដា, បញ្ចន្នំ មាសានំ សមាហារោតិ វា **បញ្ចមាសំ**, បញ្ចមាសំ អគ្ឃតីតិ **បញ្ចមាសគ្ឃនំ**, បញ្ចមាសញ្ច បញ្ចមាសគ្ឃនញ្ច **បញ្ចមាសគ្ឃនំ**, ឯកទេសសរូបេកសេសោយំ, តស្មិំ។ **មាសេ វា**តិ ឯត្ថាបិ មាសោ ច មាសគ្ឃនកញ្ច មាសមាសគ្ឃនកោតិ វត្តព្ពេ “មាសេ”តិ ឯកទេសសរូបេកសេសោ, ឧត្តរបទលោបោ ច ទដ្ឋព្ពោ។

“បញ្ចមាសគ្ឃនេ”តិ សាមញ្ញេន វុត្តេបិ បោរាណកស្ស នីលកហាបណស្សេវ ចតុត្ថភាគវសេន បញ្ចមាសនិយមោ កាតព្ពោ។ តថា ហិ ភគវតា ទុតិយបារាជិកំ បញ្ញាបេន្តេន ភិក្ខូសុ បព្ពជិតំ បុរាណវោហារិកមហាមត្តំ ភិក្ខុំ “កិត្តកេន វត្ថុនា រាជា មាគធោ សេនិយោ ពិម្ពិសារោ ចោរំ គហេត្វា ហនតិ វា ពន្ធតិ វា បព្ពាជេតិ វា”តិ បុច្ឆិត្វា តេន “បាទេន វា បាទារហេន វា”តិ វុត្តេ តេនេវ បមាណេន អទិន្នំ អាទិយន្តស្ស បញ្ញត្តំ។ **អដ្ឋកថាយញ្ច** –

> “បញ្ចមាសកោ បាទោតិ បាឡឹ ឧល្លិង្គិត្វា ‘តទា រាជគហេ វីសតិមាសកោ កហាបណោ ហោតិ, តស្មា បញ្ចមាសកោ បាទោ’។ ឯតេន លក្ខណេន សព្ពជនបទេសុ កហាបណស្ស ចតុត្ថោ ភាគោ ‘បាទោ’តិ វេទិតព្ពោ។ សោ ច ខោ បោរាណកស្ស នីលកហាបណស្ស វសេន, ន ឥតរេសំ ទុទ្រទាមកាទីនំ។ តេន ហិ បាទេន អតីតា ពុទ្ធាបិ បារាជិកំ បញ្ញបេសុំ, អនាគតាបិ បញ្ញបេស្សន្តិ។ សព្ពពុទ្ធានញ្ហិ បារាជិកវត្ថុម្ហិ វា បារាជិកេ វា នានត្តំ នត្ថិ, ឥមានេវ ចត្តារិ បារាជិកវត្ថូនិ, ឥមានេវ ចត្តារិ បារាជិកានិ, ឥតោ ឩនំ វា អតិរេកំ វា នត្ថិ។ តស្មា ភគវាបិ ធនិយំ វិគរហិត្វា បាទេនេវ ទុតិយបារាជិកំ បញ្ញបេន្តោ ‘យោ បន ភិក្ខុ អទិន្នំ ថេយ្យសង្ខាត’ន្តិអាទិមាហា”តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.៨៨) វុត្តំ។

សារត្ថទីបនិយញ្ច –

> “ចតុត្ថោ ភាគោ បាទោតិ វេទិតព្ពោតិ ឥមិនាវ សព្ពជនបទេសុ កហាបណស្សេវ វីសតិមោ ភាគោ មាសកោតិ ឥទញ្ច វុត្តមេវ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ បោរាណសត្ថានុរូបំ លក្ខណសម្បន្នា ឧប្បាទិតា នីលកហាបណាតិ វេទិតព្ពា។ ទុទ្រទាមេន ឧប្បាទិតោ ទុទ្រទាមកោ។ សោ កិរ នីលកហាបណស្ស តិភាគំ អគ្ឃតី’តិ វត្វា ‘យស្មិំ បទេសេ នីលកហាបណា ន សន្តិ, តត្ថាបិ នីលកហាបណវសេនេវ បរិច្ឆេទោ កាតព្ពោ។ កថំ? នីលកហាបណានំ វឡញ្ជនដ្ឋានេ ច អវឡញ្ជនដ្ឋានេ ច សមានអគ្ឃវសេន បវត្តមានំ ភណ្ឌំ នីលកហាបណេន សមានគ្ឃំ គហេត្វា តស្ស ចតុត្ថភាគគ្ឃនកំ នីលកហាបណស្ស បាទគ្ឃនកន្តិ បរិច្ឆិន្ទិត្វា វិនិច្ឆយោ កាតព្ពោ”តិ (សារត្ថ. ដី. ២.៨៨) អយមត្ថោវ វុត្តោ។

ឯត្ថ **កហាបណំ** នាម ករោន្តា សុវណ្ណេនបិ ករោន្តិ រជតេនបិ តម្ពេនបិ សុវណ្ណរជតតម្ពមិស្សកេនបិ ។ តេសុ កតរំ កហាបណំ នីលកហាបណន្តិ? **កេចិ** តាវ “សុវណ្ណកហាបណ”ន្តិ។ **កេចិ** “មិស្សកកហាបណ”ន្តិ។ តត្ថ “សុវណ្ណកហាបណ”ន្តិ វទន្តានំ អយមធិប្បាយោ – បារាជិកវត្ថុនា បាទេន សព្ពត្ថ ឯកលក្ខណេន ភវិតព្ពំ, កាលទេសបរិភោគាទិវសេន អគ្ឃនានត្តំ បាទស្សេវ ភវិតព្ពំ។ ភគវតា ហិ ធម្មិករាជូហិ ហននពន្ធនបព្ពាជនានុ

រូបេនេវ អទិន្នាទានេ បារាជិកំ បញ្ញត្តំ, ន តតរថា។ តស្មា ឯសា សព្ពទា សព្ពត្ថ អព្យភិចារីតិ សុវណ្ណមយស្ស កហាបណស្ស ចតុត្ថេន បាទេន ភវិតព្ពន្តិ។

“មិស្សកកហាបណ”ន្តិ វទន្តានំ បន អយមធិប្បាយោ –

អដ្ឋកថាយំ –

> “តទា រាជគហេ វីសតិមាសកោ កហាបណោ ហោតិ, តស្មា បញ្ចមាសកោ បាទោ។ ឯតេន លក្ខណេន សព្ពជនបទេសុ កហាបណស្ស ចតុត្ថោ ភាគោ ‘បាទោ’តិ វេទិតព្ពោ។ សោ ច ខោ បោរាណកស្ស នីលកហាបណស្ស វសេន, ន ឥតរេសំ ទុទ្រទាមកាទីន”ន្តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.៨៨) –

វុត្តត្តា, **សារត្ថទីបនិយញ្ច** –

> “បោរាណសត្ថានុរូបំ លក្ខណសម្បន្នា ឧប្បាទិតា នីលកហាបណាតិ វេទិតព្ពា”តិ (សារត្ថ. ដី. ២.៨៨) –

វុត្តត្តា ច “វិនយវិនិច្ឆយំ បត្វា គរុកេ ឋាតព្ព”ន្តិ វចនតោ ច មិស្សកកហាបណោយេវ នីលកហាបណោ។ តត្ថេវ ហិ បោរាណសត្ថវិហិតំ លក្ខណំ ទិស្សតិ។ កថំ? បញ្ច មាសា សុវណ្ណស្ស, តថា រជតស្ស, ទស មាសា តម្ពស្សាតិ ឯតេ វីសតិ មាសេ មិស្សេត្វា ពន្ធនត្ថាយ វីហិមត្តំ លោហំ បក្ខិបិត្វា អក្ខរានិ ច ហត្ថិអាទីនមញ្ញតរញ្ច រូបំ ទស្សេត្វា កតោ និទ្ទោសត្តា នីលកហាបណោ នាម ហោតីតិ។

សិក្ខាភាជនវិនិច្ឆយេ ច កេសុចិ បោត្ថកេសុ “បាទោ នាម បញ្ច មាសា សុវណ្ណស្សា”តិ បុរិមបក្ខវាទីនំ មតេន បាឋោ លិខិតោ។ កេសុចិ បោត្ថកេសុ ទុតិយបក្ខវាទីនំ មតេន “បញ្ច មាសា ហិរញ្ញស្សា”តិ បាឋោ លិខិតោ។ សីហឡភាសាយ បោរាណកេហិ លិខិតាយ **សាមណេរសិក្ខាយ** បន –

> “បោរាណកស្ស នីលកហាបណស្សាតិ វុត្ត**អដ្ឋកថា**វចនស្ស, បោរាណកេ រតនសុត្តាភិធានកសុត្តេ វុត្តកហាបណលក្ខណស្ស ច អនុរូបតោ ‘សុវណ្ណរជតតម្ពានិ មិស្សេត្វា ឧដ្ឋាបេត្វា កតកហាបណំ កហាបណំ នាមា’តិ ច ‘សាមណេរានមុបសម្បន្នានញ្ច អទិន្នាទានបារាជិកវត្ថុម្ហិ កោ វិសេសោ’តិ បុច្ឆំ កត្វា ‘សាមណេរានំ ទសិកសុត្តេនាបិ បារាជិកោ ហោតិ, ឧបសម្បន្នានំ បន សុវណ្ណស្ស វីសតិវីហិមត្តេនា”តិ –

ច វិសេសោ ទស្សិតោ។

តំ បន សុវណ្ណមាសកវសេន អឌ្ឍតិយមាសកំ ហោតិ, បញ្ចមាសកេន ច ភគវតា បារាជិកំ បញ្ញត្តំ។ តស្មា តស្ស យថាវុត្តលក្ខណស្ស កហាបណស្ស សព្ពទេសេសុ អលព្ភមានត្តា សព្ពទេសសាធារណេន តស្ស មិស្សកកហាបណស្ស បញ្ចមាសបាទគ្ឃនកេន សុវណ្ណេនេវ បារាជិកវត្ថុម្ហិ និយមិតេ សព្ពទេសវាសីនំ ឧបការាយ ហោតីតិ ឯវំ សុវណ្ណេនេវ បារាជិកវត្ថុបរិច្ឆេទោ កតោ។ អយមេវ និយមោ សីហឡាចរិយវាទេហិ សារោតិ គហិតោ។ តស្មា សិក្ខាគរុកេហិ សព្ពត្ថ បេសលេហិ វិនយធរេហិ អយមេវ វិនិច្ឆយោ សារតោ បច្ចេតព្ពោ។ ហោន្តិ ចេត្ថ –

> “ហេមរជតតម្ពេហិ, សត្ថេ និទ្ទិដ្ឋលក្ខណំ;
> អហាបេត្វា កតោ វីស-មាសោ នីលកហាបណោ។
>
> ហេមបាទំ សង្ឃបាទំ, តម្ពបាទទ្វយញ្ហិ សោ;
> មិស្សេត្វា រូបមប្បេត្វា, កាតុំ សត្ថេសុ ទស្សិតោ។
>
> ‘**ឯលា**’តិ វុច្ចតេ ទោសោ, និទ្ទោសត្តា តថីរិតោ;
> តស្ស បាទោ សុវណ្ណស្ស, វីសវីហគ្ឃនោ មតោ។
>
> យស្មឹ បន បទេសេ សោ, ន វត្តតិ កហាបណោ;
> វីសសោវណ្ណវីហគ្ឃំ, តប្បាទគ្ឃន្តិ វេទិយំ។

វិសេសោវណ្ណវិហគ្ស៊ំ, ថេនេន្ទា ភិក្ខវោ តតោ;
ចវន្តិ សាមញ្ញគុណា, ឥច្ចាហុ វិនយញ្ញុនោ”តិ។

៩. ឱបាតន្តិ អារាជំ។ ទុក្ខេ ជាតេតិ យោជនា។

១០. ឧត្តរិ ធម្មន្តិ ឯត្ថ “ឧត្តរិមនុស្សធម្ម”ន្តិ វត្តព្ពេ និរុត្តិនយេន មជ្ឈបទលោបំ, និគ្គហីតាគមញ្ច កត្វា “ឧត្តរិ ធម្ម”ន្តិ វុត្តំ។ ឧត្តរិមនុស្សានំ ឈាយីនញ្ចេវ អរិយានញ្ច ធម្មំ **ឧត្តរិមនុស្សធម្មំ។ អត្តុបនាយិក**ន្តិ អត្តនិ តំ ឧបនេតិ “មយិ អត្ថី”តិ សមុទាចរន្តោ, អត្តានំ វា តត្ថ ឧបនេតិ “អហំ ឯត្ថ សន្ទិស្សាមី”តិ សមុទាចរន្តោតិ អត្តុបនាយិកោ, តំ អត្តុបនាយិកំ, ឯវំ កត្វា វទន្តោតិ សម្ពន្ធោ។

១១. បរិយាយេតិ “យោ តេ វិហារេ វសតិ, សោ ភិក្ខុ អរហា”តិអាទិនា (បរិ. ២៨៧) បរិយាយភណនេ។ **ញាតេ**តិ យំ ឧទ្ទិស្ស ភណតិ, តស្មិំ វិញ្ញុម្ហិ មនុស្សជាតិកេ អចិរេន ញាតេ។ **នោ ចេ**តិ នោ ចេ ជានាតិ។

ឥតិ ឧត្តរេ លីនត្ថបកាសនិយា

បារាជិកកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៣. ចេតេតិ, ឧបក្កមតិ, មុច្ចតិ, ឯវំ អង្គត្តយេ បុណ្ណេ គរុកំ វុត្តំ។ **ទ្វង្គេ** ចេតេតិ, ឧបក្កមតិ យទិ ន មុច្ចតិ, ឯវំ អង្គទ្វយេ ថុល្លច្ចយន្តិ យោជនា។ **បយោគេ**តិ បយោជេត្វា ឧបក្កមិតុំ អង្គជាតាមសនំ, បរស្ស អាណាបនន្តិ ឯវរូបេ សាហត្ថិកាណត្តិកបយោគេ។

១៤. វុត្តនយេនេវ ឧបរូបរិ បញ្ហាបុច្ឆនំ ញាតុំ សក្កាតិ តំ អវត្តុកាមោ អាហ **“ឥតោ បដ្ឋាយា”**តិអាទិ។ មយម្បិ យទេត្ថ បុព្ពេ អវុត្តមនុត្តានត្ថញ្ច, តទេវ វណ្ណយិស្សាម។

១៥. កាយេនាតិ អត្តនោ កាយេន។ **កាយ**ន្តិ ឥត្ថិយា កាយំ។ ឯស នយោ “កាយពទ្ធ”ន្តិ ឯត្ថាបិ។

១៦. អត្តនោ **កាយេន បដិពទ្ធេន** ឥត្ថិយា កាយ**បដិពទ្ធេ** ផុដ្ឋេ តុ ទុក្កដន្តិ យោជនា។

១៧. តិស្សោ អាបត្តិយោ សិយុន្តិ យោជនា។ **ទ្វិន្នំ មគ្គាន**ន្តិ វច្ចមគ្គបស្សាវមគ្គានំ។

១៨. វណ្ណាទិភញ្ញេតិ វណ្ណាទិនា ភណនេ។ កាយបដិពទ្ធេ វណ្ណាទិនា ភញ្ញេ ទុក្កដន្តិ យោជនា។

១៩. អត្តកាមចរិយាយាតិ អត្តកាមបារិចរិយាយ។

២០. បណ្ឌកស្ស សន្តិកេបិ អត្តកាមបារិចរិយាយ វណ្ណំ វទតោ **តស្ស** ភិក្ខុនោតិ យោជនា។ **តិរច្ឆានគតស្សាបិ សន្តិកេ**តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។

២១. ឥត្ថិបុរិសានមន្តរេ **សញ្ចរិត្តំ** សញ្ចរណភាវំ **សមាបន្នេ** ភិក្ខុម្ហិ **បដិគ្គណ្ហនវីមំសាបច្ចាហរណកត្តិកេ** សម្បន្នេ តស្ស ពុធោ គរុកំ និទ្ទិសេតិ យោជនា។

២២. ទ្វង្គសមាយោគេតិ តីស្វេតេសុ ទ្វិន្នំ អង្គានំ យថាកថញ្ចិ សមាយោគេ។ **អង្គេ សតិ បនេកស្មិ**ន្តិ តិណ្ណមេកស្មិំ បន អង្គេ សតិ។

២៤. បយោគេតិ “អទេសិតវត្ថុកំ បមាណាតិក្កន្តំ កុដិំ, អទេសិតវត្ថុកំ មហល្លកវិហារញ្ច ការេស្សាមី”តិ ឧបករណត្ថំ អរញ្ញគមនតោ បដ្ឋាយ សព្ពបយោគេ។ **ឯកបិណ្ឌេ អនាគតេ**តិ សព្ពបរិយន្តិមំ បិណ្ឌំ សន្ធាយ វុត្តំ។

២៥. ឥធ **យោ** ភិក្ខុ អមូលកេន បារាជិកេន ធម្មេន អនុទ្ធំសេតីតិ យោជនា។

២៦. ឱកាសំ ន ច ការេត្វាតិ “ករោតុ មេ, អាយស្មា, ឱកាសំ, អហំ តេ វត្តុកាមោ”តិ ឯវំ តេន ភិក្ខុនា ឱកាសំ អការាបេត្វា។

២៨. **អញ្ញភាគិយេ**តិ អញ្ញភាគិយបទេន ឧបលក្ខិតសិក្ខាបទេ។ ឯវំ អញ្ញត្រាបិ ឦទិសេសុ ឋានេសុ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

២៩. “សមនុភាសនាយ ឯវា”តិ បទច្ឆេទោ។ **ន បដិនិស្សជ**ន្តិ អប្បដិនិស្សជន្តោ។

៣០. ញត្តិយា ទុក្កដំ អាបន្នោ សិយា, ទ្វីហិ កម្មវាចាហិ ថុល្លតំ អាបន្នោ សិយា, កម្មវាចាយ ឱសានេ គរុកំ អាបន្នោ សិយាតិ យោជនា។ **“ថុល្លត”**ន្តិ ឥទំ ថុល្លច្ចយាបត្តិឧបលក្ខណវចនំ។

៣១. ចតូសុ យាវតតិយកេសុ បឋមេ អាបត្តិបរិច្ឆេទំ ទស្សេត្វា ឥតរេសំ តិណ្ណំ តេនបិ ឯកបរិច្ឆេទត្តា តត្ថ វុត្តនយមេវ តេសុ អតិទិសន្តោ អាហ **“ភេទានុវត្តកេ”**តិអាទិ។

ឥតិ ឧត្តរេ លីនត្ថបកាសនិយា

សង្ឃាទិសេសកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣២. **អតិរេកចីវរ**ន្តិ អនធិដ្ឋិតំ, អវិកប្បិតំ វិកប្បនុបគបមាណំ ចីវរំ លទ្ធា ទសាហំ អតិក្កមន្តោ ឯកមេវ និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ អាបជ្ជតិ។ តិចីវរេន ឯករត្តិម្បិ **វិនា វសន្តោ** ឯកមេវ និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំ អាបជ្ជតិ។ ឥទញ្ច ជាតិវសេន ឯកត្តំ សន្ធាយ វុត្តំ វត្ថុគណនាយ អាបត្តីនំ បរិច្ឆិន្ទិតព្ពត្តា។

៣៣. **គហេត្វាកាលចីវរ**ន្តិ អកាលចីវរំ បដិគ្គហេត្វា។ **មាស**ន្តិ សតិយា បច្ចាសាយ និក្ខិបិតុំ អនុញ្ញាតំ មាសំ។ **អតិក្កមន្តោ**តិ សតិយាបិ បច្ចាសាយ វីតិក្កមន្តោ អន្តោមាសេ អនធិដ្ឋហិត្វា, អវិកប្បេត្វា វា តីសទិវសានិ អតិក្កមន្តោ, ចីវរុប្បាទទិវសំ អរុណំ អាទឹ កត្វា ឯកតឹសមំ អរុណំ ឧដ្ឋាបេន្តោតិ អត្ថោ។ ឯកំ និស្សគ្គិយំ អាបត្តឹ អាបជ្ជតីតិ ឧទីរិតន្តិ យោជនា។

៣៤. **អញ្ញាតិកាយ** ភិក្ខុនិយា។ **យំកិញ្ចិ បុរាណចីវរ**ន្តិ ឯកវារម្បិ បរិភុត្តំ សង្ឃាដិអាទីនមញ្ញតរំ ចីវរំ។

៣៥. **បយោគស្មិ**ន្តិ “ធោវា”តិអាទិកេ ភិក្ខុនោ អាណត្តិកបយោគេ, ឯវំ អាណត្តាយ ច ភិក្ខុនិយា ឧទ្ធនាទិកេ សព្ពស្មឹ បយោគេ ច។ **“និស្សគ្គិយាវ បាចិត្តិ ហោតី**តិ និស្សគ្គិយា បាចិត្តិ ច ហោតីតិ យោជនា។

៣៦. **បដិគណ្ហតោ**តិ ឯត្ថ “អញ្ញត្រ បារិវត្តកា”តិ យោជនា។

៣៨. **បយោគស្មិ**ន្តិ វិញ្ញាបនបយោគេ។ **វិញ្ញាបិតេ**តិ វិញ្ញាបិតចីវរេ បដិលទ្ធេ។

៣៩. **ភិក្ខូ**តិ អច្ឆិន្នចីវរោ វា នដ្ឋចីវរោ វា ភិក្ខុ។ **តទុត្តរិ**ន្តិ សន្តរុត្តរបរមតោ ឧត្តរឹ។

៤១. **បយោគេ**តិ វិកប្បនាបជ្ជនបយោគេ។

៤២. **ទុវេ**តិ ទុក្កដបាចិត្តិយវសេន ទុវេ អាបត្តិយោ ផុសេតិ យោជេតព្ពំ។

៤៤. **បយោគេ**តិ អនុញ្ញាតបយោគតោ អតិរេកាភិនិប្ផាទនបយោគេ។ **លាភេ**តិ ចីវរស្ស បដិលាភេ។

កឋិនវគ្គវណ្ណនា បឋមា។

៤៥. កោសិយវគ្គស្ស **អាទីសុ បញ្ចសុ** សិក្ខាបទេសុ ទ្វេ ទ្វេ អាបត្តិយោតិ យោជនា។ **បយោគេ**តិ ករណការាបនបយោគេ។ **លាភេ**តិ កត្វា វា ការេត្វា វា បរិនិដ្ឋាបនេ។

៤៦. “គហេត្វា ឯឡកលោមានី”តិ បទច្ឆេទោ។ **អតិក្កម**ន្តិ អតិក្កមន្តោ។

៤៧. **អញ្ញាយា**តិ អញ្ញាតិកាយ ភិក្ខុនិយា។ “ធោវាបេតិ ឯឡលោមក”ន្តិ បទច្ឆេទោ។ **ឯឡលោមក**ន្តិ ឯឡកលោមានិ។ និរុត្តិនយេន ក-ការស្ស វិបរិយាយោ។ **បយោគេ**តិ ធោវាបនបយោគេ។

៤៨. **បយោគេ**តិ បដិគ្គណ្ហនបយោគេ។

៤៩. **នានាការ**ន្តិ នានប្បការំ។ **សមាបជ្ជ**ន្តិ សមាបជ្ជន្តោ ភិក្ខុ។ **សមាបន្នេ**តិ សំវោហារេ សមាបន្នេ សតិ។ **បយោគេ**តិ សមាបជ្ជនបយោគេ។

៥០. **បយោគេ**តិ កយវិក្កយាបជ្ជនបយោគេ។ **តស្មិំ កតេ**តិ តស្មិំ ភណ្ឌេ អត្តនោ សន្តកភាវំ នីតេ។

កោសិយវគ្គវណ្ណនា ទុតិយា។

៥១. **អតិរេកក**ន្តិ អនធិដ្ឋិតំ, អវិកប្បិតំ វា បត្តំ។ ទសាហំ អតិក្កមេន្តស្ស តស្ស ភិក្ខុនោ ឯការ និស្សគ្គិយាបត្តិ ហោតីតិ យោជនា។

៥២-៣. នត្ថិ ឯតស្ស បញ្ច ពន្ធនានីតិ **អបញ្ចពន្ធនោ**, តស្មិំ, ឩនបញ្ចពន្ធនេ បត្តេតិ អត្ថោ។ **បយោគេ**តិ វិញ្ញាបនបយោគេ។ **តស្ស** បត្តស្ស **លាភេ** បដិលាភេ។

៥៤. **ភេសជ្ជ**ន្តិ សប្បិអាទិកំ។

៥៥. **បយោគេ**តិ បរិយេសនបយោគេ។

៥៦. **បយោគេ**តិ អច្ឆិន្ទនអច្ឆិន្ទាបនបយោគេ។ **ហដេ**តិ អច្ឆិន្ទិត្វា គហិតេ។

៥៧. **ទ្វេ បនាបត្តិយោ ផុសេ**តិ វាយាបនបយោគេ ទុក្កដំ, វិកប្បនុបគបច្ឆិមចីវរបមាណេន វីតេ និស្សគ្គិយន្តិ ទ្វេ អាបត្តិយោ អាបជ្ជតីតិ អត្ថោ។

៥៨-៩. យោ បន ភិក្ខុ អប្បវារិតោ អញ្ញាតកស្សេវ តន្តវាយេ **សមេច្ច** ឧបសង្កមិត្វា ចីវរេ វិកប្បំ អាបជ្ជន្តោ ហោតិ។ **សោ**តិ សោ ភិក្ខុ។ ទ្វេ អាបត្តិយោ អាបជ្ជតិ, ន សំសយោតិ យោជនា។ **បយោគេ**តិ វិកប្បាបជ្ជនបយោគេ។

៦០. អច្ចេកសញ្ញិតំ ចីវរំ បដិគ្គហេត្វាតិ យោជនា។ **កាល**ន្តិ ចីវរកាលំ។

៦១. **តិណ្ណមញ្ញតរំ វត្ថ**ន្តិ តិណ្ណំ ចីវរានំ អញ្ញតរំ ចីវរំ។ **ឃរេ**តិ អន្តរឃរេ។ **និទហិត្វា**តិ និក្ខិបិត្វា។ **តេន** ចីវរេន វិនា ឆារត្តតោ **អធិកំ** ទិវសំ យស្ស អារញ្ញកស្ស វិហារស្ស គោចរគាមេ តំ ចីវរំ និក្ខិត្តំ, តម្ហា វិហារា អញ្ញត្រ វសន្តោ និស្សគ្គិយំ ផុសេតិ យោជនា។

៦២. សង្ឃិកំ លាភំ បរិណតំ **ជានំ** ជានន្តោ។

៦៣. **បយោគេ**តិ បរិណាមនបយោគេ។ **សព្ពត្ថា**តិ បារាជិកាទីសុ សព្ពសិក្ខាបទេសុ។ **អប្បនាវារបរិហានី**តិ បរិវារេ បឋមំ វុត្តកត្ថបញ្ញត្តិវារស្ស បរិហាបនំ, ឥធ អវចនន្តិ អត្ថោ, តស្ស វារស្ស បរិវារេ សព្ពបឋមត្តា បឋមំ វត្តព្ពភាវេបិ តត្ថ វត្តព្ពំ បច្ឆា គណ្ហិតុកាមេន មយា តំ បបេត្វា បឋមំ អាបត្តិទស្សនត្ថំ តទនន្តរោ កតាបត្តិវារោ បឋមំ វុត្តោតិ អធិប្បាយោ។

បត្តវគ្គវណ្ណនា តតិយា។

ឥតិ ឧត្តរេ លីនត្ថបកាសនិយា

តឹសនិស្សគ្គិយកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦៤. **មនុស្សុត្តរិធម្មេ**តិ ឧត្តរិមនុស្សធម្មេ។ **អភូតស្មិំ ឧត្តរិមនុស្សធម្មេ** សមុល្លបិតេ **បរាជយោ** បារាជិកាបត្តិ។

៦៥. អមូលន្តិមវត្ថុនា អមូលកេន បារាជិកេន ធម្មេន ភិក្ខុំ ចោទនាយ **គរុ** សង្ឃាទិសេសោ ហោតីតិ យោជនា។ **បរិយាយវចនេន**តិ "យោ តេ វិហារេ វសតី"តិអាទិនា (បរិ. ២៨៧) បរិយាយេន កថនេ។ **ញាតេ**តិ យស្ស កថេតិ, តស្មិំ វចនានន្តរមេវ ញាតេ។

៦៦. នោ ចេ បន វិជានាតីតិ អថ តំ បរិយាយេន វុត្តំ វចនានន្តរមេវ សចេ ន ជានាតិ។ **សមុទាហដន្តិ** កថិតំ។

៦៧. ឱមសតោ ភិក្ខុស្ស ទុវេ អាបត្តិយោ វុត្តា។ ឧបសម្បន្នំ ឱមសតោ បាចិត្តិ សិយា។ **ឥតរំ** អនុបសម្បន្នំ ឱមសតោ ទុក្កដំ សិយាតិ យោជនា។

៦៨. បេសុញ្ញហរណេបិ ទ្វេ អាបត្តិយោ ហោន្តិ។

៦៩. បយោគេតិ បទសោ ធម្មំ វាចេន្តស្ស វចនកិរិយារម្ភតោ បដ្ឋាយ យាវ បទាទីនំ បរិសមាបនំ, ឯត្ថន្តរេ អក្ខរុច្ចារណបយោគេ ទុក្កដំ។ បទានំ បរិសមត្តិយំ បាចិត្តិយំ។

៧០. "តិរត្តា អនុបសម្បន្នសហសេយ្យាយា"តិ បទច្ឆេទោ។ អនុបសម្បន្នេន សហសេយ្យា **អនុបសម្បន្នសហសេយ្យា,** តាយ។ តិរត្តា ឧត្តរិ អនុបសម្បន្នសហសេយ្យាយាតិ យោជនា។ **បយោគេ**តិ សយនត្ថាយ សេយ្យាបញ្ញាបនកាយវដ្ឌនាទិបុព្ពបយោគេ។ **បន្ទេ**តិ កាយបសារណលក្ខណេន សយនេន និបន្នេ។

៧១. យោ បន ភិក្ខុ ឯក**រត្តិយំ** មាតុគាមេន សហសេយ្យំ **កប្បេតិ។ ទុក្កដាទយោ**តិ "បយោគេ ទុក្កដំ, និបន្នេ បាចិត្តិយ"ន្តិ យថាវុត្តទ្វេអាបត្តិយោ អាបជ្ជតីតិ យោជនា។

៧២. បយោគេតិ យថាវុត្តលក្ខណបយោគេ។

៧៣. អនុបសម្បន្នេតិ សមីបត្ថេ ចេតំ ភុម្មំ។ អនុបសម្បន្នស្ស សន្តិកេ ភូតំ ឧត្តរិមនុស្សធម្មំ យោ សចេ **អារោចេតី**តិ យោជនា។ **ទុក្កដាទយោ**តិ យស្ស អារោចេតិ, សោ នប្បដិវិជានាតិ, ទុក្កដំ, បដិវិជានាតិ, បាចិត្តិយន្តិ ឯវំ ទ្វេ អាបត្តិយោ តស្ស ហោន្តិ។

៧៤. អញ្ញតោ អញ្ញស្ស ឧបសម្បន្នស្ស ទុដ្ឋុល្លស្ស អាបត្តិំ **អនុបសម្បន្នេ** អនុបសម្បន្នស្ស សន្តិកេ **វទំ** វទន្តោតិ យោជនា។ **បយោគេ**តិ អារម្ភតោ បដ្ឋាយ បុព្ពបយោគេ ទុក្កដំ អាគច្ឆតិ ទុក្កដំ អាបជ្ជតិ។ អារោចិតេ បាចិត្តិ សិយាតិ យោជនា។

៧៥. បយោគេតិ "អកប្បិយបថវិំ ខណិស្សាមី"តិ កុទាល បរិយេសនាទិសព្ពបយោគេតិ។

មុសាវាទវគ្គវណ្ណនា បឋមា។

៧៦. បាតេន្តោតិ វិកោបេន្តោ។ **តស្សា**តិ ភូតគាមស្ស។ **បាតេ**តិ វិកោបនេ។

៧៧. អញ្ញវាទកវិហេសកានំ ឯកយោគនិទ្ទិដ្ឋត្តា តត្ថ វុត្តនយេនេវ វិហេសកេ ច ញាតុំ សក្កាតិ តត្ថ វិសុំ អាបត្តិភេទោ ន វុត្តោ។

៧៨. បរន្តិ អញ្ញំ សង្ឃេន សម្មតសេនាសនបញ្ញាបកាទិកំ ឧបសម្បន្នំ។ **ឧជ្ឈាបេន្តោ**តិ តស្ស អយសំ ឧប្បាទេតុកាមតាយ ភិក្ខូហិ អវជានាបេតុំ "ឆន្ទាយ ឥត្ថន្នាមោ ឥទំ នាម ករោតី"តិអាទីនិ វត្វា អវញ្ញាយ ឱលោកាបេន្តោ, លាមកតោ វា ចិន្តាបេន្តោ។ **បយោគេ**តិ ឧជ្ឈាបនត្ថាយ តស្ស អវណ្ណភណនាទិកេ បុព្ពបយោគេ។

៨៣. សង្ឃិកេ វិហារេ បុព្ពុបគតំ ភិក្ខុំ **ជានំ** ជានន្តោ អនុបខជ្ជ សេយ្យំ កប្បេតិ, តស្សេវំ សេយ្យំ **កប្បយតោ**តិ យោជនា។ **បយោគេទុក្កដាទយោ**តិ ឯត្ថ អលុត្តសមាសោ។ **អាទិ-**សទ្ទេន សេយ្យាកប្បនេ បាចិត្តិយំ សង្គណ្ហាតិ។

៨៤. **បយោគេ**តិ “និក្ខន្ត ឥម”ន្តិអាទិកេ អាណត្តិកេ វា “យាហិ យាហី”តិអាទិកេ វាចសិកេ វា ហត្ថេន តស្ស អង្គបរាមសនាទិវសេន កតេ កាយិកេ វា និក្ខន្តនបយោគេ។ **សេស**ន្តិ បាចិត្តិយំ។

៨៥. “វេហាសកុដិយា ឧបរី”តិ បទច្ឆេទោ។ **អាហច្ចបាទកេ**តិ ឯត្ថ “មញ្ចេ វា បីឋេ វា”តិ សេសោ។ **សីទ**ន្តិ និសីទន្តោ។ **ទុក្កដាទយោ**តិ បយោគេ ទុក្កដំ, និបជ្ជាយ បាចិត្តិយន្តិ ឥមា អាបត្តិយោ ផុសេតិ អត្ថោ។

៨៦. អស្ស បជ្ជស្ស បឋមបាទំ ទសក្ខរបាទកំ ឆន្ទោវិចិតិយំ វុត្តគាថា, “គាថាឆន្ទោ អតីតទ្វយ”ន្តិ ឥមិនា ឆន្ទោវិចិតិលក្ខណេន គាថាឆន្ទត្តា **អធិដ្ឋិត្វា ទ្វត្តិបរិយាយេ**តិ ឯត្ថ អក្ខរទ្វយំ អធិកំ វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ **បយោគេ**តិ អធិដ្ឋានបយោគេ។ **អធិដ្ឋិតេ**តិ ទ្វត្តិបរិយាយានំ ឧបរិ អធិដ្ឋានេ កតេ។

៨៧. **បយោគេ**តិ សិញ្ចនសិញ្ចាបនបយោគេ។ **សិត្តេ**តិ សិញ្ចនកិរិយបរិយោសានេ។

ភូតគាមវគ្គវណ្ណនា ទុតិយា។

៨៨. ទុក្កដំ ផុសេតិ យោជនា។ ឱវទិតេ បាចិត្តិ សិយាតិ យោជនា។

៨៩. វិភាគោយេវ **វិភាគតា**។

៩០. **អញ្ញាតិកាយ** ភិក្ខុនិយា អញ្ញត្រ បារិវត្តកា ចីវរំ **ទេន្តោ** ភិក្ខុ **ទុវេ** អាបត្តិយោ ផុសេតិ យោជនា។ **បយោគេ**តិ ទានបយោគេ។

៩៣. “នាវំ ឯក”ន្តិ បទច្ឆេទោ។ **បយោគេ**តិ អភិរុហណបយោគេ។ **ទុក្កដាទយោ**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន អភិរុឡ្ហេ បាចិត្តិយំ សង្គណ្ហាតិ។

៩៤. “ទុវិធំ អាបត្តិ”ន្តិ បទច្ឆេទោ។

៩៦. ភិក្ខុនិយា សទ្ធឹ រហោ និសជ្ជំ កប្បេន្តោ ភិក្ខុ បយោគេទុក្កដាទយោ **ទ្វេបិ** អាបត្តិយោ ផុសេតិ យោជនា។

ឱវាទវគ្គវណ្ណនា តតិយា។

៩៧. **តទុត្តរិ**ន្តិ តតោ ភុញ្ជិតុំ អនុញ្ញាតឯកទិវសតោ ឧត្តរិ ទុតិយទិវសតោ បដ្ឋាយ។ **អនន្តរស្ស វគ្គស្សា**តិ ឱវាទវគ្គស្ស។ **នវមេនា**តិ ភិក្ខុនិយា បរិបាចិតបិណ្ឌបាតសិក្ខាបទេន។

៩៩. **ទ្វត្តិបត្តេ**តិ ទ្វត្តិបត្តបូរេ។ **តទុត្តរិ**ន្តិ ទ្វត្តិបត្តបូរតោ ឧត្តរិំ។ **បយោគេ**តិ បដិគ្គហណបយោគេ។

១០១. **អភិហដ្ឋុ**ន្តិ អភិហរិត្វា។

១០២. **តស្សា**តិ អភិហរន្តស្ស។ **បិដកេ**តិ វិនយបិដកេ។

១០៣. **ទសមេបី**តិ ឯត្ថ “ទសមេ អបិ”តិ បទច្ឆេទោ។

ភោជនវគ្គវណ្ណនា ចតុត្ថា។

១០៤. **អចេលកាទិនោ**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន “បរិព្ពាជកស្ស វា បរិព្ពាជិកាយ វា”តិ (បាចិ. ២៧០) វុត្តេ សង្គណ្ហាតិ។ **ភោជនាទិក**ន្តិ **អាទិ**-សទ្ទេន ខាទនីយំ សង្គណ្ហាតិ។ **បយោគេ**តិ សហត្ថា ទានបយោគេ។

១០៥. **ទាបេត្វា វា អទាបេត្វា វា** កិញ្ចិ អាមិសំ។ **បយោគេ**តិ ឧយ្យោជនបយោគេ។ **តស្មិ**ន្តិ តស្មិំ ភិក្ខុម្ហិ។ ឧយ្យោជិតេ បាចិត្តិ សិយាតិ យោជនា។

១០៩. **ឧម្មារាតិក្កមេ**តិ ឥន្ទខីលាតិក្កមេ។

១១០. **តទុត្តរិន្តិ** តតោ បរិច្ឆិន្នវត្ថិបរិយន្តតោ វា បរិច្ឆិន្នភេសជ្ជបរិយន្តតោ វា ឧត្តរិ។

១១១. ឧយ្យុត្តំ ទស្សនត្ថាយ គច្ឆន្តោ ទ្វេ អាបត្តិយោ ផុសេតិ យោជនា។

អចេលកវគ្គវណ្ណនា បញ្ចមា។

១១៤. **មេរេយ្យន្តិ** មេរយំ។ និរុត្តិនយេន អ-ការស្ស ឯ-ការោ, យ-ការស្ស ច ទ្វិត្តំ។ មេរយ-សទ្ទបរិយាយោ វា **មេរេយ្យ**-សទ្ទោ។ **មុនីតិ** ភិក្ខុ។

១១៥. “ភិក្ខុ អង្គុលិបតោទេនា”តិ បទច្ឆេទោ។ **បយោគេតិ** ហាសាបនបយោគេ។ **តស្សាតិ** ហាសាបេន្តស្ស។

១១៦. គោប្ផកា **ហេដ្ឋា** ឧទកេ ទុក្កដំ។ គោប្ផកតោ ឧបរិ **ឧបរិគោប្ផកំ**, ឧទកំ, តស្មិំ, គោប្ផកតោ អធិកប្បមាណេ ឧទកេតិ អត្ថោ។

១១៧. **អនាទរិយន្តិ** បុគ្គលានាទរិយំ, ធម្មានាទរិយំ វា។ **បយោគេតិ** អនាទរិយវសេន បវត្តេ កាយបយោគេ វា វចីបយោគេ វា។ **កតេ** អនាទរិយេ។

១១៨. **បយោគេតិ** ភឹសាបនបយោគេ។

១១៩. **ជោតិន្តិ** អគ្គិំ។ **សមាទហិត្វានាតិ** ជាលេត្វា។ **“វិសិព្ពេន្តោ”**តិ ឥមិនា ផលូបចារេន ការណំ វុត្តំ។ វិសិព្ពនកិរិយា ហិ សមាទហនកិរិយាយ ផលន្តិ វិសិព្ពនកិរិយាវោហារេន សមាទហនកិរិយាវ។ តស្មា **វិសិព្ពេន្តោតិ** ឯត្ថ សមាទហន្តោតិ អត្ថោ។ **បយោគេតិ** សមាទហនសមាទហាបនបយោគេ។ **វិសីវិតេតិ** វុត្តនយេន សមាទហិតេតិ អត្ថោ។

១២០. **បយោគេតិ** ចុណ្ណមត្តិកាភិសង្ខរណាទិសព្ពបយោគេ។ **ឥតរន្តិ** បាចិត្តិយំ។

១២១. **តិណ្ណំ ទុព្ពណ្ណករណានន្តិ** កំសនីលបត្តនីលកទ្ទមសង្ខាតានំ តិណ្ណំ ទុព្ពណ្ណករណានំ។ **ឯកំ** អញ្ញតរំ **អនាទិយ** អទត្វា។ **ចីវរន្តិ** នវចីវរំ។

១២២. នត្ថិ ឯតស្ស ឧទ្ធារន្តិ អនុទ្ធារោ, តំ អនុទ្ធារន្តិ វត្តព្ពេ គាថាពន្ធវសេន រស្សត្តំ, អកតបច្ចុទ្ធារន្តិ អត្ថោ។

១២៣. **អបនិធេន្តោតិ** អបនេត្វា និធេន្តោ និក្ខិបេន្តោ។ **បត្តាទិកន្តិ** **អាទិ**-សទ្ទេន ចីវរនិសីទនសូចិឃរកាយពន្ធនានំ គហណំ។ **បយោគេតិ** អបនិធានបយោគេ។ **តស្មិំ** បត្តាទិកេ បញ្ចវិធេ បរិក្ខារេ។ អបនិហិតេ **សេសា** បាចិត្តិយាបត្តិ សិយាតិ យោជនា។

សុរាបានវគ្គវណ្ណនា ឆដ្ឋា។

១២៤. **តបោធនោតិ** បាតិមោក្ខសំវរសីលសង្ខាតំ តបោធនមស្សាតិ តបោធនោ, ភិក្ខុ។

១២៥. **តស្មិំ** ឱបាតេ។

១២៦. **មនុស្សវិគ្គហោ** មនុស្សសរីរោ។ **តិរច្ឆានគតោ** នាគោ វា សុបណ្ណោ វា។ **តស្ស** ឱបាតខណកស្ស។

១២៧. **បដុពុទ្ធិនាតិ** សព្ពេសុ ញេយ្យធម្មេសុ និបុនញាណេន ភគវតា។

១២៨. **បយោគេតិ** បរិភោគត្ថាយ គហណាទិកេ បយោគេ។ **តស្សាតិ** ភិក្ខុស្ស។

១២៩. **ឧក្កោដេន្តោតិ** ឧច្ចាលេន្តោ យថាឋានេ ឋាតុំ អទេន្តោ។ **បយោគេតិ** ឧក្កោដនបយោគេ។ ឧក្កោដិតេ បាចិត្តិយំ សិយាតិ យោជនា។

១៣០. ទុដ្ឋុល្លំ វជ្ជកន្តិ សង្ឃាទិសេសាទិកេ។ ឯកំ បាចិត្តិយំ អាបត្តឹ អាបជ្ជតិ ឥតិ ទីបិតន្តិ យោជនា។

១៣១. បយោគេតិ គណបរិយេសនាទិបយោគេ។ **ទុក្កដំ បត្តោ សិយា** ទុក្កដាបត្តឹ អាបន្នោ ភវេយ្យាតិ អត្ថោ។ **សេសា**តិ បាចិត្តិយាបត្តិ ឧបសម្បាទិតេ សិយា។ គាថាពន្ធវសេន ឧបសគ្គលោបោ។

១៣២-៣. ជានំ ថេយ្យសត្ថេន សហ សំវិធាយ មគ្គំ បដិបជ្ជតោ ច តថេវ មាតុគាមេន សហ សំវិធាយ មគ្គំ បដិបជ្ជតោ ចាតិ យោជនា។ **បយោគេ**តិ សំវិធាយ គន្តុំ បដិបុច្ឆាទិករណបយោគេ។ **បដិបន្នេ**តិ មគ្គ បដិបន្នេ។ **អនន្តរ**ន្តិ អទ្ធយោជនគាមន្តរាតិក្កមនានន្តរំ។

១៣៤. ញត្តិយា ឱសានេ ទុក្កដំ ផុសេតិ យោជនា។

១៣៥. អកតានុធម្មេនាតិ **អនុធម្មោ** វុច្ចតិ អាបត្តិយា អទស្សនេ វា អប្បដិកម្មេ វា បាបិកាយ ទិដ្ឋិយា អប្បដិនិស្សគ្គេ វា ធម្មេន វិនយេន សត្ថុសាសនេន ឧក្ខិត្តកស្ស អនុលោមវត្តំ ទិស្វា កតា ឱសារណា, សោ ឱសារណសង្ខាតោ អនុធម្មោ យស្ស ន កតោ, អយំ អកតានុធម្មោ នាម, តាទិសេន ភិក្ខុនា សទ្ធិន្តិ អត្ថោ។ **សម្ភុញ្ជន្តោ**តិ អាមិសសម្ភោគំ ករោន្តោ ភិក្ខុ។ **បយោគេ**តិ ភុញ្ជិតុំ អាមិសបដិគ្គហណាទិបយោគេ។ **ភុត្តេ**តិ សម្ភុត្តេ, ឧភយសម្ភោគេ, តទញ្ញតរេ វា កតេតិ អត្ថោ។

១៣៦. ឧបលាបេន្តោតិ បត្តចីវរឧទ្ទេសបរិបុច្ឆនាទិវសេន សង្គណ្ហន្តោ។ **បយោគេ**តិ ឧបលាបនបយោគេ។

សប្បាណកវគ្គវណ្ណនា សត្តមា។

១៣៧. សហធម្មិកន្តិ ករណត្ថេ ឧបយោគវចនំ, បញ្ចហិ សហធម្មិកេហិ សិក្ខិតព្ពត្តា, តេសំ វា សន្តកត្តា “សហធម្មិក”ន្តិ លទ្ធនាមេន ពុទ្ធបញ្ញត្តេន សិក្ខាបទេន វុច្ចមានស្សាតិ អត្ថោ។ **ភណតោ**តិ “ភិក្ខុស្សា”តិ ឥមិនា សមានាធិករណំ។

១៣៨. *វិវណ្ណេន្តោ*តិ “កឹ បនិមេហិ ខុទ្ទានុខុទ្ទកេហិ សិក្ខាបទេហិ ឧទ្ទិដ្ឋេហី”តិអាទិនា គរហន្តោ។ **បយោគេ**តិ “កឹ ឥមេហី”តិអាទិនា គរហណវសេន បវត្តេ វចីបយោគេ។ ***វិវណ្ណិតេ*** គរហិតេ។

១៣៩. មោហេន្តោតិ “ឥទានេវ ខោ អហំ, អាវុសោ, ជានាមី”តិអាទិនា អត្តនោ អជាននត្តេន អាបន្នភាវំ ទីបេត្វា ភិក្ខុំ មោហេន្តោ, វញ្ចេន្តោតិ អត្ថោ។ **មោហេ**តិ មោហារោបនកម្មេ។ **អរោបិតេ** កតេ។

១៤០. ភិក្ខុស្ស កុបិតោ បហារំ ទេន្តោ ផុសេតិ យោជនា។ **បយោគេ**តិ ទណ្ឌាទានាទិបយោគេ។

១៤១. បយោគេតិ ឧគ្គិរណបយោគេ។ **ឧគ្គិរិតេ**តិ ឧច្ចារិតេ។

១៤២. *អមូលេនេវា*តិ ទិដ្ឋាទិមូលវិរហិតេនេវ។ **យោគេ**តិ ឱកាសការាបនាទិបយោគេ។ **ឧទ្ធំសិតេ**តិ ចោទិតេ។

១៤៣. កុក្កុច្ចំ ជនយន្តោតិ “ឩនវីសតិវស្សោ ត្វំ មញ្ញេ ឧបសម្បន្នោ”តិអាទិនា កុក្កុច្ចំ ឧបទហន្តោ។ **យោគេ**តិ កុក្កុច្ចុប្បាទនបយោគេ។ **ឧប្បាទិតេ**តិ កុក្កុច្ចេ ឧប្បាទិតេ។

១៤៤. “តិដ្ឋន្តោ ឧបស្សុតិ”ន្តិ បទច្ឆេទោ។ សុតិយា សមីបំ **ឧបស្សុតិ**, សវនូបចារេតិ អត្ថោ។

១៤៥. ធម្មិកានំ តុ កម្មានន្តិ ធម្មេន វិនយេន សត្ថុសាសនេន កតានំ អបលោកនាទីនំ ចតុន្នំ កម្មានំ។ **តតោ បុនា**តិ ឆន្ទទានតោ បច្ឆា។ **ខីយនធម្ម**ន្តិ អត្តនោ អធិប្បេតភាវវិភាវនមន្តនំ។ **ទ្វេ ផុសេ ទុក្កដាទយោ**តិ ខីយនធម្មាបជ្ជនបយោគេ ទុក្កដំ, ខីយនធម្មេ អាបន្នេ បាចិត្តិយន្តិ ឯវំ ទុក្កដាទយោ ទ្វេ អាបត្តិយោ អាបជ្ជេយ្យាតិ អត្ថោ។

១៤៦. សង្ឃេ សង្ឃមជ្ឈេ។ **វិនិច្ឆយេ**តិ វត្ថុតោ ឱតិណ្ណវិនិច្ឆយេ។ **និដ្ឋំ អគតេ**តិ វត្ថុម្ហិ អវិនិច្ឆិតេ, ញត្តឹ បបេត្វា កម្មវាចាយ វា អបរិយោសិតាយ។

១៤៨. **សមគ្គេន សង្ឃេនា**តិ សមានសំវាសកេន សមានសីមាយំ ឋិតេន សង្ឃេន។

សហធម្មិកវគ្គវណ្ណនា អដ្ឋមា។

១៥០. **អវិទិតោ ហុត្វា**តិ រញ្ញោ អវិទិតាគមនោ ហុត្វា។

១៥២. **រតន**ន្តិ មុត្តាទិទសវិធំ រតនំ។ **បយោគេ**តិ រតនគ្គហណបយោគេ។

១៥៣. **វិកាលេ**តិ មជ្ឈន្តិកាតិក្កមតោ បដ្ឋាយ អរុណោ។

១៥៥. **អដ្ឋិទន្តវិសាណាភិនិព្ពត្ត**ន្តិ អដ្ឋិទន្តវិសាណមយំ។ **បយោគេ**តិ ការាបនបយោគេ។

១៥៦. តស្មិំ មញ្ចាទិម្ហិ **ការាបិតេ សេសា** បាចិត្តិយាបត្តិ សិយាតិ យោជនា។

រតនវគ្គវណ្ណនា នវមា។

ឥតិ ឧត្តរេ លីនត្ថបកាសនិយា

បាចិត្តិយកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៥៩. ចតូសុ បាដិទេសនីយេសុបិ អវិសេសេន អាទិច្ចពន្ធុនា ពុទ្ធេន ទ្វិធា អាបត្តិ និទ្ទិដ្ឋាតិ យោជនា។

១៦០. **សព្ពត្ថា**តិ សព្ពេសុ ចតូសុ។

បាដិទេសនីយកថាវណ្ណនា។

១៦១. សេខិយកថា ឧត្តានត្ថាយេវ។

សេខិយកថាវណ្ណនា។

១៦២. បរិវារេ បឋមំ ទស្សិតសោឡសវារប្បភេទេ មហាវិភង្គេ “បឋមំ បារាជិកំ កត្ថ បញ្ញត្ត”ន្តិអាទិប្បភេទោ (បរិ. ១) កត្ថបញ្ញត្តិវារោ , “មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវន្តោ កតិ អាបត្តិយោ អាបជ្ជតី”តិអាទិប្បភេទោ (បរិ. ១៥៧) កតាបត្តិវារោ, “មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវន្តស្ស អាបត្តិយោ ចតុន្នំ វិបត្តីនំ កតិ វិបត្តិយោ ភជន្តី”តិអាទិប្បភេទោ (បរិ. ១៨២) វិបត្តិវារោ, “មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវន្តស្ស អាបត្តិយោ សត្តន្នំ អាបត្តិក្ខន្ធានំ កតិហិ អាបត្តិក្ខន្ធេហិ សង្គហិតា”តិអាទិប្បភេទោ (បរិ. ១៨២) សង្គហវារោ, “មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវន្តស្ស អាបត្តិយោ ឆន្នំ អាបត្តិសមុដ្ឋានានំ កតិហិ សមុដ្ឋានេហិ សមុដ្ឋហន្តី”តិអាទិប្បភេទោ (បរិ. ១៨៤) សមុដ្ឋានវារោ, “មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវន្តស្ស អាបត្តិយោ ចតុន្នំ អធិករណានំ កតមំ អធិករណ”ន្តិអាទិប្បភេទោ (បរិ. ១៨៥) អធិករណវារោ, “មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវន្តស្ស អាបត្តិយោ សត្តន្នំ សមថានំ កតិហិ សមថេហិ សម្មន្តី”តិអាទិប្បភេទោ (បរិ. ១៨៦) សមថវារោ, តទនន្តរោ ឥមេហិ សត្តហិ វារេហិ មិស្សោ អដ្ឋមោ សមុច្ចយវារោតិ ឥមេសុ អដ្ឋសុ វារេសុ អាទិភូតេ កត្ថបញ្ញត្តិនាមធេយ្យេ អប្បនាវារេ សង្គហេតព្ពានំ និទានាទិសត្តរសលក្ខណានំ ឧភយវិភង្គសាធារណតោ ឧបរិ វក្ខមានត្តា តំ វារំ ឋបេត្វា តទនន្តរំ អសាធារណំ កតាបត្តិវារំ សេខិយាវសានំ បាឡិក្កមានុរូបំ ទស្សេត្វា តទនន្តរា វិបត្តិវារាទយោ ឆ វារា ឧភយវិភង្គសាធារណតោ វក្ខមានាតិ កត្វា តេបិ ឋបេត្វា ឥមេ បច្ចយសទ្ទេន អយោជេត្វា ទស្សិតា អដ្ឋេវ វារា, បុន “មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវនបច្ចយា បារាជិកំ កត្ថ បញ្ញត្ត”ន្តិអាទិនា (បរិ. ១៨៨) បច្ចយ-សទ្ទំ យោជេត្វា ទស្សិតា អបរេ អដ្ឋ វារា យោជិតាតិ តត្ថាបិ ទុតិយំ កតាបត្តិបច្ចយវារំ ឥមិនា កតាបត្តិវារេន ឯកបរិច្ឆេទំ កត្វា ទស្សេតុមាហ **“បញ្ញត្តា”**តិអាទិ។ **បដិសេវនបច្ចយា**តិ បដិសេវនហេតុនា។

១៦៣. **អល្លោកាសប្បវេសនេ**តិ ជីវមានសរីរេ តិណ្ណំ មគ្គានំ អញ្ញតរស្មិំ មគ្គេ អល្លោកាសប្បវេសនេ។ មតេ អក្ខាយិតេ វា **បិ**-សទ្ទេន យេភុយ្យអក្ខាយិតេ បវេសនេ បវេសននិមិត្តំ **មេថុនំ** ធម្មំ **បដិសេវន្តោ** ភិក្ខុ បារាជិកំ ផុសេតិ សម្ពន្ធោ។

១៦៤. តថា យេភុយ្យក្ខាយិតេ, ឧបឌ្ឍក្ខាយិតេ ច មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវន្តោ ភិក្ខុ ថុល្លច្ចយំ ផុសេតិ យោជនា។ វដ្ដកតេ មុខេ ទុក្កដំ វុត្តន្តិ សម្ពន្ធោ។ **ជតុមដ្ឋកេ**តិ ភិក្ខុនិយា ជតុមដ្ឋកេ ទិន្នេ បាចិត្តិ វុត្តាតិ សម្ពន្ធោ។

១៦៦. ***អវស្សុតស្សា***តិ កាយសំសគ្គរាគេន តិន្តស្ស។ **បោសស្សា**តិ គហណកិរិយាសម្ពន្ធេ សាមិវចនំ។ ***ភិក្ខុនិយា***តិ អត្ថសម្ពន្ធេ សាមិវចនំ។ “អត្តនោ”តិ សេសោ។ អវស្សុតេន បោសេន អត្តនោ អធក្ខកាទិគហណំ សាទិយន្តិយា តថា អវស្សុតាយ ភិក្ខុនិយា បារាជិកន្តិ យោជនា។

១៦៧. **កាយេនា**តិ អត្តនោ កាយេន។ **កាយ**ន្តិ មាតុគាមស្ស កាយំ។ **ផុសតោ**តិ កាយសំសគ្គរាគេន ផុសតោ។ **កាយេន កាយពទ្ធ**ន្តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។

១៦៨. **កាយេន បដិពទ្ធេនា**តិ អត្តនោ កាយបដិពទ្ធេន។ **បដិពទ្ធ**ន្តិ ឥត្ថិយា កាយបដិពទ្ធំ ផុសន្តស្ស ទុក្កដំ។ **តស្ស** ភិក្ខុស្ស។

“មហាវិភង្គសង្គហោ និដ្ឋិតោ”តិ កស្មា វុត្តំ, ននុ សោឡសវារសង្គហេ មហាវិភង្គេ កតាបត្តិវារោយេវេត្ថ វុត្តោ, ន ឥតរេ វារាតិ? សច្ចំ, អវយវេ បន សមុទាយោបចារេន វុត្តំ។ សាធារណាសាធារណានំ មហាវិភង្គេ គតានំ សព្ពាបត្តិបភេទានំ ទស្សនោបចារភូតោ កតាបត្តិវារោ ទស្សិតោតិ តំទស្សនេន អប្បធានា ឥតរេបិ វារា ឧបចារតោ ទស្សិតា ហោន្តីតិ ច តថា វុត្តន្តិ វេទិតព្ពំ។

ឥតិ ឧត្តរេ លីនត្ថបកាសនិយា

មហាវិភង្គសង្គហវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ភិក្ខុនិវិភង្គោ

១៧០. **វិនយស្ស វិនិច្ឆយេ ភិក្ខូនំ បាដវត្ថាយា**តិ ភិក្ខុនីនំ បាដវស្សាបិ តទធីនត្តា បធានទស្សនវសេន វុត្តំ។ អថ វា ទស្សនលិង្គន្តរសាធារណត្តា ឥច្ឆិតេ បុល្លិង្គេន, នបុំសកលិង្គេន វា និទ្ទេសោ សទ្ទសត្ថានុយោគតោតិ “**ភិក្ខូន**”ន្តិ បុល្លិង្គេន វុត្តំ។

១៧១. **នន្ទន្តិ** សាទិយន្តិ។

១៧២. តិស្សោ អាបត្តិយោ ផុសេតិ យោជនា។ ជាណុស្ស ឧទ្ធំ, អក្ខកស្ស អធោ គហណំ សាទិយន្តិយា តស្សា បារាជិកន្តិ យោជនា។

១៧៣. កាយបដិពទ្ធេ វា គហណំ សាទិយន្តិយា ទុក្កដំ។

១៧៤. **វជ្ជន្តិ** អញ្ញិស្សា ភិក្ខុនិយា បារាជិកាបត្តិំ។

១៧៦. **តំ លទ្ធិ**ន្តិ ឧក្ខិត្តស្ស យំ លទ្ធឹ អត្តនោ រោចេសិ, តំ លទ្ធឹ ន និស្សជ្ជន្តីតិ យោជនា។

១៧៨. “ឥធ អាគច្ឆា”តិ បទច្ឆេទោ។ “វុត្តា អាគច្ឆតី”តិ បទច្ឆេទោ។

១៧៩. **ហត្ថបាសប្បវេសនេ**តិ ហត្ថបាសូបគមនេ។ “**ហត្ថគតប្បវេសនេ**”តិ វា បាឋោ, សោយេវ អត្ថោ។

ឥតិ ឧត្តរេ លីនត្ថបកាសនិយា ភិក្ខុនិវិភង្គេ

បារាជិកកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៨០. **ឯកស្សា**តិ អត្តនោ អត្តនោ អឌ្ឌការស្ស វា។ **អារោចនេ**តិ វត្ថុព្ពស្ស វោហារិកានំ និវេទនេ។

១៨១. **ទុតិយារោចនេ**តិ ទុតិយស្ស, ទុតិយំ ឯវ អារោចនេ។

១៨២. **ទ្វីហី**តិ ទ្វីហិ កម្មវាចាហិ។ **កម្មវាចោសានេ**តិ កម្មវាចាឱសានេ។

១៨៣. **បរិក្ខេបេ អតិក្កន្តេ**តិ អត្តនោ គាមតោ គន្ត្វា ឥតរំ គាមំ បវិសន្តិយា បឋមេន បាទេន តស្ស គាមស្ស បរិក្ខេបេ អតិក្កន្តេ, បឋមបាទេ បរិក្ខេបំ អតិក្កមេត្វា អន្តោគាមសង្ខេបំ គតេតិ អត្ថោ។

១៨៤. **ទុតិយេនា**តិ គាមបរិក្ខេបតោ ពហិ ឋិតេន ទុតិយបាទេន។ **អតិក្កន្តេ**តិ តស្មឹ គាមបរិក្ខេបេ អតិក្កន្តេ, តស្មឹ បាទេ អន្តោគាមំ បវេសិតេតិ អត្ថោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវ។

ឥតិ ឧត្តរេ លីនត្ថបកាសនិយា ភិក្ខុនិវិភង្គេ

សង្ឃាទិសេសកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៩៣. ឥហ ភិក្ខុនី បត្តសន្និចយំ ករោន្តី ហោតិ, សា ឯកំ និស្សគ្គិយំ បាចិត្តិយំយេវ ផុសេតិ យោជនា។

១៩៤. **អកាលចីវរំ កាលចីវរំ** កត្វា ភាជាបេន្តិយាតិ យោជនា។ **បយោគេ**តិ ភាជនបយោគេ។

១៩៥. **ឆិន្នេ**តិ អច្ឆិន្នេ។

១៩៦. **តតោ បរ**ន្តិ តតោ បឋមតោ អញ្ញំ។

ឥតិ ឧត្តរេ លីនត្ថបកាសនិយា ភិក្ខុនិវិភង្គេ

និស្សគ្គិយកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១៩៩. លសុណំ ខាទតិ ចេ, **ទ្វេ** អាបត្តិយោ ផុដាតិ យោជនា។

២០០. **បយោគេ**តិ សំហារាបនបយោគេ។ **សំហរេ**តិ អត្តនា សំហរេ, បរេន សំហរាបិតេ ច អាបត្តិ **បាចិត្តិ** ហោតិ។

២០១. **កតេ**តិ គលឃាតេ កតេ។

២០២. **ជតុនា មដ្ឋក**ន្តិ ជតុនា កតំ មដ្ឋទណ្ឌកំ។ "ទុក្កដំ អាទិន្នេ"តិ បទច្ឆេទោ។

២០៤. ភុញ្ជមានស្ស ភិក្ខុស្ស ហត្ថបាសេតិ យោជនា។ **ឋិត្វា** ហត្ថបាសំ។

២០៥. **វិញ្ញាបេត្វា**តិ អន្តមសោ មាតរម្បិ យាចិត្វា។ អជ្ឈោហារេ បាចិត្តិ ទីបយេតិ យោជនា។

២០៦. **ឧច្ចារាទិ**ន្តិ **អាទិ**-សទ្ទេន វិឃាសសង្ការមុត្តានំ គហណំ។

លសុណវគ្គវណ្ណនា បឋមា។

២០៩. **តថ** តមស្មឹ រត្តន្ធការវគ្គេ។ បឋមេ, ទុតិយេ, តតិយេ, ចតុត្ថេបិ វិនិច្ឆយោ លសុណវគ្គស្ស **ឆដ្ឋេន** សិក្ខាបទេន **តុល្យោ** សទិសោតិ យោជនា។

២១០. **អាសនេ**តិ បល្លង្កេ តស្សោកាសភូតេ។ **សាមិកេ អនាបុច្ឆា**តិ តស្មឹ កុលេ យំ កិញ្ចិ វិញ្ញុមនុស្សំ អនាបុច្ឆា។

២១១. **អនោវស្ស**ន្តិ ភិត្តិយា ពហិ និព្ពកោសព្ភន្តរំ។ **ទុតិយាតិក្កមេ**តិ ទុតិយេន បាទេន និព្ពកោសស្ស ឧទកបាតដ្ឋានាតិក្កមេ។

២១២. **និសីទិតេ**តិ និសិន្នេ។

២១៣. **បយោគេ**តិ ឧដ្ឋាបនបយោគេ។

២១៤. និរយាទិនា អត្តានំ វា បរំ វា **អភិសបេយ្យ**ន្តិ សបថំ ករោន្តី ទ្វេ ផុសេតិ យោជនា។ **អភិសប្បិតេ**តិ អភិសបិតេ។

២១៥. **វធិត្វា**តិ ហត្ថាទីហិ បហរិត្វា។ "ករោតិ ឯក"ន្តិ បទច្ឆេទោ។

រត្តន្ធការវគ្គវណ្ណនា ទុតិយា។

២១៦. **នគ្គា**តិ អនិវត្ថា វា អបារុតា វា។ **បយោគេ**តិ ចុណ្ណមត្តិកាអភិសង្ខរណាទិបយោគេ។

២១៧. **បមាណាតិក្កន្ត**ន្តិ "ទីឃសោចតស្សោ វិទត្ថិយោ សុគតវិទត្ថិយា, តិរិយំ ទ្វេ វិទត្ថិយោ"តិ (បាចិ. ៨៨៨) វុត្តបមាណមតិក្កន្តំ។ **បយោគេ**តិ ការាបនបយោគេ។

២១៨. **វិសិព្វេត្វា**តិ ទុស្សិព្ពិតំ បុន សិព្វនត្ថាយ វិសិព្វេត្វា។

២១៩. បញ្ច អហានិ **បញ្ចាហំ**, បញ្ចាហមេវ **បញ្ចាហិកំ**។ សង្ឃាដីនំ ចារោ **សង្ឃាដិចារោ**, បរិភោគវសេន វា ឱតាបនវសេន វា សង្ឃដិតដ្ឋេន "**សង្ឃាដី**"តិ លទ្ធនាមានំ "តិចីវរំ, ឧទកសាដិកា, សំកច្ចិកា"តិ ឥមេសំ បញ្ចន្នំ ចីវរានំ បរិវត្តនំ។ **អតិក្កមេ**តិ ភិក្ខុនី អតិក្កមេយ្យ។ អស្សា បន ឯការ បាចិត្តិ បរិទីបិតាតិ យោជនា។

២២០. **សង្កមនីយ**ន្តិ សង្កមេតព្ពំ។ អញ្ញិស្សា សន្តកំ អនាបុច្ឆា គហិតំ បុន ទាតព្ពំ បញ្ចន្នំ អញ្ញតរំ។

២២១. **គណចីវរលាភស្សា**តិ ភិក្ខុនិសង្ឃេន លភិតព្ពចីវរស្ស។ **អន្តរាយំ ករោតី**តិ យថា តេ ទាតុកាមា ន ទេន្តិ, ឯវំ បរក្កមតិ។

២២២. **ធម្មិក**ន្តិ សមគ្គេន សង្ឃេន សន្និបតិត្វា ករិយមានំ។ **បដិពាហន្តី**តិ បដិសេធេន្តី។ **បដិពាហិតេ** បដិសេធិតេ។

២២៣. **អគារិកាទិនោ**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន “បរិព្ពាជកស្ស វា បរិព្ពាជិកាយ វា”តិ (បាចិ. ៩១៧) វុត្តេ សង្គណ្ហាតិ។ **សមណចីវរ**ន្តិ កប្បកតំ និវាសនបារុបនុបគំ។ **បយោគេ**តិ ទានបយោគេ។

២២៤. **ចីវរេ ទុព្ពលាសាយា**តិ ទុព្ពលចីវរបច្ចាសាយ “សចេ សក្កោម, ទស្សាមា”តិ ឯត្តកមត្តំ សុត្វា ឧប្បាទិតាយ អាសាយាតិ អត្ថោ។ **កាល**ន្តិ ចីវរកាលសមយំ។ **សមតិក្កមេ**តិ ភិក្ខុនីហិ កាលចីវរេ ភាជិយមានេ “អាគមេថ, អយ្យេ, អត្ថិ សង្ឃស្ស ចីវរបច្ចាសា”តិ វត្វា តំ ចីវរវិភង្គំ សមតិក្កមេយ្យ។

២២៥. **ធម្មិកំ កថិនុទ្ធារ**ន្តិ សមគ្គេន សង្ឃេន ករិយមានំ កថិនស្ស អន្តរុព្ភារំ។ **បដិពាហន្តិយា**តិ និវារេន្តិយា។

ន្ហានវគ្គវណ្ណនា តតិយា។

២២៦. **តុវដ្ដេយ្យុ**ន្តិ និបជ្ជេយ្យុំ។ **ឥតរំ** បាចិត្តិយំ។

២២៧. **បយោគេ**តិ ភិក្ខុនិយា អផាសុកករណបយោគេ ករិយមានេ។

២២៨. **ទុក្ខិត**ន្តិ គិលានំ។ **នុបដ្ឋាបេន្តិយា វាបី**តិ តស្សា ឧបដ្ឋានំ បរេហិ អការាបេន្តិយា, សយំ វា អករោន្តិយា។

២២៩. **ឧបស្សយំ ទត្វា**តិ កវាដពទ្ធំ អត្តនោ បុគ្គលិកវិហារំ ទត្វា។ **កឌ្ឍិតេ**តិ និក្កឌ្ឍិតេ។

២៣០. **សំសដ្ឋា**តិ គហបតិនា វា គហបតិបុត្តេន វា សំសដ្ឋវិហារី ភិក្ខុនី សង្ឃេន សំសដ្ឋវិហារតោ និវត្តិយមានា។ **ញត្តិយា ទុក្កដំ ផុសេ**តិ សមនុភាសនកម្មញត្តិយា ទុក្កដំ អាបជ្ជេយ្យ។

២៣១. **អន្តោរដ្ឋេ**តិ យស្ស វិជិតេ វិហរតិ, តស្ស រដ្ឋេ។ **បដិបន្នាយា**តិ ចារិកំ កប្បេន្តិយា។ **សេសក**ន្តិ បាចិត្តិយំ។

តុវដ្តវគ្គវណ្ណនា ចតុត្ថា។

២៣៣. **រាជាគារាទិក**ន្តិ **អាទិ**-សទ្ទេន ចិត្តាគារាទីនំ គហណំ។

២៣៥. **បយោគេ**តិ កប្បាសវិចារណំ អាទិំ កត្វា សព្ពបយោគេ។ **ឧជ្ជវុជ្ជវនេ**តិ យត្តកំ ហត្ថេន អញ្ឆិតំ ហោតិ, តស្មិំ តក្កម្ហិ វេឋិតេ។

២៣៧. **បយោគេ**តិ អគារិកស្ស វា បរិព្ពាជកស្ស វា បរិព្ពាជិកាយ វា សហត្ថា ខាទនីយាទីនំ ទានបយោគេ។

២៣៨. “សមំ អាបត្តិបភេទតោ”តិ បទច្ឆេទោ។

២៣៩. **តិរច្ឆានគតំ វិជ្ជ**ន្តិ យំ កិញ្ចិ ពាហិរកំ អនត្ថសំហិតំ បរូបឃាតករំ ហត្ថិសិក្ខាទិសិប្បំ ។ **បឋន្តិយា**តិ សិក្ខន្តិយា។ **បយោគេ**តិ ទុរូបសង្កមនាទិបយោគេ។ **បទេ បទេ**តិ បទាទិវសេន បរិយាបុណន្តិយា បទេ បទេ អក្ខរបទានំ វសេន។

២៤០. នវមេ “**បរិយាបុណាតី**”តិ បទំ, ទសមេ “**វាចេតី**”តិ បទន្តិ ឯវំ បទមត្តមេវ ឧភិន្នំ **វិសេសកំ** ភេទកំ។

ចិត្តាគារវគ្គវណ្ណនា បញ្ចមា។

២៤១. **តមារាម**ន្តិ យត្ថ ភិក្ខូ រុក្ខមូលេបិ វសន្តិ, តំ សភិក្ខុកំ បទេសំ។

២៤៣. **អក្កោសតី**តិ ទសន្នំ អក្កោសវត្ថូនំ អញ្ញតរេន សម្មុខា វា បរម្មុខា វា អក្កោសតិ។ **បរិភាសតី**តិ ភយទស្សនេន តជ្ជេតិ។ “បាចិត្តិ អក្កោសិតេ”តិ បទច្ឆេទោ។

២៤៤. **ចណ្ឌិកភាវេនា**តិ កោធេន។ **គណ**ន្តិ ភិក្ខុនិសង្ឃំ។ **បរិភាសតី**តិ “ពាលា ឯតា”តិអាទីហិ វចនេហិ អក្កោសតិ។ **បយោគេ**តិ បរិភាសនបយោគេ។ **បរិភដ្ឋេ**តិ អក្កោសិតេ។ **ឥតរំ** បាចិត្តិយំ។

២៤៥. **និមន្តិតា**តិ គណភោជនេ វុត្តនយេន និមន្តិតា។ **បវារិតា**តិ បវារណសិក្ខាបទេ វុត្តនយេន វារិតា។ **ខាទនំ ភោជនម្បិ វា**តិ យាគុបូវខជ្ជកំ, យាវកាលិកំ មូលខាទនីយាទិខាទនីយំ, ឱទនាទិភោជនម្បិ វា យា ភិក្ខុនី **ភុញ្ជន្តី** ហោតិ, សា បន ទ្វេយេវ អាបត្តិយោ ផុសេតិ យោជនា។

២៤៧. **មច្ឆរាយន្តី**តិ មច្ឆរំ ករោន្តី, អត្តនោ បច្ចយទាយកកុលស្ស អញ្ញេហិ សាធារណភាវំ អសហន្តីតិ អត្ថោ ។ **បយោគេ**តិ តទនុរូបេ កាយវចីបយោគេ។ **មច្ឆរិតេ**តិ មច្ឆរវសេន កតបយោគេ និប្ផន្នេ។

២៤៨. **អភិក្ខុកេ បនាវាសេ**តិ យតោ ភិក្ខុនុបស្សយតោ អឌ្ឍយោជនព្ភន្តរេ ឱវាទទាយកា ភិក្ខូ ន វសន្តិ, មគ្គោ វា អខេមោ ហោតិ, ន សក្កា អនន្តរាយេន គន្តុំ, ឯវរូបេ អាវាសេ។ **បុព្ពកិច្ចេសូ**តិ “វស្សំ វសិស្សាមី”តិ សេនាសនបញ្ញាបនបានីយឧបដ្ឋាបនាទិបុព្ពកិច្ចេ បន ករិយមានេ ទុក្កដំ ភវេតិ យោជនា។

២៤៩. **វស្សំវុត្ថា**តិ បុរិមំ វា បច្ឆិមំ វា តេមាសំ វុត្ថា។ **ឧភតោសង្ឃេ**តិ ភិក្ខុនិសង្ឃេ, ភិក្ខុសង្ឃេ ច។ **តីហិបិ ឋានេហី**តិ “ទិដ្ឋេន វា”តិអាទិនា វុត្តេហិ តីហិ ការណេហិ។

២៥០. **ឱវាទត្ថាយា**តិ គរុធម្មោវាទនត្ថាយ។ **សំវាសត្ថាយា**តិ ឧបោសថបុច្ឆនត្ថាយ ចេវ បវារណត្ថាយ ច។ **ន គច្ឆតី**តិ ភិក្ខុំ ន ឧបគច្ឆតិ។

២៥១. **ឱវាទម្បិ ន យាចន្តី**តិ ឧបោសថាទិវសេន ឱវាទូបសង្កមនំ ភិក្ខុំ ន យាចន្តី ន បុច្ឆន្តី។ **ឧបោសថ**ន្តិ ឧបោសថទិវសតោ បុរិមទិវសេ តេរសិយំ វា ចាតុទ្ទសិយំ វា ឧបោសថំ ន បុច្ឆន្តី។

២៥២. **អបុច្ឆិត្វាវ សង្ឃំ វា**តិ សង្ឃំ វា គណំ វា អនបលោកេត្វាវ។ **“ភេទាបេតី”**តិ ឥទំ និទស្សនមត្តំ “ផាលាបេយ្យ វា ធោវាបេយ្យ វា អាលិម្បាបេយ្យ វា ពន្ធាបេយ្យ វា មោចាបេយ្យ វា”តិ ឥមេសម្បិ កិរិយាវិកប្បានំ សង្គហេតព្ពត្តា។ **បសាខជ**ន្តិ នាភិយា ហេដ្ឋា, ជាណុមណ្ឌលានំ ឧបរិ បទេសេ ជាតំ គណ្ឌំ វា រុធិតំ វា។ **បយោគេ**តិ ភេទាបនាទិបយោគេ។

អារាមវគ្គវណ្ណនា ឆដ្ឋា។

២៥៣. **គព្ភិនិ**ន្តិ អាបន្នសត្តំ សិក្ខមានំ។ **វុដ្ឋាបេន្តី**តិ ឧបជ្ឈាយា ហុត្វា ឧបសម្បាទេន្តី។ **បយោគេ**តិ គណបរិយេសនាទិបយោគេ។ **វុដ្ឋាបិតេ**តិ ឧបសម្បាទិតេ, កម្មវាចាបរិយោសានេតិ អត្ថោ។

២៥៥. **សហជីវិនិ**ន្តិ សទ្ធិវិហារិនី។ **នានុគ្គណ្ហន្តី**តិ ឧទ្ទេសទានាទីហិ ន សង្គណ្ហន្តី។

គព្ភិនិវគ្គវណ្ណនា សត្តមា។

២៥៨. “អលំ វុដ្ឋាបិតេនា”តិ **វុច្ចមានា** ភិក្ខុនីហិ និវារិយមានា។ **ខីយតី**តិ អញ្ញាសំ ព្យត្តានំ លជ្ជីនំ វុដ្ឋានសម្មុតី ទីយមានំ ទិស្វា “អហមេវ នូន ពាលា”តិអាទិនា ភណមានា ខីយតិ។ **បយោគេ**តិ ខីយមានបយោគេ។ **ខីយិតេ**តិ ខីយនបយោគេ និដ្ឋិតេ។

កុមារិភូតវគ្គវណ្ណនា អដ្ឋមា។

២៦០. **ឆត្តុបាហន**ន្តិ វុត្តលក្ខណំ ឆត្តញ្ច ឧបាហនាយោ ច។ **បយោគេ**តិ ធារណបយោគេ។

២៦១. យានេនាតិ វយ្ហាទិនា។ **យាយន្តី**តិ សចេ យានេន គតា ហោតិ។

២៦២. សង្ឃាណិន្តិ យំ កិញ្ចិ កដូបគំ។ **ធារេន្តិយា**តិ កដិយំ បដិមុញ្ចន្តិយា។

២៦៣. គន្ធវណ្ណេនាតិ យេន កេនចិ វណ្ណេន ច យេន កេនចិ គន្ធេន ច។ **គន្ធោ** នាម ចន្ទនាលេបាទិ។ **វណ្ណោ** នាម កុង្កុមហលិទ្ទាទិ។ **បយោគេ**តិ គន្ធាទិបយោគេ វចនតោ បដ្ឋាយ បុព្ពបយោគេ។

២៦៦. អនាបុច្ឆាតិ "និសីទាមិ, អយ្យា"តិ អនាបុច្ឆិត្វា។ **និសីទិតេ** ភិក្ខុស្ស ឧបចារេ អន្តមសោ ឆមាយ និសិន្នេ។

២៦៧. អនោកាសកតន្តិ "អសុកស្មិំ នាម ឋានេ បុច្ឆិស្សាមី"តិ ឯវំ អកតឱកាសំ។

២៦៨. បវិសន្តិយាតិ វិនិច្ឆយំ អារាមវគ្គស្ស **បឋមេនេវ** សិក្ខាបទេន **សទិសំ** កត្វា វទេយ្យាតិ យោជនា។

ឆត្តុបាហនវគ្គវណ្ណនា នវមា។

ឥតិ ឧត្តរេ លីនត្ថបកាសនិយា ភិក្ខុនិវិភង្គេ

បាចិត្តិយកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២៦៩-៧០. អដ្ឋសុ បាដិទេសនីយសិក្ខាបទេសុបិ ទ្វិធា អាបត្តិ ហោតីតិ យោជនា។ **តតោ**តិ គហណហេតុ។ **សព្ពេសូ**តិ បាដិទេសនីយសិក្ខាបទេសុ។

បាដិទេសនីយកថាវណ្ណនា។

២៧១-២. ឥមំ **បរមំ** ឧត្តមំ **និរុត្តរំ** កេនចិ វា វត្តព្ពេន ឧត្តរេន រហិតំ និទ្ទោសំ **ឧត្តរំ** ឯវំនាមកំ **ធីរោ** បញ្ញវា ភិក្ខុ អត្ថវសេន វិទិត្វា **ទុរុត្តរំ** កិច្ឆេន ឧត្តរិតព្ពំ **បញ្ញត្តមហាសមុទ្ទំ** វិនយមហាសាគរំ សុខេនេវ យស្មា ឧត្តរតិ, តស្មា **កង្ខច្ឆេទេ** វិនយវិចិកិច្ឆាយ ឆិន្ទនេ **សត្តេ** សត្ថសទិសេ **អស្មឹ សត្ថេ** ឥមស្មឹ ឧត្តរបករណេ **ឧស្សាយុត្តោ** កម្មជតេជោធាតុយា សមន្នាគតោ ជីវមានោ ភិក្ខុ **និច្ចំ** និរន្តរំ **សត្តោ** អភិរតោ **និច្ចំ យោគំ** សតតាភិយោគំ កាតុំ **យុត្តោ** អនុរូបោតិ យោជនា។

ភិក្ខុនិវិភង្គោ និដ្ឋិតោតិ ឯត្តាបិ ឧប្បត្តិ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពា។

ឥតិ ឧត្តរេ លីនត្ថបកាសនិយា

ភិក្ខុនិវិភង្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ចតុវិបត្តិកថាវណ្ណនា

២៧៣. ឥទានិ ឧភយសាធារណំ កត្វា វិបត្តិវារាទីនំ វិសិដ្ឋវារានំ សង្គហំ កាតុមាហ “**កតិ អាបត្តិយោ**”តិអាទិ។

២៧៤. ភិក្ខុនី សចេ ឆាទេតិ, ចុតា ហោតិ។ សចេ វេមតិកា ឆាទេតិ, ថុល្លច្ចយំ សិយាតិ យោជនា។

២៧៥. **សង្ឃាទិសេស**ន្តិ បរស្ស សង្ឃាទិសេសំ។

២៧៦. “កតិ អាចារវិបត្តិបច្ចយា”តិ បទច្ឆេទោ។

២៧៧. **អាចារវិបត្តិ**ន្តិ អត្តនោ វា បរស្ស វា អាចារវិបត្តឹ។

២៧៩. **បាបិកំ ទិដ្ឋិ**ន្តិ អហេតុកអកិរិយនត្ថិកទិដ្ឋិអាទឹ លាមិកំ ទិដ្ឋឹ។

២៨១. **មនុស្សុត្តរិធម្ម**ន្តិ ឧត្តរិមនុស្សធម្មំ។

២៨២. អាជីវហេតុ សញ្ចរិត្តំ សមាបន្នោតិ យោជនា។ **បរិយាយវចនេ**តិ “យោ តេ វិហារេ វសតិ, សោ ភិក្ខុ អរហា”តិអាទិកេ លេសវចនេ។ ញាតេតិ យំ ឧទ្ទិស្ស វទតិ, តស្មឹ មនុស្សជាតិកេ វចនសមនន្តរមេវ ញាតេ។

២៨៣. **វត្វា**តិ អគិលានោ អត្តនោ អត្ថាយ វិញ្ញាបេត្វា។ ភិក្ខុនី បន សចេ ឯវំ ហោតិ, ភិក្ខុនី អគិលានា អត្តនោ អត្ថាយ បណីតភោជនំ វិញ្ញាបេត្វា ភុត្តាវិនី សចេ ហោតីតិ អធិប្បាយោ។ តស្សា បាដិទេសនីយំ សិយាតិ យោជនា។

២៨៤. “**អត្តនោ អត្ថាយ វិញ្ញាបេត្វានា**”តិ ឥមិនា បរស្ស ញាតកបវារិតេ តស្សេវត្ថាយ វិញ្ញាបេត្វា តេន ទិន្នំ វា តស្ស វិស្សាសេន វា បរិភុញ្ជន្តស្ស តេសំ អត្តនោ អញ្ញាតកអប្បវារិតេ សុទ្ធចិត្តតាយ អនាបត្តីតិ ទីបេតិ។

ឥតិ ឧត្តរេ លីនត្ថបកាសនិយា

ចតុវិបត្តិកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

អធិករណបច្ចយកថាវណ្ណនា

២៨៥. វិវាទាធិករណម្ហាតិ “អធម្មំ ‘ធម្មោ’តិ ទីបេតី”តិអាទិនយប្បវត្តា អដ្ឋារសភេទករវត្ថុនិស្សិតា វិវាទាធិករណម្ហា។

២៨៦. ឧបសម្បន្នំ ឱមសតោ ភិក្ខុស្ស បាចិត្តិ ហោតីតិ យោជនា។

២៨៧. អនុវាទាធិករណបច្ចយាតិ ចោទនាបរនាមធេយ្យំ អនុវាទាធិករណមេវ បច្ចយោ, តស្មា, អនុវាទនាធិករណហេតូតិ អត្ថោ។

២៨៩. “តថា”តិ ឥមិនា អមូលកត្តំ អតិទិសតិ។

២៩០. អាបត្តិបច្ចយាតិ អាបត្តាធិករណបច្ចយា។

២៩៣. កិច្ចាធិករណបច្ចយាតិ អបលោកនាទិចតុព្ពិធកម្មសង្ខាតកិច្ចាធិករណហេតុ។

២៩៤. អច្ចជន្តីវាតិ អត្តនោ លទ្ធឹ អបរិច្ចជន្តី ឯវ។

២៩៧. បាបិកាយ ទិដ្ឋិយា បរិច្ចជនត្ថាយ កតាយ **យាវតតិយកំ សមនុភាសនាយ** តំ ទិដ្ឋឹ អច្ចជន្តិយា **តស្សា** ភិក្ខុនិយា, តស្ស ភិក្ខុស្ស ច **អច្ចជតោ** បាចិត្តិ ហោតីតិ យោជនា។

ឥតិ ឧត្តរេ លីនត្ថបកាសនិយា

អធិករណបច្ចយកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ខន្ធកបុច្ឆាកថាវណ្ណនា

៣០០. **សេសេសូ**តិ អភព្ពបុគ្គលបរិទីបកេសុ សព្ពបទេសុ។

៣០២. “នស្សន្តុ ឯតេ”តិ បទច្ឆេទោ។ **បុរក្ខកា**តិ ឯត្ថ សាមិអត្ថេ បច្ចត្តវចនំ, ភេទបុរេក្ខកស្ស, ភេទបុរេក្ខកាយាតិ អត្ថោ។

៣០៣. **សេសេសូ**តិ អវសេសេសុ អសំវាសកាទិទីបកេសុ បដិក្ខេបបទេសុ។

៣០៤. **ឯការ ទុក្កដាបត្តិ វុត្តា**តិ វស្សំ អនុបគមនាទិបច្ចយា ជាតិតោ ឯការ ទុក្កដាបត្តិ វុត្តា។

៣០៥. **ឧបោសថសមា មតា**តិ ឧបោសថក្ខន្ធកេ វុត្តសទិសា ជាតា អាបត្តិយោ មតា អធិប្បេតា។

៣០៦. **ចម្មេ**តិ ចម្មក្ខន្ធកេ។ វច្ឆតរិំ គហេត្វា **មារេន្តានំ** ឆព្ពគ្គិយានំ បាចិត្តិ វុត្តាតិ សម្ពន្ធោ។ **វច្ឆតរិន្តិ** ពលសម្បន្នំ តរុណគាវិំ។ សា ហិ វច្ឆកភាវំ តរិត្វា អតិក្កមិត្វា ឋិតត្តា “**វច្ឆតរី**”តិ វុច្ចតិ។

៣០៧. **អង្គជាតំ ឆុបន្តស្សា**តិ គាវីនំ អង្គជាតំ អត្តនោ អង្គជាតេន ពហិ ឆុបន្តស្ស។ **សេសេសូ**តិ គាវីនំ វិសាណាទីសុ គហណេ, បិដ្ឋិអភិរុហណេ ច។ យថាហ “ឆព្ពគ្គិយា ភិក្ខូ អចិរវតិយា នទិយា គាវីនំ តរន្តីនំ វិសាណេសុបិ គណ្ហន្តី”តិអាទិ (មហាវ. ២៥២)។

៣០៨. **តត្ថ** ភេសជ្ជក្ខន្ធកេ។ **សាមន្តា ទ្វង្គុលេ**តិ វច្ចមគ្គបស្សាវមគ្គានំ សាមន្តា ទ្វង្គុលមត្តេ បទេសេ។ សត្ថកម្មំ ករោន្តស្ស ថុល្លច្ចយមុទីរិតន្តិ យោជនា។ យថាហ – “ន, ភិក្ខវេ, សម្ពាធស្ស សាមន្តា ទ្វង្គុលេ សត្ថកម្មំ វា វត្ថិកម្មំ វា ការេតព្ពំ, យោ ការេយ្យ, អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្សា”តិ (មហាវ. ២៧៩)។ ឯត្ថ ច **“សាមន្តា ទ្វង្គុលេ”**តិ ឥទំ សត្ថកម្មំយេវ សន្ធាយ វុត្តំ។ វត្ថិកម្មំ បន សម្ពាធេយេវ បដិក្ខិត្តំ។

“ន, ភិក្ខវេ, អញ្ញត្រ និមន្តិតេន អញ្ញស្ស ភោជ្ជយាគុ បរិភុញ្ជិតព្ពា, យោ បរិភុញ្ជេយ្យ, យថាធម្មោ ការេតព្ពោ”តិ (មហាវ. ២៨៣) វុត្តត្តា អាហ **“ភោជ្ជយាគូសុ បាចិត្តី”**តិ។ ឯត្ថ ច **ភោជ្ជយាគុ** នាម ពហលយាគុ។ “បិណ្ឌំ វដ្ដេត្វា បាតព្ពយាគូ”តិ **គណ្ឋិបទេ** វុត្តំ។ **បាចិត្តី**តិ បរម្បរភោជនបវារណសិក្ខាបទេហិ បាចិត្តិ។ **សេសេសូ**តិ អន្តោវុត្ថអន្តោបក្កសយំបក្កបរិភោគាទីសុ។ យថាហ “ន, ភិក្ខវេ, អន្តោវុត្ថំ អន្តោបក្កំ សាមំបក្កំ បរិភុញ្ជិតព្ពំ, យោ បរិភុញ្ជេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិអាទិ (មហាវ. ២៧៤)។

៣១០. **ចីវរសំយុត្តេ**តិ ចីវរក្ខន្ធកេ។

៣១៣. **ចម្បេយ្យកេ ច កោសម្ពេ**តិ ចម្បេយ្យក្ខន្ធកេ ចេវ កោសម្ពកក្ខន្ធកេ ច។ **“កម្មស្មិ”**ន្តិអាទីសុបិ ឯសេវ នយោ។

៣១៧. **រោមន្ថេ**តិ ភុត្តស្ស លហុំ បាកត្ថាយ កុច្ឆិគតំ មុខំ អារោបេត្វា សណ្ហករណវសេន អនុចាលនេ។

៣១៨. **សេនាសនស្មិន្តិ** សេនាសនក្ខន្ធកេ។ **គរុនោ**តិ គរុភណ្ឌស្ស។

៣២០. **សង្ឃភេទេ**តិ សង្ឃភេទកក្ខន្ធកេ។

៣២១. **ភេទានុវត្តកាន**ន្តិ សង្ឃភេទានុវត្តកានំ។ **គណភោគេ**តិ គណភោជនេ។

៣២២. **សា**តិ ឯត្ថ សព្ពវត្តេសុ អនាទរិយេន ហោតីតិ សេសោ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវ។

ឥតិ ឧត្តរេ លីនត្ថបកាសនិយា

ខន្ធកបុច្ឆាកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សមុដ្ឋានសីសកថាវណ្ណនា

៣២៥-៦. មហេសិនា ទ្វីសុ វិភង្គេសុ បញ្ញត្តានិ **យានិ បារាជិកាទីនិ** សិក្ខាបទានិ ឧបោសថេ ឧទ្ទិសន្តិ, **តេសំ** សិក្ខាបទានំ សមុដ្ឋានំ ភិក្ខូនំ បាដវត្ថាយ ឥតោ បរំ បវក្ខាមិ, តំ សមាហិតា សុណាថាតិ យោជនា។

៣២៧. កាយោ ច វាចា ច កាយវាចា ចាតិ អចិត្តកានិ យានិ តីណិ សមុដ្ឋានានិ, តានេវ ចិត្តេន បច្ចេកំ យោជិតានិ សចិត្តកានិ **តីណិ** សមុដ្ឋានានិ ហោន្តីតិ ឯវមេវ សមុដ្ឋានំ បរិមានំ ទ្វិន្នំ វសេន **ឯកង្គិកំ,** តតិយចតុត្ថបញ្ចមានំ វសេន **ទុវង្គិកំ**, ឆដ្ឋស្ស វសេន **តិវង្គិកញ្ចា**តិ ឯវំ ឆធា សមុដ្ឋានវិធី វទន្តីតិ យោជនា។ កាយោ, វាចាតិ ឯកង្គិកំ ទ្វយំ, កាយវាចា , កាយចិត្តំ, វាចាចិត្តន្តិ ទុវង្គិកត្តយំ, កាយវាចាចិត្តន្តិ អង្គភេទេន តិវិធម្បិ អវយវភេទេន សមុដ្ឋានភេទវិធី ឆប្បការំ វទន្តីតិ អធិប្បាយោ។

៣២៨. **តេសុ** ឆសុ សមុដ្ឋានេសុ ឯកេន វា សមុដ្ឋានេន ទ្វីហិ វា តីហិ វា ចតូហិ វា ឆហិ វា សមុដ្ឋានេហិ **នានា** អាបត្តិយោ ជាយរេតិ សម្ពន្ធោ។

៣២៩. **តត្ថ** តាសុ នានាបត្តីសុ។ បញ្ច សមុដ្ឋានានិ ឯតិស្សាតិ **បញ្ចសមុដ្ឋានា,** ឯវរូបា កាចិ អាបត្តិ ន វិជ្ជតិ។ ឯកមេកំ សមុដ្ឋានំ យាសន្តិ វិគ្គហោ។ **បច្ឆិមេហេវ តីហិបី**តិ សចិត្តកេហេវ តីហិ សមុដ្ឋានេហិ, យា អាបត្តិ ឯកសមុដ្ឋានា ហោតិ, សា សចិត្តកានំ តិណ្ណមញ្ញតរេន ហោតីតិ អធិប្បាយោ។

៣៣០-១. **តតិយច្ឆដ្ឋតោបិ ចា**តិ កាយវាចតោ, កាយវាចាចិត្តតោ ច។ **ចតុត្ថច្ឆដ្ឋតោ ចេវា**តិ កាយចិត្តតោ កាយវាចាចិត្តតោ ច។ **បញ្ចមច្ឆដ្ឋតោបិ ចា**តិ វាចាចិត្តតោ កាយវាចាចិត្តតោ ច។ “កាយតោ កាយចិត្តតោ”តិ បឋមំ ទ្វិសមុដ្ឋានំ, “វាចតោ វាចាចិត្តតោ”តិ ទុតិយំ, “កាយវាចតោ កាយវាចាចិត្តតោ”តិ តតិយំ, “កាយចិត្តតោ កាយវាចាចិត្តតោ”តិ ចតុត្ថំ, “វាចាចិត្តតោ កាយវាចាចិត្តតោ”តិ បញ្ចមំ ទ្វិសមុដ្ឋានន្តិ ឯវំ បញ្ចធា ឯវំ ឋិតេហិ ទ្វីហិ សមុដ្ឋានេហិ **ឯសា** ទ្វិសមុដ្ឋានាបត្តិ **ជាយតេ** សមុដ្ឋាតិ។ **ន អញ្ញតោ**តិ កាយតោ វាចតោតិ ឯកំ, វាចតោ កាយវាចតោតិ ឯកន្តិ ឯវំ យថាវុត្តក្កមវិបរិយាយេន យោជិតេហិ អញ្ញេហិ សមុដ្ឋានេហិ ន សមុដ្ឋាតិ។

៣៣២. **បឋមេហិ ច តីហី**តិ “កាយតោ, វាចតោ, កាយវាចតោ”តិ បឋមំ និទ្ទិដ្ឋេហិ តីហិ អចិត្តកសមុដ្ឋានេហិ។ **បច្ឆិមេហិ ចា**តិ “កាយចិត្តតោ, វាចាចិត្តតោ, កាយវាចាចិត្តតោ”តិ ឯវំ បច្ឆា វុត្តេហិ សចិត្តកេហិ តីហិ សមុដ្ឋានេហិ។ **ន អញ្ញតោ**តិ “កាយតោ, វាចតោ, កាយចិត្តតោ, វាចតោ, កាយវាចតោ, កាយចិត្តតោ”តិ ឯវំ វុត្តវិបល្លសតោ អញ្ញេហិ តីហិ សមុដ្ឋានេហិ ន សមុដ្ឋាតិ។

៣៣៣-៤. **បឋមា តតិយា ចេវ, ចតុត្ថច្ឆដ្ឋតោបិ ចា**តិ កាយតោ, កាយវាចតោ, កាយចិត្តតោ, កាយវាចាចិត្តតោតិ ឯតេហិ ចតូហិ សមុដ្ឋានេហិ ចេវ។ **ទុតិយា**…**បេ**…. **ច្ឆដ្ឋតោបិ ចា**តិ វាចតោ, កាយវាចតោ, វាចាចិត្តតោ, កាយវាចាចិត្តតោតិ ឥមេហិ ចតូហិ ចាតិ ចតុសមុដ្ឋានេនាបត្តិ។

សា ឯវំ ទ្វិធា ឋិតេហិ ចតូហិ សមុដ្ឋានេហិ ជាយតេ។ **ន បនញ្ញតោ**តិ “កាយតោ, វាចតោ, កាយវាចតោ, កាយចិត្តតោ”តិ ឯវមាទិនា វិបល្លសនយេន យោជិតេហិ ចតូហិ សមុដ្ឋានេហិ ន សមុដ្ឋាតិ។ ឆ សមុដ្ឋានានិ យស្សា សា **ឆសមុដ្ឋានា**។ សចិត្តកេហិ តីហិ, អចិត្តកេហិ តីហីតិ ឆហិ ឯវំ សមុដ្ឋានេហិ សមុដ្ឋាតីតិ។ បការន្តរាភាវា ឥធ “ន អញ្ញតោ”តិ ន វុត្តំ។

អាហ ច អដ្ឋកថាចរិយោ មាតិកដ្ឋកថាយំ។

៣៣៥. សមុដ្ឋាតិ ឯតស្មាតិ **សមុដ្ឋានំ,** កាយាទិ ឆព្ពិធំ, ឯកំ សមុដ្ឋានំ ការណំ យស្សា សា **ឯកសមុដ្ឋានា**។ បការន្តរាភាវា **តិធា**។ កថំ? សចិត្តកានំ តិណ្ណំ សមុដ្ឋានានំ វសេន តិវិធា។ ទ្វីហិ សមុដ្ឋានេហិ សមុដ្ឋិតា **ទ្វិសមុដ្ឋិតា**, ទ្វិសមុដ្ឋានាបត្តីតិ អត្ថោ។ **បញ្ចធា**តិ វុត្តនយេន បញ្ចប្បការា។ តីណិ សមុដ្ឋានានិ យស្សា សា **តិសមុដ្ឋានា**, ចត្តារិ សមុដ្ឋានានិ យស្សា សា **ចតុរុដ្ឋានា,** តិសមុដ្ឋានា ច ចតុរុដ្ឋានា ច **តិចតុរុដ្ឋានា**តិ ឯកទេសស្សរូបេកសេសោ, តិសមុដ្ឋានា ទ្វិធា វិភត្តា, ចតុសមុដ្ឋានា ច ទ្វិធា ឯវំ វិភត្តាតិ អត្ថោ។ ឆហិ សមុដ្ឋានេហិ សមុដ្ឋិតា **ឆសមុដ្ឋិតា,** ឆសមុដ្ឋានាតិ អត្ថោ។ **ឯកធា**តិ បការន្តរាភាវា ឯកធាវ ឋិតាតិ អធិប្បាយោ។

៣៣៦. សព្វា អាបត្តិយោ សមុដ្ឋានវិសេសតោ ឯវំ តេរសធា ឋិតានំ សមុដ្ឋានភេទានំ នានត្តតោ តេហិ សមុដ្ឋិតានំ បឋមំ បញ្ញត្តត្តា សីសភូតានំ សិក្ខាបទានំ វសេន **តេរសេវ នាមានិ លភន្តិ**, តានិ ឥតោ បរំ វក្ខាមីតិ យោជនា។

៣៣៧. បឋមន្តិមវត្ថុញ្ញាតិ បឋមបារាជិកសមុដ្ឋានំ។ **ទុតិយ**ន្តិ អទិន្នាទានសមុដ្ឋានំ។ **សញ្ចរិត្តក**ន្តិ សញ្ចរិត្តសមុដ្ឋានំ។ **សមនុភាសន**ន្តិ សមនុភាសនសមុដ្ឋានំ។ "កថិនំ ឯឡកលោមក"ន្តិ បទច្ឆេទោ, កថិន សមុដ្ឋានំ ឯឡកលោមសមុដ្ឋានញ្ច។

៣៣៨. បទសោធម្មន្តិ បទសោធម្មសមុដ្ឋានំ។ **អទ្ធានំ ថេយ្យសត្ថ**ន្តិ អទ្ធានសមុដ្ឋានំ ថេយ្យសត្ថ សមុដ្ឋានំ។ **ទេសនា**តិ ធម្មទេសនាសមុដ្ឋានំ។ **ភូតារោចនក**ន្តិ ភូតារោចនសមុដ្ឋានំ។ **ចោរិវុដ្ឋាបន**ន្តិ ចោរិវុដ្ឋាបនសមុដ្ឋានំ។

៣៣៩. អននុញ្ញាតកញ្ចាតិ អននុញ្ញាតកសមុដ្ឋានញ្ចាតិ ឯតានិ តេរស តេហិ សមុដ្ឋានេហិ សមុដ្ឋិតានំ តេសំ សិក្ខាបទានំ បឋមំ បឋមំ និទ្ទិដ្ឋានំ បឋមបារាជិកាទិសិក្ខាបទសមុដ្ឋានានំ ឥតរេសំ បុព្ពង្គមភាវតោ **"សីសានី"**តិ វុត្តានិ។ យថាហ **បរិវារដ្ឋកថាយំ** "បឋមបារាជិកំ នាម ឯកំ សមុដ្ឋានសីសំ, សេសានិ តេន សទិសានី"តិអាទិ (បរិ. អដ្ឋ. ២៥៨)។ **តេរសេតេ សមុដ្ឋាននយា**តិ ឯតេ សីសវសេន ទស្សិតា តេរស សមុដ្ឋាននយា។ **វិញ្ញូហិ** ឧបាលិត្ថេរាទីហិ។

៣៤០. តត្ថ តេរសសុ សមុដ្ឋានសីសេសុ។ **យា**តិ យា បន អាបត្តិ។ **អាទិបារាជិកុដ្ឋានា**តិ បឋមបារាជិក សមុដ្ឋានា។

៣៤១. អទិន្នាទាន-សទ្ទោ បុព្ពកោ បឋមោ ឯតិស្សា តំសមុដ្ឋានាបត្តិយាតិ **អទិន្នាទានបុព្ពកា**, អទិន្នា ទានសមុដ្ឋានាតិ ឧទ្ទិដ្ឋាតិ យោជនា។

៣៤២. ជាតូតិ ឯកំសេន។

៣៤៣. អយំ សមុដ្ឋានវសេន "សមនុភាសនាសមុដ្ឋានា"តិ វុត្តាតិ យោជនា។

៣៤៤. កថិន-សទ្ទោ ឧបបទោ យស្សា តំសមុដ្ឋានាយ អាបត្តិយា សា **កថិនុបបទា**, កថិនសមុដ្ឋានាតិ **មតា** ញាតា, អយំ សមុដ្ឋានវសេន "កថិនសមុដ្ឋានា"តិ ញាតាតិ អត្ថោ។

៣៤៥. ឯឡកលោម-សទ្ទោ អាទិ យស្សា តំសមុដ្ឋានាបត្តិយា សា **ឯឡកលោមាទិសមុដ្ឋានា**តិ អត្ថោ។

៣៤៩. ឯត្ថ សមុដ្ឋានេសុ។

៣៥០. ភូតារោចន-សទ្ទោ បុព្ពភាគោ ឯតិស្សា តំសមុដ្ឋានាយ អាបត្តិយាតិ **ភូតារោចនបុព្ពកា**, ភូតារោចនសមុដ្ឋានាតិ អត្ថោ។

៣៥១. សមុដ្ឋានំ **សមុដ្ឋិតំ**, ចោរិវុដ្ឋាបនំ សមុដ្ឋិតំ យស្សា សា **ចោរិវុដ្ឋាបនសមុដ្ឋិតា**, ចោរិវុដ្ឋាបន សមុដ្ឋានាតិ អត្ថោ។

៣៥៣. ឥត្ថាតិ តេរសសមុដ្ឋានសីសេសុ, **"សមុដ្ឋានំ សចិត្តក"**ន្តិ ឥទំ "បឋម"ន្តិអាទីហិ បច្ចេកំ យោជេតព្ពំ។ **បឋមំ សមុដ្ឋាន**ន្តិ បឋមបារាជិកសមុដ្ឋានំ។ **ទុតិយំ សមុដ្ឋាន**ន្តិ អទិន្នាទានសមុដ្ឋានំ។ **ចតុត្ថំ សមុដ្ឋាន**ន្តិ សមនុភាសនសមុដ្ឋានំ។ **នវមំ សមុដ្ឋាន**ន្តិ ថេយ្យសត្ថសមុដ្ឋានំ។ **ទសមំ សមុដ្ឋាន**ន្តិ ធម្មទេសនា សមុដ្ឋានំ។ **ទ្វាទសមំ សមុដ្ឋាន**ន្តិ ចោរិវុដ្ឋាបនសមុដ្ឋានំ។

៣៥៤. សមុដ្ឋានេតិ សមុដ្ឋានសីសេ។ **សទិសា**តិ តេន តេន សមុដ្ឋានសីសេន សមុដ្ឋានា អាបត្តិយោ។ **ឥធា**តិ ឥមស្មឹ សមុដ្ឋានវិនិច្ឆយេ។ **ទិស្សរេ**តិ ទិស្សន្តេ, ទិស្សន្តីតិ អត្ថោ។ អថ វា **ឥធ ទិស្សរេ**តិ ឥធ ឧភតោ វិភង្គេ ឯតេសុ តេរសសមុដ្ឋានេសុ ឯកេកស្មឹ អញ្ញានិបិ សទិសានិ សមុដ្ឋានានិ ទិស្សន្តីតិ អត្ថោ។ ឥទានិ តានិ សរូបតោ និទស្សេតុមាហ **"សុក្កញ្ច"**តិអាទិ។ តត្ថ **សុក្ក**ន្តិ សុក្កវិស្សដ្ឋិសិក្ខាបទំ។ ឯស នយោ **"កាយសំ សគ្គោ"**តិអាទីសុបិ។ យទេត្ថ ទុវិញ្ញេយ្យំ, តំ វក្ខាម។

៣៥៥. បុព្ពបបរិបាកោ ចាតិ “ឋានំ បុព្ពបគតំ ភិក្ខុ”ន្តិ (បាចិ. ១២០) សិក្ខាបទញ្ច “ភិក្ខុនិបរិបាចិត”ន្តិ (បាចិ. ១៩២, ១៩៤) បិណ្ឌបាតសិក្ខាបទញ្ច។ **រហោ ភិក្ខុនិយាសហា**តិ ភិក្ខុនិយា សទ្ធឹ រហោ និសជ្ជសិក្ខាបទញ្ច។ **សភោជនេ, រហោ ទ្វេ ចា**តិ សភោជនេ កុលេ អនុបខជ្ជសិក្ខាបទញ្ច ទ្វេ រហោនិសជ្ជសិក្ខាបទានិ ច។ **អង្គុលី ឧទកេ ហស**ន្តិ អង្គុលិបតោទញ្ច ឧទកហសធម្មសិក្ខាបទញ្ច។

៣៥៦. បហារេ ឧគ្គិរេ ចេវាតិ បហារទានសិក្ខាបទញ្ច តលសត្តិឧគ្គិរណសិក្ខាបទញ្ច។ **តេបញ្ញាសា ច សេខិយា**តិ បញ្ចសត្តតិសេខិយាសុ វគ្គមានានិ ឧជ្ជគ្ឃិកាទីនិ សមនុភាសនសមុដ្ឋានានិ ទស, ឆត្តបាណិអាទីនិ ធម្មទេសនាសមុដ្ឋានានិ ឯកាទស, ថេយ្យសត្ថសមុដ្ឋានំ , សូបោទនវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទញ្ចាតិ ពាវីសតិ សិក្ខាបទានិ ឋបេត្វា បរិមណ្ឌលនិវាសនាទីនិ តេតរានិ តេបញ្ញាស សេខិយសិក្ខាបទានិ ច។ **អធក្ខកុព្ពជាណុញ្ចា**តិ ភិក្ខុនីនំ អធក្ខកឧព្ពជាណុសិក្ខាបទញ្ច។ **គាមន្តរមវស្សុតា**តិ គាមន្តរគមនំ, អវស្សុតស្ស ហត្ថតោ ខាទនីយគ្គហណសិក្ខាបទញ្ច។

៣៥៧-៨. តលមដ្ឋទសុទ្ធិ ចាតិ តលឃាតំ, ជតុមដ្ឋំ, ឧទកសុទ្ធិកាទិយនញ្ច។ **វស្សំវុត្ថា**តិ “វស្សំវុត្ថា…បេ… ឆប្បញ្ចយោជនានី”តិ (បាចិ. ៩៧៤) សិក្ខាបទញ្ច។ **ឱវាទាយ ន គច្ឆន្តី**តិ ឱវាទាយ អគមនសិក្ខាបទញ្ច។ **នានុពន្ធេ បវត្តិនិ**ន្តិ “វុដ្ឋាបិតំ បវត្តិនី ទ្វេ វស្សានិ នានុពន្ធេយ្យា”តិ (បាចិ. ១១១២) សិក្ខាបទញ្ចាតិ ឧភតោវិភង្គេ និទ្ទិដ្ឋា តេមេ **បញ្ចសត្តតិ** ធម្មា កាយចិត្តសមុដ្ឋិតា មេថុនេន សមា ឯកសមុដ្ឋានា មតាតិ យោជនា។

ឯត្ថ ច **បាឡិយំ** “ឆសត្តតី”តិ គណនបរិច្ឆេទោ សមុដ្ឋានសិក្ខាបទេន សហ ទស្សិតោ។ តេច បន តំ វិនា តំសទិសានមេវ គណនា ទស្សិតា។ តេនេវ បឋមំ សមុដ្ឋានសីសំ បាឡិយំ គណនាយបិ ទស្សិតំ, តថេវ ន ទស្សិតំ។ ឧបរិ កត្ថចិ សមុដ្ឋានសីសស្ស ទស្សនំ បនេត្ថ វត្តមានានំ តំសទិសភាវទស្សនត្ថំ, គណនាយ វត្តមានាយ អន្តោគធភាវទស្សនត្ថំ។ តេនេវ តត្ថបិ តំ វិនា គណនំ វត្វតិ។

បឋមបារាជិកសមុដ្ឋានវណ្ណនា។

៣៥៩. វិគ្គហន្តិ មនុស្សវិគ្គហសិក្ខាបទំ។ **ឧត្តរិ ចេវា**តិ ឧត្តរិមនុស្សធម្មសិក្ខាបទញ្ច។ **ទុដ្ឋុល្ល**ន្តិ ទុដ្ឋុល្លវាចាសិក្ខាបទំ។ **អត្តកាមតា**តិ អត្តកាមបារិចរិយសិក្ខាបទញ្ច។ **ទុដ្ឋទោសា ទុវេ ចេវា**តិ ទ្វេ ទុដ្ឋទោសសិក្ខាបទានិ ច។ **ទុតិយានិយតោបិ ចា**តិ ទុតិយអនិយតសិក្ខាបទញ្ច។

៣៦០. អច្ឆិន្ទនញ្ចាតិ សាមំ ចីវរំ ទត្វា អច្ឆិន្ទនញ្ច។ **បរិណាមោ**តិ សង្ឃិកលាភស្ស អត្តនោ បរិណាមនញ្ច។ **មុសាឱមសបេសុណា**តិ មុសាវាទោ ច ឱមសវាទោ ច ភិក្ខុបេសុញ្ញញ្ច។ **ទុដ្ឋុល្លារោចនញ្ចេវា**តិ ទុដ្ឋុល្លាបត្តិអារោចនសិក្ខាបទញ្ច។ **បថវីខណនម្បិ ចា**តិ បថវីខណនសិក្ខាបទញ្ច។

៣៦១. ភូតគាមញ្ច វាទោ ចាតិ ភូតគាមសិក្ខាបទំ, អញ្ញវាទកសិក្ខាបទញ្ច។ **ឧជ្ឈាបនកមេវ ចា**តិ ឧជ្ឈាបនកសិក្ខាបទញ្ច។ **និក្កឌ្ឍោ សិញ្ចនញ្ចេវា**តិ វិហារតោ និក្កឌ្ឍនញ្ច ឧទកេ តិណាទិសិញ្ចនញ្ច។ **អាមិសហេតុ ចា**តិ អាមិសហេតុ ភិក្ខុនិយោ ឱវាទសិក្ខាបទញ្ច។

៣៦២. ភុត្តាវិន្តិ ភុត្តាវី អនតិរិត្តេន ខាទនីយាទិនា បវារណសិក្ខាបទញ្ច។ **ឯហនាទរិ**ន្តិ “ឯហាវុសោ, គាមំ វា”តិ (បាចិ. ២៧៥) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច អនាទរិយសិក្ខាបទញ្ច។ **ភីសាបនមេវ ចា**តិ ភិក្ខុភីសនកញ្ច។ **អបនិធេយ្យា**តិ បត្តាទិអបនិធានសិក្ខាបទញ្ច។ **សញ្ចិច្ច បាណ**ន្តិ សញ្ចិច្ច បាណំ ជីវិតាវោរោបនញ្ច។ **សប្បាណកម្បិ ចា**តិ ជានំ សប្បាណកឧទកសិក្ខាបទញ្ច។

៣៦៣. ឧក្កោដនញ្ចាតិ បុនកម្មាយ ឧក្កោដនញ្ច។ **ឩនោ**តិ ឩនវីសតិវស្សសិក្ខាបទញ្ច។ **សំវាសោ**តិ ឧក្ខិត្តកេន សទ្ធឹ សំវាសសិក្ខាបទញ្ច។ **នាសនេ ចា**តិ នាសិតកសាមណេរសម្ភោគសិក្ខាបទញ្ច។ **សហធម្មិក**ន្តិ សហធម្មិកំ វុច្ចមានសិក្ខាបទញ្ច។ **វិលេខា ចា**តិ “វិលេខាយ សំវត្តន្តី”តិ (បាចិ. ៤៣៩) អាគតសិក្ខាបទញ្ច។ **មោហនា**តិ មោហនសិក្ខាបទញ្ច។ **អមូលកេន ចា**តិ អមូលកេន សង្ឃាទិសេសេន អនុទ្ធំសនសិក្ខាបទញ្ច។

៣៦៤. កុក្កុច្ចំ ខីយនំ ទត្វាតិ កុក្កុច្ចឧប្បាទនញ្ច ធម្មិកានំ កម្មានំ ឆន្ទំ ទត្វា ខីយនញ្ច ចីវរំ ទត្វា ខីយនញ្ច។ **បរិណាមេយ្យ បុគ្គលេ**តិ សង្ឃិកំ លាភំ បុគ្គលស្ស បរិណាមនសិក្ខាបទញ្ច។ **កឹ តេ, អកាលំ, អច្ឆិន្ទេ**តិ “កឹ តេ, អយ្យេ, ឯសោ បុរិសបុគ្គលោ ករិស្សតី”តិ (បាចិ. ៧០៥) អាគតសិក្ខាបទញ្ច អកាលចីវរំ “កាលចីវរ”ន្តិ

អធិដ្ឋហិត្វា ភាជនសិក្ខាបទញ្ច ភិក្ខុនិយា សទ្ធឹ ចីវរំ បរិវត្តេត្វា អច្ឆិន្ទនសិក្ខាបទញ្ច។ **ទុគ្គហនិរយេន ចា**តិ ទុគ្គហិតេន ទុបធារិតេន បរំ ឧជ្ឈាបនសិក្ខាបទញ្ច និរយេន វា ព្រហ្មចរិយេន វា អភិសបនសិក្ខាបទញ្ច។

៣៦៥. គណស្ស ចាតិ "គណស្ស ចីវរលាភំ អន្តរាយំ ករេយ្យា"តិ (បាចិ. ៩០៨) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **វិភង្គញ្ចា**តិ "ធម្មិកំ ចីវរវិភង្គំ បដិពាហេយ្យា"តិ (បាចិ. ៩១២) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **ទុព្ពលាសា តថេវ ចា**តិ "ទុព្ពលចីវរបច្ចាសាយ ចីវរកាលសមយំ អតិក្កាមេយ្យា"តិ (បាចិ. ៩២១) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **ធម្មិកំ កឋិនុទ្ធារ**ន្តិ "ធម្មិកំ កឋិនុទ្ធារំ បដិពាហេយ្យា"តិ (បាចិ. ៩២៨) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **សញ្ចិច្ចផាសុមេវ ចា**តិ "ភិក្ខុនិយា សញ្ចិច្ច អផាសុំ ករេយ្យា"តិ (បាចិ. ៩៤២) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។

៣៦៦. សយំ ឧបស្សយំ ទត្វាតិ "ភិក្ខុនិយា ឧបស្សយំ ទត្វា កុបិតា អនត្តមនា និក្កឌ្ឍេយ្យា"តិ (បាចិ. ៩៥១) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **អក្កោសេយ្យ ចា**តិ "ភិក្ខុំ អក្កោសេយ្យ វា បរិភាសេយ្យ វា"តិ (បាចិ. ១០២៩) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **ចណ្ឌិកា**តិ "ចណ្ឌិកតា គណំ បរិភាសេយ្យា"តិ (បាចិ. ១០៣៤) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **កុលមច្ឆរិនី អស្សា**តិ "កុលមច្ឆរិនី អស្សា"តិ (បាចិ. ១០៤៣) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **គព្ភិនី វុដ្ឋាបេយ្យ ចា**តិ "គព្ភិនី វុដ្ឋាបេយ្យា"តិ (បាចិ. ១០៦៨) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។

៣៦៧. បាយន្តិន្តិ "បាយន្តឹ វុដ្ឋាបេយ្យា"តិ (បាចិ. ១០៧៣) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **ទ្វេ ច វស្សានី**តិ "ទ្វេ វស្សានិ ឆសុ ធម្មេសុ អសិក្ខិតសិក្ខំ សិក្ខមានំ វុដ្ឋាបេយ្យា"តិ (បាចិ. ១០៨០) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **សង្ឃេនាសម្មត**ន្តិ "សិក្ខិតសិក្ខំ សិក្ខមានំ សង្ឃេន អសម្មតំ វុដ្ឋាបេយ្យា"តិ (បាចិ. ១០៨៦) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **តិស្សោ គិហិគតា វុត្តា**តិ "ឩនទ្វាទសវស្សំ គិហិគតំ (បាចិ. ១០៩១), បរិបុណ្ណទ្វាទសវស្សំ គិហិគតំ ទ្វេ វស្សានិ ឆសុ ធម្មេសុ អសិក្ខិតសិក្ខំ (បាចិ. ១០៩៧), ទ្វេវស្សានិ សិក្ខិតសិក្ខំ សង្ឃេន អសម្មត"ន្តិ (បាចិ. ១១០៣) វុត្តសិក្ខាបទានិ ច។ **តិស្សោយេវ កុមារិកា**តិ "ឩនវីសតិវស្សំ កុមារិភូត"ន្តិអាទិនា (បាចិ. ១១២០) នយេន វុត្តា តិស្សោ ច។

៣៦៨. ឩនទ្វាទសវស្សា ទ្វេតិ "ឩនទ្វាទសវស្សា វុដ្ឋាបេយ្យ (បាចិ. ១១៣៧), បរិបុណ្ណទ្វាទសវស្សា សង្ឃេន អសម្មតា វុដ្ឋាបេយ្យា"តិ (បាចិ. ១១៤២) វុត្តានិ ទ្វេ សិក្ខាបទានិ ច។ **អលំ តាវ តេ**តិ "អលំ តាវ តេ, អយ្យេ, វុដ្ឋាបិតេនា"តិ (បាចិ. ១១៤៧) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **សោកាវស្សា**តិ "ចណ្ឌឹ សោកាវាសំ សិក្ខមានំ វុដ្ឋាបេយ្យា"តិ (បាចិ. ១១៥៩) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **បារិវាសិកច្ឆន្ទទានតោ**តិ "បារិវាសិកឆន្ទទានេន សិក្ខមានំ វុដ្ឋាបេយ្យា"តិ (បាចិ. ១១៦៧) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។

៣៦៩. អនុវស្សំ ទុវេ ចាតិ "អនុវស្សំ វុដ្ឋាបេយ្យ (បាចិ. ១១៧១), ឯកំ វស្សំ ទ្វេ វុដ្ឋាបេយ្យា"តិ (បាចិ. ១១៧៥) វុត្តសិក្ខាបទានិ ចាតិ **ឯកូនសត្តតិ** សិក្ខាបទានិ។ **អទិន្នាទានតុល្យត្តា**តិ អទិន្នាទានេន សមានសមុដ្ឋានត្តា។ **តិសមុដ្ឋានិកា កតា**តិ សចិត្តកេហិ តីហិ សមុដ្ឋានេហិ សមុដ្ឋហន្តីតិ វុត្តា។

ទុតិយបារាជិកសមុដ្ឋានវណ្ណនា។

៣៧០. សញ្ចរិកុដិមហល្លកន្តិ សញ្ចរិត្តំ, សញ្ញាចិកាយ កុដិករណំ, មហល្លកវិហារករណញ្ច។ **ធោវាបនញ្ច បដិគ្គហោ**តិ អញ្ញាតិកាយ ភិក្ខុនិយា បុរាណចីវរធោវាបនញ្ច ចីវរបដិគ្គហណញ្ច។ **ចីវរស្ស ច វិញ្ញត្តិ**ន្តិ អញ្ញាតកំ គហបតឹ វា គហបតានឹ វា ចីវរវិញ្ញាបនសិក្ខាបទញ្ច។ **គហណញ្ច តទុត្តរិ**ន្តិ តទុត្តរិសាទិយនសិក្ខាបទញ្ច។

៣៧១. ឧបក្ខដទ្វយញ្ចេវាតិ "ចីវរចេតាបន្នំ ឧបក្ខដំ ហោតី"តិ (បារា. ៥២៨) អាគតសិក្ខាបទទ្វយញ្ច។ **តថា ទូតេន ចីវរ**ន្តិ ទូតេនចីវរចេតាបន្នបហិតសិក្ខាបទញ្ច។ **កោសិយ**ន្តិ កោសិយមិស្សកសិក្ខាបទញ្ច។ **សុទ្ធកាឡាន**ន្តិ "សុទ្ធកាឡកាន"ន្តិអាទិសិក្ខាបទញ្ច (បារា. ៥៤៨)។ **ទ្វេ ភាគាទានមេវ ចា**តិ "ទ្វេ ភាគា អាទាតព្ពា"តិ (បារា. ៥៥៣) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។

៣៧២. ឆព្ពស្សានីតិ ឆព្ពស្សានិ ធារណសិក្ខាបទញ្ច។ **បុរាណស្សា**តិ "បុរាណសន្ថតស្សា"តិ (បារា. ៥៦៧) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **លោមធោវាបនម្បិ ចា**តិ ឯឡកលោមធោវាបនសិក្ខាបទញ្ច។ **រូបិយស្ស បដិគ្គាហោ**តិ រូបិយបដិគ្គហណសិក្ខាបទញ្ច។ **ឧភោ នានប្បការកា**តិ រូបិយសំវោហារកយវិក្កយសិក្ខាបទានិ ច។

៣៧៣. ឩនពន្ធនបត្តោ ចាតិ ឩនបញ្ចពន្ធនបត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **វស្សសាដិកសុត្តក**ន្តិ វស្សិកសាដិកសិក្ខាបទញ្ច សុត្តំ វិញ្ញាបេត្វា ចីវរការាបនសិក្ខាបទញ្ច។ **វិកប្បាបជ្ជន**ន្តិ តន្តវាយេ ឧបសង្កមិត្វា ចីវរេ វិ

កប្បាបជ្ជនញ្ច។ **យាវ ទ្វារទានញ្ច សិព្ពនន្តិ** “យាវ ទ្វារកោសា អគ្គឡដ្ឋបនាយា”តិ (បាចិ. ១៣៥) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច “អញ្ញាតិកាយ ភិក្ខុនិយា ចីវរំ ទទេយ្យ (បាចិ. ១៧១), ចីវរំ សិព្ពេយ្យា”តិ (បាចិ. ១៧៦) វុត្តសិក្ខាបទទ្វយញ្ច។

៣៧៤. បូវេហីតិ បូវេហិ វា មន្ថេហិ វា អភិហដ្ឋំ បវារណសិក្ខាបទញ្ច។ **បច្ចយោតិ** ចតុមាសបច្ចយបវារណសិក្ខាបទញ្ច។ **ជោតីតិ** ជោតិយា សមាទហនសិក្ខាបទញ្ច។ **រតនន្តិ** រតនសិក្ខាបទញ្ច។ **សូចិ…បេ…. សុគតស្ស ចាតិ** សូចិឃរសិក្ខាបទាទីនិ សត្ត សិក្ខាបទានិ ច។

៣៧៥. អញ្ញវិញ្ញត្តិសិក្ខា ចាតិ “អញ្ញំ វិញ្ញាបេយ្យា”តិ (បាចិ. ៧៤៩) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **អញ្ញំ ចេតាបនម្បិ ចាតិ** “អញ្ញំ ចេតាបេត្វា អញ្ញំ ចេតាបេយ្យា”តិ (បាចិ. ៧៤៩) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **សង្ឃិកេន ទុវេ វុត្តាតិ** “សង្ឃិកេន អញ្ញំ ចេតាបេយ្យ (បាចិ. ៧៥៩), សង្ឃិកេន សញ្ញាចិកេន អញ្ញំ ចេតាបេយ្យា”តិ (បាចិ. ៧៦៤) វុត្តានិ ទ្វេ សិក្ខាបទានិ ច។ **ទ្វេ មហាជនិកេនាតិ** “មហាជនិកេន អញ្ញំ ចេតាបេយ្យ (បាចិ. ៧៦៩), មហាជនិកេន សញ្ញាចិកេន អញ្ញំ ចេតាបេយ្យា”តិ (បាចិ. ៧៧៤) វុត្តានិ ទ្វេ សិក្ខាបទានិ ច។

៣៧៦. តថា បុគ្គលិកេនេកន្តិ “បុគ្គលិកេន សញ្ញាចិកេន អញ្ញំ ចេតាបេយ្យា”តិ (បាចិ. ៧៧៩) វុត្តមេកសិក្ខាបទញ្ច។ **គរុបាវុរណន្តិ** គរុបាវុរណចេតាបនសិក្ខាបទញ្ច។ **លហុន្តិ** លហុបាវុរណចេតាបនសិក្ខាបទំ។ “វិឃាសា ឧទសាដិ ចា”តិ បទច្ឆេទោ។ **ទ្វេ វិឃាសាតិ** “ឧច្ចារំ វា បស្សាវំ វា សង្ការំ វា វិឃាសំ វា តិរោកុដ្ដេ វា តិរោបាការេ វា ឆឌ្ឌេយ្យ វា ឆឌ្ឌាបេយ្យ វា (បាចិ. ៨២៥), ហរិតេ ឆឌ្ឌេយ្យ វា ឆឌ្ឌាបេយ្យ វា”តិ (បាចិ. ៨២៩) ឯវំ វុត្តានិ ទ្វេ វិឃាសសិក្ខាបទានិ ច។ **ឧទសាដិ ចាតិ** ឧទកសាដិកសិក្ខាបទញ្ច។ **តថា សមណចីវរន្តិ** តថា “សមណចីវរំ ទទេយ្យា”តិ (បាចិ. ៩១៧) វុត្តសិក្ខាបទញ្ចាតិ។

៣៧៧. ឥតិ ឯតេ ឯកូនបណ្ណាស ធម្មា **ទុក្ខន្តទស្សិនា** ភគវតា ឆសមុដ្ឋានិកា តេយេវ **សញ្ចរិត្តសមា** សញ្ចរិត្តសិក្ខាបទេន សមា **កតា** អនុមតា បញ្ញត្តាតិ យោជនា។

សញ្ចរិត្តសមុដ្ឋានវណ្ណនា។

៣៧៨. សង្ឃភេទោតិ សង្ឃភេទសិក្ខាបទញ្ច។ **ភេទានុវត្តទុព្ពចទូសកាតិ** ភេទានុវត្តកទុព្ពចកុលទូសកសិក្ខាបទានិ ច។ **ទុដ្ឋុល្លច្ឆាទនន្តិ** ទុដ្ឋុល្លបដិច្ឆាទនសិក្ខាបទញ្ច។ **ទិដ្ឋីតិ** ទិដ្ឋិអប្បដិនិស្សជ្ជនសិក្ខាបទញ្ច ។ **ឆន្ទឧជ្ជគ្ឃិកា ទុវេតិ** ឆន្ទំអទត្វាគមនសិក្ខាបទញ្ច ឧជ្ជគ្ឃិកាយ អន្តរឃរេ គមននិសីទនសិក្ខាបទទ្វយញ្ច។

៣៧៩. អប្បសទ្ទា ទុវេ វុត្តាតិ “អប្បសទ្ទោ អន្តរឃរេ គមិស្សាមិ, និសីទិស្សាមី”តិ (បាចិ. ៥៨៨, ៥៨៩) វុត្តានិ ទ្វេ សិក្ខាបទានិ ច។ **ន ព្យាហរេតិ** “ន សកពឡេន មុខេន ព្យាហរិស្សាមី”តិ (បាចិ. ៦១៩) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **ឆមា, នីចាសនេ, ឋានន្តិ** “ឆមាយំ និសីទិត្វា (បាចិ. ៦៤៥), នីចេ អាសនេ និសីទិត្វា (បាចិ. ៦៤៧), ឋិតោ និសិន្នស្សា”តិ (បាចិ. ៦៤៨) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **បច្ឆតោ ឧប្បថេន ចាតិ** “បច្ឆតោ គច្ឆន្តោ បុរតោ គច្ឆន្តស្ស (បាចិ. ៦៤៩), ឧប្បថេន គច្ឆន្តោ បថេន គច្ឆន្តស្សា”តិ (បាចិ. ៦៥០) វុត្តសិក្ខាបទទ្វយញ្ច។

៣៨០. វជ្ជច្ឆាទាតិ វជ្ជតោ បដិច្ឆាទនសិក្ខាបទញ្ច។ **អនុវត្តា ចាតិ** ឧក្ខិត្តានុវត្តនសិក្ខាបទញ្ច។ **គហណន្តិ** “ហត្ថគ្គហណំ វា សាទិយេយ្យា”តិ (បាចិ. ៦៧៥) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **ឱសារេយ្យ ចាតិ** “អនបលោកេត្វា ការកសង្ឃំ អនញ្ញាយ គណស្ស ឆន្ទំ ឱសារេយ្យា”តិ (បាចិ. ៦៩៥) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **បច្ចក្ខាមីតិ សិក្ខា ចាតិ** “ពុទ្ធំ បច្ចាចិក្ខាមី”តិ (បាចិ. ៧១០) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **តថា កិស្មិញ្ចិទេវ ចាតិ** “កិស្មិញ្ចិទេវ អធិករណេ បច្ចាកតា”តិ (បាចិ. ៧១៦) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។

៣៨១. សំសដ្ឋា ទ្វេ ចាតិ “ភិក្ខុនិយោ បនេវ សំសដ្ឋា វិហរន្តី”តិ (បាចិ. ៧២២) ច “យា បន ភិក្ខុនី ឯវំ វទេយ្យ សំសដ្ឋាវ, អយ្យេ, តុម្ហេ វិហរថា”តិអាទិវចនំ (បាចិ. ៧២៨) បដិច្ច វុត្តសិក្ខាបទទ្វយញ្ច។ **វធិត្វា ចាតិ** “អត្តានំ វធិត្វា វធិត្វា រោទេយ្យា”តិ (បាចិ. ៨៨០) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **វិសិព្ពេត្វា ចាតិ** “ភិក្ខុនិយា ចីវរំ វិសិព្ពេត្វា វា វិសិព្ពាបេត្វា វា”តិ (បាចិ. ៨៩៣) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **ទុក្ខិតន្តិ** “ទុក្ខិតំ សហជីវិនិ”ន្តិ (បាចិ. ៩៤៧) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **បុនទេវ ច សំសដ្ឋាតិ** “សំសដ្ឋា វិហរេយ្យ គហបតិនា វា គហបតិបុត្តេន វា”តិ (បាចិ. ៩៥៦) ឯវំ បុន វុត្តសំសដ្ឋសិក្ខាបទញ្ច។ **នេវ វូបសមេយ្យ ចាតិ** “‘ឯហាយ្យេ, ឥមំ អធិករណំ វូបសមេហី’តិ (បាចិ. ៩៩៥) វុច្ចមានា ‘សាធូ’តិ បដិស្សុណិត្វា សា បច្ឆា អនន្តរាយិកិនី នេវ វូបសមេយ្យា”តិ វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។

៣៨២. ឋានំ សភិក្ខុការាមន្តិ “ជានំ សភិក្ខុកំ អារាមំ អនាបុច្ឆា បវិសេយ្យា”តិ (បាចិ. ១០២៤) វុត្ត សិក្ខាបទញ្ច។ **តថេវ ន បវារយេ**តិ “ឧភតោសង្ឃេ តីហិ ឋានេហិ ន បវារេយ្យា”តិ (បាចិ. ១០៥១) វុត្ត សិក្ខាបទញ្ច។ **តថា អន្វឌ្ឍមាសញ្ញា**តិ “អន្វឌ្ឍមាសំ ភិក្ខុនិយា ភិក្ខុសង្ឃតោ ទ្វេ ធម្មា បច្ចាសីសិតព្ពា”តិ (បាចិ. ១០៥៩) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **សហជីវិនិយោ ទុវេ**តិ “សហជីវិនី វុដ្ឋាបេត្វា ទ្វេ វស្សានិ នេវ អនុគ្គណ្ហេយ្យ (បាចិ. ១១០៨), សហជីវិនី វុដ្ឋាបេត្វា នេវ វូបកាសេយ្យា”តិ (បាចិ. ១១១៦) វុត្តសិក្ខាបទទ្វយញ្ច។

៣៨៣-៤. សចេ មេ ចីវរំ អយ្យេតិ “សចេ មេ ត្វំ, អយ្យេ, ចីវរំ ទស្សសិ, ឯវាហំ តំ វុដ្ឋាបេស្សាមី”តិ (បាចិ. ១១៥១) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **អនុពន្ធិស្សសី**តិ “សចេ មំ ត្វំ, អយ្យេ, ទ្វេ វស្សានិ អនុពន្ធិស្សសិ, ឯវាហំ តំ វុដ្ឋាបេស្សាមី”តិ (បាចិ. ១១៥៥) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ អសមេន សម្ពន្ធេន បកាសិតា ឥមេ សត្តតឹស ធម្មា សព្ពេ **កាយវាចាទិតោ** កាយវាចាចិត្តតោ **ឯកសមុដ្ឋានា កតា សមនុភាសនា សិយុំ** សមុដ្ឋានតោ សមនុភាសន សិក្ខាបទេន សទិសា សិយុន្តិ យោជនា។

សមនុភាសនសមុដ្ឋានវណ្ណនា។

៣៨៥. កឋិនានិ ច តីណីតិ “និដ្ឋិតចីវរស្មិំ ភិក្ខុនា ឧព្ភតស្មិំ កឋិនេ”តិ (បារា. ៤៦២) វុត្តានិ អាទិតោ តីណិ សិក្ខាបទានិ។ **បត្តោ**តិ “ទសាហបរមំ អតិរេកបត្តោ”តិ (បារា. ៦០១) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **ភេសជ្ជមេវ ចា**តិ “បដិសាយនីយានិ ភេសជ្ជានី”តិ (បារា. ៦២២) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **អច្ចេកម្បិ ចា**តិ អច្ចេកសិក្ខាបទញ្ច។ **សាសង្ក**ន្តិ តទនន្តរមេវ សាសង្កសិក្ខាបទញ្ច។ **បក្កមន្តទ្វយម្បិ ចា**តិ “តំ បក្កមន្តោ នេវ ឧទ្ធរេយ្យា”តិ (បាចិ. ១០៩, ១១៥) ភូតគាមវគ្គេ វុត្តសិក្ខាបទទ្វយញ្ច។

៣៨៦. តថា ឧបស្សយំ គន្ត្វាតិ “ភិក្ខុនុបស្សយំ ឧបសង្កមិត្វា ភិក្ខុនិយោ ឱវទេយ្យា”តិ (បាចិ. ១៥៨) វុត្ត សិក្ខាបទញ្ច។ **បរម្បរំ ភោជន**ន្តិ “បរម្បរភោជនេ បាចិត្តិយ”ន្តិ (បាចិ. ២២១) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **អនតិរិត្ត**ន្តិ “អនតិរិត្តំ ខាទនីយំ វា ភោជនីយំ វា”តិ (បាចិ. ២៣៨) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **សភត្តោ**តិ “និមន្តិតោ សភត្តោ សមានោ”តិ (បាចិ. ២៩៩) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **វិកប្បេត្វា តថេវ ចា**តិ “ចីវរំ វិកប្បេត្វា”តិ (បាចិ. ៣៧៣) វុត្ត សិក្ខាបទញ្ច។

៣៨៧. រញ្ញោតិ “រញ្ញោ ខត្តិយស្សា”តិ (បាចិ. ៤៩៨) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **វិកាលេ**តិ “វិកាលេ គាមំ បវិសេយ្យា”តិ (បាចិ. ៥០៩-៥១២) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **វោសាសា**តិ “វោសាសមានរូបា ឋិតា”តិ (បាចិ. ៥៥៨) វុត្ត សិក្ខាបទញ្ច។ “អារញ្ញកេ ឧស្សយវាទិកា”តិ បទច្ឆេទោ។ **អារញ្ញកេ**តិ “តថារូបេសុ អារញ្ញកេសុ សេនាសនេសុ បុព្ពេ អប្បដិសំវិទិត”ន្តិ (បាចិ. ៥៧០) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **ឧស្សយវាទិកា**តិ “ឧស្សយវាទិកា វិហរេយ្យា”តិ (បាចិ. ៦៧៩) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **បត្តសន្និចយញ្ចេវា**តិ “បត្តសន្និចយំ ករេយ្យា”តិ (បាចិ. ៧៣៤) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **បុរេ, បច្ឆា, វិកាលកេ**តិ “យា បន ភិក្ខុនី បុរេភត្តំ កុលានិ ឧបសង្កមិត្វា”តិ (បាចិ. ៨៥៥) ច “បច្ឆាភត្តំ កុលានិ ឧបសង្កមិត្វា”តិ (បាចិ. ៨៦០) ច “វិកាលេ កុលានិ ឧបសង្កមិត្វា”តិ (បាចិ. ៨៦៥) ច វុត្តសិក្ខាបទត្តយញ្ច។

៣៨៨-៩. បញ្ចាហិកន្តិ “បញ្ចាហិកំ សង្ឃាដិចារំ អតិក្កមេយ្យា”តិ (បាចិ. ៨៩៨) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **សង្កមនិ**ន្តិ “ចីវរសង្កមនីយំ ធារេយ្យា”តិ (បាចិ. ៩០៣) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **តថា អាវសថទ្វយ**ន្តិ “អាវសថចីវរំ អនិស្សជ្ជិត្វា បរិភុញ្ជេយ្យ (បាចិ. ១០០៤), អាវសថំ អនិស្សជ្ជិត្វា ចារិកំ បក្កមេយ្យា”តិ (បាចិ. ១០០៩) ឯវំ អាវសថេន សទ្ធិំ វុត្តសិក្ខាបទទ្វយញ្ច។ **បសាខេ**តិ “បសាខេ ជាតំ គណ្ឌំ វា”តិ (បាចិ. ១០៦៣) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **អាសនេ ចា**តិ “ភិក្ខុស្ស បុរតោ អនាបុច្ឆា អាសនេ និសីទេយ្យា”តិ (បាចិ. ១២១៥) វុត្តសិក្ខាបទញ្ចាតិ ឥមេ បន ឯកូនតឹស ធម្មា កាយវាចតោ, កាយវាចាចិត្តតោ ច សមុដ្ឋានតោ សព្ពេ **ទ្វិសមុដ្ឋានិកា,** តតោយេវ **កឋិន សម្ភវា** កឋិនសមុដ្ឋានា ហោន្តីតិ យោជនា។

កឋិនសមុដ្ឋានវណ្ណនា។

៣៩០. ទ្វេ សេយ្យាតិ ទ្វេ សហសេយ្យសិក្ខាបទានិ ច។ **អាហច្ចបាទោ ចា**តិ អាហច្ចបាទកសិក្ខាបទញ្ច។ **បិណ្ឌញ្ចា**តិ អាវសថបិណ្ឌភោជនសិក្ខាបទញ្ច។ **គណភោជន**ន្តិ គណភោជនសិក្ខាបទញ្ច ។ **វិកាលេ**តិ វិកាល ភោជនសិក្ខាបទញ្ច។ **សន្និធិញ្ចេវា**តិ សន្និធិការកសិក្ខាបទញ្ច។ **ទន្តបោន**ន្តិ ទន្តបោនសិក្ខាបទញ្ច។ **អចេលក**ន្តិ អចេលកសិក្ខាបទញ្ច។

៣៩១. ឧយ្យុត្តញ្ចាតិ “ឧយ្យុត្តំ សេនំ ទស្សនាយ គច្ឆេយ្យា”តិ (បាចិ. ៣១១) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ “វសេ ឧយ្យោធិ”ន្តិ បទច្ឆេទោ។ **វសេ**តិ “សេនាយ វសេយ្យា”តិ (បាចិ. ៣១៨) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **ឧយ្យោធិ**ន្តិ “ឧយ្យោធិកំ វា...បេ.... អនីកទស្សនំ វា គច្ឆេយ្យា”តិ (បាចិ. ៣២៣) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច ។ **សុរា**តិ សុរាបានសិក្ខាបទញ្ច។ **ឱរេន ន្ហាយន**ន្តិ ឱរេនទ្ធមាសនហាយនសិក្ខាបទញ្ច។ **ទុព្វណ្ណករណញ្ចេវា**តិ “តិណ្ណំ ទុព្វណ្ណករណាន”ន្តិ (បាចិ. ៣៦៨) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **បាដិទេសនីយទ្វយ**ន្តិ វុត្តាវសេសំ បាដិទេសនីយទ្វយញ្ច។

៣៩២. លសុណន្តិ លសុណសិក្ខាបទញ្ច។ **ឧបតិដ្ឋេយ្យា**តិ “ភិក្ខុស្ស ភុញ្ជន្តស្ស បានីយេន វា វិធូបនេន វា ឧបតិដ្ឋេយ្យា”តិ (បាចិ. ៨១៦) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **នច្ចទស្សនមេវ ចា**តិ “នច្ចំ វា គីតំ វា វាទិតំ វា ទស្សនាយ គច្ឆេយ្យា”តិ (បាចិ. ៨៣៤) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **នគ្គ**ន្តិ “នគ្គា នហាយេយ្យា”តិ (បាចិ. ៨៨៤) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **អត្ថរណ**ន្តិ “ឯកត្ថរណបាវុរណា តុវដ្ដេយ្យុ”ន្តិ (បាចិ. ៩៣៧) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **មញ្ចេ**តិ “ឯកមញ្ចេ តុវដ្ដេយ្យុ”ន្តិ (បាចិ. ៩៣៣) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **អន្តោរដ្ឋេ**តិ “អន្តោរដ្ឋេ សាសង្កសម្មតេ”តិ (បាចិ. ៩៦២) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **តថា ពហី**តិ “តិរោរដ្ឋេ សាសង្កសម្មតេ”តិ (បាចិ. ៩៦៦) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។

៣៩៣. អន្តោវស្សន្តិ “អន្តោវស្សំ ចារិកំ ចរេយ្យា”តិ (បាចិ. ៩៧០) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **អគារញ្ចា**តិ “រាជាគារំ វា ចិត្តាគារំ វា...បេ.... បោក្ខរណិំ វា ទស្សនាយ គច្ឆេយ្យា”តិ (បាចិ. ៩៧៨) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **អាសន្ទិ**ន្តិ “អាសន្ទិំ វា បល្លង្កំ វា បរិភុញ្ជេយ្យា”តិ (បាចិ. ៩៨៣) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **សុត្តកន្តន**ន្តិ “សុត្តំ កន្តេយ្យា”តិ (បាចិ. ៩៨៧) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **វេយ្យាវច្ច**ន្តិ “គិហិវេយ្យាវច្ចំ ករេយ្យា”តិ (បាចិ. ៩៩១) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **សហត្ថា ចា**តិ “អគារិកស្ស វា បរិព្ពាជកស្ស វា បរិព្ពាជិកាយ វា សហត្ថា ខាទនីយំ វា ភោជនីយំ វា ទទេយ្យា”តិ (បាចិ. ១០០០) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច ។ **អាវាសេ ច អភិក្ខុកេ**តិ “អភិក្ខុកេ អាវាសេ វស្សំ វសេយ្យា”តិ (បាចិ. ១០៤៧) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។

៣៩៤. ឆត្តន្តិ “ឆត្តុបាហនំ ធារេយ្យា”តិ (បាចិ. ១១៧៨) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **យានញ្ចា**តិ “យានេន យាយេយ្យា”តិ (បាចិ. ១១៨៦) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **សង្ឃាណិ**ន្តិ “សង្ឃាណិំ ធារេយ្យា”តិ (បាចិ. ១១៩១) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **អលង្ការ**ន្តិ “ឥត្ថាលង្ការំ ធារេយ្យា”តិ (បាចិ. ១១៩៥) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **គន្ធវាសិត**ន្តិ “គន្ធវណ្ណកេន នហាយេយ្យ (បាចិ. ១១៩៩), វាសិតកេន បិញ្ញាកេន នហាយេយ្យា”តិ (បាចិ. ១២០៣) វុត្តសិក្ខាបទទ្វយញ្ច។ **“ភិក្ខុនី...បេ.... គិហិនិយា**”តិ ឯតេន “ភិក្ខុនិយា ឧម្មទ្ទាបេយ្យា”តិអាទីនិ (បាចិ. ១២០៧) ចត្តារិ សិក្ខាបទានិ វុត្តានិ។

៣៩៥. តថាសំកច្ចិកាតិ “អសំកច្ចិកា គាមំ បវិសេយ្យា”តិ (បាចិ. ១២២៥) ឯវំ វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **ឥមេ បន តេចត្តាលីស** ធម្មា សព្ពេ កាយចិត្តវសេន **ទ្វិសមុដ្ឋានិកា**។ ឯឡកលោមេន សមុដ្ឋានតោ **សមា** ហោន្តីតិ យោជនា។

ឯឡកលោមសមុដ្ឋានវណ្ណនា។

៣៩៦-៧. អញ្ញត្រាតិ “មាតុគាមស្ស ឧត្តរិឆប្បញ្ចវាចាហិ ធម្មំ ទេសេយ្យ អញ្ញត្រ វិញ្ញុនា បុរិសវិគ្គហេនា”តិ (បាចិ. ៦៣) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **អសម្មតោ ចេវា**តិ “អសម្មតោ ភិក្ខុនិយោ ឱវទេយ្យា”តិ (បាចិ. ១៤៦) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **តថា អត្ថង្គតេន ចា**តិ “អត្ថង្គតេ សូរិយេ ភិក្ខុនិយោ ឱវទេយ្យា”តិ (បាចិ. ១៥៤) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **តិរច្ឆានវិជ្ជា ទ្វេ វុត្តា**តិ “តិរច្ឆានវិជ្ជំ បរិយាបុណេយ្យ, វាចេយ្យា”តិ (បាចិ. ១០១៤, ១០១៨) ឯវំ វុត្តានិ ទ្វេ សិក្ខាបទានិ ច។ **អនោកាសកតម្បិ ចា**តិ “អនោកាសកតំ ភិក្ខុំ បញ្ហំ បុច្ឆេយ្យា”តិ (បាចិ. ១២២០) វុត្តសិក្ខាបទញ្ចាតិ ឥមេ បន សព្ពេ ឆ ធម្មា វាចតោ, វាចាចិត្តតោ ចាតិ ឥមេហិ ទ្វីហិ សមុដ្ឋានេហិ សមុដ្ឋានិកា ហោន្តិ។ **បទសោធម្មតុល្យតា** អយមេតេសំ បទសោធម្មេន សទិសភាវោតិ យោជនា។

បទសោធម្មសមុដ្ឋានវណ្ណនា។

៣៩៨-៩. ឯកន្តិ “ភិក្ខុនិយា សទ្ធិំ សំវិធាយ ឯកទ្ធានមគ្គំ បដិបជ្ជេយ្យា”តិ (បាចិ. ១៨០) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **នាវ**ន្តិ “ឯកនាវំ អភិរុហេយ្យា”តិ (បាចិ. ១៨៨) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **បណីតញ្ចា**តិ “បណីតភោជនានិ អគិលានោ អត្តនោ អត្ថាយ វិញ្ញាបេត្វាភុញ្ជេយ្យា”តិ (បាចិ. ២៥៩) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **សំវិធានញ្ចា**តិ មាតុគាមេន សទ្ធិំ សំវិធាយ គមនសិក្ខាបទញ្ច។ **សំហរេ**តិ “សម្ពាធេ លោមំ សំហរាបេយ្យា”តិ (បាចិ. ៧៩៩) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **ធញ្ញ**ន្តិ “អាមកធញ្ញំ វិញ្ញត្វា វា”តិ (បាចិ. ៨២១) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **និមន្តិតា ចេវា**តិ “និមន្តិតា វា បវារិតា វា ខាទនីយំ វា ភោជនីយំ វា ខាទេយ្យ វា ភុញ្ជេយ្យ វា”តិ (បាចិ. ១០៣៨) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **បាដិទេសនិយដ្ឋក**ន្តិ ភិក្ខុនីនំ វុត្តា អដ្ឋ បាដិទេសនីយា ចេតិ ពុទ្ធសេដ្ឋេន បញ្ញត្តា ឯតា ចុទ្ទស សិក្ខា **ចតុសមុដ្ឋានា** កាយតោ, កាយវាចតោ,

កាយចិត្តតោ, វាចាចិត្តតោ ចាតិ ចតូហិ សមុដ្ឋានេហិ សមុដ្ឋហន្តិ។ សមុដ្ឋានតោ **អទ្ធានេន** អទ្ធានសិក្ខាបទេន សមា ហោន្តីតិ មតាតិ យោជនា។

អទ្ធានសមុដ្ឋានវណ្ណនា។

៤០០-១. សុតិន្តិ ឧបស្សុតិតិដ្ឋនសិក្ខាបទញ្ច។ **សូបាទិវិញ្ញត្តិ**ន្តិ សូបោទនវិញ្ញត្តិសិក្ខាបទញ្ច។ **អន្ធការេ**តិ “រត្តន្ធការេ អប្បទីបេ”តិ (បាចិ. ៨៣៩) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **តថេវ ច បដិច្ឆន្នេ**តិ “បដិច្ឆន្នេ ឱកាសេ”តិ (បាចិ. ៨៤៣) វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **ឱកាសេ**តិ “អជ្ឈោកាសេ បុរិសេន សទ្ធិ”ន្តិ (បាចិ. ៨៤៧) ឯវំ វុត្តសិក្ខាបទញ្ច។ **ព្យូហេ ចា**តិ តទនន្តរមេវ “រថិកាយ វា ព្យូហេ វា សិង្ឃាដកេ វា បុរិសេន សទ្ធិ”ន្តិ (បាចិ. ៨៥១) អាគតសិក្ខាបទញ្ចាតិ ឥមេ សព្ពេបិ អាទិច្ចពន្ធុនា ទេសិតា ឆ ធម្មា **ចតុត្ថច្ឆេដ្ឋតោ** កាយចិត្តតោ, កាយវាចាចិត្តតោ ច សមុដ្ឋហន្តា **ថេយ្យសត្ថសមុដ្ឋានា** ថេយ្យសត្ថសិក្ខាបទេន សមានសមុដ្ឋានា សិយុន្តិ យោជនា។

ថេយ្យសត្ថសមុដ្ឋានវណ្ណនា។

៤០២. ឆត្ត, ទណ្ឌករស្សាបីតិ “ន ឆត្តបាណិស្ស ទណ្ឌបាណិស្សា”តិ (បាចិ. ៦៣៥) វុត្តសិក្ខាបទទ្វយញ្ច។ **សត្ថាវុធករស្សាបី**តិ “ន សត្ថបាណិស្ស (បាចិ. ៦៣៦), ន អាវុធបាណិស្សា”តិ (បាចិ. ៦៣៧) វុត្តសិក្ខាបទទ្វយញ្ច។ **បាទុកូបាហនា, យាន**ន្តិ “ន បាទុការុឡ្ហស្ស (បាចិ. ៦៣៨), ន ឧបាហនារុឡ្ហស្ស (បាចិ. ៦៣៩), ន យានគតស្សា”តិ (បាចិ. ៦៤០) វុត្តសិក្ខាបទត្តយញ្ច។ **សេយ្យា, បល្លត្ថិកាយ ចា**តិ “ន សយនគតស្ស (បាចិ. ៦៤១), ន បល្លត្ថិកាយ និសិន្នស្សា”តិ (បាចិ. ៦៤២) វុត្តសិក្ខាបទទ្វយញ្ច។

៤០៣. វេឋិតោគុណ្ឋិតោ ចាតិ “ន វេឋិតសីសស្ស (បាចិ. ៦៤៣), ន ឱគុណ្ឋិតសីសស្សា”តិ (បាចិ. ៦៤៤) វុត្តសិក្ខាបទទ្វយញ្ចាតិ និទស្សិតា **សព្ពេ ឯកាទស** ធម្មា វាចាចិត្តសង្ខាតេន ឯកេន សមុដ្ឋានេន សមុដ្ឋិតា ធម្មទេសនសមុដ្ឋានាតិ សញ្ញិតា សល្លក្ខិតាតិ យោជនា។

ធម្មទេសនសមុដ្ឋានវណ្ណនា។

៤០៤. ឯវំ តាវ សម្ភិន្នសមុដ្ឋានំ វេទិតព្ពំ, និយតសមុដ្ឋានំ តិវិធំ, តំ ឯកស្សេវ សិក្ខាបទស្ស ហោតីតិ វិសុំយេវ ទស្សេតុមាហ **“ភូតារោចនកញ្ចេវា”**តិអាទិ។ **ភូតារោចនកញ្ចេវា**តិ តីហិ អចិត្តកសមុដ្ឋានេហិ សមុដ្ឋិតំ ភូតារោចនសិក្ខាបទញ្ច។ **ចោរិវុដ្ឋាបនម្បិ ចា**តិ វាចាចិត្តតោ, កាយវាចាចិត្តតោ ចាតិ ទ្វីហិ សមុដ្ឋិតំ ចោរិវុដ្ឋាបនសិក្ខាបទញ្ច។ អននុញ្ញាតមេវ **អននុញ្ញាតមត្តំ។ អននុញ្ញាតមត្ត**ន្តិ វាចតោ, កាយវាចតោ, វាចាចិត្តតោ, កាយវាចាចិត្តតោ ចាតិ ចតូហិ សមុដ្ឋិតំ អននុញ្ញាតសិក្ខាបទញ្ចាតិ។ **ឥទំ តយ**ន្តិ ឥទំ សិក្ខាបទត្តយំ។ **អសម្ភិន្ន**ន្តិ កេនចិ អញ្ញេន សិក្ខាបទេន អសម្មិស្សសមុដ្ឋានំ។

ឥតិ ឧត្តរេ លីនត្ថបកាសនិយា

សមុដ្ឋានសីសកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

អាបត្តិសមុដ្ឋានកថាវណ្ណនា

៤០៥. **អាទិនា**តិ បឋមេន កាយសង្ខាតេន សមុដ្ឋានេន។

៤០៦-៧. **ទុក្កដាទយោ**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន ថុល្លច្ចយសង្ឃាទិសេសា គហិតា។ យថាហ – ''បយោគេ ទុក្កដំ ។ ឯកំ បិណ្ឌំ អនាគតេ អាបត្តិ ថុល្លច្ចយស្ស។ តស្មិំ បិណ្ឌេ អាគតេ អាបត្តិ សង្ឃាទិសេសស្សា''តិ (បរិ. ២៧៧)។ **វិកាលេ បន បាចិត្តី**តិ វិកាលភោជនបាចិត្តិ។ **អញ្ញាតិហត្ថតោ**តិ អញ្ញាតិកាយ ភិក្ខុនិយា អន្តរឃរំ បវិដ្ឋាយ ហត្ថតោ។ **គហេត្វា**តិ ខាទនីយំ វា ភោជនីយំ វា សហត្ថា បដិគ្គហេត្វា។ ''បញ្ច ឥមា អាបត្តិយោ''តិ បទច្ឆេទោ។

៤០៨. **ទុតិយេនា**តិ វាចាសង្ខាតេន សមុដ្ឋានេន។

៤០៩-១០. **សមាទិសតិ** កថេតិ ចេ។ **សព្ពថា វិបន្ន**ន្តិ អទេសិតវត្ថុកតាទិនា សព្ពប្បការេន វិបន្នប្បទេសំ។ **កុដិ**ន្តិ សញ្ញាចិកាយ កុដិំ។ យថាហ **បរិវារេ** ''តស្ស កុដិំ ករោន្តិ អទេសិតវត្ថុកំ បមាណាតិក្កន្តំ សារម្ភំ អបរិក្កមន''ន្តិ (បរិ. ២៧៨)។ បទសោធម្មំ មូលំ សមុដ្ឋានំ យស្ស បាចិត្តិយស្សាតិ តថា វុត្តំ, តេន **បទសោធម្មមូលេន**, សហត្ថេ ចេតំ ករណវចនំ។

៤១១. **តតិយេន សមុដ្ឋានេនា**តិ កាយវាចាសង្ខាតេន សមុដ្ឋានេន។

៤១២. **សំវិទហិត្វានា**តិ សទ្ធិំ វិទហិត្វា, ''កុដិំ ករោមា''តិ អញ្ញេហិ សទ្ធិំ មន្តេត្វាតិ អត្ថោ។

៤១៣. **វត្វា**តិ អត្តនោ អត្ថាយ វិញ្ញាបេត្វា។ **ភិក្ខុនិ**ន្តិ ភិក្ខូនំ ភុញ្ជនដ្ឋានេ ឋត្វា ''ឥធ សូបំ ទេថ, ឥធ ឱទនំ ទេថា''តិ វោសាសមានំ ឧបាសកានំ វត្វា ទាបេន្តិំ ភិក្ខុនិំ។ **ន និវារេត្វា**តិ ''អបសក្ក តាវ, ភគិនិ, យាវ ភិក្ខូ ភុញ្ជន្តី''តិ អនបសាទេត្វា ភុញ្ជតោតិ យោជនា។

៤១៤. ចតុត្ថេន កាយចិត្ត**សមុដ្ឋានេន កតិ** អាបត្តិយោ សិយុន្តិ យោជនា។

៤១៧. **បញ្ចមេនា**តិ វាចាចិត្តសមុដ្ឋានេន។ **វទ**ន្តិ វទន្តោ សមុទាចរន្តោ។

៤១៨. **កុដិ**ន្តិ និទស្សនមត្តំ, អទេសិតវត្ថុកំ បមាណាតិក្កន្តំ សារម្ភំ អបរិក្កមនំ សេនាសនម្បិ គហណំ វេទិតព្ពំ។

៤១៩. **វាចេតិ បទសោ ធម្ម**ន្តិ ឯត្ថ ''អនុបសម្បន្ន''ន្តិ សេសោ។ យថាហ – ''ភិក្ខុ អកប្បិយសញ្ញី អនុបសម្បន្នំ បទសោ ធម្មំ វាចេតី''តិ (បរិ. ២៨១)។ **ទវកម្យតា វទន្តស្សា**តិ ជាតិអាទីហិ អក្កោសវត្ថូហិ កីឡាធិប្បាយេន វទន្តស្ស។ **ទវកម្យតា**តិ ច ''បដិសង្ខា យោនិសោ''តិអាទីសុ (ម. និ. ១.២២, ២៤, ៤២២; អ. និ. ៦.៥៨; ៨.៩; មហានិ. ១៩៩, ២០៦; ធ. ស. ១៣៥៥; វិភ. ៥១៨) វិយ យ-ការលោបេន និទ្ទេសោ។

៤២០. ឆដ្ឋេន កាយវាចាចិត្ត**សមុដ្ឋានេន**។ **សំវិទហិត្វានា**តិ សំវិធាយ, ''គច្ឆាម អហញ្ច ឯកតោ អវហរិស្សាមា''តិ សម្មន្តនំ កត្វា។ **ភណ្ឌំ ហរតី**តិ ''ភារិយំ ត្វំ ឯកំ បស្សំ គណ្ហ, អហំ ឥមំ''ន្តិ វត្វា តេន សហ ឋានា ចាវេតិ ចេ។

៤២៣. **ឥធ** ឥមស្មិំ សាសនេ។ **វិមតូបរមំ បរម**ន្តិ ឯត្ថ ''កប្បិយំ នុ ខោ, អកប្បិយ''ន្តិ វា ''អាបត្តិ នុ ខោ, អនាបត្តី''តិ វា ''ធម្មោ នុ ខោ, អធម្មោ''តិ វា ឯវមាទិនា នយេន វីរិធេនាការេន បវត្តា វិមតិ វិចិកិច្ឆា វិមតិ។ វិមតិំ ឧបរមេតិ វិនាសេតីតិ **វិមតូបរមំ។ បរមំ** ឧត្តមំ។ **ឧត្តរ**ន្តិ វិកង្កខន្ធកាគតានំ និទានាទិវិនិច្ឆយានំ បញ្ច ឧត្តរភាវេន បិតត្តា ឧត្តរំ។ ឥមំ ឧត្តរំ នាម បករណំ **យោ ឧត្តរតិ** បញ្ញាយ ឱគាហេត្វា បរិយោសាបេតិ។ ឥធ ''ឧត្តរំ ឧត្តរ''ន្តិ បទទ្វយេ ឯកំ គុណនិទស្សនំ, ឯកំ សត្ថនិទស្សនន្តិ គហេតព្ពំ។ សុនយេន យុត្តោ សោ បុគ្គលោ **វិនយំ** បិដកំ ឧត្តរតីតិ សម្ពន្ធោ។ កិំ វិសិដ្ឋន្តិ អាហ **''សុនយ''**ន្តិអាទិ ។ សុដ្ឋុ ចារិត្តវារិត្តទឡ្ហីករណ សិថិលករណភេទា បញ្ញត្តិអនុបញ្ញត្តាទិនយា ឯត្ថាតិ **សុនយោ,** តំ។ សុដ្ឋុ នីយតិ វិនិច្ឆយោ ឯតេនាតិ **សុនយោ,** ឧត្តរវិនិច្ឆយោ, តេន។ វិនិច្ឆយាវពោធេន សំយុត្តោ សមន្នាគតោ។ ទុក្ខេន ឧត្តរិយតីតិ **ទុត្តរំ**។ បាតិមោក្ខសំវរសីលទីបកត្តេន សមាធិបញ្ញានិព្ពានសង្ខាតឧត្តរប្បត្តិយា បតិដ្ឋាភាវតោ **ឧត្តរំ ឧត្តរតិ** ឱគាហេត្វា បរិយោសានំ បាបុណាតីតិ អត្ថោ។

ឥធ យោ វិមត្ថបរមំ បរមំ ឧត្តរំ ឧត្តរំ នាម បករណំ ឧត្តរតិ, សុនយេន យុតោ សោ បុគ្គលោ សុនយំ ទុត្តរំ ឧត្តរំ វិនយំ ឧត្តរតីតិ យោជនា។ ច-សទ្ទេន សត្ថន្តរសមុច្ចយត្ថេន ឥមមត្ថំ ទីបេតិ។ សេយ្យថិទំ, ឥធ យោ សុនយំ ទុត្តរំ ឧត្តរំ វិនយំ ឧត្តរតិ, សុនយេន យុតោ សោ បុគ្គលោ វិមត្ថបរមំ បរមំ ឧត្តរំ ឧត្តរំ នាម បករណំ ឧត្តរតីតិ។ ឥមិនា យោ ឧត្តរំ ជានាតិ, សោ វិនយំ ជានាតិ។ យោ វិនយំ ជានាតិ, សោ ឧត្តរំ ជានាតីតិ ឧត្តរបករណស្ស វិនយបិដកជាននេ អច្ចន្តូបការិតា វិភាវិតាតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ឥតិ ឧត្តរេ លីនត្ថបកាសនិយា

អាបត្តិសមុដ្ឋានកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ឯកុត្តរនយកថាវណ្ណនា

៤២៤. ឥតោ បរន្តិ ឥតោ សមុដ្ឋានវិនិច្ឆយកថាយ បរំ។ **បរ**ន្តិ ឧត្តមំ។ **ឯកុត្តរំ នយ**ន្តិ ឯកេកអង្គាតិរេកតាយ ឯកុត្តរសង្ខាតំ ឯកកទុកាទិនយំ។

៤២៥-៧. កេ អាបត្តិករា ធម្មា...បេ.... កា ចាទេសនគាមិនីតិ ឯកេកបញ្ហវសេន ឧត្តានត្ថោយេវ។

៤២៨. សមុដ្ឋានានីតិ អាទិកោ វិស្សជ្ជនសង្ខាតោ ឧត្តរវាទោ។ តត្ថ **សមុដ្ឋានានិ...បេ.... ទីបិតា**តិ យស្មា ឯតេសំ វសេន បុគ្គលោ អាបត្តឹ ករោតិ អាបជ្ជតិ, តស្មា “**អាបត្តិករា**”តិ វុត្តា។

៤២៩. តត្ថាតិ តាសុ អាបត្តីសុ។ **លហុកា**តិ លហុកេន វិនយកម្មេន វិសុជ្ឈនតោ លហុកា។ គរុកេន វិនយកម្មេន វិសុជ្ឈនតោ សង្ឃាទិសេសាបត្តិ, កេនចិ អាការេន អនាបត្តិភាវំ ឧបនេតុំ អសក្កុណេយ្យតោ បារាជិកាបត្តិ ច គរុកាបត្តិ នាម, តា បន លហុកាសុ វុត្តាសុ តព្ពិបរិយាយតោ ញាតុំ សក្កាតិ វិស្សជ្ជនេ វិសុំ ន វុត្តា។

៤៣១. ទុដ្ឋុំ កុច្ឆិតភាវំ បរមជេគុច្ឆំ និន្ទនីយភាវំ ឧលតិ គច្ឆតីតិ **ទុដ្ឋុល្លំ**, បារាជិកសង្ឃាទិសេសំ។ តេនាហ “**ទុវិធាបត្តិ អាទិតោ**”តិ។

៤៣២. បញ្ចានន្តរិយសំយុត្តាតិ មាតុឃាតកបិតុឃាតកអរហន្តឃាតកេហិ អាបន្នា មនុស្សវិគ្គហបារាជិកាបត្តិ ច លោហិតុប្បាទកសង្ឃភេទកានំ អភព្ពតាហេតុកា កាយវចីទ្វារប្បវត្តា អកុសលចេតនាសង្ខាតា បារាជិកា ច អនន្តរមេវ អបាយុប្បត្តិហេតុតាយ ឥមេ បញ្ច អនន្តរសំយុត្តា នាម។ តា បន មិច្ឆត្តនិយតេសុ អន្តោគធត្តា “**និយតា**”តិ វុត្តា។

បរិវារេ (បរិ. ៣២១) បន អញ្ញេបិ អន្តរាយិកាទី ពហូ ឯកកា ទស្សិតា, តេ បន គន្ថភីរុកជនានុគ្គហេន អាចរិយេន ឥធ ន ទស្សិតា។ អត្ថិកេហិ **បរិវារេ**យេវ (បរិ. ៣២១) គហេតព្ពា។ ឯត្ថ ច សត្តបិ អាបត្តិយោ សញ្ចិច្ច វីតិក្កន្តា សគ្គន្តរាយញ្ចេវ មោក្ខន្តរាយញ្ច ករោន្តីតិ **អន្តរាយិកា**។ អជាននេ្តន វីតិក្កន្តា បន បណ្ណត្តិវជ្ជាបត្តិ នេវ សគ្គន្តរាយំ, ន មោក្ខន្តរាយំ ករោតីតិ **អនន្តរាយិកា**។ អន្តរាយិកំ អាបន្នស្សាបិ ទេសនាគាមិនី ទេសេត្វា វុដ្ឋានគាមិនិតោ វុដ្ឋាយ សុទ្ធិបត្តស្ស, សាមណេរភូមិយំ ឋិតស្ស ច អវារិតោ សគ្គមគ្គមោក្ខមគ្គោតិ។

ឯកកកថាវណ្ណនា។

៤៣៥. អទ្ធវិហីនោ នាម ឩនវីសតិវស្សោ។ **អង្គវិហីនោ** នាម ហត្ថច្ឆិន្នាទិភេទោ។ **វត្ថុវិបន្នោ** នាម បណ្ឌកោ, តិរច្ឆានគតោ, ឧភតោព្យញ្ជនកោ ច។ អវសេសា ថេយ្យសំវាសកាទយោ អដ្ឋ អភព្ពដ្ឋានប្បត្តា ទុក្កដការិនោ នាម, ឥមស្មឹយេវ អត្តភាវេ ទុក្កដេន អត្តនោ កម្មេន អភព្ពដ្ឋានប្បត្តាតិ អត្ថោ។ **អបរិបុណ្ណោ**តិ អបរិបុណ្ណបត្តចីវរោ។ **នោ យាចតី**តិ ឧបសម្បទំ ន យាចតិ។ **បដិសិទ្ធា**តិ “ទ្វេ បុគ្គលា ន ឧបសម្បាទេតព្ពា”តិអាទិនា (បរិ. ៣២២) វារិតា។

៤៣៦. ហវេតិ ឯកំសត្ថេ និបាតោ។ លទ្ធសមាបត្តិស្ស ភិក្ខុនោ ទីបិតា អាបត្តិ **អត្ថិ ហវេ** អត្ថេវ។ **នោ លទ្ធសមាបត្តិស្សា**តិ អលទ្ធសមាបត្តិស្ស ទីបិតា អាបត្តិ អត្ថេវាតិ យោជនា។

៤៣៧. ភូតស្សាតិ អត្ថនិ សន្តស្ស ឧត្តរិមនុស្សធម្មស្ស។ **អភូតារោចនាបត្តី**តិ ចតុត្ថបារាជិកាបត្តិ។ អសមាបត្តិលាភិនោ និទ្ទិសេតិ យោជនា។

៤៣៨. “អត្ថិ សទ្ធម្មសំយុត្តា”តិអាទីសុ **អត្ថិ**-សទ្ទោ បច្ចត្តេកវចនន្តេហិ បច្ចេកំ យោជេតព្ពោ។

៤៣៩. បទសោធម្មមូលាទីតិ **អាទិ**-សទ្ទេន “ឧត្តរិឆប្បញ្ចវាចាធម្មទេសនា”តិ អាបត្តីនំ គហណំ។

៤៤០. ភោគេតិ បរិភោគេ។ **“សបរិក្ខារសំយុតា”**តិ ឥទញ្ច និទស្សនមត្តំ។ “បត្តចីវរានំ និស្សជ្ជនេ, កិលិដ្ឋចីវរានំ អធោវនេ, មលគ្គហិតបត្តស្ស អបចនេ”តិ ឯវមាទិកា អយុត្តបរិភោគា អាបត្តិយោបិ

សកបរិក្ខារសំយុត្តាយេវ។

៤៤១. **មញ្ចបីឋាទិន្តិ** **អាទិ**-សទ្ទេន ភិសិអាទីនំ គហណំ។ **អជ្ឈោកាសត្ថរេបិ ចាតិ** អជ្ឈោកាសេ អត្ថរេ អត្ថរាបនេ សតិ។ **អនាបុច្ឆាវ គមនេ**តិ អនាបុច្ឆិត្វា វា គមនេ។ **វា**-សទ្ទេន អនុទ្ធរិត្វា វា អនុទ្ធរាបេត្វា វា គមនំ សង្គណ្ហាតិ។ **បរសន្តកសំយុតា**តិ បរបរិក្ខារបដិពទ្ធា។

៤៤៣. “សិខរណីសី”តិ យំ វចនំ សច្ចំ, តំ ភណតោ **គរុកំ** ទុដ្ឋុល្លវាចាសង្ខាទិសេសោ សិយាតិ យោជនា។

៤៤៥. **គរុកាបត្តី**តិ ឧត្តរិមនុស្សធម្មបារាជិកាបត្តិ។ **ភូតស្សារោចនេ**តិ ភូតស្ស ឧត្តរិមនុស្សធម្មស្ស អនុបសម្បន្នស្ស អារោចនេ។ **សច្ចំ វទតោ**តិ សច្ចំ វចនំ វទន្តស្ស។ **លហុកា**តិ បាចិត្តិយាបត្តិ។

៤៤៧. **វិកោបេតុន្តិ** វត្តករណេន វិកោបេតុំ។ **ហត្ថបាសំ ជហ**ន្តិ អន្តោសីមាយ ឯវ ហត្ថបាសំ ជហន្តោ, ហត្ថបាសំ ជហិត្វា ឯកមន្តំ និសីទន្តោតិ អត្ថោ។ **ផុសេ**តិ ភូមិគតោ ផុសេយ្យ។

៤៤៨. វេហាសកុដិយា ឧបរិ អាហច្ចបាទកំ មញ្ចំ វា បីឋំ វា អភិនិសីទន្តោ វេហាសគតោ អាបជ្ជតីតិ យោជនា។ សចេ តំ ភូមិយំ បញ្ញបេត្វា និសជ្ជេយ្យ, ន អាបជ្ជេយ្យ។ តេន វុត្តំ **“ន ភូមិតោ”**តិ។

៤៤៩. **បវិសន្តោ**តិ អារាមំ បវិសន្តោ។ **និក្ខមន្តិ** តតោ ឯវ និក្ខមន្តោ។ **តន្តិ** អារាមំ។

៤៥០. **វត្តមបូរេត្វានា**តិ សីសតោ ឆត្តាបនយនំ, បាទតោ ឧបាហនាមុញ្ចនវត្តំ អកត្វា។ **និក្ខមន្តិ** ពហិ និក្ខមន្តោ ឆត្តុបាហនំ ធារេន្តោបិ ន អាបជ្ជតិ។

៤៥១. **“និក្ខមន្តោ”**តិ ឥទំ “និក្ខម”ន្តិ ឯតស្ស អត្ថបទំ។ **បវិសំ ន ចា**តិ យំ អារាមំ សន្ធាយ គតោ, តំ បវិសន្តោ ន អាបជ្ជេយ្យ។

៤៥៣. យា កាចិ ភិក្ខុនី អតិគម្ភីរំ ឧទកសុទ្ធិកំ អាទិយន្តី អាបត្តិំ អាបជ្ជតីតិ យោជនា។

៤៥៧. **វត្តំ បនត្តនោ**តិ យំ អត្តនោ នេត្ថារវត្តំ វុត្តំ, សោ តំ អសមាទិយន្តោវ អាបជ្ជតិ នាមាតិ យោជនា។

៤៦០. **ឥតរស្ស** អាចរិយស្ស, តថា សទ្ធិវិហារិកស្ស ច។

៤៦២. **ទទមានោ**តិ បារិវត្តកំ វិនា ទទមានោ។

៤៦៣. **មុទូ**តិ មុទុបិដ្ឋិកោ។ “លម្ពីអាទិនោ”តិ បទច្ឆេទោ។ **អាទិ**-សទ្ទេន “ហត្ថេន ឧបក្កមិត្វា អសុចិំ មោចេន្តស្ស, ឱរុនា អង្គជាតំ បេល្លន្តស្ស, អត្តានំ វធិត្វា វធិត្វា រោទន្តិយា ភិក្ខុនិយា អាបត្តី”តិ ឯវមាទីនំ សង្គហោ។ **អត្តា**តិ ឯត្ថ និស្សិតាតិ ឧត្តរបទលោបោ, វិភត្តិលោបោ ច និរុត្តិលក្ខណេន ទដ្ឋព្ពោ។ **សេសា**តិ មេថុនធម្មកាយសំសគ្គបហារទានាទីសុ វុត្តាបត្តិ។ **បរនិស្សិតា**តិ បរំ និស្សាយ អាបជ្ជិតព្ពាតិ អត្ថោ។

៤៦៥. “ន , ភិក្ខវេ, ឱវាទោ ន គហេតព្ពោ”តិ វចនតោ ឱវាទំ **ន គណ្ហន្តោ** ន បដិគ្គណ្ហន្តោ វជ្ជតំ អាបជ្ជតិ នាម។

៤៧០. **អរុណុគ្គេ**តិ អរុណុគ្គមនេ។ **នអរុណុគ្គមេ**តិ អរុណុគ្គមនតោ អញ្ញស្មិំ កាលេ។

៤៧១. ឯករត្តាតិក្កមេ ឆារត្តាតិក្កមេ សត្តាហាតិក្កមេ ទសាហាតិក្កមេតិ យោជនា។ **អាទិ**-សទ្ទេន មាសាទីនំ សង្គហោ។ **វុត្តមាបត្តិ**ន្តិ សព្ពត្ថ និស្សគ្គិយេ បាចិត្តិយាបត្តិ។ “អាបជ្ជតិ អរុណុគ្គមេ”តិ បទច្ឆេទោ។

៤៧៣. បរសន្តកំ រុក្ខលតាទី ថេយ្យាយ ឆិន្ទន្តស្ស បារាជិកំ, ឆិន្ទន្តស្ស បាចិត្តិមត្តំ ហោតីតិ អាហ **“ភូតគាមំ ឆិន្ទន្តោ បារាជិកញ្ច បាចិត្តិញ្ច ផុសេ”**តិ។

៤៧៥. **ឆាទេន្តោ បនា**តិ ឯត្ថ “កា អាបត្តី”តិ សេសោ។ តត្រ អាហ **“អាបត្តិំ ឆាទេន្តោ នរោ អាបជ្ជតី”**តិ។

អច្ឆិន្នោតិ អច្ឆិន្នចីវរោ។ **នច្ឆាទេន្តោ**តិ តិណេន វា បណ្ណេន វា សាខាភង្គាទិនា យេន កេនចិ អត្តនោ ហិរិកោបិនំ អប្បដិច្ឆាទេន្តោ។ យថាហ – “តិណេន វា បណ្ណេន វា បដិច្ឆាទេត្វា អាគន្តព្ពំ, ន ត្វេវ នគ្គេន អាគន្តព្ពំ។ យោ អាគច្ឆេយ្យ, អាបត្តិ ទុក្កដស្សា”តិ (បារា. ៥១៧)។

៤៧៦. **កុសចីរាទិ**ន្តិ **អាទិ**-សទ្ទេន វាកចីរផលកចីរាទីនំ គិត្តិយធជានំ គហណំ។ ធារេន្តោ កោចិ អាបជ្ជតីតិ សេសោ។ តត្រាហ – “កុសចីរាទីនិ ធារេន្តោ ធារេន្តោ អាបជ្ជតី”តិ (បរិ. អដ្ឋ. ៣២២)។

៤៧៧. យំ និស្សជ្ជបត្តំ “អយំ តេ ភិក្ខុ បត្តោ យាវភេទនាយ ធារេតព្ពោ”តិ **ទិន្នំ,** តំ សក្កច្ចំ អធារេន្តោ **ច ទោសវា** ហោតិ អាបជ្ជតិ អាបត្តឹ។ សចិត្តកាចិត្តកទុកស្ស សញ្ញាវិមោក្ខទុកំ យថាក្កមំ បរិយាយោតិ អាហ **“សចិត្តកទុក”**ន្តិអាទិ។

ទុកកថាវណ្ណនា។

៤៧៨. យា អាបត្តិ នាថេ តិដ្ឋន្តេ ហោតិ, នោ បរិនិព្ពុតេ, សា អាបត្តិ អត្ថិ។ យា អាបត្តិ នាថេ បរិនិព្ពុតេ ហោតិ, ន តុ តិដ្ឋន្តេ, សាបិ អត្ថិ។ យា អាបត្តិ នាថេ តិដ្ឋន្តេបិ ហោតិ បរិនិព្ពុតេបិ, សា អាបត្តិ អត្ថីតិ យោជនា។

៤៧៩. សា កតមាតិ អាហ **“រុហិរុប្បាទនាបត្តី”**តិអាទិ។ តត្ថ **ថេរមាវុសវាទេន, វទតោ បរិនិព្ពុតេ**តិ “យថា ខោ បនានន្ទ, ឯតរហិ ភិក្ខូ អញ្ញមញ្ញំ អាវុសោវាទេន សមុទាចរន្តិ, ន ខោ មមច្ចយេន ឯវំ សមុទាចរិតព្ពំ… បេ…. នវកតរេន ភិក្ខុនា ថេរតរោ ភិក្ខុ ‘ភន្តេ’តិ វា ‘អាយស្មា’តិ វា សមុទាចរិតព្ពោ”តិ (ទី. និ. ២.២១៦) វចនតោ ថេរំ អាវុសោវាទេន សមុទាចរណបច្ចយា អាបត្តិ បរិនិព្ពុតេ ភគវតិ អាបជ្ជតិ, នោ តិដ្ឋន្តេតិ អត្ថោ។

៤៨១. កថំ កាលេយេវ អាបត្តិ សិយា, ន វិកាលេ។ កថំ វិកាលេយេវ អាបត្តិ សិយា, កាលេ ន សិយា។ កថំ កាលេ ចេវ វិកាលេ ចាតិ **ឧភយត្ថ** សិយាតិ បញ្ហោ។

៤៨២. យថាក្កមំ វិស្សជ្ជេន្តោ អាហ **“ភុញ្ជតោ”**តិអាទិ។

៤៨៣. អវសេសំ បន សព្ពំ អាបត្តឹ កាលវិកាលេសុ សព្ពទា អាបជ្ជតិ, តត្ថ ច សំសយោ នត្ថីតិ យោជនា។

៤៨៤. “អត្ថាបត្តិ រត្តឹ អាបជ្ជតិ, នោ ទិវា, អត្ថាបត្តិ ទិវា អាបជ្ជតិ, នោ រត្តឹ, អត្ថាបត្តិ រត្តិញ្ចេវ អាបជ្ជតិ ទិវា ចា”តិ (បរិ. ៣២៣) វុត្តំ តិកំ ទស្សេតុមាហ **“រត្តិមេវា”**តិអាទិ។

៤៨៦. អត្ថាបត្តិ ទសវស្សោ អាបជ្ជតិ, នោ ឩនទសវស្សោ, សា កថំ សិយា។ អត្ថាបត្តិ ឩនទសវស្សោ អាបជ្ជតិ, នោ ទសវស្សោ, សា កថំ ហោតិ។ អត្ថាបត្តិ ទសវស្សោបិ អាបជ្ជតិ ឩនទសវស្សោបីតិ **ឧភយត្ថាបិ** អាបត្តិ កថំ ហោតីតិ យោជនា។

៤៨៧. តត្ថ វិស្សជ្ជនមាហ **“ឧបដ្ឋាបេតី”**តិអាទិ។ “ពាលោ”តិ ឯតស្ស ហិ អត្ថបទំ **“អព្យត្តោ”**តិ។

៤៨៨. ឩនទសវស្សោ ឯវំ “អហំ បណ្ឌិតោ”តិ បរិសំ គណ្ហតិ, តថា អាបត្តឹ អាបជ្ជតីតិ យោជនា។ “ទសវស្សោ ឩនោ”តិ បទច្ឆេទោ។ ទសវស្សោ, ឩនទសវស្សោ ចាតិ ឧភោបេតេ បរិសុបដ្ឋាបនាបត្តិតោ អញ្ញំ អាបត្តឹ អាបជ្ជតីតិ យោជនា។ ឯត្ថ ច “អាបជ្ជន្តេ”តិ វត្តព្ពេ គាថាពន្ធវសេន ន-ការលោបោ។

៤៨៩. កថំ កាឡេ អាបត្តឹ អាបជ្ជតិ, ន ជុណ្ហេ, កថំ ជុណ្ហេ អាបត្តឹ អាបជ្ជតិ, ន កាឡស្មឹ, កថំ កាឡេ ច ជុណ្ហេ ចាតិ **ឧភយត្ថាបិ** អាបជ្ជតីតិ យោជនា។

៤៩០. វិស្សជ្ជនមាហ **“វស្ស”**ន្តិអាទិ។ “អាបជ្ជតេ អប្បវារេន្តោ”តិ បទច្ឆេទោ។ **ជុណ្ហេ**តិ បុរិមបក្ខេ។ **កាឡកេ**តិ អបរបក្ខេ។

៤៩១. **អវិបត្តិនា**តិ ចតុព្ពិធវិបត្តិរហិតត្តា អវិបត្តិនា ភគវតា បញ្ញត្តំ។ **អវសេស**ន្តិ វស្សំ អនុបគមនាបត្តិយា ច បវារណាបត្តិយា ច អវសេសំ សព្ពំ អាបត្តឹ។

៤៩២. វស្សូបគមនំ កាឡេ កប្បតិ, ជុណ្ហេ នោ កប្បតិ, បវារណា ជុណ្ហេ កប្បតិ, កាឡេ នោ កប្បតិ, **សេសំ** អនុញ្ញាតំ សព្ពំ សង្ឃកិច្ចំ កាឡេ ច ជុណ្ហេ ចាតិ **ឧភយត្ថាបិ** កប្បតីតិ យោជនា។

៤៩៣. អត្ថាបត្តិ ហេមន្តេ ហោតិ, **ឥតរឧតុទ្វយេ** គិម្ហានវស្សានសង្ខាតេ ន ហោតិ, អត្ថាបត្តិ គិម្ហេយេវ ហោតិ, ន **សេសេសុ** វស្សានហេមន្តសង្ខាតេសុ, អត្ថាបត្តិ វស្សេ ហោតិ, នោ **ឥតរទ្វយេ** ហេមន្តគិម្ហសង្ខាតេតិ យោជនា។

៤៩៤-៦. សា តិវិធាបិ អាបត្តិ កតមាតិ អាហ "**ទិនេ បាដិបទក្ខាតេ**"តិអាទិ។ តត្ថ **ទិនេ...បេ.... បុណ្ណមាសិយា**តិ អបរកត្តិកបុណ្ណមាសិយា កាឡបក្ខបាដិបទទិវសេ បច្ចុទ្ធរិត្វា វិកប្បេត្វា ឋបិតំ បន តំ វស្សិកសាដិកចីវរំ សចេ ហេមន្តេ និវាសេតិ, ហេមន្តេ អាបជ្ជតីតិ យោជនា។

បច្ឆិមេតិ ឯត្ថ សាមិវចនប្បសង្គេ ភុម្មំ។ បច្ឆិមស្ស កត្តិកស្ស យស្មិំ បុណ្ណមេ ទិវសេ វស្សិកសាដិកចីវរំ បច្ចុទ្ធរិតព្ពំ, តស្មិំ ទិវសេ តំ អបច្ចុទ្ធរិត្វាវ បាដិបទេ អរុណំ ឧដ្ឋាបេន្តោ អបច្ចុទ្ធរណបច្ចយា អាបត្តិំ ហេមន្តេយេវ អាបជ្ជតិ, **ឥតរេ** គិម្ហានវស្សានឧតុទ្វយេ ន អាបជ្ជតីតិ កុរុន្ទដ្ឋកថាយំ (បរិ. អដ្ឋ. ៣២៣) និទ្ទិដ្ឋន្តិ យោជនា។ "អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, វស្សិកសាដិកំ វស្សានំ ចតុមាសំ អធិដ្ឋាតុំ, តតោ បរំ វិកប្បេតុ"ន្តិ (មហាវ. ៣៥៨) វុត្តេ**បាឡិយា** កុរុន្ទដ្ឋកថាវចនស្ស អវិរុជ្ឈនតោ "តម្បិ សុវុត្ត"ន្តិ (បរិ. អដ្ឋ. ៣២៣) **សមន្តបាសាទិកាយ** វុត្តត្តា "ហេមន្តេ អាបជ្ជតី"តិ វចនស្ស ឧភយម្បិ អត្ថោ ហោតីតិ គហេតព្ពំ។

៤៩៧. គិម្ហានមាសានំ សម្ពន្ធិនិ **គិម្ហិកេ** ឧតុម្ហិ។ មាសតោ អតិរេកោ អតិរេកមាសោតិ កត្វា **អតិរេកមាសោ** កាលោ សេសោតិ វុត្តេ កាលេ។ **បរិយេសន្តោ**តិ អញ្ញាតិកអប្បវារិតដ្ឋានតោ សតុប្បាទករណេន វស្សិកសាដិកំ បរិយេសន្តោ ច អតិរេកមាសោ សេសោតិ កត្វា និវាសេន្តោ ច គិម្ហេ អាបត្តឹ អាបជ្ជតិ។ "ន តុ ឯវ ឥតរឧតុទ្វយេ"តិ បទច្ឆេទោ។ គិម្ហេ បរិយេសន្តោ បុរិមមាសត្តយេ អាបជ្ជតីតិ កត្វា និវាសេន្តោ អឌ្ឍមាសាធិកេ គិម្ហមាសត្តយេ អាបជ្ជតិ។ **និស្សន្ទេហេ** "គិម្ហានំ បច្ឆិមមាសតោ បុរិមេសុ សត្តសុ មាសេសូ"តិ វុត្តំ, តទយុត្តំ "គិម្ហានេយេវ អាបជ្ជតី"តិ គិម្ហាបត្តិយា ទស្សិតត្តា, "ឥតរឧតុទ្វយេ"តិ បដិសិទ្ធត្តា ច។ ឯត្ថ ច គាថាយ បរិយេសនាបត្តិយាយេវ ទស្សនំ និទស្សនមត្តន្តិ កត្វា និវាសនាបត្តិយា ច គិម្ហេយេវ សម្ភវោតិ សាបិ ទស្សិតា។

៤៩៨. **ឥធ** បន ឥមស្មិំ សាសនេ **យោ** ភិក្ខុ វស្សិកសាដិកចីវរេ វិជ្ជមានេ នគ្គោ កាយំ ឱវស្សាបេតិ, សោ **ហវេ** ឯកំសេន **វស្សេ** វស្សានឧតុម្ហិ អាបជ្ជតីតិ យោជនា។

៤៩៩. "អត្ថាបត្តិ សង្ឃោ អាបជ្ជតិ, ន គណោ ន បុគ្គលោ, អត្ថាបត្តិ គណោ អាបជ្ជតិ, ន សង្ឃោ ន បុគ្គលោ, អត្ថាបត្តិ បុគ្គលោ អាបជ្ជតិ, ន សង្ឃោ ន គណោ"តិ (បរិ. ៣២៣) វុត្តត្តិកំ ទស្សេតុមាហ "**អាបជ្ជតិ ហិ សង្ឃោវា**"តិអាទិ។

៥០០. កថមាបជ្ជតីតិ អាហ "**អធិដ្ឋាន**"ន្តិអាទិ។ **អធិដ្ឋាន**ន្តិ អធិដ្ឋានុបោសថំ ករោន្តោ បារិសុទ្ធិឧបោសថំ វាតិ សម្ពន្ធោ។ ឥធ អត្តនោ យថាបត្តមុបោសថំ អកត្វា អបត្តឧបោសថករណំ អាបជ្ជិតព្ពាបត្តិទស្សនស្ស អធិប្បេតត្តា, អត្តករណទោសស្ស វិសុំ វិសុំ វត្តមានត្តា ច **ន គណោ ន ច បុគ្គលោ**តិ ឯត្ថ អធិដ្ឋានំ ករោន្តោ បុគ្គលោ ច បារិសុទ្ធឹ ករោន្តោ គណោ ច នាបជ្ជតីតិ យថាលាភយោជនា កាតព្ពា។ យថាក្កមំ យោជនំ ករោមីតិ វិបរិយាយវិកប្បោ ន កាតព្ពោ។ ឯវមុបរិបិ វិបរិយាយវិបក្ខំ កត្វា យថាលាភយោជនាវ កាតព្ពា។

៥០១. "**ឧបោសថ**"ន្តិ ឥទំ "សុត្តុទ្ទេសមធិដ្ឋាន"ន្តិ បទេហិ បច្ចេកំ យោជេតព្ពំ។

៥០២. **សុត្តុទ្ទេសំ ករោន្តោ វា**តិ ឯត្ថ **វា**-សទ្ទេន បារិសុទ្ធឹ គណ្ហាតិ។ សុត្តុទ្ទេសំ, បារិសុទ្ធឹ វា ឧបោសថំ ករោន្តោ បុគ្គលោ អាបត្តឹ អាបជ្ជតិ, សុត្តុទ្ទេសំ ករោន្តោ សង្ឃោ ច នាបជ្ជតិ, បារិសុទ្ធឹ ករោន្តោ គណោ ច ន អាបជ្ជតីតិ យោជនា។

៥០៣. កថំ បន គិលានោវ អាបត្តឹ អាបជ្ជតិ, ន អគិលានោ, កថំ អគិលានោវ អាបត្តឹ អាបជ្ជតិ, នោ គិលានោ, កថំ គិលានោ ច អគិលានោ ច **ឧភោបិ** អាបជ្ជន្តីតិ យោជនា។

៥០៤. យោ បន **អកល្លកោ** គិលានោ អញ្ញេន បន ភេសជ្ជេន អត្ថេ សតិ **តទញ្ញំ** តតោ អញ្ញំ ភេសជ្ជំ វិញ្ញាបេតិ, **សោ អាបជ្ជតិ** បាចិត្តិយាបត្តិន្តិ យោជនា។

៥០៥. ភេសជ្ជេន អត្ថេ អវិជ្ជមានេបិ សចេ ភេសជ្ជំ វិញ្ញាបេតិ, អគិលានោវ វិញ្ញត្តិបច្ចយា អាបត្តិំ **អាបជ្ជតិ។ សេសំ** បន អាបត្តិំ គិលានអគិលានា **ឧភោបិ** អាបជ្ជន្តិ។

៥០៦. អត្ថាបត្តិំ អន្តោវ អាបជ្ជតិ, ន ពហិទ្ធា, តថា អត្ថាបត្តិំ ពហិ ឯវ អាបជ្ជតិ, ន អន្តោ, អត្ថាបត្តិំ អន្តោ, ពហិទ្ធាតិ **ឧភយត្ថាបិ** អាបជ្ជតីតិ យោជនា។

៥០៧. កេវលំ អន្តោយេវ អាបជ្ជតីតិ យោជនា។

៥០៨. **មញ្ចាទិ**ន្តិ សង្ឃិកមញ្ចាទឹ។

៥០៩. “អន្តោសីមាយ ឯវ អាបត្តិ”ន្តិ បទច្ឆេទោ។ កថំ អន្តោសីមាយ ឯវ អាបត្តិំ អាបជ្ជតិ, នេវ ពហិសីមាយ អាបត្តិំ អាបជ្ជតិ, កថំ ពហិសីមាយ ឯវ អាបត្តិំ អាបជ្ជតិ, នោ អន្តោសីមាយ អាបត្តិំ អាបជ្ជតិ, កថំ អន្តោសីមាយ ច ពហិសីមាយ ចាតិ **ឧភយត្ថាបិ** អាបជ្ជតីតិ យោជនា។

៥១០. **សឆត្តុបាហនោ ភិក្ខូ**តិ ឆត្តុបាហនសហិតោ អាគន្តុកោ ភិក្ខុ។ **បវិសន្តោ តបោធនោ**តិ អាគន្តុកវត្តំ អទស្សេត្វា សង្ឃារាមំ បវិសន្តោ។

៥១១. “ឧបចារស្ស អតិក្កមេ”តិ បទច្ឆេទោ។

៥១២. **សេសំ** សព្ពំ អាបត្តិំ អន្តោសីមាយ ច ពហិសីមាយ ច អាបជ្ជតីតិ យោជនា។ ឯត្ថ ច កិញ្ចាបិ វស្សច្ឆេទាបត្តិំ ពហិសីមាគតោ អាបជ្ជតិ, ភិក្ខុនីអារាមបវេសនាបត្តិំ អន្តោសីមាយ អាបជ្ជតិ, គទុភយំ បន អាគន្តុកគមិកវត្តភេទាបត្តីហិ ឯកបរិច្ឆេទន្តិ ឧបលក្ខណតោ ឯតេនេវ វិញ្ញាយតីតិ វិសុំ ន វុត្តន្តិ គហេតព្ពំ។ ឯវំ សព្ពត្ថ ឦទិសេសុ ឋានេសុ វិនិច្ឆយោ វេទិតព្ពោ។

តិកកថាវណ្ណនា។

៥១៥. **វចីទ្វារិកមាបត្តិ**ន្តិ មុសាវាទបេសុញ្ញហរណាទិវសេន វចីទ្វារេ អាបជ្ជិតព្ពាបត្តិំ។ **បរវាចាយ សុជ្ឈតី**តិ សង្ឃមជ្ឈេ ឯកវាចិកាយ តិណវត្ថារកកម្មវាចាយ សុជ្ឈតិ។

៥១៦. វជ្ជមេវ **វជ្ជតា**, តំ, បាចិត្តិយន្តិ អត្ថោ។

៥១៨-៩. **តំ ទេសេត្វា វិសុជ្ឈន្តោ**តិ តំ ទេសេត្វា វិសុទ្ធោ ហោន្តោ។ **យាវតតិយកំ បនា**តិ យាវតតិយេន សមនុភាសនកម្មេន អាបន្នំ សង្ឃាទិសេសាបត្តិំ បន។ **បរិវាសាទី**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន មានត្តមូលាយបដិកស្សន អព្ភានានិ គហិតានិ។

៥២២. **កាយទ្វារិកមាបត្តិ**ន្តិ កាយទ្វារេន អាបជ្ជិតព្ពំ បហារទានាទិអាបត្តឹ។

៥២៣. **កាយេនេវ វិសុជ្ឈតី**តិ តិណវត្ថារកំ គន្ត្វា កាយសាមគ្គឹ ទេន្តោ វិសុជ្ឈតិ។

៥២៦. យោ សុត្តោ អាបត្តឹ អាបជ្ជតិ, សោ កថំ បដិពុទ្ធោ វិសុជ្ឈតិ។ យោ បដិពុទ្ធោវ អាបន្នោ, សោ កថំ សុត្តោ សុជ្ឈតីតិ យោជនា។

៥២៨. **សគារសេយ្យកាទិ**ន្តិ មាតុគាមេន សហសេយ្យាទិអាបត្តឹ។

៥២៩. **ជគ្គន្តោ**តិ ជាគរន្តោ និទ្ទំ វិនោទេន្តោ។

៥៣១. **បដិពុទ្ធោ**តិ អនិទ្ទាយន្តោ។

៥៣២. អចិត្តោតិ “សិក្ខាបទំ វីតិក្កមិស្សាមី”តិ ចិត្តា ភាវេន អចិត្តោ។

៥៣៥. សចិត្តកាបត្តិន្តិ វិកាលភោជនាទិអាបត្តិំ។ តិណវត្ថារេ **សយន្តោ** និទ្ទាយន្តោ តិណវត្ថារកកម្មេ កវិយមានេ “ឥមិនាហំ កម្មេន អាបត្តិតោ វុដ្ឋាមី”តិ ចិត្តរហិតោ វុដ្ឋហន្តោ អចិត្តកោ វិសុជ្ឈតិ។

៥៣៦. បច្ឆិមំ តុ បទទ្វយន្តិ –

“អាបជ្ជិត្វា អចិត្តោវ, អចិត្តោវ វិសុជ្ឈតិ;
អាបជ្ជិត្វា សចិត្តោវ, សចិត្តោវ វិសុជ្ឈតី”តិ។ –

បទទ្វយំ ។ **អមិស្សេត្វា**តិ អចិត្តសចិត្តបទេហិ ឯវមេវ មិស្សំ អកត្វា។ **ឯត្ថា**តិ បុរិមបទទ្វយេ។ **វុត្តានុសារេនា**តិ វុត្តនយានុសារេន។

៥៣៩. កម្មតោតិ សមនុភាសនកម្មតោ។

៥៤០. អាបជ្ជិត្វា អកម្មតោតិ សមនុភាសនកម្មំ វិនាវ អាបជ្ជិត្វា។

៥៤១. សមនុភាសនេ អាបជ្ជិតព្ពំ សង្ឃាទិសេសាបត្តិំ **សមនុភាសន**មាហ ការណូបចារេន។

៥៤២. អវសេសន្តិ មុសាវាទបាចិត្តិយាទិកំ។

៥៤៣. វិសុជ្ឈតិ អសម្មុខាតិ សង្ឃស្ស អសម្មុខា វិសុជ្ឈតិ។ ឥទញ្ច សម្មុខាវិនយេន ចេវ បដិញ្ញាតករណេន ច សមេន្តំ អាបត្តាធិករណំ សន្ធាយ វុត្តំ។ តត្ថ បុគ្គលសម្មុខតាយ សព្ភាវេបិ សង្ឃស្ស អសម្មុខតាយ អាបជ្ជតិ វា វិសុជ្ឈតិ វាតិ “អសម្មុខា”តិ វុត្តំ។

៥៥១. “អចិត្តកចតុក្កំ អជានន្តចតុក្ក”ន្តិ កុសលត្តិកផស្សបញ្ចកាទិវោហារោ វិយ អាទិបទវសេន វុត្តោ។

៥៥២-៣. អត្ថាបត្តិ អាគន្តុកោ អាបជ្ជតិ, ន **ចេតរោ** អាវាសិកោ អាបជ្ជតិ, អត្ថាបត្តិ អាវាសិកោវ អាបជ្ជតិ, ន **ចេតរោ** អាគន្តុកោ អាបជ្ជតិ, អត្ថាបត្តិ អាគន្តុកោ ច អាវាសិកោ ច តេ ឧភោបិ អាបជ្ជន្តិ, ឧភោ សេសំ ន អាបជ្ជន្តិ អត្ថីតិ យោជនា។

៥៥៥. ឥតរោតិ អាវាសិកោ។ **អាវាសវត្ត**ន្តិ អាវាសិកេន អាគន្តុកស្ស កាតព្ពវត្តំ។ **អាវាសី**តិ អាវាសិកោ។

៥៥៦. ន ចេវាគន្តុកោតិ តំ អាវាសិកវត្តំ អករោន្តោ អាគន្តុកោ ន ចេវ អាបជ្ជតិ ។ **សេសំ** កាយវចីទ្វារិកំ អាបត្តិំ។ **ឧភោបិ** អាគន្តុកអាវាសិកា។ ភិក្ខុភិក្ខុនីនំ **អសាធារណំ អាបត្តិំ** ន អាបជ្ជន្តិ។

៥៥៧. វត្ថុនានត្តតាតិ វីតិក្កមនានត្តតា។ **អាបត្តិនានត្តតា**តិ បារាជិកាទីនំ សត្តន្នំ អាបត្តិក្ខន្ធានំ អញ្ញមញ្ញនានត្តតា។

៥៦៣. “បារាជិកានំ…បេ…. នានភាវោ”តិ ឥទំ និទស្សនមត្តំ សង្ឃាទិសេសានំ អនិយតាទីហិ វត្ថុនានតាយ ចេវ អាបត្តិនានតាយ ច លព្ភមានត្តា។

៥៦៥. អយមេវ វិនិច្ឆយោតិ ន កេវលំ បារាជិកាបត្តិសុយេវ សាធារណាបត្តិយោ ឯកតោ ច វិសុញ្ច អាបជ្ជន្តានំ យថាវុត្តវិនិច្ឆយោ, អថ ខោ អវសេសសាធារណាបត្តិយោបិ វុត្តនយេន អាបជ្ជតិ, អយមេវ វិនិច្ឆយោ យោជេតព្ពោ។

៥៧៧. អាទិយន្តោ គណ្ហន្តោ។ **បយោជេន្តោតិ** គណ្ហាបេន្តោ។

៥៧៨. ឧនកំ បាទំ…បេ…. លហុំ ផុសេតិ ថុល្លច្ចយំ, ទុក្កដញ្ច សន្ធាយាហ។

៥៨០. ឯតេនេវ ឧបាយេន, សេសកម្បិ បទត្ថយន្តិ យោ អយំ បឋមវិនិច្ឆយេ វុត្តនយោ, ឯតេនេវ នយេន ឩនបាទំ អាទិយន្តោ លហុកាបត្តិំ អាបជ្ជតិ, បាទំ វា អតិរេកបាទំ វា គហណត្ថំ អាណាបេន្តោ គរុំ បារាជិកាបត្តិំ អាបជ្ជតិ, បាទំ វា អតិរេកបាទំ វា គណ្ហន្តោ ច គហណត្ថាយ អាណាបេន្តោ ច គរុកេ បារាជិកាបត្តិយំយេវ តិដ្ឋតិ, ឩនបាទំ គណ្ហន្តោ ច គហណត្ថាយ អាណាបេន្តោ ច លហុកេ ថុល្លច្ចយេ, ទុក្កដេ វា តិដ្ឋតីតិ ឯវំ សេសកម្បិ ឥមំ បទត្ថយំ។ **អត្ថសម្ភវតោយេវា**តិ យថាវុត្តស្ស អត្ថស្ស សម្ភវវសេនេវ។

៥៨១-២. កថំ កាលេយេវ អាបត្តិ សិយា, នោ វិកាលេ, វិកាលេយេវ អាបត្តិ សិយា, ន ច កាលេ, អត្ថាបត្តិ កាលេ ច បកាសិតា វិកាលេ ច, អត្ថាបត្តិ នេវ កាលេ ច បកាសិតា នេវ វិកាលេ ចាតិ យោជនា។

៥៨៦-៧. កាលេ បដិគ្គហិតំ កឹ កាលេ កប្បតិ វិកាលេ តុ នោ កប្បតិ, វិកាលេ គហិតំ កឹ វិកាលេ កប្បតិ, នោ កាលេ កប្បតិ, កាលេ ច វិកាលេ ច បដិគ្គហិតំ កឹ នាម កាលេ ច វិកាលេ ច កប្បតិ, កាលេ ច វិកាលេ ច បដិគ្គហិតំ កឹ នាម កាលេ ច វិកាលេ ច ន កប្បតិ, វទ ភទ្រមុខាតិ យោជនា។

៥៨៩. វិកាលេយេវ កប្បតិ, អបរជ្ជេ កាលេបិ ន កប្បតីតិ យោជនា។

៥៩២. កុលទូសនកម្មាទិន្តិ **អាទិ**-សទ្ទេន អភូតារោចនរូបិយសំវោហារវិញ្ញត្តិកុហនាទីនំ សង្គហោ។

៥៩៣-៤. កតមា អាបត្តិ បច្ចន្តិមេសុ ទេសេសុ អាបជ្ជតិ, ន មជ្ឈិមេ, កតមា អាបត្តិ មជ្ឈិមេ បន ទេសស្មឹ អាបជ្ជតិ, ន ច បច្ចន្តិមេសុ, កតមា អាបត្តិ បច្ចន្តិមេសុ ចេវ ទេសេសុ អាបជ្ជតិ មជ្ឈិមេ ច, កតមា អាបត្តិ បច្ចន្តិមេសុ ចេវ ទេសេសុ ន អាបជ្ជតិ ន មជ្ឈិមេ ចាតិ យោជនា។

៥៩៦. “សោ គុណង្គណុបាហន”ន្តិ បទច្ឆេទោ។ **សោ** ភិក្ខូតិ អត្ថោ។

៥៩៩. ឯវំ “អាបជ្ជតិ, នាបជ្ជតី”តិ បទវសេន បច្ចន្តិមចតុក្កំ ទស្សេត្វា “នេវ កប្បតិ, ន កប្បតី”តិ បទវសេន ទស្សេតុមាហ **“បច្ចន្តិមេសូ”**តិអាទិ។

៦០១. វុត្តន្តិ “គណេន បញ្ចវគ្គេនា”តិអាទិគាថាយ ហេដ្ឋា វុត្តំ។

៦០៣. ឯវំ វុត្តន្តិ “ន កប្បតី”តិ វុត្តំ។ **បញ្ចលោណាទិក**ន្តិ “អនុជានាមិ, ភិក្ខវេ, លោណានី”តិអាទិ។

៦០៨. អនុញ្ញាតដ្ឋានស្ស **អន្តោ** នោ អាបជ្ជតិ, តំ អតិក្កមន្តោ ពហិយេវ ច អាបជ្ជតីតិ យោជនា។

៦១២. សេក្ខបញ្ញត្តីតិ សេខិយបញ្ញត្តិ។

៦១៣. អគណាតិ អទុតិយា។ ឯត្ថ ហិ ឯកាបិ គណោ នាម។

៦១៤. ឧភយត្ថបិ អសាធារណាមាបត្តិន្តិ ភិក្ខុនីនំ និយតាបញ្ញត្តិ វេទិតព្ពា។

៦១៦. គិលានោ ច នាបជ្ជតិ, អគិលានោ ច នាបជ្ជតីតិ ឯវំ ឧភោបិ នាបជ្ជន្តីតិ យោជនា។ តិកាទីសុ ទស្សិតានំ បទានំ ចតុក្កាទិទស្សនវសេន បុនប្បុនំ គហណំ។

៦១៨. “អាបជ្ជតិ អគិលានោវា”តិ បទច្ឆេទោ។

ចតុក្កកថាវណ្ណនា។

៦២០. “គរុថុល្លច្ចយ”ន្តិ វត្តព្ពេ **“គរុ”**ន្តិ និគ្គហីតាគមោ។

៦២១. បញ្ច កឋិនានិសំសា ហេដ្ឋា វុត្តាយេវ។

៦២៦. អគ្គិសត្ថេនខកុន្តន្តិ អគ្គិសត្ថេនខេហិ អកុន្តំ ផុដ្ឋំ, បហដន្តិ អត្ថោ។ **អពីជ**ន្តិ នោពីជំ។ **ឧព្ពដ្ដពីជក**ន្តិ និព្ពដ្ដពីជកំ។

៦២៨. បវារណាបីតិ បដិក្ខេបបវារណាបិ។ **ឱទនាទីហីតិ អាទិ**-សទ្ទេន សត្តកុម្មាសមច្ឆមំសានំ គហណំ។ **កាយាទិគហណេនា**តិ កាយេន វា កាយបដិពទ្ធេន វា គហណេន។ “ទាតុកាមាភិហារោ ច, ហត្ថបាសេរណក្ខម”ន្តិ ឥមេហិ ចតូហិ អង្គេហិ សទ្ធឹ តេសំ ទ្វិន្នមេកំ គហេត្វា បដិក្ខេហណា បញ្ចេវ ហោន្តិ។

៦២៩-៣០. វិនយញ្ញុកស្មិន្តិ វិនយធរេ បុគ្គលេ។ **សកញ្ច សីល**ន្តិ អត្តនោ បាតិមោក្ខសំវរសីលញ្ច។ **សុរក្ខិតំ ហោតី**តិ អាបត្តានាបត្តិកប្បិយាកប្បិយានំ វិជានន្តតាយ អសេវិតព្ពំ បហាយ សេវិតព្ពយេវ សេវនវសេន សុដ្ឋុ រក្ខិតំ ហោតិ។ **កុក្កុច្ចមញ្ញស្ស និរាករោតី**តិ អញ្ញស្ស សព្រហ្មចារិនោ កប្បិយាកប្បិយវិសយេ ឧប្បន្នំ កុក្កុច្ចំ និវារេតិ។ **វិសារទោ ភាសតិ សង្ឃមជ្ឈេ**តិ កប្បិយាកប្បិយានំ វិនិច្ឆយកថាយ ឧប្បន្នាយ និរាសង្កោ និព្ភយោ វោហរតិ។ **វេរិភិក្ខូ**តិ អត្តបច្ចត្ថិកេ បុគ្គលេ។ **ធម្មស្ស ចេវ ឋិតិយា បវត្តោ**តិ “វិនយោ នាម សាសនស្ស អាយុ, វិនយេ ឋិតេ សាសនំ ឋិតំ ហោតី”តិ (បារា. អដ្ឋ. ១.បឋមមហាសង្គីតិកថា; ទី. និ. អដ្ឋ. ១.បឋមមហាសង្គីតិកថា; ខុ. បា. អដ្ឋ. ៥.មង្គលសុត្តវណ្ណនា; ថេរគា. អដ្ឋ. ១.២៥១) វចនតោ សទ្ធម្មដ្ឋិតិយា បដិបន្នោ ហោតិ។ **តស្មា** ការណា។ **តត្ថ** វិនយញ្ញុភាវេ។ **ធីរោ** បញ្ញវា ភិក្ខុ។

បញ្ចកកថាវណ្ណនា។

៦៣១-២. ឆឡភិញ្ញេនាតិ ឆ អភិញ្ញា ឯតស្សាតិ ឆឡភិញ្ញោ, តេន។ អតិក្កន្តបមាណំ មញ្ចបីឋំ, អតិក្កន្តបមាណំ និសីទនញ្ច តថា អតិក្កន្តបមាណំ កណ្ឌុប្បដិច្ឆាទិវស្សសាដិកចីវរញ្ច សុគតស្ស ចីវរេ បមាណិកចីវរន្តិ ឆ។

៦៣៣-៤. អញ្ញាណញ្ច កុក្កុច្ចញ្ច **អញ្ញាណកុក្កុច្ចា**, តេហិ, អញ្ញាណតាយ ចេវ កុក្កុច្ចបកតតាយ ចាតិ វុត្តំ ហោតិ។ **វិបរីតាយ សញ្ញាយ** កប្បិយេ អកប្បិយសញ្ញាយ, អកប្បិយេ កប្បិយសញ្ញាយ។

តត្ថ កថំ អលជ្ជិតាយ អាបជ្ជតិ? អកប្បិយភាវំ ជានន្តោយេវ មទ្ទិត្វា វីតិក្កមំ ករោតិ (កង្ខា. អដ្ឋ. និទានវណ្ណនា)។ វុត្តម្បិ ចេតំ –

> “សញ្ចិច្ច អាបត្តឹ អាបជ្ជតិ;
> អាបត្តឹ បរិគូហតិ;
> អគតិគមនញ្ច គច្ឆតិ;
> ឯទិសោ វុច្ចតិ អលជ្ជី បុគ្គលោ”តិ។ (បរិ. ៣៥៩);

កថំ អញ្ញាណតាយ អាបជ្ជតិ? អញ្ញាណបុគ្គលោ មន្ទោ មោមូហោ កត្តព្ពាកត្តព្ពំ អជានន្តោ អកត្តព្ពំ ករោតិ, កត្តព្ពំ វិរាធេតិ។ ឯវំ អញ្ញាណតាយ អាបជ្ជតិ។

កថំ កុក្កុច្ចបកតតាយ អាបជ្ជតិ? កប្បិយាកប្បិយំ និស្សាយ កុក្កុច្ចេ ឧប្បន្នេ វិនយធរំ បុច្ឆិត្វា កប្បិយំ ចេ, កត្តព្ពំ សិយា, អកប្បិយំ ចេ, ន កត្តព្ពំ, អយំ បន “វដ្ដតី”តិ មទ្ទិត្វា វីតិក្កមតិយេវ។ ឯវំ កុក្កុច្ចបកតតាយ អាបជ្ជតិ។

កថំ កប្បិយេ អកប្បិយសញ្ញាយ អាបជ្ជតិ? សូករមំសំ “អច្ឆមំស”ន្តិ ខាទតិ, កាលេ វិកាលសញ្ញាយ ភុញ្ជតិ។ ឯវំ កប្បិយេ អកប្បិយសញ្ញាយ អាបជ្ជតិ។

កថំ អកប្បិយេ កប្បិយសញ្ញាយ អាបជ្ជតិ? អច្ឆមំសំ “សូករមំស”ន្តិ ខាទតិ, វិកាលេ កាលសញ្ញាយ ភុញ្ជតិ។ ឯវំ អកប្បិយេ កប្បិយសញ្ញាយ អាបជ្ជតិ។

កថំ សតិសម្មោសាយ អាបជ្ជតិ? សហសេយ្យចីវរវិប្បវាសាទីនិ សតិសម្មោសាយ អាបជ្ជតិ។

៦៣៥-៨. “ភិក្ខុនា ឧបដ្ឋបេតព្ពោ”តិ បទច្ឆេទោ។ **ធម្មចក្ខុនា**តិ បាតិមោក្ខសំវរសីលសង្ខាតោ បដិបត្តិធម្មោវ ចក្ខុ ឯតស្សាតិ ធម្មចក្ខុ, តេន ឆហិ អង្គេហិ យុត្តេន ធម្មចក្ខុនា បន ភិក្ខុនា ឧបសម្បាទនា កាតព្ពា, និស្សយោ ចេវ ទាតព្ពោ, សាមណេរោ ឧបដ្ឋាបេតព្ពោតិ យោជនា។ អាបត្តឹ ជានាតិ, អនាបត្តឹ ជានាតិ, គរុំ អាបត្តឹ ជានាតិ, លហុំ អាបត្តឹ ជានាតីតិ យោជនា។ **អស្ស** ភិក្ខុនោ ឧភយានិ បាតិមោក្ខានិ វិត្ថារា ស្វាគតានិ ភវន្តិ, អត្ថតោ សុវិភត្តានិ ភវន្តិ, សុត្តសោ អនុព្យញ្ជនសោ សុវិនិច្ឆិតានិ ភវន្តិ, ទសវស្សោ វា ហោតិ, អតិរេកទសវស្សោ វាតិ យោជនា។

ឆក្កកថាវណ្ណនា។

៦៣៩. សត្ត សាមីចិយោ វុត្តាតិ “សោ ច ភិក្ខុ អនព្ភិតោ, តេ ច ភិក្ខូ គារយ្ហា, អយំ តត្ថ សាមីចិ, យុញ្ជន្តាយស្មន្តោ សកំ, មា វោ សកំ វិនស្សាតិ អយំ តត្ថ សាមីចិ, អយំ តេ ភិក្ខុ បត្តោ យាវ ភេទនាយ ធារេតព្ពោតិ, អយំ តត្ថ សាមីចិ, តតោ នីហរិត្វា ភិក្ខូហិ សទ្ធិំ សំវិភជិតព្ពំ, អយំ តត្ថ សាមីចិ, អញ្ញាតព្ពំ បរិបុច្ឆិតព្ពំ បរិបញ្ហិតព្ពំ, អយំ តត្ថ សាមីចិ, យស្ស ភវិស្សតិ, សោ ហរិស្សតីតិ, អយំ តត្ថ សាមីចី”តិ ឆ សាមីចិយោ ភិក្ខុបាតិមោក្ខេវុត្តា, “សា ច ភិក្ខុនី អនព្ភិតា, តា ច ភិក្ខុនិយោ គារយ្ហា, អយំ តត្ថ សាមីចី”តិ ភិក្ខុនិបាតិមោក្ខេ វុត្តាយ សទ្ធិំ សត្ត សាមីចិយោ វុត្តា។ **សត្តេវ សមថាបិ ចា**តិ សម្មុខាវិនយាទិសមថាបិ សត្តេវ វុត្តា។ **បញ្ញត្តាបត្តិយោ សត្តា**តិ បារាជិកាទយោ បញ្ញត្តាបត្តិយោ សត្ត វុត្តា។ **សត្តពោជ្ឈង្គទស្សិនា**តិ សតិសម្ពោជ្ឈង្គាទយោ សត្ត ពោជ្ឈង្គេ យាថាវតោ បស្សន្តេន ភគវតា។

សត្តកកថាវណ្ណនា។

៦៤០-១. ឥធ កុលទូសកោ ភិក្ខុ អាជីវស្សេវ ការណា បុប្ផេន, ផលេន, ចុណ្ណេន, មត្តិកាយ, ទន្តកដ្ឋេហិ, វេឡុយា, វេជ្ជិកាយ, ជង្ឃបេសនិកេនាតិ ឥមេហិ អដ្ឋហិ អាការេហិ កុលានិ ទូសេតីតិ យោជនា។ “**បុប្ផេនា**”តិអាទិនា បុប្ផាទិនា ទានមេវ ឧបលក្ខណតោ ទស្សេតិ។ **បុប្ផេនា**តិ បុប្ផទានេនាតិ អត្ថោ គហេតព្ពោ។ បុប្ផទានាទយោ កុលទូសនេ វុត្តា។

៦៤២-៥. “អដ្ឋធានតិរិត្តាបិ, អតិរិត្តាបិ អដ្ឋធា”តិទ្វីសុ អដ្ឋកេសុ អដ្ឋ អនតិរិត្តេ តាវ ទស្សេតុមាហ “**អកប្បិយកតញ្ចេវា**”តិអាទិ ។ គិលានានតិរិត្តកន្តិ និទ្ទិដ្ឋា ឥមេ អដ្ឋេវ អនតិរិត្តកា ញេយ្យាតិ យោជនា។ **អកប្បិយកតាទយោ** បវារណសិក្ខាបទកថាវណ្ណនាយ វុត្តា។

៦៤៦. **ញាតញត្តិសូ**តិ ញាតទុក្កដំ, ញត្តិទុក្កដញ្ច។ **បដិសាវនេ**តិ បដិស្សវេ។ អដ្ឋទុក្កដានំ វិនិច្ឆយោ ទុតិយបារាជិកកថាវណ្ណនាយ វុត្តោ។

៦៤៨-៩. ឯហិភិក្ខូបសម្បទាតិ យសកុលបុត្តាទីនំ “ឯហិ ភិក្ខូ”តិ វចនេន ភគវតា ទិន្នឧបសម្បទា។ **សរណគមនេន ចា**តិ បឋមពោធិយំ តីហិ សរណគមនេហិ អនុញ្ញាតឧបសម្បទា។ **បញ្ហាព្យាករណោវាទា**តិ សោបាកស្ស បញ្ហាព្យាករណោបសម្បទា, មហាកស្សបត្ថេរស្ស ទិន្នឱវាទបដិគ្គហណោបសម្បទា ច។ **គរុធម្មបដិគ្គហោ**តិ មហាបជាបតិយា គោតមិយា អនុញ្ញាតគរុធម្មបដិគ្គហណោបសម្បទា។

ញត្តិចតុត្ថេន កម្មេនាតិ ឥទានិ ភិក្ខុឧបសម្បទា។ **អដ្ឋវាចិកា**តិ ភិក្ខុនីនំ សន្តិកេ ញត្តិចតុត្ថេន កម្មេន, ភិក្ខូនំ សន្តិកេ ញត្តិចតុត្ថេន កម្មេនាតិ អដ្ឋហិ កម្មវាចាហិ ភិក្ខុនីនំ ឧបសម្បទា អដ្ឋវាចិកា នាម។ **ទូតេន ភិក្ខុនីន**ន្តិ អឌ្ឍកាសិយា គណិកាយ អនុញ្ញាតា ភិក្ខុនីនំ ទូតេន ឧបសម្បទា។

៦៥០. **សុទ្ធទិដ្ឋិនា**តិ សុដ្ឋុ សវាសនកិលេសានំ បហានេន បរិសុទ្ធា សមន្តចក្ខុសង្ខាតា ទិដ្ឋិ ឯតស្សាតិ សុទ្ធទិដ្ឋិ, តេន សមន្តចក្ខុនា សម្មាសម្ពុទ្ធេន។

៦៥១. **បាបិច្ឆា** នាម អសន្តគុណសម្ភាវនិច្ឆា។

៦៥២-៣. **ន ច មជ្ជបោ សិយា**តិ មជ្ជបោ ន សិយា មជ្ជំ បិវន្តោ ន ភវេយ្យ, មជ្ជំ ន បិវេយ្យាតិ អត្ថោ។ **អព្រហ្មចរិយា**តិ (អ. និ. អដ្ឋ. ២.៣.៧១) អសេដ្ឋចរិយតោ មេថុនា វិរមេយ្យ។ **រត្តិំ ន ភុញ្ជេយ្យ វិកាលភោជន**ន្តិ ឧបោសថំ ឧបវុត្ថោ រត្តិភោជនញ្ច ទិវាវិកាលភោជនញ្ច ន ភុញ្ជេយ្យ។ **ន ច គន្ធមាចរេ**តិ គន្ធញ្ច ន វិលិម្បេយ្យ។ **មញ្ចេ ឆមាយំ វ សយេថ សន្ថតេ**តិ កប្បិយមញ្ចេ វា សុធាទិបរិកម្មកតាយ ភូមិយា វា តិណបណ្ណបលាលាទីនិ សន្ថរិត្វា កតេ សន្ថតេ វា សយេថាតិ អត្ថោ។ **ឯតញ្ហិ អដ្ឋង្គិកមាហុបោសថ**ន្តិ ឯតំ បាណាតិបាតាទីនិ អសមាចរន្តេន ឧបវុត្ថំ ឧបោសថំ អដ្ឋហង្គេហិ សមន្នាគតត្តា “អដ្ឋង្គិក”ន្តិ វទន្តិ។ **ទុក្ខន្តគុនា**តិ វដ្ដទុក្ខស្ស អន្តំ អមតមហានិព្ពានំ គតេន បត្តេន ពុទ្ធេន បកាសិតន្តិ យោជនា។

៦៥៤. ភិក្ខុនោវាទកភិក្ខុនោ អដ្ឋង្គានិ ភិក្ខុនោវាទកថាវណ្ណនាយ ទស្សិតានេវ។

អដ្ឋកកថាវណ្ណនា។

៦៥៥. **ភោជនានិ បណីតានិ នវ វុត្តានី**តិ បណីតានិ ហិ ភោជនសិក្ខាបទេ វុត្តានិ។ ទសសុ អកប្បិយមំសេសុ មនុស្សមំសវជ្ជិតានិ **នវ មំសានិ** ខាទន្តស្ស ទុក្កដំ និទ្ទិដ្ឋន្តិ យោជនា។

៦៥៦. **បាតិមោក្ខ...បេ.... បរិទីបិតា**តិ ភិក្ខូនំ បញ្ចទ្វេសា, ភិក្ខុនីនំ អនិយតុទ្វេសេហិ វិនា ចត្តារោតិ ឧទ្ទេសា នវ ទីបិតា។ **ឧបោសថា នវេវា**តិ ទិវសវសេន តយោ,ការកវសេន តយោ, ករណវសេន តយោតិ នវ ឧបោសថា។ **ឯត្ថា**តិ ឥមស្មិំ សាសនេ។ **សង្ឃោ នវហិ ភិជ្ជតី**តិ នវហិ បុគ្គលេហិ សង្ឃោ ភិជ្ជតីតិ យោជនា។ យថាហ –

> “ឯកតោ , ឧបាលិ, ចត្តារោ ហោន្តិ, ឯកតោ ចត្តារោ, នវមោ អនុស្សាវេតិ, សលាកំ គាហេតិ ‘អយំ ធម្មោ, អយំ វិនយោ, ឥទំ សត្ថុសាសនំ, ឥមំ គណ្ហថ, ឥមំ រោចេថា’តិ។ ឯវម្បិ ខោ, ឧបាលិ, សង្ឃរាជិ ចេវ ហោតិ សង្ឃភេទោ ច។ នវន្នំ វា, ឧបាលិ, អតិរេកនវន្នំ វា សង្ឃរាជិ ចេវ ហោតិ សង្ឃភេទោ ចា”តិ (ចូឡវ. ៣៥១)។

នវកកថាវណ្ណនា។

៦៥៧. ទស អក្កោសវត្ថូនិ វក្ខតិ។ ទស សិក្ខាបទានិ បាកដានេវ។ មនុស្សមំសាទីនិ ទស អកប្បិយមំសានិ ហេដ្ឋា វុត្តានេវ។ **សុក្កានិ ផ ទសា**តិ នីលាទីនិ ទស សុក្កានិ។

៦៥៨. រញ្ញោ អន្តេបុរប្បវេសនេ ទស អាទីនវា ឯវំ បាឡិបាឋេន វេទិតព្ពា –

> “ទសយិមេ, ភិក្ខវេ, អាទីនវា រាជន្តេបុរប្បវេសនេ។ កតមេ ទស? ឥធ, ភិក្ខវេ, រាជា មហេសិយា សទ្ធិំ និសិន្នោ ហោតិ, តត្រ ភិក្ខុ បវិសតិ, មហេសី វា ភិក្ខុំ ទិស្វា សិតំ បាតុករោតិ, ភិក្ខុ វា មហេសិំ ទិស្វា សិតំ បាតុករោតិ, តត្ថ រញ្ញោ ឯវំ ហោតិ ‘អទ្ធា ឥមេសំ កតំ វា ករិស្សន្តិ វា’តិ។ អយំ, ភិក្ខវេ, បឋមោ អាទីនវោ រាជន្តេបុរប្បវេសនេ។
>
> “បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, រាជា ពហុកិច្ចោ ពហុករណីយោ អញ្ញតរំ ឥត្ថិំ គន្ត្វា ន សរតិ, សា តេន គព្ភំ គណ្ហាតិ, តត្ថ រញ្ញោ ឯវំ ហោតិ ‘ន ខោ ឥធ អញ្ញោ កោចិ បវិសតិ អញ្ញត្រ បព្ពជិតេន, សិយា នុ ខោ បព្ពជិតស្ស កម្ម’ន្តិ។ អយំ, ភិក្ខវេ, ទុតិយោ អាទីនវោ រាជន្តេបុរប្បវេសនេ។
>
> “បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, រញ្ញោ អន្តេបុរេ អញ្ញតរំ រតនំ នស្សតិ, តត្ថ រញ្ញោ ឯវំ ហោតិ ‘ន ខោ ឥធ អញ្ញោ កោចិ បវិសតិ អញ្ញត្រ បព្ពជិតេន, សិយា នុ ខោ បព្ពជិតស្ស កម្ម’ន្តិ។ អយំ, ភិក្ខវេ, តតិយោ អាទីនវោ រាជន្តេបុរប្បវេសនេ។
>
> “បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, រញ្ញោ អន្តេបុរេ អព្ភន្តរា គុយ្ហមន្តា ពហិទ្ធា សម្ភេទំ គច្ឆន្តិ, តត្ថ រញ្ញោ ឯវំ ហោតិ ‘ន ខោ ឥធ អញ្ញោ កោចិ បវិសតិ អញ្ញត្រ បព្ពជិតេន, សិយា នុ ខោ បព្ពជិតស្ស កម្ម’ន្តិ។ អយំ, ភិក្ខវេ, ចតុត្ថោ អាទីនវោ រាជន្តេបុរប្បវេសនេ។
>
> “បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, រញ្ញោ អន្តេបុរេ បិតា វា បុត្តំ បត្ថេតិ, បុត្តោ វា បិតរំ បត្ថេតិ, តេសំ ឯវំ ហោតិ ‘ន ខោ ឥធ អញ្ញោ កោចិ បវិសតិ អញ្ញត្រ បព្ពជិតេន, សិយា នុ ខោ បព្ពជិតស្ស កម្ម’ន្តិ។ អយំ, ភិក្ខវេ, បញ្ចមោ អាទីនវោ រាជន្តេបុរប្បវេសនេ។
>
> “បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, រាជា នីចដ្ឋានិយំ ឧច្ចេ ឋានេ ឋបេតិ, យេសំ តំ អមនាបំ, តេសំ ឯវំ ហោតិ ‘រាជា ខោ បព្ពជិតេន សំសដ្ឋោ, សិយា នុ ខោ បព្ពជិតស្ស កម្ម’ន្តិ។ អយំ, ភិក្ខវេ, ឆដ្ឋោ អាទីនវោ រាជន្តេបុរប្បវេសនេ។
>
> “បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, រាជា ឧច្ចដ្ឋានិយំ នីចេ ឋានេ ឋបេតិ, យេសំ តំ អមនាបំ, តេសំ ឯវំ ហោតិ ‘រាជា ខោ បព្ពជិតេន សំសដ្ឋោ, សិយា នុ ខោ បព្ពជិតស្ស កម្ម’ន្តិ។ អយំ, ភិក្ខវេ, សត្តមោ អាទីនវោ រាជន្តេបុរប្បវេសនេ។
>
> “បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, រាជា អកាលេ សេនំ ឧយ្យោជេតិ, យេសំ តំ អមនាបំ, តេសំ ឯវំ ហោតិ ‘រាជា ខោ បព្ពជិតេន សំសដ្ឋោ, សិយា នុ ខោ បព្ពជិតស្ស កម្ម’ន្តិ។ អយំ, ភិក្ខវេ, អដ្ឋមោ អាទីនវោ

រាជន្តេបុរប្បវេសនេ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, រាជា កាលេ សេនំ ឧយ្យោជេត្វា អន្តរាមគ្គគោ និវត្តាបេតិ, យេសំ តំ អមនាបំ, តេសំ ឯវំ ហោតិ ‘រាជា ខោ បព្ពជិតេន សំសដ្ឋោ, សិយា នុ ខោ បព្ពជិតស្ស កម្ម’ន្តិ។ អយំ, ភិក្ខវេ, នវមោ អាទីនវោ រាជន្តេបុរប្បវេសនេ។

“បុន ចបរំ, ភិក្ខវេ, រញ្ញោ អន្តេបុរំ ហត្ថិសម្មទ្ទំ អស្សសម្មទ្ទំ រថសម្មទ្ទំ រជនីយានិ រូបសទ្ទគន្ធរសផោដ្ឋព្ពានិ, យានិ ន បព្ពជិតស្ស សារុប្បានិ, អយំ, ភិក្ខវេ, ទសមោ អាទីនវោ រាជន្តេបុរប្បវេសនេ។ ឥមេ ខោ, ភិក្ខវេ, ទស អាទីនវា រាជន្តេបុរប្បវេសនេ”តិ (អ. និ. ១០.៤៥; បាចិ. ៤៩៧)។

តត្ថ ច **បិតា វា បុត្តំ បត្ថេតី**តិ បុត្តំ មារេតុមិច្ឆតីតិ អត្ថោ។ ឯសេវ នយោ **បុត្តោ បិតរំ បត្ថេតី**តិ។ **ហត្ថិសម្មទ្ទ**ន្តិ ហត្ថីនំ សម្មទ្ទោ សំសដ្ឋោ ឯត្ថាតិ ហត្ថិសម្មទ្ទំ។ ឯវំ **“អស្សសម្មទ្ទ”**ន្តិអាទីសុបិ។

ទសាការេហីតិ –

“អាបត្តិនុក្ខិត្តមនន្តរាយ-
បហុត្តតាយោ តថសញ្ញិតា ច;
ឆាទេតុកាមោ អថ ឆាទនាតិ;
ឆន្នា ទសង្គេហរុណុគ្គមម្ហីតិ។ –

តហិតេហិ ទសហិ អង្គេហិ។

៦៦០. **ទស កម្មបថា បុញ្ញា**តិ បាណាតិបាតាវេរមណិអាទយោ ទស កុសលកម្មបថា។ **អបុញ្ញាបិ តថា ទសា**តិ បាណាតិបាតាទយោ ទស អកុសលកម្មបថាវ។ ទស ទានវត្ថូនិ វក្ខតិ។ **ទសេវ រតនានិ ចា**តិ –

“មុត្តា មណី វេឡុរិយា ច សង្ខា;
សិលា បវាឡំ រជតញ្ច ហេមំ;
លោហិតកញ្ចាបិ មសារគល្លា;
ទសេ្សតិ ធីរោ រតនានិ ជញ្ញា”តិ។ –

និទ្ទិដ្ឋានិ ទស រតនានិ។

៦៦២. មុនិន្ទេន អវន្ទិយា ទស បុគ្គលា ទីបិតាតិ យោជនា។ កថំ? “ទសយិមេ, ភិក្ខវេ, អវន្ទិយា។ បុរេ ឧបសម្បន្នេន បច្ឆា ឧបសម្បន្នោ អវន្ទិយោ, អនុបសម្បន្នោ អវន្ទិយោ, នានាសំវាសកោ វុឌ្ឍតរោ អធម្មវាទី អវន្ទិយោ, មាតុគាមោ អវន្ទិយោ, បណ្ឌកោ អវន្ទិយោ, បារិវាសិកោ អវន្ទិយោ, មូលាយបដិកស្សនារហោ អវន្ទិយោ, មានត្តារហោ អវន្ទិយោ, មានត្តចារិកោ អវន្ទិយោ, អព្ភានារហោ អវន្ទិយោ។ ឥមេ ខោ, ភិក្ខវេ, ទស អវន្ទិយា”តិ (ចូឡវ. ៣១២)។

៦៦៣-៤. **សោសានិក**ន្តិ សុសានេ ឆឌ្ឌិតំ។ **បាបណិក**ន្តិ អាបណទ្វារេ ឆឌ្ឌិតំ។ **ឧន្ទូរក្ខាយិត**ន្តិ ឧន្ទូរេហិ ខាយិតំ បរិច្ចត្តំ បិលោតិកំ។ **គោខាយិតា**ទីសុបិ ឯសេវ នយោ។ **ថូបចីវរិក**ន្តិ ពលិកម្មត្ថាយ វម្មិកេ បរិក្ខិបិត្វា បរិច្ចត្តវត្ថំ។ **អាភិសេកិយ**ន្តិ រាជូនំ អភិសេកមណ្ឌបេ បរិច្ចត្តវត្ថំ។ **គតបច្ចាគតញ្ច**តិ សុសានគតមនុស្សេហិ បច្ចាគន្ត្វា នហាយិត្វា ឆឌ្ឌិតំ បិលោតិកំ។

៦៦៥. **សព្ពនីលាទយោ វុត្តា, ទស ចីវរធារណា**តិ “សព្ពនីលកានិ ចីវរានិ ធារេន្តីតិ វុត្តវសេន ទសា”តិ (បរិ. អដ្ឋ. ៣៣០) **ករុន្ទិយំ** វុត្តំ។ **ឯត្ថ** ឥមស្មិំ ទសកេ សំកច្ចិកាយ វា ឧទកសាដិកាយ វា សទ្ធិំ តិចីវរានិ នាមេន អធិដ្ឋិតានិ នវ ចីវរានិ “ទសចីវរធារណា”តិ វុត្តានិ។ យថាហ – “នវសុ កប្បិយចីវរេសុ ឧទកសាដិកំ វា សំកច្ចិកំ វា បក្ខិបិត្វា ទសាតិ វុត្ត”ន្តិ (បរិ. អដ្ឋ. ៣៣០)។

ទសកកថាវណ្ណនា។

៦៦៦. បណ្ឌកាទយោ ឯកាទស អភព្ពបុគ្គលា បន ឧបសម្បាទិតាបិ អនុបសម្បន្នា ហោន្តីតិ យោជនា។

៦៦៧. “អកប្បិយា”តិ វុត្តា បត្តា ឯកាទស ភវន្តីតិ យោជនា។ **ទារុជេន បត្តេនា**តិ ទារុមយេន បត្តេន។ **រតនុព្ភវា**តិ រតនមយា **ទស** បត្តា ឯកាទស ភវន្តីតិ យោជនា។ **ទារុជេន ចា**តិ ឯត្ថ **ច**-សទ្ទេន តម្ពលោហមយបត្តស្ស សង្គហោ។ យថាហ “ឯកាទស បត្តាតិ តម្ពលោហមយេន វា ទារុមយេន វា សទ្ធឹ ទសរតនមយា”តិ។ ឥធ **រតនំ** នាម មុត្តាទិទសរតនំ។

៦៦៨. អកប្បិយា បាទុកា ឯកាទស ហោន្តីតិ យោជនា។ យថាហ “ឯកាទស បាទុកាតិ ទស រតនមយា, ឯកា កដ្ឋបាទុកា។ តិណបាទុកមុញ្ជបាទុកបព្ពជបាទុកាទយោ បន កដ្ឋបាទុកសង្គហមេវ គច្ឆន្តី”តិ។

៦៦៩-៧០. អតិខុទ្ទកា អតិមហន្តាតិ យោជនា។ ខណ្ឌនិមិត្តកា ឆាយានិមិត្តកាតិ យោជនា។ **ពហិដ្ឋេន សម្មតា**តិ សីមាយ ពហិ ឋិតេន សម្មតា។ នទិយំ, ជាតស្សរេ, សមុទ្ទេ វា តថា សម្មតាតិ សីមាយ សម្ភិន្នា សីមាយ អជ្ឈោត្ថដា សីមាតិ យោជនា។ ឥមា ឯកាទស អសីមាយោ សិយុន្តិ យោជនា។

៦៧១. ឯកាទសេវ បថវី កប្បិយា, ឯកាទសេវ បថវី អកប្បិយាតិ យោជនា។

តត្ថ **ឯកាទស កប្បិយបថវី** នាម សុទ្ធបាសាណា, សុទ្ធសក្ខរា, សុទ្ធកថលា, សុទ្ធមរុម្ពា, សុទ្ធវាលុកា, យេភុយ្យេនបាសាណា, យេភុយ្យេនសក្ខរា, យេភុយ្យេនកថលា, យេភុយ្យេនមរុម្ពា, យេភុយ្យេនវាលុកាតិ ឥមា ទស ទឌ្ឍាយ បថវិយា វា ចតុមាសោវដ្ឋកបំសុបុញ្ជេន វា មត្តិកាបុញ្ជេន វា សទ្ធឹ ឯកាទស។ “អប្បបំសុកា, អប្បមត្តិកា”តិ (បាចិ. ៨៦) អបរាបិ បថវិយោ វុត្តា, តា យេភុយ្យេនបាសាណាទីសុ បញ្ចសុយេវ សង្គហិតា។

ឯកាទស អកប្បិយបថវី នាម “សុទ្ធបំសុ សុទ្ធមត្តិកា អប្បបាសាណា អប្បសក្ខរា អប្បកថលា អប្បមរុម្ពា អប្បវាលុកា យេភុយ្យេនបំសុកា យេភុយ្យេនមត្តិកា, អទឌ្ឍាបិ វុច្ចតិ ជាតា បថវី។ យោបិ បំសុបុញ្ជោ វា មត្តិកាបុញ្ជោ វា អតិរេកចាតុមាសំ ឱវដ្ឋោ, អយម្បិ វុច្ចតិ ជាតបថវី”តិ (បាចិ. ៨៦) វុត្តា ឯកាទស។

គណ្ឋិកា កប្បិយា វុត្តា, ឯកាទស ច វិធកាតិ ឯត្ថ កប្បិយា គណ្ឋិកា វិធកា ច ឯកាទស វុត្តាតិ យោជនា។ តេ បន –

> “វេឡុទន្តវិសាណដ្ឋិ-កដ្ឋលាខាផលាមយា;
> សង្ខនាភិមយា សុត្ត-នឡលោហមយាបិ ច;
> វិធា កប្បន្តិ កប្បិយា, គណ្ឋិយោ ចាបិ តម្មយា”តិ។ –

ឥមាយ គាថាយ សង្គហិតាតិ វេទិតព្ពា។

៦៧៤-៥. **ឧក្ខិត្តស្សានុវត្តិកា** ភិក្ខុនី **ឧភិន្នំ** ភិក្ខុភិក្ខុនីនំ វសា សង្ឃាទិសេសេសុ **អដ្ឋ** យាវតតិយកាតិ ឥមេ ឯកាទស យាវតតិយកាតិ បកាសិតាតិ យោជនា។

៦៧៦. និស្សយស្ស បដិប្បស្សទ្ធិយោ **ទសេការ** ឯកាទសេវ វុត្តាតិ យោជនា។ **ឆធាចរិយតោ វុត្តា**តិ –

> “បក្កន្តេ បក្ខសង្កន្តេ, វិព្ភន្តេ ចាបិ និស្សយោ;
> មរណាណត្តុបជ្ឈាយ-សមោធានេហិ សម្មតី”តិ។ –

អាចរិយតោ ឆធា និស្សយបដិប្បស្សទ្ធិយោ វុត្តា។ **ឧបជ្ឈាយា តុ បញ្ចធា**តិ តាសុ ឧបជ្ឈាយសមោធានំ វិនា អវសេសាហិ បញ្ចធា ឧបជ្ឈាយបដិប្បស្សទ្ធិយោ វុត្តាតិ ឥមេ ឯកាទស។

ឯកាទសកកថាវណ្ណនា។

៦៧៧. **តេរសេវ ធុតង្គានី**តិ បំសុកូលិកង្គាទីនិ ធុតង្គានិ តេរសេវ ហោន្តិ។

បរមានិ ច ចុទ្ទសាតិ “ទសាហបរមំ អតិរេកចីវរំ ធារេតព្ពំ, មាសបរមំ តេន ភិក្ខុនា តំ ចីវរំ និក្ខិបិតព្ពំ, សន្តរុត្តរបរមំ តេន ភិក្ខុនា តតោ ចីវរំ សាទិតព្ពំ, ឆក្ខត្តុបរមំ តុណ្ហីភូតេន ឧទ្ទិស្ស ឋាតព្ពំ, នវំ បន ភិក្ខុនា

សន្ថតំ ការាបេត្វា ឆព្ពស្សានិ ធារេតព្ពំ ឆព្ពស្សបរមតា ធារេតព្ពំ, តិយោជនបរមំ សហត្ថា ហរិតព្ពានិ, ទសាហបរមំ អតិរេកបត្តោ ធារេតព្ពោ, សត្តាហបរមំ សន្និធិការកំ បរិភុញ្ជិតព្ពានិ, ឆារត្តបរមំ តេន ភិក្ខុនា តេន ចីវរេន វិប្បវសិតព្ពំ, ចតុក្កំសបរមំ, អឌ្ឍតេយ្យកំសបរមំ, ទ្វង្គុលបព្ពបរមំ អាទាតព្ពំ, អដ្ឋង្គុលបរមំ មញ្ចបដិបាទកំ, អដ្ឋង្គុលបរមំ ទន្តកដ្ឋ”ន្តិ ឥតិ ឥមានិ ចុទ្ទស បរមានិ។

សោឡសេវ តុ “ជាន”ន្តិ បញ្ញត្តានីតិ “ជាន”ន្តិ ឯវំ វត្វា បញ្ញត្តានិ សោឡស។ តេ ឯវំ វេទិតព្ពា – ជានំ សង្ឃិកំ លាភំ បរិណតំ អត្តនោ បរិណាមេយ្យ, ជានំ បុព្ពុបគតំ ភិក្ខុំ អនុបខជ្ជ សេយ្យំ កប្បេយ្យ, ជានំ សប្បាណកំ ឧទកំ តិណំ វា មត្តិកំ វា សិញ្ចេយ្យ វា សិញ្ចាបេយ្យ វា, ជានំ ភិក្ខុនិបរិបាចិតំ បិណ្ឌបាតំ បរិភុញ្ជេយ្យ, ជានំ អាសាទនាបេក្ខោ, ភុត្តស្មិំ បាចិត្តិយំ, ជានំ សប្បាណកំ ឧទកំ បរិភុញ្ជេយ្យ, ជានំ យថាធម្មំ និហដាធិករណំ បុន កម្មាយ ឧក្កោដេយ្យ, ជានំ ទុដ្ឋុល្លំ អាបត្តិំ បដិច្ឆាទេយ្យ, ជានំ ឩនវីសតិវស្សំ បុគ្គលំ ឧប សម្បាទេយ្យ, ជានំ ថេយ្យសត្ថេន សទ្ធិំ សំវិធាយ ឯកទ្ធានមគ្គំ បដិបជ្ជេយ្យ, ជានំ តថាវាទិនា ភិក្ខុនា អកតានុធម្មេន, ជានំ តថានាសិតំ សមណុទ្ទេសំ, ជានំ សង្ឃិកំ លាភំ បរិណតំ បុគ្គលស្ស បរិណាមេយ្យ, ជានំ បារាជិកំ ធម្មំ អជ្ឈាបន្នំ ភិក្ខុនិំ នេវត្តនា បដិចោទេយ្យ, ជានំ ចោរិំ វជ្ឈំ វិទិតំ អនបលោកេត្វា, ជានំ សភិក្ខុកំ អារាមំ អនាបុច្ឆា បវិសេយ្យាតិ។

៦៧៨. ឥធ ឥមស្មិំ សាសនេ **យោ** ភិក្ខុ អនុត្តរំ **សឧត្តរំ** ឧត្តរបករណេន សហិតំ សកលម្បិ វិនយវិនិច្ឆយំ ជានាតិ, **មហត្តរេ** អតិវិបុលេ **អនុត្តរេ** ឧត្តរវិរហិតេ ឧត្តមេ **វិនយនយេ** វិនយាគតេ អាបត្តិអនាបត្តិ គរុកលហុកកប្បិយអកប្បិយាទិវិនិច្ឆយកម្មេ។ អថ វា **វិនយនយេ** វិនយបិដកេ បវត្តមានោ **សោ** ភិក្ខុ **និរុត្តរោ ភវតិ** បច្ចត្ថិកេហិ វត្តព្ពំ ឧត្តរំ អតិក្កមិត្វា ឋិតោ, សេដ្ឋោ វា ភវតិ, តស្ស ចេវ បរេសញ្ច សំសយោ ន កាតព្ពោតិ យោជនា។ **ជានតី**តិ គាថាពន្ធវសេន រស្សោ។

ឥតិ ឧត្តរេ លីនត្ថបកាសនិយា

ឯកុត្តរនយកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សេទមោចនកថាវណ្ណនា

៦៧៩. **សុណាតុ** សុណន្ដានំ ភិក្ខូនំ **បដុភាវករា** វិនយវិនិច្ឆយេ បញ្ញាកោសល្លសាធិកា តតោយេវ **វរា** ឧត្តមា។ **សេទមោចនគាថាយោ**តិ អត្ថបច្ចត្ថិកានំ, សាសនបច្ចត្ថិកានញ្ច វិស្សជ្ជេតុមសក្កុណេយ្យភាវេន ចិន្តយន្តស្ស ខិន្នសរីរា សេទេ មោចេន្តីតិ **សេទមោចនា**។ អត្ថានុគតបញ្ហា ឧបាលិត្ថេរេន ឋបិតា បញ្ហគាថាយោ, តប្បដិពទ្ធា វិស្សជ្ជនគាថាយោ ច តតោ បរំ វក្ខាមីតិ យោជនា។

៦៨១. **កពន្ធំ** នាម អសីសំ ឧរសិ ជាតអក្ខិមុខសរីរំ។ យថាហ – ''អសីសកំ កពន្ធំ, យស្ស ឧរេ អក្ខីនិ ចេវ មុខញ្ច ហោតី''តិ (បរិ. អដ្ឋ. ៤៧៩)។ **មុខេន** ករណភូតេន។ **កត្វា**តិ សេវិត្វា។

៦៨២. **តស្ស** ភិក្ខុនោ **កថំ បារាជិកោ សិយា** បារាជិកធម្មោ កថំ សិយា។

៦៨៤. **កិញ្ចី**តិ បាទំ វា បាទារហំ វា បរសន្តកំ។ **បរញ្ច ន សមាទបេ**តិ ''អមុកស្ស ឥត្ថន្នាមំ ភណ្ឌំ អវហរាហី''តិ បរំ ន អាណាបេយ្យ។

៦៨៥. បរស្ស កិញ្ចិ នាទិយន្តោតិ សម្ពន្ធោ។ **អាណត្តិញ្ចា**តិ **ច**-សទ្ទេន សំវិធានំ, សង្កេតញ្ច សង្គណ្ហាតិ។

៦៨៦. **គរុកំ ភណ្ឌ**ន្តិ បាទគ្ឃនកភាវេន គរុភណ្ឌំ។ **''បរិក្ខារ''**ន្តិ ឯតស្ស វិសេសនំ។ **បរស្ស បរិក្ខារ**ន្តិ បរសន្តកំ យំ កិញ្ចិ បរិក្ខារំ។

៦៩២. **មនុស្សុត្តរិកេ ធម្មេ**តិ ឧត្តរិមនុស្សធម្មវិសយេ។ **កតិកំ កត្វានា**តិ ''ឯវំ និសិន្នេ ឯវំ ឋិតេ ឯវំ គមនេ អត្តំ អារិករោតី''តិអាទី កត្វា។ **សម្ភាវនាធិប្បាយោ**តិ ''អរហា''តិ គហេត្វា មហាសម្ភាវនំ ករោតីតិ អធិប្បាយោ ហុត្វា។ **អតិក្កមតិ ចេ**តិ តថា កតំ កតិកំ អតិក្កមតិ ចេ, តថារូបំ និសជ្ជំ វា ឋានំ វា គមនំ វា ករោតីតិ អត្ថោ។ **ចុតោ**តិ តថារូបំ និសជ្ជាទី ទិស្វា កេនចិ មនុស្សជាតិកេន ''អរហា''តិ តង្ខណេ ញាតេ សោ បុគ្គលោ បារាជិកំ អាបជ្ជតិ។

៦៩៣. ឯកវត្ថុកា កថំ ភវេយ្យុន្តិ យោជនា។

៦៩៤. **ឥត្ថិយា**តិ ឯកិស្សា ឥត្ថិយា។ **បដិបជ្ជន្តោ**តិ ឯកក្ខណេ អញ្ញេន បុរិសេន វុត្តសាសនំ វត្វា, ឥមិនា ច ''បដិគ្គណ្ហាតិ, វីមំសតី''តិ អង្គទ្វយស្ស បុរិមសិទ្ធតំ ទីបេតិ ឥមស្ស បច្ចាហរណកតញ្ច។ កាយសំសគ្គំ សមាបជ្ជិត្វា ទុដ្ឋុល្លំ វត្វា អត្តកាមបារិចរិយាយ វណ្ណំ ភណន្តោ។

៦៩៥. **យថាវុត្តំ វត្ថុំ អចរិត្វា**តិ ភគវតា វុត្តំ បរិវាសាទិវត្តំ អចរិត្វា។

៦៩៦. ភិក្ខុនីហិ អសាធារណសិក្ខាបទត្តា អាហ **''នត្ថិ សង្ឃាទិសេសតា''**តិ។

៦៩៧. **យេន កុទ្ធោ បសំសិតោ**តិ ឯត្ថ ''និន្ទិតោ ចា''តិ សេសោ។

៦៩៨. តិត្ថិយានំ វណ្ណម្ហិ ភញ្ញមានេ យោ កុជ្ឈតិ, សោ អារាធកោតិ យោជនា, បរិតោសិតោ បសំសិតោតិ អធិប្បាយោ។ តិត្ថិយបុព្ពោ ឥមស្មិំ សាសនេ បព្ពជ្ជំ លភិត្វា តិត្ថិយានំ វណ្ណស្មិំ ភញ្ញមានេ សុត្វា សចេ កុប្បតិ អនត្តមនំ ករោតិ, **អារាធកោ** សង្ឃារាធកោ សង្ឃំ បរិតោសេន្តោ ហោតិ, សម្ពុទ្ធស្ស វណ្ណស្មិំ ភញ្ញមានេ យទិ កុជ្ឈតិ, និន្ទិតោតិ យោជនា។ ឯត្ថ **សម្ពុទ្ធស្សា**តិ ឧបលក្ខណំ។

៧០១. **គហេត្វា**តិ បដិគ្គហេត្វា។

៧៥១. **''ន រត្តចិត្តោ''**តិអាទិនា បុរិមានំ តិណ្ណំ បារាជិកានំ វីតិក្កមចិត្តុប្បាទមត្តស្សាបិ អភាវំ ទីបេតិ។ **មរណាយា**តិ ឯត្ថ ''មនុស្សជាតិកស្សា''តិ ឥទំ បារាជិកបករណតោវ លព្ភតិ។ **តស្សា**តិ កិញ្ចិ ទេន្តស្ស។ **តន្តិ** តថាទីយមានំ។

៧៥២. **“បរាជយោ”**តិ ឥទំ អភព្ពបុគ្គលេសុ សង្ឃភេទកស្ស អន្តោគធត្តា វុត្តំ។ សលាកគ្គាហេនាបិ សង្ឃំ ភិន្ទន្តោ សង្ឃភេទកោវ ហោតិ។

៧៥៣. អទ្ធយោជនេ យំ តិណ្ណំ ចីវរានំ អញ្ញតរំ ឯកំ **ចីវរំ** និក្ខិបិត្វានាតិ យោជនា។

៧៥៤. សុប្បតិដ្ឋិតនិគ្រោធសទិសេ រុក្ខមូលកេ តិចីវរំ និក្ខិបិត្វា អទ្ធយោជនេ អរុណំ ឧដ្ឋាបេន្តស្សាតិ យោជនា។

៧៥៥. កាយិកា នានាវត្ថុកាយោ **សម្ពហុលា** អាបត្តិយោ អបុព្ពំ អចរិមំ ឯកក្ខណេ កថំ ផុសេតិ យោជនា។

៧៥៧. វាចសិកា ន កាយិកា នានាវត្ថុកាយោ សម្ពហុលា អាបត្តិយោ អបុព្ពំ អចរិមំ ឯកក្ខណេ កថំ ផុសេតិ យោជនា។

៧៥៨. **វិនយនសត្ថេ**តិ វិនយបិដកេ។ **តស្ស** ភិក្ខុស្ស។

៧៥៩. **“ឥត្ថិយា”**តិអាទីសុ សហត្ថេ ករណវចនំ។ ឥត្ថិយា វា បុរិសេន វា បណ្ឌកេន វា និមិត្តកេ មេថុនំ ន **សេវន្តោ** ន បដិសេវន្តោ មេថុនបច្ចយា ចុតោតិ យោជនា។

៧៦០. កាយសំសគ្គោយេវ **កាយសំសគ្គតា,** តំ អាបន្នា។ **អដ្ឋវត្ថុកំ ឆេជ្ជ**ន្តិ ឯវំនាមកំ បារាជិកំ។

៧៦២. **សមយេ បិដ្ឋិសញ្ញិតេ**តិ គិម្ហានំ បច្ឆិមមាសស្ស បឋមទិវសតោ យាវ ហេមន្តស្ស បឋមទិវសោ, ឯត្ថន្តរេ សត្តមាសមត្តេ បិដ្ឋិសញ្ញិតេ សមយេ។ “មាតុយាបិ ចា”តិ វត្តព្វេ **“មាតរម្បិ ចា”**តិ វុត្តំ។ សោយេវ វា បាឋោ។

៧៦៤. **“អវស្សុតហត្ថតោ ហិ បិណ្ឌំ គហេត្វា”**តិ ឥមិនា សង្ឃាទិសេសស្ស វត្ថុមាហ, **លសុណ**ន្តិ បាចិត្តិយស្ស វត្ថុំ, **មនុស្សមំស**ន្តិ ថុល្លច្ចយវត្ថុំ, **អកប្បមញ្ញ**ន្តិ ទុក្កដវត្ថុំ។ **អកប្បមញ្ញ**ន្តិ ឯត្ថ “មំស”ន្តិ សេសោ។ “សព្វេ ឯកតោ”តិ បទច្ឆេទោ។ **ឯកតោ**តិ ឯត្ថ “មទ្ទិត្វា”តិ សេសោ, អកប្បិយមំសេហិ សទ្ធិំ ឯកតោ មទ្ទិត្វា ខាទតីតិ អត្ថោ។ សព្វមេតំ “គហេត្វា, មទ្ទិត្វា, ខាទតី”តិ កិរិយានំ កម្មវចនំ។ **មនុស្សមំសញ្ច**តិ ឯត្ថ **ច**-សទ្ទោ បច្ចេកំ យោជេតព្វោ ហោតិ។ **តស្សា**តិ ភិក្ខុនិយា។ សង្ឃាទិសេសបាចិត្តិយទុក្កដបាដិទេសនីយថុល្លច្ចយានិ ឯកក្ខណេ ហោន្តិ។

៧៦៥. “បុគ្គលោ ឯកោ”តិ បទច្ឆេទោ។ **ទ្វេបិ ច បុណ្ណវស្សា**តិ បរិបុណ្ណវីសតិវស្សា ច ទ្វេ សាមណេរា។ **ឯកាវ តេសំ បន កម្មវាចា**តិ តេសំ ឧភិន្នំ សាមណេរានំ ឯកេន អាចរិយេន ឯកាវ ឧបសម្បទកម្មវាចា កតា។ **ឯកស្សា**តិ ឯកស្សាបិ សាមណេរស្ស។ **កម្ម**ន្តិ ឧបសម្បទកម្មំ។ **ន រូហតេ**តិ ន សម្បជ្ជតិ, កិមេត្ថ ការណំ, វទ ភទ្ទមុខាតិ អធិប្បាយោ។

៧៦៦. **មហិទ្ធិកេសូ**តិ ទ្វីសុ សាមណេរេសុ។ សចេ បន ឯកោ កេសគ្គមត្តម្បិ **អាកាសគោ** អាកាសដ្ឋោ ហោតិ , អាកាសគតស្សេវ កតំ តំ ឧបសម្បទ**កម្មំ នេវ រូហតិ** នេវ សម្បជ្ជតិ, ភូមិគតស្ស រូហតីតិ យោជនា។

៧៦៧. ឥទ្ធិយា អាកាសេ ឋិតេន សង្ឃេន ភូមិគតស្ស សាមណេរស្ស ឧបសម្បទកម្មំ ន កាតព្វំ។ យទិ ករោតិ, កុប្បតីតិ យោជនា។ ឥទញ្ច សព្វកម្មានំ សាធារណលក្ខណំ។ យថាហ – “សង្ឃេនាបិ អាកាសេ និសីទិត្វា ភូមិគតស្ស កម្មំ ន កាតព្វំ។ សចេ ករោតិ, កុប្បតី”តិ (បរិ. អដ្ឋ. ៤៨១)។

៧៦៨. វត្ថំ កប្បកតញ្ច ន ហោតិ, រត្តញ្ច ន ហោតិ, កេសកម្ពលាទិ អកប្បិយញ្ច ហោតិ, **និវត្ថស្ស បនាបត្តិ** តំ បន និវត្ថស្ស ភិក្ខុនោ អាបត្តិ ហោតិ។ អនាបត្តិ កថំ សិយា, វទ ភទ្ទមុខាតិ យោជនា។

៧៦៩. **ឯត្ថ** ឯតស្មិំ អកប្បិយវត្ថុធារណេ តន្និមិត្តំ។ អច្ឆិន្នចីវរស្ស ភិក្ខុនោ អនាបត្តិ សិយាតិ យោជនា។ **“កិញ្ចិបី”**តិអាទិនា វុត្តមេវត្ថំ សមត្ថេតិ។ **អស្ស** អច្ឆិន្នចីវរស្ស ភិក្ខុស្ស អកប្បិយំ នាម កិញ្ចិបិ ចីវរំ ន វិជ្ជតិ, តស្មា អនាបត្តីតិ អធិប្បាយោ។

៧៧០. កុតោបិ ច បុរិសស្ស ហត្ថតោ ភោជនស្ស **កិញ្ចិ** ន គណ្ហតិ, ភោជនតោ កិញ្ចិបិ សយម្បិ កស្សចិ បុរិសស្ស ន ទេតិ, តថាបិ **គរុកំ វជ្ជំ** សង្ឃាទិសេសាបត្តឹ **ឧបេតិ** អាបជ្ជតិ, តំ កថមាបជ្ជតិ, ត្វំ យទិ វិនយេ កុសលោ អសិ, **មេ** មយ្ហំ **វទ** ឯតំ ការណំ កថេហីតិ យោជនា។ **ហវេ**តិ និបាតមត្តំ។

៧៧១. យា បន ភិក្ខុនី អញ្ញាយ ភិក្ខុនិយា "តង្ឃ, អយ្យេ, យំ តេ ឯសោ បុរិសបុគ្គលោ ទេតិ ខាទនីយំ វា"តិអាទិនា (បាចិ. ៧០៥) សង្ឃាទិសេសមាតិកាយ វុត្តនយេន ឧយ្យោជិតា **អវស្សុតម្ហា** បុរិសបុគ្គលា យំ កិញ្ចិ ភោជនំ **អាទាយ** បដិគ្គហេត្វា សចេ ភុញ្ជតិ, សា តថា ភុញ្ជន្តី យាយ ឧយ្យោជិតា ភុញ្ជតិ, តស្សា ឧយ្យោជិកាយ **ធីរា** វិនយធរា បណ្ឌិតា **សង្ឃាទិសេសំ កថយន្តិ** តស្សា ឧយ្យោជិតាយ ភោជនបរិយោសានេ ឧយ្យោជិកាយ សង្ឃាទិសេសំ វទន្តីតិ យោជនា។ យថាហ – "តស្សា ហិ ភោជនបរិយោសានេ ឧយ្យោជិកាយ សង្ឃាទិសេសោ ហោតី"តិ (បរិ. អដ្ឋ. ៤៨១)។

៧៧២. តំ កថំ យទិ **ពុជ្ឈសិ** ជានាសិ, សាធុកំ **ព្រូហិ** កថេហីតិ យោជនា។

៧៧៣. និសេវិតេតិ តាយ ឧយ្យោជិតាយ ភិក្ខុនិយា តស្ស បុរិសបុគ្គលស្ស ហត្ថតោ បដិគ្គហិតេ តស្មិំ ទន្តបោនេ បរិភុត្តេ ឧយ្យោជិកា លហុវជ្ជំ អាបជ្ជតីតិ អត្ថោ។

៧៧៥. "ឧក្ខិត្តកោ"តិ ឥមិនា អាបត្តិវជ្ជមាហ។ យថាហ – "តេន ហិ សទ្ធិំ វិនយកម្មំ នត្ថិ, តស្មា សោ សង្ឃាទិសេសំ អាបជ្ជិត្វា ឆាទេន្តោ វជ្ជំ ន ផុសតី"តិ។

៧៧៦. សប្បាណប្បាណជន្តិ សប្បាណកេ ច អប្បាណកេ ច ជាតំ។ **នេវ ជង្គម**ន្តិ បាទេហិ ភូមិយំ នេវ ចរន្តំ។ **ន វិហង្គម**ន្តិ អាកាសេ បក្ខំ បសារេត្វា ន ចរន្តំ។ **ទ្វិជ**ន្តិ ទ្វីហិ បច្ចយេហិ, ទ្វិក្ខត្តុំ វា ជាតត្តា ទ្វិជំ។ **កន្ត**ន្តិ មនោហរំ។ **អកន្ត**ន្តិ អមនោហរំ។

៧៧៧. សប្បាណជោ សទ្ទោ ចិត្តជោ វុត្តោ, អប្បាណជោ ឧតុជោ សទ្ទោ វុត្តោ, សោ បន **ទ្វីហេវ** បច្ចយេហិ ជាតត្តា "ទ្វិជោ"តិ មតោតិ យោជនា។

៧៧៨. "វិនយេ"តិអាទិគាថា វណ្ណិតត្ថាយេវ។

ឥតិ ឧត្តរេ លីនត្ថបកាសនិយា

សេទមោចនកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សាធារណាសាធារណកថាវណ្ណនា

៧៧៩-៨០. **សព្ពសិក្ខាបទាន**ន្តិ ឧភតោវិភង្គាគតានំ សព្ពសិក្ខាបទានំ។ **ភិក្ខូហិ ភិក្ខុនីហី**តិ ឧភយត្ថ ស ហត្ថេ ករណវចនំ។ ភិក្ខូហិ ភិក្ខុនីនញ្ច, ភិក្ខុនីហិ ភិក្ខូនញ្ចាតិ ឧភយត្ថ អសាធារណបញ្ញត្តញ្ច, **តថា** ភិក្ខូហិ ភិក្ខុនីនញ្ច, ភិក្ខុនីហិ ភិក្ខូនញ្ចាតិ ឧភយត្ថ សាធារណសិក្ខាបទញ្ច អហំ វក្ខាមីតិ យោជនា។ **សមាហិតា**តិ ឯកគ្គ ចិត្តា។ **តំ** មយា វុច្ចមានំ និទានាទិនយំ។ **សុណាថា**តិ សោតុជនំ សក្កច្ចសវនេ និយោជេតិ។

៧៨១. “**និទាន**”ន្តិអាទិគាថា វុត្តត្ថាវ។

៧៨២-៣. “**កតិ វេសាលិយា**”តិអាទិ បុច្ឆាគាថា ឧត្តានត្ថាយេវ។

៧៨៦. “ទស វេសាលិយា”តិអាទិវិស្សជ្ជនគាថានំ “**មេថុន**”ន្តិអាទយោ និទ្ទេសវសេន វុត្តា។ **វិគ្គហោ**តិ មនុស្សវិគ្គហំ បារាជិកំ។ **ចតុត្ថន្តិមវត្ថុក**ន្តិ ឧត្តរិមនុស្សធម្មបារាជិកំ។ **អតិរេកចីវរ**ន្តិ បឋមកថិនំ។ **សុទ្ធ កាឡកេឡកលោមក**ន្តិ ឯឡកលោមវគ្គេ ទុតិយំ។

៧៨៧. **ភូត**ន្តិ បឋមេ មុសាវាទវគ្គេ អដ្ឋមំ។ **បរម្បរញ្ចេវា**តិ បរម្បរភោជនសិក្ខាបទំ។ **មុខទ្វារ**ន្តិ ចតុត្ថេ ភោជនវគ្គេ ទសមំ។ **ភិក្ខុនីសុ ច អក្កោសោ**តិ ភិក្ខុនិបាតិមោក្ខេ ឆដ្ឋេ អារាមវគ្គេ ទុតិយំ។

៧៨៨. **ទ្វេ អនុទ្ធំសនានី**តិ អដ្ឋមនវមសង្ឃាទិសេសា។ **ចីវរស្ស បដិគ្គហោ**តិ ចីវរវគ្គេ បញ្ចមំ។

៧៨៩. **រូបិយ**ន្តិ ឯឡកលោមវគ្គេ អដ្ឋមំ។ **សុត្តវិញ្ញត្តី**តិ បត្តវគ្គេ ឆដ្ឋំ។ **ឧជ្ឈាបន**ន្តិ ទុតិយេ ភូតគាមវគ្គេ តតិយំ។ **បរិបាចិតបិណ្ឌោ**តិ តតិយេ ឱវាទវគ្គេ នវមំ។ **តថេវ គណភោជន**ន្តិ ចតុត្ថេ ភោជនវគ្គេ ទុតិយំ។

៧៩០. **វិកាលេ ភោជនញ្ចេវា**តិ តត្ថេវ សត្តមំ។ **ចារិត្ត**ន្តិ អចេលកវគ្គេ បញ្ចមេ ឆដ្ឋំ។ **ន្ហាន**ន្តិ សុរាបានវគ្គេ ឆដ្ឋេ សត្តមំ។ **ឩនវីសតិវស្ស**ន្តិ សត្តមេ សប្បាណកវគ្គេ បញ្ចមំ។ **ទត្វា សង្ឃេន ចីវរ**ន្តិ អដ្ឋមេ សហធម្មិកវគ្គេ នវមំ។

៧៩១. **វោសាសន្តី**តិ ទុតិយំ ភិក្ខុបាដិទេសនីយំ។ **នច្ចំ វា គីតំ វា**តិ បឋមេ លសុណវគ្គេ ទសមំ។ **ចារិកទ្វយ**ន្តិ ចតុត្ថេ តុវដ្ដវគ្គេ សត្តមដ្ឋមានិ។ **ឆន្ទទានេនា**តិ អដ្ឋមេ កុមារិភូតវគ្គេ ឯកាទសមំ។ “**ឆន្ទទានេតី**”តិ វា បាឋោ។ “ឆន្ទទានំ ឥតិ ឥមេ”តិ បទច្ឆេទោ។

៧៩២. **កុដី**តិ ឆដ្ឋោ សង្ឃាទិសេសោ។ **កោសិយ**ន្តិ និស្សគ្គិយេសុ ទុតិយេ ឯឡកលោមវគ្គេ បឋមំ។ **សេយ្យ**ន្តិ មុសាវាទវគ្គេ បញ្ចមំ។ **បឋវី**តិ មុសាវាទវគ្គេ ទសមំ។ **ភូតគាមក**ន្តិ ភូតគាមវគ្គេ ទុតិយេ បឋមំ។ **សប្បាណកញ្ច សិញ្ចន្តី**តិ ភូតគាមវគ្គេ ទសមំ។

៨០០. **ឆឩនានិ តីណេវ សតានី**តិ ឆហិ ឩនានិ តីណេវ សតានិ, ចតុនវុតាធិកានិ ទ្វិសតានីតិ អត្ថោ។ **សមចេតសា**តិ –

> “វធកេ ទេវទត្តម្ហិ, ចោរេ អង្គុលិមាលកេ;
> ធនបាលេ រាហុលេ ច, សព្ពត្ថ សមមានសោ”តិ។ (មិ. ប. ៦.៦.៥; ធ. ប. អដ្ឋ. ១.១៦ ទេវទត្តវត្ថុ; ឥតិវុ. អដ្ឋ. ១០០) –

វចនតោ សព្ពេសុ ហិតាហិតេសុ, លាភាលាភាទីសុ ច អដ្ឋសុ លោកធម្មេសុ និព្ពិការតាយ ច សមានចិត្តេន តថាគតេន។

វុត្តាវសេសាតិ វេសាលិយាទីសុ ឆសុ នគរេសុ វុត្តេហិ អវសិដ្ឋានិ។ **ឥមេ សព្ពេ** ឥមានិ សព្ពានិ សិក្ខាបទានិ សាវត្ថិយំ កតានិ ភវន្តិ, បញ្ញត្តានិ ហោន្តីតិ អត្ថោ។

៨០១. **បារាជិកានិ ចត្តារី**តិ វេសាលិយំ វុត្តំ មេថុនមនុស្សវិគ្គហឧត្តរិមនុស្សធម្មំ, រាជគហេ អទិន្នាទានន្តិ ចត្តារិ។ **សត្ត សង្ឃាទិសេសកា**តិ រាជគហេ វុត្តា ទ្វេ អនុទ្ធំសនា, ទ្វេ ច ភេទា, អាឡវិយំ កុដិការោ, កោសម្ពិយំ

មហល្លកវិហារោ, ទោវចស្សន្តិ សត្ត។ **និស្សគ្គិយានិ អដ្ឋេវា**តិ វេសាលិយំ អតិរេកចីវរំ, កាឡកឯឡកលោមំ, រាជគហេ ចីវរបដិគ្គហណំ, រូបិយបដិគ្គហណំ, សុត្តវិញ្ញត្តិ, អាឡវិយំ កោសិយមិស្សកំ, កបិលវត្ថុម្ហិ ឯឡកលោមធោវនំ, ឩនបញ្ចពន្ធនន្តិ អដ្ឋ។

ទ្វត្តិំសេវ ច ខុទ្ទកាតិ វេសាលិយំ ភូតារោចនំ, បរម្បរភោជនំ, អប្បដិគ្គហណំ, អចេលកំ, “យា បន ភិក្ខុនី ភិក្ខុំ អក្កោសេយ្យា”តិ បញ្ច, រាជគហេ ឧជ្ឈាបនកំ, ភិក្ខុនិបរិបាចិតបិណ្ឌោ, គណភោជនំ, វិកាលភោជនំ, “យោ បន ភិក្ខុ និមន្តិតោ”តិអាទិ ច, “ឱរេនឌ្ឍមាសំ នហាយេយ្យា”តិ, ឩនវីសតិវស្សំ, “សមគ្គេន សង្ឃេន ចីវរំ ទត្វា”តិ ភិក្ខូនំ អដ្ឋ, ភិក្ខុនីនំ បន “នច្ចំ វា គីតំ វា”តិអាទិ ច, “យា បន ភិក្ខុនី អន្តោវស្សំ”ន្តិអាទិ ច, “យា បន ភិក្ខុនី វស្សំវុត្ថា”តិអាទិ ចាតិ ទ្វយំ, “យា បន ភិក្ខុនី បារិវាសិកឆន្ទទានេនា”តិអាទិ ចាតិ ចត្តារិ, អាឡវិយំ អនុបសម្បន្នេន ឧត្តរិ ទិរត្តតិរត្តំ, “បថវី ខណេយ្យ វា”តិអាទិ, ភូតគាមបាតព្យតាយ, “ជានំ សប្បាណកំ ឧទក”ន្តិ ចត្តារិ, កោសម្ពិយំ អញ្ញវាទកេ វិហេសកេ, យាវទ្វារកោសា អគ្គឡដ្ឋបនាយ, សុរាមេរយបានេ, អនាទរិយេ, “យោ បន ភិក្ខុ ភិក្ខូហិ សហធម្មិក”ន្តិអាទិ ចាតិ បញ្ច, កបិលវត្ថុម្ហិ “ភិក្ខុនុបស្សយំ គន្ត្វា”តិអាទិ, “អគិលានេន ភិក្ខុនា ចាតុមាស”ន្តិអាទិ, “អដ្ឋិមយំ វា ទន្តមយំ វា”តិអាទិ តីណិ ភិក្ខូនំ, ភិក្ខុនីនំ បន “ឧទកសុទ្ធិកំ បនា”តិអាទិ, “ឱវាទាយ វា”តិអាទីតិ ទ្វេ, ភគ្គេសុ “អគិលានោ វិសិព្ពនាបេក្ខោ”តិអាទិ ឯកន្តិ ឯតានិ ពាត្តិំសេវ បាចិត្តិយានិ។

៨០២. **ទ្វេ គារយ្ហា**តិ “ភិក្ខុ បនេវ កុលេសូ”តិអាទិ, “យានិ ខោ បន តានិ អារញ្ញកានី”តិអាទិ ចាតិ ទ្វេ បាដិទេសនីយា។ **តយោ សេខា**តិ កោសម្ពិយំ ន សុរុសុរុការកំ, ភគ្គេសុ ន សាមិសេន ហត្ថេន បានីយថាលកំ, ន សសិត្ថកំ បត្តធោវនន្តិ តីណិ សេខិយានិ។ **ឆប្បញ្ញាសេវ** សិក្ខាបទានិ បិណ្ឌិតានិ វេសាលិយាទីសុ **ឆសុ នគរេសុ** បញ្ញត្តានិ ភវន្តីតិ យោជនា។

៨០៣. សត្តសុ នគរេសុ បញ្ញត្តានិ **ឯតានិ សព្ពានេវ** សិក្ខាបទានិ បន អឌ្ឍុឌ្ឍានិ សតានេវ ភវន្តិ។ សាវត្ថិយំ បញ្ញត្តេហិ ចតុនវុតាធិកទ្វិសតសិក្ខាបទេហិ សទ្ធឹ ឆសុ នគរេសុ បញ្ញត្តានិ ឆបញ្ញាស សិក្ខាបទានិ បញ្ញាសាធិកានិ តីណិ សតានិ ភវន្តីតិ អត្ថោ។ អឌ្ឍេន ចតុត្ថំ យេសំ តានិ **អឌ្ឍុឌ្ឍានិ**។

៨០៤-១០. ឯវំ និទានវសេន នគរំ ទស្សេត្វា ឥទានិ និទានមញ្ញមសេសេត្វា ឧភតោវិភង្គាគតានំ សព្ពេសំ សិក្ខាបទានំ កេវលំ បិណ្ឌវសេន គណនំ ទស្សេតុមាហ **“សិក្ខាបទានិ ភិក្ខូន”**ន្តិអាទិ។

៨១១. ឯវំ សព្ពសិក្ខាបទានំ និទានញ្ច គណនញ្ច ទស្សេត្វា ឥទានិ អសាធារណានិ ទស្សេតុមាហ **“ឆចត្តាលីសា”**តិអាទិ។ ភិក្ខូនំ ភិក្ខុនីហិ អសាធារណភាវំ មហេសិនា គមិតានិ សិក្ខាបទានិ ឆចត្តាលីសេវ ហោន្តីតិ យោជនា។ ឥមិនា ឧទ្ទេសមាហ។

៨១៤. “ឆ ច សង្ឃាទិសេសា”តិអាទីហិ ទ្វីហិ គាថាហិ និទ្ទេសំ ទស្សេត្វា **“វិស្សដ្ឋិ”**តិអាទិនា បដិនិទ្ទេសមាហ។

៨១៥. “និស្សគ្គិយេ អាទិវគ្គស្មិ”ន្តិ បទច្ឆេទោ។ **ធោវន**ន្តិ អញ្ញាតិកាយ ភិក្ខុនិយា ចីវរធោវនំ។ **បដិគ្គហោ**តិ តស្សាយេវ ហត្ថតោ ចីវរបដិគ្គហណំ។

៨១៦. **អារញ្ញ**ន្តិ ឯកូនតឹសតិមំ សិក្ខាបទំ។

៨១៧. ភិក្ខូនំ, ភិក្ខុនីនញ្ច វុត្តានិ សព្ពានិ បាចិត្តិយានិ គណនាវសា អដ្ឋាសីតិសតំ ភវន្តីតិ យោជនា។ **អដ្ឋាសីតិសត**ន្តិ ភិក្ខុនិបាតិមោក្ខាគតំ ឆសដ្ឋិសតបាចិត្តិយំ វក្ខមានេហិ ភិក្ខុនិយតេហិ ពាវីសតិបាចិត្តិយេហិ សទ្ធឹ អដ្ឋាសីតិសតំ ហោតិ។ **តតោ**តិ អដ្ឋាសីតាធិកសតបាចិត្តិយតោ និទ្ធារិតានិ ឯតានិ ទ្វាវីសតិ ខុទ្ទកានិ ភិក្ខូនំ បាតិមោក្ខេ ភវន្តីតិ យោជនា។

៨១៨. **ភិក្ខុនិវគ្គោ**តិ ភិក្ខុនីនំ ឱវាទវគ្គោ។ បរម្បរភោជនេ បញ្ញត្តំ សិក្ខាបទំ **បរម្បរភោជនំ**, បរម្បរភោជនេន សហ វត្តតីតិ **សបរម្បរភោជនោ**។

៨២២. **“ឯកតោ បន បញ្ញត្តា”**តិអាទិ និគមនំ។ ភិក្ខុនីហិ អសាធារណតំ គតា ឯកតោវ បញ្ញត្តា **ឥមេ** ឥមានិ សិក្ខាបទានិ បិណ្ឌិតានិ ឆចត្តាលីស ហោន្តីតិ យោជនា។

៨២៣. មហេសិនា ភិក្ខូហិ អសាធារណភាវំ គមិតានិ ភិក្ខុនីនំ សិក្ខាបទានិ បរិបិណ្ឌិតានិ សតំ, តីស ច ភវន្តីតិ យោជនា។

៨២៤. ឯវំ ឧទ្ទិដ្ឋានំ និទ្ទេសមាហ “**បារាជិកានី**”តិអាទិនា។ **បារាជិកានិ ចត្តារី**តិ ឧព្ភជាណុមណ្ឌលិកវជ្ជបដិច្ឆាទិកឧក្ខិត្តានុវត្តិកអដ្ឋវត្ថុកសង្ខាតានិ ចត្តារិ បារាជិកានិ។

៨២៦. ទ្វីហិ គាថាហិ និទ្ទិដ្ឋានំ បដិនិទ្ទេសោ “**ភិក្ខុនីនំ តុ សង្ឃាទិសេសេហី**”តិអាទិ។ ចតុន្នំ បារាជិកានំ ឧទ្ទេសវសេនេវ បាកដត្តា បដិនិទ្ទេសេ អគ្គហណំ។ **អាទិតោ ឆា**តិ ឧស្សយវាទិកាទយោ ឆ សង្ឃាទិសេសា។ “**អាទិតោ**”តិ ឥទំ “យាវតតិយកា”តិ ឥមិនាបិ យោជេតព្ពំ, អដ្ឋសុ យាវតតិយកេសុ បុរិមានិ ចត្តារិ សិក្ខាបទានីតិ វុត្តំ ហោតិ។

៨២៧. **សត្តញ្ញទត្តិកាទីនី**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន អញ្ញទត្តិកសិក្ខាបទតោ បច្ឆិមានិ ចត្តារិ, បុរិមានិ “អញ្ញំ វិញ្ញាបេយ្យ, អញ្ញំ ចេតាបេយ្យា”តិ ទ្វេ ច គហិតានិ។ **បត្តោ ចេវា**តិ បឋមំ បត្តសន្និចយសិក្ខាបទមាហ។ ទុតិយវគ្គេ បុរិមសិក្ខាបទទ្វយំ “**គរុំ លហុ**”ន្តិ ឥមិនា គហិតំ។

៨២៨. **ឥធ** ភិក្ខុនិបាតិមោក្ខេ ឯតានិ បន ទ្វាទសេវ និស្សគ្គិយានិ សត្ថារា ភិក្ខុនីនំ វសេន ឯកតោ បញ្ញត្តានីតិ យោជនា។

៨២៩-៣០. “**សព្ពេវ គណនាវសា**”តិអាទិ និគមនំ។ ភិក្ខូហិ អសាធារណតំ គតា ភិក្ខុនីនំ ឯកតោ បញ្ញត្តា សតំ, តីស ភវន្តីតិ យោជនា។

៨៣១-៣. “អសាធារណា ឧភិន្ន”ន្តិ បទច្ឆេទោ។ ឧភិន្នំ អសាធារណសិក្ខាបទានិ សតញ្ច សត្តតិ ច ឆ ច ភវន្តិ។ ឯវមុទ្ទិដ្ឋានំ និទ្ទេសោ “**បារាជិកានិ ចត្តារី**”តិអាទិ។ ភិក្ខូហិ អសាធារណានិ ភិក្ខុនីនំ **ចត្តារិ បារាជិកានិ។ ទសច្ឆ ចា**តិ ភិក្ខូហិ អសាធារណានិ ភិក្ខុនីនំ សង្ឃាទិសេសា ទស, ភិក្ខុនីហិ អសាធារណានិ ភិក្ខូនំ វិស្សដ្ឋិអាទិកា សង្ឃាទិសេសា ឆ ចាតិ សង្ឃាទិសេសា សោឡស។

អនិយតា ទុវេ ចេវាតិ ភិក្ខុនីហិ អសាធារណានិ ភិក្ខូនំ អនិយតា ទ្វេ ច។ **និស្សគ្គា ចតុវីសតី**តិ ភិក្ខុនីហិ អសាធារណានិ ភិក្ខូនំ ទ្វាទស, ភិក្ខូហិ អសាធារណានិ ភិក្ខុនីនំ ទ្វាទសាតិ ឯវំ និស្សគ្គិយា ចតុវីសតិ ច។ **សតំ អដ្ឋារស ខុទ្ទកា**តិ ភិក្ខុនីហិ អសាធារណានិ ភិក្ខូនំ ពាវីសតិ, ភិក្ខូហិ អសាធារណានិ ភិក្ខុនីនំ ឆន្នវុតីតិ អដ្ឋារសាធិកសតំ ខុទ្ទកានិ ច។ **ឯត្តា**តិ ឥមស្មិំ អសាធារណសង្គហេ។

ទ្វាទសេវ ច គារយ្ហាតិ ភិក្ខុនីហិ អសាធារណានិ ភិក្ខូនំ ចត្តារិ, ភិក្ខូហិ អសាធារណានិ ភិក្ខុនីនំ អដ្ឋាតិ ឯតេ បាដិទេសនីយា ចាតិ ឥមេ ឆសត្តតិអធិកានិ សតសិក្ខាបទានិ ឧភិន្នម្បិ អសាធារណានីតិ យោជនា។

៨៣៤. ឧភិន្នម្បិ សាធារណានិ សត្ថុនា បញ្ញត្តានិ សិក្ខាបទានិ សតញ្ច សត្តតិ ច ចត្តារិ ច ភវន្តីតិ បកាសិតាតិ យោជនា។

៨៣៥-៦. **បារាជិកានិ ចត្តារី**តិ មេថុនអទិន្នាទានមនុស្សវិគ្គហឧត្តរិមនុស្សធម្មបារាជិកានិ ចត្តារិ ច។ **សត្ត សង្ឃាទិសេសកា**តិ សញ្ចរិត្តអមូលកអញ្ញភាគិយា, ចត្តារោ យាវតតិយកា ចាតិ សង្ឃាទិសេសា សត្ត ច។ **អដ្ឋារស ច និស្សគ្គា**តិ និស្សគ្គិយេសុ បឋមេ ចីវរវគ្គេ ធោវនបដិគ្គហណសិក្ខាបទទ្វយវជ្ជិតានិ អដ្ឋ, ឯឡកលោមវគ្គេ អដ្ឋមនវមទសមានីតិ តយោ, បត្តវគ្គេ បឋមបត្តវស្សិកសាដិកអារញ្ញកសិក្ខាបទត្តយស្ស វជ្ជិតានិ សត្ត ចាតិ ឥមានិ អដ្ឋារស និស្សគ្គិយសិក្ខាបទានិ ច។ **សមសត្តតិ ខុទ្ទកា**តិ –

“សព្ពោ ភិក្ខុនិវគ្គោបិ…បេ.… ទ្វាវីសតិ ភវន្តិ ហី”តិ។ (ឧ. វិ. ៨១៨-៨២១) –

វុត្តា ភិក្ខូនំ ភិក្ខុនីហិ អសាធារណាតិ ឥមេហិ ពាវីសតិបាចិត្តិយេហិ វជ្ជិតានិ អវសេសានិ សត្តតិ បាចិត្តិយានិ ច ឧភយសាធារណវសេន បញ្ញត្តានិ។ បញ្ចសត្តតិ សេខិយាបិ ចាតិ **ឧភិន្នំ** ភិក្ខុភិក្ខុនីនំ **សមសិក្ខតា** សាធារណសិក្ខាបទានិ សព្ពសោ សតំ, សត្តតិ, ចត្តារិ ច ហោន្តីតិ យោជនា។

ឥតិ ឧត្តរេ លីនត្ថបកាសនិយា

សាធារណាសាធារណកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

លក្ខណកថាវណ្ណនា

៨៣៧. **ឥតោ**តិ សាធារណាសាធារណកថាយ បរំ។ **សព្ពគ**ន្តិ សព្ពសិក្ខាបទសាធារណំ។ **វទតោ មេ**តិ វទតោ មម វចនំ។ **និពោធថា**តិ និសាមេថ, ឯកគ្គចិត្តា ហុត្វា សក្កច្ចំ សុណាថាតិ អត្ថោ។

៨៣៨-៩. “វិបត្តិ អាបត្តិ អនាបត្តី”តិ បទច្ឆេទោ។ “អាណត្តិ អង្គ”ន្តិ បទច្ឆេទោ។ **វជ្ជកម្មបភេទក**ន្តិ វជ្ជបភេទកំ កម្មបភេទកំ។ **តិកទ្វយ**ន្តិ កុសលត្តិកវេទនាត្តិកទ្វយំ។ **សព្ពត្ថា**តិ **ឥទំ បន** សត្ត រសវិធសព្ពសាធារណលក្ខណំ។ **សព្ពត្ថ** សព្ពេសុ សិក្ខាបទេសុ។

៨៤០. **ឥធ** ឥមស្មឹ សត្តរសវិធេ យំ លក្ខណំ បុព្ពេ វុត្តនយំ, យញ្ច ឧត្តានំ, តំ សព្ពំ វជ្ជេត្វា **អត្ថជោតនំ** អត្ថប្បកាសនំ ករិស្សាមីតិ យោជនា។

៨៤១. និទានំ នាម រាជគហាទិសិក្ខាបទបញ្ញត្តិដ្ឋានភូតានិ សត្ត នគរានិ, តំ បុព្ពេ ទស្សិតន្តិ អវសិដ្ឋានិ ទស្សេតុមាហ “**បុគ្គលោ**”តិអាទិ។ **បុគ្គលោ នាម** កតមោ? យំ យំ ភិក្ខុនឹ, ភិក្ខុញ្ច អារព្ភ សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តំ, **អយំ** ភិក្ខុនី ច ភិក្ខុ ច សិក្ខាបទបញ្ញត្តិយា អាទិកម្មិកោ បុគ្គលោតិ វុច្ចតីតិ យោជនា។

៨៤២. **ធនិយាទយោ**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន សម្ពហុលា ភិក្ខូ, វគ្គុមុទាតីរិយា ភិក្ខូ, សេយ្យសកោ, ឧទាយី, អាឡវកា ភិក្ខូ, ឆន្នោ, មេត្តិយភូមជកា, ទេវទត្តោ, អស្សជិបុនព្ពសុកា ភិក្ខូ, ឆព្ពគ្គិយា ភិក្ខូ, ឧបនន្ទោ សក្យបុត្តោ, អញ្ញតរោ ភិក្ខុ, ហត្ថកោ សក្យបុត្តោ, អនុរុទ្ធោ, សត្តរសវគ្គិយា ភិក្ខូ, ចូឡបន្ថកោ, ពេលដ្ឋសីសោ, អាយស្មា អានន្ទោ, សាគតត្ថេរោ, អរិដ្ឋោ ភិក្ខុ, អាយស្មា អានន្ទោតិ ឥមេ ឯកវីសតិ សង្គហិតា។

៨៤៣. **ថុល្លនន្ទាទយោ**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន សុន្ទរីនន្ទា, ឆព្ពគ្គិយា ភិក្ខុនិយោ, អញ្ញតរា ភិក្ខុនី, ចណ្ឌកាឡី, សម្ពហុលា ភិក្ខុនិយោ, ទ្វេ ភិក្ខុនិយោតិ ឆយិមេ សង្គហិតា។ **សព្ពេ**តិ ឧភយបាតិមោក្ខេ អាទិកម្មិកា សព្ពេ បុគ្គលា។

៨៤៤. **វត្ថូ**តិ **វត្ថុ** នាម សុទិន្នាទិនោ តស្ស តស្សេវ បុគ្គលស្ស មេថុនាទិកស្ស ច **វត្ថុនោ** សព្ពប្បការេន **អជ្ឈាចារោ** វីតិក្កមោ បវុច្ចតីតិ យោជនា។

៨៤៥-៦. កេវលា មូលភូតា បញ្ញត្តិ។ អនុ ច អនុប្បន្នោ ច សព្ពត្ថ ច បទេសោ ច **អន្វនុប្បន្នសព្ពត្ថបទេសា**, តេយេវ បទានិ **អន្វនុប្បន្នសព្ពត្ថបទេសបទានិ**, តានិ បុព្ពកានិ យាសំ បញ្ញត្តីនំ តា **អន្វនុប្បន្នសព្ពត្ថបទេសបទបុព្ពិកា**។ តថេវ សា បញ្ញត្តីតិ យោជនា។ អនុបញ្ញត្តិ អនុប្បន្នបញ្ញត្តិ សព្ពត្ថបញ្ញត្តិ បទេសបញ្ញត្តិ ហោតិ។ ឯកតោ ឧភតោ បុព្ពា កថេវ សា បញ្ញត្តីតិ យោជនា។ ឯកតោបទំ ឧភតោបទញ្ច បុព្ពមស្សាតិ **ឯកតោឧភតោបុព្ពា**, ឯកតោបញ្ញត្តិ ឧភតោបញ្ញត្តីតិ វុត្តំ ហោតិ។

៨៤៧. **តត្ថ** នវធាសុ បញ្ញត្តីសុ។ បញ្ញត្តិ នាម កតមាតិ អាហ “**យោ មេថុន**”ន្តិអាទិ។ “យោ ភិក្ខុ មេថុនំ ធម្មំ បដិសេវេយ្យា”តិ ច “យោ ភិក្ខុ អទិន្នំ អាទិយេយ្យា”តិ ច ឯវមាទិកា សិក្ខាបទស្ស មូលភូតា **បញ្ញត្តិ** ហោតីតិ យោជនា។

៨៤៨. **ឥច្ចេវមាទិកា**តិ **អាទិ**-សទ្ទេន “សិក្ខំ អបច្ចក្ខាយ ទុព្ពល្យំ អនាវិកត្វា”តិ ច “គាមា វា អរញ្ញា វា”តិ ច ឯវមាទីនំ សង្គហោ។

៨៤៩. វជ្ជកេ អនុប្បន្នេយេវ បញ្ញត្តា អនុប្បន្នបញ្ញត្តិ, **សា** អនុប្បន្នបញ្ញត្តិ។

៨៥០-១. គុណង្គុណុបាហនសិក្ខាបទេន សហ ចម្មត្ថរណសិក្ខាបទញ្ច **ធុវន្ហានំ** ធុវនហានសិក្ខាបទំ, បញ្ចវគ្គេន ឧបសម្បាទនសិក្ខាបទញ្ចាតិ **ឯសា ចតុព្ពិធា** បញ្ញត្តិ បទេសបញ្ញត្តិ នាមាតិ វុត្តាតិ យោជនា។ **មជ្ឈិមទេសស្មឹយេវ ហោតី**តិ មជ្ឈិមទេសស្មឹយេវ អាបត្តិករា ហោតិ។ **ន អញ្ញតោ**តិ ន អញ្ញត្រ បច្ចន្តិមេសុ ជនបទេសុ ទេសន្តរេ ឋានេ។

៨៥២. **ឥតោ**តិ ចតុព្ពិធបទេសបញ្ញត្តិតោ។ **ឯត្ថា**តិ ឥមស្មឹ បញ្ញត្តិភេទេ។ **សាធារណទុកាទិក**ន្តិ សាធារណបញ្ញត្តិ អសាធារណបញ្ញត្តិ, ឯកតោបញ្ញត្តិ ឧភតោបញ្ញត្តីតិ ទុកទ្វយំ។ **អត្ថតោ ឯកមេវា**តិ អត្ថតោ អញ្ញមញ្ញ

សមានមេវ។ វិបត្តាបត្តានាបត្តិវិនិច្ឆយោ វិត្ថារិតោតិ តេច ន ទស្សិតោ។ អយំ បនេត្ថ សង្ខេបោ – **វិបត្តី**តិ សីលអាចារទិដ្ឋិអាជីវវិបត្តីនំ អញ្ញតរា។ **អាបត្តី**តិ បុព្ពបយោគាទិវសេន អាបត្តិភេទោ។ **អនាបត្តី**តិ អជាននាទិវសេន អនាបត្តិ។

៨៥៣. អាបត្តិ បន សាណត្តិកាបិ ហោតិ, អនាណត្តិកាបិ ហោតីតិ យោជនា។ “**អាណត្តីតិ ច នាមេសា អាណាបនា**”តិ តមិនា អាណត្តិ-សទ្ទស្ស សភាវសាធារណត្តាតិ តជាហ។

៨៥៤. សព្ពសិក្ខាបទេសុបិ សព្ពាសំ អាបត្តីនំ សព្ពោ បន អង្គភេទោបិ វិភាវិនា ញាតព្ពោតិ យោជនា។

៨៥៦. “សា ច អក្រិយសមុដ្ឋានា”តិ បទច្ឆេទោ។ កាយេន, វាចាយ វា ទសាហព្ភន្តរេ អតិរេកចីវរស្ស អនធិដ្ឋានេន និស្សគ្គិយបាចិត្តិយំ ហោតីតិ “**បឋមេ កថិនេ វិយា**”តិ ឧទាហរណំ កតំ។

៨៥៧. **ក្រិយាក្រិយតោ ហោតី**តិ កិរិយតោ ច អកិរិយតោ ច ហោតិ។ តត្ថ ឧទាហរណមាហ “**ចីវរគ្គហណេ វិយា**”តិ។ អញ្ញាតិកាយ ភិក្ខុនិយា ហត្ថតោ ចីវរគ្គហណំ **ក្រិយា**, បារិវត្តកស្ស អទានំ **អក្រិយា**តិ ឯវំ កិរិយាយ ចេវ អកិរិយាយ ច តមំ អាបជ្ជតិ។

៨៥៨. **សិយា បន ករោន្តស្ស អករោន្តស្សា**តិ យា បន អាបត្តិ សិយា ករោន្តស្ស, សិយា អករោន្តស្ស ហោតិ, អយំ សិយា កិរិយតោ, សិយា អកិរិយតោ សមុដ្ឋាតិ។ **សិយា**តិ ច កទាចិ-សទ្ទត្ថេ និបាតោ។ អត្រោទាហរណមាហ “**រូបិយោគ្គហណេ វិយា**”តិ។ រូបិយស្ស ឧគ្គហណេ, ឧគ្គណ្ហាបនេ សិយា កទាចិ កិរិយតោ សមុដ្ឋាតិ, ឧបនិក្ខិត្តស្ស សាទិយនេ កាយវាចាហិ កាតព្ពស្ស អករណេន កទាចិ អករោន្តស្ស ហោតីតិ។

៨៥៩. យា ករោតោ អកុព្ពតោ, កទាចិ ករោន្តស្ស ច ហោតិ, សា អាបត្តិ សិយា កិរិយាកិរិយតោ, សិយា កិរិយតោបិ ច ហោតីតិ យោជនា។ “កុដិការាបត្តិ វិយា”តិ វត្តព្ពំ។ សា ហិ វត្ថុំ ទេសាបេត្វា បមាណាតិក្កន្តំ ករោតោ កិរិយតោ សមុដ្ឋាតិ, អទេសាបេត្វា បមាណាតិក្កន្តំ, បមាណយុត្តំ វា ករោតោ កិរិយាកិរិយតោ សមុដ្ឋាតិ។

៨៦១. **យតោ** អាបត្តិតោ។ **អយំ** អាបត្តិ។ សញ្ញាយ ករណភូតាយ វិមោក្ខោ ឯតាយាតិ **សញ្ញាវិមោក្ខា**។ ឯត្ថ ច វីតិក្កមសញ្ញា អវិជ្ជមានាបិ អាបត្តិយា វិមុច្ចនស្ស សាធកតមង្គេន គហិតា។ យថា វុឌ្ឍិយា អភាវេន ជាតំ ទុព្ភិក្ខំ “វុឌ្ឍិកត”ន្តិ វុច្ចតិ, ឯវំសម្បទមិទំ វេទិតព្ពំ។ **អយំ** សចិត្តកាបត្តិ។

៨៦២-៤. **ឥតរា បន** អចិត្តកាបត្តិ។ វីតិក្កមសញ្ញាយ អភាវេន នត្ថិ វិមោក្ខោ ឯតាយាតិ **នោសញ្ញាវិមោក្ខា**។ **សុចិត្តេន** សវាសនកិលេសប្បហានេន, សកលលោកិយលោកុត្តរកុសលសម្បយោគេន ច សុន្ទរចិត្តេន ភគវតា **បកាសិតា សព្ពាវ** អាបត្តិ ចិត្តស្ស វសេន ទុវិធា សិយុន្តិ យោជនា។ **សចិត្តកសមុដ្ឋានវសេន បនា**តិ សចិត្តកសមុដ្ឋានវសេនេវ។ សចិត្តកមិស្សកវិរជ្ជនត្ថាយ **បន**-សទ្ទោ ឯវការត្ថោ វុត្តោ។

យា សចិត្តកេហិ វា អចិត្តកមិស្សកសមុដ្ឋានវសេន វា សមុដ្ឋាតិ, អយំ អចិត្តកា។

៨៦៥. **សុវិជ្ជេនា**តិ សោភមានាហិ តីហិ វិជ្ជាហិ វា អដ្ឋហិ វា វិជ្ជាហិ សមន្នាគតត្តា សុវិជ្ជេន។ **អនវជ្ជេនា**តិ សវាសនកិលេសាវជ្ជរហិតត្តា អនវជ្ជេន ភគវតា ។ **លោកបណ្ណត្តិវជ្ជតោ** លោកបណ្ណត្តិវជ្ជវសេន សព្ពាវ អាបត្តិយោ វជ្ជវសេន ទុវិធា ទុកា វុត្តាតិ យោជនា។

៨៦៦. **យស្សា សចិត្តកេ បក្ខេ, ចិត្តំ អកុសលំ សិយា**តិ យស្សា សចិត្តកាចិត្តកសមុដ្ឋានាយ អចិត្តកាយ សុរាបានាទិអាបត្តិយា សចិត្តកសមុដ្ឋានបក្ខេ ចិត្តំ អកុសលមេវ ហោតិ, អយំ លោកវជ្ជា នាមាតិ អត្ថោ។ យស្សា បន សចិត្តកសមុដ្ឋានាយ បឋមបារាជិកាទិអាបត្តិយា ចិត្តំ អកុសលមេវ ហោតិ, តស្សា លោកវជ្ជតាយ វត្តព្ពមេវ នត្ថិ។ អចិត្តកាបិ វា អាបត្តិ សចិត្តកបក្ខេ កុសលចិត្តេ សតិ លោកវជ្ជតាយ សិទ្ធាយ អចិត្តកបក្ខេបិ លោកវជ្ជោ ហោតិ, កិមង្គំ បន អកុសលចិត្តេនេវ អាបជ្ជិតព្ពាយ អាបត្តិយា លោកវជ្ជតាតិ សា វិសុំ ន វុត្តា។

យស្មា បន បណ្ណត្តិវជ្ជាយ វត្ថុវីតិក្កមវជ្ជា សិយា កុសលំ, សិយា អព្យាកតំ, តស្មា តស្សា សចិត្តកបក្ខេ ចិត្តំ កុសលមេវាតិ អយំ និយមោ នត្ថីតិ អាហ “**សេសា បណ្ណត្តិវជ្ជកា**”តិ។ “**បណ្ណត្តិវជ្ជកា**”តិ តមិនា ច លក្ខណេន វត្ថុវិជាននចិត្តេន សចិត្តកបក្ខេ ចិត្តំ សិយា កុសលំ, សិយា អកុសលំ, សិយា អព្យាកតំ, តស្មា តស្សា សចិត្តកបក្ខេ ចិត្តំ អកុសលមេវាតិ អយំ និយមោ នត្ថីតិ អាហ។

៨៦៧. កាយទ្វារេន អាបជ្ជិតព្ពា **កាយកម្មំ**។ ឧភយត្ថ អាបជ្ជិតព្ពា **តទុភយំ** កាយកម្មំ វចីកម្មំ។ មនោទ្វារេ អាបត្តិ នាម នត្ថីតិ មនោកម្មំ ន វុត្តំ។ “មនោទ្វារេ អាបត្តិ នាម នត្ថីតិ ច ឥទំ យេភុយ្យវសេន វុត្តំ ឧបនិក្ខិត្តសាទិយនាទីសុ មនោទ្វារេបិ អាបត្តិសម្ភវតោ”តិ អាចរិយា។

៨៦៨-៩. **កុសលាទិតិកទ្វយ**ន្តិ កុសលត្តិកញ្ចេវ វេទនាត្តិកញ្ច។ អាបត្តឹ អាបជ្ជន្តោ កុសលាកុសលចិត្តោ, តថា អព្យាកតចិត្តោ វា ហុត្វា អាបជ្ជតីតិ យោជនា។

ទុក្ខាទិសំយុតោតិ **អាទិ**-សទ្ទេន ឧបេក្ខាវេទនាសមង្គិនោ សង្គហោ។ ឯវំ សន្តេបិ សព្ពសិក្ខាបទេសុ អកុសលចិត្តវសេន ឯកំ ចិត្តំ, កុសលាព្យាកតវសេន ទ្វេ ចិត្តានិ, សព្ពេសំ វសេន តីណិ ចិត្តានិ។ ទុក្ខវេទនាវសេន ឯកា វេទនា, សុខឧបេក្ខាវសេន ទ្វេ, សព្ពាសំ វសេន តិស្សោ វេទនាតិ អយមេវ ភេទោ លព្ភតិ, ន អញ្ញោ ភេទោ។

កុសលត្តិកំ សចេបិ គហិតំ, ន បន សព្ពេសមេវ ចិត្តានំ វសេន លព្ភតិ, អថ ខោ អាបត្តិសមុដ្ឋាបកានំ ពាត្តឹសចិត្តានមេវ វសេន លព្ភតិ។ ពាត្តឹសេវ ហិ ចិត្តានិ អាបត្តិសមុដ្ឋាបកានិ។ ទ្វាទស អកុសលានិ, អដ្ឋ កាមាវចរកុសលានិ, ទស កាមាវចរកិរិយចិត្តានិ, កុសលតោ, កិរិយតោ ច ទ្វេ អភិញ្ញាចិត្តានិ ចាតិ ឯវំ ពាត្តឹសចិត្តេហិ សមុដ្ឋិតាបិ អាបត្តិ អកុសលា វា ហោតិ អព្យាកតា វា, នត្ថិ អាបត្តិ កុសលំ។ យថាហ **សមថក្ខន្ធកេ** “អាបត្តាធិករណំ សិយា អកុសលំ សិយា អព្យាកតំ, នត្ថិ អាបត្តាធិករណំ កុសល”ន្តិ (ចូឡវ. ២២២; បរិ. ៣០៣)។ អយំ បន បាឋោ បណ្ណត្តិវជ្ជំយេវ សន្ធាយ វុត្តោ, ន លោកវជ្ជំ។ យស្មិញ្ហិ បថវិខណនភូតគាមបាតព្យតាទិកេ អាបត្តាធិករណេ កុសលចិត្តំ អង្គំ ហោតិ, តស្មិញ្ច សតិ ន សក្កា វត្តុំ “នត្ថិ អាបត្តាធិករណំ កុសល”ន្តិ។ តស្មា នយិទំ អង្គបហោនកចិត្តំ សន្ធាយ វុត្តំ។ យំ តាវ អាបត្តាធិករណំ លោកវជ្ជំ, តំ ឯកន្តតោ អកុសលមេវ។ តត្ថ “សិយា អកុសល”ន្តិ វិកប្បោ នត្ថិ។ យំ បន បណ្ណត្តិវជ្ជំ, តំ យស្មា សញ្ចិច្ច “ឥមំ អាបត្តឹ វីតិក្កមាមី”តិ វីតិក្កមន្តស្សេវ អកុសលំ ហោតិ, អសញ្ចិច្ច បន កិញ្ចិ អជានន្តស្ស សហសេយ្យាទិវសេន អាបជ្ជនតោ អព្យាកតំ ហោតិ, តស្មា តត្ថ សញ្ចិច្ចាសញ្ចិច្ចវសេន ឥមំ វិកប្បភាវំ សន្ធាយ ឥទំ វុត្តំ “អាបត្តាធិករណំ សិយា អកុសលំ សិយា អព្យាកតំ, នត្ថិ អាបត្តាធិករណំ កុសល”ន្តិ។ សចេ បន “យំ កុសលចិត្តោ អាបជ្ជតិ, ឥទំ វុច្ចតិ អាបត្តាធិករណំ កុសល”ន្តិ វទេយ្យ, អចិត្តកានំ ឯឡកលោមបទសោធម្មាទិសមុដ្ឋានានម្បិ កុសលចិត្តំ អាបជ្ជេយ្យ, ន ច តត្ថ វិជ្ជមានម្បិ កុសលចិត្តំ អាបត្តិយា អង្គំ, កាយវចីវិញ្ញត្តិវសេន បន ចលិតបវត្តានំ កាយវាចានំ អញ្ញតរមេវ អង្គំ, តញ្ច រូបក្ខន្ធបរិយាបន្នត្តា អព្យាកតន្តិ។

៨៧០. **ឥទំ តុ លក្ខណ**ន្តិ ឥទំ និទានាទិសាធារណវិនិច្ឆយលក្ខណំ។

៨៧១. “**តរុ**”ន្តិអាទិគាថា បុព្ពេ វុត្តត្ថាវ។ អយំ បន វិសេសោ – តត្ថ “ទ្វយង្កុរ”ន្តិ វុត្តំ, ឥធ “ចតុសិ្សខ”ន្តិ។ តត្ថ “ទ្វយង្កុរ”ន្តិ លោកវជ្ជបណ្ណត្តិវជ្ជានំ គហណំ , ឥធ **ចតុសិ្សខ**ន្តិ ចតុន្នំ វិបត្តីនំ។ ចត្តារោ សិខា អង្កុរា ឯតស្សាតិ វិគ្គហោ។ តត្ថ វិបត្តិ “សត្តផល”ន្តិ សត្តផលេសុ អន្តោគធា, ឥធ វិបត្តិដ្ឋានេ វជ្ជំ គហេត្វា សត្តផលានិ។

៨៧២. **អនុត្តរតំ គតំ** អត្តនា ឧត្តរស្ស ឧត្តមស្ស កស្សចិ អវិជ្ជមានត្តា **ឥមំ ឧត្តរំ** ឧត្តរំ នាម បករណំ **យោ** ថេរនវមជ្ឈិមេសុ អញ្ញតរោ **បរិយាបុណាតិ** បាឋស្ស បគុណវាចុគ្គតករណេន អធីយតិ, **បរិបុច្ឆតិ** អត្ថញ្ច អត្ថវណ្ណនំ សុត្វា សក្កច្ចំ ឧគ្គហេត្វា មនសា បេក្ខិត្វា បញ្ញាយ សុប្បដិវិជ្ឈិត្វា ធារេតិ, សោ ច ភិក្ខុ **ច**-សទ្ទេន ឯវមេវ វិនយវិនិច្ឆយេ យោ ភិក្ខុ យុត្តោ, សោ ច **កាយវាចវិនយេ** កាយវាចាវីតិក្កមានំ វិនយនេ សំវរណេ **វិនយេ** វិនយបិដកេ **អនុត្តរតំ ឧបយាតិ** អត្តនោ ឧត្តរិតរស្ស អវិជ្ជមានតំ ឧបគច្ឆតិ។ ឯត្ថ ការណមាហ “**ឧត្តរតោ**”តិ, បគុណវាចុគ្គតករណេន អធីតេន អត្ថវណ្ណនំ សុត្វា ធារណេន សុដ្ឋុ ធារិតេន ឥមិនា ឧត្តរបករណេន ហេតុភូតេនាតិ អត្ថោ។

ឥតិ ឧត្តរេ លីនត្ថបកាសនិយា

លក្ខណកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សព្វសង្កលនទយកថាវណ្ណនា

៨៧៣. បរិវារេ មុខាគតា កត្ថបញ្ញត្តិវារាទយោ អដ្ឋ វារា, តេយេវ បច្ចយ-សទ្ទេន យោជេត្វា វុត្តា អដ្ឋ បច្ចយវារាតិ វិភង្គទ្វយេ វិសុំ វិសុំ ទស្សិតា សោឡស បរិវារា អស្សាតិ សោឡសបរិវារោ, តស្ស **សោឡសបរិវារស្ស**។ **សព្វំ សង្កលនំ នយ**ន្តិ សព្វេសំ វុត្តានំ សង្កលននយានំ សង្គហេតព្ពតោ សព្វំ សង្កលភេទនំ នយំ។

៨៧៥. **កាយិកា ឆព្ពិធា**តិ បឋមបារាជិកាបត្តិ, កុដិការណេ បយោគេ ទុក្កដាបត្តិ, ឯកំ បិណ្ឌំ អនាគតេ ថុល្លច្ចយាបត្តិ, តស្មិំ អាគតេ សង្ឃាទិសេសាបត្តិ, វិកាលភោជនេ បាចិត្តិយាបត្តិ, បឋមបាដិទេសនីយាបត្តីតិ ឆព្ពិធា។

តថា វាចសិកាបិ ចាតិ ចតុត្ថបារាជិកា, កុដិយា ការាបនេ បុព្ពគតិយោ, បទសោធម្មបាចិត្តិយំ, ទវកម្យតាយ ហីនេន ខុំសនំ, តស្ស ទុព្ភាសិតន្តិ តថា ឆព្ពិធា។

ឆាទេន្តស្ស ច តិស្សោតិ ភិក្ខុនិយា វជ្ជបដិច្ឆាទិកាយ បារាជិកំ, ភិក្ខុនោ សង្ឃាទិសេសឆាទនេ បាចិត្តិយំ, អត្តនោ ទុដ្ឋុល្លច្ឆាទនេ ទុក្កដន្តិ តិស្សោ ច។

បញ្ច សំសគ្គបច្ចយាតិ កាយសំសគ្គេ ភិក្ខុនិយា បារាជិកំ, ភិក្ខុនោ សង្ឃាទិសេសោ, កាយេន កាយបដិពទ្ធេ ថុល្លច្ចយំ, និស្សគ្គិយេន កាយបដិពទ្ធេ ទុក្កដំ, អង្គុលិបតោទកេ បាចិត្តិយន្តិ កាយសំសគ្គបច្ចយា បញ្ច អាបត្តិយោ។

៨៧៧. ភិក្ខុនិយា វជ្ជបដិច្ឆាទិកាយ បារាជិកំ, ភិក្ខុស្ស សង្ឃាទិសេសបដិច្ឆាទកស្ស បាចិត្តិយន្តិ ទុដ្ឋុល្លច្ឆាទនេ ទុវេ។

៨៧៩. “**គាមន្តរេ ចតស្សោវា**”តិអាទិ បដិនិទ្ទេសតោ ច វិញ្ញាយតិ។

៨៨១. **វជន្តិយា**តិ គច្ឆន្តិយា។

៨៨៥. យា បន ភិក្ខុនី រត្តន្ធការេ អប្បទីបេ ហត្ថបាសេ បុរិសេន សទ្ធិំ យទិ សល្លបេយ្យ, តស្សា បាចិត្តិ។ **ទូរេ ឋិតា** ហត្ថបាសំ វិជហិត្វា ឋិតា វទេយ្យ ចេ, ទុក្កដមេវាតិ យោជនា។

៨៨៦. **យា បន** ភិក្ខុនី **ឆន្នេ** បដិច្ឆន្នដ្ឋានេ ទិវា បុរិសេន សទ្ធិំ **អស្ស** បុរិសស្ស ហត្ថបាសេ ឋិតា **វទេយ្យ** សល្លបេយ្យ, តស្សា បាចិត្តិ។ ហត្ថបាសំ វិជហិត្វា វទេយ្យ ចេ, ទុក្កដមេវាតិ យោជនា។

៨៩១. **សនិស្សគ្គា ច បាចិត្តី**តិ និស្សជ្ជនវិនយកម្មសហិតាយេវ បាចិត្តិ។

៨៩៣. **ឥធ** ឥមស្មិំ សាសនេ។

៨៩៦. **ទុវិន្ន**ន្តិ ទ្វិន្នំ។

៨៩៨. **សមានសំវាសកភូមិ** នាម បកតត្តស្ស ភិក្ខុនោ សមានលទ្ធិកស្ស ឯកសីមាយំ ឋិតភាវោ។ នានាបទំ បុព្វំ ឯតិស្សាតិ **នានាបទបុព្ពិកា,** នានាសំវាសកភូមីតិ អត្ថោ ។ ឧក្ខិត្តនានាលទ្ធិកនានាសីមគតា **នានាសំវាសកភូមិ**។ ឥមា ទ្វេយេវ សំវាសកភូមិយោ ហិ មហេសិនា ការុណិកេន វុត្តាតិ យោជនា។

៨៩៩. **ទុវិន្ន**ន្តិ បារិវាសិកមានត្តចារីនំ ទ្វិន្នំ បុគ្គលានំ។ **ទ្វយាតីតេនា**តិ កាមសុខល្លិកានុយោគអត្តកិលមថានុយោគសង្ខាតំ អន្តទ្វយំ អតិក្កម្ម មជ្ឈិមាយ បដិបទាយ ឋិតេន។ អថ វា សស្សតុច្ឆេទទ្វយំ អតិក្កន្តេន។

៩០០. “ទ្វង្គុលបព្វបរមំ អាទាតព្ព”ន្តិ ច តថេវ “ទ្វង្គុលំ វា ទុមាសំ វា”តិ ច ទ្វង្គុលា ទុវេ បញ្ញត្តាតិ យោជនា។

៨០៥. អាណត្តិយា មនុស្សមារណំ, អាណត្តិយា អទិន្នាទានម្បីតិ យោជនា។

៨០៧. **តិស្សោ ឱភាសនាយិមា**តិ ឥមា តិស្សោ មេថុនាធិប្បាយប្បកាសនា។

៨០៨. សង្ឃាទិសេសោ ឯវ **សង្ឃាទិសេសតា**។

៨១០. **វនប្បតិ** នាម បុប្ផំ វិនា ផលន្តី និគ្រោធឧទុម្ពរអស្សត្ថបិលក្ខកាទិរុក្ខជាតិ, ឥធ បន វនជេដ្ឋោ រក្ខិតគោបិតចេតិយរុក្ខោ វនប្បតីតិ អធិប្បាយោ។ **ថុល្លតា**តិ ថុល្លច្ចយំ។

៨១២. **វិស្សដ្ឋី**តិ វិស្សដ្ឋិ សម្ភវធាតុ។ **ឆឌ្ឌនេ**តិ ឧបក្កមិត្វា មោចនេ។ "ហរិតេ ឧច្ចារំ បស្សាវំ ឆឌ្ឌនេ"តិ បទច្ឆេទោ។

៨១៣. កី បមាណមេតាសន្តិ **កិត្តកា**។

៨១៥. **ភិក្ខុ ភិក្ខុនិយា សទ្ធិ**ន្តិ ឯត្ថ ភិក្ខូតិ សាមិវចនប្បសង្គេ បច្ចត្តំ, ភិក្ខុនោតិ អត្ថោ។ គាថាពន្ធវសេន វា វណ្ណលោបោ។

៨១៨. ទុតិយាយ ហត្ថបាសកំ។

៨២២. "យាវតតិយកេ តិស្សោ អាបត្តិយោ"តិ (បរិ. អដ្ឋ. ៤៧៦ អត្ថតោ សមានំ) បទស្ស និទ្ទេសេ "ថុល្លច្ចយំ សិយា សង្ឃ-ភេទកស្សានុវត្តិនោ"តិ បឋន្តិ។ "តិណ្ណំ សង្ឃភេទានុវត្តកានំ កោកាលិកាទីនំ សង្ឃាទិសេសោ"តិ **អដ្ឋកថាយំ** វុត្តត្តា តថា បាឋោ ន គហេតព្ពោ។

៨២៣. **យាវតតិយកេ**តិ តិណ្ណំ បូរណី **តតិយា**, កម្មវាចា, យាវតតិយាយ កម្មវាចាយ បរិយោសានេ អាបជ្ជិតព្ពា អាបត្តិ **យាវតតិយកា** នាម។

៨២៦. **"អវស្សុតស្ស...បេ.... កិញ្ចី"**តិ ឥទំ គរុកាបត្តិយា វត្ថុទស្សនំ។ **"សព្ពំ មំសំ អកប្បិយ"**ន្តិ ឥទំ ថុល្លច្ចយទុក្កដានំ វត្ថុទស្សនំ។

៨២៧. **"វិញ្ញាបេត្វាន...បេ.... ភោជនម្បិ ចា"**តិ ឥទំ បាដិទេសនីយវត្ថុទស្សនំ។ **"លសុណម្បិ ចា"**តិ ឥទំ បាចិត្តិយវត្ថុទស្សនំ។ "ឯកតោ អជ្ឈោហរន្តិយា"តិ បទច្ឆេទោ។

៨៣០. រត្តចិត្តេន ឥត្ថិយា អង្គជាតំ ឱលោកេន្តស្ស ទុក្កដំ វុត្តន្តិ យោជនា។

៨៣១. សម្មាវត្តនាវ **សម្មាវត្តនកា**។ **តេចត្តាលីស វត្តនា** ទ្វាសីតិក្ខន្ធកវត្តានំ បរិបូរណដ្ឋានេ ទស្សិតា។

៨៣២. អទស្សនអបដិកម្មេ អាបន្នាបត្តិយា **ទុវេ** បុគ្គលា, បាបិកាយ ទិដ្ឋិយា អប្បដិនិស្សគ្គេ អាបន្នាបត្តិយា ឯកោតិ ឥមេ តយោ ឧក្ខិត្តបុគ្គលា។

៨៣៤. **ទូសកោ**តិ ភិក្ខុនិទូសកោ។ **កណ្ដកោ**តិ កណ្ដកសាមណេរោ។

៨៣៧. **ទទេយ្យច្ចេវមាទិកា**តិ ញត្តិកាលេ "សង្ឃោ ទទេយ្យា"តិអាទិភេទា ញត្តិកប្បនា, ញត្តិកិរិយាតិ អត្ថោ។ **ទេតិ សង្ឃោ ករោតីតិអាទី**តិ កម្មវាចាកាលេ "សង្ឃោ ទេតី"តិ វា "ករោតី"តិ វា អាទិភេទា វចនកម្មស្ស អនិដ្ឋិតត្តា វិប្បកតបច្ចុប្បន្នំ នាម សិយា។

៨៣៨. **ទិន្នំ កតំ បនិច្ចាទី**តិ កម្មវាចាយ និដ្ឋិតាយ "ទិន្នំ សង្ឃេនា"តិ វា "កតំ សង្ឃេនា"តិ វាតិអាទិវចនំ អតីតករណំ នាម សិយា។

៨៣៩. **សង្ឃេ**តិ សង្ឃមជ្ឈេ។

“ការណេហិ បន ទ្វីហិ, សង្ឃោ ភិជ្ជតិ នព្ហថា”តិ កស្មា វុត្តំ, ននុ “បញ្ចហុបាលិ, អាការេហិ សង្ឃោ ភិជ្ជតិ។ កតមេហិ បញ្ចហិ? កម្មេន, ឧទ្ទេសេន, វោហរន្តោ, អនុស្សាវនេន, សលាកគ្គាហេនា”តិ (បរិ. ៤៥៨) វុត្តត្តា, **អដ្ឋកថាយញ្ច** (បរិ. អដ្ឋ. ៤៥៨) “បញ្ចហិ ការណេហី”តិ វចនតោ ច ឥធ ឥមេហិ ទ្វីហេវ ការណេហិ សង្ឃភេទកថនំ អយុត្តន្តិ? វុច្ចតេ – នាយុត្តំ បុព្ពបយោគការកវសេន វុត្តត្តា។ តថា ហិ **អដ្ឋកថាយំ** –

> “កម្មេនាតិ អបលោកនាទីសុ ចតូសុ កម្មេសុ អញ្ញតរេន កម្មេន។ ឧទ្ទេសេនាតិ បញ្ចសុ បាតិមោក្ខុទ្ទេសេសុ អញ្ញតរេន ឧទ្ទេសេន។ វោហរន្តោតិ កថយន្តោ, តាហិ តាហិ ឧបបត្តីហិ ‘អធម្មំ ធម្មោ’តិអាទីនិ អដ្ឋារស ភេទករវត្ថូនិ ទីបេន្តោ។ អនុស្សាវនេនាតិ ‘ននុ តុម្ហេ ជានាថ មយ្ហំ ឧច្ចាកុលា បព្ពជិតភាវំ, ពហុស្សុតភាវញ្ច, មាទិសោ នាម ឧទ្ធម្មំ ឧព្ពិនយំ សត្ថុសាសនំ ករេយ្យាតិ ចិត្តេ ឧប្បាទេតុំ តុម្ហាកំ យុត្តំ, កឹ មយ្ហំ អវីចិ នីលុប្បលវនមិវ សីតលោ, កិមហំ អបាយតោ ន ភាយាមី’តិអាទិនា នយេន កណ្ណមូលេ វចីភេទំ កត្វា អនុស្សាវនេន។ សលាកគ្គាហេនាតិ ឯវំ អនុស្សាវេត្វា តេសំ ចិត្តំ ឧបត្ថម្ភេត្វា អនិវត្តិធម្មេ កត្វា ‘គណ្ហថ ឥមំ សលាក’ន្តិ សលាកគ្គាហេន។
>
> “ឯត្ថ ច កម្មមេវ, ឧទ្ទេសោ វា បមាណំ, វោហារានុស្សាវនសលាកគ្គាហា បន បុព្ពភាគា។ អដ្ឋារសវត្ថុទីបនវសេន ហិ វោហរន្តេ តត្ថ រុចិជននត្ថំ អនុស្សាវេត្វា សលាកាយ គហិតាយបិ អភិន្នោវ ហោតិ សង្ឃោ។ យទា បន ឯវំ ចត្តារោ វា អតិរេកេ វា សលាកំ គាហេត្វា អាវេណិកំ កម្មំ វា ឧទ្ទេសំ វា ករោតិ, តទា សង្ឃោ ភិន្នោ នាម ហោតី”តិ (បរិ. អដ្ឋ. ៤៥៨) –

វុត្តត្តា សលាកគ្គាហកម្មានិ ទ្វេ បធានការណានីតិ ឥធ តានេវ ទស្សិតានិ។

ននុ ច សលាកគ្គាហោបិ សង្ឃភេទស្ស បុព្ពភាគោ វុត្តោ, ឧទ្ទេសកម្មានេវ បធានភាវេន វុត្តានិ, តស្មា កថមស្ស សលាកគ្គាហស្ស បធានការណភាវោតិ? វុច្ចតេ – ឧទ្ទេសកម្មានិបិ សលាកគ្គាហេ សិទ្ធេ អវស្សម្ភាវនតោ អត្ថសាធនបយោគេន វិនា អសិទ្ធានេវ ហោន្តីតិ សោ បធានភាវេន ឥធ គហិតោ, ឧទ្ទេសោ បន បញ្ញត្តកម្មបុព្ពង្គមត្តា កម្មេនេវ សង្គហិតោតិ ឥធ វិសុំ ន វុត្តោតិ ទដ្ឋព្ពំ។

៩៤១. **បយុត្តាយុត្តវាចាយា**តិ បច្ចយុប្បាទនត្ថាយ បយុត្តា ច សា សក្យបុត្តិយភាវស្ស អយុត្តា អននុរូបា ចាតិ **បយុត្តាយុត្តា**, សាយេវ វាចាតិ បយុត្តាយុត្តវាចា, តាយ។

៩៤៤. យា ភិក្ខុនី វិញ្ញាបេត្វា ភុញ្ជតិ, តស្សា ច បាដិទេសនីយំ សិយាតិ យោជនា។

៩៤៥. **អនាមយោ**តិ អគិលានោ។

៩៤៦. **“ទសសតានី”**តិអាទិគាថាយ **រត្តីន**ន្តិ ឯត្ថ “សត”ន្តិ សេសោ។ ឆាទនកិរិយាយ អច្ចន្តសំយោគេ ឧបយោគវចនំ។ ទសសតានិ អាបត្តិយោ រត្តីនំ សតំ ឆាទេត្វាតិ យោជនា។ ឯវំ កត្តព្ពយោជនាយំ –

> “ទស សតំ រត្តិសតំ, អាបត្តិយោ ឆាទយិត្វាន;
> ទស រត្តិយោ វសិត្វាន, មុច្ចេយ្យ បារិវាសិកោ”តិ។ (បរិ. ៤៧៧) –

អយំ បរិវារគាថាបមាណំ។ ឯកទិវសំ សតំសង្ឃាទិសេសាបត្តិយោ អាបជ្ជិត្វា ទសទិវសេ ឆាទនវសេន សតំទិវសេ សហស្សសង្ឃាទិសេសាបត្តិយោ ឆាទយិត្វាតិ អត្ថោ។ អយមេត្ថ សង្ខេបត្ថោ – យោ ទសទិវសេ សតំ សង្ឃាទិសេសា អាបត្តិយោ អាបជ្ជិត្វា ទសទិវសេ បដិច្ឆាទេតិ, តេន រត្តិសតំ អាបត្តិសហស្សំ បដិច្ឆាទិតំ ហោតីតិ។ **ទស រត្តិយោ វសិត្វានា**តិ “សព្ពាវ តា អាបត្តិយោ ទសាហបដិច្ឆន្នា”តិ បរិវាសំ យាចិត្វា ទស រត្តិយោ វសិត្វាតិ អត្ថោ។ **មុច្ចេយ្យ បារិវាសិកោ**តិ បរិវាសំ វសន្តោ ភិក្ខុ អត្តនា វសិតព្ពបរិវាសតោ មុច្ចេយ្យ, មុត្តោ ភវេយ្យាតិ អត្ថោ។

៩៤៧. **បារាជិកានិ អដ្ឋេវា**តិ អគ្គហិតគ្គហណេន។ **តេវីស គរុកា**តិ ភិក្ខូហិ អសាធារណា ភិក្ខុនីនំ ទស, ភិក្ខុនីហិ អសាធារណា ភិក្ខូនំ ឆ, ឧភិន្នំ សាធារណា សត្តាតិ ឯវំ តេវីស សង្ឃាទិសេសា។

៩៤៨. **វុត្តានី**តិ យថាវុត្តានិ និស្សគ្គិយានិ។ **ទ្វេចត្តាលីស ហោន្តី**តិ ភិក្ខុវិភង្គាគតា តឹស, ភិក្ខូហិ អសាធារណា ភិក្ខុនីនំ អាទិតោ ទ្វាទស ចាតិ ទ្វាចត្តាលីស និស្សគ្គិយានិ ហោន្តិ។ អដ្ឋាសីតិសតំ បាចិត្តិយា បុព្ពេ ទស្សិតាវ។

៩៤៩. **សុសិក្ខិនា**តិ សុដ្ឋុ សិក្ខិតអធិសីលាទិតិវិធសិក្ខេន ភគវតា។

៩៥០. **សុបញ្ញេនា**តិ សោភណា ទសពលចតុវេសារជ្ជឆអសាធារណាទយោ បញ្ញា យស្ស សោ សុបញ្ញោ, តេន។ **យសស្សិនា**តិ អដ្ឋអរិយបុគ្គលសមូហសង្ខាតបរិវារយសា ច សព្ពលោកព្យាបក គុណឃោសសង្ខាតកិត្តិយសា ច តេន សមន្នាគតត្តា យសស្សិនា។ **អឌ្ឍុឌ្ឍានិ សតានិ ភវន្តី**តិ យថាទស្សិត គណនាយ បិណ្ឌវសេន បញ្ញាសាធិកានិ តីណិ សតានិ ភវន្តីតិ អត្ថោ។ សុបញ្ញេន យសស្សិនា គោតមេន **បញ្ញត្តានិ សព្ពានិ** សិក្ខាបទានិ អឌ្ឍុឌ្ឍានិ សតានិ ភវន្តីតិ យោជនា។

៩៥១. **ឯតេសុ** សិក្ខាបទេសុ យោ សារភូតោ វិនិច្ឆយោ វត្តព្ពោ, សោ សកលោ មយា សមាសេន **សព្ពថា** សព្ពាការេន វុត្តោតិ យោជនា។

៩៥២. **ឥទំ** ឧត្តរំ នាម បករណំ។

៩៥៣. **តស្មា**តិ មយា វិចារេត្វា វុត្តត្តា។ **អត្ថេ**តិ វចនត្ថភាវត្ថាទិភេទេ អត្ថេ វា។ **អក្ខរពន្ធេ វា**តិ អក្ខរ សង្ខាតបទពន្ធេ វា។ **វិញ្ញាសស្ស កមេបិ វា**តិ ឧទ្ទេសវសេន គន្ថនិក្ខេបស្ស កមេបិ។ **កង្ខា ន កាតព្ពា**តិ “យថា អធិប្បេតស្ស ឥទំ វាចកំ នុ ខោ, អវាចក”ន្តិ វា “ឥទមយុត្តំ នុ ខោ, យុត្ត”ន្តិ វា “ឥទមធិកំ នុ ខោ, ឩន”ន្តិ វា “ឥទមយថិតក្កមំ នុ ខោ, យថិតក្កម”ន្តិ វា “ឥទំ វិរុទ្ធសមយំ នុ ខោ, អវិរុទ្ធសមយ”ន្តិ វា “ឥទំ ទុរុត្តំ នុ ខោ, សុវុត្ត”ន្តិ វា “ឥទំ សត្ថកំ នុ ខោ, និរត្ថក”ន្តិ វា កង្ខា វិមតិ យេន កេនចិ ន កាតព្ពា។ **ពហុមានតា**តិ “វិនយោ សំវរត្ថាយា”តិអាទិនា (បរិ. ៣៦៦) និទ្ទិដ្ឋបយោជនបរម្បរាយ មូលការណត្តា មហតី សម្មានា កាតព្ពាតិ អត្ថោ។

៩៥៤. **យោ** ភិក្ខុ **សឧត្តរំ** ឧត្តរបករណេន សហិតំ **វិនយស្សវិនិច្ឆយំ** នាម បករណំ **ជានាតិ** ធម្មតោ ចេវ អត្ថតោ ច វិនិច្ឆយតោ ច សព្ពថា អវពុជ្ឈតិ, **សោ** ភិក្ខុ អត្តនា សិក្ខិតព្ពាយ សិក្ខាយ សព្ពសោ វិញ្ញាតត្តា សិក្ខាបកេន អាចរិយេន វិនាបិ សិក្ខិតុំ សមត្ថោតិ។ **និស្សយំ វិមុញ្ចិត្វា**តិ អាចរិយុបជ្ឈាយេ និស្សាយ វាសំ មុញ្ចិត្វា។ **យថាកាមង្គតោ សិយា**តិ យាទិសា យាទិសា អត្តនា គាមិតា, តត្ថ តត្ថ គមនារហោ ភវេយ្យាតិ អត្ថោ។

៩៥៥. និស្សយំ ទាតុកាមេន។ សហ វិភង្គេន **សវិភង្គំ**។ សហ មាតិកាយ **សមាតិកំ**។ **ឥទំ** សឧត្តរំ វិនយ វិនិច្ឆយបករណំ **សុដ្ឋុ វាចុគ្គតំ កត្វា** គន្ថតោ សុដ្ឋុ បគុណំ វាចុគ្គតំ កត្វា អត្ថតោ, វិនិច្ឆយតោ ច សម្មា ជានិត្វា ឯវ ទាតព្ពន្តិ យោជនា។

៩៥៦-៧. **យោ** ភិក្ខុ **ឥមំ** សឧត្តរំ វិនយវិនិច្ឆយបករណំ វាចាយ **បឋតិ,** មនសា **ចិន្តេតិ,** អញ្ញេហិ វុច្ចមានំ **សុណាតិ,** អត្ថំ **បរិបុច្ឆតិ,** បរំ **វាចេតិ,** និច្ចំ **អត្ថំ ឧបបរិក្ខតិ** យថាបរិបុច្ឆិតមត្ថំ ហេតុឧទាហរណបវត្តិវសេន ឧបគន្ត្វា សមន្តតោ ឥក្ខតិ បញ្ញាយ និយមេតិ វវត្ថបេតិ, តស្ស បន ភិក្ខុស្ស **វិនយនិស្សិតា សព្ពេវ អត្ថា** អាបត្តានាបត្តិកប្បិយាកប្បិយាទិបភេទា សព្ពេ អត្ថា **ហត្ថេ អាមលកំ វិយ** ករតលេ អមលមណិរតនំ វិយ **ឧបដ្ឋហន្តិ** បាកដា ភវន្តីតិ យោជនា។ នត្ថិ ឯតស្ស មលន្តិ **អមលំ,** អមលមេវ **អាមលក**ន្តិ មណិរតនំ វុច្ចតិ។

៩៥៨. នត្ថិ ឯតេសំ ពុទ្ធីតិ **អពុទ្ធី,** អពុទ្ធី ច តេ ជនា ចាតិ **អពុទ្ធិជនា,** អពុទ្ធិជនានំ សារំ អវសារំ ឱសីទនំ ទទាតិ អាទទាតិ ករោតីតិ **អពុទ្ធិជនសារទំ,** ពុទ្ធិវិរហិតានំ អគាធំ គម្ភីរំ។ តេហិ អលទ្ធបតិដ្ឋំ **អមត សាគរំ** សទ្ទត្ថរសាមតស្ស, និព្ពានាមតស្ស វា បដិលាភការណត្តា សាគរសទិសំ **បរមំ** ឧត្តមំ **ឥមំ ឧត្តរំ សាគរំ** អាសន្នបច្ចត្ថំ ឧត្តរបករណសង្ខាតំ សមុទ្ទសាគរំ សារទោ ហុត្វា **ឧត្តរំ** ឧត្តរន្តោ បរិយោសាបេន្តោ **នរោ** ភិក្ខុ **ហិ** យស្មា **វិនយបារគោ** វិនយបិដកស្ស បរិយន្តំ គតោ ហុត្វា **បារគោ** បារំ សំសារស្ស បារសង្ខាតំ និព្ពានំ គច្ឆន្តោ **សិយា** ភវេយ្យាតិ យោជនា។

៩៥៩. **អតោ**តិ តស្មាទេវ ការណា **អវបូរតោរតោ** បាបបូរតោ និរាសង្កតាយ ឱរតោ និវត្តោ បាបភីរុកោ នរោ **ឥមំ វិធូយ** បាបភីរុកតាយ ឯវ ចិត្តបរិយុដ្ឋានវសេន ឧប្បជ្ជនកំ មោហន្ធការំ តទង្គបហានវសេន វិធមេត្វា។ **សព្ពង្គណកម្មទំ** សព្ពេសំ រាគាទីនំ អង្គណានំ កម្មំ តទង្គាទិបហានំ ទទាតិ អាវហតីតិ “សព្ពង្គណកម្មទ”ន្តិ លទ្ធនាមំ **សុខស្ស បទំ** លោកិយលោកុត្តរស្ស សុខស្ស ការណំ **គុណសំហិតំ** សីលាទីហិ អត្ថភូតេហិ គុណេហិ សំហិតំ យុត្តំ គុណប្បកាសកំ **ហិតំ** អមតោសធំ វិយ សព្ពទោសសព្ពព្យាធិវហិតតាយ អជរាអមតាទិគុណាវហត្តា ហិតំ **ឥមំ ឧត្តរំ** នាម បករណំ **សក្កច្ចំ** អាទរោ ហុត្វា **និច្ចំ** សតតំ **សិក្ខេ** “ឯវំ បរិចយន្តំ ករោមី”តិ ចិន្តេត្វា ឯកន្តេន យថាវុត្តបយោជនសាធនយោគ្គំ កត្វា អជ្ឈេនាទិវសេន សិក្ខេយ្យ ឯវ, ន អជ្ឈុបេក្ខកោ ភវេយ្យាតិ យោជនា។

៨៦០. **បដុភាវករេ** បាតិមោក្ខសំវរសីលបូរណេ, សាសនបច្ចត្ថិកាភិភវនេ ច បដុភាវំ ឆេកត្តំ វេសារជ្ជំ ករោតិ អត្តានំ ធារេន្តានំ លជ្ជិបុគ្គលានន្តិ បដុភាវករេ **បរមេ** តតោយេវ ឧត្តមេ **បិដកេ** វិនយបិដកេ **បដុតំ** បាដវំ បញ្ញាកោសល្លំ អភិបត្ថយន្តេន បដុនា យតិនា និម្មលប្បវត្តិកេន **បដុនា វិធិនា** ឆេកេន សារេន វិធានេន **ឥទំ** សឧត្តរំ វិនយវិនិច្ឆយបករណំ **សតតំ** និរន្តរំ **បរិយាបុណិតព្ពំ**
ឧគ្គហណធារណបរិបុច្ឆាចិន្តនាទិវសេន សិក្ខិតព្ពន្តិ យោជនា។

ឥតិ ឧត្តរេ លីនត្ថបកាសនិយា

សព្ពសង្គលនានយកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

និគមនកថាវណ្ណនា

៨៦១-៣. មហេសិនោ តិវិធស្សាបិ **សាសនស្ស សុចិរដ្ឋិតិកាមេន** អតិចិរកាលប្បវត្តិំ ឥច្ឆន្តេន **ធីមតា** បសត្ថតរញាណេន **សុទ្ធចិត្តេន** លាភសក្ការនិរបេក្ខតាយ បរិសុទ្ធជ្ឈាសយេន **ពុទ្ធទត្តេន** ពុទ្ធទត្តាភិធានេន អាចរិយវរេន រចិតោ។

បដ្ឋវសេន **គន្ថតោ, អត្ថតោ ចេវ** បរមុត្តរោ **ឧត្តរោ** វិនិច្ឆយោ **អន្តរាយំ អន្តរេន** អជ្ឈត្តិកំ, ពាហិរំ វា អន្តរាយំ វិនា យថា **សិទ្ធិំ ឧបាគតោ** បរិនិដ្ឋានំ បត្តោ, តថា សត្តានំ **ធម្មសំយុតា** កុសលូបសំហិតា **សង្កប្បា** មនោរថា **សិជ្ឈន្តុ** អន្តរាយំ វិនា និប្ផជ្ជន្តុ, ឯតេន ឧត្តរវិនិច្ឆយរចនាមយេន មហតា បុញ្ញោទយេន ចតូហិ សង្គហវត្ថូហិ ជនំ រញ្ជេតីតិ **“រាជា”**តិ សង្ខំ គតោ មហីបាលោ **មហី** បថវិសន្និស្សិតំ ជនកាយំ **សម្មា** ញាយេន ទស រាជធម្មេ អកោបេន្តោ បាលេតុ។ **ទេវោ** បជ្ជុន្នោ **កាលេ** ថាវរជង្គមានំ ឧបយោគារហកាលេ **សម្មា បវស្សតុ** អវុដ្ឋិអតិវុដ្ឋិកំ អកត្វា សម្មា បវច្ឆតុ។

៨៦៤. **សេលិន្ទោ** សិនេរុបព្ពតរាជា **យាវ តិដ្ឋតិ** យាវ លោកេ បវត្តតិ, **ចន្ទោ** សកល
ជនបទនយនសាយនោ **យាវ វិរោចតិ** យាវ អត្តនោ សភាវំ ជោតេតិ, តាវ យសស្សិនោ **គោតមស្ស** អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស **សទ្ធម្មោ** បរិយត្តិបដិបត្តិបដិវេធវសេន តិវិធោ សទ្ធម្មោ **តិដ្ឋតុ** បវត្តតុ។

៨៦៥. សីហាទីនំ, ទាឋាទីនញ្ច ពាហិរជ្ឈត្តិកានំ បរិស្សយានំ ខមនំ សហនំ អភិភវិត្វា បវត្តនំ **ខន្តិ**។ **សោរច្ចន្តិ** សោភនេ រតោតិ **សុរតោ,** សុរតស្ស ភាវោ សោរច្ចំ។ សុន្ទរំ អខណ្ឌតាទិគុណសមន្នាគតំ សីលំ អស្សាតិ **សុសីលោ**។ សុសីលស្ស ភាវោ។

និគមនកថាវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ឧត្តរវិនិច្ឆយដីកា និដ្ឋិតា។

ឥតិ វិនយត្ថសារសន្ទីបនី នាម វិនយវិនិច្ឆយវណ្ណនា,

លីនត្ថបកាសនី នាម ឧត្តរវិនិច្ឆយវណ្ណនា ច

សមត្តា។

បច្ឆា បបិតគាថាយោ

ថេរេន ចិរចិត្តេន, សាសនុជ្ជោតនត្ថិនា;
បុញ្ញវា ញាណវា សីលី, សុហជ្ជោ មុទុកោ តថា។

យោ សីហឡារិមទ្ទេសុ, ចន្ទិមា សូរិយោ វិយ;
បាកដោ **សីវលិ**ត្ថេរោ, មហាតេជោ មហាយសោ។

តេន នីតា សីហឡា យា, ឥធ បត្តា សុធីមតា;
ឯសា សំវណ្ណនា សីហ-ឡក្ខរេន សុលិក្ខិតា។

រេវតោ ឥតិ នាមេន, ថេរេន ចិរចេតសា;
អរិមទ្ទិកេ រក្ខន្តេន, បរិវត្តេត្វាន សាធុកំ។

លិខាបិតា ហិតត្ថាយ, ភិក្ខូនំ អរិមទ្ទិកេ;
ឯសា សំវណ្ណនា សុដ្ឋុ, សន្និដ្ឋានមុបាគតា;
តថេវ សព្ពសត្តានំ, សព្ពត្ថោ ច សមិជ្ឈតូតិ។